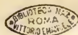



6
17 N
22


ROMA

Ex libris Ioannis Mariae Scoti



METAMORPHOSEON

PVB. OVIDII NASONIS LIBRI XV.

RAPHAELIS REGII VOLTERRANI LVCVLENTISsima explanatio, cum nouis IACOBI MICYLLI Viri eruditisſimi additionibus.

LACTANTII PLACIDI IN SINGVLAS FABVLAS ARGVMENTA

ALLEGORIAE QVIBVS SINGVLARVM FABVLArum Senſa declarantur ita, ut facile cognoſcere poſſimus antiquos poetas fabularum integumentis uitam noſtram adumbraſſe, & mores effictos uoluiſſe.

ERVDITISSIMORVM VIRORVM IACOBI PHANENSIS *Cœlij Rhodigini, Ioan. Baptiſtæ Egnatij, Henrici Glareani, & Gib*

in pleraque omnia loca difficiliora annotationes nuper ed

INDEX OMNIVM FABVLARVM, QV

LIBRIS CONTINENTVR.

QVAE QVI LEGET, FACILE, QVAN

emendandis ſtudium ſit adhibitum, intelliget













VENETIIS ANNO M. D. XLIX.





RAPHAEL REGIVS PHILIPPO CYVLANO MAIORI Agriensis ecclesiæ Præposito, Ab Vngariæ rege ad Venetiarum Principem Oratori, felicitatem.



Apelles ille Cous, qui omnes ante, ac post se genitos, ut in naturali historia Plinius narrat, pingẽdi arte superauit. Magnoq; Alexãdro gratus adeo fuit ut se ab alio pingi, uel edicto ueruerit, absoluta opera proponere ante pergulã solebat, & siquid uitii a' quoquã in eis notaretur, latẽs auscultare, plus fidei uulgi iudicio adhibens q̃ suo. Is igitur cũ a' sutore nescio quid in crepidis reprehẽsum emẽdasset, atq; postero die circa crus eundẽ pridianæ correptionis castigatione tumide cauillari animaduertisset, e' pergula caput proferens, ne supra crepidam sutor ascenderet, non immerito prohibuit. Hac mihi lepidissima pictorum eminentissimi consuetudine delectato, cum & alia quædam opuscula, & in Ouidii Metamorphosin breues sane' enarrationes, quas adolescens composueram, paucis ante annis emisissem, nonnihil subauscultare libuit, quid de illis sentirent studiosi. Ac eruditorum quidem iudicio comprobatæ, quorundam sutorum ac potius ueteramentariorum calumnias effugere non potuerunt, qui uel ea quæ minus percipiunt, uel quæ iam mihi quoque fuerunt emendata, carpere nunquam cessant. Neque enim diffiteor me & in quibusdam lapsum fuisse. Homines enim sumus, & nonnulla quoque cum opus edidi ignorasse, quorum quidem pleraque ut postea ex uaria scriptorum & Græcorum & Latinorum lectione percepta correxi, sic paucula quædam nondum inuenire quiui, ut in ipsis quoque enarrationibus sum testatus. Quod quidem ingenue fateri eo minus me pudet, quod ex Quintiliani sententia inter grammatici uirtutes habetur fabularum aliquid ignorare, & superfluus in studiis longior esset labor, si non daretur præteritis inuenire meliora. Posteaquam autem Enarrationes nostræ uulgatæ sunt, complures, cum alios authores Græcos, tum Pausaniam poeticarum historiarum diligentissimum expositorem perlegi, ex quibus & multa prius editis enarrationibus adieci, & quædam quæ minus recta uidebantur, facile correxi, præstantissimorum authorum uestigia secutus. Nam & Hippocrates, & Cicero, & Quintilianus, & diuus Augustinus, & plerique alii præclare fecisse uidentur, quod errores quosdam suos, ne posteri in eosdem inciderent, ingenue damnarunt. Homines enim sese esse meminerunt, qui multo plura ignorant, quã in ullo unquam tempore percipere possint. Quare tantum abest ut ab istis alienorum operum obtrectatoribus a' scribendo deterrear, ut eo magis magisq; in dies accendar, quod nos quoque nonnihil studiis contulisse uidemur. Nam Ouidii Metamorphosis præclarum in primis opus, posteaquam enarrationibus nostris fuit illustrata, sic, ubicunque Ro[illegible] est in lingua lectitatur, ut in quinquaginta millia exemplarium, & amplius iam dicantur fuisse descrip[illegible] tea uix a' quoquam propter fœdas deprauationes ac obscuriores locos in manus sumeretur. Quo [illegible] iore in usu habetur, eo mihi honestior hic castigationes nostras adiiciendi uisus est labor. Nam ea q[illegible] ra sunt, nullo unquam tempore satis excoli possunt. Hanc uero lucubrationem atque recognition[illegible] stram, ut ibi dicarem, tuo'q; acerrimo iudicio subiicerem, cum aliæ diuinæ uirtutes tuæ, tum excelle[illegible] na & summus literarum ac eloquentiæ in primis amor effecit. Ea nanque a' teneris usque annis lauda[illegible] artium iecisti fundamenta, ita Bononiæ te Philippo Beroaldo eruditissimo facundissimoq; humaniorum diorum professori excolendum tradidisti, ut in primis doctus & disertus in patriam reperteris. Id uero cum pientissimus Pannoniarum rex Vuladislaus facile animaduertisset, simul'q; te singulari & prudentia, & h[illegible] & constantia, & integritate, & continentia, & benignitate, & pietate, & religione præditum esse persp[illegible] primum a' secretis delegit, deinde opulentissima præpositura hõnorauit, & ad inclytum Venetiarum pri[illegible] cipem grauissimum'q; Senatum, te oratorem sæpius iam legauit. Qua quidem in legatione adeo prudenter, adeo modeste, adeo grauiter, adeo benigne, adeo splendide te geris, ut omnium oculos in te conuertas omnes denique ad te amandum colendum'q; pellicias. Me certe tua singulari humanitate ita cepisti, [illegible] non felicitate modo, uerum immortalitate quoque dignissimum esse existimem. Illa uero si te donare [illegible] sem, nullum equidem quantuis magnum laborem recusarem. quod autem possum, hanc lucubratiu[illegible] nostram tibi dicaui, quo nomen tuum una' cum Ouidii Metamorphosi per totum orbem christianu[illegible] cunque latinus auditur sermo, celebretur, atque lectitetur. Sed ne sine appendice hæc epistola scripta esse [illegible] deatur, breuissimam eorum subiiciamus apologiam, quæ isti in aliena opera lynceis, ut aiunt, oculis inquirentes, in suis autem cæcutientes reprehenderunt, quo & ipsos suorum errorum pudeat, nec alii in eosdem deducantur. Vale eximium humanitatis & religionis christianæ ornamentum.

Venetiis VIII. Calend. Iun. M D XIII.

APOLOGIA RAPHAELIS REGII CONTRA QVOSDAM CAVILLATORES PRIMI LIBRI.



Vod igitur primum quidam cauillantur contendentes non Metamorphoseos, sed Metamorphoseon opus inscribi debere, ne refellendū quidē uidetur, cū omnia & uetusta & noua exēplaria, in quibus Metamorphoseos legitur, manifestum faciant omnibus recto sanoq; iudicio præditis Metamorphosin unitatis numero ab Ouidio fuisse inscriptā. At multi Metamorphoseon scriptores Græci fuerunt. Quasi uero quisquam id neget, ac non cuique, uel leuiter Græcis literis imbuto, passim legere sit saltē apud Stephanum, authores quosdam citari in primo uel secundo Metamorphoseon. Sed Ouidius uanam istam obseruationem neglexit, totumq; opus in quo transmutationes describuntur, non aliter Metamorphosin inscripsit, quàm Sallustius historiam, Virgilius culicem, Quintilianus institutionem oratoriam, & Plinius naturalem historiam. Id uero Quintiliani quoque nostri authoritate facile comprobatur, qui in quarto institutionis oratoriæ uolumine ita scribit, Illa uero frigida & puerilis est in scholis affectatio, ut ipse transitus efficiat aliquam utique sententiam, & huius uelut præstigiæ plausum petat, ut Ouidius lasciuire in Metamorphosi solet, quem tamen excusare necessitas potest, res diuersissimas in speciem unius corporis colligentem. Quid quod Ouidius ipse alibi id approbare uidetur, cum inquit. Sunt quoque mutatæ ter quinque uolumina formæ. Ac si diceret Metamorphoseos. Nam Metamorphosis ad uerbum, formæ mutatio interpretatur.

Tertia post illam successit Aenea proles. Tametsi successit quoque legi possit, ut sequens diphthongus soluatur, successerat tamē ut in uetusto scriptū est exēplari, magis mihi probatur. Id quod ab istis in alienos libros ingeniosis nōdū est animaduersum,

Ingentes animos, dignas Ioue concipit iras. Quidam hunc uersum ita inuertunt, ut legant non animos, sed animo hac copula et apposita, cum & uetusta exemplaria animos habeant, non solum noua, & nisi animos legamus, à Pleonasmo defendi non possit hic sensus. Qui ut in soluta oratiōe est fugiēdus, sic in uersū, nisi necessario, nō est admittēdus. Quare animos tuemur eē legēdū.

Inuenimt, & in his quædam modo cœpta per ipsum nascendi spatium, isti quidem admonent, nata in quibusdam exemplaribus legi, sed utrum nata an cœpta legendum sit, mirum agunt silentium, perinde atque si id iudicatu difficillimum foret. Nos uero & ex sensu & uetusto exemplari cœpta innata mutauimus. ac ita Ouidium scripsisse contendimus.

Consitaq; arboribus Lyncæa reliquerat arua. Tum ex Pausania, tum ex uetusto exemplari nos quoque Lyncea & correximus & exposuimus.

T[illegible] dicenti stellatus summouet Argus. Dicentem quidam inuertunt & saniorem lectionem esse aiunt. Nos uero ita dicenti [illegible] ut [illegible] entem penitus à candido poetæ sensu abhorrere sentiamus, cum præsertim uetustum exemplar nostræ senten[illegible] [illegible] quimus non dicenti sed quærenti in eo legatur.

[illegible] refert. tibi nubere nympha uolētis. Votis cede Dei, restabat plura referre. Sic quidē ferè in uulgatis legitur exē[illegible] o quoque sic ante & legi & exposui, neque censores isti ex suis codicibus uetustis mēdum fœdissimū annotarūt, [illegible] sus ita inquinātur, ut ab ineptis poeta eminentissimus defendi non possit. Nos uero ex punctis duobus hemistichijs sustulimus, ut hunc locum pristino candori restituisse uideamur, sed non sine uetusti exemplaris astipulatione, in quo [illegible] st. Talia uerba refert, restabat uerba referre.

[illegible] olos tēdēs ad sydera uultus. Id quod isti quoque uiderūt. ex uetusto exēplari nostro tollēs legēdum esse præ[illegible] [illegible] s.

Secundi Libri.

[illegible] e positas uariare comas. Decipiuntur, qui positu, non positas putant esse legendum, cum & in uetustis exemplaribus positas [illegible] scriptum esse uideamus, nec positu uarientur comæ. Sed aut insertis floribus, aut reticulo aut uitta uersicolore.

[illegible] ua moras quærit dubitanti adempta est. Quidam eructanti, quod ne Latinum quidem est uerbum, Neque enim cunctor sed co[illegible] or recte scribitur, in uetustis codicibus suis melius legi autem. Ego uero dubitanti ab Ouidio scriptum esse contenderim, & u[illegible] uetusto legitur exemplari.

[illegible] ēs antiqua manet facta quoq; māsit in ursa. Tamē loco illius uerbi manet et nos reposuimus, ut est in antiquo codice scriptū. [illegible] st uero cur quis Iunonem lædere nolit. Qui censent castigatius legi in uetustis codicibus, Est aliquid cur quis, falluntur in ra[illegible] tissima, non animaduertentes. illam indignatæ Iunonis ironiam perire, si aliquid legatur. Quare antiqui illi codices qui ab [illegible] antur et deprauati sunt, & indigni, quibus quicquam fidei adhibeatur. In meo quidem. Est uero cur quis rectissime legi[illegible] ec aliter quàm poeta scribit.

Seruādā dederat, sed inconfessa quid esset. Tametsi hic uersus monosyllabæ illius particulæ sed ratione pōt à trochæo defendi, ego tamen ex uetusto exemplari ita correxi, sed inconfessa quid esset. Quidam uero audaciores ex crebro inuertunt. Sed non confessa quid esset. Qua compositione nihil asperius fingi potest. Timidas uocat una sorores.

Aglauros, nodosq; manu diducit & intus. Varie quidem ab authoribus Græcis huius puellæ nomen scribitur. Nam Pausanias in Atticæ descriptione, nisi mendum inest. Aglauron ut Latini illam uocat. Alij uero Græci, quos quidem ego uiderim, Agraulon. Itaque correxi, quāuis Hellanicum qui in eruditionis ostentationem à quibusdā citatur cum nusquā extet nōdū legerim.

Tertij libri.

Fortunamq; dies habuit satis. Quāuis fortunam in omnibus legatur exemplaribus, & recte quidem legatur, in sciolis tamen quibusdam probabilior uidetur lectio, fortunæq; dies habuit satis.

Excipiunt laticem Nipheq; Hyaleq; Rhanisq;. Quidam non inuenientes quid carpant, quæ recta sunt, impudentissime deprauant. Cum enim mihi Niphe & scriptum sit, & expositum, isti non Niphe sed Nephele aiunt esse legendum, cum Niphe in exemplaribus nostris emendate legatur.

Ille etiam matri cum brachia tendere uellet. Hunc uersum nos quoque ex uetusto exemplari ascripsimus.

Quarti

Quarti Libri.

Stagna Palæstini credunt mutasse figura. Vt in emendato codice legitur, coluisse correximus.

Te quoque nunc adamas. quondam fidissime paruo Celme Ioui. Celme in uetusto exemplari castigate legitur: neque Celmi ut quidam putant, est legendum.

Largoq; satos Curetas ab imbri. Cum in omnibus exemplaribus ita legatur, nescio qua ratione quidam moti nouam inuexerint lectionem. Tactaq; satos Cureta ab Ida. Nam & si Stesimbrotus extaret, qui nimium ambitiose citatur? non continuo tamen poetæ uersus fuerat mutandus, cum perquam uariæ priscorum poetarum de istiusmodi fabulis fuerint opiniones.

Quinti Libri.

Atria complentur nec coniugalia festa. Connubialia quidam inepte scribunt. Nos coniugalia tuemur.

Legit nec posuit studiosus altera casses. Quamuis recte legatur: quidam tamen corrupte legi fingit, ac deinde corrigit, nec aliter quàm in nostris exemplaribus est scriptum.

Sexti Libri.

Memnosynen pastor. Varius Deolida serpens. Et ex uetusto exemplari & ex secundo Eusebii de præparatione Euangelica lib. asserui Deoida elisa. l. littera esse scribendum. Quam emendationem à doctis uiris in suis operibus approbari uel eorum scriptorum, qui nusquam inueniuntur, authoritate nuper animaduerti.

Gignis & Aloidas. Aries Bisaspida fallis. Hunc uersum quidam corrũpunt se corrigere putantes. Censent enim Aeoloidas esse legendum, nec animaduerterunt in uetustioribus libris citra illam & copulam. Gignis Aloidas scriptum esse. Quo quidem modo si legatur, nec syllaba claudicabit, nec historia quamuis ex alijs nondum examussim percepta, repugnabit. Pascere crudelis nostro latona dolore.

Pascere ait, satiaq; meo tua pectora luctu. Corq; ferum satia. dixit per funera septem.

Efferor. In uetusto exemplari sic descripti sunt hi uersus præterquam quod satura secundo in loco scriptum est. Corq; ferum satura. Quod si minus lunati esse uidentur, meminerimus opus ab authore suo non fuisse castigatum, eoq; nihil temere mutãdum. Stabant cum uestibus atris.

Ante toros fratrum. Quidam hunc quoque locum deprauant, putantes magis rogos quàm toros esse legendum, cum toros n... exigat sensus, ut rogos nullos prorsus modo agnoscat. Nondum enim rogi fuerant extructi & unus omnibus satis esse poterat.

Septimi Libri.

Ophias effugit natorum uulnera Iambe. Combe legendum esse argumento sunt uetusta exemplaria, quamuis ab eo qui Metamorphosin in græcam uertit linguam Iambe legatur.

Isse sub Asopidos quondam amplexus Aeginæ. Castigate legitur hic uersus in antiquo exemplari hoc modo isse sub amplexus Aeginæ Asopidos olim. Copula detrahitur canibus, quos illa frequentes.

Effugit, & cœtum non segnior alite ludit. Alter horum uersuum à quibusdam corripitur, ne pauca notasse uideantur. Neque enim effudit, ut fingitur. Sed effugit legitur. Prior autem deprauatus nihil corrigitur. Nam sequentes, ut est in ue...sto exemplari, non frequentes sensus exposcit.

Octaui Libri.

Actorideq; parens. Nisi in uetusto exemplari hoc modo esse scriptum facile eorum sequerer opinionem, qui aiunt paren legendum esse, ut Menetius & irus fratres intelligantur Actoris filij.

Emicat ex oculis. Spirat quoque pectore flammas. Emendate in uetusto codice. Non lux micat, ut quidam aiunt, esse scriptum. Sed micat legitur & flamma, ut tam ex oculis quàm ex ore flammam emisisse aper uideatur. Ne... de matre manibus diri sibi conscia facti.

Exegit pœnas acto per uiscera ferro. Cũ hi duo uersus non in uetustis modo, sed nouis quoque exẽplaribus rectissime legãtur, nescio quare moti quidam priorem fœdissime deprauantes immutarint hoc pacto. Ná mater manibus diri sibi conscia facti. Qui uero subijcitur uersus nihilominus deprauantur.

Cõtremuit genitumq; dedit decidua quercus. Quibusdã magis placet ut Dodonia quàm decidua legatur propter uerbi, ut aiũt, insolentiam. Quasi uero incædua sylua eleganter dicitur, sic decidua recte nõ cõponatur. Neque tamen inficior in uetusto codice, nõ decidua, sed de uulnere scriptũ esse. Quæ lectio mihi maxime probãda uidetur. Et pariter frõdes pariter pallascere glãdes

Cœpere & longi pallorem ducere rami. Auidi nouitatis quidam alterum quoque horum uersuum recte & in nouis & in ueteribus libris scriptum inuertere nihil dubitant legentes. Et longi sudore madescere rami. Quo nihil putidius mihi esse uidetur.

Editus & medio sonus est de robore talis. Cum in uetustis quoque exemplaribus, non solum in nouis, ita describatur hic uersus, ut nullo uitio inquinetur uereor ne isti de suis cerebris potius quàm ueteribus libris depromant, non correctiones, sed corruptiones. Ita nanque aiunt esse legendum eum: sonus auditur medio de robore talis.

Non tamen ideirco ferrũ Dryopeius illa. Triopeius à Triopa Erisichthonis patre legitur à quibusdam; etsi in uetustis quoq; exemplaribus Dryopeius recte scriptum sit quo quidem nomine & barbarus significatur Erisichthon et à religione alienus. Denique hoc loco Dryopeius sic uocatur, ut paulopost Thessalus appellatur.

Noni Libri.

Dat munus raptæ uelut iritamen amoris. Adeo cupidi sunt quidam mutationum, ut quamuis in hoc uersu nihil mutent præter quàm quod irritamen per duplex r imperite scribunt, se tamen aliquid immutasse putent, dicentes sic melius legi. Dat munus raptæ uelut irritamen amoris, ut amatorium designet.

Excedam tectis? an sic nihil amplius obstem? Versus hic sensa adeo candida perspicuaq; complectitur, ut nihil immutatione indigere, uideatur. Quidam tamen ipsum in deterius mutant legentes. Ac si nihil amplius optem.

Fœminæusq; dolor uulgata pellice testor, Ex uetusto exemplari & nos pro uulgata reposuimus iugulata & tester.

Decimi Libri.

Laberis Oebalide. Qui affectant, ut multa uidisse uideantur; in fœdissimos interim errores labi uel hinc constat, quod quidā ut ostentent se Lucianum legisse, aiunt & hic Oebadide, et apud Martialem Oebadius esse legendum, quod ex Luciani sententia Oebades Hyacinthi fuerit pater. Quasi uero secutus sit Naso Martialem, cuius auia nondum erat nata. Sed tanti est iactare uulgo se in alienis operibus multa notasse. Atque utinam pro te uitam tecumq; liceret.

Reddere quod quoniam fatali lege tenemur. Quod ante mutare non sum ausus, lecto exemplari uetusto non tenemur, sed uetamur monui esse legendum.

Vsque genu uestem rictu succincta Dianæ. Recte in antiquo codice scriptum est: Nuda genu, itaque correximus.

Vndecimi Libri.

Dumq; ubi sunt digiti, dum pes ubi petit & ungues. Q uærit etiam si uetustus codex non astipuletur, legendum esse constat, ne tribrachus in heroico uersu quintam occupet sedem, si petit legatur.

Duodecimi libri.

Nescius assumptis Priamus pater Aesacon alis uiuere. Ne dubitandum quidem fuerat, utrum Aesacon an Aesalon scripserit Ouidius; cum & Græci & Latini Aesacon legant. Quidam tamen hoc quoque in dubium reuocant.

Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta uolucris. Labuntur & fœdissime quidem qui hunc uersum aliter, atque est in uetustis quoque exemplaribus scriptum legunt. Quæ mihi tunc primum, tunc est conspecta supremum. Quasi uero illam auē semel tantum Nestor uiderit, & quod isti aiunt, Cænea in auem non ante uisam mutatum fuisse, ex priore uersus parte lucidissime non colligatur. Quod si ista admitteretur deprauatio, sibiipsi Ouidius repugnaret. Id quod quæ subijciuntur à poeta, ita declarant. Cæneum in aquilā conuersum, quāuis id me alibi legisse non meminerim. Sed cui Ouidij authoritas satis non est, eum ualere sinamus.

Tertijdecimi Libri.

Expilatq; genis oculos. Qui putant omnino expellit esse legendum, ij mihi neque ueteris scripturæ, neque naturæ fœmineæ ullam habuisse rationem uidentur. Nam & in antiquis codicibus expilat scriptum est; quod quidem uerbum tam infirmitati fœmineæ conuenit, quàm illud expellit repugnat. Acubus enim Hecuba Polymestori oculos eruisse fertur. Quare expilat ut fuit ab Ouid. scriptum, ita prorsus est legendum.

E quibus imbriferos uersa est Pachinos ad Austros. Illud est uerbum, librariorum imperitia transpositum in suum locum reposuimus, ut legatur, è quibus imbriferos est uersa Pachinos ad Austros.

Vt uix circumeant distentum cruribus uber. Sunt quibus uerior lectio uideatur sustineant quàm circumeant. Sed in hoc quoque falluntur. Nam circumeant ita sensui quoque conuenit, ut & Ouidium ita scripsisse, nec aliter in fidelioribus exemplaribus legi contendamus.

Quartidecimi Libri.

Naufragumq; fretum. I uocali ascripta naufragum legendum esse notius est, quàm ut sit admonendum.

Quintidecimi Libri.

Sic exhortari, fortemq; euoluere fati. Seriem ex uetusto codice reposuimus. Quod uero quidam ia&tat se inseruisse hunc uersum. Hæsit in aduerso grauis hasta minoris Atridæ, liquido falsum est, cū in omnibus quæ ego uiderim exēplaribus sit descriptus

Flumina prosiliunt, aut excæcata residunt. Qui ex uetere scriptura, quæ aut nulla est, aut certe corrupta, legunt exiccata, nō animaduertunt, se ijs quæ à poeta inferuntur repugnare. Nam quæ subijciuntur flumina nequaquam exiccantur; cum iterum exire dicantur.

Indicij ne metu magis offensa ne repulsa.

Arguit immeritumq; pater proiecit ab urbe. Quamuis in quibusdam exemplaribus scriptum sit. Indicij ne metu magis offensa ne repulsa Damnauit, meritumq; nihil pater eijcit urbe. Tamen cum idem sensus colligatur, utrocunque modo legatur, nihil existimaui esse immutandum. Cum utro modo scripserit Ouid. per quàm difficile sit diuinatu, & utroque modo forsitan scriptum reliquerit. Neque enim opus emendauit.

Finiat Ausoniæ, certant adicere sortes. In uetusto exemplari meo addicere scriptum est per duplex d. fleq; esse legendum potius, quam quo modo quidam putant, Certant ita dicere sortes, facile contenderim, ut loco suo copiosius exposuimus.

INDEX EORVM QVAE QVOQVE IN LIBRO *Metamorphoseos Ouidij continentur.*

FINIS.

AVTHORVM QVI IN HOC OPERE CITANTVR, NOMINA.

Acesiodorus
Acusilaus
Agroetas
Androdis
Androtion
Aristocritus
Astynomus
Augustinus.
Baptista Pius.
Calaber
Codrus
Choerilus
Commentaria in Euripidem.
Commentaria in Pindarum
Commentaria in Theocritum.
Commentaria in Apollonium.
Demetrius Scepsius

Diodorus Siculus
Discorides
Dionysius Milesius.
Duris Samius.
Eumelus Poeta
Euphorion
Euripides.
Florus.
Gaza.
Gellius
Gæoponici libri.
Hegasander
Hellanicus
Heraclides Ponticus
Horatius
Herodotus
Hesiodus
Hipperochus Cumanus ciuis
Homerus

Hyginus.
Ibicus
Istrus
Iustinus.
Lactantius.
Liuius.
Macrobius
Mela
Micyllus.
Nicander
Nicocrates.
Palæpharus
Parmenides
Parrhasius
Parthenius
Phanedicus
Philochorus
Pausanias
Planudes
Plinius

Plutarchus
Pollux.
Raphael.
Sceptius Grammaticus
Simonides
Solinus
Sophocles
Statius.
Stephanus
Stesichorus
Strabo.
Trasyllus Mendesius
Tarrhæus
Trogus.
Varro
Vergilius
Vibius Equester
Victruuius
Volaterranus.
Zenodotus.

QVAEDAM DE P. OVIDII VITA.



PVBLIVS Ouidius Naso Sulmoni, quæ urbs est in Pelignis, ut ipse quoque scribit, ex equestri Nasonum familia. Mineruæ Quinquatrijs natus est XIIII. *Calendas Aprileis, Hirtio & Pansa consulibus, qui bello Antoniano apud Mutinā in pugna ceciderunt. Cū fratre natu maiore, clarißimis & Grammaticis & Rhetoribus Romæ operā dedit, ac ut patri magis obtemperaret, quàm quod illo studio delectaretur, legibus quidē incumbere cœpit. Sed cū pater uita functus esset, ad humaniores musas redijt, celeberrimosq; illorū tēporū poetas sibi conciliauit Aemyliū Macrum Veronensem, qui de herbis diligētißime scripsit, Ponticū qui Thebaida cōposuit, Propertium Elegiarum, Bassum Iamborum scriptorem, & Horatiū Flaccū. Vxores tres duxit, quarū duas repudiauit, cū tertia cōiunctissime uixit, ex qua duas etiam filias suscepit. Cū uero ad Iuliam Augusti filiam sub Corynnæ nomine lasciuas de amoribus Elegias scripsisse deprehensus foret, in exilium, annos quinquaginta natus, ab Augusto ipso fuit eiectus, in Pontoq; relegatus. Vbi cum nouē annos tristißime exegißet, uita functus, Tomis, ut Eusebius in Chronicis scribit, fuit sepultus, Tametsi autem & ipse alia quædam iactat tegendi criminis gratia, & plerique aliter putant, illam tamen quam dixi, fuiße exilij causam ex his Sidonij poetæ lepidißimis uersibus aperte demonstratur.*

Et te carmina perlibidinosa — Notum Naso tenet Tomosq; missum.
Quondam Cæsareæ nimis puellæ, — Falso nomine subditum Corynnæ.

Multa nobis fœcunditatis ingenij sui monumenta reliquit, partim in exilio, partim Romæ conscripta, Nam in exilio et de Tristibus, & de Ponto, & in Ibin, & de morte Drusi ad Liuiam consolationem, & duodecim Fastorum libros, quorum sex tantum extant, quanquam nuper omnes inuenti ferantur, & Germanici triūphum composuit. De Piscibus opusculum inchoatum reliquit. Antè uero quàm exularet, iam artem amandi emiserat: Amoris remedium: suos amores ad Corynnam, Amatorias Heroidum epistolas: Medeam tragœdiam, quæ ut scribit Fabius Quintilianus, ostendere uidetur, quantum uir ille præstare potuerit, si ingenio suo temperare, quàm indulgere maluißet. Metamorphosin, quàm subita relegatione perturbatus emendare non potuit, id quod ipse his carminibus perspicue testatum reliquit.

Orbæ parente suo quicunque uolumina tangis, — His saltem uestra detur in urbe locus.
Quoq; magis faueas, non sunt hæc edita ab illo, — Sed quasi de Domini funere rapta sui.
Quicquid in his igitur uitij rude carmen habebit, — Emendaturus, si licuißet, eram.

Metamorphosis autē, ut aliquid de operis quoque inscriptione dicamus, transformatio transfiguratioq; interpretari potest. Quā uis enim & alia cognitu perquàm iucunda hoc in opere narrentur, illò tamen omnia tendunt, ut quæcunque Metamorphoseis explicantur, concinne apteq; copulentur. Carmine autem heroico Metamorphosin esse conscriptam ac in quindecim uolumina distinctam, cum notius sit, quàm ut illa indigeat admonitione, quid quoque libro contineatur subijciemus, si prius illud testati fuerimus, Ouidium in Heroicis, id quod notat Quintilianus, idcirco lasciuiorem fuisse, quàm ut illius carminis grauitati conueniat, quod uarios amores, quibus pleræq; Metamorphoseon fuerunt factæ, illum sic describere oportuit, ut quanta sit uis illius affectus aperte ostenderetur.

IACOBI MYCILLI IN TITVLVM LIBRI METAMORPHOSIS ANNOTATIO.



Epigraphe est, siue Titulus operis, continens generalem propositionem totius argumenti. Significat enim μεταμόρφωσις Græce, idem quod Latinis transformatio: ducta uoce à Græco verbo μεταμορφοῦσθαι, quod Latinè transformari, aliamque figuram ac faciem induere significat. Describit enim in his libris Ouidius, plerasq; transformationes cum rerum, tum personarum, quæ iam inde ab initio mundi vsque ad ipsius tempora accidisse fabulis traduntur. Quo quidem opere exemplum Parthenii Chii poetæ imitatus dicitur, qui idem argumentum iam antea Græco poemate tractasse fertur. Sic & Virgilius, Homerum, Hesiodum, & Theocritum: Horatius, Pindarum: Valerius, Apollonium, itemq; alii alios imitati sunt. Tanta autem huius operis gratia etiam apud Græcos fuit, vt idem ex Latino sermone, in suum versibus transtulerint. Neque vllum fere poema inuenias, quod tanta facilitate fluat, adeo ut dum ingenio suo Poëta indulget, sibiq; ipse habenas permittit, à multis eam ob rem nimiæ etiam lasciuiæ notetur. Nam de eruditione quid attinet dicere? quæ tanta, tamq; varia & abstrusa in his libris est, vt multa in iisdē loca ne à doctissimis quidem hactenus explicata, aut etiam intellecta satis fuerint, omninoq; Delio quodā, vt prouerbio dicitur, natatore indigeant. Sed hæc hactenus. Disputant autem quidam, vtrum singulari numero Metamorphosis Ouidii, dicēdum sit, perinde ut Thebais Statii, Aeneis Virgilii &c. an vero pluraliter libri Metamorphoseon, græcorum more, apud quos eodem numero ac modo quidam citantur: quando non vna eademq; de re in hoc opere, sed de multis ac variis mutationibus tractatur. Atque ego quoque in ea sententia sum, vt posteriorē titulum non minus, quā priorem probem. Sed tamen quia veterum exemplorum scriptura, quam Regius allegat, deinde & Fabii authoritas repugnat, apud quem libro quarto singulari casu, Ouidii Metamorphosis dicitur cum de toto opere intelligatur, priorum editionum inscriptionem retinuimus. Nam quod idem Regius hos versus ex tertio Tristium, allegat,

Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ
　Carmina de Domini funere rapta sui.

Huic contra opponi poterat, quod apud eundem poëtam in primo Tristium legitur;

Carmina mutatas hominum docentia formas,
　Infelix domini quod fuga rupit opus.

Et quod Plinius libros suos Historiam naturalem: Virgilius item Culicem, singulari numero inscripsit: ei rursum opponitur, quod idem Virgil. alios libros Georgica, Flaccus suos Argonautica, Ouidius quosdam Halieutica, eodemq; modo alii alia inscripserunt. Sed hanc rem aliorum iudicio disceptandam relinquemus.

AD LECTOREM.

Memineris, studiose Lector, quæcunque in hisce Metamorphoseos Raphaelis Enarrationibus, sub Mycilli nomine, uel signis huiusmodi ( ) sunt inclusa, recens à Micyllo in communem studiosorum usum esse adiecta. Vale.





PVBLII OVIDII NASONIS POETAE SVLMONENSIS

METAMORPHOSEOS LIB. I.

ARG. LACTANTII PLACITI.



HAOS, vt Hesiodus indicat in volumine quod Deorum originem continet, fuit mutua rerum confusio, quæ postea in suas species distincta, & distributa est, ita vt leuissimum corporum, æther igneus, & hunc infra aer frigidus, cæteraque sydera sublimem partem peterent, per quæ solis splendor ac lumen vagaretur: grauissimum autem, humus, liquorq; in vna parte subsiderent.



N NOVA Fert animus mutatas dicere formas
Corpora: Di cœptis (nam uos mutastis & illas)
Aspirate meis, primaq; ab origine mundi

RAPH. 

N NOVA Fert animus) Consueuerunt Heroici poetæ in principiis statim operum suorum proponere, primum quibus de rebus sint in toto opere tractaturi: deinde inuocare: tertio loco narrare. quanquam Græci ferè propositionem cum inuocatione cōiungant. Eam cōsuetudinem Ouid. quoq; in huius operis initio seruat. Nam & breuissime ea, de quibus est scripturus, proponit, & Deos vt sibi adesse velint, rogat, & narrationem ab ipso mundi primordio orditur. ¶ In noua) Est inquit mihi animus describendi mutationes corporum in nouas figuras. Hac autem propositione, quæ summam eorum continet, quæ in toto opere tractantur, & dociles & attenti lectores efficiūtur. ¶ Fert animus) cupit. Nam ferre inter alia significata, est etiam cupere. ¶ Mutatas formas) hoc est, corpora in nouas formas figurasq; mutata. Est enim hypallage, poetis frequentissima. Eleganter autem operis inscriptionem expressit poeta. Nam Metamorphosis transformatio, ac formæ mutatio interpretatur. ¶ Di cœptis) Deos inuocat, qui earum mutationum authores fuerunt, vt sibi ita fauere velint, vt quæ à principio mundi vsque ad sua tempora factæ sunt mutationes, perpetuo carmine complecti possit. ¶ Nam vos mutastis & illas) Parenthesis est, causam inuocationis continens. Cum enim dii huiusmodi mutationum fuerint authores, facile eas memoriæ scribentis suppeditare possunt. Est autem ordo. Nam & vos mutastis illas, ac si diceret, vos, & non alii, fuistis authores huiusmodi transformationum. Est enim emphasis, qua plura innuuntur, quàm exprimantur. Minime vero imperitorum quorundam expositio est admittenda, putantium Deos in varias figuras esse mutatos, à poeta significari, eoq; sic esse ordinandum. Nam vos mutastis & illas: quo quidem modo sensus ex eleganti insulsus efficeretur. Periret enim illa emphasis pulchra, quæ per copulam Et, apertè demonstratur. Sed huiusmodi acuti sensus ab istis detractoribus stolidis, ingenioq; carentibus nō percipiuntur. Hac autem expositione omnes, non Deorum solum, sed aliarum quoque rerum transmutationes comprehenduntur. ¶ Aspirate) spiritum ac fauorem immittite. Est autem à ventis sumpta translatio, qui dum nauium vela implent, aspirare propriè dicuntur. Virg. Aspirat primo fortuna labori. ¶ Primaq; ab origine mundi) à prima mundi creatione & constitutione: Prima origo mundi. Sic autem à prima origine accipiendum est, non quod secunda fuerit, sed à prima originis parte, vt dicimus in prima platea, in prima parte plateæ. Nam à Chao sumit exordium, quod in quatuor ait fuisse transformatum elementa. Platonem vero, ac Stoicos sequitur, qui sentiunt mundum initium habuisse, à Deoq; genitum fuisse, quod Arist. negat. Mundus autē est (vt ait Posidonius in meteoris) qui cōstat ex cœlo & terra, & terrenis cœlestibusq; naturis: siue q cōstat ex Diis & hominibus, iisq; rebus quæ horū gratia cōditę sunt. Ab ornatu vero tā latini mūdum, quàm Græci κόσμον appellarunt, vt Plin. ait.

Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.
Ante mare & terras,& (quod tegit omnia)cœlum,
Vnus erat toto naturæ uultus in orbe,
Quem dixere Chaos: rudis indigestaq; moles,
Nec quicquam nisi pondus iners, congestaq; eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.
Nullus adhuc mundo præbebat lumina Titan,
Nec noua crescendo reparabat cornua Phœbe:
Nec circunfuso pendebat in aere tellus

RAPH. ❡ AD mea) vsq; ad mea tempora. Nam præpositio vsq;, cum facile subintelligatur, eleganter in soluta quoq; oratione, non solum in carmine, solet prætermitti. ❡ Deducite) producite, protrahite. Proprie autem (vt inquit Fabius) deduci carmina dicuntur, cum scribuntur. ❡ Perpetuum) continuum, sic vt nulla transmutatio prætermittatur, alteraq; alteri concinne, apteq; connectatur. Id quod facile à Diis impetrarat poeta. Ita nanq; fabulam fabulæ annectit, vt vna ex alia nasci videatur. Sed quidam non minus insulsus quàm temerarius, quarundam ineptiarum interpositione ea in multis exemplaribus separare conatus est. quæ Deorum benignitate tam eleganter fuerant copulata. Id vero flagitium, quo totum opus inquinabatur, in primis curaui tollendum. ❡ Ante mare & terras) Hæc est narratio, quam à prima mundi origine poeta sic repetit, vt describat primam omnium mutationem. Nam ex Hesiodi sententia, quem potissimum hoc loco sequitur Oui. primum omnium fuisse Chaos ait, hoc est quandam rerum omnium sine vlla forma confusionem, quæ materia prima à physicis vocatur. ex qua primū elemēta quatuor, ac totum mundum effectum esse ait: cum antea nihil foret distinctum, sed omnia ita essent confusa, vt neq; terra ab aere, neque aer ab aquis, neque aquæ ab æthere separatæ essent. Primum ita describit Ouidius Chaos ipsum: deinde narrat quemadmodum in quatuor elementa, ætherem, aerem, aquam, terram fuit commutatum: sicq; discretum, vt æther summum locum propter leuitatem apprehenderit, proximum aer, aqua tertium, in infimum terra propter grauitatem detrusa fuerit. {Versus Hesiodi, de quibus hic meminit Regius, sunt in Theogonia hi videlicet.

IACOBI MICYL. Additio.

Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ᾽, αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖ᾽ εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί.

Fuit autem hæc communium antiquorum ac sapientum opinio, vt mundum initium habuisse, & à deo creatum dicerent: non vt Aristoteli videbatur. ab æterno extitisse. Hinc & Aristophanes comicus in Auibus quanquam ludens, inquit,

Χάος ἦν καὶ νὺξ ἔρεβός τε μέλαν πρῶτον καὶ τάρταρος εὐρύς.
Γῆ δ᾽ οὐδ᾽ ἀὴρ, οὐδ᾽ οὐρανὸς ἦν. &c.

Ac verisimile est, semper fuisse inter Patres certas quasdam sententias, de Deo, de creatione mundi, De Diluuio, & similibus rebus ac mutationibus grauioribus, quas à primis hominibus acceptas, posteri quasi per manus alii aliis tradiderunt. Atq; ita has à Iudæis primum ad Aegyptios, mox ab Aegyptiis ad Græcos, atq; inde ad alias gentes permanasse. Quibus posteriora secula & homines, vt quiq; à primis remotiores fuere, ita subinde alia atq; alia affinxerunt, donec res ipsas totas videri fabulosas factum est.} ❡ Et quod tegit omnia cœlum) hoc est ante mundi constitutionem. Nā mundus (vt inquit Plin.) alio nomine cœlum dicitur: omnia continens, extra quod nihil prorsus esse potest. Sed cœlum proprie est extrema circunferentia, in qua diuinum omne fixum ac locatum est. Cœlum autem dictum est(vt Plin. & alii quidam sentiunt) quod variis syderibus sit cælatum. Varro autem dicit à concauitate, quasi κοῖλον dictum, eoq; & per, œ, scribitur. De mundi autem origine variæ sunt priscorum opiniones. Sed Ouid. (vt dixi) Hesiodum sequitur, qui in Theogonia chaos describit: ex eoq; omnia fluxisse asserit. Quam quidem opinionem secutus est etiā Euripides. Anaxagoræ physici discipulus, vt scri. Diod. in Menalippo nanq; Tragœdia, Cœlum & terram olim mista fuisse ait: ex hisq; separatis singula esse generata, arbores, volucres, feras, ac mortalium omne genus. ❡ Vnus vultus) Aspectus vnus, nulla penitus varietate distinctus. ❡ Naturę

Cœlum

Parentis & authoris omnium rerum. Natura enim vis est quędam, qua omnia nascuntur: quam Seneca nihil aliud esse, quàm Deum sentit. Natura etiam rei cuiusq; proprietas dicitur: vt cum dicimus diuersas esse animalium, lapillorum'ue naturas. Pro ingenio quoq; accipitur natura, vt cum rhetores aiunt, Eloquentiam tribus constare, natura, arte, exercitatione. ❡ Quem dixere chaos) Si esset soluta oratio, quod, et eleganter diceretur. quale est illud Salustianum. Est locus i carcere, quod Tullianum appellatur. Chaos autem ἀπὸ τοῦ χάσκειν, hoc est ab hiando venit (vt scrib. Sex. Pompeius) Qui ex sententia Hesiodi ait, Chaos esse confusam quandam ab initio vnitatem hiantem, patentemq; in profundum ex eo quod græci χάσκειν, nos hiare dicimus. Vnde Ianus detracta aspiratione fuit nominatus, eo quod fuerit omnium primus: cui primo supplicabant veluti parenti, à quo rerum omnium factum putabant initium. A chao vero omnium rerum principio, inchoare deriuari videtur. {Alii autem à verbo χέεσθαι deducunt χάος, peculiariterq;, hoc nomine accipiunt, τὸν μεταξὺ γῆς καὶ οὐρανοῦ κενὸν τόπον, hoc est, aera. Is enim circum terram vndequaq; funditur.} ❡ Rudis indigestaq; moles) hoc est impolita, indistinctaq; magnitudo, & massa. ❡ Nisi pondus iners) Pigrum & immobile, omniq; arte carens. ❡ Cōgestaq; eodem) hoc est semina & primordia rerum male coniunctarum, inter se dissidentia in eundem locum conducta & congregata. Semina vero omnium rerum sunt quatuor elementa, quæ (vt Lucretius ait) & materiem, & genitalia corpora, & rerum semina, & corpora prima appellare solemus. ❡ Nullus adhuc mundo) Qualc esset illud primum chaos, apertius declarat, quibus mundus postea fuit distinctus. Nam neq; Sol inquit vllus erat, qui lumen funderet, neq; vlla Luna, quę modo cresceret, modo decresceret: nulla terra, nullum mare, nullus aer videbatur, sed omnia vnum chaos erant. Vocatur hæc à Rhetoribus distributio. ❡ Nullus Titan) Nullus Sol. Nam Diod. lib. 4. antiquitatum scribit. Cœlum ex pluribus vxoribus suscepisse filios quinq; & quadraginta ex quibus decem & septem ex Titea ortos proprio nomine singulos, cōmuni autem omnes à matre appellasse Titanas. Sol autem & Luna(vt Hesiodus ait) Hyperionis Titanis & Theæ filii fuerunt. Vt vero Sol & Titan & Titanius vocatur, sic Luna Titanis appellatur. {Versus Hesiodi sunt.

Θεία δ᾽ ἠέλιόν τε μέγαν, λαμπράν τε σελήνην
Ἠῶ θ᾽ ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει,
Γείναθ᾽ ὑποδμηθεῖσ᾽ Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.

Cæterum alii solem, peculiari nomine Titanem dici volunt, siue ab extendendo, quod splendorem ac lumen suum quoquo versum extendit, siue etiam à trahendo, (nam vtrunq; verbum τιταίνειν Græcis significat) quoniam vapores è terra excitet, sursumq; trahat.} ❡ Noua Phœbe) Noua Luna. Singulis enim quibusq; mensibus Luna renouari videtur. Vt autem Phœbus pro Sole, ita Phœbe pro Luna ponitur, quod sit pura & nitida. Nam φοῖβος: purus interpretatur. ❡ Reparabat) Renouabat, instaurabat. Cornua vero Lunæ ascribuntur ex aspectu. Illa nanq; habere videtur primis diebus, quibus à coitu Solis digressa conspicitur: propter quod ab Aegyptiis Lunæ, quam Isidem vocant, bos sacrificatur. ❡ Nec circunfuso pendebat in aere tellus) Hoc est, nec terra suis ac propriis ponderibus sustentata in aere suspensa erat, quemadmodum nunc esse videtur. Nam terra idcirco mundi centrum esse dicitur, quia in medio elementorum omnium est sita. Sola autem elementorum immobilis permansit. ❡ Circunfuso in aere) Peritè. Nam terra vndiq; aerem habere physici demonstrant. Aer autem παρὰ τὸ ἄειν, hoc est, à spirando deducitur. Nam illius motus ventos generat.

Natura

Ianus

MICYL. ADDI.

ADDI.

RAPH. ¶ PONDERIBVS librata suis) Hoc est sua grauitate sustentata sic, vt nulla ex parte sursum versus trudi posset, sed in imo semper sidat. ¶ Nec brachia longo) Hoc est nec vllus Oceanus mediterranea maria effecerat, quæ Oceani brachia ADDI. esse videntur. { Simplicius tamen est, vt brachia aquas Oceani intelligas, quibus ille veluti brachijs quibusdam terram amplectitur. } ¶ Porrexerat) extenderat. ¶ Longo margine) Longa extremitate terrarum. Nam margo vniuscuiusque rei dicitur extremitas. Est autem incerti generis nomen. ¶ Amphitrite) Sic est legendum, non Amphitrites, vt quidam asserentes pro Neptuno poni. Amphitrite. Nā Amphitrite Oceani fuisse filia ab Hesiodo dicitur, quæ cum perpetuam vouisset virginitatem, Neptunum, qui ipsius maritus esse cupiebat, aspernata, ad Atlantem confugit. Missus autem delphin, qui postea in cœlū translatus est, vt scrib. Hyginus, ei Neptuni nuptias persuasit. Claudianus de Proserpinæ raptu. Et iam Nereia glauco Neptunum gremio complectitur. Amphitrite. Ponitur hic pro Oceano, vniuersam terram circumeunte. Dicitur autem, vt ait Orion grammaticus, ἀπὸ τοῦ τρίειν, hoc est à terendo, quod mare nauigantes, ἀμφοτέρωθεν idest ab vtroque latere terreat. { Quaq; erat & tellus, illic & pontus & aer) Quidam legunt Quaq; fuit tellus, Porphyrio autem etiā, illic & pontus vt æther vt sit sensus, Illic erat pontus vbi æther. quoniam & apud Horatium eodem modo, Vt, pro Vbi legatur, Vt lib. 3. Car. Ode. 4. Vtcunq; mecum vos eritis, pro, vbicunq;. Sed de hac lectione alii viderint. Ego vero in posteriore parte versus nihil video, cur quicquam immutandum sit. In priore autem, quoniam copulatiua, Et, ociose poni videtur: siquis, fuit, magis quā erat, sublata coniunctione &, legendum contendat, non valde equidem repugnabo. } ¶ Sic erat instabilis tellus) Mobilis. Significat autem nulli elementorum in illo chao propriam fuisse naturam. ¶ Nulli sua forma manebat) Hoc est nullum elementorum propriam habebat figuram atq; naturam. ¶ Obstabatq; alijs aliud) Hoc est, inter se elementa pugnabant, quia contrariæ qualitates in eodem erant subiecto. quod nunc fieri non potest, vt in eodem contraria simul existant. Neque enim idem simul calidum & frigidum, aut molle & durum, aut graue & leue esse potest. ¶ Hanc Deus) Narrat quemadmodum chaos illud, quod hactenus descripsit, in quatuor elementa à Deo fuit transmutatum, itaq; distinctum, vt æther omnium leuissimus supremum occupauerit locum: Proximus aeri cesserit. Aqua & terra propter grauitatem in imo residerint. Deus. Deus autem ex Stoicorum sententia, vt eorum interpretatione vtar, qui Diogenem Laertium verterunt, est animal immortale, rationale, perfectum, siue intellectuale, beatum, à malo omni remotissimum, prouidentia sua mundum, & quæ sunt in mundo, disponens omnia, non tamen inesse illi humanæ formæ lineamenta aiunt: cæterum esse quidem opificem immensi huius operis, sicuti & patrem omnium. Apuleius quoque de Deo, vetus inquit opinio est, quæ in cogitatione omnium hominum penitus insedit, Deum originis non habere authorem, Deumq; esse salutem & perseuerantiam earum, quas effecerit, rerum. Neq; vlla res est tam præstanti bus viribus, quæ viduata Dei auxilio, sui natura contenta sit. Hanc opinionem vates secuti, profiteri ausi sunt omnia Iouis esse plena. Ci. etiam in consolatione, vt scri. Lactan. Deum hoc modo diffinit. Nec vero Deus ipse, qui intelligitur à nobis. alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quædam libera & segregata ab omni concretione mortali, omnia sentiens & omnia mouens. { Quæ desinino neq; à ADDI. nostra religione aliena est. Nam licet secundum illud, Deū nemo vidit vnquam, substantiam & naturam Dei definire non possimus, ex effectis tamen, & operibus illum cognoscimus, nempe patrem & opificem rerum omnium, ingentium, immortalem, cuius nutu cuncta mouentur & regun tur. } ¶ Et melior natura) Meliorem naturam Deum vocat, qui mens & causa à Platone appellatur. Nā Plato quoque (vt Diogenes Laertius ait) duo rerum principia posuit, Deum & materiam, quam informem & in finitam esse ait. Eamq; in quatuor elementa ignem, aerem aquam & terram à Deo siue mente fuisse conuersam asserit. Hoc idem & Stoici senserunt, qui vnum esse Deum aiunt, ipsumq; (vt Seneca scri.) & naturam & mentem & fatum & Iouem, multisq; alijs nominibus appellarunt, ex informi materia primum quatuor elementa genuisse.

(Left margin, lower: Hâc De° / rerior sen- / us est, vt / egas (De° / & melior / natura .i. / nelior so- / e adiremit / hác litem) / icut expo / Aaron.)

> Ponderibus librata suis, nec brachia longo
> Margine terrarum porrexerat Amphitrite:
> Quaq; erat & tellus, illic & pontus, & aer.
> Sic erat instabilis tellus, innabilis unda:
> Lucis egens aer: nulli sua forma manebat,
> Obstabatq; alijs aliud: quia corpore in uno
> Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
> Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.
> Hanc Deus, & melior litem natura diremit.
> Nam cœlo terras, & terris abscidit undas,
> Et liquidum spisso secreuit ab aere cœlum.
> Quæ postquā m euoluit, cæcoq; exemit aceruo,
> Dissociata locis concordi pace ligauit,
> Ignea conuexi uis, & sine pondere cœli
> Emicuit, summaq; locum sibi legit in arce.

Natura. Nihil aūt aliud est natura (vt idem Seneca ait) quàm Deus & diuina quædam ratio toti mundo & partibus eius inserta. ADDI. { Proinde & particulam Et, expositiue hic accipiunt grammatici quasi dicat Deus siue Natura, vel, vt vulgo loquuntur, Deus: idest Natura. } ¶ Diremit) Dissoluit. Proprie autem dirimi dicuntur lites & prælia, cum dissoluuntur atq; tolluntur. Alludere autem ad id videtur Naso, quod Empedocles ait, ex illa rerum confusione primum omnium litem extitisse, mox amicitiam atque concordiam, qua omnia fuere copulata.

CONST. FANEN. ¶ HANC Deus & melior) Et pro: idest hoc loco minime accipiendum. Respicit enim Ouid. hoc versu eorum philosophorū opinionem: qui Naturam deo superiorem ac potentiorem esse falsa ducti ratione censebant. In quam. 9. etiam huius operis lib. Iphin introducit loquentem. ait enim Diiq; mihi faciles quicquid valuere, dederunt: Quodque ego, vult genitor, socer & vult ipse futurus: At non vult natura potentior omnibus istis.

RAPH. ¶ AB AERE spisso) Crasso. in quo & nubes generantur & pluuiæ. Liquidum autem cœlum pro æthere posuit. Nam æther & purissimus est, & ab omni perturbatione alienus. { Quidam codices perperam, vt apparet, scriptum ADDI. habent pro, acre, æthere. Nam & epitheton, spissum repugnat. Non enim spissus æther, recte dicitur, sed aer spissus. ¶ Liquidum) Purum, clarum, limpidum. ab omni corruptione remotum. ¶ Secreuit) Separauit atq; distinxit. ¶ Quæ postquam euoluit) Postea quem inquit Deus quatuor elementa explicuit, & ex illo aceruo, quod chaos dicunt, eduxit, quamuis locis disiuncta forent, quadam tamen concordia ea copulauit. Nam (vt aiunt physici) elementa primis quatuor qualitatibus partim inter se conueniūt partim à se inuicem dissident. Qualitates elementorum. Ignis enim cum sit calidus & siccus aeri quidem caliditate copulatur; ab eodem vero sicci tate, qua terræ similis est, separatur. Aer cum humidus sit & calidus, humiditate aquæ respondet, caliditate repugnat. Nam aqua humida est & frigida. Et frigiditate quidem sibi terram conciliat, humiditate vero eandem à se alienat. Nam terra frigida & sicca. ita hac pace tam concordi elementa inter se videntur fuisse copulata. ¶ Ignea vis) Periphrasis est ætheris atque ignis, qui supremum propter le uitatem sibi locum vendicauit. { Vntur autem distribuone, quam vocant, poeta, seorsim vniuscuiusque locum ADDI. describendo. } ¶ Summa arce) Excelsa & alta. Nanq; arces in eminentioribus vibiū locis exædificari solent. ¶ Legit) elegit.

Proximus est aer illi leuitate, locoq;
Densior his tellus, elementaq́; grandia traxit,
Et pressa est grauitate sui circumfluus humor
Vltima possedit, solidumq́; coercuit orbem.
Sic ubi dispositam, quisquis fuit ille Deorum,
Congeriem secuit, sectamq́; in membra redegit:
Principio terram, ne non æqualis ob omni
Parte foret, magni speciem glomerauit in orbis.
Tum freta diffudit, rapidisq́; tumescere uentis
Iussit, & ambitæ circundare littora terræ,
Addidit & fontes & stagna immensa, lacusq́;,
Fluminaq́; obliquis cinxit decliuia ripis.
Quæ diuersa locis partim sorbentur ab ipsa,
In mare perueniunt partim, campoq́; recepta
Liberioris aquæ pro ripis littora pulsant.
Iussit & extendi campos, subsidere ualles,
Fronde tegi syluas, lapidosos surgere montes.
Vtq; duæ dextra coelum, totidemq; sinistra

PAPH. ¶PROXIMVS est aer illi) Aer inquit & leuitate & loco proxime ad ignem ætheremq; accedit. Nam aer si terræ, aquæ'ue comparetur, leuis est: si ætheri, grauis. ¶Densior his tellus,) Hoc est, crassior & grauior. ¶Elementaq; grandia traxit) Hoc est, partes magnas, & grauiores ex illo aceruo secum traxit. Proprie autem illo verbo, traxit vsus, est poeta. Nam vi quadam naturali omnia grauia & ponderosa deorsum trahuntur.
Elemētum Elementa vero pro partibus posuit. Nam elementum est, ex quo primo prodeunt, quę sūt: & in quod extremum resoluuntur. ¶Et pressa est grauitate sui) Hoc est, ob suam grauitatem in infimum locū descendit. Omne enim graue natura deorsum tendit. Videtur autē quibusdam Ouid. tertium ab igne locum terræ assignare, cum in vltimum detrusam fuisse propter grauitatem, immobilitatemq; constet. Sed Ouid. scite recteq; loquitur. Nō enim infima loca, sed vltima terrarum, ab aquis occupata fuisse ait, neq; vulgi opinionem hoc loco sequitur, vt quidam aiunt, qui aquam vltimum elemētum esse putant, quia totam inundari terram ab aqua non vident. Sed aqua idcirco ab inundatione totius terræ arcetur, vt terrenis animalibus in primisq; homini loca non desint. Quod si hoc non fuisset, aqua non minus quàm aer vndiq; totam terram complecteretur. Id quod innuit Ouid. cum inquit. ¶Solidumq; coercuit orbem) hoc est, continuit solidum & durum terræ orbem. Coercere enim eam non posset, nisi vndique ipsam complecteretur. Mediam nanque omnium elementorum terram esse physici, in primisq;, Stoici affirmant. Vnde & mundi centrum esse perhibetur. ¶Sic vbi dispositam) hoc loco & quatuor describit elementa, & ea quibus vnumquodq; ipsorum est instructum. ¶Quisquis fuit) innuit se ignorare, quis nam deorū ille fuerit, qui quatuor elementa distinxit.
ADDI. {Hoc est vtrum Deum, an Naturam meliorem vocet, vt supra. Illud autem itelligit, maiorem ac potentiorem aliquem fuisse, quam quos vulg[9] pro diis haberet} ¶Secuit) separauit ac diuisit. ¶In membra redegit) in partes diduxit. ¶Principio terram) posteaquam inquit Chaos in quatuor elementa distinxit, effecit vt vndique terra foret rotunda, variisq; rebus institueretur.
ADDI. Terræ descriptio {Est autem noua distributio, quæ terram primo, mox cætera elementa seorsim vnūquodq; describit} ¶Ne non æqualis) hoc est, vt ęqualis vndiq; esset. Duæ enim negationes affirmationem constituunt. ¶Glomerauit) effecit in similitudinem magni globi & pilæ, quę ex omni parte sibi est æqualis. Glomerare enim est glomum, globumq;(qui vndiq; rotūdus est) efficere. A glomo autem ac pot[9] glomere (Nam vtroq; modo declinatur), vt ait Priscianus) glomero verbum deriuatur. ¶Tum freta diffudit) hoc est maria mediterranea immisit. Nā freta proprie dicuntur maria angusta inter duas terras existentia, à feruendo deducta, quos græci porthmos vocāt. ¶Tumescere) inflari, in tempestatem erigi. ¶Rapidis ventis) rapacibus, omnia secum rapientibus. ¶Iussit) voluit, vt Terentius Iubeo Chremetem saluere. Iubere autē proprie est imperare. ¶Ambitæ terræ) vndiq; à mari circundatæ. Littora autem proprie maris dicūtur. Nam littus est (vt Celsus diffinit) quousq; maximus fructus à mari peruenit. idq; M. Tullium ait primum constituisse, cum arbiter electus foret. ¶Stagna immensa) maximas paludes. ¶Cinxit) circundedit. ¶Obliquis ripis) non rectis. Ripæ autem proprie sunt fluminum. Vnde ripariæ hirundines dictæ, quæ in fluuiorum ripis nidos faciunt. ¶Flumina decliuia) prona ac deorsum labentia. ¶Quæ diuersa locis) Fluminum naturam describit. Nam quædam ab ipsa sorbentur terra. {Vt de Euphrate scribit Pom. Mela. Hinc Luca. li. 3. Sed sparsus in agros Fertilis Euphrates Phariæ vice fungitur vndæ} quædam in mare deferuntur. ADDI. ¶Campoq; recepta) campus est terræ planicies, sed hoc loco pro æquore ponit. ¶Pro ripis littora pulsant) percutiunt, ac (vt verbo vtar Pliniano) lancināt. Elegāter autem littora à ripis distinxit, Littora nāq; maris, fluminum ripæ dicuntur. ¶Iussit & extendi cāpos) Hoc est terræ planicies dilatari. ¶Subsidere valles) In ima descēdere. Vallis autem ea oblunga concauitas dicitur, quę est inter duos montes vicinos. Vnde vallicula diminutiuum deriuatur. ¶Fronde tegi syl.) Hoc est arbores in syluis nasci, est enim synecdoche. Nā & à parte totum intelligimus, & singularem numerū pro plurali accipimus. Hanc vero figurā etiā in soluta oratione frequentee vsurpamus. ¶Tegi) Cooperiri. ¶Lapidosos surgere montes) Hoc est montes saxosos in altum tolli. Mons enim nihil est aliud, q̄ terræ rumor, Vnde etiam montes tumuli dicebantur. Iussit autem verbum est subaudiendum.

¶QVAESTIO autē de mundi partibus ac declinationibus aliquid & ipsa contemplationis habet, præsertim in tanta opinionum diuersitate, mire dissidentibus etiam primæ notæ authoribus. Aduocabitur ergo ad partes, cuius etiam supra commeminimus, Cleomedes, quo veluti antesignano, poeticæ tortuositates rectitudini suæ restituentur, ac nitori. Igitur quia, inquit, mundum esse corporeum liquet, in eo superna cōcedamus, propemodum necesse est, atq; item inferna: sed antica quoq;, & postica, necnon dextra & sinistra. In globoso mundo locus imus intelligitur, qui medius, in quem nutu suo vergāt omnia. Supernus vero, qui vndiq; medio incumbit. Antica mundi dicimus, quæ ad occiduas orbis partes proclinantur: quoniam illuc annuit mot[9]. Posteriora Orienti relinquuntur, quia inde feratur ad Occasum. Ex iis porro consequitur liquido, vt dextras habeat Septentrio, sinistras meridies. Ex hac Cleomedis distributione quā ab Aegyptiis videtur accepisse, sicuti in lib. de Iside discimus ex Plutarcho: tollitur planè ex Lucani carminibus nubilum, quod etiam si author Sphæræ illustrare conatus est, nihilominus auribus acri lotis aceto parum satisfecit, mihi certe ad hāc diem hæsit interpretatio. Agitur ergo de felici Arabia, cuius pleraq; portio inter ęquinoctialem circulum, & tropicum cancri statuitur ab cosmographis. In quibus regionib[9] solem gestante cancro, vmbra planè in meridiem, hoc est in sinistras mundi partes mutat. Poetę versus hi sunt: COEL. RHO.

Ignotum vobis Arabes venistis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

Cæterum ex hac obseruatione expendant eruditi locum istum Ouidii.

Vtq; duæ dextra cœlum, totidemq; sinistra,
Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis.

Quod eo impensius commonuisse volumus, vt sciant iam nunc bonarū literarum studiosi, interpretum fiducia nūquam esse in vtranque aurem dormiendum. ¶Vtq; duæ dextra cœlum) quinque Zonis & circulis cœlum secatur in quinque partes quibus distinguitur etiam terra. Earum duæ vltimæ frigore rigent, mediam Sol urit, reliquæ inter frigus & calorem ita sunt temperatæ, vt in iis demum animantes habitare possint. quanquam illarum altera in qua esse dicebantuc Zonæ. 5.

Parte secant zonæ, quinta est ardentior illis:
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura Dei, totidemq; plagæ tellure premuntur,
Quarum quæ media est, non habitabilis æstu,
Nix tegit alta duas, totidem inter utranq; locauit,
Temperiemq; dedit, mista cum frigore flamma.
Imminet his aer, qui, quanto est pondere terræ
Pondus * aquæ leuius, tanto est onerosior igne.
Illic & nebulas, illic consistere nubes
Iussit, & humanas motura tonitrua mentes,
Et cum fulminibus facientes frigora uentos.
His quoq; non passim mundi fabricator habendum
Aera permisit. uix nunc obsistitur illis,
Cum sua quisq; regat diuerso flamina tractu:
Quin lanient mundum: tāta est discordia fratrum.
Eurus ad Auroram, Nabatæaq; regna recessit,
Persida q;, & radiis iuga subdita matutinis.
Vesper, & occiduo quæ littora Sole tepescunt,
Proxima sunt Zephyro: Scythiam septem'q; triones

ADDI. bantur Antipodes, nobis penitus ignoretur. { Habent autem nomina circuli, vel à regione cœli, vt Arcticus & Antarcticus, vel à causis, vt Tropicus æstiualis, Tropicus hyemalis, siue Hybernus, & Aequinoctialis. Nam sub hoc existente sole, æquinoctia fiunt, sub illis autem, solstitia, quas τροπὰς græci vocant.

RAPH. ❡PARTE dextra) quæ ad arcticū vergit polū, partē dextram vocat poeta, vt sinistrā ad antarcticum. ❡Zonæ) cingula, circuli. Zona — Zona vero apud Græcos significat & partem corporis, quæ cingitur, & cingulum ipsum vt thoras & pectus dicitur, & ipsius pectoris tegmentum. ❡Quinta est ardentior illis) quintam poeta mediam vocat, quam idcirco ardentiorem esse ait quod per eam Sol bis in anno decurrit. ❡Onus inclusum) Periphrasis est terræ. Nam terra, quæ est ponderosa, quinq; Zonis continetur atq; distinguitur. Plaga — ❡Plagæ) Regiones. Qua in significatione corripitur prima syllaba, quæ producitur, cum vulnera significatur. ❡Aestu) feruore ac nimio calore. ADDI. { Atq; hoc secundum opinionem veterum dixit, nostra aūt ætate nautæ Lusitani etiā hanc habitari docuerūt.}

❡Totidem inter vtranq; loca.) hoc est duas temperatas inter extremas & mediam collocauit, quæ idcirco sunt temperatæ, quia & frigore participant & calore.

CONST. FANEN. ❡HI Versus multos diu torserūt) multis ansam dederūt Ouidium reprehendendi tanquam naturæ elementorum parum conscium: cum terram & aquam dicere nihil inter se grauitate differre, nihil sit absurdius: nihil à vero longius. Alexāder Philomenus Lugensis vir in vtraq; lingua doctissimus, & per aliquot olim menses præceptor meus in peruetusto codice ita se scriptum inuenisse dicebat. Imminet his aer. qui: quanto est pondere terræ pondus aquæ leuius tanto est onerosior igne. Quę lectio penitus quadrare videtur. Erit enim sensus Aerem tanto grauiorem esse igne: quantum aquæ pōdus elementum terræ leuitate præcedit.

RAPH. Aeris descriptio — ❡IMMInet his aer) Nūc aerem ita describit, vt omnia quæ in eo fiunt, commemoret ❡Tanto est one.) pōderosior, grauior. ❡Illic & nebulas,) in illo inquit aere & nebulę consistunt & nubes. Eleganter autem inter nebulas & nubes differentiam signauit poeta. Nebulæ enim dicuntur vapores densi haud longe à terris, aquis'ue recedentes. Nubes autem vapor est humidus in sublime egressus, cuius densitate Sol obumbratur. ❡Et cum fulminib.) Fulmina quoque inquit & Fulmen — venti frigora adducentes in aere generantur. Fulmen autem ignis est ex concursu ventorum elisus in terramq; delatus. Fulminum vero multa sunt genera, de quibus copiose Plin. Ventus — scrib. Ventus autem est impetus aeris in vnam partem fluentis. Venti vero principales sunt quatuor quos elegantec Ouid. describit. Omnis sanè ventus frigidus est natura, quāuis Auster, qui per torridam zonam transit, calidus esse ADDI. videatur. {Etiam Hom. eosdem ferè ventos tātum nominat, vt Odys. 5.

Σὺν δ' εὖρός τε νότος τ' ἔπεσον, ζέφυρός τε δυσαής,
Καὶ βορέης αἰθρηγενέτης, μέγα κῦμα κυλίνδων. Et rursum,
Α'λλοτε μέν τε νότος βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι,
Α'λλοτε δ' αὖτ' εὖρος ζεφύρῳ, εἴξασκε διώκειν.

Nam vt plagas cœli quatuor, itam etiam ventos totidem numerabant veteres. Venerunt tamen postea, qui vltra hos etiam alios quatuor adiecerint, secundum varietatem ortus & occasus, etiam ventos diuersos iisdem plagis assignantes.

Nam æstiuali ortui Boream, Aequinoctiali Eurum, quem & subsolanum, & Apelioten græce vocant. Brumali autē Euronotū, tanq̄ mediū inter Eurū & Notū attribuebāt. Oppositis aūt regionib' Argestē, q & Caur' dicit. Zephyrū q & Fauonius, & Africū quē Liba grçci vocāt, Septētrionali aūt plagę, & Meridionali, quoniā eæ certęq; fixę manent, Aparctiā quem latine Septentrionem dicūt, & Notum qui idem & Auster dicitur, assignabant. Atq; hanc diuisionem et Phauorinus apud Gellium tradit libro secundo, capite vigesimo secundo. Nouissimi autem neque hoc numero contenti duodecim fecerunt ventos. Septentrionem quoque & Meridionalem plagam ternis partibus distinguentes.} ❡Motura) commotura ac tec refactura. ❡Vix nunc obsi.ti.) hoc est cum difficultate resisti tur violentiæ ventorum, quā uis vniuiq; eorum propria loca fuerint assignata. Quod si totus aer illis fuisset permissus, de rebus humanis actum foret. ❡Sua flamina) suos spiritus. ❡Diuerso tra.) diuersis regionibus. Eurus ab oriēte, Zephyrus ab occidente, Auster à miridie, Boreas à septētrione. ❡Quin la.mun.) dissipent ac dilacerent. ❡Tanta est discor.fra.) pulchra acclamatio, quali Virg. quoque vtitur. Tantæ molis erat Romanam condere gentem. Venti autem idcirco fratres dicuntur quod Auroræ & Astræi gigantis filii fuisse finguntur. ADDI. { Vt apud Hesiodum in Theogonia.

Αςραίῳ δ' ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους
Αργέςην, ζέφυρον, βορέην λαιψηροκέλευθον
Καὶ νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.}

❡Eurus ad auro.) quemadmodum singuli è principalibus ventis singulas mundi partes sint sortiti, perspicue eleganterq; describit poeta. Notum est autem mundum in quatuor partes distingui, in orientem occidentem, meridiem & septētrionem. Quatuor mūdi ptes — Eurus autem ὁ ἀπὸ τῆς ἕω ῥέων, quod ab oriente flat, nominatur, qui latine dicitur Vulturnus, à continenti vulturis volatu, cui similis esse videtur. ❡Nabatæaq; re.) orientalia Nabath enim Ismaelis filius, vt Iosephus in antiquitatibus Iudæorum scri. vnà cum vndecim fratribus suis omnem terram ab Euphrate ad mare rubrum vsque positam tenuit, Nabatæamq; prouinciam nominauit. Vnde Nabatæa regna fuere appellata. ADDI. {Stephanus autem, Ναβαταῖοι, inquit, ἔθνος τῶν εὐδαιμόνων ἀράβων. ἀπὸ Ναβάτου τινός. ναβάτης δ' ἐστὶν ὁ ἐκ μοιχείας γινόμενος. ἀπὸ δὲ τοῦ ναβάτης, ναβαταῖος, καὶ ναβαταία, ἡ χώρα.} ❡Persidaq;.) Persis, quæ & Persia dicitur, regio est Indiæ finitima. Variis autem modis orientem, vnde flat Eurus, describit. ❡Iuga subdi.) Mōtes subiectos. ❡Radiis ma.) radiis Solis exorientis. Matuta enim eadem esse cum Aurora, quæ antecedit Solem, perhibetur, vnde matutinus declinatur. ❡Vesper & occi.) Euro contrarius Zephyrus, quem Fauonium (quod satis omnibus faueat) latini appellant, ab occidente flat. ❡Proxima sunt Zephyro) Zephyrus ventus est occidentalis ἀπὸ τοῦ ζωὴν φέρειν hoc est à ferenda satis omnibus vita. ❡Scythiam, septemq; trio.) Boreas ventus est frigidissimus, flans à septentrione, qui latine ab impetuoso aquilæ volatu Aquilo nominatur. Boreas autem dictus est (vt scrib. Orion.) ἀπὸ τῆς βοῆς id est à strepitu quem efficit, vel (vt alii volunt) ἀπὸ τῆς βορᾶς, hoc est à nutrimento, quòd corpora maxime nutriat, & sana faciat. Scythia autē regio est ad septētrionem sita, à Scytha rege denominata. ❡Septēq; trio.) prisca lingua triones boues dicebantur aratorii.

nal's Pondere aqua leuior

ADDI. {Vt & Gell. li. 2. cap. 21.} Septem autem stellæ ita in ea parte cœli sunt collocatæ, vt plaustrum cum bobus effingere videā tur, quæ & septentriones vocantur, & illi regioni septentrioni nomen imposuerunt. Nō est aūt hoc loco Tmesis vt quidā putant, q eā Temesin imperite vocant, cū bisyllaba dictio sit, nō trisyllaba. Sunt enim duæ dictiones, quæ iunctæ quidem, septentrionis nomen efficiūt.

Horrifer inuasit Boreas, contraria tellus
Nubibus assiduis, pluuioq; madescit ab Austro.
Hæc super imposuit liquidum, & grauitate carentē
Aethera, nec quicquam terrenæ fæcis habentem.
Vix ita limitibus discreuerat omnia certis,
Cum, quæ pressa diu massa, latuere sub ipsa,
Sydera cœperunt toto fulgescere cœlo.
Neu regio foret ulla suis animalibus orba,
Astra tenent cæleste solum, formæq; Deorum.
Cesserunt nitidis habitandæ piscibus undæ.
Terra feras cepit, uolucres agitabilis aer.

ARG. FABVLAE SEQ.

Separata iam erat terra a cæteris elementis, sed homo nōdū natus, ipsius terræ futurus cultor ac dominus. Itaq; Prometheus Iapeti filius terram imbri molliuit, & ex hac hominem ad Dei similitudinem & imaginem finxit cuius facies non prona vt cæterorum animalium esset, non terram, sed cœlum spectet erecta.

Sanctius his animal, mentisq; capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset,
Natus homo est. siue hunc diuino semine fecit.
Ille opifex rerum, mundi melioris origo,
Siue recens tellus, seductaq; nuper ab alto
Aethere cognati retinebat semina cœli,
Quam satus Iapeto mistam fluuialibus undis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.
Pronaq; cum spectent animalia cætera terram,

RAPH. ℂHORRIFER) Horrorem ac frigus ferens. ℂ Contraria tellus) Hoc est meridionalis plaga septentrioni contraria. ℂ Pluuio Austro) Auster ventus est calidus & pluuiosus à meridie flās, qui græce dicitur notus ἀπὸ τῆς νοτίδος: hoc est, ab humiditate. Auster aūt ab hauriēda aqua latine vocatur. Qui plura de vētis videre cupit, legat & Vitruuium & Plinium & A. Gelli. & Senecā de quæstionibus naturalibus. illi nāq; plures vē tos cōstituunt. Oui. Hom. est secut⁹ qui singulis cœli regionibus singulos attribuunt vētos. ℂ Hæc su. impo.) Aeri inquit, in quo vēti regnāt super impositus est æther, qui & grauitate & omni perturbatione caret, Vnde Luca. Pacē summa tenent. ℂ Liquidum æth.) purū ab oīq; fæce & perturbatione remotum. Aether aūt q ἀπὸ τοῦ αἴθειν, vt quidā putant hoc est ab ardendo: vt vero scri. Arist. ἀπὸ τοῦ ἀεὶ & θεῖν, hoc est, à semper currēdo, deriuatur. idē esse cū cœlo à Cicerone phibef, in quo igneæ formæ cursus determinatos efficiunt. ℂ Vix ita li.) cū primū inquit elementa sic fuere distincta, vt superius est descriptū, stellæ, quæ antea latuerant, totum cœlum illustrare cœperūt. ℂ Discreuerat) distinxerat. Vnde discreti homines à vulgo appellari cœperūt, qui res diligenter discernere sciunt. Deus autē siue melior natura subaudiatur. ℂ Limitib⁹ cer.) hoc est terminis fixis ac immutabilibus. ℂ Sub ipsa massa) Sub ipso aceruo, quod chaos prisci vocarunt. ℂ Pressa si.) cōpressa ac coercita ne splendorē suum emittere possent. Sidus autē latinum est nomen, neq; cum, y, græco scribendū, vt quidam putant.
Sidera Sidus Est vero sidus id quod græci ἄστρον vocant: hoc est, signum ex multis stellis compositum.
Stella Stellæ enim sunt singulares ac solæ, neq; cum aliis mistæ, quæ ἀστέρες à græcis appellantur, vt sunt planetæ. Sidera vero ex pluribus cōstāt stellis, vt Aries. Taurus, Corona, vt Macro. in Somniū Scipionis scri. ℂ Neu re.) Animalibus ita mundi partes fuerunt exornatæ, vt Dii & astra, cœlum tenerent: Pisces, maria sortirentur, Feræ terras occuparent: Volucribus aer sit assignatus. ℂ Neu) pro ne. ℂ Orba) priuata. ℂ Suis ani.) propriis, ac ipsi conuenientibus. ℂ Astra tenēt cœleste solū) Eorū sequitur opinionē, qui aiūt sidera & Deos esse animalia. propter quod in diffinitiōe hominis mortale apponitur, vt à stellis & diis, quæ sunt immortalia, distiguatur. Est enim homo animal rationale mortale. Solum autem est quicquid rem aliquam sustinet vt nauiū, piscciumq;, mare dicitur esse solum. hominum vero terra auium aer, siderum ac Deorū cœlum. Vnde etiam natale solum patriam dicimus, & exulē qui ex patria sit expulsus quasi qui extra solum sit eiectus. ℂ Cesserunt) proprie dixit, hoc est, in diuisione obtigerunt. Cedere nāq; interdum significat in ius alicuius venire. vt hoc mihi cedit. i. in ius meum transit. alias cedere est abire, & locum dare. ℂ Nitidis pi.) Splendidis ob assiduam lotionē. ℂ Terra feras ce.) i. terra animalia bruta accepit. Feræ enim quamuis proprie pro iis animalibus, quæ feritatē habent, accipiantur, vt sunt pardi, leones, vrsi, à poetis tamen frequenter pro omnibus brutis ponuntur. Feræ autē dictæ sunt, quod toto corpore ferantur. ℂ Volucres) aues à volando dictæ. Volucris interdum est adiectiuum & alatū significat ac velox. ℂ Agitabilis aer) mobilis, qui facile huc atq; illuc impellitur. ℂ Sanctius his ani.) Vltimus animaliū homo ex terræ limo ad imaginem & similitudinem Dei fuit creatus, siue à Deo totius mundi opifice, quod verum esse constat, siue à Prometheo Iapeti filio, quod poetæ finxerunt. Hominis creatio
ℂ Sanctius his ani.) Feris, piscibus, & auibus, nō Diis, hominem sanctiorem perfectioremq; accipiam⁹. ℂ Altæ mē.) profundæ memoriæ, magniq; ingenii. { Vel mentis diuinæ magis particeps, quàm cætera animantia propter rationem, quæ in solo homine est, quā alius poeta, Diuinæ particulam auræ dixit} Et quod dominari in cætera posset quod in reliqua imperium haberet. omnia enim potestati hominis Deus subiecit. ℂ Ille opifex rerū) periphrasis est Dei. nam De⁹ rerum omnium est author. ℂ Seducta) separata. ℂ Cognati cœ.) simul nati. Nā terra vna cum cœlo ex illo aceruo, quod chaos vocarūt, orta esse perhibetur. { Aut etiam reuera cognati, quoniā in eadem confusione, eadēq; massa cum illo permista fuerat.} ℂ Quam satus Iapeto) hoc est, Prometheus Iapeti filius. Qui si fuerunt homines, falsum est hominem primū à Prometheo ex terra cum aqua commista fuisse formatum. Sed cum fabula sit, minime mirandum est, si longe à veritate abest. {Supra autem diximus, sententias quasdam certas habuisse patres, de creatione. de primo homine, &c. quas per manus acceptas, posteri suo modo fabulis inuoluerint. Cæterum quod ad fabulam Promethei attinet: fuit hic Iapeti filius ex Asia nympha, vel vt Hesiod. tradit ex Clymene Oceanitide: qui cum primus hominem ex luto finxisset, deinde conscenso cœlo, atq; inde igne furtim in ferula deportato, Iup. indignatus Mercu. & Herculem misit, qui vinctum illum Caucaso alligarent. Vbi postea perpetuis laniatibus aquila cor eius exederet. Deceperat autem idem antea Iouem etiam in distributione carnium imolatarum. ossa pinguedine tecta illi apponendo, sibi vero quæ meliora essent, reseruando. quæ res inuidiam auxerat. Sed postremo tum ob vaticinii beneficium ab eodem Ioue liberatus fuit cum illum monuisset ne cum Thetide consuetudinem haberet. Nam filium quem illa paritura esset, maiorem patre suo futurum. Plura qui volet ex Hesiod. & Luci. petat, Dictus autem est Pro, à πρὸ & μῆθος, quod ante rem consilia caperet, vt contra Epime. qui post factum demum deliberaret.} ℂ Finxit) formauit. ℂ In effi. in similitudinem & imaginem. ℂ Moderantum) regentium & gubernantium. ℂ Pronaq; cum spe.) colligit hominem ad imaginem & similitudinem Dei fuisse creatum: cum enim alia animalia curuata sint in terram, homo solus ore sublimi, ad cœlumq; erecto præditus est, vt Deum, ad cuius effigiem creatus est, assidue contempletur, & cœlum (vnde originem traxit) intueatur. Videtur autem Poeta ex. 2. Cice. de Nat. Deo. hæc sumpsisse. Ita enim illic est scriptum. Ad hanc prouidentiam naturæ tam diligentem, tamq; solertem adiungi multa possunt, ex quibus intelligatur, quantæ res ho

minibus

ADDI. ADDI. MICYL. ADDI.

Os homini sublime dedit, cælumq; uidere
Iussit, & erectos ad sydera tollere uultus.
Sic modo, quæ fuerat rudis, & sine imagine tellus,
Induit ignotas hominum conuersa figuras.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex quo chaos tenebrosum mixta luce discissum est, & discretis elementis faciem hanc tam claram mundus accepit, deinceps quasi in ætates quasdam in secula quatuor distributum est, hoc est aureum, argenteum, æreum & ferreum, quibus pro qualitate sui ascripta sunt nomina. Nam aureum seculum dictum est, quod Saturno regnante omnium rerum erat plena tranquillitas, non furor sæuiebat armorum, non auaritia hominum fluctibus cō miseras vitam, & cessantibus rastris inarata grauidas fruges terra # promebat, ociosa erat ac secura vita mortalibus, ac sine vicissitudine temporū continua veris gratia fruebantur. Deinde secundum seculum in argenteum ab aureo colore migrauit, & tunc primum æstus ardentior cæli fuit, & grauiora frigora incubuere mortalibus. # Tunc ædificata domorū tutiora secreta. Antea enim aut in antris habitabant, aut incolebant frutera syluarū. Semina etiam tum primū sulcis cœpere committere, cum iam terra sola hominibus denegaret alimenta. Tertiū seculum successit # æreum, argento iam durius. Ibi tum cœpere homines inuerecundius viuere. Nam cupiditate habendi auaritia cum perfidia exorta est, inde mare peruium factum, dum diuitiæ sequuntur. Terra quoq; antea cunctis communis, limitibus, terminisq; discreta, & in venis eius non solum frumenta quæsita sunt, sed & metalla inuenta. Quartum seculum ferreum, a rigore dictum est, quod in tantam rabiem furoris erupit, vt omnia scelere cupiditatis excelleret. Nam ab ociosa vita & insaniente auaritiæ grassationibus, ad parricidia vsq; peruentū est.

Aurea prima sata est ætas, quæ uindice nullo
Sponte sua sine lege fidem, rectumq; colebat.
Pœna metusq; aberant, nec uerba minantia fixo
Aere ligabantur, nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui, sed erant sine iudice tuti.
Nondum cæsa suis, peregrinum ut uiseret orbem,
Montibus, in liquidas pinus descenderat undas.
Nullaq; mortales præter sua littora norant.
Nondum præcipites cingebant oppida fossæ,
Non tuba directi, non æris cornua flexi,
Non galeæ, non ensis erat: sine militis usu
Mollia securæ peragebant otia gentes.
Ipsa quoq; immunis, rastroq; intacta, nec ullis
Saucia uomeribus, per se dabat omnia tellus.
Contentiq; cibis nullo cogente creatis
Arbuteos fœtus, montanaq; fraga legebant,

minibus à Deo quamq; eximiæ tributæ sint, qui primum eos humo excitatos celsos & erectos constituit, vt Deorum cognitionem cælum intuentes, capere possent. Sunt enim ex terra homines, non vt incolæ & habitatores, sed quasi spectatores superarum rerum atq; cælestium, quarum spectaculum ad nullum aliud genus animantium pertinet. ¶ Cælumq; vi. ius.) sic Cic. in legib. Cum cætera animantia abiecisset ad pastum, solum hominem erexit ad cæli cognitionem. ¶ Sic modo) hoc inquit modo terra, & ex illa rerum congerie fuit educta & homines antea sibi ignotos accepit, ex quorum variis moribus quatuor distinctæ sunt ætates, quæ à metallorum nominibus fuerunt appellatæ. ¶ Sic modo) nup, paulo ante. ¶ Sine ima.) sine forma & facie. ¶ Induit) accepit. ¶ Conuersa) in figurā eā quā habet cōmutata. ¶ Aurea pri. sa. est ætas) ex variis hominum morib⁹ quatuor ætates effectæ videntur, quibus p morum qualitate à metallis noīa imposita fuere. Prima nanq; aurea fuit appellata, qd optimis moribus illo tēpore quo Saturn. regnauit homines floruerint. Secunda argentea, qd quo tempore cœpit regnare Iuppiter, in vitia homines inclinare cœperunt. Tertia ærea quā bella occuparunt. Quarta ferrea, quod in ea à nullo crudelitatis genere se homines abstinere constat. ¶ Sata) seminata, ac ex moribus hominum effecta. ¶ Quæ vin. nul.) hoc est, punitore & castigatore. ¶ Rectumq;) honestum ac virtutes. ¶ Nec ver. mi.) Periphrasis est legum atque edictorum, quæ in æs incisa, vt ab omnibus legi possent, publicis parietibus affigebantur. {In æs autem incidebantur, quod ea perpetuo durare atq; seruari volebant. Legunt autē quidā, pro Ligabantur, legebantur, quod verbum cum præcedentibus magis conuenit. Alii aūt ēt præcedentia mutant, legentes, Nec vincla minantia collo Aere ligabantur. Sed tamen prior lectio potior videtur, & plus elegantiæ habet}. ¶ Nec su. tur.) nam aureæ ætatis tempore nullus erat iudex, cum omnes essent pares, ac sponte recte agerent. Primum autem capitis iudiciū in Areopago actum fuisse Plin. in. 7. naturalis histo. narrat. ¶ Ora) Faciē & vultum. ¶ Tuti) securi, & ab omni iniuria remoti. ¶ Nondum cæ. suis) tunc inquit nemo ad nauigandum naues fabricatus est. Vnusquisq; enim suis locis contentus erat. Primus vero Danaus ex Aegypto in Græciam aduectus esse naui scribitur. Ante enim ratibus nauigabatur in rubro mari ab Erythra rege inuentis. Reperiuntur tamen qui Mysos & Troia, priores illas excogitasse in Hellesponto putēt, cum transirent aduersus Thracas. ¶ Peregrinum or.) hoc est, alienas terras. Totum enim pro parte per synecdochem positum est. Nam orbis pro tota ponitur terra. Vnde etiam orbem terrarum dicere solemus. Peregrina autem terra dicitur in qua quis peragrat, qui in ea non sit natus. Peregrinus nāq; dicitur qui aliena loca peragrat. ¶ Viseret) ad videndum iret. ¶ Pinus) Arbor. Speciē enim pro genere frequenter ponunt

ADDI.

Quis primum naui sit vsus

poetæ. Est autem pinus, quæ & picea dicitur, arbor mōtana, ex qua naues conficiuntur. ¶ Mortales) Homines. ¶ Nondū præ.) nulla tunc inquit oppida erant. Primi vero. Aegypti oppidum Diospolin ædificasse narrantur. In Græcia autem Cæcrops oppidum à se Cæcropiam appellauit, qua nunc est arx Athenis. Aliqui Argos à Phoroneo rege ante conditum volunt, quidam & Sicyonem. Oppidum autē ab ope danda appellatum esse scri. Pomp. quod in belli periculis oppidanis opem ferat. Præcipites) altæ. Vnde se quis præcipitem dare potest. ¶ Nō tu dire.) nulla tūc, inquit, bellica instrumenta in vsu erant. Nam tubas, buccinas & cornua, vt Vegetius scribit, in exercitu habebāt Romani. Tuba vero quæ directa est, vocatur, Buccina quæ in semetipsam æreo circulo flectitur. Cornu quod ex vris agrestibus argento nexum temperatum arte, & spiritu canentis, flatu sonitū emittit. Tubæ autem æreæ inuentor omnium primus Piseus Tyrrhen⁹ fuisse à Plin. scribitur. ¶ Nō æris cor. fle.) periphrasis est litui. Nam lituus tuba est inflexa, & virga, qua augures templū designabant. ¶ Non ga. non en. er.) Galea tegmen est capitis ferreum. Galeam vero, gladium, qui & ensis dicitur, & hastam Lacedæmonii inuenisse traduntur. ¶ Sine mi. vsu) sine militis opera, hoc est sine bello & præliis. Primi autem Afri prælium contra Aegyptios fecere fustibus, quos phalangas vocant. Miles autem dictus est à mille, vt Eutropius scrib. quod cum Romulus initio mille ex populo delectos armasset; à numero milites appellauit. Vel quòd minime mollis κατ' ἀντίφρασιν, vt ait Don. ¶ Mollia otia) suauia & delicata, ab effectu, quod molles, mites, ac delicatos homines reddunt. ¶ Peragebant) exigebant vsq; ad vitæ finem. ¶ Ipsa quoque immunis) Terra inquit sine vllo cultu, omnia victui animalium necessaria abunde suppeditabat. { Ad Hesiod. illud alludens.

Κάρπον δ' ἔφερε, ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη, πολλόν τε καὶ ἄφθονον, &c.

Pleraq; enim ex Hesiod. & item Arato, de ætatibus huc transtulit Ouid.} Immunis autem, aut à cultura, vt dicimus aliquem ab officiis ciuilibus immunem, aut sine vllo seminum munere. Semina enim quæ terræ committuntur, munera in ipsam collata videntur. ¶ Rastro) ligone, sarculo. Est enim instrumentum ad excolendam terram accommodatum. ¶ Saucia) vulnerata. Cum enim terra proscinditur aratris, maxima tum vulnera pati videtur. ¶ Nullo cogente) nullo colente agros. Qui enim agros colit, cogere ipsos videtur, vt fructus emittant. ¶ Arbu. f.) fructus arbuti, quæ est arbor admodum humilis poma ferens rubicunda, paulo fragis maiora, quæ & arbuta & vnedones vocantur ab vno edendo. Sunt enim gustu iniucunda, vt Plin. ait. ¶ Montanaq; fraga) perite. nam in montibus fraga rubicunda ex herbulis colliguntur. Virg. Et humi nascentia fraga.

#a.l. præbebat.

#al's, Tunc ædificata domus, secretaq; tutiora.

#a. Aeneū

ADDI.

Cornaq;, & in duris hærentia mora rubetis:
Et quæ deciderant patula Iouis arbore glandes.
Ver erat æternum, placidiq; tepentibus auris
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat:
Nec renouatus ager grauidis canebat aristis.
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant:
Flauaq; de uiridi stillabant ilice mella.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum Saturno aurei seculi rectore, cœli arce deiecto, teneret Iuppiter mūdum, sic ipsum in quatuor ac diuersa tempora coarctauit, vt ver quod fuerat ante vnum semper & serena tranquillitate continuum, in partem anni quartam, & angustissimum coegerit tempus: vt hunc succederet ardor æstatis, & tertio sequeretur autumni infida temperies, & post hæc totus annus rigida hyeme clauderetur, quæ quatuor tempora veris exordio quantitatem imitarentur & ordinem seculorum.

Postquā'm * Saturno tenebrosa in tartara misso,
Sub Ioue mundus erat, subiitq; argentea proles,
Auro deterior, fuluo pretiosior ære:
Iuppiter antiqui contraxit tempora ueris,
Perq; hyemes æstusq;, & inæquales autumnos,
Et breue uer spatiis exegit quattuor annum.
Tum primum siccis aer feruoribus ustus
Canduit, & uentis glacies astricta pependit.
Tum primū subiere domos, domus antra fuerunt,

RAPH.

CORNAq;) Poma sunt rubicunda, quę & propter nucleorum duriciē lapidosa à Virg. dicuntur. Lapidosaq; corna. Mora) Poma quæ in rubis nascentia sunt nigra, vnde & nomē Maurum nāq; significat nigrum. Quæ vero in arbore nascuntur, ante mortē Thisbes alba fuisse dicebātur. In du. ru.) Asperis & spinosis. Rubetū autem dicitur locus rubis & spinis consitus, vt oliuetū oliuis. Rubeta vero est rana pręsentissimi veneni in rubetis viuēs, vnde & nomen accepit. Et q̄ deci.) Glandib⁹ quoq; inquit, quæ ex quercubus, arborib⁹ Ioui dicatis, cadebāt, vescebantur illi homines primi. Ver erat ęter.) Nullę tūc inquit erāt variationes tēporum. sed Zephyri assidue flātes, sine vllo semine nascētes sic fouebāt flores, vt ver semper esse videretur. Zephyrū autem in causa esse, vt flores nascātur, author est Catul. & ante illum Hesio. cui⁹ versus sic vertit. Aura parit flores tepidi foecunda Fauoni. Nā Zephy. vt diximus, latine Fauonius appellatur. Aura autem est tenuissimus venti flat⁹ ab aere actissimo per coagmētationem dicta. Mulcebāt) leniebant, fouebant, vt nō nimio neq; calore neq; frigore arescerent. Mox etiam fru. tel.) Fruges dicuntur omnes fructus quicūq; è terra nascū tur in quibus poma quoq; cō numerātur. Vnde & arbores frugiferæ à Plin. vocantur.

CONST. FANEN.

* Non Saturno mortuo iterpretare (nam deis præclusa est ianua lethi) Sed I tartara relegato. Is .n. quū cœlo patri virilia amputasset (vt nonnullis placet) vel filios absq; iure deuorasset (vt Pla. in Euty. docet) ab irato Ioue detrusus ad inferos dicitur atq; eo loco arctissime vinctus vbi nec solis splendore lætatur nec ventis, auth. Ho. in. 8. Iliad. Clau. i primo de raptu Pro. Saturni veteres laxabo cathenas.

Nec re. a.) tunc minime opus erat agros renouare, cū singulis qbusq; annis sine vllo cultu frumenta ferrent. Est autē noualis periphrasis. Nouale enim siue noualis (vtroq; enim modo dicitur) aruum est quod alternis annis seritur, vt Plin. scri. Canebat) Canescebat, & canus fiebat. Nam agri frumentis maturis quodammodo canescere videntur. Grauidis ari.) plenis granorū spicis. Aristas enim quæ sunt partes spicæ primū arescentes (vnde & nomen sumpserunt) pro ipsis spicis posuit. Iam flu. ne. ibant) Nectar potio Deorū est suauissima. Dictū quod qui illud bibit, in iuuenili ætate contineatur, quasi neoear, παρὰ τὸ νέον καὶ τὸ ἔχω, quod est iuuenem contineo, & per syncopā nectar. Vnde & Hebe Dea iuuentæ ipsum ministrare fertur. Flaua mel.) à colore dicuntur. Flau⁹ autē color (vt inquit Gellius) ea viridi albo & rufo constat. Stillabant) guttatim cadebant. De vi. il.) speciem, pro genere posuit. Nam ilicē pro omni arbore accipimus. Tametsi ilicem pro quercu videtur potius posuisse. Nam mellis ros maxime illius arboris frondibus ēt ab Hesio. insidere phibetur. {Vt in Ergis. Ἀκρὴ μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας.} Vnde & Vir. Et duræ quercus sudabūt roscida mella. Ilex autem arbor est glandifera Ioui consecrata. Ea vero enumerat poeta, quibus primi illi homines vitā felicē viuebāt. Postq̄ Sa.) aureæ ætati qua Satur. regnauit subnectitur argentea, in qua regnauit Iup. quę vt aurea deterior sic est Aenea melior. Primus autē omniū Iup. ver illud aureæ ætatis perpetuum in quatuor tempora cōmutauit, Ver, Aestatem, Autumnum, & Hyemem. tūq; primum calores atq; frigora aerē infestare cœperunt, ideoq; homines antra & speluncas pro domibus habitare, atq; agros colere coacti sunt. Postquā Sa.) hoc est, postquā mortuus est Satur. Nā illi mitti in tartara dicuntur q moriuntur. Saturn. vero Vrani & Vestæ filius, auxilio Titanū fretus cum Ioue filio imperium orbis occupante congressus, ab illoq; Cretæ regno pulsus, ad Ianū Italiæ regem confugit, à quo benigne susceptus & in partē regni admissus, vrbem condidit in iis locis, vbi nunc est Roma, quā de suo nomine Saturniam appellauit. {Hinc & Vir. 7. Aen. Primus ab æthereo venit Satur. Olympo Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis. Et genus indocile, ac dispersum mōtib⁹ altis. Cōposuit, legesq; dedit, Latiumq; vocari Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris, &c.} Loca sanè edita vocari Saturnia in Sicilia præsertim & Italia Dio. scri. Eo quod Satur. vrbium arces locaq; munitiora apud omnes occuparit. Satur. autem est appellatus, vt Cic. scri. quod saturetur annis ex se enim natos idcirco comedisse fingitur quia cōsumit ætas tēporum spatia, annisq; pręteritis īsaturabiliter expletur. Saturno autem Ianus, qui cū eo regnauit, cū subito non comparauisset, Saturnalia excogitauit, ac primum terrā omnem ditioni suæ parentem Saturniam nominauit. Aram deinde illi & sacra tanquam Deo condidit, quæ Saturnalia vocauit. obseruari igit̄ eū iussit maiestate religiōis quasi vitę melioris authorem. Simulacrum eius indicio est, cui falcem insigne messis adiecit.

Saturnia.

ADDI.

Saturnalia.

Saturnus.

Hęc & multo plura de Satur. Macro. {Et item Lactan. lib. I. de Fal. Rel.} Eorum autem sequitur opinionem poeta, q aiunt Saturnum à Ioue filio regno fuisse pulsum, & ad inferos relegatum. Tenebrosa in tar.) tenebrarū plena. Tartarus locus est apud inferos profundissimus, dictus παρὰ τὸ συνταράττεσθαι quod in ipso conturbata & confusa sint omnia. Innuit autem Saturnum regem fuisse Crete, eoq; mortuū & ad inferos detrusum. Sub Io. mun. erat) sub imperio Iouis, qui filius Saturni & Opis fuisse, ac eodem partu cū Iunone editus perhibetur. A nymphis autem educatus, cum adoleuisset, contra Titanas ob captos parentes bellum gessit, illosq; liberauit. Patrem deinde quem vitæ suæ insidias tetendisse comperit, regno expulit ad inferosq; relegauit. Iup. autem dictus est (vt scri. Cic.) quasi iuuans pater, quem conuersis casibus appellamus, à iuuando Iouem. A poetis pater Diuum hominumq; dicitur. à maioribus autem nostris optimus maximus, & quidem ante optimus. i. beneficentissimus quam maximus, quia maius est certeq; gratius prodesse hoībus, quàm opes magnas habere. Est autē ordo. Iup. cōtraxit tēpora antiqui veris, postq̄ sub Ioue mūd⁹ erat, Saturno misso in tartara tenebrosa. Cōtraxit) abbreuiauit. Antiqui veris) illi⁹ ppetui quo aurea ętas est gauisa. Perq; hye.) Anni quatuor enūerat partes. Ver, ęstatē, autūnū, hye. Hyems ē (vt Stoici diffiniūt) aer supra terrā algid⁹ ob Solis in anteriora pcessum. Aestusq; ęstatē) Est aūt ęstas imminēs terrę aer calefact⁹ Solis cursu ad septētrionē versus. Et inę. autū.) scitè. Nā autūn⁹ modo frigorib⁹ cōtrahit, modo calorib⁹ diffundit, idcircoq; morbosus habet. Fit vero autumn⁹ Solis recursu à nobis ad ea loca, vn̄ flāt austri. Autūn⁹ aūt dict⁹ ē (vt ait Pōp.) qd̄ tū maaie collectis fructib⁹, hominū opes augent. Et bre. ver.) illi⁹ ppetui ꝯparanōe ver breue dicitur. Est aūt ver aeris tēperies qn̄ suo ad nos cursu Sol agit. Exegit) digessit. Quatuor spatiis) quatuor mēsuris tēporū singulæ nāq; anni partes ex trib⁹ mēsib⁹ ꝯstāt. Canduit) cādēs & igneus est visus pp nimiū ęstū. Glacies astri.) cōstricta, & cōgelata. Vētis) nō omnibus, sed Borea, aliisq; frigidis. Vētorū nanq; frigore aquā in glaciē cōstringit. Pependit) ab arboribus, speluncarumq; tegminibus est intelligendum. Domus an. fue.) Antrum latine spelunca dicitur.

ADDI.

Iuppiter.

Quatuor anni ptes

RAPH. ¶ ET den. fru.) inter arbores & herbas frutices medii esse dicũtur Nam & minores arboribus sunt, nec hyeme vt herbæ arescunt.} Et iunctæ corticæ virgæ) Quidã legunt, uinctæ, pro, iunctæ, quod ipsorum iudicio relinquemus. Intelligit autem poeta crates, aut simile quippiam ex corticibus & virgis inter se iunctis contextum, quibus, tum pro domibus vsi fuerint habitantes.}

Et densi frutices, & iunctæ corticæ uirgæ.
Semina tum primum longis cerealia sulcis
Obruta sunt, pressiq; iugo gemuere iuuenci.
Tertia post illam successit ahenea proles,
Sæuior ingeniis, & ad horrida promptior arma,
Non scelerata tamen. de duro est ultima ferro.
Protinus irrupit uenæ peioris in æuum
Omne nefas. fugere pudor, uerumq;, fidesq;,
In quorum subiere locum fraudesq;, doliq;,
Insidiæq;, & uis, & amor sceleratus habendi.
Vela dabat uentis, nec adhuc bene nouerat illos,
Nauita, quæq; diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultauere carinæ:
Communemq; prius, ceu lumina Solis, & auræ,
Cautus humum longo signauit limite mensor.
Nec tantum segetes, alimentaq; debita diues
Poscebatur humus, sed itum est in uiscera terræ.
Quasq; recõdiderat, stygiisq; admouerat umbris,
Effodiuntur opes irritamenta malorum.
Iamq; nocens ferrum, ferroq; nocentius aurum
Prodierat. prodit bellum, quod pugnat utroque,
Sanguineaq; manu crepitantia concutit arma.
Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus,
Non socer a' genero, fratrum quoq; gratia rara est.
Imminet exitio uir coniugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ.

¶ Semina tum primum) tunc primum inquit homines cœperunt & arare & seminare. ¶ Cerealia semi.) frumenta, nam Ceres prima oium frumenta hominibus ostendit, cum antea glãde vescerentur. ¶ Pressiq; iugo) Boues iugare, & arare cœpit Bryges Atheniensis vel: vt, alii, Triptolemus. ¶ Tertia post illa) Aerea ætas, quæ & Aenea dicitur argenteam est subsecuta, cuius homines bellicosi quidem erant, procul tamen a' nefariis sceleribus aberant. ¶ Ahena pro.) aut ahenea ita legẽdum est, vt soluatur diphthõg⁹, & quatuor syllabarum sit dictio, ne Trochæus in versu heroico esse deprehendatur in quarta præsertim sede, a' qua est alienus, aut succeßerat (ut est scriptũ in vetustis codicibus) est legendum. Sic enim significat

ADDI. poeta æream ætatem parum durasse. {Secutus autem & hic Hesiodum est, qui quatuor ætates recenset, cum Aratus tantum tres ponat, Aereamq; pro ferrea, numerat, Nam antiquis χαλκός, hoc est, æs, pro ferro accipiebatur. Hinc & arma ærea apud Homerum passim leguntur.} ¶ Sæuior ingeniis: durior, asperior quàm argentea foret ¶ Horrida arma) Horrorem incutientia. ¶ De duro est vltima ferro) Vltima ætas in qua nos quoque versamur, a' ferro metallorum durissimo propter feros mores est appellata. Nam relictis virtutibus illius ætatis homines vitia ita sunt amplexi, vt omne honestum terras dereliquisse videatur. ¶ Protinus irrupit) Cum impetu intrauit. ¶ Venæ peioris) Metalli deterioris. Nam venæ non tantum animalium dicuntur, sed etiam

ADDI. metallorum. ¶ Fugere pudor, verumq;, fidesq;) Per hæc oẽs virtutes ab hominibus fugisse dicuntur. {Videtur autẽ poeta Theognidis versũ hic retulisse, apd quẽ eodẽ ferè mõ legit:

Ὤχετο μὲν πίστις, μεγάλη θεός, ὤχετο δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη, χάριτές τ', ὦ φίλε, γῆν ἔλιπον

¶ Et vis) Violentia. ¶ Et amor sceleratus habendi) Auaritiæ est periphrasis, quæ idcirco scelerata uocatur, quod hominẽ ad omne scelus impellit, sceleratumq; facit. Vnde & Phocylides ait {ἡ φιλοχρημοσύνη μήτηρ κακότητος ἁπάσης} Hoc ẽ, auaritiam omnium malorum esse matrem.

ADDI. ¶ Vela dabat ventis) Nauigabat. Velum autem Icarus inuenit, ut malum & antennam Dædalus. Probat autem homines ferreæ ætatis auaritiæ nimium studuisse, cum imperiti nauigandi, se tamen ventis, quorum naturam ignorabant, committerent. ¶ Nauita) A' naui, idem est qui nauta. Ratibus autem primum nauigare homines cœperunt in mari rubro, vt in septimo Naturalis historiæ Plin. ait: ab Erythra rege inuentis. Sunt tamen qui putant Mysos & Troianos priores excogitasse in Hellespõto, cum transirent aduersus Thracas, Nauem vero ex Aegypto in Græciam a' Danao aduectam scribit idem Plin. quẽadmodum longa naue Iasonẽ primum omnium nauigasse, ac onerariam ab Hippio Tyrio fuisse inuentam. Cymbam a' Phœnicibus, Celocem a' Rhodiis, Cercyram a' Cypriis.

¶ Quæq; diu steterant) Erectæ fuerant. ¶ Insultauere) Saltus quosdam dedisse sunt visæ. ¶ Communemq; prius) Tũc primum inquit terra, antea communis, diuidi est cœpta. ¶ Cautus mensor) Callidus & astutus mensurator. Mensuras autem & pondera (Plinio authore) Inuenit Phidon Argiuus, Gellio autem Palamedes. ¶ Longo limite) longo termino. Termini enim, quibus agri discernuntur, longiores sunt, quo profundius in terram defodiantur. {Potius tamen videtur, vt de sulco maiore intelligas, quo ager ab agro distinguitur, huic enim epitheton longum rectius, quàm termino, conuenit.} ¶ Nec tantum segetes) Non solum inquit fruges coacta est edere terra, sed lapilli quoque pretiosi, & metalla ex eius visceribus sunt effossa. ¶ Sed itum est in viscera terræ) In intimas terræ partes fodiendo descensum est. ¶ Admouerat) Apposuerat. ¶ Stygiis vmbris) Inferis. Eorum sequitur opinionem, q aiunt inferos in centro terræ esse. Effodiuntur opes) Lapillos pretiosos, aurum & argẽtum opes appellat poeta. Opes autem dicuntur ab Ope Saturni vxore: qua terra significatur, vt Pompeius scribit. ¶ Irritamenta malorũ) Incitamẽta ac stimuli qdã ad mala ppetrãda ¶ Iãq; nocẽs ferrũ) Ex eo nanque cõficiuntur enses, quibus hoies interimuntur. Ferrum autem in Creta Hesiodus scribit inuenisse eos, qui Idæi Dactyli vocati fuerunt. ¶ Ferroque nocentius aurum) Vere. nam propter aurum adipiscendum grauissima quæque, fœdissimaque scelera committuntur: vnde Virgilius: Quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? auri autem metalla & conflaturã Cadmus Phœnix inuenit ad Pangæum montem, vt alii, Thoas & Eacles in Panchaia, aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinæ quoque inuentionem ex melle assignat. ¶ Quod pugnat vtroque) Et ferro & auro. Victoria nanque (vt Aristophanes inquit) solet in illis residere castris, in quibus plus auri, pecuniarumque habetur. Primi autem Afri aduersus Aegyptios prælium fecisse dicuntur fustibus, quos Phalangas vocari Plinius ait. ¶ Sanguinea manu) Sanguinolenta. Bello autem vt homini & manus & sensum per metonymiam attribuit poeta. Sic Virgilius. Furor impius intus Sæua sedens super arma. & Centum vinctus ahenis, Post tergum nodis fremit horridus ore cruento. ¶ Crepitantia) Resonantia. Viuitur ex rapto rapina. ¶ Non hospes ab hospite tutus) Hospitem, tam qui hospitio alium suscipit, quàm qui suscipitur, appellamus. ¶ Gratia) Concordia. {SIC Autem & ADDI.
Hesiodus:

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, οὐδέ τι παῖδες,
Οὐδὲ ξεῖνος ξεινοδόκῳ, καὶ ἑταῖρος ἑταίρῳ.
Οὐδὲ κασίγνητος φίλος ἔσσεται, ὡς τὸ πάρος περ,
Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.}

¶ Lurida) Nigra ab effectu, qđ nigra corpora eorũ, q ille comederint, efficiũt ¶ Aconita) Venena. Nã aconitũ herba est maxime venenosa ex spuma cerberi canis primũ in cotibus nata. vnde & nomen accepit. Nã ἀκόνη græce cotẽ significat, vnde aconitũ est deductũ. ¶ Terribiles nouercæ) Crudeles in priuignos. Nouerca autem dicitur (vt scribit Põpeius) quam qs liberis sublatis nouã vxorẽ ducit, accendæ familiæ gratia.

Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas,& uirgo,cæde madentes
Vltima cælestum terras Astræa reliquit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Gigantes immensæ molis & similes matri filios Terra produxit. quorum magnitudini par exarsit audacia. Nam extructo in excelsum aggerem montibus, sacrilegas manus inicere cælestibus. Sed fulmine deiecti, impium genus pœnæ suæ cruore generarūt. Nam sanguis eorum permistus terræ, homines procreauit haud longe ab origine discrepantes.

Ne'ue foret terris securior arduus æther,
Affectasse ferunt regnum cæleste gigantes,
Altaq; congestos struxisse ad sydera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympū
Fulmine,& excussit subiectum Pelion Ossæ.
Obruta mole sua cum corpora dira iacerent,
Perfusam multo natorum sanguine terram
Inmaduisse ferunt,calidumq; animasse cruorem,
Et ne nulla suæ stirpis monumenta manerent,
In faciem uertisse hominum.sed & illa propago
Contemptrix superum,sæuæq; auidissima cædis,

RAPH. ¶ INQVIRIT in patrios annos) vtrum multos annos pater sit victurus, an paucos, sortilegos filius consulit. ¶ Victa iacet pietas)Superata inquit ab impietate pietas contemnitur. Proprie autem pietas dicitur cultus, quem Diis, patriæ, parentibus, sanguine coniunctis debemus. ¶ Iacet) In nullo est pretio. ¶ Virgo Astræa) Hoc est, iustitia, quæ Astræi Gigantis filia fuisse dicitur.

ADDI. { Vt Aratus, vel Iouis & Themidis, vt Hesiodus tradit. Alio autem nomine Δίκη ab vtroque poeta appellatur. } ¶ Cęde) Sanguinis effusione. Ab eo enim quod præcedit, id qđ sequitur, est intelligendum. Cædes vero præcedit,& sanguinis effusio sequit. ¶ Ne'ue foret terris)Gigantes vastissimorum corporum homines Terræ filii, sine patre, pedes serpentinos habētes, non contenti cædibus terras fœdasse: in tantum furorem venerunt, vt è cælo Iouem depellere sint conati. Montes enim montibus imponentes viam sibi munierant, qua Iouem cælo detraherent. Sed Iup. fulminibus & gigantes interemit,& mōtes in varias orbis partes disiecit. Qui vero montiū ceciderūt in mare, insulæ sunt factæ: vt Duris ait: qui autem in terram, permansere montes. E terra autem gigantum sanguine madefacta nati feruntur homines sanguinarii ac cædibus maxime gaudentes. Gigantes autem(vt scri. Macro.) quid aliud credendum est fuisse, quàm hominum quandam impiam gentem, Deos negantem, & ideo æstimatam Deum pellere de cælesti sede voluisse? Gigantes autem dicti sunt παρὰ τὸ ἐκ τῆς γῆς εἶναι, hoc est, ex eo quod ex terra exierint: vt scri. Orph. in VIII. sacri sermonis: οὓς καλέουσι γίγαντας ἐπώνυμον ἐν μακάρεσσιν, οὕνεκα γῆς ἐγένοντο καὶ αἵματος οὐρανίοιο. Illud non est ignorandum, Lyciam fuisse appellatam Gigantiam, & Gigantes illam habitantes.

ALLEGORIA ¶ TALES gigantes sunt hodie tyranni diuites, & auari, quibus non sufficit esse in statu suo, nec in statu subiectionis & humilitatis, immo in cælum: idest ad statum altæ prælationis & dominationis nituntur ascendere, sicut patet in ambitiosis, Esaia 14. Ascendam in cælum: super astra cæli exaltabo solium meum. Istud patet in auaris, qui cupiunt esse milites & iudices, & locum altum iurisditionis cupiunt occupare, Sapientiæ. 18. Vsque ad cælum attingebat stans in terra. Et ideo tales, vt melius hoc faciāt & obtineāt: aggregant mōtes ad mōtes, prata ad prata, & domos ad domos. Contra quos Esaia 5. Vę qui coniungitis domum ad domum: & agrum agro copulatis vsque ad terminum loci. Non enim cessat auaritia & ambitio, diuitias aggregare: vt sic eis mediantibus possint mundanam celsitudinem obtinere. Sed Iup. summus deus quandoque mittit talibus fulmen: idest subitam sententiam per mortem vel p insperatam tribulationem, ipsos'que montes: idest eminentiam sui status destruit,& prosternit, & eos a' sua uana opinione retardat: & terram circumiacentem: idest patriam sanguine suæ infamiæ mortis & damnationis imbuit & emollit. psalmus. Interfecta est terra in sanguinibus eorum.

MICYL. ADDI. { Quæ hic ex Orphæo citat Regius, iis consimilia etiam Hesio. tradit: qui in Theogonia Erinnyas & Gigantes ex cruore Cæli cum is à Satur. filio castraretur, in gremium terræ delapso procreatos dicit. Sed tamen de Gigantomachia nonnihil variat. Nam Titanas primo (Ita enim uocarat filios suos ὁ οὐρανός, quod diceret eos τιταίνοντας ἀτασθαλίῃ μέγα ῥέξαι ἔργον, τοῖο δ' ἔπειτα τίσιν μετόπισθεν ἔσεσθαι, vt idem Hesio. ait) cum reliquis Diis bellum gessisse tradit. Quibus auxilio Cotti Gygis, & Briarei, quos Centimanos vocant, oppressis, idem bellum mox a' Typhoeo repetitum, eundemq; à Ioue fulmine prostratum. Atque huic posteriori bello cæteri assignant ea, quæ vulgo de Gigantomachia, feruntur videlicet, deos in Aegyptum profugisse, aliosq; in alias formas mutasse metu sese, donec a' Pane, a' quo & Panici terrores dicti, Gigantes & qui circa Typhoeum erant, perterriti, in fugam conuerterentur. Priorem autem pugnam cū Titanibus in campo Phlegræo commissam volunt. Quod & Claudianus innuere videtur in principio Cigātomachiæ, vbi inquit.

Terra parens quondam cœlestibus inuida regnis,
Titanumq; simul graues miserata labores,
Omnia monstrifero complebat tartara cœtu,
Inuisum genitura nefas, Phlegramq; recepit
Tanta prole tumens, &c.

Rursum alii Gigantum pugnam a' Typhoei causa separant, & Typhoeum per se Deos in Aegyptum fugasse tradunt. Gigantes autem circa Phlegram extructis aliis super alios montibus, cum cælum oppugnare uellent, a' Ioue fulmine deiectos fuisse. Quod eò hinc addere libuit, nequis diuersitate ista qua poetæ fabulas interdum miscent atque confundunt, insciens fortè turbetur. Porrò uidetur & hæc fabula ex uero originem traxisse. Nam Genesis. 11. de posteris Noe, eodem ferè modo legimus: turrim conatos extruere, cuius culmen cœlum contingeret, sed a' Deo prohibitos, qui confusione linguarū ab incepto eos auertit. Vnde & Babel nomē loco mansit, quæ postea Babylonia dicta fuit. } ¶ Arduus æther) Altum cælum. ¶ Affectasse)Proprie dixit. Nam affectare significat aliquid nimium appetere, quod assequi non possis repugnante natura. ¶ Olympum)Mons est Macedoniæ Olympus altissimus: interdum tamen pro ipso cælo ponitur: quasi ὁλόλαμπος, hoc est, totus lucens, propter astra quibus illustratur. Vnde Olympius Iup. fuit denominatus. Sex autem Olympi esse perhibentur, Macedoniæ, Thessaliæ, in quo et Olympia fuisse celebrata Apollodorus ait. Mysiæ, Ciliciæ, Elidis, Arcadiæ. ¶ Excussit)quatiendo deiecit. ¶ Peliō Ossæ) montes sunt Thessaliæ notissimi. Pelion Ossa ¶ Obruta mole sua) oppressa sua uastitate: magnitudine ac pondere. ¶ Dira corpora) Crudelia, a' Deorum ira missa. Vnde & diræ furiæ dicuntur. ¶ Natorum sanguine) Nam Gigantes Terræ filii fuisse dicuntur. ¶ Calidum animasse cruorem) Hoc est, animam calido cruori immisisse. Et ne nulla) Et ut aliqua memoria suæ prolis maneret ac restaret. Duas enim negationes in affirmationem conuerti certum est. ¶ Monumenta suæ stirpis) Memoria suæ prolis. Monumentum enim dicitur quicquid ad posteritatis memoriam conficitur. Stirps autem cum prolem significat, fœminini est generis: cum radicem truncum'ue significat, incerti. Virgilio. Imo de stirpe recisum. Hor. Stirpesq; raptas & pecus & domos. ¶ In faciem hominum) In figuram humanam, ac demque in homines non in simias, ut quidam putant, id quod facile ex iis quæ inferuntur, colligi potest. Neque enim simiæ, aut Deorum sunt contemptrices, aut cædis auidissimæ, aut uiolentæ. Quare intelligamus terram gigantum sanguine madefactam, in homines crudeles, Gigantumque similes fuisse conuersam. ¶ Sed & illa pro. Con. su.) uerum inquit etiam illa

progenies,

progenies, quæ ex ſanguine gigantum orta eſt, impia fuit in Deos, ab omnique humanitate, æquitate'que aliena. Propago autem quæ & propages dicitur, cum vitem vetulam terra obrutam ſignificat, vt ex vna plures fiant, primam producit ſyllabam. Vir. Flexos propaginis arcus. Cum vero progeniem demonſtrat, eandem corripit. Virgi. Sit Romana potens Itala virtute propago. Hinc fit propagare verbum, quod ſignificat uitem vetulam ſupprimere, vt ex vna plures nouellæ fiant. Interdum extendere genus ac dilatare ſignificat. ⸿Sciſres) Scire poſſes ex auiditate cædis, ex gigantum ſanguine genitam eſſe. Eſt autem figurata locutio. A tertia nanque perſona ad ſecundam eleganter fit tranſitus.

ADDI. {Eſtque dictum, Sciſres, pro, poſſes ſcire, modo potentiali.}

Et uiolenta fuit. ſcires è ſanguine natam.

ARG. FABVLAE SEQ.

De Gigantum ſanguine nati, quam ſacrilega mente fuerint, Lycaonis teſtatur exemplum: qui Tyrannus Arcadiæ cum aduenas hoſpites trucidaret, etiam Iouem in ſe accendit iratū. Nam Iuppiter humani ſceleris impatiēs, in Deos querimonia delata, hominis ſpecie ſimulata ad Lycaonis regiam venit, cui Lycaon tanquam mortali præparans mortem, prius humana mēbra deuoranda, velut hoſpitali humanitate appoſuit. Quod poſtquam Iuppiter ſenſit: non eum penitus interemit, ne ſupplicii amitteret ſenſum, ſed in lupi formam conuertit, qui & mores in rabie, & nomen Lycaonis in appellatione ſeruaret. Nec contentus fuit Iuppiter cæteros homines huius Lycaonis terrere ſupplicio, niſi in genus omne ſæuiret. Inde denique tantam iuſſit aquarum copiam redundare, vt opertis diluuio montibus cuncti homines interirent.

Quæ pater ut ſumma uidit Saturnius arce,
Ingemit, & facto nondum uulgata recenti
Fœda Lycaoniæ referens conuiuia * menſæ,
Ingentes animos, dignas Ioue concipit iras,
Conciliumq; uocat: tenuit mora nulla uocatos:
Eſt uia ſublimis cœlo manifeſta ſereno,
Lactea nomen habet, candore notabilis ipſo,
Ha'c iter eſt ſuperis ad magni tecta tonantis,
Regalem'q; domum: dextra, læuaq; Deorum
Atria nobilium ualuis celebrantur apertis.
Plebs habitat diuerſa locis, a' frōte potentes
Cœlicolæ, clari'q; ſuos poſuere penates.

* 2. L. cœnæ

ALLEGORIA ⸿HOC accidit multoties in hoc mundo. Cōſtat enim quòd deus ſæpe fulminat, occidit, & damnat malos gigantes: idest ſuperbos & peccatores: ſed vere de ſanguine & genere ſuo naſcuntur aliquoties alii gigantes: id eſt mali filii & imitatores: q loco predeceſſorum patrū inſurgunt. qui malam eorum mortem & depresſionē metuunt, nec attendunt, ſed velut nati ex ſanguine: Ideſt ex parentibus ſanguinolētis ſanguinem ſitiunt: ſuperna numina: ideſt Deum & ſanctos contemnunt, de malis patribus mali filii faciliter generantur, quia patrem ſequitur ſua proles: in ſanguine delectantur, & per ipſos homines moleſtantur. Propter quod ſummus Iuppiter ad iram prouocatur: & eis damnationem perpetuam comminatur. Hie. 7. Peius operati ſunt, quàm patres eorum. Et numeri. 32. Vos ſurrexiſtis pro patribus veſtris incrementa & alumni hominum peccatorum. ⸿Iſtud etiam poteſt allegari generaliter de omnibus malis. quia vere mors & punitio prędeceſſorum nō eſt correctio malignorum. Prouer. 27. Si contuderis ſtultum in pila quaſi ptiſanas feriente deſuper pilo, non anferetur ab eo ſtultitia eius. ⸿Quæ pater ut ſumma) Iuppiter cum eorum hominum crudelitatem: qui è ſanguine gigantum nati erant foret contemplatus, ac primis tetram Lycaonis Arcadiæ regis feritatem ſecum ipſe cogitauiſſet, non minus indoluit, quàm eſt in vniuerſum genus humanum indignatus. Quare Diis omnibus congregatis, & conſilium ſuum de perdendo genere humano, & quæ ab Lycaone mala paſſus ſit, exponit: ac quemadmodum Lycaonem ipſum Arcadiæ regem crudeliſſimum, rapaciſſimumq; in lupum commutauit. ⸿Vt vidit) Poſtquam vidit, & contemplatus eſt. ⸿Summa arce) A ſummo cœli vertice. ⸿Facto recenti) Cauſa eſt, cur nondum vulgata eſſent teterrima Lycaonis conuiuia, propter ſcelus nanque paulo ante commiſſum nondum erant cognita Lycaonis conuiuia Ioui appoſita. ⸿Referens) Animo reuoluens. ⸿Fœda conuiuia) Tetra & crudelia. Nam Lycaon Pelaſgi filius hoſpitio ſuſceptos, non ſolum interficiebat, ſed etiam conuiuis comedendos apponebat. Quod quidem cum Iuppiter cognouiſſet eiuſq; domum ingreſſus factas inſidias comperiſſet: & domum incendit, & Lycaonem in lupum animal rapaciſſimum conuertit. Quod quidem idcirco fictum eſt, quòd Lycaon (vt Pauſanias ait) in aram Lycæi Iouis infantem impoſuit, atque immolauit, & ſanguinem libauit, atque e veſtigio in lupum mutatus fuiſſe memoratur.

MICYL ADDI. {Affertur tamen & altera fabulæ occaſio, nempe, Regem Lycaonem deuictis Moloſſis, obſidem quendam ab iiſdē accepiſſe qui cum ad certum tempus non remitteretur, per legatos repetitum fuiſſe. Ibi tum Lycaonem, occiſo obſide, carnes eius, legatis, edendas appoſuiſſe. Sed ex conuiuis Lyſaniam quendam nomine, qui poſtea Iuppiter dictus fuit, cognito ſcelere in publicum proſiluiſſe, Arcadesq; contra regem immanitate facinoris concitaſſe. Atque ita deuictum atque eiectum regno Lycaonē, in ſyluas abiiſſe. Ibiq; reliquam ætatem, latrociniis & cædibus luporum more exegiſſe. Vide Boccatium.} ⸿Fuit & alius Lycaon Priami filius, Pandari pater, q ab Achille fuit interfectus. Sanè Lycaon ἀπὸ τοῦ λύκου, quod lupum ſignificat, denominatus videtur. ⸿Ingentes animos) Maximas indignationes. ⸿Conciliumq; uocat) Conſilium & multitudo dicitur ad conſulendum congregata, & ratio faciendę alicuius aut nō faciēdæ, vt ſeruitiū & ſeruos & ſeruitutē ipſam ſignificat. Conciliū vero multitudinem tantū ſignificat ad conſultandū congregatam.

ALLEGORIA ⸿HAC iter eſt ſuperis) Talis videtur eſſe uia, per quam peruenitur ad paradiſum. Conſtat enim quòd deus cœli continue uocat deos: ideſt ſpirituales uiros & iuſtos ad ſuum ſecretum conſilium ad cœli domicilium & habitaculum paradiſi. pſalm⁹. Deus deorum dominus locutus eſt, & uocauit terram. Sed uia, per quam iſti uiri ueniunt ad Iouem, eſt multum ſingularis & priuilegiata: quia pro certo iſti ueniunt per viam ſublimem, quantum ad eminentem celſitudinem ſanctitatis: per viam apparentem & manifeſtam ad limpiditatem veritatis: per viam candidam quantum ad relucentem pulchritudinem caſtitatis: per uiam lacteam quantum ad mulcentem plenitudinem pietatis. Sancti enim veniunt ad Chriſtum p viam ſanctitate, veritate, caſtitate & pietate fulgentem Eſa. 30. Hęc eſt via, ambulate in ea.

RAPH. Lacteus circulus ⸿EST via ſublimis) Lacteum circulum deſcribit, per quē ad regiam Iouis iter Diis eſſe ait. Eum vero circulum græci galaxiam vocant ἀπὸ τοῦ γάλακτος: hoc eſt a' lacte, vnde & latini lacteum appellarunt, nam candidus eſſe videtur. De quo ſiquis plura videre cupit, legat Macrob. in ſomnium Scipionis. ⸿Cœlo manifeſta ſereno) Scite. Nam (ut inquit Macrob.) Lacteus circulus vnus ex omnibus oculis noſtris conſpicitur, alii ſola percipiuntur cogitatione. ⸿Candore notabilis ipſo) notatu & viſu facilis ob ſuum candorem. ⸿Magni Tonantis) Periphraſis eſt Iouis. ⸿Deorum, nobilium) Hoc eſt clarorum, qui maiores gentium Dii appellantur (vt inquit Macro.) Sunt autem. 12. numero. Et nomina quidem mulierum ſex. Iuno. Veſta. Minerua. Ceres. Diana. Venus. Virorum autē noīa totidem. Iuppiter. Mars. Mercurius. Neptunus. Vulcanus. Apollo. ⸿Atria) Aulę. ⸿Celebrantur) Frequentantur. ⸿Valuis apertis) Ianuis patētibus. Valuæ autem dictæ ſunt, quòd dum aperiuntur in ſe reuoluuntur. Fores vero proprie dicuntur, quæ foras aperiūtur. ⸿Plebs habitat diuerſa locis) Plebem vocat multitudinem Deorum minorum. ⸿A' fronte) In fronte lactei circuli potentiores inquit Dii habitant, ibiq; ędes ſuas collocauere. Videtur autem Ouid. alludere ad Palatium Romanum, in quo imperatores cum principibus habitabant.

Dii nobiles

Hic locus est, quem, si uerbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse palatia cœli.
Ergo ubi marmoreo superi sedere recessu,
Celsior ipse loco sceptroq; innixus eburno
Terrificam capitis concussit ter'q;, quater'q;
Cæsariem, cum qua terram, mare, sydera mouit.
Talibus inde modis ora indignantia soluit.
Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestare fui, qua centum quisque parabat
Inijcere anguipedum captiuo brachia cœlo.
Nam quanquã ferus hostis erat, tamẽ illud ab uno
Corpore, & ex una pendebat origine bellum.
Nunc mihi, qua totum Nereus circumsonat orbẽ,
Perdendum est mortale genus. per flumina iuro
Infera, sub terras stygio labentia luco.
Cuncta prius tentanda, sed immedicabile uulnus
Ense recidendum est, ne pars syncera trahatur.
Sunt mihi Semidei, sunt rustica numina Fauni,
Et nymphæ, Satyriq;, & monticolæ Syluani:
Quos quoniam cœli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certe terras habitare sinamus,

RAPH. ¶ SI verbis audacia detur) Hoc est, si id asserere auderem. ¶ Palatia magni cœli) Hoc est regiam cœli. Palatium nanq; vnus est ex collibus Romanis, in quo magnificæ imperatorum ædes conspiciebantur. Inde factum est, vt amplissimas quasque ædes vulgus palatia vocet. ¶ Marmoreo re.) In interiore ædium parte marmoribus incrustata. ¶ Celsior ip. lo.) sublimior cæteris, vt reges sedere consueuerunt. ¶ Sceptroque innixus eburno) Sceptro ex ebore confecto inhærens. Ex quo colligimus reges quoque apud antiquos non sedentes, vt fere nunc fit ab ineptis & artis oratoriæ imperitis: sed stantes principibus ac populis orationes habuisse. Septrum autem baculus est, quo prisci reges vtebantur, qualib⁹ nũc pontifices nostri inniti solẽt. Sceptrum vero in primis Ioui attribuitur, ut qui rex sit hominum atque Deorum. Sceptrum autem dictum est παρὰ τοῦ σκήπτεσθαι: hoc est, ab innitendo, quod illi stantes reges innitantur, literæ interpositione. ¶ Terrificam cæsariem) Terrorem incutientem. ¶ Concussit terq; quaterq;) Sæpius commouit, atque agitauit. Hoc autem habitu significat Iouem fuisse iratum. Crebra enim concussio capitis indignationem significat. ¶ Cum qua) magnam Iouis ostendit potentiam, qui vnà cũ capitis motu vniuersũ

ADDI. mundum commouit. {Alludit autem ad versus Homeri, apud quem Iliad. primo eodem modo legitur.

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.
Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπ' ἐῤῥώσαντο ἄνακτος
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.}

¶ Talibus modis) Hoc modo iratus atque indignatus Iuppiter est locutus. ¶ Non ego pro mundi regno) Hac oratione Iuppiter ostendit genus humanum dignum esse quod perdatur, cum Dii quoque ipsi minime ab illius insidiis sint tuti. Nam Lycaon ipsum Iouem Deorum hominumq; parentem interficere conatus est. Attentos autem simul & beneuolos Deos reddit, & rei magnitudinem ostendens & animum suum pro salute eorum anxium atque solicitum eẽ demonstrans. ¶ Non ego pro mundi regno) de mũdi regno Iuppiter cum gigantibus grauissimum bellum gessit, eosq; tandem in Phlegræis campis superauit, & ad inferos detrusit, ut paulo ante diximus. ¶ Quisque anguipedum) quisq;

Anguipedes gigantum. Nam anguipedes dicti sunt gigantes, quòd anguinos pedes habere uiderentur, vt in. 5. Fast. Ouid. ipse narrat. Quod significat (ut scri. Macrob.) nihil eos rectum, nihil supernũ cogitasse, totius vitæ eorum gressu atque processu in inferna mergente. ¶ Centum brachia) centum manus.

Cẽtimani Vnde & gigantes Centimani à centum manibus vocantur. Alludere autem poeta uidetur ad Briareum gigantem & Cottum & Gygen illius fratres, quos Hesiodus in Theogo-

ADDI. nia singulos centum manus habuisse ait. {CENtimani autem finguntur, vt inquit Comment. Hesiodi. διὰ τὸ ὁρμητικὸν τὸ πρὸς τὴν μάχην, καὶ δραστικὸν, καὶ ἐμπρακτικόν} ¶ Cœlo captiuo) quod captiuum reddere cupiebant. ¶ Nam quanquam) Rationem assignat Iuppiter, cur magis nunc sit solicitus, q̃ cum gigantes cœlo manus inijcere conati sunt. Nam quanuis inquit gigantes viri essent fortissimi, mihi tamen bellum minime cum toto hominum genere suscipiendum fuit, sed cum vna solum gigantum progenie. ¶ Ab vno corpore) ab vna hominũ congregatione. Nã corpus interdum pro multitudinis congregatione ponitur. ¶ Et ex vna origine) exponit id quod ab vno corpore dixit. Ab vna enim gigantum pro-

Gigantum origo genie Ioui bellum fuit indictum. De gigantum autem origine variæ sunt priscorum opiniones. Alii nanque illos Titani, & Terræ filios fuisse scribunt. Alii ex sanguine Titanum à Ioue interfectorum è terra natos esse aiunt. {Hesiodus, ex

ADDI. sanguine Cœli, amputatis illius virilibus à Saturno genitos, dicit. cuius versus sunt,

Ὅσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσσαι,
Πάσας δέξατο γαῖα, περιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν
Γείνατ' Ἐριννῦς τε κρατερὰς, μεγάλους τε γίγαντας
Τεύχεσι λαμπομένους, δολίχ' ἔγχεα χερσὶν ἔχοντας.

Iosephus vero in antiquitatibus Iudaicis contendit eos ex coitu Dæmonum cũ mulieribus fuisse procreatos, cui quidem opinioni & Lact. & sacra historia astipulari videtur.} ¶ Nunc mihi qua totũ) Nunc inquit nõ vnum hominum corpus, sed totum gen⁹ humanum prorsus mihi est perdendum. ¶ Qua) Quatenus & quousq;. ¶ Nereus)

Nereus Deus est marinus, sed pro Oceano ponitur, qui vniuersam circumit terram. {Huius

ADDI. & Doridis filiæ sunt, quas Nereidas & Nerinas uocant: quarum noĩa recenset Hesiodus. Nomen aut Νηρεὺς, ἀπὸ τοῦ νήχεσθαι, deductum, mutatione literæ, vel à ῥέω potius, & intendendi particula νη.} ¶ Circumsonat) Circumstrepit fluctibus ¶ Per flumina iuro Infera) Per Stygem paludẽ iurat, mortale genus totũ esse pdendum. Stygis autem numen Dii fallere metuebant, vt ait Virg. Dii cuius iurare timẽt, & fal-

ADDI. lere numen. {Quod item ab Homero sumptum. apud quẽ legitur Odiss. 5.

Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ, ὅς τε μέγιστος
ὅρκος δεινότατός τε πέλει μακάρεσσι θεοῖσι.}

¶ Strygio luco) Nemori Stygi paludi imminenti. ¶ Cuncta prius tentanda) Omnia inquit prius sunt experienda, quàm genus humanum perdatur. Sed mali tamen sunt perdendi, ne boni periclitent. ¶ Sed immedicabile vulnus) hac similitudine colligit vniuersum genus humanum esse perdendum, cum totum sit corruptũ. Vt enim corporis partes corruptæ solent præcidi, ne reliquũ corpus putrescat, sic genus humanum est perdendũ, ne Satyri, Nymphę ac fauni hoĩum sceleribus inquinẽtur atq; infestẽtur. ¶ Immedicabile) Insanabile. ¶ Pars syncera) integra ac sana & incorrupta. ¶ Trahatur) In putredinẽ & corruptionem ducat. Argumentatur aũt Iuppiter ab vtili & honesto. ¶ Sunt mihi semidei) Quænam sit ea pars syncera, cui timet Iup. ab humano genere exponit. ¶ Se-

Semidei midei) Heroes alio noĩe vocant. maiores. n. hoĩbus, ac Diis minores fuisse vidẽtur. ¶ Fauni) Satyri, Syluani Dii habiti sũt rusticani. ¶ Et Nymphę) Nympharũ varia sunt noĩa. Alię nanque dicũt Nereides, quæ mare incolũt. {A Nereo patre vt su-

ADDI. pra diximus} Aliæ Naiades quæ fontes. {παρὰ τὸ νάω. i. fluo seu mano} Alię Napęę, q̃ saltus & syluas, {ἀπὸ τῶν ναπῶν. i. locis cõsitis arboribus & cõuallibus.} Alię Oreades, q̃ mõtes. {ἀπὸ τῶν ὀρῶν hoc est, mõtibus.} Alię Dryades. Aliæ Hamadryades, q̃ i syluis habitare, vnaq; cũ arboribus nasci, moriq; dĩr, ἅμα nãq; simul, & δρῦς δρυὸς, arborem & quercũ sigñat. ¶ Quos qm̃ cœli) occurrit tacitę obiectiõi. Posset. n. qs dicere. Si times à gñe humão Semideis & nymphis & diis rusticis trãsferas ipsos in cœlũ, ac gen⁹ humanũ inter se debacchari pmittas. Sic. n. sua stultitia satis supq; punief. At inqt Iup. nõdũ illos cẽseo dignos, q i cœlũ recipiãt. ¶ Dignamur) Dignos cẽsemus. Sic Virg. Haud eqdẽ tali me dignor honore.

CAN

An satis ò superi tutos fore creditis illos?
Cum mihi, qui fulmen, qui uos habeoq;, regoq;,
Struxerit insidias notus feritate *Lycaon?
Confremuere omnes, studiis'q; ardentibus ausum
Talia deposcunt. Sic, cum manus impia sæuit
Sanguine Cæsareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tanto subitæ terrore ruinæ
Humanum genus est totus'q; perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas Auguste tuorum,
Quàm fuit illa Ioui, qui postquam uoce, manu'q;
*Murmura compressit, tenuere silentia cuncti.
Substitit ut clamor pressus grauitate regentis
Iuppiter hoc iterum sermone silentia rupit:
Ille quidem pœnas (curam hanc dimittite) soluit.
Quod tamen admissum, quæ sit uindicta docebo.
Contigerat nostras infamia temporis aures,
Quam cupiens falsam summo delabor olympo,
Et Deus humana lustro sub imagine terras.
Longa mora est, quantum noxæ sit ubiq; repertũ,
Enumerare, MINOR fuit ipsa infamia uero.
Mænala transieram latebris horrenda ferarum.
Et cum Cyllene, gelidi* pineta Lycæi:
Arcados hinc sedes, & inhospita tecta tyranni

RAPH.

¶ AN satis ò superi) Hoc argumento à maiori sumpto colligit genus humanum omnino esse perdendum. Nam si mihi inquit, cui imperium est Deorum & hominum, insidias struere Lycaon feritate sua notissimus, est ausus: quo modo Dii minores ab Humano genere poterunt esse tuti? ¶ Habeoq; rego'que) hoc est contineo & guberno. Græcum autem uerbum expressit. Nam ἔχω & habeo & contineo significat. ¶ Notus) nobilis & famosus sua feritate. Lycaon autem Pelasgi filius, Lycosuram vrbem in Lycæo monte ædificauit, Iouem'que Lycæum appellauit: & Lycæa, certamen in Iouis Lycæi honorem instituit: vt Pausanias scri. ac infantem in Iouis ara primus omnium immolauit. Vnde locus fabulæ dat⁹ videtur. ¶ Confremuere omnes) simul omnes fremuere & murmurauere facinoris immanitate commoti. ¶ Studiis ardentibus) Inflammatis voluntatibus. ¶ Deposcunt) Ad pœnam subaudiendum est. ¶ Sic cum manus impia sæuit) In augusti gratiam hæc ab Ouidio referuntur. Vt inquit totum genus humanum Iulii Cæsaris indigna cæde commotum est, qua in senatu ab ingratis impiisq; ciuibus fuit interfectus: Dii auditis Ioui structis insidiis, inflãmati sunt, tametsi de coniurationibus'& insidiis contra Augustum Cæsarem structis hæc mihi dicta potius esse videntur. Sic enim & Ioui & Deorum indignationi pulcherrimè accommodatur hæc similitudo. Nam vt Iuppiter a' Lycaone, quamuis insidiante, non fuit interfect⁹, ita ne Augustus quidem a' coniuratorum quoquam fuit oppressus. Cum alii autem multi variis temporibus (vt scribit Suetonius) in Augustum coniurarunt, tum Telephus mulieris seruus, nomenclator. Is enim quasi debita sibi fato dominatione & ipsum & senatum aggredi destinauerat. Quondam etiam iuxta cubiculum eius lixa quidã ex Illyrico exercitu ianitoribus deceptis noctu deprehensus est cultro uenatorio cinctus: inops'ne mentis, an simulata dementia, incertum. Nihil enim exprimi quæstione potuit. De insidiis autem August. structis potius esse intelligendum, quàm de Iulii Cæsaris cæde, facile ex ipsis Ouidii verbis percipi potest, cum inquit: Nec tibi grata minus pietas Auguste tuorũ. ¶ Quã fuit illa Ioui) Hoc vero ab istis calfomiis, si quo ingenio iudicio'ue forent, notandum erat. Mihi certe prior expositio vt de Iulii Cæs. cæde intelligamus, non probatur. ¶ Manus impia) impiorum cõiuratorum multitudo. Nam sexaginta & amplius C. Cassio, Mario'que & Decio Bruto principibus, vt refert Sueto. in Iulium Cæsarem coniurarunt, eum'que in senatu tribus & viginti vulneribus trucidarunt. {In Augustũ autem, præter eos quorum supra facta mentio est, etiam Lepidus quidam, & Varro Murena, Fannius Cæpio. M. Egnatius, Plautus Rufus. L. Paulus, Audasius & Epicadus: Suet.} ¶ Sæuit extinguere) sæuit vt extingueret, poetica enim locutio est. ¶ Sanguine Cæsareo) Iulii Cæsaris cæde: siue potius Aug. qui Iulii Cæsaris filius fuit adoptiuus. ¶ Attonitum) stupefactum. ¶ Romanum non) quod Iulius Cæsa. Augustus'que filius eius gestis suis clarissimum reddiderat. ¶ Nec ti. gra. minus pietas) nõ minus inquit pietas populi Rom. qui tuos insidiatores vltus est, tibi grata fuit, quàm Ioui Deorum indignatio, quam conceperunt, cum audissent insidias Ioui ipsi à Lycaone fuisse structas. ¶ Qui postquã uoce manu'que) gestũ exprimit eorum qui silentium indicunt. ¶ Cõpressit) compescuit. ¶ Substitit vt clamor) postquam cessauit clamor Iouis authoritate cohibitus. ¶ Silentia rupit) locutus est. Sic Virg. Quid me alta silentia cogis Rumpere? ¶ Ille quidem) Lycaon inquit ille feritate conspicuus pœnas dedit. Nam soluere pœnas est pati pœnas & sustinere. ¶ Curam hanc dimittite) ipsum deposcendi ad pœnã. Est autem parentesis. ¶ Quod tamen admissum) quanuis inquit dederit pœnas, Lycaon volo vos tamen docere & peccatum quod admisit: & pœnam qua fuit affectus. ¶ Contigerat nostras) Narrat Iuppiter quemadmodum inquisiturus hominum scelera è cœlo descendit i terras: susceptaq; humana figura orbem terrarum peragrarit, ac tandem ad Lycaonem Arcadiæ regem hospites crudelissime interficientem peruenerit, quem in lupum idcirco se ait commutasse, quod se quoque interficere conatus esset. ¶ Infamia temporis) ignominia seculi, quo teterrima quæque scelera committebantur. ¶ Quam cupiens falsam) Deus enim vult omnes homines bonos esse. ¶ Lustro) peragro, circumeo. Aliàs lustrare est purgare & illustrare. ¶ Longa mora est enumerare) longa mora esset inquit si enumerare vellem quantum vbique sceleris inuenerim. ¶ Noxæ) Culpæ, sceleris. Noxa enim & culpam & scelus & maleficium significat. Vnde noxius declinari videtur. Sane noxa interdum etiam pœnam significat. Vnde apud iurisconsultos: Noxæ dedere, hoc est pœnæ tradere ob damnum illatum. Vnde & noxales actiones ab iisdem appellantur: quæ ex noxa atque maleficio seruorum aduersus dominos instituuntur. ¶ Minor vero) eo quod verum erat. Maiora nanque scelera, & plura ab Ioue deprehensa fuere quàm ferebantur. ¶ Mænala transieram. Describit iter quo ad Lycaonem peruenit. Mænalus autem & vrbs & mons est Arcadiæ celeberrimus à Menalo Arcadis filio denominatus. ¶ Latebris) latibulis. Et cum Cyllene) Cyllene mons Arcadiæ Mercurio dicatus. Vnde etiam Cyllenius appellatur. ¶ Pineta) loca pinis consita, vt oliueta. ¶ Lycæi mons est Arcadiæ Lycæus Pani sacer. ¶ Et in hospita) in hospitalia. ¶ Arcados tyranni) Licaonis Arcadiæ regis. Cum autem Lycaon multo ante Troica tempora fuerit, mirandum est cur poeta sub persona præsertim Iouis ipsum Tyrannum vocet, cum hoc nomen ne Homeri quidem aut Hesiodi temporibus (vt scri. Aristophanes grãmaticus) in vsu fuerit. Nusquam eum in ipsorum priorum'ue scriptorum operibus inuenitur tyrannus. Reges nanque appellabant omnes, qui tempore Archilochi iamborum scriptoris (vt Hippias sophista testatur) Tyranni cœperunt appellari. Homerus quidem Echetum crudelissimum hominum interfectorem nuncupat regem. Tyrannus vero, dictus est, vel a' Tyrrenis (vt quidam putant) qui olym prædones crudelissimi fuere. Vel ἀπὸ τοῦ τείρειν τοὺς λαοὺς hoc est a' me domandis populis quibus insidias ac dolos struunt. Arist. vero in Cumæorum rep. honesto vocabulo Aesimnetas prius fuisse vocatos dicit, qui postea tyrãni appellari cœperunt. Nam Aesimnetes dicitur honesti laudator. Sed Ouid. ex consuetudine suorum temporum locutus est. {Prolepsi usus videlicet.} Sanè Tyrannus apud priscos etiam pro bono princi-

Lycaon

ADDI.

*Lycaon, Gegenis Arcadis filii filius fuit, vt Stephanus scribit I Ephyra.

*a. l. indicium'que dedit.

Vina & fatilo.

*a. l. spineta.

Vina & fatile.

ADDI.

Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
Signa dedi uenisse Deum, uulgus'que precari
Cœperat, irridet primo pia uota *Lycaon.
Mox ait, experiar Deus hic. discrimine aperto,
An sit mortalis, nec erit dubitabile uerum.
Nocte grauem somno, nec opina perdere morte
Me parat. hæc illi placet experientia ueri.
Nec contentus eo est, missi de gente Molossa
Obsidis unius iugulum mucrone resoluit.
Atque ita semineces partim feruentibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
Quos simul imposuit mensis, ego uindice flamma
In dominum dignos euerti tecta penates.*
Territus ipse fugit, nactus'que silentia ruris
Exululat, frustra'que loqui conatur, ab ipso
Colligit os rabiem, solitæ'que cupidine cædis
*Vtitur in pecudes, & nūc quoq; sanguine gaudet.
In uillos abeunt uestes, in crura lacerti.
Fit lupus, & ueteris seruat uestigia formæ.
Canicies eadem est, eadem uiolentia uultus.
Iidem oculi lucent, * eadem feritatis imago est

pe accipiebatur. Virgil. Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni. Vsus deinde obtinuit, vt pro eo demum poneretur qui dominatu crudeliter abuteretur. Arcas sane & proprium filii Callistus, nomen est, & gentile. Vnde Arcadius & Arcadicus deriuatur.

Arcadia

Arcadia vero ab Arcade Callistus filio denominata esse videtur. Nam antea tum Parrhasia, tum Lycaonia, tum Gigantis, tum Azania i tum Pania (vt inquit Stephanus, qui de vrbibus & vicis diligentissime scripsit) vocabatur.

*Lycaon gegenei Arcadis filii filius fuit Stephanus scribit in Ephyra.

¶ Traherent cum sera crepuscula noctem) hoc est, cum aduesperasceret. ¶ Traherent) adducerent. ¶ Sera crepuscula) crepusculum dicitur dubia lux. Nam creperus dubium significat. ¶ Signa dedi) hoc est, significaui me esse Deum. ¶ Precari) colere ac venerari. ¶ Pia vota) piorum preces. ¶ Mox ait experiar) primo inquit Lycaon piorum vota, qui me venerabātur, irridere cœpit. deinde periculum facere de mea diuinitate cogitauit.

Vide Pli. l. 8. cap. 22

Vertif, quod nō minus placet vt in antiquo exēplari.

¶ Discrimine aperto) manifesto periculo, hoc est, experientia. ¶ Nec erit dubitabile verum) nemo inquit poterit dubitare an Deus sit, an mortalis. Si enim Deus erit interfici non poterit: Sin homo fuerit facile perimetur.

Vide Pli. li. 11. ca. 27

¶ Nec opina) inopinata. ¶ Nec contentus eo) nec satis inquit, ei visum est me velle perdere. nisi etiam mihi in cœnā carnes humanas partim elixas, partim tostas apposuisset. ¶ De gente molossa) Molossi populi sunt Epyri, a' quibus bello victis Lycaon obsides acceperat, quorum vnum iugulauit, ut ipsum Ioui apponeret epulandum. ¶ Resoluit) aperuit. ¶ Semineces artus) Semimortua membra & adhuc palpitantia. ¶ Mollit aquis) coquit & mollia reddit. ¶ Quos simul imposuit mensis) postquam ait humanæ illæ carnes mihi appositę fuerunt, ego statim ædes Lycaonis incendio corripui, dignas quæ in tam crudelem dominum euerterentur. Cæterum ipse territus in syluas aufugit, & in lupum feritati suæ maxime conueniens animal fuit commutatus. ¶ Vindice flamma) vltrice. ¶ Tecta) domum, à parte enim totum intelligimus κατὰ συνεκδοχήν. ¶ Dignos penates) qui incenderentur, cum tam scelératum dominum pati possent. ¶ Territus) incendio ædium perterritus. ¶ Exululat) valde vlulat. Iam enim in lupum fuerat conuersus. Nam vlulare, quod facticium est verbum, luporum est proprium. ¶ Ab ipso colligit os rabiem) quia inquit loqui non poterat, in rabiem actus est, quam ab hominibus in pecudes transtulit. ¶ Et nunc quoque) quemadmodum cum erat homo. ¶ In villos abeunt vestes) in pilos inquit vestes mutatæ fuerunt; Brachia autem in crura. Sic'que Lycaon in lupum fuit conuersus. Quod quidem idcirco fingitur, quia Lycaon auaritiæ deditus ex rapto tanquam lupus, vluebat. Auari nanque lupis, qui nunquam saciantur pecudum cæde, quamsimillimi esse videntur. Homines autem in lupos conuerti rursusq; restitui sibi, falsum esse contendit Plinius. Vnde tamen ista vulgo infixa sit fama in tantum vt in maledictis versipelles habeantur, ostendit libro VIII. capite XXII. cum inquit, Euantes inter authores Græciæ non spretus, tradit, Arcadas scribere ex gente Antei cuiusdam sorte electum ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestituq; in quercu suspenso tranare, atque abire in deserta, transfigurariq; in lupum, & cum cæteris eiusdem generis cōgregari per annos nouem. Quo in tempore si homine se abstinuerit, reuerti ad idem, & cum tranauerit, effigiem recipere, ac pristinum habitum, addito nouem annorum senio. Addit quoque Fabius eandem recipere vestem. Sed hæc Plin. fabulosa esse putat.

ADDI. Lycaon

{Pausanias autem in Arcadicis, Lycaonem & Cecropem coętaneos fuisse scribit. Veruntamen quod ad res diuinas attineret, alterum altero sapientiorem. Nam Cecropem primum omnium Iouem vocasse summū, & iis, quæcunque animata forent abstinuisse, placentas autem & bellaria altaribus consecrasse.

Cecrops

Contra aūt Lycaonem, vt immaniorem, infantem altaribus adductum mactasse, Iouiq; Lycæo immolasse. Quam obrem statim eundem inter sacrificandum in lupum conuersum. Idq; etiam credibile vult videri, propterea quod prima illa ætate Dii, atque homines promiscue inter se versati sint, nec dum tanta malitia in terris fuerit. Proinde etiam deorum mensis, homines fuisse adhibitos, & siquis impie agere cœpisset, corām ac statim punitum. Sic Lycaonem hunc in lupū, sic Nioben in saxum postea conuersam. Addit autem idem author etiam posterioribus temporibus hominem in lupum conuersum inter sacrificia eiusdem dei, nec tū per omnem ætatem lupum mansisse. Nam qui ita conuertebantur, inquit, si de cætero a' carnibus humanis abstinuissent, Decimo anno ad pristinam formam redire solebant. Sin amplius illis vescerentur, per omnem ætatem lupos manere. Quam rem & Plato confirmat lib. VIII. de Repub. dicens eos in lupos mutari solitos, qui carnem humanam in sacrificiis gustassent.

ALLEGORIA

¶ REGTE Lycaon videtur fuisse populus Iudęorum. Constat enim quòd summus Iuppiter dei filius assumpta humana imagine per incarnationem ad terram noscitur descendisse. Baruch. 3. Post hæc in terris visus est cum hominibus conuersatus est. Domum Lycaonis: idest populum Iudęorum voluit personaliter visitare: sed quia dictus populus eidem præparauit lectum mortis: scilicet crucem vbi eum voluit morte ferire: ideo mutatus est in lupum: quia scilicet facti sunt Iudęi fugaces & fugabundi ad modum lupi propter mortem quam dei filio attentauerunt. Osee. 9. Abiciet eos dominus deus meus quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus. Sic reuera multi sunt hodie qui quanuis videantur homines: idest quanuis fingant se esse iustos rationabiles & benignos: ipsi tamen mentem habent lupinam: id est crudelem. Sicut patet de multis qui crudeliter rapiunt & puniunt. & tamen plures elemosynas & alia bona faciunt: quæ etiam ipsi deo carnes humanas offerunt. quia multi sūt qui subditos suos & alios spoliant & occidunt: & inde conuiuium faciunt eleemosynas pauperibus dando & etiam pietatis opera faciendo. Sed sicut dicitur Iuppiter noluit gustare. quia & dominus talia noscitur reprobare. Ecclesiastici. 34. Qui offert sacrificium ex substanna pauperis quasi qui victimat filium in conspectu patris. Nam ibidem paulo ante dicitur. Dona iniquorum non probat altissimus. Isti finaliter in lupos mutantur quia conditiones habent lupinas inquantum raptores magni & notorii efficiuntur: Ouibus, idest pauperibus insidiantur & canibus, idest prælatis & prædicatoribus inimicantur & pro uoce sanę locutionis vlulatu detractionis & infamiæ vtuntur. de quibus dicitur Sophoniæ. III. Iudices eius lupi. Et in Aesopo. Hi regnant qualibet vrbe lupi.

¶ OCCIDIT

ARG. FABVLAE SEQ.

Et veteris: adhuc inquit signa pristinæ formæ retinet. Nam eandē & caniciem & vultus violentiam habet. Oculi præterea ipsi vt prius lucent: ac denique eandem feritatem, quam etiam prius exercet. Iuppiter propter audaciam Lycaonis, cæterorumq; mortalium qui sceleribus suis etiam Deorum potentiam tentabant, orbem terrarum perfusis imbribus inundauit. Et cum duo pietate cæteros mortales antecessissent, Deucalion Promethei filius a: Pyrrha, eadem soror atque coniux, eq; Parnaso monte proluuiē imbrium effugissent, sorte moniti Themidis, quæ eo tempore Antistes terræ fuisse traditur a Diis veniam acceperunt per preces generandæ prolis, ita vt lapides post tergum iacerent, ex quibus homines nascerentur, & a Deucalione missi in viros vertebantur, a Pyrrha autem in fœminas.

Occidit una domus, sed non domus una perire
Digna fuit. qua terra patet, fera regnat Erinnys.
In facinus iurasse putes. dent ocyus omnes
Quas meruere pati (sic stat sententia) pœnas.
Dicta Iouis pars uoce probant, stimulosq; frementi
Adiiciunt, alii partes assensibus implent.
Est tamen humani generis iactura dolori
Omnibus, & quæ sit terræ mortalibus orbæ
Forma futura rogant, quis sit laturus in aras
Thura, feris 'ne paret populandas tradere terras?
Talia quærentes (sibi enim fore cætera curæ)
Rex superum trepidare uetat, sobolemq; priori
Dissimilem populo promittit origine mira.
Iamq; erat in totas sparsurus fulmina terras,
Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus æther
Conciperet flammas, totusq; ardesceret axis.
Esse quoque in fatis reminiscitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus correptaq; regia cœli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.
Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum,
Pœna pla et diuersa, genus mortale sub undis
Perdere, & ex omni nimbos demittere cœlo. *
Protinus Aeolis Aquilonem claudit in antris
Et quæcunq; fugant inductas flamina nubes,
Emittitq; Notum. madidis Notus euolat alis,
Terribilem picea tectus caligine uultum.
Barba grauis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte sedent nebulæ, rotant pennæq; sinusq;.

RAPH. COCCIDIT vna domus) Postea quam Iuppiter exē plo Lycaonis ostendit, quam terris sceleribus infecti sint homines, concludit totum genus humanum penitus esse perdendum. Sic'que poeta fabulam cum fabula, ac mutationem cum mutatione connectit. Narraturus enim quemadmodum lapides a' Deucalione & Pyrrha post terga iacti partim in mares, partim in fœminas fuere conuersi, ante describit diluuium, quo gen⁹ humanum fuit extinctum. ⸿Sed non domus vna perire Digna fuit) oēs inquit hominum domus sunt euertendę, & exterminandæ non vna sola. Vbique enim nefanda scelera perpetrantur. ⸿Fera regnat Erinnys) Feritas, impietas, inhumanitas. **Erinnys.** Erinnys enim dicitur furia infernalis, discordia, bello, contentione'que gaudens. Sunt autem Erinnyes Deæ vltrices illorum, qui sunt impii erga parentes, dictæ) vt Etymologici scribunt) παρὰ τὸ ἐν τῇ ἔρᾳ ναίειν: quod in terra habitent hominum facta speculantes. ADDI. {Eædem & Eumenides dicuntur græcis, per ἀντίφρασιν videlicet & σεμναὶ θεαί apud Atticos, vbi & ara illarum quædam fuit.} ⸿In facinus iurasse putes) posses inquit putare omnes homines se mala omnia perpetraturos coniurasse. ⸿Facinus) scelus, quamuis in bonam quoque accipiatur partem. ⸿Dent ocyus omnes Quas meruere pati pœnas) hoc est cito ac repente omnes puniantur. Dare & persoluere pœnas dicuntur, qui puniuntur. ⸿Sic stat sententia) talis est inquit sententia mea, vt omnes perdantur. ⸿Stat) fixa est & inmota. Est autem parenthesis. ⸿Dicta Iouis pars voce probant) omnes inquit Dii Iouis sententiam partim verbis, partim nutu approbauerunt. ⸿Assensibus implent) nutibus & manibus se Ioui assentire signant. ADDI. {Alludere aūt videt poeta, ad morē Romanū, quo senatores alii snias dicebāt, alii in snias pedibus discedebant, vnde iidem etiam Pedarii appellabantur.} ⸿Iactura dolori) perditio, ⸿Orbæ terræ) priuatæ. ⸿Rogant) interrogant Iouem. ⸿Quis sit laturus in aras Thura) quis sit Diis sacrificaturus. ⸿Populandas terras) vastandas, ac deprędandas. ⸿Sibi enim fore cætera curæ) subaudiendum est ait verbum, quod eleganter in huiusmodi prætermittitur locutione. Est autem parenthesis. ⸿Rex superum trepidare vetat) Iuppiter. ⸿Origine mira) quia lapides, vt paulo post narrabit, in homines fuere conuersi, quod quidem maxime mirandum est. ⸿Iamq; erat) statim inquit Iuppiter fulminibus genus humanum perdidisset, nisi veritus esset ne cœlum quoque terrarum incendio conflagraret, cum præsertim in fatis meminerit esse, vt aliquando totus mundus igne absumatur. Quare non fulminibus, sed aquarum inundatione genus humanum perdere decreuit. ⸿Iamq;) statimq;. ⸿Sacer æther) sacrum cœlum. Tot ab ignibus) quot opus esset ad totam terram comburendam, conciperet r contraheret. ⸿Totus aais) totum cœlum. Sinecdoche est, aais enim quæ pars est cœli, pro toto ponitur cœlo. **Axis.** Nam axis proprie illud est plaustri lignum circa quod rotæ vertuntur, ad cuius similitudinem axis in mundi sphæra vocatur, circa cuius cacumina sphæra ipsa rotatur, quibus contigui sunt duo poli, qui & vertices dicuntur, quibus veluti cardinibus (vt scribit Apuleius) maxime sphæra nititur, arcticus, & antarcticus, siue borealis & australis. Esse quoque in fatis, in dispositione fatorum. Alia ratio est qua deterritus est ab incendio Iuppiter, ne id eueniret, quod in fatis esse sciebat, ne videlicet totus mundus conflagraret. Est autem fatum (vt Stoici aiunt) connexa rerum series, per quam mundus administratur. **Fatum.** ⸿Affore) aduenturum esse. ⸿Et mundi moles) machina mundi. ⸿Operosa) multi operis. Laboret) in labore & periculo propter incendium futura sit. Hoc autem maxime cum dogmate Christiano ꝯuenit. Nos enim credim⁹ mūdū in nouissimo die ꝯflagraturū. ADD I. {Est igitur et hoc ea illis quę a' vetustiss. accepta, traditione patrum, velut per manus ad posteros transierūt.} ⸿Tela reponuntur) fulmina a Cyclopibus confecta. **Cyclopes.** Cyclopes enim Ioui fulmina fecisse dicuntur. Fuerunt autē populi Sicilię, vnum in media fronte oculum habentes. {Id quod nominis ἔτυμον indicat, dicitur enim ὁ κύκλωψ ὅ ἐστι κύκλος, ὁ κυκλοειδὴς, ἔχων τὸν ὦπα.} Vide Senecā nat. q. l. 3. cap. 27. ⸿Pœna diuersa) contraria. Diluuium enim incendio cōtrariū ē. ⸿Nimbos) pluuias. ⸿Demittere) deorsū. ⸿Protinus Aeolis) statim inqt Iup. clausis in spelunca iis ventis, qui inducunt serenitatem, Austrum pluuia gaudentem emisit. ⸿In Aeoliis antris) in Aeolii speluncis. **Aeolus** Notius est autem Aeolum Iouis ex Acesta filium, regem esse ventorum, quam ut hoc loco sit exponendum. Quod quidem idcirco fictum est, quod (ut Plin. ait) Aeolus uentorum rationem inuenit. Cum enim septē insularum iuxta fretum Siculum, quæ ab illo Aeoliæ fuerūt cognominatæ, princeps esset, ac ea nebulis & fumo Hieræ insulæ ardentis uentos prædiceret futuros, creditus est illos in sua habere potestate. ⸿Flamina) à flando uenti flamina dicūtur. ⸿Madidis Notus euolat alis) ⸿Prosopopœia est) Eleganter autem Austri uenti describit effigiem. sic enim apud priscos pingebatur. Alæ autem uentis assignantur propter uelocitatem. ⸿Tectus uultum) hoc est tectum uultum habēs. Est aūt poetica Sinec. ⸿Picea caligine) nigris nubib⁹. Nā Auster nubilosus est uētus. ⸿Barba grauis) plena. ⸿Nimbis) pluuiis. ⸿Vnda) aqua. ⸿Rotāt) stillāt, i rotis similitudinē.

Vtq; manu late pendentia nubila pressit,
Fit fragor,& densi funduntur ab æthere nimbi.
Nuntia Iunonis uarios induta colores,
Concipit Iris aquas,alimentaq; nubibus affert.
Sternuntur segetes,& deplorata colonis
Vota iacent,longiq; perit labor irritus anni.
Nec cœlo contenta suo est Iouis ira,sed illum
Cœruleus frater iuuat * auxiliaribus undis.
Conuocat hic amnes,qui postquã tecta tyranni
Intrauere sui,non est hortamine longo
Nunc ait utendum,uires effundite uestras.
Sic opus est,aperite domos,ac mole remota
Fluminibus uestris totas immittite habenas.
Iusserat. Hi redeunt,ac fontibus ora relaxant,
Et defrænato uoluuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit. at illa
Intremuit,motuq; uias patefecit aquarum.*
Expatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cumq; satis arbusta simul,pecudesq;,uirosq;,
Tectaq; cumq; suis rapiunt penetralia sacris.
Siqua domus mansit,potuitq; resistere tanto
Indeiecta malo culmen tamen altior huius
Vnda tegit,pressæq; latent sub gurgite turres.
Iam'q; mare & tellus nullum discrimen habebant,
Omnia pontus erat, deerant quoq; littora ponto.
Occupat hic collem,cymba sedet alter adunca.
Et ducit remos illic ubi nuper ararat.
Ille super segetes, aut mersæ culmina uillæ*
Nauigat,hic summa piscem deprendit in ulmo,
Figitur in uiridi(sic sors tulit)anchora prato,
Aut subiecta * tegunt curuæ uineta carinæ,
Et modo qua graciles gramen carpsere capellæ,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ.
Mirantur sub aqua lucos,urbes'q; domos'q;
Nereides,syluas'q; tenent delphines,& altis
Incursant ramis,agitataq; robora pulsant.
Nat lupus inter oues,fuluos uehit unda leones,
Vnda uehit tigres,nec uires fulminis apro,

CVTQVE manu late) postquã inqr Notus manibus nebulas cõpressit,maximæ pluuiæ esse cœperũt. Fit fragor) strepitus pprie rerũ fractarũ. Densi nimbi) crebræ pluuiæ. Cõcip t iris aquas) Iris nũcia Iunõis a poetis fert. Interdũ etiam Iouis. Est aũt versicolor ille arcus, q fit in aere (vt scribũt physici) ex reflexione radiorũ Solis,Lunę'ue in nubib⁹, pluuiæ tẽpore. Dicta est autem Iris παρὰ τὸ εἴρω, quod est dico, quod futura prænunciet. { Prænunciat enim vl' pluuiã si pcessit serenitas, aut rursum serenitatẽ, si pcessit pluuia, Ptole. docet in apotelesin: } Fluuius est etiã Iris; necnon herba, quam Plin. optimam in Illyrico nasci scribit. Sternuntur segetes) Frumenta in agris existẽtia in terram ab aquis deiciũtur. Seges autem dicitur frumentum nõdum demessum. Sternere vero interdum in terram deicere, interdum significat cooperire, vt cum dicimus sternere mensam. Vota deplorata) Spes valde ploratas. { Vel etiam desperata, vt de quorum euentu nulla spes amplius sit. } Vota autem vocat frumenta multis votis & precibus expetita. Colonis) agricolis. Irritus) vanus ac sine vllo fructu. Cœruleus frater) Periphrasis Neptuni. Auxiliaribus vndis) auxilium afferentibus ad perdendum genus humanum. Auxiliares autem milites proprie dicuntur, quia socijs in auxilium mittuntur. Conuocat hic amnes) Deos fluuiorum. Amnis enim fluuius dicitur ab ambiendo, vt Varro ait, quod omnia flumina circumeunt. Vnde etiam cornuta pingitur. Tyranni sui) Regis sui. Tyrannus nanque apud antiquos in bonam quoque accipiebatur partem, vt pauloante scripsimus. Hortamine hortatu, exhortatione. Aperite domos) Fontes, qui fluuiorum domus esse videntur. Mole) obstaculo. Fluminibus.) fluxibus. Totas habenas) translatio ab equis sumpta, qui habenis inhibentur. Defrænato) effrænato, ac sine vllo retinaculo. Ipse) Neptunus. Tridente suo) vt Ioui fulmen, Sic Neptuno tridens attribuitur quo dum percutit terram, fit terremotus. Vnde idem & Enosichthon, & Enosigæus dicitur à poetis. Fictio autem à causa naturali sumpta est. Nam aquę cauernis terræ interclusæ, quando vię rumpunt, terræmotus efficiunt, quos aliquando eruptiones aquarum sequuntur. } Expatiata) late sparsa. Penetralia cum suis sacris) hoc est, penetralia cum Dijs penatibus. Nam penetralia (vt Sext. Pompeius scribit) sunt penatium Deorum sacraria. Rapiunt) vi astrahunt. Siqua domus mansit) ordo est. Siqua domus remansit indeiecta. Indeiecta) non deiecta in terrã. Culmen tamen) culmen est tecti. summitas à culmo dictum, quod culmo antiquitus domus tegerentur. Pressę) submersæ. Sub gurgite) sub mari, est autem tapinosis. Nam gurgitem, qui proprie locus est in flumine profundior pro mari posuit poeta. Sic Virgil. Apparent rari nantes in gurgite vasto. Inde fit verbum ingurgito, quod & deuoro & repleo significat. Vnde Macrob. in Saturnalibus scribit fabium ciuem Romanum virum triumphalem à deuorato patrimonio gurgitem fuisse cognominatum. Nullum discrimen) nullam discretionem ac differentiam. Aliàs discrimẽ periculũ significat. Oĩa põtus erat) omnia mare occupauerat. Põtus autẽ pprie id mare est qd' Euxinum appellat. Sed p quocũque mari frequẽter ponitur. Pontus vero dictus est παρὰ τὸ πονεῖσθαι: quod in mari maxime laboratur. Pontus etiã prouincia est Asiæ, Bithynię finitima: Euxinoq; adiacens, vnde ponticus deriuatur. **Pontus**

Occupat hic collem,) { Distributio est, quæ descriptionẽ inundationis amplificat. fuisse autem inundationem quãdam Thessalus sub Deucalione, & Græci passim testantur, & Berosus item. } **ADDI.**

Alius inquit ex hominibus in montem confugiebat, alius in cymbam. Proprie autem occupari dicuntur loca possessoribus vacua. Cymba adunca) perite. Nam cymbę & proram & puppim aduncas habent. Et ducit remos: remigat. Villæ) Villa proprie dicitur domus in agro. Summa in vlmo) sic Hor. hoc idẽ diluuiũ describens. Piscium & summa pec⁹ hæsit in vlmo. Sic sors tulit) sic casu euenit. est autem parenthesis. Anchora) anchora quidem à latinis aspiratur, quãuis apud Gręcos aspiratione careat, est autẽ anchora instrumentum ferreũ: quod ad continẽdas naues ĩ mare iaci consueuit. Vnde anchorarij funes dicuntur, quib⁹ anchorę ligant. Vineta) loca dicunt vitibus consita. Et modo) paulò ãte. Graciles capellę) macrę & agiles capræ. Gramẽ) herbã. Speciẽ pro gñe posuit. Deformes phocę) turpes & vastę. Phocę à latinis vituli marini appellant. Nereides Nymphæ sunt marinæ, à Nereo patre appellatæ. Delphines) Delphin & Delphinus dicit. Nam à genitiuo græco delphinos, fit noiatiu⁹ latinus. **Nereides.** Incursant) frequenter incurrũt. Agitata) impulsa. Robora) ligna ad trũcos. Pulsant) percutiunt. Nat) natat. Est aũt perquã lasciua & lepida descriptio. Quã quidẽ Seneca reprehendit, quod in re tristi ludere poeta videtur. Vnda vehit tigres) Tigris fera est truculẽta, mirandæ velocitatis, in Armenia, Indiaq; nascens. Tigris ẽt est fluuius, Armenię à velocitate qua decurrit sic appellatus. Nã Tigris lingua Persica sagittã significat. **Tigris** Vbi sistere possit) in quibus terris se firmare possit. Sistere aũt est stare facere. Idem vero cũ sto verbo præteritũ habet & supinum. Nec vires fulminis apro prosunt) tãto impetu apri venatores aggrediuntur, ut uires fulmini similes habere dicantur. { Vel potius: quia eadem ferè uis est dentis apri in feriendo & penetrando, quæ fulminis, unde idem & fulmineus, à poetis crebro appellatur. } **ADDI.**

CABLATO

Crura nec ablato prosunt uelocia ceruo,
Quæsitisq; diu terris ubi sistere posit,
In mare lassatis uolucris uaga decidit alis.
Obruerat tumulos inmensa licentia ponti,
Pulsabantq; noui montana cacumina fluctus,
Maxima pars unda rapitur, quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi ieiunia uictu.

ARG. FABVLAE SEQ.

Consumptis aquis Diluuii, cunctis mortalibus Deucalion Promethei filius cum Pyrrha Epimethei filia, & coniuge sua, qui soli ex omni humano genere superarant, in Parnasso monte, Themidis vatis sortes de reparatione consuluerunt. Ex cuius responso significatum est, vt corporibus discinctis, & velato capite, ossa magnæ parentis, idest, lapides vterq; post se iaceret. Proiectis itaq; a Deucalione in mares, a Pyrrha vero, in fœminas crescût.

Separat Aonios actæis Phocis ab aruis
Terra ferax, dum terra fuit, sed tempore in illo
Pars maris, & latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi uerticibus petit arduus astra duobus
Nomine Parnasus, superatq; cacumine nubes.
Hic ubi * Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum consorte tori parua rate uectus adhæsit,
Corycidas nymphas, & numina montis adorat,
Fatidicamq; Themin, quæ tunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit, aut illa reuerentior ulla Deorum.
Iuppiter ut liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse uirum de tot modo millibus unum,
Et superesse uidet de tot modo millibus unam,
Innocuos ambos, cultores numinis ambos,
Nubila disiecit, nimbisq; Aquilone remotis,

RAPH. ABLATO ceruo) abrepto ab vndis. Volucris vaga) hirundinis est periphrasis. Nam hirundines vagos maxime volatus habent. Lassatis alis) defatigatis ac fessis. Obruerat. tumulos) cooperuerat montes Obruere namq; est, aqua terra'ue operire. Tumuli vero montes dicuntur à tumore. Pulsabant) percutiebant. Noui fluctus) magnæ vndæ & inusitatæ. Montana cacumina) Montium summitates. Maxima pars) hominum subaudiatur. Quibus vnda pepercit) hoc est qui submersi non fuerunt, fame periere. Separat Aonios) Topographia & loci descriptio. Montem enim Parnasum describit, in cuius cacumen sua altitudine ab vndis tutum, Deucalion & Pyrrha se receperunt. Phocis) est inter Bœotiam & Atticam, à Phoco denominata, in qua mons Parnasus duobus collibus eminens cõspicitur. Ab actæis aruis) ab attica regione. Nam Attica Actæa olim, vel ab Actæo rege, vel à litore, quod ἀκτὴ dicitur, fuit appellata. Est enim maritima regio, ac ferè littus esse videtur.
ADDI. {Cæterum sunt qui hoc loco hyppallagen esse velint. Non enim Phocidem, Aonios, hoc est, Bœotiam, ab Attica separare, sed contra Bœotiam, Phocenses ab Atticis. quemadmodum & tabulæ Geographicæ indicant qd vt sit, geographis discutiendum relinquemus. Illud magis dubitari potest, vtrũ pro Aruis, legendum sit Agris, vt ad vtrunque adiectiuum idem substantiuum referatur, vt sit integrum, Phocis separat Aonios agros, ab Actæis agris. Terra ferax) fertilis.
Parnasus Mons nomine Parnasus,) Parnasus mons est Phocidis, à Parnaso antiquissimo vate cognominatus, vnde Parnasius. Parnasiacus, Parnasias, Parnasis & Parnaseus deriuantur. Prius autem Larnasos fuit appellatus, quod illuc Deucalionis arca: quæ græce λάρναξ dicitur fuerit appulsa.
ADDI. {Sed & hæc Arca, ab Arca Noe, originem accepisse, atque ita patrum sententia, velut per manus tradita videtur esse.}
Petit astra) tendit in altum sydera versus. Duobus verticibus) duobus cacuminibus, quorum alterum Tithoreum,
Lib. 9. alterum Hymspeum appellat Herodotus, quamuis Seruius, nisi est deprauatus, Heliconem & Cytheronem putet, quos Bœotiæ montes esse constat longe à Parnaso distantes. Parnasus autem totus & Apollini & Musis & Bac-
Deucaliõ cho est consecratus. Hic vbi Deucalion) Deucalion Promethei filius vir integer ac pius vnà cum Pyrrha vxore diluuio inualescente ad cacumen Parnasi confugit, vbi post finitum diluuium Themidem consuluerunt, quomodo genus humanum reparare possent, quibus Themis respondit, id posse reparari si, antiquæ matris ossa post terga iecissent, quæ Deucalion lapides esse coniectauit. Nam lapides ossa terræ videntur esse, quæ antiquissima omnium est mater. Qui igitur lapides à Deucalione fuerunt post terga iacti in mares, qui à Pyrrha in fœminas fuere conuersi. Hoc autem idcirco fictum est, quod (vt scribit Eusebius in Chronicis) regnante Athenis Cecrope maxima aquarum illuuies maiorem partem populorum Thessaliæ absumpsit, paucis fuga in montes liberatis, maxime in monte Parnaso, in cuius circuitu Deucalion tunc regno potiebatur, qui tunc ad se ratibus confugientes, vt narrat Iustinus, suscepit, ac per summa Parnasi iuga fouit, ac idcirco genus humanum ab illo fuisse reparatum aiunt. Hic vbi) eleganter hic & vbi ita iunguntur, vt id & quod cum, vbi & quod grammaticæ locutioni satis esse videantur, vt cum dicimus. Tibi morem gessi id quod fratri sum pollicitus. nã quod sum pollicitus satis esset. Nam cætera parenthesis est. Reliqua inquit loca mare occupauerat. Cum consorte tori) hoc est, vxore. Nam vxor lecti mariti consors est. Corycidas nymphas) Coricum antrum est Parnasi nymphis sacrum. Vnde Corycides nymphæ dicuntur. Est autem forma patronimica pro possessiua. Est etiam Coryc⁹ Ciliciæ & vrbs & mons & antrum, vbi optimum nascitur crocum. Est præterea Coryc⁹ (vt Stephanus scribit) mons Ioniæ altissimus, & portus, & insula, est & promontorium Cretæ, & port⁹ Ethiopiæ Corycia appellatus. Et numina montis, Apollini, Baccho, & musis Parnasus dicit esse consecrat⁹. Fatidicãq; Themin) Themin arcana fatorũ prædicẽtẽ. Themis aũt filia Cœli & terræ fuisse scribit, quã Iuppiter nuptias suas fugientẽ in Macedonia assecut⁹ cõpressit, Mineruamq; sustulit. Dea vero fuit, quæ (vt inquit Sex. Põp.) præcipiebat hoibus, vt à Diis peterẽt id quod fas esset, vnde etiam nomen accepit. Nã θέμις apud græcos fas ac iustum significat. Nã Themis ἀπὸ τοῦ θέμιτος, hoc est à lege dicta est. Habet autem apud Græcos triplicem genitiuum Themidos, Themitos & Themistos. {Quæ tunc orac. teneb. hoc est, Responsa dabat. Nã vt Pindari iterpres tradit, prima p̃fuit oraculis Nox, deinde Themis post demum Apollo, qui vaticinandi artem à Pane deo accepit, vt idem ait. Sed Orpheus Paulo aliter apud quem in hymnis, de Themide ita legitur.

Ἣ πρώτη κατέδειξε βροτοῖς μαντήϊον ἁγνὸν
Δελφικῷ ἐν κευθμῶνι θεμιστεύουσα θεοῖσι,
Πυθίῳ ἐν δαπέδῳ, ὅτε Πύθων ἐμβασίλευεν,
Ἣ καὶ Φοῖβον ἄνακτα θεμιστοσύνας ἐδίδαξε.

Fuit aũt hæc filia Cœli, & Terræ, vt ex eodẽ poeta colligitur. Vocat eni οὐρανόπαιδα, & γαῖαν βλαστημοῦσαν.} Nõ illo melior quisquã) hæc eò ptinẽt vt ostẽdat poeta Deucalionẽ & Pyrrhã ob pietatẽ in deos, merito fuisse incolumes cõseruatos. Iuppiter vt liquidis stagnare) posteaquã inquit Iuppiter vidit totũ orbẽ terrarũ sic aquis esse obrutũ, vt stagnũ esse videretur, ac ex hominibus solos Deucalionem & Pyrrham superesse, reducta serenitate, diluuiũ ita decrescere cœpit vt terræ cœperint apparere. Stagnare) Stagnũ & lacũ esse effectũ. Stagnare enim propriè dicuntur terræ aquis non defluẽtibus coopertæ. Stagna siquidem paludes lacunæq; ac lamæ vocantur. Superesse) superuiuere. Innocuos) insontes, innocentes. Nubila disiecit) nubes dissipauit. Nymbis Aquilone remotis) ab Aquilone depulsis. Est enim Aquilo ventus nubila expellens, ac serenitatem inducens. Aquilo.
{Vnde idem αἰθρηγενέτης ab Homero dicitur.} ADDI.

Themin, Romani carmẽtam vocabant, qd diuino spũ afflata, quæ ventura erant, carminibus caneret, author ẽ Diony. in piliani. & Euse. præpa. Euan. l. 3. Sed Dion. Nymphã & Thespiodon. i. vaticinatricem Ser. in. 8. Aen. vaticinatricem tm̃ fuisse contendit. * Deucaliõ promethei ex Oceana filius authore Diony. Halic. Ro. antiq. lib. I. Vel ex Pandora, vt scribit Heso. Apollonii cõmẽ. in. 3. Argu quatuor fuisse Deucaliones oñdit. ADDI.

RAPH.

CET Cœlo terras ostendit) eleganter. nam ita aquis tegebantur, vt aeri occultæ essent terræ. ⁋ Cœlo) aeri. ⁋ Ira maris) tempestas. ⁋ Manet) permanet, perstat, perseuerat. ⁋ Tricuspide telo) periphrasis est tridentis, tres enim cuspides habet, vnde & tridens dictus est: Mulcet aquas: mitigat mare tumidum atque iratum. ⁋ Rector pelagi) Neptunus maris Deus. Pelagus autem est mare profundum dictum, quod propè terram sit. κατ' ἀντίφρασιν. Nam ex πέλας quod est propè & γῆ terra compositum esse videtur. Longe siquidem à terra recessit. ⁋ Innato murice) ingenitis muricibus. singularis enim pro plurali frequenter ponitur & e contra. Est autem murex concha, ex cuius sanguine purpureus conficitur color. ⁋ Tectum humeros) synecdoche poetica. Tectos enim & coopertos humeros habentem intelligimus. ⁋ Cæruleum Tritona) Cæruleum mare proprie dicitur, & quicquid colorem habet maris. Triton autem fertur esse tubicem Neptuni, cui mandat vt receptui canat, fluuiosq; in suos fontes reuocet. ⁋ Conchaq; sonanti) sonanti dixit, ad differentiam concharum nõ sonantium, quamuis quidam sonaci putent esse legendum, quod in exemplaribus non habetur. Triton autem pro tuba concha longiore vtitur. Re vera autem inueniuntur Tritones conchis canentes, vt Plin. refert. { Libro nono capite quinto vbi Tyberio principi, inquit, nunciauit Olyssiponensium legatio ob id missa, visum auditúq; in quodam specu concha canentem tritonem, qua noscitur forma. } ⁋ Signo dato) facto signo, vt redeant. ⁋ Caua buccina) describit cõcham qua pro tuba vti solet Triton. ⁋ Tortilis in latum) ectorta in latitudinẽ. ⁋ Quæ turbine ab imo) quæ ab ore angusto incipit, & in amplũ desinit ad turbinis similitudinem. { Est'que hæc interpretatio eius, quod ante dixit, tortilis in latum. } ⁋ Buccina quæ in medio) elegans anadiplosis, quã buccinæ laus exprimitur. Cum enim inflatur, omnia littora resonant. ⁋ Concepit vbi aera) postquã inflari cœpit. ⁋ Sub vtroque Phœbo) Sole & Oriente & Occidente. Est autem hyperbole poetica, ab Oriente enim ad Occidentem tubæ illius sonitum audiri affirmat, quod omnem excedit veritatem. ⁋ Tum quoque vt ora Dei) hoc est, postquam ori Tritonis fuit admota. ⁋ Rorantia) stillantia. ⁋ Iussos recessus) regressus fluuiorum à Neptuno imperatos. ⁋ Coercuit) inhibuit, & continuit. ⁋ Iam mare littus habet) quo paulo ante carebat. ⁋ Subsidunt) diminuuntur & minus profunda fiunt. ⁋ Postque diem longam) post longum tempus. ⁋ Nudata cacumina) foliis priuata atq; spoliata. ⁋ Redditus orbis erat) hoc est, sibiipsi orbis restitutus esse videbatur. ⁋ Desolatas terras) hoc est destitutas ab hominibus, & ab animantibus. ⁋ Lachrymis obortis) repente natis.

* Nõ tortilis ĩ latum buccia, sed q̃ tortilis ab imo turbine crescit ĩ latum ne Ouid. desipere faciamus.

Triton.

ADDI.

* a.l. animos.

ADDI.

Et cœlo terras ostendit, & æthera terris.
Nec maris ira manet, positoq; tricuspide telo
Mulcet aquas rector pelagi, supraq; profundum
Extantem, atq; humeros innato murice tectum
Cæruleum Tritona uocat, conchaq; sonanti
Inspirare iubet, fluctusq;, & flumina signo
Iam reuocare dato. * caua buccina sumitur illi
Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo,
Buccina, quæ in medio concepit ubi aera porto,
Littora uoce replet sub utroq; iacentia Phœbo.
Tum quoq; ut ora Dei madida rorantia barba
Contigit, & cecinit iussos inflata recessus,
Omnibus audita est telluris, & æquoris undis.
Et quibus est undis audita coercuit omnes.
Iam mare littus habet, plenos capit alueus amnes.
Flumina subsidunt, collesq; exire uidentur,
Surgit humus, crescunt loca decrescentibus undis.
Postq; diem longam nudata cacumina syluæ
Ostendunt, limumq; tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat, quem postquam uidit apertũ,
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lachrymis ita Pyrrham affatur obortis.
O soror, o coniux, o fœmina sola superstes,
Quam commune mihi genus & patruelis origo,
Deinde thorus iunxit, nunc ipsa pericula iungunt,
Terrarum quascunq; uident occasus, & ortus,
Nos duo turba sumus, possedit cætera pontus.
Hæc quoq; adhuc uitæ non est fiducia nostræ
Certa satis, terrent etiam nunc nubila mentem.
Quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc animus miseranda foret? quo sola timorem
Ferre modo posses? quo consolante doleres?
Nanq; ego (crede mihi) si te quoq; pontus haberet,
Te sequerer coniux, & me quoq; pontus haberet.
O utinam possem populos reparare paternis
Artibus, atq; * animas formatæ infundere terræ.
Nunc genus in nobis restat mortale duobus.
Sic uisum est superis, hominumq; exẽpla manemus.
Dixerat, & flebant, placuit celeste præcari
Numen, & auxilium per sacras quærere sortes.
Nulla mora est, adeunt pariter Cephisidas undas,
Et nondum liquidas, sed iam uada nota secantes,
Inde ubi libatos irrorauere liquores
Vestibus, & capiti, flectunt uestigia sacræ

⁋ O soror o cõiux, o fœmina sola superstes) pathetica est oratio, & affectus plena, qua Deucalion maximopere sibi Pyrrham deuincit. { Taciteq; eo inducit, vt secum de genere humano reparando consilium capiat. Vnde & sequitur. Placuit cœleste præcari Numen &c. } ⁋ Et patruelis origo) Deucalion & Pyrrha patrueles fuerunt, nam Iapetus duos sustulisse filios dicitur, Prometheum, qui Deucalionem, & Epimetheũ qui Pyrrham genuit. ⁋ Deinde torus) lectus & nuptiæ. ⁋ Erepta) liberata ab hoc diluuio. ⁋ Miseranda) misericordia digna. ⁋ Paternis artibus) nam Prometheus, vt superius diximus, terram in imaginem hominis figurauit ei quæ animam ex igne eductam immisit. ⁋ Infundere) immittere. ⁋ Genus mortale) genus humanum. ⁋ Sic visum est superis) parenthesis est & epiphonema, quo vti solemus, cum causam alicuius rei assignare nescimus. ⁋ Hominumq; exempla manemus) exempla pro exemplaribus posuit. Exemplum est enim quod aut sequamur aut vitemus. Exemplar autem est ex quo aliud simile faciamus. ⁋ Per sacras sortes) per sacra oracula & Deorum responsa. { Estq; species, pro genere posita κατὰ συνεκδοχήν. } propriè enim sortes eadem responsa siue vaticinia dicuntur, quæ per sortem eliciuntur. ⁋ Cephisidas vndas) Cephisus fluuius est ex Parnasi radicibus fluens, vnde patronymicum finxit poeta. Est etiã Cephisis palus in quã Cephisus ipse ingreditur. ⁋ Et nondum liquidas) nondum puras ac limpidas, sed limo turbidas. Sed iam vada nota secantes) sed iam alueos suos tenentes: neque enim ripis egrediebantur. Secare nanque interdum incidere, interdum tenere significat. Vnde sectas philosophorum dictas esse Seruius ait, quod propositum teneant. Virgilius. Ille viam secat ad naues. ⁋ Inde vbi libatos irrorauere liquores) Antiqui templa ingressuri, Deos quæ præcaturi, id quod nos quoque facimus prius se aqua aspergebant. & lauabant quam consuetudinem Deucalion & Pyrrha Diis supplicaturi seruarunt. ⁋ Irrorauere) inspersere. ⁋ Libatos liquores) haustas aquas.

ADDI.

Deucaliõ Pyrrha.

ADDI.

Cephisus.

CAD.

Ad delubra Deæ, quorum fastigia turpi
Squallebant musco, stabantq; sine ignibus aræ.
Vt templi tetigere gradus, procumbit uterq;
Pronus humi, gelidoq; pauens dedit oscula saxo.
Atq; ita, si precibus, dixerunt, numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira Deorum,
Dic Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit, & mersis fer opem mitissima * rebus.
Mota Dea est (sortemq; dedit) discedite templo,
Et uelate caput, cinctasq; * resoluite uestes,
Ossaq; post tergum magnæ iactate parentis.
Obstupuere diu, rupitq; silentia uoce
Pyrrha prior, iussisq; Deæ parere recusat,
Detq; sibi ueniam pauido rogat ore, pauetq;
Lædere iactatis maternas ossibus umbras.
Interea repetunt cæcisq; obscura latebris
Verba datæ sortis secum, inter seq; uolutant.
Inde Promethides placidis Epimethida dictis.
Mulcet, & aut fallax ait, est sollertia nobis,
Aut pia sunt, nullumq; nefas oracula suadent.
Magna parens terra est, lapides in corpore terræ,
Ossa reor dici, iacere hos post terga iubemur.
Coniugis augurio quanquam Titania mota est,
Spes tamen in dubio est, & adhuc cœlestibus ambo
Diffidunt monitis, sed quid tentare nocebit?
Discedunt, uelantq; caput (tunicasq; recingunt)
Et iussos lapides sua post uestigia mittunt.
Saxa (quis hoc credat, nisi sit pro teste uetustas?)
Ponere duriciem cœpere, suumq; rigorem,
Mollirique mora, mollitaq; ducere formam.
Mox ubi creuerunt, naturaq; mitior illis
Contigit, ut quædam, sic non manifesta uideri
Forma potest hominis, sed uti de marmore cœpta,
Non exacta satis, rudibusq; simillima signis.
Quæ tamen ex illis aliquo pars humida succo,
Et terrena fuit, uersa est in corporis usum,
Quod solidum est, flectiq; nequit, mutatur in ossa,
Quæ modo uena fuit, sub eodem nomine mansit,
Inq; breui spatio superorum numine saxa
Missa uiri manibus faciem traxere uirorum,
Et de fœmineo reparata est fœmina iactu,
Inde genus durum sumus, experiensq; laborum,
Et documenta damus, qua simus origine nati.

RAPH. ¶ AD delubra) ad templa. Nam delubrum modo simulachrum Dei modo tẽplum significat. Delubrum, quidem (vt ait Festus) proprie est lignum delibratum, quo antiqui pro
ADDI. simulachro vtebantur. {seu potius ipse locus; siue cella vbi simulachrum dei cõsecratum est. Vt candelabrum significat locum, in quo candelas figunt, vt Var. ait.} ¶ Sacræ Deæ) Themidis. ¶ Quorum fastigia) summitates. nam fastigiũ est altitudo ac summitas cuiuscũque operis. ¶ Turpi musco) muscus herbula est minutissima in locis humidis nascens. ¶ Squallebãt) squallida & deturpata erant. ¶ Stabantque sine ignibus aræ) altaria sine sacrificiis erant. ¶ Vt templi tetigere grad⁹) modum adorãdi pulchre describit. ¶ Procumbit) procidit. ¶ Pronus) supplex. ¶ Remollescũt) mollia & mitia fiunt. ¶ Precibus iustis) precibus iustorum hominum. ¶ Dic Themi) Themis
Themis Cœli & Terræ filia fuisse ab Hesiodo fingitur, quæ ante Apollinem (vt Strabo ait) in Parnaso oracula reddebat. Hanc fuisse Deam, quæ iuberet homines id petere quod fas esset, ac potius eandem esse quod fas Pompei⁹ scribit. Themis etiam mater fuit Euãdri, quę Carmentis quoq; vocata est, vt legitur apud Plutarchum. Est autem vocatiu⁹ græcus Themi. ¶ Mersis rebus) deletis & oppressis, ac obrutis. ¶ Sortẽq; dedit) oraculũ & respõsum quod subiicitur.
ADDI. {Disced. templo. Quidam ex prisca religione hæc dicta volunt, & templum pro spatio cœli, ab auguribus designato accipiũt q̃ vt argutiora paulo sunt, ita ipsis eadẽ relinquemus.} ¶ Et velate caput) operite ac tegite. ¶ Cinctasq; resoluite vestes) hoc ẽ discingite vestes vestras, quæ sunt cinctę. ¶ Obstupuere diu) per longum tempus stupentes fuere admirati quidnam sibi vellet tale responsum. ¶ Rupitq; silẽtia voce) locuta est. ¶ Pauido ore) pro ipsa pauida. Est eni hyppallage
ADDI. {Seu potius synecdoche.} ¶ Pauetq;) quia timet Cã est nãq; qua Pyrrham merito vult videri veniam rogare. ¶ Maternas vmbras) matris animam. ¶ Repetunt) mente reuoluunt. ¶ Cæcis latebris) obscuris velaminibus. ¶ Volutant) cogitãt.
Prometheus. ¶ Inde Promethides) Deucalion Promethei filius. Prometheus autem dictus est quod prouideat consilia, quasi προμήδεος mutatione δ in θ μήδεα namq; consilia dicuntur. Vnde etiam pro prudente accipitur.
ADDI. {Vel potius à προμανθάνω. quod verbum antiquis idem quod μανθάνω disco significabat, vt supra quoq; diximus.} ¶ Epimetheus pro imprudente) qui postea quam aliquid mali passus est, tum demum consilium capit.
Epimetheus. Epime. Pyr. Epimethei filiam. ¶ Mulcet) mitigat ac solatur. ¶ Sollertia) ingenium, prudentia. Proprie autem acumen ingenii ac velocitas sollertia dicitur. ¶ Nullum nefas) nullam impietatem. ¶ Suadent) mãdant. iubent. tametsi suadere proprie hortari significat. ¶ Magna parens terra est) recte oraculum interpretatus est Deucalion. Nam terra merito magna parens dicitur, cum animata omnia atq; inanimata ex ea nascantur. Terra parens.
¶ Coniugis augurio) mariti vaticinio. ¶ Titania Pyrrha Iapeti Titanis neptis. ¶ Diffidunt) non credunt. ¶ Sed quid tentare nocebit) aiunt, subauditur. Estq; ἐπιτρόχασμα, quo seipsos mutuo cohortantur. ¶ Velantq; caput) tegunt, cooperiũtur. ¶ Sua post vestigia) post terga. Vestigia autem pedum signa dicuntur sed frequenter pro ipsis pedibus ponuntur. ¶ Mittunt) iaciunt. ¶ Quis hoc credat) Parenthesis cum interrogatione admirationis plena, qua id quod incredibile est, verisimile fieri videtur. Cum enim id prisci testentur, nobis quoq; est credendum. ¶ Vetustas) antiquitas, quæ maximæ est authoritatis. Hoc autem idcirco fingitur, quod Deucalion rex Thessalię post diluuium, quo tota Græcia fuit mundata, rudes homines ac feros moribus ac legibus instruxit, quibus informari duritiem omnem ac feritatem deposuere. ¶ Molliriq;) mollia fieri. ¶ Ducere formam) accipere formam & figuram humanã. ¶ Mitior) mollior. ¶ Vt quædam) aliqua, siue aliqualis. quandam quidem inquit formam habere videbantur saxa illa, sed non humanam aperte prę se ferebant figuram. Talem autem habebant, qualem statuæ marmoreæ inchoatę. ¶ Sed vti) sed tanquam. ¶ Nõ exacta) exculta, perfecta. ¶ Rudibus signis) impolitis, inelaboratisq. statuis. Signa enim etiã statuas significant. ¶ Quæ tamen ex illis terrenæ inquit partes lapidũ molles & humidæ in corpus fuere conuersæ. Solidæ vero & duræ, in ossa. Venæ autem in venas, nam & lapides venas suas habent. ¶ Corporis) carnis. Corpus enim proprie viuentium dicitur. Caro moetuorum. ¶ Superorum numine) Deorum voluntate. ¶ Traxere) concepere. ¶ Faciem traxere virorum) figuram marium accepere. ¶ Experiensq; la.) patiens laborum ac pœnarum. Sic Virg. Deucalion vacuum lapides iactauit in orbem, Vnde homines nati durum genus &c. ¶ Et documenta damus) experimenta. Alias documenta sunt exẽpla (vt inquit Varro) quæ docendi causa dicuntur. ¶ Qua simus origine nati) quam originem simus sortiti. Cum enim tam patientes laborum simus, facile ostendimus nos de lapidibus esse generatos.
ADDI. {Atq; hinc græci etiamnum λαοὺς dicunt populos siue homines, eo quod ἐκ λάων, hoc est, saxis, creati sint. est itaque versiculus quidam de eadem re apud illos.

Ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο βροτοί, λαοὶ δὲ καλοῦνται.}

¶ Nota: a.l. terris. a.l. reuoluite.

Deucalion

ALLEGORIA. ¶ Istud potest allegari q̃d deus quandoq; mirabiliter de peccatoribus facit iustos. Cõstat enim quod diluuium vitiorum quasi totum genus humanum consumpsit: & ideo quia iam quasi totus mũdus est iustis hominib⁹ spoliatus qui propter peccatum & per asperitates diluuii innocentiam amiserunt, necesse est vt Deucalion: idest Christus de ipsis lapidibus id est de duris peccatoribus iustos faciat ipsosq; per penitẽtiam viuificet & componat. Sed quomodo hoc fiet? Certe ipsos lapides retro se proiiciendo: idest ipsos duros peccatores quę dicuntur proprie ossa terre in quantum sunt terreni & auari tribulationi & paupertati subiciẽdo, & post dorsum obliuionis in pręsenti ponendo. Sepe enim fit q̃d homo lapideus & obstinatus ex tribulatione & deiectione penitere compellitur & per cõtritionem emollitur in hominem. Psalm⁹ Imple facies eorum ignominia & quęrent nomẽ tuum domine. Et Math. iii. Potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahe. Vel dic quòd illi de lapidibus fiunt homines qui de rusticis fiunt nobiles & magnates. seu qui de pauperibus fiunt diuites. Sicut illi quos deus post tergũ proiicit sunt quos in peccatis suis prosperari permittit. Et tales solent primam naturam sapere & ratione sue originis rudes crudeles & illiberales permanere Iob quadragesimoprimo, Cor eius indurabitur quasi lapis.

*Vi de Pō pon. Melā in Aegypto & Antianũ Marcc. lib. 22.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post Cataclismon factum, edidit terra Pythonem serpentem specie ignota mortalibus. Hunc Apollo sagittis interemit, & ne eius aboleret nomen, instituit ludos & certamina, quae iam in his ludis ostendit. Vnde etiã Apollo Pythius est appellatus, ipsiq; ludi Pythii.

Cætera diuersis tellus animalia formis
Sponte sua peperit, postq̃ uetus humor ab igne
Percaluit solis, cœnumq́; udæq; paludes
Intumuere æstu, fœcundáq; semina rerum
Viuaci nutrita solo, seu matris in aluo *
Creuerunt, faciémq; aliquam cepere morando,
Sic ubi Deseruit madidos septemfluus agros
Nilus, & antiquo sua flumina reddidit alueo,
Aethereóq; recens exarsis sydere limus,
Plurima cultores uersis animalia glebis
Inueniũt, & in his quædam modo cœpta, per ipsum
Nascendi spatium, quædam imperfecta suisq;
Trunca uident humeris, & eodem corpore sæpe
Altera pars uiuit, rudis est pars altera tellus.
Quippe ubi temperiẽ sumpsere humórq; calórq;,
Concipiunt, & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumq; sit ignis aquæ pugnax, uapor humidus oẽs
Res creat, & discors concordia fœtibus apta est.
Ergo ubi diluuio tellus lutulenta recenti
Solibus æthereis, altóq; recanduit æstu,
Edidit innumeras species, partímq; figuras
Reddidit antiquas, partim noua monstra creauit.
Illa quidem nollet, sed te quoq; maxime Python
Tum genuit, populísq; nouis incognite serpens

RAPH. ¶ Cętera diuersis) reliqua inquit animalia ex terra humida & sole calefacta orta sunt, id quod fieri posse facile Aegyptus est documento. Nam post Nili inundationẽ glebæ in varias animaliũ figuras commutãtur. Hęc aũt idcirco à poeta interseruntur, vt cõmodius Daphnes in laurum metamorphosin cum superioribus connectat. ¶ Vdę paludes) humidæ. ¶ Aestu) feruore. ¶ Viuaci solo) terra vitam subministranti. ¶ Ceu matris in aluo) tanquam in vtero matris. Cepere: concepere, contraxere. ¶ Faciem aliquam) formam & figuram. Septenfluus Nilus, exemplo declarat reliqua animalia ex terra sponte fuisse orta. Nilus. Nilus autem fluuius singulis quibusq; annis Aegyptum inundans, fœcundam non solum frumentorum, sed variorum quoq; animaliũ eam reddit. Septenflu⁹ idcirco dicitur quod septem hostiis in mare erumpit, quorum nomina hæc à Diodoro memorantur. Pellusia cum quod ad orientem vergit. Paniticum, Mendesium, Phaniticum, Sebetuticum, Bolbiticum, & Canopicum. Nili autem ortus adeo est incertus, vt ipsum Astapum: idest ortam è tenebris aquam vocent. ADDI. {Vt Plin. lib. 5. cap. 9. & Solin. ca. 34.} Sanè Nilus variis nominibus fuit appellatus. Nam primum à cursus velocitate profunditateq; aquarum Aquila fuit vocatus. Deinde ab Aegypto rege Aegyptus: tum à Nilo rege Nilus. Tametsi quidam asserunt Nilum quasi neilum dictum esse, παρὰ τὸ νέος quod est iuuenis & nouus, quia singulis quibusq; annis renouari videtur: cum totam Aegyptum inundat, ADDI. {Vel magis quasi νέαν ἰλὺν, hoc est, nouum lutum trahens, quæ etymologia communior est, ab effectu videlicet fluminis, trahit enim crescens limum, quo agri Aegyptiorum irrigantur & stercorantur. Idem etiam Siri dicitur lingua Aethiopum, & Triton, vt Plin. ait. Quod aũt hic de glebis animari solitis, ab Ouidio dicitur, idem Pom. Mela his verbis tradit: Manifestum est, inquit, quod vbi sedantur diluuia, ac se sibi reddidit per humentes campos quędam nõdum perfecta animalia, sed tum primum accipientia spiritum, & ex parte iam formata, ex parte adhuc terrea visuntur. ¶ Alueo) synæresis est duarum vocalium in vnam. ¶ Aethereo sydere) igneo Sole. ¶ Modo cœpta) tantummodo inchoata. Sed in vetustis exemplaribus legitur modo nata, & recte quidem, vt intelligamus nuper & paulo ante nata. Ibi autem est distinguendum, vt inde sequens incipiat sensus. ¶ Per ipsum nascendi spatium) quædam imperfecta, hoc est, propter breue nascendi tempus imperfecta videntur quædam. Est autem Dyalyton. {Sed alii ad superiora referre malũt, vt sit sensus: Quædam modo nata, siue cœpta p ipsum nascendi spatium, hoc est, tum primum & in ipso ortu. Quod haud scio an planius sit.} ADDI. ¶ Quippe vbi temperiem) ex humore & calore secundum physicos ait omnia generari. ¶ Cumq; sit ignis aquæ pugnax) quamuis inquit ignis aquæ sit contrarius calor tamen cum humore commixtus omnia generat. ¶ Et discors concordia) acute dictum quamuis fatue videatur. Nam calor & humor separati pugnant & discordes sunt. Iuncti atque mixti concordes ad agendum atq; generandum videntur. ¶ Fœtibus) partubus. ¶ Lutulenta) lutosa. ¶ Recanduit calefacta fuit. ¶ Reddidit) repræsentauit ac restituit. ¶ Illa quidem nollet) generasse subaudiendum. ¶ Sed te quoque maxime Python Tum genuit) Pythonem maximum serpentem ex terra ortum esse, ab Apollineq; fuisse interfectum narratur, à quo & Pythius Apollo fuit cognominatus, & Pythii ludi ad perpetuam rei memoriam fuere instituti. In quibus qui vicisset esculea corona (antequam laurus esset) coronabatur. Est autem apostrophe ad serpentem. Python autem non solum in masculino, sed etiam fœminino genere vsurpatur. Hic vero serpens Latonam instinctu Iunonis exagitasse ac ferè per totum orbem terrarum persecutus fuisse, antequam Apollinem & Dianam pareret, in dialogo Iridis & Neptuni à Luciano memoratur. Pytho vero est vrbs Phocidis, quæ alio nomine Delphi vocatur. παρὰ τὸ πύθεσθαι: hoc est à corrumpendo, quod illic Python serpens fuerit corruptus & in saniem resolutus. Python quoque est (vt Solinus scribit) in Asia campus patentissimus, quo primo quoque aduentus sui tempore ciconiæ aduolant. Porrò Pythopolis duarum est vrbium nomen: quarum altera Mysiæ, altera Cariæ est. {Porrò, quem hic Pythonem vocat Ouidius, Apollonius Delphinem vocat lib. 2. Argon. his versibus. ADDI.

Σὺν δέ σφιν ὡς παῖς οἰάγροιο.
Βιστονίῃ φόρμιγγι λιγείης ἦρχεν ἀοιδῆς,
Ὥς ποτε πετραίῃ ὑπὸ δειράδι παρνήσσοιο
Δελφύνην τόξοισι πελώριον ἐξενάριξε
Κοῦρος ἐὼν ἔτι γυμνὸς, ἔτι πλοκάμοισι γεγηθώς.

Loquitur

Terror eras, tantum spatii de monte tenebas.
Hunc Deus arcitenens, & nunquam in talibus armis
Ante, nisi in damis, capreisq; fugacibus usus,
Mille grauem telis exhausta pene pharetra
Perdidit effuso per uulnera nigra ueneno.
Ne'ue operis famam posset delere uetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos,
Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.
Hic iuuenum quicunq; manu, pedibus'ue, rota'ue
Vicerat, * esculeæ capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat, longo'q; decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phoebus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Daphne Penei fluminis filia, cum omnium virginum, quæ in Thessalia essent speciosissima haberetur, adeo quidem vt deos pulchritudine sua caperet: Apollo cum eam conspexisset forma eius expalluit. Quam cum neq; pollicitis, neq; precibus adire potuisset, vim vt inferret, instituit: At illa cursu conspectum eius effugere cupiens, patrem inuocauit, vt virginitati suæ, quam sibi permiserat, ferret auxilium quam ille auditis precibus filiæ Deorum vt vim effugeret, in laurum conuertit.

Primus amor Phœbi Daphne Peneia, quem non
Sors ignara dedit, sed sæua Cupidinis ira.
Delius hunc nuper uicto serpente superbus
Viderat adducto flectentem cornua neruo.
Quidq; tibi lasciue puer cum * fortibus armis,
Dixerat, ista decent humeros gestamina nostros,
Qui dare certa feræ, dare uulnera possumus hosti,
Qui modo pestifero tot iugera uentre prementem,
Strauimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
Tu face nescio quos esto contentus amores

Loquitur enim de Apolline, cui tamen sacrificabant Argonautæ, Orpheo inter sacra citharam personante. Homerus autem in hymno Apollinis eundem Typhaonem vocat, & ex terra, precibus Iunonis editum dicit, cum illa Ioui ob partum Mineruæ, succenseret. Et quia Apollo illi imprecatus dixerat ἐνταυθοῖ νῦν πύθευ, ἐπὶ χθονὶ βωτιανείρῃ, Isq; eodem loco iacens computruisset, & loco nomen inde factum, & ipsi Deo, vt Pythius vocaretur.}

RAPH. ¶ TANtum spatii de monte tenebas) acclamatio est, qua magnitudo serpentis declaratur. ¶ Tenebas) occupabas. ¶ Hunc Deus arcitenens) Apollo qui cum arcu & pharetra pingebatur. ¶ Capreisq; fugacibus vsus) Capreæ, capræ sunt

ADDI. syluestres velocissimæ. {Sunt & syluestrium caprarum genus Damæ πρόκαι græcis dictæ.} ¶ Exhausta pharetra) euacuata. Pharetra autem sagittarum est repositorium, dicta παρὰ τὸ φέρειν τὰ τιτρώσκοντα hoc est à ferendis iis quæ vulnerant. ¶ Per vulnera nigra veneno) Hyppallage est: Nigrum enim venenum per vulnera effusum intelligim⁹. ¶ Hic iuuenum quicunq; manu pedibus'ue) quisquis inquit Pythia vicisset aut pugnis, aut cursu, aut curru, esculea corona dabat. ¶ Rota'ue) vel curru, Vt à parte totum intelligamus. ¶ Esculeæ frondis honorem) coronam ex frondibus esculi confectam. Nam esculus arbor est glandifera, dicta, quod prisci ex illius fructu escam

ADDI. sumerent. {Porrò quod historiæ est, ad fabulam traxit. Non enim Apollo instituit Pythia certamine, sed Eurylochus Thessalus cum Amphyctionibus deuictis, Cyrrhæis, hominibus impiis & violentis, vt author est Pindari interpres.} Nondum laurus erat) concinne mutationem sequentem cum superioribus connectit. Assignans enim causam cur pythiorum victores esculeam coronam acciperent, laurum (qua postea qui vicissent fuere coronati) nondum fuisse ait, sicq; describitur, quemadmodum Daphne Penei fluuii filia ab Apolline fuit amata, qua cum nec prece, nec pretio potiri posset, ad vim sese conuertit. Ipsa vero fuga sibi consulens, cum in eo esset, vt caperetur, patrem rogauit, vt sibi auxilium ferret. Ille vero precibus filiæ motus,

Daphne laurum. eam in arborem sui nominis commutauit. Daphne enim laurus interpretatur, dicta quasi δαφωνή: quod cum vritur quasi vocem emittat. Strepit enim cum ardet, vt etiam Theocritus testatur. Est etiam Daphne, vt Str. ait: Antiochiæ vicinum & amœnitate inclytum nemus. 80. stadiorum ambitu, quo in loco Antiochensium conuentus agitabatur. Appellatum est autem à Daphne Ladonis filia, vt Arrianus

ADDI. scri. Dionysius vero sacrum templo locum eum vocauit. {Est enim Apollini sacer, consecrato illi ibidem & fonte & luco.} ¶ Decentia tempora) pulchrum caput, vt à parte totum per synecdochen intelligamus. ¶ Longo cri.) longis capillis. Ita nanq; Apollo pingebatur. ¶ Phœbus) Phœbus autem epitheton est Apollini, Soliq; proprium, significat enim purum. ¶ Peneia) Penei fluuii filia. possessiua enim frequenter pro patronymicis, & contra pro possessiuis patronymica ponuntur. Aphthonius vero Daphnem Lado-

ADDI. nis filiam fuisse ait. {Eodem modo & Pausanias. Parthenius autem Amydæ filiam facit. Variantq; posteriores hi non nihil ab Ouidio. Nam Daphnen principio à Leucippo Oenomai filio amatam dicunt, qui cum illa potiri non posset, eo quod à viris abhorreret, & venandi studio vacaret, habitu virginis assumpto & inter venatrices puellas assiduo versatur, ad mutuum amorem illam pellexit. Quam rem ægre ferens Apollo, vt qui & ipse amore illius teneretur, fecit vt cæteræ puellæ, cum in Ladone amne lauare vellent, Leucippum, idem detrectantem, vestemq; exuere negantem, vi nudarint, animaduersoq; quod vir esset, iaculis illum suis confoderint. Ac tum demum Apollinem insecutum esse Daphnen, accidisseq; ea, quæ hic ab Ouidio narrantur. Sunt autem qui fabulam hanc hoc loco in gratiam Augusti factam putent, ac per Apollinem quidem ipsum Augustum, per Daphnen autem Liuiam intelligi. Sed hæc argutiora.} ¶ Sors ignara) Fortuna imperita, quæ nullum rerum habet delectum. ¶ Sed sæua cupidinis ira) sed magna Dei amoris indignatio, cupido nanq; masculini generis Deum significat amoris. Fœminini vero cupiditatem. Duos vero cupidines esse Plato in Symposio scri. alterum cœlestem & diuinum, alterum vulgarem atque plebeium. Id quod Ouid in Fastis secutus esse videtur, cum inquit. Alma faue dixi geminorum mater amorum. Græci cupidinem Erota vocant. Vnde heroes denominatos esse Plato ait in Cratylo. Deus autem qui amori contrarius est, Amoremq; dissoluit, Anteros vocatur, qui (vt Cicero in terno de Natura Deorum scribit) ex Venere natus est & Marte. De cupidinis autem parentibus variæ sunt antiquorum opiniones. Alii nanque ipsum Iouis & Veneris filium esse aiunt. Sappho autem Cœli & Terræ. Simonides Martis & Veneris. Ibicus & Hesiodus ex Chao cupidinem natum esse scribunt. Orpheus ex Saturno ait esse natum. ¶ Delius hunc nuper) quomodo in amorem Daphnes Apollo inciderit, poeta describit, ita perspicue, vt nulla ferè opus sit expositione. ¶ Delius) Apollo Delius. à Delo insula cognominatus, in qua vnà cum Diana natus esse perhibetur. ¶ Adducto neruo) gestum exprimit sagittariorum. ¶ Tot iugera) Iugerum tantum terræ dicitur, quantum par boum die vno exarare potest. ¶ Strauimus) prostrauim⁹, interfecimus. Sterni enim stantia dicuntur cum in terram deiiciuntur. ¶ Tumidum) inflatum, superbia elatum. ¶ Nescio quos amores) cum quodam contemptu hæc dicuntur, ac si diceret leues, molles, atque viris negligendos. ¶ Irritare) prouocare, stimulare. Per simplex r, autem scribitur: Nam irritare per duplex r, significat vanum & irritum facere.

* a.l. Herculeæ.

* a.l. talib

Cupido.

RAPH. ¶ TVA sagitta) tibi cõueniẽte. Fax aũt Cupidini attribuit, qua Iuuenũ animi amore inflámantur. ¶ Nec assere) arroga, vẽdica. ¶ Filius hu. Ve.) Cupido. ¶ Figat tu.) licet cõiunctio subintelligenda videtur. Licet inquit tuus arcus omnia animalia figat, meũ tamen tu effugere non poteris. Sicq; gloria tua tanto minor est quàm nostra, quanto animalia, quæ tu feris Deo sunt inferiora. ¶ Eliso aere) ĩpulso. ¶ Percussis pẽnis) alis. Nã alatus Cupido pingitur. ¶ Arce) cacumine, vertice ¶ Prompsit) deprompsit, excepit. ¶ Diuersorum operũ) cõtrariorum effectuum. ¶ Fugat) fugere facit & depellit. ¶ Obtusum) sine cuspide.

ADDI. {Plumbum autem habet sub arundine, inquit quod segnes & tardos ad amandum facit.}

lam. ¶ Decor iste) pulchritudo ista tua excellens. ¶ Tuo voto) tuæ cupiditati. ¶ Fallunt) decipiũt. Id enim sperabat quod minime est assecutus. ¶ Vtq; leues stipulæ) duplici similitudine & stipularum & sepium ardentium ostendit poeta, quàm vehementi amore Daphnen prosequeretur Apollo. ¶ Adolentur) ardent comburũtur. ¶ Demptis aristis) ablatis spicis. Partẽ enim pro toto posuit. Aristæ nãq; partes sunt spicæ acutissimæ, sic dictę, quod primum arescant ¶ Vt facibus sepes ardent) sepes ex arbustis constant, quibus ab ingressu agrorum viatores arcentur. ¶ Quas forte viator) viator à via, siue potius à vio, quod nisi in compositione in vsu est, vt obuio, deuio, deuiatur: atque is proprie dicitur qui iter aliquod suscipit peragendum. Tametsi apud Romanos ii viatores dicebantur, qui magistratus ex agris in vrbem euocabant, vt Plin. scribit. ¶ Vel nimis admouit) vel nimis propè sepes posuit. ¶ Sub luce) circa lucem diei aduenientem. Solent enim viatores noctu faces secum ferre, quas adueniente luce iuxta sepes relinquunt. ¶ In flammas abiit) accensus & inflammatus est amore Daphnes. ¶ Sterilem amorem) vanum, ex quo nullam voluptatem est habiturus. ¶ Ecquid si comantur ait) Ecquid dictio est interrogantis, per e, scribitur. ¶ Comantur) ornentur, ac si diceret. Si ornarentur capilli, multo decentiores essent. ¶ Micantes) fulgentes. ¶ Videt oscula) parua ora, non basia. Est enim ab ore diminutiuum. Os autem paruum maxime virginem commendat. Quæ non est vidisse satis: illam enim etiam osculari cupiebat. ¶ Laudat, digitosq;) morem exprimit elegantium amatorum, qui omnia amicarum suarum membra laudare solent. Et nudos lacertos: mulierum Romanarum habitum describit, qui nunc quoque multis est in vsu. ¶ Si qua latent meliora putat) non de pudendis (vt inquit Fabius) est intelligendum, sed de iis omnibus corporis partibus, quæ veste occultantur. ¶ Neque resistit) neque consistit, neque remoratur cursum. Alias resistere repugnare est & aduersari. ¶ Reuocantis) Apollinis. ¶ Nympha precor) hac oratione Apollo conatur Daphnen persuadere ne se fugiat, sed in suos deueniat amplexus.

Irritare tua, nec laudes assere nostras.
Filius huic Veneris, figat tuus omnia Phœbe,
Te meus arcus, ait. quantoq; animalia cedunt
Cuncta Deo, tanto minor est tua gloria nostra.
Dixit, & eliso percussis aere pennis
Impiger umbrosa Parnasi constitit arce,
Deq; sagittifera prompsit duo tela pharetra
Diuersorum operũ, fugat hoc, facit illud amorem,
Quod facit, auratum est, & cuspide fulget acuta,
Quod fugat obtusum est, & hẽt sub arũdine plũbũ.
Hoc Deus in nympha Peneide fixit, at illo
Læsit Apollineas traiecta per ossa medullas.
Protinus alter amat, fugit altera nomen amantis,
Syluarum latebris, captiuarumq; ferarum
Exuuiis gaudens, innuptæq; æmula Phœbes,
Vitta coercebat positos sine lege capillos.
Multi illam petiere, illa * auersata petentes,
Impatiens, expersq; uiri nemora auia lustrat,
Nec quid hymen, qd amor, quid sint cõnubia curat.
Sæpe pater dixit, generum mihi filia debes,
Sæpe pater dixit, debes mihi nata nepotes.
Illa uelut crimen tædas exosa iugales,
Pulchra uerecundo suffundens ore rubore,
Inq; patris blandis hærens ceruice lacertis,
Da mihi perpetua genitor carissime dixit
Virginitate frui, dedit hoc pater ante Dianæ.
Ille quidem obsequitur, sed te decor iste, quod optas
Esse uetat, uotoq; tuo tua forma repugnat.
Phœbus amat, uisæq; cupit connubia Daphnes,
Quodq; cupit, sperat, suaq; illum oracula fallunt.
Vtq; leues stipulæ demptis adolentur aristis,
Vt facibus sepes ardent, quas forte uiator
Vel nimis admouit, uel iam sub luce reliquit,
Sic Deus in flammas abiit, sic pectore toto
Vritur, & sterilem sperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos,
* Ecquid si comantur, ait? uidet igne micantes
Syderibus similes oculos, uidet oscula, quæ non
Est uidisse satis, laudat, digitosq; manusq;,
Brachiaq; & nudos media plus parte lacertos.
Siqua latent, meliora putat. fugit ocyor aura
Illa leui, neq; ad hæc reuocantis uerba resistit,
Nympha precor Peneia mane. non insequor hostis.

¶ Hoc) obtuso, ad propinquius enim hoc pronomen refertur, Illud ad longinqui⁹. ¶ Traiecta per ossa) transeunte sagitta. ¶ Exuuiis) pellibus. Exuuiæ dicuntur spolia non solum quæ hominibus detrahuntur, sed etiam quæ aliis animalibus. Exuuiæ autem ferarum, pelles dicuntur. ¶ Captiuarum) captarum. ¶ Innuptęque æmula Phœbes) imitatrix Dianæ, quæ perpetua gaudet virginitate. ¶ Vitta coerce.) quę modo Daphne Dianæ esset imitatrix exponit, nam neq; ornatu capitis gaudebat, & viros omnes aspernabatur. Vitta tegmẽ est capitis muliebre.

*a.l. asper nata.

NOVA ADDI. {Signate vitta, quoniam erat pudicitiæ insigne. idem in secundo de Calisto, Vitta coercebat neglectos alba capillos. & in quinto de Arethusa, Crinales vittas afflabat anhelit⁹ oris. Idẽ in tertio Fastorum, vbi. sic silvia vestalis virgo. ad semetipsam loquitur. Ignibus iliacis aderant cum lapsa capillis, decidit ante sacros lanea vitta pedes.} ¶ Sine lege) sine ordine. ¶ Auersata) aspernata. ¶ Lustrat) peragrat, circumit.

Hymen. ¶ Nec quid hymen) Hymen proprie est cartilago quædã in vulua virginis, quæ in primo coitu frangi dicitur. Pro Deo quoq; nuptiarum qui & Hymenęus, ac pro nuptiis ipsis ponitur. ¶ Tædas iugales) nuptias, à parte enim totum intelligimus. Nouis enim nuptiis quinque faces accensæ pręferebantur, vt scribit Plutarchus in problematis. Tæda autem arbor est, ex qua optimæ conficiuntur faces. ¶ Verecundo rubore) pudico & à verecũdia proueniente. ¶ Blandis lacertis) pro ipsa blanda. Sic Vir. Sceleratam intorserit hastá, pro ipse sceleratus. Est enim hyppallage, qua frequenter poetæ vtuntur. ¶ Dedit hoc pater ante Dianæ) exemplo persuadere nititur patri Daphne, vt se virginem viuere permittat. Nam & Iuppiter concessit Dianę filiæ, vt perpetua frueretur virginitate. ¶ Pater) Iuppiter. ¶ Ille quidem obsequitur) Peneus pater morem gerit tibi, inquit Ouidius. Est aũt apostrophe & conuersio sermonis ad puellam.

*a.l. & qd, vt sit sẽsus Etqd cẽnt si comerẽt qñ ita inornata decẽtes & pulchri sunt?

ALLEGORIA ¶ ISTE Phœbus significat quosdam de virtutibus gloriãtes in seculo vel in claustro. Serpens significat carnem quæ veneno deliciarum suarum premit & occupat totum mundum. quia multi sunt qui quando possunt præualere contra serpentem, idest carnẽ venenosam exinde superbiunt, intantum quòd cupidinem deum amoris, idest amorem carnis &

Nympha mane. sic agna lupum, sic cerua leonem,
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ,
* Hostes quæq; suos. amor est mihi causa sequendi.
Me miserum ne prona cadas. indignaue lædi
Crura notent sentes, & sim tibi causa doloris.
Aspera qua properas loca sunt. * moderátius, oro,
Curre, fugamq; inhibe, moderantius insequar ipse.
Cui placeas, inquire tamen. non incola montis,
Non ego sum pastor, non hic armenta, gregesq;
Horridus obseruo. nescis temeraria, nescis.
Quem fugias, ideoq; fugis. mihi Delphica tellus,
Et Claros, & Tenedos, Pataræaq; regia seruit.
Iuppiter est genitor. per me quod eritq; fuitq;,
Estq; patet. per me concordant carmina neruis.
Certa quidem nostra est, nostra tamen una sagitta
Certior, in uacuo quæ uulnera pectore fecit.
Inuentum medicina meum est, opiferq; per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.
Hei mihi, QVOD nullis amor est medicabilis herbis,
Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus artes.
Plura locuturum timido Peneia cursu
Fugit, cumq; ipso uerba imperfecta reliquit.
Tunc quoq; uisa decens, nudabant corpora uenti,

nis & sectatores ipsius abhorrent & vilipendunt non cōsiderantes propriam fragilitatem sed gloriantes se habere castitatem. Sed volens deus tales humiliare sagittis carnalis amoris vulnerari permittit: & ad amādum mulierum delicias eos laxat: vt sic suæ carnis conditionem cognoscant, & alios non contemnant. Sicut fecit de Petro qui alios contemnens dixerat. Et si omnes scandalizati fuerint sed nō ego. Qui tamen deo permittente vilius cecidit quàm aliquis aliorum excepto Iuda. Deus enim sicut Iudith. vi. dicitur præsumentes de se & de sua virtute gloriantes humiliat. Vel dic quòd Phœbus significat mūdanæ gloriæ appetitores: qui quando Phitonem occidūt, idest aliquod laudabile opus faciunt: summe superbiunt & gloriantur: & alios cōtemnūt. Daphne puella pulcherrima est mundana gloria quæ à talibus adamatur: ita quòd ipsam quātum possunt insequūtur, sicut patet de multis militibus qui pro ista habenda vadunt ad guerras & torneamēta. De clericis qui pro ista dimittunt patriam & delectamēta. De hypocritis qui pro ista patiuntur pœnitētiam & tormenta. De ambitiosis qui pro ista puella tāta adhibent blandimenta. Nihil enim eis delectabilius quàm illa puella, nihil eis speciosius q̄ sua forma, nihil suis mēbris appetibilius. Sicut enim Phœbus præ desiderio membrorum Daphnes pulchritudinem notabat ipsam ad sui amorē humiliter appellabat. Vnde Ouidi. Inornatos collo pendere capillos. Et quid si comantur ait. Sic & isti de quibus supra mundanam gloriam insequuntur & affectant. Ista enim habet diuersa membra appetibilia: scilicet caput: idest altitudinem honoris brachia: idest amplexū amoris. ventrem, idest affectus delitiarum oculos: idest affectus sciētiarum: capillos: idest successus diuitiarum. Ista enim Phœbo: idest vanagloriosis placent, ista summe desiderant & affectant. Sed pro certo dei dispositione fit quòd ista Daphne mundi gloria tales sui amatores immoderatos fugiat & contemnat. Ecclesiast. xi. Si sequutus fueris non apprehendes. Hug. dicit quòd hęc est glorię gloriosa proprietas quod appetitores fugiat & optet contemptores.

RAPH. ¶ NYMPHA mane) elegans repetitio, amatoriæ orationi maxime conueniens. ¶ Sic agna lupum) his similitudinib⁹ ostendit Apollo, se vt hostem à Daphne vitari, cum ipsam amore captus sequatur. Est autem hypozeugma. Fugit enim verbum est subaudiendum. Lupum vero vt hostem oues natura, & cerui leones, ac denique omnia animalia bruta suos quæq; fugiūt hostes. ¶ Penna tre.) cum quodam timore properantibus alis. Aquila vero ab aquilo, hoc est fusco & subnigro colore est dicta, quamuis quidam ab acute videndo illam denominatam velint, vt scribit Pompeius. ¶ Me miserū ne pro. ca.) ex arte se solicitum esse significat de salute puellæ, qua potiri cupiebat. ¶ Notent sen.) pungant ac lacerent spinæ. Sentes enim numero plurali spinæ dicuntur. ¶ Moderantius cur.) modestius, lentius. ¶ Fugamq; inhi.) contine fugam, noli fugere. ¶ Horridus ob.) incultus custodio. ¶ Armēta gre.) Armentum id genus pecoris appellatur (vt ait Sex. Pompe.) quod est idoneum ad opus armorum, Grex vero fit ex capris, porcis ouibusue, & similibus, etiam ex bobus, vt grex sit generalius nomen, armentū specialius. Cic. In Philippicis. Cecidit greges armentorum. ¶ Mihi Delph. tel.) artificiose & potentiam & genus & præclara inuenta cōmemorat Apollo, vt ad se amandum Daphnen alliciat. Horū nāq; singulis muliebres animi maxime capiuntur. ¶ Delphica tellus) Delphi vrbs est Phocidis ad Parnasum, vbi templum Apollinis & opibus & certis oraculis clarissimum fuit, vnde oracula Delphica sunt dicta. Delphi autem fuere cognominati, quod Apollo delphini similis illuc nauigauit. Dalphis autē est adytū ex quinq; lapidibus extructū op⁹ Aganiedis & Trophonii. ¶ Et Claros) vrbs est Lycię Colophoni propinqua Apollini dicata. Vnde & Clarius cognominatur. Illic nāq; est Apollinis oraculum à Mantoo Tiresiæ filia constitutum, vel à Claro quodam Heroe, à quo etiam fuit appellata, vt Theopōpus ait. Nearchus autē scribit Claron sorte Apollini contigisse, atq; à sorte, hoc est ἀπὸ τοῦ κλήρου denominatam fuisse, alii vero aiunt Claron fuisse appellatā, quòd illic, Neptunus & Mars fuerunt sortiti. Alii à lachrymis Mātus quā pœnitebat patriam reliquisse dictū esse Claron putant per mutationem λ. in. ρ. Nam κλαῦσις lachrymam significat Fōs certe apud Claron ex Mantus lachrymis fertur scaturisse. ¶ Et Tenedos) Tenedos insula est ad Hellespōtum vna ex sporadib⁹, quæ prius Leucophrys fuit appellata. A Tene āt Tenedos est dicta: quasi τένου ἕδος, hoc est, Tenæ solum. Vnde Tenedius deriuatur. Est etiam Tenedos vrbs Lyciæ vel (vt alii asserunt) Pāphilię quam sub tutela sua esse Apollo ait. ¶ Pataræa regia) Patara vrbs est Lyciæ à Pataro Apollinis & Lyciæ filio appellata, in qua Apollo maxime colebatur. Vnde & Pataræus fuit cognominatus. Alexander autem scribit, vt Stephanus refert. Salaciā puellā ex Ophionide sacra Apollini afferētem in Pataris, in via deposito vase quieuisse. Illa vero erāt pēmata. lyræ. arcus, & sagittæ, quibus infantes ludunt. Vento autē flante Pataram, hoc est cistam, in mare fuisse delatam. Puellā autem flentem domum reduxisse, ac Pataram ad Licorum Cheronesum aduectam fuisse. Quendam autem ex profugis à Salacia in Pataram incidisse, & quæ in illa erant pēmata combussisse, ac Cheronesum Apollini consecrasse, totamq; illā regionem à Patara vase, Patara denominasse. Patara autem græce interpretatur cista. Vnde pataræus & patareus declinantur. ¶ Iuppiter est genitor) Apollo nanq; Iouis ex Latona filius fuisse perhibetur. ¶ Per me quod eritq;) Apollo se Deū esse vaticinationis significat. ¶ Per me concordāt carmina neruis) hoc est musices & harmoniæ ego sum inuentor. ¶ Carmina) cantilenæ. ¶ Neruis chordis ¶ Certa quidem nostra est) se peritum quidem esse sagittarium profitetur. Sed Cupidinem à quo est percussus, peritiorem esse ait. ¶ In vacuo pectore) libero amoris affectu. ¶ Opiferq;) opem ferēs & auxilium. Opifex vero opus faciens. Nam Apollo à græcis tum ἐπίκουρος, tum ἀλεξίκακος. vocatur, quod & morbis medicina & in malis opem ferat. Vnde à latinis opifer fuit cognominatus. ¶ Hei mihi) dolet Apollo quod nullā inueniat medicinam, quæ amorem leuet. Hei autem dolentis est interiectio, quæ cum datiuo copulatur. ¶ Timido cursu) Hypallage est, ipsa enim timida intelligitur. ¶ Tum quoque visa decens) cum inquit curreret Daphne visa est decora & pulchra. ¶ Corpora) corporis membra & carnes. Corpus enim viuentium, Caro dicitur mortuorum.

* Hostes quęq; suos. sic expone Quęq; earū suos hostes. Agna lupū, Cerua Leonē, columbæ, aquilā fugiunt. Hoc .n. dixi qa multi huic scopulo illiserunt.

* a.l. moderatius.

Apollo q̄rū artiū sit inuentor.

RAPH. ¶VIBRABANT) ventilabant agitabant. ¶Retro da.) retro vertebat. ¶Iuuenis deus) causa est cur non sustinere vitra blandiri. Idcirco enim diutius sustinere non poterat, quia iuuenis erat. ¶Perdere blanditias) proiicere blanda verba. ¶Admisso passu) velocibus passibus.

COELIVS ¶POSTEA Vero quam in canum pragmatiam incidimus, non grauabimur pluscula, quæ hinc inde aucupati sumus, huic potissimũ loco impingere. canes igitur i primis generosas aduertimus, Laconicas, Arcadicas, Locridas, Celticas: vnde & Ouidi⁹ Metamorphoseon primo.

Obuiaq; aduersas uibrabant flamina uestes,
Et leuis impulsos retro dabat aura capillos.
Aucta fuga forma est, sed enim non sustinet ultra
Perdere blanditias iuuenis Deus, utq; monebat
Ipse amor, admisso sequitur uestigia passu.

Vt rapis in vacuo leporem cum Gallicus aruo
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutem.

Iberiræ item celebrantur & quæ vocantur carinæ, idest καρίνω, Creticæ, molossicæ eretrinæ, hyrcanæ, Indicæ Legimus porro nuncupari canes quosdam psyliros, puto, ab Achaiæ ciuitate: ni Cypseliros malis, quando est in Arcadia munitus locus Cypsela, cuius apud Thucydidem mentio fit historia quinta. Est & in Thracia nominis eiusdem adiacens Hebro ciuitas. Nam Cypsele, idest τὴ ὑψέλη vasis est, aut mensuræ species. Cypselidas vero auriũ dicunt marmorata. Cypselli sunt, quos etiam apodas vocant hirundinibus similes. Porro sunt Elymæi canes à populis in meditullio Bactrorum & Hyrcaniæ. Castorii autem, & Menelaides, & Harmodii à dominis appellationem traxere. Illud minus prætereundum, prodidisse quosdam, Laconicas antiquitus esse ex vulpibus natas, & canibus, quo nomine appellari etiam quandoq; alopecidas: Sicuti Arcadicæ ex leonibus creduntur prouenisse, vnde & leontomiges dictæ. Indicarum sobolem prodit Aristoteles etiam ex tigribus factam. At Nicander Colophonius ex canibus Actæonis Indicos scribit propagatos, quæ à rabido furore resipiscentes, Euphrate transmisso, in Indos vsq; aberrarint. In parte Indorum, vbi regnasse Sophites memoratur, & gentem esse sapientia præcipue insignem, nobiles ad venandum traduntur canes: quiq; latratu abstineant, cum videre feram leonibus maxime infesti. Iucundũ relatu id quoq; Chaonidas & molottidas prolem tradi eius canis, quẽ ære monesio vbi conflauit Vulcanus, immissa quoq; anima, Ioui dedit dono: is vero Europæ, hæc Minoi, Minos Procridi: illa vero Cephali esse voluit munus. Ei⁹ hęc fuit natura, vt vitari nõ posset, vbi insequi occepisset. Sicuti Teumesia vulpes fuisse narratur incomprehensibilis. Quæ ratio vtrunq; deformauit in lapidem. Sunt qui Chaonidas, de Chao inter luporum genera memorato, progenitas suspicentur: atq; inde nuncupatas. Cretiros canes in duo genera distribui, animaduerto: alios enim diaponos dici audio, alios vero parippos. Et illis quidem in venando gloria plurima: noctes etiam addunt labori, sæpeq; feris assidentes dormiunt, mox orta luce depugnant. Parippi vero cum equis currere consueuere tanta quoque arte, vt neque præcedant vnquam ferè, nec subsequãtur. Reperio item, propè paludes quæ ad meridiem sunt, esse canes, qui dicuntur cynamolgi, quibus lac bubulum cibus gratissimus. Eorum cum Indicis bobus certamina Ctesias celebrat. Pyrrhi canis custodia domini longe clarissimus, & quia in defuncti quoq; rogum assiluit. Hesiodo interfecto assistẽtes canes etiam authores cædis coarguere latratu. Honori defuncti canis ciuitatem constituisse Magnum Alexandrum, Theopompus scribit. Nobilis est Atalantæ canis Aura nomine: quam cum calydonia sus peremisset, bruto sepulchrũ indigenæ struxere. Sicut in Hellesponto, quod vocant cynosema. Sic enim interpretari libet, ne fabulosa consectari videamur. Geryonis canis Gargittios nomine, Cerberi frater, ab Hercule cęsus in Iberia quoque monumẽtũ habet. Actæonis canum apud Aeschylum nomina hæc, Corax, Harpyria, Charon, Lycitas. Nam Hippocentaurus Xenophontis fuit canis. Sicut Lethargus Hippammonis, qui etiam cum domino sepultus dicitur, testante quoque epigrammate, quo significatur Hippãmoni fuisse equum nomine Podargum: canem vero (vt diximus) Lethargum: seruum porrò, qui diceretur Babes Sed & Epigramma ipsum apposuisse præstiterit.

Ἀνδρὶ μὲν Ἱππάμμων ὄνομ᾽ ἦν, ἵππῳ δὲ Πόδαργος,
Καὶ κυνὶ Λήθαργος, καὶ θεράποντι Βάβης.

Dicuntur vero lethargi canes, clandestine taciteq; adeuntes ac morsum infigentes: vnde adagium in eos, qui ironico ingenio, & ad dissimulandum aptissimo, denique excarnificãt, & letali veneno animam quoque lancinant. Syagrum dicit Sophocles canem, qui suum venationi sit aptissimus. Est & proprium nomẽ Syagrus Herodoto, item Philarcho. Sũt qui agrestẽ suem, syagrũ intelligant. Apud Lynceum syagria leguntur quoque. Aschedorum Siculi syagrum nuncupant sicuti meminit Aeschylus, idest ἀχέδορον. Apud Theocritum est i Daphnide ac Menalca Lampurus canis nomen, ex ratione albicantis caudæ, vt inquit interpres, vel à peruigili cura & solerti custodia, παρὰ τὸ λεύσσειν καὶ ὁρᾶν. idest, à videndi seruandiq; diligentia: vel quoniam sit vulpi assimilis, quam Lampuron vocant. Videtur & Acalanthis nobilissimi canis nomen: vnde illud est Aristophanium.

Ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει.

Acalanthis festinabunda occæcatos parit. Quidam tamen eo nomine aues intelligunt, quas nonnulli basilicas nuncupant. Mæram, idest μαῖραν, dicunt Orionis canem, proprie tamen eo nomine capra significatur λευκομέλαινα, idest ex albo nigricans. Vertagos dici canes legimus verbo, vti volunt, peregrino apud Firmicum Matheseos quinto, sponte qui in venationem exeant, leporibus infesti præcipue. Martialis.

Non sibi, sed domino venatur vertagus acer,
Illæsum leporem qui tibi dente feret.

Fuit & apud Locros ξυλίνη κύων, idest lignea canis: sed ea habet historiam. Quippe Locro cuidam reddita sors est, Ibi ciuitatem conderet, vbi canis lignea morsum ei infixisset: quo nomine, cum ad alterum enauigasset maris littus calcauit κυνόσβατον, idest cynosbatum: inde cum suspicaretur finem habere oraculum, ciuitates condidit, quas Locri habent Ozolæ. Catenarium canem legimus apud Senecam, sicut apud alios lucernarium. Dignum vero relatu, quod in Hecatæi lectum monumentis est, fuisse in Tænaro serpentem meticulosum, quem dixerunt ᾅδου κύνα, idest Plutonis canem: quoniam morsum euestigio insequeretur mors, veneni potestate violente. Eum tamen ab Hercule ad Euristhea fuisse productum, vnde irrepserit Cerberi fabella. Quem princeps Homerus dixit, ᾅδου κύνα. Caninam mortem Græci difficilem intelligunt, quoniam difficulter animam efflare deprehensum sit animal hoc: à quo etiam prouerbium est, δῆγμα κυνὸς λυττῶντος, quod est nostris verbis, Rabidi canis morsus: in eos qui infecti ipsi malorum congressu, alios itidem inficiunt. Etenim recepta opinio est, & exposita à Luciano, non modo rabie agitari & aquam expauescere, quos ita affectus canis momorderit, sed & ipsos item retinere vim, eundem imprimendi morsum, atque ita deinceps fieri hydrophobicos omnes, hoc est timorem aquæ concipere, vt fiat quædam rabidorum catena. Lucianus, καὶ σὺ τοίνυν ἔοικας αὐτὸς ἐν ὑπερβολῇ ἐνοχλεῖσθαι ὑπὸ πολλῶν ψευσμάτων, μεταδεδωκέναι τι ἐμοὶ τοῦ δήγματος. Scribit Homerus, Apolline pestem Græcis immittente, mulos primum & canes concidisse. Id vero exactius interpretantes eruditi, ex odorandi præstantia factum, coniectant: qui sensus adeo in mulis præcellat, vt derelicti alicubi vel odore solo redeant in semitam. proinde huiusmodi tabidam vim concipere facilius, præcipueq; canes purum in primis aerem exigentes, sed & inter hos albi eo amplius, quoniam coloris eius corpora quàm nigra sint rariora, atque laxiora. Quanquam non latet, ab Porphyrio apud Homerum, κύνας ἀργοὺς accipi non albos, sed celeres. sicuti per paralepsim alibi ἀργίποδας item canes dicit. Putat Heraclitus Ponticus, iumenta peste infici primum, quia deiecta in terram, & prona in pastum τοὺς νοσώδεις ἐκεῖθεν ἀτμοὺς

ἐν ἀνθρώποις trahant procliuius homine, cuius est surrectum corpus, purius & sublimi spirante. Illud neutiquam negligendũ. canes vbi mire in Venerem feruntur, dici σκυζᾶν, sicuti sues καπρίζειν, vaccas ταυρᾶν, equos ἱππομανεῖν, idest equire: vnde productum in fœminas libidinosas conuitium ab vno aialium modo. Aegritudines canum præterea tres video praecipue cõperisse λύτταν, hoc est rabiem, podagram, cynanchen. Verũ rabies sanari difficulter potest, podagra non omnino medicinã nescit, at cynãche siue angina euidẽs promittit exitium. Porrò quicquid rabidus canis momorderit, interit certissime, homo tãtum euadit, sed vix. Aristoteles vero libro De animalium historiis septimo: Canes (inquit) tribus laborant vitiis, rabie, angina, podagra. Facit rabies furorem, & quæ momorderint, oĩa rabiunt prius homine, sicuti & legit & interpretatur Nicolaus Leonicenus. Intereũt canes hoc morbo, & quæ morsa sunt, prius homine. Scribit septimo De animalibus Albertus, iam se hominem vidisse, cui in brachio morsum infixisset rabiens canis, anno autem septimo post cicatricis locum intumescere cœpisse, atque intra biduum interisse. Auicenna quoque quorundam sententias aduocat, qui dicerent, post duodecimum à morsu annum in rabiem aliquando incidere nõ nullos. Quòd vero ferius, quàm cætera animalia rabifi cam rabiẽdi vim præsentiant homines, efficit id naturæ dissimilitudo. Nam & in contagiosis morbis, homines ab hoibus & sanguine coniunctis inficiuntur facilius. Cæterum rabies canum Syrio ardente pestifera in primis homini est, atq; ita morsis letalis aquæ metus, vti Plinius inquit: Ad morsum vero vnicum esse remedium, & quidem oraculo quodam repertum, idem scribit, Radicem videlicet syluestris rosæ, quæ cynorhoda appellatur. Nobis vero suppetit potentius adhuc medicamen, sed & ipsum cœlitus petitum. Est in Rhodiginis paludibus diui Bellini templum miraculorum frequẽtia celeberrimum, & affluxu hominum etiam notissimum. Erectæ ædis causa ferè publica est. Pulsus is diuus Patauio, grassantibus nobilium plerisque, quod seuerius sanctiusq;, q̃ ab illis probari posset, episcopum ageret, insectantibusq; inimiciter aduersarius, in palustre agri nostri solum, quindecim millibus passuum Rhodigio distans, diuertit. Quũ manus hominum euasisse videretur, canum rabiem non euasit, à quibus euestigio conuulsus discerptusq;, mox in diuorum indigitamenta relatu, templum in illis emeruit locis, in quo & arca marmorea ferreis occlusa cãcellis, latet sanctissimum eiusdem corpus. Templi vero ex necis genere ea cœlestis est proprietas, siquis clauem sibi quæsierit, qua ædis valuæ recludantur, ac ea candente, quicquid rabie agitari orsum sit, attigerit præsentissimum est remedium, & nunquam non versum. Timoris vero aquæ, ὑδροφοβίαν vocant πάθος. Causa ex eruditorum ingenio affertur nõ vna. Sunt qui opinentur, immoderatam superuenire ita affectis corporibus siccitatẽ, humecto substantiali penitus demutato. At Rufus in melancholiæ speciem euadere sentit morbum hunc, veneno humorem id genus assimulante. Scimus autem ex melancholicis alios alia metuere. Sunt qui arbitrentur, canis à quo impactus sit morsus, imaginem ab iis concipi in aquis, atque inde compauescere. Postremo autem ante quàm huic capiti coronidem impingam, succurrunt aliqua item. id prius ex historia, quod apud nostrates etiamnum durat. Apud Bactrianos vulgo prouerbium vsurpari solitum, Canem timidum vehementius latrare, quàm mordere: altissima quæque flumina minimo sono labi. Porrò dicitur Græcis κύων, de cane, vt docuit Eustathius, παρὰ τὸ κύω, quod amare nobis indicat. Cyneam vero cum legis, pellem fluuiatilis intellige canis, quam capitis tegumeno galeæ vice veteres adhibuisse, palàm est, inde seruatum, vt pro galea dicatur cynea. Cynulchos vocant, qui secum ducãt canes. Panagyrin porro canum mẽse Augusto ab Romanis solitã celebrari, authores Græci sunt, monumento vrbis captæ ab Gallis. Tunc vero cædebantur canes, qui & ἀνύλακτοι: idest sine latratu agebãt, anseribus ampliter, sonoreq; inclamantibus. Hoc ipsum arbitror à Plinio significatum lib. 29. vbi canes ait annua pẽdere supplicia inter ædem Iuuentutis & Sumani, in furcas viuos arbore fixos sambucea. Cinopeta in Nicandri Theriacis bestię intelligũtur, quæ in solo mutantur, velut πεζά τινα ὄντα, vti iã attigimus paulo ante.

Vt canis in uacuo leporem cum gallicus aruo
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille salutem,
Alter inhæsuro similis iamiam'q; tenere
Sperat, & extenso stringit, uestigia rostro,
Alter in ambiguo est, an sit comprensus, & ipsis
Morsibus eripitur, tangentiaq; ora relinquit,
Sic Deus, & uirgo est, hic spe celer, illa timore.
Qui tamen insequitur pennis adiutus amoris,
Ocyor est, requiem'q; negat, tergoq; fugacis
Imminet, & criné sparsum ceruicibus afflat.
Viribus absumptis expalluit illa, citæq;
Victa labore fugæ, spectans Peneidas undas,
Fer pater inquit opem, si flumina numen habetis.
Qua nimium placui, tellus, ait, hisce, uel istam,
Quæ facit ut lædar mutando perde figuram.
Vix prece finita torpor grauis occupat artus,
Mollia cinguntur tenui præcordia libro,
In frondes crines, in ramos brachia crescunt.
Pes modo tam uelox pigris radicibus hæret.
Ora cacumen habent, remanet nitor unus in illa.
Hãc quoq; Phœbus amat, positaq; in stipite dextra
Sentit adhuc trepidare nouo sub cortice pectus,
Complexus'q; suis ramos, ut membra, lacertis,
Oscula dat ligno, refugit tamen oscula lignum.
Cui Deus, at quoniam coniux mea nõ potes esse,
Arbor eris certe dixit mea semper habebunt
Te coma, te citharæ, te nostræ Laure pharetræ,

RAPH. ¶VT canis in uacuo) pulchra similitudine declarat & Daphnes fugientis & Apollinis insequentis uelocitatẽ. ¶Canis Gallicus) qui nunc leporarius uulgo appellatur. ¶In uacuo aruo) in aruo demesso. ¶Pedibus) pedum uelocitate. ¶Stringit uesti.) radit pedes leporis. Sic Virgil. Stringentem ripas & pinguia culta secantem. ¶Extenso rostro) porrecto ore. ¶Fugaces) fugientis puellæ. ¶Crinem sparsum ceruicibus) capillos per collum sparsos. ¶Afflat) flatu & spiritu attingit. ¶Citæ fugæ) uelocis cursus. ¶Si flumina numen habetis) diuinitatem ac succurrende facultatem. ¶Qua nimium placui) tellus hisce, tellurem rogat ut se uel absorbeat, uel in aliam transmutet figuram. ¶Qua) in qua. ¶Hisce) aperire, ut me accipias. Aliàs hiscere significat loqui. ¶Perde) destrue. ¶Torpor grauis) magnus stupor. ¶Mollia præcordia) præcordia, ut ait Plinius, membranæ sunt exta separantes ab interiore uiscerum parte, sic dicta quod cordi prætendantur. {Aristoteles φρένας uocat.} ¶Tenui libro) tenui cortice & subtili. ¶Modo) pauloante. ¶Pigris radicibus) lenus, immobilibus. significat autem pedes in radices fuisse conuersos. ¶Ora cacumen habent) hoc est os & facies Daphnes in cacumen & summitatem lauri fuere conuersa. ¶Nitor unus) solus splendor, sola pulchritudo. ¶Hanc quoque Phœbus amat) arborem subaudiamus. Nam laurus Apollini dicata esse perhibetur. Phœbus autem epithethon est Apollinis, puriumq; significat. Sol enim ab omni fæce est alienus. ¶In stipite) in trunco. ¶Trepidare) palpitare. ¶Cui Deus) ordo est. Cui Deus dixit. ¶Semper habebunt Te coma) eleganter ea enumerat quæ lauro ornantur. Nam & comæ & citharæ et pharetræ lauro cingebantur. Cithara autem dicta est παρὰ τὸ κινεῖν: hoc est à mouendo, quòd se audientes in amorem moueat.

Aeneid.

Daphne laurum.

ADDI.

Laurus Apollini dicata.

Lauri honores.

Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
Vox canet, & longas uisent Capitolia pompas.
Postibus angustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis, * mediam'q; tuebere quercum,
Vt'q; meum intonsis caput est iuuenile capillis,
Tu quoq; perpetuos semper gere frondis honores.
Finierat Pæan, factis modo laurea ramis
Annuit, utq; caput uisa est agitasse cacumen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Inachi amnis filia cum æquales sua specie præcederet, ab Ioue adamata est, qua admotis precibus desyderium expleuit, & ne puella in Iunonis iram incideret, a compressore in Io vaccam est transfigurata, cuius fallaciã Iuno cum intellexisset, petit ea a Ioue, vt velut munus sibi daret vaccã, quia speciosior erat cæteris armentis, quæ in Peloponcio essent. Iuppiter vero ne si negasset proderet puellam, tribuit cõfestim. Iuno autem ne amplius eius pellex cum Ioue cõcumberet Argum A restoris filiũ centum oculos habẽtem ei præposuit. Quem Mercurius patris iussu interemit, & a casu eius Argiphontes est cognominatus. Iuno Argum quem ob custodiam ille occiderat in volucrem pauonem transformauit, & receptum in suam tutelã pennis insignibus, quibus amissa lumina indicaret, ornauit.

Est nemus Aemoniæ, prærupta quod undiq; claudit

RAPH.

¶TV ducibus lætis) Imperatores triumphantes lauream gestabant coronam. ¶Læta vox) militum, qui canentes Io triumphe Imperatorem sequebantur triumphantem. ¶Longas pompas) captiuorum ac rerum omnium pretiosarum in bello captarum, simulachrorũ præterea vrbium expugnatarum. Hæc enim omnia in triumpho gestabantur. ¶Visent) videbunt. ¶Capitolia) scire. Nam triumphantes in Capitolium vsque ascendebant, Capitolino Ioui sacrificaturi. Nam laurus (vt scribit Plinius) triumphis proprie dicatur, vel gratissimam domibus ianitrix Cæsarum pontificumq;, quæ sola & domos exornat & ante limina excubat. Eadem pacifera est, vt quã prætendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium, Romanis præcipue lætitiæ victoriarumq. nuntia additur literis & militum lãceis, pilisq;. Fasces imperatorum decorat, ex iis in gremio Iouis optimi maximi deponit, quotiens lætitiam victoria nouã attulit. Quæ non quia perpetuo viret, nec quia pacifera est præferenda vtiq; myrto & oleæ est.

Lib. 15. cap. 30.

dẽ, cornã
n medio
ostiũ Cæ
ureorũ lo
atã Idem
4. Fast. p
exta que
uercu stet
omus.

ADDI.

{Aliàs, præferenda ei vtroque olea. Sunt enim hæc verba Plinii.} sed quia spectatissima in monte Parnaso, ideoq; etiam grata Apollini assuetis eò dona mittere iam & regibus, teste L. Bruto. Fortassis etiam ĩ argumẽtum, quoniam ibi libertatem publicam is meruisset lauriferam tellurem illam osculatus ex responso. Et quia manu satarum receptarumq; in domos fulmine sola non icitur. Ob has causas equidem crediderim honorem eis habitum in triumphis, potius quàm quia suffimentum sit cædis & purgatio, vt tradit Massurius. Vnius autem arborum latina lingua nomen imponitur viris. ¶Ante fores stabis) ante ianuas pendebis. Nam in vestibulo ædium Imperatoris coronæ ex lauro & quercu ita suspendebantur, vt querna in medio foret vestibulo suspensa, ideoq; subiungit. ¶Mediamq; tuebere quercum) idest quernam coronã, quæ obseruatos ciues, & ciuica dicebatur & cæsari in vestibulo dicabatur.

ADDI.

{Alii tamen ipsas etiam arbores ante fores Imperatorum seri solitas intelligunt. Quorum opinionem nonnihil approbat, & verbum standi quod inquid: Ante fores stabis quasi, in medio quercus: & circum hanc lauri plantatæ fuissent. Rursum alii mediam, accipiunt, pro ea quæ in medio domus palatinæ posita fuerit.} Quercus autem est arbor glandifera, dicta, quod id genus arboris graue sit ac durum. tum etiam in ingentem euadat amplitudinem, vt tradit Sextus Pompeius. Quercueram enim grauem & magnam quidam dici putant. Quercuera item frigida interpretatur & cum tremore febris. ¶Vtq; meum intonsis)

Apollo comatus.

Apollo & comatus & imberbis pingitur, quo significatur Sol & radios habere & nunquam senescere. ¶Perpetuos honores frondis) Periphrasis est foliorum. Laurus enim nunquam folia abiicit. ¶Finierat Pæan) Apollo Pæan dicitur ἀπὸ τοῦ παίειν, hoc est a feriendo. Nã indignatus sagittis ferit. Iuuenalis Parce precor Pæan & tu depone sagittas. Nil pueri faciunt, ipsam configite matrem Amphion clamat. Pæan quoque hymnus dicitur in Apollinẽ cõpositus. Virg. Lætũ pæana canentes. ¶Laurea) laurus, laurea quoq; dicitur corona ex lauro cõfecta. ¶Cacumen) summitatem. Caput enim uisa est commouere, quod erat cacumẽ.

Pæan.

ALLEGORIA

¶PHOEBVS iste potest significare diabolum, Daphne animam christianam quia proculdubio istam virginem, animam: scilicet per tentationes non cessat allicere vt eam per malum consensum subiuget & subiiciat, & per peccatum destruat & corrumpat. Sed ipsa debet fugere occasiones peccati: tentationes vitando, & debet rogare deam terræ: idest Christum vt eam de manibus eius eripiat, formam aliã sibi dando. Et sic pro certo debet fieri laurus: idest religiosa persona virtuosa & perfecta. pedes bonorum gressuum radicaliter figendo, corticem pœnitentiæ induendo & ramos bonarum affectionum acquirendo: & virorem honestæ conuersationis nunquã deponendo. Sic enim mutata istius Phœbi cupidinẽ nõ timebit & integritatẽ mentis & corporis retinebit. Ioan. xx. Conuersa est retrorsum & vidit Iesum. Vel dic allegorice de multis virginibus quæ pulchritudinem corporis propter quam insectantur ne peccato depredentur iugiter deponunt. Sic dicitur accidisse ĩ Anglia de quadam moniali quam cum rex terræ vellet habere & ipsam incessanter rogaret: petiit illa quid erat in ipsa quod ipse tantum diligeret: Rex vero asseruit pulchritudinem oculorum, illa autem domum pergens oculos eruit & regi vt sedaret eius cõcupiscentiã transmisit. Ista enim audierat illud. Ecclesiastici xxi. Quasi à facie colubri fuge peccata. Laurus autem alio modo dicitur Daphne pro eo facto quòd Daphne in laurum est mutata arbor quam Sibi Phebus appropriauit quam osculatus & amplexatus tenerrime adamauit: ipsam specialibus priuilegiis insigniuit. Voluit quòd de lauro sibi fierent coronæ citharæ & sagittæ. Voluit quòd victores lauro coronarentur. Voluit quòd lauro domus imperatorum & quercus & aliæ arbores vicinæ a' fulmine tuerentur, (quia teste Plinio) sola laurus inter arbores nõ fulminatur. Voluit insuper q; coma illius nũquã deponeretur, sed q; viro eius ppetuo videret, sicut dicit Oui. Hãc quoq; Phœbus amat cui deus. at quoniã coniux mea non potest esse. Arbor eris certe mea dixit: semper habebunt Te coma: te citharæ: te nostræ laure pharetræ. Vtq; meũ intonsis caput est iuuenile capillis. Tu quoq; perpetue semp gere frondis honorẽ. Ista laurus significat crucem quæ p certo Phœbo. i. Christo soli Iusticiæ fuerat dedicata & ab eo corporaliter amplexata. Ista debet esse nobis p coronata honoris & gloriationis p cithara laudis & gratiarũ actiõis: p sagitta verbi dei & sãctæ pdicationis p gloria victoriæ cuiuscunq; tẽtationis. p tutela fulminis diuinæ sniæ & æternæ dãnationis: & qd' plus est p amore eternæ gloriæ & futuræ salutationis. Ista enim habẽtur ĩ cruce sicut dicit Chryso. Crux christianorũ spes prauorũ victoria. cæcorũ dux, conuersorũ via: claudorũ baculus pauperum cõsolatio: arbor resurrectionis: lignum vitæ eternæ.

RAPH.

¶EST nemus Aemoniæ) Tempe, amœnissimã Aemoniæ vallem, describit poeta, quo cõmodi⁹ Iouis Inachi amnis filiæ, metamorphosin in iuuencam cũ superiore connectat. Nã iuxta Tẽpe est spelunca Penei fluuii, Daphnes patris, ad quẽ consolandũ oẽs vicini amnes cõuenerunt, præter Inachum, qui amissam filiã lugebat, Io nanq; Inachi amnis filia ab Ioue primum cõpressa, deinde Iunone superueniente in iuuencam fuit conuersa. Verũ Iuno id quod erat suspicata, Iouẽ rogauit, vt sibi tam pulchrã donaret iuuencã. Ei vero tandẽ dono acceptæ Argum centũ oculis præditũ custodem apposuit. Sed Iup. amicæ misericordia motus, Mercurio mãdauit, vt Argũ interficeret: quẽ Iuno cum vidisset occisum in pauonem conuertit, cẽtumq; ipsi⁹ oculos caudæ apposuit. ¶Est nem⁹ Aemoniæ) Topographia est. Tẽpe nanq; describit vallẽ Thessaliæ amœnissimã. ¶Aemoniæ) Thessaliæ. Aemonia.n. Thessalia dicit ab Aemõe Chlori Pelasgi filio. Thessali aũt patre.

Aemonia

¶VOCANT

Sylua, uocant Tempe, per quæ Peneus ab imo
Effusus Pindo spumosis uoluitur undis,
Deiectu'que graui tenues agitantia fumos
Nubila conducit, summis aspergine syluis
Influit, & sonitu plus quàm uicina fatigat.
Hæc domus, hæc sedes, hæc sunt penetralia magni
Amnis, in his residens facto de cautibus antro
Vndis iura dabat, nymphis'q; colentibus undas.
Conueniunt illuc popularia flumina primum
Nescia gratentur, con solentur'ne parentem.
Populifer Sperchius, & irrequietus Enipeus,
Apidanusq; senex, lenisq; Amphrysus, & Aeas,
Moxq; amnes alii, qui, qua tulit impetus illos
In mare deducunt fessas erroribus undas.
Inachus unus abest, imo'que reconditus antro
Fletibus auget aquas, natam'que miserrimus Io
Luget, ut amissam, nescit uita'n'e fruatur,
An sit apud manes sed quam non inuenit usquam,
Esse putat nusquã, atque animo peiora ueretur.
Viderat à patrio redeuntem Iuppiter illam
Flumine, & ò uirgo Ioue digna, tuo'que beatum
Nescio quem factura toro, pete dixerat umbras,
Aut horũ nemorũ, aut horũ, monstrauerat ambas,
Dum calet, & medio Sol est altissimus orbe.
Quod si sola times latebras intrare ferarum,
Præside tuta Deo nemorum secreta subibis,
Nec de plebe Deo, sed qui cœlestia magna
Sceptra manu teneo, sed qui uaga fulmina mitto.
Ne fuge me (fugiebat enim) iam pascua lernæ,

ΑΡΗ· Tempe.

ℭVOCANT Tempe) Tẽpe (vt dixi) nemus est Thessaliæ quinque millibus passuum in longitudinem tendens, adeo amœnum, vt amœnissima quæque loca tempe vocentur, vt Seruius scri.

ADDI.

{Est autem pluralis casus τέμπη, ex τέμνω factus, quæ loca amœna & arboribus consita appellãt.} ¶ Prærupta sylua) alta. ¶ Per quæ Peneus) per media Tempe labitur Peneus fluuius, q claritate cunctos Thessaliæ fluuios antecedens, iuxta Gõphos nascitur in radicibus Pindi montis, interq; Ossam & Olympum memorosa cõualle defluit quingentis stadiis dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu vocantur Tempe, vt Plin. tradit quinq; milium longitudine & fermè *sex latitudine vltra visum hominis attollentibus se dextra læuaq; leuiter conuexis iugis. Intus sua luce viridente allabitur Peneus calculo amœnus, viridi circa ripas gramine, canorus auium concentu.

Peneus. Li.4.c.8. *sesqui iugeri. Sperchiꝰ.

¶ Deiectuq; graui.) vehemẽti cursu. ¶ Summisq; asp. syl. Influit) hoc ẽ, ifluere videtur per altas syluas aspergine humidarum nebularũ, quę ex illis vndis excitantur. ¶ Et sonitu plusquam vicina fatigat) non solum inquit vicini, sed longe quoque stantes strepitum illius sentiunt. ¶ Hæc sunt pe.) loca domus secretiora, in quibus Diis penatibus sacrificabatur penetralia dicebantur. ¶ Antro) spelunca. Dictum est autem antrum παρὰ τὸ ἄντρω quod est supplico, qa in antris primi homines Diis supplicabant, putantes in illis sacra esse. ¶ De cautibus) de lapidibus. Cautes autem & cotes dicuntur. ¶ Dabat) reddebat Ius enim proprie reddi dicitur. ¶ Gratentur) gratulentur Peneo, quòd Daphne filia in laurum fuit conuersa, an consolentur quòd filiam amisit. ¶ Popularia flumina) vicina ac ex eodem populo. Alibi popularis, gratus populo dicitur.

Spchius.

¶ Populifer Sperchius) populos arbores ferens. Sperchiꝰ autem fluuius est Thessalię, qui ex Pelio monte ortꝰ in Naliacum labitur sinum. Sic dictus quod sit velocissimi cursus. Nam παρὰ τὸ σπέρχειν deducitur, quod festinare significat.

Enipeus.

¶ Enipeus) fluuius est Thessaliæ ex Othry monte in Apidanũ defluens. ἀπὸ τῆς ἐνιπῆς, id est, à minis denominatus. Nam per loca agrestia & inculta labitur, quæ semper mala minari videntur.

Eridanus.

¶ Eridanusq; se.) sic quidem legitur sed corrupte (vt mihi quidẽ videtur) Cũ enim proposuerit fluuios populares Thessalicosq;, conuenisse ad Peneum, cuius filia Daphne in laurum fuerat conuersa, non video qua ratione Eridanum Galliæ Cisalpinæ fluuium, qui alio nomine dicitur Padus, admisceat. Tametsi Eridanus (vt Pausanias ait) Atticæ quoq; sit fluuius, q i Ilissum emittitur, apud quem Orithya rapta fuisse fertur, sed cum is quoque Peneo non sit popularis, poetæ proposito minus conuenire videtur. Quare Apidanus legatur, ne ineptus eẽ Ouid. coarguatur.

Apidanus

Est enim Apidanus Thessaliæ fluuius, quẽ idcirco poeta senẽ appellat, quod tarde admodum fluit, donec Enipeum admittat.

ADDI.

{At Cælius contra rectè legi censet Eridanus, quòd hoc nomine & Italiæ, & Atticæ, & etiam Thessaliæ fluuius sit citato ad hoc teste Cæcilio quodam Minutiano. vide lib. 24. c. 12.}

Amphrysus.

¶ Lenisq; Am.) hic quoque fluuius est Thessaliæ leniter fluens, iuxta quem Admeti regis armenta pauit Apollo. Vnde Lucanus libro. vi. Et flumine puro Irrigat Amphrysus famulantis pascua Phœbi

Aeas.

¶ Et Aeas) fluuius est Epyri iuxta muros Dyrrhachu labẽs.

ADDI.

{Hic alio nomine Aous dicitur, vt author est Plin. lib. 3. cap. 25. Meminit huius & Strabo, lib 8.} ¶ Inachus vnus abest) Inachus fluuius est Achaiæ ab Inacho rege dictus. Eius filiam Io cum deprehendisset Iuppiter spatiãtem, compressit, ac ne id à Iunone agnosceretur, ipsam mutauit in iuuencam. Mœrens itaque Inachꝰ propter amissam filiã se domi continebat. ¶ Natamq; miserrimus. Io Luget vt amissam.) Io accusatiuus est græcus. Nam Io Ius græce declinatur, vt Calypso Calypsus, quamuis Ionis & Calypsonis quidam latine malint declinare. Quam quidem declinationem Fabius non admittit. ¶ An sit apud manes) an sit mortua. Illi enim apud manes esse dicũtur, qui obiere. Manes autem animæ sunt mortuorum, quibus honoris gratia Deorum vocabulum additum est. Dii namque manes dicuntur, vt scribit Apuleius de Dæmonio Socratis. Martianus vero Capella in nuptiis philologiæ tradit manes tam bonos eẽ, quàm truces, in quos cum potestatem habeat Pluto, merito Summanus vocatur, quasi Manium summus. Manes autem dicti sunt uel à mano, quod bonum apud priscos significabat. Vnde immanis malus, crudelis'que dicitur, uel à manando (ut ait Pompeius) quod eos p omnnia manere putabant.

Vsquã & nusquam

¶ Sed quam non inuenit usquam) hoc est quam nullo in loco inuenire potest, eam in rerum natura non esse putat. Vsquam autem & nusquam aduerbia tam in loco quàm ad locum significant. Vsquam autem in aliquo loco ita significat, ut ferè semper cum negatione ponatur in oratione. ¶ Atque animo peiora ueretur) mortuam euim eam esse putabat.

Io in iuuẽcam.

¶ Viderat à patrio) hic incipit describere quemadmodum Ius amorem incidit. ¶ A patrio flumine) ab Inacho Achaiæ fluuio. ¶ Tuo toio) tuo lecto, ac tuis nuptiis. Torus autem & pro lecto. & pro sede ponitur ita torus heibis dictus. Vnde citra aspirationem scribi debet, quamuis ferè in exemplaribus cum aspiratione scriptum legatur. Torus etiam eminentiorem significat pulpam. Vnde torosa iuuentus à Persio uocatur. Virgili. tertio Georgico. Luxuriat'que toris animosum pectus. ¶ Ambas umbras) & dextras & sinistras. Hoc autem ex poetæ persona dicitur. Exponit enim poeta quas umbras dixerit Iuppiter Inachi filiæ petendas. ¶ Dum calet) donec calor est. Hortatur autem puellam Iuppiter, ut meridiei æstum fugiat. ¶ Latebras ferarum) syluas in quibus occultantur feræ. ¶ Sed qui cœlestia magna) sed q cœli imperium habeo. Significat autem se esse Iouem maximum Deorum, quo facilius illi persuadeat, ut sibi morem gerere uelit. ¶ Vaga fulmina) hoc est non in rectum, sed in obliquum euntia. Fulmina enim in obliquum feruntur.

Lerna.

¶ Iam pascua Lernæ) Lerna palus est argiuorum, in qua habitauit Hydra serpens ab Hercule interfecta.

RAPH. ℭLYNCEA arua) Licæa quidē ferè in exēplaribus legitur, præter quàm in uetustis quibusdam. In illis nanque Lyncea rectè scriptum est. Nam Lynceus Aegipti filius ac(vt in tem poribus Eusebius narrat)Hypermestræ maritus, interfecto Danao patruo & socero Argis regnauit. Vnde Lyncea arua denominata pro argiuis sunt accipienda. Sic autem legendū esse & Geographiæ ratio & historię fides(vt taceā quod in Lyceo prima syllaba cor ripitur)apertissime declarāt. Tametsi hactenus Lycæa le ctum sit à Lycæo Arcadiæ monte Pani dicato. Huic au tē lectioni Pausanias quoq; in Argolidis descriptione astipulatur, qui ait eam regio nem, vnde Lynceus facula si gnificauit Hypermestrę, se in locum tutum venisse, primū Lynceam, deinde Lyrceam à Lyrceo notho Abātis filio, qui illam habitauit fuisse de nominatam.

Lyncea ar ua.

ua .l. Lyr cea.

ALLEGORIA Genitam è terra dicit Poeta ad antiq̃ uul gi confue tudinē spe ctans: qui ignotis pa rētibus na tos terra ortos dice bant. lege Politiani Miscela nea ca 10.

ℭIVPPITER in isto loco potest significare mun di principes & raptores: qui filias fluminum idem posses siones pauperum rapiunt & extorquent. Sed ne ea Iuno ne. i. à prælatis & à correcto ribus furtum huiusmodi ano scatur nebulas malarum & falsarum cautelarum & excu sationum inducunt. Vnde cā tat ecclesia. Vidi nebulam totam terram tegentem.

a l. Inq;. ADDI. Donec A restoridæ duos Ar gos lego apud Ste phanum i parrhasia, unum Are storis filiū de quo hoc loco facit mētio nē. Alterū suū atque, Arestorē, Ecbasona tum.

{Atq; inde et sunt, q Lycęa arua, legere hoc loco malint. Etiam Apolloniū interpres in librum primum, vbi legit, [illegible] dubitet vtrum Lyn ceium, à Lynceo rege, an po

Consitaq; arboribus * Lyncæa reliquerat arua,
Cum Deus inducta latas caligine terras
Occuluit, tenuitq; fugam, rapuitq; pudorem.
Interea medios Iuno despexit in agros,
Et noctis faciem nebulas fecisse uolucres
Sub nitido mirata die, non fluminis illas
Esse, nec humenti sensit tellure remitti,
Atq; suus coniux ubi sit, circumspicit, ut quæ
Deprensi toties bene nosset furta mariti.
Quem postquam cœlo nō repperit, aut ego fallor,
Aut ego lædor ait. delapsaq; ab æthere summo
Constitit in terris, nebulasq; recedere iussit.
Coniugis aduentum præsenserat, inq; nitentem
Inachidos uultus mutauerat ille iuuencam.
Bos quoq; formosa est. speciem Saturnia uaccæ
Quanquā inuita, probat, necnon & cuius, & unde,
Quo'ue sit armento, ueri quasi nescia quærit.
* Iuppiter è terra genitam mentitur, ut autor
Desinat inquiri, petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat crudele suos abdicere amores,
Non dare, suspectū, pudor est qui suadeat * illud
Hinc dissuadet amor. uictus pudor esset amore,
Sed leue si munus sociæ, generisq;, toriq;
Vacca negaretur, poterat non uacca uideri.
Pellice donata non protinus exuit omnem
Diua metum, timuitq; Iouem. & fuit anxia furti.
* Donec Arestoridæ seruandam tradidit Argo.
Centū luminibus cinctum caput Argus habebat,

tius, Lyrceium à mōte, ab Inachus fertur, legēdum sit. Lyrcei autem montis etiam Stephanus meminit, à quo idē, & [illegible] appellari ait, cuius & Statius meminit, vbi ait, Aret Lerna nocens aret lyrcæus, & ingens Inachus &c.}

NOVA ADDI.

ℭLYCAEA reliquerat arua) lego libentius Lyrcæa q̄ lyncæa. quoniam vetustos codices sic habere conspicio. quos inter ille et viri olim vndecunq; eruditi Laurentii ab stemii: nunc Nicolai filii. qui à paternis vestigiis nequaq̄ aberrat. Lyrcæus autem vel Lyrcæum, mons est Argiuorum, vnde Inachus fluit. de quo lege Stephanum, Solinum, Strabonem in septimo, & in primum argonauticon commētarium. Lycæa arua legendum non esse syllabę quantitas & loci ratio inclamant.

RAPH. ℭOcculuit) occultauit. ℉Tenuit fu.) cohibuit fugam, illāq; fugientem retinuit. ℉Rapuitq; pu. (hoc est illam stuprauit, erubescendiq; causam eripuit. In tenebris nāq; minus vnumquēq; pudet Veneri indulgere. ℉Despexit) deorsum aspexit. Alibi despicere è contēnere est. ℉Nebulas vo.) quę vt aues volare videntur ℉Sub nit. die) sereno. ℉Non flu. il. esse) Physici aiunt nebulas aut à fluuiis, aut à vaporibus terræ generari. ℉Vt quæ) vtpote quæ. ℉Furta) stupra. ℉Bos quo. for. est) Io inquit vt virgo erat formosa, sic in iuuencā quoq; vertita pulchra videbatur. ℉Speciem) pulchritudinem. ℉Probat) laudat. ℉Cuius) sit verbum subaudiatur. ℉Et vnde) venerit. ℉Quo'ue sit ar.) armentum id genus pecoris dicitur(vt tradit Sextus Pōpeius) quod est idoneum ad opus armorum Quanq̄ Varro ab arando deriuare videatur, quasi aramentum tertia litera detracta. ℉Vt autor desi. inqui.) vt dominus vaccæ à Iunone non inuestigetur.

COELIVS ℭSVNT qui monstrosi corporis homines, dici terrę filios putent. Certè in Oepido coloneo legimus apud Sophoclē, [illegible] terrestrē, pro nobili & indigena. Scribit in Apologetico Florēs Septimius, terræ filios dictitari vulgo, quorum sit incertum genus Sicuti ignotos item, aut ex inopinato apparentes, de cœlo superuenisse dicit. Sed. n. cœlum & terram, inquit, matrē ac patrem, honoris gratia veneratiōis'q; rectè appellarit vnus quisque. Sunt qui terrę filios, sæuos dici ac immanes homines putent: quando & Callimachus, immanitate ac truculentia præsignes feras terra prognatas intelligi voluit. Non prætereundum vero, quod. ii. Politicorum scribit Arist. Putandū; inqt, est, priscos illos hoīes, siue ex terra geniti, siue fint ex corruptione aliqua seruati, seminis fuisse ignaros & imprudentes, quod est de terra natis inuulgatū. Legimus porrò, quod ab instituto dissitum non est, præstantissimos virtute, prudentia, uiribus, Iouis filios à poetis dici consuesse: sicuti ab omni seiunctos humanitate, uelut marinis editos fluctibus, Neptuno fuisse adoptatos, quod Lycophronis interpres scribit, qui & robore insignes in eandem uocat decuriam. Scribit tamen Cæcilius Minutianus Apuleius i lib. de orthographia, Ignobiles, ac quorum ignoretur genus, terræ filios à Cicerone & aliis nuncupari. Nā cum Epistolarum septimo, Cornelius, inquit, tuus summo genere natus, terrę filius, ironicos dici interpretantur. Tit. Liuius lib. ab Vrbe condita primo, Veteri consilio condentium Vrbes, qui obscuram atque humilem conciendo ad se multitudinem, natam è terra sibi prolem mentiebantur.

RAPH. ℭABDVCERE) abdicare, alienare & ab se amouere. ℉Non dare suspectū) non tradere inquit petitam uaccam Iunoni suspecta res esset, cogeretq; Iunonem aliquid mali suspicari. ℉Qui sua. il.) dare. { Alii Illinc, malunt, ut respondeat sequenti huic.} ℉Hinc) ab illa Iunoni tradenda. ℉Sociæ generisq; toriq;) Nā Iuno & soror esse & uxor Iouis fingitur, quod pro aere ponitur, qui leuitate æthera, quidem est cum Ioue, similis esse, subiciq; uidetur. Nam æther aere superior est. ℉Pellice) concubina. Nam pellex dicitur quæ cum eo uiro cui uxor est, se miscet Græci illam [illegible] uocant. ℉Et fuit anxia furti) hoc est, fuit solicita ne sibi furto auferretur.

ADDI.

ALLEGORIA ℭTALITER facere uidentur latrones. Quando enim timent ne furtum suum cognoscatur solent tempus secretum & obscurum expectare & puellam innocentem in uaccam. i. in mulierem lasciuam mutare. Supertunicaleq; in tunicam & tunicam in caligas, & capitogium in capitium transmutare. Vel dic quod Iuppiter est diabolus qui non uult quod Io .i. anima cum qua peccatum fornicatura Iunone, idest ab ecclesia agnoscatur uel retrahatur. mutat eam in uaccam, idest facit eam peccatricem & carnalem & ab omni spiritualitate alienam, & sic suę iurisdictioni eam retinet obligatam. Psal. Mutauerunt gloriā suā in similitudinē uituli comedētis fœnū.

RAPH. ℭARESTORIDAE Argo, Argus Arestoris filius, centum habuisse oculos fingitur, quorum semper. 8. & 90.

* Inde suis uicibus capiebant bina quietem,
Cætera seruabant, atq; in statione manebant.
Constiterat quocunq; loco, spectabat ad Io,
Ante oculos Io, quamuis auersus, habebat.
Luce sinit pasci, cum Sol tellure sub alta est,
Claudit, & indigno circundat uincula collo.
Frondibus arboreis, & amara pascitur herba.
Pro'q; toro terræ, non semper gramen habenti
Incubat infelix, limosaq; flumina potat.
Illa etiam supplex Argo cum brachia uellet
Tendere, non habuit quæ brachia tenderet Argo.
Et conata queri mugitus edidit ore,
Pertimuitq; sonos propriaq; exterrita uoce est.
Venit & ad patrias, ubi ludere sæpe solebat,
Inachidas ripas, noua'q; ut conspexit in unda
Cornua, pertimuit, seseq; exterrita fugit.
*Naiades ignorant, ignorat & Inachus ipse,
Quæ sit, at illa patré sequitur sequitur'q; sorores,
Et patitur tangi, se'q; admirantibus offert.
Decerptas senior porrexerat Inachus herbas,
Illa manus lambit, patris'q; dat oscula palmis,
Nec retinet lachrymas, & si modo uerba supersint,
Oret opem, nomen'q; suum, casus'q; loquatur.
Littera pro uerbis, quam pes in puluere * duxit,
Corporis iudicium mutati triste peregit.

ADDI. 90. uigilabant, bini uero solum dormiebant. { De Argo & eius genere, Pherecides vt quidem in commentariis Euripidis, in phœnissis citatur, hoc modo tradit.

Ἄργος ὁ διὸς γάμει πείθω, τὴν ὠκεανοῦ θυγατέρα. τοῦδε γίνεται κρίασος· τοῦδε εὐρυτάλαμος, ἀφ' οὗ ἐρυταλία πόλις ἐν ἄργει, καὶ φόρβας. τοῦ δὲ γίνεται ἀρέστωρ, τοῦδε Ἄργος, ᾧ ἦσαν ὀφθαλμοὶ τίθενται ἐν τῷ ἰνίῳ καὶ τὸν ὕπνον ἐξαιρεῖται, καὶ ἐφίσταται καὶ φύλακα αὐτὸν τῇ Ἰοῖ. Ἑρμῆς δὲ αὐτὸν κτείνει.

Hæc ille. Sunt autē qui nō vnū duntaxat oculū in occipiti habuisse hūc tradūt, sed vtrinq; geminos de qua re hi versus eodem loco citantur.

Καὶ οἱ ἐπίσκοπον ἄργον ἵει κρατερόν τε μέγαντε
Τετράσιν ὀφθαλμοῖσιν ὁρώμενον ἔνθα καὶ ἔνθα.
Ἀκάματον δὲ οἱ ὦρσε θεὰ μένος. οὐδέ οἱ ὕπνος
Πίπτεν ἐπὶ βλεφάροις, φυλακὴν δ' εἶχεν ἔμπεδον αὐτόν.

Sed Ouid. Dionisium secutus videtur, q vt ibidē legit. ἰνδεκάτῳ τοῦ κύκλου, βύργον αὐτὸν ἀμφίρεῖ, ait καὶ κύκλῳ τὸ σῶμα ὅλον ὀμματοῦσθαι.

Cæterum Arestorem, Argi patrem Pausanias Inachi generū dicit, Mycenes, à q̄ vrbs Mycenę appellata cōiugē.}

ALLEGORIA. ℂIVNO vxor Iouis ecclesiā significat vxorem Christi. Io. iuuēca eius quā Iuppiter ei dedit signat christianū populū a Christo ecclesie cōmēdatum. Argus signat mundi principes & prelatos q sunt ab ecclesia pastores & Iudices cōstituti qbus Io. i. populus christianus est cōmendatus. Iuxta illud Genesis. 46. Viri pastores sumus serui tui. Isti dicuntur habere centū oculos: qa pastores ecclesiæ debēt oculatā & circūspectā habere curā. Caput. n. eorū. i. intentio debet esse circuncinctum centum oculis. i. vniuersitate considerationū & circūspectionum quod significat in illis aialibus. Ezechielis primo q̄ erāt plena oculis ante & retro. Quia circūspectio prelatorū debet se extendere ad posteriora & anteriora & futura. Mercurius incantator q aliqū secundū poetas de masculo in fœminā se mutauit signat adulatores q secundū quòd magis credunt placere de vna actione ad aliā se transmutāt. Nunc inueniunt masculi regide absentes vituperando nunc inueniuntur fœmine molliter presentibus adulando, vn̄ pn̄t dicere illud prime ad Corinthios. Oibus oia facta sum. Isti portant secū fistulā. i. dulcia verba & deceptoria. Fistula dulce canit &c. puerb. xi. Simulator ore decepit amicū suū. Itē puerb. xvi. Vir iniquus lactat amicū suū & ducit eū per viā nō bonā. Dic ergo quòd Iuno dea & vxor Iouis. i. ecclesia sponsa Christi cōmittit argo. i. alicui circūspecto prelato custodiā Ius. i. regimen subditorum. Sed pro certo incantator. Mercurius. i. adulatores qui cōiter tales circūstant & talibus se associāt quòd ipsos faciunt in viciis obdormire & à vigilia circūspectionis cessare, & maxime qn̄ tāgunt eos virga sue iurisdictioni q̄ inducit eos in somnium maledictionis & tunc blandiendo faciunt eos mori. Ista. n. est virga qua pcussus fluuius versus est in sanguinē. Exodi. vii. Quia virga tēporalis iurisdictionis vel minime cōmēdationis illos quos tāgit quandoque facit sanguineos & carnales & sic finaliter p istos incātatores caput intētionis argo. i. prelato & supioribus auferf. & mors eterne damnationis infertur Tales supiores figurantur in Holoferne cui dormienti mulier abstulit caput: iqa re vera multis superioribus p mulierē. i. p molles psonas & adulatores: caput recte intentionis admititur & aufertur Iudith. xiiii. Ecce Holofernes iacet in terra & caput eius non est in illo. Vel dic Argus est diabolus oculatissimus q Io. mutatā in vaccā. i. peccatrices aīas in suo dominio detinebat. Sed Mercurius. i. Christus q de masculo factus est femina dū deus factus est hō qn̄. s. verbū caro factū est assumpta fistula humanitatis istū Argū. i. diabolū cōsopiui: ipsumq; p virgā crucis superauit, et de ei⁹ dominio Io idest humanā naturā liberauit, & tādē de vacca in mulierem, idest de peccatrice in iustam ipsam transformauit.

RAPH. ℂCapiebant qetē) dormiebant. ⸢Seruabant.) custodiebant ⸢Atque in statione manebāt) hoc est vigilabāt. Trāslatio est à militibus sumpta, qui in statione tūc manere dicuntur, cū diligenter excubias agunt. ⸢Spectabat ad Io.) accusatiuus est græcus. Non. n. permittit se declinare Io Ionis, vt Dido Didōis. ⸢Quāuis auer.) q̄uis in aliā partem vultū auersum haberet. ⸢Luce sinit pasci) tpe inquit diei eam pascere pmittit Argus. Nocte vero ad præsepe eam ligans in stabulis claudit. ⸢Indigno collo) ceruici vincula non merenti, ppter molliciē, atque pulchritudinē. ⸢Amara herba) ipsi filię Inachi amara, non vaccis quibus est suauis. ⸢Incubat Terra) cubat in terra & iacet. ⸢Gramen) herbā & stramē. ⸢Limosa) lutosa ac cœno infecta. ⸢Tēdere) porrigere. ⸢Brachia) manus iunctas, vt illum ad misericordiam commoueret. ⸢Et conata queri) conqueri, lamentari. ⸢Mugitus edi. ore) mugire uerbum est facticium à sono uocis boum deductum. Mugire nāque proprie boues dicuntur. ⸢Edidit) emisit. ⸢Inachidas ri.) Inachias. patronimicū pro possessiuo positum. ⸢Noua cornua) nouiter nata ⸢Fugit) fugere conata est. Neque enim seipsam fugere poterat.

*a.l. Inq.

*a.l. Naiades, ne sit quadrisylla būnomen.

*a.l. fecit.

ALLEGORIA. ℂCORNVA pertimuit: se consternata refugit) Sic uere anima peccatrix de amica dei in uaccam idest in uilem peccatricem mutata quando uadit ad fluuium sacræ scripturę: qui est fluuius dei patris ibi pro certo cognoscit se habere cornua superbiæ, & elationis: mugitum turpis & inhonestæ locutionis formam uaccinam bestialis & carnalis cōuersationis. Ista igitur se horrere debet & fluuium nili, idest fluuium lachrymarum querere Iouem, idest deum orare: & sic restitutionē formæ pristinæ poterit impetrare. Treū. primo. Ipsa autem gemens conuersa retrorsum.

Naiades. ℂNaiades ignorant) non agnoscunt sororem. Naiades autem proprie sunt fontium, & fluuiorum nymphæ, dictæ παρὰ τὸ ναίω, idest fluo, quia circa fluenta uersantur. ⸢Admirantibus) patre & nymphis. ⸢Lambit) lingit. ⸢Oret) orare vellet. ⸢Casus) infortunia. ⸢Litera pro uerbis) loco uerborum inquit litera, quam pedibus in puluere uacca effecit, indicauit patri filiam. Bouis enim pes i & o literas exprimere uidetur. quas cum uidisset Inachus, eam esse filiam cognouit.

ADDI. {Sunt tamen qui rationem in mutata Io remansisse malint, & ex ea nomen illam suum scripsisse. qualis & in sociis Vlyssis mānsisse, cum ab aliis poetis, tum ipso Homero fingitur.} ⸢Duxit) effecit. Duci autem proprie dicuntur literę cū fiunt. Vnde etiam literarum ductus à Fabio appellantur. ⸢Indiciū triste) significationem mœstam, ab effectu, quod mœrore affecit patrem. Grauius nanque pater dolebat filiam in iuuencā fuisse trāsmutatā, quàm si mortua esset. ⸢Peregit) effecit.

RAPH.

ℂ M E miserum)O subintelligatur, quod frequenter in exclamationibus ommittitur leuioribus. ⸿ Pendens in cornibus & ceruice)hoc est cornua & ceruicem amplectens. Iuuencæ autem magnitudo significatur, à cuius cornibus & ceruice Inachus illa amplectens pendere videbatur. ⸿ Ingeminat)exclamationem illam ò me miserum duplicat. ⸿ Tu ne ęs quęsita per omnes)Ordo est. Tu ne es nata & filia mihi per omnes terras quęsita? ⸿ Tu nō inuenta reperta es) signat differentiam inter inuenire & reperire poeta. Inuenimus enim quærentes, reperimus casu. ⸿ Luctus erat leuior)si non reperta, esses. Grauius enim fert pater, qđ in vaccā filia conuersa quàm si mortua esset. ⸿ Nec mutua nostris Dicta refers) hoc est nec vicissim mihi respondes. ⸿ Q uod vnum) quod solū facere potes. ⸿ Thalamos tędasq;) hoc est nuptias. Nam & thalamus sponsi sponsęq; receptaculum, siue conclaue proprie significat, & quinq; faces nouæ nuptæ præferebantur.

Mercurius in pastorē.

ALLEGORIA.

ℂ DE GREGE nunc tibi vir: & de grege natus habendus) Sic vere deus vel prælatus plangit filiam suam, idest animam rationalem quando videt eam in vaccam, idest in peccatricem mutatam. Non cum ipsa deberet ex sui conditione nobiliter maritari scilicet cum deo & angelis per gratiam in præsenti, & per gloriam in futuro ꝰista tamen de grege iferni eligit virum, idest diabolum carnem vel mundum: quibus per mala desideria se coniungit, & à quibus prolem malorum cōcipit & acquirit. Et ita mutat gloriam suam in similitudinem vituli comedētis fœnū. Ideo dicit Bernardus in meditationibus plangendo. O anima insignita dei imagine decorata similitudine, desponsata fide: adoiata spiritui capax beatitudinis, & cę. quid tibi cum carne. Respice quid est deū dimicisse & diabolum elegisse.

Me miserum, exclamat pater Inachus, inq; gemētis
Cornibus, & niueæ pendens ceruice iuuencæ,
Me miserū, ingeminat, tu ne es quæsita per omnes
Nata mihi terras? tu non inuenta, reperta es.
Luctus erat leuior, retices nec mutua nostris
Dicta refers, alto tantum suspiria ducis
Pectore, quodq; unū potes, ad mea uerba remugis.
At tibi ego ignarus thalamos, tædas'q; parabam,
Spes'q; fuit generi mihi prima., secunda nepotum.
De grege nunc tibi uir, & de grege natus habēdus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores,
Sed nocet esse Deum, præclusa'q; ianua leti
Aeternum nostros luctus extendit in æuum
Talia dicenti stellatus summouet Argus,
Erepram'q; patri diuersa in pascua natam
Abstrahit, ipse procul montis sublime cacumen
Occupat, unde sedens partes speculatur in omnes.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter mittit Mercurium in habitu pastoris ad Argum supradictum interficiendum.

Nec superum rector mala tanta Phoronidos ultra,
Ferre potest, natum'q; uocat, quem lucida partu
Pleias enixa est, leto'q; det, imperat, Argum.
Parua mora est alas pedibus, uirgam'q; potentem
Somniferam sumpsisse manu, regimen'q; capillis.
Hæc ubi disposuit, patria Ioue natus, ab arce,
Desilit in terras, illic regimenq; remouit,
Et posuit pennas, tantummodo uirga retenta est.
Hac agit, ut pastor per deuia rura capellas
Deum uehit adductas, & structis cantat auenis.
Voce nouæ captus custos Iunonius artis,
Q uisquis es, hoc poteris mecum considere saxo
Argus ait, neq; enim pecori fœcundior illo
Herba loco est, apram'q; uides pastoribus umbrá.
Sedit Atlantiades, & eundem multa loquendo
Detinuit sermone diem, iunctis'q; canendo
Vincere arundinibus seruantia lumina tentat.

RAPH.

ℂ D E G R E G E nunc tibi vir)maritus inquit de armento tibi est habendus, vnde filios vitulos tollas. Iuuencarum nanque mariti iuuenci sunt. ⸿ Nec finire licet)nec possum inquit morte tantis doloribus imponere finem. cum Deus sim immortalis. ⸿ Sed nocet esse deum)Deo quoque eleganter dicitur. Dii autem ita sunt immortales, vt ne sibi quidem mortem consciscere possint. ⸿ Pręclusaq; ia. leti)mortis. Q uoniam inquit sum Deus tantos dolores morte finire non possum. Verum sẽmper me in luctu esse oportet. Dii enim ἀθάνατοι sunt atque immortales. ⸿ Eatendit) producit, prolongat. ⸿ Stellatus Argus)quod eius oculi ad similitudinem stellarum micarent. ⸿ Abstrahit)violenter abducit. ⸿ Ipse procul) ipse inquit Argus in propinquum montem ascendit, vnde sedens in omnes partes spectabat. ⸿ Procul)propè. ⸿ Occupat)celeriter ascēdit. ⸿ Cacumen) verticem & summitatem. ⸿ Phoronidos) Phoronei neptis. Phoroneus nanque Inachi pater fuit. {Pausanias filium Inachi dicit, eumq; primum hominibus ostendisse vsum ignis. Ipsam autem Io filiam Iasi idem facit, & in Aegyptum abductam fuisse. Vnde & fabulæ locum datum, quod idem & Herodotus confirmat lib. 1. qui à Phœnicibus nautis cum cæteris virginibus raptā atque auctam tradit. Vtcunque autem res habet, licet progenitali hic accipias Pharonidis nomen à Phoroneo vetustissimus Arguiorum rege. perinde vt Dardanis, à Dardano, & cætera. Phoronei autem & Statius meminit, primo Theb. Q ua Danaus libare Deis, seniorq; Phoroneus, Assueti & cæ.} Narrat autem quemadmodum Argus à Mercurio fuit interfectus, eiusq; oculi caudæ pauonis fuerunt à Iunone appositi. ⸿ Natumq; vocat) Mercurium. Nam Mercurius Iouis fuit filius ex Maia, vna ex Pleiadibus, quæ septem Atlantis filię fuere, non ex Electra, sed ex Pleione nympha susceptæ, vnde & Pleiades sunt nominatæ, postea in sidera translatæ, ac in humero tauri collocatæ, Vergiliæ à latinis vocantur quod veris tempore oriantur. ⸿ Lucida Pleias)Maia pleiadum splēdidissima. ⸿ Leto det)interficiat. ⸿ Parua mora est sumpsisse)figura ē poetica. ⸿ Alas pedibus) hoc est talaria alata, quæ idcirco Mercurio attribuuntur, quod planetarum omnium sit velocissimus. ⸿ Virgam somniferam) Caduceum dicit, de quo & Virgilius. Tum virgam capit, hac animas ille euocat orco, Pallentes, alias sub tristia tartara mittit. Dat somnos adimitq; & lumina morte resignat. ⸿ Tegimenq; capillis) petasum & pileum. ⸿ Ioue natus) Mercurius Iouis filius ex Maia. Obiter autem Mercurii quoque Metamorphosin in pastorem, poeta describit. ⸿ Et posuit pēnas)hoc est deposuit talaria alata. ⸿ Per deuia rura)per inuias syluas. ⸿ Dū vehit adductas)dū inqt ducit capellas congregatas. Tametsi vehi proprie dicantur, quæ geruntur. ⸿ Structis auenis)tibia quam ex auenis construxerat, est autem auena genus frumenti notius quàm vt sit exponendum, ex cuius calamis tibiæ etiamnum à rusticis conficiuntur. ⸿ Voce) sono. ⸿ Nouæ ar.) Tibiæ nouiter à Mercurio inuentæ. ⸿ Custos Iu.) Argus à Iunone custos Io in vaccam conuersæ appositus. ⸿ Hoc saxo) hoc monte. Vtrunque enim frequenter pro altero ponitur à poetis. ⸿ Fœcundior) vberior. ⸿ Pastoribus) otio & quieti pastorum. ⸿ Atlantiades) Mercurius nepos Atlantis ex Maia. ⸿ Iunctis arundinibus) sono tibiæ. ⸿ Vincere) superare, in somnum inducere. ⸿ Tentat) conatur. ⸿ Seruantia lumina) oculos obseruantes atque custodientes vaccam.

RAPH.
Phorone[us]
ADDI.

Mercurius

Pleiades.

Mercurius

⸿ Ille

Ille tamen pugnat molles euincere somnos,
Et quamuis sopor est oculorum parte receptus,
Parte tamen uigilat, quærit quoq; (nanq; reperta
Fistula nuper erat) qua sit ratione reperta.

ARG. FABVLAE SEQ.

Syrinx nympharum Naiadum, quæ circa montes Arcadiæ vagabantur, speciosissima proditur fuisse, Quā cū Pan Mercurii filius adamasset, & eam persequens vsq; ad amnem Arcadiæ Ladona compulisset, ne vi castitatem deponere cogeretur, sororum auxilio in arundinem conuersa est, ex qua fistula est composita, quæ nomine eius syrinx nūcupatur, cuius cantu Argus in somnos compulsus est, quo facilius eum Mercurius interficere posset.

Tum Deus Arcadiæ gelidis in montibus inquit
Inter Hamadriadas celeberrima Nonacrinas
Naias una fuit. nymphæ Syringa uocabant.
Non semel & Satyros eluserat illa sequentes,
Et quoscunq; Deos, umbrosa'q; sylua, ferax'q;
Rus habet, Ortygiam studiis, ipsam'q; colebat
Virginitate Deam, ritu quoque cincta Dianæ,
Falleret, & posset credi Latonia, si non
Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat redeuntem colle Lycæo
Pan uidet hanc, pinu'q; caput præcinctus acuta
Talia uerba refert. Tibi nubere nympha uolentis
Votis cede Dei. restabat plura referre,
Et precibus spretis fugisse per auia nympham,
Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem
Venerat, hic illam cursum impedientibus undis,
Vt se mutarent, liquidas orasse sorores,
Pana'q;, cum prensam sibi iam Syringa putaret,
Corpore pro nymphæ calamos tenuisse palustres,
Dum'que ibi suspirat, motos in arundine uentos
Effecisse sonum tenuem, similem'que quærenti,
Arte noua, uocis'que Deum dulcedine captum,

RAPH.

ILLE tamen) suaues inquit somnos à Mercurio immissos repellere conatur. Nanque reperta Fistula nuper erat) Parenthesis est, causam continens inquisitionis Argi. Tam cōcinne autem fabulam fabulæ connectit Poeta, vt cum multas simul describat transfigurationes, minime tamen à proposito discedat. Exponit enim quemadmodum Syrinx nympha Ladonis fluuii filia ardenter à Pane Deo amata, ne virginitatem amitteret, in arundinem apud Ladonem fluuium fuit commutata, ex qua Pan ad mitigandos amoris ardores sibi fistulam composuit. Vnde Virgilii Pan primus calamos cera coniungere plures Instituit.

Syrinx in arundinē.

ADDI.

{Fabulæ autem occasionem dedisse natura fluuii videtur quod arundinosus, & lanas nutriat, vnde & Dionysius Εὐκάλαμον πόταμον καὶ εὐτραφόεντα λαδῶνα, vocat} Tum Deus inquit) tunc Mercurius narrare cœpit. Arcaniæ gelidis in montibus) Arcadia regio est, Achaiæ contermina, ab Arcade Iouis & Calistus filio denominata. Variis enim nominibus antea fuit appellata. Nam & Pelasgia & Parrhasia fuit vocata. Sunt qui illam & Gigantitida & Azaniam & Paniam appellarint. Inter Ha. No.) nymphas arcadicas. Nonnacris nāque vrbs fuit Arcadiæ dicta à Nonacri Lycaonis vxore, vt Pausanias ait. Vnde Nonacrinæ nymphæ sunt appellatæ. Hamadriades autem nymphæ dicuntur, quæ vna cum arboribus & oriūtur & occidunt, vnde etiam Hamadriades sunt dictæ, ἅμα enim simul δρῦς δρυὸς arbor apud veteres græcos dicebatur, quamuis nunc pro quercu ponatue. Naias vna fuit) Naiades fluminum ac fontium sunt nymphæ, ἀπὸ τοῦ νάειν, hoc est, à fluendo dictæ. Nympharum enim aliæ sunt fluminum, quæ Naiades (vt dixi) vocantur. Aliæ Nemorum, syluarumq;, quæ Dryades. Napeæ. Hamadriades. Aliæ montium quæ Oreades ἀπὸ τοῦ ὄρους, hoc est, à mōte cognominantur. Nymphæ Syrin. vo.) ab illi9 nomine tibia à græcis syrinx appellatur. Tametsi Herodianus nomen esse facticium ait, à sono ipsius fictum. Non se. & Sa.) sæpius inquit & Satyros & reliquos syluarum Deos elusit. Dianam enim imitabatur, virginitatemq; seruare decreuerat. Satyri autem Dii esse syluestres crediti sunt, quod huiusmodi animalia in desertis solum, præsertim Aethiopiç inueniuntur. Et quoscunque Deos) Syluanos, Faunos ac panes ait: Hos nanque syluarum ac nemorum Deos antiquitas putabat. Ortygiam Deum) hoc est Dianam. Ortygia nanque insula est, quæ alio nomine Delos frequentius vocatur, sic dicta (vt ait Solinus) Quod in ea primum sunt visæ coturnices, quos græci ortygas vocant. Phanodicus vero in Deliacis & Nicander in Aetolicis narrat quemadmodum ex Ortygia, quæ est in Aetolia & Delos Ortygia fuit appellata, & vrbs apud Ephesum, & insula Siciliæ adiacens. Omnes. nanq; hæ vocantur Ortygiç ab Aetoliæ Ortygia. Vnde in varia loca coloniæ deductæ fuerūt. Nequaq̄ autem Delos ex eo Ortygia dicta est, quod Asteria Latonæ soror in ortygiam, hoc est coturnicem ibidem fuit trāsmutata.

Arcadia.

Non acris.

Hamadriades.

Nympharum nomina.

Satyri.

Ortygia.

ADDI.

{Atqui de ortygiæ appellatione. & quod ab ortyge, hoc est, coturnice nomen hoc acceperit Delus, etiam in Scholiis Callimachi eodē modo legitur. Quanquam ibidem non Asterie, sed Latona in coturnicem versa dicatur. Homerus autē in hymnis, Ortygiā diuersam atque aliam à Delo facere uidetur, q Apollinem quidem in Delo, Dianam autem in Ortygia natā dicit. Quod idem & Orpheus facit, apud quem in hymno Latone legitur.

Γειναμένη φοῖβόν τε, ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
Τὴν μὲν ἐν ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ δήλῳ.

Quare videtur Diana, quasi peculiari quodam epithero Ortygia à poetis dici. cum idem cognomentum Apollini Additum non facile inueniatur.

RAPH.

RITV Dianæ) more Dianæ. Latonia) Diana Latonæ filia. Sic quoque fallebat) quamuis inquit Syrinx corneum habeat arcum, Diana tamen esse videbatur, adeo illi similis erat. Pan videt hanc) Pan Deus est pastorum & nemorum. Pinu acuta) corona ex pinu confecta. Pinus enim Pani Deo dicata fertur, vnde etiam ea coronatur.

Pan.

ADDI.

{Pani vt & Satyris & Syluano, pinum ea de causa assignari volunt quidam, quod is in comitatu Magnę matris, cui arbor hęc sacra, frequēs sit, habeaturq; velut πάρεδρος quidā illius. Vnde & à Pindaro ὀπάδος μεγάλας μάτρος dicatur. Sed ego inuenio Pityn, quæ græcis Pinus est, puellam fuisse, pariterq; à Borea & à Pane amatam, Sed quia illa Boreę Pana præposuisset, iratū Boream, in saxa propulsatam illā neci dedisse, terrā autē vicem puellæ miseratam, in arborē cognominē eandē mutasse, cui9 virētibus ramis Pan coronari postea solitus sit. Meminit fabulę hui9 etiā Ruellius de natura stirpiū.} Votis cede) cupiditati obsequere. Tibi nubere volētis) te vxorē ducere cupiētis. Est. n. ἀκυρολογία poetis cōcessa. Vir. Hunc ego si potui tm̄ sperare dolorē. Nā viris ꝓprie nubere mulieres dicūr. Facile tn̄ adducor, vt putē illū totū sensum subditiciū eē, cū & in qbusdā vetustis exēplaribus nō inueniaꝛ, & in aliis varie legatur. Nā in quibusdā verba, & in aliis, plura scriptū est, Sic igitur mihi placet esse legēdū, vt totus ille sensus expūgatur, ac verba, non plura scribantur, hoc modo. Talia verba refert: restabat verba referre. Vt itelligam9 uerba Panos ad Syringa à Mer. nō fuisse relata, qui cum uidisset Argū somno oppressum, statim uocē cohibuit, ipsumq; iterfecit.

Syringa in arundinē.

ADDI.

{Ego pręter acyrologiā, cuius Regius hic meminit, nihil adeo uideo, cur quicquā huic loco eximēdum aut mutādum sit. Itaq; ueterem lectionem retineo, Regii castigationem aliis examinādam relinquēs.} Et precibus) describit ea quę Mer. narranda de Syringe restabant. Per auia) per loca in uia. Ladonis ad amnē) Ladon fluuius est Arcadiæ lenissimus. Liquidas sorores) Naiades. Calamos palustres) cannas in paludibus nascentes. Dumq; ibi suspirat) ibi in calamo suspirat Syrinx.

Ladon.

ADDI.

{Vel potius Pan ob amissam nympham.}

RAPH. ℂHOC mihi consilium) volo inquit Pan hoc consilium mihi tecum esse commune. Vt enim tu in arundine quereris, ita ego hac eadem arundine meos solabor ardores.

ADDI. {Quidam hoc loco pro, consilium: condylium legit, quod græcis annulum significat. Vultq; calamorum istam complexionem hoc nomine significari. Quoniam & Mart. alibi dixerit, Parem fistula condyli sonabit: quod quanquam ipse nõ ita probem, preterire tamen hic nolui.} ⸿Disparibus) inæqualibus. ⸿Compagine) coniunctione. Compago autem & compages in eadem dicitur significatione.

* Scribo conciliũ .i. cõiunctio, societas, cõsuetudo ut sit Panos sententia sed qñ Syringis cõsuetudine frui nõ potuerit, eã fistulam eius loco sp ut sociã habiturũ.

ALLEGORIA. ℂINTER seiunctis nomen tenuisse puellæ.) Ista nympha potest significare animam peccatricem: & obstinatam: quæ dei amicitiam vilipendit, & ad flumina: idest ad mũdi delitias se conuertit. Nam ista familiariter mutatur in arundinem: idest in personam vanam: & instabilem: & nociuam quæ ad modum arundinis per peccatum feliciter frangitur: & vento vanitatis & inanis gloriæ agitatur. De tali dicitur Matthei. II. Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? Et quandoque tales fiunt fistula Mercurii: idest diaboli: in quantum scilicet diabolus incantat & decipit auditores suos sicut patet de hereticis & de malis suggestoribus. & luxuriosis: & de vetulis makerellis quæ primo fuerunt Nymphæ: idest iuuenes & pulchræ: & tandem in fluuio carnalis voluptatis arundo sunt effectæ id est maræ: turpes: & siccæ: quæ finaliter à diabolo arripiuntur: & eius fistula ad decipiendum alios efficiuntur.

Hoc mihi * consilium tecum dixisse manebit,
Atq; ita disparibus calamis compagine ceræ
Inter se iunctis nomen tenuisse puellæ.
Talia dicturus uidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaq; lumina somno,
Supprimit extemplo uocem, firmatq; soporem
Languida permulcens medicata lumina uirga.
Nec mora, falcato nutantem uulnerat ense,
Qua collo est confine caput, saxoq; cruentum
Deiicit, & maculat præruptam sanguine rupem.
Arge iaces, quodq; in tot lumina lumen habebas,
Extinctum est, centumq; oculos nox occupat una.
Excipit hos uolucrisq; suæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam stellantibus implet.

ARG. FABVLAE SEQ.

IO supradicta cum furiis exagitata orbem terrarum percurrisset, nouissime in Aegyptum delata est, ac placata Iunone a Ioue, in pristinam figuram * reuersa, Isidis Deæ nomen accepit, Isigeraq; dea est appellata.

Protinus exarsit nec tempora distulit iræ,
Horriferamq; oculis, animoq; obiecit Erinnyn,
Pellicis argolicæ, stimulosq; in pectore cæcos
Condidit, & profugam per totum terruit orbem.
Vltimus immenso restabas Nile labori,
Quem simulac tetigit, positisq; in margine ripæ
Procubuit genibus, resupinoq; ardua collo,
Quos potuit solos * tendens ad sydera uultus,
Et gemitu, & lachrymis, & luctisono mugitu
Cum Ioue uisa queri est, finemq; orare malorum.
Coniugis ille suæ complexus colla lacertis,
Finiat ut pœnas tandem, rogat, inque futurum
Pone metus, inquit, nunquam tibi causa doloris
Hæc erit, & stygias iubet hoc audire paludes.
Vt lenita Dea est, uultus capit illa priores,
Fitq;, quod ante fuit, fugiũt de corpore setæ,
Cornua decrescunt, fit luminis arctior orbis,
Contrahitur rictus, redeunt humeriq;, manusq;,
Vngulaque in quinos dilapsa assumitur ungues,
De boue nil superest, formæ nisi candor in illa,

RAPH. ℂNomen puellæ) Græci nanque fistulam Syringa vocant.

ADDI. {Cuius exemplum siue speciẽ videre est apud Theocritum in Idyllio quod Syrinx inscribitur: fistulam autem à Pane inuentam, & Plinius tradit lib. 7. cap. 56.}

Cyllenius. ⸿Cyllenius) Mer. à Cyllene Arcadiæ monte, in quo natus fuisse memoratur. ⸿Succubuisse) victos fuisse. ⸿Languida lumina) oculos somno occupatos. ⸿Medicata virga) Caducei est periphrasis. ⸿Falcato ense) in falcis modum recuruo gladio, à Grecis harpe vocatur. ⸿Nutantem) caput concutientem, vt dormitantes faciunt. ⸿Qua collo est confine caput) qua caput coniungitur cum collo. ⸿In tot lumina) in centum oculis. Lumen nãque & oculum & lucem significat. Est autem ἀρχαϊσμός. Nunc.n. in tot luminibus dicimus. ⸿Occupat) cprimit. ⸿Vna nox) vna obscuritas & mors, vna.n. omnes extincti sunt.

ADDI. {Quidam autem duos hos versus, quasi quoddam epitaphium Argi esse volunt, idq; saxo inscriptum fuisse sanguine Argi. Nam id sibi velle, quod dicitur, & maculat proruptam sanguine rupem.} ⸿Excipit) ex capite Argi capit. Excipere autem modo suscipere cadentia significat: & verba dictata cum scribuntur: modo excludere & ab aliis separare. Vnde exceptiones apud iurisconsultos & oratores dicuntur exclusiones, quibus id excluditur quod in intentionem ab actore est deductum. Interdum excipere est insidiis aliquem capere. Virgil. Excipit incautum. Vnde excipulæ deriuantur, quibus pisces capiuntur. ⸿Saturnia) Iuno Saturni filia. est enim antonomasia. Appellatio nãq; pro nomine posita est. ⸿Collocat) apponit. ⸿Suæ vo. pen.) Periphrasis est pauonis, Nã pauones sub tutela Iunonis esse dicuntur. ⸿Stellantibus) more stellarum fulgentibus. ⸿Protinus exarsit) inflammata est ira, nam in Io vaccã indignata est Iuno, cuius cã Argus fuerat iterfect⁹. Quare illi furorẽ imisit, quo p totũ terrarũ orbẽ acta est. Cũ autẽ ad Nilũ peruenisset, miseratione Iouis pristinã recuperauit figuram, Deaq; effecta, Isis fuit appellata. ⸿Nec tpa distulit iræ) hoc ẽ, nec vindictã I alid distulit tps. ⸿Horriferã Erinnyn) horrendã furiã.

Erinnyes. Erinnyes. n. furiæ dñr ifernales. ⸿Pellicis argolicæ) Io Inachi argiuorũ fluuii filiæ.

Arge. Ab Argis nãq; clarissima vrbe Peloponesi, cuius Rex fuit Inachus, argolicus declinatur. ⸿Stimulos cę.) furores occultos. ⸿Cõdidit) abscõdidit. ⸿Profugã) porrò fugatã. ⸿Restabas Ni.) Apostrophe ad Nilũ, qui fluuius

Nilus. est Aegypti, à Nilo rege nominat⁹, vt Diodorus ait. Nã antea Triton vocabatur, vt scribit Hermippus. ⸿Quem simul ac tetigit) ad quẽ postquã peruenit. ⸿Tendens ad sydera vultus) tendens quidem I nouis perperã legitur exemplaribus, sed in vetustis recte scriptũ est tollens.

* a. Tollens.

⸿Luctisono mugitu) luctũ sonãte & referente. ⸿Et Stygias iubet hoc audire paludes) hoc est p paludẽ stygẽ iurauit, cuius nomen Dii fallere nõ audebãt, vt Virgil. scribit.

Io ex [illegible] ca homo. ADDI. {τλῖνδ᾽ ζωῆς τιμῶσι, περίεσι δὲ [illegible] αὐτὴν μὲν [illegible] θεῶν μέγαν ὅρκον, inquit Hesiodus.} ⸿Vt lenita Dea est) postquam Iuno fuit mitigata. ⸿Fitq; qđ ante fuit) hoc est humanæ restituit figuræ. ⸿Fugiunt) celeriter cadũt. ⸿Setæ) pili duriores. ⸿Decrescũt) diminuunt. ⸿Fit luminis arctior orbis) hoc est oculorum orbes strictiores fiunt. ⸿Contrahitur rictus) os diminuitur. ⸿Redeunt humeriq; manusque) hoc est armi in humeros, pedesq; anteriores in manus conuersi fuerunt. Qui nãq; in aliis animalibus armi, in homine humeri vocantur, vt Pli. ait. ⸿Vngula dilapsa) diuisa. ⸿In quinos vngues) inter vnguem & vngulam differentia signatur. Vngula nanq; est aut solida, vt equorum aut bifida, vt boum. Vngues vero sunt multifidi, ut hominum & leonum: Neque enim ungues hominum sunt tm̃ (ut imperiti putant) sed aliorũ quoq; aĩaliũ. ⸿De boue nil superest) de figura bouis nil restat.

Officioq; pedum nymphæ contenta duorum
Erigitur, metuitq; loqui, ne more iuuencæ
Mugiat, & timide uerba intermissa retentat.
Nunc Dea * linigera colitur celeberrima turba.
Hinc Epaphus magni genitus de * semine tandem
Creditur esse Iouis, per'q; urbes iuncta parenti
Templa tenet. Fuit huic animis æqualis, & annis
Sole satus Phaethon, quē quondā magna loquentē,
Nec sibi cedentem Phoebo'q; parente superbum
Non tulit Inachides, matri'q; ait, omnia demens
Credis, & es tumidus genitoris imagine falsi.
Erubuit Phaethon, iram'q; pudore repressit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuicia matrem.
Quo'q; magis doleas genitrix ait, en ego liber
Ille ferox, tacui, pudet hæc opprobria nobis
Et dici potuisse, & non potuisse refelli.
At tu, si modo sum cœlesti stirpe creatus,
Ede notam tanti generis, me'q; assere cœlo.
Dixit, & implicuit materno brachia collo.
Per'q; suum, Meropis'q; caput, tædas'q; sororum
Traderet, orauit ueri sibi signa parentis.
Ambiguū est Clymene precibus Phaethontis, an ira

ALLEGORIA. SIC debent facere iuuenes religiosi qui de dominio argi: idest diaboli ad flu. deuotionis fugiunt, vbi de vacca in fœminam: idest de peccatore in iustum mutantur, quia vere isti debent timere loqui. Nam qui de nouo sunt mutati & conuersi: ne forte loquantur sicut vaccæ: idest sicut carnales & indiscreti vtile est eis tacere. Prouer. 17. Stult⁹ si tacuerit sapiēs reputabitur Et Amos. 5. Prudens in tempore illo tacebit quia tempus malum est, Vel dic quod Io. amica Iouis: idest anima Christi sponsa & amica quandoq; efficitur vacca per peccatum: idest vilis & bestialis, & argo: idest diabolo subiugatur: sed tādem Iuppiter: idest Christus ipsam de argi: idest diaboli dominio liberat per contritionē & ad flu. i. ad sacramētum baptismi vel flu. lachrymarū fugit per confessionem, & sic de peccatrice in iustam conuertitur & mutatur, & ad amorem pristinum quem per peccatum perdiderat, recipitur, & restaurat ei Iuppi. figuram humanam: idest conuersationem honestam. Et tandem in morte ipsam in cœlo collocat. & inter cœli numina: idest inter sanctos angelos computantur. Sapien. 5. Ecce quomodo computati sunt inter filios dei & inter sanctos sors illorum est. Et claritatem stellarū ipsi præstat. Genesis pri. Stellas posuit in firmamento cœli & Sapien. 3. Fulgebunt iusti & tanquam scintillæ in arundineto discurrent, Dicit Ouidius quòd Syringa fuit quædā Nympha quam amauit Deus qui dicitur Pan: quam cum sibi vellet rapere nec ipsa consentiret, venit illa fugiens ad ladonem fluuium rogans eum quòd mutaret eam, & mutata est in arūdinem in ipso fluuio: de qua quidem arundine facta est fistula de qua Mer. Argum consopiuit. Et sic per talem mutationem ipsius Panos petulantiam declinauit. Atq; ita disparibus calamis compagine ceræ.

...b. 16.

...APH. NYMPHE) Io nympha Inachi filia. Est enim nominatiui casus nymphe, eoq; sine diphtongo est scribendū. Et timide verba intermissa retentat) hoc est cum timore iterum loqui conatur. Verba intermissa) verba diu omissa. Nam intermittere est ad tempus omittere atq; deponere. Retētat) iterum tētat, experiturq; an loqui possit. Nunc dea) nunc inquit Io pro dea Iside colitur ab Aegyptiis lineas vestes gestātibus. Isidis nanq; sacerdotes lineis vestibus vtebantur. Isidem vero Aegyptii (vt tradit Diodorus) Lunam esse putāt, vt Osiridem Solem, interpretanq; antiquam, sumpto nomine ab æterno & antiquo illius ortu. Addunt illi cornua tum propter aspectum, sic enim videtur, quo tempore primis diebus apparet, tum quia bos illi ab Aegyptiis sacrificatur. Quidam autem Isidem Iouis Aegyptii regis filiam fuisse, eandemq; cum Cerere esse, quæ ab Osiride frater vxor accepta, multa contulerit ad vsum vitæ humanę. Prima enim triticum & hordeum, quæ prius incognita hominibus casu inter cæteras herbas oriebantur, inuenisse fertur. Leges quoq; Isidem statuisse ferunt: quibus iustitia æque omnibus seruaretur, vi atq; iniuria timore pœnæ sublatis. Hac de causa prisci Græci Isidem legiferam appellarunt, tanquam primam legum inuētricem. Osiride autem marito interfecto iurasse dicitur Isis se nulli alii nupturam, ac iusto deinceps imperio regnasse, beneficiisq; in populos omnes alios reges superasse, ac post obitum, Deorum honores consecutam, & in Vulcani templo apud Memphim sepultam fuisse, asserunt autem Aegyptii, id quod ferè poetæ omnes testantur Isidem plurima inuenisse

...sis dea Aegyptiorū ...siris.

ad morbos medicamenta, medicæq; arti multum contulisse, ac in Deorum quoque numerum relatam, gaudere hominum cultu, inq; eorum valetudine pręcipue versari, quin etiam in somnis palàm iis opitulari, quos censuerit dignos. Et qui illius monitis obtemperent, præter opinionem curari, etiam quorum medici salutem desperarint. Visu quoque aut alia quapiam corporis parte debiles illius Deæ numen implorantes in pristinam restitui valetudinem. Signa vero horum esse dicunt, non græcas fabellas sed opera. Pene totum namque terrarum orbem Isidem colit propter manifestas illius morborum curationes. Hæc & multo plura de Iside Diodorus. Cæterum Ouidius Græcorum figmenta sectatur. Hinc Epaphus) Epaphi ac Phaethontis iurgia idcirco describit poeta, vt commodius librum secundū cum primo, & mutationem sororum Phaethontis ipsius in populos cum superiore transformatione connectat. Epaphus enim Iouis & Ius filius in altercatione Phaethontem non esse Apollinis filiū dixit: qua contumelia Phaethon indignatus Clymenen matrem rogauit, vt sibi verū ostenderet genitorem. Illa Apollinem esse asseuerauit, vtq; se ad Apollinis regiam conferret ac ab ipso sciscitaretur, hortata est. Eò cum venisset Phaethon, accepit se Apollinis filium esse, à quo hortatus, vt quicquid vellet peteret, se enim nihil negaturum, impetrauit à patre, vt Solis currum vnum diem regeret. Cum vero non terras modo, sed cœlum quoq; imperitus equos Solis gubernandi combureret, Iouis fulmine in Padum fluuium præcipitatus est. Huius vero sorores cum finem lachrymis non imponerent, Deorum miseratione in populos arbores, earum'q; lachrymę in electrum conuersæ feruntur. Hinc Epaphus) ex hoc inquit Epaphus Iouis filius esse creditur quòd Io mater eius ab Aegyptiis tanquam Dea colebatur. (Est autem hic Epaphus, is qui ab Aegyptiis Apidis nomine colitur. Sic etiam & Herodotus lib. 2. inquit ὁ δὲ ἆπις κατὰ τὴν ἑλλήνων γλῶσσαν ἐστὶ ἔπαφος. Iunctim autē colebantur Apis & Isis. Porrò Epaphus dictus est, ὅτι ζεὺς ἐπαφησάμενος τὴν ἰοῦς πάλιν εἰς γυναῖκα αὐτὴν μεταμόρφωσεν. vt Gręci tradunt.) Phaethon) Apollinis & Clymenes nymphæ fuisse filius dicitur. Vnde & splendens interpretatur φαέθων. Est etiam Solis epitheton apud Homerum in. 5. iliados, ἠέλιος φαέθων Est autē nomen trisyllabum, non bisyllabum (vt quidam putant) pręcipientes cum æ diphthongo esse scribendum. Non tulit Inachides) Epaphus Inachi nepos. Et tulit ad Clymenē matrē) Clymene nympha fuisse fertur Oceāi & Tethios filia, ex qua Apollo sustulit Phaethōtem. En ego liber ille ferox) indignatur Phaethon, quod cum aliàs & liber & ferox in respondendo esse consueuerit, nihil tunc Epaphi conuitiis responderit. En particula est indignantium propria. Refelli) cōfutari. Ede notam) ostēde signum Meq; assere cœlo) hoc est, me tua defensione cœlo ascribe, me defende ac pręsta Deū esse. Et implicauit) iniecit. Meropis'q; caput) vt per vitā Meropis viri, Nā Clymene post Phaethōtē ex Apolline susceptū Meropi nupsit. Meropes sanè hoies ab Homero dicunt à vocū diuersitate, μείρω nāq; diuido, ὄψ ὀπὸς vox dicit siue quo distinctā habeāt vocē à vocib⁹ brutorū aīaliū. Meropes ēt sunt aues apibus infestæ, vnde ēt apiastræ vocātur, quod apes comedāt. Virg. in Geor. Meropes, aliæ'q; volucres. Tędas'q; sororū) nuptias suārum sororū, quas matri curæ esse sciebat.

*a. l. Niligena. *a. l. sanguine.

Lib. 1. de Anti. gest. Epaphi ac Phaethontis iurgia.

Epaphus Apis.

Phaethon

Clymene.

Meropes.

Mota magis dicti sibi criminis, utraq; cœlo
Brachia porrexit, spectansq; ad lumina Solis
Per iubar hoc, inquit radiis insigne coruscis,
Nate tibi iuro, quod nos auditq;, uidetq;,
Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem
Sole satum, si ficta loquor, neget ipse uidendum
Se mihi, sitq; oculis lux ista nouissima nostris.
Nec longus patrios labor est tibi nosse penates,
Vnde oritur terræ domus est contermina nostræ,
Si modo fert animus, gradere, & scitabere ab ipso.
Emicat extemplo lætus post talia matris
Dicta suæ Phaethon, & concipit æthera mente,
Aethiopasq; suos, positosq; sub ignibus Indos,
Sydereas transit, patriosq; adit impiger ortus.

RAPH. ¶DICTI criminis) obiecti criminis. ¶ Per iubar hoc) per hoc Solis splendorem. Nam iubar proprie significat luciferũ stellã, quod iubar lucis effundat. Virg. It portis iubare exorto delecta iuuentus. A lucifero autem omnis splendor iubar appellatur. Sol autem dictus est (ut Ciceroni placet) quod unus sit & non plures, quodq; tantam claritatem solus obtineat. ¶ Insigne) ornatum, clarum. Vnde insignia dicuntur signa & ornamenta virtute adepta. ¶ Radiis coruscis) fulgentibus, micantibus. Radius autem non solum fulgor micans dicitur, sed virga quoq;, qua Geometræ lineas designant. Virg. descripsit radio totum quin gentibus orbem. Est etiam instrumentum textorum. Virg. Excussi manibus radii. Est & instrumẽtum, quo mensuræ æquãtur, quod etiã hostorium dicitur. Plau. Dii Deæq; omnes tantam vobis lætitiam, tot gaudia sine radio cumuletis. Est etiam radius oliuæ genus oblongæ, de qua Virg Nec pingues unam in faciem nascuntur oliuæ, Orcades & radii & amara pausia baca. Rotæ quoq; radios habere dicuntur. ¶ Quod nos auditq; videtq;) hoc est sentẽ-

Lib.2.c.6. tia Homeri dictum esse videtur. Nam ut scri. Plin. Sol fertur medius planetarum amplissima magnitudine, ac potestate, nec temporum modo terrarumq;, sed syderum etiam ipsorum cœliq; rector. Hunc mundi esse totius animum ac planius mentem. Hunc principale naturæ regimen, ac numẽ cre-

Sol. dere decet opera eius æstimantes. Hic lucem rebus ministrat aufertq; tenebras. Hic reliqua sydera occultat. Hic vices temporum, annumq; semper renascẽtem ex usu naturæ tẽperat. Hic cœli tristitiã discutit, atq; etiã nubila humani animi serenat. Hic suum lumen cæteris quoq; syderibus fœnerat præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, ut principi literarum Homero placuisse in uno eo video. ¶ Tẽperat) regit ac gubernat, nam Solis calore omnia temperantur. ¶ Si ficta loquor) hoc est si mentior, & falsa dico. Omne enim fictum est enim quod nõ est factum sed fieri potuit, falsum autem vanum & fictum differunt, ut scri. Don. Nam falsum est fictũ mendacium simile veritati. Vanum nec possibile, nec verisimile. Fictum totum sine vero, sed verisimile. Falsum loqui mendacis est. Fictum callidi. Vanum stulti. Falsum loqui culpæ est. Fictum virtutis. Vanum vecordiæ. Falsis decipimur. Fictis delectamur. Vana contemnimus. ¶ Neget ipse vi. Se mihi) aspi. Optat autem Clymene ut moriatur si mentitur Phaethõti. ¶ Sitq; lux ista nouissima) hoc lumẽ Solis ultimum sit mihi. ¶ Nec longus patrios) nec longo inquit tibi labore opus est, cognoscas & videas patris tui domum. ¶ Nosse) cognoscendi. Est enim constructio græca; nã Græci infinitis pro gerundiis utuntur. ¶ Patrios penates) patris tui ædes. ¶ Contermina) confinis. ¶ Nostræ terræ) Aethiopiæ. Aethiopia nãq; Indiæ, unde Sol oriri videtur, finitima est. ¶ Si modo fert anim⁹) hoc est si modo ad hoc te inclinat animus, ut eas ad patris ædes videndas. ¶ Et scitabere) inuestigabis. Scitari nanq; est rogare ut sciamus. ¶ Emicat) Exiit. ¶ Et cõcipit æthera mente) hoc est omnia magna sibi promittit. Nam ætherem quoq; pertransire posse sperabat. ¶ Aethiopasq; suos) è quibus Phaethon erat unus. {Vel quot Aethiopibus imperauit Phaethon, ut est apud Berosum.} Aethiopes autem ab Aethiope Vulcani filio, qui Aethiopiam à nomine suo appellauit, ut lib. vi. narrat Plinius, fuere cognominati, quamuis alii quod ustam habeant faciem putent, dictos [illegible], quod est uro & [illegible] facies. ¶ Sub ignibus sydereis) sub feruoribus Solis. Indi vero populi sunt orientis ab Indo fluuio cognominati. Aethiop[...] ADDI[...]

Finis lib. I. Metamor. Ouidii.

ANNOTATIONES GIBERTI LONGOLII, IN LIBRVM PRIMVM Ouidii Metamorphoseon.

Vnus erat toto naturæ uultus in orbe,

Descriptio χάους, quod ex sententia Hesiodi, antea omnia extitisse narrat, illustratur ea circunstantiarum amplificatione. Dictum autem est χάος ἀπὸ τοῦ χάινειν, vel ἀπὸ τοῦ κέχυσθαι εἰς ἄπλωμα.

Induit ignotas hominum conuersa figuras.

Non diu constitit vis illa animi diuina & cœlestis sed mox ex perfectissimo statu in peius declinare cœpit, quàm rē poetæ per seculorum mutationem indicarunt. De his ætatibus lege Hesiodum .I. opera & dies, & Aratum in φαινομένοις: à quibus multa transtulit. Ouidius.

Vincla minacia collo — Pœna metusq; aberant, nec * uerba minantia fixo

Periphrasis legum, quæ à Seneca dicūtur minis mista præcepta: ob id autem scribebantur in tabulis æreis, quòd perpetuo eas vigere volebant.

Non scelerata tamen. De duro est ultima ferro.

Cum Saturno aurei seculi rectore cœli arce deiecto terret Iuppiter mūdum, sic ipsum in diuersa tempora coartauit, vt Ver, quod fuit ante continuum serena tranquillitate in partem anni quartam, & in augustissimum agere etur tempus, vt huic sederet ardor æstatis, & tertio sequeretur autumni infida temperies, & post hoc totus annus rigida hyeme clauderetur. Vt hæc quatuor tempora qualitates imitarentur, & ordinem seculorum constituit Iuppiter.

Protinus irrupit uenæ peioris in æuum

Omne nefas: fugere pudor, uerumq;, fidesq;,

Ita Theognis.

ὤχετο μὲν πίστις μεγάλη θεὸς ὤχετο δ' ἀνδρῶν σωφροσύνη, χάριτες τ' ὦ φίλε γῆν ἔλιπον.

Victa iacet pietas, & uirgo cæde madentes

Poeta ὡσαύτως δ' ἀνθρώπων γένος ἐφθίτο. Aratus virginem δίκην, ideft Iustitiam fuisse dicit, hanc Theophrastus etiam virginem apud Gellium prodidit. Et Hesiodus, παρθένος δίκη ἐκγεγαυῖα. Aratus autem Astræam nominatam cēset ab Astræo; primo astrorum parente.

Et cum Cylleno gelidi pineta Lycæi,

Hi montes Arcadiæ sunt, Iuppiter autem in Arcadia plurimum versatus est, vnde etiam illum quidam Arcada dixerunt, vt Callimachus in hymnis.

Perdere, & ex omni nimbos dimittere cœlo.

Diluui descriptionem habes apud Senecam nat. q. lib. 3. cap. 27.

Corycidas nymphas, & numina montis adorat,

Quæ tunc oracula. Nam Pindari scholia docent noctem primo præfuisse oraculis, deinde Themin, Nec Apollinem à Themide vaticinandi artem accepisse sed à Pane.

Extantem, atq; humeros innato murice tectū

Triton tubicen & armiger Neptuni vt Statius scribit lib. I. Achill. dicitur hic concha pei sonata canere. eius copiosiorem descriptionem lege apud poetam lib. 10. Aen.

Inq; breui spatio, superorum numine, saxa

Lapides quos Deucalion post tergum proiecerat, viri facti sunt, quos vero Pyrrha, ex his fœminæ natæ: hinc est qd Græci homines etiamnunc λαοὺς appellant: ἀπὸ τοῦ λᾶος; qd lapidem sonat, quam rem poeta quidam versiculo isto testatur, ἐκ δ' ἄρα λάων ἐγένοντο βροτοί λαοὶ δ' καλεῦνται. Pind interpres.

Donec Aristoridæ seruandum tradidit Argo.

Argus Aristoris filius. Callimachus in Epigram. ἀτρέκες Αρισόρεω ... Aristor autem Crotopo æditus erat: Hic Argus Iunoni optam in pascenda vacca falsa nauasse dicitur quæ res à Lycophrone ... appellatur.

Et conata queri, mugitus edidit ore,

A' mugitu Ius dicta est Mycene, nempe ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι quod ibi in bouem conuersa primum mugitum ediderit Pausa. in Achiuis.

Perdidit effuso per uulnera nigra ueneno

Neue oper.) Quod erat historiæ ad fabulam trahit. Non enim Apollo instituit Pythia certamina, sed Euryloch° Thessalus cum Amphyctionibus adgressus Cyrrhæos homines impios & violentos, vt author est Pindari enarrator.

Tempora cingebat de qualibet arbore Phœbus.

Daphnes fabulā recenset Parthenius in amatoriis narrationibus. Aphthonius Sophista non Penei filiam sed Ladonis amnis appellat, require illius progymnasmata.

Inuentum medicina meum est, opiferq; per orbem

Tribus artibus pręesse Apollinem docet Aristophanis Interpres Manticæ, Iatricæ & Musicæ. Dicitur autem inuenisse medicinam Apollo, quòd Sol producit herbas in quibus tota ferè medicina consummatur.

Te coma, te citharæ, te nostras Laure pharetræ,

Hæc deus tanquam vates & futurorum minime ignarus.

Ad hæc consule Pli. lib. 15. cap. vlt.

Esse putat nunquam, atq; animo peiora ueretur.

Hanc fabulam sub Isidis nomine Herodotus & Diodorus recensent. Omnium autem optime Lucianus in dialogis marinis.

Tum deus Arcadiæ gelidis in montibus inquit,

Excurrit in aliam fabulam, & obiter illam recenset. Annectit etiam quanam ratione fistula primum inuenta sit, quodq; ex arundine præcipue eam conficere Pan docuit. Lege Plin. lib. 7. cap. 56.

Corneus huic arcus, si non foret aureus illi

Ex Pinu Panes Satyriq; corollas factitabant, non alia ratione quàm quod illi dei in comitatu matris deorum frequētes essent, cui hæc arbor sacra est. Seneca tragicus in Troade, Secutiq; fretū pinum matri sacra Cybellæ. Et quòd Pan sit socius πάρεδρος Matris audi, Pindarum in ... ὦ πὰν Ἀρκαδίας μεδέων ... σεμνῶν ἀδύτων φύλαξ ...

IN P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSIN HENRICI GLAreani Annotationes haud vulgares.

In noua fert animus mutatas dicere formas.

Si vllus vnquam poetarū dignum factis suis Encomium habuit, atque inde etiam nomē, certe hic poeta merito ingeniosus dicetur, quod ipse de se fateri non dubitauit? Ingenio perii Naso poeta meo! Ad hūc quidam exponētes nimis ingeniosi & ipsi videri volunt, vt qui hoc loco Ouidium Græce orsum affirmant ἰνοῦα φέρει θυμός. Mira vero subtilitas, & quæ requirat sudantem aliquem philosophum. Magis ad rem erat, quod alii admonuerunt, Hypallagen hic esse, cum dicit, formas mutatas in noua corpora, pro corpora in nouas formas, atq; adeo allusionem esse ad nomen ipsum μεταμόρφωσις.

Quem dixere Chaos.

Relatiuum positum inter nomina diuersorum generum frequenter apud Oratores cū sequēte conformatur. Cicero: Studium quæ philosophia dicitur. Sallustius: Est locus in carcere quod Tullianum dicitur. Poeta autem videtur autem potius secutus, sonat enim nescio quomodo festiuius, quē dixere Chaos quā si legerimus: Quod dixere Chaos. Tale est Virgilii: Hæc finis Priami: & quem das finem rex magnæ laborum? Vt apud Aul. Gellium lib. decimotertio, cap. decimo nono oppido eleganter exponit Probus Valerius.

Quaq; erat & tellus, illic & pontus & aer.

Porphyrio Flacci enarrator lib. 3. car. Ode. 4. hunc locum ita legit. illic & pontus et aer. Exponitq; vt pro vbi. sicut Horatium constat dixisse. vtcunq; mecū vos eritis, pro vbicunq;

Sed mihi non placet eius expositio. Illud & quod præcedit tellus, magis turbat lectorem, cum coniunctio copulatiuaq; præcesserit. Verum hæc nimis anxia videri queunt.

Hanc deus & melior litem natura diremit.

Copulam & expositiuã puto, atq; positam, pro idest. Veteres enim Deum naturam vocabant. Vnde Seneca: Nihil aliud (inquit) est natura, quàm Deus, & diuina quædam ratio toti mundo & partibus eius inserta.

Et liquidum spisso secreuit ab æthere cœlum.

Aristoteles lib. I. de Cœlo, Cœlum asseuerat æthera dici ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θέειν, quod perpetuo currat, Anaxagoram autem non rectè dicere ἀπὸ τοῦ αἴθειν quod est ardere. Quãquam primo libro Μετεώρων idem dicat Anaxagoram æthera pro igne accepisse. Cæterum Ouidius cœlum aliquando pro orbibus cœlestibus accipit aliquãdo pro toto illo quod supra aquam ac terram est. Ita æthera quoq; aliquando pro igne aliquãdo pro cœlo. Sicut enim veteres locutos videbat, ita varie ipse, vt suus Poetis mos est, loquitur.

Vtq; duæ dextra cœlum, totidem'q; sinistra.

Diuisio hęc est totius cœlestis superficiei, ac simili prorsus ratione terræ. Zona igitur non est linea, sed superficies lineis tamẽ siue peripheriis circulorum discreta. Qui vero Zonas diuidunt circuli sunt quatuor, duo Tropici, ac extremi duo Arcticus & Antarcticus, æquinoctialis autem circulus nihil ad Zonarum diuisionem facit, per mediam autem vadit Torridam. Inuenta deniq; est hæc Zonarum distinctio ad regionum qualitatem discernendam. Nam quæ inter Tropicos iacet zona, quod sol eos circulos non egrediatur, Torrida vocatur. Extremæ duæ frigidæ, quod à sole longissime absint. Deniq; duæ reliquæ temperatæ, altera Antipodum, ad quã hodie ex Lusitania frequens est nauigatio, etiamsi veteres omnes ad eam peruenire non posse, propter torridam interpositam, tradiderint. Porrò quemadmodum in cœlo æquator est, aliiq; circuli ita etiam in terra intelligendi. Est enim terra quæ subiecta est æquinoctiali, est item quæ subiecta Tropicis, deniq; quę extremis circulis: ita pro sua portione de zonis cogitandum, quòd nemo exquisitius, nemo breuioribus verbis, nemo doctius hoc nostro Poeta descripsit.

Eurus ad auroram Nabatæaq; regna recessit.

Poetæ quatuor duntaxat principales ventos nominant. Homerus Odiss. E.

Α'λλότε μέν τε νότος βορέῃ προβάλεσκε φέρεσθαι

Α'λλότε δ' αὖτ' εὖρος ζεφύρῳ εἴξασκε διώκειν.

Manilius similiter disticho sanè quàm eleganter eodem comprehendit.

Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu,

Auster amat medium solem, Zephyrus'q; cadentem.

Noster hic Poeta magis explicato sermone atq; adeo (vt omnia solet) splendidioribus figuris eosdem depinxit.

Et densi frutices & uinctæ cortice uirgæ.

Vinctæ legendum putat D. Erasmus præceptor noster, cui multum hæ nostræ debent Annotationes. Est autem etiamnum mos ex corticibus tiliarum nõnullarum'q; aliarum arborum, vt parentur funes, quos verisimile est & tum primũ inuentos, crates igitur intelligit, aut quid simile, è quibus etiã hodie multis in locis parant rustici domos.

Tertia post illam successit ahenea proles.

Aratus in Phænominis vbi de Virgine, tres duntaxat ponit ætates. Nam illam æneam siue æream, intellexit ferream, χαλκῆν vocitans, χαλκὸς enim olim pro ferro, quod arma ex ære essent acciplebatur. Quare Poeta noster hoc in loco de ærea ætate non multa verba fecit, destitutus Arato quem qđ ad mores ætatum attinet, sequi voluit. Hesiodus autem quatuor ponit hominum genera, aureum, argenteum æneum, ac ferreum. Sed hoc vltimum variat, vt in Georgicis patet apud eundem. Cæterum Raphaeli Regio placuit, si legatur, successerat ænea proles, mihi magis placet, vt fiat resolutio diphthongi, vt legatur, successit ahenea proles, quanquam vtrunq; legi potest, quod & ille fatetur.

In dominum dignos euerti tecta penates.

Appositionem esse notius est quàm vt explicari sit opus. Dignos autem absolute dixit, & quanquam euerti sit præteritum perfectum, intelligitur tamen penates dignos fuisse qui euerterentur propter domini impietatem. Ergo euerti inquit Iuppiter in dominum tecta, penates dignos euerti, etiam si hoc nimis fortassis argutulum.

Separat Aonios Actæis Phocis ab aruis.

In his verbis nisi Hyppallagen esse intelligamus, non video vt intelligi queant: Neque enim Phocis regio, in qua & Parnasus, & Delphi, Aonios, hoc est Bœotios: ab Attica separat, sed contra à Bœotia Phociden ab Attica separat vt oẽs norunt qui Geographica tenent. Est igitur ita intelligendum, Phocis separat Aonios ab aruis Actæis, hoc est Aonii separant Phocida ab Actæis aruis. Verum in his nõ oportet omnino anxium esse: quemadmodũ qui miretur, quomodo hoc quod nono deinde sequitur versu quę tunc oracula tenebat, pro responsa dabat, dictũ sit: Neq; enim Poetę præsertim Heroici, ad eam, qua Rhetores, proprietatẽ astringi possunt.

Tortilis in latum, quæ turbine crescit ab imo.

Porphyrius in his quæ in Homerum extant quæstionibus, satis luculenter probat, Homerum quoties obscurum quiddam adducit, continuo subnectere eius dicti declarationem, vt cum Bouem ἀδμήτην appellasset, subiungit οὐ τοῦτο ζυγὸν ὑπαγαγοῦσα. Ita hoc loco Concham sonantem describens noster Poeta: quid tortile in latum significet per verba sequentia sanè quàm eleganter descripsit. Est enim Concha vt Coclea, quæ ab imo ita crescit, vt & torqueatur in gyrum propemodum, paulatimq; fiat latior.

Contigit ut quædam, sic non manifesta uideri.

Vt quædam, quasi concedentis videtur, ac perinde dictum, vt potest videri quædam hominis forma, sic videri potest non manifesta. Comparatio est in vt & sic, & quædam præterea pro aliqua.

Per ipsum Nascendi spatium.

Raphael Regius hęc verba ad sequentia retulit quasi Poeta dicat, quædam imperfecta per ipsum nascendi spatium. Alii hæc superioribus coniungunt ad hunc sensum. Et in his quædam modo nata per ipsum nascendi spatium, hoc est, in ipso ortu, atq, illis nos quoq; subscribimus.

Vel nimis admouit, uel iam sub luce reliquit.

Non satis luculenter hunc locum efferunt commẽtarii neque ego planè intelligo. Consuetudo aliqua exprimitur vulgo nota, sed nobis non admodum.

Lenis'q; Amphrysus & Aeas.

Aous est, vt author est Plin. lib. 3. cap. 23. meminit & Liuius lib. 2. de bello Macedonico.

Littera pro uerbis quam pes in puluere duxit.

Idem & Raphael, cum rectè hęc primum explicasset, subiunxit hæc verba. Bouis enim pes I, & O, literas exprimere videtur. Sed id non placet. Quin potius existimamus in Io mãsisse ratione, vt in Homeri sociis tum alii Poetæ, tum Homerus commemorat, quare etiam Vacca Io per pedes duas formare literas potuit. Proximo itẽ carmine idem Raphael, si codices non errant, peregit exponit, per efficit præsens, sed efficit legendum, Me miserum, idem, quod continuo sequitur, O, aut subintelligitur, quod frequenter in exclamationibus omittitur leuioribus, quasi hæc sit leuis exclamatio: vbi pater inuenit filiam in vaccam transmutatam.

Languida permulcens medicata lumina uirga.

Caducei est periphrasis, idem ait. Sed dictum est hoc vt illud V I. Aeneidos, Medicatam frugibus escam. Vide ibidem Seruium.

RAPH.



REGIA Solis erat. Secundum librum auspicatur Ouidius à descriptione ædium Solis, ad quas peruenerat Phaethon à Clymene matre eahortatus, vt ipsum rogaret Apollinē, an sibi pater esset. Concinne igitur huius libri initium cum prioris fine connectit. Videtur autem Ouid. regiā Solis describere ad imitationem Palatii Romani vel Capitolii. Nā magnificētissimū quodq; in hac descriptione ædificiū mente concepit. ※ Regia) domus regis, q̄ basilica cœpta ē dici. ※ Clara) lucida, illustris. ※ Micāte) splēdente. ※ Pyropo) Pyropus videtur is esse lapillus quē nos carbunculum appellam⁹ Pyropus nāq; dicitur qđ ignis habeat aspectū πῦρ nāq; ignē, ὦπα aspectum Græci dicunt. ※ Cuius ebur nitidū) splēdidū. Tecta aūt regiæ Solis eburnea fuisse ait, & fores argenteas. ※ Bifores valuæ) duplices. Valuæ aūt dictæ sunt quòd in se voluātur. ※ Materiā superabat opus pretiosissimę materiæ pretiosior ars fuit adhibita. In valuis nanq; argēteis quatuor elemēta cū animalib⁹ suis à Vulcano fuerāt sculpta. Videtur āt Ouid. Homerum imitari in Achillis clypei à Vulcāo fabricati descripone. {Quæ est Iliados. 18. Nā & illic Vulcanus inquit,

Ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ᾽, ἐν δ᾽ οὐρανόν,
ἐν δὲ θάλασσαν,
Ἠέλιόν τ᾽ ἀκάμαντα σελήνην τε πλήθουσαν.
Ἐν δὲ τὰ τείρεα πάντα, τά τ᾽ οὐρανὸς ἐστεφάνωται. &c.}

※ Mulciber.) Vulcan⁹, à molliendo ferro dictus est Mulciber. Nam mulcere est mollire vt Pompeus scribit. ※ Cælarat) sculpserat. ※ Aequora cingentia terras) periphrasis est Oceani. ※ Cœlumq;) aerem qui terrarum orbem complectitur. ※ Tritona canorū) Triton (vt iam diximus) tubicen est Neptuni, cuius & Salaciæ nymphæ filius esse fertur, sic dictus, quòd primum in Tritonide Libyæ palude visus esse dicatur. Triton etiam fluuius est Libyæ maximus, vt scribit Herodo. Tritonidem paludem efficiens. {Vel potius ἀπὸ τῆς τριτοῦς. quod fluxum, & item terrorem quendam, significat. Aeolica autē lingua etiam caput. Est enim mōstrum marinum, vasta specie, atq; horribile, ex homine & delphino cōpositum, quasi quidam ἰχθυοκένταυρος, vt dicunt Græci.} ※ Proteaq; ambiguum) Proteus Deus est marinus, pastor pecorum Neptuni, qui idcirco ambiguus dicitur, quòd in varias figuras se commutare fingatur, vt difficile videatur quid sit, agnoscere. Modo nanque fit vrsus, modo leo, modo aqua, modo ignis. Vnde Hora. Quo teneam vultus mutantem Protea nodo. {Huius descriptionem habes, quarto Odysseæ apud Homerum, & apud Virgilium quarto Georgicorum.} ※ Immania terga balenarum) maxima. Balenæ aūt belluæ sunt marinæ maximæ, q̄ & cete dicunt & pristices, vt Statius ait. ※ Suis lacertis) brachiis. Nā Aegęō cētū brachia fingitur habuisse. ※ Aegæona) Aegęō gigas fuit, vt scri. Hesi. Cœli & Terrę filius. Eumelus āt i Titanomachia ait Aegæonē Terræ & Ponti filiū fuisse, in mariq; habitasse, ac inde Titanibus opē tulisse. Quam opinionē hoc loco Ouid. seq videtur. Alii putant Aegęonē belluā esse marinam. Tarrhæus aūt inqr illū fuisse gigantē, fugisseq; ex Euboea, ac in Phrygiā peruenisse ibiq; mortuū esse. Conō vero in Herculea scri. Aegęonē à Neptuno fuisse deuictū in mariq; submersum. Briare⁹ aūt & Aegæon & Giges idē esse fertur. Homerus sanè eūdem Briarū & Aegæona in primo Iliados ait, sed Briareū à Diis, Aegæona ab hominibus dici, centimanumq; esse scribit. {Idem & Ioui auxilium tulisse cōtra Iunonem Neptunum & cæteros, Aegæona dicit, à Thetide accersitum atque adductum. vide Iliad. 1.} Ab Aegæone vero mare Aegæum quidam aiunt fuisse cognominatum. ※ Doridaq; & na.) Doris nympha fuit Oceani & Thethyos filia, ac Nerei vxor ex qua maxima nympharum multitudo est nata. quas Nereidas, de patris nomine vocant. Doris interdum pro ipso ponitur mari. Virg. Doris amara suam nō intermisceat vndā. ※ Pars i molle) in magno aliquo scopulo. ※ Terra viros) ita inquit terra erat sculpta, vt & vrbes & flumina & syluæ & nymphæ & ferę ei inesse viderentur. ※ Signaq; sex) Zodiacus quoq; circulus ita erat sculpt⁹ vt sex signa in dextris, totidemque in sinistris conspicerentur. ※ Quò simul accliuo uenit) ad quam regiam, inqt, cum per arduum limitem Phaethon ascendisset iquam primum se contulit ad patrē. ※ Simul) postquam. ※ Dubitati parētis) de quo dubitabat.

Regia solis. — ADDI. — Mulciber. — Triton. — ADDI. — Proteus. — ADDI. — Aegæon. — ADDI. — Doris. — a.l. limine Nereidæ.

ANTII PLACITI.
LIBER SECVNDVS.



ARGVMENTVM.

REGIA Solis erat &c. Argumentū. Clymene Oceani & Thethyos filia, cum Phaethontem ex Sole conceptum genuisset, & in adultam perduxisset ætatem, monuit patrem vt cognosceret. Qui inscius iter progressus ad orientem solem peruenit, agnitusq; est ab eo cōnubii indicio, accensusq; agitandi currus amore, quē quatuor equi, Pyrois, Eous, Aethon, ac Phlegon per orbem assueuerant trahere. diu expetitum currum accepit, & a ministris Horis iunctum conscendit. Monitis itaq; instructus patris per iter ignotum cū equis obniti nequisset, equi ignoto agitatore contertiti, mundi propriam partem petierunt. Quamobrem cum cuncta mortalium ardore subito proflagrantia incenderentur, a Iouecq; opem implorantes, peterent ne orbis terrarum conflagraret Phaethon fulmine ictus, & in terram præcipitatus est, atq; ita liberati equi vinculis, agnito itinere ad suam stationem reuersi sunt.



REGIA Solis erat sublimibus alta colūnis,
Clara micāte auro, flāmasq; imitāte pyropo,
Cuius ebur nitidū fastigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant * lumine ualuæ.
Materiā supabat opus. nam Mulciber illic
Aequora cælarat medius cingentia terras,
Terrarumq; orbem, cœlumq;, quod imminet orbi.
Cæruleos habet unda Deos, Tritona canorum,
Proteaq; ambiguum, balenarumq; prementem
Aegæona suis immania terga lacertis,
Doridaq;, & natas, quarum pars nare uidetur,
Pars in molle sedens, uirides siccare capillos;
Pisce uehi quædam, facies non omnibus una,
Non diuersa tamen, qualem decet esse sororum.
Terra uiros, urbesq; gerit, syluasq;, ferasq;,
Fluminaq;, & nymphas, & cætera numina ruris,
Hæc super imposita est cœli fulgentis imago,
Signaq; sex foribus dextris, totidemq; sinistris.
Quò simul accliuo Clymeneia limite proles
Venit, & intrauit dubitati tecta parentis,

Ouid. Metam.

Protinus ad patrios ſua fert ueſtigia uultus
Conſiſtit'q; procul, neq; enim propiora ferebat
Lumina. purpurea uelatus ueſte ſedebat
In ſolio Phœbus claris lucente ſmaragdis.
A dextra, læua'q; dies, & menſis, & annus,
Secula'q;, & poſitæ ſpatiis æqualibus horæ.
Ver'q;, nouum ſtabat cinctum florente corona.
Stabat nuda Aeſtas, & ſpicea ſerta gerebat.
Stabat & Autumnus calcatis ſordibus uuis,
Et glacialis Hyems canos hirſuta capillos.
Inde loco medius, rerum nouitate pauentem
Sol oculis iuuenem, quibus aſpicit omnia uidit,
Quæ'q; uiæ tibi cauſa? quid hac, ait, arce petiſti
Progenies Phaethon, haud inficianda parenti?
Ille refert, o lux immenſi publica mundi
Phœbe pater, ſi das uſum mihi nominis huius,
Nec falſa Clymene culpam ſub imagine celat,
Pignora da genitor, per quæ tua uera propago
Credar, & hunc animis errorem detrahe noſtris,
Dixerat. at genitor circu'm caput omne micantes
Depoſuit radios, propius'q; accedere iuſſit.
Amplexu'q; dato, nec tu meus eſſe negari
Dignus es, & Clymene ueros ait edidit ortus.
Quo'q; minus dubites, quod uis pete munus, & illud
Me tribuente feres. promiſſi teſtes adeſto
Diis iuranda palus, oculis incognita noſtris.
Vix bene deſierat, currus petit ille paternos,
In'q; diem alipedum ius, & moderamen equorum.
Pœnituit iuraſſe patrem, qui ter'q;, quater'q;
Concutiens illuſtre caput, temeraria dixit
Vox mea facta tua eſt, utinam promiſſa liceret
Non dare, confiteor, ſolum hoc tibi nate negarem.
Diſſuadere licet, non eſt tua tuta uoluntas.
Magna petis Phaethon, & quæ non uiribus iſtis
Munera conueniunt, nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis, non eſt mortale, quod optas,
Plus etiam, qu'am quod ſuperis contingere fas eſt,
Neſcius affectus. placeat ſibi quiſq; licebit,

RAPH. ¶PROTINVS ad patrios) quamprimum in conſpectum patris progreditur. ¶Accliuo limite) arduo regiam enim Solis in editiore loco eſſe veriſimile videtur. ¶Neque enim propiora ferebat Lumina) ratio eſt cauſam continens cur propius non accederet. Neque enim inquit ferre poterat ſplendorem Solis propinquiorem. ¶Purpurea velatus) & habitum Apollinis & ſolium deſcribit ita perſpicue, vt nulla expoſitio ſit adhibenda, cum ſplendore Solis omnia lucida ſint & aperta, neque vllo alio lumine indigere videantur. ¶In ſolio): ſolium dicitur quaſi ſolidum quod ex vno ligno conficeretur. Eſt autem ſolium proprie regum ſedes. ¶Claris ſmaragdis) ſmaragdus gemma eſt viridis clare ſplendens. ¶A' dextra, læuaq; dies) comites, aſſeſſoresq; Solis deſcribit, qui ipſum nunquam relinquunt, Sol enim & diei & menſis & anni & omnium temporum authör & moderans eſt.

Solis comites.

¶Seculaq;) ſeculum ſpatium dicitur annorum centum.

ADDI. { vt vulgo accipitur. Hinc & Seculares ludi dicti, qui centeſimo anno peragerentur. commentator autem Homeri ἱςίον inquit. ὅτι ἀ παλαιοὶ τὰς γενέας ἐψήφιζον ἴος ἐτῶν τριάκοντα. Hinc & Neſtorem vixiſſe tria ſecula dixere, hoc eſt, tres ætates. } Et poſitæ ſpatiis æqualibus horæ. Hora interdum quartam partem anni ſignificat, quo quidem modo quatuor ſunt anni horæ, quas etiam poeta deſcribit. Interdum diei partem duodecimam. Sunt enim duodecim diei horæ æqualiter à ſe inuicem diſtantes. Dicta eſt autem hora, vel παρὰ τῷ ἐ..., quod eſt cuſtodio. quod proprium tempus diligenter cuſtodiat, vel παρὰ τὸ ὁρίζω quòd ſpatia temporis diffiniat, vel ab Horo (vt ait Macrobius) qui lingua Aegyptiorum Sol dicitur. Hora quoque apud græcos pulchritudinem ſignificat. Vnde ὡραῖος dicitur pulcher. Horæ etiam ſunt Deæ Cœli ianuam coſtodientes, vt Homerus canit. Hora quoque eſt dea Quirini coniux, quæ (vt in quartodecimo poeta canit) vnà cum illo colitur.

Quatuor anni ptes. ¶Verq; nouum ſtabat) quatuor anni partes ita deſcribit, vt ſingulis ſuam attribuat proprietatem. Vere nanque oriuntur flores, ex quibus coronæ conficiuntur. Aeſtas nuda pinguitur propter æſtum, quo frumenta matureſcunt. Autumno vindemia aſſignatur. Hyems frigoribus glacieq; infeſtatur. ¶Spicea ſerta) coronas ſpiceas. Sertum enim corona dicitur, à ſerendis floribus appellatum. ¶Haud inficianda) neganda. nam inficiari & inficias ire negare eſt. Vnde coniecturalis ſtatus à quibuſdam inficialis dicitur, quod in eo factum negatur. ¶Ille refert) reſpondet. ¶Vſum huius nominis) vt tua progenies dicar. ¶Pignora da) ſigna & documenta. ¶Detrahe) deme, eripe. Hunc errorem hanc dubitationem. ¶Edidit) dixit, aſſeruit, vulgauit. ¶Veros ortus) veram originem. Ex me nanque vere es ortus. ¶Quoque minus dubites) ac vt minus inquit de hac re: dubites, pete quicquid vis & habebis. ¶Diis iuranda palus) Styx palus eſt inferorum per quam Dii iurare timent, vt Virgilius inquit, ἀπὸ τοῦ ςυγεῖν, hoc eſt à mœrore dicta. Styx.

Fuiſſe autem filia Oceani & Tethyos ab Heſiodo ſcribitur, quæ à Pallante Gigante compreſſa Victoriam peperit, quæ, quia in bello Giganteo à Ioue ſteit, illi gratiam referens conceſſit, ne cui Deorum per matrem ipſius peierare liceret, ac ſi quis peieraſſet, per centum annos diuinitate priuaretur.

{ Per Stygem autem iurare Dii finguntur quod immortalibus nihil contrarium magis eſt, quàm mors, & in lætitia degentibus nihil magis aduerſum, quàm luctus. } ADDI.

¶Oculis incognita noſtris) ſcite hoc à naturali ſumpſit ratione. Nam ſtyx triſtitia eſt, quæ lætitiæ, qua ſemper Dii fruuntur, contraria eſt. Fieri autem non poteſt, vt qui ſemper læti ſunt ac propterea immortales, triſtitiam ſentiant. ¶Vix bene finierat) temerarium ac ferocem, nimiumq; in cupiditatibus ardentem innuit fuiſſe Phaethontem. ¶Inq; diem) per vnum diem. ¶Ius & moderamen) poteſtatem & regimen. ¶Alipedum) alas in pedibus habentium, hoc eſt velociſſimorum. ¶Terq; quaterq; Concutiens) ſæpius. Concuſſio autem capitis hic pœnitentiam, alibi ſignificat indignationem. ¶Temeraria dixit mea inquit promiſſa temeraria inconſultaq; ſunt facta propter tuam petitionem, nunquam enim tibi me omnia conceſſurum, quæ petiiſſes pollicitus eſſem, ſi putaſſem te talia petiturum. ¶Tua voce) eſt ablatiui caſus, hoc eſt, propter tuam poſtulationem. ¶Vtinam promiſſa liceret) vtinam inquit poſſem tibi promiſſa negare. { Non eſt tua tuta volunt. Propoſitio eſt ſequentis dehortationis. Conſtat autem ſequens oratio locis ab impoſſibili, periculo, à difficultate, & à compenſatione cauſæ, ſiue petitione. Eſt'que vniuerſa valde oratorie tractata. } ADDI. ¶Viribus iſtis) exiguis & mortalibus. ¶Sors tua) conditio tua. ¶Non eſt mortale) currus nanque Solis eſt incorruptibilis. Ab impoſſibili autem & difficili diſſuadet Phœbus. ¶Plus etiam quàm quod ſuperis) hoc eſt, plus etiam cupis quàm Diis ipſis adipiſci concedatur. ¶Affectas) cum affectu quodam vehementi appetis. ¶Placeat ſibi quiſque licebit) quamuis inquit vnuſquiſque Deorum multum ſibi arroget, me tamen excepto, nullus eorum in Solis curru commode poterit conſiſtere, ne ipſe quidem Iuppiter, quo nihil maius, nihilq; potentius habetur.

¶Ignifero

Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me, ualet, excepto, uasti quoq; rector olympi,
Qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
* Nō aget hos currus, & quid Ioue maius hebetur?
Ardua prima uia est, & qua uix mane recentes
Enituntur equi, medio est altissima cœlo,
Vnde mare & terras ipsi mihi sæpe uidere
Fit timor, & pauida trepidat formidine pectus.
Vltima prona uia est, & eget moderamine certo.
Tunc etiam quæ me subiectis excipit undis,
Ne ferar in præceps, Tethys solet ipsa uereri.
Adde quod assidua rapitur uertigine cœlum,
Syderaq; alta trahit, celeriq; uolumine torquet,
Nitor in aduersum, nec me, qui cætera, uincit
Impetus, & rapido contrarius euehor orbi.
Finge datos currus, quid ages? poteris'ne rotatis
Obuius ire polis, ne te citus auferat axis?
Forsitan & lucos illic, urbesq; Deorum
Concipias animo, delubraq; ditia donis
Esse, per insidias iter est, formasq; ferarum,
Vtq; uiam teneas, nulloq; errore traharis,
Per tamen aduersi gradieris cornua tauri,
Aemoniosq; arcus, uiolentiq; ora leonis,
Sæuaq; circuitu curuantem brachia longo
Scorpion, atq; aliter curuantem brachia cancrum.
Nec tibi quadrupedes * animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore, & naribus efflāt,
In promptu regere est, uix me patiuntur, ubi acres
In caluere animi, ceruixq; repugnat habenis.
At tu funesti ne sim tibi muneris author,
Nate, caue, dum res'q; sinit, tua corrige uota

RAPH.

IGNIFERO in axe) in currus ignem & solē ferente. Axis autem lignū est illud circa quod rotæ currus vertuntur.

ADDI.

{ ponitur'q; pars pro toto κατὰ συνεκδοχήν. } Et quid Ioue maius habetur? ac si dicat nihil. Ardua prima via est) causas enumerat, quibus ostendit difficillimam esse currus Solis gubernationem. Recentes) instaurati, integri viribus, vt qui per noctem quieuerunt. secundum vulgi autem loquitur opinionem, qui putat Solis equos ipsumq; Solem noctu quiescere. Pauida formidine) ab effectu, quod pauidos timidos'que reddat. Moderamine) regimine ac temperamento. Tunc etiam quæ me) hoc quoque loco vulgi loquitur opinionem. Longe nanque ab Oceano semper est Sol, nec vnquam mergitur, quamuis vulgo videatur. Tethys autem Oceani est vxor, quæ Solem occidentem excipere videtur.

Tethys.

Dicta est autem, Tethys, quòd sit τιθὴ, hoc est nutrix cum aliorum, tum Deorum. Est enim domina humiditatis qua omnia aluntur.

ADDI.

{ Hinc & Homerus dixit ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα τηθύν. } Assidua vertigine) reuolutione & conuersione. Torquet) conuertit. Sydera nanque fixa vna cum cœlo vertuntur. Planetæ vero contra cœli motum nituntur. Vnde infert. Nitor in aduersum) cœlum nanq; ab oriente in occidentem voluitur, secumq; trahit & Solem & reliquos planetas: Sol vero vnà cum aliis planetis suo ac naturali motu contra Cœli conuersionem nititur, hoc est cū quodam nisu & conatu mouetur. Nec me qui cętera vincit, Impetus) nec impetus inquit & rapidissima cœli rotatio, quæ omnia secum alia trahit, me potest inhibere, quo minus meum naturalem motum perficiam. Sed hoc minus verum esse videtur. Nam alii planetæ contra mundi rotationem nituntur, vt diximus. Cur ergo Apollo se solum ait ab impetu cœli non superari? An & ad deterrendum à proposito suo Phaethontem, & quia alii planetæ cum retrogradi sunt, nihil contra mundum nituntur. Quamuis autem Luna nunquam retrocedere cogatur, interdum tamen citius, interdum tardius mouetur. Sol vero semper æquali motu ferri videtur, eoq; se solum à cœli rotatione non superari gloriatur. Rapido orbi) cœlo veloci. Signa nanq; zodiaci Sol pertransit mundo contrarius. Poteris'ne rotatis Obuius ire polis?) hoc est poteris'ne sic resistere rotationi ac celerrimæ conuersioni, quæ fit circa polos, ne ab ipsa secum traharis, sed vt ei contrarius pergas? Sunt autem duo poli in cœlo, circa quos mundus vertitur. Vnde & poli dicti sunt παρὰ τὸ πολεῖν & à vertendo, quòd circum illos vertitur Cœlum. Ne te citus auferat axis) ne vertice & polo rapidissimo impar sit ab ipso auferaris secum, vt ne tui quidem compos sis futurus. Forsitan & lucos illic) fortassis inquit tibi persuades illic esse & vrbes & Deorum templa, sed horum nihil est, iter'q; tibi est faciendum per insidias, ac ferarum figuras. Vtq; viam teneas) hoc est vt concedam te viam tenere ac scire, nullum'q; in errorem casurum, te tamen per tauri cornua ire oportebit. Per cornua aduersi tauri) oppositi, nam versus orientem spectat. Taurus autem inter astra dicitur constitutus, quod Europam incolumem ex Phœnicia transuexit in Cretam, vt Euripides ait. Aemoniosq; arcus) sagittarium. Chiron enim Saturni in equū mutati ex Phylira filius Thessalus Hippocentaurus, q Aesculapium, Achillemq; educauit in sydera fuit translatus. Quidam tamen (vt inquit Hyginus) hac de causa Chironem esse negauerunt, quòd nemo Centaurus sagittis sit vsus. Est autem equinis cruribus deformatus. caudamq; Satyri habet. Scribunt vero quidam hunc esse Crotum nomine, Euphemes musarum nutricis filium, eumq; in monte Helicone habitasse vnà cum musis studioq; venationis fuisse delectatum. Musas autem ab Ioue petiisse, vt in cœlum referretur. Iouem ei crura equina fecisse, quòd equo multum vsus foret, sagittas pro ingenio adiunxisse, caudam Satyri in corpore fixisse, quòd non minus hoc musæ, q Liber Pater Satyris sit delectatus. Cæterum Ouid. eorum sequitur opinionem, qui Chironem fuisse Centaurum aiunt. Enumerat autem signa Zodiaci terribiliora aspectu Phœbus, quo facilius ab improba cupiditate regendi currum Solis, filium deterreat. Longo circuitu) multum enim spatii Scorpius suis brachiis comprehendit. Nam (vt scribit Hyginus) Scorpius propter magnitudinem membrorum in duo signa diuiditur, quorum vnius effigiem nostri libram dixerat. Scorpius autem idcirco in cœlum translatus esse fingitur, quod Orion, cum venaretur, iactare ausus est se omnia quæcunque ex terra orirentur, interficere valere. Quare Terram indignatam Scorpium maximum emisisse, qui illum interficere conaretur. Iouem autem vtriusque animum admiratum, Scorpium inter astra collocasse, vt specie, eius hominibus documento esset, nequis eorum aliqua re sibi confideret. Dianam autem propter studium Orionis, petiisse à Ioue, vt idem sibi beneficium daret petenti, quod Terræ vltro tribuisset, Orionem'q; in cœlum acciperet. Ita igitur fuit constitutum, vt cum Scorpius oritur, Orion occidat. Sanè Scorpius animal est & terrestre & marinum & cœleste signum, dictus παρὰ τὸ σκορπίζειν τὸν ἰόν, à spargendo veneno. Atque aliter brachia) nam Scorpii brachia à principio statim recuruantur, Cancri vero iuxta summitatem flectuntur, eoq; minus spatii complectuntur. Cancer autem Iuno. beneficio inter astra collocatus fertur, quod cum Her. contra Hydram lerneam constitisset, ex palude pedem eius mordicus arripuit, quare Herculem permotum eum interfecisse, Iuno. vero inter sydera collocasse. In promptu) est facile est. Vix me patiuntur) me qui sum & Deus & peritus & ipsis equis notus. Funesti) perniciosi, mortiferi. Dumq; res finit) permittit, hoc est dum potes. Tua vota) tuos appetitus.

Tauras.

Chiron.

* a. l. agat ex cōsuetu dic Romani sermōis. Idē .I. lib. ē Oret opus nomē q; suum casusq; loquatur.

Crotus.

* a. l. damnosos.

Scorpius

Orion.

Cancer.

Scilicet ut nostro genitum te sanguine credas,
Pignora certa petis, do pignora certa timendo.
Et patrio pater esse metu probor, aspice uultus
Ecce meos, utinamq; oculos in pectore posses
Inserere, & patrias intus deprendere curas.
Deniq; quicquid habet diues, circunspice, mundus,
Deq; tot, ac tantis coeli, terræq;, marisq;,
Posce bonis aliquid, nullam patiere repulsam,
Deprecor hoc unum, quod uero nomine pœna,
Non honor est. pœnā Phaethon pro munere poscis.
Quid mea colla tenes blandis ignare lacertis?
Ne dubita, dabitur, Stygias iurauimus undas,
Quodcunq; optaris, sed tu sapientius opta.
Finierat monitus, dictis tamen ille repugnat,
Propositumq; premit, flagratq; cupidine currus.
Ergo qua licuit genitor cunctatus ad altos
Deducit iuuenem, Vulcania munera currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ
Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo
Per iuga chrysolithi, positæq; ex ordine gemmæ,
Clara repercusso reddebant lumina Phœbo.
Dumq; ea magnanimus Phaethon miratur, opusq;
Perspicit, ecce uigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores, & plena rosarum
Atria. diffugiunt stellæ, quarum agmina cogit
Lucifer, & coeli statione nouissimus exit.
Tum pater ut terras, mundumq; rubescere uidit,
Cornuaq; extremæ uelut euanescere Lunæ,
Iungere equos Titan uelocibus imperat Horis.
Iussa deæ celeres peragunt, ignem'q; uomentes
Ambrosiæ succo saturos præsepibus altis
Quadrupedes ducunt, addunt'q; sonantia fræna.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit, & rapidæ fecit patientia flammæ,
Imposuit'q; comæ radios, præsaga'q; luctus
Pectore sollicito repetens suspiria dixit,
Si potes his saltem monitis parere parentis,
Parce puer stimulis, & fortius utere loris.
Sponte sua properant, labor est inhibere uolantes.
Nec tibi directos placeat uia quinq; per arcus.
Sectus in obliquum est lato curuamine limes
Zonarum'q; trium contentus fine, polum'q;
Effugit australem, iunctam'q; Aquilonibus Arcton,
Hac sit iter. manifesta rotæ uestigia cernes.
Vt'q; ferant æquos & coelum, & terra calores,
Nec preme, nec summum molire pæthera currum
Altius egressus coelestia * signa cremabis,
Inferius terras, medio tutissimus ibis
NEV te dexterior tortum declinet ad anguem,
Ne'ue sinisterior pressam rota ducat ad aram,

RAPH. ❡INSERERE) immittere. ❡Deprendere) comprendere. ❡Deprecor hoc vnum) precibus hoc vnum ne facias recuso. Interdum deprecari est valde precari. ❡Stygias iurauimus vndas) causa est cur sit daturus. ❡Propositumq; premit) retinet propositum. ❡Flagratq; cupidine cur.) ardet cupiditate regendi currus paterni. ❡Ergo qua licuit) quaten⁹ & quousq. potuit. ❡Aureus axis erat) currum Solis elegāter describit poeta. ❡Chrysolithi) lapides pretiosi aureum habentes colorem. Vnde etiam nomen sortiti sunt, χρύσος enim aurum, λίθος lapis dicitur. ❡Patefecit) aperuit. Aurora autem ante Solis ortum aerē illustrare sicq; fores ædium suarum aperire videtur. ❡Et ple. ro. Atria) ad id alludit, quod Homer⁹ Auroram ῥοδοδάκτυλον passim vocat, hoc est digitos roseos habentem Auroræ nanq; rosas antiquitas dicauit. ❡Diffugiunt stellæ) hoc quoq; ex sentētia vulgari dicitur. Neq; enim stelllæ diffugere possunt, cum sint fixæ, sed aduеniente Aurora fulgere desinunt. ❡Cogit) cōgregat & ante se agit. Lucifer enim, qui græce φώσφορος dicitur, vltimus est qui desinat fulgere Sole oriēte, priusq; incipit lucere. illo occidente, tūc quod Hesperus vocatur, Veneri autem hæc stella dicata esse perhibetur. Mundumq; rubescere) aduentu enim Aurorę cœlum rubescere videtur. Vnde etiam Aurora ab auro dicta perhibetur. ❡Euanescere) dissolui ac perire. Luna enim adueniente Sole desinit splendere. ❡Velocibus Horis) agilibus ac cito prætereuntibus. Horæ autem idcirco Solis equorum curam habere finguntur, quod ex cursu Solis oriantur, seu potius mensurentur & distinguantur. ❡Ambrosiæ succo) ambrosia herba est suauissima, qua Dii vescuntur, qua'que immortales efficiuntur. Ambrosia nāque immortalitas interpretatur.

Currus solis. *Lucifer.* *Horæ.*

ADDI. {Simul autem etiam eò alludere videtur, quòd Sol, medicaminum inuētor & author.} ❡Cōtigit) perūxit vt feruori resistere possent. ❡Sacro medicamine) diuino, hominibus ignoto & occulto. ❡Radios) coronam radios emittentem, quam ipse gestare consueuit. ❡Præsaga) prænuncia. ❡Parce sti.) noli vti calcaribus & flagellis ad ipellēdos equos, verum stude ipsos fortius loris & frenis cohibere, atq; retinere volantes potius quàm currētes. ❡Nec ti. di.) Qua iter Phaethonti sit tenendum Phœbus ostendit. Non enim inquit tibi per quinque circulos recte est eundum, sed per Zodiacum, qui & obliquus & fines trium Zonarum non egreditur, neutrum enim polorum attingit. Quinq; per ar.) quinq; circulos qui & zonæ dicuntur. Cœlum enim in quinque circulos æqualiter à se distantes diuisum est. arcticum, antarcticum, tropicum cancri, tropicum capricorni, æquinoctialem, quorum ęquinoctialis est medius. Zodiacus autem obliquus est circulus qui æquinoctialem secat, ad tropicumq; cancri ac capricorni vsq; peruenit. Nec ad circulos arcticum antarcticumq; procedit. ❡Sectus in obliquum) Periphrasis est Zodiaci, qui est obliquus circulus (vt diximus) & omnium latissimus, vt qui ad tropicum vsque cancri & capricorni perueniat. ❡Australem polum) qui etiam antarcticus dicitur, quod arctico opponitur. ❡Iunctam que Aquilonibus Arcton) hoc est, polum arcticum, vnde flant Aquilones venti. Arctos autem vrsa dicitur, quæ in ea parte cœli existens polo nomen dedit. Nam Iuppitee Callisto Lycaonis filiam à Iunone in vrsa commutatam, vnà cum Arcade filio in sydera retulit, ad polumq; collocauit, qui ab arcto arcticus fuit denominatus. ❡Vtq; ferant) admonet item Phœbus Phaethontem ne depressius, altius'ue currum agat, ne aut terras aut cœlum comburat. medium autem ipsi esse tenendum. ❡Nec preme) deprime in partem inferiorem. ❡Mollire) impelle. ❡Neu te dex.) caue inquit ne aut nimium ad septentrionem versus vbi est anguis, rapiaris, aut ad meridiem, vbi est Deorum ara. Inter hæc autem tibi est iter tenendum. ❡Declinet) inclinet: deuehat. ❡Ad anguem tortum) ad Serpentem qui ad polum arcticum tortuosus iacet. Hic autem serpens dicitur aurea hesperidum mala custodisse, & ab Hercule interfectus, à Iunone inter sydera collocat⁹ fuisse. Nonnulli tamen dicunt hunc draconem à gigantibus Mineruæ obiectum esse cum eos oppugnaret, Mineruam vero arreptum draconem contortum ad sydera iecisse, & ad ipsum cœli axem fixisse. Itaque adhuc ipsum implicato corpore videri vt nuper ad sydera perlatum. ❡Ad aram) ad polum Antarcticum. Ara enim in qua primum Dii ęxistimantur sacra & coniurationem fecisse contra Titanas in cœlum dicitur translata, ac iuxta polum antarcticum collocata. Confecta autem à Cyclopibus fuisse fingitur. Inde homines

a. l. tecta. *Circuli cœli.* *Zodiacus.* *Arctos.* *Draco.* *Ara.*

INTER utrunq; tene, Fortunæ cætera mando,
Quæ iuuet, & melius, quàm tu tibi consulat, opto.
Dum loquor, Hesperio positas in littore metas
Humida nox tetigit. non est mora libera nobis.
Poscimur, & fulget tenebris Aurora fugatis.
Corripe lora manu, uel si mutabile pectus
Est tibi, consiliis, non curribus utere nostris,
Dum potes, & solidis etiam nunc sedibus astas,
Dumq; male optatos nōdum premis inscius axes.
Quæ tutus spectes, sine me dare lumina terris.
Occupat ille leuem iuuenili corpore currum,
Statq; super, manibusq; datas contingere habenas
Gaudet, & inuito grates agit ille parenti.
Interea uolucres Pyroeis Eous & Aethon,
Solis equi, quartus'q; Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibus'q; repagula pulsant.
Quæ postquam Tethys, fatorum ignara nepotis,
Reppulit, & facta est immensi copia * cœli,
Corripuere uiam, pedibus'q; per aera motis
Obstantes scindunt nebulas, pennis'q; leuati
Prætereunt ortos iisdem de partibus Euros.
Sed leue pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi, solita'q; iugum grauitate carebat.
Vt'q; labant curuæ iusto sine pondere naues,
Per'q; mare instabiles nimia leuitate feruntur,
Sic onere insueto uacuos dat in aere saltus,
Succutitur'q; alte, similis'q; est currus inani.
Quod simul ac sensere, ruunt, tritum'q; relinquunt
Quadriiuges spatiū, nec, quo prius, ord ne currūt.
Ipse pauet, nec qua comissas flectat habenas,
Nec sit qua sit iter, nec si, sciat imperet illis,
Tum primum radiis gelidi caluere triones,
Et uetito frustra tentarunt æquore tingi.
Quæ'que polo posita est glaciali proxima serpens,
Frigore pigra prius, nec formidabilis ulli
Incaluit, sumpsit'que nouas feruoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse Boote,
Quamuis tardus eras, & te tua plaustra tenebant.
Vt uero terras despexit ab æthere summo
Infelix Phaethon, penitus, penitus'que iacentes
Palluit, & subito genua intremuere timore,
Sunt'que oculis tenebræ per tantū lumen obortæ.
Et iam mallet equos nunquam tetigisse paternos,
Iam cognosse genus piget, & ualuisse rogando,
Iam Meropis dici cupiens, ita fertur, ut acta

nes dicuntur instituisse, vt cum aliquam rem efficere cogitarent prius sacrificarent.

RAPH. ¶ INTER vtrunque te) inter vtrunque spatium inquit currum contine atque coerce. ¶ Hesperio lit.) Atlantico: quò cum nox peruenerit relinquat terras necesse est. ¶ Non est mora libera nobis) non est integrum nobis morari. ¶ Poscimur) ad illustrandum mundum. ¶ Et solidis etiam nunc sedibus astas) hoc est dum in terra adhuc moraris. ¶ Dumque ma. op.) dum inquit currus, quos in tuum malū optasti ignarus non ascendisti. ¶ Sine me) permitte me terras luce illustrare. ¶ Occupat) celeriter, agiliter'que ascendit.

Solis equi. ¶ Interea volu.) currus Solis à quatuor trahitur alatis eqs quibus nomina ab effectu fuere imposita. Pyrois enim (qui corrupte Pyrous ferè legitur) dicitur quasi ignitus. Nā πῦρ, est ignis.

Pyrois. Pyrois autem legendum esse penultima breui, & antiqua exemplaria, & qui hoc opus è latino in græcum vertit, nobis sunt documento. Declinatur enim Pyrois Pyroentis, vt Simonis simoentis. Valeri. Flaccus. Et formidantem patrios pyroenta dolores. Pyroeis autem etiam Martis stella ab astrologis vocatur.

Eous Eous ab Aurora dicitur. ἠώς enim est Aurora.

Aethon Aethon vrens interpretatur, atque

Phlegon. Phlegon, eo quod ore & naribus ignem emittere fingantur. Aethon quidem etiam fortis & bellicosus dicitur, & color igneus, qui in equis maxime probatur. ¶ Hinnitibus flam. ex ore enim flammas efflare dicuntur. ¶ Repagula (obstacula. Repagula nanque sunt (vt scrib. Pom.) quæ patefaciendi gratia ita figuntur, vt contrario oppagantur, hæc & repages dicuntur.

ADDI. {Alludit autem ad carceres è quibus equi in certaminibus emittebantur.}

Tethys. ¶ Tethys i) Oceani vxor & Clymenes mater, apud quā Sol pernoctare creditur. ¶ Fatorum ne.) eorum quæ fato euentura erant Phaetonti nepoti. ¶ Copia) potestas. ¶ Immensi coe.) infiniti. quamuis peripateticis finitum esse videatur. ¶ Corripuere ui) velociter currere cœperunt. ¶ Pennis) alis. ¶ Leuati) sublati. ¶ Iisdem de partibus) de oriente.

ADDI. {Velocitatem autem pariter, locum notat, quando Euros, qui orientis proprie sunt pro quibuslibet uentis accipi.} ¶ Vtq; labant cur.) hac similitudine à nauibus sumpta ostendit poeta currum Solis in composite, ac sine ullo ordine tractum fuisse, cum uacuus esse equis uideretur. ¶ Succutiturque al.) sursum ualde quatitur. ¶ Inani) uacuo. ¶ Simulac) postquam. ¶ Ruunt) cum impetu currunt.

Quadriiuges. ¶ Quadriiuges) quatuor equi uni iugo alligati quadriiuges dicuntur. ¶ Tritum spac.) tritū uiam. ¶ Nec quo pri. currebant uerbum subaudiatur. ¶ Nec qua con.) scit uerbum subintelligamus. ¶ Commissas habe.) tradita ab Apolline lora. ¶ Imperet) imperare posset. ¶ Gelidi triones) Septentriones frigidi, utpote ad quos Sol propius alias nūquam accessit. Tunc autem primum calescere cœperunt, quia Solis currus illuc usque ab eqs, quos cohibere Phaethon non poterat, fuit pertractus.

Triones. Triones autem prisca lingua boues dicebantur. quasi teriones. Sunt autem septem stellæ ad polum arcticum ita dispositæ, ut plaustrum efficere uideātur.

ADDI. {Vnde & ἅμαξα Græcis alio nomine dicuntur. Vide Gellium lib. 2. cap. 21.} ¶ Et ue. æq.) Septentriones enim nunquam occidunt, ideo'que se madefacere non possunt. Iuno enim (ut ipse narrat Ouidius) hoc à Tethy Oceani uxore impetrauit, ne duas ursas, quæ sunt ad polum arcticum, in mare descendere permitteret. ¶ Quæque polo) iuxta polum arcticum * a. l. mundi. cum Serpens est maxima, quæ duas complectitur vrsas, unde Virgilius. Circum perq; duas in morem fluminis arctos, arctos Oceani metuentes æquore tingi. ¶ Boote) Apostrophe & cōuersio Sermonis Ad Bootem qui plaustrum agere uidetur.

Bootes. Bootes enim latine dicitur Bubulcus. Idem est autem, qui arctophylax, quod ursæ custos adhibitus esse uidetur. ¶ Et te tua plaustra tenebant) retinebant, retardabant. remorabantur

Plaustrum. Plaustrum autem) quod & plostrū dicit') sydus est cœleste, quod idē cū maiore ursa esse putatur. Septem nanque sūt stellę, ita dispositę ut duę, quæ pariles & maximæ uno in loco uidentur pro bobus haberent. reliquę uero qnq; figurā plaustri simularēt. Vnde etiā à græcis ἅμαξα dicit'. ¶ Terras penitus penitusq; iacentes) hoc est ualde depressas ac longe à se remotas. ¶ Per tantum lumen) in tanto lumine. ¶ Iam Meropis dici cupiens) filius subintelligatur,

Merops. Merops enim Clymenes fuit marit',

Meropes. quāquā Meropes homines dicantur apud Homerum quod diuisas habeant uoces, qua in significatione hic quoque accipi potest, ac si diceret cupiēs iam hominis filius, magis quàm dei, appellari. Merops autem παρὰ τὸ μείρειν τὴν ὄπα, quod homo uocem habeat diuisam & articulatam, & quæ in syllabas dissolui possit. ¶ Vt acta) quàm præceps Phaethon traheretur pulchra similitudine ostendit.

Præcipiti pinus Borea, cui cuncta remisit
Fræna suus rector, quam Dis, * uotis'que reliquit.
Quid faciat, multum cœli post terga relictum,
Ante oculos plus est, animo metitur utrunque,
Et modo, quos illi fas tum contingere non est,
Prospicit occasus, interdum respicit ortus.
Quid'q; agat ignarus stupet, & nec fræna remittit,
Nec retinere ualet, nec nomina nouit equorum.
Sparsa quoque in uario passim miracula cœlo,
Vastarumque uidet trepidus simulachra ferarum.
Et locus in geminos ubi brachia concauat arcus
Scorpius & cauda, flexis'que utrinque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.
Hunc puer ut nigri madidum sudore ueneni
Vulnera curuata minitantem cuspide uidit,
Mentis inops, gelida formidine lora remisit.
Quæ postquam summo tetigere iacentia tergo,
Expatiantur equi, nullo'que inhibente per auras
Ignotæ regionis eunt, quá'que impetus egit.
Hac sine lege ruunt, alto'que sub æthere fixis
Incursant stellis, rapiunt'que per auia currum.
Et modo summa petunt, modo p decliua, uias'que
Præcipites spatio terræ propiora feruntur,
Inferius'que suis fraternos currere Luna
Admiratur equos, combustaque nubila fumant,
Corripitur flammis * ut quæque altissima tellus,
Fissaque agit rimas, & succis aret ademptis.
Pabula canescunt, cum frondibus uritur arbor,
Materiamque suo præbet seges arida damno.
Parua queror, magnæ pereunt cũ mœnibus urbes,
Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem uertunt, syluæ cum montibus ardent.
Ardet Athos, Taurusq; Cilix, & Tmolus, & Oete,
Et tum sicca, prius celeberrima fontibus Ida,
Virgineusque Helicon, & non Oeagrius Aemus,
Ardet in immensum geminatis ignibus Aetna,
Parnasusq; biceps, & Eryx, & Cynthus, & Othrys,
Et tãdem niuibus Rhodope caritura, Mimas'que,
Dindyma'q;, & Mycale, natus'q; ad sacra Cithærõ,

RAPH.

PINVS) nauis ex pino cõfecta. Est enim metonymia. vel potius synecdoche. Cuncta fræna) omnia retinacula. Præcipiti Borea) rapido & impetuoso. Fas non est) nõ potest. Prospicit) porrò & longe aspicit. Miracula) monstra. Vario cœlo) variis signis distincto. Passim) vbique. Trepidus) perturbatus. Is enim trepidus dicitur (vt Pompe. ait) cui perturbatio τρέπει mentem hoc est, vertit. Vastarum ferarum) maximarum. vt leonis. Est locus) Scorpium describit ad quem cum peruenisset Phaeton, adeo territus est, vt ei fræna è manibus ceciderint, quod quidem cum equi sensissent, per totum ferè cœlum discurrerunt. Concauat) flectit. In geminos arcus) in duos similes arcus. Duorum signorum) alterum nanque brachiis, alterum cauda facit. Nã scorpii chelæ libram constituere videntur, scorpium vero ipsum cauda recurua designat. Hunc puer vt nigri) postquam inquit Phaeton puer vidit scorpium sudantem, atq; cauda ictus minitantem, tanto timore affectus est, vt fræna remiserit. Curuata cuspide) cauda reflexa. Geli formidine) frigido timore, ab effectu, quod homines frigidos reddat, vt Pallida mors. Lora) habenas frænorũ. Expatiantur equi) late & extra spatia excurrũt. Sine lege) sine ordine. Alto sub æthere) sub alto cœlo. Incursant) currendo appropinquant. Inferiusque suis) merito Luna admiratur Solis equos infra suos currere, cum Sol multo quàm Luna sit altior. Poetæ autem quadrigas quidem Soli attribuunt, Lunæ vero bigas. Lucifero & auroræ singulos equos. Succis ademptis humoribus exsiccatis. Canescunt) cana & arida fiunt. Ardet Athos) altissimos quosque montes enumerat, qui primi conflagrare cœperunt. {Vtitur autem hic poeta distributione pariter & synathroismo, ad amplificandum incendium. Porrò fuisse incendiũ quoddam ingens in Thessalia sub Phaethõte rege, Berosus indicat. Inde fortassis fabulę locus datus.} Athos mons est Thracię altissimus, quem nunc montem sanctum vocant, ab Atho gigante, cui iniectus fuisse dicitur, appellatus. Taurusq; Cilix) Taurus Ciliciæ mons est, vt ipse quoque poeta inquit. Et Tmolus) Tmolus qui & Timolus à Stephano scribitur, & fluuius & mons est Ciliciæ, melle, vino, & croco abundans, vnde Virgilius libro Georg. primo. Non'ne vides croceos vt Tmolus odores. Oete) mons est Thessalię Oete, Herculis morte, rogo & sepulchro nobilis. Ida) mons Phrygiæ celeberrimus, quem ad imitationem Homeri, πολυπίδακα eum vocantis, à fontium frequentia, fontibus celeberrima vocat, qui tamen omnes tunc erant exsiccati. Dicta est Ida vel ab Ida regionis Regina, vt ea sententia Characis Stephanus ait, vel ab Ida Cretensi, vt canit Virgil. Vnde profectus Teucer Scamandri & Ideæ nymphæ filius regionem in Phrygia occupatam ab se Teucriam vocauit. {Vel etiam ab altitudine. Nam vt Didymus ait ἴδη πᾶν ὄρος, ἐξ οὗ τὰ κυκλόθεν ἐστὶν ἰδεῖν.} Duas autem esse Idas, alteram in Phrygia, alteram in Creta notissimũ est. Virgineusq; Heli.) mons est Bœotiæ. Helicõ) quem idcirco virgineum Ouidius, appellat, quia musis est consecratus. Et nondum Oeagrius Aemus) Aemus mons Thraciæ altissimus, in quo Orpheus Oeagri fluuii filius dicitur à Menadibus fuisse discerptus, à quo etiam Oeagrius fuit appellatus. {Nondum ergo inquit, Oeagrius, quod tum Orpheus Nondum in eo discerptus fuerat.} Aetna) mons Siciliæ Aetna, semper ardens. Vnde & nomen (vt quidam putant) ἀπὸ τοῦ αἴθειν, hoc est ab ardendo, mutatione θ in τ vt alii scribunt. Dicta est autem Aetna ab Aetna Briarei Cyclopis filia, Sicaniq; sorore, quę à Vulcano & Cerere arbitra de finibus electa secundum Cererem sententiam tulisse fertur. Est & Siciliæ urbs Aetna, quæ etiam Adrianum vocatur, quam fluuius eiusdem nominis præterlabitur, vt Mela scribit. Parnasusq; biceps) mons Phocidis in duos vertices diuisus, vt in primo ipse Ouidius scripsit. Et Erix) mons est Siciliæ Veneri quæ ab eo Erycina dicitur, sacer. Et Cynthus) mons est Deli, vnde Cynthius Apollo vocat. Et Othrys) mons est Thessaliæ. Mimasque) mons est minoris Asiæ Mimas, haud longe distans à Colophone, perpetuis niuibus obrutus, à Mimante gigante denominatus. Rhodope) mons Thraciæ niuosus, à Rhodope puella quæ in hunc commutata fuit, dictus, vt ipse scribit Ouidius vt alii, à Rhodope Strymonis filia, ex qua Neptunus Atho Gygantem suscepisse fertur, qui & ipse monti nomen dedit. Est & Ioniæ vrbs Rhodope, vt Stephanus Byzantius de vrbibus & uicis ait. Dindyma) mons est Phrygiæ matri Deorum sacer. Vnde ipsa mater Deorum Dindymene fuit appellata. Et Mycale) mons est & urbs Cariæ Mycale, unde Mycalesius gentile nomen deriuatur, ut Herodotus & Didymus scribunt. Natusque ad sacra Cithæron) mons est Bœotiæ Baccho dicatus, ad cuius orgia celebranda. {Propter frequentiam eorum sacrorum} natus esse uidetur.

Margin notes: Vetus codex habet. uentisq;. ✱ a.l. fatũ. — Scorpius. — ✱ Vt pro ubi accipit. — Athos. — ADDI. — Taurus. — Tmolus. — ADDI. — Helicon. — Aemus. — ADDI. — Aetna. — Parnasus. — Eryx. — Cynthus. — Othrys. — Mimas. — Rhodope. — Dindyma. — Dindymene. — Mycale. — Cithæron. — ADDI.

NEC

Nec profunt Scythiæ fua frigora, Caucafus ardet,
Offaq; cum Pindo, maiorq; ambobus Olympus,
Aeriæq; Alpes, & nubifer Appenninus
Tumuero Phaeton cunctis e' partibus orbem
Afpicit * accenfum, nec tantos fuftinet * æftus,
Feruentesq; auras uelut e' fornace profunda
Ore trahit, currusq; fuos candefcere fentit,
Et neque iam cineres, eiectatamq; fauillam
Ferre poteft, calidoq; inuoluitur undiq; fumo.
Quoque eat, aut ubi fit picea caligine tectus
Nefcit, & arbitrio uolucrum raptatur equorum.
Sanguine tum credunt in corpora fumma uocato
Aethiopum populos nigrum traxiffe colorem.
Tum facta eft Libyæ raptis humoribus æftu
Arida, tum nymphæ pasfis, fontesq; lacusque
Defleuere comis, quærit Bœotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre pirenidas undas.
Nec fortita loco diftantes flumina ripas
Tuta manent, medijs Tanais fumauit in undis,
* Peneusque fenex, Teuthranteusque Caycus,
Et celer Ifmenos cum phocaico Erymantho,
Arfurusq; iterumq; Xãthus, flauusque Lycormas,
Quiq; recuruatis ludit Mæander in undis.
Mygdoniusque Melas, & Tanareus Eurota.

* a Lacēdi
* a.l. ignes

RAPH. Caucafus. Scythia Offa. Pindus.

NEC profunt Scythiæ) Scythia regio eft ad feptentrionem frigidisfima, à Scytha Herculis filio cognominata. Caucafus ardet) mons eft Scytiæ Promethei relegatione notisfimus. Offaq; cum Pindo ma. amb. Olympus) montes Theffaliæ funt altisfimi. Maior ambobus) altior. Nebulas enim & ventos excedere putatur, vnde Lucanus. Nubes excesfit Olymp⁹ lege Deũ. Verticem illius accolæ cœlum vocant. Vnde factum eft, vt poetæ Olympum pro cœlo ponant. Olympus autem multorum montium nomen eft. Nam & Arcadiæ Elidis & Ciliciæ & Myfiæ & Macedoniæ & Theffaliæ mons eft Olympus, in quo ludi Olympici Eleis fimiles celebrari folebant.

Olympus. Alpes. Appēnin⁹.

Aeriæque Alpes) montes funt altisfimi Italiam à Gallia, Germaniaq; defendentes. Appenninus) mons eft longisfimus Italiam diuidens. Currus fuos) fibi tantopere expetitos. Candefcere) ignefcere & inflammari. Nam candere proprie dicitur ferrum ignitum. Inuoluitur) implicatur. Caligine picea) tam crafsa vt fi picea effet. Sanguine tum credunt) in tranfcurfu transformationẽ Aethiopum exponit poeta. Aethiopes nanque cum antea candidi effent, tunc nigri fuerunt effecti. videtur autem Ouidius innuere Aethiopas fuiffe dictos, quod fint facie combufta. Nam αἴθω vero, ὤψ facies dicitur, quanquam Plinius Aethiopas ab Aethiope Vulcani filio dictos narret.

Aethiopas. Libyæ.

Tum facta eft Libyæ) Regio eft Africæ aridisfima, fic dicta, quod λείπει ὑετός hoc eft quod deficit pluuia, vt Seruius fcri. vt vero Diodorus à Libya nympha Epaphi vxore. Raptis) ereptis, exficcatis. Tum nymphæ) quemadmodum montes conflagrarunt, ita etiam fontes, lacusq; eo incendio exficcati fuerunt. Pasfis comis) fparfis, id quod in mœrore fieri confueuit. Quærit Bœo. Dirce) Bœotiæ fons eft Dirce notisfimus. {à Dirce vxore Lyci in eum conuerfa, dicitur.}

Dirce. ADDI. Amymōe. Pyrene.

Argos Amymo. Amymone fons eft apud Argos, ab Amymone Danai Argiuorum Regis filia, quæ in hunc conuerfa fuiffe dicitur appellatus. Ephyre Pirenidas vndas) Pirene fons eft Acrocorynthi, quæ vrbs prius Ephyre fuit appellata. Dictus eft autem à Pirene muliere, in quem ob fletum, quo filiorum morte affecta eft, fingitur fuiffe conuerfa. Nec fortita) non folum fontes exaruere, fed etiam amnes latisfimi funt exficcati.

Tanays. Peneus. Caycus. Teuthrāia. Ifmenus. Erimãthus ADDI.

Tanais) fluuius eft Scythiæ maximus Europam ab Afia diuidens. Peneufq; fenex fluuius eft Theffaliæ, vt in primo vidimus. Teuthrantæ. Caycus) Caycus fluuius eft Myfiæ Teuthrantiam irrigans regionem. Vnde & Teuthrantæus cognominatur. Teuthrania autem vrbs Myfiæ à Teuthrante qui ex Auge Telephum fufcepit appellata. Vnde nomen gentile Teutranius & Teutrantius declinatur. Et celer Ifmenus) fluuius eft Bœotiæ ab Ifmeno pelagi filio denominatus. Cum Phocaico Erymam.) Erymãthus Phocidis eft fluuius & Arcadiæ mons. {Erymanthi fluuii etiam Callimachus meminit hymno in Iouem, Sed hunc inter Arcadicos recenfet non Phocenfes his verbis, Ἀλλ' οὔπως Λάδων μὲν γὰρ ἔρρεεν, οὐδ' Ἐρύμανθος λευκότατος ποταμῶν & cætera. Quo pacto & Paufanias & Stephanus. & Plinius item de eodem meminere. Oritur autem ex monte eiufdem nominis Erymant. & in Afopum exoneratur, præterlabiturq; Pfophidem vrbem à Pfophide Ericiæ nepote, vt quibufdam placet, Nam alii à Pfophide Ericiæ filia malunt) nominatam. Qua de caufa funt qui hoc loco pro, Phocaico Pfophaico legendum putant, quòd Phocis extra Peloponefum fit, Pfophis autem Erymantho vicina, & quafi cognata. Quam lectionem & ipfe probarem, fi eodem modo Pfophaicus, vt Phocaicus diceretur. Quid igitur, relinquendum hunc locum poetæ iudicio cenfeo, qui fortasfis alia ratione, quàm quæ à loco vel gente fumitur, Erimanthum Phocaicum dixit. Nam abfq; eo fic, etiam Parrhafio, pro Phocaico, legi poterat, neque verfu, neque ipfa voce repugnante: Aut etiam Phegeo, quando eadem vrbs, quæ Phocis poftea, Phegea antea dicta fuit, à Phegeo Poronei fratre, vt Stephanus autor eft, & Erymanthus eodem nomine cũ fluuiò. Vide Arcadica Paufan.}

Xanthus. * Phlegeth. Lycormas

Arfurufque iterum Xanthus) fluuius eft Troiæ, qui tempore belli Troiani iterum inflammatus eft precibus Veneris, in Achillem, vt in Illiade narrat Homer⁹. Flauufque Lycormas) fluuius eft Aetoliæ, flauas voluens arenas, de quo etiam Seneca. Flauus rapido fonte Lycormas, hic Euenus poftea, ab Eueno qui fe in eum præcipitauit, fuit appellatus.

Mæander Melas. ADDI.

Quique recuruatis) Mæander fluuius eft Phrygiæ, qui adeo finuofis labitur fluxibus, vt interdum in fontem reuerti velle videatur. Mygdoniusq; Melas) fluuius eft Mygdoniæ, qui oues nigras efficere dicitur. Vnde & nomen accipit, μέλας enim dicitur niger. {Mygdonia Phrygiæ maioris pars fuit, à Mygdone quodã appellata. fuit & Macedonis pars, vt Stephanus & Plinius meminere. Melas autem multorum fluuiorum nomen eft. Nam & Bœotiæ fluuius Melas dicitur, cuius aqua pota nigras oues efficit: & Thraciæ, à quo finus Melas nomen accepit: & Ciliciæ, qui antiquitus Ciliciæ finis fuit, vt Plinius ait. Et Ponti, eius videlicet regionis, quæ Themyfcira alio nomine dicta fuit. Sed de Cilicio hic intelligi puto. Nam is finitimus Phrygis, eorumq; locorum, quæ olim cum Phrygibus iuncta facere, vt apud Strabonem patet libro. 14.}

Eurota. ADDI. Tænarus quid fit.

Et Tenarus Eurota.) fluuius eft Laconiæ iuxta Tenarum promontorium in mare exiens Tenarieus autem eft legẽdũ, vt quatuor fyllabarum fit, & in diphthongũ definat, ne iambus) quem non admittit verfus heroicus) in quarta fede pofitus effe videatur. {Fruftra curiofus eft hoc loco Regius. Nam & tenarius, abfq; diphthongo recte legitur, & verfum breuis fyllaba non minuit, cum fit in arfi & tome. Nam eodẽ modo & illa defenduntur. Suftinet, ac natæ Turniq; canit hymenæoa. Et, Ille latus niueum molli fultus hyacintho. Item, Liminaq;, laurusq; dei. & fimilia. Vnde & Pontanus τριθημιμερῆ tamen, & ἑφθημιμερῆ, inter cæfuras refert.} Eft vero * Tænarus & promontorium & vrbs & portus Laconiæ à Tænaro Scari filio dictus, Siue à Tænaro Geræfti fratre ac Iouis filio, qui vnà cum Calabro fratre templũ Neptuno apud Tænarum ipfum ædificauit, quod Tænarum vocatur.

Arsit & Euphcates Babylonius, arsit Orontes,
Thermodoonq; citus, Gangesq;, & Phasis, & Ister.
Aestuat Alpheus, ripae sperchiades ardent.
Quodq; suo Tagus amne uehit, fluit ignibus aurū.
Et quae Maeonias celebrabant carmine ripas
Fluminеae uolucres medio caluere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem,
Occuluitq; caput, quod adhuc latet, hostia septem
Puluerulenta uacant, septem sine flumine ualles.
Sors eadem Ismarios Hebrum cū Strymone siccat,
Hesperiosq; amnes Rhenū, Rhodanumq;, Padūq;,
Cuiq; fuit rerum permissa potentia Tybrim.
Dissilit omne solum, penetratq; in tartara rimis
Lumen, & infernum terret cum coniuge Regem.
Et mare contrahitur, siccaeq; est campus arenae.
Quod mō pontus erat, quosq; altū texerat aequor
Existunt montes & sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces, nec se super aethera curui
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum summo resupina profundo
Exanimata iacent. ipsum quoq; Nerea fama est,
Doridaq; & natas tepidis latuisse sub undis.
Ter Neptunus aquis cum toruo brachia uultu
Exerere ausus erat, ter non tulit aeris ignes.
Alma tamen tellus, ut erat circundata ponto
Inter aquas pelagi, contractosq; undiq; fontes,
Qui se condiderant in opacae uiscera matris,
Sustulit omniferos collo tenus arida uultus,
Opposuitq; manum fronti, magnoq; tremore
Omnia concutiens paulum subsedit, & infra
Quā m solet esse, fuit, sacraq; ita uoce locuta est.
Si placet hoc, meruiq;, quid o tua fulmina cessant
Summe Deum? liceat periturae uiribus ignis,
Igne perire tuo, cladem q; authore leuare.
Vix equidem fauces haec ipsa in uerba resoluo.
(Presserat ora uapor) tostos en aspice crines,
Inq; oculis fumum, uolitant super ore fauillae.
Hos ne mihi fructus? hunc fertilitatis honorem,
Officiiq; refers, quod adunci uulnera aratri,

RAPH. Euphrates. Orontes.

CARSIT & Euphrates Baby.) Euphrates fluuius est maioris Armeniae maximus qui Babylonem in duas diuidens partes in mare Rubrum descendit. ¶ Arsit Orontes) fluuius est Syriae ex Libano monte decurrens, qui Typhon prius dictus est, à Typhone gigante illic fulminato. vt Strab. narrat. Orontis autem nomen ab eo accepit, qui omnium primus illum ponte iunxit.

Thermodoonq;. Ganges. Phasis. Ister. Alpheus.

¶ Thermodoonq; citus) fluuius est Scythiae iuxta quem Amazones olim habitauere. Is (vt Metrodor. ait) Araxes quoq; vocatur. ¶ Ganges) fluuius est Indiae notissimus. ¶ Et Phasis) fluuius est Colchorum, vnde Phasiani sunt dicti. ¶ Et Ister) fluuius est Pannoniae, qui & Danubius dicitur. ¶ Alpheus) fluuius Elidis iuxta Pisam vrbem decurrens, qui absorptus à terra subter mare in fontem Arethusam apud Syracusas influit. Vnde Virgil. iii. Aeneid. sic scribit. Alpheum vt fama est huc Elidis amnem Occultas egisse vias subter mare, qui nunc Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis.

ADDI. Sperchius. Tagus.

{De quare, Strabo disputat lib. 6 Ripę Sper. Sperchii fluuii Thessaliae velocissimi, qui in Meliacū exit sinum.} ¶ Quodq; suo Tagus) fluuius Hispaniae aureas vehens arenas, quae tunc incendio liquescebant. Tres autem sunt fluuii aureas ducentes arenas. Pactolus, Hermus, Tagus. praeter eos quos Reg. non nouit. Et quae Meo. ripas, Lydiae fluuiorum. Nam Lydia à Maeone fluuio Maeonia fuit appellata.

Maeon. Cayster.

Stephanus Medio Cay. Cayster fluuius est Asiae: praeter Asiam paludem labens. Vnde Virgil. Georgicorum primo scribit. Iam varias pelagi volucres, & quae Asia circum Dulcibus in pratis rimantur stagna Caystri. ¶ Cayster autem dictus putatur ἀπὸ τοῦ καίεσθαι) hoc ē amburi, quoniam propinquus sit τῇ κατακεκαυμένῃ quae pars est Asiae praetorrida & deustae similis, nulla praeter vitem arbore, sed vino pręstantissimo, quod Pli. Catacecaumenitem ex hac origine denominauit. ¶ Flumineę vo.) Cygni, flumina incolentes. ¶ Nilus) fluuius est Aegypti: cuius origo ignoratur. Ideircoq; & tunc caput occuluisse, & nunc quoque latere ait. ¶ Vacant) vacua sunt aqua. ¶ Septem si. fluuii. val.) septem inquit Nili hostia valles sine aqua sunt effectae.

Hebrus. ADDI. Strymon. Rhenus. Rhodanus Padus. Thybris.

¶ Sors ea) Isma. eadem inquit sorte Hebrus ac Strymon, Thracię fluuii siccantur. {Ismarius autem vocat κατὰ [illegible] ab Ismaro monte Thraciae.} ¶ Hesperiosq; amnes) occidētales. Nā Rhen⁹ fluui⁹ ē Galliā à Germania diuidens, Rhodanus vero Galliae fluuius. Padus Italiae, qui etiā Eridanus vocatur. Vir. Fluuiorū rex Eridanus. ¶ Thybrim) Thybris fluuius est Thusciae per mediam Romam labens. Thybris autem dictus est à fluuio Siciliae, qui praeterlabitur Syracusas, qui à Theocrito Thybris vocatur. Tametsi quidā Hybrim illum appellent. Vnde profecti Siculi, ripis Albulae occupatis in patriae memoriam pro Albula Thybrim nominarunt. Vir. vero à Thuscorum rege Thybrim fluuium fuisse denominatum canit. Asperq; immani corpore Thybris, A quo post Itali fluuiū cognomine Thybrim Diximus, amisit verum vetus Albula nomen. ¶ Infernum re.) Plutonem cum Proserpina vxore. ¶ Existunt modo.) extant, apparent, ac extra aquas stant. ¶ Et spar. Cycla au.)

Cyclades.

Cyclades Insulae sunt Aegei maris, in orbem dispositae. vnde etiam Cyclades sunt dictae, κύκλος náque circulus dicitur. Scopuli ergo qui tum è mari extabant, cycladum numerum augebant. ¶ Nec se super aethera curui) tunc inquit Delphines non audebant in aerem se iactare propter nimium ardorem, quod natura facere consueuerunt. ¶ Corpora Pho.)

Phocae.

Phocae vituli dicuntur marini, quod boum immitantur mugitum. ¶ Exanimata) perturbata, aut certe exanima & mortua. Ipsum quoque.

Nereus.

¶ Nerea) Nereus Deus marinus Dorida vxorem habens, ex qua magnam nympharum multitudinem sustulit. ¶ Exerere aquis) emittere, extollere ex aq. ¶ Ignes aeris) feruores aeris & ęstus.

Telluris quaerele.

¶ Alma tamen) ab alendo dicitur propriumq; est terrae epitheton. Nam omnia alit ac nutrit amantia.

Tellus. Terra.

Tellus Dea ipsius esse dicitur terrae, nam terra ipsum est elementum. ¶ Vt erat cir. ponto) Oceano. Pontus enim interdum speciale nomen est & significat Euxinum. Interdum generale, cum pro mari accipitur. ¶ Contractosq; vn. fon.) ex omni loco congregatos atque coactos, ob nimium enim aestum fontes omnes in ima terrae refugerant, ne penitus exiccarentur. ¶ Sustulit omniferos) elegans prosopopoeia quia terrae inanimatae rei & personam & sermonem attribuit poeta. ¶ Omniferos) omnia ferētes & producentes. Alludit autē ad gręcum epitheton, quo eadem ducit, ἐ [illegible]. ¶ Collo tenus) vsque ad collum. ¶ Paulū sub sedit) paulū terręmotu depressa esse videt, qd̄ fieri neqt, cū mūdi sit cētrū: & vndiq; equaliter coelo distet. ¶ Si placet hoc merui q;) Telluris cōquestio ē ad Iouem, sic apta & clara, vt nullā ferè admittat expositionē.

ADDI.

{Orditur aūt ex abrupto idignitatem rei simul & magnitudinem amplificans} ¶ Tuo igne) tuo fulmine. ¶ Clademq; authore leuare) leuem facere, pro quo verbo imperiti alleuiare vtuntur, illae vero calamitates minus ęgre ac leuius feruntur, quarum autores magni sunt atque potentes. ¶ Vix equi.) cum difficultate inquit haec paucula eloqui possum. ¶ Presserat ora vapor) parenthesis poetica, quam terrę querelis inserit.

FRASTROrumq;

Rastrorumq; fero, toto'q; exerceor anno.
Quod pecori frondes alimenta'q; mitia fruges
Humano generi, uobis quoq; thura ministro.
Sed tamen exitium fac me meruisse, quid undæ.
Quid meruit frater, cur illi tradita sorte
Aequora decrescunt, & ab æthere longius absunt?
Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit,
At cœli miserere tui, circunspice utrinque
Fumat uterque polus, quos si uiolauerit ignis,
Atria uestra ruent. Atlas en ipse laborat,
Vix'q; suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terræ pereunt, si regia cœli
In chaos antiquum confundimur, eripe flammis,
Si quid adhuc superest, & rerum consule summæ.
Dixerat hæc tellus, neq; enim tolerare uaporem
Vlterius potuit, nec dicere plura, suum'q;
Retulit os in se, propiora'q; manibus antra.
At pater omnipotens superos testatus, & ipsum
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura graui, summam petit arduus arcem,
Vnde solet nubes latis inducere terris,
Vnde mouet tonitrus, uibrata'q; fulmina iactat.
Sed neque quas posset terris inducere nubes
Tunc habuit, nec quos cœlo demitteret imbres.
Intonat & dextra * libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam pariter'q;, animaq;, rotis'q;
* Exuit & sæuis compescuit ignibus ignes.
* Consternuntur equi, & saltu in contraria facto
Colla iugo eripiunt, abrupta'q; lora relinquunt,
Illic fræna iacent, illic temone reuulsus
Axis, in hac radii fractarum parte rotarum,
Sparsa'q; sunt late laceri uestigia currus.
At Phaethon rutilos flamma populante capillos,
Voluitur in præceps, longo'q; per aera tractu
Fertur, ut interdum de cœlo stella sereno,
Et si non cecidit potuit cecidisse uideri.
Quem procul a' patria diuerso maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantia'que abluit ora.

ARG. FABVLAE SEQ.

Sorores Phaethontis, Phaetusa, Lampetie, & Phebe, ausum fratris defluentes Deorum misericordia in arbores populeas mutatæ sunt.

Naiades Hesperiæ trifida fumantia flamma
Corpora dant tumulo, signant quoq; carmine saxū.
Hic situs est Phaethon currus auriga paterni,
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.
At pater obductos luctu miserabilis ægro
Condiderat uultus, & si modo credimus, unum
Isse diem sine sole ferunt, incendia lumen
Præbebant, aliquis'q; malo fuit usus in illo.
At Clymene postquam dixit, quæcunque fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris & amens,
Et laniata sinus totum percensuit orbem,
Exanimes artus primo, mox ossa requirens,
Repperit ossa tamen peregrina condita terra,
Incubuit'q; loco, nomen'q; in marmore lectum
Perfudit lachrymis, & aperto pectore fouit.

RAPH. ¶ RASTRORumq; fero) rastra instrumenta sunt rustica, quibus agri coluntur.

ADDI. { Est autem obiectio ingratitudinis. } ¶ Exerceor) defatigor. ¶ Vobis quoque thura ministro) thure in sacrificiis non modo nos, sed prisci quoque vtebantur. Thus autem ἀπὸ τοῦ θύειν, hoc est a sacrificando deriuatur. Est enim vocabulum græcum, non latinum (vt quidam scribunt) qui à tundendo putant deduci, cum à græcis θύ- dicatur. ¶ Quid meruit frater) Neptunus cui sorte in mundi diuisione maria obtigerunt.

ADDI. {Translatione periculi, amplificat querelam. } ¶ Fumat uterq; polus) duobus polis, qui & vertices dicuntur, cœlum sustinetur, qui si fuerint combusti, casurum est cœlū.

Atlas. ¶ Atlas en ipse laborat) Atlas mons est Mauritaniæ, qui ideo sustinere fingitur, quod Atlas qui in illum montem fertur transmutatus, primus omnium astrologica scrutari cœpit. { Vel etiam propter altitudinē, est enim ita altus, vt cacumē eius cerni nequeat nubibusq; perpetuis tegatur, vt Herodotus ait. Plinius et ad Lunarem vsque circulum pertingere dicit. Vide lib. 5. ca. 1. } ¶ Candentē axē) ardentem polum. ¶ Et rerum consule summæ) hoc est vide ne rerum summa pereat, ac genera rerum perdantur. ¶ Propioraq; manibus antra) hoc est, speluncas inferis priores. Sunt enim manes animæ mortuorum à mano, quod bonū antiqui dicebant κατ' ἀντίφρασιν appellati. ¶ At pater omnipotens superos testatus) Iuppiter inquit cum in testimonium & alios Deos & ipsum Apollinem adduxit totum mundum incendio periturum nisi auxilium ferat, Phaethōtē fulmine percussit, ac incendium fulmine cōpescuit. Et ipsum Qui dederat currus, Apollinem. ¶ Vnde ex qua arce. ¶ Inducere nubes) immittere nebulas. ¶ Latis terris) late parentibus terris. ¶ Misit in aurigam) Phaethontē, currus Solis aurigam & rectorem. ¶ Cōsternuntur equi) terrentur.

ADDI. { Sed vide num potius consternantur legendum sit. Nā consternere aliàs pro cōspergere, & quasi opplere sumitur: Vt: Ili stridor, & alto cōsternunt terrā. Cōcusso stipite frondes Virgi. } ¶ Illic temone reuulsus Axis) axis lignum illud est, circa quod rotæ currus vertuntur. ¶ Vestigia) signa & partes. ¶ Laceri currus) lacerati atque dissipati. ¶ Flamma populante) igne comburente. Tunc enim ignis populari aliquid dicitur quando comburit. ¶ Voluitur in præceps) hoc est in caput cadit. ¶ Vt interdum de cœlo) pulchra similitudine casū Phaethontis demonstrat, scite autem scribit. Nam quamuis stellæ interdum cadere videantur, tamen nunquam cadunt.

ADDI. { Non enim stellæ sunt, sed incensiones vaporosæ, siue volatus stellantes vento in eam partem impulsi, in quam volare videntur. Itaq; & ventos plerumq; significant vt Ptolomæus docet. } ¶ Quem procul à patria) longe enim Italia Padusque ab Aethiopia distat.

Eridanus. ¶ Eridanus) fluuius est Italiæ, q alio nomine dicitur Padus.

Naiades. ¶ Naiades Hesper.) nymphæ Italicæ ac occidentales, Naiades autem dicuntur παρὰ τὸ νάω quod est fluo, quod influentis habitent. ¶ Trifida flamma) fulmine, quod ita pingebatur, vt trifidum & in tres partes fissum videretur. Vt enim tridens Neptuno, sic trifidum fulmen attribuitur Ioui.

ADDI. { Alii trifidum, & trisulcum, à triplici potestate dici volunt. Nam & ferit, & penetrat, & adurit. } ¶ Signāt quoque carmine saxum) Cippo & sepulchri saxo epitaphium inscribunt. ¶ Hic situs est) positus & sepultus. Est autē epitaphium in Phaethontem. ¶ Non tenuit) tenere nō potuit. ¶ Magnis tamē excidit ausis) hoc est magna tamē aggredi ausus est, quod quidem abunde pulchrum atque magnificū est, vt Plinius ait. ¶ At pater) Apollo. ¶ Miserabilis) miserādus. ¶ Aegro luctu) ab effectu luctus dicitur æger, qd ægros & mœstos reddat. ¶ Obductos) velatos, coopertos. ¶ Aliquis vsus) aliqua vtilitas. ¶ Lugubris) pullis vestibus, quæ luctui cōueniunt induta. ¶ Et amens) exanimata, perturbata. ¶ Totum percensuit orbem) peragrauit totum terrarum orbē. ¶ Exanimes art⁹ primo) cadauer filii & mēbra mortua primū quærēs. ¶ Mox) deinde. ¶ Cōdita) sepulta. ¶ Incubuit'q; loco) sepulchro se prostrauit. ¶ Aperto pectore) nudo.

*.a.l. vibratum.
*.a.l. expulit.
*.a.l. consternantur vt .5. Fast. cū cōsternatis diripiens eqs & est exterreri animo.

RAPH.
Heliades.

Nec minus Heliades) Solis filiæ Heliades dicuntur [Greek], hoc est, à Sole, quæ etiam à fratre Phaethontiades fuerunt appellatæ. Earum nomina sunt Phaetusa Lampetia. Phœbe, quæ cum fratrem per quatuor menses assidue fleuissent, tandem Iouis misericordia in populos arbores, vel (vt alii volunt, & in primis Apollonius) in alnos.

ADDI.

{Hinc & Virgilius dixit. Tum Phaethontiades musco circundat amaræ. Corticis, atque solo proceras erigit alnos. cuius diuersitatis ratio videntur quod [Greek] quæ populus nigra est, ab aliis pro alno accipitur. Heliades auté in [Greek] mutatæ dicuntur.} Lachrymæ vero ipsarum in electra & succina conuersæ fuerunt. Et cæsæ pectora palmis) cædentes & percutientes pectora. Est enim synecdoche poetica. Afternúturq; se.) hoc est stratæ super sepulchro iacent. Luna qua. iun.) hoc est, quatuor menses transierant. Nam singulis quibusq; mensibus Luna repletur. Nam morem fecerat vsus) Parenthesis est, qua significatur ex assiduo vsu consuetudinem plangendi Phaethontis sororibus fuisse factam.

Phaetusa.

Equis Phaetusa sororum) Phaethusa filia fuit Solis ex Neæra nympha. Est autem quadrisyllabum nomen, non trisyllabum vt quidam putant. Interpretatur Phaethusa splendens. Terræ procumbere) se in terram prosternere. Diriguisse pedes) rigidos & duros esse factos.

Lampetie.

Candida Lampetie) Phaethusæ soror, quæ fulgens transferri potest [Greek] enim fulgeo dicitur. Subita radice) subito nata. Laniare) lacerare.

Heliades i. arbores.

Inguina) pudenda. Ambit) circundat. Extabant) extra corticem stabant. Manant) defluunt. Saucia) vulnerata. Iamq; vale) verbum est Vale, quo recedentes salutamus. Cortex in ver. nouissima venit) hoc est cortex os obducens verba Heliadú vltima occupauit. Inde fluunt) ab illis arboribus. Hoc quidem Ouidius, sed vt Apollonius in argonauticon quarto narrat, Galli iactant non ex Heliadum, sed ex Apollinis lachrymis electrum esse natum, quando propter Aesculapii necé dolore affectus ad Hyperboreos abiit patris increpationem non ferens. aut quando propter Cyclopes interfectos Admeto regi seruire coactus est. Rigescunt) rigida ac dura sunt. Electræ) quæ latine succina dicuntur, quamuis nusquam circa Padum inueniantur.

ADDI.

{Id quod & Lucianus in præfatione quadam ridet. Hodie autem succinum ex littore Vendici sinus affertur. hoc est, ex Borussia, vbi idem Borustim lingua illorum appellatur.} Est autem Electrum etiam genus metalli ex auro ac quinta argenti portione constantis, vt scribit Pli. in. xxxiii. nat hist. lib: cuius natura est ad lucernarum lumina clarius argento lucere. Nuribus latini) Italis mulieribus. Affuit huic monstro) Cygnus Stheneli filius, rex Liguriæ, Phaethónti & sanguine materno, & summa beneuolentia deuinctus, cum relicta Liguria ad Padi ripas venisset, multúq; amici casum deflesset. In auem sui nominis fuit cómutatus, quæ ignes peroso aquas sibi elegit incolédas.

Cygnus.

Affuit) interfuit. Huic monstro) quo Heliades in populos arbores, ipsarum autem lachrymæ in electra fuere cóuersæ. Mónstrum autem à mostrando dicitur, siue à monédo (vt Aelio placet) quasi monestrum quod nos futurorú moneat. Sed aliquando pro miraculo ponitur, vt hoc loco. Proles Sthenelela (progenies Stheneli. Nam L I. po. Liguria Italiæ regio est inter amnes Varum & Macram sita,

Liguria.

Thusciæ contermina, cuius caput Genua est, vnde Ligusticora fuit cognominata. Liguria auté à Ligustro Phaethontis filio fertur cognominata. Illius incolæ. Ligures appellantur.

Al. Ligure vt apud Berosum.

Cum Vox este) tenuis ac gracilis facta. Canæq; ca. Di. plu.) capilli inquit cani in plumas itidem canas fuere conuersi. Porrigitur) prolongatur. Iunctura copulatio, nam cygnorum digiti & rubent. & quadá cartilagine iunguntur. Tenetus si. cu. ro. (Os inquit in rostrum obtusum ac sine vllo acumine fuit conuersum. Nec se cœloq;) Iouiq; Credit, hoc est nec se aeri, ætheriue committit. Hoc autem idcirco fingitur, quia cygni núquam altius volant. Missi ig.) iacti fulminis. Ignemq; pe.) odio ignem habens. Squallidus iterea genitor) mœrorem describit Phœbi, qué ex Phaetótis filii morte conceperat, quo concinnius transfigurationem Callistus & Arcadis in vrsas exponat. Et expers sui decoris (siue parte sui splendoris & ornatus. Qualis cú deficit orbi) túc enim obscurus videt, cú illius lumen terris auferatur.

Nec minus Heliades lugent, ET INANIA morti
Munera dant lachrymas, & cæsæ pectora palmis
Non auditurum miseras Phaethonta querelas
Nocte, die'que uocant, asternuntur'que sepulchro.
Luna quater iuncti; implerat cornibus orbem
Illæ more suo (NAM morem fecerat usus)
Plangorem dederant, e queis Phaetusa sororum
Maxima cum uellet terræ procumbere, questa est
Diriguisse pedes ad quam conata uenire
Candida Lampetie, subita radice retenta est.
Tertia cum crinem manibus laniare pararet,
Auellit frondes. hæc stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longor sua brachia ramos,
Dum'que ea miratur, complectitur inguina cortex,
Perq; gradus uterú, pectusq; humerosq; manusq;,
Ambit, & extabant tantum ora uocantia matrem.
Quid faciat mater? nisi quo trahit impetus illam,
Huc eat, atque illuc, & dum licet oscula iungat?
Non satis est, truncis auellere corpora tentat,
E teneros manibus ramos abrumpit, at inde
Sanguineæ manant tanquam de uulnere guttæ.
Parce precor mater, quæcunque est saucia clamat.
Parce precor, nostrum laceratur in arbore corpus.
Iamq; uale, cortex in uerba nouissima uenit.

ARGVMENTVM.

Lachrymæ earum, vt Hesiodus & Euripides indicant, in Electrum conuersæ sunt, ac fluisse dicuntur.

Inde fluunt lachrymæ, stillataq; Sole rigescunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit gestanda latinis,

ARG. FABVLAE SEQ.

Cygnus Stheneli filius materno genere Phaethonti proximus, cum Liguriam incoleret, & in ripa Eridani amnis, & quem quidam Padum vocant, vidisset corpus Phaethontis a sororibus eius ablui, pari calamitate est concussus-plus enim iusto deflendo propinqui interitum, Deorum voluntate in volucrem Cygnum abiit, qui perosus cælestem ignem, paludes ac flumina quibus insenesceret est secutus. Hæc Phanocles in cupidinibus.

Affuit huic monstro prole Sthelneleia Cygnus,
Qui tibi materno quamuis à sanguine iunctus,
Mente tamen Phaethon propior fuit, ille relicto,
(Nam Ligurú populos & magnas rexerat urbes)
Imperio ripas uirides, amnemq; querelis
Eridanum implerat, syluam'que sororibus auctá.
Cum uox est tenuata uiro, canæ'que capillos
Dissimulant plumæ, collum'que a' pectore longe
Porrigitur, digitos'que ligat iunctura rubentes,
Penna latus uelat, tenet os sine acumine rostrum,
Fit noua Cygnus auis, nec se cælo'que, Ioui'que
Credit, ut iniuste missi memor ignis ab illo.
Stagna petit, patulos'que lacus, ignem'que perosus,
Quæ colat, elegit, contraria flumina flammis.
Squallidus interea genitor Phaethontis, & expers
Ipse sui decoris, qualis cum deficit orbi.
Esse solet, lucem'que odit, se'que ipse, diem'que,

ATQVE

Datq; animum in luctus,& luctibus adiicit iram,
Officiumq; negat mundo.satis inquit ab æui
Sors mea principiis fuit irrequieta,pigetq;
Actorum sine fine mihi,sine honore laborum.
Quilibet altera agat portantes lumina currus.
Si nemo est,omnesq; dii * non posse fatentur,
Ipse agat,ut saltem dum nostras tentat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tunc sciet ignipedum uires expertus equorum
Non meruisse necem,qui non bene rexerit illos.
Talia dicentem circunstant omnia Solem
Numina,ne'ue uelit tenebras inducere rebus.
Supplice uoce rogant,missos quoque Iuppiter ignes
Excusat,precibusq; minas regaliter addit.
Colligit amentes,& adhuc terrore pauentes
Phœbus equos,stimuloq; dolens,& uerbere sæuit,
Sæuit enim,natum'que obiectat,& imputat illis.
At pater omnipotens ingentia mœnia cæli
Circuit,& nequid labefactum uiribus ignis
Corruat,explorat.quæ postquam firma,sui'que
Roboris esse uidet,terras,hominum'que labores
Perspicit.Arcadiæ tamen est impensior illi
Cura suæ,fontes'que,& nondum audentia labi
Flumina restituit.dat terræ gramina,frondes
Arboribus,læsas'que iubet reuirescere syluas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter cum reliquias torrentis ignis persequeretur, vt laboratibus opē ferret mortalibus cum circa monte Arcadiæ,vbi genitus existimatur,vagaretur,in Callistus Lycaonis filiæ amorē incidit.Cui cū preces de explemēto desyderii sui admouisset,frustratasque voces suas intellexisset, astu eam subiit:in Dianæ nanque fictum se tratecit:iā fatigatæ,ornatus pharetra, fugitiuque velut Diana,occurrit, ac veste.pariter posita virgo, Iouem expertus est.Neque ideo a Iunone immerenti delictum remissum. Nam confestim pellicatu eius mœsta,ne amplius pulchritudine coniugē caperet in vrsam eā transfigurauit,quæ a Ioue cum Arcade filio,quem erat enixa inter sydera collocata,a Græcis ἄρκτος * Helice,a nostris septentrio nuncupatur, & a Thety & Oceano ob Iunonis mnm inter cætera sydera liquore non ungitur,vt auctor Hesio indicat,Sed lucet in austris Callisto, renouatque suos sine fluctibus ignes.

Dum redit,itq; frequens,in uirgine Nonacrina
Hæsit,& accepti caluere sub ossibus ignes.
Non erat huius opus lanam mollire trahendo,
Nec positas uersare comas,sed fibula uestem,
Vitta coercebat neglectos alba capillos.
Et modo leue manu iaculū,modo sumpserat arcū
Miles erat Phœbes.nec Mænalon attigit ulla
Gratior hac Triuiæ. SED nulla potentia longa est:
Vlterius spatium medio Sol altus habebat,
Cum subit illa nemus,quod nulla ceciderat ætas,
Exuit hic humero pharetram,lentos'que retendit
Arcus,inq; solo quod texerat herba,iacebat,
Et pictam posita pharetram ceruice premebat.
Iuppiter,ut uidit fessam,& custode * uacantem,

RAPH. ❡DATQVE animum in luctus) luctibus indulget. ❡Officiumq; negat mundo) ait se nolle mundo beneficium præstare ipsum illustrando. ❡Satis inquit ab æui) ita conqueritur Phœbus,vt Iouem in inuidiā odiumq; trahat. ❡Ipse agat) inuidiose ac si diceret,qui tam potens,terribilisq; est. ❡Tentat) tenet retinet. Est enim à teneo deriuatum,eo quod per n scribitur. Nā tento, quod experiri significat à tenēdo deduci videtur. ❡Orbatura) filiis priuatura. Orbare nanq; est aliqua re chara (vt sunt filii atq; oculi) priuare. Vnde orbi oculis, filiis'ue, aut parētibus priuati dicuntur. ❡Tūc sciet ignipedum) ordo est & sensus. Tunc Iuppiter expertus vires ignipedum & velociū equorū sciet eū, qui illos bene non rexerit mortē nō meruisse. ❡Missos ignes) missa fulmina in Phaethontē. ❡Regaliter) imperiose, ac eo iure quod habent reges. ❡Verbere) flagello & scutica. ❡Sęuit) furit, ac sæuitiam in equos nihil mali meritos exercet. ❡At pater oipotēs) hæc idcirco à poeta narrantur quo cōmodius Callistus & Arcadis mutatione in sydera cum superiore metamorphosi cōnectat. ❡Explorat) diligenter inquirit. Vnde exploratores qui hostium cōsilia scrutātur. ❡Impensior) maior. ❡Suæ Arcadiæ) à se amatæ. Sive propter Maiam, quæ in Cyllene ipsius Arcadiæ monte Mercuriū peperit, siue ad illud poeta alludit, quod Arcades nō minus quàm Cretēses apud se natum esse Iouē cōtendunt, vt & in Hymno Callimachus in Iouē, & Pausanias in Arcadicis scribunt. Vnde & Lusius Arcadiæ fluuius dictus est, quod in eo Iuppiter infans lotus est. ❡In virgine Nonacrina) virginē Nonacrinā appellat Callistonē Lycaonis filiam, quā cū vidisset Iuppiter, ita excellenti eius pulchritudine captus est, vt eā blanditiis ea potiri nō posset, se finxerit esse Dianam, cuius Callisto fidissima comes erat. Hac igitur arte cōpressā ab Ioue cū Arcadē peperisset, in vrsam ab Iunone, ne iterum Ioui placeret, conuersa est. Eam vero cum filius Arcas iam adultus in venatione ferire vellet, miseratione Iouis ambo in sydera fuerunt trāslati, ac iuxta polum, qui ab ipsis arcticus fuit cognominatus, collocati. Quod quidem cum Iuno animaduertisset, Tethym nutricem rogauit, ne vnquam permitteret eas in mare descendere. Ideoq; septentriones nunquam occidere dicuntur. Sanè Hyginus varias priscorum de Callistus mutatione refert opiniones, quas siquis ad huius fabulæ expositionem aliquid conferre putabit, illinc sumat licebit. ❡In virgine Nonacrina) Nonacris & vrbs & mons est Arcadiæ, vnde Nonacrinus declinatur. {Quod hic pro Arcadico posuit poeta κατὰ συνεκδοχήν. Nonacris autem dicta fuit vxor Lycaonis, à qua nomen vrbi factum. Vt Pausa. ait, Pater igitur & Patronymicum esse Nonacrine} ❡Hæsit) fixus est. ❡Accepti ignes) amores concepti. Ignis enim frequenter pro amore ponitur à poetis, vt nanque ligna comburuntur igne, sic iuuenum corda amore dicuntur ardere. ❡Caluere) inflammati fuere. ❡Lanam mollire) filare, ac subigere lanam. ❡Variare) variis coloribus ornare. Id quod lasciuæ virgines maxime facere solent. {Sunt qui legunt, Nec positu uariare comas, &c. Sed hoc Raphaeli displicet, allegantí veterum exemplorum fidem.} ❡Sed fibula) cingulum. Aperte nanque intelligimus totum. ❡Vitta alba) tegmen est capitis vitta, quæ mulieres continent capillos. ❡Alba) non variorum colorum, qualibus lasciuæ virgines delectantur. ❡Neglectos capillos) impexos inornatos. ❡Coercebat) constringebat. ❡Miles erat Phœbes) Dianæ, quæ eadem cū Luna esse putatur. ❡Nec Mænalon attigit vlla) Mænalus mons Arcadiæ celeberrimus & vrbs clarissima à Mænalo Lycaonis filio condita. ❡Triuiæ) Dianæ, quod in triuiis coli consueuerit. ❡Sed nulla potentia longa est) sententia generalis, quæ in dies verior esse probatur. ❡Vlterius spatium) meridiem iam pertransisse significat. Sol enim vlterius medio spatium cœli tenere dicitur, cum maior pars diei præteriuit. ❡Quod nul. ceciderat ætas) innuit nemus illud vmbrosissimum, opacissimumq; fuisse, vt cuius arbores nullo vnquam tempore fuerant cesæ. ❡Nulla æt.) nullius ætatis homines. Continens enim pro contento per metonymiam frequenter ponitur à poetis. ❡Exuit hic) deposuit illic & in illo nemore pharetram. Est enim aduerbium pro aduerbio positum. ❡Lentosq; retendit. ar.) flexibiles arcus remisit. Arcus enim nisi retendantur molles efficiuntur, vt ipse in Epistolis inquit. Si nunquam cesses tendere, mollis erit. Re autem præpositio sæpenumero mutat verba cum quibus componitur in contrariam significationem, vt tego retego, signo resigno, tendo retendo. ❡Fessam) lassam & defatigatam.

Lusius.

Nonacris mons Arcadiæ. ADDI.

Al. del.

ADDI.

Mænalus Triuia.

Nonacrim montem.

Al. ἡμέρα.

a. l. tacentē.

Hoc certe furtum coniux mea neſciet, inquit,
Aut ſi reſcierit, ſunt oh ſunt iurgia tanti?
Protinus induitur faciem, cultum'q; Dianæ,
Atq; ait, o comitum uirgo pars una mearum,
In quibus es uenata iugis? de ceſpite uirgo
Se leuat, & ſalue numen me iudice dixit,
Audiat ipſe licet, maius Ioue, ridet, & audit,
Et ſibi præferri ſe gaudet, & oſcula iungit,
Nec moderata ſatis, nec ſic à uirgine danda.
Qua uenata foret ſylua narrare parantem
Impedit amplexu, nec ſe ſine crimine prodit.
Illa quidem contra, quãtum modo fœmina poſſet,
Aſpiceres utinam Saturnia, mitior eſſes.
Illa quidem pugnat, ſed quæ ſuperare puella?
Quis'ue Iouem poterat? ſuperũ petit æthera uictor
Iuppiter, huic odio nemus eſt, & conſcia ſylua.
* Vnde pedem referẽs, penè eſt oblita pharetram
Tollere, cum telis, & quem ſuſpenderat arcum.
Ecce ſuo comitata choro Dictynna per altum
Mænalon ingrediens, & cæde ſuperba ferarum
Aſpicit hanc, uiſam'q; uocat, clamata refugit,
Et timuit primo, ne Iuppiter eſſet in illa.
Sed poſtquam pariter nymphas incedere uidit,
Senſit abeſſe dolos, numerum'q; acceſſit ad harum.
HEV quã m difficile eſt crimen nõ prodere uultu,
Vix oculos attollit humo, nec, ut ante ſolebat,
Iuncta Deæ lateri, nec tota eſt agmine prima.
Sed ſilet, & læſi dat ſigna rubore pudoris.
Et, niſi quod uirgo eſt, poterat ſentire Diana
Mille notis culpam, nymphæ ſenſiſſe feruntur.
Orbe reſurgebant Lunaria cornua * nouo,
Cum Dea uenatu * fraternis languida flammis
Nacta nemus gelidũ, de quo cum murmure labens
Ibat, & attritas uerſabat riuus arenas.
Vt loca laudauit, ſummas pede contigit undas.
His quoque laudatis, procul eſt, ait, arbiter omnis,
Nuda ſuperfuſis tingamus corpora lymphis.
Parrhaſis erubuit, cunctæ uelamina ponunt.
Vna moras quærit. dubitanti ueſtis adempta eſt,
Qua poſita nudo patuit cum corpore crimen.
Attonitæ, manibusq; uterum celare uolenti
I procul hinc dixit, nec ſacros pollue fontes
Cynthia, deq; ſuo iuſſit ſecedere cœtu.
Senſerat hoc olim magni matrona Tonantis,
Diſtulerat'que graues in idonea tempora pœnas.
Cauſa moræ nulla eſt, & iam puer Arcas (id ipſum
Indoluit Iuno) fuerat de pellice natus.
Quo ſimul obuertit ſæuam cum lumine mentem,
Scilicet hoc etiam reſtabat adultera, dixit,
Vt fœcunda fores, fieret'que iniuria partu
Nota, Iouis'que mei teſtatum dedecus eſſet.
Haud impune feres, adimam tibi nanque figuram,
Qua tibi, quã'q; places noſtro importuna marito.
Dixit, & arreptam prenſis à fronte capillis
Strauit humi pronam, tendebat brachia ſupplex.
Brachia cœperunt nigris horreſcere uillis,
Curuari'que manus, & aduncos creſcere in ungues,
Officio'que pedum fungi, laudata'que quondam
Ora Ioui lato fieri deformia rictu.
Ne'ue preces animos, & uerba precantia flectant,

RAPH. ¶ HOC fur) hoc ſtuprum. Furta nanque etiam ſtupra dicuntur, quod furtim committantur. ¶ Sunt oh ſunt iurgia tanti) ac ſi diceret iurgia nequaquam tanti ſunt æſtimanda, vt me voluptate huius potiendæ virginis priuent. Oh autem hoc loco contemnentis eſt interfectio. ¶ Protinus ind. faciem) Iouis tranſmutationem in Dianam obiter exponit poeta. ¶ Cultũ) habitum, ornatum. ¶ In qui. iu.) in quibus mõtibus. ¶ De ceſpite virgo ſe leuat) de terra, inquit, Calliſto ſurgit. Ceſpes autem terra eſt cum propria herba auulſa. ¶ Nec ſic à virgine danda.) laſciuiora nanque erant, quàm vt virgini conueniret. ¶ Impeditam) implicat amplectẽdo. ¶ Nec ſe ſine cri. prodit) hoc eſt ſe manifeſtat vi puellæ illata. ¶ Illa quidem contra) pugnat ſubaudiaſ, id eſt repugnat. ¶ Aſpiceres vtinã Saturnia) hæc per parentheſim Iunoni à poeta dicuntur in Calliſtus defenſionẽ. ADDI. {Eſtque figura ἀποςροφή.} ¶ Victor) voti compos effectus. ¶ Et conſcia ſylua) ſtupri ab Ioue illati. ¶ Vnde pedẽ re.) ex qua ſylua recedens. ¶ Ecce ſuo) hæc particula. Ecce, ſubitũ aliquid, repentinumq; malũ apud Ciceronem, Virgiliũq; ſignificat, apud alios etiam bonum aliquando deſignat. Dictynna ¶ Dictynna) Diana dicitur ἀπὸ τῶν δικτύων. hoc eſt à retibus. Cuius nominis à Solino talis cauſa aſſignatur. Britomartis nympha cũ virginitatem ſuã Dianæ nouiſſet, ſe in mare præcipitauit, ne à Minoe Cretæ rege violaretur. Cũ vero ob hoc ſua peſtis Cretam inuaſiſſet, reſponſo accepto, virginis cadauer retibus è mari extraxerunt, eamq; Dictynnã appellauerũt, ac Dianæ ædem extruxerũt, quę à nomine virginis Dictynna fuit appellata. ADDI. {De Dictynnæ nomine, & de Britomarti, vide plenius Diodorum lib. ſexto, & Pauſania in Corinthacis.} ¶ Heu quàm difficile eſt) ſententia loco accommodata. ¶ Prodere) detegere, manifeſtare. Prodi autem proprie arcana dicuntur. ¶ Vix oculos) eleganter mores pudicæ virginis violate effingit poeta. ¶ Mille notis) ſignis. Numerus enim finitus pro infinito ferè à poetis vſurpatur. ¶ Orbe nono) menſe nono. Luna enim ſingulis quibusq; menſibus ſuum reparat orbem. ¶ Cum Dea venatu) ſic quidem ferè legitur, ſed in vetuſto exemplari venatrix rectius mihi ſcriptum eſſe videtur, vt ſit Dianæ periphraſis. ¶ Fraternis languida flammis) defeſſa feruoribus Solis ſui fratris. Nam Diana (vt diximus) eadem eſt cum Luna, quæ Soli perhibetur ſoror eſſe. ¶ Verſabat) voluebat. ¶ Attritas) ob continuũ fluxum. ¶ Vt loca laudauit) poſtquam loca laudauit Diana, quod pulchra eſſent & amœna, aquas pedibus tetigit. ¶ Tingamus) madefaciamus, lauemus. ¶ Arbiter omnis) teſtis nemo adeſt. ¶ Parrhaſis) Calliſto à Parrhaſia vrbe Arcadiæ, quæ à Parrhaſo uno ex Lycaonis filiis cognominata fuit, Parrhaſis vocatur. Parrhaſis. a.l.inde. ¶ Velamina ponunt) veſtes deponunt. ¶ Vna moras quærit) ſola Calliſto veſtem deponere non curat. ¶ Adẽpta eſt) vi detracta ab aliis Dianæ comitibus. {Pro dubitanti autem, quidam cunctanti legunt, quod Raphaeli diſplicet, qui ipſum etiam verbum reiicit, parum latinũ exiſtimãs.} ¶ Vterum) vteri tumorem. Grauida enim erat ac partui propinqua. a.l.nouo: a l.venatrix. ¶ Cynthia) Diana a Cintho, Deli monte. Cynthia. ¶ Secedere) abire, & recedere. ¶ Id ipſum Indoluit Iuno) hæc parẽtheſis Iunonis indignationis cauſam oſtendit. Non enim tam doluit Iuno, quòd à Ioue ſtuprata foret, quàm quod puerum peperiſſet. ¶ De pellice) Calliſtone, vt latine nomen græcum declinemus. ¶ Quo ſimul obuertit) poſtquam inquit cõuertit & oculos & animum in Arcadem è Calliſtone natum, excandeſcere verbis cœpit. ¶ Quo) in quem puerum. ¶ Simul) poſtquam. ¶ Scilicet hoc etiam) affectui ſeruit & indignationi hoc aduerbium ſcilicet. Scilicet. Ferè autem Iuno indignata loqui fingitur à poetis. ¶ Vt fœcunda fores) conciperes. Fœcundæ enim dicuntur, quæ concipiunt. ¶ Teſtatum) tanquam teſtimonio approbatum. ¶ Haud impune feres) non abibis impunita. ¶ Strauit) proſtrauit, proiecit in terram. ¶ Horreſcere) horrida & aſpera fieri. ¶ Deformia) turpia. ¶ Lato rictu) amplo oris foramine & ſpatio.

¶ POSSE

Posse loqui eripitur, uox iracunda, minaxq;,
Plenaq; terroris rau o de gutture fertur.
Mens antiqua manet * facta quoq; mansit in ursa.
Assiduoq; suos gemitu testata dolores,
Qualescunq; manus ad cœlum, & sydera tollit,
Ingratum Iouem nequeat cum dicere, sentit.
Ah quoties sola non ausa quiescere sylua,
Ante domum, quondamq; suis errauit in agris,
Ah quoties per saxa canum latratibus acta est,
Venatrixq; metu uenantum territa fugit.
Sæpe feris latuit uisis, oblita quid esset,
Vrsaq; conspectos in montibus horruit ursos,
Pertimuitq; lupos, * quamuis pater esset in illis.
Ecce Lycaoniæ proles ignara parentis
Arcas adest ter quinq; * ferens natalibus annos.
Dum'q; feras sequitur, dum saltus eligit aptos,
Nexilibus'q; plagis syluas * Erymanthidos ambit,
Incidit in matrem, quæ restitit Arcade uiso,
Et cognoscenti similis fuit, ille refugit,
Immotos'q; oculos in se sine fine tenentem,
Nescius extimuit, propius'q; accedere * fugit.
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo,
* Arguit omnipotens, pariter'q;, ipsos'q;, nefas'q;,
Sustulit, & celeri raptos per inania uento
Imposuit cœlo, uicina'q; sydera fecit.
Intumuit Iuno, postquam inter sydera pellex
Fulsit, & ad canam descendit in æquore Tethym.
Oceanum'q; senem quorum reuerentia mouit
Sæpe Deos, causam'q; uiæ scitantibus inquit.
Quæritis æthereis quare regina Deorum
Sedibus hic adsim pro me tenet altera cœlum.
Mentiar, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas summo mea uulnera cœlo
Videritis stellas illic, ubi circulus axem
Vltimus extremum, spatio'q; breuissimus ambit
Est uero cur quis Iunonem lædere nolit?

RAPH. ¶POSSE loqui) facultas loquendi. ¶Mens antiqua) pristinus animus. ¶Manet) in vetustis exemplaribus nō manet: sed tamen recte scriptum esse videtur. ¶Qualescunque manus) nam vrsi prioribus pedibus manuum vice funguntur, eosq; erigunt. ¶Ah quoties sola) Pristinam mentem Calistoni remansisse multis colligit argumentis, neque enim se ve sam esse putabat.

Calisto in vrsam.

Miseretur autem calamitatis illius poeta. ¶Sola syluis) deserta & ab hominibus nō habitata. ¶Oblita quid esset) oblita se esse vrsam. ¶Horruit) cum quodam horrore timuit. ¶Quāuis pater esset in illis) Lycaonem enim Calistonis patrem in lupum fuisse conuersum in primo narrauit poeta. ¶Ecce Lycaoniæ proles) Arcas Iouis filius ex Calistone, cum quindecim annorum esset matri in vrsam conuersæ interuenandum obuiauit, quam quidem cum ferire vellet matrē esse ignorans, Iouis miseratione ad sydera vnà cum matre sublatus. Arctophylax (vt scribit Hyginus) fuit appellatus. Inde autem opus arctic' nomē accepit. Nam ἄρκτος vrsa interpretatur. Id vero cum Iuno animaduertisset, Tethym Oceani vxorem rogauit, ne vnquam eas in mare descēdere permitteret, ac ea de causa septentriones nunquam occidere possunt. Eleganter autem Ouidius filii mutationē cum matris transfiguratione connectit. Ab hoc autem Arcade qui post Nyctimum fratrem regnauit, regio pro Pelasgia Arcadia, & Arcades pro Pelasgis appellati fuerūt, vt Pausanias ait. ¶Ter quinque ferens natalibus annos) hoc est, annos quindecim natus. Natale autem qui & natalis dicitur, dies est quo quisq; nascitur. Virgil. Meus est natalis Iola. Ab Ouidio autem discrepat Pausanias, qui Arcadem & nympham vxorem duxisse nomine Erato, & ex ea tres filios sustulisse scribit, Azana, Aphidāta, & Elatum, ante quos Autolaus noth' ipsi natus fertur. ¶Saltus aptos) Syluas venationi accommodatas. Saltus nanq; à saliendo deducitur quod feræ in illo saltus edant. Vnde saltuarii saltuum & agrorum custodes vocātur. ¶Nexilibusq; plagis) retibus connexis. Multis enim nodis retia nectuntur. Plaga autem prima breui rete significat. Longa vero, vulnus designat. ¶Erimanthidos) montis Erymanthi, qui est in Arcadia. ¶Ambit) circundat, circuit. ¶Et cognoscenti similis fuit) ita inqt restitit Calisto, vt Arcadē filiū cognoscere videretur. ¶Nescius) ignar' esse matrem. ¶Quære.) stetit vt ipsum expectaret. ¶Propiusq; accedere fugit) noluit, recusauit. ¶Vulnifico telo) vulnus inferenti iaculo. ¶Arguit omnipotens) arguit quidem legit, sed arcuit, hoc est, vetuit & prohibuit sensui magis conuenire videtur, vetuit nanq; Iuppiter ne Arcas telum dirigeret in matrem. Pausanias autem {In arca dicis} scribit Calisto in vrsam mutatam in gratiam Iunonis à Diana sagittis fuisse confixam, ac Mercurium ab Ioue missum, qui puerum quem Calisto in vtero gerebat, seruaret ipsamq; Calisto factam esse stellā, quæ maior vrsa & ἄμαξα vocatur.

Arcticus polus.

*a l. Erymāthidas.

*a.l.tentat

Arcadia.

Plaga pri. cor. rete signi. lon. vero vulnus.

ADDI.

{Rursum Phurnutus tradit Calisto venatricem fuisse, & ab vrsa deuoratam, quam cum comites ipsius ad lustrum vrsæ vidissent posteaq; desiderarent, in vrsam conuersam dixerunt. Sunt autem geminæ vrsæ in cœlo, quarum alteram Nauplius, alterā Thales Milesius inuenisse traditur. Maiorem quæ Calisto fuit, ἑλίκην vocant, secundum quam Græci nauigarūt. Vnde & Helicopas ab Homero iidem dici à quibusdam credūtur, ὡς τέμνοντες ὡς ἑλίκην τὰς ὦπας. Minor autem, in quam Arcas mutatus est, cynosura dicitur, quam Phœnices nauigando obseruant vt idem poeta alibi testatur, inquiens. Magna, minorq; feræ, quarum regis altera Graias, Altera Sidonias vtraq; sicca rates. ἄμαξαν autem siue plaustrum vocant Græci, à figura, posituraq;, quod simile plaustrifidus hoc videtur, vt ait Gellius. Vnde & veteres Latini à bobus iunctis, Septētriones appellarūt, qd è septē stellis, iis quæ clariores apparent, quasi quidam triones, hoc est, boues figurantur.}

IACOBI MICYL. Additio.

*a.l.tamē.

Arcas Calistonis filius i Arctophylaca.

*Hic poeta non seruat tpis ordinem, sed fabu. fabulæ cū gratia, ac arte connectit.

*Vetus codex habet ferè natalibus actis. RAPH.

¶NEFASq;) hoc est parricidium, quod Arcas ignarus perpetraturus erat, abstulit. Plerunque autem poetæ duo diuersa vno verbo significant. Nam sustulit significat & in altum tulit, qua in significatione ad ipsos refertur, & abstulit & remouit, quæ significatio nefas respicit. ¶Per inania) per aerem qui inane quoque dicitur, quod vacuus esse videatur. ¶Vicinaq; sydera fecit) maior nanque vrsa & arctophylax vicina sunt, ac propinqua sydera, quæ eadem esse cum plaustro & septentrionibus perhibentur. Nam arctophylax idem est cum Boote, qui & vrsam sequi ac custodire, & plaustrum agere videtur. ¶Intumuit) indignata est. ¶Ad canam Thetym) Thetys Cœli & Vestæ filia fuisse dicitur, vxor Oceani ac Iunonis nutrix, multorum'que Deorum mater. Pro mari autem, quemadmodum & Oceanus accipitur. Tethys vero Tethyos declinari notum est. Cum Thetis pro Achillis matre, aliter & scribatur & declinetur. Nam prima aspiratur, & secunda i, latinum habet, & Thetidis in genitiuo facit. ¶Quorum reuerentia mouit) Oceanus & Tethys magno in honore sunt apud omnes Deos, quia antiquissimi sunt. {Alter Deorum parens, altera mater siue nutrix. Hinc Homerus vocat ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα τηθύν.} ¶Pro me) loco mei. ¶Mentiar) mentiri dicar. ¶Mea vulnera) meos dolores & cruciatus. ¶Illic vbi circulus axem) hoc est ad polum septentrionalem, vbi est vltimus ac breuissimus circulus. Arcticus enim & antarcticus circuli & vltimi sunt, & aliorum breuissimi. ¶Est vero cur quis) Ironia indignationis plena.

*al's, l. Arcuit,

Arctophylax.

Tethys.

ADDI.

RAPH.

COFFENSAMq; tremat) timeat me læsam. O' ego quantum egi? Ironicôs hæc à Iunone dicuntur, ac si diceret parum, ac potius nihil egit. Esse hominem vetui) ostendit Iuno, se nocendo prodesse. Sontibus) nocentibus, pellicibusq; meis. Vindicet antiquam faciem) Iuppiter, quê iuro irata nõ nominat, subaudiatur. Optat autem Iuno, vt Callisto in humanam faciem poti^o vindicetur, & reuocetur, quã inter sydera constituatur. Vindicare autem asserere est & reuocare. In antiquam vero faciem in soluta diceremus oratione. Quod in antè Phoronide fe.) ordo est. Quod antè in Phoronide) i Io Phoronei nepte, quæ cum in vaccam (vt vidimus) Iunonis metu fuisset conuersa, humanæ formæ tandem à Ioue fuit restituta. Cur non expulsa ducit Iunone) pulchra ironia, qua id concedere videmur, quod maxime nolumus. Sic Dido apud Virgi. lib. quarto. I, sequere Italiam ventis, pete regna per vndas. Duxit) vxor subaudiamus. Tangit) commouet. Alumnæ) nam Iuno à Tethy fuit educata. Gurgite cœruleo) à mari nigro & profundo. Est enim rapinosis & magnæ rei humilis expositio, nam gurgitem qui fluuiorum est, pro Oceano posuit poeta. Prohibete) arcete. Septentriones) maiorem vrsam cum Arctophylace. {Vel potius cum minore, neq; enim Trionum figuram Arctophylax, sed vrsa minor exhibet.} Ne puro tingatur in æquore pellex) ne Calisto pellex & concubina Iouis in purum mare descendens illud inquinet & fœdet. Dii maris annuerant) Oceanus & Tethys nutu promiseaant se prohibituros ne septẽtriones in mare descendant. {Quod eo fingitur à poetis, quod hæ stellæ propter eleuationem poli, supra horizõtem, neq; Græcis, neq; nobis occidere, hoc est, sub horizõtem quem poetę ferè oceano significant, descendere videntur.} Ingreditur) intrat. Liquidum aera) tenuem ac purum. Pauonibus pictis) variis coloribus distinctis. Currus autem Iunonis à pauonibus trahi putatur. Tam nuper pictis) hæc ad connexionem mutationis sequentis apte faciendam inferuntur. Cęso Argo) Interfecto Argo, cuius oculi caudæ pauonis à Iunone fuerunt appositi vt in primo narrauit poeta. Quã tu nuper eras) Coruus initio quidem fuit candidus, sed cũ eius indicio Apollo cognouisset Coronida amicam cum alio quodam iuuene rẽ habere eamq; sagittis interfecisset, puerumq; Aesculapium exciso vtero ex traxisset, penitentia ductus coruum indicem sibi aliquid præmii sperantem ex albo nigrum effecit. Corue loquax) Apostrophe ad coruum, qua significat poeta illũ suæ loquacitatis merito pœnas dedisse. Argentea) alba, vt est argẽtũ. Sine labe) sine macula. Nec seruaturia) alludit ad id quod Liuius in .I. decade narrat. Cum enim Galli Senones olim obsedissent, Capitolium, noctuq; ascendissent, clangore anserũ (cum canes minime sentirent) excitati custodes, eos deturbauerunt. Quare & anseres in magno honore habiti, & canes fuere crucifixi. Nunc est cõtrarius albo) niger, qui color albo ẽ opposit^o. Quã larissæa Coronis) duę fuerũt Coronides, quarũ altera ab Apolline, altera à Neptuno fuit adamata. Larissea) ex Larissa Thessaliæ vrbe. {Leucippi filia, alio nomine Arsinoe Quãquam Hesiodus, vt quidem in commen. Græcorum citatur, non Leucippi, sed Phlegræ filiam facit. Versus eius sunt.

Τῇ μὲν ἄρ' ἄγγελος ἦλθε κόραξ ἱερῆς ἀπὸ δαιτὸς
Πυθὼ ἐς ἠγαθέην, καί ῥ' ἔφρασεν ἔργ' ἀΐδηλα
Φοίβῳ ἀκερσεκόμῃ, ὅτι Ἴσχυς γῆμε Κορωνίν
Εἰλατίδης, Φλεγύαο διογνήτοιο θύγατρα.}

In nõ tota Aemonia) Thessalia. Inobseruata) incustodita. Ales Phœbeius) coruus ab Apolline Coronidi custos adhibitus. Non exorabilis index) qui nullis precibus potuit flecti, ne id quod viderat indicaret. Tendebat iter) ibat. Garrula cornix) Narraturus Poeta quemadmodũ Coronis Phocaica in cornicem fuit mutata, eleganter (vt solet) fabulam fabulæ connectit. Cornicem autem ipsam inducit coruum admonentem, vt taceat, ac quid sibi euenerit, quia linguam cohiberet nesciuit, narrantem. Coronis enim filia fuit Coronei Phocidos regis, quæ à Neptuno adamata, ne violaretur ope Palladis in cornicem fuit conuersa, ac Palladis ipsius comes effecta. Cæterum cum Palladi nunciasset, Cecropis filias cistam, in qua Erichthõium ex semine Vulcani natum ipsa Pallas clauserat, contra deæ mandatum aperuisse, à comitatu Mineruæ fuit repulsa. Scitetur roget) vt sciat. Præsagia) prædictiones.

Margin notes: *a.l. sumit — *a.l. æthera. — ADDI. — ADDI. — Deprehendisse. — *codex emẽ. habet iter. — Coruua ex albo niger — Coronides. — ADDI.

Offensamq; tremat, quæ prosum sola nocendo?
O ego quantum egi, quã'm uasta potentia nostra est,
Esse hominem uetui, facta est Dea, sic ego pœnas
Sontibus impono, sic est mea magna potestas,
Vindicet antiquam faciem, uultusq; ferinos
Detrahat, argolica quod in ante Phoronide fecit.
Cur non expulsa ducit Iunone, meoq;
Collocat in thalamo, socerumq; Lycaona * summa,
At uos si læsæ tangit contemptus alumnæ,
Gurgite cœruleo septem prohibere triones,
Syderaq; in cœlum stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tingatur in æquore pellex.
Dii maris annuerant. habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pauonibus * aera pictis,

ARG. FABVLAE SEQ.

Coruus volucris initio candidis pennis plumatis fuit, sed quia Coronidam Coronei filiam indicauerat Apollini in adulterio morari, illaq; propter acerbissimum, flagrantis Dei sagitti confixa fuit: Ex eo ille niger ex candido factus, Ex Coronide autem & Apolline nascitur Aesculapius, quẽ pater exciso vtero matris, cum ea rogo esset imposita abstulit. Is ad Chironem centaurum a patre in Pelium delatus est montem, vt ab eo incrementum simulq; scientiam acciperet medendi.

Tam nuper pictis cæso pauonibus Argo,
Quã'm tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
Corue loquax subito nigrantes uersus in alas.
Nam fuit hæc quondam niueis argentea pennis
Ales, ut æquaret totas sine labe columbas,
Nec seruaturis uigili Capitolia uoce
Cederet anseribus, nec amanti flumina cygno,
Lingua fuit damno, lingua faciente loquaci,
Qui color albus erat, nunc est contrarius albo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Coronis Coronei filia refert coruo, ne indicium Apollini faceret, cum enim Minerua Erichthonium Vulcani filium, ex eo quod ex complexu ipsius in terram ceciderat natum Vulcani filium sustulisset, & comitibus suis Pandroso, Hersæ, Aglauroq; Cecropis filiabus, cistella inclusum, custodiendum tradidisset, monuissetq; nequis omnino quod intus esset inspiceret, Coronis supradicta, nobilissima virginum cum a custodibus cistulam laxatam & inspectam ibi draconem *a* reperisset, diuulgauit. Quamobrem Dea illam a se alienauit, quæ cum in solitudine in littore oblectaretur, Neptunus procul ea conspecta, Venere eius incaluit, cui cum vim afferret, ab eadem Dea propter virginitatem tenaciter custoditam in auem cornicem conuersa est, ita tamen vt a templo deæ submoueretur.

Pulchrior in tota, quam Larissæa Coronis
Non fuit Aemonia. placuit tibi Delphice certe
Vel dum casta fuit, uel in obseruata, sed ales
Sensit adulterium Phœbeius. utq; latentem
Detegeret culpam non exorabilis index
Ad dominum tendebat *inter, quem garrula motis
Consequitur pennis, scitetur ut omnia cornix,
Auditaq; uiæ causa, non utile carpis
Inquit iter, ne sperne meæ præsagia linguæ.

Quid fuerim, quid simq́; uide, meritumq́; require,
Inuenies nocuisse fidem. nam tempore quodam
Pallas Erichthonium prolem sine matre creatam
Clauserat Actæo texta de uimine cista.
Virginibus'q; tribus gemino de Cecrope natis
Seruandam dederat, sed enim inconfessa quid esset,
Et legem dederat, sua ne secreta uiderent.
Abdita fronde leui densa speculabar ab ulmo
Quid facerent. commissa duæ sine fraude tuentur
Pandrosos, atq; Herse. timidas uocat una sorores
* Aglauros, nodos'q; manu diducit, & intus
Infantem'q; uident, apporrectum'q; draconem.
Acta Deæ refero, pro quo mihi gratia talis
Redditur, ut dicar tutela pulsa Mineruæ.
Et ponar post noctis auem. mea pœna uolucres
Admonuisse potest, ne uoce pericula quærant.
At puto non ultro, nec quicquam tale rogantem
Me petiit, licet hoc ex ipsa Pallade quæras,
Quamuis irata est, non hoc irata negabit.
Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus
(Nota loquor) genuit, fueram'q; ego regia uirgo,
Diuitibus'q; procis (ne me contemne) petebar.
Forma mihi nocuit. nam cum per littora lentis
Passibus, ut soleo, summa spatiarer arena,
Vidit, & incaluit pelagi Deus, ut'q; precando
Tempora cum blandis absumpsit inania uerbis,
Vim parat, & sequitur, fugio, densum'q; relinquo
Littus, & in molli nequicquam lassor arena.
Inde Deos, homines'q; uoco, nec contigit ullum
Vox mea mortalem. mota est pro uirgine uirgo,
Auxilium'q; tulit. tendebam brachia cœlo,
Brachia cœperunt leuibus nigrescere pennis.
Reiicere ex humeris uestem molibar, at illa
Pluma erat, in'q; cutem radices fixerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis,
Sed neq; iam palmas, nec pectora nuda gerebam.
Currebam, nec, ut ante pedes retinebat arena,

RAPH. ¶ QVID fuerim) comes nanq; fui Mineruæ. ¶ Quid sim) nunc à comitatu Mineruæ repulsa contemnor. Nam tempore quodam Vulcanus (vt narrat Lactantius) cum Diis arma fecisset, eiq; Iuppiter optionem dedisset præmii, quod vellet postulandi iurasseiq; per stygem paludem se nihil negaturũ, Mineruæ nuptias postulauit. Quod quidam Iuppiter adstrictus religione cũ negare non posset, Palladem admonuit, vt claudo fabro repugnaret, ac pudicitiã defenderet. Vulcanus igitur cum Palladi tanquam vxori sibi à Ioue traditæ, quia blanditiis potiri non poterat, vim inferret, eaq; reluctaretur, forte semen ipsius in terram cecidit, ex quo quidem è terra natus est Erichthonius Vulcani sine matre filius, pedes habens anguinos, quos vt tegeret primus currũ excogitasse dicitur. Erichthonius autem his terræ interpretatur, ἔρις nanq; his siue contẽtio, χθὼν terra appellatur. ¶ Sine matre) nam ex solo Vulcani semine, quod in terram cecidit natus est. ¶ Actæo) Attico. Nam Attica (vt scribit Pausanias) prius Actæa ab Actæo qui primus Athenis regnasse fertur. Deinde Attica ab Atthide Cranai regis filia fuit cognominata. ¶ Gemino de Cecrope) Cecrops idcirco geminus ac biformis dicitur, quod ex parte homo, ex parte serpens fuisse vulgatus est.

ADDI. {Alii biformem à Græcis fictum fuisse, perinde vt à latinis Ianum malunt.} Quod quidem idcirco fuisse Demosthenes ait, quod & prudentia in consiliis summa esset, & in rebus agendis viribus & audacia vteretur. Vt autem refert Iustinus, matrimonium ac nuptias (hoc est maris & fœminæ coniunctionem) primus instituit. Is autem ex Sai vrbe Aegypti Athenas profectus, * Actæonis qui prim⁹ in Attica regnauit filiam duxit vxorem, eiq; in regno successit. Vnde Athenienses Cecropidæ vocantur. Et tres filiæ fuerunt, Pandrosos, Herse, Aglauros, quibus nomina indidit ab iis, quibus fruges maximæ aluntur. Pandrosos enim & Herse à rore, Agraulos vero ἀπὸ τοῦ αὐλίζειν ἐν ἀγροῖς, hoc est, à abulando in agris videtur appellata. Nec ignoro me, vt est in exemplaribus deprauatum, Aglauron legisse & exposuisse. Nuper vero animaduerti Aglauron ea de causa quam scripsi, fuisse nominatam. Quare Agraulos vbicunq; Aglauros hactenus lectum est, mihi videtur esse reponendum, ne à Græcis scriptoribus, vnde sum admonitus dissentire coarguamur, tametsi Pausanias in Atticæ descriptione illam Aglauron mendose (vt puto) vocat.

ADDI. {Immo & Suidas & Pausanias Ἀγλαῦρον vocãt. Significat autem ἀγλαυρόν, splẽdidum ac pulchrum, quasi αὔρας ἀγλαὰς ἔχον quemadmodum & Nicãdri interpres ait. Proinde puto Aglauron hanc vel à forma appellatam, vel à contrario, quasi quæ tristis & inuidiosa fuerit, id quod ad sequentem fabulam maxime quadrat. Aut etiam ab a priuandi particula, & γλαυρός, quod græcis idem quod σεμνός significat, quasi, quæ parum σεμνή, hoc est venerans & religiosa erga Palladẽ hic, & mox erga Mercurium fuerit. Nam in agris stabulatam esse, filiam regis, consentaneum non est. præsertim quando infra etiam à Mercurio in arce deprehensam & compellatam poeta dicit.} ¶ Sed inconfessa quid esset) sic quidẽ in impressis legitur exemplaribus, sed corrupte, cum vna carmini syllaba desit. Quare hæc particula enim est adscribenda, vt legatur, Sed enim inconfessa, vt est in libris antiquis scriptum. ¶ Inconfessa) non confessa, non elocuta. ¶ Et legem dederat) mandauerat. ¶ Abdita) abscondita. ¶ Speculabar) obseruabam. Proprie autem dixit, nam speculari est ex edito & alto loco obseruare. ¶ Tuentur) defendunt, custodiunt, ac seruant. ¶ Pandrosos atq; Herse) à rore hæc nomina sumpta fuisse videntur. Nam Pandrosos à πᾶν, quod totum significat, & δρόσος qui est ros, componi videtur. Herse autem ros interpretatur. Cecropis autem filiæ fuerunt, vt Pausanias quoq; narrat nõ solum Ouid. quarum fratrem fuisse Erichthonium ait, qui viuo adhuc patre vita excessit. Tametsi ipsum ex mortali genitum negant, cui Vulcanum terramq; parentes assignant. Ab Ouidio autem nõ nihil dissentit Pausanias. Narrat enim Aglauri lucum esse Athenis, cui quidem & Herse & Pandroso sororibus Mineruam Erichthonium in cista depositum dedisse, vetuisseq; ne depositum viderent, Pandrosonq; in officio fuisse idcircoq; ei contiguam templo Mineruæ ædem fuisse. Reliquas vero duas (quoniam cistam resignassent) viso Erichthonio furere cœpisse, & ex arce qua maxime præceps locus erat se deiecisse. ¶ Vna Aglauros, sola Aglauros. ¶ Diducit) dissoluit ac separat. Apporrectumq; draconem: appositum draconem sibi videre visæ sunt, quia Erichthonius serpentinos habeat pedes. ¶ Acta Deæ refero) gesta à Cecropis filiabus Mineruæ nuncio. ¶ Et ponar post noctis auem) noctuam quæ solum noctu volat. ¶ Voce) lingua, loquacitate. ¶ At puto non vltro) occurrit tacitæ obiectioni cornix. Posset enim quis dicere idcirco fuisti repulsa, quia Mineruæ nunquam fuisti grata. Se igitur ita Mineruæ placuisse ait, vt sponte fuerit ab ipsa comes petita. ¶ At puto non vltro) interrogatiue cum quadam obiectione legatur, quam ita soluit, vt dicat id ex ipsa Minerua quæri posse. ¶ Nam me phocaica) Phocis regio est Græciæ finitima Atticæ, vnde Phocaicus declinatur. Phocis. ¶ Vt soleo) nunc Cornix facta, nam cornices lentis passibus gradiuntur. ¶ Spatiarer) ambularem. Nam spatiari est voluptatis causa ambulare. ¶ Densum litus) durum & solidum. ¶ Nequicquam lassor) frustra defatigator, neque enim effugere poteram. ¶ Nec contigit vllum) tetigit, commouit. ¶ Mota est pro virgine virgo) Pallas perpetua gaudens virginitate.

Margin notes: *a.l. actei. — Pãdrosos. Herse. Aglauros. — *agraulos opt. lectio

Sed summa tollebar humo, mox acta per auras
Euehor, & data sum comes inculpata Mineruæ.
Quid tamen hoc prodest, si diro facta uolucris
Crimine Nyctimene nostro successit honori?

ARG. FABVLAE SEQ.

Nyctimene Nyctei filia virgo Lesbia, nimia libidine effrænata in patris cubile se implicuit. Ideoque aduersantibus diis ob admissum scelus in noctuam. Quod scelus ipsa nocturno tempore occultat, & in luce visa ab omnibus volucribus petitur vt noxia.

An, quæ per totam res est notissima Lesbon,
Non audita tibi est, patrium temerasse cubile
Nyctimenen? auis illa quidem, sed conscia culpæ
Conspectum, lucem'que fugit, tenebris'que pudorem
Celat, & a' cunctis expellitur æthere toto.
Talia dicenti tibi, ait, reuocamina coruus
Sint precor ista malo, nos uanum spernimus omen.
Nec cœptum dimittit iter, domino'que iacentem
Cum iuuene Aemonio uidisse Coronida narrat.
Laurea delapsa est audito crimine amantis,
Et pariter, uultus'que Deo, plectrum'que, color'que
Excidit. ut'que animus tumida feruebat ab ira
Arma assueta capit, flexum'que a' cornibus arcum
Tendit, & illa suo toties cum pectore iuncta
Indeuitato traiecit pectora telo.
Icta dedit gemitum, tracto'que a' uulnere ferro
Candida puniceo perfudit membra cruore,
Et dixit, potui pœnas tibi Phœbe dedisse,
Sed peperisse prius. duo nunc moriemur in una.
Hactenus, & pariter uitam cum sanguine fudit,
Corpus inane animæ frigus letale secutum est.
Pœnitet heu sero' pœnæ crudelis amantem
Se'que quo'd audierit, quod sic exarserit, odit.
Odit auem, per quam crimen, causam'que dolendi
Scire coactus erat, necnon arcum'que, manum'que
Odit, cum'que manu temeraria tela, sagittas.
Collapsam'que fouet, SERA QVE ope uincere fata
Nititur, & medicas exercet inaniter artes.
Quæ postquam frustra tentata, rogum'que parari
Vidit, & arsuros supremis ignibus artus.
Tum uero gemitus (neque enim cœlestia tingi
Ora licet lachrymis) alto de corde petitos
Edidit, haud aliter, qua'm cum spectante iuuenca
Lactentis uituli dextra libratus ab aure
Tempora discussit claro caua malleus ictu.
Vt tamen ingratos in pectora fudit odores,
Et dedit amplexus, * iniusta'que busta peregit,
Non tulit in cineres labi sua Phœbus eosdem
Semina, sed natum flammis, utero'que parentis
Eripuit, gemini'que tulit Chironis in antrum,
Sperantem'que sibi non falsæ præmia linguæ,
Inter aues albas uetuit consistere coruum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ocyroe Chironis & * Charicles filia, contemptis patris artibus vesania futura præcinuit, Infantique Aesculapio prædixit, quod medicina mortuos ad superos educturus esset, & ab auo fulminis ictum experturus. patre quoque Chirona sagittis cruciandum, cupidumque mortis, ex Deo in mortalium numerum venturum. Quæ cum esset elocuta in equæ cessit figuram, ne ad uersantibus fatis plura ederet, quam prædicta Apollinis sinerent.

Semifer interea diuinæ stirpis alumno
Lætus erat, mixto'que oneri gaudebat honore.

RAPH. ¶ TOLLEbar) extollebar leuabar. ¶ Comes inculpata) omni culpa & crimine vacãs. ¶ Quid tamen hoc prodest) hæc ad commodam sequentis fabulæ connexionem referuntur. Quid inquit prodest inculpatam ac fine vllo crimine Mineruæ comitem fuisse, cũ Nyctimene ob incestum cũ patre admissum in auem noctuam conuersa mihi præferatur. Nyctimene enim Nyctei regis Lesbi filia patris amore capta, clam se ei pro vxore subiecit, propter quod in noctuã conuersa, sibi nefandi sacrilegii conscia reliquarum auium cõspectum fugit. (Fabulæ meminit & Higynus, capite. De iis qui contra fas concubuerũt. Sed hic patrem Nyctimenes Epopeum vocat, regem Lesbiorum.) ¶ Per totã Lesbon) Lesbos insula est Aegei à conditore denominata, vnde Lesbius Lesbousque dicitur. ¶ Temerasse) violasse. ¶ Patriũ cubile) patris lectũ. ¶ A' cunctis) auibus subaudiatur. Omnes nãque aues noctuã persequuntur. ¶ Reuocamina) reuocatiões. ¶ Spernim⁹) contemnimus, non accipim⁹. ¶ Vanum) nihil nociturum. ¶ Domino) Apollini. ¶ Cum iuuene Aemonio) Thessalio. {Isthye videlicet.} Aemonia nanque Thessalia dicta est ab Aemone Chlori filio, Thessali autem patre, à quo Thessalia fuit appellata. Aemonia quoque vrbs est Arcadiæ ab Aemone Lycaonis filio denominata, vt Pausanias scribit. ¶ Vidisse narrat) se vt subintelligam⁹ sensus exposcit. ¶ Laurea corona) ex lauro confecta. ¶ Audito crimine amantis) amicæ à qua se amari putabat. ¶ Vultus'que) hilaritas ac lætitia vultus. Nam vult⁹ pro animi affectu mutatur, vt modo lætitiam, modo mœstitiam præ se ferat. ¶ Plectrum'que) plectrum instrumentum est quo cithara percutit ἀπὸ τοῦ πλήττειν, hoc est à percutiẽdo declinatum. ¶ Color'que) nam ex rubicũdo pallidus est effectus, id quod indignantibus euenire solet. ¶ Tumida ab ira) ab effectu quod hominẽ tumescere cogat. ¶ Arma assueta) arcum & sagittas. ¶ Tendit) intendit. ¶ Indeuitato) quod nullo pacto potest euitari. ¶ Icta dedit gemitum) percussa Coronis ingemuit. ¶ Puniceo cruore) rubro sanguine. ¶ Potui pœnas tibi Phœbe dedisse) hoc est potui abs te puniri. ¶ Duo nunc moriemur & ego & infans in vtero conceptus. ¶ Hactenus) locuta est Coronis suppleatur. ¶ Corpus inane animæ) vacuũ anima & mortuum, Sero) posteaquam nullum remedium poterat adhiberi. ¶ Exarserit) ira excãduerit. ¶ Odit auem coruum. ¶ Crimen) Coronidis concubitum cũ Aemonio iuuene. ¶ Inaniter) vane, frustra. ¶ Neque enim cœlestia tingi Ora licet lachrymis) Parenthesis qua significatur, cuc lachrymas quoque Apollo non emiserit. Neque enim inquit Dii possunt flere. ¶ Haud aliter) similitudine ostendit quod hoc grauiter gemuerit Apollo Librátus ab aure, percutientes. Gestum enim exprimit lanii vitulum interficientis. Malleum enim auriculæ dextræ admouentes, ictum vitulo infligunt. ¶ Ingratos) puellæ mortuæ nihil placentes. ¶ Iniusta'que busta peregit) iniquas perfecit exequias. Nam iniuste illũ peremisse sibi Apollo videbatur. {Alii iniusta pro paruis accipiunt, quasi quæ non satis iusta siue magna fuerint.} Bustum autem proprie dicitur locus in quo cadauer est & combustum, & sepultum, quasi bene vstum, Busta quoque pro sepulchris ponuntur. A' busto bustuarii gladiatores dicuntuc, qui in honorem defuncti ante bustum & sepulchrum decertant. ¶ Non tulit) non est passus. ¶ Sed natum) Aesculapium. ¶ Gemini Chironis filius fuit Saturni ex Philyra Oceani filia, cum qua in equum conuersus concubuit. Chironemque centaurum sustulit, propter quod geminus dicitur. Nam ex parte anteriori homo, ex posteriori equus videbatur. Quanquam Suidas in Thessalicis narrat Chironem, vt alios Centauros, Ixionis filium fuisse. Iustissimus autem Centaurorum fuit, {vt Homerus Iliad. λ δικαιότατος Κενταύρων.} Vxorem'que habuit nomine Chariclo. ¶ Non falsæ linguæ) veri indicii. ¶ Inter aues albas vetuit) hoc est coruum, ex albo nigrum effecit. ¶ Semifer interea) Chiron semiferus. ¶ Diuinæ stirpis alumno) Aesculapio Apollinis filio.

Nyctimene in noctuam.
ADDI. Coronis in cornicem
ADDI. Aemonia
* a.l. iniui sacq.i.odio habitas, & ingratas exequias
Aesculapii origo
ADDI.
Chiron Coronis träsfixa telo ab Apolline
ADDI.
* Charicl°

Ecce uenit rutilis humeros protecta capillis
Filia Centauri, quam quondam nympha Caici
Fluminis in rapidi ripis enixa uocauit
Ocyroen. non hæc artes contenta paternas
Edidicisse fuit, fatorum arcana canebat.
Ergo ubi uaticinos concepit mente furores,
Incaluitq; Deo, quem clausum pectore habebat,
Aspicit infantem, totiq; salutifer orbi
Cresce puer dixit. tibi se mortalia sæpe
Corpora debebunt, animas tibi reddere ademptas
Fas erit, idq; se nel Diis indignantibus ausus
Posse dare hoc iterum flamma * prohiberis auita.
Eq; Deo corpus fies exangue, Deusq;,
Qui modo corpus eras, & bis tua fata nouabis.
Tu quoq; chare pater, non iam mortalis, & æuis
Omnibus ut maneas nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cum cruciabere diræ
Sanguine serpentis per saucia membra recepto
Teq; ex æterno patientem numina mortis
Efficient, triplicesq; Deæ tua fila resoluent.
Restabat fatis aliquid, suspirat ab imis
Pectoribus, lachrymæq; genis labuntur obortæ
Atq; ita, PRAEVERTVNT me, iqt, me fata, uetorq;
Plura loqui, uocisq; meæ præcluditur usus.
Non fuerant artes tanti, quæ numinis iram
Contraxere mihi, mallem nescisse futura.
Iam mihi subduci facies humana uidetur,
Iam cibus herba placet, iam latis currere campis
Impetus est. in equam, cognataq; pectora uertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.
Talia dicenti pars est extrema querelæ
Intellecta parum, confusaq; uerba fuerunt,
Mox nec uerba quidē, nec equæ sonus ille uidetur,
Sed simulantis equam, paruoq; in tempore certos
Edidit hinnitus, & brachia mouit in herbas.
Tum digiti coeunt, & quinos alligat ungues
Perpetuo cornu leuis ungula, crescit & oris,
Et colli spatium, longe pars maxima pallæ
Cauda fit, ut'q; uagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas, pariter'q; nouata est
Et uox, & facies nomen quoq; monstra dederunt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Apollo Iouis & Latonæ filius, cum pecus Admeti Pheretis filii pasceret, fistulæ cantu solitudinemq; protegens, boues eius in agros Pyliæ regionis progressæ sunt, quos Mercurius auertit, & in sylua occuluit. Quod cū Battus Nelei filius equas pascens vidisset, Mercurius ne iudicium promeret, ex armentis formosissimam vaccam ei concessit. At ille discedenti affirmauit, lapidem proximum quem vidisset celerius quam se quicquam indicaturum. Deus vero vt mortalis fidem experiretur, paulopost mutata figura ad eundem reuersus est, simulauitq; se amissas boues quærere, & præmiū promisit, si demonstrasset bouem cum vacca, at ille, cum sub quo monte pascerentur ostendisset, Mercurius perfidia eius offensus in lapidem cum mutauit, qui ab euentu index circa Pylum vocatur.

Flebat, opem'q; tuam frustra * Philyreius heros
Delphice poscebat. nam nec rescindere magni
Iussa Iouis poteras, nec, si rescindere posses,

Ouid. Metam.

RAPH. Ocyroe. ADDI.

¶ECCE venit rutilis) Ocyroe Chironis ex nympha quadam Caici fluuii filia. {Chariclo. s. vt supra Lactantius, & cōment. Apollinu.} cum fatorum arcana referaret, Iouis ira in equam fuit conuersa. ¶ Humeros protecta) humeros habens protectos & coopertos, est enī poetica synecdoche. ¶ Caici) fluuius est Mysiæ Caicus per Phrygiam labens. ¶ Ocyroem) velox fluxus Ocyroe dicitur, ὠκὺς nanq; velox, ῥόη fluxus. Sic autem fuit appellata, quod in ripis Caici fluminis rapacissimi fuit nata. Fuit enī Ocyroe nympha Oceani & Tethyos filia, vt scribit Hesiod⁹ in Theogonia. ¶ Canebat) prædicebat. ¶ Vaticinos furores) vaticinādi ac futura prædicendi impetus. ¶ Incaluitq; Deo) spiritu diuino. ¶ Totiq; salutifero orbi) Aesculapius nanq; adeo præstās medicina fuit, vt etiam Hippolytum ab inferis reuocarit, propter quod ab Ioue fulmine fuit extinctus, ac postea Deus effectus. ¶ Flamma auita) fulmine aui Iouis. ¶ Corpus exā.) sine sanguine, mortuum. ¶ Et bis tua fa. noua.) tuam vitam bis. {semel videlicet, natus ex Apolline & Coronide, & iterum, à morte, & cōflagratione fulminis in cœlum sublatus, & deus factus.} ¶ Tu quoq. chare pater) patri quoq; Chironi Ocyroe exitū prædicit. Nam Chiron qui non modo centauros, sed cæteros quoq; homines iustitia dicitur superasse, cum Herculem hospitio suscepisset, sagittasq; hydræ sanguine tinctas manibus tractaret, vna earum è manibus lapsa, pedem ipsi⁹ percussit ipsumq; tantis doloribus affecit, vt nona die miseratione Deorum in astra fuerit sublatus, vt Ouid. in Fastis refert.

Nona dies aderat cum tu iustissime Chiron,
Bis septem stellis corpore cinctus eras.

¶ Diræ serpētis) hydræ, quæ cum centum capita haberet, ab Hercule fuit interfecta, eius sanguine Herculis sagittæ tinctæ insanabilia vulnera inferebant. ¶ Teq; ex æterno) ex immortali te mortalem Dii efficient. ¶ Triplices deæ) Parcę quæ tres dicūtur esse, Clotho, Lachesis, & Atropos. in quarum filis vniuscuiusq; vita esse dicitur donec fila frangantur. {Dicitur autem Clotho à κλώθειν, quòd ea quasi præstituat & destinet, q̄ cuiq; patienda aut obeunda. Lachesis, à λαχεῖν, quod sortiatur exitus & euētus, Atropus ἀπὸ τοῦ μὴ τρέπεσθαι, quod fata inuitabilia sint.} ¶ Restabat fa. ali.) hoc est de fatorum arcanis, quæ referre instituerat Ocyroe, aliquid restabat dicendum. ¶ Præuertunt me) occupāt & impediūt. Nā in fatis erat vt vetteretur in equam. ¶ Non fuerant. tam. artes) inquit vaticinandi & futura prędicendi mihi tanti faciēdæ non fuerunt, vt ira Deorum humanam amitterem figurā. ¶ Subduci) auferri ¶ Impetus est currere) cupiditas mihi est currendi Est enim figura loquendi græca. ¶ Latis campis) per spatiosos cāpos. ¶ Cognata pe.) propter patrē qui centaurus erat. ¶ Tota tamē quare?) miratur Ocyroe se totam in equam conuerti, cum pater Chiron vtranque gerat formam, & hominis & equi. ¶ Et bra. mo. in) innuit brachia in pedes anteriores fuisse commutata. ¶ Coeunt) coniunguntur. Perpetuo) continuo. ¶ Nomen quoque monstra dederunt) nā ἵππος, hoc est equa fuit appellata. ¶ Flebat: opem'que tuam) mutationem Batti in lapidem indicem superiori fabulæ poeta annectit. Nam Apollo cum ob pulsatos, interfectos'que Cyclopas diuinitate priuatus, Admeti regis Thessaliæ armenta in pastorali habitu pasceret, Mercu. boues quæ longius forte processerant, furto abactas in sylua occultauit, Batto'que cuidam equarum custodi, à quo vno visus fuerat, mandauit, ne cui quam illud furtū indicaret. Quod quidem vt libentius faceret, vaccam ei pulcherrimam dono dedit. Battus vero ei pollicitus est, se nunquam alicui vaccas illas indicaturum. Mercu. vt hominis experiretur fidem, suscepta alia figura ad eum paulopost rediit, rogans an vaccas quasdam illac transeuntes vidisset pollicens'que si indicaret se vaccam cum tauro daturum. Quod cum accepisset Battus, sub quo monte boues pascerentur, indicauit, quam ob perfidiam eum Mercu. in lapidem qui index dicitur, commutauit. ¶ Philyreius heros) Chiron Saturni & Philyræ nymphæ filius, à qua Philyres, vt Stepha. ait. ¶ Rescindere) mutare rumpere. Rescindi vero proprie testamenta dicūtur cum rumpuntur, atque irrita fiunt. ¶ Iussa Iouis) qui Ocyroem in equam conuertit.

Caicus

Ocyroe vates

Aesculapi⁹

ADDI.

Ocyroe in equam

Parcæ

ADDI.

* al. prohibebere

Mercurius in hominē

* releuans

* a. l. phillyrius.

RAPH. Elis.

CELIM) vrbs est Peloponnesi Elis, ab Eleo Tantali filio appellata, vt quidam volunt, vt alii ab Eleo Neptuni filio. Sunt etiam qui ἀπὸ τοῦ ἡλίου dictam Elim volunt. Nam sub tutela Solis fuit. Vnde & Augeas ipsius filius illic regnauit. Altera est Arcadiæ. Tertia Hispaniæ. Ab Elide vero Eleus possessiuum deriuatur. Virg. III. Georgi. Hic vel ad Elei metas & maxima campi Sudabit spatia. ¶ Messaniaq; arua)

Messena

Messena & regio & vrbs fuit Peloponesi Pilo propinqua, iuxta quam Amphrysus labitur. Est etiam Messene vrbs Siciliæ. Vnde Messenius deriuatur. ¶ Illud erat temp⁹) A-

Apollo in pastorem. ADDI.

pollinis Metamorphosin in pastorem in transcursu poeta describit. {Nam Apollo cum Cyclopes, siue illorum filios vt quidam volunt, interfecisset eo qd Ioui fulmen contra Aesculapium suppeditassent à Ioue damnatur, & in terrā relegatus fuit. Vbi per annū Admeti regis Thessaliæ armenta pauit. Cuius rei & Callimachus meminit his versibus.

Φοῖβον καὶ νόμιον κικλήσκομεν, ἐξ ἔτι κείνου
Ἐξ ὅτ' ἐπ' Ἀμφρυσῷ ζευγίτιδας ἔτρεφεν ἵππους
ἠϊθέου ὑπ' ἔρωτι κεκαυμένος Ἀδμήτοιο.

De qua re plura in Commenta. Euripidis in Alcestim.} ¶ Quod te pastoria pellis Texit) quo veste pastorali ex pellibus confecta indutus fuisti. ¶ Dispar fistula) inæqualis, tibi ex septem cannis inæqualibus confecta. ¶ Alterius) sinistræ. Nam dextræ onus erat baculus. ¶ Mulcet) solatur.

Pylos

delectat. ¶ Pylios in agros) Pylos vrbs est Messeniæ, quæ & Coryphasion fuit appellata. Vnde Pylius, Pylęus, & Pylion deriuantur. ¶ Atlantide Maia natus) Mercurius Maiæ filius. ¶ Abactas) abductas. Proprie autem abigi dicuntur armenta. Vnde & abigei dicuntur pecorum fures. ¶ Nelei) Pater Nestoris fuit. Neleus rex Pyli. Est autem Synæresis duarum vocalium in vnam. Sic Virg. Et furias Aiacis Oilei. ¶ Seduxit) seorsum duxit. Interdum significat decepit. ¶ Neu nulla gratia) & aliqua gratia facto tuo referatur. ¶ Rependatur) referatur. ¶ Ioue natus) Mercurius Iouis, & Maiæ filius. ¶ Et versa pariter cum voce figura) hoc est vnà cum voce mutata figura nec agnosceretur. ¶ Furtoq; silentia deme) hoc est furtum indica. ¶ Atlantiades) Mercurius nepos Atlantis ex Maia. ¶ Me mihi) repetitio eiusdem dicti irato conueniens. ¶ Ni-

ADDI.

hil merito) lapis enim nihil mali commisit. {Imo eam quam battologiam vocant, exprimere voluit, qua eadē subinde iterantur inani loquacitate. Vnde & verbum βαττολογεῖν. cuius & Eras. mem. in prouerb.

COEL. RHO.

AT senior, postquàm merces geminata, sub illis.
Montibus (inquit) erant, & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis,
Me mihi prodis, ait? Quod tamen verum haudaquaquam est. Nam ἐκ τῆς ἀναδιπλώσεως quæsita orationi gratia est. quod ex libro Phalerei Demetrii περὶ ἑρμηνείας licet agnoscas, cum ait χάριτας aut in rebus: in verbis quidē, ex breuitate, ordine, figura, ex schemate, vt in Sapphus versiculis,
Παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῖσα οἴχῃ.
Cui ex figura eadem illa respon. ait.
Οὐκ ἔτι ἥξω πρὸς σέ, οὐκ ἔτι ἥξω.

Tunc aderas, Elim, Messenis'q; arua colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis
Texit, onus'q; fuit baculus syluestris oliuæ
Alterius, dispar septenis fistula cannis.
Dum'q; amor est curæ, dum te tua fistula mulcet,
Incustoditæ Pylios memorantur in agros
Processisse boues, uidet has Atlantide Maia
Natus, & arte sua syluis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
Rure senex, Battum uicinia tota uocabat.
Diuitis hic saltus, herbosa'q; pascua Nelei,
Nobilium'q; greges custos seruabat equarum.
Hunc timuit, blanda'q; manu seduxit, & illi
Quisquis es hospes, ait, si forte armenta requiret
Hæc aliquis, uidisse nega. neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape præmia uaccam.
Et dedit, accepta, uoces has reddidit hospes,
Tutus eas, lapis iste prius tua furta loquetur,
Et lapidem ostendit. simulat Ioue natus abire.
Mox redit, & uersa pariter cum uoce figura,
Rustice uidisti si quas hoc limite, dixit,
Ire boues, fer opem, furto'q; silentia deme.
Iuncta suo pariter dabitur tibi fœmina tauro.
At senior postquam est merces geminata, sub illis
Montibus inquit, erant, & erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis,
Me mihi prodis, ait? periura'q; pectora uertit
In durum silicem, qui nunc quoq; dicitur index,
In'q; nihil merito uetus est infamia saxo.

Maior, inquit, orationi comparata est gratia, quàm si semel forent pronuntiata, καὶ ἄνθος τι χάριτος, etiam si πρὸς ἀντίθεσιν τινὰς, excogitata magis videri anadiplosis potest, seu pallilogia. Obseruauerat hic Merula quoq; parte quadam, ex thesauris iis ab eodem pronuntiatum Ouid. prodens.
Si, nisi quæ facie poterit te digna videri.
Nulla futura tua est, nulla futura tua est.
Sic & apud Homerum,
τοῦ δ' ἐγὼ αἰτίος εἰμι.
Καὶ ἡ περὶ χεῖρας ἔσαν, ἡ περὶ χεῖρας ἔσαν.
Et quoniam de Ouidio agimus, aduertendum item in quo ab eo taxetur Seneca in Naturalium quęstionū libris, vbi diluuii excutitur ratio. Illud inquit, poetarum ingeniosissimus egregie pro magnitudine rei dixit:
Omnia Pontus erat, deerant quoque littora Ponto.
Nisi tantum impetum ingenii vis materię ad pueriles ineptias reduxisset:
Nat lupus inter oues, fuluos vehit vnda leones.
Non est res satis sobria, lasciuire, deuorato orbe terrarū. Et ne quis parū aptè agglutinata hęc à nobis putet: ad ea Quintilianū respexisse cōtēderim, dū libro decl. lasciuire i Heroicis suis Ouidiū scribit, & esse nimiū ingenii sui amatorē. Simulq; frigida est & puerilis in scholis affectatio, vt ipse trāsitus efficiat aliquā vtiq; sententiā, & huius velut pręstigię plausum petat, à quo nō abstinet poeta hic, quē tamē necessitas fortè excusarit, res diuersissimas i speciē vni⁹ corporis colligētē. Illud obiter adnotarim: in Cæcilii Minutiani Apuleii fragmentis obseruatū, annis septē in exilio consumptis, functū esse fato Ouidiū calendis Ian. qua die Titus quoq; Liuius decesserit. Structū itē illi à Barbaris per multas lachrymas tymbon ante ianuā. Author idē Minutianus est, Coruinū ab Ouidio appellatum fuisse ibin ex auis fœditate, cui vētrē rostro purgare, insitū fit, & hoc ex Callimachi imitatione, pulsum quoq; in exiliū, quod Augusti incestū vidisset: Sed vt à diuerticulo redeamus ad fabulā, Chęrephōtē lego Socratis perfamiliarē fuisse ἰσχνόφωνον, & quia simul nigricātis erat coloris, interfuso pallore, nycterida cognominatū, quæ vox nobis vespertilionē indicat, atq; itē pyxinon, idest buxeū. Hic vero est Chærephontis, cui respondisse Pythiam ferunt, σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος. i. sapiēs quidem Sophocles, sapientior vero Euripides, at omnium sapientissimus Socrates. Eretriēses porrò incessuntur apud eruditos, quòd literā ρ crebrius asperius'q; inculcarent, sicuti in Alcibiade lambdacismum adnotatū scim⁹. Hic est de quo iactatum legitur, Alcibiades duos non tulerunt Athenæ, neq; itē Lysandros duos Sparta. Arrius Apud Catullum, mirifico velut prurītu, flatilem tum vocalibus, tum consonantibus inserebat, quod Poetæ testatur epigramma nobile. Postremo fringultire, ex Apuleii doctrina præpedite est, ac obscurius verba enuntiare. Nā in Magia sic adnotauimus scriptū, qui eloquentiæ patrocinium vulgo profitetur, etiam honesta dictu sordide blaterat, sæpe in rebus nequaquā difficilibus fringultit, vel omnino obmutescit. Et iterum: Audisti priuignum meum vix singulas syllabas fringultientem. A' fringilla verbum deflecti, putat Festus.

Eius vero auis querula esse videtur vox. Nã & Martialis ait, Nunc sturnos inopes, fringillarum'q; querelas Audit. Friare autem aliud omnino est, vnde suffriare paululum conterere est. In Q. Catulo oratore, quod memorabile est summe laudatur leuis, suauisq; literarum appellatio. In Cotta literarum damnatur dilatatio, & Catulo contraria, subagrestis quædam, & planè subrustica pronuntiatio.

¶ INdex, lapis quo vtimur ad aurũ argentumq; probandum. { Hunc Græci βάσανον vocant, Plinius coticulam. Alii etiam Lydium lapidem, & Heracleum, à loco vbi plurimus reperitur. Vt & Erasmus docet in prouerbiis qui ipse quoq; eandem cum Regio sententiam tenet, videlicet vt Battum pastorem, in hunc lapidem transformatũ dicit. Sed tamen Lactantius in Argumento fabulæ, videtur de alio, quàm de Lydio aut Heracleo intelligere. Et ipse Ouidius, saxum immeritum vocat, quod haud puto facturus erat, si de coticula intelligi voluisset. Nam quo modo immerita dici debet, quæ suo indicio etiam hodie ꝓdit auri discrimina? Sed hoc viderint alii. }

RAPH. ¶ HINC se sustule.) Aglauri filię Cecropis Athenarum regis mutationem in saxum superiori trãsformationi poeta connectit. Mercurius enim post Battum in lapidem conuersum, forte inter virgines Atheniensium sacra Mineruæ celebrantes, vidit Hersen Cecropis filiam omnium formosissimam, qua cum aliter potiri non posset, Aglauron illius sororem rogauit, vt sibi opem ferret. Ea operam suã pollicetur, dum sibi pecunia tribuatur. Id cum rescíuisset Pallas, ob cistam quoq; apertam irata in qua Erichthoniũ clauserat, ei Inuidiam immisit qua impedita cum Mercurio repugnaret, ne Herse amata frueretur, in saxum ab eo fuit conuersa. ¶ Caducifer) Mercurius caduceum ferẽs. Est enim Caduceus virga Mercurii qua pax significabatur. Vnde caduceator legatus dicitur pacem petens, vt scribit Pompeius. Cato. Caduceatori nemo homo vocet. ¶ Munychios

Munychia agros) Atticos. Munychia nanq; promontorium est Piręi portus Atticæ à Munycho dicta qui illic ędificauit templum Munichię Dianæ. ¶ Gratam humum Mineruæ) Periphrasis est Atticæ terræ, quæ Mineruæ gratissima est. Nam(vt Pausanias ait) tota vrbs Athenarum & ager Mineruæ est sacer. Licet enim alios quoq; Deos colere instituerint, Palladem tamen venerantur, cuius simulachrum, quod in arce est consecratum, de cœlo fertur cecidisse. ¶ Arbusta) arbores. ¶ Cul-

Lyceum. ti Lycei) exculti Aristotelicis disputationibus. Nam Lyceum est gymnasium Athenis, in quo deambulans Aristoteles de

Lyceion. philosophia disserebat. Lyceion à Lyco Pandionis filio (vt scribit Pausanias) appellatum, à quo quidem & Lycea regio quædam Athenis fuit dicta, vt Stephanus ait. Sine diphthongo autem æ scribatur Lyceum, ne mons Arcadiæ Lycæus esse videatur, qui cum æ diphthõgo notatur. ¶ Coronatis ca.)

Canephoria. Canephoria ea sacra vocata sunt, quod in canistris ferrentur quibus ad sacrificandum opus esset. atq; hinc ipse etiam virgines κανηφόροι dicuntur: Non autem quælibet, sed præstantiores & nobiliores tantum ἐκανηφόρουν. ¶ Deus ales) Mercurius citus. Omnium nanq; planetarum velocissimus est, celerrimeq; suum conficit cursum. ¶ Vt volucris) hac similitudine Poeta ostendit quomodo in orbẽ Mercurius volarit, vt diutius aspectu Herses amatę frueretur. ¶ Miluius) auis est rapax, quæ in gyrum volat. ¶ Rapidissima) rapacissima. ¶ Dum timet) ministros exta custodientes. ¶ In gyrum) in orbem & circuitum. ¶ Super Actæas arces) Athenienses. Actæa nanq; Attica, quod ferè tota sit littoralis, ἀκτὴ nãq; littus interpretatur. ¶ Inclinat cursus) conuertit volatus. ¶ Circinat) circundat. Est autẽ circinus instrumentum, quo circuli apte cõficiũtur. ¶ Quãto splendidior) quanta pulchritudie fuerit Herse à Mercurio amata aperte his comparationibus poeta ostendit. ¶ Non secus exarsit) nõ aliter amore est inflammatus. ¶ Balearica funda) qua Balearium insularum incolę maxime vtũtur. Baleares autem insulæ sunt duæ Hispaniæ adiacentes, quarũ incolæ optimi sunt funditores. ¶ Plumbum) plũbeam pilam. ¶ Incandescit) ignescit, liquescit. ¶ Vertit iter) conuertit ac mutat iter Mercurius. Cum enim esset in cœlum iturus in terras descendit. ¶ Cœlo relicto) quò iter & volatũ direxerat. ¶ Nec se dissimulat) nec se occultat esse Mercurium. ¶ Tanta est fiducia formæ) acclamatio est causam continens cur se non dissimularet Mercuri⁹. Adeo nanq; formosus erat, vt nulla occultatiõe op⁹ foret. ¶ Quę quanquã iusta est) fiducia formæ & pulchritudinis subaudiatur. ¶ Permulcetq; comas) pectit capillos. ¶ Chlamydem Collocat) ita inquit componit chlamydem, vt apte ex omni parte pendeat. Chlamys autem aliis vestibus superimponebatur. ¶ Vt lim. to.) hoc est vt limbus aureus totus appareat. Est enim ἓν διὰ δυοῖν, idest vnum in duo diuisum, quam figuram imperiti endiadin vocant. Cum endiadis nec græca nec latina vox sit. ¶ Vt te) recta. Est autem caducei periphrasis, quo Mercurius dat somnos, adimit'q; & lumina morte resignat, Vt etiam Virg. canit. ¶ Tersis plan.) pulchris pedibus. ¶ Talaria) talaria autem sunt Mercurii alata calciamenta. ¶ Pars secreta domus) interiorem partem domus Cecropis describit, in qua thalami filiarum erant. ¶ Ebore & testudine) non solum ebore, sed etiam testudinum crustis thalami ornabantur, quamuis testudo ædificium quoque concameratum significet, qua in significatione si accipiamus, eburneam testudinem intelligemus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Athenis virgines per solenne sacrificium in canistris Mineruæ ferunt pigmenta, inter quas à Mercurio eminens specie cõspecta est Herse Cecropis filia. Itaq; aggressus sororẽ eius Aglauron, precatusq; vt se Hersæ sororis suæ iungeret, ac illa cũ pro ministerio aurũ eũ poposcisset, Minerua grauiter offensa est auaritia eius, & quot cistulã ei traditã sororibus eius custodiendã aduersum suum prædictũ aperuisset. Inuidiæ nouissime imperauit, & eam sororis Hersæ successibus exacerbauit, diuq; cruciatã saxo mutauit.

Hinc se sustulerat paribus Caducifer aliis,
Munichiosq; uolans agros, gratam'q; Mineruæ
Despiciebat humum, culti'q; arbusta Lycei.
Illa forte die castæ de more puellæ
* Vertice supposito festas in Palladis arces *a. l. tecta.
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Inde reuertentes Deus aspicit ales, iterq;
Non agit in rectum, sed in orbem curuat eundem.
Vt uolucris uisis rapidissima miluius extis,
Dum timet, & densi circumstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum, nec longius audet abire,
Spem'q; suam motis auidus circumuolat alis,
Sic super Actæas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus, & easdem circinat auras.
Quanto splendidior, quam cætera sydera fulget
Lucifer, & quanto, quã m Lucifer aurea Phœbe,
Tanto uirginibus præstantior omnibus Herse
Ibat, erat'q; decus pompæ, comitum'q; suarum.
Obstupuit forma Ioue natus, & æthere pendens
Non secus exarsit, quã m cum balearica plumbum (Baleares)
Funda iacit, uolat illud, & incandescit eundo,
Et quos non habuit, sub nubibus inuenit ignes.
Vertit iter, cœlo'q; petit diuersa relicto,
Nec se dissimulat, tanta est fiducia formæ,
Quæ quanquam iusta est, cura tamen adiuuat illã,
Permulcet'q; comas, chlamydem'q; ut pendeat apte
Collocat, ut limbus, totum'q; appareat aurum.
Vt teres in dextra, qua somnos ducit, & arcet
Virga sit, ut tersis niteant talaria plantis,
Pars secreta domus ebore, & testudine cultos
Tres habuit thalamos, quorum tu Pandrose dextrũ,
Aglauros læuum, medium possederat Herse.
Quæ tenuit læuum, uenientem prima notauit
Mercurium, nomenq; Dei scitarier ausa est,

Et causam aduentus, cui sic respondit Atlantis,
Pleionesq́; nepos: Ego sum qui iussa per auras
Verba patris porto, pater est mihi Iuppiter ipse.
Nec fingam causas, tu tantum fida sorori
Esse uelis, prolisq́; meæ matertera dici.
Herse causa uiæ est. faueas, oramus amanti.
Aspicit hunc oculis iisdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglauros flauæ secreta Mineruæ,
Proq́; ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat, interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torui Dea bellica luminis orbes,
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Vt pariter pectus, positumq́; in pectore forti
Aegida concuteret, subit hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cum sine matre creatam
Lemniacam stirpem contra data fœdera uidit,
Ingratamq́; Deo fore iam, ingratamq́; sorori,
Et ditem sumpto, quod auara poposcerat, auro.
  Protinus inuidiæ nigro squallentia tabo
Tecta petit, domus est imis in uallibus antri
Abdita, Sole carens, non ulli peruia uento,
Tristis, & ignaui plenissima frigoris, & quæ
Igne uacet semper, caligine semper abundet.
Huc ubi peruenit bello metuenda uirago,
Constitit ante domum (neq; enim succedere tectis
Fas habet) & postes extrema cuspide pulsat.
Concussæ patuere fores, uidit intus edentem
Vipereas carnes uitiorum alimenta suorum
Inuidiam, uisaq́; oculos auertit. at illa
Surgit humo pigre, semesarumq́; reliquit
Corpora serpentum, passuq́; incedit inerti.
Vtq́; Deam uidit, formaq́;, armisq́; decoram,
Ingemuit, uultumq́; Deæ ad suspiria duxit.
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies, liuent rubigine dentes,
Pectora felle uirent, lingua est suffusa ueneno,
Risus abest, nisi quem uisi fecere dolores,
Nec fruitur somno uigilantibus excita curis,
Sed uidet ingratos, intabescitq́; uidendo
Successus hominum, carpitq́; & carpitur unà,
Suppliciumq́; suum est, quãuis tamen oderit illam.
Talibus affata est breuiter Tritonia dictis,
Infice tabe tua natarum Cecropis unam,
Sic opus est, Aglauros ea est. haud plura locuta
Fugit, & impressa tellurem reppulit hasta.
Illa Deam obliquo fugientem lumine cernens

RAPH. Pleione, ¶ ATLANTIS, Pleionesq́; nepos) Mercurius. Pleione autem vxor Atlãtis fuisse memoratur. Vnde Pleiades fuere cognominatæ. ¶ Iuppiter ipse) qui rex est & Deorum & hominum. ¶ Abdita) secreta. Erichthonium in cista clausum, vt vidimus. ¶ Interea tectis excedere cogit) interim inquit dũ aurum afferret coegit Mercurium Aglauros excedere, & exire domo. ¶ Dea bellica) Pallas, quæ & Bellona dicitur.

¶ Torui luminis orbes) toruos oculos, quales iratis esse solent. ¶ Aegida concuteret) Aegis, Aegis munimentum est pectoris æreum à Vulcano fabricatum, habens in medio Gorgonis caput, quo & Pallas & Iuppiter vti solent. ADDI. {Atque hinc αἰγίοχος idem dicitur. Sed alii tamen loricam siue thoraca volunt esse Iouis Αἰγίδα, ex corio capræ Amaltheæ, vnde etiam nomen habet. Mart. lib. 7. Accipe belligeræ crudum thoraca Mineruæ, Ipsa Medusææ quo tumet ira deæ. Dum vacat huic Cæsar, poterit lorica vocari, Pectore cũ sacro sederit Aegis erit.} ¶ Subit) in mentem venit. ¶ Hanc) Aglauron. ¶ Profana manu) impia, scelesta. ¶ Sine matre) quod (vt pauloante diximus) Erichthonius, Erichthonius ex solo semine Vulcani, quod in terram cecidit, cum vicum Pallade coire vellet natus est. ¶ Lemniacam stirpem) Erichthoniũ filium Vulcani qui in Lemnum insulam è cœlo cecidit. Lemnos, Lemnos autem insula est Thraciæ adiacens, duas habens vrbes Ephæstiã & Myrinam, à magna Deorum matre, quæ Lemnos appellatur, denominata, cui etiam virgines sacrificabantur, vt Hecatæus in Europa scribit. Hanc vero primum habitarunt Thraces, qui Sinties, Sapæiq; vocabantur, vt Strabo ait. A Lemno autem & Lemnius gentile & Lemniacus possessiuum declinatur. ¶ Ingratamq; Deo fore) ob petitam pecuniam. ¶ Ingratamq; sorori) quia auaritia illã Mercurio prostituebat. ¶ Protinus Inuidiæ) primum Inuidiæ domum describit poeta, deinde Inuidiam ipsam. Inuidia, Est autem Inuidia dolor ex aliena proueniens felicitate. Differt ab inuidentia, quòd ea non solum ad eum, qui inuidet, sed etiam ad eum cui inuidetur referri potest. Inuidẽtia vero in eum demum cadit, qui inuidet. ¶ Nigro tabo) nigra sanie. Diptoton autem est hoc nomen & duorum casuum. Nam tabi & tabo solum inueniuntur. ¶ Antri) speluncæ. ¶ Abdita) abscondita. ¶ Ignaui frigoris) ab effectu quod ignauos & pigros efficiat. Bello met. vira. Periphrasis est Palladis, quæ à latinis Bellona vocatur, quod in bello maxime sit timenda.

¶ Neque enim succedere tectis Fas habet) hoc est Palladi, vt quæ est Dea, non licet Inuidiæ domum ingredi. ¶ Extrema cuspide) vltima cuspidis parte. Pallas nanq; hastam gestare memoratur. ¶ Vipereas carnes) viperarum, quæ sic quod vi pariant, sunt appellatæ. ADDI. {Nam etiam disrumpi cum pariunt traduntur.} ¶ Inuidiam) eleganti phantasia Inuidiæ & corpus & figuram humanam, & actiones attribuit. Inuidię domus descriptio. Ea vero omnia describit quæ inuidis inesse solent. ¶ Visaq; oculos auertit) à visa inquit Inuidia Pallas oculos auertit, ne diutius illam spectaret. ¶ Corpora) carnes. ¶ Vultumq; Deæ ad suspiria duxit) ordo est & sensus, & ad vultum Deæ suspiria traxit. Cum enim vultum Deæ vidisset hilarem, Inuidia, dolore affecta suspirauit. ¶ Nusquam recta acies) oculorum intelligatur. Inuidi nanque non recto, sed obliquo vtuntur visu. ¶ Liuent) liuidi & nigri sunt. ¶ Suffusa) perfusa, infecta. ¶ Nisi quem visi fecere dolores) non ipsius, sed aliorum. Inuidi nanque & alienis malis gaudent, & bonis dolent. ¶ Nec fruitur somno) nec dormire potest. ¶ Excita) concita, stimulata. ¶ Vigilantibus curis) ab effectu curæ vigilantes, quod hominem vigilare cogant, neque dormire patiantur. ¶ Sed videt ingratos) non gratos ac sibi displicentes. Intabescit: paulatim consumitur. ¶ Carpitq; & carpitur vnà) simul inquit & lædit & læditur. ¶ Suppliciumq; suum est) hoc est, sibi ipsi est supplicium. Inuidus enim se ipsum semper rodit, paulatimq; consumit. ADDI. {Sic Isocrates in Euagora. ἄριστος ὁ φθόνος, ὃ τοῦτο μόνον πρόσεστιν ἀγαθὸν ὅτι μέγιστον κακὸν τοῖς ἔχουσιν ἐστί.} ¶ Quamuis tamen) ordo est, quamuis oderit illam, talibus tamen est allocuta. ¶ Tritonia) Pallas, à Tritonide palude, apud quamprimum apparuisse fingitur, Tritonia fuit cognominata. Tritonia. ADDI. {Vel à τριτὼ, quod lingua Cretum, caput significat, eo quod ex capite Iouis nata fuit.} ¶ Infice tabe tua) hoc est veneno tuo inquina ac imbue. Breuem autem idcirco Palladi attribuit orationem poeta, vt significet Deam Inuidiæ aspectum diutius ferre non potuisse. ¶ Et impressa tellurem reppulit hasta) hoc ex vulgari opinione dicitur. Neque enim tellus cum sit immobilis repelli potest, quamuis vulgo videatur. ¶ Obliquo lumine) obliquis oculis, qualibus inuidi aspicere successus aliorum solent.

¶ SVCCESSORVMq;

RAPH. ¶ SVCcessorumq; Miner. Indoluit) archaismos est, hoc est, antiqua locutio. Nunc enim successibus dolere dicimus. ADDI. {Vel etiam græca figura, quale & illud Virgilii. Iustitiæ ne prius mirer, belli'ne laborũ, pro ἕνεκα τῆς δικαιοσύνης, καὶ τῶν πόνων. } Successus aũt vt euẽtus & filia, in plurali nũero secũdæ quoq; est declinationis, nõ solum quartę. Pro teritq; prosternit. Ea autẽ describit poeta, quæ inuidorum oculi efficere credũtur. ADDI. {Hinc & Virg. dixit. Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Nã verbũ βασκαίνειν, qđ latini fascinare dicũt, & luidere Græcis significat, & oculis, aspectuq; nocere. Et sũma papauera. Carpit eodẽ ptinet qño supiora. nisi qđ epitheto, sũma, vsus videtur, vt alluderet ad id, qđ idẽ alibi dixit. Sũma petit liuor, pfluit altissima vẽti &c. Est. n. ea Inuidiæ natura, vt sũma & excellentia maxime petat. } ¶ Tritonida arcẽ) Athenarũ arcẽ Palladi dicatam. Posuit aũt patronymicũ p possessiuo. ¶ Ingentis) pp multitudinẽ præstãtissimorũ & artificũ & oratorũ & philosophorũ hoc dicit. ¶ Et festa pace) ab effectu. Nã tpe pacis festa celebrãtur. ¶ Virẽtẽ) florẽtem. ¶ Ferrugine) ferri rubigo, ferrugo vocat. ¶ Præcordia) venæ sunt cordi præiacẽtes pręcordia, q̃ curarũ sedes esse dicũtur. ¶ Hamatis sentibus) recuruis spinis: qualis est hamus. Est aũt nomẽ participio simile hamatus, vt galeatus. ¶ Piceũ) nigrũ. ¶ Ne'ue mali causæ) hoc est ne causæ doloris longius absint, efficit vt felicitatẽ sororis semp ante oculos cũ maxio dolore & cruciatu hẽre videat. ¶ Cecropis) Aglauros. Cecropis filia, est n. nomẽ patronymicũ fœmininũ. ¶ Mordet) cruciatur. ¶ Liqtur) liq̃scit, atq; vt nix ad Solẽ cõsumitur. ¶ Lẽta ta.) corruptiõe q̃ paulatĩ fit. ¶ Incerto Sole) debili ac parũ vehemẽti Sole. ¶ Leni te.) exiguo calore. ¶ Iactãti) frustra dicẽti. est. n. iactare interdũ inaniter loq. Vir. Talia iactãti lterdũ ossiare. ¶ Define dix.) me rogare subauditur. ¶ Velox Cyll.) Mercurius à Cyllene arcadię mõte. ¶ Isto pa.) vt te hic non moueas, nisi me repulso. Nunq̃ autẽ me hic repellere poteris, tu igitur hic semp maneas. ¶ Cęlatas) sculptas atque pictas. ¶ Ignaua gr.) scite epitheton distinxit. Nã est etiã grauitas honesta. ¶ Partes quac.) In pręposítio subaudiatur, vt in quascũq; flectitur intelligamus. {Alii, quacunque legẽdum putant, vt sit, quacunq; flectitur, pro in quacunq; partẽ. Ego vero & quascunq; recte legi puto, si quascunq; flectitur accipiamus dictũ κατὰ συνεκδοχήν pro quibuscunq;. Vt expleri mentem. pro, expleri mente &c. } Describit autẽ queadmodũ Aglauros in saxũ fuit cõmutata, ac limini ianuę, vbi sederat ita affixa, vt nunq̃ surgere potuerit. ¶ Illa quidem pug.) cõtendit, conatur. ¶ Se attol.) se erigere. ¶ Recto trunco) erecto pectore. Nã trũcus ea pars corpis dicitur, quæ est intra collũ & coxas. ¶ Riget) rigida ac dura est facta. ¶ Malũ cancer) Morbus est cancer qđ Græci Carcinoma vocant, paulatim corpus rodens. ¶ Sic letalis hyems) mortiferum frigus.) Respiramina) pulmonis respirationes. ¶ Signũ exangue) statua sine sanguine & mortua. In statuã nanq; lapideã Aglauros fuit cõuersa. ¶ Sua mens infecerat illã) inuidorũ nanq corpora sunt nigra, queadmodum & mens nigra esse solet, & nocens. ¶ Infecerat maculauerat. ¶ Mentisq; profanæ) à sacris ac religione remotæ. {Videtur ad ἔτυμον nois alludere. γλαυρὸν enim στερεὸν Gręcis significat, vt supra quoq; monuimus. } ¶ Dictas à Pallade terras Linquit) Periphrasis est Athenarum. Nã Athenæ ἀπὸ τῆς ἀθήνας, hoc est, à Pallade dicũtur. ¶ Seuocat hunc geni.) Iuppiter Europæ Agenoris Phœnicũ regis filiæ amore captus Mercurio ab Attica redeunti mandat, vt se quam primũ in Phœniciã conferat, regisq; armenta ad littus compellat, ibi nanque cum aliis virginibus Europã spatiari viderat. Id vero cum effecisset Mercuri⁹, ol deposita maiestate Iuppiter i Taurum se ǫuertit, cuius dorsum post multas blãditias Europa ascẽdere ausa, in Cretã p mare ab Ioue est aduecta. Q đ qdẽ idcirco fingitur, qa Cretenses (vt historici tradunt) Europam ex Phœnicia raptam in Cretam asportauerunt naui, cuius insigne taurus erat. ¶ Seuocat) seorsum vocat. ¶ Delabere) deorsum labere atque descende. De nãque præpositio in cõpositione interdum auget, vt Deamote Syre, apud Terentium. Interdum significat deorsum, vt deuolo, demitto, decurro, & similia.

ADDI. Aglauros in saxum

Et pres p natibus accipe. Sunt aliqui q legunt quascunq;.

Murmura parua dedit, successorumq; Mineruæ
Indoluit, baculumq; capit, quem spinea tortum
Vincula cingebant, adopertaq; nubibus atris
Quacunq; ingreditur, florentia proterit arua,
Exuritq; herbas, & summa papauera carpit,
Afflatuq; suo populos, urbesq;, domosq;
Polluit, & tandem Tritonida conspicit arcem,
Ingeniis, opibusq;, & festa pace uirentem,
Vixq; tenet lachrymas, qa nil lachrymabile cernit.
Sed postquam thalamos intrauit Cecrope natæ,
Iussa facit, pectusq; manu ferrugine tincta
Tangit, & hamatis præcordia sentibus implet,
Inspiratq; nocens uirus, piceum'que per ossa
Dissipat, & medio spargit pulmone uenenum,
Ne'ue mali causæ spatium per latius errent,
Germanam ante oculos, fortunatum'que sororis
Coniugium, pulchra'que Deũ sub imagine ponit,
Cuncta'que magna facit, quibus irritata dolore
Cecropis occulto mordetur, & anxia nocte,
Anxia luce gemit, lenta'que miserrima tabe
Liquitur, ut glacies incerto saucia Sole,
Felicis'que bonis *aliter non uritur Herses
Qua'm cum spinosis ignis supponitur herbis,
Quæ neque dant flãmas, leni'q; tepore cremantur.
Sæpe mori uoluit, ne quicquam tale uideret,
Sæpe uelut crimen rigido narrare parenti.
Denique in aduerso uenientem limine sedit
Exclusura Deum, cui blandimenta, preces'q;
Verba'q; iactanti mitissima, desine, dixit.
Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.
Stemus ait pacto uelox Cyllenius isto,
Cælatas'q; fores uirga patefecit, at illi
Surgere conanti partes, *(quacunque sedendo
*Flectitur) ignaua nequeunt grauitate moueri.
Illa quidem pugnat recto se attollere trunco,
Sed genuum iunctura riget, frigus'q; per ungues
Labitur, & pallent amisso sanguine uenæ,
Vt'q; malum late solet immedicabile cancer
Serpere, & illa fas uitiatis addere partes,
Sic letalis hyems paulatim in pectora uenit,
Vitales'q; uias, & respiramina clausit,
Nec conata loqui est, nec si conata fuisset,
Vocis habebat iter saxum iam colla tenebat,
Ora'q; duruerant, signum'q; exangue sedebat.
Nec lapis albus erat, sua mens infecerat illam.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum Mercurius iussu patris in Phœnicẽ trãsgressus esset, vt armẽta illius regionis ad littus compelleret Iuppiter in taurum conuersus. Cum se tamen cũ Agenoris regis immiscuisset, & in amorem sui spatiantes in arena virgines consistere coegisset, paulatim singulas alludens, nouissime Europam Agenoris filiam, cuius amore cõpulsus auerterat figurã, insidentem sibi tergo per mare in insulam Cretam detulit, ibiq; concubitu eius potitus est.

Has ubi uerborum pœnas, mentis'que profanæ
Cepit Atlantiades, dictas a' Pallade terras
Linquit, & ingreditur iactatis *æthera pennis.
Seuocat hunc genitor, nec causam fassus amoris,
Fide minister *ait, iussorum nate meorum,
Pelle moram, subito'que celer delabere cursu,

*a. l. ieuius

ADDI.

*A. l. flectimus.

*A. l. aera.

*L. uerior solitoq;

Quæ'que tuam matrem tellus a' parte sinistra
Suspicit, indigenæ Sidonida nomine dicunt,
Hanc pete, quodq́; procul montano gramine pasci
Armentum regale uides ad littora uerte.
Dixit, & expulsi iandudum monte iuuenci
Littora iussa petunt, ubi magni filia regis
Ludere uirginibus Tyriis comitata solebat.
NON bene conueniunt, nec in una sede morantur
Maiestas, & amor, sceptri grauitate relicta
Ille pater, rectorq́; Deum, cui dextra trisulcis
Ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
Induitur faciem Tauri, mistusq́; iuuencis
Mugit, & in teneris formosus obambulat herbis.
Quippe co'or niuis est, quam nec uestigia duri
Calcauere pedis, nec soluit aquaticus Auster.
Colla toris extant, armis palearia pendent,
Cornua parua quidē, * sed quæ contendere posses
Facta manu, puraq́; magis perlucida gemma,
Nullæ in fronte minæ, nec formidabile lumen,
Pacem uultus habet. miratur Agenore nata,
Quo'd tam formosus, quo'd prælia nulla minetur.
Sed quamuis mitem metuit contingere primo,
Mox adit, & flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans, & dum ueniat sperata uoluptas,
Oscula dat manibus. uix ah, uix cætera differt.
Et nunc alludit, uiridiq́; exultat in herba,
Nunc latus in fuluis niueum deponit arenis,
Paulatimq́; metu dempto, modo pectora præbet
Virginea palpanda manu, modo cornua sertis
Impedienda nouis. ausa est quoque regia uirgo,
Nescia quem premeret, tergo considere Tauri.
Tum Deus a' terra, siccoq́; a' littore sensim
Falsa pedum primo uestigia ponit in undis,
Inde abit ulterius, mediū'que per æquora ponti
Fert prædā. pauet hæc, littus'que ablata relictum
Respicit, & dextra * cornu tenet, altera dorso
Imposita est. * tenues sinuantur flamine uestes.

RAPH. ❡ QVAE tuam matrem tellus) Periphrasis est Phœniciæ quæ a parte sinistra septētrionē versus subiicitur Pleiadibus, quarum vna est Maia Mercurii mater.

ADDI. {Locus hic inter obscuriores vnus est. Nam cū tota Phœnicia extra Zodiacum sita sit, hoc est, citra Tropicum cancri. Tauri aūt signum intra Aequinoctialem & Tropicū eūdē claudatur, A sinistra, hoc est, à Septētrione, vt Raphaeli placet, Pleiades aspicere, siue habere illa non potuit. Quare quidam longius paulo petita expositione, maluerunt locū hunc de ea terrarū subiectione intelligere, qua aliæ aliis sideribus ac signis subiectæ dicūtur, astrologica ratione, non geometrica. Sic Phœnicia à sinistra, hoc est, à septētrione Cyprū habet, q̄ insula Pleiadibus secūdum Ptolemæū subiicitur. Sed mihi hęc argutiora vidētur. Alii autē, quorū opinioni & ipse magis accedo, sinistrā, hic ꝓ meridie accipiūt, idq́; vel simpliciter, nā & hoc apud poetas alicubi inueniri tradūt, vel etiā, vt accipiamus Phœnices uultu ac ore in occidentē versos in sinistra parte cœli Pleiades habere, siue suspicere. Quanq̄ rursus nō negem hunc locū etiā secundū statū & aspectū Iouis, exponi posse. Nā si demus Iouē è summo ac medio cœli, hoc est, ab ea ꝑte quā circulus æquator describit, Mercurium demittere, secūdū ipsius statum & vultū, qui quādo Græcia & Athenæ vsi modo aduenerat Mercurius, citeriores sunt q̄ Phœnicia, in oriētem versus erit, à sinistra Phœniciā & Aegyptū habebit, à dextra aūt eas terras siue insulas, q̄ vltra æquinoctialem sitæ sunt. Sed tñ totū hunc locum aliis cōsiderandū relinquo.} ❡ Suspicit) sursum aspicit. Interdū suspicere mirari significat. ❡ Indigenę) indigenit incolæ. ❡ Sidonida) Sidoniam. Patronymica nanque forma pro possessiua, ac potius propria est vsus poeta. Nam Sidon urbs est Phœniciæ. Vnde Phœnicia ipsa Sidonia vocatur. ❡ Dixit & exp.) mira celeritate ac dicto citius Iouis mandadata executus est Mercurius. ❡ Iandudum) quam primum. Virginibus Tyrus, Tyrus à Tyro Phœnicis filio dicta, & insula & urbs est Phœniciæ Sidoni vicina. ❡ Non bene cōue.) non deret inquit grauem virum amori indulgere, quam ob causam se in Taurum Iuppiter conuertit, vt commodius virgine amata poiretur. ❡ Sceptri gra. rel.) deposita regni grauitate. Sceptrum enim est insigne regni. Nā est baculus quo stantes innituntur reges. Vnde etiam sceptrum dictum est παρὰ τὸ σκήπτεσθαι, quod significat inhærere siue incumbere. ❡ Ille pater rectorq́; De.) emphasis est. Plus enim quàm eloquitur significat. hoc est. ille potentissimus qui omnibus præest, qui omnium est causa. ❡ Trisulcis igni.) fulminibus: quorum triplex est effectus. afflant enim scindunt & vrunt. ❡ Colla toris extant) pulcherrimum describit taurum in quē Iuppiter est mutatus. ❡ Toris) pulpis. ❡ Extant) eminent. ❡ Palea.) pelles crassiores ab armis, colloq́; boum dependentes palearia dicuntur. ❡ Nec formidabile lu.) nec truces inquit erant oculi tauri illius. ❡ Agenore nata) Periphrasis est Europæ Agenoris filiæ. Agenor autem Phœnicis fuit filius à fortitudine dictus. Nam Agenor fortis interpretatur, quasi ἄγαν τῇ ἠνορέῃ, hoc est valde fortitudine vtens. ❡ Sed quamuis mit.) eleganter puellæ naturam exprimit. Timidæ nanque solent esse puellæ. ❡ Et dum ve.) donec fruatur sperata cōcubitus voluptate. ❡ Vix ah vix cæt. dif.) cum difficultate inquit cōcubitum differre potest in aliud tempus. ❡ Et nunc all.) ad ludentem puellam ludit. Vt enim arridere est ad ridentem ridere, ac alludere est ad ludentem ludere. Interdum alludere est obscure aliquid significare. ❡ Impedienda) liganda. ❡ Falsa'ue.) simulatos pedes, non enim erāt tauri pedes, sed falsi atque simulati. ❡ Sēsim) paulatim. ❡ Mediiq́; per æquora ponit) æquor ab æquo deriuatū tam de campo quàm de mari dicitur. Virg. At prius ignotū ferro quàm scidimus æquor. Pro mari autem ponitur æquato, quod ventis non est commotum. ❡ Pauet hæc) timet, Virginis autem naturam expressit. Nam virgines natura sunt timidæ. ❡ Ablata) Asportata à Ioue in Taurum conuerso. ❡ Respicit) retro aspicit. Oculos enim ad littus conuertebat. ❡ Et dex. cor. te.) Archaismos est: Nam cornum posuit pro cornu metri causa priscorum imitatione. Item in quinto, Oppositoq́, genu curauit flexile cornum. Luc. autem etiā in masculino genere vsurpat in septimo cum ait. Cornus tibi cura sinistri. ❡ Dorso) tergo. ❡ Sinuantur) flectuntur, curuantur tumescunt in sinus. ❡ Flamine) vento.

Iuppiter i taurum.

Sidon.

Tyrus.

Europa Agenor.

* A.l.tu.

Europa adamata à Ioue I Cretam transuecta.

* A.l. cornū authore Prisciano.

* A.l.tremulæ.

IACOBI CONSTANtii Fanēsis assumēta in secundū Librū, Ouid. Metamor.

COmmissas flectat habenas,) Commissas habenas, simul iūctas & intra vnū orbē adductas interpretor. sic enim Phaethōta exculptū in corneola quadā eas tenētem notauimus. ❡ Vt quæq́; altissima tellus) vt ꝓ vbi Porphyrionis & Diomedis testimonio interpretor. Quod Gētilis meus bononiēsis cognomēto a Cruce vir eruditissimus ob ea q̄ dixit in illud prio met. Quaq́; fuit tellus. illic & pōtus vt aer. fecit vt aduerterem. ❡ Argos amymonen. Ephyre pyrenidas vndas) Amymone & Amemone. i. ἀμυμώνη καὶ ἀμεμώνη. & pirene fons. i. πειρήνη apud Græcos absq; υ scripta inuenitur. pyrene cū y psilo mōtis est nomē autore stephano. ❡ Peneusq́; senex) Scribo Phæneus: Græce. n. φαινεὸς dicitur. licet nōnulli (q an recte senserint ipsi uiderint) alii scribēdū præcipiāt. est aūt poeta noster Calimachū imitatus, q sic ait ἀλλ' ἐπὶ ἀπαιέρω μετόπισθε φαινεὸς. i. fugitq́, senex retro Phæneus. Corripuit autem Calimachus huius nois primā abiecta posteriore uocali ex ει diphthōgo. ❡ Arsurusq́; iterū Xanthus, arsurus incendio Vulcani precibus Iunonis moti, quæ à Xantho demergi Achillē metuebat. Lege Home. uigesimo & uno lib. Iliados.

❡ Quāuis

Quãuis pater esset in illis) Quõ Calistus pater erat inter lupos: si ex diluuio lupi cũ cæteris aĩalibus periere? Rñdeo poetã nostrũ tẽporũ ordinẽ nõ seruare ĩ fabulis explicãdis. sed ad id toto aĩo itẽdere, vt fabulã fabulæ cũ gratia atq; arte cõiũgat. Est vero cur qs iunonẽ lædere nolit? ẽt si verũ illud sit (qd nõnulli dicunt) vt anteq qdã codices aliter habeant: nõ mutãdã tñ lectionem huiuscemodi cẽseo. qm̃ poetis oratoribusq; freqñtissima ẽ. Esse hoĩem vetuisfacta est dea. Priscia. & cæteri grãmatici hoĩem cõis esse gñis scribũt: Sed authoritates nõ referũt. Sunt q hoc carmẽ in testẽ adducant: & illud in hipermestra. Scilicet ex illo iunonia permanet ira: Quo bos ex hoĩe est, ex boue facta dea. necnon verba illa Seruii Sulpitii ad Cic. 4. Epist. Qm̃ hõ nata erat. Sed ĩ agũt frustra. Qm̃ in nullo horũ exẽplorũ adiectiuum aliqd huic nomini iunctũ inuenitur: quo ꝓbari possit ẽt fœminino gñe inclinari. Cõstet igitur hoĩem marẽ fœminãq; sed sub articulo tñ masculino significare. Qd nõ mihi acceptum referas volo: sed Bapt. Guarini præceptori meo omni laude dignissimo a quo hæc inter alia multa scitu digna accepim⁹. Quã larissæa coronis) Aut coronis ꝓpriũ nomẽ est & Phlegyę filiã significat, vt ister docuit authore Igino. Aut patronymicum: & Asteria notat Corono (q & Coroneus scribitur) genitã. Cuius Apoll. cõmẽtator meminit in primũ Argonauticõ. vtrãq; enĩ Apollo dilexit. Ales sensit adulterium Phœbeius. qm̃ cum Lyco adulterauit: q a Ioue fulmine extinctus fuit. testis Papinii interpres ĩ Thebaid. 3. vel cũ Scyne Chalci filio (vt ait Iginus) q ob id ab Apolline sagittis est interfectus. Timidas vocat vna sorores Aglauros) Oĩbus latinis codicibus Aglauros legitur: & Suid. apud Gręc. illis suffragatur. At Stephano Agraulos diciturq ait. Tris Cecropi Athenarum regi filias fuisse ab augẽtibus fructus noĩatas: Pãdroson, Hersen, Agraulon. Sunt enim a rore noĩa deriuata. δρόσος & ἕρσος dicitur: ἄγραυλος autẽ in agro pnoctãs appellatur: qd est epithetõ rori accõmodatissimum. Stephano astipulatur Herodotus in Vrania, Agrauliã nuncupãs (cuius tẽplũ iuxta Athenarum arcẽ fuisse testatur, in eo. s. loco: vñ se præcipitẽ dedit authore Pausania. 1. lib. & quidã in Timæum Platonis cõmẽtator. Vtro igitur modo rectius hoc nomẽ scribatur iudicio tuo relinqmus. Opẽq; tuã frustra Phillirius heros) Corrigo Philyreius. qm̃ Philyra secũdã semp corripit cum primã habeat cõem: & nunc vno, nunc duobus, l, exaratur. Philyra autẽ Saturni coniux eiusdẽ mater (nisi vt vereor: mẽdosus sit codex) a Stephano dicit̃. Piura coronatis portabãt sacra canistris) Emẽdo pura ex vno codice medię vetustatis. ex altero antiqori Tecta. quaꝛ posterior emẽdatio placet magis, Pausanias in Attica. Duæ virgiẽs nõ ꝓcul a Poliadis. i. Mineruę vrbanæ (nã polis ꝓpꝛio noĩe Athenaꝛ arx dicebat̃ (tẽplo habitãt) eas Arrephorus atheniẽsis nuncupat (apud deã quodã tpe pmanẽt. & adueniẽte die festo hęc noctu agunt. Capiti iponunt bonus: qd Mineruæ sacerdos dat illis gestãdum. Nec sacerdos q̃ id dat, nec ipsę q̃ gestãt: qd nã id sit itelligunt. Est ãt nõ ꝓcul ĩ vrbis pte qdã muroꝛ ambitus: q veneris ĩ hortis dicitur: qua descẽsus est sub terrã spõte factus. Eo virgiẽs descẽdunt: ibiq; relictis q̃ ferebãt, aliud nescio qd optum tollũt. Has virgines tã hic relinqñs alias eoꝛ loco in arcẽ ducit. Vbi magni filia regis. Europã Agenoris fuisse filiã oẽs scrũt. Sed ex qua pauci Stephanus ex Telephaingt. q̃ Thetepha ĩ Thasso ĩsula Thraciæ ꝓxima diẽ obierit.

ANNOTATIONES GIBERTI LONGOlii in secundum Librum Ouid Metamorph.

Naiades Hesperiæ trifida fumantia flamma

Iouis fulmen trisulcum & hoc ex proprietate fulminis quod lucet, ferit, & ardet.

Dixit, & arreptam prensis à fronte capillis

Phurnutus, ait Calisto venatricẽ ab vrsa fuisse deuoratã, quã venatores cũ ad vrsæ lustrũ vidissent, nec amplius existẽtẽ cõspexissent, in vrsam cõuersam dixere. Sunt aũt vrsæ geminæ in cœlo (vt apud Arati interpretẽ lego) quarũ alterã Naupli⁹, alterã Thales Milesius adiecit, maiorẽ Helicẽ appellãt, quã Græci spectãtes nauigãt, vñ ab Homero Helicopes vocati sunt, ὡς ἀναχέοντες ἐς αὐτὸ τοὺς ὦπας, at Phœnices cei nauticæ Græcis peritiores minorẽ obseruãt. Currus autẽ siue amaxæ dicuntur, quod haud secus sibi inuicem inhæreant, ac currus cum pari boum gressu in viis trahuntur.

Gurgite cœruleo septem prohibete triones,

Septẽ prohibete.) Hæ stellæ Oceano tingi metuunt, vt à poetis dicitur: qd ideo fictũ est, qa poetæ orizontẽ quẽ nũq̃ subeunt, oceanum appellant. Hinc est quod arcti, quasi acræ id est uertices, & mundi capita nuncupentur.

Pulchrior in tota quàm Larissæa Coronis

Coronis nympha Thessalica Leucippi Lacedæmonis filia: quę ex Apolline cõcepit Aesculapiũ: postea qa cũ Schye Elati filio clã rem haberet, petente Apolline simul cũ Ischye sagittis à Diana cõfecta fuit, sed prius coruum qui crimẽ indicauerat ex albissimo in atrum conuertit Apollo, & puerũ quem è uentre matris excisum Chironi qui in Magnete habitabat enutriẽdũ & erudiẽdũ tradidit. Hæc Pindari scholia.

Cum iuuene Hæmonio uidisse Coronida narrat.

Hanc fabulam Hesiodus breuibus his uersibus cõplexus est, ut Græcorum scholia docent:

Τῷ μὲν γὰρ ἄγγελος ἦλθε κόραξ ἱερῆς ἀπὸ δαιτὸς,
Πυθὼ ἐς ἠγαθέην καὶ ἔφρασεν ἔργ᾽ ἀΐδηλα
Φοίβῳ ἀκερσεκόμῃ, ὅτ᾽ Ἴσχυς γῆμε Κορωνὶν
Εἰλατίδης, Φλεγύαο διογνήτοιο θύγατρα.

HENR. GLAREANI ANNOTATIONES.

Nitor in aduersum, nec me qui cætera uincit Imp.

VErbum uincit bis repetendum. Cæterum manifeste hic exprimit motum Planetarum, qui est ab nona Sphæra, ab occidente in orientem super lineam eclipticam ac Zodiaci polos, contra primi mobilis motum, qui est ab oriente in occidentem super æquatorem ac mundi polos. Quod autẽ subiungitur: Nec me qui cætera uincit Impetus, diligenter a Raphaele expositũ est ac multis modis: inter quos ultimus mihi potissimum probatur. Neque enim primi cœli motus Solem ita uel rapit uel fert, ut non perpetuo æquabili motu sub Ecliptica maneat linea. Accedit ad hoc, quod sol neque Epicyclum habet, ideoq; neque directus, nec retrogradus, nec stationarius, ut cæteri planetæ, dici potest.

Et celer Ismenos cum Phocaicos Erimantho.

Erimanthus Arcadiæ mons, ex quo fluuius eiusdem noĩs in Alpheum exoneratur, authoribus Stra. lib. 8 ac Plin lib. quarto. cap. sexto. Phocis autem extra Pelopõnesum regio est, quapropter id epitheti locum hic non habet. Puto itaq; legendum esse Psophaico Erimantho. Psophis enim iisdem authoribus Arcadiæ urbs est, apud quã nascitur Erimãthus, à qua Psophaicus, ut à Phocis Phocaicus.

Arsit & Eufrates Babylonius, arsit Orontes.

Distinguendum post Babylonius, non ante, ut intelligamus Eufratem dici à Poeta Babylonium, quippe qui ipsam urbem mediam secat, non Orontem qui Syriæ fluuius est, cui Antiochia adiacet, ubi primum nostræ religionis uiri Christiani appellati, longe ab Euphrate fluuio.

Inde fluunt lachrymæ stillataq; sole rigescunt.

De electro loquitur, quod latine Succinum, de quo syluam opinionum uidet Plin. lib. ultimo, cap. 2. Veritatẽ autem rei uide cap. 3. eiusdem oppido eleganter explicatam. De metallo nihil hoc in loco Poeta.

Numina neu uelit tenebras inducere rebus.

Hoc carmen in omnibus quotquot nos uidimus exẽplaribus corrupte legitur. Velit enim prima longatur, quæ correpta est apud omnes, nec facile dixerim quo pacto restituendum. Ne'ue pro neu quadraret quod ad quantitatis rationem attinet: sed ad significationem non ad modum. Fortassis legendum. Ne uellet.

Et erant sub montibus illis.

Hac repetitione & in uerbis Batti & Mercurii respõsione βλαττολογία significatur, quæ in prouerbium abiit, ut eleganter explicauit D. Erasmus, & in Chiliadibus suis & in sexto Matthæi capite.

Et summa papauera carpit.

Allusio est ad inuidiæ naturam, quæ summa petere solet.

Surgere conanti partes quascunque sedendo.

Raphael supplendam putat præpositionem in. Vt in quascunque flectitur intelligamus. Sed videat Lector si non quacunque legi possit.

Quæq; tuam matrem tellus a' parte sinistra.

Periphrasis (inquit Raphael) est Phœniciæ, quæ à parte sinistra septētrionem versus subiicitur Pleiadibus. Quarum vna est Maia Mercurii mater. Hæc ille. Ingens hic difficultas est, & quā nescio quis satis luculēter cordato lectori explicet. Primo quidem in verbo sinistra, quod planè relatiuum est, nec ad quid referatur, satis sciri potest. Deinde tota Phœnice extra Zodiacum est, vt Pleiades eam non contingant, quippe quæ Tauro adscribuntur, si fortassis de eo aspectu quis intelligere velit. Sed fuit apud veteres duodecim signorum ad terræ habitabilis parteis, non secundum subiectionem (vt ita dicam) perpendicularem comparatio, quà sola torrida Zona respondet, sed secundum omneis trium partium terræ habitabilis regiones, vt videre est apud M. Manilium libro quarto, cap. tertio. Cæterum ea consideratio quo fundamento nitatur, ingenue fateor me non intelligere, & perinde mihi arridere, atque Iulii Firmici mille illa millia præceptionum. E quibus est & illa (verbi gratia) libro octauo cap. tertio. vbi ita ait: In Arietis parte decima oritur nauis, si quis ergo oriente hac parte natus fuerit, hoc est in eius ortu partum eruperit, erit gubernator, nauclerus vel nauicularius. Hæc ille. Quod sicui ea stellarum forma videbitur Pecten, hic continuo simili ratione finget in eo horoscopo natum, textorem futurum. Quemadmodum, quas duas faciunt vrsas, antiquitas & nostra item ætas palustra vocat. Qui in his signis natos venatores propter vrsas dicat futuros, expectabit ab aduersariis, qui aurigam fore contendant. Quòd siquis forte nasutior inepta hæc vrsarum exempla contendat, quod ea nunquam occidant, atque proinde neq; oriantur, accipiat angustiora astra vt Orionem, Persea, &c. Nam in idem redit argumentum. Verum non est huius loci, quid de eo authore, ac de ea item disciplina sentiam pronuntiare, præsertim cum eam tam sanctam videri velit, vt Mauortium Lollianum iureiurando, Orphei, Platonisq; exilio, conuenerit, ne hæc veneranda (vt illius verbis loquar) communia profanis vel imperitis auribus intimentur. Næ ille diu expectabit donec hac conditione eius sacris initiari cupiam. Non est mihi dubium, quin Ouid. veteres in hoc secutus sit, quod Manilium loco allegato docuisse ostendimus. Sed lectori suum sit iudicium. Longum etiam fuerit quid ætas nostra de hac (vt cum vulgo dicam) respondentia præcipiat, enarrare, quæ, quod negocium nihil adiuuerit, consultò omittimus.

ALLEGORIAE FABVLARVM LIBRI secundi Metamorph.

ALLEGORIA

Materiem superabat opus.) Talis domus debet esse ecclesia vel religio. Columnæ huius domus. id est prælati & superiores debent esse alti per montem contemplationum. Ista domus debet habere aurum. id est sapientiam & discretionem: Argentum. idest eloquentiam & eruditionem: Ebur idest castitatem & depurationem. Mare. idest amaritudinem & contritionem. Terram. idest humilitatem & deuotionem. Cœlum. idest vitæ eminentiam & perfectionem. Flumina. idest redundantiam lachrymarum & deuotionem. duodecim signa cœli. idest articulorum fidem & diuersa numina. idest personarum bonarum societatem & aggregationem. Et sic ista erit domus solis iustitiæ de qua Esaiæ decimonono. Ciuitas solis vocabitur vna.

ALLEGORIA

Propterea q; ambiguum.) Reuera multi sunt tales Protei in domo solis iustitiæ: quia reuera ibi sunt dei picti. Idest ficti & vani homines qui pictam habent apparentiam non realem existentiam. sicut sunt hypocritæ falsi amici & adulatores. Tales possunt dici ambigui dii, quia de talibus proprie nescitur cuius sint figuræ vel cuius bonitatis. Cuius ratio est quia faciliter se in diuersas figuras mutāt: falsi enim amici qui non prosperitate veri credebantur: in aduersitate uani & ficti probantur. Hypocritę de apparēte sanctitate ad apertā iniquitatem faciliter conuertuntur. Malitiosi hoies de ficta dissimulatione uel dilectione: ad apertam inimicitiam occasione habita committantur. Adulatores insuper secundum quòd magnis se credunt placere: de una conditione ad aliam transformatur. Et proprie Dii ambigui. idest incerti sic homines mutabiles & inconstantes appellantur. De talibus dicitur in Psal. Conuersi sunt: tentauerunt deum: & conuersi sunt in arcum prauum.

Inter utrunque mane, fortunæ cætera mando.) Iste sol, sole iustitiæ Christum signat. Phaethon filius solis signat quemlibet prælatum: Primæ Ioannis tertio. Videte qualem charitatem dedit nobis deus pater: ut filii dei nominemur & simus. Currus solis: signat officium prælationis uel dignitatis ei commissum. Psal. Currus dei decem millibus multiplex millia lætantium &c. Cum igitur sol iustitiæ Christus committit curam & regimen currus sui: idest alicuius officii uel prælationis alicui prælato tria principaliter ab eo requirit. Primo quòd parcat stimulis: ideft quòd nō sit homo uindicatiuus & pūgitiuus & quòd equos. i. subditos suos immoderate non puniat neque pungat: quia immoderata austeritas & correctio inordinata summæ reprehenditur in prælato. Et ideo rex apum aculeo carere dicitur. Vnde Hugo. Nobile uindictæ genus est ignoscere. Secūdo necesse est quòd rigide teneat habenas: idest obseruantiam regularis disciplinæ & quòd cum loris iustitiæ equorum: idest subditorum lasciuiam compescat. Ecclesiastici trigesimo. Iugū & lorum curuant collum durum. Tertio requiritur quòd ipse teneat in medio: idest quòd ipse semet medium æquitatis & iustitiæ ueritatis & téperantiæ paritatis & mediocritatis & quòd limites debitos non transcendat per odium vel fauorem: & quòd neque ad dexteram indebite per acceptionem & fauorem promouendo me ad sinistram per odium retrahēdo vel grauando aliqualiter se transportet: & quòd nimis alte non descendat per superbiam & elationem, nec nimis basse descēdat per suæ authoritatis deiectionem. Medium enim tenuere beati. Vnde Ioannis vigesimo. Stetit Iesus in medio discipulorum suorum. In medio enim consistit virtus. Esaiæ trigesimo. Hæc est via ambulate in ea.

ALLEGORIA

Ignotæ regionis eunt: quaque impetus egit. Hac sine lege ruunt &c. Sic quando a sole: idest à papa tanq sole lucente præponitur alicui ecclesiæ iuuenis aliquis: & imprudens prælatus qui per ambitionem se ingerit non vocatus, sæpe accidit quòd nec currum, nec equos: idest nec ecclesiam nec subditos scit regere: nec habenis regularis disciplinæ equos coercere. Ideo equi: idest subditi vt communiter signe malorum desideriorum sunt repleti: & omni vitio inflammati, sine lege vagantur sicut oues carentes pastore. Sicut de multis videmus secundum illud Iudicum vndecimo & vigesimo primo. In diebus illis non erat rex in Israel sed vnusquisque quod sibi rectum videbatur hoc faciebat.

ALLEGORIA

Saeuis cōpescuit ignibus igneis.) Reuera sic videtur esse in isto mundo. Phaethō significat malos iudices & prælatos quibus regimen currus: idest status ecclesiæ vel reipublicæ committitur. Equi autem istorum: significant istorum familiares carnales & consiliarios qui dicuntur flāmigeri: quia flammas rapinæ & auaritiæ semper spumant. Ecclesiast. quadragesimo. In ventre eius ignis ardebit. Constat enim quòd per malum regimen talium prælatorum & per suorum crudelitatem & iniustitiam totus mundus: idest tota subiecta patria inflammatur & prægrauatur. Ab eis enim læduntur & comburuntur montes: idest viri alti. terra: idest viri infimi & pauperes fontes: idest pii & misericordes. Mare: idest amari & religiosi fontes. Flumina: idest diuites & delitiosi. Cœlum & stellæ: idest sancti viri & luminosi. Non est qui euadat malitias eorum. Danielis secundo. Nec quemquam deorum curabat: quia aduersum vniuersa consurget. Et ideo de talibus terra: idest subiecta patria. Ioui. i. deo conqueritur. Iob trigesimoprimo. Aduersum me terra mea clamat. Et ratio redditur. Esaiæ decimoquarto. vbi malo prælato dicit. Tu enim terram tuam disperdisti, tu populum occidisti. Propter quod accidit sæpe vt Iuppiter: idest deus mutat in tales aurigas

idest

idest in malos prælatos fulmen suæ sententiæ: & ipsos enim curru: idest cum statu & eminentia sua equos: idest familiaribus malis & consiliariis. in mare: idest in amaritudinem infernalem præcipitat & cõsternit. Exodi quintodecimo. Cantemus domino gloriose enim bonorificatus est &c. quia currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare. ¶ Iste significat bonum prælatum qui cœlum & stellas: idest ecclesiam & subditos sibi commissos sustinet & regit: & de eorum regimine disponit & tractat. ¶ Vel dic quòd iste est Christus. qui cœlum sustinet & tangit: quia existens in terra per humanitatem cœlos tangebat quo ad deitatem, & de cœlo & cœlestibus tractabat prædicando fidei veritatem. ¶ Vel dic quòd iste est uir contemplatiuus qui de cœlo & stellis debet tractare & excogitare: quãuis in terra sit spiritualiter se tamen debet usque ad cœlum leuare mentaliter. Sap. decimo octauo. Vsque ad cœlum attingebat stans in terra.

ALLEGORIA.

NEc minus Heliades.) ¶ Talis mutatio uidetur quotidie in auaris. Cõstat enim quòd sunt multi qui in principio suæ iuuentutis sunt mulieres: idest uiri carnales & luxuriosi & molles iuxta illud. Populus tuus mulieres in medio tui. Sed processu temporis ipsi efficiuntur arbores. i. auari: terræ ad modum arboris adhærẽtes. Nam pes. i. affectio efficitur radix inquantum in terra: idest in bonis terrenis infigitur per amorem. Cortex etiamq; exterioris malæ conuersationis & malæ consuetudinis eos operit: & sic in arbores. i. in viros incompatientes & insensibiles diabolus eos vertit. Vnde isti sunt sicut arbor mala quæ non facit fructus bonos: quæ merito comburi præcipitur. Matthæi. 3.

ALLEGORIA.

VVde fluunt lachrymæ stillataq; sole rigescũt De ramis electa nouis.) ¶ Tales sunt multi in religione qui de homine non habent nisi faciem & os: idest apparentiam & locutionem: sicut sunt hypocritæ quorum totum corpus & vita & conscientia est lignea: idest insensibilis & mala facie: idest apparentia, & ore: idest loquela duntaxat exceptis quæ ad modum hominis: idest personarum rationabilium & religiosarum habere noscuntur. Apocal. 6. Facies earum tanquam facies hominum. Sed reuera talis facies: idest apparentia in eis non perseuerat, quia tales faciliter cortice malæ conuersationis operiuntur & figuram humanam: idest apparentiam rationalem perdere dinoscuntur: quia secundum Senecam. Nihil quod simulatum est potest esse diuturum.

ALLEGORIA.

QVæ colat elegit: contraria flumina flammis.) ¶ Sic quia videmus quòd frater noster Lucifer propter delictum suum a summo Ioue deo fulmine ignis æterni damnatus est. ideo istum ignem summe debemus timere. Quapropter vt ipsum euitemus: lachrymas debemus fundere per compunctionem: & in auem: idest in spiritualem virum debemus mutari per confessionem: atque morum conuersionem. Plumis candidis debemus velari per exteriorem castam conuersationem. Pedes affectionum debemus habere: claudos per simplicem affectionem & nigros per humilitatem & deuotionem. Collum debemus habere longum per deligeratam discretionem. Rostrum debemus habere obtusum per benignam & moderatam locutionem. Flumina debemus inhabitare per deuotionem: & perpetuum gemitum emittere per contritionem & futurorum considerationem. Psal. Laboraui in gemitu meo: lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.

ALLEGORIA.

PRotinus induitur faciem vultumq; Dianæ.) ¶ Sic Iuppiter: idest Dei filius benedictus a principio mundi summe amauit puellam pulcherrimam Calistonem: idest animã humanam. Et ideo vt sibi ipsam acquireret per fidem & charitatem cõiungeret vestem & faciem muliebrem assumpsit: idest carnem & figuram humanam: quia in similitudine hominum factus est: & habitu inuentus vt homo. Philip. 2. Et sic istam puellam de nemore malitiis cõsito: idest de inferno redemit & eam sibi copulauit. Et tandem ad cœlum vnde venerat remeauit per ascensum dicens. Matth. 12. Reuertar in domum meam, vnde exiui. ¶ Vel dic quòd Iuppiter significat hypocritas, qui pro iuuenculis decipiendis veste fœminea: idest blanda apparentia se vestiunt: contra illud Deuteroñ. 20. Vir non vtetur veste fœminea.

ALLEGORIA.

PLenaq; terroris rauco de gutture fertur.) ¶ Sic vere accidit quod quãdo aliqua persona cum diabolo fornicatur per peccatum: & ab eo concipit dolorem vt pariat iniquitatem: ipsa pro certo de fœmina in vrsam mutatur: quia humanam figuram: idest rationabiles motus & conditiones amittit: & vrsinos: idest bestiales & carnales induit. Tunc enim acquirit pedes curuos: idest curuam intentionem & peruersam affectionem: pellem hirsutam: idest vilem & infamem cõuersationem: vocem horribilem: idest turpem & inhonestam locutionem: quia vere quando aliquis efficitur peccator; oẽs boni mores mutantur in ipso. Exemplum de Nabuchodonosore qui mutatus fuit in belluã: vt patet Danielis quarto, & primi Regum decimo. Mutaberis in virum alterum.

ALLEGORIA.

INgratumq; Iouem nequeat cum dicere sentit.) ¶ Istud potest allegari contra aliquos qui de fœmina in vrsam: idest de alto in bassum, de diuitibus in pauperes fortunæ casibus transmutatur: quia vt communiter tales semper seruant primam mentem: quia cor habent ita altum & superbum sicut ante quãuis figuram idest statũ perdiderunt. Et ideo alias vrsas. i. pauperes dedignantur: & hominibus. i. veris diuitibus se sociare conantur: qui tamen ab eis contemnuntur: & sæpe quid sunt obliuiscuntur: & quid fuerunt.

Nescius extimuit: propriusq; accedere fugit.

Vulnifico fuerat fixurus pectora telo &c.

ALLEGORIA.

SIc videtur hodie accidere. Calisto enim sicut dictum est potest significare illos qui de statu prosperitatis casu fortunæ veniunt ad paupertatẽ: & inter vtiles & ignobiles personas computantur. Filius autem. s. Archadius potest significare carnales & mundanos amicos: venationi. i. acquisitioni: solicitos & attentos: quia vere iste est modus hodiernus: quòd homine mutato in bestiam. i. facto paupere: proprius eius filius. i. carnales eius falsi amici: ipsum recognoscere dedignantur. Et quando in ipsos figit oculos: & ad eos accedit: scilicet ab eis auxilium implorando: ipsi pro certo fugiunt, & eius societatem cõtemnũt. Et quod peius est, ipsum quandoque sagittis. i. verbis pungitiuis & iniuriosis afficiunt & affligunt. Prouerb. decimoquarto. Etiã proximo suo pauper odiosus erit: amici vero diuitum multi.

ALLEGORIA.

IMposuit cœlo vicinaq; sydera fecit.) ¶ Iuno ista significat inuidos huius mundi qui quando vidẽt Calistonem: idest aliquãdo socium vel vicinum bonis temporalibus a Deo impregnatum inuident ei: & sæpe procurant quod figura humana. i. status prosperitatis ei adimatur: & quod vrsa. i. pauper & depressus efficiatur. Sed pro certo accidit quod Iuppiter. i. Deus tali iniusto læso & oppresso miseretur: & non solum ad statum pristinum: imo ad maiorem eum promouet, qa scilicet de ursa mutat eum in stellã: & de humili & paupere facit nobilem & potentem, & non solum ipsum: immo propter ipsum etiam & filium eius. primi Reg. secundo, Suscitans de puluere egenum: & de stercore &c. Exemplum de Ioseph. Geñ. quadragesimoprimo. Quem fratres inuidi in bestiam mutauerunt: idest uendendo seruum fecerunt: sed tandem Iuppiter mutauit eum in stellam: idest in tali seruitute ipsum facit Aegypti dominum & magistrum, quia sicut dicitur Ecclesiastici secundo. Facile est in oculis Dei subito honestari pauperem.

ALLEGORIA.

STrauit humi pronam.) ¶ Sic uere ut communiter patrem sequitur sua proles: quia si pater lupus fuerit: idest tyrannus turpis & crudelis, filii eius ursi efficiuntur, quia scilicet crudelitates paternas: uel in toto, uel in parte imitãtur. Actuum. 7. Sicut patres uestri ita & uos.

ALLEGORIA.

INter aues albas uetuit consistere coruũ.) ¶ Recte tales corui sunt adulatores & uerborum relatores: qui soli: idest dominis suis semper nituntur referre adulteria quæ cõmittunt concubinæ eius: idest mala quæ cõmittunt subditi eius: & hoc ut eis placeant. & gratiam ab eis obtineant. Sed quandoque fit quod tales relatores pœnam portant. Vnde præmium reportare crediderant. Nam quando homines uident propter malam relationem & informationẽ talium se male egisse ipsos odiunt: & quandoq; ipsos puniunt: & nigros. i. uiles & pauperes faciunt. Vnde quidam. Hæc scriptura docet & corui lingua fatetur. Quod mala lingua nocet: lau-

damnū tacendo meretur. Et vt dicit commune prouerbium in Aesopo. Displicet imprudens, vnde placere putat. Exemplum. 2. Reg. primo, de illo qui nunciauit Dauid quòd occiderat Saulem, credens ei placere, qui tamen ab eo fuit interfectus. Et de talibus bilinguibus dicit Psalmista. Vir linguosus non dirigetur in terra.

ALLEGORIA. Brachia cœperunt leuibus nigrescere pennis.) Ista potest allegari de bonis monialibus & à religiosis quæ cum in principio sint puellæ pulcherrimæ ideo Deus maris huius mundi diabolus qui secūdū Apostolum. 2. Corint. 4. dicitur deus huius seculi: qui excæcauit mentes infidelium tales rapere quærit & corrumpere per peccatum. Veruntamen quādo istæ ad deam Palladē. i. ad beatā virginem se cōuertunt: tunc quandoque per eius inspirationem in cornices mutantur. i. ad statum religionis conuertuntur: & nigro habitu ad literam vestiūtur. & sic in religione ab ipsius dei maris. i. deest diaboli insidiis liberantur. Ideo possunt dicere illud Cant. Nigra sum: sed formosa. Vel dic quòd illi qui circa mare: idest mundi negocia occupantur: a Deo maris: idest diabolo quamplurimum tentationibus infestantur: ideo tales debent in Cornicem mutari: quia debent aues fieri volando per contemplationem, debent habere nigrum habitū per humilem & deiectam conuersationem, debent habere vocē clamosam per solicitam orationem: & sic non timebunt insidias dei maris: idest diaboli tentationes. Vel dic quòd illi qui circa mare: idest circa huius mundi negocia occupantur, similiter in corticem mutantur: quia scilicet efficiuntur nigri per inhonestam conuersationem, clamosi per importunam murmurationem: volātes per superbiā & elationē. De talibus dicitur Trenorū. 4. Denigrata est super carbones facies eorū.

ALLEGORIA. Pallas Erichthonium prolem sine matre creatam.) Ista fabula potest historialiter allegari: quia nihil opertum est quod non reueletur. Quamuis enim homo credat aliquod delictum secretissime facere: sæpe tamen est aliquis speculator vbi non sperat qui totum mysterium manifestat. Quod maxime verum est de illis quæ fiunt contra diuites: quia quilibet gaudet talia referre: & maxime Cornices: idest garruli adulatores qui nullum secretum possunt celare. Ideo dicitur Eccle. 10. In cogitatione tua regi ne detrahas in secreto cubilis tui: ne maledixeris diuiti: quia & aues cœli portabunt vocem tuam: & qui habet pennas annunciabit sententiam. Vel potest allegari fabula quòd homo naturaliter nititur in vetitum. Si enim aliquid prohibeterur faciendum, ad contrarium mens hominis amplius inclinatur: & potissimum mulieres contra quas loquitur Theophrastus dicens. Garrulitati mulieris non est aliquid committendum: quia solum illud tacere potest quod nescit. Vel dicas allegorice quòd ista dea semper virgo significat gloriosam virginem: quæ sine virili semine vnum filium: idest Christum ex se genuit: qui duplicem dicitur habere naturam, diuinam scilicet & humanam. Fuit enim homo & serpens. Homo enim qui est animal rationale significat eius diuinitatem, serpens autem animal brutum significat eius humanitatem. Vnde ipse figuratur per illum serpentem quem Moyses: idest populus iudaicus suspēdit in ligno: vt ab aliis serpentibus: idest dæmonibus vulnerati sanarentur: sicut dicitur Nume. 21. & Ioannis tertio. Cista autem ista in qua fuit clausus & sigillatus significat secretum paternæ prouidentiæ quæ per triginta annos eum in hoc mundo fecit esse absconditum & ignotum. Esaiæ quadragesimoquinto. Vere tu es Deus absconditus. Tres virgines istæ significant tria vota religionis: scilicet obedientiam: quia factus est obediens vsque ad mortem. Item paupertatem: quia vulpes foueas habent &c. Item castitatem: quia mente & carne semper fuit virgo. Et istæ tres virgines Christum inclusum in cista humanitatis custodierunt. Castitas enim custodiuit eum a luxuria. Obedientia a superbia. Paupertas ab auaritia. De tali custodia dicitur Prouerb. 20. Misericordia & veritas custodiunt regem. Vel dic quòd cista in qua absconditus fuit filius virginis naturæ duplicis est Eucharistia sub qua velatur & absconditur Gigas duplicis substantiæ virginis filius benedictus: quem pro certo sole virgines custodiunt: quia scilicet illi quibus Eucharistia consecranda & custodiēda committitur casti & puri esse tenētur. Apocalyp. 14. Virgines enim sunt & sequuntur agnum quocunque ierit. Veruntamen istis virginibus nec istum aperiant præcipitur in quo datur intelligi quòd sacramentum altaris non debet curiose nec præsumptuose aperiri vel inuestigari: figura de arca testamenti, quæ nulla curiositate debebat nudari: nec a populo videri: sed semper inuoluta erat: vt dicitur Nume. 10. Ideo dicitur Eccle. 3. Altiora ne te quæsieris. Et se quitur. Non est enim tibi necessarium quæ abscondita sunt videre oculis tuis. Nam sicut Aglauros vna trium sororum quæ principaliter cistam temptauerat aperire: mutata fuit in lapidem nigrum, sicut dicitur infra eodem secundo libro. Vnde Ouid. Nec lapis albus erat, sua mens infecerat illam. Sic illi qui secretum Dei aperire & videre voluerunt indiscretæ in errorem labuntur: & per diuersa peccata nigra: & lapide, efficiuntur. Iob. 41. Cor eius indurabitur quasi lapis.

ALLEGORIA. Mallem necesse futura. Iam mihi subduci facies humana uidetur.) Ista fabula potest allegari contra illos: qui non possunt audire aliquot bonum vaticinium de quo aliquo quin indignentur: & quin talia referentes a figura pristina. i. de statu & conditione deponere conētur. Vel dic quod ista filia quæ primo fuit mulier tandem mutata in equam significat fatuas iuuenculas: quæ quandoque in principio sunt bonæ mulieres de futuris diuinantes. hoc est de morte & de iudicio, & de pœna & de gloria secum cogitantes. Sed aliquando mutantur in equas: quia scilicet in fine degenerant a pristina bonitate: & fiunt lasciuæ & luxuriosæ & crinitæ & curiosæ: hinniantes & garrulosæ: & figura humana. i. conditionibus & moribus rationalibus spoliantur. Vnde Eccle. 25. Nequitia mulieris immutat faciem eius.

ALLEGORIA. Missoq; oneri gaudebat honore.) Iste sol potest significare Deum patrem: cuius filius est Iesus Christus in sacramento altaris Centauro: idest homini qui duplicem habet naturam: corporalem & spiritualem traditur custodiendus. Et ideo quando talis custodia ei committitur debet de hoc quamplurimum exultare: & ipsum in antro cordis sui per deuotionem cum reuerentia collocare. Iob. 35. Ingredietur bestia latibulum suum: & in antro suo morabitur. Custodes igitur virum istum, qui si lapsus fuerit: erit anima tua pro anima eius. tertio Reg. vigesimo.

ALLEGORIA. In durum silicem qui nunc quoque dicitur index. (Ista fabula potest allegari contra proditores: qui homine mutato, & a pristina prosperitate deiecto, & ad statum infortunii & aduersitatis deducto statim mutant propositum: quia qui prius videbantur fideles & amici, statim ad contrarium se vertunt. Vel potest allegari contra iudices & aduocatos: qui bonum facere promittunt, quando vnam vaccam: idest munus vel salarium recipiunt. Sed si superueniat alius qui munus duplicet & augmentet: statim spreta prima fidelitate ad partem oppositam se conuertunt: quia sicut dicitur Deutero. decimosexto. Munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Et ideo tales infideles dicuntur mutari in lapides: quia ipsi sunt præ cæteris duri: & insensibiles. De quibus dicitur Iob trigesimo octauo. In similitudine lapidis aquæ durantur. Aqua enim mutabilis quę est in omnem colorem significat duplices: tales qui in omnem partem mutantur.

Sed videt ignoratos intabescitq; videndo
Successus hominum, carpitq; & carpitur vnā.

ALLEGORIA. Reuera inuidia in suis possessoribus videtur: omnes istas conditiones habere. Nam inuidi vt communiter sunt nigri, sicci, pallidi, & macri. Et ideo dicuntur in antris habitare: quia ab hominum præsentia ad loca occulta fugiunt: vt ibi contra bonos machinantur & obloquantur. Psalmista. Insidiatur quasi leo in spelunca sua. Isti dicuntur carere sole & lumine & esse cæciquia tales per inuidiam excæcantur. inquātum nullum bonum alienum possunt videre. Sapientiæ secundo. Excæcauit illos malitia eorum. Luce dicuntur carere & pectus felleum habere: quia sicut cæcus semper est tristis, & sicut fel semper est amarum. ita inuidi semper pleni sunt cordi amaritudine tristitia & dolore. Actuum octauo. In felle amaritudinis & obligatione iniquitatis video te esse. Isti habent

habent aspectum toruum: quia non possunt hominem cui inuident recte respicere. Regum decimo octauo. Non rectis oculis Saul aspiciebat Dauid. Item semper vigilant & raro dormiunt, quia semper ab inuidia stimulantur. & diuersis curis & machinationibus solicitātur. Et ideo sępe accidit quòd quando tales inuidi contra aliquem insurgunt ipsum in lapidem conuertunt & humanā figuram ipsi tollunt: inquantum statu prosperitatis adimunt, & ad statum paupertatis & aduersitatis ipsum trahunt. Isti etiam aliorum successibus cōtristantur, & in eorū infortuniis delectantur. Vnde Seneca. Tot sunt supplicia inuidorum, quot sunt bona felicium.

ALLEGORIA

MVgit & in teneris formosus obambulat herbis.) Puella ista significat animam quæ regis & Dei filia est spiritalis. Iuppiter summus deus significat dei filium quæ & virginem istam: idest animā rationalem quam amabat posset habere, in Taurum pulcherrimum se mutauit. i. in hominē corporeum & mortalem carnem humanam assumēdo & personaliter in mundum veniēdo. Iste autem taurus fuit pulcherrimus sine macula & ruga: albissimus per castitatem: mitissimus per benignitatem. In societate herbas pascens per charitatem: iuxta mare habitans per pœnitentiæ austeritatem. Istum debet puella: idest anima per charitatem tangere: per fidem sicut supra firmissimum fundamentum ascendere, & per perseuerantiam ad eum immobiliter se tenere, & sic ab ipso per eius pœnitentiæ austeritatem portabitur, & eius solatio perfruetur. Psal. Audi filia & vide. Vel potest allegari fabula ista contra iuuēculas, quia sæpe accidit dum vadunt ad spectacula & ad loca communia vbi sunt armenta virorum quòd vident tauros profectos: idest iuuenes lasciuos & pulchros, & ab ipsis per mala desideria subito rapiuntur, & per mare fluctuosum malarum tentationum ad littus peccati trahuntur, & ab eis familiariter corrūpūtur. Quod etiā verū est de malis cōsanguineis, q in tauros albissimos fictitiæ trāsfigurāt se. i. se bonos & castos fingūt iuuēculę vero ad ipsos cōsanguinitatis affectu accedūt: & ab eis sub specie boni nequiter p luxuriā corrūpūtur. Exēplum de Amon q Thamar sororē suam violauit. 2. Reg. 13. Ideo cōsulitur Hiere. 9. Vnusquisq; se à proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam: quia sicut scribitur Matthæi. 10. Inimici hominis domestici eius.

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

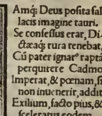
LIBER TERTIVS.



ARGVMENTVM.



Amq; &c. Argumentum. Agenor rapta Europa, Fratres eius ad requirendam sororem dimisit, ita vt nisi eā repperissent, ad se ne reuerterentur. Cilix naque diuersas petit regiones, nouissime constituit Ciliciam. Nec minus Phœnix a nomine Phœnicen, Cadmus vero desperata spe visendi parentis, Apollinis oraculum ingreditur, sciscitātus in quibus partibus orbis consisteret. Accepta itaque sorte vt vaccam a grege secretam & quæ Lunæ signum in latere haberet, ageret, & vbi fessa procubuisset, ibi statueret vrbem, parens præcepto in eam terram deuenit, quæ postea a boue Bœotia est dicta. Hic cum ad fontem Martis socios aquatum misisset, & postea etiam ipse illuc iuisset, vt vidit a dracone socios consumptos, serpentem interfecit, & dentes eius. Mineruæ monitu humo sparsit, ex quibus armatorum multitudo progignitur quæ inter se domestico bello confligit, ita vt ex ea quinque relinquerentur, qui Mineruæ voluntate creandi populi qui Thebis consideret, principes essent, quorum nomina hæc produntur fuisse, Echion, Vdeus, Chthonius, Pelorus, Hyperenor. Hi Cadmo socii condendæ vrbis additi sunt.

Amq; Deus posita fallacis imagine tauri.
Se confessus erat, Dictæaq; rura tenebat,
Cū pater ignar⁹ raptā perquirere Cadmo
Imperat, & pœnam, si non inuenerit, addit
Exilium, facto pius, & sceleratus eodem.
Orbe pererrrato (QVIS enim deprendere posset
Furta Iouis?) profugus, patriamq;, iramq; parentis



RAPH.

Amq; Deus posita. Hunc quoque librum tam concinne cum superiore. cōnectit Poeta, vt mutationem dentium martii serpentis in viros armatos ex priore fabula educere videatur. Agenor nanque Europæ pater, amissam filiam putans, Cadmo mandauit, vt aut eam inueniret, aut domū non rediret. Cadmus vero cum ferè totum terrarū orbem peragrasset, neque sororem vsquam inueniret, Apollinem consulit, vbi commode habitare posset. Cui Apollo respondit vt vaccam sibi oblatam seqretur, ac vbi ea quiesceret, vrbē ædificaret, nomenq; à boue ipsi imponeret. Cadmus igitur templo egressus vaccam est consectatus, quæ cum fessa procubuisset, locum esse condendæ vrbi sibi assignatum cognouit. Ioui igitur sacrificatur* ad hauriendas aquas è vicino fonte socios misit. Illi vero à dracone correpti cum non redirent, Cadmus ipse pfectus, & vastum draconem interfecit, & partem dentium illius à Marte & Pallade acceptā, nam altera pars Aeetæ Colchorum regi tradita est. iussu Martis ipsi*, vt Pherecydes narrat, vt vero Ouid. Palladis admonitione, seminauit, ac terra obruit, ex qua statim hoīes armati sunt nati, qui se inuicē oēs ptec qnque interfecerūt. Fallacis tauri) falsi & simulati. Se cōfessus erat) se manifestarat Iouem esse. Dictæaq; rura.) Cretensiā. nā Dicte mōs est Cretę à Dicte nympha cognominatus, vt quidā aiunt. Siue quòd illic Iuppiter sit partus παρὰ τὸ τίκτω qd est pario. Vnde & in illo Iouis iberbis statua fuisse dicit. Alii scribunt ἀπὸ τῶν δικτύων. i. à retib' Dictē & Dictæon dici. Est autē & Libyæ pmontoriū Dicte. Cū pater) Agenor vt quidam, vt alii Pœtux. Pherecides vero de Cadmi geneologia sic scribit. Agenor Neptuni filius Dāno Beli filiā vxorē duxit, ex qua Phœnicē & Issæā, q Aegypto nupsit & Meliā q Danao, postea ex Argiope Nili fluuii filia, Cadmū suscepit. Facto pius & sceleratus eodē) pius qdē qredo filiā fuit Agenor, sceleratus aūt filio exiliū indicēdo. Orbe perer.) puagato. est aūt participiū ɔtra grāmatices rationē formatū. In soluta nāque oratione diceretur, postq per totū terrarū orbē errauit. Quis enim deprēdere posset) parēthesis causam cōtinens cur Cadmus in patriā nō redierit, neq; enim Europā sororē à Ioue raptā inuenire potuit, cū Iouis furta nō possint ab homine deprehēdi.

Cadmus Bœotiæ conditor.

* A. I. segregatam.

Dicte

Vitat Agenorides, Phœbiq; oracula supplex
Consulit, & quæ sit tellus habitanda requirit.
Bos tibi, Phœbus ait, solis occurret in aruis
Nullum passa iugum, curuiq; immunis aratri,
Hac duce carpe uias, & qua requieuerit herba,
Mœnia fac condas, Bœotiaq; illa uocato.
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro,
Incustoditam lente uidet ire iuuencam,
Nullum seruitii signum ceruice gerentem.
Subsequitur, pressoq; legit uestigia gressu,
Authoremq; uiæ Phœbum taciturnus adorat.
Iam uada Cephisi, Panopesq; * euaserat arua,
Bos stetit, & tollens speciosam cornibus altis
Ad cœlum frontem mugitibus impulit auras,
Atque ita respiciens comites sua terga sequentes
Procubuit, teneraq; latus submisit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinæq; oscula terræ
Figit, & ignotos montes, agrosq; salutat.
Sacra Ioui facturus erat, iubet ire ministros,
Et petere e uiuis libandas fontibus undas.
Sylua uetus stabat nulla uiolata securi,
Et specus in medio uirgis, ac uimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,
Vberibus fœcundus aquis, ubi conditus antro
Martius anguis erat cristis præsignis, & auro,
Igne micant oculi, corpus tumet omne ueneno,
Tresq; * micant linguæ, triplici stant ordine dentes.
Quem postquam Tyria lucum de gente profecti,
Infausto tetigere gradu, demissaq; in undas
Vrna dedit sonitum, longo caput extulit antro
Cœruleus serpens horrendaq; sibila misit,
Effluxere urnæ manibus, sanguisq; reliquit
Corpus, & attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille uolubilibus, squammosos nexibus orbes
Torquet, & immenso saltu sinuatur in arcum.
* At media plus parte leues erectus in auras
Despecit omne nemus, tantoq; est corpore, quanto

RAPH.
Agenor.

℄VITAT Agenorides) Cadmus Agenoris filius, Agenor autem fortis, contumax, & superbus interpretatur. ⸿Solis) desertis. ⸿Immunis) expers, quæ nunquam traxerit aratrum. ⸿Carpe vi.) vade, perge. ⸿Bœotiaq; il. voca.) Hoc est

Thebæ.

ἀπὸ τῆς βοός illa denominata. De vrbe nanque, quæ Thebe ἀπὸ τῆς θῆβης, quæ bos & vacca lingua Syria dicitur, sunt appellatæ, vt etymologici aiunt, intelligendum est. Nõ

Bœotia.

autem de regione, quę Bœona fuit cognominata ἀπὸ τῆς βοός, vt Castor ait, Apollinis oraculo ita mandante. Tametsi quidam, vt refert Stephanus à Bœoto Itonii filio, Deucalionis & Pyrrhæ abnepote: Nicocrates autem à Bœoto Neptuni & Arnes filio Bœotiam denominatam velint. Bœoton vero appellarunt pastores, quod in boum paternarum stercoribus puer volutaretur. vt Euphorion scribit. Sed Ouid. vt dixi, eorum sequitur opinionem, qui à boue Cadmi duce cognominatã volunt. Sola vero Bœotia ex omnibus Grætiæ regionibus ad tria maria versus dispositos pastores habet. Alii nanque Peloponnesum, Siculumq; & Adriaticum sinum respiciunt. Alii ad Aegyptum, Cyprumq; & alias insulas sunt conuersi. Alii Euripum ac Macedoniæ, Thessaliæq; mare spectant. Bœotia quidem vulgo legitur, sed cum Græci per οι & ω magno βοιωτίαν scribant, mirandum est latinos Bœotiani quoque non pronuntiare, cum præsertim & syllabæ quantitas & carminis ratio Græcorum exposcat Orthographiam, quare cum œ diphthõgo Bœotiam à nobis quoque contenderim esse scribendum. Hæc de Bœotia dicta sint, quamuis, de vrbe sentiat Poeta, quæ vel ἀπὸ τῆς θῆβης vt dixi, hoc est à boue, quæ lingua Syra θῆβα vocatur. nisi malimus dicere, poetam ad id alludere, quod Bœotiæ Thebæ à boue fuerunt denominatæ.

*a.l. Panopeaq;

*a.l. vibrãt

*a.l. ac

ADDI.

Sunt tamen qui Thebas à Thebę Prometei filia dictas velint. {& rursum qui à Thebe Asopi filia, vt Pausan. in Corinth.} Verum Ouid. eorum niti authoritate videtur, qui à boue quæ θῆβα lingua Syra dicitur, sentiunt esse denominatas. Illud obiter admonuerim eum qui vulgo Boetius

Boethus.

vocatur, Virum omni doctrinæ genere præstantem, Boethum à nomine prisci philosophi qui auxiliator transferri potest, esse appellandum. Cadmus autem (vt Strab. scribit) arcem Cadmeam ædificauit, cui Thebæ ab ipsius posteris Amphione & Zetho adiectæ fuerunt. ⸿Castalio antro) spelunca Delphici oraculi. Castalius fons est Parnasi,

Castaluis.

musis sacer, à virgine Castalia dictus, quæ cum Apollinem se amantem fugeret, e monte cadens in fontem sui nominis fuit commutata. ⸿Nullum serui. sig.) hoc est quæ nullum iugum passa erat. Seruitium autem interdum seruitutem, interdum seruorum multitudinem significat. {Pausan. vt & Lactant. supra, addit etiam Lunæ signo in latere fuisse notabilem hanc vaccam.} ⸿Presso gre.) represso & taedo, ne anteiret sequitur vaccam. ⸿Legit) transit. ⸿Vestigia) signa pedum vaccæ. ⸿Iam vada Cephisi) Fluuius est Bœotiæ Cephisus, à quo Cephisis palus & fit, & appellatur. ⸿Panopes ar.) Panope vrbs fuit Phocidis à Panopeo Phoci filio appellata. Vnde Panopæus. ⸿Ste.) substitit.

ADDI.

Cephisus.

Panope.

⸿Mugitibus impul. aur.) mugitus in aerem emisit. ⸿Comites) Cadmum cum sociis. ⸿Agit gra.) Apollini. ⸿Sylua uer. stab.) erecta erat. ⸿Nulla uio. sec.) quæ nunquam fuerat cæsa. ⸿Humilem ar.) depressum. ⸿Vbi condi. ant.) absconditus in spelunca. Antrum autem dictum est παρὰ τὸ ἀντῶ quod est supplico, quoniam Deos in speluncis colebant, putantes illas esse sacras. ⸿Martius anguis) Marti dicatus ac bellicosus. (Huius serpentis, item fontis, etiam Pausan. meminit in Bœoticis. Ipse autem serpens, quem hic Martis appellat Ouid. ab aliis proprio nomine Dercyllus. Vt est videre in comment. Euripidis in Phœnissis. Fontem vero Euripides Dircen vocat, quod tamen tempori non respõdet, cum Dirce, à qua fonti nomen factum, posterior Cadmo fuerit. Sed hæc nihil ad rem pręsentem.) ⸿Cristis & au.) figura est ἓν διὰ δυοῖν, hoc est cristis aureis. Horrendum autẽ describit draconẽ. ⸿Præsignis) insignis. notabilis. ⸿Igne mic. oc.) rubore oculi fulgent. ⸿Tumet) inflatum est & repletum. ⸿Tresq; micant ling.) serpentibus longissimam ac trisulcam linguã esse Plin. scribit, eoq; tres linguas habere videntur. ⸿Micant) saliunt & celeriter mouẽtur. ⸿Stant) horrent. ⸿Tyria de gente profe.) Cadmi socii, qui de Phœnicia, vbi est Tyrus, venerant. Est autem Tyrus insula cum vrbe Phœniciæ adiacens, à Tyro Phœnicis filio denominata. Tyrus quoque est & Laconiæ & maris rubri insula, quam tamen Artemidorus Tylon per l vocat. Est etiam vrbs & Indiæ & Lydiæ & Pisidiæ. Vnde nomen gentile Tyrius, & possessiuum Tyriacus deriuatur, vt à Rhodo Rhodiacus. ⸿Infau. gra.) infelici passu, omnes enim à Dracone illo necati sunt. ⸿Vrna) vas est hauriendæ aquæ accommodatum ab vrinando dictum, quod in puteis submergatur. ⸿Cœruleus serp.) niger, & propter hoc horrendus. ⸿Effluxe. vn.) manibus ministrorum timore Draconis illis aqua excidit. est enim metonymia, contentum nanque pro continenti positum est. ⸿Sanguisq; reliq. cor.) ministros expalluisse metu serpentis Poeta significat. ⸿Nexibus) nodis. ⸿Orb.) spiras, quas serpentes cauda efficiunt. ⸿Siuuatur) contrahitur, curuatur, flectitur. ⸿Tantoq; est cor.) iam magnus inquit erat ille serpens, quantus est is qui inter duas vrsas in cœlo spectatur. Est autem tantus: vt fluuius esse videatur. Vt Virg. scribit. Maximus hic fluxu sinuoso elabitur anguis. Circũ perq; duas in morẽ fluminis Arctos, Arctos Oceani metuẽtes æquore tingi.

Tyrus.

℄GEMI.

Si totum ſpectes, geminas qui ſeparat Arctos.
Nec mora Phœnicas, ſiue illi tela parabant,
Siue fugam, ſiue ipſe timor prohibebat utrunq;,
Occupat hos morſu, longis complexibus illos,
Hos necat afflatu, funeſta hos tabe ueneni.
Fecerat exiguas iam Sol altisſimus umbras.
Quæ mora ſit ſociis miratur Agenore natus.
Veſtigatq; uiros. tegimen direpta leoni
Pellis erat, teſum ſplendenti lancea ferro,
Et iaculum, teloq; animus præſtantior omni.
Vt nemus intrauit, lætataq; corpora uidit,
Victoremq; ſupra ſpatioſi corporis hoſtem,
Triſtia ſanguinea lambentem uulnera lingua,
Aut ultor ueſtræ, fidisſima corpora, mortis,
Aut comes inquit ero. dixit, dextraq; molarem
Suſtulit, & magnum magno conamine miſit.
Illius impulſu cum turribus ardua celſis
Mœnia mota forent, ſerpens ſine uulnere manſit.
Loricæq; modo ſquammis defenſus & atræ
Duritia pellis, ualidos cute reppulit ictus.
At non duritia iaculum quoq; uicit eadem,
Quod medio lentæ ſpinæ curuamine fixum
Conſtitit & * totum deſcendit in ilia * ferrum.
Ille dolore ferox caput in ſua terga retorſit,
Vulneraq; aſpexit, fixum'q; haſtile momordit.
Id'q; ubi ui multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit, ferrum tamen oſſibus hæſit.
Tum uero poſtquam ſolitas acceſſit ad iras
Cauſa recens, plenis tumuerunt guttura uenis,
Spuma'q; peſtiferos circumfluit albida rictus,
Terra'q; raſa ſonat ſquammis, qui'q; halitus exit
Ore niger ſtygio, uitiatas inficit herbas.
Ipſe modo immenſum ſpiris facientibus orbem
Cingitur, interdum longa trabe rectior extat,
Impete nunc uaſto ceu concitus imbribus amnis
Fertur, & obſtantes perturbat * pectore ſyluas.
Cedit Agenorides paulum, ſpolio'q; leonis
Suſtinet incurſus, inſtantia'q; ora retardat
Cuſpide prætenta, furit ille, ET inania duro
Vulnera dat ferro, figit'q; in acumine dentes.
Iam'q; uenenifero ſanguis manare palato
Cœperat, & uirides aſpergine * tinxerat herbas,
Sed leue uulnus erat, quia ſe retrahebat ab ictu,
Læſa'q; colla dabat retro, plagam'q; ſedere
Cedendo arcebat, nec longius ire ſinebat.
Donec Agenorides coniectum in guttura ferrum
Vſq; ſequens preſſit, dum retro quercus eunti
Obſtitit, & fixa eſt pariter cum robore ceruix.
Pondere ſerpentis curuata eſt arbor, & imæ
Parte flagellari gemuit ſua robora caudæ.
Dum ſpatium uictor uicti conſiderat hoſtis,
Vox ſubito audita eſt, neq; erat cognoſcere promptū
Vnde, ſed audita eſt, quid Agenore nate peremptū
Serpentem ſpectas? & tu ſpectabere ſerpens.
Ille diu pauidus pariter cum uoce colorem
Perdiderat, gelido'q; comæ terrore rigebant.
Ecce uiri fautrix ſuperas delapſa per auras
Pallas adeſt, motæ'q; iubet ſupponere terræ
Vipereos dentes, populi incrementa futuri.

RAPH. ¶GEMI. Arct.) duas & ſimiles vrſas. ¶Phœnicas) Cadmi comites Phœnices aquatum miſſos. Eſt enim græcus accuſatiuus. ¶Funeſta tabe.) mortifera veneni corruptione & ſanie. ¶Fecerat exig.) iam inquit meridies erat, exiguæ enim in meridie ſolent eſſe vmbræ, quo tempore Sol eſt altisſimus. ¶Veſtigat) per veſtigia inquirit. ¶Lætata) leto data: extinctas. Nomen eſt participio ſimile; à leto (quod mortem ſignificat) declinatum. ¶Spatioſi cor.) vaſtisſimi. ¶Sanguinea ling.) rubra & ſanguine infecta. ¶Aut vltor) aut inquit Cadmus veſtram mortem vlciſcar, ò fidisſimi ſocii, aut vnà vobiſcum moriar. ¶Fidisſima cor.) ò fidisſimorum ſociorum cadauera. ¶Molarē) lapidem tam magnum, vt ex eo mola confici posſit. Molares enim lapides dicuntur, ex quibus molæ conficiuntur.

ADDI. {Hellanicus ſaxo interfectū, Phœrecrates gladio dicit, vt eſt in comment. Euripidis}. ¶Magno con.) magno impetu. ¶Illius impul.) quàm vaſtus, quamq; dura pelle fuerit ille ſerpens, aperte ex hac hyperbole colligitur, ſimul etiam quàm validus, robuſtusq; ac præſenti animo foret Cadmus, facile cognoſcitur. Qui enim molarem lapidem è terra tollit, tantoq; conatu iacit, vt turris concuti posſit, is nimirum maximis viribus eſt iudicandus. Emphaſis eſt igitur hoc loco, p quā plus, intelligitur quàm dicitur. ¶Validos ictus) valide & fortiter illatos. ¶Vicit) repulit. Tunc enim iacula vinci dicuntur, cum repelluntur. ¶Lētæ ſpinæ) flexibilis dorſi. ¶In ilia) in inteſtina. ¶Labefecit) labare fecit. ¶Ferrum tamen oſſibus hæſit) iaculi inquit ferrum oſſibus infixum remanſit. ¶Solitas ad iras) ad cōſuetam rabiem. ¶Acceſſit) adiuncta fuit. ¶Cauſa recens) vulnus à Cadmo illatum. ¶Albida) alba. ¶Peſtiferos rictus) venenata ora. Rictus autem proprie ferarum eſt, vt roſtrū auium. ¶Ore ſtygio) venenato. qualis eſt ſtyx inferorum palus. ¶Inficit) maculat. polluit. inquinat. ¶Ipſe modo immenſum) interdum inquit inſpirat & in maximum orbem contrahitur, interdum in longitudinem extenditur. Elegāter autem (vt omnia) ſerpentis vulnerati naturam effingit poeta. ¶Impete) pro impetu, metri cauſa interdum poetæ impete vtuntur. ¶Fertur) ruit. ¶Perturbat) * proſternit. ¶Spolioq; leōnis) pelle leonis. ¶Cuſpide prætenta) obiecto iaculi ferro. ¶In acumine) in cuſpide. ¶Manare) fluere. ¶Aſpergine) aſperſione ſanguinis. ¶Dabat retro) trahebat retro. ¶Plagamq; ſedere) hoc eſt cedendo plagam in corpus deſcendere non permittebat. ¶Longius ire) altius deſcendere in corpus. ¶Vſq; ſequens preſſit) eouſq; ſequens infixit, donec quercus obſtitit illi retro ſe à vulnere trahenti. ¶Cum robore) cum quercus ſtipite. ¶Pondere ſerpentis) ex hac quoq; emphaſi quantus fuerit ille ſerpens colligitur, cuius pondere quercus ſtipes fuerit curuatus. ¶Gemuit) doluit. Rei autem inanimatæ ſenſum tribuit poeta. ¶Sua robora) ſuum truncum. ¶Flagellari) percuti ac verberari. ¶Spatium) magnitudinem. ¶Promptum) facile. ¶Vnde) à quo emiſſa fuerit ſubaudiatur. ¶Et tu ſpectabere ſerpens) nam Cadmus relicta Spynge vxore, Hermioneq; Martis & Veneris filia accepta, ab Amphione & Zetho fuit expulſus regno, & cum ad Illyrios confugiſſet, ad ſenectutem'q; perueniſſet, in ſerpentem dicitur fuiſſe conuerſus. ¶Rigebant) horrebant. ¶Ecce viri fautrix) repentinum Palladis aduentum illa particula ecce ſignificat. Ac Ouidius quidem Palladis iuſſu dentes ſerpentis à Cadmo ait fuiſſe ſeminatos, Lyſimachus vero Marte iubente narrat ſeminatos fuiſſe. Pherecides autem ſcribit Martem ac Palladem ſerpentis illius dentes in duas partes æquales diuiſiſſe, alteram'q; Cadmo, alterā Aeetæ tradidiſſe, Cadmum'q; illos ſeminaſſe, ex quibus homines armati ſint nati. ¶Motæ terræ) aratæ. ¶Vipereos dentes) ſerpentis dentes.

Serpentis dentes in homines armatos.

* pturbat alias, eaq; lectio melior.

*a.l. toto.
*a.l. ferro.

*a. l. proturbat.

*a.l. texerat.

Paret, & impresso sulcum patefecit aratro.
Spargit humi iussos mortalia semina dentes,
Inde (fide maius) glebæ cœpere moueri,
*Primaq; de sulcis acies apparuit hastæ,
Tegmina mox capitum picto nutantia cono,
Mox humeri, pectusq;, onerataq; brachia telis
Existunt. crescitq; seges clypeata uirorum.
Sic ubi tolluntur festis aulæa theatris,
Surgere signa solent, primumq; ostendere uultus,
Cætera paulatim, placidoq; educta tenore
Tota patent, imoq; pedes in margine ponunt.
Territus hoste nouo Cadmus capere arma parabat,
Ne cape de populo, quem terra creauerat, unus
Exclamat, nec te ciuilibus insere bellis.
Atq; ita terrigenis rigido de fratribus unum
Comminus ense ferit, iaculo cadit eminus ipse,
Hic quoq;, qui dederat leto, non longius illo
Viuit, & expirat, modo quas acceperat, auras,
Exemploq; pari furit omnis turba, suoq;
Marte cadunt subiti per mutua uulnera fratres,
Iam'q; breuis uitæ spatium sortita iuuentus
Sanguineam tepido plangebat pectore matrem,
Quinq; superstitibus, quorum fuit unus Echion,
Is sua iecit humi monitu Tritonidis arma,
Fraternæ'q; fidem pacis petiit'q;, dedit'q;.
Hos operis comites habuit Sidonius hospes,
Cum posuit iussam Phœbeis sortibus urbem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Diana cum in valle Gargaphiæ æstiuo tempore fatigata ex assidua venatione, se ad fontem perlueret, Actæon Aristei & Autonoes filius eũdem locum petens, ad refrigerandũ se & canes quos exercuerat feras persequẽs, in conspectum Deæ incidit. quæ ne eam rem eloqui posset, habitus eius in ceruum ab ea conuersus est, ita vt pro fera laceratus a suis canibus sit.

Iam stabant Thebæ, poteras iam Cadme uideri
Exilio felix. soceri tibi Mars'q;, Venus'q;
Contigerant, huc adde genus de coniuge tanta
Tot natos, natas'q;, & pignora chara nepotes,
Hos quoq; iam iuuenes. Sed scilicet ultima semper
Expectanda dies homini est, DICI'q; beatus
Ante obitum nemo, supremá'q; funera debet.

RAPH. ¶MORTALIA semina) hominum semina non frugum. Nam homines armati ex illis dentibus orti finguntur. Apollonium autem Rhodium sequitur Ouidius, qui in secundo Argonauticon scribit è dentibus serpentis à Cadmo satis complures armatos homines natos esse. Nam Lysimachus atque Hellanicus narrant quinq; solum homines armatos ex dentibus serpentis à Cadmo seminatis exortos esse, quorum nomina hæc esse feruntur, Vdæus, Chthonius, Pelor, Hyperenor, Echion. ¶Inde fide maius) deinde inquit glebæ illius aratæ terræ moueri cœperunt, quod omnem exuperat fidem. ¶Fide maius) quod est maius quam vt sit credendum. ¶Primaq; de sulcis acies apparuit hastæ) primæ inquit hastæ exortæ sunt. Est autem figurata locutio atque poetica. Si enim esset prosa oratio, hastæ apparuerunt diceretur. ¶Tegmina mox capitum) periphrasis est galearum. ¶Picto cono) crista picta variis pennarum coloribus. ¶Existunt) extant, eminent, extra terram stant. ¶Clypeata) scutata, nomen participio simile. ¶Sic vbi) pulchra similitudine declarat, quomodo paulatim viri illi armati sint nati. Sic inquit nati sunt, vt videntur signa & imagines surgere cum aulæa parietibus affiguntur. ¶Aulæa) ab aula Attali regis, vbi primum inuenta sunt, fuere vocata. ¶Festis theatris) in quibus ludi ac dies festi celebrantur. Theatra autem cum ludi fiebant aulæis ornabantur. ¶Dederat leto) interfecerat. ¶Subiti fratres) subito nati. ¶Plangebat) percutiebat. Nam cadentes terram feriũt. ¶Quinq; superstitibus) superuiuentibus. Omnes nanq; uiri illi armati mutuis vulneribus ceciderunt, præter hos quinq;. Vdæum. Chthonium, Pelorem, Hyperenorem, & Echionem, quos quidẽ Cadmus socios vrbis condendæ habuit. Hi vero etiã σπαρτοὶ, hoc est seminati, fuerunt appellati, quanquam Hippias Delius & item Diony. scribant Spartos Bœotiæ quandam esse gentem.

*a. l. Parua'q;

ADDI. {Androtion autem σπαρτοὺς vocatos ait, quoniam σποράδην habitauerint. contra alii Cadmi filios hos fuisse dicunt, ex diuersis vxoribus. His autem & Creontem nonnulli annumerant. vide cõmen. in Phœnis. Eurip. ¶Sidonius hospes) Cadmus Phœnix. Nam Sidon vrbs est Phœniciæ, vnde Sidonius deriuatur.

Sidon

¶Iussam vrbem) Thebas Bœotias. ¶Phœbeis sortibus) Apollinis oraculis. ¶Iam stabant Thebæ hæc idcirco narrantur, vt Actæonis in ceruum transformatio concinnius cum superiore fabula iungatur. Thebæ autem fuerunt appellatæ, vel à Theba, quæ lingua Syra (vt diximus) bouem significat, vel à Thebe Aegypti vrbe amplissima, Vnde Agenorem Cadmi patrem cum Phœnice fratre venisse, & apud Tyrum & Sydonem regnasse author est Eusebius. Fuit etiam Thebe vrbs Lyciæ patria Andromaches Hectoris vxoris, de qua Ouid. ipse lib. de Trist. primo, Nec cruciere min⁹ quàm cum Thebana cruentum Hectora Thessalico vidit ab axe trahi. Alia quoq; est vrbs hoc nomine in Lucanis, vt scribit Pli. lib. iiii. Natu. historiæ. ¶Stabant) erectæ, exædificatæq; erãt. ¶Soceri tibi Marsq;, Venusq;) vxorem nanq; Hermionem duxit Cadm⁹, Martis Venerisq; filiam. ¶Huc adde gen⁹) progeniem. ¶De coniuge tanta) quanta est Hermione Martis & Veneris filia, de qua Statius multa in Thebaidos lib. ii. Hermione quidem etiam Menelai & Helenæ filia nominatur. Quod vero quidã Martis & Veneris filiam non Hermionẽ, sed Harmoniam putant esse vocitatam, Martiani Capellæ affectatis leporibus decepti sunt.

Thebæ

Hermione

ADDL. {Atqui nõ Capella tantum, sed & Hellanicus vt quidem citatur in cõmenta. Apollonii, Harmoniam vocat, eam'q; Electræ & Iouis filiam facit, quem sequitur Diodo. lib. vi. Præterea & Pausanias & Hesiodus, cuius interpres etiam rationem nominis huius affert, ὅτι τὰ ἐκ πολέμων κατὰ πεντακότα μέρη τῶν πόλεων, συναρμολογοῦσι, καὶ τὰς πόλεις διεστῶσας οἱ αὐτῶν ὑμερόμενοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ ναύτας τὰς πόλεις κατοικεῖν ἐθέλοντες, hoc est, Martis filiam Harmoniam propterea dici, quod partes vrbium disiectas ac dirutas, rursum componant, & restituant homines, qui illas habitare cupiunt. Est enim ἁρμόζειν componere & coaptare. Quare non decepti, sed authoritate & nomine adducti Harmoniam legimus. Porrò in huius nuptiis cecinisse Musas græci poetæ tradunt, singulosq; deos sua munera contribuisse. Inter quæ & monile fuit à Vulcano factum, quod postea ad Eriphylẽ Amphiarai vxorem peruenit. Vltimo autem etiã Apollini Delphis consecratum fuit. Vt Pausa. author est. Fuit autem hic nomine etiam nympha quædam, quæ ex Marte genuit Amazones, vt Apollo. tradit lib. ii. Argona.} ¶Tot natos, na.) ex Hermione quidẽ filias. iiii. Semelen, Agauẽ, Autonoe, Ino & Polydorũ Cadm⁹ sustulisse memoratur. quos vero alios filios susceperit nusquã memini me legisse. ¶Et pignora cha. ne.) hi fuerunt Bacchus ex Semele & Ioue, Pentheus ex Agaue & Echione, Actæon ex Autonoe & Aristæo, Learchus & Melicerta ex Ino & Athamante. ¶Sed scilicet vlt. sem.) sententia ex Solonis philosophi qua Crœsi Indorum regis diuitias sugillauit. Cum enim Crœsus se felicem esse iactaret, neminem ante supremum diem recte felicẽ dici posse Solon admonuit. Cuius sentẽtiæ quidẽ Crœsus memor, cũ à Cyro Persarũ rege foret captus, rogoq; impositus Solonẽ appellauit, dicẽs O Solon Solõ, ac si diceret, q̃ vera mihi dixisti. Cyr⁹ vero cũ eã accepisset sentẽtiã, Crœsum nõ solũ liberauit, sed etiam in maximo honore habuit.

Solonis sententia

¶PRIMA

Prima nepos inter res tot tibi Cadme secundas
Causa fuit luctus,aliena'q; cornua fronti
Addita,uos'q; canes satiati sanguine herili.
At bene si quæras,fortunæ crimen in illo ,
Nõ scelus inuenies,quod enim scelus error habebat?
Mons erat infectus uariarum cæde ferarum ,
Iam'q; dies medius rerum contraxerat umbras,
Et Sol ex æquo meta distabat utraq; ,
Cum iuuenis placido per deuia lustra uagantes
Participes operum compellat Hyantius ore ;
Lina madent comites,ferrum'q; cruore ferarum,
* Fortunam'q; dies habuit satis,altera lucem
Cum croceis inuecta rotis Aurora reducet ,
Propositum repetemus opus,nunc Phœbus utraq;
Distat idem terra,findit'q; uaporibus arua.
Sistite opus præsens,nodosa'q; tollite lina.
Iussa uiri faciunt,intermittunt'q; laborem.
Vallis erat piceis,& acuta densa cupressu,
Nomine Gargaphiæ,succinctæ * cura Dianæ,
Cuius in extremo est antrum nemorale recessu
Arte laboratum nulla,simulauerat artem
Ingenio natura suo.nam pumice uiuo,
Et leuibus tofis natiuum duxerat arcum.
Fons sonat à dextra tenui perlucidus unda
Margine gramineo patulos succinctus hiatus.
Hic Dea syluarum uenatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quo' postquam subiit,nympharum tradidit uni
Armigeræ iaculum,pharetram'q;,arcus'q; retentos.
Altera depositæ subiecit brachia pallæ,
Vincla duæ pedibus demunt.nam doctior illis
Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
Colligit in nodum,quamuis erat ipsa solutis.
Excipiunt laticem * Niphe'q;,Hyale'q;,Rhanis'q;,
Et Psecas,& * Phiale,fundunt'q; capacibus urnis.
Dum'q; ibi perluitur solita Titania lympha,
Ecce nepos Cadmi dilata parte laborum
Per nemus ignotum non certis passibus errans
Peruenit in lucum, SIC illum fata ferebant.
Qui simul intrauit rorantia fontibus antra,
Sicut erant nudæ,uiso sua pectora nymphæ
Percussere uiro,subitis'q; ululatibus omne
Impleuere nemus,circumfusæ'q; Dianam
Corporibus texere suis,tamen altior illis
Ipsa Dea est,collo'q; tenus supereminet omnes.
Qui color infectis aduersi Solis ab ictu
Nubibus esse solet,aut purpureæ Auroræ,
Is fuit in uultu uisæ sine ueste Dianæ,
Quæ quanquã comitum turba est stipata suarum,
In latus obliquum tamen astitit,ora'q; retro
Flexit,& ut uellet * promptas habuisse sagittas,
Quas habuit,sic hausit aquas,uultum'q; uirilem
Perfudit,spargens'q; comas ultricibus undis,
Addidit hæc cladis prænuntia uerba futuræ,

Ouid. Metam

PAPH. Actæon

¶ PRIMA ne.)Actæon Aristæi & Autonoes filius venando fessus,cum opacum quæreret locum,forte ad fontem peruenit,vbi se Diana nuda cum comitibus abluebat,quę irata eum statim in ceruum mutauit ne cui vnquam à se Dianã nudam fuisse visam iactare posset. Hoc vero idcirco fictũ est, quia Actæon venationi admodum fuit deditus, totumq; patrimonium canes alendo consumpsit. Summam autem fabulę primum describit poeta, deinde diffusi° omnia aperit. ¶ Aliena cor.)ceruina. ¶ Fortunę cri.) casu nanq; offendit Dianam. ¶ Cæde)sanguine, quod enim antecedit pro eo quod sequit̃ positũ est. ¶ Contraxerat) corripuerat & abbreuiauerat. ¶ Meta vtraq;) oriente & occidente. ¶ Iune. hy.)Thebanus Hyãtes enim populi sunt Bœotiæ, qui & Hyantii appellãtur. {Primi enim vt lquit Pausa. Hectenes Thebaidã terrã temuere, quibus peste absumptis, Hyãtes & Aones successerũt Bœotii genere. Quorũ illos postea Cadm° deuictos expulit Aonas autẽ supplices recepit, & cũ Phœnicibus suis cõiũxit} Hyantia ẽt vrbs est Locrorũ, vnde Hyãti° deriuat̃. Qui vero à fonte qui nusquã inuenitur, vel ab Hya Atlantis filio hoc nomẽ deducunt, non minus inepti sunt, quàm q id putãt esse aduerbiũ cõparatiuũ ab hyãte participio deriuatũ. ¶ Lina ma.)retia sunt madefacta. Est aũt metonymia. Lina enim ex quibus retia cõficiuntur,pro ipsis retib° ponũtur. ¶ Fortunãq; dies ha.sa.)pspe rã subaudiamus.{ Et hoc modo legẽdũ putat Regi° cũ alii fortunæ legant patrio casu}. ¶ Croceis ro.)croceo & pulchro curru. A parte nãq; totũ p Synecdochẽ accipius. ¶ Propositũ repe.opus)cras inquit Actæon,adueniente Aurora ad venationẽ redibimus. ¶ Distat idẽ)spatiũ subaudiat̃. Vt ĩtelligamus Solẽ ab vtraq; terra ęquali spatio distare, atque abesse ab oriẽte & occidente, per quod significat meridiem esse. ¶ Vtraq; ter.)orientali & occidẽtali. ¶ Vaporib°) feruorib°. ¶ Sistite op° præsens)state facite,hoc est pſenti operi finẽ imponite. ¶ Intermittũtq; la.)vsq; in diẽ sequẽtẽ venãdi laborẽ deponũt. ¶ Vallis erat) Topographia est, & vallis descriptio,quo se Diana p meridiẽ cũ suis cõmitib° oferre solebat. {Pausania aũt fontẽ vocat Gargaphiã q bello persico à Mardonio obrut° fuit mox à Platæẽsib. restitut°}. ¶ Piceis) picea arbor ẽ mõtana. ¶ Acuta cu.)in acutũ tẽdẽte. ¶ Succinctæ)agilis & idustrię. ¶ Cura)amor & voluptas. Erat enim amœnissima vallis. ¶ Ne morale)nemorib° tectũ. ¶ Pumice viuo)naturali. Pumex aũt lapis ẽ leuis,cauernosus, poliẽdis reb° accõmodat°. Vnde pumicare,qd est pumice polire,declinat̃. ¶ Et leuib° tofis)tofus lapis ẽ cauernosus. ¶ Duxerat)effecerat. ¶ Natiuũ)naturalẽ. ¶ Tenui vnda)exigua aqua. ¶ Succinct°)circũdat°. ¶ Patulos hia.) patẽtes ripas.hiare enim videtur ripæ, vt fluuii alueum efficiãt. ¶ Dea syluarum) Diana. ¶ Perfundere) madefacere. ¶ Retẽtos)remissos, à retẽdẽdo. ¶ Altera de.)altera inquit accepit pallã vestem à Diana depositã. ¶ Vincla)calceos & cothurnos. ¶ Ismẽis Croca.) Ismeni fluuii filia. { παρὰ τοῦ κροτεῖν vt videt̃ dicta, tũ enim & κρόκαλοι,calculi q in amnib° voluũtur,nomẽ habẽt. } Describit aũt officia comitũ Dianæ. ¶ Quãuis erat ip. so.) in soluta oratione, quãuis esset diceret̃. ¶ Laticẽ)aquã,à latẽdo,qd in terræ venis lateat. ¶ Nimpheq;)lotrix ĩterpretari potest. Nimphe ἀπὸ τοῦ νίπτειν,hoc est,à lauando. ¶ Hyaleq;)ἀπὸ τοῦ ὕειν hoc ẽ à pluuia videt̃ Hyale deriuari {vel poti° ἀπὸ τοῦ ὑάλου, hoc ẽ vitro,qd aq̃ vitreæ pspicuitatis sit.} ¶ Rhaisq;)Rhãis aspsio, & gutta vocat̃ ἀπὸ τοῦ ῥαίνειν, hoc ẽ ab aspergẽdo. ¶ Et Psecas)stilla minor Psecas transfert̃, Psecades eni minutæ dicũt̃ cui°q; rei ptes. ¶ Et Phi.) vas ẽ qdẽ hauriẽdis, ĩfundendisq; aqs accõmodatũ παρὰ τὸ πιεῖν,hoc ẽ,à bibẽdo deductũ, mutatiõe tẽuis ɔ̃sonãtis ĩ crassam, sed hoc loco p nympha põit̃ q̃ Dianæ corp° aqua pfundebat. ¶ Titania) Diana Cei Titãi neptis,q̃ eadẽ eẽ cũ Luna putatur,q̃ qdem vt Sol Titan,sic Titania Titanisq; interdum à poetis vocatur. ¶ Ecce ne.Ca.)Actæon. Ecce aũt particula ferè aliqd repentinũ significat. ¶ Dilata par.la.)dilata parte venationis in diẽ sequẽtẽ. ¶ Sic illũ fa.tra.) sic dicere solemus cũ causam rei assignare nescim°. ¶ Qui simul intrauit)postquã ingressus ẽ. ¶ Rorantia)madentia. ¶ Qui color infectis) Dianæ colorem maxime rubicũdum fuisse ostẽdit. ¶ Infectis)tinctis. Inficere enim tingere est, vnde infectores dicũtur tinctores. ¶ In latus obliqũ asti.) hoc ẽ se in lat° cõuertit, vt faciẽ suã pudẽda occultaret. ¶ Oraq; re.fl.) vt Actæonẽ respiceret. ¶ Et sic hau.)tãta inqt ira & indignatiõe Diana hausit & accepit aqs.qb° Actæonẽ pfunderet, q̃ia sagittas prõptas ac paratas hre voluisset. ¶ Addidit)dixit

ADDI.
* a. l. Fortunæq;

ADDI.

* Phiale p nympha pon.

Gargaphię vallis

ADDI.

ADDI.

Dianæ comites

* a. l. sacra
ADDI.

Actæon in ceruum
* codex emen. ha. nipte.

* a. l. positas.

Nunc tibi me posito uisam uelamine narres,
Si poteris narrare licet, nec plura minata,
Dat sparso capiti uiuacis cornua cerui,
Dat spatium collo, summasq; cacuminat aures.
Cum pedibus'q; manus, cum longis brachia mutat
Cruribus, & uelat maculoso uellere corpus.
Additus & pauor est. fugit Autonoeius heros,
Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Vt uero uultus, & cornua uidit in unda,
Me miserum dicturus erat, uox nulla secuta est.
Ingemuit, uox illa fuit, lachrymæ'q; per ora
Non sua fluxerunt. mens tantum pristina mansit.
Quid faciat? repetat ne domum, & regalia tecta?
An lateat syluis? pudor hoc, timor impedit illud.
Dum dubitat, uidere canes, primus'q; Melampus
Ichnobates'q; sagax latratu signa dederunt,
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alii rapida uelocius aura
Pamphagus, & Dorceus, & Oribasus, Arcades oés,
Neprophonos'q; uolens, & trux cũ Lælape, Theron,
Et pedibus Pterelas, & naribus utilis Agre,
Hylæus'q; ferox nuper percussus ab apro,
De'q; lupo concepta Nape, pecudes'q; secuta
Pœmenis, & natis comitata Harpyia duobus,
Et substricta gerens Sicyonius ilia * Ladon,
Et Dromas, & Canache, Stricte'q;, & Tigris, & Alce.
Et niueis Leucon, & uillis Asbolus atris,
Præualidus'q; Lacon, & cursu fortis Aello,
Et Thous, & Cyprio uelox cum fratre Lycisca,
Et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpalos, & Melaneus, hirsuta'q; corpore Lachne,
Et patre Dictæo, sed matre Laconide nati
Labros, & * Aglaodos, & acutæ uocis Hylactor,
Quos'q; referre mora est. ea turba cupidine prædæ
Per rupes, scopulos'q;, aditu'q; carentia saxa,
Qua'q; est difficilis, qua'q; est uia nulla, sequuntur,
Ille fugit, per quæ fuerat loca sæpe secutus.
Heu famulos fugit ille suos. clamare libebat
ACTÆON ego sum, dñm cognoscite uestrum,
Verba animo desunt. resonat latratibus æther.
Prima Melanchætes in tergo uulnera fecit.
Proxima Theridamas Oresitrophus hæsit i harmo.
Tardius exierat, sed per compendia montis

RAPH. ¶NVNC tibi) Ironia qua videtur id permittere Diana, cuius prorsus adimit faciendi facultatem. Illum nanq; in ceruum conuertit, qui loqui non potest. est autem ordo & sensus. Nunc licet narres me visam tibi sine velamine, hoc est nudam. ¶Si poteris narrare) ac si diceret, nunquam narrare poteris. ¶Sparso capiti) resparso aquis. ¶Viuacis cerui) diu viuentis ad quadraginta nanq; annos cerui viuere dicuntur.

ADDI. {Vide Pli. li. viii. ca. 32.} ¶Dat spa. col.) longum efficit collum. ¶Cacuminat) acutas reddit. Est autem verbum à poeta fictum. ¶Maculoso vellere) vario pilo. ¶Additus & pauor est) scite. Ceruus enim timidissimũ animal est. ¶Autonoeius heros) Actæon Autonoes filius. ¶Non sua) sed cerui. ¶Mens tantum pristina mansit) in Actæone nihil aliud hominis, quàm mens remansit. ¶Pudor hoc) me domum redeat. Abusus autem est poeta horum pronominum elegantia. Hoc nanq; ad propinquius, Illud ad longinquius solet referri.

ADDI. {Sed tamẽ in Aldina edi. legitur. timor hoc, pudor impedit illud}. ¶Prim'q; Me.) canes Actæonis enumerat, quibus etiam nomina apta venatoriis canibus imponit.

Melampus. Melampus enim dicitur quòd pedes nigros haberet. μέλας nanq; niger, ποῦς πόδος, pes dicitur.

Ichnobates. ¶Ichnobatesq; sa.) Ichnobates dicitur per vestigia vadẽs ἴχνος enim dicitur vestigium, βαίνω βῶ vado. ¶Sagax) odorus, & acrem odorandi vim habens.

*a. l. Lagõ & ẽ nomẽ ab Ilib. dictum

Gnosos. ¶Gnosius) Cretensis. Gnosos enim Cretæ vrbs fuit clarissima. ¶Spartana) Laconica. Cretenses autem & Laconici canes aptissimi sunt venationibus.

Pamphagus. ¶Pamphagus) omnia comedens, πᾶν enim totum significat, φάγω comedo.

*a. l. agriodos

Dorceus. ¶Dorceus acu. vi.) δέρκω enim est video.

Oribasus. ¶Oribasus) montes ascẽdens, ὄρος enim mons dicitur, βαίνω ascendo.

Nebrophonos. ¶Nebrophonosq; va.) hinulos hoc est ceruorum catulos interficiens. νεβρός enim hinulum significat, φονέω interficio.

Trux Theron. ¶Trux The.) terribilis aspectu. Theron autem dicitur ferinus, ac feras persequens, θήρ enim fera dicitur.

Lælape. ¶Lælape) à velocitate atq; impetu sic est appellata. Nam λαῖλαψ, λαίλαπος, turbinem significat.

Pterelas. ¶Et pedi. Ptere.) alatus siue alis impulsus. Pterelas transferri potest, πτέρον nanq; ala, ἐλᾶν impellere significat, quamuis in exemplaribus corrupte Plerelas legatur. ¶Agræ) venatio interpretatur, ἄγρα. ¶Hylæus) syluestris, ὕλη nanq; syluam significat. ¶Nape) in quod saltibus versaretur, νάπη enim νάπος dicitur terræ planities.

Pœmenis. ¶Pœmenis) pastoralis, ποιμὴν nãq; pastorem significat.

Harpyia. ¶Harpyia) rapax, & Harpyiarum similis quæ aues sunt rapacissimæ.

Ladon. Sycionius. ¶Sicyonius Ladon) à fluuio Arcadiæ nomen sumpsit hic canis. Nam à fluminibus etiam nunc canes interdum cognominantur.

ADDI. {Vel etiam à λάζομαι, quod capio significat} Sicyonius autem ab vrbe Peloponnesi Sicyone, quę & Mecon & Telchinia etiam fuit dicta. ¶Substricta) constricta & parua.

Dromas. ¶Et Dromas) currens, δρόμος enim cursum significat.

Canache. ¶Canache) καναχὴ strepitum significat, vnde nomen cani fuit inditum, quod eius latratu omnia resonarent.

Stricte. ¶Strictéq;) hæc à colorum varietate nomen sumpsit. Nam στικτὴ distincta variis maculis dici potest, ἀπὸ τοῦ στίζειν, id est à distinguendo.

Tigris. ¶Tigris) Tigridi similis, quæ est fera velocissima.

Alce. ¶Et Alce) similis Alce, feræ pernicissimæ, de qua Plinius. Septentrio fert & equorum greges ferorum, sicut asinorum Asia & Africa. Præterea Alcen ní proceritas aurium & ceruicis distinguat, lumento similem, ἀλκὴ etiam robur, potentiaq; dicitur.

ADDI. {quę etymologia proximior ac verior videtur.}

Leucon. ¶Leucon) alb' à colore, λευκὸς enim albũ significat.

Asbolus. ¶Et villis Asbolus atris) hoc est pilis nigris. Asbolus autem à colore est dictus, ἄσβολος enim fuliginem significat, eo quòd nigris villis ac fuliginosis esset.

Lacon. ¶Lacon) à patria, quod Laconicus esset.

Aello. ¶Aello) à procella, quod esset impetuosus. Aella nanque turbinem significat & procellam.

Thous. ¶Thous) velox dicitur & impetuosus, tametsi Thos forsitan rectius legeretur.

Thoes. Sunt enim Thoes (vt scribit Plinius) luporum genus, procerius longitudine, breuitate crurum dissimile, velox saltu, venatu viuens, innocuum homini, habitum non colorem mutat, per hyemes hirti, æstate nudi.

Lycisca. ¶Lycisca) canis ex lupo nata Lycisca dicitur; quasi parua lupa. Est enim diminutiuum à lupo, qui græce dicitur λύκος.

Harpalos. ¶Harpalos) rapax, ἁρπάζω nanque rapio significat. ¶Melaneus) niger.

Lachne. ¶Hirsutaq; corpore Lachne) verbum de verbo expressit. Lachne enim villorum densitas vocatur. ¶Dictæo) cretẽsi.

Labros. ¶Labros) hoc quoq; nomẽ cani conueniens est, vehemẽs enim ĩpetuosusq; trãsfertur.

Aglaodos. ¶Et Aglaodos) splẽdidos ac nitentes habẽs dẽtes interpretatur, ἀγλαὸς nanq; splendidus, ὀδοὺς dens dicitur quanquã mihi potius videtur legendum esse Agriodus, qui agresti ac feroci dente intepretari potest, ἄγριος nãq; agrestis, feroxq; dicitur.

Hylactor. ¶Hylactor) latrator, nam ὑλάκτω latro significat. ¶Sæpe secutus) canes suos subaudiamus.

Melãchætes. ¶Melanchætes) iubam & pilos habens nigros, χαίτη nanque iuba dicitur.

Theridamas. ¶Theridamas) feras domans. Nam θὴρ, θηρὸς fera dicitur. δαμάζω domo.

Orefitrophus. ¶Orefitrophus) in montibus nutritus, ὄρος enim montem τρέφω significat nutrio. ¶Per compendia montis, per compendiosa & breuia montis itinera.

¶PRAECIPITATA

Præcipitata uia est dominum retinentibus illis
Cætera turba coit,conferť q; in corpore dentes.
Iam loca uulneribus desunt, gemit ille,sonum'q;
Et si non hominis,quem non tamen edere possit
Ceruus,habet,mœstis'q; replet iuga nota querelis,
Et genibus pronis supplex, similis'q; roganti
Circunfert tacitos,tanquam sua brachia,uultus.
At comites rapidum solitis * hortatibus agmen
Ignari instigant,oculis'q; Actæona quærunt.
Et uelut absentem certatim Actæona clamant.
(Ad nomen caput ille refert)& abesse queruntur,
Nec capere oblatæ segnem spectacula prædæ.
Vellet abesse quidem,sed adest,uellet'q; uidere,
Non etiam sentire canum fera facta suorum.
Vndiq; circunstant, mersis'q; in corpore rostris,
Dilacerant falsi dominum sub imagine cerui.
Nec nisi,finita per plurima uulnera uita
Ira pharetratæ fertur satiata Dianæ.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuno suspectam Semelen Cadmi, & Hermiones filiam cũ haberet,quod cum Ioue concubuisset,in anum conuersa, vt se fallacia sine inuidia cuiusquam vlcisceretur,ad eam venit,persuadetq; ei, ne alio Iouem apparatu recipiat ad cubile,quam solicitus sit apparere Iunoni. Quo vt illius authoritas grauis,proinde ipsius concubitus insignis esset. Quod cum impetrasset a cupiente,Deus instructus tonitribus ac fulminibus domũ Semeles ingressus est,tecta eius deceptæ optatis flãmis adurit,liberũq; conceptũ vtero grauidæ incendio eripit,ac femore insuit suo, postea completis mensibus nymphis,quæ Nysam montẽ Indiæ perfrequentarent, eum tradidit nutriendũ.

Rumor in ambiguo est.aliis uiolentior æquo
Visa Dea est:alii laudant, * dignam'q; seuera
Virginitate uocant.pars inuenit utraq; causas,
Sola Iouis coniux non tam culpet'ne probet'ne
Eloquitur, quã'm clade domus ab Agenore ductæ
Gaudet, & à Tyria collectum pellice transfert
In generis socios odium:subit ecce priori
Causa recens,grauidam'q; dolet de semine magni
Esse Iouis Semelen.tum linguam ad iurgia soluit.
Profeci quid enim toties per iurgia dixit?
Ipsa petenda mihi est. ipsam si maxima Iuno
Rite uocor, perdam,si me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet,si sum regina Iouisq;
Et soror,& coniux,certe soror,at puto furto est
Contenta,& thalami breuis est iniuria nostri.
Concipit.id deerat, manifestaq; crimina pleno
Fert utero,& mater,quod uix mihi contigit uni,
De Ioue uult fieri,tanta est fiducia formæ.
Fallat eam faxo.nec sim Saturnia, si non
Ab Ioue mersa suo stygias penetrarit ad undas.
Surgit ab his solio,fuluaq; recondita nube
Limen adit Semeles.nec nubes ante remouit,
Quã'm simulauit anum,posuitq; ad tempora canos,
Sulcauitq; cutem rugis, & curua trementi
Membra tulit gressu.uocem quoq; fecit anilem.
Ipsaq; erat Beroe Semeles Epidauria nutrix,
Ergo ubi captato sermone,diuq; loquendo
Ad nomen uenere Iouis,suspirat,& opto
Iuppiter,ut sit,ait.metuo tamen omnia. multi
Nomine Diuorum thalamos iniere pudicos.
Nec tamen esse Iouem satis est.det pignus amoris,
Si modo uerus is est,quantus'q;, & qualis ab alta
Iunone excipitur,tantus, talis'q; rogato

RAPH. PRAECIPITATA via est) præcipiti cursu peracta. Quem nõ tamen edere possit Ceruus)hoc est nec hominis vocem,nec cerui habet, sed dissimilem emittebat sonum,ac querelas. Iuga nota)cognitos ipsi mõtes. Circumfert tacito) hoc est pro manibus & brachiis, quæ in crura fuerant conuersa, vultus ac faciem circunferebat. At comites) Actæonis socii. Agmen) canum multitudinem. Ad nomen caput ille refert)retrahit attollit cum respondere non posset. Est autem parenthesis. In corpore)in carne. Rostris)oribus. nam rostra proprie auiũ dicuntur. per similitudinem vero etiam nauium. Falsi cerui)ficti ac simulati. Pharetratæ)pharetra armatæ. Est enim nomen participio simile. Pharetra autem sagittarum est repositorium. Rumor in ambiguo est)quęritur inquit vtrum Diana iuste Actęonem ea pœna affecerit. Ac multi quidem dicunt eam fuisse nimium crudelem, alii recte consuluisse virginitati suæ afferunt. Violentior) crudelior. Causas) argumenta, quibus vtraque pars suam defendat opinionem. Hæc autem idcirco à poeta referuntur, vt sequentem fabulam cum superiore transformatione aptius coniungat. Eloquitur) verbis exprimit. A' Tyria pellice)ab Europa,quàm è Phœnicia Iuppiter rapuit. Pellex autem proprie dicitur,quæ cum alia cum maritis rem habet. In socios generis)in cognatos. Subit ecce priori Causa recens)fabulam incipit, quæ talis est. Iuno cum resciuisset Semelen ex Ioue concepisse eam perdere decreuit. conuersa igitur in Beroen Semeles ipsius nutricem ei persuadet,ne aliter Iouem in amplexus admittat, quam si secum eo modo, quo cum Iunone solet, concumbere promittat, vt an sit Iuppiter aperte cognoscat. Quod quidem cum impetrasset,neq; vim tãtæ maiestatis, fulminumq; tolerare posset, extincta est.

Iuno in vetulam.

Puerum vero nondum maturum cæso matris vtero Iuppiter excepit, ac femori suo insutum,donec menses nouem complerentur, fouit. Postea vero nymphis tradidit nutriendum vnde & Dythyrambus fuit appellatus, quod διὰ δύο θυρῶν, hoc est per duas ianuas, & Semeles vterum & Iouis femur, transierit. Subit)succedit. Semelen)Cadmi filia fuit Semele & * Hermiones, quæ ex Ioue Bacchum generauit. Per iurgia) per obiurgationes. Certe soror) hoc ita à Iunone infertur, ac si coniux esse desierit, cum Iuppiter alias amet. Sic quoque apud Senecam ipsa loquitur. Soror Tonantis, hoc enim solum mihi. Quod vix mihi contigit vni) vt de Ioue conceperim. Vulcanum enim ex Ioue suscepit Iuno, tametsi Hesiodus dicat Vulcanum ex sola Iunone fuisse natum. { Et hic locus obscuritatis nonnihil habet. Nam & aliæ multæ ex Ioue conceperunt, non Iuno tantum. Quare quidam, vni, accipiunt dictum, pro semel, quod tamen nec ipsum satis defendi posse videtur. cum & Vulcanus, & Hebe. Item Mars & Ilithyia, siue Lucina, Iunone nati ab Hesiodo traduntur. Vide igitur, num vno legendum sit, & ad sequentem casum referendum}. Tanta est fiducia formæ) acclamatio ex maxima proueniens indignatione. Fallat eam faxo) efficiam inquit vt Iuppiter illam decipiat. Nec sim Saturnia) nec merear Saturni filia vocari. Ab Ioue suo)ab Ioue tam sibi charo. Mersa) perdita. Penetrarit) descenderit. Surgit ab his) post hæc dicta. Quam simulauit anũ) Iunonis transfigurationem in vetulam describit. Epidauria nutrix) Epidaurus vrbs est Achaiæ Aesculapii templo nobilis in Saronici sinus intimo recessu sita quę antea Epitaurus fuit appellata.

Semele Hermiõe,

* al. l. clamoribus

ADDI.

al. dignũq; .i. rẽ dignã

Epidaurus

Det tibi complexus, suaq; ante insignia sumat.
Talibus ignaram Iuno Cadmeida dictis
Formarat. rogat illa Iouem sine nomine munus
Cui deus elige ait. nullam patiere repulsam.
Quoq; magis credas, stygii quoq; conscia sunto
Numina torrentis timor, & Deus ille Deorum est.
Læta malo, nimiumq; potens, perituraq; amantis
Obsequio Semele, qualem Saturnia, dixit,
Te solet amplecti, Veneris cum fœdus initus,
Da mihi te talem. uoluit Deus ora loquentis
Opprimere: exierat iam uox properata sub auras:
Ingemuit, neq; enim non hæc optasse, nec ille
Non iurasse potest. ergo mœstissimus altum
Aethera conscendit, uultumq; sequentia traxit
Nubila, quis nimbus, immistaq; fulgura uentis
Addidit, & tonitrus, & ineuitabile fulmen.
Qua tamen usq; potest, uires sibi demere tentat,
Nec quo centimanum deiecerat igne Typhoea
Nunc armatur eo. nimium feritatis in illo est.
Est aliud leuius fulmen, cui dextra Cyclopum
Sæuitiæ, flammæq; minus, minus addidit iræ.
Tela secunda uocant superi. capit illa, domumq;
Intrat Agenoream. corpus mortale tumultus
Non tulit æthereos, donisq; iugalibus arsit,
Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur, patrioq; tener (si credere dignum est)
Insuitur femori, maternaq; tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat. inde datum nymphæ Nyseides antris
Occuluere suis, lactisq; alimenta dedere.

A R G. F A B V L A E S E Q.

Iuppiter cum Iunone iocando omissis omnibus iurgiis, referens in coniunctione maiorem capere fœminas quam viros voluptatem, Tiresiam iudicem adeundum censuit, qui vtranq; naturam maris ac fœminæ fuerat expertus. Nam quodam tempore cum serpentes concubitu hærentes baculo percussisset, in mulierem versus fuerat, ac rursus proximo vere eadem visus ratione, ac tactu, in virum cesserat. Qui cum Iouis sententiam tutatus esset, damnata Iuno lusum in iracundiam vertit, ac Tiresiam luminibus orbauit. Pro qua iniuria, quod maius esset, Iuppiter futurorū ei scientiā tribuit.

Dumq; ea per terras fatali lege geruntur,

RAPH. ¶ SVA insignia) quibus ab aliis diis separatur. Fulmina autem dicit, nā fulmen Iouis est insigne. ¶ Cadmeida) Semelen Cadmi filiam. ¶ Ignaram) nesciam se decipi à Iunone. ¶ Formarat) informarat, instruxerat ¶ Stygii torrentis) Stygis paludis. ¶ Timor deorum) nā Dii (vt inquit Virgilius) per Stygem iurare timent, ne forte peierantes diuinitate priuentur. ¶ Opprimere) obstruere, obturare, ne petitioni finem imponere posset. ¶ Vox properata) celeriter prolata. Et nescit vox emissa reuerti, vt Horatius ait. ¶ Neq; enim nō hęc optasse) hoc est fieri non potest, vt & Semele non petierit ea, quæ petiit, & Iuppiter non promiserit ea, quę se iam præstiturū iurauit. Præterita enim vt non fuerint, nulla ratione effici potest. ¶ Qua tamen vsq; potest) in quantum inquit potest Iuppiter suas vires diminuit. ¶ Centimanum

Typhoeus Typhoea) Typhoeus (qui & Typhaon, & Typhon dicitur filius Terræ fuisse ab Hesiodo scribitur. Stesichorus autem illum à sola Iunone genitum ait, iniuriarum Iouis recordata) Gigas fuit violentissimus, centum habens manus, quem Iuppiter fulmine strauit, eiq; Inarimen montem

ADDI. imposuit. { Vel, vt Pindaro placet, Aetnam. Alii vero quidam in Cilicia sepultum dicunt, quidam in Bœotia, Herodotus etiam circa Aegyptum in palude Herbonide. } Est autem trisyllabum nomen, nec vnquam o & e vocales in vnam syllabam nisi figurate iunguntur. vltima enim est diphthongus non secunda, vt quidam putant. Id quod aperte accusatiuus in a definens ostendit. Nullum enim nomen secundæ declinationis accusatiuum in a finit, nisi in nominatiuo eus diphthongum habeat. ¶ Feritatis) violētiæ. ¶ Est aliud leuius fulmen) duo inquit sunt fulminum genera, violentius & minus violentum, quod secundum superi vocant. Illud enim violentum primum vocatur. Videtur autem Ouid. ad id alludere, quod de fulminibus physici scribunt, vt refert Plin. in II. Naturalis historiæ. Fulminum duo esse genera, alia nanq; fatidica vocari, quæ ex alto, statutisq; de causis, & ex suis veniant syderibus, alia vero bruta & vana, vt quæ nulla veniant ratione naturæ. his percuti montes, his maria, omnesq; alios irritos ictus fieri. ¶ Donis iuga.) coniugalibus, quæ pro coniunctione & coitu petierat. ¶ Imperfectus infans) qui postea Bacchus fuit appellatus. ¶ Femori) Iouis subaudiatur. Femora au-

Bacch⁹ ex aluo matris erept⁹. tem sunt coxarū summitates, vbi coxæ ipsæ iunguntur. ¶ Materna tempora) hoc est menses nouem, quibus in vtero à matribus gestātur infantes. ¶ Ino matertera) Ino Cadmi fuit filia ac Semeles soror, quæ Bacchum ex Iouis femore eductum, clam Iunone nutriuit. ¶ Nyseides) è Nysa Cithæronis

Nyseides. vertice Nyseides dictæ sunt nymphæ, quæ Bacchum nutriuerunt. Vnde Dionysos ἀπὸ τοῦ Διὸς & Nysa Bacchus appel- Dionysos Nysa
latus. Quamuis Diodorus Siculus indicet à Nysa felicis Arabiæ vrbe dici: Sed perquam absurdum est Bacchum adhuc infantem ex Bœotia in Arabiam educandum fuisse translatum, cum tot nymphæ præsertim in vicinorum montium antris essent. Verum (vt Diodorus ipse refert) tres fuerunt Dionysi, ac priorū gesta posteriori, q ex Semele & Ioue fertur natus, fuerunt ascripta. Dionysi tres
Primus nanq; fuit Indus vini, multorumq; adinuentor, quibus maxime hominum vita exculta est. Vnde & immortalitate fuit donatus. Secundum ferunt ex Ioue Proserpinaq; genitum, vel Cerere, vt alii sentiunt, quem primum tradunt boues ad aratrum iunxisse, propter quod statuis illius cornua adiiciebantur. Tertius ex Ioue & Semele natus, cui Ouid. priorum quoq; attribuit gesta, quemq; nymphis Nysam habitantibus commēdatum fuisse ait. Sunt autem decem vrbes hoc nomine appellatę, ac Baccho omnes dicatæ, quarum prima est in Helicone. Vrbes Bacchi dicatę
Secunda in Thracia. Tertia in Caria. Quarta in Arabia. Quinta in Aegypto. Sexta in Naxo. Septima in India. Octaua in monte Caucaso. Nona in Libya. Decima in Euboea, vbi vno die ferūt vitem & florere, & vuā maturescere. ¶ Antris suis) propriis speluncis. Antra nanq; montium, præcipueq; Heliconis, nymphis sunt dicata. Antrum autem illud in quo Bacchus fertur educatus Dythyrites vocatur. Vnde & Bacchus Dythyrābus fuit appellatus, eo quod δύο θύρας, hoc est duas ianuas antrum habuerit, vt quidam è Græcis narrant. { De Nymphis Bacchi nutricibus, Pherecides vt in commen. Homeri citatur, in hunc ferè modum tradit. Postquam Iuppiter, inquit, ex femore Dionysum procreasset, nymphis Dodonæis illum dedit clam Iunone educandum. quarum nomina hæc sunt. Ambrosia, Coronis, Eudora, Dione, Fesula, & Polyxo. Hæ Dionysum nutrientes, simul cum eo circumibant, & rationem vitis plantandæ, vt ab illo inuenta erat, mortales docebant. Donec res Thracum Lycurgus, & has & illum ad mare vsq; persecutus est. Tum enim Iouis auxilio implorato, inter sydera receptæ sunt, Hyadesq; vocatæ, vt addit Hyginus. Hæ eædem etiam ab Hesiodo recensentur, sed quinq; duntaxat, & paulo aliis nominibus, his versi. ADDI.

Φαισύλη, ἠδ' κορωνὶς, ἐϋστέφανός τε κλέεια,
Φαιώ θ' ἱμερόεσσα, καὶ εὐδώρη τανύπεπλος,
Νύμφαι ἃς ὑάδας καλέουσι φῦλ' ἀνθρώπων.}

¶ Dumq; ea per terras) narraturus Tiresię mutationem in fœminam primum, deinde rursus in marem, quædam interseruit, quibus fabulæ eleganter connectuntur. Tiresias in fœminam mu.

Tuta'q; bis geniti sunt incunabula Bacchi,
Forte Iouem memorant diffusum nectare, curas
Se posuisse graues, uacua'q; agitasse remissos
Cum Iunone iocos, & maior uestra protecto est,
Quam quæ contingit maribus, dixisse uoluptas.
Illa negat. placuit quæ sit sententia docti
Quærere Tyresiæ. Venus huic erat utraq; nota.
Nam duo magnorum uiridi coeuntia sylua
Corpora serpentum baculi uiolauerat ictu,
De'q; uiro factus (mirabile) fœmina septem
Egerat autumnos, octauo rursus eosdem
Vidit, & est uestræ si tanta potentia plagæ
Dixit, ut authoris sortem in contraria mutem,
Nunc quoq; uos feriam. percussis anguibus iisdem,
Forma prior rediit genitiua'q; uenit imago.
Arbiter hic igitur sumptus de lite iocosa,
Dicta Iouis firmat grauius Saturnia iusto,
Nec pro materia fertur doluisse, sui'q;
Iudicis æterna damnauit lumina nocte.
At pater omnipotẽs (neq; enim licet irrita cuiquam
Facta Dei fecisse Deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit, POENAM'q; leuauit honore.

ARG. FABVLAE SEQ.

Liriope nympha ex amne Cephiso procreauit Narcissum, cui Tiresias Eueris filius omnia prospera responso pollicitus est, si pulchritudinis suæ nullam habuisset notitiam. Hunc igitur Echo cum diligeret, neq; viam potiundi inueniret, cura, & solicitudine iuuenis quem extremis vocibus persequebatur fugientem, extabuit, eiusq; reliquiæ corporis in lapidem conuersæ sunt. Quod ei incidit Iunonis ira, quia garrulitate sua eam sæpe esset morata, ne Iuppiter in montibus persequens nymphas, manifesto deprehendi posset. Fertur Echo filia Iunonis ob deformitatem montibus recondita, neq; eius præter vocẽ quicquã inspici posse, quę tamen post obitũ auditur.

Ille per Aonias fama celeberrimus urbes
Irreprehensa dabat populo responsa petenti.
Prima fidem, uocis'q; datæ tentamina sumpsit
Cœrula Liriope, quam quondam flumine curuo
Implicuit, clausæ'q; suis Cephisus in undis
Vim tulit. enixa est utero pulcherrima pleno
Infantem nymphe iam tunc qui posset amari,
Narcissum'q; uocat, de quo consultus, an esset
Tempora maturæ uisurus longa senectæ,
Fatidicus uates, si se non nouerit, inquit.
Vana diu uisa est uox auguris, exitus illam
Res'q; probat, leti'q; genus, nouitas'q; furoris.
Nam quater ad quinos unum Cephisius annos
Addiderat, poterat'q; puer, iuuenis'q; uideri.
Multi illum iuuenes, multæ cupiere puellæ,
Sed fuit in tenera tam dura superbia forma,
Nulli illum iuuenes, nullæ tetigere puellæ.
Aspicit hunc trepidos agitantem in retia ceruos
Vocalis nymphe, quæ nec reticere loquenti,
Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo non uox erat, & tamen usum
Garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat,
Reddere de multis ut uerba nouissima posset.
Fecerat hoc Iuno, quia cum deprendere posset

Ouid. Metam.

RAPH.

Dythyrãbus.

¶BIS geniti Bacchi) primũ nanq; ex vtero Semeles, deinde ex femore Iouis natus est Bacchus. Vnde etiam Dythyrãbus est dict⁹. quia διὰ δύο θυρῶν, hoc est per duas ianuas (vt diximus) exiuit, & per vterũ Semeles, & per femur Iouis.

Nectar. ADDI.

¶Nectare) vino suaui. Est enim nectar Deorũ potio suauissima. {Deriuatur autẽ vt plerisq; placet etymologicis, à νη, priuandi particula, & κτῶ, quod idem, quod possideo, quasi quod nullius mortalis κτῆμα possessio sit. Vel etiam à νέω & κτίζω, quasi quod perpetuo nouum sit, ac virens. Vnde etiam ab Hebe, quæ iuuentutis dea est, miscetur & tẽperatur}. ¶Cum vacua Iunone) ociosa & ira carente. ¶Docti Tiresiæ) periti illius quęstionis. Tiresias enim Thebanus Eueris filius, & idcirco

Euerides factus mu.

Euerides à Callimacho & Theocrito dictus, cum forte duos angues coeuntes virga percussisset, in fœminam fuit cõuersus, ac septem annos in eo sexu durasse fertur. Rursusq; cũ eosdẽ serpentes verberasset, in pristinũ sexum reuersus est. Quod quidem ne quis omnino fabulosum putet, legat & Pli. in. vii. Natura. historiæ, & Diuũ Augustinũ de cõiugiis veteris ac nouę legis, qui asserũt quibusdam id accidisse. Cæterũ Tiresias ab Ioue Iunoneq; cõtendẽtibus vtri⁹ maior in coitu voluptas sit maris an fœminę iudex electus, maiorẽ esse fœminæ voluptatẽ affirmauit. Qua sententia, Iuno irata, illũ obcæcauit. Iuppiter vero pro oculis ademptis ei futurorum præsciẽtiã concessit. ¶Mirabile) dictu subaudiatur. est autẽ parẽthesis, qua significat vix id credi posse. ¶Vt authoris sor.) naturã & sexũ. ¶Authoris) effectoris vestræ plagæ. ¶Genitiua) natiua. quàm ĩ natiuitate habuit Tiresias mas aũt nat⁹ est. ¶Arbiter) iudex. ¶Nec ꝓ materia) nec secundũ materiæ ac rei qualitatẽ. Res enim iocosa erat ideoq; Iuno Tiresię sentẽtiã ferre nõ debebat. ¶Sui iudi. lum.) Tiresię iudicis electi oculos. ¶Aeternanu.) ꝑpetua cæcitate. Sic qdẽ Ouid. Callimachus vero Tyresiã excęcatũ fuisse ait, eo qđ Palladẽ nudam in balneis viderit ¶Neq; enim licet) parẽthesis est causam cõtinẽs quare Iuppiter Tiresię oculos nõ restituerit. Nõ. n. inqt licet cuiquã Deo alterius Dei quã licet parui facta rescidere. ¶Leuauit) leuẽ fecit. ¶Ille ꝑ Aonias) Bœotias.

Aonia.

Aonia enim ꝓs ẽ Bœotiæ mõtana ab Aone rege cognominata. Hęc autẽ inseritur, vt cõmodi⁹ fabulæ cõiungãtur ¶Irreprehensa) vera q̃ nihil poterant reprehẽdi. ¶Vocisq; datæ) concessæ artis vaticinandi. ¶Tentamina) experimenta. ¶Cœrula Liriope) Narcissi in florẽ eiuſdẽ nominis mutationẽ referre incipit poeta.

Liriope.

Nã Liriope nympha Oceani ac Tethyos filia Cephiso fluuio cõpressa Narcissum peperit, quem Tiresias consultus à matre, ad maturam senectutem peruẽturum, si se non nosset, prędixit. Id vero cum ambiguũ videretur, exitu tandẽ fuit cõprobatũ.

Narcissus.

Narcissus enim omniũ formosissimus adulescens, cum omnes sperneret amantes, seq; ipse in fonte vidisset ita sui ipsi⁹ exarsit amore, vt paulatim fuerit consumptus. Eius vero cadauer cum nymphę rogo imponere vellent, ipsum in florem commutatum animaduertũt, quem à iuuenis nomine Narcissum vocarũt.

Cephisus.

Cephisus (vt dixim⁹) fluui⁹ est Bœotię adiacẽs paludi, quæ ab ipso Cephisis appellatur. Hoc aũt loco ꝓ Deo fluminis ipsi⁹ accipitur. ¶Nymphe) cũ sit nominatiui casus sine diphthongo scribatur. ¶Iam tũ) ab infantia vsq; maximam prę se ferebat pulchritudinẽ Narcissus. ¶Si nõ nouerit) hoc est si nunquã suã pulchritudinem cognouerit. ¶Vana diu visa est vox auguris). i. stulta & falsa. ¶Nam quater ad quinos) hoc ẽ vnũ & viginti annos natus erat. ¶Puer) propter pulchritudinẽ. ¶Iuuenis) propter magnitudinem. Erat enim magnus & formosissimus, quæ quidẽ rara ẽ felicitas. ¶Aspicit hũc) fabulã iterpõit de Echo nympha cõpositã, cui primũ hoc ira Iunonis euenit, vt vltimas tãtũ de vocibus auditis referret.

Echo.

Deinde cũ à Narcisso, cui⁹ amore ardebat, spreta esset in lapidẽ ita fuit conuersa, vt vox sine corpore remanserit in mõtib⁹ vltima verborũ auditorũ repetẽs. {Duplex igitur mutatio in illa facta, vocis altera corporis.}

ADDI.

¶Resonabilis Echo) verbũ de verbo expressit. Nã Echo dici potest resonãna. ¶Corp⁹ adhuc Echo) nõdũ inqt corp⁹ Ech⁹ in lapidẽ erat cõmutatũ. Nunc enim sola vox sentit. ¶Et tũ vsum) quãuis inquit Echo Nympha esset corpore prędita, aliũ tũ vsum linguæ quàm nunc habeat, non habebat, nam vltimas solum voces referebat. ¶Fecerat hoc Iuno) vnde id incommodi habuerit Echo, vt nouissima solum verba referret, expõit poeta. Iuno igit fuit in causa videns se sæpius illi⁹ nugis delusam esse ac impeditam, ne Iouem cum nymphis coeũtẽ deprehenderet.

Sub Ioue sæpe suo nymphas in monte iacentes,
Illa Deam longo prudens sermone tenebat,
Dum fugerent nymphæ. postquam Saturnia sensit,
Huius ait linguæ,qua sum delusa,potestas
Parua tibi dabitur,uocis'q; breuissimus usus.
Re'q; minas firmat. tamen hæc in fine loquendi
Ingeminat uoces,audita'q; uerba reportat.
Ergo ubi Narcissum per deuia rura uagantem
Vidit,& incaluit,sequitur uestigia furtim.
Quo'q; magis sequitur,flamma propiore calescit.
Non aliter,qua'm cum summis circumlita tædis
Admotas rapiunt uiuacia sulfura flammas.
O quoties uoluit blandis accedere dictis
Et molles adhibere preces,natura * repugnat,
Nec sinit incipiat. sed quod sinit,illa parata est
Expectare sonos,ad quos sua uerba remittat.
Forte puer comitum seductus ab agmine fido
Dixerat,* hic quis adest? & adest responderat Echo,
Hic stupet,atq; aciem partes dimisit in omnes,
Voce ueni magna clamat. uocat illa uocantem.
Respicit,& rursus nullo ueniente,quid inquit
Me fugis? & totidem quot dixit uerba recepit.
Perstat,& alternæ deceptus imagine uocis,
Huc coeamus ait? nulli'q; libentius unquam
Responsura sono,coeamus retulit Echo.
Et uerbis fauet ipsa suis,egressa'q; sylua
Ibat,ut iniiceret sperato brachia collo.
Ille fugit,fugiens'q; manus complexibus aufert,
Ante ait,emoriar,qua'm sit tibi copia nostri.
Rettulit illa nihil,nisi sit tibi copia nostri.
Spreta latet syluis,pudibunda'q; frondibus ora
Protegit,& solis ex illo uiuit in antris
Sed tamen hæret amor,crescit'q; * dolore repulsæ,
Et tenuant uigiles corpus miserabile curæ,
Adducit'q; cutem macies,& in aera succus
Corporis omnis abit. uox tantu,atq; ossa supersunt.
Vox manet,ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
Inde latet syluis,nullo'q; in monte uidetur.
Omnibus auditur,sonus est qui uiuit in illa.

ARG. FABVLAE SEQ.

Narcissum supradictũ ob nimiam crudelitatem,quã in Echo exhibuerat, Nemesis uleris fastidentiũ, in amorem sui impulit, vt non minore flamma ille exureretur. Qui cũ ex assidua venatione fatigatus secũdũ fontẽ in opaco procubuisset, & hauriens aquã imaginẽ sui conspexisset, & diutius ibi remoraretur,nouissime tabuit, ita vt vita priuaretur, ex cuius reliquiis flos extitit,quẽ Naiades nymphæ flentes casum fratris,Narcissi noĩe notarunt.

Sic hanc,sic alias * undis aut montibus ortas
Luserat hic nymphas,sic coetus ante uiriles.
Inde manus aliquis despectus ad æthera tollens,
Sic amet ipse licet,sic non potiatur amato,
Dixerat. assensit precibus Rhamnusia iustis.
Fons erat illimis nitidis argenteus undis,
Quem neq; pastores,neq; pastæ monte capellæ
Contigerant,aliud'ue pecus,quem nulla uolucris,
Nec fera turbarat,nec lapsus ab arbore ramus.
Gramen erat circa,quod proximus humor alebat,
Sylua'q; Sole locum passura tepescere nullo.
Hic puer,& studio uenandi lassus,& æstu
Procubuit,faciem'q; loci,fontem'q; secutus.
Dum'q; sitim sedare cupit,sitis altera creuit.

RAPH. ¶SVB Ioue suo iacentes) cum Ioue marito suo coeuntes. ¶Postquam Saturnia sensit) quod, subaudiatur. Sic enim in soluta oratione loquimur. Quod postea quam Iuno Saturni filia sensit & cognouit. ¶Re'q; minas firmat) re ipsa & effectu minas exequitur. ¶Reportat) repetit & refert. ¶Per deuia rura) per inuias syluas. ¶Incaluit) amore illius capta fuit. Amore nanque incalescere aliquem, vt inflammari & ardere dicimus. ¶Circumlita) circumposita. Est autem periphrasis sulfuratorum ignorum. ¶Viuacia sulfura) quæ difficulter corrumpuntur. Hac autem similitudine ostenditur Echo quo propinquior Narcisso erat, eo magis amore inflammatã esse. ¶O quoties voluit) hac interiectione significatur vehemẽtia amoris, quo Echo Narcissum prosequebatur. ¶Accedere) adire. ¶Blandis dictis) verbis blanditiarũ plenis, quibus amatores vti consueuerunt. ¶Molles preces) ab effectu preces dicuntur molles, quod illis homines mites, mansuetiq; redduntur. ¶Natura repugnat) neq; enim prior loqui poterat sic volente Iunone, sed vltima tãtũ verba referebat. ¶Nec sinit incipiat) hoc est illã incipere nõ permittit. ¶Seductus) separat⁹. alias deceptus. ¶Comitum ab agmine fido) hyppallage est. Ab agmine enim & turba fidorũ comitum Narcissum intelligimus recessisse. ¶Aciem) oculorũ subaudiam⁹. ¶Recepit) accepit, audiuit. ¶Alternæ vocis) alternatim emissæ, primũ à Narcisso, deinde ab Echo. ¶Huc coeamus) conueniam⁹ huc in hunc locum, sed Echo eandẽ quidem vocem refert, sed non eandem significationem. Coire nanq; & conuenire & concumbere significat, qua in significatione ab Echo fuit repetitum, vt aperte quæ sequuntur ostendunt. ¶Et verbis fauet ipsa suis) hoc est sua verba re ipsa cõprobat & cõfirmat. ¶Quàm sit tibi copia nostri) quã me potiri possis & in tua potestate habere. ¶Protegit) occultat. alibi defendit. Solis in antris, desertis speluncis. ¶Hæret) remanet. ¶Tenuant) extenuant, & macilẽtum reddunt. ¶Vigiles curæ) ab effectu quod homines dormire non sinant. ¶Adducit) contrahit, diminuit. ¶Omnis succ⁹) tot⁹ sanguis. ¶Supersunt) restant. ¶Ossa ferũt lapidis traxisse figurã) .i. ossa feruntur in lapides fuisse conuersa. ¶Inde latet syluis) ex eo inquit tẽpore, quo ossa in lapides fuerunt cõmutata, sic latet in syluis Echo, vt ab omnibus quidem audiatur, sed à nullo videatur. ¶Son⁹ est qui viuit in illa) scite dixit. nam Echo nihil aliud est quàm son⁹, à quo etiã deducta est. Nã Echo ἀπὸ τοῦ ἤχου, qui est sonus deriuatur. ¶Luserat) illuserat. ¶Sic coet⁹ ante viriles) sic inquit ante dum esset puer multos viros eius amore captos illuserat Narcissus. ¶Inde) ex illa Narcissi superbia. ¶Aliquis despect⁹) quidã cõtemptus. ¶Sic amet ipse licet) vtinã inquit ipse Narcissus sic amare possit, vt nunquã amato potiatur. ¶Rhãnusia) Nemesis Rhãnusia, à Rhãnunte pago & regione Atticæ: vbi celeberrimo tẽplo colebatur dicta, quę aduersus superbos maxime inexorabilis esse narratur, cuius quidem statuæ capiti corona imposita erat (vt scribit Pausanias) i qua & ceruí & fortunæ parua insignia continebantur. In manum altera ramus fraxineus, in dextera phiala, in qua Aethiopes effecti erant. Statua autẽ illa quæ magnitudine & pulchritudine perfecta cum Phidiæ operibus contendebat, non minus Rhamn⁹ celebrabatur, quam Marathon prælio contra Persas commisso. Sic autem Nemesis Rhamnusia dicta est, vt Diana Ephesia, Ven⁹ Cytherea. Nemesin vero Oceani & Tethyos filiam fuisse Pausanias scribit. Huius Deæ simulachrum in Capitolio quidẽ erat (vt scribit Plinius) quamuis nomen latinum non sit. ¶Fons erat illimis fontem amœnissimam describit poeta. ¶Illimis) sine limo. ¶Argenteus) vt argentum, nitidus, & splendidus. ¶Gramen) herba. ¶Syluaq; Sole locum passura) sylua inquit adeo densa fonti imminebat, vt Solis radii nequaquam ad fontem penetrare possent. ¶Sole nullo) nullo Solis calore. ¶Et æstu) Solis feruore. ¶Procubuit) in faciem iacuit, id quod lassi in herbosis locis facere solent. ¶Faciam loci) amœnissimum loci situm. ¶Sitis altera) cupiditas alterat hoc est, amor. Nihil enim aliud est amor, quàm cupiditas potiundi se famata.

*a.l. recusat.
*a.l. heu
*a.l. pudore
*a.l. syluis

Echo
Rhãnusia.
Nemesis.

¶DVMq;

Dumq; bibit uisæ correptus imagine formæ
Spé sine corpe amat, corpus putat esse qđ umbra ē.
Ac stupet ipse sibi, uultuq; immotus eodem
Hæret ut è pario formatum marmore signum.
Spectat humi positus geminum ceu, lumina, sydus,
Et dignos Baccho digitos & Apolline crines,
Impubesq; genas, & eburnea colla, decusq;
Oris, & in niueo mistum candore ruborem.
Cunctaq; miratur, quibus est mirabilis ipse.
Se cupit imprudens & qui probat, ipse probatur,
Dumq; petit, petitur, pariter'que accendit, & ardet.
Irrita fallaci quoties dedit oscula fonti?
In medias quoties uisum captantia collum
Brachia mersit aquas, nec se deprendit in illis?
Quid uideat, nescit. sed quod uidet, uritur illo,
Atque oculos idem qui decipit incitat error.
Credule quid frustra simulachra fugacia captas?
Quod petis est nusquá. quod amas, auertere, pdes.
Ista repercussæ, quam cernis, imaginis umbra est.
Nil habet ista sui, tecum uenit'que, manet'que.
Tecum discedet, si tu discedere possis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abstrahere inde potest, sed opaca fusus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam.
Per'que oculos perit ille suos, paulum'que leuatus
Ad circunstantes tendens sub brachia syluas,
Ecquis Io syluæ crudelius inquit amauit?
(Scitis enim) & multis latebra opportuna fuistis,
Ecquem, cum uestræ tot agantur secula uitæ,
Qui sic tabuerit, longo meministis in æuo?
Et placet, & uideo, sed quod uideo'que, placet'que,
Non tamen inuenio tantus tenet error amantem.
Quoque magis doleá, non uos mare separat ingés,
Nec uia, nec montes, nec clausis mœnia portis.
Exigua prohibemur aqua. cupit ipse teneri.
Nam quoties liquidis porreximus oscula lymphis,
Hic toties ad me resupino nititur ore.
Posse putes tāgi, minimú est quod amátibus obstat.
Quisquis es huc exi, quid me puer unice fallis?
Quó'ue petitus abis? certe nec forma nec ætas
Est mea quá fugias, & amarunt me quoq; nymphæ.
Spem mihi nescio quam, uultu promittis amico,
Cum'que ego porrexi tibi brachia, porrigis ultro.
Cum risi, arrides. lachrymas quoq; sæpe notaui,
Me lachrymante, tuas, nutu quoq; signa remittis,
Et quantum motu formosi suspicor oris,
Verba refers aures non peruenientia nostras.
Iste ego sum, sensi. nec me mea fallit imago.
Vror amore mei flammas moueo'que, fero'que.
Quid faciá? roger, an ne rogé? q; deinde *negabo?
Quod cupio, mecū est. INOPEM me copia fecit.
O utinam à nostro secedere corpore possem.
Votū in amáte nouū est. uellé, qđ amamus abesset.
Iam'que dolor uires adimit, nec tempora uitæ
Lōga meæ superant, primo'que extinguor in æuo.

RAPH. ¶DVMq; bibit) quæ pro quia accipienda videtur, vt exponatur. Quia dum bibit. ¶Spem sine corpore amat) hoc minus recte dictum esse videtur. Omnis enim spes est sine corpore. Spes auté pro specie & vmbra posita esse videtur, sed forsitan hunc locum poeta si licuisset erat emendaturus. Verū sic quoq; defendi potest. Sperabat enim se eo potiturum, quod tangi non potest.

ADDI. {Ego nihil video cur se tantopere torqueat hoc loco Regius. Amat enim Spē sine corpore Narcissus, hoc est, illud quod re ipsa nihil erat amat, umbram videlicet, & spem corporis, quod nusquā extabat.} ¶Ac stupet ipse sibi) sua ipsius pulchritudine stupet Narcissus. ¶Signum) statua. Pario marmore) Paros insula est Aegei candidissimo marmore nobilis. ¶Spectat humi positus.) Narcissi singula mēbra describit, quo melius ipsius pulchritudinē ostendat. Ordo est autē Spectat lumina. i. oculos, ceu geminum sydus, qua similitudine pulcherrimos Narcisso oculos fuisse poeta demonstrat. ¶Impubes genas) imberbes, ac sine vlla prorsus lanugine. ¶Eburnea colla) candida sic, vt eburnea viderentur. ¶Pariterq; accendit & ardet) hoc est vna & vrit & vritur. In hac vero descriptione valde poeta lasciuit. ¶Irrita oscula) vana. Nihil enim præter aquam tāgebat. ¶Captantia) captare & comprehendere conantia, neq; enim captabāt. ¶Incitat) stimulat ad amandum. ¶Credule qđ frustra) miseratione quadā poeta motus videtur conuertere sermonē ad Narcissum. Credulus autē dicitur qui facile, & nimiū credit. ¶Simulachra fugacia captas) imaginem fugientē. ¶Quod petis est nusquā) ac si diceret nihil est id quod cupis. Secundū autem eorū loquitur opinionē, qui corpora solum esse putant. ¶Quod amas auertere, perdes) hoc est auerte à fonte vultum tuum, quem amas, & ipsum statim amittes. Est eni impatiui modi auertere. Admonere enim eum videt, vt vultum auertat, sicq; cognoscet se umbram amare. ¶Repercussæ) ab aqua remissæ. ¶Nil habet ista sui) ista inqt, imago, quam cernis, nil hēt ꝓprii, s; tota à te pēdet. ¶Cereris cibi. ¶Quietis) somni. ¶Opaca herba) umbrosa. ¶Inexpleto lumine) oculis, qui non poterāt satiari. ¶Mēdacem formam) falsam adolescentis figurā. ¶Ecqs Io syluæ) exclamatio est cū interrogatione hoīs vehementer affecti. Est autem sola dictio ecquis & per c scribitur, non per t, vt ferè in exemplaribus est deprauatū. Io vero dolentis hoc loco est interiectio, alibi bacchantis & gaudentis. ¶Scitis enim) parenthesis est, qua ostendit Narcissus se merito syluas rogare, an aliquem sic tabescere viderint. ¶Et multis latebra opportuna fuistis) hoc est multis amantibus latebras præbuistis, vt commode suis amoribus frui possent. ¶Opportuna) commoda. ¶Ecquem cum vestræ) ordo est. Ecquem meministis in longo æuo qui sic tabuerit, & paulatim consumptus sit? ¶Tot sæcula) syluæ enim multa sæcula uiuunt. Sæculum autem centum annorum spatium dicitur. ¶Tabuerit) paulatim cōsumptus sit. Tabescere nanque est paulatim deficere & absumi. A tabe autem deriuatur, quæ humorum corruptio est, qua corpora ad extremam maciem deducūtur. ¶Tantus tenet error amantem) acclamatio est qua se in maxima miseria constitutum esse ostendit Narcissus, cum quem amat, inuenire nō possit. ¶Nec mœnia) mœnia à muniendo dicuntur, & ea sunt proprie, quæ urbem cingunt, quanquam & priuata ædificia significent. ¶Teneri) amplecti. ¶Resupino ore) sursum uerso ore. ¶Puer unice) singularis. Neminem enim alium tanta pulchritudine prædium esse putabat. ¶Petitus) expetitus, exoptatus. ¶Fugias) fastidias. ¶Asperneris) renuas. ¶Feroq;) patior & tolero. {Quid deinde negabo? quidam post deinde, distinguunt, ut sit sensus, quid deinde faciam? negabo'ne? Sed alii pro negabo, rogabo, legunt, quod uerbum rectius est, & sententiam planiorem facit. Dubitat enim utrum roget, an non. Deinde si roget, quid nam roget.} ¶Inopem me copia fecit) stulte dictum esse uidetur. Oxymoron autem à græcis uocatur, quod quamuis fatuum uideatur, acutus tamen inest sensus. copia enim inopem fecit Narcissum, quia quod in seipso erat, potiri & frui non poterat. ¶Votum nouum) cupiditas noua & inusitata, ut quod quid amas, longas ab se cupiat abesse. ¶Superant) supersunt. restant. ¶Primo in æuo) in prima ætatis meæ parte. Adolescens enim adhuc erat Narcissus.

Aspernor depo. uerbum.

*a.l. rogabo.

Nec mihi mors grauis est posituro morte dolores.
Hic qui diligitur, uellem diuturnior esset.
Nunc duo concordes anima moriemur in una.
Dixit, & ad faciem redüt male sanus eandem,
Et lachrymis turbauit aquas, obscura'que moto
Reddita forma lacu est, quam cum uidisset abire,
Quo' refugis? remane, nec me crudelis amantem
Desere, clamauit. liceat quod tangere non est,
Aspicere, & misero præbere alimenta furori.
Dum'que dolet, summo uestem diduxit ab ore,
Nuda'que marmoreis percussit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem.
Non aliter, qua'm poma solent, quæ cãdida parte,
Parte rubent aut ut uariis solet uua racemis
Ducere purpureum nondum matura colorem.
Quæ simul aspexit liquefacta rursus in unda,
Non tulit ulterius, sed ut intabescere flauæ
Igne leui ceræ matutinæ'que pruinæ
Sole tepente solent, sic attenuatus amore
Liquitur, & tecto paulatim carpitur igni.
Et neque iam color est misto candore rubori,
Nec uigor, & uires, & quæ modo uisa placebant.
Nec corpus remanet, quõdã quod amauerat Echo.
Quæ tamen ut uidit, quamuis irata, memor'que
Indoluit, quoties'que puer miserabilis eheu
Dixerat, hæc resonis iterabat uocibus eheu:
Cum'que suos manibus percusserat ille lacertos,
Hæc quoque reddebat sonitum plangoris eũdem.
Vltima uox solitam fuit hæc spectantis in undam,
Heu frustra dilecte puer. totidem'que remisit
Verba locus, dicto'que uale, uale inquit & Echo.
Ille caput uiridi fessum summisit in herba.
Lumina mors clausit domini mirantia formam.
Tum quoq; se, postquam est inferna sede receptus,
In stygia spectabat aqua. planxere sorores
Naiades, & sectos fratri imposuere capillos.
Planxerunt Dryades. plangentibus assonat Echo.
Iã'que rogũ, quassas'que faces, feretrũ'que parabãt,
Nusquam corpus erat. croceũ pro corpore florem
Inueniunt foliis medium cingentibus albis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pentheus Echionis & Agaues filius in cõtemptum trahens prædicta Tiresiæ auguris cum in aduentu Liberi, Thebani hedera redimiti procederent, ac sacra susciperent, prohibet suos Pentheus parere monitis, quod negaret ex Semele Bacchum Deum proditum. Confestim itaque famulis imperat, ut in conspectũ suum Liberum uinctũ attrahant. At ille ut vesanientem eluderet versus in Acœtem ducitur vinctus, & custodia clauditur.

Cognita res uatis meritam per Acheidas urbes
Attulerat famam, nomen'que erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus
Cõtemptor superum Pentheus, præsaga'que ridet
Verba senis, tenebras'que, & cladẽ lucis ademptæ
Obiicit. ille mouens albentia tempora canis:
Qua'm felix esses, si tu quoque luminis huius
Orbus ait fieres, ne Bacchica sacra uideres.
Nanque dies aderit, quam nõ procul auguror esse,
Qua nouus huc ueniet proles Semeleia Liber,
Quem nisi templorum fueris dignatus honore,
Mille lacer spargere locis, & sanguine syluas

RAPH. ❡NEC mihi mors grauis est) nec mihi inquit molesta est mors, quippe quæ meis doloribus finem sit impositura. ❡Diuturnior esset) diutius uiueret. ❡Nec duo concordes) vnanimes. ❡Ad eandem faciem) imaginem. Facies enim interdum pro totius corporis forma, interdum pro imagine ponitur. ❡Male sanus) insanus & demens. ❡Moto lacu) turbato fonte. Lacus enim dicitur etiã fontium receptaculum. Lacus quoque vas est in quo vuæ calcantur. Tibullus. Et pleno pinguia musta lacu. ❡Liceat quod tangere nõ est, Aspicere) hoc est permitte me aspicere id quod tangere impossibile est. Nam hoc verbum est cum infinito iunctum significat possibile est. ❡Misero furori) ab effectu miser dicitur furor, quod miseros homines faciat, qui illo vexantur. Miseri autem sunt qui amant, vt Plautus quoque in Asinaria testatur. ❡Diduxit) diuisit. ❡Ab ore summo) sic quidem legitur. Sed ab ora summa forsitan ab Ouidio fuit scriptum, vt à superiore extremitate vestem fuisse diductam intelligamus. Nam ora vniuscuiusque rei (non solum terrarum) extremitas appellatur.

ADDI. { Sed tamen & os non solum de facie, sed de tota quoque specie quæ cernitur, intelligi potest. }

❡Marmoreis palmis) manibus, vt pallum marmori candidis. ❡Pectora traxerunt) conceperunt. ❡Tenuem percussa ruborem) exiguum. Duplici autem similitudine qualis esset rubor ille ostendit. ❡Liquefacta in vnda) in liquida aqua. ❡Non tulit vlterius) dolorem vlterius ferre non potuit. ❡Intabescere) paulatim liquefieri & absumi. ❡Matutinæ pruinæ) pruina ros est congelatus. ❡Attenuatus) extenuatus, macer factus. ❡Liquitur) liquescit, ac paulatim consumitur. ❡Et tecto carpitur igni) occulto amore cruciatur. Tale est illud Virgilianum. Et cæco carpitur igni. ❡Et vires) non, aduerbium subaudiatur, vt intelligamus & vires non remanent. Est enim hypozeugma. ❡Quamuis irata memorq;) se à Narcisso fuisse spretam. Est autem ordo. Quæ tamen indoluit, vt vidit, quamuis irata esset. ❡Miserabilis) miserandus, ac misericordia dignus. ❡Plangoris) percussionis. ❡Locus) Echo quæ in illo erat loco. Continens enim pro contento per metonymiam positum est. ❡Summisit) deposuit. ❡Planxere sorores Naiades) fleuere nymphæ fontium & fluminum, quæ sorores videntur esse. Naiades enim fontium ac fluuiorum nymphæ dicuntur ἀπὸ τοῦ νάειν, hoc est à fluendo. ❡Et sectos fratri imposuere capillos) id enim in luctu mulieres facere solebant. ❡Feretrum) capulum quo cadauera efferuntur. ❡Quassasq; faces) scissas. Faces nanque cadaueribus præferebantur. ❡Croceum florem) Narcissum florem coloribus depingit. Nam croceus cum sit foliis candidis cingitur. Est autem idem cum lilio, vt ait Theophrastus in libro de plantis.

Naiades.

❡Cognita res) expositurus quẽadmodũ Tyrrheni quidam nautæ Bacchum contemnentes in delphinos mutati fuerunt, & alia quædam & Penthei regis Thebarum impietatem & cædem narrat, vt fabulæ melius coniungantur. ❡Per Acheidas vrbes) Achaicas. Est enim forma patronymica pro possessiua. Achaia regio est Græciæ, Peloponneso contermina. Hinc Acheis, a in e conuerso. ❡Echionides Pentheus) Pentheus Echionis & Agaues fuit filius, qui dum Bacchum contemneret, eiusq; sacra in Cithærone spectaret, à matre, aliisque Bacchis putantibus ipsum esse aprum, fuit dilaceratus. Pentheus autem ἀπὸ τοῦ πένθους, hoc est à luctu fuit cognominatus. ❡Verba præsaga) quæ futura significabant. Cladem lucis ademptæ, cæcitatem. ❡Obiicit) exprobrat. ❡Quam non procul auguror esse) hoc est quam puto atque vaticinor propè esse. ❡Nouus Liber) innuit poeta alium quoque Bacchum veterem & antiquum fuisse. Nam (vt scribit Diodorus) quidam vnum duntaxat, alii tres Dionysios & Bacchos fuisse putarunt, sua cuique gesta attribuentes ac primum Indũ fuisse aiunt, qui cum exercitu orbẽ peragrans & vitem plantare, & ex vua vinum torculari exprimere

Narcissus in florem.

Achaia.

Pentheus.

Bacchi tres.

mere omnium primus mortales docuit, pluraq; alia ad vsum hominum excogitata effecerunt, vt pro Deo coleretur. Secundum ex Ioue & Proserpina, vel, vt alii sentiunt ex Cerere genitum ferunt, qui primus boues ad arandum iunxisse narratur, quamobrem illius statuis cornua apponebantur. Tertium ex Ioue & Semele Cadmi filia natum aiunt, qui specie decorus inter mulierum choreas summa cum voluptate nutritus fuit, atque educatus. Fœminarum deinde, quas thyrsis armauit, exercitu congregato, orbem terrarum peragrauit, eos, qui pie, iusteq; viuerent, sacra mysteriaq; docens. Festos præterea vbique dies publice celebrari, choreasq; agi & musicam exerceri artem instituit. Postremo sedatis inter omnes nationes vrbesq; discordiis, bellisq; vbique sublatis, pacem omnibus largitus est. Quosdam vero ob superbiam, impietatemq; ipsum contemnentes, lactantesq; bacchas propter incontinentiam & libidinem ab ipso circumduci: Ceremonias vero ac mysteria ad corruptelam externarum mulierum adinuenta, merita pœna affecit, quorum in primis fuit Pētheus. Hæc & multo plura Diodorus de Baccho. Ouidius vero quæ ab aliis duobus quoque gesta fuere Baccho soli Iouis & Semeles filio attribuere videtur. ☞ Matrisque sorores) Ino & Autonoe. Hæ nanque vnà cum Agaue matre Pentheum dilaceraiunt. ☞ Perturbat) interpellat, impedit, ne plura loquatur. ☞ Aguntur) peraguntur, perficiuntur. ☞ Liber adest) Bacchus aduenit, qui idcirco Liber dicitur, quod curis mentem liberet merum. Orgia autem & Bacchi sacra tam eleganter describit, vt facile ab omnibus percipi possint. ☞ Festis vlulatibus) clamoribus. Qui enim Bacchi sacra celebrabant in furorem acti tympanorum, tubarumq; strepitu, ita clamabant, vt vlulare viderentur. ☞ Ignota ad sacra) quibus alias nunquam interfuerant. ☞ Quis furor anguigenæ) hac oratione Pentheus conatur deterrere Thebanos à sacrificiis Bacchi celebrandis. Idcirco autem eos & anguigenas & prolem Mauortiam vocat, quod à Draconis dentibus; qui in tutela Martis erat, originem ducant. Per quod quidem significat eos nullum cum mollibus viris vino ac libidini deditis commercium habere debere. ☞ Attollit) aufert. ☞ Aera ne tantum) ærea vasa. ☞ Aere repulsa) sæpius ferreis baculis percussa. ☞ Et adunco) aut cum, præpositio subaudiatur, aut genitiuo ablatiuus est positus. ☞ Et magicæ fraudes) magicæ artes dicuntur, quæ carminibus ac veneficiis mentes hominum peruertunt, efficiuntq;, vt esse videantur, quæ non sunt. A magis autem qui lingua Persarum sapientes dicuntur sunt deriuatæ. Zoroastres vero primus magicæ vanitatis inuentor fuisse dicitur. ☞ Strictis telis) nudis ensibus.

Magicæ ars.

Zoroastes

Fœdabis, matremq; tuam, matrisq; sorores.
Et ueniet, neque enim dignabere numen honore.
Meq; sub his tenebris nimium uidisse quereris.
Talia dicentem perturbat Echione natus.
Dicta fides sequitur, responsaq; uatis aguntur.
Liber adest, festis'que fremunt ululatibus agri.
Turba ruit, mistæ'que uiris, matres'que, nurus'que,
Vulgus'que, & proceres ignota ad sacra feruntur.
Quis furor anguigenæ proles Mauortia uestras
*Attollit mentes? Pentheus ait, æra'ne tantum
Aere repulsa ualent? & adunco tibia cornu?
Et magicæ fraudes? ut quos non bellicus ensis,
Non tuba terruerit, non strictis agmina telis,
Fœmineæ uoces, & mota insania uino,
Obscœni'que greges, & inania tympana uincant?
Vos'ne senes mirer? qui longa per æquora uecti
A Tyro hac profugos posuistis sede penates,
Nunc sinitis sine Marte capi? uos'ne acrior ætas
O iuuenes, propior'que meæ, quos arma tenere
Non thyrsos, galea'que tegi, non fronde decebat?
Este precor memores, qua sitis stirpe creati,
Illius'que animos qui multos perdidit unus,
Sumite serpentis pro* fontibus ille, lacu'que
Interiit at uos pro fama uincite uestra.
Ille dedit leto fortes. uos uincite molles.
Et patrium retinete decus. si fata *uetabunt
Stare diu Thebas utinam tormenta, uiri'que
Mœnia diruerent, ignis, ferrum'que sonaret,
Essemus miseri sine crimine, sors'que querenda,
Non celanda foret, lachrymæ'que pudore carerēt.
At nunc à puero Thebæ capientur inermi,
Quē neque bella iuuant, nec tela, nec usus equorū,
Sed madidus Myrrha crinis, molles'que coronæ,
Purpura'que, & pictis intextum uestibus aurum.
Quem quidē ego actutū, modo uos assistite, cogā
Assumptum'que patrem, cōmenta'que sacra fateri.
An satis Acrisio est animi contemnere uanum
Numen, & Argolicas uenienti claudere portas?

☞ Agmina) acies, exercitus. ☞ Terruerit) autem subaudiatur. Est autem à maiori ad minus argumentum. ☞ Obscœniq; gre.) turpis ac libidine corrupta multitudo. ☞ Et ina. tym. vin.) tympanum instrumentum ex pellibus confectum, quo Bacchæ in sacris Bacchi vtebantur. Dictum est autem tympanum παρὰ τὸ τύπτω, quod est percutio, m literę additione. ☞ Vos'ne se. mi.) sermonem conuertit ad socios Cadmi, qui vnà cum ipso Phœniciā, patriamq; relinquentes tandē p varia pericula in Bœotiam peruenerunt. ☞ A Ty.) Tyros insula est Phœniciæ adiacens, à Tyro Phœnicis filio dicta. Est etiam Tyros Laconiæ vrbs & insula in mari rubro. Est præterea vrbs Indiæ Tyros atque Lydiæ. { Habet autem hic versus à principio Dactylū, non Spōdeum, legendumq; Tyro integre, correpta o, propter sequentem vocalem, Græcorū more. } ☞ Vos'ne ac. æt.) sensus est: vos'ne mirer o iuuenes, quorum ætatē robustiorem, magis decet arma quàm thyrsos tenere? Est autem ordo. Vos'ne mirer o iuuenes, quorum acriorem ætatem, propioremq; meæ decebat tenere arma. ☞ Non t.) thyrsi hastæ erant pampinis ornatæ: quas Bacchi sacerdotes gestabant. Vnde etiam Bacchus thyrsiger vocatur. Seneca in Medea. Candida Thyrsigeri proles. ☞ Qua stir.) ac si diceret originem vos ducere à Martio serpēte memēto te, q solus multos interfecit, vt fontē suū tutaretur. ☞ Ille de. le foc.) argumentum est à maiori. Est autem antithetō, molles enim fortibus opponuntur. ☞ Dedit le.) interfecit. ☞ Vtinam toc.) instrumenta sunt bellica à torquēdis lapidibus, aliisq; missilibus dicta. ☞ Sine crimi.) sine culpa. ☞ Sorsq; que.) hoc est sors nostra lamentatione quidem digna foret, non vituperatione. ☞ Non ce.) non occultanda propter vituperationem. ☞ Sed ma. my. cr.) hoc est sed capillus vnguento delibutus. Myrrha genus est aromatis quo vnguenta commendantur. Habitum autem Bacchi ita describit, vt mollissimus videatur. ☞ Et pictis vest.) versicoloribus, variorum colorum. ☞ Quem quidem ego actutum) statim sine vlla mora. Minatur Pentheus se Bacchum ita esse torturum, vt eum fateri sit coacturus, & quem habeat verum patrem, & cur ea sacra confinxerit. ☞ Commenta'que sacra) conficta. Comminisci nanque confingere est, vnde commentum pro confictione apud Terentium; Atque illis commentum placet. ☞ An satis Acrisio) exemplo probat Bacchum facile posse repelli. Nam Acrisius rex Argiuorum Baccho clausit vrbis portas, neque illius sacra admittere voluit. Acrisius autem Abantis Argiuorum regis filius fuit, ac pater Danaes à Ioue amatæ. Hic cum à Prœto fratre regno fuisset pulsus, à Perseo nepote fuit restitutus, a quo tamen postea inuito (dum luderet disco) fuit interemptus, vt in sequenti uolumine narrat Ouidius.

Tyros.

ADDI.
* Vetus codex ha. attonuit.

* a.l. frondibus.

* a.l. uetabant.

Acrisius.

RAPH. (ADVENA) Bacchum aduenam contemptus gratia appellat Pentheus. Neque enim eum Semeles & Iouis filium esse credit. Cum totis The.) cum omnibus Thebanis. Continens enim pro contento per metonymiam sæpenumero ponitur. Est autem interrogatiue cum magna indignatione legendum. Famulis hoc imperat) parenthesis est, qua declarat poeta quibus mandauerit Pentheus, vt vinctum adducerent Bacchum. Hunc auus) Cadmus. Hunc Athamas) Aeoli filius fuit Athamas Cadmi gener. Acrior) proteruior, cõtumacior. Moderamina) seniorum admonitiones. Sic ego torrentem) pulchra similitudine declarat Penthei aduersus seniorum admonitiones proteruitatem. Vt enim inquit torrentes violentiores fiunt vbi aliquid ipsis obiicitur, sic Penthei furor monitis seniorum magis, magisq; crescebat. Torrens autem dicitur fluuius qui æstate siccatur. Obstructa) oppofita. Obiice) obiectione. Sæuior) violentior. Ecce cruẽtati re.) famuli ad Bacchum comprehẽdendum missi sanguinolẽti sunt reuersi. Quosdam enim ex Bacchi comitibus vulnerauerant. {Vel etiã ipsi ab illis vulnerati fuerant, dum Bacchum comprehendere tentant.} Quærenti domino) tyranno. Tyrrhena gente) Thusca. Nam Tyrrheni populi sunt Italiæ, qui & Thusci dicuntur, & Tyrrhenis quæ Thuscia vocatur.

Athamas

Torrens.

ADDI.

Tyrrhena.

ADDI. {Aliũ de Lydia gente intelligere malunt, quoniam sequitur, Patria Mæonia est, & infra lib. 4. Mæonii vocantur nautæ, quos hic Tyrrhenos dicit. Deinde & aliàs: Lydi notantur, vt molles & muliebres, quales Bacchi comites & ministri finguntur. Sed Regium mouisse videtur, quod Tyrrheni, Italici videlicet, non Lydii, re nautica celebres fuerunt. Deinde quod ipse Acœtes infra Tyrrhenus ab eodem poeta appellatur. Et Homerus in hymno vbi eandem hanc fabulam tractat, simpliciter Tyrrhenos vocat hos nautas, à quibus Bacchus captus sit. Quare quod patria Mæonium se dicit Acœtes, vel simpliciter intelligẽdum, hoc est, vt in Lydia natus, atque inde ad Tyrrhenos profectus accipiatur. Vel eò referendum, quòd Tyrrheni à Lydis originem traxere, duce Tyrrheno in Italiam inde profecti, vt Herodotus scribit. Quemadmodum & Virgilius Lydium amnem Tibrim dixit, non quia in Lydia esset, sed quod à Lydis oriundi Tyrrheni, siue Hetrusci iuxta eum habitarẽt.} Differt) profert, protrahit ac prolongat. Significatur autem Pentheus maximo agitari furore, vt qui subito de immerito sumere supplicium vellet. Documenta) exempla. Noui moris) ritus. Nam Bacchus ea tum primum ab India cum triumpho reuertens inuehebat sacra. Frequentes) celebres & colas. Patria Mæonia est) Lydia, ac potius Thuscia. Lydii nanque duce Tyrrheno Atyos filio penuria frugum laborantes (vt narrat Herodotus) coloniam in Italiam deduxerunt. Non mihi quę duri) cur sacra Bacchi susceptus Acœtes exponit, id quod vltimo loco à tyranno fuerat rogatus. Lino) retibus, quæ ex lino conficiuntur. Significat autem patrem sibi fuisse piscatorem. Ars illi sua census erat) hoc est nullis alijs diuitiis pater meus quàm arte censebatur, atque inter capite censos numerabatur, qui nullũ prorsus patrimonium habebant. Studii) artis & instituti. Præter aquas) in quibus piscatur. Et Oleniæ capellæ) Amaltheam capram dicit, quæ Iouem aluisse fertur, ac propterea in cœlum sublata inter sydera cum geminis hœdis fuit collocata, in cuius ortu & occasu maxime pluuiæ solent esse. Olenos autem (vt inquit Higinus) vrbs est Bœotiæ, vt alii Achaiæ, in qua Amalthea nutrita merito Olenia vocatur capella. Vnde Ouid. in Fastorum quinto. Nascitur Oleniæ signum pluuiale capellæ. {Sunt tamen qui Oleniam appellatiue dici putent, quod ἐν τῶν ὠλένων, hoc est, in humeris eius, qui Heniochus, Auriga dicitur, stare videtur. Ea vero enumerat Acœtes, quorum maxime periti esse debent vaulum gubernatores. Taygenten) vna est ex Pleiadibus Taygete: per quam totum Pleiadum (quæ latine Vergiliæ dicuntur) sydus ostenditur. Fuit etiam Taygeta Agenoris filia. Vnde Taygetus Laconiæ mons, qui & Taygeta dicitur, fuit appellatus. Hyadas latine Suculæ quidem dicuntur, non ἀπὸ τῶν ὑῶν, id est, à suibus, vt prisci illi Romani parum Græci Sermonis adhuc periti putarunt, sed ἀπὸ τοῦ ὕειν, hoc est à pluendo Hyades sunt appellatæ, quod ortu & occasu pluuias inducunt. Sunt autem stellæ in fronte Tauri collocatæ. Arcton) vrsam, per quam Septentriones, qui nunquam occidunt significat. Ventorumque domos) hoc est quatuor mundi partes, vnde flare dicuntur venti, Orientem, Occidentem, Meridiem, Septentrionem, Nam Eurus in Oriente, Zephyrus in Occidente, Auster ad Meridiem, Boreas ad Septentrionem domos habere in primo à Poeta narrantur.

Amalthea

* a. Leuin cũs.

Olenos.

Bacchus in puerũ.

ADDI.

Taygete.

Penthea terrebit cum totis aduena Thebis?
Ite citi (famulis hoc imperat) ite, ducemq;
Attrahite huc uinctum. iussis mora segnis abesto.
Hunc auus, hunc Athamas, hũc cætera turba suorũ
Corripiunt dictis, frustraq; inhibere laborant.
Acrior admonitu est, irritaturq; retenta.
Et crescit rabies, moderaminaq; ipsa nocebant.
Sic ego torrentem, qua nil obstabat eunti,
Lenius, & modico strepitu decurrere uidi,
At quacunque trabes, obstructaque saxa tenebant,
Spumeus & feruens, & ab obice sæuior ibat.
Ecce cruentati redeunt, & Bacchus ubi esset,
Quærenti domino, Bacchum uidisse negarunt.
Hunc dixere tamẽ comitem, famulumq; sacrorum
Cepimus, & tradunt manibus post terga * ligatis,
Sacra Dei quondam Tyrrhena gente secutum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Acœtes supradictus Liberi comes cuius sub imagine Deus latuerat, eludens Penthea, indicat regi, qua ita exigeret, nomen, genusque artis suæ, & quanta vis apparuerit in Libero, quo tempore petens Naxon in Tyrrhenos inciderat, ab his enim propter eximiam pulchritudinẽ captus pro præda impositusque nauigio vt vidit in aliam se duci regionem, armamenta nauis in fera, ac serpentes conuertit, Quo prodigio exterriti Tyrrheni in pelagus se præcipitauere, ac in Delphinos & aues se mutauere. Post hæc Iterum custodia clauditur, quæ cum ipse Dei patuisset, & vincla à manibus defluxissent in montem Cythærona digreditur, ibique Agauen matrem eius alienatam furore adiuuantibus sororibus Ino & Autonoe impellit, vt sacra proterentem sua interimat manu.

Aspicit hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos
Fecerat, & quanquam uix pœnæ tempora differt,
O periture, tuaq; aliis documenta dature
Morte ait, ede tuum nomen, nomenq; parentum,
Et patriam, morisq; noui cur sacra frequentes.
Ille metu uacuus nomen mihi dixit Acœtes,
Patria Mæonia est, humili de plebe parentes.
Non mihi quæ duri colerent pater arua iuuenci,
Lanigerosq; greges, non ulla armenta reliquit.
Pauper & ipse fuit, linoq; solebat, & hamis
Decipere, & calamo salientes ducere pisces.
Ars illi sua census erat. cum traderet artem,
Accipe quas habeo studii successor, & hæres
Dixit opes, moriensq; mihi nil ille reliquit,
Præter aquas, unũ hoc possum appellare paternũ.
Mox ego, ne scopulis hærerem semper in isdem,
Addidici regimen dextra moderante carinæ
Flectere, & Oleniæ sydus pluuiale capellæ,
Taygetemq;, Hyadasq; oculis, Arctonq; notaui,
Ventorumq; domos, & portus puppibus aptos,

CCHIAE

Forte petens Delon * Chiæ telluris ad oras
Applicor,& dextris adducor littora remis,
Doq; leues saltus,udæq; immitor arenæ.
Nox ubi consumpta est,aurora rubescere primo
Cœperat,exurgo,laticesq; inferre recentes
Admoneo,monstroq; uiam,quæ ducit ad undas,
Ipse quid aura mihi tumulo promittat ab alto
Prospicio,comitesq; uoco,repetoq; carinam.
Adsumus en inquit sociorum primus Opheltes.
Vt'que putat prædam deserto nactus in agro
Virginea puerum ducit per littora forma.
Ille mero,somno'que grauis titubare uidetur,
Vix'que sequi specto cultum,faciem'q;, gradum'q;,
Nil ibi quod credi posset mortale uidebam.
Et sensi,& dixi sociis.quod numen in isto
Corpore sit dubito . sed corpore numen in isto est,
Quisquis es o' faueas,nostris'q; laboribus adsis,
His quoque des ueniam.pro nobis mitte precari,
Dictys ait,quo non alius conscendere summas
Ocyor antennas,prehensum rudenre relabi.
Hoc Libys,hoc flauus proræ tutela Melanthus,
Hoc probat Alcimedō & qui requiē'q;,modum'q;
Voce dabat remis animorum hortator Epopeus,
Hoc omnes alii(prædæ tam cæca cupido est)
Non tamen hanc sacro uiolari pondere pinum
Perpetiar dixi:pars hic mihi maxima iuris.
In'que aditu obsisto.furit audacissimus omni
De numero Lycabas:qui thusca pulsus ab urbe
Exilium dira pœnam pro cæde luebat.
Is mihi dum resto:iuuenili guttura pugno
Rupit:& excussum misisset in æquora:si non
Hæsissem,q̄uis amens in fune retentus.
Impia turba probat factum. tum denique Bacchus
(Bacchus enim fuerat)ueluti clamore solutus
Sit sopor:aquæ mero redeant in pectora sensus.
Quid facitis?quis clamor ait?qua dicite nautæ
Huc ope perueni?quo me deferre paratis?
Pone metum proreus:& quos contingere portus
Ede uelis dixit,terra sistere petita.
Naxon ait Liber cursus aduertite uestros.
Illa mihi domus est.uobis erit hospita tellus.
Per mare fallaces,per'que omnia numina iurant.
Sic fore,me'que iubent pictæ dare uela carinæ.
Dextera Naxos erat,dextra mihi lintea danti,
Quid facis o' demēs?q̄s te furor inq̄t * Opheltes?
Pro se quisque timet.læuam pete maxima nutu
Pars mihi significat.pars quid uelit:aure susurrat.
Obstupui:capiat'que aliquis moderamina dixi.
Me'que ministerio sceleris'que,artis'que remoui
Increpot a' cunctis,totum'q; immurmurat agmen.

RAPH. Ghios. CHIAE Telluris ad oras)ad littus Chii insulæ.Est enim Chios clarissima Ionum insula [illegible]m eiusdem nominis vrbe à Chio Oceani filio cognom[illegible]ta . Vel à niue quæ χιὼν Græce dicitur, vel à Chione nympha. Est etiam vrbs Cariæ Chios, & Cheronesi, & Euboeæ. Sanè sciendum primam syllabam in primitiuo corripi, in deriuatiuo vero produci. ***ADDI.*** {Sunt qui putent legendum, Cheæ, siue Chiæ, telluris, propterea, quod infra sequitur, Dextera Naxos erat. Nam ex Cheo Delum versus nauigantibus, Naxus à dextra iacet. Sed de hoc geographi viderint.} **** a.l. Die.***

Adducor littora) eleganter nomini detracta præpositio verbo est adiecta. Latices recentes) recentem aquam. Inferre) in nauem. Admoneo) socios subaudiamus. Vt'que putat) quia fallebatur Opheltes: ideo putasse eum inquit poeta. Nam ferè qui putare dicuntur, decipiuntur. De Himno autem Homeri in Bacchum hæc omnia Ouidius sumpsisse videtur, quæ de Baccho in puerum mutato hoc loco scribuntur. Titubare videtur) vacillare mero, somno'que simulabat se Bacchus, ne à nautis Deus esse cognosceretur: Tametsi Bacchus temulentus, & oscitans, ac à somno languentibus oculis ferè fingatur. Vix'que sequi) posse subaudiatur. Vix inquit videbatur eos sequi posse, qui ipsum ducebant. Gradum'que) gressum. Nil ibi quod credi posset)ex cultu, facie, & ingressu coniectat Acœtes puerum illum non mortalem, sed Deum esse. Adsis) auxilio sis. His quoque des veniam) parcas iis qui te huc tanquam prædam attraxerunt. Pro nobis mitte precari) Acœtis sociis putantes se puerum non Bacchum cepisse non modo nolunt ipsum precari, vt sibi det veniam, sed Acœtis quoque preces ægre ferunt. Quare Bacchum irridentes atque contemnentes in Delphinos omnes fuerunt conuersi. Antennas summas) antennarum summitates. Sunt autem antennæ ligna vnde vela dependent. Rudente) fune nautico. Relabi) descendere, Prædæ tam cæca cupido est) acclamatio in cæcam sociorum auaritiā. Non tamen hanc) hyppallage est, vt intelligamus. Non patiar sacrum pondus, & numen hac naue violari, quod certe fieret, siue vehesetur. Pars hic mihi maxima iuris) maxima inquit pars huius nauis est mea. Hic) in hac naue. In'que aditu obsisto) in ipso: inquit ingressu resisto, ne in nauem inducatur puer. Dira pro cæde) propter crudelem occisionem. Homicidium nanque perpetrarat. Dum resto) dum resisto. Excussum) impulsum. Amens) turbatus. Impia turba) sociorum. Probat factum) approbat, & laudat percussionem & iniusiam mihi illatam.) Bacchus enim fuerat,) parenthesis est exponens puerum illum non prædam, sed Bacchum fuisse. Veluti clamore solutus sit sopor.) tanquam inquit somnus Bacchi clamore & strepitu nautarum solutus fores. Aq; mero) hoc est post ebrietatem. Qua ope) cuius opera. Pone metum Proseus) aut est nomen proprium vnius ex Tyrrhenis nautis, aut eum significat. qui proræ præest. ***Proteus.*** Sistere) exponeris & collocaberis. Naxon ait Liber) Naxos insula est Aegei Cycladum clarissima, quæ & Dionysias dicta fuit, vt inquit Solinus, vel quod hospita Baccho fuerit, qui Dionysius cognominatur, vel quod vini fertilitate alias Cycladas vincat. Vnde Virgilius. Bacchatam'que iugis Naxon. dicta est autem Naxos(vt quidam scribunt) à Naxo earum duce, qui illam tenuerunt, vel à Naxo Endymionis filio. Euphorion vero παρὰ τὸ θύειν quod est sacrificare. Asclepiades quidem narrat Naxias mulieres ex omnibus solas octo mensium pueros parere, vel quòd & Bacchus ipse cum octo mensium esset natus fertur, vel quod Iuno Baccho reconciliata, hoc munere Naxias mulieres, maxime Bacchi sacris deditas, sit prosecuta, vel quòd ibi fons est, ex quo certo anni tempore vinum fluuit suauissimum, cuius haustu partus acceleratur. ***Naxiæ mulieres.*** Est enam Naxos vrbs Siciliæ. sanè hæc insula aliis quoque nominibus appellatur. Nam (vt scribit Plinius.) illam, & Strongylen & Dian, & Siciliam minorem, & Callipolin vocitarunt. **** a.l. Acestes.*** Aduertite) conuertite. Quis te furor) vexerat, vel simile verbum subintelligatur. Pro se quisque timet) vnusquisque inquit pro se est solicitus, ne Naxon deuehatur. Moderamina) gubernacula. Sceleris) quia Deus contra promissa fallebatur.

RAPH.

E' quibus Ethalion te ſcilicet omnis in uno
Noſtra ſalus poſita eſt, ait, & ſubit ipſe, meum'que
Expler opus Naxo'que petit diuerſa relicta.
Tum Deus illudens tanquam modo deniq; fraudẽ
Senſerit, e' puppi pontum proſpectat adunca.
Et flenti ſimilis. non hæc mihi littora nautæ
Promiſiſtis ait. non hæc mihi terra rogata eſt.
Quo merui pœnam facto? quæ gloria ueſtra eſt,
Si puerum iuuenes? ſi multi fallitis unum?
Iandũdũ flebam, lachrymas manus impia noſtras
Rider, & impellit properantibus æquora remis,
Per tibi nunc ipſum (neque enim præſentior illo
Eſt Deus) adiuro tanto tibi uera referre,
Qua'm ueri maiora fide. ſtetit æquore puppis,
Haud aliter, qua'm ſi ſiccum nauale teneret
Illi admirantes remorum in uerbere perſtant,
Vela'q; deducunt, gemina'q; ope currere tentant.
Impediunt Hederæ remos, nexu'que recuruo
Serpunt & grauidis diſtinguunt uela corymbis.
Ipſe racemiferis frontem circundatus uuis
Pampineis agitat uelatam frondibus haſtam.
Quem circa tigres, ſimulachra'q; inania lyncum,
Pictarum'que iacent fera corpora pantherarum.
Exiliere uiri, ſiue hoc inſania fecit,
Siue timor. primus'q; Medon nigreſcere * cœpit,
Corpore depreſſo, & ſpinæ curuamine flecti
Incipit. huic Lycabas in quæ miracula dixit
Verteris? & lati rictus, & panda loquenti,
Naris erat, ſquamam'q; cutis durata trahebat.
At Libys, obſtantes dum uult obuertere remos,
In ſpatium reſilire manus breue uidit, & illas
Iam non eſſe manus, iam pinnas poſſe uocari.
Alter ad intortos cupiens dare brachia funes,
Brachia non habuit, truncoq; repandus in undas
Corpore deſiluit, falcata nouiſſima cauda eſt,
Qualia dimidiæ ſinuantur cornua Lunæ.
Vndique dant ſaltus, multa'q; aſpergine rorant,
Emerguut'q; iterum, redeũt'q; ſub æquora ruſſus,
In'q; chori ludunt ſpeciem, laſciua'q; iactant
Corpora, & acceptum patulis mare naribus efflãt.
De modo uiginti (tot enim ratis illa ferebat)
Reſtabam ſolus, pauidus, gelidusq; trementi
Corpore, uix'q; * animũ firmat Deus, excute dicens
Corde metum, * Diam'q; tene. delatus in illam
Acceſſi ſacris, baccheia'q; ſacra frequento.
Præbuimus longis Pentheus ambagibus aures
Inquit, ut ira mora uires abſumere poſſet.
Præcipitem famuli rapire hunc, cruciata'q; duris
Corpora tormentis ſtygia dimittite morti.

¶ TE Scilicet) ironia qua ſignificat Ethalion ſe quoque ſcire nauem gubernare. ¶ Scilicet) certe, ac ferè ſemper illuſionem ſignificat. Virgil. Scilicet hic ſuperis labor eſt. ¶ Tanquam modo denique) tanquam nunc ſolum, & non antea, cum tamen à principio ſe decipi cognouerit ¶ Non hæc mihi littora nautæ) pulchra illuſio, qua ſignificat Bacchus ſe valde timere, cum eos omnes præter vnum Acœtem ſit in delphinos conuerſurus. ¶ Iandudum flebam) iam à principio querelarum Bacchi Acœtes inqt lachrymas continere nõ poteram. ¶ Manus impia) multitudo impiorum. ¶ Præſentior) magis propitius, & qui magis precibus ac votis adſit. ex affectu hoc dictum eſt. vnicuique enim Deus quem colit maximus videtur. Quã veri maiora fides) ſenſus eſt. iuro me tibi relaturum vera, quamuis fide maiora, & quã vt credi poſſint, videantur. ¶ Stetit æquore puppis) nauis inquit immota permanſit in mari. ¶ Remorum in verbere) in remigio perſeuerant. ¶ Velaq; deducunt) diſſoluunt vela, quando remis nihil proficiebant. ¶ Gemina ope) duplici auxilio & remorum & velorum. ¶ Diſtinguunt) variant & pingũt. ¶ Impediunt hederę remos) ne moueri poſſent. Hederæ autem, quæ eſt Baccho dicata, ineſt vis quæ mentes in furorem agit, ac ſine vino ebrietatem inducit, vt in Problematis Plutarchus ait. Hederæ igitur ſic remos impediebant, vt nautas in furorem agerent. Bacchus & ipſe & eius ſacerdotes hedera coronabantur, quo ad libidinem promptiores redderentur. Vnde & à Græcis κιττὸς vocatur ἀπὸ τοῦ κιττᾶν, vt ſcribit Euſtathius, quod ſignificat pronum in libidinem ferri. ¶ Corymbis) vuæ hederarum corymbi dicuntur. ¶ Vuis racemiferis.) vitibus racemos ferentibus. Vuas enim pro vitibus poſuit. ¶ Agitat) concutit, ad terrorem nautis incutiendum. ¶ Haſtam velatam) thyrſi eſt periphraſis. Thyrſus nanque haſta eſt pampinis velata & cooperta. ¶ Quem citra tigres) anaſtrophe eſt, Circa enim præpoſitio anteferenda poſtponitur. Tigres autem & Lynces feræ ſunt Baccho dicatæ, quales idcirco nautarum oculis obieciſſe Bacchus eſt viſus, vt earum aſpectu territi in mare deſilirent. ¶ Pictarum pantherarum) fera eſt panthera pellem habens varius maculis diſtinctam. ¶ Exiliere viri) extra nauem in mare intelligamus, in delphinos autem fuere transmutati, qui omnium piſcium ſunc velociſſimi. Lingua his eſt contra naturam aquatilium mobilis, pro voce gemitus humano ſimilis, dorſum repandum, roſtrum ſimum. Qua de cauſa nomine Simonis delectantur. Mulcentur & ſono & cantu, puerorum amore capiuntur, hominem enim non expaueſcunt. ¶ Nigreſcere) quia in delphinum mutabatur. Delphinum vero pellis nigreſcit. ¶ Spinæ curuamine) dorſi incuruatione. ¶ Lati rictus) lata ora. ¶ Panda naſima) recurua. ¶ Trahebat) paulatim ſuſcipiebat ſquamam. ¶ Obuertere) conuertere. ¶ Reſilire) retrocedere, & abbreuiari. ¶ Pinnas) quæ branchiæ à Græcis dicuntur, quibus piſces natant. ¶ Dare brachia ad intortos funes) brachiis & manibus funes tortos apprehendere. ¶ Repandus) incuruus. ¶ Trunco corpo.) brachiis mutilato. ¶ Falcata) in falcis ſimilitudinem figurata. ¶ Sinuantur) curuantur. ¶ Multa'que aſpergine) multa reſperſione. Delphinum luſus naturam'que deſcribit. Nam (vt Plinius ait) mira eſt inter delphinos ſocietas. Inter ſe nanque ludunt, & minores natu ſemper aliquis grandior committatur, vt cuſtos, viſi'que ſunt mortuum portare ne lacerarentur à beluis. Captis denique quantum poſſunt opitulantur. {Item, Hominem non expaueſcunt, vt alienum, obuiam nauigiis veniunt, alludunt exultantes, certant etiam: & quamuis plena prætereunt vela. Plura vide libro octauo, capite nono.} ¶ In'que chori ludunt ſpeciem) in ſimilitudinem multitudinem hominum ludentium. Chorus enim dicitur conuentus ſaltantium, & canentium ἀπὸ τῆς χαρᾶς, hoc eſt, à gaudio, ut Plato ſcribit. ¶ Vix'que meum firmat) cum difficultate inquit meum corpus confirmat Bacchus, ut tremere ceſſaret. {At alii, pro meum, Animum, legunt, quæ lectio planior eſt, at uerior uidetur.} ¶ Chiam) inſulam ſubaudiamus. Eſt enim adiectiuum. {At melius, qui Diam legunt, nam Naxos, ad quam ſupra quoque iuſſerat ſe deuehi Bacchus, alio nomine Dia uocatur, ut Plinius libro quarto, capite duodecimo, indicat. & Seruius item in tertio Aeneidos.} ¶ Acceſſi ſacris) adiunctus ſum Bacchi ſacris. ¶ Longis ambagibus) longis nugis.

Delphinorũ natura.

* Pinnis.

ADDI.

ADDI.
* a.l. meũ.
* a.l. Chiá.

ADDI.

¶ SOLIDIS

ab Ismeno fluuio Bœotiæ cognominatæ.

Protinus abstractus solidis Tyrrhenus * Acoetes
Clauditur in tectis, & dum crudelia iussæ
Instrumenta necis, ferrumq́; igneśq; parantur.
Sponte sua patuisse fores lapsaq́; lacertis
Sponte sua fama est, nullo soluente cathenas.
Perstat Echionides. nec iam iubet ire. sed ipse
Vadit, ubi festus facienda ad sacra Cithæron
Cantibus, & clara bacchantum uoce sonabat.
Vt fremit acer equus, cum bellicus ære canoro
Signa dedit tubicen, pugnæ'q; assumit amorem,
Penthea sic ictus longis ululatibus æther
Mouit, & audito clamore recanduit ira.
Monte fere' medio est cingentibus ultima syluis
Purus ab arboribus spectabilis undique campus.
Hic oculis illum cernentem sacra profanis
Prima uidet, prima est insano concita cursu,
Prima suum misso uiolauit Penthea Thyrso
Mater, & o geminæ clamauit adeste sorores.
Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper. ruit omnis in unum
Turba furens, cunctæ coeunt, trepidū'q; sequūtur.
Iam trepidū, iam uerba minus uiolenta loquētem,
Iam se damnantem iam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen fer opem matertera dixit
Autonoe. moueant animos Actæonis umbræ.
Illa quis Actæon nescit, dextram'que precantis
Abstulit. Inoo lacerata est altera raptu.
Ille etiam matri cum brachia tendere uellet,
Non habet infelix, quæ matri brachia tendat.
Trunca sed ostendens deiectis * uulnera membris,
Aspice mater ait. uisis ululauit Agaue,
Colla'que iactauit, crinem'que per aera mouit,
Auulsum'que caput digitis complexa cruentis
Clamat, Io comites opus hoc uictoria nostra est
Non citius frondes autumni frigore tactas,
Iam'que male hærentes alta rapit arbore uentus,
Quā'm sunt mēbra uiri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitæ noua sacra frequentant,
Thura'q; dant, sanctas'q; colunt Ismenides aras.

* a.l. Acestes.
* a.l. vulnere.

RAPH. ¶ SOLIDIS In tectis) in carcere nulla ex parte peruio: ac præter quā per ianuā ingressum nō habēti. ¶ Perstat Echionides) Pētheus Echionis filius. ¶ Festus Cithærō) mons est, ut diximus Bœotię Cithęrō Baccho dicatus, ad faciēdaq; sacra accōmodatus. (Cithæron ADDI.) {A rege Cithærone dictus vt Pausan. author est.} ¶ Bacchantum) Bacchi sacrā celebrantum. ¶ Sonabat) resonabat, strepebat. ¶ Vt fremit acer equus) Pentheum equo bellicoso similem esse ait. ¶ Aere canoro) periphrasis est tubæ. ¶ Signa) pugnandi. ¶ Ictus æther) aer impulsus & percussus. ¶ Longis viulatibus) magnis bacchantum clamoribus. ¶ Mouit) ad iram concitauit. ¶ Recanduit) iterum est inflammata. ¶ Monte medio) in medio Cithærone. ¶ Vltima) extremas montis partes. ¶ Purus ab arboribus) carens arboribus. ¶ Spectabilis vndique) qui vndique & ex omni parte poterat spectari. ¶ Oculis profanis) non initiatis, non sacris. Est autem hypallage. Illum enim profanum intelligmus. profanis vero sacra Bacchi spectare non licebat. Vnde (Orgia.) & orgia dicta sunt ἀπὸ τοῦ ὀργῶν, hoc est à prohibendo & arcendo, quod illinc profani, ac illis non initiati arcerentur, tametsi quidam ἀπὸ τοῦ ὀργάδων, hoc est à locis arboribus consitis, & humidis, in quibus celebrabantur, orgia denominata esse putent. ¶ Prima est insano) repetitio hæc eò pertinet, vt ostendat Pentheum ira Bacchi potissimum à matre cœpisse lacerari. ¶ Mater) Agaue. ¶ O geminæ sorores) Ino & Autonoe. ¶ Adeste) aduenite. ¶ Ille aper) Pentheus matri Bacchi furore correptæ aper esse videbatur. ¶ Trepidum) timidum ac trepide fugientem qui pauloante tam superbus, tam'que contumax erat. ¶ Autonoe matertera) soror nanque Agaues erat Autonoe, mater'que Actæonis. ¶ Vmbræ) manes Actæonis, quem à canibus dilaceratum paulo ante legimus. ¶ Illa quis Actæon nescit) Bacchæ nanque furore numinis correptæ omnia obliuiscebantur, neque suos ab aliis dignoscebant. ¶ Inoo raptu) recissione ab Ino facta. Nam Ino alteram Panthei manum abscidit, ab Ino enim Inous deriuatur. ¶ Trunca vulnera) sic quidem corrupte legitur. Nam vulnere scripsit Ouidius, vt trunca ad brachia referamus. ¶ Deiectis membris) recisis membris, & in terram proiectis. ¶ Vlulauit) clamorem vlulatui luporum similem emisit, est enim vlulare luporum proprium, ab eorum'que voce verbum est factum. ¶ Auulsum) recisum. ¶ Complexa) tenens. ¶ Io comites) vox est bacchantium. ¶ Non citius frondes) pulchra similitudine declarat Pentheum summa celeritate à mane, ac materteris fuisse dilaceratum. Quo quidem significatur religionis contemptores ne apud suos quidem ita diis volentibus, tutos, esse posse. (Ismarus.) ¶ Ismenides) Thebanæ mulieres,

IACOBI FANENSIS ASSVMENTA. IN LIB. III. OVID. META.

MArtius anguis erat.) Anguis à Marte eius loci custos appositus. Nam Suidas vbi prouerbium illud explicat Καδμεία νίκη, id est cadmea victoria. Cadmum ait octo annos cōseruire marti: quoniam serpentem, qui sacrum ei deo fontem custodiebat, interemerit. ¶ Excipiunt laticem Niphe que Hyale'que) In antiquo codice Nipte scribitur. quod magis placet q̄ niphe i quæ primam natura corripit. νίπτω lauo significat. Hyalen autem à vitreo aquarum colore dictam censuerim. ὕαλος enim vitrum appellatur. Rhanis vero & psecas cum masculini generis sunt eum significant: qui præ imbecillitate non nisi summissa voce loqui potest. author Iulius Pollux libri sexti, cap. trigesimo. ¶ Quosq; referre mora est) Aeschylus quatuor tantū memorat fuisse Actæonis canes. Coracem, Harpyam, Charonta, & Lyciram, author Pollux libri septimi, capite quinto. ¶ Quæ sit sententia docti Quærere Tiresiæ) Tiresiam Chariclus Thebanę filiū fuisse Callimachus in Palladis lauacris enarrat. Sed patris nomen hactenus non comperio. Vereor tamen ne Chironis filius fuerit. Quoniam Apollonii interpres in quartum argon. Charíclo Chironis vxorem facit. Nisi duas eius nominis mulieres fuisse quis velit. ¶ Genitiuaq; venit ima) Genitiuam imaginem masculam interpretamur. ¶ Narcissumq; vocat) hunc patria Thespieum fuisse Lucianus in secundo veridicarum narrationum testatur. Sunt autē Thespiæ in Bœotia oppidum vt Stephanus scribit. ¶ Vos ne senes miseri: non mirer, & eiusdem authoritate, ac syllabæ ratione ita poscente, & codicis mei testimonio ¶ Hac Tyron, hac profugos posuistis sede penates. Est enim sic dictum, vt illud Maronis Ilium in Italiam portans victosq; penates. ¶ Vos ne acrior ætas o iuuenes) supple, quod supra dictum est, estis miseri. ¶ Si fata vetabunt) Codex meus vetabant. ¶ Nomen mihi dixit Acœtes) Emendandi sunt illi codices in quibus Acestes. Nam Acœtes conuenientissimum nomen est nauis gubernatori, quem conuiuæ vigilem esse oportet Ἀκοίτης insomnis interpretatur: quia κοῖτος somnus dicitur. Et apud Græcos ἀκοίτης vir & ἄκοιτις vxor nominatur, quod vtrunq; vigilem esse conueniat ad sobolem procreandam: vel (vt aliis placet, ad familiare officium recte gerendum. ¶ Forte petens Delon Chiæ telluris ad oras Applicor) Lego Diæ ex Abstemii codice: & infra. Diamq; tene, non autem Chiā. Est enim Dia insula Baccho sacra, quæ antea Naxos fuit appellata teste Apollonii interprete in quartum argon. Cuius

meminere Theocritus, Callimachus, Diodorus cæteri, Ouidius alibi. Qua breuis æquoreis Dia fertur aquis, & in octauo huius operis. Protinus Egeides rapta Minoide Diam Vela dabat. Quum etiam versus ille in hac fabula Naxon ait liber cursus aduertite vestros hoc modo, quem diximus: corrigendum vtrunque versum apertissime monet. Stephanus nouem ciuitates & quatuor insulas Diæ appellatione fuisse vocatas monumentis mandauit. ¶ Atque mero redeãt in pectora sensus. Lege Atque mero, id est post digestum merum. Nam supra dixerat. Ille mero somnoq; grauis titubare videtur. ¶ Vixq; meum firmat Deus; ordo est. Deus firmat me vix meum, idest ita attonitum, vt à me ipso essem alienus, vulgo dicitur exiisse à seipso, qui vt Græci dicunt ἐν ἐκστάσει ἐστί: idest in ecstasi est.

HEN. GLA. ANNOTATIONES. IN LIBRVM TERTIVM.

Tegimen direpta leoni Pellis erat.

NEc admonendum quidem hoc erat nisi in codice etiam Aldino deprauatum reperissemus. legendum enim est leoni in dandi casu, non in gignendi leonis, vt recte hoc Raphaelis exhibuit codex.

Et obstantes proturbat pectore syluas:

Omnes, quotquot nos vidimus exemplaria perturbat legunt. Sed proturbat legendum est.

Sanguineam tepido plangebant pectore terram.

Apud hunc poetam plangere pro percutere frequẽs est, vt apud Lucilium, Plangunt littora fluctus.

Huc adde genus de coniuge tanta.

Mirum est apud authores cum apud Latinos, tum Græcos huius vxoris nomen tam varie legi. Alii Hermionem appellatam volunt, vt Menelai filiam de qua Odysseæ libro quarto. Alii Harmoniam, quos Raphael irridet. Ego plane etiam hoc apud veteres variatum puto, idemq; ab Ouidio omissum nomen, nusquam enim nominat.

Qui simul intrauit rorantia fontibus antra

Qui simul intrauit, idest, postquam ingressus est, exponit Raphael. Efficacius erat si simul exposuisset, statim vt, quemadmodum apud Horatium sæpissime, & item Liuium. Quod semel admonuisse satis puto etiamsi non semel Raphael ita exponat.

Qui color infectis aduersi solis ab ictu.

Periphrasis est iridis vt puto, quanquam simpliciter intelligi potest. Cæterum quod terno deinde sequitur carmine: Is fuit in vultu visæ sine veste Dianæ. Quidnam in vultu exponunt pro in corpore, quod vultus semper sit sine veste, corpus cum veste. Sed mihi videtur ita dictum vt intelligamus vultum Dianæ rubore perfusum, quod visa nuda esset, id enim maxime virgineo conuenit pudori. Quod & sequentia carmina comprobant, quæ diligenter ab Raphaele sunt exposita.

An lateat syluis pudor hoc timor impedit illud.

Abusus est (inquit Raphael) Poeta horum pronominum elegantia. Hoc nanque ad propinquius illud ad longinquius solet referri. Hæc ille. Aldinus codex hoc rectius legit, timor hoc pudor impedit illud. Quare Poeta elegantiam obseruauit etiam si aliquando apud authores ea confundatur.

Tardius exierant. sed per compendia montis.

De famulis hoc intelligo, nam paulo ante dixerat: Heu famulos fugit ille suos, tametsi superius ait, intermittuntq; laborem. Id enim propositũ erat, sed casus aliud attulit. Illud autem, cætera turba coit, intelligo de canibus à famulis allatis. Nam qui præcurrerant, retinebant dominum.

Ad nomen caput ille refert.

Tot verba in Parenthesi posita sunt, alloqui sensus non procedet. Quæ enim sequitur coniunctio &, duo verba connectit, clamant & quæruntur.

At puto furto est contenta &c.

Vide ratiocinantis astum: Nam ita obiicit, ut statim confutet negatiue. Non enim contenta est furto, sed cõcipit. Nam id ad malitiam deerat, manifestaq; crimina pleno fert vtero, & mater, quod vix mihi contigit vni, de Ioue uult fieri. Illud vni etiam me moratur, nisi quis pro semel positum putet. Raphael de Vulcano intelligit. Ego etiam de Hebe intelligi posse existimo.

Nec tamen esse Iouem satis est det pignus.

Hoc ita dicit: Fac vt non satis sit, quod dicit, se Iouem esse, multi enim sic vos decipiũt. Sed omnino cura ut det amoris donum Ioue dignum. Continuo'que docet, quale signum postulet, Quantus'que & qualis ab alta &c. & nota diligenter obseruatam quantitatem ac qualitatem, cum dicit quantusq; & qualis.

Donisq; iugalibus arsit.

Dona iugalia vocat, quæ cum coniugis essent, ipsa sibi petiit, vt periret ad vota Iunonis coniugis. Raphael exponit quæ pro coniunctione & coitu petierat.

Corpus adhuc Echo, non uox erat.

Duas Echus metamorphoseis commemorat, alteram vocis tantum quam Iuno fecit, alteram etiam corporis, quæ contigit ei ob Narcissi despectum. Mansit tamen post alteram quoque metamorphosin uocis usus, quam Iuno primum fecerat. Hæc ideo annotare placuit, quod in his mire quosdam hallucinatos vidimus.

Spectat humi positus geminum ceu lumina sydus.

Raphael ordinem ait, spectat lumina ceu geminum sydus, quod utique intelligibilius est, sed uidetur coactum. Poterat etiam esse hypallage, huic poetæ supra modum familiaris, sed idem casus quibusdam impedimento uidetur.

Quid faciã roget? an ne rogẽ? quid deinde negabo.

Finis huius carminis oppido obscurus est, quidam etiam post deinde, interrogationis punctum ponunt, sed non multum iuuant sensum.

Dumq; dolet, summo uestem deduxit ab ore.

Raphael putat pro summo ore, legi posse summa ora. Quod ora cuiusque rei, non solum terrarum extremitas uocetur. Sed & os non solum de facie dicitur, quin etiam de tota qua cernitur specie Iudicet lector quod legendum existimet.

Nec uigor, & uires, & quæ modo uisa placebant.

Idem hoc in loco hypozeugma esse ait, intelligit'que aduerbium non. Verum hic locus exemplum esse poterat, negationem in priora quoque nonnunquam referri. Id fortassis plus lectorem torserit, quo pacto Echo iam in lapidem mutata Narcissum uidere potuerit. Nam quod cum eo locuta id minus mirum, quando uox manserat. Sed in fabulis rationem dare, fortassis nimium curiosum uideri poterit.

Cognita res uatis meritam per Acheides urbes

Achæidas legendum non Acheides, & patronymicum pro possessiuo & pro Græcas manifeste positum, ut sæpe in his fieri solet.

Sacra dei quondam Tyrrhena gente secutum.

Raphael exponit Tusca, ego malim Lydia uel Lyda exponere: Sequitur enim, Patria Mœnia est, id est Lydia, quod idem Tuscia exponit. Tyrrhenorum enim nomen etiam in Asia fuisse puto ἀπὸ τοῦ τύρσεων, id est, densus à cædibus, ut Diony. Halicar. libro primo exponit, atque inde ab Homero hymno quinto, unde Ouidius aliqua ex parte hanc accepisse fabulam uidetur τυρσηνοὺς uocatos. Ipse Dionysius negat Thyrrenos à Lydis colonus esse, quanquam hoc nihil ad hunc locum attinet. Nominum tamen confusio mansit, quippe de Lycaba postea dicet, qui Tusca pulsus ab urbe exilium dira pœnam pro cæde luebat. Nisi quis hoc de exule in aliena religione etiam merito dictum existimet.

Forte petens Delon Chiæ telluris ad oras.

Non parua difficultas est. Neq; enim certum est unde primum Acætes mouerit, sed neq; Home. neq; Ouid. meminit.

Quando

Quando autem Lydii erant, ex Lydia Delum petentes, Chium venire poterant. Cæterum quod postea ait: Dextera Naxos erat de longa posita dextra nimirum intelligitur, siquidem à Chio nauigabant. Ideoq; quidam non omnino temere dubitabant, sit'ne legendum Ceæ telluris. Sic enim Delum petentibus Naxos erat dextera. At non facile quicquam mutarim. Hoc obiter notandum quam Herodot. lib. 8. Ceon, & item Strabo lib. 2. eam à Ptolemæo Ciam à Latinis Ceam, vt Pli. lib. 4. cap. 12. asserit, dicí. Tetrapolin quondam dictam à quatuor vrbib⁹ quæ postea duæ fuere. Quæ vero inter Ciam & Siphnum, non Chiō, vt perperam quidā Ptolemæi habent codices, sed Ion esse ipsum Homeri sepulchro inclytā.

Sit sopor, aq; mero redeát in pectora sensus

Pleriq; libri pro aq;, legunt, atque. Sed Raphaeli placuit aq; legi, quod probo.

Corde metum, Diáq; tene

Idem Raphael, Chiáq; tene legit, at alii Diamq; legunt. Cęterum Pli lib. 4. cap. 12. ait Naxon olim etiam Diā dictam, idem Ser. in tertium. Aeneid. asseri. Ptolemæus autem Dian propè Cretam ponit à latere septentrionali, aliam à Naxo, ad quam Theseus venisse videtur, postquam occiso in Labyrintho Minotauro, cum Ariadne è Creta aufugisset, vt in octauo postea.

Protinus Aegydes rapta Minoide Dia Vela dedit

Meminit & eius insulæ, vt videtur, Homer. Odysseæ A.

Δίῃ ἀμφιρύτῃ Διονύσου μαρτυρίῃσι.

Trunca sed ostendens deiectis uulnere membris.

Vulnera omnes habent libri, sed ego in ablatiuo singulari vulnere malim.

PVBLII OVIDII NASONIS

METAMORPHOSEOS

LIBER QVARTVS.



ARGVMENTVM.

AT NON Alcithoe Mineias &c. Argumentum. Thebis cum Tiresias Eueris filius diem festum sacrorum Liberi edixisset, Alcithoe Minei filia eiusdem ciuitatis in eodem permansit iudicio, quo Pentheus, cum sororibus, quæ lanæ potius operandæ studio, quam sacrorum adesse volunt, itaq; rogata vt inter opus lanificii referret fabulas, quibus oblectarent assuetum laborem, dubitabat an de Babylonia Dercete quæ in piscem conuersa sit, an de filia quæ cessit in columbam, an de Naide nympha, quæ similiter cessit in piscem, an etiam de ea arbore, cuius poma albi coloris in sanguinem cesserunt, narraret.



T non Alcithoe Mineïas orgia censet
Accipienda Dei: sed adhuc temeraria Bacchū
Progeniem negat esse Iouis, sociasq; sorores
Impietatis habet. festū celebrare sacerdos
Immunes operū famulas, dominasq; suorū,
Pectora pelle tegi, crinales soluere uittas,
Serta comis, manibus frondentes sumere thyrsos
Iusserat, & sæuam læsi fore numinis iram
Vaticinatus erat. parent matresq;, nurusq;,
Telasq;, & calathos, infectaq; pensa reponunt,
Turaq; dant, Bacchūq; uocant, Bromiūq;, Lyæūq;,

RAPH. AT non Alcithoe. At particula est qua concinne liber libro cōnectitur. Sic Virgilius: At regina graui iandudum saucia cura. Aliæ quidem inquit omnes Thebanæ mulieres sacra Bacchi celebrabant, sed Alcithoe quadam ducta temeritate ea spernebat, Bacchumq; Iouis filium minime esse prædicabat. Ac quo tempore sacra Bacchi ab aliis celebrabantur, ipsa lanitio vnà cum sororibus & ancillis operam dabat. Earum vero vna ad leuandum laborem reliquas hortatur, vt fabularum aliquid vicissim narrent. Hac autem phantasia multas describit fabulas poeta, ac Mineidas tandem in vespertiliones conuersas fuisse narrat. Mineias: Minei filia. est enim nomen patronymicum. Mineias ¶ Orgia) dicuntur à Græcis omnia sacra Liberi patris quæ in Thracia primum ab Orpheo instituta à quo (vt tradit Diodo.) etiam Orphica fuerunt cognominata. Deinde vt scrib. Lactantius in Græciam ab eodem Orpheo inducta, & in monte Bœotiæ Thebis (vbi Liber natus est) vicino primum celebrata, qui cum frequenter citharæ cantu personaret, Citheron fuit appellatus. Citharon Orgia Illa autem primum solis mulieribus menstrua patientibus celebrari statuit, quo eas illo potissimum tempore à viris separaret. Postea aliis quoq; mulieribus, vt illa celebrarent fuit permissum. ¶ Sed adhuc) sed etiam inquit post tam grauia de Pentheo sumpta supplicia negat Bacchum Iouis esse filium. ¶ Socias impie.) nam & sorores sacra Bacchi spernebant. ¶ Festum celebrare Sacerdos.) aut Tiresias, aut quis alius sacerdos. ¶ Immunes operum) ab operationibus liberas. Baccharum autem habitus describit. Nam & ferarum pellibus induebantur, & crinibus solutis coronas imponebant, & thyrsos manibus iactabant. ¶ Calathos) cistas, ac fusorum, lanæq; repositoria. Calathus autem proprie vas in quod τὰ κάλλη ἀποτίθενται, hoc est in quod lanæ tinctæ reponuntur, vnde & nomen. Abusiue autem aliorum quoq; est repositorium. ¶ Infecta pensa) lanas colo impositas, sed nondum filatas, vel infecta, idest, tincta purpura, aliis ue coloribus. Nam inficere tingere est, vnde infectores dicuntur tinctores. Pensum autem lana dicitur à colo pendens. ¶ Thuraq; dant) sacrificant. ¶ Bacchumq; vocāt) nomina Bacchi enumerat, quibus à Bacchis inuocabatur. Bacchi nomina Bacchus. Bacchus autem dictus est ἀπὸ τοῦ βακχεύειν, hoc est ab insaniendo, quod & ipse & eius comites furere viderentur. ¶ Bromius) ἀπὸ τοῦ βρέμειν, hoc est à fremendo. Bromius. ¶ Lyæus) ἀπὸ τοῦ λύειν hoc est à soluendo, quod curas soluat vinum, vnde etiam Liber à nostris fuit appellatus, Lyæus. quod animum à curis liberet. vel vt alii volunt ἀπὸ τῆς λύσεως, hoc est à solutione foeturæ, quia in femore Iouis immaturus infans fertur fuisse insutus.

Ignigenam'q;, satum'q; iterum, solum'q; bimatrem.
Additur his Nyseus, indetonsus'q; Thyoneus,
Et cum Lenæo genialis consitor uuæ,
Nyctelius'q;, Eleleus'q; parens, & Iacchus, & Euan.
Et quæ præterea per Graias plurima gentes
Nomina, Liber habes, tibi enim inconsumpta iuuẽta,
Tu puer æternus, tu formosissimus alto
Conspiceris cœlo. tibi, cum sine cornibus astas
Virgineum caput est. Oriens tibi uictus ad usq;
Decolor extremo qua cingitur India Gange.
Penthea tu uenerande, bipenniferum'q; Lycurgum

RAPH. Ignigena (IGNIGENAM'q;) quod ex fulminis igne genitus sit. Latinum autem pro græco nomine posuit. Pyrigenes enim græce dicitur. (Satum'q; iterum) bis satum, primum in ventre Semeles, deinde in femore Iouis. (Bimatrem) quod duas matres habuisse videtur, Semelen (vt diximus) & Iouis femur. Idcirco'q; etiam Dythyrambos fuit appellatus, quod διὰ δύο θυρῶν, hoc est per duas ianuas transierit, & vterum Semeles & Iouis femur. Bacchus autem eo fingitur Iouis femini insutus (vt narrat Pli. in sexto Naturæ historiæ libro) quod Nysa Indiæ vrbs est vbi mons Merus Baccho sacer. Nam μηρὸς femen transfertur. (Additur his Nyseus) vel à Nisa Cithæronis vertice, vbi eum à nymphis nutritum fuisse iam diximus, vel à Nysa Indiæ vrbe clarissima Nyseus Liber pater est appellatus. Huic vero opinioni accedere videtur & Pomponius Mela. Sic enim in geographia scri. Vrbium quas incolunt Indi, sunt autem plurimæ, Nysa est clarissima & maxima. montium, Meros, Ioui sacer. famam hinc præcipuam habent quod in illa genitum, in huius specu Liberum arbitrantur esse nutritum. Vnde græcis authoribus, vt femori Iouis insutum dicerent, aut materia suggessit, aut error. Hæc Mela. Cæterum vt scribit Diodo. plures fuerunt Bacchi, quorum omnium gesta in vnum à poetis inferuntur. (Indetonsus'q; Thyoneus) indetonsus id est, comatus. Sic enim pingebatur. Thyoneus Thyoneus vero dictus est Bacchus ἀπὸ τοῦ θύω, quod est sacrifico, impetum facio, occido, excito, festino, vnde etiam Thyades Bacchæ dicuntur, siue potius à Thyone matre, quæ & Semele, siue nutrice, fuit denominatus. ADDI. MICYL. { De Thyone & quod hoc cognomine Semele vocata fuerit, meminit etiam interpres Apollonii libro primo Argon. afferens hanc eius nominis rationem ὅτι αἰχμάλωτον ἔχοντες αὐτὴν πα ρασύραντες οἴστρῳ καὶ ἐνθουσιαζομένην, ὁμοίως δὲ καὶ τὰς ἱεροποιούσας τῆς γαστρὸς αὐτῆς ἐνθουσιωμένας. inde enim & Thyadas appellatas παρὰ τὸ θύειν videlicet, τὸ ὁρμᾶν καὶ μαίνεσθαι, &cæt. Cæterum disputant de hoc versu grammatici: Alii enim legunt, additur his Nyseus, intonsus'q; Thyoneus, vt Nyseus sit disyllabum, græca gentilium forma: Alii Nysæus, malunt vt sit trisyllabum à Nysa, perinde vt Musæus à Musa, Timæus à τιμῇ &cæt Legunt'q;, Additur his Nyseus'q;, intonsus'q; Thyoneus. Ego vero nihil video cur prior lectio immutari debeat. Nam & Stephanus authoc est, à Nysa Nyseus: gentile disyllabum fieri, Et Nysrus trisyllabum, in disyllabum contrahi eodem modo, vt Gryneus. in Gryneus & id genus alia. } (Et Cum Lenæo) ἀπὸ τοῦ ληνοῦ, hoc est à lacu torcularis Lenæus dicitur Bacchus. Lenæus (Genialis vuæ) genio & voluptati accommodatæ. Genius enim Deus est voluptatis, vnde genialis dicitur voluptuosus. Vini autem inuentio, tum propter potus voluptatem, tum quia corpus reddit validius, grata supra modum mortalibus fuisse perhibetur. (Consitor) primus enim vini vsum hominibus ostendit. (Nyctelius) quod noctu illius sacra celebrarentur ἀπὸ τῆς νυκτός hoc est à nocte. (Eleleus'q; parens) Eleleus dictus est Bacchus Eleleus ab hac voce ἐλελεῦ, qua procedentes ad orgia celebranda, ad conferendam'q; pugnam vtebantur. Est enim hortantis aduerbium. Vinum autem hortatur ac reddit hominem ad omnia aggredienda audacem. Vnde Hora.

Quid non ebrietas designat? operta recludit, Spes iubet esse ratas, ad prælia trudit inermem, Sollicitis animis onus eximit, addocet artes. Fœcundi calices quem non fecere disertum? Contracta quem non in paupertate solutum?

Euchus (Iacchus) ἀπὸ τῆς ἰαχῆς, hoc est à clamore. Iacan (Euan) vox est bacchantium, qua Bacchus ipse significatur. (Et quæ præterea) aliis quoque multis cognominibus Bacchum inuocari ait poeta. Nam Euhyus, Bryseus, Bassareus'q; appellatur. (Tibi enim inconsumpta iuuenta) hymnum describit in Bacchum, qui in ipsius sacris canebatur. (Tu puer æternus) exponit quemadmodum iuuenta Baccho sit inconsumpta. Nunquam enim senescit, eo'q; & puer pingebatur & nudus, quod ebrii & pueris similes sunt, & omnia reuelant. (Tu formosissimus alto Cõspiceris cœlo) Liber pater (vt scribit Macro.) Sol ab antiquis esse creditus est, quam sententiã Virg. quoq; Geor. primo sequi videtur, cũ inquit. Vos ò clarissima mundi Lumina labẽtem cœlo quæ ducitis annũ Liber & alma Ceres. Omnium veco syderum Solem pulcherrimum esse constat. (Tibi, sine corni. astas Virgineum caput est) cornua idcirco attribuũtur Baccho vt scribit Sex. Pompeius, quod homines nimio vino truces fiant, modice vero sumpto hilares ac mansueti, quales sunt virgines, efficiuntur, eo'q; sine cornibus Bacchi caput virgineum esse fingitur. Cur cornua Baccho. Diodo. veco ait cornua idcirco fuisse Baccho attributa, quod primus omnium boues ad iugum iunxerit, quorum opera iacta semina fruges emiserunt. (Oriens tibi victus ab vsque) Liber pater (vt historici, in primis'q; Diodo. scribunt) primus omnium cum exercitu, in quo mulieres quoque erant furentes, in Indiam ingressus fuisse, eam'q; subegisse, ac gentem nulli vnquam hominum obnoxiam, ac sola quiete contentam, cædibus, libidinibus'q; vexasse ac polluisse, inde'q; magnificentissimum triumphum ceportasse fertur. (Ad vsque) ἀναστροφὴ est, pro, vsque ad eam partem. (Qua decolor India) idest, nigra & mali coloris. (Extremo Gange) fluuius est Indiæ vltimus Ganges. Vnde Gangeticus sinus est cognominatus. (Bipenniferum'q; Lycurgum) securem ferentem, qua vites incidebat. Nam Lycurgus iste, Lycurgus. rex fuit Thraciæ, qui cum in contemptum Bacchi vites securi succideret, sibiipsi crura amputauit. Diodo. narrat Bacchũ ex Asia in Europam transiturum cum Lycurgo Thracum rege societatem iniisse. Cum vero fœminas primũ in Thraciã velut ad amicos traiecisset, mandasse Lycurgum suis militib⁹ vt Bacchum aggrederentur, ipsum'q; ac pellires omnes obtruncarent. De his certior factus Liber pater à quodam indigena Tharope nomine, cum nõdum milites transfretassent, amicorum præsidio occulte ad exercitum redit. Lycurgus pellices aggressus omnes interemisse dicitur. At Bacchus exercitu traiecto, Thracem pugna superatum, captum'q; oculis priuauit, illius domesticis cruci affixis, Tharopi vero beneficii memor Thracum imperium concessit, ac ritum orgia celebrandi tradidit. Fuit etiam Lycurgus Lacedæmoniorũ rex qui ipsis leges condidit. Alius item fuit Nemeæ regionis rex, cuius filius ab Hipsipyle Thoantis regis filia educat⁹ fertur. ADDI. {Videtur Ouidi. ad Homeri locum respexisse qui est Iliados sexto. Ibi enim Lycurgus dicitur Bacchi τιθήνας, hoc est, nutrices bipenni, siue securi persecutus esse, eo'q; postea à Ioue oculis priuatus. Versus Homeri sunt.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος υἱὸς κρατερὸς Λυκόοργος
Δὴν ἦν, ὅς ῥα θεοῖσιν ἐπουρανίοισιν ἔριζεν,
Ὅς ποτε μαινομένοιο Διωνύσοιο τιθήνας
Σεῦε κατ' ἠγάθεον Νυσήϊον. αἳ δ' ἅμα πᾶσαι
Θύσθλα χαμαὶ κατέχευαν ὑπ' ἀνδροφόνοιο Λυκούργου
Θεινόμεναι βουπλῆγι, Διώνυσος δὲ φοβηθεὶς
Δύσεθ' ἁλὸς κατὰ κῦμα, Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ.
Τῷ μὲν ἔπειτ' ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες
Καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου πάϊς.

Alii autem fabulæ addunt etiam in furorem versum postea, & dum vites incidere parat, sibi ipsi crura amputasse. }

(SACRILEGOS)

Sacrilegos mactas, Tyrrhena'que mittis in æquor
Corpora. tu biiugum * pictis insignia frænis
Colla premis lyncum. Bacchæ, Satyri'que sequuntur.
Qui'que senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.
Quacunque ingrederis clamor iuuenilis, & una
Fœmineæ uoces, impulsa'que tympana palmis,
Concaua'que æra sonant, longo'que foramine buxus.
Placatus, mitis'que rogant Ismenides, adsis,
Iussa'que sacra colunt. solæ Mineides intus
Intempestiua turbantes festa Mineruа,
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice uersant,
Aut hærent telæ, famulas'que laboribus urgent.
E quibus una leui deducens pollice * filum,
Dum cessant aliæ, commenta'que sacra frequentant,
Nos quoque, quas Pallas melior Dea detinet, inquit,
Vtile opus manuum uario sermone leuemus.
Per'que uices aliquid, quod tempora longa uideri
Non sinat, in medium uacuas referamus ad aures.
Dicta probant, primam'que iubent narrare sorores.
Illa quid è multis referat, nam plurima norat,
Cogitat, & dubia est de te Babylonia narret
Derceti, quam uersa quammis uelantibus artus
Stagna Palæstini credunt coluisse figura.
An magis ut sumptis illius filia pennis
Extremos altis in * turribus egerit annos.

RAPH. ¶SACRILEGOS) sacrorum tuorum violatores. Nã (vt refert Diodo.) Bacchus orbẽ terrarũ sacrilegis ac Deorum contemptoribus purgauit. ¶Tyrrhenaq; corpora) Tyrrhenorum nautarum, vt in superiore libro poeta narrauit. ¶Tubiiugum lyncum) biiugarum. nam lynces Liberi patris currum trahere dicuntur. Sunt autem feræ pellem maculis distinctã habentes. Vnde Virg.

Comites Bacchi. Quid lynces variæ? Comitatum autem Bacchi & Statius eleganter describit, cum inquit. Effigiæ dextra leuaq; sequũtur Lynces, & vda mero lambũt retinacula tigres. Post exultantes spolia armentalia portant, Seminecesq; lupos, scissasq; mimallones vrsas. Nec comitatus iners, sunt illic ira, furorq;, Et metus & virtus, & nunquam sobrius ardor, Succiduiq; gradus & castra simillima regni. Curiosus cætera videat quæ sequuntur.

Satyri ¶Satyriq; sequuntur) Satyri (vt inquit Plinius) nihil aliud hominis quàm figuram habent. In Aethiopia nascuntur, aduncis naribus, aspera cornibus fronte, pedes caprinos habentes. Illorum saltatione ac iocis & risu plurimum oblectabatur Bacchus.

Silenus ¶Quiq; senes) periphrasis est Sileni, qui Bacchi fuit pædagogus, atq; educator eiq; plurimum ad virtutem & gloriam resq; bellicas profuit. Silenus autem à Sileno Nyseorum rege originem duxit, qui circa lumbos caudã habuit. Quam & posteri eius omnes gestasse feruntur. ¶Ferula) virgultum est leuissimum, quo senes inter ambulandum etiam nunc vti solent. ¶Pando) curuo. ¶Asello) Nam asello vehitur Silenus Bacchum sequens ¶Concauaq; æra sonant) cymbala ærea. ¶Longoq; foramine bu.) Periphrasis est tibiæ, quæ ex buxo fieri solet. ¶Solæ Mineides) quodam furore Bacchico videtur poeta in laudes Bacchi referendas excurrisse, quare nunc ad Mineidas illius contemptrices refert orationem. ¶Intus) intra domum clausæ, cum aliæ omnes se in Cithæronem contulissent. ¶Intempestiua Minerua) lanificio tempori non conuenienti. Est autem metonymia, nam Mineruam lanificii inuentricem pro ipso lanificio posuit. ¶Aut lanas du.) aut subtegmen filant inquit, aut stamen, aut texunt. ¶Dum cessant aliæ) ociantur festa Bacchi celebrantes. ¶Commenta ficta. ¶Leuemus) leue faciamus. ¶In medium) in commune, & voluptatem communem. ¶Aures vacuas) ociosas. ¶Illa quid è multis) pulchra phantasia ad complures narrandas ingreditur transformationes poeta. Ac

Dercetis in piscem. eas quidem, quæ à poetis attinguntur plenius, quæ vero obscuræ sunt, minusq; celebratæ, breuissimæ percurrit, cum earum vsus nullus sit futurus. ¶Dirce Babylonia) Dirce quidem ferè in exemplaribus legitur, egoq; hactenus sic putaui esse legendum. Nunc vero & annotatione Hermolai Barbari, viri in primis docti, cuius morte maximam iacturam nuper disciplinæ omnes fecere, & quod ita in vetustis codicibus scriptum est, Derceti existimo esse legendum. Nam Dercetis quæ & Δερκετὼ Actesia vocatur, & à barbaris Atergatis. Dea est eadem cum Rhea, quam Syri piscium abstinentia colunt. Vnde & nomen, vt Athenæus Author est, quasi ἄτερ γάτιδος, hoc est Syrorum lingua, sine piscibus. Cornutus vero scribit etiam columbas vetari mensis, quasi duobus elementis naturæ maximis parti iubente numine aeri & aquæ. Diodo autem libro tertio, Iuxta Ascalonem, inquit, lacus est vbi templum insignis Deæ, quam Syri vocant Dercetum, hoc est Δερκετὼ muliebri facie, reliquum vero corpus figura piscis, cuius filia Semiramis à columbis educata sit, & ob id sacras genti aues eas esse Atergatis. cui quidem Venus obuia facta amorem cuiusdam formosi adulescentis sibi sacrificantis iniecit, ex quo quidem cum filiam Dea suscepisset, sui erroris pudore ducta, adolescentem ab se remouit. **a.l. pictisq;** Filiam vero in loca quædam deserta & saxosa, in quibus plurimæ erant columbæ exposuit. Illa vero quasi diuino nutu ab auibus fuit enutrita. At Dea pudore, doloreq; compulsa cum se in stagnum abiecisset, in piscem fuit conuersa. Vnde & Syri, & piscibus illius stagni abstinent, & templum, iuxta lacum ipsum illi Deæ, quam Dercetum vocant facie hominis, reliquis corporis partibus piscis, ædificarunt. ***Fusum vetus co. refert.** {Apud **ADDI.** Athenæum lib. 8. ita legitur. Ἀντίπατρος ὁ Ταρσεὺς λέγεσθαί φησι πρός τινων, ὁ Γάτις ἡ Σύρων βασίλισσα οὕτως ἦν ὀψοφάγος, ὥστε κηρύξαι ἄτερ Γάτιδος μηδένα ἰχθὺν ἐσθίειν. ὑπ' ἀγνοίας δὲ τοὺς πολλοὺς αὐτὴν μὲν Ἀτεργάτιν ὀνομάζειν, ἰχθύων δὲ ἀπέχεσθαι. & rursum, ἡ δὲ Ἀτεργάτι, ὥσπερ Ξάνθος λέγει, ὁ Λυδὸς ὑπὸ Μόψου τοῦ Λυδοῦ ἁλοῦσα ***a.l. montibus** κατεποντίσθη μετὰ Ἰχθύος τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ περὶ Ἀσκάλωνα λίμνῃ διὰ τὴν ὕβριν, καὶ ὑπὸ τῶν ἰχθύων κατεβρώθη. Ex quibus clarius aliquanto ea patent, quæ hic à Regio obscure tradũtur. Meminit autem huius deæ etiam Plinius lib. 5. cap. 25. & Strabo libro. 16. cuius hæc sunt verba: ὑπέρκειται δὲ τοῦ ποταμοῦ (Euphratem intellige) ἡ Βαμβύκη, ἣν καὶ Ἔδεσσαν, καὶ Ἱερὰν πόλιν καλοῦσιν, ἐν ᾗ τιμῶσι τὴν Συρίαν θεὸν τὴν Ἀταργάτιν. Apud Lucianum tamen disputatur, vtrum dea hæc Iuno, an Rhea magis accipienda sit, Sed plura qui volet, ex sermone illius petat, qui περὶ τῆς Συρίας θεοῦ inscribitur.} ¶Palæstini) autem populi sunt Syriæ, Arabiæ conterminiã Palæstina vrbe, regioneq; dicti. Stagnum sanè illud in quod se Dercetis abiecisse fertur, est iuxta Ascalonem Syriæ vrbem, vt Diodo. scribit. **Nais in piscem.** ¶Coluisse) habitasse, neque mutasse legendum est, vt in plerisq; codicibus est deprauatum.

Semiramis ¶An magis vt sum.) Semiramis Dercetis Deæ filia miro quodam modo à columbis coagulato lacte è proximis pastorum mapalibus rapto nutrita fuit, vnde & Semiramis fuit appellata. Nam Syrorum lingua semiramides vocantur columbæ, quas Syri vt Deas colunt. Semiramis vero post maxima bella confecta, Babylonemq; ædificatam, cum insidias sibi à filio strui comperisset, omni iniuria illi remissa, præfectis omnibus mandauit, vt filio tanquam regi parerent, è vestigioq; euanuit ad Deos (vt creditum est) translata. Quidam fabulantur illam in columbam fuisse conuersam, quorum opinionem etiam Ouid. sequitur. Compluribus enim columbis domum ingressis & illam cum reliquis auolasse putant. Quo factum est, vt Syri columbam vt Deam colant, immortalem reginam arbitrati. Imperauit autem Semiramis vniuersæ Asiæ præter Indos, vixitq; annos duos & sexaginta, cum quadraginta duobus regnasset. Hæc Diodorus.

RAPH. ¶ NAIS an vt cantu) que nam hæc fuerit Nais mihi parum est compertum. Nympha quædam quæ carminibus & herbis iuuenes quosdam se clamoribus infestantes in mutos pisces transmutauit, ac tandem ipsa quoque facta est piscis. ADDI. {Fuit autem multarum nomen hoc proprium. Nam & Amphionis filia, ex Aedone Nais fuit. & Naidis nymphæ meminit Pausanias in Arcadicis, Naidis meretricis Athenæneus lib. decimotertio.} ¶ An quæ poma alba) Mori arboris est periphrasis. Morus enim arbor poma primum quidem alba, deinde nigra Pyrami ac Thisbes sanguine effecta ferre cœpit. Mam Pyramus iuuenis, & Thisbe puella cum domos contiguas haberent se mutuo amare cœperunt cum autem se amplecti aliter non possent, egredi vrbem ad constitutum locum decreuerunt. Quo quidem cum prior peruenisset Thisbe, leæna illac transeunte perterrefacta in antrum vicinum confugit. Pyramus deinde adueniens cum velum, quod fugienti Thisbe è capite deciderat, cruentatum reperisset, eam putans à feris fuisse laceratam, gladio quem secum habebat sub moro arbore incubuit, cuius sanguine quidem mora effecta fuere nigra, cum antea candida fuissent. Thisbe autem ex antro egressa, cum Pyramum vulnere confectum vidisset, eodem se gladio confodit. Sanè Pyramus non solum viri est proprium sed etiam fluuii nomen, qui per angustias Tauri montis in Ciliciam defertur. Thisbe quoque & mulieris & vrbis est nomen, vnde Thisbeus declinatur. ¶ Contiguas) se in vicem tangentes. ¶ Semiramis) Nini Assyriorum regis vxor fuit, magno mulier animo, quæ mortuo marito sexum mentita, ac se filium esse simulans successit. ac vt virum gestorum gloria superaret, inter ea quæ præclara gessit, Babylonem vrbem condidit, cuius mœnia ambitu trecenta stadia & sexaginta complectebantur, frequentibus turribus ac magnis ornata, vt Diodorus ac ferè historici, & Græci & latini scribunt. ¶ Altam vrbem) ad murorum ac ædium magnificentiam respexit, qua facile alias vrbes Babylon superabat. ¶ Coctilibus muris) latericiis & coctis lapidibus constructis. ¶ Primosq; gradus) primos amoris gradus visum & colloquium esse constat, reliqui vero sunt tactus, oscula, concubitus. ¶ Tædæ iure) nuptiarum ac legitimo iure. ¶ Sed vetuere patres) fatue quidem hoc esse dictum videtur. Si enim vetuere, quo modo vetare non potuerunt? Verum acute simul & lepide est dictum. Vetuerunt enim ne nuptiarum iure coirent, prohibere autem non potuerunt ne animis, affectuq; copularentur. ¶ Tenui rima) subtili & parua scissura. ¶ Duxerat) contraxerat. ¶ Id vitium nulliq;) illa inquit rima à nullo vnquam fuerat animaduersa. ¶ Notatum) animaduersum. Est autem ordo: O amantes primi vidistis id vitium nulli notatum per longa secula. ¶ Quid non sentit amor?) parenthesis est, rationem continens, cur amantes primi rimam illam notarint. ¶ Inq; vices fuerat) hoc est postquam vicissim suspirauerant. ¶ Quantum erat) ac si dicerent minimum erat, vt permitteres nos toto corpore copulari. ¶ Vel ad oscula danda pateres) hoc est saltem aperiri tantum deberes, vt nos inuicem osculari possemus. ¶ Vel) saltem. ¶ Sub noctem) circa noctem, adueniente nocte. ¶ Non peruenientia contra) hoc est quæ ad alteram partem non perueniebant. ¶ Nocturnos ignes) stellas, quæ aurora adueniente auferri videntur. ¶ Pruinosas) pruina obrutas. est autem pruina ros congelatus. ¶ Coire) conuenire. ¶ Multa prius questi) de parentibus suis. ¶ Nocte silenti) media, quæ & intempesta dicitur, quod illo tempore omnia sileant animalia. ¶ Fallere custodes) decipere ianuarum custodes, qui ianitores vocantur. ¶ Foribus) domibus, à parte enim totum intelligimus. ¶ Excedere) exire. ¶ Tecta) domos. ¶ Spatiantibus) in magno agri spatio obambulantibus. Nam spatiari nihil aliud est (vt ait Macrobius) quàm in spatio lati itineris obambulare. ¶ Ad busta Nini) ad sepulchrum Nini Assyriorum regis. Bustum autem proprie dicitur locus, vbi cadauera comburebantur. ¶ Ardua) alta. ¶ Morus) morus autem arbor est, quæ (vt scribit Plinius) serotino germinatu floret, nec nisi exacto frigore germinat, ob id μωρὸς per antiphrasin dicta sapientissima arborum.

Mora ex albis nigra.

Pyramus & Thisbe.

Alibi leg. tectus.

Semiramis

a. Lin.

Amoris gradus

Nais an ut cantu, nimiumq; potentibus herbis
Verterit in tacitos iuuenilia corpora pisces,
Donec idem passa est. an quæ poma alba ferebat,
Vt nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
Hæc placet, hæc quoniam uulgaris fabula non est.
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pyramus & Thisbe vrbis Babyloniæ, quam Semiramis regina muro cinxerat, & ætate & forma pares, cum in propinquo habitarent, rima parietis, & colloquii & amoris initia inter se pignerati pacti sunt. Constituerunt itaq; vt matutino tempore ad monumentum Nini regis sub arborem morum conuenirent ad amorem. Et cum celerius sub lucem Thisbe nacta occasionem ad destinatum locum venisset, conspectu leænæ exterrita abiecto amictu in syluam refugit. At fera a recenti præda cum ad fontem vicinum tumulo sitiens decurreret, relictam vestem cruento ore lacerauit. Post cuius discessum, Pyramus cum ad eundem venisset locum, & amictum sanguine aspersum inuenisset, existimans amicam a fera consumptam, ferro se sub arbore interfecit. Deinde Thisbe deposito metu, cum ad eundem fuisset reuersa locum, & comperisset se causam mortis adolescenti extitisse, ne diutius dolori superesset, eodem ferro se traiecit, quorum cruore morus arbor aspersa, quia spectaculi fuerat inspectrix testis: poma quæ gerebat alba, in conscium sanguineum vertit colorem.

Pyramus & Thisbe iuuenũ pulcherrimus alter,
Altera, quas oriens habuit, prælata puellis,
Contiguas habuere domos, ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam, primos'q; gradus uicinia fecit.
Tempore creuit amor. tædæ quoq; iure coissent,
Sed uetuere patres, quod non potuere uetare.
Ex æquo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest. nutu, signis'q; loquuntur.
Quoq; magis tegitur, * tanto magis æstuat ignis.
Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim,
Cum fierit, paries, domui communis utriq;.
Id uitium nulli per secula longa notatum,
(Quid non sentit amor?) primi uidistis amantes,
Et uocis fecistis iter, tutæ'q; per illud
Murmure blanditiæ minimo transire solebant.
Sæpe ubi constiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
In'q; uices fuerat captatus anhelitus oris,
Inuide dicebant paries quid amantibus obstas?
Quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi?
Aut hoc si nimium est, uel ad oscula danda pateres.
Nec sumus ingrati. tibi nos debere fatemur,
Quod datus est uerbis ad amicas transitus aures.
Talia diuersa nequicquam sede locuti
Sub noctem dixere uale, parti'q; dedere
Oscula quisq; suæ non peruenientia contra.
Postera nocturnos aurora remouerat ignes,
Sol'q; pruinosas radiis siccauerat herbas,
Ad solitum coiere locum. tum murmure paruo
Multa prius questi, statuunt sub * nocte silenti
Fallere custodes, foribus'q; excedere tentent,
Cum'q; domo exierint, urbis quoq; tecta relinquãt.
Ne'ue sit errandum lato spatiantibus aruo,
Conueniant ad busta Nini, lateant'q; sub umbra
Arboris. Arbor ibi niueis uberrima pomis
Ardua morus erat gelido contermina fonti.

¶ TARDE)

Pacta placent. & lux tarde discedere uisa
Præcipitatur aquis, & aquis nox exit ab iisdem.
Callida per tenebras uersato cardine Thisbe
Egreditur,fallitq; suos,adopertaq; uultum
Peruenit ad tumulum,dictaq; sub arbore sedit.
Audacem faciebat amor, uenit ecce recenti
Cæde leæna boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim uicini fontis in unda.
Quam procul ad Lunæ radios Babylonia Thisbe
Vidit,& obscurum timido pede fugit in antrum.
Dumq; fugit,tergo uelamina lapsa reliquit.
Vt lea sæua sitim multa compescuit unda,
Dum redit in syluas,inuentos forte sine ipsa
Ore cruentato,tenues laniauit amictus.
Serius egressus uestigia uidit in alto
Puluere certa feræ,totoq; expalluit ore
Pyramus. ut uero uestem quoq; sanguine tinctam
Repperit,una duos inquit nox perdet amantes.
E quibus illa fuit longa dignissima uita.
Nostra nocens anima est. ego te miseranda peremi,
In loca plena metus,qui iussi nocte uenires,
Nec prior huc ueni. nostrum diuellite corpus,
Et scelerata fero consumite uiscera morsu,
O quicunq; sub hac habitatis rupe leones.
Sed timidi est optare necem. uelamina Thisbes
Tollit,& ad pactæ * secum fert arboris umbram. *.a.l.pfert
Vtq; dedit notæ lachrymas,dedit oscula uesti,
Accipe nunc inquit nostris quoq; sanguinis haustus,
Quo'q; erat accinctus, demisit in ilia ferrum.
Nec mora,feruenti moriens è uulnere traxit,
Et iacuit resupinus humo. cruor emicat alte
Non aliter,quàm cum uitiato fistula plumbo
Scinditur,& tenui stridente foramine,longas
Eiaculatur aquas,atq; ictibus aera rumpit.
Arborei fœtus aspergine cædis,in atram
Vertuntur faciem, madefactaq; sanguine radix
Purpureo tingit pendentia mora colore.
Ecce metu nondum posito,ne fallat amantem
Illa redit,iuuenem'q; oculis,animo'q; requirit,
Quanta'q; uitarit narrare pericula gestit.
Vtq; locum,& uisam cognoscit in arbore formam,
Sic facit incertam pomi color,hæret an hæc sit.
Dum dubitat,tremebunda uidet pulsare cruentum
Membra solum,retro'q; pedem tulit,ora'q; buxo
Pallidiora gerens,exhorruit æquoris instar,
Quod fremit, exigua cum summũ stringitur aura.
Sed postquam remorata suos cognouit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos,
Et laniata comas,amplexa'q; corpus * amatum, * Ve. cor. ha amãtis.
Vulnera suppleuit lachrymis,fletum'q; cruori
Miscuit,& gelidis in uultibus oscula figens,
Pyrame clamauit,quis te mihi casus ademit?
Pyrame responde tua te charissima Thisbe
Nominat. exaudi,uultus'q; attolle iacentes.
Ad nomen Thisbes oculos iam morte grauatos

Ouid. Metam.

RAPH. (TARDE) affectum exprimit amantium, quibus dies maxime longus videtur, in cuius noctem conuenire statuerunt. Præcipitatur aquis) in aquas Oceani, ex opinione autem vulgari hæc dicuntur. Neque enim Sol in aquas descendit. Et aquis nox exit ab iisdem) vbi enim Sol occidit, inde nox videtur oriri. Versato) reuoluto, hoc est aperta ianua. Adopertaq; vultum) vultum coopertum habens, ne sicui forte obuiaret, agnosceretur. Dictaq; sub arbore) constituta. Audacem faciebat amor) causam reddit cur tam audax esset puella, vt noctu sola in agro resideret. Venit ecce recenti) Ecce aduerbium semper fere aliquid repentini, insperatiq; mali significat. Vt Virgi. Ecce autẽ gemini à Tenedo tranquilla per alta. hoc autem & Asconius notat, qui ait hoc proprium esse Ciceronis, vt in rebus improuisis hac particula Ecce vtatur. Oblita rictus) hoc est ora spumantia sanguine boum infecta habens. Depositura sitim) hoc est potatura in vicino fonte. Timido Pede) trepidis pedibus ac festinantibus. Vt enim trepidum pro timido, sic timidum pro trepido eleganter ponitur. Vt lea) postquam leæna, vtroque enim dicitur modo. Compescuit) placauit. Laniauit) lacerauit. Serius egressus) sero tarde quidem significat, sed ita, vt post amissam opportunitatem aliquam fere ponatur. Amictus) velum. Vestem) velum. E quibus illa) Thisbe, quam idcirco vita dignissimam fuisse ait Pyramus, quia & promissis stetit, & longe ante se ad constitutum locum venit. Nostra nocens anima est) animam pro vita sæpenumero accipi notum est. Ego te miseranda peremi) se necis Thisbes, quam à leæna dilaniatam putabat, Pyramus causam fuisse profitetur. Peremi) necaui, cum maximo autem affectu hæc à Pyramo referuntur. In loca plena metus) causam assignat Pyramus cur ipse interfecit Thisben. Qui iussi) quia ego iussi, est enim relatiuum causam exprimens. Nostrum diuellite corpus) apostrophe ad leones à quibus Pyramus dilaceratam putabat Thisben. Sub hac rupe) sub hoc saxo, in hac spelunca. Propinqua enim spelunca erat in quam refugerat Thisbe. Sed timidi est optare necem) cum sibi vir fortis eam consciscat. Pactæ arboris) constitutæ. Ferrum) ensem per metonymiam. Ex ferro nanque enses conficiuntur. Emicat) exilit. Non aliter quàm cum) pulchra similitudine ostendit poeta quàm alte ex Pyrami vulnere sanguis exiliret. Quàm cum vitiato fistula plumbo) fistula per quàm aqua deducitur, ex plumbo ferè fieri consueuit, dicta quod fistulæ & tibiæ similis sit. Vitiato plumbo) corrupto, fracto. Eiaculatur) longe eiicit. Atque ictibus aera rumpit) aquæ emissione aerem penetrat. Arborei fœtus) mora arboris illius fructus. Aspergine cædis) sanguinis aspersione. In atram faciem) in nigram figuram. Madefactaq;) quæ copula hoc loco pro quia est accipienda. Causam enim assignant cur mora ex albis purpurea fuerint effecta. Gestit) cupit. Vtq; locum) postquam locum, inquid, & visam arboris figuram Thisbe cognoscit, tamen colore mororum, quæ ex albis rubicunda fuerant effecta redditur incerta. Pomi color) fructus mori arboris color ex albo in rubicundum transmutatus. Pomum autem generale nomen est omnium fructuum, quicunque in arboribus nascuntur, siue molles, siue duros cortices habeant, quamuis quidam aliter sentiant. Hæret) dubitat an illa sit arbor sub qua pauloante sederat. Tremebunda) palpitantia. Pulsare) percutere. Nondum enim mortuus erat Pyramus. Retroq; pedem tulit) retrocessit. Exhorruit) turbata est. Aequoris instar) ad similitudinem maris. Instar autem indeclinabile nomen est, ac interdum ad similitudinem, interdum significat ad æquiparationem, quamuis sine præpositione ponatur. Virgilius, Instar montis equum diuina Palladis arte ædificant. Quod fremit) strepit. Cum summum stringitur) quando in superficie raditur, ac leuiter à vento attingitur. Claro plangore) magno eiulatu. In gelidis vultibus) in frigida facie Pyrami morientis. Suppleuit) impleuit. Quis te mihi casus ademit) eripuit. Sunt autem querelæ maxime amanti conuenientes.

Pyramus erexit, uisaq; recondidit illa.
Quæ postquam uestemq; suam cognouit,& ense
Vidit ebur uacuum, tua te manus in quit, amorq;
Perdidit infelix. est & mihi fortis in unum
Hæc manus. est & amor. dabit hic in uulnera uires.
Persequar extinctum, letiq; miserrima dicar
Causa, comesq; tui, quiq; a' me morte reuelli
Heu, sola poteras, poteris nec morte reuelli.
His tamen amborum uerbis estote rogati
O multum miseriq; mei, illiusq; parentes,
Vt quos certus amor, quos hora nouissima iunxit,
Componi tumulo non inuideatis eodem.
At tu quæ ramis arbor miserabile corpus
Nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
Signa tene cædis, pullos'q;,& luctibus aptos
Semper habe fœtus, gemini monumenta cruoris.
Dixit,& aptato pectus mucrone sub imum
Incubuit ferro, quod adhuc a' cæde tepebat.
Vota tamen tetigere Deos, tetigere parentes,
Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater.
Quod'q; rogis superest. una requiescit in urna.

ARG. FABVLAE SEQ.

Sol Leucothoen ex Eurynome, & Orchamo Achæmeniæ principe origine Beli genitam, Climene Rhodoq; item Circes matri,& Clytiæ, quarũ pulchritudine ante solicitum animum egerat, prælatam dilexit. Et cupiens vt in antedictis cupiditatem sedare, in specie matris puellæ Eurynomes cõuersus virginem deceptam dolo vitiauit. Cuius adulterio Clytia incensa, cui antea sociatus fuerat Sol, parenti puellæ indicauit. Quam ille cum terræ defodisset, viator admissi misericordiã exhibens deducto solo, cui subiecta fuerat, pro ea virgã tinctam nectare, quæ gratissima deis, hominibusq; esset, extulit, quæ thurea appellatur. hæc Hesiodus indicat.

Desierat, medium'q; fuit breue tempus,& orsa est
Dicere Leuchothoe uocem tenuere sorores.
Hunc quoq; syderea qui temperat omnia luce,
Cepit Amor Solem. Solis referamus amores.
*Primus adulterium Veneris cum Marte putatur
Hic uidisse Deus uidet hic Deus omnia primus.
Indoluit facto, Iunonigenæ'q; marito
Furta tori; furti'q; locum monstrauit at illi
Et mens,&, quod opus fabrilis dextra tenebat,
Excidit. extemplo graciles ex ære cathenas,
Retia'q;,& laqueos, quæ lumina fallere possent,
Elimat, non illud opus tenuissima uincant
Stamina, non summo quæ pendet aranea tigno.
Vt'q; leues tactus, momenta'q; parua sequantur
Efficit,& lecto circundata collocat apte.
Vt uenere torum coniux,& adulter in unum,
Arte uiri, uinclis'q; noua ratione paratis,
In mediis ambo deprensi amplexibus hærent.
Lemnius extemplo ualuas patefecit eburnas,
Admisit'q; Deos. illi iacuere ligati
Turpiter. atq; aliquis de Diis non tristibus, optat
Sic fieri turpis. Superi risere, diu'q;
Hæc fuit in toto notissima fabula cœlo.
Exigit indicii memorem Cythereia pœnam.
In'q; uices illum tectos qui læsit amores,
Lædit amore pari. quid nunc Hyperione nate
Forma, color'q; tibi, radiata'q; lumina prosunt.
Nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,

RAPH. ¶ E R Exit) extulit, aperuit. ¶ Recondidit) iterum condidit,& occultauit, & clausit. ¶ Vestemq; suam) velum suũ quo deceptus Pyramus seipsum interfecerat. ¶ Ebur vacuum ense), i. eburneam vaginam ense carentem. ¶ Tua te manus inquit, amorq;) teipsum, inquit, ob amorem quo me prosequebaris, interfecisti. ¶ In vnum) ad hoc vnum, vt meipsam interficiam. ¶ In vulnera) ad vulnera mihi ipsi inferenda. ¶ Reuelli) separari. ¶ Cert⁹ amor) verus. ¶ Nõ inuideatis) non prohibeatis nostris votis inuidẽtes. ¶ Cõponi) cõdi, ac simul sepeliri. ¶ Pullos) nigros. ¶ Monumẽta) memoriã. ¶ Gemini cruoris) sanguinis duorum Pyrami & Thisbes. ¶ Aptato mucrõe) apposita cuspide. ¶ Sub imum pectus) ad infimam pectoris partem. ¶ Ferro) ensi, quo seipsum pauloante trãsfixerat Pyramus. ¶ Vota) preces. ¶ Tetigere) commouere. ¶ Permaturuit) perfecte maturuit. ¶ Quodq; rogis superest) cinis & ossa rogis superesse solent. ¶ Desierat) loqui subaudiatur & Alcithoe. Finem enim suæ narrationi imposuerat. ¶ Vocem tenuere) siluerũt. ¶ Leucothoe) soror Alcithoes. Antequã narret, quemadmodum Leucothoe Orchami regis Achæmeniæ,& Eurynomes filia in arborem thuris fuerit conuersa, exponit adulterium Martis cũ Venere. Sol enim Martem olim cum Venere coeuntem Vulcano eius marito indicauit, qui indignatus retibus tenuissimis cubile circundedit, quibus coeuntem Martem cũ Venere ita implicuit, vt nullo pacto disiungi possent. Patefacto deinde cubiculo omnium Deorum oculis spectãdos subiecit, quare Ven⁹ idignata Soli Leucothoes amorem immisit, qui vt commodius ea potiretur, se in matris Eurynomes figuram conuertit. Cum vero Orchamus pater eam vitiatam esse indicio Clytiæ Solis amicæ cognouisset ipsam defodit i terram. Sol vero amicam miseratus eam in thuris arborem cõmutauit. ¶ Hunc quoq;) ac si diceret, non solum mortales cupiũtur amore, sed Dii quoque, & quidẽ clarissimi. ¶ Videt hic Deus omnia primus) causa est cur Sol putetur omnium primus Martis adulterium cũ Venere vidisse. Quare hæc particula nam subaudienda videtur. Hic autẽ sensus ex Homero sumptus esse videtur, vt Pli. quoq; in .ii. naturalis hist. libro testatur cum ait Solem commendans. Hic suum lumen cæteris quoq; syderibus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens, vt princi pi literarum Homero placuisse in vno eo video. Hoc vero i duodecimo Odysseę scribit. Homer. {Versum intelligit ἠέλιον, ὃς πάντ' ἐφορᾷ, καὶ πάντ' ἐπακούει. Fabula autem de cõcubitu Veneris & Martis, describitur Odysseę. ix.} ¶ Iunonigenæ) ex Iunone genito, Vulcanum enim solum Iuno ex Ioue suscepit. ¶ Furta) stupra, & adulteria, quod furtim fiant. ¶ Graciles) tenues atque subtiles. ¶ Quæ lumina fallere possent) quæ oculos decipere valerent. ¶ Elimat) efficit lima. ¶ Aranea) tela aranearũ. ¶ Vtq; leues tactus) significat retia ea ita mollia fuisse ac flexibilia, vt ne si tangerentur, quidem sentiri possent, ac facile rebus omnibus cederent. ¶ Parua momẽtaq;) parua obstacula, ne parum resistere viderẽtur. ¶ Deprẽsi) in re prohibita inuenti. Nam deprehẽdi proprie quis in re min⁹ honesta dicitur. ¶ Lemnius) Vulcanus qui cum deformis nat⁹ esset. Iunoniq; contra Iouem auxilio esset, vt ipse in .i. Iliados narrat ab Ioue ipso è cœlo fuit in Lemnum insulã pręcipitatus, ibiq; à populo, qui Sinties tũ dicebantur, fuit exceptus. ¶ Admisitq; Deos) aduocauit Deos ad spectaculũ Veneris & Martis, qui ita ligati in lecto iacebãt, vt se dissoluere non possent. ¶ Atq; aliquis de Diis) eum fuisse Mercurium ferunt. {Vt quidem Lucianus ludendo fingit.} ¶ Cythereia) Ven⁹ à Cytheris insula dicta, ad quam primũ è mari nata, cõcha peruenisse dicitur. ¶ Memorem pœnam) aut hyppallage, est memor Cythereia, aut quã in memoria habebat vt Virg. Sęuę memorẽ Iunonis ob iram. ¶ Inq; vices) vicissim, è cõtrario. ¶ Hyperiõe nate) Sol Hyperionis Titanis, ex Thia, vt scribit Hesiodus, vt vero in Hymnis Home. ex Euryanassa sorore, filius fuit simul cũ Luna & Aurora. Vnde Hyperionides quoque Sol ipse & Hyperion nomine patris interdum à poetis vocatur. Est autem apostrophe ad Solẽ.

Leucothoe

Adulteriũ Veneris cũ Marte

Ven⁹ i thuris arbo. à Sole cõmutata.

ADDI.

Lemnius

ADDI.

Cythereia

Hyperion

Vreris igne nouo, qui'q; omnia cernere debes,
Leucothoen spectas, & uirgine figis in una,
Quos mundo debes, oculos. modo surgis Eoo
Temporius cœlo, modo serius incidis undis,
Spectandi'q; mora brumales porrigis horas.
Deficis interdum, uitium'q; in lumina mentis
Transit, & obscurus mortalia pectora terres.
Nec tibi, quod Lunæ terris propioris imago
Obstiterit, palles. facit hunc amor ipse colorem.
Diligis hanc unam, nec te Clymene'q;, Rodos'q;,
Nec tenet Aeææ genitrix pulcherrima Circes,
Quæ'q; tuos Clytie quamuis despecta* petebat
Concubitus, ipso'q; illo graue uulnus habebat
Tempore. Leucothoe multarum obliuia fecit,
Gentis odoriferæ, quam formosissima partu
Edidit Eurynome, sed postquam filia creuit:
Quam mater cunctas, tam matrem filia uicit.
Rexit Achæmenias urbes pater Orchamus, is'q;
Septimus à prisco numeratur origine Belo.
Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum,
Ambrosiam pro gramine habent. ea fessa diurnis
Membra ministeriis nutrit, reparat'q; labori.
Dum'q; ibi quadrupedes cœlestia pabula carpunt,
Nox'q; uicem peragit, thalamos Deus intrat amatos
Versus in Eurynomes faciem genitricis, & inter
Bis sex Leucothoen famulas ad lumina cernit
Leuia uersato ducentem stamina* fuso.
Ergo ubi, ceu mater charæ dedit oscula natæ.
Res ait arcana est, famulæ discedite, ne'ue
*Eripite arbitrium matri secreta loquendi.
Paruerant, thalamo'q; Deus sine teste relictus,
Ille ego sum dixit, qui longum metior annum.
Omnia qui uideo, per quem uidet omnia tellus,
Mundi oculus. mihi crede, places. pauet illa, metu'q;
Et colus, & fusi, digitis cecidere remissis.
Ipse timor decuit. nec longius ille moratus
In ueram redit speciem, solitum'q; nitorem,
At uirgo, quamuis inopino territa uisu,
Victa nitore Dei, posita uim, passa querela est.
Inuidit Clytie. neq; enim moderatus in illam
Solis amor fuerat, stimulata'q; pellicis ira
Vulgat adulterium, diffamatum'q; parenti
Indicat. ille ferox, immansuetus'q; precantem
Tendentem'q; manus ad lumina Solis, & ille
Vim tulit inuitæ dicentem, defodit alta
Crudus humo, tumulum'q; sup grauis addit arenæ.
Dissipat hunc radiis Hyperione natus, iter'q;
Dat tibi, quo possis defossos promere uultus.
Nec tu iam poteras enectum pondere terræ
Tollere nympha caput, corpus'q; exangue iacebas.
Nil illo fertur uolucrum moderator equorum

RAPH. VIGNE nouo) amore insuitato. Temporius) tempestiuius. Est autem aduerbium comparatiuum, à positiuo, Tempore. Modo serius incidis vndis) interdum, inquit, tardius occidis. Eoo cœlo) orientali, vnde oritur Aurora, quæ græce ἠὼς dicitur. Porrigis) producis. Brumales horas) hyemales dies, qui solent esse breuiores. Vitium mentis) ægritudo ac passio cordis, qua ferè amantes pallent. Transit in lumina) pallida nanq. videbantur. Nec tibi quod Lunæ) causam Eclipsis Solis exponit. Nam tunc deficere videtur, cū Luna ei subijcitur, Luna vero infima est planetarum. **Clymene** Clymene) Phaethontis mater. **Rhodos** Rhodos) insula est Lyciæ adiacens, Soli adeo grata vt semper (quamuis nebuloso aere) aliqua diei hora eius radii videantur, vt scribit Plinius. Rhodos autem ἀπὸ τοῦ ῥόδου, hoc est à rosa propter pulchritudinem (vt quidam scribunt) fuit appellata. Nam prius & Ophiusa, & à serenitate Aetherea vocabatur. Dio. vero ait Rhodon insulam à Rhodo puella Neptuni filia ex quadam Telchinum sorore, qui primi insulā tenuerunt, fuisse appellatam.

ADDI. {In commētariis Pindari Ode. 7. Olymp. Herophylo authore legitur, Rhodō, Neptuni & Veneris filiā fuisse. Solem autem amasse Rhodon, & ex ea septem genuisse filios, Ochimum, Cercaphum, Actinem, Triopam, Macareū, Tenagen, & Phaethōtem, vel vt alii, Tenagen, Phaethontem qui natu minimus fuit, Actinem, Macareū, Triopam, Chrysippum, & Candalum, & de hac Rhodo, puella videlicet, hoc loco intelligendum.} Nec tenet Aeææ) **Persa** Persa mater fuit Circes, quæ Aeæa, ab Aea vrbe Colchorum, vnde vt Ser. scribit à vocibus eorum, quos in bruta animalia conuertebat, fuit appellata. Aea vero non solum Colchorum est vrbs ab Aeeta Medeæ patre ædificata, sed alia quoq; est Thessaliæ; est etiam Macedoniæ fōs Aea; vt Stephan⁹ scribit, vnde Aeæus ææa declinatur. **Clytie** Clytie) nympha fuit quæ Apollinem amauit. Graue vulnus) magnum dolorem, quia sibi Leucothoen prælatam videbat. Gentis odoriferæ) odores ferentis, hoc est Arabicæ. Formosissima Eurynome) pulcherrima. Eurynome autē (vt scribit in Theogonia Hesiod⁹) nympha fuit Oceani & Tethyos filia, vxorq; Orchami Achæmeniorum regis. Altera fuit Apollinis filia, quæ Ethalioni marito Adrastum Argiuorum regē atq; Eriphylen peperit. **Achæmenii** Achæmenias) Persicas. Nam Achæmenii, Persæ, & Parthi populi sunt finitimi. **Beli genealogia** A prisco Belo) à primo Belo, qui Abantem genuit. Abas Acrisium. Acrisius Danaen. Danae Perseum. Perseus Bachæmonem. Bachæmon Achemenem, à quo Achæmenia est appellata, Achæmenes vero Orchamum. **Pascua equorum Solis** Axe sub hesperio) Solis equorum pascua describit, quæ sunt in occidente ambrosiam ferentia, cuius pastu Solis equi per noctem reparantur ad diuinos labores tolerandos. Axe sub hesperio) sub cœlo occidentali. **Axes cœli** Duo nanque sunt, axes, vt Seruius quoque scribit, (qui & vertices & poli dicuntur, arcticus siue borealis, qui à nobis semper videtur, & antarcticus siue notius & australis, qui nunquam à nobis videri potest. Axem ergo pro cœlo posuit. Est autem proprie axis (vt scribit Apuleius) directio quædam à polis, & velut à cardinibus profecta. diuisor & discriminator mundi orbem terræ in medietate constituens. **Ambrosia** Ambrosia vero quæ immortalitas interpretatur, cibus est Deorum, quo etiam equi Solis pasci dicuntur. Est autem herba quam Dioscorides Artemisiam esse ait. Thalamos amatos) amicæ Leucothoes cubiculum. Ducentem) deducentem, filantem. Leuia stamina) mollia. Arbitrium) facultatem. Qui longum metior annum) scite. Nam ex Solis transitu per. xii. Zodiaci signa annus colligitur. Et colus) instrumentum est cui appēduntur stamina filanda. Est autem &. ii &. iiii. declinationis. Et fusi) horum inuentor Closter Arachnes filius à Plinio fuisse narratur. Nitorem) pulchritudinem, splendorem. Neque enim moderatus) cur inuideret Clytie, causam assignat. Nimius enim erat Solis amor in Leucothoen. Diffamatum) vulgatum. Et ille) manu Solem indicat patri Leucothoe. Crudus) crudelis. Iterq; dat tibi) efficit tibi viam qua faciem efferre possis. Est autem ἀποστροφὴ ad leucothoen quam nympham propter ætatem & pulchritudinem vocat poeta. Enectum) necatum, obrutum. Exangue) mortuum, sine sanguine. Volucrū moderator equorum) periphrasis est Apollinis, qui moderator & rector est velocissimorum equorum ac volantium, potius quàm currentium, vt plene in secundo vidimus.

*a.l. tenebat

*a.l. filo

*.al. arripite

PAPH. ¶POST Phaethon.ignes) post fulmina, quibus Phaethon fuit absumptus. ¶Gelidos at.) mortua membra. Id enim quod sequitur pro eo quod præcedit & contra sæpenumero ponitur à poetis. ¶Reuocare)reducere. ¶Fatum) fati necessitas. ¶Nectare odo.)suauissimi odoris liquore. Est enim Nectar Deorum potio, vt iam sæpius diximus. ¶Tanges tamen æthe.di.) quamuis inquit Apollo te ad vitam reuocare non possim, ad cœlum tamen peruenies. Nam thuris fumus ad Deos vsq; in cœlum peruenire creditur. ¶Delicuit) molle & liquidũ factum est, à deliquesco præteritum. ¶Sensim) paulatim. ¶Cacumine) in summitate. ¶Tumulum) arenæ aggerem. ¶At clyné) Clytie nympha à Sole derelicta, cum nouem dies sine vllo cibo ac potu exegisset, tãdem Deorum miseratione in herbam heliotropium conuersa fingitur, quæ nunc quoq; pristini amoris memor continue folia ad Solem vertit. Vnde etiam nomen accepit. Nam Heliotropium dicitur Solis conuersio, ἥλιος nanq; Sol, τροπὴ conuersio dicitur. ¶Quamuis amor excusare dolorem) amore enim quo Apollinem persequebatur, dolebat Clytie sibi aliam præferri. Dolore autẽ coacta indicauit patri. Leucothoes cum Sole concubitũ. ¶Author lucis) periphrasis est Solis, qui lucis est effector. ¶Modum)finem. ¶Tabuit ex illo)ex eo inquit tempore quo à Sole fuit derelicta tabescere cœpit Clytie, commercium'q; aliarum nympharum fugere. ¶Tabuit)paulatim consumpta est. ¶Sub Ioue)sub dio. ad aerem. ¶Nouem luces)nouem dies. ¶Flectebat)vertebat. ¶Hæsisse)affixa fuisse terræ, sic vt surgere non posset. ¶Luridus) fuscus. ¶Vertitur ad Solem) ad nomen herbæ, quæ heliotropium dicitur alludit. ¶Suum) à se amatum. ¶Mutata) in heliotropium herbam cõuersa.

* a.l. conquestus

* opti.l. e, madidis

* a.l. vertebat

Clytie i heliotropiũ

ADDI. {Fuit & Clytia quædam Meropis filia, quæ nupta Eurypylo, Coorum regi, Chalcontem genuit, qui fontem Buream, siue Burinem primus inuenit. de quo Theocritus Idyllio septimo. Hæc conhabitasse fertur, tunc cum Hercules illam obsideret. Cererem'q; hospitio accepisse, quando illa filiam à Plutone raptam, passim per terras omnes quæsiuit.}

Daphnis Idæus in saxum

Scythõ in fœminam

ADDI. {Dixerat, & factum, &c. Argumentum. Postquã Leucothoe, inquit, narrare desiit, poscitur Alcithoe, quæ narrationem incipiens præterire se dicit vulgares fabulas, vt de Daphnide, Idæo pastore, qui quod fidem coniugii non præstiterat in saxum abierit. & de Sithone, qui ex viro in fœminã cesserat. Neque etiam re naturam esse casus Celmi, aut Adamantis, Curetum'que, qui ex imbribus sunt procreati. Reticere se etiam dicit de Croco & Smilace, qui in flores versi sunt. Sed de Salmace fonte Cariæ referre velle, cuius liquore contacti mollicie diffigurantur.} ¶Cœperat)occupauerat, delectarat. ¶Poscitur Alcithoe) rogatur vt aliquid fabularum narret. ¶Quæ radio)nauicula, instrumentum est ligneum, quo vtuntur textores. ¶Stantis telæ) pendentis. ¶Daphnidis Idæi)Daphnis, cuius interitum Virgilius quoque post Theocritum deflet, Mercurii filius fuisse memoratur, is à nympha nomine Thalia (vt quidam scribunt) adamatus ita est, vt pellicem verita & riualem, in saxũ illũ trãsmutarit, quãuis Theocritus illum amore tabuisse canat, id quod Ouidius quoque alibi innuere videtur, cum inquit, Pallidus in lenta Naide Daphnis erat. {De Daphnide Mercurii filio pastore, meminit & Diodorus lib. v. Sed hic Siculum illum facit, non Idæum, & à nympha, à qua amabatur, pellicis inuidia, oculis priuatum ait. Vnde verisimile est hunc alium ab eo esse, de quo hic Ouid. mentionem facit, aut fabulam saltem à diuersis diuerse, id quod & in aliis multis fieri videmus, traditam.} Idæi, Phrygii, vel Cretensis. Nam Ida mons est & Phrygiæ, & Cretæ. Contulit, conuertit. Has autem fabulas quæ vix vnquam apud aliquem pręstantium poetarum inueniuntur, breuiter percurrit poeta, videns illas nullo fere in vsu futuras. Tantus dolor vrit amantes: Acclamatio est in amantium zelotypiam. Tantus inquit dolor amantes cruciat, vt sæpenumero amatos perdant. Nec loquar, Scython quidam ex mare in fœminam mirando quodam modo fuit commutatus. Id autem fieri posse Plini. quoque est author. {In aliis editionibus Sithon, absque c, scriptum legitur. vtrum rectius, affirmare nõ possum, quãdo ipsa fabula alias, quod sciam, nusquam extat: Meminit autem & Parthenius de Sithone quodam, qui rex Odomentum, qui Thraciæ populus est, fuerit, filiam'que Pallenem habuerit, cuius procos, vt secum dimicarent, cogere solitus sit, tanquam ei daturus filiam, qui fortissime se in pugna gessisset. Postremo autem cum ipse certamini, ætatis causa, par amplius non esset, in gratiam filiæ, duos procos, quorum nomina Clytus & Dymas, inter se commiserit, vt vter vicisset filiam cum regno acciperet. Sed Pallene cum Clyto magis faueret, persuaso auriga Dymantis, vt fibulam rotæ siue axi non insereret, perfecit, vt inter præliandum curru Dymantis disiecto, Clytus victoriam auferret. Quare fraude mox detecta, cum pater Dymanti funus & rogum, vbi corpus eius cremaretur, extruxisset, velletq; ibidem & Pallenem mactare, spectro quodam diuino, & subitis imbribus effusis, ab incepto deterritus est. Hæc Parthenius cap. vi. Eroticorum. Atq; ab hoc Sithone monti nomen factum videtur, & item regioni.}

ADDI.

ADDI.

* a.l. Sithõ

Post Phaethonteos uidisse dolentius ignes.
Ille quidem gelidos radiorum uiribus artus
Si queat, in uiuum tentat reuocare calorem.
Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,
Nectare odorato sparsit corpus'q;, locum'q;,
Multa'q; * præquestus tanges tamen æthera dixit.
Protinus imbutum cœlesti nectare corpus
Delicuit, terram'q; suo madefecit odore.
Virga'q; per glebas sensim radicibus actis
Thurea surrexit, tumulum'q; cacumine rupit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Clytie nympha supradicta ob iniuriã ante dilecta ab amatore deserta, ita tenuata visceribus est, vt in herbam conuerteretur, quæ quia primum conseruaret amorem cursumq; obseruaret eiusdem Dei, Heliotropium dicta est.

At Clytien, quamuis amor excusare dolorem,
Indiciumq; dolor poterat, non amplius author
Lucis adit, Veneris'q; modum sibi fecit in illa.
Tabuit ex illo dementer amoribus usa
Nympharum impatiens, & sub Ioue nocte, die'q;
Sedit humo nuda, * nudis incompta capillis.
Per'q; nouem luces expers undæ'q;, cibi'q;,
Rore mero, lachrymis'q; suis, ieiunia pauit.
Nec se mouit humo. tantum spectabat euntis
Ora Dei, uultus'q; suos * flectebat ad illum.
Membra ferunt hæsisse solo, partem'q; coloris
Luridus exangues pallor conuertit in herbas.
Est in parte rubor, uiolæ'q; simillimus ora
Flos tegit illa suum, quamuis radice tenetur,
Vertitur ad Solem, mutata'q; seruat amorem.
Dixeraat, & factum mirabile cœperat aures.
Pars fieri potuisse negant. pars omnia ueros
Posse Deos memorant. sed non est Bacchus in illis.
Poscitur Alcithoe. postquam siluere sorores,
Quæ radio stantis percurrens stamina telæ,
Vulgatos taceo dixit pastoris amores
Daphnidis Idæi, quem Nymphæ pellicis ira
Contulit in saxum. tantus dolor urit amantes.
Nec loquar, ut quondam naturæ iure nouato
Ambiguus fuerit modo uir, mõ fœmina, * Scythõ.

Te quoq; nunc Adamas, quondam fidissime paruo
*Celme Ioui, largoq; satos Curetas ab imbri.

ARG. FABVLAE SEQ.

Mercurius cum ex Venere: qui duplici figura Hermaphroditus vocatur genuisset, eumque Naiades nymphæ in Ida monte educauissent, relictis sedibus in Cariam venit. Hic conspirato fonte opacissimi Solis, ac perlucentis aquæ, cursum continuit, quo diutius eo loco morante Salmacis Naiadū vna dum flores legit, cōspectum illico diligere cœpit, qui circa fontē paululum moratus, dum blanditia liquoris, precibusque tenetur nymphæ, fonte se mersit ac confestim complexibus Naiadis inhæsit, nec ante ab ea dimissus est, quam a Dijs impetrasset, in vnam vt cederent speciem, data itaque venia, Hermaphroditus postquam se animaduertit nec virum, nec fœminam factum, a parentibus impetrauit, ne infamis solus esset, vt quicunque eius fontis aqua contactus esset perinde vt ipse, mollesceret.

Et Crocon in paruos uersum cum Smilace flores,
Prætereo, dulciq; animos nouitate tenebo,
Vnde sit infamis, quare male fortibus undis
Salmacis eneruet, tactosq; remolliat artus
Discite, causa latet. uis est notissima fontis.
Mercurio puerum Diua Cythereide natum
Naiades Idæis enutriuere sub antris.
Cuius erat facies, in qua materq; paterq;
Cognosci possent, nomen quoque traxit ab illis.
Is tria cum primum fecit quinquennia, montes
Deseruit patrios, Idaq; altrice relicta,
Ignotis errare locis, ignota uidere
Flumina gaudebat, studio minuente laborem.
Ille etiam Lycias urbes Lyciæq; propinquos
Caras adit. uidet hic stagnum lucentis ad imum
Vsque solum lymphæ. non illic canna palustris,
Nec steriles uluæ, nec acuta cuspide iunci,
Perspicuus liquor est. stagni tamen ultima uiuo
Cespite cinguntur, semperq; uirentibus herbis,
Nympha colit, sed nec uenatibus apta nec arcus
Flectere quæ soleat, nec quæ contendere cursu,
Solaq; Naiadum celeri non nota Dianæ,
Sæpe suas illi (fama est) dixisse sorores,
Salmaci uel iaculum uel pictas sume pharetras,
Et tua cum duris uenatibus ocia misce,
Nec iaculum sumit, nec pictas illa pharetras,

RAPH. ¶TE quoque nunc Adamas) Celmus (qui & Celmes vocatur) vnus fuit ex Idæis dactylis, nutritius Iouis, cui dū paruus erat, fuit admodū gratus. Posteaq̃ vero Iuppiter Deorum imperium est adeptus, ipsum in adamantem conuertit, quia vulgasset Iouem fuisse mortalem, vt quidam aiunt, Vt vero Sophocles in Satyris scribit, illum Cybele indignata in durissimum ferri genus trāsmutauit.

ADDI. {Huius, vt & sociorum quorundam nomen, ex Græco quodam poeta citatur in cōmen. Apollonii hoc modo. Κέλμις Δαμναμενεύς τε μέγας, καὶ ὑπέρβιος Ἄκμων εὐπάλαμοι θεράποντες ὀρείας Ἀδρηστείας. &c. ¶Fuerūt autem πέντε, καὶ δέκα οἱ δάκτυλοι Idæi) vt Pherecides tradit. atq; inde fortassis fabulæ datus locus. Dactyli autem Idęi, vt & Regius infra ex Diomede annotat, ab impressu digitorū, qui Græcis δάκτυλοι dicuntur nominati sunt. De quibus & Apollonius libro .i. Argona. in hunc modum.

Crocos cū Smilace in flores.

Δάκτυλοι Ἰδαῖοι κρηταιέες, οἵ ποτε νύμφη
Ἀγχιάλη Δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
Δραξαμένη γαίης οἰαξίδος, ἐβλάστησεν &c.

Celmus in adamātem Cureres ex imbri.

Quæ per omnia consentiunt iis, quæ ex Diomede citantur, nisi quod matris nomen hic aliud ponitur. Cæterū plura de his qui volet, ex commentariis Apollonii petat, licet.} ¶Largoq; satos ab imbri.) hanc Euretū Metamorphosin nusquam me apud antiquiores legisse memini. Quidam vero ex Neotericis aiunt Curetas, imbribus propter religionis contēptū fuisse deletos, & ex fungis ne ipsa religio penitus desereretur, fuisse reparatos, sed cum ista nullius authoritate nitātur, ex cōmodo suo illa finxisse videntur. Strabo quidē cum multa & varia de Curetibus scribat, nullā prorsus de hac illorum metamorphosi facit mētionem, sed ex sententia quorūdam eosdem esse ait Curetes & Corybātes & Caberos & Idæos dactylos & Telchines, qui sacra & Iouis in Creta, & matris Deum in Phrygia cum armorū tumultuosa agitatione, cumq; strepitu ac cymbalorum, tympanorumq; sonitu, nec non tibiis, ac vociferationibus celebrarēt. Alii autē ex Creta, alii ex Eubœa, nonnulli ex Aetolia originem duxisse scribunt, Diomedes quidem grāmaticus lōge aliam ab ea, quam obiter attingit Ouidius, Curetum originē refert, his quidē verbis. Aiunt opē in Idam Cretensem delatam ex fuga, cum puerperii tēpus instaret, primam mōtis partem manibus apprehendisse, atq; ita partu solutā Ex impressione vero palmarū Curetas prodiisse, quos ab effectu Græci nominis dactylos. i. digitos, & Idæos à monte nominauerunt, vt à pupulis oculorum, quas Græci κόρας appellant, vel à galearum cono Curetes. Hæc Diomedes. Sed aliæ quoq; Curetum efferuntur etymologiæ. Nam vt Strabo ait, alii ἀπὸ τῆς κουρᾶς, id est à tonsura Curetas appellatos scribunt, quod detonsi essent. Alii à Curio monte Pleuroni imminente. Alii ἀπὸ τῶν κορῶν, id est à puellis, quod longas stolas vt puellæ gestarent. Curetes omnium primi armatam saltationem inuexisse dicuntur, cum clypeis æneis concurrentes, ludentesq;, & clamore & æris tinnitu non permiserunt Iouis infantis vagitum, quem educandum susceperant, ad Saturnum peruenire. Hæc tam multa de Curetibus nihil tamen ostendunt quo modo ab imbre fuerint orti. ¶Et Crocon) Crocos adolescēs fuit, quem Smilax virgo cum amaret, neq; frui posset, ambo in flores conuersi fuerūt. Vnde Smilaceæ croceæq; coronæ dicuntur. Sanè Smilax (vt scribit Galenus) etiam sine s, litera interdum enunciatur.

** a .i. Celmis vel celmus.*

ADDI. {Est autem Smilax, similis hederæ, vt Plinius ait, infausta omnibus sacris & coronis, quoniam sit lugubris. Virgine ex nominis propter amorem iuuenis Croci, mutata in hunc fruticem. Crocon autem alii non ex amore in florē defecisse, sed à Mercurio, à quo per lusum disco incaute interceptus fuerat, cōuersum esse tradūt.} ¶Vnde sit infamis) Salmacis fons est Cariæ, quem qui ingrediūtur effœminati ac molles egrediuntur. Huius autem rei causam poeta refert in Hermaphroditi preces, qui parētes rogauit, vt quēadmodū ipse, sic alii quoq; fontē illū intrātes mollescerent: Nā Hermaphroditus Mercurii ac Veneris filius fuit formosissimus, qui cum in fontē Salmacidis nymphæ ingressus foret, ita à nympha fuit colligatus, vt ex duobus corporibus vnū fieret, vtrunq; habens sexū. Vnde etiā nunc Hermaphroditi vtroq; præditi sunt sexu. ¶Eneruet) neruos ac vires eripiat, effœminet. ¶Remolliat) molles ac effœminatos efficiat. ¶Diua Cythereide) Venere.

Salmacis fons.

Hermaphroditus

ADDI. {Quidam coniunctionem interponunt, legentes. Diua & Cythereide natum, quod superuacaneum videtur.} Sub Idæis antris) in speluncis Idæ montis Phrygiæ. ¶Cuius erat facies) formosissimum fuisse Hermaphroditum significat. cum similem fuisse parentibus dicat. ¶Nomen quoque traxit ab illis) nam Hermaphroditus ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ, hoc est, à Mercurio, & ἀφροδίτης Venere, fuit appellatus ¶Studio) cupiditate, & animi inclinatione. ¶Lycias vrbes) Lycia, Lydia, & Cariæ prouinciæ sunt finitimæ. ¶Caras adit) Cares populi sunt Cariæ. Est autem accusatiuus græcus. Car enim Caros declinatur in masculino, in fœminino autem Cæira. Carræ vero vrbs est Messopotamiæ Crassi cæde, nobilis, à Carra Syriæ fluuio denominata. ¶Videt hic stagnum) fontis Salmacidis descriptio. ¶Viuo cespite) naturali terra. ¶Nympha colit) habitat. Idem autem cū fonte nomen habet. Salmacis enim nympha (ut scribit Sex. Pompeius) cœli & terræ filia, mollissima fertur fuisse causa fontis Halicarnassi aquæ appellat Idæ Salmacidis, quam qui bibisset, vitio impudicitiæ mol-

Cares.

Carræ.

Salmacis.

Nec sua cum duris uenatibus ocia miscet,
Sed modo fonte suo formosos perluit artus,
Sæpe Citoriaco deducit pectine crines,
Et quid se deceat spectatas consulit undas.
Nunc perlucenti circundata corpus amictu,
Mollibus aut foliis, aut mollibus incubat herbis,
Sæpe legit flores, & tunc quoque forte legebat,
Cum puerum uidit uisumq; optauit habere.
Nec tamen ante adiit, & si properabat adire,
Quá se composuit, quá circumspexit amictus.
Et finxit uultum, & meruit formosa uideri.
Tunc sic orsa loqui, Puer ó dignissime credi
Esse Deus, seu tu Deus es: potes esse cupido,
Siue es mortalis qui te genuere beati.
Et mater felix, & fortunata profecto
Siqua tibi soror est, & quæ dedit ubera * nutrix.
Sed longe cunctis, longeq; beatior illa est,
Siqua tibi sponsa est, siquam dignabere tæda.
Hic tibi, siue aliqua est, mea sit furtiua uoluptas.
Seu nulla est, ego sim, thalamumq; ineamus eundé.
Nais ab his tacuit, pueri rubor ora notauit.
*Nescit quid sit amor, sed & erubuisse decebat,
Hic color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti
Cum frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.
Poscenti nymphæ sine fine sororia saltem
Oscula, iamq; manus ad eburnea colla ferenti,
Desinis, an fugio, tecumq; ait ista relinquo,
Salmacis extimuit, locaq; hæc tibi libera trado
Hospes ait, simulatq; gradu discedere uerso.
Tum quoq; respiciens, fruticumq; recondita sylua
Delituit, *flexoq; genu summisit. at ille
Scilicet ut uacuus, & inobseruatus in herbis
Huc it & hinc illuc, & in alludentibus undis
Summa pedum, taloq; tenues uestigia tingit,
Nec mora temperie blandarum captus aquarum,
Mollia de tenero uelamina corpore ponit.
Tum uero stupuit, nudæq; cupidine formæ
Salmacis exarsit, flagrant quoq; lumina nymphæ,
Non aliter, quà m cum puro nitidissimus orbe
Opposita speculi referitur imagine Phœbus.
Vix'que morá patitur, uix iam sua gaudia differt,
Iam cupit amplecti, iam se male continet amens.

lesceret, ob eam causam, quod eius aditus angustatus parietibus occasionem largitur iuuenibus petulantibus puerorum puellarumq; uiolandarum, quia non pateret effugium. vnd Ennius. Salmacidas spolia sine ságuine & sudore. Quod in molles atque effœminatos dictum corrupte legitur in primo de offic. Ciceronis ineptéq; ab iis, qui in illud opus commentaria scripserunt, exponitur, vt quadam disputatione nostra, quæ circunfertur copiosius diximus.

RAPH. ¶ Duris venatibus) laboriosis venationibus. ¶ Cytheriaco) pulchro, qualis Venerē deceret. Aut certe Citoriaco legendú est, à Citoro monte buxis abundante, ex quo ligno pulchri pectines conficiútur {Citori autem & Virgilius meminit in Georg. Iuuat undantem buxo spectare Citorum.} ¶ Perlucenti amictu) perlucida veste. Significat autem hanc nympham mollissimam fuisse. ¶ Incubat) recubat, iacet. ¶ Composuit) ornauit. ¶ Et finxit uultum) sumpsit vultum blandum amanti que aptum. ¶ Si quam dignabere tęda) si quá tuis nuptiis dignam existimabis. ¶ Hic tibi) siue aliqua est, si inquit sponsam habes mecum velis hoc loco furtim coire, Sin vero non habes, me velim accipias vxorem.

ADDI. {Alii legunt, Hæc tibi, vt intelligamus, sponsa.} ¶ Ab his) post hæc. ¶ Hic color) his similitudinibus poeta declarat, qualis esset Hermaphroditi pueri color, postea quam audita nymphę oratione erubuit. ¶ Aprica) soli exposita. Arbores autem Soli expositæ rubicundiora poma ferre solent. ¶ Aut ebori tincto minio, ac purpureo colore picto. ¶ Aut subrubenti candore Lunæ) hoc est Lunæ eclipsim patienti. Tunc enim rubescere videtur. ¶ Cum frustra resonant) frustra perstrepút, nihil enim Lunæ deficienti prosunt. Quáuis vulgus putet carmina veneficarum æreorum vasorum tinnitibus impediri, ne eclipsim Lunæ inducant. Vnde Iuuenalis loquacitatē mulierú carpens inquit. Vna laboranti poterit succurrere Lunæ. ¶ Aera) ærea uasa. ¶ Auxiliaria) auxilium Lunæ

ADDI. afferentia, ne veneficarum deficiat carminibus. {Sic & Tacitus libro primo Annotationibus de eclipsi Lunæ, quæ tum in castris uisa, scribit. Igitur æris sono, tubarum, cornuumq; concentu strepere. Prout splendidior, obscurior'ue, lætari aut mœrere, &c. Vt ex eo appareat, veteribus in more fuisse, vt quoties deficientem lunam aduerterent, æris tinnitu, quasi succurrere atque auxiliari illi voluisse.}

COELIO RHOSCIO.

¶ Aeris vim multa in priscis monumentis attestari videntur, Omnino siquidem ad rem diuinam pleraque ænea adhiberi solita, pluscula indicio sunt, & in his maxime sacris, quibus delinire aliquos aut deuouere, aut denique exigere morbos volebant. Hoc significare videtur & Virgilius, vbi ait.

Curetum sonitus crepitantia'que æra.

Sed & Carminius tum doctus vir, tum etiam curiosissimus in libro De Italia secundo, prius Thuscos æneo vomere vti, cum vrbes conderentur, solitos scribit. In Sabinis quoque ex ære cultros quibus sacerdotes tonderentur, fuisse. Quin & Græcorum vetustissimi æris sonos, tanquam rem validissimam adhibere multis in locis consueuerant, sicuti in Lunæ defectibus, vt vel alibi commeminimus. Cuius rei locupletissimus testis accedit Titus Liuius ab vrbe condita libro vigesimosexto: Disposita (inquit) in muris campanorum, imbellis multitudo tantum cum æris crepitu, qualis in defectu Lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamoré, vt auerteret etiam pugnantium animos. Significat id & Plinius vbi ait, Et in Luna veneficia arguente mortalitate, ob id crepitu dissono auxiliante. Hinc uidetur etiam libro Metamorphoseos quarto, Ouidius cecinisset

* codex nõ cor. ha. oscula.

Cum frustra resonant æra auxiliaria Lunæ.

*a. l. nesciã

Necnon libro septimo.

Te quoque Luna traho, quáuis temerata labores
Aera tuos minuant.

¶ Sororia oscula) casta & pudica, qualia sorores decent. Est autem adiectiuum nomen sororius à sorore declinatum, neque eum significat, qui alicuius sororem duxit vxorem, vt quidam putant. ¶ Eburnea) candida vt ebur. ¶ Definis an fugio) aut desine inquit, aut ego hinc fugiam, ac tibi soli ista loca relinquam. ¶ Extimuit) ne fugeret. ¶ Gradu uerso) conuerso gressu & passu. ¶ Fruticum sylua) frutices medii sunt inter arbores & herbas. ¶ Et vacuus) utpote ociosus, & aliis curis solutus. ¶ Et inobseruatus) non uisus à quoquam, non notatus. ¶ Alludentibus) quæ alludere sibi, blandiri'que uidebantur. ¶ Mollia uelamina) molles uestes ac tenues. ¶ Flagrant quoque lumina nymphæ) hoc est oculi quoque nymphæ Salmacidos flagrare uidentur. Nam etiam oculis prodebat quanta potiundi pueri cupiditate teneretur, id quod amore captis ferè vsuuenire solet. ¶ Non aliter) sic inquit oculi nymphæ flagrare uidentur ac splendere, ut Solis radii sereno aere, cum ipsis speculum opponitur. Nam tunc & splendidissimi uidentur, & ignem contrahunt. ¶ Puro orbe) nebulas carente, & sereno aere.

*a. l. flexumq;

Ille cauis uelox applauso corpore palmis
Desilit in latices alterna'q; brachia iactans
In liquidis translucet aquis, ut eburnea si quis
Signa tegat, claro, uel candida lilia uitro.
Vicimus, & meus est exclamat Nais, & omni
Veste procul iacta mediis immittitur undis
Pugnantem'q; tenet, luctantia'q; oscula carpit,
Subiectat'q; manus, inuita'q; pectora tangit,
Et nunc hac iuueni, nunc circunfunditur illac.
Denique nitentem contra, elabi'q; uolentem
Implicat ut serpens, quam regia sustinet ales,
Sublimem'q; rapit pendes caput illa pedes'q;
Alligat, & cauda spatiantes implicat alas.
Vt'q; solent hederæ longos intexere truncos,
Vt'ue sub æquoribus deprensum *Polypus hosté
Continet ex omni demissis parte flagellis.
Perstat Atlantiades, sperata'q; gaudia nymphæ
Denegat, illa premit, demissa'q; corpore toto
Sicut inhærebat, pugnes licet improbé dixit,
Non tamen effugies, ita Dii iubeatis, & istum
Nulla dies a me, nec me diducat ab isto.
Vota suos habuere Deos, nam mista duorum
Corpora iunguntur, facies'q; inducitur illis
Vna, uelut si quis conducat cortice ramos,
Crescendo iungi, pariter'q; adolescere cernat.
Sic ubi complexu coierunt membra tenaci,
Nec duo sunt, sed forma duplex, nec fœmina dici,
Nec puer ut possit, neutrum'q;, & utrunq; uidetur.
Ergo ubi se liquidas, quo uir descenderat, undas
Semimarem fecisse uidet, mollita'q; in illis
Membra, manus tendens, sed iam non uoce uirili,
Hermaphroditus ait, nato date munera uestro
Et pater & genitrix, amborum nomen habenti,
Quisquis in hos fontes uir uenerit, exeat inde
Semiuir, & tactis subito mollescat in undis.
Motus uterque parens, nati rata uerba biformis
Fecit, & incerto fontem medicamine tinxit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Mineides Thebanæ sorores fuisse produntur, quarum solertissimæ Leucothoe & Alcithoe, quod Liberi sacra in contemptum vocauissent, Mineæ lanificio addictæ, ex improuiso, die numinis, vocis tibiarum & tympanorum sono exterritæ sunt, quæ in conspectu non viderunt, & vt animaduertere telas, instrumentaque sua in hederam ac vites repente mutata, & locum affluetum feris repletum, noctem'q; offuscam in volucres petentes conuersæ sunt, quæ vespertiliones vocantur.

Finis erat dictis, & adhuc Mineia proles
Vrget opus, spernit'q; Deum, festum'q; profanat,
Tympana cum subito non apparentia raucis
Obstrepuere sonis & adunco tibia cornu,
Tinnula'q; æra sonant, & *olent myrrhæ'q;, croci'q;,
Res'q; fide maior, cœpere uirescere telæ,
In'q; hederæ faciem pendens frondescere uestis.
Pars abit in *uites, & quæ modo fila fuerunt,
Palmite mutantur, de stamine pampinus exit.
Purpura fulgorem pictis accommodat uuis,
Iam'q; dies exactus erat, tempus'q; subibat,
Quod tu nec tenebras, nec posses dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiæ confinia noctis.
Tecta repente quati, pingues'q; ardere uidentur
Lampades, & rutilis collucent ignibus ædes.

RAPH. ILLE cauis velox) narrantium morem exprimit. Ingressuri enim aquas manibus cauis corpus sibi percutiunt. Liquidis) puris. Signa) statuas. Tegat) cooperiat. Sic enim operta pulchriora videntur. Luctantia oscula carpit) ab illo reluctante, est enim hypallage. Inuita) pro illi inuito ac nolenti, altera hypallage. Nitentem contra) repugnantem, reluctantem. Implicat vt serpens) his similitudinibus ostendit quàm arctum, strictum'que teneat Salmacis Hermaphroditum. Regia ales) aquila, quæ idcirco in Iouis tutela esse dicitur, quod ea auibus sola nunquam fulmine tangatur. Est autem serpentibus infestissima, à quibus sæpenumero ita implicatur, vt in terram vnà cum illis decidat. Spatiantes) spatiose & latè se iactantes. Polypus) piscis est miræ magnitudinis Polypus, multos habens pedes, vnde etiam nomen accepit. Nam πολὺς multus, ποῦς ποδὸς pes dicitur. Hic insidiatur piscatoribus, quos si ceperit, omnibus pedibus, quæ flagella vocat poeta, sic stringit, vt nullo pacto effugere possint.
ADDI. {Hinc Plinius libro nono, capite trigesimo. Nullum, inquit, atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua. Luctatur enim complexu, & sorbet acetabulis, ac numeroso suctu detrahit eum, in naufragos, vrinantes'ue impetum capit.} Est etiam morbus à similitudine piscis dictus nares maxime infestans, de quo Horatius, Balbinum Polybus agnæ delectat. Perstat) in proposito perseuerat. Atlantiades) pronepos Atlantis. Nam Atlas Maiam genuit, Maia Mercurium, Mercurius Hermaphroditum. Ita Dii iubeatis) sic Dii velitis. Diducat) separet. Suos) proprios & propitios. Conducat) coniungat. Pariter'q; adolescere, & simul crescere. Est autem ab insitis arboribus sumpta similitudo. Coierunt) coniuncta fuerunt. Neutrum) nec puer, nec puella. Et vtrunque) quia sexum vtrunque habebat. Ergo vbi) nunc assignat causam, id quod in narrationis principio pollicita est Alcithoe, cur Salmacidis fontem ingredientes molles, effœminati que reddantur. Quo vir) in quas vir non mollis, sed fortis, & constans descenderat, & ingressus fuerat. Semimarem) semiuirum & effœminatum. Mollita) mollia facta. Venerit) ingressus fuerit. Biformis) qui & maris & fœmine formam referebat, qualem Hermaphrodi habent. Incerto) ignoto mortalibus.
ADDI. {Porrò sunt qui fabulam hanc ad historiam referant, Argiuos & Trœzenios, dicentes eiectis Caribus communi nomine Coloniam eò loci deduxisse, atque ibi dum quidam iuxtam fontem Salmacem tabernas meritorias instituisset, è montibus barbaros descendisse, & relictis moribus, ac vita pristina luxuriæ Græcorum indulgere cœpisse.} Finis erat dictis) Alcithoe vnà cum sororibus post finitas fabulas ira Bacchi, cuius sacra contemnebant, in Vespertiliones aues fuerunt conuersæ, ac earum domus incensa. Mineia proles) Minei filiæ. Vrget opus) operi instat. Profanat) polluit, profanum ac non sacrum efficit. Profanum enim opponitur sacro. Tinnula) tinnientia ac resonantia. Tinnire propriè dicuntur æra percussa, vnde etiam tintinnabula sunt appellata. Myrrhæ'que, croci'que) illis enim delibutus Bacchus ad eas fuerat ingressus quamuis non videretur. Res'que fide maior) hoc est, maior quàm cui fides debeat adhiberi. Multas autem in transcursu Metamorphoseis poeta describit sic aperte vt nulla indigeant expositione. Fulgorem) ruborem. Pictis vuis) acinis variorum colorum. Iam'que dies exactus erat) iam inquit dies erat præteritus. Quod nec tenebras) crepusculi descriptio est. nam crepusculum dubia lux dicitur. Pingues lampadas) faces ex pingui & resinam ferenti tæda confectæ, non autem propter oleum pingues. Lampas enim generale est vocabulum omnium eorum quæ accensa lucent.

*a.l. pulypus.
Mineides in vespertiliones.
*& offuscata petétes.
*a.l. redolent.
*a.l. frondes.

Falsaq; sæuarum simulachra ululare ferarum.
Fumida iandudum latitant per tecta sorores,
Diuersæq; locis ignes, ac lumina uitant.
Dumq; * petunt tenebras, paruos mẽbrana p artus
Porrigitur, tenues'q; includunt brachia pennæ.
Nec qua perdiderint ueterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebræ. non illas pluma leuauit,
Sustinuere tamen se perlucentibus alis.
Conatæq; loqui, minimam pro corpore uocem
Emittunt peraguntq; leues stridore querelas:
Tecta'que non syluas celebrant, lucem'q; perosæ
Nocte uolant, seroq; tenent a' uespere nomen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuno grauiter frens, quod Ino Liberi altrix, sororibus punitis cum duobus remaneret libero in vita, contemptæ numinis sui, per Tenarum Promontorium Peloponnesi, inferorum sequens iter ad Erinnyes vltrices impiorum descendit, petitque ab eis vt Athamanta cum coniuge Ino aduersarios numinis sui vlciscerentur, quarum vna imperio parens Deæ, relicta regia Ditis, ad superos egressa, vt Athamantis regiam contigit in sinum eius ac coniugis angues ac virus, quibus sensus eorum alienarentur, iniecit: Quam ob insaniam ille Learchum filium quasi in venatione pro fera interfecit Ino autem Melicertam ex scopulo secum in profundum præcipitauit. Qui Veneris precibus pro nepote habitis, a Neptuno pelagi rectore in Deorum cessere numerum, ita vt Melicerta Palæmon, ipsa Ino Leucothoe inter marinos Deos nuncupentur.

Tum uero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat, magnas'q; noui matertera uires
Narrat ubique Dei, de tot'q; sororibus expers
Vna doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Aspicit hanc natis, thalamo'q; Athamantis habẽtẽ
Sublimes animos, & alumni numine Iuno,
Non tulit, & secum, potuit de pellice natus
Vertere Mæonios, pelago'q; immergere nautas,
Et laceranda suæ nati dare uiscera matri,
Et triplices operire nouis Mineidas alis,
Nil poterit Iuno, nisi inultos flere dolores?
Id'q; mihi satis est. hæc una potentia nostra est.
Ipse docet quid agam, fas est & ab hoste doceri.
Quid'q; furor ualeat Penteia cæde, satis'que,
Ac super ostendit, cur non stimuletur? eat'que
Per cognata suis exempla furoribus Ino?
Est uia decliuis funesta nubila taxo.
Ducit ad infernas per * multa silentia sedes,
Styx nebulas exhalat iners, umbræ'que recentes
Descendũt illac, simulachra'que functa sepulchris.
Pallor, hyems'que tenent late loca senta, noui'que,
Qua sit iter manes stygiá quod ducat ad urbem,
Ignorant, ubi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus, & apertas undique portas
Vrbs habet, ut'que fretum de tota flumina terra,

RAPH. ¶ FALSA simulachra) imagines ac Baccho confictæ. ¶ Vlulare) aut videntur subaudiendum, aut vlulabunt intelligendum. ¶ Ferarum: Tygrium & Lyncum, quæ feræ Bacchi currum trahere dicuntur. ¶ Fumida tecta) fumosa, fumo plena. ¶ Diuersæq; locis) separatæ, vt quæ in diuersa domus loca fugerant. ¶ Vitant) fugiunt perterritæ, ne inueniantur. ¶ Membrana) chartilago quæ membrana charta esse videtur. ¶ Tenuesq;) hoc est, brachia in alas fuere conuersa. ¶ Veterem figuram) pristinam, & humanam formam. ¶ Non illas pluma leuauit) Mineides inquit plumæ leuitate non fuerunt in aerem sublatæ, sed translucentibus & chartilagineis alis, Vespertiliones enim sunt implumes. ¶ Pro corpore) pro corporis magnitudine. ¶ Sero'que tenent à vespere nomen) vespertiliones enim à vespere dicuntur. Quemadmodum à Græcis νυκτέριδες quia nocte volant, appellantur. Vesper autem (quod & serum dicitur) est vltima pars diei, eoq; serus vesper etiam appellatur. Virgilius. Nescis quid serus vesper vehat. ¶ Tum vero totis) Ino Bacchi nutrix ac matertera, vxorq; Athamantis in odium Iunonis incidit, quod vbique Bacchi vires laudibus extollebat, cum & alumni & mariti & filiorum felicitate nimium superba videretur. Hanc igitur Iuno vt affligeret ad inferos descendens vnam è furiis excitauit, quæ Athamanta in tantum furorem coniecit, vt Clearchum filium interfecerit. Ino autem mariti furorem fugiens è scopulo se vnà cum Melicerta altero filio in mare præcipitauit. Qui Veneris precibus à Neptuno excepti, & Ino in Leucothoen Deam, quæ Matuta: & Melicerta in Palæmonem, qui Latine Portunus dicitur, fuere commutati. ¶ Matertera) Ino enim Semeles fuit soror, quæ Bacchum tanquam filium nutriuit atque educauit. ¶ De tot sororibus expers Vna doloris erat) sola dolore carebat. Aliæ nanque sorores filios amiserant, Agaue Pentheum, Autonoe Actæonem. ¶ Nisi quem fecere sorores) ex infortuniis nanque sororum dolorem capiebat Ino, alias felix haberi poterat. ¶ Natis) filiis, Clearcho & Melicerta. Hi nanque Inus & Athamantis filii fuere. Nam alios quoque filios Athamas habuit, sed ex aliis vxoribus. Ex Nephele (siue vt Herodotus ait, ex Themistone, vt declinatione latina vtar) suscepit Schœneum, Erytreum, Leoconem, Pæum, nouissimos autem Phrixum & Hellen, qui propter Inus nouercæ insidias patriam relinquere coacti sunt. ¶ Thalamo Athamantis: nuptiis Athamantis Thebanorum principis, ac Aeolii filii. ¶ Sublimes animos) elatos ac superbos. ¶ Alumni) Bacchi, quem aluerat. Alumnus autem semper in passiua accipitur significatione, quamuis quidam Laurentio Vallæ contradicere pulchrum putantes in actiua quoque inueniri contendant, sed decipiuntur specie recti. ¶ Numine) diuinitate. ¶ Non tulit) tolerare non potuit. ¶ Et secum) locuta est subaudiatur. ¶ De pellice natus) Bacchus Semeles filius. ¶ Mæonios nautas) Thyrrenos qui à Mæonia erant oriundi. ¶ Vertere) cõuertere in Delphinos, vt paulo ante vidimus. ¶ Et laceranda) Pentheum significat, qui (vt vidimus) sub apri forma à matre, materterisq; fuit dilaceratus. ¶ Triplices) tres. ¶ Nouis alis) quæ antea nunquam visæ fuerint. Nam ex sola cartilagine ac mẽbrana constant. ¶ Nil poterit Iuno) maxima cum indignatione hæc à Iunone referuntur. ¶ Inultos dolores) inuindicatos. Sic autem est legendum, non multos, vt ferè corrupte legitur. ¶ Pentheia cæde) Penthei occisione. Est autem possessiuum trisyllabum, cuius penultima apud Græcos cum ει diphthongo scribitur, quæ quidem in e vel in i longam à nobis conuerti solet, quamuis antiqui eadem ei diphthongo vterentur. ¶ Cur non stimuletur) in furorem agatur Ino sororum exemplo. ¶ Est via decliuis) viam quæ ducit ad inferos primum describit, deinde ipsas sedes infernas. ¶ Nubila) vmbrosa, obscura. ¶ Funesta taxo) ferali ac pestifera. Nam taxus arbor est maxime venenosa, vnde toxica fuere denominata, vt Plinius scribit. ¶ Ducit ad infernas) deest quæ. Sic Virgilius: Vrbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni, deest quam. ¶ Styx iners) immobilis, Paludes enim quæ non mouentur, & nebulas, & tetrum emittunt odorem. ¶ Simulachraq; functa sepulchris, hoc est animæ, quarum corpora sepulchra sortita sunt, nam quarum cadauera insepulta iacerent, iis transire stygem paludem nõ dabatur secundum priscorum opinionem. ¶ Senta) senticosa, spinosa. Sentes enim spinæ dicuntur. ¶ Stygiam vrbem) infernam. ¶ Fera re.) crudelis aula. ¶ Nigri Ditis) Plutonis. Nam vt Græci ἀπὸ τοῦ πλούτου. (Plutonem, sic latini à diuitiis Ditem nominant. Est enim terræ deus Pluto, diuitiæ autem ex terra effodiuntur.) Mille capax magnitudinem vrbis infernæ significat.

Athamas.

* a. l. tenẽt alibi.

Via ad inferos.

Ino.

* a. l. muta

ADDI. Descensus ad inferos

¶ NEC

Sic omnes animas locus accipit ille, nec ulli
Exiguus populo est, turbam'ue accedere sentit.
Errant exangues sine corpore, & ossibus umbræ.
Parsq; forum celebrant, pars imi tecta tyranni,
Pars aliquas, artes antiquæ imitamina uitæ
Exercent, aliam partem sua pœna coercet,
Sustinet ire illuc cœlesti sede relicta
(Tantum odiis, iræq; dabat) Saturnia Iuno.
Quo simul intrauit, sacroq; a' corpore pressum
Intremuit limen, tria Cerberus extulit ora,
Et tres latratus * simul edidit. illa sorores
Nocte uocat genitas graue, & implacabile numen.
Carceris ante fores clausas adamante sedebant,
Deq; suis atros pectebant crinibus angues.
Quam simul agnorunt inter caliginis umbras
Surrexere Deæ. sedes scelerata uocatur.
Viscera præbebat Tityus lanianda, nouemq;
Iugeribus * distractus erat. tibi Tantale nullæ
Deprehēdūtur aquæ, quæq; iminet, effugit arbor.
Aut petis, aut urges ruiturum Sisyphe saxum,
Voluitur Ixion, & se sequiturq;, fugitq;,
Moliriq; suis letum patruelibus ausæ
Assidue repetunt, quas perdunt Belides undas.
Quos omnes facie postquam Saturnia torua
Vidit, & ante omnes Ixiona, rursus ab illo
Sisyphon aspiciens, cur hic de fratribus inquit
Perpetuas patitur pœnas? Athamanta superbum
Regia diues habet? qui me cum coniuge semper
Spreuit? & exponit causas odii'que, uiæ'que
Quidque uelit, quod uellet, erat, ne regia Cadmi,
Staret, & in facinus traherēt Athamanta * furores
Imperium, promissa, preces confudit in unum,
Sollicitat'que Deas. sic hæc Iunone locuta,
Tisiphone canos, ut erat turbata, capillos
Mouit, & obstantes reiecit ab ore colubros,

RAPH. ¶NEC ulli exiguo populo est) ulli multitudini quàm talibus sit. Animæ nanque locum non occupant, cum sint incorporeæ. ¶ Parsq; forum celebrant) id sequitur quod inquit in sexto Virgilius. Nam vnusquisque apud inferos iisdem studiis delectatur, quibus dum viueret, tenebatur. Nonnulli ergo apud inferos sunt causidici, alii aulici, alii artifices, alii in carcere detinentur. ¶ Imi tecta tyranni) inferni regis Plutonis. ¶ Tantum odiis) parēthesis est, acclamationem cōtinensq;. Adeo inquit Iuno ab ira, odio vexabatur. ¶ Simul) postquā. ¶ Cerberus) canis est triceps inferorū custos; {Dictus quasi κρεοβόρος. Nam terra sepultorum carnem absumit.} ¶ Sorores nocte vocat genit.) Furias. Eumenides nanque noctis & Acherontis filiæ fuisse dicuntur. Sunt autem tres, Tisiphone, Alecto, & Megera. ¶ Graue & implacabile numen) molestum & quod nullis precibus placari potest. ¶ Adamante) adamas adeo [illegible] est lapis, vt nulla alia re q̄ hircino sanguine frangi possit. ¶ Sedes scelerata vocat) sceleratorū sedes vocat carcer inferorū. Nōnullos vero ex iis qui in eo cruciabātur, enumerat poeta. ¶ Viscera præbebat Tityus lanianda) Tytius Iouis & Elaræ filiæ Orchomeni filius fuit, qui tamen ex tellure natus fingitur, vel q Iunonis metu Elara grauida terrā subierit, illicq; puerum enixa sit in specu Bœotiæ, qui ab illa (vt Strabo ait.) Elara fuit denominatus, vel quòd vastissimi quique & immanissimi homines, qualis fuit Tityus, Terræ filii esse finguntur. Tityus vero fuisse perhibetur adeo magnus, vt nomen iugera suo corpore occuparet. Hic cum Latonæ, siue (vt Euphorion scribit) Dianæ vim inferre vellet, sagittis Apollinis ad inferos detrusus, ea pœna fuit damnatus, vt vultures cor eius nunquam exedere cessent. {Hinc & Tityi octonos Diana dicitur à Callimacho, siue quod eius causa Tityus interfectus, siue quòd ipsa quoque in occidendo illo operam suam contribuisset.} ¶ Tibi Tantale nullæ) Tantalus Iouis ex Plonte nympha filius, cum Iouis arcana hominibus prodidisset, filium'que Pelopem Diis hospitio susceptis comedendum apposuisset, alias esse carnes mentitus, ad inferos detrusus ea pœna plectitur, vt neque bibere, aquis etiam labia tangentibus, neque quicquam comedere possit, quamuis illius capiti arbor immineat pomis onusta. Hac autem pœna auari omnes affici videntur, qui partis pecuniis per auaritiam vti non possunt. ¶ Aut vrges Sisyphe) Sisyphus Aeoli fuit filius, qui cum Isthmum latrociniis infestaret, à Theseo interfectus, ea pœna apud inferos damnatus est, vt ex ima valle saxum ad montis verticem nunquam vrgere desistat, nisi cum in vallem descendit, ad saxum delapsum iterum in montis cacumen impellendum. hoc autem figmento denotantur ambitiosi, qui quamuis sæpius in petendis magistratibus repulsam ferant, ab ambiendo tamen nunquam desistunt. ¶ Voluitur Ixion) Phlegyæ filius fuit Ixion, vt Euripides quoque testatur, vt vero Pherecydes ait, Aethonis. Is cum Diam Deionei filiam vxorem ducere cuperet, multa se daturum munera socero pollicitus est. Ad quæ quidem accipienda. cum iret Deioneus, barathrum effodiens Ixion, igni'que replens, lignis subtilibus, tenui'que puluere illud operuit, in quod cum Deioneus cecidisset, extinctus est. Tanto scelere admisso Ixion rabie correptus nemo'que ipsum neq; Deorum, neque hominum purgare volebat, quod primus omnium hominem familiaritate sibi coniunctum necasset. Tandem vero Iuppiter misericordia motus illū purgauit. Quo facto Iunonem amare cœpit, de stupro'que interpellauit. Cui Iuppiter nebulam Iunoni simile obiecit. Deinde ad inferos detrusus ita rotæ fuit alligatus vt semper voluatur. ¶ Belides) Beli neptes. Nam Belus duos habuit filios Danaum, & Aegyptum, pro quo imperiti scribunt Aegystum. Is quinquaginta Danai filias totidem suis filiis desponsauit. Sed Danaus cum Apollinis oraculo didicisset, se quandoque ab vno filiorum Aegypti, suo genero occisum iri, filiabus mandauit, vt prima nocte quæque suos maritos occiderent. Quæ quidem omnes, præter vnam Hypermestram natu minimam, quæ Lino sponso pepercit à quo postea Danaus fuit interfectus, patri sunt obsecutæ. Quare ea pœna apud inferos sunt damnatæ, vt cribris aquam haurire nunquam desistant. {Siue vt alii, aquam in dolium pertusum, quòd nunquam impleatur, perpetuo ingeratur.} ¶ Letum) mortem, à lendo, quod non est in vsu, quòd mors omnia deleat. ¶ Patruelibus) ex duobus fratribus nati patrueles dicuntur. ¶ Et ante omnes Ixiona) quia ab eo affecta iniuria fuerat, cum de stupro fuit interpellata. ¶ Rursus ab illo) post illum. ¶ Cur hic è fratribus.) nam Sisyphus, & Athamas fratres fuere, filii'que Aeoli. ¶ Cum coniuge) cum vxore sua Ino. ¶ Spreuit) contempsit. ¶ Et exponit causas odii) quo prosequitur Athamantem. ¶ Quid'que velit) exponit etiam quid velit furias facere. ¶ Staret) erecta foret, sed euerteretur. ¶ Et in facinus) in scelus. ¶ Traherent Athamanta furores) hoc est vt Athamas furiosus effectus aliquid mali perpetraret. ¶ Imperium, promissa) decorum seruat Poeta, nam iratorum confusa semper est oratio. ¶ Tisiphone) vna est ex tribus infernis, quæ homicidas maxime punit, vnde etiam nomen accepit. nam παρὰ τὸ τίνειν τοὺς φονέας, quod homicidas vlciscatur, dicta est. ¶ Obstantes colubros) serpentes os impedientes ne loqui posset. Furiæ nanque serpentes pro crinibus habere finguntur.

Vrbs inferorum descriptio.
ADDI.
Tityus.
ADDI.
Tantalus.
Sisyphus.
Ixion.
*vetus codex Semel
Belides.
Belus.
*a.l. distentus.
*a.l. sorores.
ADDI.
Tisiphone

Atque ita, non longis opus est ambagibus inquit.
Facta puta, quæcunque iubes. inamabile regnum
Desere, te'q; refer cœli melioris ad auras.
Læta redit Iuno quam cœlum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora Tisiphone madefactam sanguine sumit
Importuna facem, fluidoq; cruore rubentem
Induitur pallam tortoq; incingitur angue,
Egrediturq; domo. luctus comitatur euntem,
Et pauor & terror, trepidoq; insania uultu.
Limine constiterat. postes tremuisse feruntur.
Aeolii, pallorq; fores infecit acernas,
Solq; locum fugit. monstris exterrita coniux,
Territus est Athamas tectoq; exire parabant.
Obstitit infelix aditumq; obsedit Erinnys,
Nexaq; uipereis distendens brachia nodis
Cæsariem excussit. motæ sonuere colubræ,
Pars'que iacét humeris pars circum pectora lapsæ
Sibila dant, saniem'q; uomũt, * linguis'q; coruscát.
Inde duos medris abrupit crinibus angues,
Pestifera'q; manu raptos immisit at illi
Inoos'q; sinus, Athamanteos'que pererrant,
Inspirant'que graues animos, nec uulnera membris
Vlla ferunt. mens est quæ * diros sentiat ictus.
Attulerat secum liquidi quoque monstra ueneni
Oris Cerberei spumas, & uirus Echidnæ,
Errores'que uagos, cæcæ'que obliuia mentis,
Et scelus & lachrymas, rabié'que, & cædis amoré,
Omnia trita simul quæ sanguine * mista recenti
Coxerat ære cauo uiridi uersata cicuta.
Dum'que pauent illi, uertit furiale uenenum
* Pectus in amborũ, præcordia'que intima mouit,
Tum face iactata per eundem sæpius orbem.
Consequitur motos uelociter ignibus ignes.
Sic uictrix, iussi'que potens ad inania magni
Regna redit Ditis, sumptum'que recingitur angué.
Protinus Aeolides media furibundus in aula
Clamat Io comites, his retia tendite syluis.
Hic modo cum gemina uisa est mihi prole leæna,
Vt'que feræ sequitur uestigia coniugis amens,
De'que sinu matris ridentem, & parua Clearchum
Brachia tendétem rapit, & bis, * ter'que per auras
More rotat fundæ, rigido'que infantia saxo
Discutit ora ferox. tum denique concita mater,
Seu dolor hoc fecit, seu sparsi causa ueneni
Exululat, sparsis'que fugit male sana capillis.
Te'que ferens paruum nudis Melicerta lacertis,
Euoe Bacche sonat, Bacchi sub nomine Iuno,
Risit, & hos usus præstet tibi dixit alumnus.
Imminet æquoribus scopulus pars ima cauatur
Fluctibus, & tectas defendit ab imbribus undas,
Summa riget, frõté'que in apertũ porrigit æquor,
Occupat hunc (uires insania fecerat) Ino,
Sé'que super pontum nullo tardata timore
Mittit, onus'que suum. percussa recanduit unda.

ARG. FABVLAE SEQ.

Refert quoque Venerem petiisse a Neptuno de Ino & Melicerta, vt in numerum Deorum referantur, significat enim Venus se in vndis esse creatam, quo facilius moueret Neptunum.

At Venus immeritæ neptis miserata labores,

RAPH. ¶ LONGIS ambagibus) longis verborum circuitionibus, longa oratione. ¶ Roratis) inspersis. ¶ Lustrauit) purgauit ab inferorum contactu. ¶ Thaumantias Iris) Thaumantis & Electræ filia fuit. ¶ Iris) tametsi Cicero & Macrobius ἀπὸ τοῦ θαύματος id est ab admiratione dictam putét. Non solum auté Thaumantias, sed etiam Thaumantis declinatur. ¶ Importuna) molesta. ¶ Fluido cruore) corrupto sanguine, Tisiphones autem apparatum habitumq; perspicue describit. ¶ Luctus comitatur) scite hi comites attribuũtur Tisiphone furiæ. Nam & luctus & pauoris & insaniæ causa esse mortalibus Tisiphone videtur. ¶ Limine) Athamantis. ¶ Postes Aeolii) Ianuæ Athamantis Aeoli nepotis. ¶ Pallorq; fores infecit acernas) aduentum inquit Tisiphones fores acernæ pallidæ fuerunt effectæ, ex quo maxima vis veneni furiæ illius significatur. ¶ Fores acernas) ex acere confectas. Acer nãque arbor est operum elegantia & subtilitate citro secunda, vt Plinius scribit. Plura eius sunt genera, quæ qui videre cupit ex Plinii xvi. repetat licet. ¶ Solq; locum fugit) aduentu Tisiphones Sol quoque fugatus est. ¶ Infelix) infelices faciẽs. Sic Virgilius. Sis felix, nostrũq; leues quæcunque laborem. ¶ Erinnys) Tisiphone furia. Sunt autem Erinnyes deæ infernæ vltrices, cum aliorum scelerum, tum impietatis in parentes, dictæ παρὰ τὸ ἐν τῇ ἔρᾳ ναίειν, quod in terra habitent hominum facta speculantes. ¶ Saniemq; vomunt) venenum ex ore emittunt. ¶ Linguisq; coruscant) linguas vibrant. Est enim trifida & longissima serpentibus lingua, quam tanta celeritate mouent, vt tres habere linguas videantur. ¶ Graues animos) difficiles, anxios. ¶ Vulnera) morsus. ¶ Diros ictus) graues affectus & perturbationes. Ictus autem proprie scorpionum dicuntur, quáuis & serpentum. ¶ Et virus Echidnæ) hydræ serpentis. Echidna vero latine vipera dicitur. { Fuit autem hæc Echidna monstrum, ex altera parte virgo, ex altera serpẽs, ex qua Typhaon, vt inquit Hesiodus in Theogonia, genuit, Orthum, canem Geryonis, & Cerberum, canem Plutonis, præterea Hydram Lerneam, & Chimæram. } ¶ Erroresq; vagos) errandi, vagandiq; cupiditatem. Proprio autem epitheto vagos errores poeta vocauit. ¶ Cicuta) herba est præsentissimi veneni. ¶ Furiale) in furorem agens. ¶ Mouit) in furorem commouit. ¶ Ignes) venti & facis agitatione commotos. ¶ Consequitur igni) assequitur sic, vt continenter igneus orbis videretur. Sic victrix) voti compos. ¶ Sumptumq; recingitur anguis) serpẽtem quo cincta erat Tisiphone resoluit. ¶ Furibundus) furiosus. ¶ Io comites) uox est & Bacchantium & furentium. ¶ Et parua Clearchũ) Athamas ex Ino Clearchum & Melicertam filios suscepit. Ex Nephele vero Phryxum & Hellen, vt alibi plenius diximus. ¶ Rotat) circunducit. ¶ Rigido sa.) duro & aspero. ¶ Discutit) disiecit, illidit, distringit quatiendo. ¶ Infantia ora.) infantis caput. ¶ Sparsi veneni) à Tisiphone. ¶ Exululat) clamores horrendos emittit. Male sa.) insana & furiosa. ¶ Euoe Bacche) vox est Bacchantium εὖοι quæ bene tibi, significat. Vnde & ipse Bacchus Euius cognominatur, & Euhius cum aspiratione. nam quem alii Græcorum εὔιον vocant, Dorienses loco s, literæ aspirationem reponentes εὔιον appellant. ¶ Sonat) clamat. ¶ Hos vsque) hanc vtilitatem, vt furias & Insanias. ¶ Imminet) promontorium describit, vnde se Ino cum Melicerta filio præcipitauit. Id autem promontorium Moluris petra à Pausania vocatur. { Qui causam insaniæ Athamantis ad exilium Phryxi & Helles transfert. Vide Attica circa finem. } ¶ Summa riget) aspera & inculta est. ¶ In apertum æquor) in latum mare. ¶ Occupat) celeriter ascendit. ¶ Vires insa. fe.) Parenthesis: qua res verisimilis efficitur. ¶ Onus'que suum) Melicertam filium, quem fugiens secum asportauerat. ¶ Recanduit) candida & alba facta est propter spumam, quã cõcitatũ mare emittere solet. Tametsi cãdere ꝓprie dicatur ferrũ ignitũ. ¶ Neptis) Inus, q̃ Hermiones filiæ Veneris filia fuit.

Thaumantia

Plinii loc⁹

Erinnys.

ADDI.

*alibi linguæ.

*a.l. vera duros.

*a.l. tecta.

Euoe.

*vultus ecctius.

Eulus.

Euhius.

a a.l. quaterq;.

ADDI.

¶ SVO

Sic patruo blandita sua est. o' numen aquarum,
Proxima cui cœlo cessit Neptune potestas,
Magna quidem posco, sed tu miserere meorum
Iactari quos cernis in Ionio immenso,
Et Diis adde tuis. aliqua & mihi gratia ponto est.
Si tamen in medio quondam concreta profundo
Spuma fui, * gratumq́; manet mihi nomen ab illa.
Annuit oranti Neptunus, & abstulit illis,
Quod mortale fuit, maiestatemq́ꝫ uerendam
Imposuit, nomenq́ꝫ simul, faciemq́ꝫ nouauit.
Leucotheaq́ꝫ Deum cum matre Palæmona dixit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Comites Inus quod desyderio reginæ affectæ, casum eius moerentes defleuerant, ob eandem iram Iunonis cum præcipitare se destinassent, ne pari honore a Neptuno excipi possent, in saxa, & aues effecit, vt transfigurarentur.

Sidoniæ comites quantum ualuere secutæ
Signa pedum, primo uidere nouissima saxo,
Nec dubium de morte ratæ, Cadmeida palmis
Deplanxere domum, scissis cum ueste capillis.
Vtq́ꝫ parum iustæ, nimiumq́ꝫ in pellice sæuæ
Inuidiam fecere Deæ, conuitia Iuno
Non tulit, & faciam uos ipsas maxima dixit
Sæuitiæ monimenta meæ. res dicta secuta est.
Nam quæ præcipue fuerat pia, persequar inquit,
In freta reginam, saltumq́ꝫ datura, moueri
Haud usquam potuit, scopuloq́ꝫ affixa cohæsit.
Altera dum solito tentat plangore ferire
Pectora, tentatos sensit riguisse lacertos.
Illa manus, ut forte tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in easdem porrigit undas.
Huius ut arreptum laniabat uertice crinem,
Duratos subito digitos in crine uideres.
Quo quæque in gestu deprensa est, hæsit in illo.
Pars uolucres factæ, quæ nunc quoq́ꝫ gurgite in illo
Aequota distingunt summis Cadmeides alis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cadmus Agenoris filius postquam inspector fuerat suarum calamitatum in specu nepotum perosus Thebarum sedes, cum Harmonia Martis & Veneris filia coniuge sua in Illyrios profugit, ibi petita venia a Deis in speciem Draconis conuertitur, qui initio causa malorum suorum fuisset, vota expleta sunt, in dracones versi sunt.

Nescit Agenorides natam paruumq́ꝫ nepotem,
Aequoris esse Deos. luctu serieq́ꝫ malorum
Victus, & ostentis, quæ plurima uiderat, exit
Conditor urbe sua, tanquam fortuna locorum,
Non sua se premeret, longisq́ꝫ erroribus actus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
Iamq́ꝫ malis, annisq́ꝫ graues dum prima retractant
* Facta domus, relegumq́ꝫ suos sermone labores,
Num sacer ille mea traiectus cuspide serpens
Cadmus ait fuerat tum, cum Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum noua semina dentes?

RAPH. Veneres quatuor.

(SVO pa.) Neptuno, qui frater est Iouis, cuius tertia Venus esse filia dicitur. Quatuor enim Veneres fuisse Cicero in libris de natura Deorum scribit, quarum primam, quæ magna Venus appellatur, Cœli ac Diei filiam fuisse. Secundam ex maris spuma natam. Tertiam Iouis & Diones filiam, Quartam Syriæ & Cypriæ. (Proxima) nam Ioui cœlum in mundi diuisionem, Neptuno terra cum mari obtigit. (In Io. im.) Ionium mare Græciam alluens inter Aegeum & Tyrrhenum pelagus situm. Tametsi non desunt, qui scribunt illud cum Adriatico sinu copulari. Dictum est autem ab Ionio quodam viro Illyrico, vt scribit Theopompus. Alii vero ab errore ἰοῦς in vaccam mutatæ, Ionium putant esse declinatum. Est autē spondaicus versus, neque vllius vocalis admittit collisionem. Hæc vere compositio maxime implorāti auxilium est accommodata. (Tuis) marinis. (Aliqua etiam mi.) hoc est, ego quoque aliquid gratiæ in mari habere debeo, cum in mari ex spuma sim nata, indeq́; appellata. Obiter autem Ouid. aliam quoq́; transformationem exponit. nam secunda Venus (vt diximus) ex maris spuma ac sanguine Cœli testiculorū procreata fingit̄. Saturnus enim Cœlo patri iratus falce virilia abscidisse, eaq́; in mare proiecisse narratur, ex quorum sanguine & maris spuma Venus concreta esse perhibetur, vñ etiā Aphrodite ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ, hoc est, à spuma vocatur. fabulam prosequitur Hesiodus in Teogon. (Nomenq́; simul, faciēq́; nouauit) hoc est figuram & nomen Inus, & Melicertæ commutauit. Nā Ino Leucothea Græce, latine Matuta fuit appellata. Melicerta vero à Græcis Palæmon, à nostris Portunus fuit nuncupatus. Leucothea vero dicta est ἀπὸ τοῦ θεῖν διὰ λευκοῦ πεδίου, hoc est, à currendo per Leucon campum Megaridis, vt Eustachius in Homerum ait. Myrsinus autem non solum Ino Leucotheam vocat, sed etiam Nereidas Leucotheas appellat. (Maiestatemq́; ueren. Impo.) significat illos effectos fuisse deos. Nā maiestas, quæ à maioribus dicta est, propria est Deorum. (Sidoniæ comites) matronæ Thebanæ Ino fugientem secutæ cum ex vestigiis percepissent eam se in mare præcipitasse Iunoni inuidiam facere cœperunt. Quare Iuno irata eas partim in saxa, partim in aues cōmutauit. (Primo saxo) in prima promontorii parte. (Nec dubium de morte ratæ) nam eam mortuam cum filio putauerūt. (Cadmeida) Cadmeiam patronymicum pro possessiuo. (Deplanxere) defleuere, palmis pectora plangētes, atq́; percutientes. (Conuitia) cōtumelias. (Monumenta) memoriam. (Solito plangore) consueta percussione. (Riguisse) duros factos esse. (Hæsit) permāsit. (Quæ nunc quoq́; gurgite in illo) tapinosis est. Gurgitē enim pro sinu maris posuit poeta. gurgites enim fluminum proprie dicuntur. (Distringunt) radunt, leuiter attingūt. (Cadmeides) Thebanæ a Cadmo duce sic dictæ. (Nescit Agenor.) Cadmus variis suorum infortuniis vexatus Thebas vnà cum Harmonia vxore dereliquit, seq́; in Illyricū cōtulit, vbi cū vxore in serpētem fuit cōuersus. Quod quidē idcirco fingit̄, qa Cadmus cū iā esset senex ab Amphione & Zetho regno pulsus, siue (vt alii scribunt) quia Linū interfecisset profugus ad Illyrios se cōtulit, vt Palæphatus scribit, vbi cū Harmonia vxore miserrimā exegit vitam, versusq́; in anguē idcirco fingit̄ vnà cū vxore, quòd ab elegantibus, & cultis moribus in barbaros & incōditos declinasset. (Serieq́; malorū) continuatione infortuniorum. (Et ostētis) mōstris. (Premeret) vexaret. (Contigit Illyricos fines) in Illyricū puenit. Est autē Illyricū regio Epiro finitima, ab Illyrio Polyphemi filio cognominata, ut scribit Appianus. {Apollonius lib. iiii. Encheleas noīat ppl̄m, ad quē cū uxore Cadmus puenit q̄ res fortassis fabulæ occasionē dedit. Nā ἐγχέλεις anguillæ al's dicūtur. Hic autē & sepulchrum ipsi & Harmoniæ erectū fuisse dicit his uersibus.

Οἱ δ᾽ ἀρ᾽ ἐπ᾽ Ἰλλυρικοῖο μελαμβαθέος ποταμοῖο.
Τύμβος ἵν᾽ Ἁρμονίης, Κάδμοιό τε πύργον ἔδειμαν
Ἀνδράσιν ἐγχελέεσσιν ἐφέστιοι. &c.}

Graues: pleni, onerat. (Dum prima retractant) cōmemorant suæ domus primordia. (Relegūtq́; suos ser. labo.) colligunt, in memoriā reducūt. (Num sacer ille) dubitat Cadmus an ille serpens, quē ad fontem interfecit, alicui Deorū fuerit cōsecratus, qui sibi malorum causa fuerit.

Leucothea Matuta. Palæmon, Portunus.

Comites Inus in lapides & aues.

*a.l. graiū. Cadmus cum vxore in serpētes

Illyricum.

ADDI.

*a.l. exitio

* alius codex fata.

Quem si cura Deum tam certa uindicat ira:
Ipse precor serpens in longam porrigar aluum.
Dixit, & ut serpens in longam tenditur aluum,
Duratæq; cuti squammas increscere sentit,
Nigraq; cæruleis uariari corpora guttis.
In pectusq; cadit pronus, commistaq; in unum
Paulatim tereti tenuantur acumine crura.
Brachia iam restant. quæ restant brachia tendit.
Et lachrymis per adhuc humana fluentibus ora,
Accede o coniux, accede miserrima dixit.
Dumq; aliquid superest de me, me tange, manumq;
Accipe, dum manus est, dũ nõ totũ occupat anguis.
Ille quidem uult plura loqui, sed lingua repente
In partes est fissa duas. nec uerba loquenti
Sufficiunt, quotiesq; aliquos parat edere questus,
Sibilat. hanc illi uocem natura reliquit.
Nuda manu feriens exclamat pectora coniux.
Cadme mane, teq; infelix his exue monstris.
Cadme qd hoc? ubi pes? ubi sũt humeriq;, manusq;?
Et color, & facies? & dum loquor, omnia? cur non
Me quoq; cœlestes in eundem uertitis anguem?
Dixerat ille suæ lambebat coniugis ora.
Inque sinus charos, ueluti cognosceret, ibat.
Et dabat amplexus, assuetaque colla petebat.
Quisquis adest (aderant comites) terretur. at illis
Lubrica * perlucent cristati colla draconis.
Et subito duo sunt, iunctoq; uolumine serpunt,
Donec in appositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoq; nec fugiũt hominẽ, nec uulnere lædũt,
Quidq; prius fuerint, placidi meminere dracones.

ARG. FABVLAE SEQ.

Perseus Iouis & Danaes filius missus a Polydecte ad Medusæ caput perferendum quæ aspectu suo obuios in silicem conuertere solebat, Minerua adiutrice exigit propositum laborem. & intercepto Phorcidum lumine, quæ inuicem custodias Gorgonum alebant abscissum caput Medusæ per aera tulit. E sanguine autem qui Perseo per Africam iter faciente stillauerat, genus serpentium est procreatum. Ab vtero autem eiusdem Medusæ, equus Pegasus cum pennis exiit.

Sed tamen ambobus uersæ solatia formæ
Magna nepos dederat quem debellata colebat
India, quem positis celebrabat Achaeia templis.

RAPH. ¶ QVEM si cura Deum vin.) hoc est, pro cuius cæde, si Dii vindictam de me sumunt, vtinam ego quoque serpens efficiar, vt ab istis liberer malis. Eleganter autem dicimus, vindico inimicos, & patris cædem, pro eo quod est punio inimicos, & pro cæde patris vindictam sumo. ¶ Tam certa ira) vt me nunquam malis vexare sint cessaturi. ¶ Porrigar.) producar prolonger. ¶ In longum aluum) in longum ventrem. Aluus enim est in quam confluunt sordes. Venter vero dicitur, qui extat & apparet. Iuuenalis. Montani quoq; venter adest abdomine tardus. Vterus autem est in quo mulieres concipiunt. ¶ Duratæque cuti squammas) nam cutis & pellis serpentum ita squammis asperatur, vt piscium. ¶ Cæruleis guttis) maculis subuiridibus, qualis est maris color. ¶ Commistaq; in vnum) confusa in vnum. ¶ Tenuantur) tenuia, ac subtilia efficiuntur. ¶ Tereti) oblongo, atque rotundo. ¶ Tendit) extendit ad vxorem ¶ In partes est fissa duas) serpentes bifidam, siue (vt Plinius ait) trisulcam, videntur habere linguam. ¶ Nec verba loquenti sufficiunt) nec partes inquit linguæ subministrant verba Cadmo loqui volenti. Sufficere nanque hoc loco est transitiuum, & subministrare significat. ¶ Aliquos questus) aliquas querelas. Qua in significatione citra diphthongum scribitur. Quæstus enim cum diphthongo turpe significat lucrum. ¶ Sibilat) sibilare verbum est facticium à vocis sono declinatum. Natura autem serpentes sibilant. ¶ His monstris) proprie dixit. Nam monstra sunt, quæ præter naturam fiunt, à monendo dicta, quasi monestra, quod nos Deorum voluntatis admoneant, vt Pompeius scribit. ¶ Et dum loquor omnia?) ordo est & sensus. Et vbi sunt omnia membra, dum loquor. Miratur enim Hermione, quod nihil membrorum Cadmi videbat. ¶ Aderãt comites) parenthesis, qua significatur comites saltem interfuisse illi transformationi. ¶ Cristati draconis) cristas in capite habentis. Draco autem ἀπὸ τοῦ δέρκειν, hoc est, à videndo declinatur. Est enim acutissimi visus. ¶ Iunctoque volumine) iuncta reuolutione. ¶ Donec in appositi) donec se in contiguo nemore occultauerunt. ¶ Appositi) iuxta positi, ac vicini. ¶ Nunc quoque nec fugiunt hominem) anguium describit naturam, qui hominem nec fugiunt nec offendunt. suntque Aesculapio sacri. ¶ Sed tamen ambobus) hæc idcirco à poeta narrantur, vt concinne, quas expositurus est transfigurationes cum prioribus connectantur. Nam Acrisius rex Argiuorum & orgia Bacchi spernebat, & Perseum sibi nepotem Iouis esse filium non credebat. Sic igitur ad Persei gesta enarranda descendit poeta. ¶ Nepos) Bacchus qui ex India deuicta gloriosissimum reportauerat triumphum. ¶ Debellata) bello deuicta. ¶ Achæia) Græcia. Nam Achæia) pars est Græciæ, vnde Achæi pro Græcis accipiuntur. Sanè Achæia cum diphthongo à Græcis scribitur. Sic autem esse scribendum Achæi, inde ducti facile ostendunt, (apud Stephanũ scribitur Αχαΐα pro regione apud Pausaniam Αχαία, absque diphthongo, cui & latinũ Achaia respondet.) ¶ Positis tẽplis) ædificatis. ¶ Solus Abantiades) Acrisius (vt in libro temporum scribit Eusebius) Abantis Argiuorum regis fuit filius, pater que Danaes, ex qua Perseum Iuppiter suscepit. Is à Prœto fratre pulsus regno à Perseo nepote fuit restitutus, à quo tandem inuito, cum disco luderet, fuit interemptus. Pherecides autem narrat (vt scribit Apollonii Argonauticon expositor) Acrisio nupsisse Eurydicen Lacedæmonis filiam, ex qua cum Danaen sustulisset, an marem de illa esset suscepturus oraculum interrogauit. Cui Apollo, nullum quidem ipsi filium futurum esse respondit: Fore autem vt ab eo quem filia genuisset, interficiatur. Domum itaque reuersus thalamum æreum in media ædium aula sub terra fabricandum curauit, in quo Danaen cum nutrice inclusam seruabat, nequis ad illam vir ingredi posset. Iuppiter vero puellæ amore captus in auri guttas conuersus ex tecto per impluuium defluens, à virgine sinu fuit exceptus. Seipsum autem cum aperuisset, puellã compressit, ex qua Perseus est natus, qui à matre, & nutrice clàm Acrisio fuit educatus. Cum vero iam ad tertium, quartumue ætatis annum puer peruenisset, vocem illius ludentis Acrisius audiuit. Ad se igitur Danae cum nutrice accersita, hanc quidem interimit, Danaen vero cũ puero ad Iouis Hercei aram deducit, ipsamque solus interrogat, unde sibi puer sit natus. Illa uero ex Ioue respondit. Hoc Acrisius cum adduci non posset, ut crederet, in arcam unà cum puero illam imposuit, cumque eam clausisset, in mare proiecit. Ea uero ad Seriphum insulam delata, à Dictye Peristhenis filio, qui forte tum piscabatur, reti fuit extracta, quam quidem cum precibus Danaes aperuisset, ac quinam essent resciuisset, ipsos ad domum deducit, & ut cognatos accipit. Dictys enim atque Polydectes Androthoes filiæ Castoris, & Peristhenis filii fuerunt. Peristhenis autem pater fuit Damastor filius Nauplii, quem ex Amymone suscepit Neptunus, ut in primo Pherecydes idem scribit.

ADDE. Achæia Achæi Acrisius.

* permulcent. a. l. hab.

Cum

Solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acrisius superest, qui mœnibus arceat urbis
Argolicæ, contraq́; deum ferat arma genus'q;
Non putat esse Deũ, neq; enim Iouis esse putabat
Persea, quem pluuio Danae conceperat auro.
Mox tamen Acrisium (tanta est præsentia ueri)
Tam uiolasse Deum, quam non agnosse nepotem,
Pœnitet. impositus iam cœlo est alter, & alter
Viperei referens spolium memorabile monstri
Aera carpebat tenerum stridentibus alis.
Cum'q; super Libycas uictor penderet arenas,
Gorgonei capitis guttæ cecidere cruentæ,
Quas humus exceptas uarios animauit in angues:
Vnde frequens illa est, infesta'q; terra colubris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Atlas Iapeti & Pleiones * filius a Themide, quæ initio antistes Deorum erat responsum accepit, ne quẽ hospitio ex progenie Iouis reciperet, si vellet hortum in quo poma aurea erant custodium habere. Quam ob causam cum Perseo fatigato ea assiduo cursu requiescendi hospitium negauisset, eũq; viribus propelleret, ille elatũ caput Gorgonis ei obiecit. Quo viso in montẽ pari noie est versus Cui in vltimis Africæ locis mũdus incũbit est.

Inde per immensum uenti, discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc exemplo nubis aquosæ
Fertur, & ex alto seductas æthere longe
Despectat terras totum'q; superuolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri brachia uidit,
Sæpe sub occasus, sæpe est ablatus in ortus
Iam'q; cadente die ueritus se credere nocti
Constitit Hesperio regis * Atlantis in orbe,

RAPH. ¶ CVM vero accepisset Acrisius Polydecten Seriphi regẽ ostẽso Gorgonis capite in saxũ fuisse cõmutatũ, Argis metu aufugit, ad Pelagosq; Larissam peruenit. Quod quidẽ postquam Perseus cognouit ad illum in patriam deducendũ est profectus. Sed cum in iuuenes quosdam disco certantes incidisset, ipse quoque discum iecit in aerem, qui resiliens Acrisii pedem ita percussit, vt ibi vitam cum morte commutauerit. Ita fatum vitare non potuit. Perseus vero vnà cũ Larissæis ante vrbem ipsi vt Heroi sepulchrum magnificum erexit.

Abantis. ¶ Abãtiades) Abantis filius. Abantes quoq; populi sunt Eubœæ, à quibus etiam Abãtis fuit appellata, siue ab Abante Argei filio, vel Neptuni & Arethusæ. ¶ Ab origi. ea.) quia & ipse ab Ioue originem ducebat. Nam Belus Iouis fuit filius, is vero pater fuit Abantis, cuius filiũ Acrisiũ fuisse diximꝰ ¶ Neq; enim Io. esse pu Persea) filiũ subintelligamus vel genus.

Perseus. Perseus aũt Iouis ex Danae Acrisii fuit filius. Is cum adoleuisset (vt scri. Ioã. grã.) Palladis (vt alii) Polydectis regis Seriphi iussu ad Gorgones debellãdas est profectus ægide à Pallade ipsa, ac talaribus, enseq; falcato à Mercurio acceptis. Medusæ igitur caput amputatum, cũ in Græciã referret, ab Atlante Mauritaniæ rege ab hospitio repulsus, Gorgonis capite ostẽso ipsum in mõtẽ eiusdẽ nois cõmutauit. Andromedã deĩde virginẽ Cephei regis ac Cassiepiæ filiã monstro marino crimine matris obiectã, ea conditione liberauit, vt sibi vxor traderetur. Sed cũ iam nuptias celebraret, ac Phineus Cephei frater, cui Andromeda antequam obiiceretur mõstro, fuerat despõsata, sibi eã vi auferre conaretur, & multos ex illius sociis interfecit, & Gorgonis capite ostenso Phineum ipsum cum reliquis in saxa conuertit. Ac demũ in Græciam reuersus Prœtũ Acrisii fratrem, qui regno auum expulerat in lapidem transformauit, Acrisiumq; auum in regnum reduxit, ac Polydectem Seriphi regem vnà cum multis aliis in saxa conuertit. Ipse vero in orientem profectus Persiam, Persasq; de nomine suo appellauit. Tandem inde reuersus, cum Acrisium auum inuitus disco ludens interemisset, ipse cũ Andromeda vxore ac Cepheo socero, & Cassiepeia socru in cœlum fuit translatus, atque inter sydera collocatus.

Guttæ sanguinis Medusæ I serpentes.

Danae. ¶ Quẽ pluuio Danae concepe. au.) Danae Acrisii filia, quæ in turri ahena ita cõclusa erat à patre, qui acceperat se nepotis manibus periturum, vt nullus vir ad eã accedere posset, à Ioue in auri guttas transformato fuit cõpressa. Quod cum rescuisset Acrisius, ægre ferens illam in arca impositam in mare proiici iussit. Ea vero arca à Dictye piscatore Seriphio (vt Stra. narrat) ad Polydectem Seriphi regem fuit delata, qui quãuis Danae cogere non potuerit, vt sibi nuberet, Perseum tamen infantem educauit. ¶ Pluuio au.) nam Iuppiter in auri guttas cõuersus in Danaes gremium pluisse fingitur. ¶ Tanta est præsentia veri) acclamatio hæc interposita significat maximam esse veritatis potentiam. ¶ Præsentia) potentia. ¶ Pœnitet) quia & Perseum Ioue digna gessisse accipiebat & Bacchum in numerum Deorũ iam esse relatum videbat. ¶ Impositum iã cæ. est alter) Bacchus in numerũ Deorũ relatus. ¶ Viperei mõstri spo.) capitis Medusæ est periphrasis. Nam Phorcus Theosiæ nymphæ ac Neptuni filius, Corsicæq; & Sardiniæ rex (vt Varro scribit) cum Atlante prælio nauali commisso victus, & in mari submersus, Neptuni patris beneficio Deus marinus esset effectus, ex Ceto coniuge tres sustulit filias eximia pulchritudine, Euryalam, Stheno, & Medusam, & (vt nonnulli volunt) Scyllã, quas Pomponius Mela scribit Gorgadas insulas Aethiopici maris tenuisse, vnde Gorgones videntur appellatæ. Harum natu maxima fuit Medusa, quæ cum quadam die sola in littore vagaretur, à Neptuno fuit adamata, vt eam vel in templo Palladis quo confugerat, violarit. Quare Pallas indignata, & crines eius quibus maxime Neptuno placuerat, in angues conuertit, & effecit vt quoscunque aspexisset in lapides commutarentur. Hanc vero Perseus (vt iam diximus) ope Palladis à qua scutum crystallinũ, & Mercurii, à quo talaria & falcatum ensem acceperat, interemit. quod quidem idcirco fictum videtur, quod Perseus illius superatæ opibus præclara multa gessit. Nam Atlantem Mauritaniæ regem, & Africam, & totam Græciã, partemq; Asiæ subegit. ¶ Memorabile) memoratu dignũ. ¶ Aera carpebat tenerũ) hoc est per aera penetratu facilẽ volabat. ¶ Cumq; super Libycas) guttas sanguinis ex Medusæ capite cadentes in terram Libyam varios in serpentes conuersas fuisse narrat poeta. quod ideo fictum videtur, quia Libya serpentibus venenosis abundat.

Phorcus.

Gorgones

* a. I. Clymenes.

* a. I. regnis.

ADDI. {Fabulam hanc Apollonius his versibus describit lib. iiii.

Εὖτε γὰρ ἰσόθεος λιβύην ὑπερίπτατο περσεὺς
Εὐρυμέδων. καὶ γὰρ τὸ νν κλείεσκε μιν οὔνομα μήτηρ
Γοργόνος ἀρτι τομὸν κεφαλὴν βασιλῆι κομίζων,
Ὅσσαι κυανέου στάγες αἵματος οὖδας ἵκοντο,
Αἱ πᾶσαι κείνων ὀφίων γένος ἐβλάστησαν. &c.

Vbi & illud notandum, altero nomine Eurymedontem fuisse Perseum vocatum.} ¶ Gorgonei capitis) Medusæi. Gorgones enim (vt diximus) tres fuere sorores, quarum Medusæ natu maximæ à Perseo caput fuit amputatum. ¶ Colubris) serpentibus. ¶ Inde per immensum) per infinitum ac inane, qui est aer. ¶ Seductas) separatas. ¶ Despectat) deorsum spectat. ¶ Totumq; superuolat orbem) hoc est, supra totum terrarum orbem fertur. ¶ Gelidas Arctos) gelidos septentriones, ad quos nunquam Sol accedit. ¶ Iam'que cadente die) occidente Sole. ¶ Credere) committere. ¶ In Hesperio orbe) in occidentali orbis parte. Nam Hesperus stella est quæ vesperi in occidente apparet, vnde Hesperius orbis, & Hispania, & Italia interdum Hesperia vocatur. Sic autem concinne ingreditur transformationem Atlantis regis Mauritaniæ potentissimi in montem, ad quem cum peruenisset Perseus rogauit, vt se hospitio susciperet, donec illucesceret dies. cæterum Atlas oraculo admonitus. vt sibi à Iouis filiis caueret, ne regno ab aliquo eorum priuaretur, illum superbe admodum repulit. Quare Perseus indignatus capite Medusæ reuelato eum in montem trãsformauit, qui cœlum sustinere dicitur. Quod idcirco fictum esse videtur, quod Perseus superatæ Medusæ opibus fretus Atlãtis regnũ inuasit, eumq; in mõtes fugere coe-

Hesperus
Hesperia.

Exiguamq; petit requiem, dum Lucifer ignes
Euocet Auroræ cursusq; Aurora diurnos.
Hic hominum cunctis ingenti corpore præstans
Iapetionides Atlas fuit. ultima tellus
Rege sub hoc, & pontus erat, qui Solis anhelis
Aequora subdit equis, & fessos excipit axes.
Mille greges illi, totidemq; armenta per herbas
Errabant, & humum uicinia nulla premebat.
Arboreæ frondes auro radiante nitentes
Ex auro ramos, ex auro poma *ferebant.
Hospes ait Perseus illi, seu gloria tangit
Te generis magni generis mihi Iuppiter author,
Siue es mirator rerum, mirabere nostras,
Hospitium, requiemq; peto. memor ille uetustæ
Sortis erat. dederat Themis hanc Parnasia sortem.
Tempus Atla ueniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor, & huc prædæ titulum Ioue natus habebit.
Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas
Montibus, & uasto dederat seruanda draconi,
Arcebatq; suis *externos finibus omnes
Huic quoque uade procul ne longe gloria rerum,
Quas mentiris ait, longe tibi Iuppiter absit.
Vimq; minis addit, manibusq; expellere tentat
Cunctantem, & placidis miscentem fortia dictis,
Viribus inferior, quis enim par esset Atlantis
Viribus? at quoniam parui tibi gloria nostra est,
Accipe munus ait, læuaq; a parte Medusæ
Ipse retrouersus squallentia protulit ora.
Quãtus erat mons factus Atlas. nã barba, comæq;
In syluas abeunt. iuga sunt humeriq;, manusq;
Quod caput ante fuit, summo est in mõte cacumẽ.
Ossa lupis fiunt. tum partes *altus in omnes
Creuit in immensum (sic Dii statuistis) & omne
Cum tot syderibus cœlum requieuit in illo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Perseus per Aethiopiam iter faciens postquam Andromedam propter superbiam matris, quæ se nympharum pulchritudini prætulerat, saxo alligatam ac marinæ belluæ obiectam vidit, captus specie eius exarsit. Pactusque a Cepheo & Cassiopea parẽtibus virginis vt sibi matrimonio eã darent, si belluam interemisset, votique compos est factus. Interfecto igitur monstro cupiens requiescere, ne caput Gorgonis læderet, virgulta lecta in littore subiecit, & hæc subito indurueruut ita vt adeptis radicibus sanguinei coloris mari vt arbusculæ nascerentur, nomenque haberent Coralium.

Clauserat Hippotades æterno carcere uentos,
Admonitorq; operum cœlo clarissimus alto
Lucifer ortus erat. pennis ligat ille resumptis
Parte ab utraq; pedes, teloq; accingitur unco,
Et liquidum motis talaribus aera findit.
Gentibus innumeris circumq; infraq; relictis
Aethiopum populos, Cepheiaq; conspicit arua.

gii. Cœlum aiũt humeris sustinere fingitur Atlas, tum quod (vt scribit Plin.) primus oium Astrologiã inuenit, tũ quod mons ipse ita est altus, vt cœlum contingere videatur. Sanè apud antiquos Atlantes vocabantur statuæ, quæ colũnas humeris sustinebant. ADDI. {Regis Atlantis, alii regnis Atlanti, appositiue, videlicet ne trochæus in versum dactylicum incidat. Cũ tñ idẽ locus prima cæsura siue tome defendi possit.} RAPH. ¶Ignes auro.) lumina Auroræ, quæ semper ante Solem fertur. ¶Cursus diurnos) Diei & Solis cursus. Nam Aurora & diem & Solem adducere videtur. ¶Iapetionides Atlas fuit) Atlas Iapeti gigantis & Libyæ nymphæ filius fuit, quanquam de matre parũ inter scriptores conueniat. Alii nanq; Clymenes, vt Hesiodus i Theogon. alii Asiæ fuisse filiũ ferunt. Nos vero Plinii sequimur, qui eũ Libyæ filiũ scribit fuisse. verũ alii quoq; fuerunt clari Atlantes, quorum vnus in Arcadia regnauit pater Maiæ Mercurii matris, alter in Hetruria pater Electræ Coryti vxoris. Iapetionides autẽ nõ à Iapeto, sed à Iapetione (vtroq; enim modo dicitur) deduci videtur. Hesiodus ἰαπετιονίδη πάντων περὶ μήδεα εἰδώς. Cõstat vero hoc nomen ex syllabis septem, hoc est, duobus dactylis & syllaba. ¶Vltima tell⁹) Mauritania cũ reliquo occidente. ¶Qui so. anhe.) fessis ac defatigatis. Equi nanq; Solis ab Oceano Atlantico excipi videntur. ¶Vicinia nul.) nulli vicini, inquit, quicq̃ agrorum habebãt quod exararẽt. Oia nãq; ab Atlãte possidebãtur p quod significatur fuisse locupletissim⁹. ¶Vetustæ sor.) antiq oraculi. ¶Themis Parnasia) quæ in mõte Parnaso tẽplũ habet, vt in primo vidimus. ¶Hunc titulum) hanc gloriam. Titulus autem à tutando dicitur, quod, sua cuique gesta, operaq; tituli tueãtur. ¶Pomaria) Hortos arboribus consitos quanquam pomaria proprie sint pomorum reposttura. Poma autem hæc ab Hercule & ipso Iouis filio ablata fuisse notissimũ est. ¶Ne lõge gloria rerũ) recede, inquit, procul à nostro regno, nec à nobis oppressus indicio sis & gloriã rerũ falsam esse, & à Iouis genere lõge abesse. ¶Par esset) sufficere posset. vt enim Atlas oium maximus, ita valentissimus erat. ¶At qm̃ parui) at qm̃ inquit nostrã gloriã paruifacis, accipe munus tibi conueniẽs. ¶Ipse retrouersus) caute, ne & ipse in saxum cõuerteretur. ¶Protulit) extulit, & ostendit Atlanti ¶Squalentia ora) liuidã & pallescentẽ Medusæ faciem. ¶Quãtus erat mõs factus Atlas) tantus subaudiatur, vt sit ordo & sensus. Atlas factus fuit tantus mons, quantus vir erat. Tã aperte autẽ Atlantis transmutationem describit poeta, vt nullã lucidiorẽ admittat enarrationẽ. ¶Iuga sunt humeriq;, manusq;) iugum nõ tam est arduitas montis & supinitas (vt quidã putant) quam summa mõtis ipsius planities, per quã trãsitus vel hoibus patet. dictum quod illic mons potissimũ iugatur. Nam iugum a iungẽdo deriuatur, multaq; significat. Et lignum nãque illud quo boues iunguntur, & equi iugum vocatur, & transtrum appellatur iugum quod nauem iungat, & iũctã teneat. ¶Sic Dii statuistis) voluistis, Cuius autem rei rationem assignare non possumus, ad Deorum potentiam referre solemus. ¶Et omne cœlũ) totum. Omne enim pro toto frequenter ponitur à poetis. ¶Clauserat Hip.) Aeolus Hippotæ nepos. Nam Aeolus Iouis fuit filius ex Acesta Hippote Troiani filia. Is idcirco rex ventorum esse perhibetur, quod (vt scribit Varro) cũ apud nouem Siciliæ insulas Italiæ propinquas Iliacis tẽporibus regnaret, ex consurgẽtibus nebulis ita futuros vẽtos prędicebat, vt in sua potestate eos à rudibus habere crederetur. Plinius autem ipsum ventorum rationem inuenisse scribit. ADDI. {Apollonius Hippotæ filiũ facit Aeolum libro quarto, his verbis, αὐτὰρ ἔπειτα ... ἐφίκανεν Αἰόλου ἱπποτάδαο κλυτόν, &c. Αἰολὸς ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν ἀνάσσει. Sed de hoc infra pluribus agemus}. ¶Aeterno carcere) semper duraturo. ¶Admonitorq; operum) qui homines operum suorum admonet. Nam oriente Lucifero (qui à ferenda luce à Græcis quoque φώσφορος vocatur) ferè quisque ad opera sua & artes exercendas surgere solet. ¶Pennis re.) talaribus, quæ per noctem deposuerat, iterum assumptis. ¶Telo. vn.) ense falcato. ¶Cepheia arua) Cephei regna. Cepheus enim (vt ex sententia Euripidis scribit Iginus) Phœnicis fuit filius, rexque Aethiopum, & Cassiepes maritus ac Andromedæ pater, qui Andromedã filiã ꝑpter vxoris superbiam monstro marino obiicere fuerat coactus. Cum enim Cassiepe mater se Nereidibus pulchriorem esse iactaret. precibus ipsarum motus Neptunus belluã marinam immisit, quæ Aethiopiam vastaret. Quare consultus Iuppiter Hammon, qua ratione Nereides placari possent, respondit Cephei Cassiepesq; progeniem monstro esse obiiciendam. Andromedam igitur cum ad scopulum religatam Perseus vidisset

*a.l. tegebant.

*a.l. extremos.

*a.l. actus

Atlas in montem.

Aeolus rationis vẽtorũ inuen. perhibetur.

Cepheus.

Illic immeritam maternæ pendere linguæ
Andromedam pœnas iniustus iusserat Hammon.
Quam simul ad duras religatam brachia cautes
Vidit Abantiades, nisi quod leuis aura capillos
Mouerat, & tepido manabant lumina fletu.
Marmoreum ratus esset opus. trahit inscius ignes,
Et stupet, & *uisæ correptus imagine formæ,
Pene suas quatere est oblitus in aere pennas.
Vt stetit, o dixit non istis digna cathenis,
Sed quibus inter se cupidi iunguntur amantes,
Pande requirenti nomen terræq;, tuumq;,
Et cur uincla geras primo silet illa, nec audet
Appellare uirum uirgo, manibusq; modestos
Cælasset uultus, si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lachrymis impleuit obortis.
Sæpius instanti, sua'ne delicta fateri
Nolle uideretur, nomen terræq;, suumq;,
Quantaq; maternæ fuerit fiducia formæ
Indicat, & nondum memoratis omnibus unda
Insonuit, ueniensq; immenso bellua ponto
Eminet, & latum sub pectore possidet æquor.
Conclamat uirgo, genitor lugubris, & una
Mater adest, ambo miseri, sed iustius illa.
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus,
Plangoremq; ferunt, uinctoq; in corpore adhærent.
Tum sic hospes ait, lachrymarum longa manere
Tēpora uos poterunt. ad opē breuis hora ferēda est.
Hanc ego si peterem Perseus Ioue natus, & illa,
Quam clausam impleuit fœcundo Iuppiter auro,
Gorgonis anguicomæ Perseus superator, & alis
Aethereas ausus iactatis ire per auras,
Præferrer cunctis certe gener addere tantis
Dotibus, & meritum (faueāt modo numina) tentō.
Vt mea sit seruata mea uirtute paciscor.
Accipiunt legem (quis enim dubitaret) & orant,
Promittuntq; super regnum dotale parentes.
Ecce uelut nauis præfixo concita rostro
Sulcat aquas iuuenum sudantibus acta lacertis,
Sic fera dimotis impulsu pectoris undis
Tantum aberat scopulis, quantum balearica torto
Funda potest plumbo medii transmittere cœli.
Cum subito iuuenis pedibus tellure repulsa
Arduus in nubes abiit, & in æquore summo
Vmbra uiri uisa est. uisam fera sæuit in umbram.
Vtq; Iouis præpes uacuo cum uidit in aruo
Præbentem Phœbo liuentia terga draconem
Occupat auersum, neu sæua retorqueat ora,
Squammigeris auidos figit ceruicibus ungues,
Sic celeri misso præceps per inane uolatu
Terga feræ pressit, dextroq; frementis in harmo
Inachides ferrum curuo tenus abdidit hamo.
Vulnere læsa graui modo se sublimis in auras
Attollit, modo subdit aquis, modo more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona terret.

vidisset, ea conditione se illam liberaturum pactus est, vt sibi vxor permitteretur. Cæterū Phineus Cephei frater, cui antequam monstro exponeretur, Andromeda fuerat desponsata, cum vi eam Perseo eripere conaretur, multis interfectis, reliquos in se ruentes Perseus ipse Medusæ capite detecto in lapides cōmutauit.

RAPH. ¶ Maternæ lin.) nam Cassiepe de pulchritudine cum Nereidibus contendere fuerat ausa. ¶ Iniustus Ham.) iniquus Iuppiter in ea sententia ferenda. Neq; enim iustū est, vt filii pro parētibus pœnas pendant. *Hāmmon* Hammon autē arenarius interpretatur. Nam in Libyæ arenis tēplo celeberrimo sub imagine arietis Iuppiter colebatur. Quāquam scribat Dio. ex quorū dā sententia, Hāmonem Libyæ regē fuisse, vxoremq; cepisse. Rheam Cœli filiā, Saturni, aliorumq; Titanum sororē. ¶ Ad duras cautes) ad asperos scopulos. Cautes autem dicimus o in au diphthongū soluta. ¶ Abantiades) Abantis nepos Perseus. ¶ Tepido fletu) tepidis lachrymis. ¶ Manabant) stillabāt. ¶ Marmoreum opus) marmoream statuam. ¶ Trahit insci. ign.) hoc est, ignarus quænam esset amore ipsius carpitur. ¶ Quatere) mouere, concutere. ¶ Istis cathenis) istis vinculis ferreis. ¶ Sed quibus inter se) sed vinculis mutui amoris. ¶ Pande) dic, & manifesta. ¶ Terræq;) vrbis & patriæ. Sic Virg. Nūc stant sine nomine terræ. ¶ Requirēti) mihi rogāti. ¶ Primo sil. il.) decorum probæ, pudicæq; mulieris seruat poeta, quam loqui cū viro puderet. ¶ Appellare vi.) loqui cum viro. ¶ Virgo) causa est, cur virum alloqui non auderet, virgo nanque erat. ¶ Eminet) extat, alta est. ¶ Et la. sub pe. possidet æquor) emphasis est, qua belluæ magnitudo monstratur. Quæ enim latum æquor bellua pectore premebat, nisi maxima esse nō poterat. Sic Virgilius equi Pallantei *magnitudinem ostendit, cum inquit: Demissum lapsi p funē. ¶ Genitor lugubris) pullis vestibus indutus. ¶ Vinctoq; in corpore adhærent) hoc est ligatam Andromedā complectuntur. ¶ Manere) expectare. ¶ Ad opem ferendam) ad auxilium Andromedæ ferendum. ¶ Hanc ego si peterem) merito Perseus dotes suas, & virtutes & facta apud ignotos exponit, quo facilius id quod cupit, accipiat. ¶ Et meritum) etiā beneficium. ¶ Faueant modo numina) dūmodo Dii mihi sint auxilio. ¶ Paciscor) in pactionem deduco. ¶ Vt mea sit) vxor subaudiatur. ¶ Accipiunt legem) conditionem quā ipsis tulerat Perseus, vt sua esset si ipsam sua virtute seruasset. ¶ Quis enim dubitaret) parēthesis cū interrogatiōe causā ponēs cur Andromedæ parētes acceperīt latā cōditionē. ¶ Et orāt: Promittūtq; sup) ordo est & sensus. Et insup Andromedę parētes rogant, vt filiā seruare velit, regnumq; suum illi in dotem promittunt. ¶ Ecce velut nauis) hac similitudine & magnitudo & impetus belluæ illius marinę declaratur. ¶ Nauis rostro præfixo) nauis rostrata. ¶ Cōcita) concitata incursum. ¶ Acta) impulsa. ¶ Sulcat aquas) diuidit ac separat aquas. ¶ Iuuenum sudantibus lacertis) hypallage est. Nam sudātium iuuenum lacertis impellūtur triremes. ¶ Quantū balearica torto) tantū inquit bellua distabat à scopulis, quātum spatii pila plūbea funda emissa pertāsire posset. ¶ Medii cœli) medii aeris. ¶ Pedibus tellure repulsa) gestū exprimit eius, qui se è terra in aerē tollere velit. Sic paulo ante de Pallade dixit, Et impressa tellurē repulit hasta. ¶ Arduus) altus. ¶ Vtq; Iouis præp.) pulchra similitudine poeta ostendit, quāta agilitate mōstrū illud marinū Perseus oppresserit. ¶ Præpes) ales. est aūt aquilę periphrasis, quæ serpentibus maxime infesta est. Prępetes vero maiores dicuntur aues, quarū ex volatu auguria colligūtur. (Siue etiā quę altius, sublimiusq; volāt, quibus cōtrariæ quas inferas vocant. Sulpitius eas pprie pręfetes accipiebat, quas Homer° ταν-υπτέρυγας dixit. Vide Gelliū lib. vi. ca. vi.) ¶ Vacuo aruo) segetibus carēte. Legitur etiā harmo. forsitan melius. ¶ Liuentia) pallentia & nigra. ¶ Occupat) corripit. ¶ Auidos vngues) hypallage est. Ipse nanq; ales auidus intelligitur. ¶ Squāmigeris ceruicibus) in ceruices squāmosas. ¶ Misso) emisso, effecto. ¶ Per inane) per aerē, quod inane dicitur, qa vacuus esse videt. ¶ Frementis) ore strepētis, & furētis belluæ. ¶ Inachides) Perse° Argiuus. Inachidæ nanq; Argiui dicūtur ab Inacho, qui primus apud Argos regnauit, ac fluuium Achaiæ Inachū de suo noie appellauit. ¶ Curuo tenus hamo) vsq; ad capulū, cui ferrū recuruū solet apponi. ¶ Circūsona) circūlatrans.

*a. l. eximiæ.

Palladii siue Durat ei.

ADDI.

Ille auidos morsus uelocibus effugit alis,
Qua'que patent, nunc terga cauis super obsita cõchis,
Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato unlnerat ense.
Bellua puniceo mistos cum sanguine fluctus
Ore uomit. maduere graues aspergine pennæ,
Nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
Credere conspexit scopulum, qui uertice summo
Stantibus extat aquis, operitur ab æquore moto.
Nixus eo, rupis'que tenens iuga prima sinistræ,
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Littora cum plausu, clamor, superas'que Deorum
Impleuere domos gaudent, generum'que salutant,
Auxilium'que domus, seruatorem'que fatentur
Cassiepe'que, Cepheus'que pater. resoluta cathenis
Incedit uirgo pretium'que & causa laboris.
Ipse manus hausta uictrices abluit unda,
Anguiferum'que caput dura ne lædat arena,
Mollit humum foliis, natas'que sub æquore uirgas
Sternit, & imponit Phorcynidos ora Medusæ.
Virga recens, bibula'que etiam nunc uiua medulla
Vim rapuit monstri, tactu'que induruit huius,
Percepit'que nouum ramis, & fronde rigorem.
At pelagi nymphæ factum mirabile tentant
Pluribus in uirgis, & idem contingere gaudent,
Semina'que ex illis, *ut erant iactata per undas,
Nunc quoque coraliis eadem natura remansit,
Duritiem tacto capiant ut ab aere, quod'que
Vimen in æquore erat, fiat super æquora saxum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Medusa Gorgo cum propter pulchritudinem a pluribus peteretur, coniugium Neptuni effugere non potuit. Quæ quod in templo Mineruæ cum eo concubuit propter religionem loci, quam obtemerat, crines eius in serpentes ab eadem Dea sunt mutati, vt quæ petita inuiso a plurimis procis esset, obiecta deformitate obuios in fugam verteret, quos serpentes in ægide portat Pallas, vt hostes terreat.

Dis tribus ille focos totidem de cespite ponit,
Læuum Mercurio, dextrum tibi Bellica uirgo.
Ara Iouis media est. mactatur uacca Mineruæ,
Alipedi uitulus, taurus tibi summe Deorum.
Protinus Andromeden, & tanti præmia facti
Indotata rapit tædas Hymenæus, amor'que
*Præcipiunt, largis satiantur odoribus ignes,
Serta'que dependent tectis, & ubique, lyræ'que,
Tibia'que & cantus animi felicia læti
Argumenta sonant. reseratis aurea ualuis
Atria tota patent, pulchro'que instructa paratu

RAPH. ¶ILLE) Perseus. ¶ Auidos morsus) hypallage poetæ familiaris. Auidæ nanque belluæ morsus intelliguntur. Super obsita, desuper tecta atque cooperta conchis, & ostreorum testis. Balenarum enim tergoribus conchæ, ostrea que adhærere solent. ¶ Falcato ense) recuruo ac falci simili. Est enim nomen participio simile falcatus. ¶ Bellua puniceo) quanta fuerit hęc bellua facile ex fluctibus quos ore vomebat colligere possumus. ¶ Maduere graues aspergine pẽ.) hoc est pẽnæ alarum Persei & madidæ graues respersione fluctuũ, quos euomebat bellua, sunt effectæ. ¶ Nec bibulis) multum humoris & aquæ attrahentibus. Bibuli nãque dicuntur, qui multum ac potius nimiũ bibunt. ¶ Vltra) vlterius. ¶ Credere) cõfidere. ¶ Stantibus aquis) quiescente mari. ¶ Extat) eminet, extra stat, & apparet, vnde etiam extare libri dicũtur qui inueniuntur. ¶ Nixus eo) cũ inquit in vertice illius scopuli pedes firmasset, sæpius ilia belluæ ense transegit. (Andromadæ liberatio.) ¶ Littora cum plausus clamor) hoc est plausus & clamor. Est autem figurata oratio. (ADDI.) {Alii littora, cũ plausu clamor, &c. impleuere, vt sit syllepsis casuum.} ¶ Superas Deorum domos) periphrasis est coeli. Hac autem hyperbole magnitudo clamoris, plausus'que significatur. ¶ Cassiepe) quæ & Cassiepeia dicitur. (Cassiepe.) Huius sanè nominis tertia syllaba apud Græcos e litera scribitur, quãuis apud latinos o vocalẽ minus rectè habeat. (*a.l.iterãt) Quæ autem de Andromedæ vinculis dicta sunt apud Ioppen Palęstinæ vrbem à quibusdam (vt Mela narrat) gesta esse feruntur. (ADDI.) {Verba Melæ sunt. Est Ioppe ante diluuium vt ferunt condita, vbi Cephea regnasse eo signo accolæ affirmant, quod titulũ eius, fratris'que Phinei veteres quædam aræ cum religione plurima retinẽt, quin etiam rei celebratæ carminibus & fabulis, seruatæ'que à Perseo Andromedæ clarum vestigium, belluę marinæ ossa immania ostentant. Sic & Stra. li. xvi. ἐνταῦθα δὲ μυθεύουσί τινες τὴν Ἀνδρομέδαν ἐκτεθῆναι τῷ κήτει.} (*a.l.præcipitant.) ¶ Mollit humũ foliis) narraturus quẽadmodũ virgæ in mari nascẽtes in coralia fuerĩt cõuersæ, inquit eas à Perseo Medusæ capiti subiectas induruisse, lapidis'que figuram cõtraxisse, quod quidẽ Nereides admiratæ, multa & ipsæ virgulta capiti Medusę subiecerũt, atque in mare disiecerunt, quæ quãdiu aqua tegũtur mollia sunt, extracta ad aerem statum rigescunt. Quare quidam coraliũ Gorgoniam vocant (vt Pli. ait) quod extractum è mari in duritiẽ lapidis mutetur, tanquam viso Gorgonis capite. (ADDI.) {Fabula tractatur in libello de lapidibus, qui Orpheo ascribitur.} ¶ Phorcynidos Medusæ) Phorci filiæ, vt diximus. Phorcus sanè apud Græcos Phorcys, Phorcyos, & Phorcynos declinatur. Vnde Phorcynis patronymicum fœmininũ est deriuatum. (Phorcynis) ¶ Virga re.) causa est, quare virga facile in coraliũ fuit transmutata, nam & recẽter euulsa & humida erat. ¶ Bibula me.) humida, nondum enim erat sicca. ¶ Vim ra. mon.) effectum capitis Medusæ cõtraxit, à quo & conspecta & tacta in lapides conuertebantur. ¶ Percepit) accepit. ¶ Nouum rigorem) inusitatam duritiẽ. Antea nanque sub aqua mollis erat. Quod quidem idcirco fingitur, quia coralia sub aqua mollia sunt, extracta vero durescunt. ¶ At pelagi nym.) Nereides. ¶ Tentant) experiuntur. ¶ Et idem contingere gau.) hoc est lætantur cum vidẽt virgulta in lapidibus modũ dura fieri. ¶ Nunc quoque co.) coralium (vt scribit Pli.) quidã Pyritẽ lapidem vocant, quõ sit plurimus ignis illi. ¶ Ab aere ta.) ad aerẽ enim educta lapidescunt. ¶ Vimen) virga mollis & flexibilis. ¶ Saxum) pro lapide saxũ est positum. Saxa nãque grandiores lapides dicuntur. ¶ Dis tri. ille focos) Perseus ob mõstrũ illud marinũ debellatum Dis gratias agere, ac sacrificare decreuit. Ac primum tres aras tribus Dis, Mineruę, Mercurio, ac Ioui ex cespitibus in littore extruxit, deide vaccã Mineruæ, vitulũ Mercurio, taurum Ioui immolauit. ¶ Alipedi) Mercurio alas in pedib' hũti, vt qui & velocissimus sit planetarũ, & cũ talaribus alatis pingatur. ¶ Indotata) valde dotata, In, nanque ꝓpositio, vim interdũ habet itẽtiuã. Andromedã eni accepit Perseus cũ Aethiopiæ regno ꝓ dote. (ADDI.) {Vel indotata, ꝓ, incõpensata, aut nõ satis ꝓ merito, pensata. Omni enim pretio vita potior est.} ¶ Tædas hymẽ. amor'que Præ.) amor inquit & Hymenæus nuptias Perseo suadẽt. (vt ꝓ vbi capo.) Apte nanque totũ intelligimus, faces eni quę ferè ex tædis ꝯficiũtur nouis nuptis ad maritos se ꝯferẽtib', quãque præferebãtur. Quare & nuptiarũ apparatũ describit, & quæcunque in nuptiis fieri cõsueuere. Hymenæũ aũt Deũ fuisse, q in celebrãdis nuptiis inuocabatur, nemo est ferè q ignoret. (Andromedæ nuptiæ) ¶ Præcipiũt) suadẽt atque impant. (ADDI.) {alii, Præcipitãt, vt sit sensus Amor, & Deus faciunt illũ accelerare nuptias neque differre longius sinunt.} ¶ Largis odo.) copiosis thuribus ac aliis (vt ita dicam) odoramentis. ¶ Serta'que) coronæ, à serẽdis floribus appellatę. ¶ Argumẽta) signa, indicia. ¶ Reseratis va.) apertis foribus. ¶ Aurea atria) aurata, auro ornata. Aureũ eni dicitur, quod totũ ex auro est.

¶CEPHENI

RAPH. ¶CEPHENI pro.) Cephei primates & principes. Nã à Cepheo Cephenus & Cepheius deriuatur, & Cepheida terram Nicander Aethiopiam vocat. ¶Ineunt conui.) vadũt in conuiuia. ¶Generosi Bac.) nobilis & optimi vini ¶Diffudere) exhilarauere, lænificauere. Vinum enim generosum animi vires excitat, corq; lætum reddit. ¶Cultusq; genus. lo.) mores & populos locorum.

¶Quærit) rogat, & sciscitatur. ¶Lyncides) aut Lyncei filius, aut certe proprium est nomen. ¶Moresq;) ad cultus. ¶Habitumq;) ad genus refertur. Habitum pro habitatione posuisse poeta videtur. Nam à quibus populis illa loca habitarentur, exposuit Lyncides.

ADDI. (Vel etiam dictum est κατὰ παράλληλον mores, habitumq; vt eodem ambo referantur.) ¶Abstuleris) recideris. ¶Crinita dra.ora.) hoc est caput Medusæ pro crinibus habens dracones, atq; serpentes. ¶Locum iacentē) planum & spatiosum campum. ¶Solidæ molis) solidi muri atq; circuitus. ¶Geminas so.) non duas sed similes. Tres enim fuerunt, vt diximus.

ADDI. (Fallitur hoc loco Regius, qui de Gorgonibus accipit ea, quæ Græcis ab aliis dicuntur. Est enim sensus. Se auicularum, quas Græas Græci dicunt, oculum, quo vno ambæ (Nam duas tantum Hesiodus facit) vtebãtur, intercepisse, atq; ita ducibus illis ad locũ vbi Gorgones habitabant, peruenisse. Erãt autem & græa Phorci filiæ, vt Hesiodus in Theogon scribit, cuius versus sunt.

Φόρκυϊ δ' αὖ κητὼ γραίας τέκε καλλιπαρήους
Ἐκ γενετῆς πολιὰς, τὰς δὴ γραίας καλέουσιν,
Ἀθάνατοί τε θεοὶ, χαμαὶ ἐρχόμενοί τ' ἄνθρωποι,
Πεφρηδώ τ' εὔπεπλον, Ἐνυώ τε κροκόπεπλον.

Zenodotus autem tres numerat, Memphedon, Enyo, & Dino. Easdem & Pherecides ponit, nisi quod pro vltima scilicet. Dino, nostri codices Ieno habent. Plura de his qui volet Erasmum videat in prouerb. Orci galea, & Pherecidem, vt quidem citatur in cõment. Apollonii lib. iiii. Cæterum vt hoc quoq; addamus, totam hanc fabulam de Gorgonibus, Diodorus ad historiam refert, dicens Gorgonum gentem quondam fuisse in Libya, perinde vt Amazonum in Scythia, eamq; à Perseo debellatam. Vide lib. iiii.) ¶Phorcidas) Phorci filias, quæ & Phorcynides dicuntur, vt pauloante diximus. ¶Vnius lu.) solius oculi. ¶Id se sollerti) narrat se illud vnum lumen prouida astutia rapuisse, dũ per vices ab altera alteri traderetur. ¶Fragosis) fragore ac strepitu resonantibus. ¶Ex ipsis) hominibus & feris. ¶Se tamen ho.) tacite respondet obiectioni. Posset enim quis dicere, qua ratione tu o Perseu visa Medusa in lapidem non fuisti conuersus, quod inquit per clypeum cristallinum illam dormientem aspexi, atq; obtruncaui. Se autē est legendum, non sed, vt ferè in exemplaribus est deprauatum.

Cephenûm proceres ineunt conuiuia regis.
Postquam epulis functi generosi munere Bacchi
Diffudere animos, cultus'que, genus'que locorum
Quærit Abantiades, quærenti protinus unus
Narrat Lyncides, mores'que, habitum'que uirorum,
* Quæ simul edocuit, nunc o fortissime dixit
Fare precor Perseu, quanta uirtute, quibus'que
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.
Narrat Abantiades, gelido sub Atlante iacentem
Esse locum solidæ tutum munimine molis.
Cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcydas unius sortitas luminis usum.
Id se sollerti furtim dum traditur, astu
Supposita cœpisse manu, per'que abdita longe
Deuia'que, & syluis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos, passim'que per agros,
Per'que uias uidisse hominum simulachra, ferarum'que
In silicem ex ipsis uisa conuersa Medusa.
Se tamen horrendæ clypei, quem læua gerebat,
Aere repercusso formam aspexisse Medusæ.
Dum'que grauis somnus colubros, ipsam'que tenebat,
Eripuisse caput collo, pennis'que fugacem
Pegason, & fratrem matris de sanguine natos.
Addidit & longi non falsa pericula cursus,
Quæ freta, quas terras sub se uidisset ab alto,
Et quæ iactatis tetigisset sydera pennis.
Ante expectatum tacuit tamen, excipit unus
Ex numero procerum, quærens cur una sororum
Gesserit alternis immistos crinibus angues.
Hospes ait, quoniam scitaris digna relatu,
Accipe quæsiti causam. clarissima forma,
Multorum'que fuit spes inuidiosa procorum
Illa, nec in tota conspectior ulla capillis
Pars fuit. inueni, qui se uidisse referrent,
Hanc pelagi rector templo uitiasse Mineruæ
Dicitur. auersa est, & castos ægide uultus
Nata Iouis texit, ne'ue hoc impune fuisset
Gorgoneum crinem turpes mutauit in hydros.
Nunc quoque ut attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in aduerso quos fecit, sustinet angues.

tum. (Aere repercusso) per æs clypei translucidum. ¶Eripuisse) truncasse, recidisse ¶Pennisq; fugacē Pegason & fratrem) Pegasus equus alatus, & Chrysaor, ensem aureum in manu tenens, finguntur ex collo Medusæ reciso capite statim exiliisse ¶Quamuis Aratus dicat Pegasum Neptuni & Medusæ filium fuisse. Chrysaora ergo fratrem Pegasi vocat poeta, quamuis in exemplaribus fratres plurali numero corrupte legatur. Nisi fratres forte accipiamus serpentes ex Medusæ sanguine ortos, ita nanq; fratres recte legeretur. ¶Longi cur.) spatiosi volatus. ¶Ab alto) ab aere. ¶Pennis) alias. quæ ex pennis constant. ¶Ante expecta.ta.) narrationi antequam putaretur finem imposuit, per quod significat gratissimam omnibus conuiuis fuisse Persei orationem. ¶Vna sororum) cur Medusa sola ex Gorgonibus immistos capillis habuerit serpentes. ¶Scitaris) rogas, vt scias. ¶Digna relatu) digna quæ referantur, atque commemorentur. ¶Accipe) audi, cognosce. ¶Quæsiti) rei quæsitæ & rogatæ. ¶Spes inuidiosa) Inuidiæ plena. ¶Multorum procorum) amatorum, qui illam vxorem petebant. ¶Conspectior) pulchrior. Capillos enim pulcherrimos habuit. ¶Inueni qui se vidisse referrent) hoc est audiui hoc ex us qui aiebant se Medusam vidisse, antequam a Neptuno vitiata foret. ¶Auersa est) se auertit Pallas, ne videret Neptunum cum Medusa coeuntem. ¶Et castos ægide vultus) Aegis thorax est, & scutum Palladis, dicta non ἀπὸ τῆς αἰγός, vt vulgo tradunt, qui illam ex pelle capræ Amalthææ factam dicunt, sed παρὰ τὸ ἀΐσσω, quod est irruo, & impetum facio, quod illa munita Pallas in hostes impetum faciat. Nam cum alii poetæ, tũ Virg. iratæ Palladi ægida attribuunt. Aegidaq; horriferã turbatæ Palladis arma. ¶Gorgoneum crinem) Medusæ capillos. ¶In turpes hydros) In tetros serpentes. Hydri autem aquarum serpentes dicuntur ἀπὸ τοῦ ὕδατος, hoc est, ab aqua. ¶Nunc quoque) Pallas inquit ad terrendos hostiũ animos caput Medusæ cũ serpẽtibus in ægida suã trãstulit.

Pegasus è sanguine Medusæ

*a.l.quod

Medusæ capilli in serpentes

Aegis.

Hydri.

IAC. CONSTAN. FA.

¶Bipenniferumq; Lycurgũ) Lycurgus Bacchũ deuinciens in Bardinē Syriæ fluuiũ deiecit. Is aũt a Mercurio liberatus ipsum vitibus vinctũ piecit in mare authore Suida. Lege alia quædã: quæ in primæ collectaneorum hecatostys cap. xiiii. enarrauimus. hoc loco Ouid. Lycurgũ à Baccho interfectũ ferro videtur innuere. ¶Nais an vt cantu &c.) Nereidē quãdã dicit (cuius nomen non proditur) Nosalam seu Nosoram in insulam erythrei maris incolentem: quę omnes ad eum locum nauim appellentes sibi misceri cogebat, ac postea mutabat in pisces authore Arriano. Quam fabulam prolixius in eadē

hecatosty narratam inuenies capite.xciii. ¶ Vel ad oscula danda pateres)Repete quantum erat vt. Nam verborum structus sic procedit. ¶ Nec te Clymeneq; Rhodosq;) Non de Rhodo insula, sed de Rhodo puella amata à sole poeta intelligit. Diodorus in sexto scribit, Neptunum ex quadam Telchinium sorore, qui maris filii credebantur, sex liberos mares & fœmellam vnam Rhodon nomine genuisse, à pulchritudine (vt puto)sic appellatam ῥόδον enim neutro genere rosam significat, eamq; sole dilectam ex eius compressu septem filios heliades à patris nomine nũcupatos genuisse. ἥλιος enim sol dicitur. Eustathius autem & Pherecydes a Diodoro multum dissentiunt. Tradunt enim Rhodon. Asopi fuisse filiam, & Phaethontem, Aeglen, Lampetien, & Lampetusam Apollini peperisse. Sed vt in cæteris disfideant, in hoc tamen conueniunt, Rhodon puellam quãdam fuisse amatam ab Apolline. de qua vt intelligendum sit ratio hæc facit, quòd mulieres à Sole dilectas, nõ autem loca poeta enumerat. ¶ Te quoque nunc adamas quondam fidissime paruo Celme Ioui) Celmus vel(vt a nonnullis scribitur)Celmis vnus ex Idæis Dactylis cum Rheę matri vim intulisset, atq; ob id Delphos petiisset: inde exclusus in Idam rediẽs præ mœstitia in durissimum ferrum est mutatus. Author Zenobius in prouerbiis, sophoclis citans testimonium in satyris. Ouidius in ad amãta conuersum scribit alios secutus authores. Dicitur autem Celmus & Celmis vt Anapus, anapis. qui tamen & Celmes celmetis à plerisq; inclinatur. ¶ Deprensum polypus hostem continet)Corrigo pulypus. Quoniam πολυ priorem corripit cum per ο micron scribatur. Solent sæpenumero Græci versus necessitate ducti huic literæ ο adiungere υ & facere ου diphthongum quæ in u, vertitur in is. Vnde pulydamas in Persio & heroidibus, & pulypus hoc loco. Nisi more dorico velis ου in ω rursum mutare: ita vt pulydamas & pulypus in polydamanta & polypum iterum trãseant. per hostem autem polypi vel conchas accipe, quibus is maxime insidiatur. vel hominem, quocum luctari polypum in memoriam datur. Vtriusq; rei author Pli. lib. ix. ¶ Viridi versata cicuta) Cicutam hoc loco non pro herba præsentanei veneni, sed pro canna accipio i qua Tisiphone pro instrumento vteretur ad pharmaca commiscenda. ¶ Imminet æquoribus Scopulus) Molurium dicit. hoc enim nomen scopulo, vnde se Ino cũ Melicerta deiecit, authore Zenobio. cui sic subscribit Pausanias in attica. Moluri idem rupem Leucotheæ & Palæmoni consecrarunt. ¶ Inuidiam fecere deæ) Inuidia sæpenumero conuiclum contumeliam'q; significat: præcipue Nasoni. quo significatu hoc loco accipienda esse sequentibus verbis indicatur. Conuicia Iuno Non tulit. In eodem a Iuuenale accipitur saty. xiiii. cum ait. Inuidiam facerent nolenti surgere Nilo. Sed & pro iniuria a Seneca decimò declamationum his verbis. Vt scias te inuidiam mihi facere: cum dixissem accusa me: non negasti. Sed respondisti, accusabo cũ potero. In omnibus his significantibus dicitur inuidia, quòd faciat vt is, cui fiat, eum a quo fiat: videat nõ libenter. ponitur & pro culpa vt paulo post dicemus. ¶ Ex auro ramos ex auro poma ferebant) Tortellius in hesperidibus hunc versum adducens regebant legit non ferebant, & ita credendum est suum codicẽ habuisse. neq; aliter legi recte potest. Quid enim insulsius q̃ dicere ramos & poma a frondibus ferri, cum frondes & poma ferantur a ramis? ¶ Et vasto dederat seruanda draconi) hunc Apollonius iiii. argona. Ladonem appellat. quẽ Pisander terra, Hesiodus Typhone genitum dicit. Pherecydes Typhonis & Echidne filium facit ac centum habentem capita & voces totidem. Testis Apollonii enarrator. qui ex Agrœtæ opinione in tertio Libycorum Draconem pastoris nomen fuisse ait, propter immansuetudinem ac feritatem ita nuncupati. ¶ Protinus Andromeden & tanti præmia facti Indotata rapit) Romanæ alludit consuetudinis quæ fuit vt noua nupta è gremio matris aut si ea non esset)proximę necessitudine rapi simularetur, quoniam ea res Romulo feliciter cessert. Author est Festus. Indotata autem sine dote expone quoniam Perseus dote neglecta eam ceperit. Nam eam relicto dotali regno secum in patriam duxit. Ouidius in primo artis. Adromeden Perseus nigris portauit ab Indis. ¶ Et cantus animi felicia læti Argumenta sonant) Vide ne ad Fescenninos versus in nuptiis cani solitos poeta respexerit. De quibus I collectaneis multa diximus primæ hecatostys cap. 64.

¶HEN. GLAREA. ANNOTATIONES IN librum. III. Ouidii Metamor.

Additur his Nyseus, inderonsusq; Thyoneus.

NYseus dissyllabon legendum quidam præcipiunt. Alii Nyseus trisyllabon esse putant, pręceptionem sequentes Seruii. Quæ innuit denominatiua in æus esse à nominibus fœmininis secũdæ declinationis, ἀπὸ τῆς τιμῆς Timæus: ita à musa Musæus, & à Nysa Nysæus. Quare illi carmen ita legunt: Additur his Nysæusq; intonsusq; Thyoneus.

Mercurio puerum diua Cythereide natum.

Quidam codices habebant coniunctionem &, post puerum vt: sit ordo, Naiades enutriuere sub Idæis antris puerũ natum Mercurio & diua Cythereide. Alii volunt ordinem absq; ea coniunctione, Naiades enutriuere sub Idæs antris Mercurio puerum natum diua Cythereide, vt Mercurio sit dandi casus, atq; id placet.

Sæpe Cytheriaco diducit pectine crines.

Admonet hic Raphael Cytoriacos pro Cytheriaco melius legi, vt sit à Cytoro monte aut oppido, Sinopẽsum Emporio, vt Strabo asserit lib. xii. vbi maxima buxi copia, quod & mihi placet. Nam lib. vi. Poeta rursus vtetur.

Nec tamen ante adiit.

Adiit trisyllabon legendum, Cæterum i producitur, vel Cæsura, vel quia syncopatum. Vt postea de Perseo: Arduus in nubes abiit, & in æquore summo Vmbra viri visa est.

Hic tibi siue aliqua est.

Raphael hic legit, Nam exponit hoc loco. Alii hæc legunt, res non magni momenti.

Sublimem'q; rapit, pendens caput illa.

Tertio libro genere masculino protulit, Cœruleus serpẽs hic fœmininum, siquidem pendens de serpente intelligitur, vt sequens indicat carmen.

In'q; hederæ speciem pendens frondescere uestis.

Videndũ lectori de qua veste loquatur. Vtrũ Mineidum, an ipsius telæ, vt sequentia duo carmina ostendere videntur.

Narrat ubiq; dei, de'q; tot sororibus expers.

De totq; sororibus expers legendum, quantumuis reclament exemplaria. Carmen enim alioqui non constabit.

Euohe Bacche sonat.

Εὐοῖ videtur Græca vox esse. nec ita diuidenda, quasi dactylum faciat, cum apud hunc Poetam lib. vi. manifeste spondeum constituat, vbi de Progne ait, Exululatq; Euæq; sonat, portasq; refringit. Quemadmodũ & apud Hora. lib. ii. car. Euœ recenti mens trepidat metu.

Pectora, tentatos sentit riguisse lacertos.

Tentatos, nisi pro extentos intelligamus, siue in mare siue in verbera, non equidem intelligo quid sibi velit.

Genus'q; Non putat esse deum.

Quia præcessit: Contraq; deum ferat arma, quæ verba haud obscure de Baccho intelliguntur, videtur & hæc de eodem dici, vt sit sensus, Acrisius non putat Bacchum esse genus deum, hoc est de genere aut numero deorum. At illud Enim, quod sequitur, pro Etiam positum videtur, vt sit fabulæ ad fabulam connexio. Neq; enim videtur coniunctionis rationalis vim habere. Nisi quis dicat: Quæ præcedunt verba ita intelligi, Acrisium non putare esse genus deũ, hoc est, nullos deos. Sic enim infertur. Neq; enim Iouis esse putabat Persea, sed prior sensus magis mihi probatur. Hoc loco etiã Abantiades Abantis filius Acrisius dicitur, cum paulo post Perseus Abantiades dicatur, sed nõ Abantis filius, vt Acrisius dictus est. Verum Abantis pronepos, etiamsi Raphael nepotem exponat Abantis, cum sit Acrisii ex filia nepos. Vnde & libro sequenti Acrisionides dicitur Perseus.

Constitit Hesperio regis Atlantis in orbe.

Ita pleriq; habent codices, sed Raphael videtur legisse regnis pro regis, quod placet, ne sit Trochæus in loco. iii.

PVBLII OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS. LIBER QVINTVS.



ARG. FABVLAE SEQ.



V M'q; ea Cephenum &c. Andromedam Cephei & Cassiopes filiam in Aethiopia expositam belluæ marinæ, Perseus Iouis & Danaes filius Medusæ Gorgonis caput ferens pacificatus coniugem, si eam periculo liberasset. Causa autem prostituendæ extiterat ob Nereidum iram, quarum pulchritudini se mater prætulerat. Perfecto igitur a Perseo pollicito, cum fides promissa a Cepheo esset præstita, & nuptiarum coniugalium epulis regalibus principes interessent, Phineus Cephei frater, cui Andromeda desponsata fuerat, contumeliam sibi existimans grauissimam inunctam, quod aduenæ consanguineus postpositus esset, vescentium animos pugna confudit. Et cum res miserabilis dimicantium agerettur in regia, ac multi ex vtraque parte armis, quibus eos casus obtulisset, cecidissent, nouissime Perseus pertimens multitudinem aduersariorum imperauit, vt discederent ex conspectu sui, caputq; Gorgonis extulit, quo viso Phineus cum auxiliantibus dirigitur in saxum. Nomina autem eorum sunt, Phineus, Rhetus, Atys, Lycabas, Phorbas, Amphymedon, Erithus, Polydæmõ, Abaris, Lycetus, Helices, Phlegias, Clytus, Idas, Odites, Clymenus, Protenor, Hypseus, Lyncides, Emathion, Chromis, Broteas, Ammon, Alphitus, Iapetides, Petralus, Lycormas, Pelates, Corytus, Abas, Menaleus, Dorilas, Halcyoneus, Clytius, Danus, Celadon, Astreus, Aethion, Thoactes, Agyrtes, Molpheus, Ethemõ. Item in lapides conuersi, Thessalus, Ampix, Nileus, Eryx, Astyages, & Aconteus, qui Persei miles, dum dimicans per imprudentiam prospexit Gorgonis faciem, & ipse in lapidem cessit. Nouissime & Phineus cum suis socijs dirigitur in saxum.



V Mq; ea Cephenum medio Danaei' heros
Agmine cõmemorat, fremitu regalia turbæ
Atria complentur, nec coniugialia festa
Qui canat, est clamor. sed q fera nũciet arma,
In'q; repentinos conuiuia uersa tumultus;
Assimulare freto posis, quod sæua quietum
Ventorum rabies motis exasperat undis.
Primus in his Phineus belli temerarius author
Fraxineam quatiens æratæ cuspidis hastam,
En ait, en adsum præreptæ coniugis ultor.
Nec mihi te pennæ, nec falsum uersus in aurum
Iuppiter eripiet. conanti mittere, Cepheus
Quid facis exclamat? quæ te germane furentem
Mens agit in facinus? meritis'ne hæc gratia tantis
Redditur? hac uitam seruatæ dote rependis?
Quam tibi non Perseus uerum si quæris, ademit,
Sed graue Nereidum numen, sed corniger Hâmon,

RAPH.



V M'que ea Cephenum. Ita hunc librum cũ superiore poeta connectit vt res è re nasci, narratioq; continuari videatur. Primũ autem tumultũ iniquissime à Phineo Cephei fratre, cui Andromeda priusquam belluæ obiiceretur, desponsata fuerat, excitatum describit. Deinde eius cum socijs in lapides mutationẽ. ¶ Cephenũ medio agmine) i medio coetu Cephenum. Cepheni autem populi sunt Aethiopię à Cepheo denominati, vt & pauloante diximus. Cephenes aũt fuci & vespæ dicuntur. ¶ Danaeius heros) Perse' Danaes fili'. Est autem possessiuum nomen quinq; syllabarum non quatuor, vt quidam legunt. ¶ Nec coniugialia festa) nuptialia. Non erat inquit clamor nuptiis conuenientes, sed bello & pugnæ. (Alii connubialia, legunt non magni momenti res est). ¶ Assimulare) comparare ac similia putare. Sanè simulare dicimus & assimulare, non autem similare, vt quidam indocti præcipiũt. ¶ Exasperat) asperum & tempestuosum reddit. ¶ Primus in his Phineus) duo à poetis Phinei celebrantur, Cephei frater, & qui Argonautas hospitio suscepit, de quo in. vii. li. meminit poeta. ¶ Author) excitator. ¶ En ait, en adsum) En aduerbium ferè affectui & indignationi seruit, quæ ex illa conduplicatioue magis magisq; declaratur. ¶ Pennæ) alata talaria. ¶ Falsum aurum) simulatum, non verum. ¶ Conãti mittere) volenti Phineo iacere hastam in Perseum. ¶ In facinus) in scelus. ¶ Seruatæ) Andromedæ. ¶ Rependis) remuneras. ¶ Hac dote) vt illum interficias, qui Andromedam monstro marino obiectam seruauit. Iustum autem, gratumq; virum Cepheum fuisse poeta ostendit. ¶ Sed graue Nereidum nomen) graue, id est, potens. Nereides autem nymphæ sunt marinæ, quibus se pulchriorem Cassiepe esse iactarat. Earum vero precibus fatigatus Neptun' cetum immisit, quo Cephenorum agros vastante consultus Hammon respondit, Cassiepes prolem monstro esse obiiciẽdam. ¶ Sed corniger Hammon) Iuppiter Hammon sub forma arietis cornuti colebatur in Libyæ desertis, vbi magnificentissimum templũ illi Bacchus ab India cũ exercitu rediens ædificauit, quod cum siti laboraret, obuium arietem secutus fontem inuenit, quo totus exercitus fuit recreatus, Arietem igitur illum Iouem esse ratus & Hammonem illum ab arenis vocauit, & sub arietis forma coli voluit, vt Lucanus quoq. in nono testatur, Catonis iter describens. Ventum erat ad templum Libycis quod gẽtibus vnum Inculti Garamantes habent. stat corniger illic Iuppiter, vt memorant, sed non vt fulmina vibrans, Aut similis nostro sed tortis cornib' Hãmon. Sic autẽ dictus est quod in arenis colatur. Vnde & Hammoniacum genus gummi appellatur.

Cepheni

Cephenes

Tumultus magni descriptio.

ADDI.

Phinei duo.

Hammon

Phinei cũ Perseo certamen

Sed quæ uiſceribus ueniebat bellua ponti
Exaturanda meis.illo tibi tempore rapta eſt.
Quo peritura fuit. niſi ſi crudelis id ipſum
Exigis,ut pereat,luctuq́; leuabere noſtro.
Scilicet haud ſatis eſt,quod te ſpectante reuincta eſt,
Et nullam quod opem patruus,ſponſus'ue tuliſti,
Inſuper à quoquam quod ſit ſeruata dolebis?
Præmiaq́; eripies?quæ ſi tibi magna uidentur,
Ex illis ſcopulis,ubi erant affixa,petiſſes,
Nunc ſine qui petiit,per quē hæc non orba ſenectus,
Ferre,quod & meritis,& uoce eſt pactus,eumq́;
Non tibi,ſed certæ prælatum intellige morti.
Ille nihil contra,ſed & hunc,& Perſea uultu,
Alterno ſpectans, petat hunc ignorat,an illum,
Cunctatusq́; breui contortam uiribus haſtam,
Quantas ira dabat,nequicquam in Perſea miſit.
*Et ſtetit illa toro.ſtratis tum denique Perſeus
Exiliit,teloq́; ferox inimica remiſſo
Pectora rupiſſet,niſi poſt altaria Phineus
Iſſet &(indignum)ſcelerato profuit ara.
Fronte tamen Rheti non irrita cuſpis adhæſit,
Qui poſtquā cecidit,ferrumq́; ex oſſe reuulſum eſt,
Calcitrat,& poſitas aſpergit ſanguine menſas.
Tum uero indomitas ardeſcit uulgus in iras,
Telaq́; coniiciunt,& ſunt qui Cephea dicant,
Cum genero debere mori,ſed limine tecti
Exierat Cepheus teſtatus iusq́;,fidemq́;,
Hoſpitiiq́; Deos,ea ſe prohibente moueri,
Bellica Pallas adeſt,& protegit ægide fratrem,
Datq́; animos,erat Indus Atys,quē flumine Gange
Edita Limniace uitreis peperiſſe ſub undis
Creditur,egregius forma, quam diuite cultu
Augebat bis adhuc octonis integer annis.
Indutus Tyriam chlamydem,quam limbus obibat,
Aureus,ornabant aurata monilia collum,
Et madidos myrrha curuum crinale capillos.
Ille quidem iaculo quamuis diſtantia miſſo
Figere doctus erat,ſed tendere doctior arcus.
Tum quoq; lenta manu flectentem cornua Perſeus,
Stipite,qui media poſitus fumabat in ara,
Perculit,*& fractis confudit*in oſſibus ora.
Hunc*ubi fœdatos iactantem ſanguine uultus,
Aſſyrius uidit Lycabas iunctiſſimus illi.
Et comes,& ueri non diſſimulator amoris,
Poſtquam exhalantem ſub acerbo uulnere uitam
Deplorauit Atyn,quos ille tetenderat arcus

RAPH. ¶VISCERIBVS meis)mea filia, quæ ex meis viſceribus atque corpore concepta eſt. ¶Niſi ſi crudelis id ipſum Exigis vt pereat)niſi inquit forte ita ſis crudelis,vt expoſcas,& optes filiam meam perire. Illa autem cōiunctio Si eleganter cum niſi copulatur, quamuis ſine illa integer ſenſus habeatur. ¶Leuabere)leuior fies, à dolore ſubintelligatur. ¶Scilicet haud ſatis) Ironia, qua Phineo inſultat frater Cepheus. Cum enim & patruus & ſponſus eſſet Andromedę aliquid certe auxilii afferre debebat, cum vero nihil prorſus tulerit, impudentiſſime eam repetit, quam tutari non eſt auſus. ¶Affixa) alligata. Vna enim cum Andromeda regna quoque dotalia alligata videbantur. ¶Petiſſes)petere, acceptumq́; ire debuiſſes. ¶Nunc ſine)nunc inquit permitte eum qui meruit, pactusq́; eſt, illam habere. ¶Per quem non orba ſenectus)hoc eſt per quem ego iam ſenex liberis non careo, vnica nanque filia illi erat Andromeda. ¶Hæc ſenectus) *al. & pro quia hæc mea ſenectus. Manu autem cum hæc diceret, canos tangens Phineo indicauit. ¶Et voce)& verbis. ¶Certæ morti) ſiquidem Andromeda proculdubio mortua fuiſſet, niſi à Perſeo è faucibus belluæ illius marinæ erepta eſſet. ¶Ille nihil contra) reſpondit ſubintelligatur. ¶Ignorat) dubitat. ¶Cunctatusq́; breui)parumper remoratus. ¶Nequicquam) fruſtra. ¶Stratis) lectis,in quibus priſci diſcumbebant. ¶Remiſſo)reiecto. Eandem nanque haſtam in Phineum Perſeus reiecit. ¶Et indignum) Et copula affectui ſeruit. Indignatur enim poeta, quod ara in qua Dii iuſtiſſimi coluntur, ſcelerato atque nefario homuntioni profuerit. ¶Non irrita) non vana, vt quæ Rhœtum vnum ex Phinei ſociis interemit. ¶Calcitrat) calcibus terram percutit. ¶Hoſpitiiq́; Deos) Iouem hoſpitalem, de quo Virgilius. Iuppiter hoſpitalis, Iuppiter hoſpitibus nam te dare iura loquuntur. Hoſpites autem nefas eſt violari. Eo priſci hoſpitibus ſalem in primis apponebant, quem cum vnà guſtaſſent, ita vnius mentis & amicitiæ eos debere eſſe cenſebant, vt ſal in vnam naturam ex terra & aqua congelatur. ¶Bellica Pallas adeſt)auxilio eſt. Quo nanq, pacto vnus Perſeus tot in ſe ruentibus viris ſine Palladis auxilio reſiſtere potuiſſet? ¶Datq́; animos) Audaciam addit. ¶Et protegit Aegide fratrem) & defendit ſcuto ſuo à iaculis hoſtium Perſeum fratrem ſuum. Nam Perſeus vt Pallas Iouis fuit filius. ¶Erat Indus Atys) ad differentiam Phrygii à Cybele matre Deorum adamati eleganter Indus eſt appoſitus. Fuit etiam alius Atys Crœſi Lydorum regis filius. ¶Limniace) nympha fuit Gangis Indiæ fluuii filia. Limniace videtur autem eſſe palus iuxta Gangem, λίμνη nanque paludem ſignificat. ¶Egregius forma) excellens pulchritudine. ¶Diuite cultu) pretioſo ornatu. ¶Tyriam chlamydem) purpuream veſtem. nam Tyros vrbs Phœniciæ Tyros purpuræ officinis maxime celebrabatur. Chlamys autem veſtis eſt militaris, quæ aliis veſtibus ſuperimponitur παρὰ τὸ χλιαίνω dicta, Cod. Ant. habet, ibi quod eſt calefacio, chlamys & per ſyncopem chlamys. qui deo placet, qa ad ¶Lymbus) faſcia. ¶Obibat) circuibat. ¶Aurata uerbiū hoc monilia) aurata pro aureis poſuit. postq̄ ſubſequitur. Monilia nanque colli ornamenta aurea eſſe ſolent, hoc eſt ex auro ſolo conſtantia, non aurata & auro ſolum ornata. ¶Myrrha) vnguento, cui Myrrha quoque adhibetur. ¶Crinale) ornamentum eſt crinium. vnde etiam eſt denominatum. ¶Ille quidem iaculo) ſignificat eum & iaculandi & ſagittandi fuiſſe in primis peritum. ¶Quamuis diſtantia.) quantumuis longe poſita ac remota. ¶Sed tendere doctior arcus) locutio eſt græca, latine enim doctior tendendi diceretur. ¶Lenta cornua) flexibilia arcus cornua. ¶In media ara) quæ Hymæneo nuptiarum Deo extructa erat. ¶Perculit) percuſſit. ¶Et fractis confudit in oſſibus ora) ſic quidem legitur, ſed forſitan minus recte. Ablatiuus enim ille fractis oſſibus modum ſignificat, cui in præpoſitio apponi non ſolet. Quare mihi illa & copula ac in præpoſitio vtraque in alterius locum transferenda videtur, vt legamus, Infractis confudit & oſſibus ora, hoc eſt valde ac penitus fractis oſſibus faciem ita confudit, vt non agnoſceretur. {Superior tamen lectio, planior minusq́; coacta.} ADDI. ¶Iactantem)non oſtentantem ſed concutientem. id *a. l. in quod facere ex vulnere morientes ſolent. *a. l. & ¶Fœdatos) deturpatos. ¶Aſſyrius) Syrus. Nam Aſſyria prouincia Aſſyria eſt eadem cum Syria, vt ſcribit Herodotus, qui ait eos quos Græci Syros vocant, à Barbaris Aſſyrios vocari, quamuis alii Syriam, ab Aſſyria diſtinguant, ac Syriam Phœniciæ, Aſſyriam Babyloniæ finitimam eſſe contendant. ¶Nō diſſimulator)non occultor ſed oſtentator. ¶Exhalantem) ex ore emittentem. ¶Vitam) animam. ¶Sub acerbo vulnere) propter acerbum & aſperum vulnus. ¶Deplorauit) defleuit. ¶Ille)Atys. ¶Tetenderat) neruo intenderat, vt in Perſeum ſagittam emitteret.

¶ARRIPIT)

RAPH. ARRIPIT) celeriter rapit. ¶ Et mecum tibi ſint certamina) hoc eſt & mecum in certamen deſcende. ¶ Nec longum) nec diu. ¶ Fato)morte. ¶ Quo)ex quo fato. ¶ Emicuit) exiliuit, euolauit. ¶ Penetrabile te.) periphraſis eſt ſagittæ, quæ facile penetrat. ¶ Vitatum)declinatum. nam Perſeus ſagittam à Lycaba miſſam vitauit. ¶ Sinuoſa veſte)ſinus ac plicas multas habēte. ¶ Vertit in hūc harpen) harpe enſis eſt Mercurii falcatus(vt diximus)quo Perſeus Meduſæ caput amputauit. ¶ Spectatam)approbatā. ¶ Adigitq; in pectus)impellit, infigit. Adigi aūt proprie enſis dicitur in pectus cum infigitur. ¶ Natantibus) errantibus in humore ac lachrymis. ¶ Ad manes) ad inferos. ¶ Ecce Sue.)ab oppido Aethiopiæ Suenio, Suenites nomen gentile deducitur. { Alii, Syenites, à Syene, quæ Anthiopiæ ciuitas eſt ad Nilum ſita, vt Stephanus ait. Sed & hac formatione Suenites legi poteſt, y in u conuerſa, quemadmodum pro Sylla, Sulla dicitur. } Eleganter autem & patriam & genus iſtius Phorbantis deſcribit poeta, ne quis Phorbanta Priami filium illi pugnæ interfuiſſe putet. Hi autem omnes quos hoc loco poeta enumerat obſcuri ſunt, nec à quoquam alio ſcriptore, quod ſciam, celebrantur. ¶ Auidi com. pu.) cupidi pugnandi. Eſt enim figura loquendi græca. ¶ Surgentibus)ſurgere volentibus. ¶ Adactus)infixus. ¶ Enſis)harpe, quo illos Perſeus transfixit. ¶ Actoridem Erithum) Actoris filium. ¶ Sed al. extan. ſig.) eminentem cælatura atq; magnitudine ac pondere cratetem deſcribit. ¶ Altis ſi.)alte eminentis ſignis & cælaturis. ¶ Multaq; in pon. maſ.) hoc eſt magni ponderis. Crater autem vas eſt menſarium, miſcendo cum aqua vino accommodatum παρὰ τὸ κερῶ, quod eſt miſceo dictum. Cratera autem eſt accuſatiuus Græcus, vnde fit interdum nominatiuus latinus. ¶ Infigit)incutit, immittit. ¶ Rutilum cruorem)rubicundum ſanguinem. ¶ Moribundo vertice) ipſe moribundus capite percutit terram. Eſt enim hypallage. ¶ Semiramio ſanguine) regio. Semiramis nanque regina fuit, quæ condidit Babylonem, vt copioſe in ſuperiore ſcripſimus libro. ¶ Polydæmona) Polydæmō multiſcius poteſt interpretari.

Harpe.

ADDI.

Phorbas.

Semiramis

¶ Caucaſeum)à Caucaſo Scythiæ monte. ¶ Sperchesiadem) Sperchesii cuiuſdam filium. ¶ Expertem fru. belli)fruſtra ſe à bello & pugna abſtinentem, interfectus nanque fuit. ¶ In partes) in factiones. partes enim in plurali ſolum factiones ſignificant, vnde Ciceronem partes Pompeii dicimus ſecutum. ¶ Penſa'que) pondera. { Vel potius compenſa, & quaſi inuicem illius hoc accipe. } ¶ Hoc vulnere) quod tibi ſum illaturus. ¶ Vulnus) quod tu mihi intuliſti. ¶ Cephenum poſt re.) poſt Cephenum regem Andromedæ patrem. ¶ Lyncides)Lyncei filius. ¶ Et inceſſit) irritat, prouocat. ¶ Deuouet)execratur. ¶ Scelerata) in Perſeum ſcelerate ac nefarie ſumpta. ¶ Decutit) deiicit, detruncat. ¶ Incidit aræ)cecidit in aram. ¶ In medios ignes) qui in ara fuerāt excitati. ¶ Semianimis lingua)ſemimortua, moribunda accidit autem vt capite reciſo interdum lingua loquatur, verba'que vel incondita emittat. ¶ Execrantia) deteſtantia, blaſphemantia. ¶ Cæſtibus inuicti) inſuperabiles. Cæſtus autem arma ſunt pugilum, quæ ex corio bouis crudo conficiebantur, cui & plumbum inſuebatur, quo validiores ictus inferri poſſent. Virg. in. v. Aene. maximos Erycis cæſtus deſcribit. In medium geminos immani pondere cæſtus Proiecit, quibus acer Eryx in prælia ſuetus Ferre manum, duroq; intendere brachia tergo. Obſtupuere animi, tātorum ingentia ſeptē Terga boum. plumbo inſuto ferroq; rigebant. Eſt autē nomen quartæ declinationis. nam cæſtus ſecundæ & citra diphthōgum, eſt Veneris cingulum variis ſuturis diſtinctū, vnde & nomen παρὰ τὸ κεντεῖν, quod eſt pungere, ſumptum eſt. Nec audiendi quidam qui à cæſuris ipſum deducunt, cum ſit nomen græcum, nec originem latinam agnoſcat. ¶ Velatus tempora) velata & tecta tempora habens. ¶ Iapetide) Iapeti filius. ¶ Ad hos vſus)bellicos. Citharistę nāque & Lyriſtæ à pugnis ſunt alieni. ¶ Moueres) pulſares. ¶ Plectrum) inſtrumentū eſt quo lyra pulſatur, ἀπὸ τοῦ πλήττειν, hoc eſt à percutiēdo dictū. ¶ Imbelle)imbellibus ac mollibus aptum. ¶ Stygiis ma.)inferis. Styx enim palus eſt inferorū noniſſima. ¶ Manes autē inferorū animæ dicuntur. ¶ Læuo tempore)ſiniſtra capitis parte. ¶ Retentat)iterum tētat & tangit.

ADDI.

*a. l. vulnere.

Arripit & mecum tibi ſint certamina dixit.
Nec longum pueri fato lætabere, quo plus
Inuidiæ, quā'm laudis habes. hæc omnia nondum
Dixerat, emicuit neruo penetrabile telum,
Vitatumq; tamen ſinuoſa ueſte pependit.
Vertit in hunc harpen ſpectatam cæde Meduſæ
Acriſioniades, adigitq; in pectus. at ille
Iam moriens oculis ſub nocte natantibus atra
Circunſpexit Atyn, ſeq; acclinauit ad illum,
Et tulit ad manes iunctæ ſolatia mortis.
Ecce Suenites genitus Methione Phorbas,
Et Libys Amphimedon auidi cōmittere pugnam,
Sanguine quo late tellus madefacta tepebat,
Conciderant lapſi. ſurgentibus obſtitit enſis
Alterius coſtis iugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erithum, cui lata bipennis
Telum erat admoto Perſeus petit enſe, ſed altis
Extantem ſignis, multæq; in pondere maſſæ
Ingentem manibus tollit cratera duabus,
Infligitq; uiro. rutilum uomit ille cruorem,
Et reſupinus humum moribundo uertice pulſat.
Inde Semiramio Polydæmona ſanguine cretum,
Caucaſeumq; Abarim, Sperchesiademq; Lycetū,
Intonſumq; comas Helicen, Phlegiāq;, Clytum'q;
Sternit, & extructos morientum calcat aceruos.
Nec Phineus auſus concurrere cominus hoſti
Intorquet iaculum, quod detulit error in Idam
Expertem fruſtra belli, & neutra arma ſecutum,
Ille tuens oculis immitem Phinea toruis,
Quādoquidē i partes ait abſtrahor, accipe Phineu
Quem feciſti hoſtem, penſa'q; hoc uulnere uulnus.
Iam'q; remiſſurus tractum de * corpore telum,
Sanguine defecto cecidit collapſus in artus.
Hic quoq; Cephenum poſt regem primus Odites,
Enſe iacet Clymeni. Protenora percutit Hypſeus.
Hypſea Lyncides. fuit & grandæuus in illis
Emathion æqui cultor, timidus'q; Deorum,
Qui quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat, & inceſſit, ſcelerata'q; deuouet arma.
Huic Cromis amplexo tremulis altaria palmis
Decutit enſe caput, quod protinus incidit aræ,
Atque ibi ſemianimis uerba execrantia lingua
Edidit, & medios animam expirauit in ignes.
Hinc gemini fratres Broteas'q;, & cæſtibus Ammō
Inuicti, uinci ſi poſſent cæſtibus enſes,
Phinea cæcidere manu, Cereris'q; ſacerdos
Alphitus albenti uelatus tempora uitta.
Tu quoque Iapetide non hos adhibendus ad uſus,
Sed qui pacis opus citharam cum uoce moueres,
Iuſſus eras celebrare dapes, feſtum'que canendo.
Quē procul aſtantē, plectrum'que imbelle tenētē,
Pettalus irridens, ſtygiis cane cætera dixit
Manibus, & læuo mucronem tempore fixit.
Concidit, & digitis morientibus ille retentat

Fila lyræ, casuq; *fuit miserabile carmen.
Nec sinit hunc impune ferus cecidisse Lycormas,
Raptaq; de *dextro robusta repagula *poste,
Ossibus *illisit mediæ ceruicis. at ille
Procubuit terræ mactati more iuuenci.
Demere tentabat læui quoque robora postis
Cinyphius Pelates. tentanti dextera fixa est
Cuspide Marmaridæ Coriti, lignoq; cohæsit,
Hærenti latus hausit Abas. nec corruit ille,
Sed retinente manu moriens de poste pependit.
Sternitur & Menaleus *Perseia castra secutus
Et Nasamoniaci Dorilas ditissimus agri,
Diues agri Dorilas, quo non possederat alter
Latius, aut totidem tollebat farris aceruos.
Huius in obliquo missum stetit inguine ferrum.
Letifer ille locus quem postquam uulneris author
Singultantem animam, & uersantem lumina uidit
Bactrius Halcyoneus, hoc quod p̄mis inqt habeto
De tot agris terræ, corpusq; exangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calido de uulnere * raptā
Vltor Abantiades, media quæ nare recepta
Ceruice exacta est, in partesq; eminet ambas.
Dumq; manū fortuna iuuat, Clytiumq; Danumq;
Matre satos una diuerso uulnere fudit.
Nam Clytii per utrunque graui librata lacerto
Fraxinus acta femur, iaculū Danus ore momordit.
Occidit & Celadon Mendesius occidit Astreus
Matre Palæstina, & dubio genitore creatus.
Aethionq; sagax quondam uentura uidere,
Nunc aue deceptus falsa, regisq; Thoactes
Armiger, & cæso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest. namq; omnibus unū
Opprimere est animus. coniurata undique pugnāt
Agmina pro causa meritum impugnante, fidemq;.
Hac pro parte socer frustra pius, & noua coniux
Cum genitrice fauent, ululatuq; atria complent,
Sed sonus armorum superat gemitusq; cadentum,
Pollutosque simul multo Bellona penates
Sanguine perfundit, renouataque prælia miscet.
Circumeunt unum Phineus, & mille secuti
Phinea, tela uolant hyberna grandine plura
Præter utrunque latus, præterque & lumē, & aures
Applicat hic humeros ad magnæ saxa columnæ,
Tutaque terga gerēs, aduersaque in agmina uersus
Sustinet instantes. instabat parte sinistra
Chaonius Molpeus. dextra Nabatæus Ethæmon.
Tigris ut auditis diuersa ualle duorum
Extimulata fame mugitibus armentorum

RAPH. ¶ FILA lyræ) chordas, ante quarū inuentionem filis vtebantur. ¶ Casuq; fuit mis. car.) forte inquit lyra emisit carmē triste & morienti conueniens. ADDI. {Quidam ad historiam hoc loco respexisse poetam volunt. Eodē enim modo & Crassi interfecti caput, vt Plutar. scribit Tral. lib. quidam histrio in scenam allatum, pro Penthei capite dilaniauit. Sed hoc puto περιεργότερον.} ¶ Repagula) repagula dicūtur asseres, qui clausis hostiis opponuntur. ADDI. {Vectes, siue obices dicere vult. Porrò Priscia. lib. vii. citato hoc versu, pro poste, posti legit ablatiuo casu.} ¶ Illisit) inflixit ¶ Procubuit) in caput in terram cecidit. Cinyps. ¶ Cinyphius. Pe.) Garamanticus. Cinyps enim (vt scribit Herodo.) fluuius est Garamantum, qui inter duas Syrtes in mare Libycum labitur. Vnde Cinyphii. ii. Geor. lib. apud Virgil. dicuntur hirci. Nec minus interea barbas incanaq; menta Cinyphii tondent hirci, setasq; comantes. ¶ Marmaridæ Cori.) Marmaces Marmaces (vt Stephanus refert ea sententia Hæcatei) gens est Aethiopica, vnde forsitā Marmacides Coritus appellatur. Sed à Marmaro quoq; patre, Marmarides dici potest. ADDI. {Immo à gēte Marmaridum, cuius & Plin. meminit lib. v. cap. vi. & Strab. li. xvii. cuius verba sunt. πρὸς ἕω δὲ τε μᾶλλον οἱ μαρμαρίδαι, προσχωροῦντες τῇ κυρηναίᾳ καὶ μέχρι τῶν ... μέχρι ἄμμωνος.} ¶ Læui po.) sinistri. ¶ Cohæsit) affixa fuit. ¶ Latus ha.) percussit. Nasamones. ¶ Et Nasa.) Nasamones populi sunt Libyæ iuxta Syrtes naufragiis (vt scribit Plinius) admodum infesti. Plinii loc. ¶ Latius) latiores campos. ¶ Tollebat) capiebat. ¶ Farris aceruos) frumēti cumulos. ¶ Singultantem) per singultus animam emittentem. Bactra. ¶ Bactrius Halcyoneus) Bactra nomine tantū plurali vrbs est, vnde etiam Bactriana regio Indiæ contermina fuit appellata. ADDI. {Planudes qui Ouidium Græce trāstulit, Barceus pro Bactrius habet, à Barce vrbe videlicet. Alii etiam pro Alcyoneus, Alconeus legunt.} ¶ Vltor, Abantiades) Perseus. ¶ Ceruice exacta est) p ceruicē eiecta. ¶ In partes ambas) & anteriorem & posteriorem. ¶ Librata) vibrata. ¶ Fraxinus) hasta fraxinea. Est enī metonymia. ¶ Acta) missa. ¶ Iaculum Danus ore momordit) hoc est iaculū in os Dani fuit cōiectum. ¶ Occidit & Celadon Mendesius) Myndesios. Mindesos vrbs est Syriæ & Myndones populi sunt Libyæ. ADDI. {Ego Mendesius lego, à Mendete vrbe Aegypti, vbi Pana coluerunt, & ex animalibus caprum, vt inquit Strab. lib. xvii. Hinc enim & Mendesius nomos, siue præfectura apud Plinium lib. v. cap. vi. dicitur. Nā de Mindeso vrbe aliâs. quod ego sciam, nihil reperitur. Mindus autem Asiæ vrbs est, à qua Mindius possessiuum, non Mindesius, analogice formatur.} ¶ Matre Palæstina) regio est Syriæ Palæstina contermina Iudææ à Palæstina vrbe dicta. Palæstina. ¶ Sagax videre) sciens præuidere atque prænunciare futura, augur nanq; erat. Est autē Græca locutio, Sagax videre. ¶ Aue falsa) falso augurio, futuram nanq; mortē præuidere nesciuit. Sic Virgilius. Sed non augurio potuit depellere pestem. ¶ Regisq. Thoactes Thoactes. Armiger, Phinei fratris regis. ¶ Plus tamē exhausto superest) quāuis tot interfecerit Perseus, plus tamē, inqt, eo quod factum est, superest cōficiundum. Exhaurire nanq; interdū conficere significat. vt Virg. Quæ bella exhausta canebat. ¶ Nanque omnibus vnum) omnibus inquit animus est vnum Perseū opprimendi. ¶ Pro causa merito impugnante) hoc est pro Phineo, qui & meritum Perseu, quo Andromedā seruauerat, & fidē ipsi à rege datā impugnabat. ¶ Hac pro parte) pro fide autē ac merito, & iusta causa pauci admodū stabāt. ¶ Pollutos) violatos, infectos. Bellona. ¶ Bellona) Pallas, dea belli. ¶ Circūeunt vnum) circūdāt Perseum solū. Hic autem maxima Persei virtus declarat, q solus tātæ multitudini, totq; telis resistere potuerit. ¶ Præter vtrūq; latus) iuxta vtrūq; lat' & dextrū & sinistrum, ppeq; & oculos & aures. ADDI. {Est enim metaphora pariter & Enallage, in eo, quod dixit Lumen, pro, luminibus.} ¶ Applicat hic hu.) tunc inquit Perseus humeros magnæ colūnæ apposuit, vt à tergo tutus in se ruētes hostes repellere posset. Chaonia. ¶ Chaonius Molpeus) Epirota. Chaonia nanque pars est Epiri à Chaone Troiano vt carmie Virgiliano ēt pueris notū est, appellata. Chaoniāq; oēm Troiano à Chaone dixit. ADDI. {Nō uideo, q̄ cōueniētia sit iter Græcos & Arabas. deinde inter Chaonios & Nabatæos, qū poeta, quasi duos socios fingit Ethemonē, & Molpeū. pinde dubito vtrum legēdū sit. Chaonius Molpe'. Sūt enī Cahonī, populi contermini Arabibus & Nabatæis. vt Plin. author est lib. quinto, cap. xxviii.} Nabatæus ¶ Nabatæus) Nabatæa regio est felicis Arabiæ, vnde Nabatæus nomen gentile deriuatur, vt latius in primo diximus ¶ Tigris vt au.) hac similitudine poeta ostendit Perseum addubitasse vtrum prius percuteret, cū ambo instarent, alter à dextra alter à sinistra, Molpeum, an Ethemonem. ¶ Diuersa. val.) in diuersa vallis parte.

Margin notes beside the verse: * a l. canit miserabile · * a. l. de duro. · * a. l. posti. ex Prisc. li. · * a. l. melaneus. · * a. l. tractā · Occidit pe. bre. p mori. lon. vero p interficere.

¶ VTRO

Nescit utro potius ruat & ruere ardet utroque,
Sic dubius Perseus, dextra, læua'ne feratur,
Molphea traiecti summouit uulnere cruris.
Cōtentus'q; fuga est, neq; enim dat tēpus Ethemon,
Sed furit, & cupiens alto dare uulnera collo,
Non circunspectis exactum uiribus ensem
Fregit, & extrema percussa parte columnæ
Lamina dissiluit, domini'q; in gutture fixa est.
Non tamen ad letum causas satis illa ualentes
Plaga dedit, trepidum Perseus & inertia frustra
Brachia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi uirtutem turbæ succumbere uidit,
Auxilium Perseus quoniam sic cogitis ipsi,
Dixit ab hoste petam, uultus auertite uestros,
Siquis amicus adest, & Gorgonis extulit ora.
Quære alium, tua quem moueant miracula, dixit
Thessalus, ut'que manu iaculum letale parabat
Mittere, in hoc hæsit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampix animi plenissima magni
Pectora Lyncidæ gladio petit, in'que petendo
Dextera diriguit, nec citra mota, nec ultra est.
At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clypeo quoque flumina septem
Argento partim, partim cælauerat auro,
Aspice ait Perseu nostræ primordia gentis.
Magna feres tacitas solatia mortis ad umbras
A tanto cecidisse uiro. pars ultima uocis
In medio suppressa sono est, adaperta'q; uelle
Ora loqui credas. nec sunt ea peruia uerbis.
Increpat hos, uitio'q; animi non uiribus inquit
Gorgoneis torpetis Eryx, incurrite mecum,
Et prosternite humi iuuenē magica arma mouētē.
Incursurus erat. tenuit uestigia tellus,
Immotus'q; *licet, armata'q; mansit imago.
Hi tamen ex merito pœnas subiere, sed unus
Miles erat Persei, pro quo dum pugnat Aconteus,
Gorgone conspecta saxo concreuit oborto.
Quem ratus Astyages etiam nunc uiuere, longo
Ense ferit. sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyage, naturam traxit eandem,
Marmoreo'q; manet uultus mirantis in ore.
Nomina longa mora est media de plebe uirorum
Dicere. bis centum restabant corpora pugnæ.
Gorgone bis centum riguerunt corpora uisa.
Pœnitet iniusti tunc denique Phinea belli.
Sed quid agat? simulachra uidet diuersa figuris,
Agnoscit'q; suos, & nomine quenque uocatum
Poscit opem, credens'q; parum sibi proxima tangit
Corpora, marmor erat. auertitur, atq; ita supplex
*Confessas'q; manus, obliqua'q; brachia tendens,
Vincis ait Perseu. remoue tua monstra, tuæ'q;
Saxificos uultus, quæcunq; ea, tolle Medusæ,
Tolle precor. non nos odium, regni'q; cupido
Compulit ad bellum. pro coniuge mouimus arma.
Causa fuit melior meritis tua, tempore nostra.
Nos cessisse piget. nil ô fortissime præter
Hanc animam concede mihi, tua cætera sunto.
Talia dicenti, neque eum, quem uoce rogabat,
Respicere audenti, quod, ait, timidissime Phineu

RAPH. ¶ VTRO) in vtram partem. ¶ Summouit) repulit. ¶ Traiecti) transfixi. ¶ Contentus'q; fuga est) satis Perseo fuit Molpeum fugasse, ab altera nanque parte Ethemon instabat, neque Perseo interficiendi Molpei tempus dabat. ¶ Non circunspectis viribus) hypallage est, ipse enim non circunspectus hoc est imprudens ac temerarius. Circunspectus enim cum nomen est, prudens qui omnia circunspicit, dicitur. ¶ Exactum) eiectum. ¶ Valentes causas) potentes.

Cyllenius. ¶ Cyllenide harpe) pro Cyllenia. Patronymicum pro possessiuo est positum. Cyllenius autem Mercurius dicitur à Cyllene Arcadiæ monte, vbi ex Maia natus esse fingitur. Virgilius in octauo. Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia Cyllenæ gelido conceptum vertice fudit.

Nileus in statuam lapideam. ¶ Verum vbi virtutem) postea quam, inquit Perseus, sensit virtutem sibi ingenitam à multitudine superari, cum amicos admonuisset, vt oculos auerterent, Gorgonis caput hostibus aperuit, quo viso illi e uestigio in lapides fuere conuersi. Est autem ordo. Verum, Perseus dixit, ego petam & sumam auxilium ab hoste, & Medusæ capite, quoniam vos ipsi sic cogitis, hoc est, me ad hoc compellitis. Vbi, idest postquam vidit virtutem succumbere turbæ, hoc est à multitudine superari. ¶ Miracula) monstra. ¶ Diriguit) rigida & dura facta est.

Thessal. in statua marmo. conuer. In hoc signum hæsit) hoc est Thessalus in statuam marmoream ita est conuersus, vt iaculum emittere velle videatur. ¶ Signum de marmore) statua marmorea. ¶ Hæsit) stetit.

Nilus. ¶ Septemplice Nilo) Nilus fluuius est Aegypti clarissimus, qui septem hostiis in mare exiit. Vnde Virgilius quarto Georgicorum:

Diuersa ruens septem discurrit in ora,
Vsque coloratis amnis deuectus ab Indis.

¶ Cælauerat) sculpserat, ornauerat. ¶ Primordia) principia. ¶ Nostræ gentis) nostri generis. ¶ Ad tacitas vmbras) ad animas voce carentes & mutas. ¶ Cecidisse) interfectum fuisse. ¶ A tanto viro) tam generoso. ¶ Suppressa) cohibita, atque coercita. ¶ Adaperta que velle) cum enim Perseum alloqueretur Nileus in statuam lapideam, quæ loqui velle videtur, fuit transmutatus. ¶ Nec sunt ea peruia verbis) neque enim verba egredi possunt. ¶ Vitio animi) quia pusillanimes estis. ¶ Non viribus Gorgoneis) non viribus capitis Medusæ Gorgonis. ¶ Torpetis) pigri & immobiles estis. ¶ Magica arma) magicos cantus, incantamenta, atque veneficia. ¶ Incursurus erat) impetum facturus in Perseum. ¶ Vestigia) pedes. ¶ Immotus) immobilis. Nam in statuam lapideam fuerat conuersus. ¶ Pœnas subiere) passi sunt. ¶ Oborto saxo) repente orto. ¶ Tinnitibus acutis) vocibus & sonis acutis. Tinnire autem verbum est factitium à sono, quem percussa æra emittere solent. ¶ Naturam traxit eandem) nam & ipse in statuam marmoream fuit conuersus. ¶ Riguerunt) rigida & dura, & saxea facta fuerunt. ¶ Tunc denique) postea quam ipsius socii in marmoreas statuas fuere transmutati. ¶ Marmor erant) marmoreæ statuæ. ¶ Auertitur) à Persei conspectu oculos auertit. ¶ Confessasque manus) manus iunctas, quales qui se victi fatentur, tendere solent. ¶ Vincis) victor es, hoc est fateor te esse victorem, me autem victum. ¶ Saxificos vultus) ora in saxa homines transfigurantia. ¶ Quæcunque ea) sit subaudiatur. Ignorat autem Phineus quænam fuerit Medusa. ¶ Pro coniuge) pro vxore pugnauimus. Quæ quidem cum honesta sit causa, se dignum venia esse Phineus innuit. Si nanque odio, regni'ue cupiditate arma sumpsisset in Perseum, indignus venia foret. ¶ Tempore nostra) nam Andromeda antequam Ceto obiiceretur (vt diximus) Phineo fuerat desponsata. ¶ Non cessisse piget) me inquit Phineus pœnitet tibi Andromedam non reliquisse. Cedere autem verbum est de iure sumptum, quod quidem eleganter cum datiuo, ablatiuo'que construitur, vt cedo tibi mea sponsa. ¶ Hanc animam) hanc vitam.

* proba. l. silex.

* vera. l. cō flexas.

Et possum tribuisse,& magnum est munus inerti,
Pone metum,tribuam,nullo uiolabere ferro
Quin etiam mansura dabo monumenta per æuũ.
Inq; domo soceri semper spectabere nostri,
Vt mea se sponsi soletur imagine coniux.
Dixit,& in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obuerterat ore.
Tunc quoque conanti sua flectere lumina,ceruix
Diriguit,saxoq; oculorum induruit humor.
Sed tñ os timidum;uultusq; in marmore supplex,
Summissæ'q; manus,facies'q; obnoxia mansit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Polydectes rex insulæ Seriphi ad quam Perseus cum Danae matre inclusus arca peruenerat,cupiens ablegare arbitrum , vt matre eius potiretur,ad Gorgonis Medusæ resecandum caput eum misit,quod ille Minerua volente ad Polydectem pertulit,inficiantique laborem operis ostendit , ac prius ille diriguit quam se vlcisceretur.

Victor Abantiades patrios cum coniuge muros
Intrat;& immeriti uindex;ultor'q; parentis
Aggreditur Prœtum.nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Prœtus posiederat arces.
Sed nec ope armorũ,nec quam male cœperat,arce
Torua colubriferi superauit lumina monstri.
Te tamen ò paruæ rector Polydecta Seriphi,
Nec iuuenis uirtus per tot spectata labores,
Nec mala mollierant,sed inexorabile durus
Exerces odium,nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudem,fictam'q; Medusæ
Arguis esse necem.dabimus tibi pignora ueri;
Parcite luminibus,Perseus ait,ora'q; regis
Ore Medusæo silicem sine sanguine fecit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Musæ cum Parnasi montem petiissent , aduersis tempestatibus inuitatæ a Pyreneo,qui Daulida Phocidis vrbem incolebat, tecta subierunt,qui pulchritudine captus virginum , cum reginam claudi imperasset ad vim inferendam , ne cupiditatem eius experirentur in volucres conuersæ sunt,quas ille dum per ardua montium persequeretur , prolapsus altitudine scopulorum præcipitatus est,ita vt toto corpore elideretur,vitamque finiret.

Hactenus aurigenæ comitem Tritonia fratri
Sed dedit inde caua circundata nube Seriphon

RAPH. ¶INERTI) imbelli,ignauo.¶ Monumenta)signa.¶ Phorcynida)Medusam Phorci filiã. ¶ Trepido ore) timido vultu.¶ Obuerterat)cõuerterat.¶ Sua flectere lumina)suos oculos conuertere,ne Medusæ caput videret.¶ Diriguit)rigida & dura facta est.¶ Induruit sa.)in saxum trãsmutatus , durus est factus ¶ Facies ob.)subiectæ similis. ¶ Victor Abantia.) Perseus votorũ compos cũ Argos in patriam reduisset, Prœtũ à quo Acrisius auus regno fuerat priuatus, ostenso Medusæ capite in lapidem conuertit , auo'que(licet immerito : quod ipsum cum Danae matre arcæ impositum in mare proiecisset)regnum restituit. ¶ Cum coniuge) Andromeda.

Phineus in statuam. ¶ Immeriti parentis) pro auo parentem posuit,qui male & de filia Danae , & de Perseo nepote tunc meritus fuit,cum eos arcæ impositos mari cõmisit. ¶ Aggreditur

Prœtus. Prœtum) Prœtus Abantis regis Argiuorum fuit filius, atque Acrisii frater , cuius filias in vaccas fuisse cõuersas in fabulis traditur . ¶ Fratre fu.)expulso Acrisio. ¶ Acrisioneas arces) Acrisii regnũ. ¶ Male) inique , ac iniuste. ¶ Te tamẽ ò paruæ)hac apo

Prœtus in saxum. strophe poeta Polydectem Seriphi regem in odiũ, inuidiamq; adducit , qui Persei neq; virtute , neq; laboribus quos perpessus est, neq; periculis , quibus se exposuerat ab ira, odioq; deduci, remoueriq; poterat . Polydectes autem Magnetis fuit filius, quidam scribũt, vt vero Pherecydes Peristhenis & Androthoes, fraterq; Dictyis à quo Danaen cum Perseo diximus hospitio fuisse susceptam.

Polydectes. Polydectes autem Danaes amore captus , vim illi afferre Persei metu non audebat. Conuiuium igitur apparauit , ad quod & alios multos , & in primis Perseum inuitauit . Interrogante autem Perseo qua in re conuiuii præmium , symbolum'que constitueretur , Polydecte vero in equo asserente , immo in Gorgonis capite , Perseus inquit , post symbolum autem constitutum,& alii sodales , & Perseus equum ad Polydecten adduxerunt,quem aspernatus,Gorgonis caput ex ꝓmisso reposcebat. Quod quidẽ nisi fuerit allatum, ipsius matrem accepturum vxorem esse minatur. Perseus igitur tristitia affectus in vltimam insulæ partem discedit, suam defiens calamitatem. Mercurius autem ipsum videns cum fletus causam cognouisset,bono animo sis inquit, Ego nanque

Phorci vetulæ. tibi dux ero,ac primum quidem illum duxit ad Phorci vetulas Penaphredo, Enyo & Iæno, Pallade sic admonente , ipsisq; oculum & dentem , quibus vicissim vtebantur , furatus est. Illæ vero cum sensissent clamantes rogabant, vt sibi oculus , densq; redderetur . Perseus autem se redditurum ait si nymphas orci galeã, talariaq; alata, & peram habentes ostendant. Illæ vero cum nymphas illas indicassent, oculum, dentemq; acceperunt à Perseo, qui ad nymphas vnà cum Mercurio profectus , & calciamenta alata pedibus alligauit , & peram humeris imposuit , & orci galeam capiti adaptauit. Volans deinde ad Oceanum peruenit, Pallade, Mercurioq; subsequentibus, à quibus admonetur oportere ipsum auersum caput Medusæ amputare, illa nanque Gorgonum sola mortalis erat . Ad ipsas igitur dormientes cum accessisset, harpe caput Medusæ amputauit, quo quidem in peram coniecto aufugit. Gorgones vero aliæ excitatæ illum persequebantur, sed propter orci galeam non videbant. Perseus igitur in Seriphum reuersus, Polydecten iubet populum congregare , se enim Gorgonis caput ostendere velle . Sciebat autem omnes qui vidissent in lapides conuersum iri . Multitudine igitur congregata Polydectis iussu ex pera caput Gorgonis auersus Perseus excepit atque ostendit . Quod qui viderunt omnes ac in primis Polydectes, in lapides fuere conuersi . Tunc Pallas caput Gorgonis à Perseo acceptum ægidi suæ affixit. Mercurius vero & peram & calceos alatos , & orci galeam nymphis restituit. Tunc vero Perseus Dictyn, à quo benigne acceptus, educatusq; fuerat, Seriphiorum , qui superfuerant regem constituit. Ipse vero cum matre & Andromeda Argos est reuersus. Hæc Pherecydes , vnde & Ouidius sumpsisse videtur. Polydectes in saxum.

¶ Te tamen o paruæ)quãuis inquit tot miranda gesserit Perseus, totq; in lapides conuerterit, tu tamen ò Polydecta odium mollire , nedum deponere potes . ¶ Seriphi) insula est vna ex Sporadibus Seriphus, vnde Seriphius nomen gentile deriuatur ¶ Detrectas) diminuis. ¶ Arguis) arguere vis , & probare . Seriphus.

¶ Parcite luminibus) nolite respicere . Hæc iis ait, qui cum Polydecte aderant, admonet enim vt oculos auertant, ne & ipsi in lapides mutentur . Quanquam Strabo scribit vniuersos Seriphios vnà cum Polydecte in lapides fuisse conuersos , id'que in vltionem matris à Perseo factum , quia illis adiutoribus Seriphi rex Polydectes nuptiis in vitam adegisset. Adeo autem lapidosam esse Seriphum, vt qui conuinciantur , id inspecta obuenisse Gorgone causentur. Parcere autem oculis dicitur, qui illos cõtinet clausos . ¶ Hactenus aurigenæ)nullam quidem hoc loco poeta exponit transformationem , sed rem sanè admirãdam describit, quo concinnius musarum in aues transformationem subnectat . Narrat enim quemadmodum Pegasus equus alatus(quem paulo antè diximus) vnà cum Chrysaore è sanguine colli Medusæ exiluisset, ad Heliconẽ Bœonæ montem peruenerit, vbi, cum terram pedis vngula percussisset, illico fons(qui ἱπποκρήνη, hoc est caballinus fons est appellatus)exortus fuisse memoratur. Ad eum igitur videndum relicto Perseo, Pallas profecta est, quæ à musis acceptа quam promptissime ad ipsum fuit deducta. Parcere ocu. quid.

¶DEXTRA

Deserit a' dextra * Syro, * Gyaroq; relictis.
Quaq; super pontum uia uisa breuissima, Thebas,
Virgineumq; Helicona petit, quo monte potita
Constitit, & doctas sic est affata sorores.
Fama noui fontis nostras peruenit ad aures,
Dura Medusæi, quem præpetis ungula rupit.
Is mihi causa uiæ. uolui mirabile factum
Cernere. uidi ipsum materno sanguine nasci.
Excipit Vranie. quæcunq; est causa uidendi
Has tibi diua domos animo gratissima nostro.
Vera tamen fama est, & Pegasus huius origo
Fontis, & ad latices deduxit Pallada sacros.
Quæ mirata diu factas pedis ictibus undas,
Syluarum lucos circumspicit antiquarum,
Antraq;, & innumeris distinctas floribus herbas,
Felicesq; uocat pariter studijq;, lociq;
Mæonidas. quam sic affata est una sororum.
O nisi te uirtus opera ad maiora tulisset,
In partem uentura chori Tritonia nostri,
Vera refers, meritoq; probas, artemq;, locumq;,
Et gratam sortem, tutæ modo simus, habemus.

*a.l. Cythno.
*a.l. nec cypro nec scyro.

RAPH. ¶ DEXTRA Cypro, Gyaroq; relictis) Cypro quidem legitur, sed cum hæc insula longe à Gyaro distet, vtpote quæ sit in mari Pamphilio, cum Gyaron esse in Aegeo constet, minus huic loco conuenire videtur. Forsitan autem pro Cypro legẽdum est Scyro. Nam Scyros insula est vna ex Cycladibus Gyaro propinqua, quæ & ipsa vna est ex Cycladibus, in qua mures ferrum rodere dicuntur. Inde Gyareus nomen gentile trisyllabum declinatur. Mendum est apud Plinium, vbi legitur Scyros à Naxo. xviii. millia passuum Homeri sepulchro veneranda. Cum nõ Scyros, sed Ios ex sententia etiam Strabonis legendum sic quidam vero alii legunt Cythno. {Quidam vero etiam Syro legũt. Est enim Scyrus, y longa, eadem insula quæ ab Homero Odysseæ. xv. Syrie appellatur, vt ait Strabo libro. x. numeraturq; etiam ipsa cum Cycladibus ab eodẽ authore. Ex hac insula Pherecydes fuit, Babyus cognomento, antiquior Athenieñ fabularum scriptor ille. Est & alia inter Cyclades insula, Syphnus, quæ & ipsa nõ multum à Cypri nomine abest. Hæc quoniam non longe à Gyaro distat, & apud Strabonem eodem loco cum illa recensetur, dubitare quispiam posset, an legẽdum foret, Syphno, Gyaroq; relictis. Sed de hoc alii iudicent.} ¶ Virgineum Helicona) virginibus musis, nymphisq; dicatum. ¶ Doctas sorores) periphrasis est musarum. Nam musæ Iouis & Mnemosynes filiæ sunt, quæ παρὰ τὸ μῶσθαι, hoc est ab inquirendo, dicuntur, vt inquit Diodorus, quod ea inquirant, hominesq; doceant, quæ ab indoctis ignorantur, & quod quærendo scientia pariatur. Nouem autem fuisse musas iam ferè inter omnes constat, etsi quidam tres tantum esse contendant. Quibus nomina à proprio cuique munere indita fuerunt. Clio enim ἀπὸ τοῦ κλέους, hoc est à gloria, quæ ex poetarum laudibus oritur, dicta est. Euterpe ἀπὸ τοῦ εὐτερποῦς, hoc est à iucundo propter voluptatem, quæ ab audientibus ex honesti perceptione sentitur. Thalia ἀπὸ τοῦ θάλλειν, hoc est à virendo, quod in longum tempus poetarum gloria virescat. Melpomene ἀπὸ τοῦ μέλπεσθαι, hoc est à modulando, quod melodia audientes maxime demulceantur. Terpsichore ἀπὸ τοῦ τέρπειν, hoc est à delectando, quod doctrina hominum animi maximopere delectantur. Erato ἀπὸ τοῦ ἐρᾶν, hoc est ab amando, quod docti homines ab omnibus amentur. Polymnia, quod cantus suauitate poetas reddit gloria immortales. Vrania ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, hoc est à cœlo, quod viri eruditi ad cœlum gloria tollantur. Calliope ἀπὸ τοῦ κάλλους τῆς ὀπός, hoc est à pulchritudine vocis, quod cantus suauitate alios antecedens magni audientibus æstimetur, alij vero aiunt duas esse musarum generationes ex Musæi sententia. Antiquiorum quidem, quæ vnà cum Saturno feruntur natæ Iuniorum autem, quæ Iouis & Mnemosynes filiæ fuisse dicuntur. Harum inuenta & hæc fuisse perhibentur. Clio nanque historiam inuenisse scribitur. Thalia agriculturam & curam quæ plantis adhibetur. Euterpe mathematicas artes. Terpsichore eruditionem. Erato saltationem. Polymnia lyram. Melpomene cantum. Vrania astrologiam. Calliope poesin. {Hæc autem nomina Hesiodus in Theogon. his versiculis recenset.

Κλειώ, εὐτέρπη τε, θάλειά τε, μελπομένη τε.
Τερψιχόρη τ' ἐρατώ τε πολύμνιά τ', οὐρανίη τε,
Καλλιόπη θ', ἡ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἁπασέων.}

Scyros Gyaros.

Ios. Gippocrenes fons.

ADDI.

Musarum nomina.

Musarum inuenta.

ADDI.

¶ Quæ nomina) Medusæi præ. volucris & alati equi. ¶ Vidi ipsum ma. san.) ipsum Pegasum. Aderat enim Perseo Pallas, cum Medusam obtruncauit. ¶ Excipit Vranie) vna est ex nouem musis, quæ cœlestis interpretari potest, οὐρανὸς enim vnde venit, cœlum significat. ¶ Et peg. hu. ori. fon.) Pegasus equus alatus ex sanguine Medusæ natus, cum Bellerophontem excussisset in cœlum subuolasse, & inter sydera ab Ioue fertur collocatus fuisse. Eusebius autem, & ante illum Palæphatus, ait Bellerophontis nauẽ Pegasum fuisse vocatam, Plin. in. viii. Pegasos pennatos equos, & cornibus armatos in Aethiopia nasci scribit. Idem in decimo, Pegasos equino capite insignes inter aues numerat fabulosas ¶ Pedis ictibus) percussione pedis. Hæc autẽ narrantur vt fabulam sequentem apte connectat cum superioribus. ¶ Felices studijq; lociq;) causa subaudienda videtur, vt intelligamus causa studii ac loci musas felices esse. ¶ Mæonidas) musas. Mæonides autẽ nõ à Mæonis filiabus deuictis, vt quidam somniarũt, sed à Mæonia dicuntur, vt Aonides ab Aonia, Pierides à Pieria, Thespiades à Thespijs fuerunt denominatæ. Quãquã Myonides prima per y græcã vocalem forsitan rectius scriberetur. Nam Myonia vrbs est Phocydis, de qua Pausanias in primo mentionem facit. {Videtur hoc loco poeta, quasi quandam crucẽ posuisse grãmaticis. Neque enim qua ratione Mæonidas (quo nomine Lydi aliàs vocantur, à Mæone fluuio scilicet, vt inquit Stephanus.) Musas ille dixerit quisquam hactenus explicare certo potuit. Et Myonidas, (quod verbum Regio placet,) à Myonia vrbe, quæ Locrorũ propria est, vt ex Pausania patet, Musas appellari, nimis longe petitum, & exemplo caret. Propius autem fuerat, Mæonides dici, vel à Mæonia, vt demus Mæoniam aliquando Bœotiam vocatam, siue à Mæone, Hæmonis filio, qui authore Statio, solus superstes ex iis, qui Tydeo insidias fecerant, mãsisse traditur. siue etiam aliunde. Vel à μῶσθαι, quod verbum indagare atque inquirere significat, perinde vt à verbo μῶσθαι Musæ dicuntur. Sed neque hanc etymologiam ferent critici, eamq; æque coactam dicent & anxiæ quæsitam. Proinde illud quod solum in talibus possumus, dicamus licet, Ouidium ex vetusto aliquo Græcorum poeta nomen hoc transtulisse, verum quinam ille sit, aut vbi aliàs nomen idem scriptum, id nos scilicet ignorare. Nam quod quidam dubitauere, vtrum Mnemonides legendum foret, à Mnemosyne deducto patronymico anomalo, id æque friuolum videtur, & vetus scriptura non facile mutanda. Et ab Homero Mæonide, Mæonidas Musas dici hoc loco, tempori non respondet. Libet autem etiam hic subijcere, quæ Stephanus de nymphis Lydorum, quas illi Musas vocant, tradit, si forte ea quoque res ad hanc Musarum appellationem alicui facere videatur. Τόῤῥηβος πόλις, inquit, Λυδίας, ἀπὸ Τοῤῥήβου τοῦ Ἄτυος. ἐν δὲ τῇ Τοῤῥηβίδι ἐστὶν ὄρος Κάριος καλούμενον, καὶ ἱερὸν τοῦ Καρίου ἐκεῖ. Κάριος δὲ Διὸς παῖς καὶ Τοῤῥηβίας, ὃς πλαζόμενος περί τινα λίμνην, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ Τοῤῥηβία ἐκλήθη, φθογγῆς νυμφῶν ἀκούσας, ἃς καὶ Μούσας Λυδοὶ καλοῦσι, καὶ μουσικὴν ἐδιδάχθη, καὶ αὐτὸς Λυδοὺς ἐδίδαξε τὰ μέλη. Hæc tam multa ac varia annotanda circa hunc locum potius duximus, quàm veterem lectionem temere immutandam.} ¶ Opera ad ma.) ad bellica gesta, quæ quidem studiis disciplinarum sunt maiora.

Mæonides

Mynoia. ADDI.

Sed, uetitum est adeo sceleri nihil, omnia terrent
Virgineas mentes, dirusq; ante ora Pyreneus
Vertitur, & nondum me tota mente recepi
Daulia Threicio, Phocæaq; milite rura
Cœperat ille ferox, iniustaq; regna tenebat,
Templa petebamus Parnasia. uidit euntes,
Nostrâq; falsa i ueneratus numina uultu
Mæonides (cognorat enim) consistite dixit.
Ne dubitate precor tecto graue sydus, & imbrem
(Imber erat) uitare meo. subiere minores
Sæpe casas superi. dictis & tempore motæ,
Annuimusq; uiro, primasq; intrauimus ædes,
Desierant imbres, uictoq; Aquilonibus Austro
Fusca repurgato fugiebant nubila cœlo,
Impetus ire fuit. claudit sua tecta Pyreneus,
Vimq; parat, quam nos sumptis effugimus alis,
Ipse secuturo similis stetit arduus arce,
Quaq; uia est uobis, erit & mihi dixit eadem,
Seq; iacit uecors e summo culmine turris.
Et cadit in uultus, discussisq; ossibus oris
Tundit humum moriens scelerato sanguine tinctã.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pieri, qui Macedoniam possedit, & Euippes nouem Filiæ insolentius dum gloriarentur musas in certamina prouocarunt, cantuque, quarum vna carmen exorsa est, quod gigantes aduersus Deos contenderunt, ex quibus Typhoeus terrigena, deformitate terruit et Deos compulsos in Aegyptum, vbi Iuppiter ob metum in arietum versus est, Apollo in coruum. Liber in capram. Diana in felem Iuno in vaccam. Venus in piscem. Inuicem autem musæ cum Cererem laudem cecinissent, & qualiter Typhoeus Aetno monte in Siciliæ subiectus esset. Pierides victæ in picas sunt transfiguratæ.

Musa loquebatur, pennæ sonuere per auras,
Voxq; salutantum ramis ueniebat ab altis.
Suspicit, & linguæ quæ it tam certa loquentes
Vnde sonet, hominemq; putat Ioue nata locutum.
Ales erat, numeroq; nouem sua fata querentes
Institerant ramis imitantes omnia picæ.
Miranti sic orsa Deæ Dea. nuper & istæ
Auxerunt uolucrum uictæ certamine turbam.
Pierus has genuit Pellæis diues in aruis.
Pæonis Euippe mater fuit, illa potentem
Lucinam nouies, nouies paritura uocauit.
Intumuit numero stolidarum turba sororum.
Per'q; tot Aemonias, & per tot Achaidas urbes
Huc uenit, & tali committit prælia uoce.
Desinite indoctum uana dulcedine uulgus
Fallere. nobiscum, si qua est fiducia uobis
Thespiades certate Deæ. nec uoce, nec arte
Vincemur. totidem'q; sumus. uel cedite uictæ
Fonte Medusæo, & Hyantea Aganippe.
Vel nos Emathiis ad Pæonis usq; niuosos
Cedemus *syluis. dirimant certamina nymphæ.
Turpe quidem contendere erat, sed credere uisum
Turpius, electæ iurant per flumina nymphæ.

RAPH. ¶ SED uetitum est adeo sceleri nihil) omnia inquit scelesati audent, neque sibi quicquam prohibitum esse putant. ¶ Adeo) certe. ¶ Omnia ter. Vir. mentes) sententia est generalis, virgines enim natura sunt timidæ. ¶ Dirusq; an. ora. Pyre. Vertitur) versari videtur. Pyreneus autem vt hinc colligere possumus Thrax fuit tyrannus, qui Daulida Phocidis vrbem occupauit, vbi cum quodam die pluuioso musas ad Parnasum euntes vidisset, vt tecta sua subirent, dum pluuia cessaret, inuitauit. Cum vero iam imber cessasset, musæ'que discedere vellent, Pyreneus impius clausis foribus illis vim inferre parabat. Sed musæ in aues conuersæ euolauerunt,

Pyreneus

quas cum persequi Pyreneus vellet ex arce se præcipitem iaciens caput terræ illisit, sic'que expirauit Pyreneus sane nomen est trisyllabum, non, vt quidam putãt, quadrisyllabum nisi pro monte accipiatur, quo Gallia ab Hispania disterminatur, tunc enim penultima cum æ diphthongo scribitur. ¶ Daulia rura) Daulios agros.

Daulia.

Daulia autem quæ & Daulis dicitur, vrbs est Phocidis à Daulyde nympha, vt scribit Pausanias appellata.

Phocis.

Phocis autem regio est in qua est Parnasus, vnde Phocenses dicuntur. Phocea vero vrbs est Ioniæ à Phocis, quod multæ Phocæ conditores eius secutæ fuisse dicuntur, appellata. Eiusdem nominis vrbs est Cariæ. ¶ Annuimus) consensimus, morem gessimus. ¶ Primas ædes) primas ædium partes. ¶ Victo Aqui. Au) Auster qui & Notus dicitur pluuias ac nubes, Aquilo vero serenitatem affert.

Auster. Aquilo.

¶ Impetus ire fuit) voluntas abeundi nobis fuit. Est autem locutio græca à latinis frequenter poetis vsurpata. ¶ Vecors) stultus, corde priuatus.
¶ Musa loquebatur) eleganti phantasia multas describit Metamorphoseis poeta.
Musa namque fingitur Palladi referre certamen suum cum Pieri filiabus, quo quidem in certamine, & transformationes Deorum in varia animalia tempore belli gigantei à Pieri filiabus canuntur, & pœna Typhoei gigantis, & Proserpinæ raptus, & Cyaenes in fontem mutatio, multa'que alia contra à musis cantantur. Pierus igitur ea Euippe vxore nouem sustulit filias, quarum pulchritudine ac vocalitate mater superba, musas in certamen prouocare est ausa. Eas vero nympharum iudicio victas, musæ indignitate vocalitate erepta in raucas picas conuertere. Minime vero illi sunt audiendi, qui musas Pierides à deuictis Pieri filiabus denominatas fuisse putant, cum à Pieria loco, circa Heliconem (vt ait Strabo.) dicantur.

Pierides.

{Videtur autem hæc fabula, à re occasionem traxisse. Nam Pausanias in Bœoticis scribit, Musas ab initio tres habitas fuisse, Meleten, Mnemen, & Aæden, postea Pierium, Macedonum, à quo Macedoniæ mons nomẽ habet, Thespias venisse, ibiq; nouem Musas constituisse, nominaq. alia ac certa singulis imposuisse.}

ADDI.

¶ Voxq; salutantum) chære, enim quo verbo Græci salutant, exprimere videntur picæ. ¶ Sua fata quærentes) de sua fortuna conquerentes. ¶ Pellæis in aruis) Macedonicis agris. Pella namq; vrbs est Macedoniæ Alexãdri magni natiuitate nobilis. Vnde Iuuena. Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis.

Pella

¶ Pæonis Euippe mater fuit) Pæonia pars est Macedoniæ montana quæ Emathia quoq; dicitur, patronymicum autẽ posuit loco gentilis.

Pæonia.

¶ Lucinã) Iuno Lucina, quæ à parturientibus mulieribus inuocabatur: à luce est appellata, quod in lucem educere infantes sospites credebãt.

Iuno lucina.

¶ Per'q; tot Aemonias) Aemonia eadem est cum Thessalia ab Aemone rege dicta. Aemon autem filius fuit Chlori filii Pelasgi, pater autẽ fuit Thessali, à quo Thessalia fuit cognominata.

Aemonia

¶ Achaidas) Achaias græcas. ¶ Thespiades dictæ sunt, nõ à Thespia earum matre ac Mæonis vxore, vt quidam ex suo cõmodo fingunt, sed à Thespiis vrbe Bœotiæ vbi maxime colebãtur, cui opinioni accedere Ouid. videtur, cum Deas Thespiades eas vocet. Cum quodam enim contemptu sic eas Pieri filiæ appellant, ac si dicerent Thespiensium Deæ, non aliorum.

Thespiades.

¶ Fonte Medusæo) periphrasis est Hippocrenes fontis musis dicati. ¶ Et Hyantea Aganippe) Bœotia, nam Hyantes populi sunt Bœotiæ, Aganippe vero fons est Bœotiæ musis sacer.

Hyantes. Aganippe

¶ Ad pœnas niuo.) mõtanos. Pæones namque populi sunt Macedoniæ montani. {Siue extremæ Pannoniæ.

Pæones. ADDI.)

¶ Dirimant certamina nympha) diiudicent inquit vtræ nostrum melius cecinerint. Dirimi autem proprie dicuntur bella atque lites, cum sedantur. ¶ Per flumina) per stygem paludem.

¶ FACTAq;

Factaq́; de uiuo pressere sedilia saxo.
Tunc sine sorte prior, quæ se certare professa est,
Bella canit superum, falsoq́; in honore gigantes
Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum,
Emissumq́; ima de sede Typhoea terræ
Cœlitibus fecisse metum, *cunctosq́; dedisse
Terga fugæ, donec fessos Aegyptia tellus
Ceperit, & septem discretus in hostia Nilus.
Huc quoq; terrigenam uenisse Typhoea narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris,
Duxq́; gregis, dixit fit Iuppiter, unde recuruis
Nunc quoq; formatus Libys est cũ cornib. Hãmon.
Delius in coruo, proles Semeleia capro,
Fele soror Phœbi, niuea Saturnia uacca,
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis.
Hactenus ad citharam uocalia mouerat ora.
Poscimur Aonides sed forsitan otia non sunt,
Nec nostris præbere uacat tibi cantibus aures.
Ne dubita. uestrumq́; mihi refer ordine carmen
Pallas ait. nemorisq́; leui consedit in umbra.
Musa refert. dedimus summam certaminis uni,
Surgit, & immensos hedera collecta capillos
Calliope querulas prætentat pollice chordas.
Atque hæc percussis subiungit carmina neruis.
Prima Ceres unco glebam dimouit aratro.
Prima dedit fruges alimentaq́; mitia terris
Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus.
Illa canenda mihi est. utinam modo dicere possem
Carmina digna Dea. certè est Dea carmine digna.
Vasta giganteis *iniecta est insula membris
Trinacris, & magnis subiectum molibus urget
Aethereas ausum sperare Typhoea sedes.
Nititur ille quidem, *tentatq́; resurgere sæpe,
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Læua Pachine tibi, Lilybæo crura premuntur,
Degrauat Aetna caput, sub qua resupinus arenas
Eiectat, flamamq́; fero uomitore Typhoeus.
Sæpe remoliri luctatur pondera terræ.
Oppidaq́;, & magnos deuoluere corpore montes.
Inde tremit tellus & rex pauet ipse silentum,
Ne pateat, *latéque solum retegatur hiatu,

RAPH. FACTAq; de viuo) hoc de iure sumptum videtur. Iudices enim sententiam laturi sedere iubentur. Tunc sine sorte prior) stoliditatem simul & temeritatem filiarum Pieri notat musa, quarum vna antequam sorte decerneretur, vtræ deberent cantum inchoare, bellum giganteum canere cœpit. Emissumq; Typhoea) Typhoeus qui & Typhon dicitur Titani & terræ fuit filius tanta audacia, vt Iouem in pugnam prouocare sit ausus. Quare Iuppiter illum fulmine strauit, Trinacriæq; insulæ subiecit. Sanè Typhoeus ita trisyllabum est, vt nõ o & e: sed e & u in diphthõgũ copulentur. Quidã enĩ de orthographia scribentes cum œ diphthongo hoc nomen scribendum stulte præcipiunt.

Tiphœus

ADDI. {Hesiodus Tartari filium & Terræ, facit Typhoea his versibus.

— αὐτὰρ ἐπεὶ
Τιτῆνας ἀπ' οὐρανοῦ ἐξέλασε ζεὺς,
Ὁπλότατον τέκε παῖδα τυφωέα γαῖα πελώρη
Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν ἀφροδίτην
Οὗ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχύϊ ἔργματ' ἔχουσαι,
Καὶ πόδες ἀκάματοι κρατεροῦ θεοῦ, ἐκ δέ οἱ ὤμων
Ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος δεινοῖο δράκοντος, &c.}

Donec fessos Aegyptia tellus Ceperit) gigantes Titanorum filii (vt primo quoq; diximus) Typhoeo duce impetum in Deos fecerunt, ac eos in Aegyptum vsque fugere coegerunt, vbi se Typhoei metu in varia animalia, vt perspicue describit Ouid. conuerterunt, inde factum est, vt Aegyptii multa animalia pro Diis colant. In quorum stultitiam Iuue. eam scripsit Saty. cuius est initiũ. Quis nescit Volusi Bithynice, qualia demens Aegyptus portenta colat. Duxq; gregis) periphrasis. Nam Iuppiter se in arietem commutauit, cuius rei argumẽtum est, quod Iuppiter Hammon in Libya sub figura arietis colitur. Tametsi aliam huius Metamorphoseos rationem superius descripsimus. Delius in coruo) Apollo se in coruum mutauit, Bacchusq; in caprum. {Higynus ex Græcorũ traditione, Apollinem in Cygnum, Pana in Capricornum, siue Aegypana se conuertisse tradit, vnde eadem figura etiã inter sydera relatũ.} Fele so. Phœbi) Diana soror est Apollinis, quæ se in Felem domesticum animal muribus, auibusq; maxime infestum, cõuertit. Cyllenius Ibidis alis) ibis auis Ciconiæ similis Aegypti peculiaris, immũda, vt quæ rostro anum purget. Poscimur Aonides nos) inquit musæ ad cantandum inuitamur. Significat autem se & prudentes & modestas esse, quæ nisi rogatæ non surrexerint ad cantandum; id quod impudentes Pieri filiæ fecerunt, quæ ne iacta quidem sorte canere cœperunt. Aonides vero musæ dicuntur ab Aonia Bœotiæ parte montana. Leui vmbra) suaui ac iucunda. Dedimus sum. certa. vni,) hoc est, totum certamẽ vni ex sororibus commisimus. Calliope) vna est ex musis, cui à pulchritudine ac bonitate vocis nomen inditum est, Nam κάλλος pulchritudo, ὄψ ὀπὸς vox dicitur. Morem autem citharœdorum expressit, qui citharæ chordas antequã verum incipiant cantum tentare solent. Chordę autem proprie dicũtur musicorũ instrumentorũ. Neruis) chordis. Prima Ceres) à laudibus Cereris carmen suum Calliope auspicatur. Ceres autẽ Saturni & Opis filia fuisse dicitur, quæ oĩum prima agrorũ cultum ac frumenta hoibus mõstrauit, legesq; adinuenit, quibus hoĩes ciuiliter viuere cœperunt. Dicta est autẽ Ceres à gerendis frugibus prima litera propter affinitatẽ mutata, vt de natura Deorũ Cicero ait. Alimẽtaq; mi.) periphrasis est frumẽti, ante cuius inuentionẽ glandibus hoĩes vescebantur. Prima de. le.) repetitio est quæ maxime laudationem exornat. quod aũt Ceres prima leges inuenerit, illud quoq; est argumẽto, quòd Thesmophoros à Gręcis vocatur hoc est, Legifera & eius sacra Thesmophoria, quæ à nostris Cerealia dicuntur. Vasta gigãteis) Tiphoeo gigãti fulmine percusso Iuppiter Siciliã insulã supiniecit. ne quando resurgens è cœlo Deos pellere tentaret. Trinacris) Sicilia quidẽ Trinacris à poeta, sed ab aliis Trinacria frequẽtius dicitur, qđ tria ἄκρα habeat & promõtoria, Pelorũ, Lilybęũ, & Pachynũ, Quidã ex antiquis historicis Trinacriã illã vocant à Trinacro rege denoiatã, vt scribit Apollonii enarrator. Magnis mo.) montibus, põderibus. Nititur ille quidẽ) hoc idcirco fingitur, quia Sicilia terræ motu sæpenumero quatitur. Ausonio Pe.) Italo, qppe qui & ad Italiã vergat, & ab ea mille & quingentis passibus distet. Dictus est aũt Pelor' à Peloro Classis Hãnibalis gubernatore, quẽ interfectum Hãnibal cũ crederet, se in insidias adductum ibi sepeliendum curauit. Læua Pa. tibi) apostrophe ad montem, qua maxime oratio excitatur. Pachynus vero Siciliæ est promontorium in Græciã vergens. Lilybęo crura præ.) Lilybęus quoque Siciliæ est promontorium Africam respiciens. Degrauat Aetna ca.) deprimit. Aetna vero mons est Siciliæ altissimus, cuius vertex ferè semper flammas eiectat, est etiam vrbs Aetna à Hierone rege ædificata, vnde Aetnæi dicuntur. Sæpe remoliri) sæpe inquit tentat montes excutere, quo tempore maximi fiunt terræ motus, per quod quidẽ significatur vastum Typhoei & robur & corpus. Luctatur) conatur. Remoliri) demoliri, decutere præpositionem, posuit pro præpositione. Rex si.) Pluto. Manes silentes dicuntur, quod mortuis nulla vox sit. Pateat) aperiatur. Solum) terra.

Marginal notes: Mercurius in ibidem. — Cereris laudes. — Calliope. — *a.l. victosq;. — Trinacris. — *a.l. igesta Trinacria. — *vet' cod. pugnatq;. — Pelorus. — *a.l. latoq; — Pachinus. — Lilybęus. — Aetna.

ADDI. Iuppiter ĩ arietem. Apollo in coruum. Bacchus ĩ capram. Diana in felem. Iuno in vaccam. Venus in piscem.

Immissus'que dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat, curru'que atrorum uectus equorum
Ambibat Siculæ cantus fundamina terræ.

ARG. FABVLAE SEQ.

Venus indignata quod & Diana & Proserpina Cereris filia numen suum, coniugiaque aspernarentur, Ditem qui territus viribus Typhoei mouentis Aetnam, cui subiectus a Diis erat cum ab inferis emersisset, impulit in amorem, vt Proserpinã circa Aetnam flores legentem cum Minerua atque Diana raperet, qua capta cum properaret curru fugeret, a Cyane nympha quam dilexerat Anapus amnis intercedente tardatus est. At ille incensus ira propter moram intercedentem, relicto sceptro inter stagna discussit vndam, præcepsque mari mersus, Cyanemque, quæ cursui obstiterat in liquorem sui nominis vertit, cuius lacus contiguus Arethusæ videtur.

Postquam exploratum satis est, loca nulla labare,
Deposito'que metu uidet hunc Erycina uagantem
Monte suo residens, natum'que amplexa uolucrem
Arma, manus'que meæ, nate potentia dixit,
Illa quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
In'que Dei pectus celeres molire sagittas,
Cui triplicis cessit fortuna nouissima regni.
Tu superos, ipsum'que Iouem, tu numina ponti
Victa domas, ipsum'que, regit qui numina terræ.
Tartara quid cessant? cur non matris'que, tuum'que
Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
Et tamen in cœlo quoque iam potentia nostra est.
Spernimur, ac mecum uires minuuntur amoris.
Pallada non'ne uides, iaculatricem'que Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia uirgo;
Si patiemur erit. nam spes affectat easdem.
At tu pro socio, siqua est ea gratia regno,
Iunge Deam patruo. dixit Venus ille pharetram
Soluit, & arbitrio matris de mille sagittis
Vnam sepsuit. sed qua nec acutior ulla,
Nec minus incerta, nec quæ magis audiat arcum.
Opposito'que genu curuauit flexile *cornu,
In'que cor hamata percussit harundine Ditem.

ADDI. {Variant autem authores circa fabulam hanc. Ouidius Typhoeum sub Aetna sepultum dicit: Virgilius, & hunc secutus Lucanus sub Inarime insula vicina Baiis, vt Aeneidos nono:

Tum Prochyte sonitu alta tremit, durumque cubile
Inarime, Iouis imperiis imposta Typhoeo.

Quod ab Homero sumptum, apud quem Iliados secundo legitur:

Εἰν ἀρίμοις, ὅθι φασὶ τυφωέος ἔμμεναι εὐνάς.

Quanquam ibi commentator ἄριμα, inquit, alii Ciliciæ, alii Lydiæ montem esse volunt. Apollonius secundo Argonau. in Palude Serbonidæ, quæ est inter Aegyptum & Phœniciam sepulptum eundem tradit. Cuius versus sunt:

Ἔνθα τυφάονι φασὶ διὸς κρονίδαο κεραυνῷ
Βλήμενον, ὁππότε οἱ στιβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας
Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον, ἵκετο δ' αὔτως
Οὔρεα καὶ πεδίον νυσήιον, ἔνθ' ἔτι νῦν περ
Κεῖται ὑποβρύχιος σερβωνίδος ὕδασι λίμνης,

Antrum autem siue sedem Tiphoei, vt Homerus in Arimis ita Pindarus, & post eum Mela in Cilicia fuisse scribunt. Cuius diuersitatis ratio est, quod cum Typhaon, siue Typhoeus ventus proprie intelligatur impetuosus & ardens, variis locis tales erumpere contingit, de qua re qui volet, Cõmentaria Pindari videat in primo Od. Pythiorum. Porro Typhoeum Hesiodus dicit, Orthum & Cerberum canes, præterea Hydram & Chimæram ex Echidna mõstro semiserpente, genuisse. Tametsi idem Hesiodus diuersos facere Typhoeum & Typhaonem videtur. Hunc enim δεινόν τ' ὑβριστήν τ' ἄνεμον vocat, illum autem gigantem centicipitem, atque ignem, ore vomentem describit. Vide Theogoniam.}

RAPH. ¶ Atrorum equorum) nigrorum, apud inferos enim omnia sunt nigra, vtpote apud quos perpetuæ sunt tenebræ. ¶ Ambibat) circuibat. ¶ Fundamina) fundamenta. ¶ Postquam exploratum satis est) satis compertum est. Hæc autem narrantur vt commodius fabula fabulæ connectatur. ¶ Labare) vacillare. Videt hunc Ery. va.) Erycina à Romanis, Siculis que Venus dicitur, ab Eryce Veneris ipsius, ac Butæ filio, qui cum in Sicilia regnaret, ac plurimum corporis viribus polleret, hospites vt secum cæstibus decertarent prouocabat. Is extructo matri Veneri templo, quæ Erycina fuit appellata, cum Hercule congressus ab eo fuit interfectus. In vertice autem montis, qui ab eo ipse Eryx cognominatur, dicitur fuisse tumulatus. Narraturus vero poeta Cyanes nymphæ transformationem in stagnum, prius Proserpinæ raptum elegantissime describit. Cum enim Pluto Deus inferorum in Sicilia vagaretur, sagitta à Cupidine rogatu Veneris percussus, visa Proserpina Cereris filia ita exarsit, vt eam raptam statim currui suo imponeret, atque asportaret. Cum vero à Cyane nympha retineretur ipse adaperta terra ad inferos cum amica deuectus est. Cyane autem eo dolore fuit affecta, vt paulatim in fontem fuerit commutata. ¶ Monte suo) Eryce sibi dicato. ¶ Natum volucrem) filium alatum hoc est, Cupidinem. ¶ Arma, manus'que meæ) eadem fermè oratione Venus apud Virgilium. Cupidinem filium alloquitur:

Nate meæ vires, mea magna potentia solus.

¶ In'que Dei pectus) in animum Plutonis. ¶ Molire) præpara. ¶ Triplicis regni) quod in tres diuisum est partes. Quarum suprema (hoc est, cœlum) obtigit Ioui. ¶ Media (hoc est, terra cum mari) Neptuno. Infima ac vltima (hoc est, inferi) Plutoni. {Atque hoc pacto Regius. Alii autem terram, & quæ sub, vel in ea sunt, Plutoni assignant. Inde etiam est, quod Pluto diuitiarum Deus habetur, quoniam illæ è terra effodiuntur. Quare dubitari possit, vtrum legendum sit. ¶ Tu numina Ponti Victa domas, Ipsumque regit qui numina ponti*) Homerus Iliados decimoquinto. Terram communem relictam dicit, Cœlum autem Ioui, mare Neptuno, & tenebras, siue Tartarum Plutoni cessisse. Sed hæc diuisio nihil ad hunc locum.} ¶ Profers?) producis, amplificas. ¶ Agitur pars tertia mundi) hoc est, tertia pars mundi in periculo versatur, parumque abest quin ea à nobis amittamus. ¶ Et tamen in cœlo quoque) non solum inquit inferos patimur ab amore liberos esse, verum superorum quoque quidam nos spernunt, nostraque patiẽtia fruuntur. ¶ Pallada non'ne vides) à quibus potissimum sperna tur Venus exponit. Pallas enim ac Diana perpetuá vouerant virginitatem. ¶ Cereris quoque filia.) Proserpina, quæ Iouis & Cereris fuit filia. Patruo) Plutoni, qui Iouis frater Proserpinam sibi vxorem copulauit. ¶ Nec quæ magis audiat arcum) hoc est, nec quæ facilius ab arcu emittatur. ¶ Illæ namque sagittæ arcum audire & obtemperare dicuntur, quæ facile ab arcu emittuntur. Vel etiam quæ hoc, quod arcus petit, faciunt, hoc est, certo feriunt.} ¶ Flexile cornum) propter cacophoniam cornum dixit pro cornu. ¶ Opposito'que genu) gestum exprimit eorum, qui arcus intendunt. ¶ Curuauit) inflexit, vt intenderet. ¶ Flexile cornum) flexilem arcum ex cornu confectum. ¶ In'que cor) in corde ratio loquendi exposcit. ¶ Hamata harundine) sagitta ferro armata & hamo, quæ quidem è corpore difficulter extrahi potest. Est autem hamatus nomen participio simile vt galeatus. ¶ Ditem) Plutonem, qui à Græcis πλούτων, Latinis Dis, siue Ditis κατ' ἀντίφρασιν, quia minime sit diues dicitur. Nam πλοῦτος & Deus est diuitiarum, & pro ipsis quoque diuitiis ponitur. {Immo rectè & analogicos, quoniam e terra cuius Deus Pluto ab aliis dicitur diuitiæ effodiuntur, vt supra quoque dictum.}

ADDI.

Terræ.

*a. l. cornũ authore Prisciano li. vi.

Sagittas arcum adire qd sibi velit.

ADDI.

CHAVD

Haud procul * Aetneis lacus est à moenibus altus
Nomine Pergusa, non illo plura Cayster
Carmina cycnorum labentibus audit in undis.
Sylua coronat aquas cingens latus omne, suisq;
Frondibus ut uelo, Phoebeos summouet ignes.
Frigora dant rami, uarios humus humida flores,
Perpetuum uer est, quo dum Proserpina luco
Ludit, & aut uiolas, aut candida lilia carpit,
Dumq; puellari studio, calathosq; sinumq;
Implet, & aequales certat superare legendo.
Pene simul uisa est, dilectaq;, raptaq; Diti.
Vsq; adeo est properatus amor, Dea territa moesto,
Et matrem & comites, sed matrem saepius ore
Clamat, & ut summa uestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remissis,
Tantaq; simplicitas puerilibus affuit annis,
Haec quoque uirgineum mouit iactura dolorem.
Raptor agit currus, & nomine quenque uocando
Exhortatur equos, quorum per colla, iubasq;
Excutit obscura tinctis ferrugine habenas
Perq; lacus altos, & olentia sulfure fertur
Stagna Palicorum rupta feruentia terra,
Et qua Bacchiadae bimari gens orta Corintho
Inter inaequales posuerunt moenia portus.
Est medium Cyanes, & Pisaeae Arethusae,
Quod coit angustis inclusum cornibus aequor,

RAPH. ¶ HAVD procul Aetneis) lacum nomine Pergusam describit, iuxta quem Proserpina cum sibi aequalibus puellis flores colligens à Plutone illac curru transeunte rapta fuit. Hunc vero lacum Claudianus (qui & ipse raptum Proserpinae descripsit) Pergum à Siculis appellari ait. Haud procul inde lacus, Pergum dixere Sicani Panditur. Ita locorum nomina varie saepenumero à poetis efferuntur.

Aetna ¶ Aetnaeis moenibus) Aetna vrbe. Nam Aetna & mons est Siciliae, & vrbs, vt diximus.

Pergusa lacus. Enna. Quidam vero putant Ennaeis esse legendum, quod Enna quoque per duplex, n, & sine diphthongo Siciliae vrbs est mediterranea, iuxta quam contendunt Proserpinam fuisse raptam.

Cayster. ¶ Non illo plura Cayster Carmina cygnorum) Cayster fluuius est Asiae iuxta Asiam paludem ac Ephesum vrbem labens, quem cygnis abundare, Virgil. quoque in primo Georgicorum testatur:

Iam varias Pelagi volucres & quae Asia circum
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri.

Sic autem dictus est quod labitur per κατακεκαυμένην & combustam regionem. Ab hoc deducitur

Caystrium pratum. Caystrũ pratum iuxta Ephesum. ¶ Sylua coronat aquas) vndique sylua lacum circuit. ¶ Summouet) repellit, penetrare non sinit. ¶ Phoebeos ignes) Solis feruores. ¶ Puellari studio) puellae conuenienti. ¶ Vsque adeo) pro iam. Acclamatione hac significat quàm vehemẽs ad amandum sagitta Cupidinis effectus fuerit Pluto. ¶ Ab ora summa) à supremo limbo. ¶ Haec quoque la.) quia amiserat flores. ¶ Raptor agit currus) agitat & concitat in cursum. ¶ Et nomine quenque vocando) Exhortatur equos, nomina equorum Plutonis haec esse feruntur.

Equi Plutonis Orphnaeus Aethon, Nyctaeus, Alastor. Orphnaeus, qui obscurus interpretari potest & niger, Aethon qui vrens. Is autem vnus est etiam ex Solis equis, Nyctaeus, qui nocturnus à nocte, quae νὺξ graece dicitur, Alastor qui infestus & pernitiosus. Sũt enim Alastores Daemones hominibus pernitiosi & infesti.

ADDI. {Hi à Claudiano recensetur his versibus.

Orphnaeus, crudele micans, Aethonq; sagitta.
Ocyor, & Stygiis crudelis gloria Nycteus.
Armenti, Ditisq; nota signatus Alastor.}

¶ Excutit) cõcutit ¶ Obscura ferru.) ferrugineo colore, q fuscus est ac ferro similis. ¶ Stagna Palico) Palici (vt Aeschylus in Aetnis scribit) Iouis & Thaleae nymphae à Vulcano genitae, filii fuerunt, vt vero alii in primisq; Silenus scriptor Graecus, Vulcani ex Aetna Oceani filia. Dicti sunt autem Palici ἀπὸ τοῦ πάλιν ἵκεσθαι, hoc est, ab iterum veniendo in vitam, cum mortui iam essent. Nam cum Thalea nympha à Ioue fuisset compressa. Iunonis timore optauit, vt sibi terra dehisceret. Quod quidem vbi factum est, maturi partus tempus aduenit, ex terra igitur adaperta, duo simul infantes exiliere, qui Palici sunt appellati. Non autem Palisci, vt putat Tortel. qui in hoc quoque foede nimium fallitur, nam Paliscos ἀπὸ τοῦ πάλιν quod est iterũ, & hiscere verbo latino scribit componi, eoq; secundae syllabae s literam praecipit ascribendam, cum & nomen Graecum proculdubio sit, nec si illo modo componeretur, Graeci vnquam huiusmodi verbo vterentur. Iuxta Palicos autem fons est Palicinę, qui aquam in altum sex cubitis eiaculari dicitur, quae in eundem fontem iterum reuertatur. Ius quoque iurandum ibi sanctum fuisse scribunt. Quae enim quis iurasset ea in tabella scripta in aquam proiiciebantur, ac siquidem vera fuissent, tabella fluitabat, siquis vero peierasset, tabella submergebatur nec vsquã apparebat. In periurio vero deprehensus cõburebatur. {Vide Macr. v. Satur. & Aristote. de Auditionibus Mirabilibus.} ADDI.

¶ Feruentia) innuit poeta ibi esse fontes calidarum aquarũ. *a. l. ennaeis. ¶ Et qua Bacchiadae) hoc est, originem à Bacchia ducentes. Bacchias enim Dionysi filius Corinthum habitauit, ab eo autem genus ducentes (vt scribit & Strabo) & expositor Argonauticon Apollonii generosissimi Corinthiorum habebantur. Caeterũ expulsi Corintho propter Actaeonis mortem dicũtur fuisse. Melissus enim pater cum vidisset filium à Bacchiadis dilaceratum, tamq; Isthmia forent celebranda, astans altari multa in Corinthios est imprecatus: nisi filii cędẽ vindicarẽt, cumq; ea dixisset se praecipitem ex alto dedit. Quare Corinthii ne inultã eã caedẽ relinquerent, oraculoq; id iubenti obtẽperarẽt Bacchaides expulerũt. Chersicrates autẽ vnus Bacchiadum Cercyram aedificauit, cum illinc Colchos eiecisset. Videtur autẽ poeta innuere Drepanum à Bacchiadis aedificatum, q̃q̃ & Cercyra Drepane fuerit appellata, quod (vt Timaeus inquit) δρέπανον, hoc est, falx illic abscõdita est, qua Cronus vrani, hoc est, Coeli pudẽda, aut Iuppiter Croni reciderit.

ADDI. {Nõ Drepanum, sed Syracusas intelligit Ouid. ab Archia conditas, qui & ipse Bacchiadũ vnus fuit, Actaeonis interfector, qui & de filiarum suarum nominibus Ortygiam & Syracusas appellauit, ipse postea eodẽ modo à Telepho quodam occisus, vt ipse Actaeonẽ interfecerat. Historiã annotauit Leonicus de Var. Histo. lib. ii. ca. x. Et meminit Strabo itẽ lib. vi. Theocritus aũt Idyllio. xvi. Syracusas etiã Ephyreorũ, hoc est, Corynthiorũ vrbẽ vocat.}

Corinthus bimaris. ¶ Bimari Corintho) Corinthus idcirco bimaris appellatur, quod in Isthmo Peloponnesi aedificata ad altera parte Aegeũ mare, ab altera Ioniũ spectet. ¶ Inter inęquales) portus, alter nanq; maior esse, alter minor perhibetur. {De Syracusis intellige.} ADDI.

ADDI. ¶ Posuerunt moenia) vrbem Drepanum aedificarunt. {Non Drepanũ, sed Syracusas}

Cyane. ¶ Est medium Cyanes) locũ describit, vbi Cyane nympha Plutonem inhibere voluit, ne Proserpinam asportaret, caeterum à Plutone contempta, dolore in fontem sui nominis fuit conuersa, qui Anapi fluuio commistus iuxta Ortygiam insulam in mare labitur. Cyane autẽ (vt scribit Plutarchus ex sententia Dosithei) puella fuit Syracusana, quae ex oraculo & Cyanippum patrem, & seipsam mactauit, cum patris desyderiũ ferre nõ posset. Cum autem illius morte pestis foret sedata, Syracusani diuinos honores ei decreuerunt, ac perennẽ & maximum fontẽ ab eiusdẽ nomine appellarunt. Est autẽ iuxta Syracusas Proserpinae sacer (vt scribit Diodorus) quod propè illum rapta fuerit Proserpina, vt etiã Cicero testatur.

Arethusa ¶ Et Pisaeae Arethusae) Arethusa fons est Siciliae iuxta Syracusas vrbem, quam idcirco Pisaeã poeta vocat, quod (vt diximus) creditur esse Alpheus, qui fluuius iuxta Pisam Olympiae vrbem labens absorbetur à terra, ac subter mare fluens in Siciliam vsque Arethusam efferre dicitur. {De qua re vide Strabonem libro sexto.} ADDI.

RAPH. Anapus

(COMPONERE) comparare. (Anapus) qui & Anapis dicitur, fluuius eſt Siciliæ, qui idcirco Cyanen amare fingitur, quod iuncti in mare defluunt. (Saturnius) Pluto Saturni filius (Condidit) iecit tantis viribus vt totũ ſceptrum occultaretur. (Icta viam tellus) nam ſceptro percuſſa ita hiauit, vt facile Plutonis currus illac ad inferos pertranſierit. (In tartara) ad inferos. Eſt enim tartarus infimus inferorum locus & obſcuriſſimus, dictus παρὰ τὸ ἐν ταραχῇ εἶναι, hoc eſt, ex eo, quod oĩa in eo perturbata & confuſa ſunt. Mutat autẽ genus, nam in ſingulari maſculinũ eſt, in plurali neutrũ (Medio cratere) in mediam voraginem. Nam crater non ſolum vas dicitur, ſed ad eius ſimilitudinẽ hiatus quoque terræ, vnde flãma præſertim egrediatur, crater appellatur, vnde Empedoclem ſe in Aetne craterẽ præcipitaſſe legimus. (Incõſolabile vulnus) maximum dolorem, qui nullam conſolationem admittere poſſet. (Omnis) tota. (Oſſa pati flexus) oſſa fieri flexilia. (Exilibus) tenuibus ac paruis. (Euanida) euaneſcentia, reſoluta. (Reſtatq; nihil quod prendere poſſis) nihil inquit duri de Cyanes corpore fuit relictum, quod quiſquã manibus prehendere poſſit. (Interea pauidæ) Ceres Proſerpinam filiam quærens, cũ defeſſa ſiti laboraret quandã rogauit anum, vt ſibi aquam ad os colluẽdum exhiberet. Ea cum muſtum polenta cõmiſtum à vetula traditum bibere cœpiſſet, puer audacioe & ridere & Cererẽ gulæ deditam eſſe iactare auſus eſt. Quare indignata Ceres in faciem impudentis pueri muſtũ ſimul & polentã expuit, eumq; in ſtellionem animal variis maculis infectum commutauit. (Omni profundo) in omni mari. (Vdis capillis) humidis, propter rorem autem nocturnũ Aurora humidos capillos fingitur habere. (Ab Aetna) ab Aetnæ incendio & cratere. Vnde & in ſacrificiis Cereris, quæ myſteria & initia vocãtur, faces accenſas iactare ſolebant, ad imitationem ipſius filiam inquirẽtis. (Flamiferas pinus) pinus arbor eſt, ex qua optimæ faces conficiuntur. Duas autem integras pinus maximas Ceres accẽdit, illiſq; pro facibus vtebatur. Claudianus vero duas cedros ab illa geſtatas fuiſſe ſcribit. (Hebetarat ſydera) lumẽ ſyderum retuderat & occultarat. Nã aduenieñte die ſyderum fulgor non videtur. (Oraq; nulli Colluerant fontes) hoc eſt, nihil aquæ biberat. Proprie autem os collui dicitur, quando abluitur. (Stramine) palea. (Prodit anus) procedit, egreditur. Quænam vero fuerit hæc anus poeta quidem reticet, ſed Caper in Virgil. ſcribit fuiſſe Meganirã Ce-

Cyane in aquam.

Mos ſacrorũ Cereris.

Hic fuit, à cuius ſtagnum quoq; nomine dictũ eſt.
Inter Sicelidas Cyane celeberrima nymphas
Gurgite quæ medio ſumma tenus exttitit aluo,
Agnouitq; Deam, nec longius ibitis inquit.
Non potes inuitæ Cereris gener eſſe roganda,
Non rapienda fuit quod ſi componere magnis
Parua mihi fas eſt, & me dilexit Anapus,
Exorata tamen, nec, ut hæc exterrita, nupſi.
Dixit, & in partes diuerſas brachia tendens
Obſtint, haud ultra tenuit ſaturnius iram,
Terribileſq; hortatus equos in gurgitis ima
Contortum ualido ſceptrum regale lacerto
Condidit. icta uiam tellus in tartara fecit,
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane, raptam'q; Deam, contempta'q; fontis
Iura ſui mœrens inconſolabile uulnus
Mente gerit tacita, lachrymis'q; abſumitur omnis.
Et quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. molliri membra uideres,
Oſſa pati flexus, ungues poſuiſſe rigorem,
Prima'q; de tota tenuiſſima quæque liqueſcunt,
Cœrulei crines, digiti'q;, & crura, pedes'q;.
Nam breuis in gelidas membris exilibus undas
Tranſitus eſt. poſt hæc humeri, tergum'q;, latus'q;,
Pectora'q; in tenues abeunt euanida riuos,
Deniq; pro uiuo uitiatas ſanguine uenas
Lympha ſubit, reſtat'q; nihil, quod pendere poſſis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ceres cum orbem terrarum peragraſſet requirẽs filiã Proſerpinam æſtu torrida ad caſam cuiuſdã anus nomine Miſmes deuenit petitque ab ea vt ſibi aquam ad colluendum os [illegible] porrigeret. Quæ cum polentatam potionem ei dediſſet, & illa auidius biberet, puer quidã eiuſdem caſæ, nomine Stelles procacius eam eſt perſecutus, prædicans auiditatem eius in bibẽdo, cuius Dea audacia offenſa in malas eius partẽ potionis effudit, fecitque vt in ſtellionẽ conuerteretur, qui potionẽ polentã ſparſam tergo oſtenderet.

Interea pauidæ nequicquam filia matri
Omnibus eſt terris, omni quæſita profundo.
Illam non udis ueniens aurora capillis
Ceſſantem uidit, non heſperus illa duabus
Flammiferas pinus manibus ſuccendit ab Aetna,
Per'q; pruinoſas tulit irrequieta tenebras.
Rurſus ubi alma dies hebetarat ſydera, natam
Solis ab occaſu, Solis quærebat ad ortus.
Feſſa labore ſitim conceperat, ora'q; nulli
Colluerant fontes, contectam ſtramine uidit
Forte caſam, paruas'q; fores, pulſauit. at inde
Prodit anus, Diuam'q; uidet, lympham'q; roganti,

Meganira

Iambas.

lei ancillam, quæ Cererẽ manu prehenſam introduxit. Huic aſtipulatur & Diomedes grãmaticus, qui & illud adiicit, puerum à Cerere in Stellionem conuerſum Iambam fuiſſe vocatum, vnde Iambus videtur eſſe denominatus. (Neque Meganira Celei ancilla fuit, neque puer in Stellionem verſus, Iambas, vt Regius putat, appellatur. Sed Meganiram ſiue Metaniram, id enim crebrius ſcriptum reperias, Pauſanias in Atticis & item Hepheſtio vxorem Celei. Cõmentatores Euripidis & Nicandri, Hippothoontis. Puerum autem in Stellionem verſum, Nicandri interpres Abãtem vocat, qui cum Deam à Metanira hoſpitio acceptam indignaretur, vltroq; verbis illam inceſſeret, illa petulantia pueri offenſa, quod reliquũ polẽtæ in cratere forte erat, in os eius effudit, atque ita in Aſcalabum, Siue Stellionem, vt poeta ait, conuertit. Iambe vero (ita enim apud Græcos dicitur, nõ Iambas) ancilla Metaniræ fuit, Panus & Echus filia, Threſſa genere, vt in iiſdem cõmentariis legitur, Hæc deam, cum ob amiſſam filiã perpetuo mœrore afficeretur, Iãbicis quibuſdã ſaltationibus, ſiue carminibus (vnde & Iambo pedi nomen factum) cõſolata, & ad hilaritatem inuitaſſe dicitur. Id quod ex ipſo Nicandro etiam apparet, cuius verſus ſunt in Alexipharmacis.

Τῷ δὲ σὺ πολλάκι μὲν γλυκὺ πο-
ταμῶσι νύμφαις
Ἐμβλῆδ' [illegible] πίεσιν ἐν κύμ-
βεσι τεύξας,
Νήστιας [illegible] μεγάρῳ. τὸ γὰρ
ἀποτέσαι
Δωκαίνω ἔβρεξεν ἐν ἄστει
Ἱπποθόωντος
Τρήσσης ἀθύρμασιν ὑπαὶ [illegible]
σιν Ἰάμβης

De pueri autem conuerſione idem poeta in Theriacis meminit his verſibus:

Ἀσκάλαβον, τὸν μέντ' ἐρέει φά-
τις, ὠκὺ ἀχαιὴ
Δημήτηρ ἔβλαψεν, ὅτ' ἄψεα σί-
νατο παιδός
Καλλιχόρου παρὰ φρείατ', ὅτ' ἐν
Κελεοῖο θεράπναις
Ἀρχαίη Μετάνειρα [illegible]
[illegible]

Quo loco aperte dicit Cererem à Metanira in Celei θεράπναις τούτοισι, τόποις πρὸς ξένιαν ἐπιτηδείοις, acceptam fuiſſe. Quare arbitror eos, qui Hippotoontis vxorem faciunt Metaniram ex eo occaſionem traxiſſe, quod Nicander dicit ἐν ἄστει Ἱπποθόωντος, hoc eſt in vrbe Hippotoontis κυκεῶνα ſiue polenta hanc, vt ab Ouidio vocatur, deam epotaſſe. Intelligit enim Eleuſinem, vbi Celeus habitauit, quam ideo Hippothoontis vrbem vocat, quod hic ex Alope Cereyonis filia natus eſſet, Cercyon autem Eleuſim & tenuit aliquando & ibidem à Theſeo poſtremo occiſus fuit. Sed hæc hactenus.)

DVLCE

Dulce dedit, testa, quod coxerat ante, polenta
Dum bibit illa *datum, dum puer oris, & audax
Constitit ante Deam, risitq; auidamq; uocauit.
Offensa est, neq; adhuc epota parte loquentem
Cum liquido mista perfudit Diua polenta.
Combibit os maculas, & quæ modo brachia gessit,
Crura gerit. cauda est mutatis addita membris.
Inq; breuem formam, ne sit uis magna nocendi
Contrahitur, paruaq; minor mensura lacerta est.
Mirantem, flentemq;, & tangere monstra pauētem
Fugit anum, latebrasq; petit, aptum'q; colori
Nomen habet uariis stellatus corpora guttis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum Arethusa nympha Siciliæ fontis, qui humo pressus ab Elide fluit, indicauisset Cereri a Dite raptam Proserpinam, & illa ab Ioue impetrasset si fratris nuptiis contenta non esset, ea lege ab inferis duceret eam, si nihil gustasset. Quam ob causam cum iudicium fieret Ascalaphus hospes Acherontis filius ad iudicium primus descendit, docuitque eam mali punici granum gustasse: Quamobrem in auem bubonem abominandi ominis conuersus est, Iuppiter autem ex æquo Cereri, fratrique tribuit, vt partem anni Proserpina apud virum, partem autem apud matrem ageret.

Quas Dea per terras, & quas errauerit undas
Dicere longa mora est. quærenti defuit orbis.
Sicaniam repetit. dum'q; omnia lustrat eundo,
Venit & ad Cyanem, ea ni mutata fuisset,
Omnia narrasset, sed & os & lingua uolenti
Dicere non aderant, nec qua loqueretur, habebat.
Signa tamen manifesta dedit, notam'q; parenti
Illo forte loco delapsam in gurgite sacro
Persephones zonam summis ostendit in undis.
Quam simul agnouit, tanquā tum deniq; raptam
Scisset, inornatos laniauit Diua capillos,
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nescit adhuc ubi sit. terras tamen increpat omneis,
Ingratas'q; uocat nec frugum munere dignas,
Trinacriam ante alias, in qua uestigia damni
Repperit. ergo illic sæua uertentia glebas.
Fregit aratra manu, parili'q; irata colonos,
Ruricolas'q; boues leto dedit, arua'q; iussit
Fallere depositum, uitiata'q; semina fecit.
Fertilitas terræ latum uulgata per orbem
Sparsa iacet. primis segetes moriuntur in herbis.
Et modo Sol nimius, nimius modo corripit imber,
Sydera'q;, uenti'q; nocent, auide'q; uolucres
Semina iacta legunt, lolium, tribuli'q; fatigant
Triticeas messes, & inexpugnabile gramen.
Tum caput Eleis Alpheias extulit undis,

RAPH. ¶ DVLCE dedit) non mulsum, quod est ditiorū, sed mustum quo rustici quoque non carent, puto accipiendum. ¶ Testa) terreo vase, per quod significat poeta vetulam eam inopem admodum fuisse. ¶ Polenta) cum præpositio subintelligatur.

ADDI. {Alii accusatiuo casu polenta dictum accipiunt, vt sit neutri generis, eo'que modo & planior constructio est & sensus. Sed hoc criticis relinquamus.} Polenta vero cibus est Græcis olim tam familiaris, quàm puls Romanis, vterque vero cibus est quo rustici præcipueq; montani vtuntur. ¶ Duri oris) impudentis. Illi enim duri esse oris dicuntur, qui sunt impudentes. ¶ Auidam) gulosam. ¶ Epota parte) epotus modo actiuā, modo passiuā habet significationem, vt hoc loco. Sic Iuuenalis. Epotaq; flumina Medo prandente. ¶ Combibit os maculas) cōtrahit. ¶ Aptumq; colori Nomen habet) Stellio enim vocatur, quod paruis stellis insignitus esse videatur. Est autē paruum animal, quod (vt inquit Plinius) rore tantum viuit. A stellione vero stellionatus crimen à iureconsultis deduci videtur, vt enim stelliones varii sunt & versicolores, ita impostores atque deceptores, vt vilia videantur pretiosa, arte quadam ac simulatione mendaciisq; efficiunt. ¶ Stellatus corpora) stellatum habens corpus & guttis infectum quæ stellæ videantur. ¶ Quærenti defuit orbis) nam cum totum perlustrasset Ceres terrarum orbem vbi quæreret filiam nihil ei loci restabat, quare in Siciliam est reuersa. ¶ Sicaniam) Siciliam à Sicano rege appellatam. ¶ Nec qua loqueretur habebat) hoc est, nec linguā qua loqui posset habebat. ¶ Persephones zonam) Proserpinæ cingulum. Quam enim Latini Proserpinam, Græci Persephonem vocant. ¶ Trinacriam ante alias) Trinacria quæ & Trinacris vocatur, quod tria acra: idest promontoria habeat, cognominata fertur, vt superius quoque diximus. Alii à Trinacro rege, cuius meminit Sibylla (vt Stephanus refert) sentiunt fuisse dictam. A latinis etiam Triquetra, à triangulari figura nominatur. A quibusdam vero Græcorum Trinacria ἀπὸ τοῦ τρινακὸς: idest tridente vocatur, quod ei sit similis. Multa vero loca à rerum similitudine nominantur, vt Lyrnesus, Brundusium, Sardinia. ¶ In qua vestigia danni Repperit) causa est cur Siciliam in primis frugum munere indignam putet Ceres, quia illic mille suæ iacturæ signa inuenit & amissæ filiæ. ¶ Sæua manu) magna & robusta. ¶ Parili leto) simili ac pari morti. Dare autē leto & morti interficere est. ¶ Arua'que iussit Fallere depositum) hoc est, aruis mandauit, ne sibi credita semina redderent. Depositum autem dicitur quicquid apud aliquem custodiæ gratia collocatur. Est vero figurata ac poetica locutio, fallere depositum, pro eo quod est fallere homines non reddendo semina credita atque deposita. ¶ Sparsa iacet) dispersa marcessit ac nullo est in honore, nullumq; fructum hominibus præbet. ¶ Segetes) frumenta seminata. Eleganter autem ea omnia enumerat, quibus segetes corrūpūtur. ¶ Et modo Sol nimius) nimia siccitas à calore Solis proueniēs. ¶ Nimius imber) nimia humiditas. Nam imber (vt ait Plinius) in herba tantum segetibus est vtilis, florentibus autem frumento & hordeo nocet. ¶ Syderaq; ventiq; nocent) sydera tunc nocere segetibus videntur cum rubiginem contrahunt. Nam rubigo (vt idem scribit Plinius) cœleste est frugum, vinearumq; malum, nullominus noxium. Venti autem tribus temporibus nocent frumento & hordeo, in flore, aut protinus cum deflorere, vel maturescere incipientibus. ¶ Semina iacta) grana seminata. ¶ Legunt) colligunt, & deuorant. ¶ Lolium tribuliq; fatigant) lolium ac tribuli herbæ sunt segetibus infestæ. ¶ Fatigant) laboriosiores efficiunt. ¶ Triticeas messes) tritici segetes. Messis autem proprie dicitur tēpus metendi & colligendi frumēti, sed pro segete quoque interdum accipitur, vt hoc loco. ¶ Et inexpugnabile gramen) indomabile, quod nulla ratione ita domari potest, vt non renascatur. Videtur autem filicis esse periphrasis. Gramen sanè species est herbæ ferè vbiq; nascentis, quamuis simpliciter pro herba frequenter, gramen accipiatur. ¶ Eleis undis) per subterraneas cauernas ab Elide Olympiæ vrbe venientibus. Tres autem sunt vrbes hoc nomine, vna in Aegypto ab Eleo Tantali filio cognominata, altera in Arcadia, tertia in Hispania. vnde Eleus possessiuum modo trisyllabū, modo Elieus quadrisyllabum, modo Elieius quinquesyllabum declinatur. ¶ Alpheias ex) Arethusa quæ Alphæi Elidis fluuii filia esse videtur. Nam Arethusa (vt pauloante diximus) eadem cum Alpheo esse putatur. Quæ enim apud Pisam in Alpheum proiiciuntur (vt scribit Plinius) eadem in Sicilia ab Arethusa eiiciuntur, vnde fabulæ datus est iocus, Alpheum Elidis fluuium Arethusæ nymphæ amore captum: eam in Siciliam vsque fuisse persecutum.

Puer Ipudens i stellionem.

*opti. l. domum.

Sicania

Persephones.

Trinacria.

Elides tre

Eleus.

Alpheias

Rorantes'q; comas a' fronte remouit ad aures.
Atque ait, o' toto quæſitæ uirginis orbe,
Et frugum genitrix immenſos ſiſte labores,
Ne'ue tibi fidæ uiolenta iraſcere terræ.
Terra nihil meruit, patuit'q; inuita rapinæ.
Nec ſum pro patria ſupplex, huc hoſpita ueni.
Piſa mihi patria eſt, & ab Elide ducimus ortus.
Sicaniam peregrina colo. ſed gratior omni
Hæc mihi terra ſolo eſt hos nũc Arethuſa penates,
Hanc habeo ſedem, quam tu mitiſſima ſerua.
Mota loco curſim, tanti'q; per æquoris undas
Aduehar Ortygiam, ueniet narratibus hora
Tempeſtiua meis, cum tu cura'q; leuata,
Et uultus melioris eris mihi peruia tellus
Præbet iter, ſubter'q; imas ablata cauernas
Hic caput attollo, deſueta'q; ſydera cerno
Ergo dum ſtygio ſub terris gurgite labor,
Viſa tua eſt oculis illic Proſerpina noſtris.
Illa quidem triſtis neque adhuc interita uultu,
Sed regina tamen, ſed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.
Mater ad auditas ſtupuit ceu ſaxea uoces.
Attonitæ'q; diu ſimilis fuit, ut'q; dolore
Pulſa graui grauis eſt amentia, curribus auras
Exit in æthereas. ibi toto nubila uultu
Ante Iouem *ſparſis ſtetit inuidioſa capillis.
Pro'q; meo ueni ſupplex tibi Iuppiter, inquit,
Sanguine, pro'q; tuo. ſi nulla eſt gratia matris,
Nata patrem moueat. neu ſit tibi cura precamur
Vilior illius, quod noſtro eſt edita partu.
En quæſita diu tandem mihi nata reperta eſt,
Si reperire uocas amittere certius, aut ſi
Scire ubi ſit, reperire uocas. quod rapta, feremus,
Dũmodo reddat eam. neq; enim prædone marito
Filia digna tua eſt, ſi iam mea filia non eſt.
Iuppiter excepit. commune eſt pignus, onus'q;
Nata, mihi tecum. ſed ſi modo nomina rebus
Addere uera placet, non hoc iniuria factum,
Verum amor eſt, neq; erit nobis gener ille pudori.
Tu modo Diua uelis, ut deſint cætera, quantum eſt
Eſſe Iouis fratrem? quid? quo'd nõ cætera deſunt?
Nec cedit niſi ſorte mihi. ſed tanta cupido
Si tibi diſſidii eſt, repetet Proſerpina cœlum,
Lege tamen certa, ſi nullos contigit illic
Ore cibos. nam ſic Parcarum fœdere cautum eſt.
Dixerat. at Cereri certum eſt educere natam.
Non ita fata ſinunt, quoniam ieiunia uirgo
Soluerat, & cultis dum ſimplex errat in hortis
Puniceum curua decerpſerat arbore pomum,
Sumpta'q; pallenti ſeptem de cortice grana

RAPH.

RORANTES comas) ſtillantes capillos. ¶ A fronte remouit ad aures) à fronte vſque ad aures repulit. Geſtum autem expreſſit vrinantium, & ſub aqua natantium, qui cum primum ex aqua caput extulerint, capillos à fronte ad aures vſque manibus ambabus repellunt. ¶ Immenſos ſiſte labores) hoc eſt, immenſis deſiſte laboribus filiæ quærendæ. Eſt autem trãſitiuum ſiſto, quod ſignificat firmo ac ſtare facio. ¶ Violenta) indignata. ¶ Patuit) ſe aperuit, vt Plutoni vnà cum rapta Proſerpina ad inferos properãti aditum præberet. ¶ Nec ſum pro patria ſupplex) nec tibi pro patria mea excuſatione ſupplico. Hæc autem idcirco ait ne mentiri putetur. ¶ Piſa mihi patria eſt) Piſa Arcadiæ oppidum iuxta quod Alpheus fluuius labitur: vnde Piſæus deriuatur. Piſæ vero Piſarũ numero tantum plurali vrbs eſt Hetruriæ clariſſima, vnde Piſanus. ¶ Mota loco curſim) Arethuſa venatrix fuit nympha Dianæ comes, quæ cum forte ſe in Alpheo fluuio lauaret, ita Alpheum in ſui amorẽ pellexit: vt ipſam retinere conatus ſit, ſed cum in Siciliam vſque fugientem Alpheus ſecutus eſſet, implorato Dianæ auxilio in fontem ſui nominis fingitur fuiſſe conuerſa. Quod idcirco (vt diximus) fictum eſt quòd quæ iaciuntur in Alpheum purgamenta elici ab Arethuſa in Sicilia ferè eſt obſeruatum. Sunt autẽ multæ Arethuſæ & vrbes & fontes. Nam & Syriæ & Eubœæ eſt Arethuſa & Itacæ fons. Quanquam non ignobiles grammatici ſcribant omnem fontẽ Arethuſam poſſe vocari ἀπὸ τοῦ ἀρδεῖν, hoc eſt, ab irrigando. ¶ Aduehar Ortygiam) Ortygia duarum inſularum eſt nomen, quarum altera in Aegeo, quæ & Delos dicitur, altera Siciliæ adiacet, de qua Virg. lib. Aeneidos, tertio. Sicanio prætenta ſinu iacet inſula contra Plemmirium vndoſum, nomen dixere priores Ortygiam, Alpheum fama eſt, huc Elydis amnem, occultas egiſſe vias ſubter mare qui nunc Ore Arethuſa tuo Siculis confunditur vndis. Hæ vero duæ inſulæ ab Ortygia vrbe Aetoliæ, Ortygiæ fuerunt denominatæ (vt Phanedicus & Nicander ſcribunt) non autem à transmutatione Aſteriæ Latonæ ſororis in Ortygiam, hoc eſt, coturnicem, Delos Ortygia fuit appellata, ſed quòd omnes Ortygiæ coloniæ illius, quæ eſt in Aetolia fuerunt, inde'que nomen acceperunt. ¶ Hora tempeſtiua) tempus commodum. ¶ Leuata) liberata. ¶ Cura) dolore & ſolicitudine. ¶ Subterq; imas ablata cauernas) per ſubterraneas vias abducta. ¶ Hic caput attollo) hic exeo. ¶ Deſuetaq; ſydera cerno) aſpicio, hic inquit ſydera mihi deſueta, & non viſa tantiſper dum fui ſub terra. ¶ Sed regina tamen) hæc ad Cereris conſolationem referuntur, quibus tamen ipſa magis eſt exacerbata. Repetitio autem illius copulæ, ſed, & rẽ amplificat & orationẽ exornat. Cum enim vnũ dicatur, plura tamen eſſe videntur. ¶ Opaci mun.) vmbroſi inferni. ¶ Pollens matrona) potens vxor. ¶ Dolore Pulſa graui) percuſſa, affecta magno dolore. ¶ Nubila) triſtis, mœſta. ¶ Inuidioſa) inuidiam Ioui factura. ¶ Nata patrem moueat) Proſerpina enim Iouis ex Cerere filia fuit. Conatur autem Ceres Ioui pſuadere, ne patiatur filiam à Plutone detineri. ¶ Neu ſit tibi cura vilior illius) neque illius inquit minorẽ curã habeas, quod ego ipſam peperi. ¶ En quæſita diu) En ecce, indignationem autem ſignificat. ¶ Si reperire vocas) ac ſi diceret, hoc eſſe potius amittere, ꝗ̃ reperire. ¶ Quod rapta feremus) hoc eſt, quod ſit rapta æquo animo tolerabimus, dummodo eam Pluto nobis ceddat. ¶ Neq; enim prædone marito) cauſa eſt cur Proſerpina marito prædone non ſit digna, quia filia tua eſt. Prædones autem proprie dicuntur, qui in mari latrocinãtur, qui à Græcis Piratæ vocantur.

Prædo qd ſignificat.

*bona.l. paſſis.

¶ Sed ſi modo noia rebus) ſed ſi inquit nomina vera imponere volumus rebus & his factis, non iniuriam hoc, ſed amorem eſſe cognoſcemus. Diffinitiua autẽ vtitur conſtitutione ad raptum excuſandũ. ¶ Pudori) dedecori. Pudor eſt enim timor iuſtæ vituperationis. ¶ Tu modo Diua velis) illum nobis eſſe generum. ¶ Vt deſint cætera) vt demus omnia alia Plutoni deeſſe. ¶ Nec cedit niſi ſorte mihi) nec Pluto inquit potẽtia à quo quã ſuperatur præterꝗ̃ à me ſolo, qui mundi partem meliorem quam ipſe ſortitus ſum. Nam mihi cœlum, inferi illi in mundi diuiſione obtigerunt. ¶ Diſſidii) ſeparatiõis, ac repudii. ¶ Cœlum) aerem. ¶ Si nullos contigit illic Ore cibos) hoc eſt ſi nihil apud inferos comedit. Qui enim ibi aliquid guſtaſſet, ei illinc reditus non datur. ¶ Certum eſt) decretum eſt. ¶ Ieiunia ſoluerat) aliquid comederat. ¶ Simplex) rerum imperita. ¶ Puniceum pomum) malum granatum. ¶ Curua arbore) depreſſa pomorum multitudine.

Pudor iuſtæ vitupe. timor.

Piſa.

Arethuſa.

Arethuſæ multæ.

Ortygia.

¶PRESSERAT

Presserat ore suo, solusq; ex omnibus illud
Ascalaphus uidit, quem quondam dicitur Orphne
Inter auernales haud ignotissima nymphas,
Ex Acheronte suo furuis peperisse sub antris.
Vidit, & indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Herebi, testemq; profanum
Fecit auem, sparsumq; caput Plegethõtide lympha
In rostrum, & plumas, & grandia lumina uertit.
Ille sibi ablatus fuluis amicitur in alis,
Inq; caput crescit, longosq; reflectitur ungues,
Vixq; mouet natas per inertia brachia pennas.
Fœdaq; fit uolucris uenturi nuntia luctus
Ignauus bubo, dirum mortalibus omen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Sirenes Acheloi & Melpomenes musæ filiæ, cum Proserpinam raptam requirerent, neque eam vllo modo possent inuenire, & a Deis nouissime impetrauissent, vt versæ in volucres non tantum in terram, sed etiam in mare requisitam consequi possent, nouissime deuenerunt ad petram maris quæ imminebat proxima pelago, harum ita fatum fuit vt quandiu earum vox audita non esset mortalibus, manerent incolumes. Forte Vlysses monitu Circes prætervectus est, tum se præcipitauerunt.

Hic tamen indicio pœnam, linguaq; uideri
Commeruisse potest uobis Acheloides unde
Pluma, pedesq; auium, cum uirginis ora geratis?
An quia cum legeret flores Proserpina uernos,
In comitum numero mistæ Sirenes eratis?
Quam postquam toto frustra quæsistis in orbe,
Protinus ut uestram sentirent æquora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis, facilesq; Deos habuistis, & artus
Vidistis uestros subitis flauescere pennis.
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures,
Tantaq; dos oris linguæ deperderet usum,
Virginei uultus, & uox humana remansit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter, vt Cererem placaret, ita diuisit annum, vt Proserpina partim apud virum, partim apud matrem moraretur, ergo Ceres exigit ab Arethusa, vt sibi originem suam exponat. Arethusa Achaidum nympharum formosissima cum ab Alpheo amne persequeretur, cuperetque persequentis impetum effugere, inuocauit Dianam, cuius comes & æmula studii fuerat, vt laboranti ferret auxilium, obiectaque ea nube ne in conspectum cupientis posset venire, tellure rupta in insulam Ortygiam misit per obscurum iter, & in fontem, cognominem sibi Arethusam, versam, ad superos euocauit, cuius liquori Alphei amnis infunditur.

At medius fratrisq; sui, mœstæq; sororis,
Iuppiter ex æquo uoluentem diuidit annum.
Nunc Dea regnorum numen commune duorum,
Cum matre est totidẽ, totidẽ cum coniuge menses
Vertitur extemplo facies, & mentis, & oris,
Nã modo quæ poterat Diti quoq; mœsta uideri,
Læta Deæ frons est, ut Sol, qui tectus Aquosis
Nubibus ante fuit, uictus e nubibus exit.

RAPH. Ascalaph° ❧PRESSERAT ore suo) comederat. ❡Solusq; Ascalaphus vidit) Ascalaphus, vt hoc loco narrat Ouidius, Achesontis ex Orphne nympha fuit filius, qui cum testatus esset Proserpinam Plutonis hortis septem grana mali punici comedisse, ab ipsa indignata in bubonem pessimi ominis auem fuit cõmutatus. {Fuit & alius Ascalaphus, Martis & Astyoche filius cuius Home. meminit Iliad. ii.} ❡Auernales) infernales. ❡Furuis antris) nigris speluncis. ❡Et indicio reditũ crudelis ademit) delatione sua Ascalaphus reditum Proserpinæ eripuit, nec illam ad superos redire permisit. ❡Regina Herebi) Proserpina inferorum regina. Est enim Herebus inferni pars. ❡Profanum) execrandum. ❡Phlegethontide lympha) Phlegethõtis aqua. Est enim Phlegethon vnus ex inferorũ fluuiis ἀπὸ τοῦ φλεγέθειν. hoc est ab ardendo cognominatus. forma autẽ patronymica pro possessiua est posita. ❡Ille sibi ablatus) hoc est, sua figura ac forma spoliatus. ❡Amicitur) vestitur, cooperitur. ❡Inq; caput crescit) illi in caput crescere dicuntur, quorum caputq; reliqua membra grandius efficitur. ❡Longos'que reflectitur vngues) synecdoche poetica. si enim esset soluta oratio longi vngues reflectuntur diceremus, hoc est, reflexi & adunci fiunt. ❡Fœda) turpis aspectu. ❡Ignauus bubo) vilis ac imbellis. Bubo autem nomen est ficticium à voce auis ipsius dictum. ❡Hic tamẽ indicio) fabulam fabulæ (vt solet) eleganter annectit poeta. Nam Sirenes tres fuisse dicuntur Acheloi fluuii & Calliopes musæ filiæ ac Proserpinæ comites fidissimæ, quã quidem cum & ipsæ per totum orbem terrarum quæsissent, nec vsquam in terris eã reperirent, Deos rogarunt, vt alatæ efficerentur, quo cõmodius etiam in aquis Proserpinam inquirere possent. Quare ita in aues fuere conuersæ, vt facies tamen virginea, voxq; humana illis remaneret. Hæ iuxta fretum Siculum insulas Sirenusas habitãtes tam suauiter canebãt, vt nautas illac transeuntes, aut ad se pellicerent, aut sopitos spoliarent, atque submergerẽt. Quare Vlysses illac transiturus admonitus à Circe & sociorum aures cera obturauit, & se ad triremis malum alligari iussit. Illæ vero indignatæ se in mare præcipitarunt. Earum autem prima Parthenope, altera Leucosia, tertia Ligia fuit appellata. Dicuntur autem Seirenes παρὰ τὸ σείρω, quod est dico, præposita s litera. vnde falluntur qui illas putant latine tractrices dici, cum per ει diphthongum græcam scribantur, non per υ, ut scribitur σύρω, quod significat traho. ❡Acheloides) Acheloi filiæ. Achelous uero Calydoniæ fluuius est Oceani (vt in Theogonia scribit Hesiodus) & Tethyos filius. Hic pro Deianira cum Hercule acriter pugnans tandem fuit superatus. Achelous quidẽ (ut refert Macrob.) apud priscos aqua dicebatur. Vnde Virg. lib. Georgi. i. dixit: Poculaq; inuentis Acheloia miscuit uuis. ❡Cum virginis ora geratis?) cum faciem virginis habeatis. ❡An quia cũ legeret) an particula est interrogatiua, qua eleganter vtimur in soluendis quæstionibus, pro qua imperiti aut cõiunctionem reponunt. ❡Protinus vt uestram) hoc est, ut diligenter in mari quoq; possetis inquirere Proserpinã. ❡Alarum remis) alarum remigio & agitatione. ❡Faciles) benignos, utpote qui uobis ea, quæ optabatis, cõcesserunt. ❡Ne tamẽ ille canor) causam exponit, cur totæ in aues non fuerint cõmutatæ Sirenes, sed uirgineos uultus retinuerint. ❡Canor natus) facultas canendi ingenita & à natura datã. ❡Ad mulcendas aures) delectandas. ❡Tanta'que dos oris) si enim totæ in aues fuissent mutatæ, tam suauiter canere nunquam potuissent. ❡At medius fratris que sui) Iuppiter inquit medius inter Plutonem fratrem, & Cererem sororem, ne eorum alteri displiceret ex æquo annum diuisit, ut sex quidem menses Proserpina cum matre, totidem'que cum marito foret. ❡Ex æquo diuidit) in duas æquales partes distribuit. ❡Duorum regnorum) & inferi & superi. Quãdiu enim est cum matre Proserpina apud superos quãdiu cũ Plutone apud inferos regnare dicitur. Hoc autẽ idcirco fingitur quòd Luna, quæ eadẽ est cum Proserpina, tanto tẽpore in cœlo lucere, quanto sub terra uidetur latere. ❡Vertitur) conuertitur, ac mutatur. ❡Facies) figura. ❡Læta deæ frons est) & Ceteris & Proserpinæ lætam esse frontem accipere possumus. Ambæ nanque e mœstis, ac tristibus læte atque hilares sunt effectæ. De Proserpina tamen præcipue esse intelligendum, quæ subiicitur similitudo aperte ostendit. ❡Victis e nubibus) ex dissolutis nebulis atque depulsis. Tunc enim nubes à Sole uinci dicuntur, cum resoluuntur atque expelluntur.

ADDI.
Ascalaph° in bubonẽ
Herebus
Phlegethon.
Bubono fictici.
Sirenes tres.
Sirenes in aues.
Achelous.
Canor.
* a. l. ex iste se.

Exigit alma Ceres nata secura recepta,
Quæ tibi causa fugæ? cursis Arethusa sacer fons?
Conticuere undæ, quarum Dea sustulit alto
Fonte caput, uiridesq; manu siccata capillos
Fluminis Alphei ueteres narrauit amores.
Pars ego nympharum, quæ sunt in Achaide * dixit
Vna fui, nec me studiosius altera saltus
Legit, nec posuit studiósius altera casses.
Sed quáuis formæ nunquá mihi fama petita est,
Quamuis fortis eram formosæ nomen habebam.
Nec mea me facies nimium laudata iuuabat.
Quaq; aliæ gaudere solent, ego rustica dote
Corporis erubui, crimenq; placere putaui.
Lassa reuertebar, memini, Stymphalide sylua
Aestus erat, magnusq; labor geminauerat æstum.
Inuenio sine uortice aquas, sine murmure euntes
Perspicuas ad humum, per quas numerabilis alte
Calculus omnis erat. quas tu uix ire putares.
Cana salicta dabant, nutritaq; populus unda
Sponte sua natas ripis decliuibus umbras.
Accessi, primumq; pedis uestigia tinxi.
Poplite deinde tenus. neque eo contenta recingor,
Molliaq; impono salici uelamina curuæ.
Nudaq; mergor aquis, quas dum ferioq; trahoq;,
Mille modis labens, excussaq; brachia iacto,
Nescio quod medio sensi sub gurgite murmur,
Territaq; insisto propiori margine fontis.
Quo properas Arethusa? suis Alpheus ab undis
Quó properas? iterum rauco mihi dixerat ore.
Sicut eram fugio sine uestibus, altera uestes
Ripa meas habuit, tanto magis instat & ardet.
Et quia nuda fui, sum uisa paratior illi.
Sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,
Vt fugere accipitrem penna trepidante columbæ,
Vt solet accipiter trepidas urgere columbas.
Vsq; sub Orchomenon, Psophidaq;, Cyllenenq;,
Menaliosq; sinus, gelidumq; Erimanthon, & Elim
Currere sustinui, nec me uelocior ille.
Sed tolerare diu cursus ego uiribus impar
Non poteram, longi * patiens erat ille * laboris.
Per tamen & campos, & opertos arbore montes,
Saxa quoq;, & rupes, & qua uia nulla, cucurri.
Sol erat a tergo, uidi præcedere longam
Ante pedes umbram, nisi si timor illa uidebat.
Sed certe sonituq; pedum terrebat, & ingens
Crinales uittas afflabat anhelitus oris.
Fessa labore fugæ fer opem, deprendimur, inquam,
Armigeræ Diana tuæ, cui sæpe dedisti

RAPH. ¶EXIGIT) exposcit. ⁋Secura) sine cura & læta. Concinne autem ingreditur poeta ad exponendam metamorphosin Arethusæ nymphæ in eiusdem nominis fontem. Arethusa nanque (vt ipsa Cereris filiæ recuperatione lætæ rogatu narrat) nympha fuit venatrix, Dianæ comes quæ æstu defatigata, depositis vestibus nuda in Alpheum fluuiorum lympidissimum cum descendisset, forte in Alphei fluminis ipsius Dei amoré incidit. Cum igitur Alpheus nudá eam persequeretur, iamq; assecuturus foret, Dianam ipsa rogauit, vt sibi opé ferret. Diana vero eam cursu lassam, ita nube texit, vt Alpheus quidem ea potiri non potuerit. Sed cum eam ob nimium sudoré in aquam esse conuersam animaduertisset, & ipse humana deposita figura eam vsq; in Ortygiam insulam Siciliæ adiacentem per subterraneas cauernas est persecutus. ⁋Sacer fons) omnes fontes nymphis sacri esse dicuntur. ⁋Fluminis Elei) periphrasis est Alphei. ⁋In Achai.) in Achaia. {Acheide alii malunt legere propter quantitatem. quoniam & alibi idem poeta dixit p Acheidas vrbes eadem forma.} ⁋Legit) elegit aptas ad venandum syluas. ⁋Saltus) Syluas, in quibus feræ saliunt. ⁋Posuit cas.) tetendit retia, per quæ significat se venatricem fuisse. ⁋Formosæ no. habebá) tamen est subaudiendú. ⁋Iuuabat) delectabat. ⁋Quaq; aliæ gaud. so.) pulchritudinis, inquit, qua aliæ nymphæ solét gaudere, me pudebat, alicuiq; placere crimé ac flagitiú esse putabam. ⁋Stymphalide sylua) Stymphalus vrbs est Arcadiæ, & planities & fons, vnde Stymphalius possessiuum & Stymphalis deducuntur. ⁋Sine vorti.) sine aquarú vertigine. Vortex dicit aqua in se contorta. ⁋Perspicuas ad hu.) claras ac lympidas vsque ad arenam. ⁋Calculus) lapillus. ⁋Numerabilis erat) poterat numerari propter aquæ perspicuitaté. ⁋Poplite deinde te.) hoc est, vsq; ad genu. Est enim poples genu pars posterior. ⁋Labés) natans. ⁋Mille modis) variis modis. Numerus enim finitus pro infinito sæpe à poetis ponitur. ⁋Excussa) cócussa. Gestum auté exprimit natantium, qui & concutere & iactare brachia solent. ⁋Propiori margine) propinquiori ripa. Margo enim dicitur vniuscuiusque rei extremitas. ⁋Suis Alphęus ab vndis) Alpheus fluuius est Elidis, dictus quod ἄλφους, idest impetigines curet. Hic autem fluuius multa secú in mare flumina defert vt Pausanias narrat) memoratu digna. ⁋Rauco ore) rauca voce, quale murmur solet esse fluentium aquarum. ⁋Altera vestes) causa est cur sine vestibus fugeret, in altera nanque ripa fuerant relictæ. ⁋Et quia nuda fui) hoc lasciuius, q̃ vt heroico carmini conueniat dictú esse videt. ⁋Paratior) ad vim patiendam. ⁋Premebat) vrgebat. ⁋Vt fugere accipitrem) solent subintelligatur, est enim hypozeugma. His autem similitudinibus & Arethusæ fugiétis, & Alphei persequétis celeritas declaratur. ⁋Vsq; sub Orchomenon) varia enumerat loca, ad quæ fugiens peruenit Arethusa. Orchomenos autem vrbs est Bœotiæ fonte musis dicato nobilissima. Thessaliæ quoque est & mons & vrbs, & Arcadiæ & Ponti. {Sed hic de Arcadica intelligendum.} ⁋Sophida) sic quidem corrupte in exemplaribus legitur, Psophida auté ab Ouidio scriptú fuisse facile contenderim. Est enim Psophis variarum vrbiú nomen. Nam & Arcadiæ vrbs est à Psophide Lycaonis, vel (vt alii volunt) Erycis filia denominata, & Acarnaniæ, & Achaię, vnde Psophidius deducitur. Est & Libyæ vrbs Psophis, vnde Psophites nomen patrium more géntis declinatur: arx quoq; Zacinthiorum Psophis vocabatur. vt Pausanias ait. Cyllenen auté & Mænalon, & Erimanthon Arcadiæ esse montes iam sępius diximus. Elim vero eiusdem Arcadiæ vrbé ab Eleo Tantali filio appellatam. {Quod ad Psophida attinet non repugnat quantitas penultimæ, vt quidá putauere. Nam & Gaza hoc nomen pro exéplo allegat eorum quæ in ante ιδος longam habent in penulti. genitiui.} ⁋Sol erat à tergo) exponit Arethusa, quomodo cognouerit sibi Alpheum imminere ac propinquum esse. Sol inquit post terga erat, eo'que ante me vmbras iaciebat. ⁋Nisi si timor illa videbat) nisi forte, inquit perterrita mihi eam vmbram videre videbar. Notandum auté, si coniunctioné, interdum cum nisi eleganter copulari, q̃uis sensui necessaria non videatur. ⁋Videbat) videre faciebat. timore nanque oculi sæpenumero decipiuntur. ⁋Ingens anhelitus) maximus spiritus. ⁋Fessa labore fugę) defatigata inquit fugiendi labore Dianá rogaui vt mihi opitularetur. ⁋Deprehédimur) comprehendimur. Deprehendi enim proprie dicuntur qui mali aliquid committentes inueniuntur. ⁋Armigeræ tuæ) proprie dixit, nam armigeri non omnes milites dicuntur (vt vulgus putat) sed qui principibus arma gerunt, in pugna'que subministrant.

Margin notes: * Acheide Arethusa — ADDI. — Stymphalus. — Vortex. — * a. l. vacuus. — * a. l. doloris. — Alpheus — Orchomenos. — ADDI. — Psophis. — Elis. — ADDI.

Ferre tuos arcus, inclusaq; tela pharetra.
Mota Dea est, *sparsisq; ferens e nubibus unam
Me super iniecit. lustrat caligine tectam
Amnis, & ignarus circum caua nubila quærit.
Bisq; locum, quo me Dea texerat, inscius ambit,
Et bis Io Arethusa, Io Arethusa uocauit.
Quid mihi tunc animi miseræ fuit? an'ne quod agnæ
Siqua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori? qui uepre latens hostilia cernit
Ora canum, nullosq; audet dare corpore motus?
Non tamen abscedit, neq; enim uestigia cernit
Longius ulla pedum, seruat nubemq;, locumq;
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
Cœruleæq; cadunt toto de corpore guttæ.
Quaq; pedem moui, manat locus, eq; capillis
Ros cadit, & citius, quam nunc tibi fata renarro,
In latices mutor. sed enim cognoscit amatas
Amnis aquas, positoq; uiri, quod sumpserat, ore
Vertitur in proprias, ut se mihi misceat undas.
Delia rupit humum, cæcisq; ego mersa cauernis
Aduehor Ortygiam, quæ me, cognomine Diuæ
Grata mihi, superas eduxit prima sub auras.

ARG. FABVLAE SEQ.

Triptolemus a Cerere fruges diuidendas accepit per terras, currumque draconibus iunctum cum lecisset, nouissime delatus est in Scythiam, & a Lynco rege exceptus hospitio, cui cum exposuisset qualiter a Dea esset Honoratus, inuidia honoris instinctus ille dormientem, vt interficeret, aggressus est, Dea memor muneris sui, vt quem dignum habuerat diuino honore, conseruaret antequam occideretur, hospitem in lyncem feram cõuertit.

Hac Arethusa tenus geminos Dea fertilis angues
Curribus admouit, frænisq; coercuit ora.
Et medium cœli, terræq; per aera uecta est,
Atq; leuem currum Tritonida misit in urbem
Triptolemo, partimq; rudi data semina iussit
Spargere humo, partim post tempora lõga recultæ.
Iam super Europen sublimis, & Asida terram
Vectus erat iuuenis, Scythicasq; aduertitur oras.
Rex ibi Lyncus erat. regis subit ille penates.
Qua ueniat, causamq; uiæ, nomenq; rogatus,
Et patriam. patria est claræ mihi dixit Athenæ.
Triptolemus nomen. ueni nec puppe per undas,
Nec pede per terras. patuit mihi peruius æther.
Dona fero Cereris, latos quæ sparsa per agros
Frugiferas messes, alimentaq; mitia reddant.
Barbarus inuidit, tantiq; ut muneris author
Ipse sit, hospitio recipit, somnoq; grauatum
Aggreditur ferro. conantem figere pectus,
Lynca Ceres fecit, rursusq; per aera iussit
Mopsopium iuuenem sacros agitare iugales.

RAPH. ❡FERRE) ferendos. verbum enim pro participio positum est. Sic Virgilius Magnum dat ferre talentum. ❡Me super iniecit) ἀναστροφή: præpositio enim quæ præponi debet postposita est. ❡Lustrat) circumit. me inquit nube coopertam Alpheus quærens circumit ❡Ignarus) vbi essem. ❡An ne quod agnæ) an, & ne, interdum quidem à poetis copulantur, sed frequentius separatim ponuntur. Vepres quid. ❡Qui vepre latens) occultus in spinis. vepres nanque spinæ dicuntur. ❡Non tamen abscedit) alpheus. ❡Seruat) custodit. ❡Occupat obsessos) pulchra phantasia fingit poeta Arethusam in aquam fuisse conuersam. Qui enim plus æquo sudat, facile in aquam videtur resolui. ❡Sudor frigidus) sudore qui ex nimio labore prouenit calidus esse solet, qui vero ex nimio timore, frigidus. ❡In latices) in aquas. ❡Posito ore) deposita figura, ac forma virili. Per Deliã Diana intelligitur. ❡Delia) Diana vnà cum Apolline in insula Delo nata. ❡Cæcis cauernis) occultis terræ foraminibus. Hoc autem idcirco fingitur, quia Alpheum per subterraneas vias (vt diximus) ad Ortygiam Arethusa in fontem. vsque insulam, vbi Arethusa vocatur, puenire fuit obseruatum. ❡Aduehor Ortygiam) Ortygia. Ortygia & Delos dicitur, quod in ea primum Ortyges fuerint visæ, vt quibusdam placet, & insula Siciliæ adiacens. Quidam vero aiũt vtranque ab Ortygia oppido Aetoliæ denominatam fuisse, quod illic profecti coloni vtranque tenuerint. ❡Cognomine Diuæ) Dianæ, nam & Delia & Ortygia ab eadem insula, Diana cognominatur. ❡Hac Arethusa tenus) hactenus, inqt, Arethusa fuit locuta, Lynci autem Scythiæ regis Metamorphosin in lynca feram, eleganter cum superiore fabula connectit poeta, Ceres enim recepta filia, Arethusaq; audita, Athenas aduolauit, currumq; à draconibus alatis vectum Triptolemo donauit, quo frumenti vsum & agriculturam mortales doceret. Is igitur cum ad Scythiã vsq; peruenisset, à Lynco Scytharũ rege hospitio susceptus, paulũ abfuit qn interficeret. Nã Lyncus cũ aduẽtus causã pcepisset, Triptolemi gloriæ inuidẽs eũ sõno Triptolemus. oppressum aggressus est. Quare Ceres indignata Lyncum in Lynca feram commutauit. Hac autem gloria Triptolemum Ceres affecit, quod (vt Pausanias narrat) filiæ Celei Cererem ipsam lassam & tristem, dum quærit filiam apud puteum nomine Anthiũ, qui in Attica religionis gratia monstrabatur, anili specie sedentem, tanquam Argiuam mulierem, ad matrem Meganiram deduxerunt, quæ illi Triptolemum filium tradidit educandum. Ceres autem per noctem igne puerum fouebat, vt ipsum efficeret Imortalem. Sed matre excitata, illum ea igne extraxit. ita Dea voto frustrata, vt saltem hoc modo ipsum clarissimum redderet, concessit illi currum suum, quo frumenti sationem primus omnium mortalibus indicaret ❡Dea fertilis) Ceres Dea fertilitatis. ❡In vrbem Trito.) periphrasis est Athenarum, quæ ab Athena, hoc est, Pallade, quæ & Tritonia, & Tritonis dicitur, fuit cognominata. Athenæ. *verior .l. spissisq;. ❡Triptolemo) Triptolemus filius fuit Celei & Meganiræ, vel, vt alii, Deiopes, qui (vt Trogus scribit) primus omnium in Attica serendi frumenti rationem monstrauit. Itaque locus fabulæ datus, quam in quarto Fast. plenissime exequitur poeta. ❡Rudi humo) incultæ terræ. ADDI. {Partim post temp. longa recultæ) vel simpliciter accipiendum recultæ, pro aratæ. Vt sint antitheta terra rudis siue inculta & arata. Vel etiã ad nouales ferendũ agros, qui altero demũ anno, aut etiam tertio recoluntur. Vt rudis & reculta terra, sibi opponantur mutuo. quemadmodum restibilis ager & noualis.} ❡Et Asida terram) Asiã. ADDI. {Ab Asia, proprio, cuius prima longa est, vt apud Homerum Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι, Καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα. Fuit enim Asia rex quidam Lydorum, vt ibidem inquit commenta. Nam regionis nomen Asia, primam corripit, vt Europa atque Asia pulsus &c.} *a.l.conscendisset. ❡Scythicas oras) ad Septentrionem. Scythæ nanque populi sunt ad Septentrionem, quos vulgus Tartaros vocat. ❡Qua ve.) per quæ loca, & quo mon. ❡Peruius æt.) penetrabilis aer. ❡Dona Ce.) periphrasis est frumenti. ❡Barbarus inui.) quia Barbarus inuidia motus est. ❡Ferro) ense per metonymiam. Ferrum enim ex quo conficitur ensis, pro ipso ponitur ense. ❡Figere) transfigere. ❡Lynca) accusatiuus est græcus. Lynx autem fera est maculosa Baccho dicata. ❡Mopsopium iuue.) Atheniensem. Attica enim etiam Mopsopia à Mopsopo rege fuit appellata. Nam (vt Strab. libro decimo refert.) Athenarum vrbis varia noĩa fuerũt, nã ab Actæone Acticã. ab Attide Cranai filia Attidẽ, & Atticam, à quo & inquilini Cranai vocantur, Mopsopiam à Mopsopo. Ioniam à filio Xuthi Ione. Possidoniã, siue Neptuniam à Possidone, siue Neptuno, Athenas ab Athena id est Minerua denominatas fuisse aiunt. ❡Sacros iu.) dracones eidẽ iugo subiectos.

Finierat doctos e' nobis maxima cantus.
At nymphæ uicisse Deas Helicona colentes
Concordi dixere sono conuicia uictæ
Cum facerent, quoniam dixi certamine uobis
Supplicium meruisse parum est, maledictaq; culpæ
Additis, & non est patientia libera nobis,
Ibimus in pœnas, & qua uocat ira, sequemur.
Rident Emathides*, spernuntq; minantia uerba,
Conatæq; loqui, & magno clamore proteruas
Intentare manus, pennas exire per ungues
Aspexere suos, operiri & brachia plumis.
Alteraq; alterius rigido concrescere rostro
Ora uidet, uolucres'q; nouas accedere syluis.
Plangere dum'q; uolunt per brachia mota leuatæ,
Aere pendebant nemorum conuicia picæ,
Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit,
Rauca'q; garrulitas, studium'q; immane loquendi.

RAPH. Pierides in picas. FINIERAT doctos) Pieri filiæ, nympharum sententia, à Calliope musarum præstantissima superatæ, cœperunt & nymphas & musas ipsis conuitiis insectari, quam rem qui dem ægre ferentes musæ, eas in picas conuerterunt, quæ iongenitam retinuisse uidentur loquacitatem. Deas Heliconia colentes) musas Heliconem habitantes. Concordi sono) vna omnium sententia. Maledicta) conuicia, contumelias. Et non est patientia libera nobis) hoc est, quoniam has contumelias pati non possumus. Ibimus in pœnas) vos pœnis ac supplicis afficiemus. Ridet Emathides. Euippes filiæ, patronymica nanque est forma. legitur etiam Pæonides. ODI a.I.Pæonides. Idq, rectius. Nam in altero quantitas repugnat, nisi quis extrito altero P. Euippides legendum contendat. Pæonides autẽ eadem ratione qua mater illarum, vocantur, vt supra. Pæonis Euippe mater fuit.) Spernunt) contemnunt. Intentare) in nos frequenter intendere, quod minãtes facere solent. Concrescere) coalescere. Accedere) adiici, adiungi. Plangere dumq; volunt) dum inquit pectora sua manibus plangere vellent, in aera leuatæ pendere cœperunt. Nemorum conuicia) que in nemoribus conuicia iactare non desistunt. Facundia prisca) loquacitas pristina. Studiumq; immane) maxima cupiditas.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

Quo plus inuidiæ quàm laudis habes. Inuidia crimen & culpam (vti diximus) persæpe significat, præcipueq; Ouidio. vt hoc loco, & in sequenti libro, Mater in inuidia est. ac in decimo. Non erit inuidiæ victoria nostra ferenda? & circa finem eiusdem. Nobis cinyreius heros Inuidiæ mutatus erit? Item in primo remedii. Inuidiam cædis pacis amator habes. & in Didone. Da veniam culpæ, decepit idoneus author. Inuidiam noxæ detrahit ille meæ. Cererisq; sacerdos Alphitus. τὸ ἄλφιτον farinam significat propter cuius albedinem cereris sacerdoti decenter inde datum est nomen. Quoniam eius deæ sacerdotes albis vti vestibus consueuerunt. vt in decimo huius operis videbis. Causam refert idem poeta in quinto Fastorum, Nisi à farina Cereris famulo nomen impositum velis, quòd ea frumenti (vnde farinam facimus) inuentrix & præses memoretur. Occidit & Celedon Myndesius) Lego Celadon Mendesius. Mendes enim ciuitas fuit in Aegypto, vnde Mendesium vnum è septem hostiis Nili. Lege Stephanum, Plinium, & Strabonẽ. Celadon resonans interpretatur. κελαδεῖν enim exclamare & resonare significat. Echionq; sagax) Emendo Ethion vt syllabam non offendam, & aptum auguri nomen faciam, ἴθιος enim diuinus interpretatur. Cæso genitore infamis Agyrtes.) Nomen infami viro conueniens. ἀγύρτης enim præstigiator vocitatur. A dextra Cypro Gyaroq; relictis:)Nec Cypro, nec Scyro placet, Sed Siphno, quæ inter Cycladas numeratur. Vetitum est adeo sceleri nihil) parenthesis est. Cui triplicis cessit fortuna nouissima regni) Fortuna nouissima: idest vltima sors exponi debet. Nam cum Iuppiter Neptunus & Pluto regnum diuisuri rem sorti commisissent prima sors quæ exiit Iouis fuit. Neptuni secunda, Plutonis vltima, vt narrat Home. xv. Iliados. vnde signate à Claudiano in primo raptus Proserpinæ suprema sors ea, quæ Plutoni cõtigit appellatur. vt tertia supremæ patior dispendia sortis. Non ergo ad regni conditionem sed ad sortis casum poeta respexit. Haud procul Aetnæis lacus est à mœnibus. (Scribo Enneis. Enna Siciliæ ciuitas duplici n, scripta fuit: apud quam rapta est Proserpina. Lege Ciceronem, sexta actione, in Verrem, & quæ optimus pater meus super illo versu quarti Fastorum, in quibus est culto fertilis Enna solo, ac Laurentius noster Abstemius in libello de obscuris quibusdam locis tradiderunt. Prodit Anus) Huic nomen Meganiræ fuit seu Menalinæ. Lege Ouidium quarto, Fastorum & Diomedem grãmaticum libro tertio, Clemens (teste Eusebio secundo præparationis euangelicæ) Baubonem vocat sic inquiens. Cererem vero à Baubone nobili muliere hospitio susceptam tradũt. Potionemq; multis confectam (quam Cyceona vocant) Cereri allatam fuisse. Cum'q; Ceres luctu oppressa potum recusaret, quasi despecta doluit. Itaq; sublata veste genitalia membra Deæ ostendit, quæ hoc spectaculo delectata Cyceona suscepit ac bibit. Quod Orpheus Carminibus cecinit. Duri puer oris & audax Cõstut ante Deã) Iambas hic puer à Nicandri commentario appellatur. à quo tamen dissentit Diomedes in tertio. Iambam Meganiræ dicens fuisse ancillã. Sed hoc Codro feratur acceptum. Sideraq; & venti nocent.) Accidit hoc loco iis qui hoc carmen correxerunt: immo corruperunt id, quod Oratiano versu dicitur. Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim. Nam huic coniunctioni q;, opem ferre volentes, q̃ breuem semper latinis esse putabant, huic verbo noceo vulnus intulerunt. primam eius syllabam vbiq; breuem elongantes. Emenda igitur sic (vt omnes ferè codices absque commentariis habent.) Sideraq; ventiq; nocent. Nec te moueat, q; copulatiuam coniunctionẽ producimquoniam finalitatis causa Honorato teste producitur. Vt apud Virgilium, in tertio Aeneid. Limina'q; laurus'q; Dei. Quàuis & ratio hæc opituletur, quod Græce καὶ dicitur. vnde in vetustissimo marmore coniunctionem hanc cum diphthongo scriptam cum Romæ erã adinueni, hoc modo QVAE. Ante Iouem sparsis stetit inuidiosa capillis) inuidiosa, idest plena odio in Plutonem vel exacerbationis plena in ipsum Iouem. quod tangere videtur interpres à quibus eo loco reprenditur forsan non intellectus. Quem quondam dicitue Orphne &c.) conuenientissimum nomen auernali nymphæ est Orphne, quæ nigredinem obscuritatem'q; significat. Vnde apud Claudianum Orphneus vnus equorum Plutonis nuncupatur: licet vulgati codices sint corrupti.

HENR. GLAREANI ANNOTATIONES, In librum quintum Ouid. Metamorph.

Eum'q; nõ tibi, sed certæ prælatum intellige morti.

Hoc ita dicitur, quasi mors quoque In vxorem petisset Andromedam. Quanquam intelligi potest, prælatum ob certam mortem Andromedæ imminentem.

Isset, & indignum scelerato profuit ara.

Et copula (inquit Raphael) affectui seruit. Hoc recte ille, sed addendum ab eo etiam nouam incipere orationem, nec iungendam cum præcedenti oratione. Verbum enim profuit non quadrat ad Nisi & Isset, quare adiecta est affectus particula indignum. Nec etiam temere confudisset modos Poeta compositionis felicissimæ.

Augebat, bis adhuc octonis integer annis.

Ratio ab octo quosdam inuitat, vt malint octonis scribere. Hora. lib. i. Ser. Ibant octonis referentes Idib. æra. Quidam propter aliorum eiusdem ordinis nominum terminationem Octenis secunda vocali media syllaba scribunt. Quidam

Quidam vtrunque probant. Describit autem Atyn.xvi.annorum, quem paulo post Lycabas puerum vocat. Et notabis monosyllabon hic corripi, vt cis. à quibusdam tamen produci, quos non sequar.

Perculit, infractis confundit & ossibus ora.

Nota coniũctionem propter carminis necessitatem in tertium translatam locum. Nam rectum erat, Perculit & infractis ossibus confudit ora, si carmen pateretur.

Raptá'q; de dextro robusta repagula poste.

Repagula (inquit Raphael) asseres dicuntur, qui clausis ostiis opponuntur. Obices credo vult dicere, qui ex vectibus aut sublicis sæpe fiunt. Dextro autem poste ait, quia bini sunt in portis postes, sed obex ad dextrum.

Sternitur & Menaleus Perseia castra secutus.

Melaneus legendum quod nomen etiam canis est l.3. vbi de canibus Actæonis. Et hic proprium, & l.12. in pugna Centaurorum cum Lapithis, sed in hoc contrarium accidit quod in Sthenelo. In Latinis enim codicibus frequenter legas Sthelenus.

Bactreus Alconeus.

Ita Raphaelis habebat codex per e, sed Bactrius per i, melius congruebat, si à Bactris deduci existimauit vrbe Indiæ contermina. Planudes legit Barceus disyllabon, vt à Barce sit Cyrenes vrbe, à qua magis secundum Seruii paulo ante traditam regulam aptum est Barcæus quod & Stephano visum est. Idem Planudes pro Alconeus legisse videtur Halcyoneus. At in his nihil asseueramus, nam in Syriam venire non minus Bactrii poterant quã Indi, cum tamen Atyn Indum nominet. Nec minus Barcæi quàm Cinyphei, cum antea dixerit Cinypheus Pelates. Bracteus porrò quod quidam legunt, ineptum est.

Occidit & Celedon Mvndesius.

Κελάδων Græce est, per primam vocalem in secunda syllaba Myndesius autem cum y scribẽdum, à Myndus, vt puto, Cariæ vrbe. Raphael à Mindeso Syriæ vrbe ait deriuatiuũ.

Præter vtrunq; latus, præter'q; & lumen & aureis.

Licentia poetica haud dubie dixit præter'q; & lumen, cũ de Polyphemo potius hoc congrueret, quãquam præter'q; & lumina & aureis legi posset.

Chaonius Molpheus dextra Nabathæus Ethemon.

Extrema duo nomina aspirationem habent, duo media nequaquam, sed μολπεὺς καὶ Ναβαταῖος Græce scribuntur.

Verum vbi virtutem turbæ succumbere vidit.

Vide num turba legendum, sed succumbo tibi fortassis melius quàm te.

Seriphon Deserit à dextra Scyro Cyaro'q; relictis.

Seriphon insulam vocat quam Ptolemæus Siphnon. Cæterum Raphael Scyro legit, quod in aliis codicibus erat Cypro. At ego Cythno legendum arbitror. Nam auolanti ex Seripho in Bœotiam Cithnos & Cyaros quam Plinius libro iiii. cap. xii. ab Andro abesse dicit. 62000. passuum, ad dextram erunt nisi quis carmen ita legere malit:

Deserit à dextra Cythno Scyro'que relictis.

Pœonis Anippe mater fuit.

Euippe traduxit Max. Planudes. Nam quod postea decimo carmine à fine huius voluminis Anipedes dicuntur, error est librariorum Pæonides enim eo in loco legẽdum est. Et syllabarum ratio satis demonstrat, illic nõ posse legi Anipedes, si quidem hic Anippe legatur.

In numina ponti

Victa domas, ipsum'q; regit qui numina terræ.

Raphael ait cum mari terram Neptuno concessam in memorabili illa rerum diuisione trium fratrum Iouis, Neptuni, ac Plutonis. At Homerus libro Iliad. xv. ait terram ac Olympum communia tribus mansisse. Sed puto alium quempiam authorem hoc in loco secutum Ouidium.

Nec quæ magis audiat arcum

Illę sagittæ (idem inquit) arcum audire & obtemperare dicuntur, quæ facile ab arcu emittuntur: Mihi vero illæ quæ tangunt hoc quod vult arcus qui eas pellit.

Nomine Pergusa.

Nomen hoc non temere reperias apud authores, præter vnum Claudianum, apud quem tamen abbreuiatum est. Pergum enim vocare ait Siculos. Certe Plinius, Ptolemæus, ac Strabo, quantum ego memini, nullam eius faciunt mentionem. Ab hoc autem Poeta ita clare describitur, vt authoribus aliis non sit opus.

Et ut summa uestem laniarat ab ora.

Raphael exponit, ab summa ora, idest supremo limbo, quod equidem non intelligo, nisi per limbum intelligat cingulum, cui innectere limbum puellæ solent, vt facto sinu imponant floreis.

Et qua Bacchiadæ bimari gens orta Corintho.

Bacchiadæ Epẽthesi vnius litterę pro Bacchidæ. Quanquam etiam Bacchiadæ apud Strabon. Videtur autem de Archia Syracusarum conditore loqui, de quo Strabo lib. vi. Cum enim paulo ante Pergusam lacum non longe ab Aetna, locum in quo rapta esset Proserpina, descripsisset Poeta, hic nunc locum describit, vbi rupta tellure Pluto ad inferos descẽdit, eum'que haud procul Syracusis fuisse fatetur, nempe vbi sunt Ciane ac Arethusa fontes. Raphael de Drepano loqui Poetam contendit, At Drepanum in maxime occidentali insulæ parte est, cum Syracusæ, & hæc commemorata loca, in orientali latere. Mouit Raphaelem sequens carmen, Inter inæqualeis posuerunt mœnia portus, quod tamen & de Syracusis intelligi potest.

Dulce dedit testa quod coxerat ante polenta.

Dulce, liquidum intelligitur, & cum polenta in auferendi casu exponit Raphael. Nam quod quidam hinc voluere probare, polentam esse generis neutri, decepti sunt syntaxi non intellecta, aut licentia Poetica, vt in sexta Baptistæ Mantuani Christianissimi Poetæ Ecloga, Atque polenta coquit, pro polentam.

Læta Deæ frons est.

Quia in Iouis ad Cererem oratione ita legitur: Illa quidem tristis, neque adhuc interrita vultu, & præcedentia hoc in loco carmina de Dea duorum regnorum, hoc est de Proserpina clare sonant, hæc etiam de eadem intelligam, etiamsi de Cerere quoque intelligi possunt. Non autem antea exigit Ceres, quàm nata secura recepta.

Sponte sua natas ripis decliuibus umbras.

Natas epitheton ad vmbras genere retulit, cum ad Salicta intelligatur, vt sit sensus, Salicta atque populus dabant vmbras ipsæ natæ sua sponte in ripis decliuibus, nam vmbras nasci in ripis intelligitur aliquo pacto. sed frigida addetur sponte sua. Verum hæc fortassis argutula merito videbuntur, ideo'que omittenda, quanquam apud Seruium eximiæ eruditionis virum nonnulla eiusmodi reperias.

Vsq; sub orchomenon Psophida'q; Cyllenen'q;.

Hunc locum recte emendauit Raphael, sed libro secundo de Erimantho fluuio ad eundem erat modum haud parua menda Phocaico pro Psophaico, vt ibidẽ admonuimus.

Spargere humo, partim post tempora lõga recultæ.

Illud recultæ pro aratæ exponendum puto, quanquam, post tempora longa, qua ratione dicatur non definio.

RAPH.



PRæbuerat dictis. Certamina musarum cum Pieri filiabus cum Pallas audisset, forte ei in mētem venit, qua pœna & ipsa Arachnem Lydiam puellam, quæ se Pallade ipsa lanificii peritiorem esse contendebat, afficere deberet. Sic autem & librum libro, & fabulam fabulæ eleganter poeta connectit. ⸢Tritonia) Pallas à Tritonide palude Libyæ, vbi primum in virginali habitu apparuit (vt Herodotus ĩ quarto narrat) Tritonia fuit cognominata. Vnde aiunt Palladem Neptuni & Tritonides paludis fuisse filiam, eam autem nescio quid à patre reprehensam donasse se Ioui, ac Iouem sibi illam filiam asciuisse. Stesichorus autē primus asseruit Palladem armatam ex capite Iouis prosiluisse, eoq; Tritoniam appellatā, quod τριτὼ caput vocatur. Sanè Tritō palus est fluuius Bœotiæ & Libyę apud quarum alterum Pallas videtur nata, vt scribit Argonauticon enarrator. Vnde & Tritonia, & Tritogenia vocatur, q̄uis quidā ἀπὸ τοῦ τρεῖν, hoc est, à terrēdo, qd aduersariis terrorē incutiat, Tritoniā declinari putent, vel quod τρίτη, idest tertiā, post Apollinē & Dianam genita sit, vel qđ τριμήνα, idest tertia die mensis apparet. Eadē enim eū Luna putatur. Tertiam vero mēsis diē τριτομηνίδα vocabant, qua quidē die Pallas nata esse videtur. Vnde & festus is dies, vt ipsius natalis agebatur Athenis quēadmodū Romæ quinquatria. ⸢Aonidū) musarum. ⸢Probauerat) laudauerat. ⸢Tū secū) dixit aut locuta est, subaudiatur. ⸢Laudare parum est) nō satis est inquit alios laudare, nisi & nos laudemur. ⸢Mæonię) Lydiæ à Mæone rege. ⸢Arachnes) Arachne Lydia fuit puella Idmonis Colophonii filia lanificii peritissima, quæ cū se Palladi anteferret, eamq; in certamē ꝓuocare ausa esset, ab ipsa quidē in vetulā cōuersa admonetur, vt ab incepto desistat, ac temeritatis suę veniā à Dea suppliciter petat. Cæterū Arachne ea admonitione insolentior facta nullo pacto Mineruæ cedere animū induxit. Quare Dea indignata deposita vetulæ forma, & in certamē descēdit, & Arachnen superatam in araneā cōmutauit, quæ pristinæ artis non immemor, tenuissimas telas nunquam contexere desistit. Hoc vero in describendo certamine poeta multas exponit transformationes. Nam vtraque telam, quam conficit variis imaginibus distinguit, quas aperte poeta describit. ⸢Lanificæ ar.) lanificii. ⸢Colophonius Idmon) Colophō Lydiæ vrbs est, Apollinis oraculo clara. ⸢Phocaico mu.) Phocaica purpura. Est enim murex piscis, ex cuius sanguine purpureus conficitur color. Phocæa autem & Ioniæ & Cariæ vrbs est à Phocis, quæ Ioniæ cōditores secutæ dicuntur, appellata. Vnde soluta diphthongo Phocaicus declinatur. ⸢Aequa) par & æqualis.

Tritonia.

Arachnes genus.

Triton.

Mæonia.

Colophō

Phocæa.

Phocaicus

ADDI. {Lydias tamen illa per vrbes} Sic quidem vulgo ferè legitur. Admonent autē doctiores legendum esse, Lycadas per vrbes, quod in Lydias, prior vbique longa ponatur, vt apud Horatiū. Lydia dic per oēs te deos oro &c. Et apud Virgilium vbi Lydia quondam Gens bello præclara iugis cōsedit Hetruscis. Sed posset tamen & Lydias defendi hoc loco, siqs vel ἔκτασιν vel συνίζησιν admittat.} ⸢Paruis Hy.) Hypæpa Lydiæ vrbs est monti adiacens. Vnde etiam nomē fuit inditū, quasi ὑπαίπειον, hoc est, sub cacumine & vertice sita eo dono Veneris pulcherrimas dicitur ferre.

Hypæpa

* a.l. cōspiceret.

P. OVIDII NASONIS. METAMORPHOSEOS. LIBER SEXTVS.



ARG. FABVLAE SEQ.



ARachne Lydia Idmonis filia, cuius mater genita Hypæpis studio lanificii famam quæsierat cum materna industria cunctas præcelluisset in opere faciendo, istis diebus insolentius gloriata magis q̄ mortalem decuit, elocuta est. Nam Mineruam a qua docta fuerat ad certamen prouocauit. Quæ in anum versa in hoc ad eam venerat, vt audaciæ impetum odio futurum, compesceret *. Quam cum vidisset in certamine permanentem reuersa in suam speciem opere proposito in certamen descendit, & singula quæ sequuntur, instruerunt telæ, prior quidem Minerua, de hinc Arachne.



PRæbuerat dictis Tritonia talibus aures,
Carminaq́ue Aonidū, iustāq; ꝓbauerat irā.
Tū secū laudare parū est, laudamur, & ipsæ.
Numina nec sperni sine pœna nostra sinam°,
Mœoniæq; animū fatis intēdit Arachnes,
Quam sibi lanificæ non cedere laudibus artis
Audierat non illa loco, nec origine gentis
Clara, sed arte fuit pater huic Colophonius Idmon
Phocaico bibulas tingebat murice lanas.
Occiderat mater, sed & hæc de plebe, suoq́;
Aequa uiro fuerat * Lydias tamen illa per urbes
Quæsierat studio nomen memorabile, quamuis
Orta domo parua, paruis habitabat Hypæpis.
Huius ut aspicerent opus admirabile sæpe
Deseruere sui nymphæ uineta Tymoli,
Deseruere suas nymphæ Pactolides undas.
Nec factas solum uestes spectare iuuabat,
Tunc quoq; cum fierent, tantus decor affuit arti.
Siue rudem primos lanam glomerabat in orbes,
Seu digitis subigebat opus, repetitaq́; longo
Vellera mollibat nebulas æquantia tractu,
Siue leui teretem uersabat pollice fusum,
Seu pingebat acu, scires à Pallade doctam.

COELIVS RHO.

HYpępenas mulieres fuisse pulcherrimas, traditur. Est vero vrbs Hypæpa, quæ à Tmolo descendētibus occurrit, ad Caistri Campestria, nomine imposito, quia fit sub mōte qui Aepos nuncupetur, sita, ac dicata Veneri. Meminit Ouid. de Arachne, Orta domo parua, paruis habitabat Hypæpis.

⸢Tymoli) Tymolus, qui & Tmolus dicitur, mōs est Lydiæ vitibus consitus. ⸢Pactolides) Pactoli, Lydiæ fluuii, arenis aureis clarissimi filiæ. ⸢Tunc quoque cum fie.) Sed est subaudiendum, vt intelligamus, Sed tunc quoq; cum fierēt spectare iuuabat. ⸢Tantus decor) acclamatio est admirationē artis significans. ⸢Subigebat) domabat. ⸢Mollibat) mollia reddebat. ⸢Lōgo tractu) lōga productione. Lanæ enim illæ sic ꝓtrahebātur, vt nebulæ viderī possent. ⸢Seu versabat) voluebat, hoc est filabat. ⸢Scires) posses.

Tymolus.

Pactolus.

* a.l. lydas

Arachnes cū Pallade certamen.

COFFENSA

Quod tamen ipsa negat, tantaq; offensa magistra
Certet ait mecum. nihil est quod uicta recusem.
Pallas anum simulat, falsosq; in tempore canos
Addit, & infirmos baculo quoq; sustinet artus.
Tunc sic orsa loqui. non omnia grandior ætas,
Quæ fugiamus habet. seris uenit usus ab annis.
Consilium ne sperne meum. tibi fama petatur
Inter mortales faciendæ maxima telæ.
Cede deæ. ueniamq; tuis temeraria dictis
Supplice uoce roga. ueniam dabit illa roganti.
Aspicit hanc toruis, inceptaq; fila reliquit,
Vixq; manus retinens, confessaq; uultibus iram
Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis.
Mentis inops, longaq; uenis confecta senecta,
Et nimium uixisse diu nocet. audiat istas,
Siqua tibi nurus est, siqua est tibi filia, uoces.
Consilii satis est in me mihi, neue monendo
Profecisse putes; eadem est sententia nobis,
Cur non ipsa uenit? cur hæc certamina uitat?
Tunc Dea uenit, ait, formamq; remouit anilem,
Palladaq; exhibuit. uenerantur numina nymphæ,
Mygdonidesq; nurus. sola est interrita uirgo.
Sed tamen erubuit, subitusq; inuita notauit
Ora rubor, rursusq; euanuit, ut solet aer
Purpureus fieri, cum primum Aurora mouetur,
Et breue post tempus candescere Solis ab ortu.
Perstat in incepto, stolidæq; cupidine palmæ
In sua fata ruit. neque enim Ioue nata recusat,
Nec monet ulterius, nec iam certamina differt.
Haud mora consistunt diuersis partibus ambæ;
Et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela iugo iuncta est stamen secernit harundo.
Inseritur medium radiis subtegmen acutis,
Quod digiti expediunt, atq; inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.
Vtraq; festinat, cinctæq; ad pectora uestes,
Brachia docta mouent studio fallente laborem.
Illic & Tyrium, quæ purpura sensit ahenum
Texitur, & tenues parui discriminis umbræ.
Qualis ab imbre solet percussus Solibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine cœlum,
In quo diuersi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit.
Vsq; adeo quod tangit idē est tamen ultima distāt,
Illic & lentum filis immittitur aurum,
Et uetus in tela deducitur argumentum.

RAPH. ¶OFFENSA) indignata. ¶ Tanta magistra) quanta est Pallas. ¶ Nihil est quod victa recusem) nullam est inquit pœnā, quam ego victa recusare velim. ¶ Pallas anum simulat) Mi- (Pallas in anum.) neruæ in vetulam Metamorphosis aperte describitur. ¶ Falsos) simulatos. ¶ Infirmos ar.) membra, quæ infirma esse fingebat. ¶ Grandior æt.) senectutis est periphrasis. ¶ Vsus) peritia rerum. Recte autem senilem commendat ætatem vt maior sibi fides adhibeatur. ¶ Cede Deæ) ne contendas cum Dea. ¶ Visque ma. re.) à verberanda Dea subintelligatur. ¶ Cōfessa iram) præ se ferens & ostendens indignationem. ¶ Vultibus.) vultus mutationibus. ¶ Obscuram Pallada) sub figura anus latentē. ¶ Resecuta est) prosecuta est, ac respondit. ¶ Mētis inops) stolida ac demens. ¶ Confecta) exhausta, euacuata omnibus & animi & corporis viribus. ¶ Et ni. vixis. diu no.) eam significat delirare. ¶ Palladaq; exhi.) præ se tulit ac ostēdit se Palladem esse. ¶ Mygdonidesq; nu.) (Mygdonia.) Mygdonia Macedoniæ pars est, & item Phrygiæ à Mygdone cognominata, è Phrygia vtpote vicina vero multæ conuenerant mulieres, vt Arachnes opera spectarent, quæ omnes præter vnam Arachnen, veneratæ sunt Deam. ¶ Inuita ora.) hypallage est: nam ipsius inuitæ ora intelliguntur, nolebat enim Arachne pudens videri. Euanuit: repente & subito abiit. ¶ Cum primum Aurora mouetur) quando primū Aurora incipit oriri. ¶ Candescere) candidus fieri. ¶ Perstat in incep.) perseuerat in incepta pertinacia, vt cum Pallade contendat. ¶ Stolidæ pal.) ipsa stolida, est enim Hypallage. ¶ In sua fa.) in finem sibi fatorum lege statutum. ¶ Intendunt) dirigunt, ordiuntur. ¶ Gracili sta.) tenui, subtili. ¶ Tela iugo iuncta est) mirandam vtriusque ostendit celeritatem. Iugum autem dicitur lignum illud cui stamina appenduntur & alligātur. ¶ Secernit) diuidit, distinguit. ¶ Subteg.) idest quod stamini inseritur, quod etiam trama vocatur. ¶ Radiis acu.) radius instrumentum est, quo textores subtegmen inserunt stamini. Elegāter autem omnia describit poeta, quæcunque in conficienda tela fieri solent. ¶ Expediunt) aptant, accommodant. ¶ Atque inter sta. du.) periphrasis est subtegminis. Id enim dentibus (Palladis tela.) pectinis inculcatur. Est autem pecten textorium instrumentū notius quàm vt sit describendum. ¶ Cinctæq; ad pe. ue.) morem textricū exprimit, ad pectus enim vsque vestes succincunt. ¶ Studio) vincendi cupiditate. ¶ Illic & Ty.) purpura inquit Tyria nobilissima intexitur. (ADDI.) {Seu potius purpurea fila.} (Tyrus.) Nam Tyrus Phœniciæ insula est à Tyro Phœnicis filio appellata, vbi olim prenobilissima purpura fiebat. (ADDI.) {Ibidemq; & iam inuentam purpuram Pollux tradit. Vide libro secundo capitulo quarto.} ¶ Et te. vm.) ex variis coloribus vmbræ conficiuntur, quo imagines extare videantur, quòd in pingendo difficillimum esse putatur. ¶ Ab imbre) post pluuiam. hac autem similitudine ostenditur quam variis telæ illæ coloribus distinctæ forent. ¶ Solibus) Solis radiis. ¶ Arcus) Iris. ¶ Longum cœlum) longam aeris partem. ¶ Transitus vnius inquit coloris ad alium transitus, oculos decipit, quia cum sint diuersi, iidem tamen esse videntur.

COELIVS RHO.

¶QVOD vero astruunt, veros non esse Iridis colores, meras esse nugas, fatendum est, si peripateticos audire scientissimos volumus. Cum enim lux, omnium sit colorum hypostasis, & substantia formalis, & constituat colores tinctis radiis in perspicuo denso: constat, ibi verissime inesse colores, vbi eiusmodi lux tingitur in perspicuo aeris humidi, vel rorationis descendentis: eo nanque modo, Iris colores concipit: & ideo veri sunt censendi, tanto naturæ artificio, vt eos (sicuti diximus) consequi nulla queat ars, cum trāsitus internosci haud possit, qui in sequentem vertantur, nullo medio: sicuti Boetius adnotauit in Musicis item contingere. Ex quo recte Ouidius:

Qualis ab imbre solet, percussis solibus arcus
Inficere ingenti longum curuamine cœlum,
In quo diuersi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamē spectantia lumina fallit.

Quod vero ingerunt Pythagorici, ideo non videri colores veros, quod non permaneant diu, vanissimum esse aiunt. Id enim obuenire, certissimum est subiecti ratione, quod in dilapsu est constitutum. Alioqui colligemus, veriorem videri hominem vitę diuturnioris eo, qui commoritur statim productus in lucem, quod quis non videat esse absurdissimum? ¶ Vsque adeo quod tangit idem est) in tantum inquit is qui alii coniungitur color similis ei est, vt idem esse videatur, cum tamen distet & differat. Est autem acclamatio, artificis continens admirationem. ¶ Lentum aurum) flexibile. ¶ Vetus argumentum) antiqua fabula. ¶ Deducitur) effingitur. proprie autem deduci & fila & carmina dicuntur, & quicquid in longum protrahitur.

ARG. FABVLAE SEQ.

Mineruæ certamen sub vno capite. Minerua incipit, inquit, quæ telæ suæ intexuit contentionem de vrbe Athenarum inter se & Neptunum habitam. qui lacu salso in arce edito, sibi eam possessionem vendicabat, ipsa autem oliuæ a se arbore multa. Item Rhodopen Threiciam & Hemum, qui pari insania & amore coniugii Iouis ac Iunonis abusi erat nominibus, & ob id in montes transfigurati. Pygmeæ quoque casum ad lit, quæ a Iunone in Gruem versa est. Item, Antigonem Laomedontis filiam, quæ, quod cum Ioue contulet ob admissum Iuno transfigurauit in Ciconiam. Cynaræ præterea regis Assyriorum filias ob insolentiam ab eadem dea in gradum templi seu lapidem mutatas. Per quæ exempla frigi illa posset pleque Mineruæ numine certior fieri. fineque operi suo arbore suâ oliua imposuit.

Cecropia Pallas scopulum Mauortis in arce
Pingit, & antiquam de terræ nomine litem.
Bis sex cœlestes medio Ioue sedibus altis
Augusta grauitate sedent, sua quenque Deorum
Inscribit facies. Iouis est regalis imago.
Stare Deum pelagi, longoq; ferire tridente
Aspera saxa facit, medioq; e uulnere saxi
Exiluisse ferum, * quo pignore uindicet urbem.
At sibi dat clypeum dat acutæ cuspidis hastam,
Dat galeam capiti. defenditur ægide pectus,
Percussamq; sua simulat de cuspide terram
Edere cum bacis fœtum canentis oliuæ:
Mirariq; Deos. operis uictoria finis.
Vt tamen exemplis intelligat æmula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis:
Quattuor in partes certamina quattuor addit.
Clara colore suo breuibus distincta sigillis.
Threiciâ Rhodopê habet angulus unus, & Hemû,
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quôdam,

RAPH. ¶ CECROPIA Arce) Athenensi, à Cecrope Athenarum rege. ¶ Scopulum Mauortis) Ariopagû dicit, qui Martis villa interpretatur ἄρειος namque Martius, πάγος villa dicitur. Est autem Athenis promontorium, idcirco à Marte cognominatum, quod is Halirrhothium Neptuni filium eo in loco interfecit, propter Alcippen eius filiam, vt Philochorus scribit in secundo de Attica libro. Telam autê Palladis primum describit poeta, in cuius initio & Ariopagus erat depictus, & Dii iudices erant effecti. qui sententiis deciderent, vtrum Pallas an Neptunus vrbi illic conditæ nomen imponere deberet. De hoc enim contendebatur. Dii autê sic statuerunt, vt qui rem humano generi commodiorem inuenisset, is vrbi nomê imponeret. Cum igitur Neptunus tridête percussisset terram, equus exiliuit. Pallas vero hastæ cuspide de terra percussa oliuâ in lucem eduxit, quæ mortalibus commodior iudicata Palladem victricem effecit. ¶ Augusta graui) sacra maiestate. Augustum enim dicitur augurio côsecratû. ¶ Sua quenque Deorû Inscribit facies) hoc est vnusquisque Deorû propria effingitur figura. ¶ Stare Deum pelagi.) Neptunum inquit stâtem pingit fretum æquor. {Fretum alii hoc loco legunt non ferum, Neque enim equum, vt vulgo traditur, in hac contentione deorum, sed aquarum scaturiginem à Neptuno productam volunt. Idq; etiam Lactantius sensisse videtur, qui in argumento, lacum salsum à Neptuno editum dicit Baptista Pius Varronem citat, apud quem eadem hæc fabula in hunc ferè modum traditur. Cæcrope regnante, inquit, cum circa arcem Atheniensem Olea arbor forte enata esset, & iuxta aquarû scaturigo emanaret, consultum super hoc veluti prodigio Apollinem respôdisse, per oleam Mineruam, per aquam Neptunum significari, eosq; deos inter se certare vter vrbi nomê imponeret. Quare penes populum esse, vtrius Dei nomine appellari illam vellent, decernere. Atheniensibus itaque in suffragia euntibus cum mares Neptuno, mulieres Mineruæ fauerent, vicisse Mineruam calculo vno. Quare Neptunum indignatum, mox tantam aquarum vim effudisse, vt totam propè Atticâ inundaret. Sed postea tamê iterum placatum, mulieribus ea pœna multatis, vt neque suffragia posthac vlla ferrent, neq; de ipsarum nominibus filii appellarentur, neque ipsæ etiam Athenæ vocarentur. Hæc ille. Atque huc etiam Statium allusisse uolunt. xii. Thebaidos vbi inquit:

Ipse quoque in pugnas collis vacuatur, vbi ingens
Lis superum, dubiis donec noua surgeret arbor
Rupibus, & longa refugum mare frangeret vmbra.

Eadem autê & Higynus ferè tradit, nisi quod hic lacum, seu scaturiginem aquæ non ipso certamine, sed post cum victoriam amissam indignaretur, edidisse Neptunum, totamq; Atticâ aquis inundare, nomen à Mercurius prohibitus fuit, voluisse dicit. Cômentator autem Aristophan. in Nub. (vt hoc quoque addamus) addit. Neptunum ob amissum Atticæ possessionem, Atheniensibus δυσβουλίαν immisisse, hoc est, vt de rebus suis male ac stulte consultarent. sed Mineruâ contra id vitium ita compensasse, vt male consulta bene caderent. Hinc prouerbium natum, Ἀθηναίων δυσβουλία de quo Eras. vide. Quod autem & Virg. ii. Georg. equum à Neptuno procreatum dixit, quê hic Regius secutus videtur, id ad eum equum pertinere idem Pius ait, qui à Neptuno percussis in Thracia scopulis, prodierit. Quod eo ne modo, an aliter accipiendum sit, doctioribus iudicandum relinquo. Potest enim etiam Neptunus in primo certamine equû procreasse, quâdo Pallas oleam protulit, ac postea amissa victoria indignatus, vt Higynus sentire videtur, aquarum diluuiû immisisse videri. Cæterû vt neque hoc prætereamus, Ferum pro equo poni apud poetas non obscurum est, sic enim & Virg. dixit. ii. Aeneid. Sic fatus, validis ingentem viribus hastam In latus, inq; feri curuâ côpagibus aluum Contorsit. &c. Et sonitteri, centauri eadê ratione, alibi dicitur.} ¶ Vindicet) suam ac propriâ esse affirmet. ¶ At sibi dat clypeû) Pallas ita seipsam in tela effingit, vt & clypeo & ægide & hasta & galea armata videatur. Sic enim Mineruæ simulachrû Athenis erat effigiatum, vt Pausanias scribit. ¶ Aegide) ægis munimentû est pectoris Mineruæ cû capite Medusæ, quo in bello potissimum vtitur. ¶ Edere) emittere. ¶ Cum bacis) bacæ fructus proprie dicuntur oliuæ, & similium arborum, qui & exigui sunt, & rari, ac à se inuicem separati nascuntur. ¶ Canentis) quæ cana ac subalba videtur. Eam autem oliuam, quæ ex ictu hastæ Palladi victoriam peperit arsisse aiunt (vt Pausanias narrat) cû Medorû incêdio Athenæ côflagrarût, exustamq; eodê die in duorû cubitorum proceritatem geminasse. Nam supra quatuor cubitorum amplitudinê Athenis effingebatur. ¶ Operis victoria finis) in fine inquit telæ victoriam suam Pallas effinxit. Est autê verbum, quod eleganter sæpenumero prætermittitur, est subaudiêdû. ¶ Vt tamê exêplis) quis inquit victoriæ Palladis operi finê imposuerit, adiecit tamê in quatuor telæ angulis exêpla quorûdâ in deos impiorû, ex quibus facile cognoscere posset Arachne, quam pœnam & ipsa expectare deberet. ¶ Quod pretium) quam pœnam. ¶ Speret) expectare debeat. ¶ Pro tam furialibus ausis) pro tâ furiosa temeritate. ¶ Breuibus sigillis) paruis signis. ¶ Threiciâ Rhodopen) Hemus (vt hinc colligere possumus) rex fuit Thraciæ potentissimus, qui Rhodopen Strymonis fluuii filiam, ex qua Neptunus iam Atho gigantem sustulerat, duxit vxorem, qui in tantam arrogantiâ elati sunt, vt Hemus se esse Iouê, Rhodope vero Iunonem prædicarent, ac vt Deos se adorari iuberent, qua insolentia Iuppiter indignatus in montes eos côm utauit. Rhodope autê (vt Stephanus scribit) etiâ Ioniæ vrbs est, vnde Rhodopeus & Rhodopeius deriuatur. {De hac fabula in libello de Fluminibus, qui Plutarcho vulgo ascribitur, in hunc modum traditur. Apud Strymonê, inquit ille, duo môtes iacêt Rhodope & Hemus. Hi cum ex eodem patre nati essent, cœperant mutuo inter se amore ac desiderio flagrare. Ac Hemus quidem sororem appellabat Iunonem, illa vero amatorem suum Iouem, praua quadam affectatione. Quare dii contumelia affecti, ac grauiter ferêtes, in môtes iisdem nominibus ambos conuertere. author Thrasyllus Mendesius.}

Marginalia: Ariopag. (beside "Scopulum Mauortis") — * a. l. fretû. (beside "dices erant effecti") — ADDIT. (beside "fretum æquor. {Fretum alii") — Rhodope & Hemus in montes, Pygmæa in gruem, Antigone in ciconiâ, Cynaræ filiæ in saxa. (beside "Potest enim etiam Neptunus") — * a. l. fretû. (beside "fingit, vt & clypeo & ægide") — Bacæ proprie oliuæ fructus. (beside "Cum bacis") — Rhodope Iuno. (beside "Iunonem prædicarent") — Rhodope Ioniæ urbs (beside "Ioniæ vrbs est")

¶ SVMMORVM

RAPH. ❡SVMMORVM Deorum) Iouis & Iunonis. ❡Altera Pygmeæ) in secundo inquit telæ angulo depicta erat mutatio Pygmææ mulieris in gruem, quod se vt pulchriorem, Iunoni anteferre ausa foret. ❡Fatum mise.) sortē miserabilem. Pygmææ ma. Pygmææ mulieris. Pygmæi nanque sunt populis vt scribit Plinius) montana Indiæ incolentes, quorū lōgissimi pedes duos nō excedunt. Hi assiduum cum gruibus bellum gerere dicuntur.

ADDI. Pygmæi. {Pygmæos ἀπὸ τῆς πυγμῆς habere nomen Augustinus de ciui. Dei, tradit, eo quòd sint palmari statura, siue spitamæi. Hos Strabo & Mela in Arabia ponunt. Solinus etiam in Thracia circa vrbem Geraniam. Vnde à gruibus pulsos dicit. Quæ res fabulæ locum dedisse videtur. Meminit horum & Gellius libro. ix cap. quarto.} ❡Suis) pygmæis, à quibus ipsa originem ducebat. ❡Pinxit & Anti.)

Antigone. Antigone Laomedōtis filia fuit formosissima, quæ cū se Iunone pulchriorem esse iactaret, ab ea in ciconiā fuit conuersa. ad quod alludere videtur Virgilius in primo Aeneid. cum inquit. Spretæque iniuria formæ. ❡Qui superest so. Cy.) Cinyras Assyriorum rex filias habuit pulcherrimas, quæ se Iunoni præferre ausæ fuerunt, quare indignata Iuno eas in gradus templi sui cōmutauit, ac patrē gradus ipsos pro filiarum corporibus amplectentem itidem in saxum cōmutauit.

ADDI. {De Cinyra infra pluribus agemus. Cęterum videtur & nomē cum fabulæ argumento conueniee. Cyniras enim ἀπὸ τοῦ κινύρεσθαι dictus est, quod verbum Græcis lugere & conqueri significat. Quare falluntur, qui Cynaram per a, in penultima, scribunt.} ❡Orbum) liberis priuatū. ❡Iacens) adhęrens. ❡Pacalibus) paciferis ac pacē significantibus. ❡Modus) finis. ❡Sua arbore oliua. ❡Męonis elu.) fabulas in Arachnes tela depictas exequitur poeta, celebres quidē ac nondum expositas copiosius, ignobiles vero ac minus celebratas paucis attingens.

Numina summorum sibi qui tribuere Deorum.
Altera Pygmeæ fatum miserabile matris
Pars habet hanc Iuno iussit certamine uictam
Esse gruem, populisque suis indicere bellum.
Pinxit & Antigonen ausam contendere quondam
Cum magni consorte Iouis. quam regia Iuno
In uolucrem uertit, nec profuit Ilion illi,
Laomedon'ue pater, sumptis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante Ciconia rostro.
Qui superest solus Cinyran habet angulus orbum.
Isque gradus templi natarum membra suarum
Amplectens, saxoque iacens lachrymare uidetur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus est, operisque sua facit arbore finem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Arachnes certamen sub eodem capite. Arachne autem inquit, vt videretur per opera respondisse, contentioni telæ intexuit Iouem in taurum versum ob Europæ amorem. Eundemque fecit in aquilam, conuersum vt comprimeret Asteriem. Eundem in olorem, vt Ledam Thestii filiam comprimeret. Eundem in Satyrum, vt Nycteida Nyctei filiam comprimeret. Eundem in Amphitryona, vt Alcmenam Electrionis filiam comprimeret. Eundem in aurum, vt Danaen Acrisii filiam comprimeret: vt Asopidam autem, eundem in ignem. Eundem in pastorem, vt Mnemosynen comprimeret, & in serpentem eundem, vt Deiodam. Deinde Neptuni etiam cupiditatem inseruit: ita vt doceret eum in iuuencum esse mutatum, vt Aeoli filiam stupraret. In amnem Enipeum, vt Aloei vxorem. In arietem, vt Bisaltidam comprimeret. Item in equū, vt Cererem, & Gorgonem Medusam, ex qua equus Pegasus proditur fuisse. & in delphinum, vt Melantho comprimeret. Apollinis præterea in eadem contentione, amoris furta intexuit, indicant, eum in accipitrem interdum conuersum, interdum in leonem, alias in pastorem, vt Issen Macarei filiā cōprimeret. Post hæc, vt Liber pater quoque in vuam versus, vt Erigonem comprimeret. Et Saturnus præterea versus in equum, vt Phyliram Oceani filiam, ex qua Chironа centaurum videtur procreasse comprimeret. Vltimo hederam cum floribus, veluti limbum circumtexuit. Plura vero opera Arachnes poeta retulit fuisse quam Mineruæ, vt hanc scientia artis, quæ potior est, illam labore contendisse demonstraret.

Mæonis elusam designat imagine tauri
Europam, uerum taurum, freta uera putares.
Ipsa uidebatur terras spectare relictas,
Et comites clamare suas, tactumque uereri
Assilientis aquæ, timidasque recondere plantas.
Fecit & Asterien aquila luctante teneri
Fecit olorinis Ledam recubare sub alis.
Addidit ut Satyri cælatus imagine *pulchra
Iuppiter impleuit gemino Nycteida fœtu.
Amphitryon fuerit cum te Tirinthya cœpit.
Aureus ut Danaen, Asopida luserit ignis,

❡Mæonis) Arachne Mæonia siue Lydia. Europæ vero raptus est in secundo volumine fuit à poeta plenissime expositus. Iuppiter autem idcirco in taurum conuersus Europam rapuisse fingitur, quod nauis, qua est in Cretam vecta picto tauro fuit insignita. ❡Timidas re. plan.) hypallage poetæ familiaris. Europa enim timida videbatur retrahere pedes ab aquæ tactu. ❡Fecit & Aste.)

Asterie. Asterie fuit Cei Titanis filia, ac Latonæ soror, quam Iuppiter iam ardenter amauit, vt eam in cothurnicem versam per aquilam rapuisse dicatur. ❡Fecit ol.)

Iuppiter Ledę amore capt° in cygnū mutat° ea potitus est. Iuppiter Ledæ amore captus in cygnum mutatus ea potitus est, quæ ouum dicitur peperisse, ex quo Castor, Pollux & Helena orti esse finguntur. De Ledæ autem patria & parentibus variæ sunt antiquorum opiniones Ibicus nanque Pleuroniam, Hellanicus autem Calydoniam illam fuisse ait Thestū vero filiam fuisse plerique aiunt ex Androdice, Eumelus autem ex Glauco Sisyphi filio, & Pantidyia natā esse scribit, narrans Glaucum post equas amissas Lacedæmona peruenisse ibiq. rem cum Pantidyia habuisse, quæ postea Thestio nupserit. Sicq. Ledam quæ Glauci fuerit Thestii existimatam, appellatamq. fuisse.

Ledæ ouū

Pherecides vero ex Laophonte, Pleuronii filia Ledā & Altheā à Thesthio susceptas fuisse ait, Pollucem quidem ex Ioue, Castorem autē ex Tyndaro generatos ferunt. ❡Olorinis) cygneis. Nā olor est, quem Græci ac iam Latini quoque Cygnum appellant.

Arachnes tela, & variæ Iouis metamor.

Cinyræ filiæ in saxa

❡Addidit vt Sa. cæ. ima. pul.) Iuppiter in Satyrū cōuersus Antiopam Nyctei filiam compressit, quæ geminos Amphionem & Zethū fingitur peperisse Antiope vero sic à Ioue corrupta, Nyctei patris minas timens Sycionem ad Epopeum confugit. Vbi cū Amphionem & Zethū peperisset illos in Citherone exposuit, cuidamq; pastori cōmendauit. Necteus autem propter filiæ audaciā dolore affectus interiit, cum prius Lycū fratre morasset, ne filiam negligeret. Verum Sicyone profectus illius miseretur. Lycus igitur & vrbē expugnat & Epopeū interficit, & Antiopęn captiuā Dirce vxori suæ tradit custodiēdam. Hæc autē fugit, captaq; verum suis ipsius filiis Amphyoni & Zetho traditur, quibus pastor, quę facta erāt omnia aperit. Ipsi vero Anthiopen quidem conseruāt, Dircen vero fero tauro alligantes discerpserunt. Ac Lycum accersentes tanquā Anthiopen tradituri, interemissent, nisi à Mercurio prohibiti fuissent, quid ipsum Amphioni & Zetho regno cedere iussit. ❡Amphitrion fuerit) Iuppiter Alcmenæ amore captus, i Amphitryonem illius maritum conuersus cum ea concubuit, Herculemq. ex eo concubitu suscepit. Amphitryon autem Alcæi Thebani filius fuit, qui Alcmenam Electrionis filiā vxorem duxit.

*a. l. pulchram.

Amphitryon

❡Tirynthia) Alcmena, à Tirynthe vrbe dicta. nā Tiryns vrbs est Peloponnesi à Tirynthe Hali filia, quæ Amphitryonis fuit soror, vnde etiam Hercules Tirynthius appellatur.

Tiryns. Tirynthi°.

Danae. ❡Aureus vt Danaen) Danae Acrisii Argiuorum regis filia à Ioue in aureas guttas mutato compressa, Perseum genuisse in quarto narratur. Hoc autem fingitur, quod Danaen violaturus Iuppiter aureos numos largiter in sinum eius infudit. Hæc (vt scribit Lactantius) merces stupri fuit.

Aegina. ❡Asopida luserit ignis) Aeginam Asopi filiam. nam Iuppiter in ignem conuersus Aeginam Asopi fluuii filiam compressit, exque ea Aeacum suscepit.

ADDI. {Mnemosynen pastor. Nam pastoris habitu Mnemosynen compressisse aiunt, atque inde nouem Musas genuisse.}

Mnemosynen pastor, uarius'que Deoida serpens*
Te quoque mutatum toruo Neptune iuuenco
Virgine in Aeolia posuit. tu ursus Enipeus
Cignis Aloidas. aries Bisaltida fallis.
Et te flaua comas frugum mitissima mater
Sensit equum te sensit equum crinita colubris
Mater equi uolucris. sensit delphina Melantho.
Omnibus his faciem'que suam, faciem'que locorum
Reddidit. est illic agrestis imagine Phoebus,
Vt'que modo accipitris pennas, modo terga leonis
Gesserit. ut pastor Macareida lusserit Issen.
Liber ut* Erigonem falsa deceperit uua.

RAPH.

CVARIVS Deolida serpens) sic quidem legitur, & ego hanc olim secutus lectionem, vt qui aliam non viderã, exposui Deolida nymphã videri fuisse, quæ à Ioue in serpẽtẽ verso vitiata sit. Nuper vero in vetusto exẽplari aĩaduerti Deoida sine litera l. castigate scriptum esse. Nam Deois Proserpina est Cereris filia, quæ δηὼ quoque à Græcis nominatur, vnde foemininum patronymicum Deois declinatur Ceres autem δηὼ appellata fuit (vt Græci tradunt) παρὰ τὸ δήω qđ significat inuenio. Quando enim Ceres quærens filiã varia loca circuibat, omnes bene illi ominantes dicebãt δήεις, hoc est inuenies. Hinc factum est, vt δηὼ vocaretur, quamuis aliæ quoque huius nominis origines ferantur, quæ breuitatis causa videtur prætermittẽdæ. Iouem autẽ in Dracone versum cũ Proserpina concubuisse in secundo libro de præparatione euãgelica testatur Eusebius, cum inquit (vt eorum verbis qui in Latinum verterunt vtar) Ceres peperit, educatur puellla. Persephaten nonnulli appellãt, cui Iuppiter, qui genuit, draco factus coniungitur. Vnde in sacrorum mysterus Draco in spiram conuolutus ad factorum memoriã, ac potius in testimoniũ tantæ turpitudinis adhibetur. Hæc Eusebius, ex quibus apertissime colligitur Proserpinã Cereris & Iouis filiã quam Ouidius Deoida vocat, ab Ioue ipso in serpẽtem mutato fuisse vitiatam. Quare non Deolida, vt est ferè in exemplaribus deprauatũ, sed Deoida contenderim esse legẽdum.

Deois Proserpina & Cereris filia.

Variæ Neptuni metamor. Apollinis metamor.

ADDI.

{Ex hoc autem concubitu Liberum natum volunt tauri specie, vnde etiam taurus à Lycophrone vocatur Dionysius.} ⸿Te quoque mutatum) Neptuni varias describit transfigurationes, nam modo in iuuẽcum, modo in Enipeum fluuium, modo in arietem, modo in equum, modo in delphinem cõuersus fuisse narratur. ⸿Aeolia) Aeoli filia. Quæ vero hæc Aeolia virgo fuerit, non memini me me legisse.

ADDI.

{Apud Diodorum Siculum lib. v. in hunc modum legitur. Priscis tẽporibus cũ ex filiis Aeoli, qui fuit Hellenis ex Deucalione nati, cęteri quæ dicta sunt loca, habitarẽt, solus Mimas in Aeolide regnauit. Eius filius Hippotes ex Menalippe Aeolum genuit. Huius Arnen filiam Neptunus cognouit. Qua de re indignatus pater, Metapontio aduenæ, qui tum forte aduenerat, eo pacto Arnen dedit, vt is illam Metapontum abduceret. vbi postea duos filios peperit, Aeolũ & Boetũ, quorum Aeolus postea ad insulas Tyrrheni maris venit, easque de se Aeolias vocauit Boetus autem ad Aeolum maternum auum rediens, ab eo vt filius educatus fuit, patriamque ex nomine matris Arnen vocauit. Hæc ferè Diodorus. Quibus alii adiciunt Arnen cum Metapontum venisset, in stabulo inter boues enixam esse. eamque rem fabulæ locum dedisse, vt Neptunus tauri specie cum illa cõcubuisse diceretur. Eoque pertinet etiam, quod Varro libro secundo de re Rust. de tauro loquens ait. Præterea hũc scio esse, in quem Iuppiter potiss. se conuertit cum exportauit per mare è Phoenice amãs Europam, hunc esse qui filios Neptuni è Menalippa, seruauit, ne in stabulo infantes grex boũ obtereret. &c. Nisi quod hic Menalippam vocat, quam Diodorus, Arnen. Meminit fabulæ nonnihil & Strabo lib. vi. Cæterum, vt hoc quoque addamus, compressit Neptunus & Aeoli filiam Canacem, ex qua Triopes fuit natus, pater Erisichthonis, de quo infra libro. viii. dicetur.} Enippeus) fluuius est Thessaliæ Enipeus, in quem mutatus Neptunus Tyro Salmonei filiam circa fluuium spatiantem rapuit, ex eaq. suscepit Peliam & Neleũ, author Homerus Odyss. xiii. ⸿Cignis Aloidas) Neptunus in eundem fluuium conuersus Iplu mediam Aloi vxorem compressit, ex qua nati sunt Othus & Ephialtes, qui Aloide à poetis vocantur. Virg. in. vi. Hic & Aloidas geminos immania vidi Corpora, qui manibus magnum rescindere coelum Aggressi, superisque Iouem detrudere regnis.

ADDI.

{Atque ita quidem Regius distinguit hos versus. Lactãtius autem tres tantũ fabulas tribus hisce versibus attribuit. Menalippes, Iphimedias, & Bisaltidis. Quãquam de Iphimedia, sub specie Enipei compressa, alibi non ita clare legitur. Quare dubitari potest, vtrum hic Ouid. duas fabulas miscere atque confundere voluerit, Tyrus videlicet & Iphimedias, quẽadmodũ alibi Virg. Scyllarum Nisi & Phorci.}

Vide Racematiões Baptistæ Egnatii. cap. xi.

Aries Bisaltida fallis) Neptunus in arietem transfiguratus Bisaltidem vitiauit, de qua nil memini me alibi legisse.

ADDI.

{Apud Higynum capite. lxxxviii. ita ferè legitur. Theophane Bisaltidis filia formosissima virgo. Hanc cũ plures proci peterẽt, Neptunus sublatã transtulit in insulam Cromiusam. Quod cũ proci rescissent, comparata naue eodem contenderunt. Neptunus vt eos deciperet, Theophanen in ouem commutauit, sese in arietem, Cromienses autem ciues in pecora. Cum igitur proci venissent, neque hominem vllum inuenirent, pecora mactare coeperunt. Hoc cum Neptunus videret, procós in lupos conuertit. Ipse autem vt erat aries, cum Theophane concubuit, vnde natus est aries Chrysomallus, qui Phryxum in Colchos vexit.} ⸿Et te flaua comas) Neptunus in equum mutatus cum Cerere & Medusa concubuit. ⸿Frugum mitissima mater) periphrasis est Cereris, ex qua Neptunus Arionem equum & filiam sustulit.

Erigone Icari filia fuit.

ADDI.

{Cuius nomen effari non licebat, nisi apud eos qui sacris deæ initiati essent.} vt Pausanias narrat. Ceres nanque filiam quærens, vt Neptuni suum concubitum appetentis insidias fugeret, se in equã mutauit, ac vnà cum Onci equabus in pascua exibat. Quod cũ Neptunus resciuisset, in equũ & ipse cõuersus illã iniuit. Id vero cũ Dea sensisset, adeo indignata fertur, vt Erinnys ex eo fuerit cognominata. Nam ἐρινύειν Arcades irasci dicũt. ⸿Crinita colubris) pro crinibus colubros ac serpentes habens. ⸿Mater equi volucris) Medusa mater Pegasi equi alati.

ADDI.

{Hãc Neptunus in tẽplo Palladis cõspectam, eo quod forma cõspicua, & capillo esset specioso, cõpressit. Quáobrem postea Pallas irata, crines illius in angues conuertit, vt alibi dictũ est.} ⸿Sensit del. Me.) Melantho Deucalionis filia fuit (vt Lycophronis interpres scribit) quã Neptunus in Delphinũ cõuersus cognouit, ac filiũ nole Delphũ suscepit.

Melantho

ADDI.

{De Delpho tamen variant alii, qui illum Apollinis filium faciũt, vt Pausan & Hyginus.} ⸿Est il. agm. in. Phoe.) ⸿Apollo diuinitate priuatus propter interfectos Cyclopas Admeti regis Thessaliæ armenta pauisse fingitur. ⸿Vt mo a. p.) Apollo interdum in accipitrem, interdum in leonem se commutasse in Arachnes tela videbatur.

ADDI.

{Quanquam autem occasiones aut modi earum transformationum hic nulli ponuntur: Videtur tamen Ouidius non abs re istarum meminisse, certasque fabulas sub his quoque notasse. Sed has puto neque Regius, neque quisquam alius facile explicauerit, tanto eorum authorum, qui de his rebus scripsere, facto interitu.} ⸿Macareida Issen) Macarei filiam, quam Apollo in pastorali habitu vitiauit, vt hoc loco poeta narrat.

ADDI.

{Videtur autem Issa hæc fuisse Lesbia, Macarei filia, eius qui Iouis & Cyrenes fuit filius, insulam'que Lesbum, vt author est Diodorus libro sexto, tenuit, cuius filiæ & Mytilene & Methymna fuere. Ab Issa autem & oppidum Issa nomen accepit, author Stephanus.} ⸿Liber vt Erigonen.) Neque de hac fabula alibi certi aliquid extat. Sed tamen uidetur de ea Erigone hic intelligendum esse, quæ Icarii filia fuit, & postea inter sydera relata, ut ab Higyno dicitur. Nam & huius patri Icario uitis propagationem Bacchus dedit, ipsius puellæ mortem contra rusticos Atticos pestilentia ultus est.}

Bacchus in uuam. Saturnus in equum.

CVI

Vt Saturnus equo geminum Chirona crearit.
Vltima pars telæ tenui circundata limbo
Nexilibus flores hederis habet intertextos.
Non illud Pallas,non illud carpere liuor

ARG. FABVLAE SEQ.

Postquam Arachnes ordinata tela cum contumelia a dea pulsata esset,suspendio se affecit. Sed in vltimo casu propter studiū,quod a dea acceperat, in araneam versa est vt opere inutili nullum sui effectum capere posset.

Posset opus,doluit successu flaua uirago.
Et rupit pictas cœlestia crimina uestes.
Vtq; Cytoriaco radium de monte tenebat,
Ter, quater Idmoniæ frontem percussit Arachnes.
Nox tulit infelix,laqueo'q; annosa ligauit
Guttura pendentem Pallas miserata leuauit.
Atque ita.uiue quidē,pende tamen improba, dixit,
Lex'q; eadem pœnæ,ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi,seris'q; nepotibus esto.
Postea discedens succis *hecateidos herbæ
Sparsit,& extemplo tristi medicamine tactæ
Defluxere comæ cum quis & naris,& *aures.
Fit'q; caput minimum,toto'q; est corpore parua.
In latere exiles digiti pro cruribus hærent.
Cætera uenter habet,de quo tamen illa remittit
Stamen,& antiquas exercet aranea telas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Niobe Tantali filia ex Sipylo Lydiæ orta,ob insolentiam Apollinis ac Dianæ numen experta est. Nam ex Amphione septem filiis, totidemque virginibus *editis cum comitatu gauderet,& quodam tempore Manto Tiresiæ filia responso monuisset Thebanos,vt Latonæ & liberis eius per preces thura redderent,sola extitit,quæ sacrificio interesse noluerit,prædicans potentiorem se numine Deæ ac liberis eius esse. Itaque oratione hac instincta Latona questa est filiis,quod suarum ioruitatum non existerent vltores,confestim itaque Apollo & Diana tecti nubibus, vt præceperat genitrix, Thebas venerunt,ac Niobes filios cum in campo equis exercerentur, sagittis necauerunt. Quorum nomina hæc sunt. Ismenus, Sipylus, Phædimus, Tantalus, *Archenus, Damasiton, Ilioneus. Pater autem Amphion post necem filiorum ferro se interfecit. Nec sic tamen violentia desiit Niobes, quod Diana indigne tulit,ac virgines pari calamitate affecit, nouissime autem Niobe flens diriguit,turbineque ventorum in patriam Sipylum delata est,ossibusque in silicem* voluntate Apollinis & Dianæ.

Lydia tota fremit,Phrygiæ'q; per oppida facti
Rumor it,& magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognouerat illam.
Tunc cum Mæoniam uirgo,Sipylum'q; colebat.
Nec tamē admonita est pœna popularis Arachnes
Cedere cœlitibus,uerbis'q; minoribus uti.
Multa dabant animos.sed enim nec coniugis arces,
Nec genus amborum,magni'q; potentia regni
Sic placuere illi,quamuis ea cuncta placerent,
Vt sua progenies.& felicissima matrum
Dicta foret Niobe,si non sibi uisa fuisset.

RAPH. ¶VT Saturnus equo)Saturnus cum Phylira Oceani filia concumbens,veritus ne Opis vxoris aduentu deprehenderetur,in equum se commutauit,sicq; centaurum genuit Chi- *Arachne in araneā.*
ronem. Vnde Virg.lib Georg.iii. Talis & ipse iubam ceruice effudit equina Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum Pelion hinnitu fugiēs impleuit acuto. ¶Geminum Chi- *Chiron.*
rona)centaurum, qui ab anteriore parte homo à posteriore equus videbatur. ¶Tenui limbo) subtili fascia. Est enim limbus fascia vltimā vestis partem ambiens. Virgil. Sidoniam picto chlamydem circundata limbo. ¶Flaua virago) Pallas formosa. ¶Cœlestia crimina) Deorum flagitia. Hoc autem prætextu Pallas vestes illas merito dilacerasse videtur ¶De mōte Cy-
Cytorus. toriaco) Cytorus mons est Paphlagoniæ buxis abūdās, quāquā Cyteriaco corrupte ferè legatur. ¶Ter quater)sæpius ¶Idmoniæ)Idmonis filiæ.possessiuū enim pro patronymico est positum.
¶Lexq; eadem pœnæ)eadē inquit pœna etiā posteri tui afficiantur. ¶Dicta esto) sit
Hecate. statua. ¶Hecateidos herbæ) ab Hecate Medeæ matre inuentæ, quæ prima venenosas herbas inuenisse narratur illis'que Perseum patrem pe-
ADDI. remisse. {Intelligere autem videtur Aconitum, Nam id ab Hecate primum fuisse inuentum, ea videlicet, quæ Persæ filia fuit, mater Medeæ. Diodorus author est libro quinto, Id quod & Ruellius annotauit.

COELIO RHO.

¶HECATEN sanguinariam prorsus fœminam,scribit Diodorus aconitum cōperisse primum,sicq; Persam patrem peremisse: quo argumento putant eruditi,herbæ Hecateidos nomine aconitū Ouidio in Metamorphoseon libris præmonstratum.} ¶Tristi)noxio. ¶Exiles)tenues, subtiles. ¶Et antiquas exercet aranea telas) hoc est pristinas cōficit telas, quæ quidem & ipsæ araneæ dicūtur. Araneus vero masculini generis sempee de animalibus dicitur. Catullus in Furiū. Furi cui neq; seruus est, neque arca, Nec cimex,neq; araneus,neque ignis. Virgilius quoque in Culice diminutiuum protulit:

Atque vt Araneoli tenuem formauimus orsum.

ADDI. {Apud Zenodotum,vt quidem in cōment. Nicādri citatur, in hūc modum de Arachne traditur. Fuisse Arachnē & Phalāgem Atticos, illius hunc fratrem, ambos à Pallade edoctos, hunc videlicet ὁπλομαχίαν illam texendi artem. Sed quod nephando concubitu intee se coiissent, dijs iussos factos, & ob id in reptilia conuersos. Postremo à liberis suis etiā deuoratos.} ¶Lydia tota fre. hæc ideo à poeta inseruntur, vt commodius Niobes mutationem in saxum cum superiore fabula coniungat. Niobe nanque Tantali filia cum ex *Niobe.*
Amphione marito septem filios, ac totidem filias genuisset, se potius quàm Latonam venerandā esse contendebat, prohibebatq; neqs in suo regno Latonæ sacrificare auderet. Qua re indignata Latona Apollinem ac Dianam rogauit, ne se tanta iniuria affici paterentur. Sumptis igitur arcubus, & sagittis ad vnum omnes primum Niobes filios interemerunt, quod quidem Amphion cum ferre non posset, seipsum interfecit. Niobe vero morte filiorum indignata cum Diis maledixisset, & filias sagittis confectas vidit, & ipsa in saxum quod etiam nunc lachrymare videtur, fuit com-
mutata. {Niobes fabulam ex *ADDI.*
Græcis quidam aliter tradūt, nempe filiam fuisse Assaonis, vxorem Philotti. Et quia Latonam verbis in se concitarat, deam illius contumelias hoc modo vltam
esse. principio Philottū ma- *Aconitum*
ritum illius in venatione pe- *intelligit.*
riisse. Assaonem deinde amo- ** a.l. auris*
re filiæ accensum, vxorem *teste Pri-*
sibi illam postulasse. Quod *sciano lib.*
cum illa recusasset, filios ip- *sexto.*
sius ad conuiuium vocatos cremasse. Ob quam cladem Nioben seipsam de rupe præcipitasse, author Parthenius in Eroticis.} ¶Ante suos Niobe thalamos)ante suas
nuptias. Nam antequā Am- ** a.l. filia-*
phioni traderetur Niobe,in *bus.*
Phrygia & Lydia cum Tantalo patre, qui illic regnabat,habitauit, vbi facile A-
rachnem cognouit. ¶Mæo- **a.l. Al-*
niam) Lydiam, Mæonia ve- *phenor.*
ro dicta est à Mæone fluuio,qui per illam fluit. ¶Si- ** a.l. lapi-*
pylumq; cole) Sipylus vrbs *dem.*
est & mons Phrygiæ. Vn- *Sipylus.*
de Sipylenum marmor co- *Sipylenū*
gnominatur. ¶Popularis) *marmor.*
non plebeiæ, sed quæ de il- *Niobes*
lius populo fuerat ¶Mino- *oratio.*
ribus)humanioribus. ¶Multa dabant animos) multa inquit illam reddebant superbam. ¶Nec coniugis arces)
Amphion maritus Niobes *Amphion*
rex Thebarum fuit,cuius vrbis muros arces'que ædificasse fertur. Horatius:

Fertur & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere sono testudinis,& prece blanda
Ducere quò vellet.

¶Nec genus amborum) nam ab Ioue ambo ducebant genus. Amphion enim Iouis ex Antiopa filius fuisse dicitur. Niobes vero Iouis ipsius neptis cum Tantali filia fuerit.

Nam fata Tiresia uenturi præscia Manto
Per medias fuerat diuino concita motu
Vaticinata uias. Ismenides ite frequentes,
Et date Latonæ, Latonigenisq; duobus
Cum prece thura pia, lauroq; innectite crinem.
Ore meo Latona iubet. paretur. & omnes
Thebaides iussis sua tempora frondibus ornant.
Thuraq; dant sanctis, & uerba precantia flammis.
Ecce uenit comitum Niobe celeberrima turba
Vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro,
Et quantum ira sinit formosa mouensq; decoro
Cum capite immissos humerũ per utrũq; capillos,
Constitit, utq; oculos circũtulit alta superbos,
Quis furor auditos inquit præponere uisis
Cœlestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numẽ adhuc sine thure meũ est mihi Tantalus author
Cui licuit soli superorum tangere mensas.
Pleiadum soror est genitrix mea maximus Atlas
Est auus, æthereum qui fert ceruicibus axem.
Iuppiter alter auus socero quoq; glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiæ. me regia Cadmi
Sub domina est, fidibusq; mei commissa mariti
Mœnia cum populis à meq; uiroq; reguntur.
In quacunq; domus aduerti lumina partem,
Immensæ spectantur opes accedit eodem
Digna dea facies huc natas adice septem.
Et totidem iuuenes, & mox generosq; nurusq;,
Quærite nũc habeat quã nostra superbia causam?
Quoq; modo audetis genitam Titanida Cæo
Latonam præferre mihi? cui maxima quondam
Exiguam sedem pariture terra negauit?
Nec cœlo, nec humo, nec aqs Dea uestra recepta ẽ.
Exul erat mundi, donec miserata uagantem
Hospita tu terris erras, ego dixit in undis,
Instabilemq; locum Delos dedit. illa duorum
Facta parens. uteri pars hæc est septima nostri.
Sum felix. quis enim neget hoc? felixq; manebo.
Hoc quoque quis dubitat? tutam me copia fecit.
Maior sum, quàm cui possit fortuna nocere.
Multaq; ut eripiat, multo mihi plura relinquet.
Excessere metum mea iam bona. fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum,
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorũ.
Ite sacris propere sacris, laurumq; capillis
Ponite deponunt, & sacra infecta relinquunt.
Quodq; licet, tacito uenerantur murmure numen
Latonæ, turba quantum distabat ab orba,
Indignata Dea est, summoq; in uertice Cynthi
Talibus est dictis gemina cum prole locuta.

RAPH. Manto. Mantua. ŒNAM fata Tiresia Manto) Manto filia fuit Tiresiæ uatis paternæ artis peritissima, à qua Mantua vrbs fuit appellata. ⸢Ismenides) Thebanæ mulieres ab Ismeno fluuio dictæ. ⸢Date thura) sacrificate, & rogate. ⸢Latonige. duo.) Apollini & Dianæ ⸢Lauroq; inn. cri.) caput lauro coronate. ⸢Ore meo la. iu.) ac si diceret ore meo Latona loquitur hocq; vobis mandat. ⸢Spectabilis) spectatu digna propter vestes auro intextas. ⸢Vt que oculos circumtulit alta superbos) hypallage est poetæ familiaris. Superba enim oculos altos circumtulisse Niobe intelligẽda est. ⸢Alta) elata. ⸢Quis furor auditos) oratio indignatiõis plena Niobe decenter attribuitur, vt quæ adeo erat felicitate elata, vt se Latonæ auderet præferre. ⸢Auditos cœlestes) auditos deos. ⸢Visis) Diis quos quotidie videtis. Certior enim aure arbiter est oculus. nimium autem superbe se quoque Deam esse, ac maritum Deum Niobe ait. ⸢Numen adhuc sine thure meum est) & copula subaudiatur. ⸢Sine thure) sine cultu, sine sacrificio. ⸢Mihi Tãta. au.) pater, Niobe enim Tantali filia fuit. ⸢Cui lic. soli) cui ex hominibus soli concessum fuit epulis Deorum accũbere. ⸢Pleiadum so. est ge. mea) Niobes mater Taygeta fuit vna ex Pleiadibus Atlantis filiabus. ⸢Iuppiter alt. au.) Paternus. nam Tantalus Iouis fuit filius ex Plote. ⸢Socero quoque glo. illo.) Amphion enim filius fuit Iouis ex Antiopa. ⸢Fidibusq; mei commissa mariti.) Amphion tantũ musica valuisse narratur, & cithara, vt saxa illũ sequerentur, quibus omnium primus Thebas vnà cum Zetho fratre muniuit, vt Homerus quoque scribit. Pherecides vero etiam causam assignat, qua moti Amphion & Zethus muro Thebas cinxerint, Phlegyas enim hostes regnanti Cadmo timebant. Quod autem saxa Amphionis lyram sponte sint secuta: narrat etiam Antimenidas, ac lyram Amphyoni à musis dono datam, Dioscorides ab Apolline, Pherecydes à musis traditã fuisse ait. ⸢Cõmissa) composita, constructa. ⸢Aduerti.) conuerti. ⸢Accedit eodem.) ad idem adiungitur. ⸢Genitam Tita. Cæo) Latona filia fuit Cæi gigantis, quæ à Ioue compressa Apollinem simul & Dianam concepit, quod quidem adeo ægre tulisse Iuno dicitur, vt Pythonem immiserit serpentem, qui eam per totum terrarum orbem insectaretur, nec vsquam parere permitteret. Fugiens igitur Latona ab Asterie sorore (quæ & ipsa à Ioue amata primum in Ortygiam, hoc est in cothurnicem, deinde in scopulum mobile, atque instabilem fuit conuersa) suscepta, statim Apollinem simul & Dianam peperit, qui & Pythonem serpentem sagittis confixerunt, & insulam in qua nati erant, immobilem reddiderunt, quæ quidem postea Delos fuit appellata, quod cum diu sub aquis latuisset, tandẽ apparuisset, seq; ostendisset. Δῆλος nanque manifestus interpretatur. ⸢Titanida) neptem Titanum, à quibus gigantes originem traxere. ⸢Maxima quondam Exiguam) antitheton, hoc est contrarium. Maxima enim exiguæ opponitur. Ira autem Iunonis nusquam in tota terra locum inuenit Latona, vbi parere posset. ⸢Nec cæ.) in nullo elemẽtorum Latona locum inuenit, vbi parere posset. ⸢Dea vest.) cum quodam contemptu hæc à Niobe dicuntur. ⸢Exul erat mundi) à toto exulabat mundo. ⸢Instabilem que locum Delos dedit) Delos (vt dixi) quæ & Ortygia fuit appellata, idcirco instabilis fuisse dicitur, quod crebro terræmotibus quateretur, donec oraculo admoniti illic cadauera desierunt sepelire. Delos. ⸢Ite sacris) discedite à sacris execrandis, vt Virgilius: Auri sacra fames.
ADD I. {Dubitari tamen potest, vtrum affectus causa verbum sacris repetitum sit eadem significatione. Deinde & illud quæri posset, vtrum poeta propere à, vel, procul à sacris scripserit. Est enim durior hæc aphæresis, vt Ite, simpliciter pro Abite, accipiamus.} ⸢Infecta) non facta, non finita. ⸢Quodq; licet) quod possunt etiam Niobe prohibente. ⸢Turba quantum dist. ab or.) Latona inqt tã est indignata, q̃ ipsa Niobe propter liberorũ multitudinẽ ab orbitate aberat. per quod significatur vehementer indignatã fuisse. ADD I. {Vel potius, quàm ipsa, hoc est, Latona, ab orbitate aberat, id enim maxime Dea indignabat, quòd à Niobe, perinde vt minus fœcunda contemneretur. Quare & infra subiicit. Et me, quod in ipsam recidat, orbam dixit. &c.} ⸢Ab orba) à muliere liberis carente. Orbus enim dicitur aliqua re chara priuatus. Vnde & oculis & filiis priuati, orbi vocantur. ⸢Turba) multitudine liberorum. ⸢Summoque in vertice) in alto cacumine. ⸢Cynthi) Cynthus mons est Deli. vnde & Apollo Cynthius, & Diana Cynthia vocantur. Cythus.

ŒEN

En ego uestra parens,uobis animosa creatis,
Et nisi Iunoni nulli cessura Dearum,
An Dea sim *dubitor,perq; omnia secula cultis
Arceor,o nati nisi uos succurritis,aris.
Nec dolor hic *solus,diro conuicia facto
Tantalis adiecit,uos'q; est postponere natis
Ausa suis,& me,quod in ip'am recidat,orbam
Dixit,& exhibuit linguam scelerata paternam.
Adiectura preces erat his Latona relatis,
Desine Phœbus ait.pœnæ mora,longa querela est.
Dixit idem Phœbe.celeri'q; per aera lapsu
Contigerant tecti Cadmeida nubibus arcem.
Planus erat,late'q; patens prope mœnia campus
Assiduis pulsatus equis,ubi turba rotarum,
Dura'q; mollierat subiectas ungula glebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos,tyrio'q; rubentia succo
Terga premunt.auro grauidis moderantur habenis.
E quibus Ismenos,qui matri sarcina quondam
Prima suæ fuerat,dum certum flectit in orbem
Quadrupedis cursum,spumantia'q; ora coercet.
Hei mihi conclamat,medio'q; in pectore fixa
Tela gerit,frænis'q; manu moriente remissis
In latus a dextro paulatim defluit harmo.
Proximus audito sonitu per inane pharetræ
Fræna dabat Sipylus,ueluti cum præscius imbres
Nube fugit uisa,pendentia'q; undique rector
Carbasa deducit,ne qua leuis effluat aura.
Fræna tamen dantem non euitabile telum
Consequitur,summa'q; tremens ceruice sagitta
Hæsit,& extabat nudum de gutture ferrum,
Ille ut erat pronus per crura admissa,iubas'q;
Voluitur,& calido tellurem sanguine fœdat.
Phædimus infelix,& auiti nominis hæres
Tantalus.ut solito finem imposuere labori,
Transierant ad opus nitidæ iuuenile palæstræ,
Et iam contulerant arcto luctantia nexu
Pectora pectoribus,cum tento concita neruo,
Sicut erant iuncti.traiecit utrunq; sagitta.
Ingemuere simul simul incuruata dolore
Membra solo posuere.simul suprema iacentes
Lumina uersarunt.animam simul exhalarunt.
Aspicit Alphenor,laniata'q; pectora plangens
Eiulat,ut gelidos complexibus alleuet artus,
In'q; pio cadit officio.nam Delius illi
Intima fatifero rupit præcordia ferro.
Quod simul eductū est,pars est pulmonis in hamis
Eruta,cum'q; anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona uulnus
Afficit.ictus erat qua crus esse incipit,& qua

RAPH. ¶EN ego vestra parens) hac oratione Latona Apollinē simul & Dianam incendit ad vlciscendam iniuriam à Niobe acceptam. En autem particula est affectus & indignationis plena. ¶ Animosa) magnanima, ac superba. ¶ An dea sim dubitor) licentia poetica dubitor in passiua, & voce & significatione poeta finxit, cū dubito verbum sit absolutum. ¶ Cultis aris) exornatis altarib⁹. ¶ Cõuicia.) cõtumelias. ¶ Tãtalis) Tantali filia. cū quodā autē cõtēptu Tãtalida Niobē Latona appellat ac si diceret filia Tãtali, q pp impietatē in Deos detrusus ad īferos maximis afficit pœnis. ¶ Orbā dixit) carētem filiis vocauit. Hoc autem Niobe nō dixit, sed duos tantū illam liberos peperisse, id quod ægerrime Latona tulerat, & ideo crimen amplificat.

ADDI. {Corrigunt autē quidā hūc locum, quasi in verbo Recidat, syllabarū quantitas nō cõstet legūtq;, p Recidat, Decidat. Sed ego pace illorū, nihil video cur versus hic īmutandus sit. Nā & apud Lucretiū idē verbū, eodē modo pria longa legit vt lib. i. At neq; recidere ī nihilū res posse, neq; aūt Crescere de nihilo &c. Sic eni habet vet⁹ lectio & syncera. Nā & Reduco, & Reficio, & Relatus apud eūdē poetā re, lõga alibi ponuntur. Deinde etiā si pro Recidat. Decidat legatur, & proprietati orationis, & elegātiæ, multum detrahetur. Quanquam siquis pro Recidat, Recidet, cc duplice, scribendum oino contendat, non multum equidē repugnauerim, quando idē & in Lucretianis, quę modo citaui, quidā fecerunt. Et nō multum puto, refert, Ectasin hic, an Diplasiasmum fieri dicamus.} ¶ Pœnæ mora lõga querela est) pœna inquit in longū protrahitur istis querimoniis. ¶ Linguā paternam) linguam inquit Tãtali patris præ se tulit, qui Deorum arcana vulgauit.

ADDI. {Postquam illorum epulis adhibitus fuisset.} ¶ Adiectura preces: cum hæc inquit Latona retulisset, preces adiectura erat. ¶ Phœbe) Diana, quæ eadem esse cum Luna dicitur. ¶ Cadmeida arcam) Thebanā arcem à Cadmo extructā.

Cadmeis Bœotia. Cadmeis autē non solū arx Thebanæ vocatur, sed interdū pro tota Bœotia accipit, vt Thucydides narrat. ¶ Planus erat) topographia, hoc est loci descriptio, ī quo Niobes filii & equos agitare, & se cõsueuerãt exercere. ¶ Assiduis eqs) assiduo equorū cursu. ¶ Mollierat) in puluerē resoluerat. ¶ Tyrio succo) Purpura Tyria. significat aūt ephippia purpurea fuisse. ¶ Auro grauidis) grauibus auro & ornatis, atq; auratis. ¶ E qbus Ismenos) maximus natorū Amphionis & Niobes Ismeneos fuit, ab Ismeno Bœotiæ fluuio, appellatus.

Ismenos Niobes filiorū nex. ¶ Prima sarcina) primū vteri onus. Nā primogenit⁹ erat. ¶ Quadrupedis) equi. ¶ Defluit) decidit. ¶ Per inane.) per aerem.

Sipylus. ¶ Sipylus) à Sipylo vrbe cognominatus, cum sagittæ stridorē audisset, fugere cœpit, cæterū Apollinis sagittā vitare non potuit. ¶ Fræna dabat) equum currere permittebat. ¶ Præscius) præcognoscens futurā tempestatem. ¶ Sūma ceruice) in colli summitate. ¶ Extabat) eminebat, extra stabat, per quod significat collum sagitta fuisse transfixum. ¶ Per crura admissa) propinqua, iuncta, astricta.

*a.l.dubito. *a.l.prim⁹

ADDI. {Vel etiā in cursum incitata, vt alibi quoq;.} ¶ Fœdat) maculat, inficit, deturpat. ¶ Solito labori) consuetæ equorū agitatiōi. ¶ Nitidæ palæstræ) splēdidæ, ppter oleū, quo se luctaturi perungebant.

Palæstra. Palæstra autem latine dicitur lucta. dicta est autem à Palæstra filia Pandoci in triuio habitantis, omnes'que aduenientes interficientis, quem quidem Mercurius cum ad ipsum venisset, interemit admonitus à Palæstra. Vnde & hospitium habitacula Pandoceia vocant. Alii palæstram deducunt ἀπὸ τῆς πάλης, hoc est à puluere quo luctatorum corpora perfundebantur. Alii ἀπὸ τοῦ παλαίειν, hoc est à venando & obseruãdo aliquam partem corporis aduersarii. qua ipsum euertere ac in terrā deiicere possit. ¶ Et iam contulerant) iam inquit luctari cœperant. ¶ Arcto nexu: stricto amplexui. ¶ Concita) sagitta emissa, impulsa. ¶ Traiecit) transfixit. ¶ Lumina versarunt) oculos voluerūt, vt solent morientes. ¶ Et exhalarunt) expirauerunt. Spōdeus autem in quinto loco positus moram animæ à corpore inuito abeuntis significat. ¶ Laniata'que pectora plangens) hoc est lanians & percutiens pectora sua ob mortem fratrum. ¶ Alleuet) extollat. ¶ Præcordia) intestina, quæ cordi prætenduntur. ¶ In hamis) inhamato spiculo. ¶ Fatifero) mortifero. ¶ Cumq; anima) eorum videtur hoc loco poeta sequi opinionem: qui sanguinem animæ sedem esse aiūt. ¶ Intõsum Damasichthona) comatum. ¶ Afficit) conficit, iterficit. ¶ Ictus erat qua crus esse incipit) significat illius genu fuisse percussum. Nam à genu crus incipit, protenditur enim crus à genu vsque ad talos ex tibia & sura constans, inde crusculum fit diminutiuum.

Mollia nodoſus facit internodia poples.
Dumq; manu tentat trahere exitiabile telum,
Altera per iugulum pennis tenus acta ſagitta eſt.
Expulit hanc ſanguis, ſeq; eiaculatus in altum
Emicat,& longe terebrata proſilit aura
Vltimus Ilioneus non profectura precando
Brachia ſuſtulerat. Dii'q; o' communiter omnes
Dixerat,ignarus non omnes eſſe rogandos,
Parcite motus erat,cum iam reuocabile telum
Non fuit arcitenens. minimo tamen occidit ille
Vulnere,non alte percuſſo corde ſagitta.
Fama mali,Populi'q; dolor,lachrymæ'q; ſuorum
Tam ſubitæ matrem certam fecere ruinæ.
Mirantem potuiſſe,iraſcentem'q; quod auſi
Hoc eſſent ſuperi. quod tantum iuris haberent.
Nam pater Amphion ferro per pectus adacto
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu quantum hæc Niobe Niobe diſtabat ab illa,
Quæ modo Latois populum ſummouerat aris,
Et mediam tulerat greſſus reſupina per urbem
Inuidioſa ſuis. at nunc miſeranda uel hoſti
Corporibus gelidis incumbit,& ordine nullo
Oſcula diſpenſat natos ſuprema per omnes.
A' quibus ad cœlum liuentia brachia tollens,
Paſcere crudelis noſtro Latona dolore,
Paſcere ait,ſatia'q; meo tua pectora luctu,
Cor'q; ferum ſatia,dixit. per funera ſeptem
Efferor. exulta,uictrix'q; inimica triumpha.
Cur autem uictrix? miſeræ mihi plura ſuperſunt,
Quà'm tibi felici. poſt tot quoq; funera uinco.
Dixerat,& ſonuit contento neruus ab arcu.
Qui præter Nioben unam,conterruit omnes.
Illa malo eſt audax. ſtabant cum ueſtibus atris
Ante toros fratrum demiſſo crine ſorores.
E' quibus una trahens hærentia uiſcera tela,
Impoſito fratri moribunda relanguit ore.
Altera ſolari miſeram conata parentem
Conticuit ſubito,duplicata'q; uulnere cæco eſt,
Ora'q; compreſſit,niſi poſtquam ſpiritus ibat.
Hæc fruſtra fugiens collabitur. illa ſorori
Immoritur. latet hæc,illam trepidare uideres.
Sex'q; datis leto,diuerſa'q; uulnera paſſis,
Vltima reſtabat,quam toto corpore mater,
Tota ueſte tegens unam,minimam'q; relinque
De multis,minimam poſco clamauit,& unam
Dum'q; rogat,pro qua rogat,occidit orba reſedit
Exanimes inter natos,natas'q;,uirum'q;,
Diriguit'q; malis. nullos mouet aura capillos.
In uultu color eſt ſine ſanguine. lumina mœſtis
Stant immota genis. nihil eſt in imagine uiuum.
Ipſa quoq; interius cum duro lingua palato
Congelat,& uenæ deſiſtunt poſſe moueri.
Nec flecti ceruix,nec brachia reddere geſtus,
Nec pes ire poteſt. intra quoq; uiſcera ſaxum eſt.
Flet tamen,& ualidi circundata turbine uenti
In patriam rapta eſt,ubi fixa cacumine montis

RAPH. ¶INTERNODIA poples)internodium ſpatium dicitur inter duos nodos ſitum. Poples autem poſterior genu pars eſt. Quem quidem idcirco nodoſum vocat poeta. quod totū genu ex oſſibus & neruis conſtat. ¶Tentat)conatur. ¶Trahere)extrahere. ¶Exitiabile)peſtiferum: quod etiā exitiale dicitur. ¶Pennis tenus) vſq; ad pennas. Tenus autē poſtponitur quidem, ac ferè ſi plurali numero cōiungitur, cum genitiuo copulatur, vt Virg. Et crurum tenus à mento palearia pendent. Cū ſingulari autē iūcta ablatiuū expoſcit, vt Capulo tenus abdidit enſem. ¶Terebrata aura)perforato aere. ¶Ignarus nō oēs eſſe rogandos)ſola nanq; Latona cum Apolline & Diana placanda erat. ¶Motus erat arcite) Apollo inquit precibus Ilionei vltimi Niobes filii mot⁹ eſt, verum tam ſagittā miſerat irreuocabilem. ¶Certā fecere) admonuere, quod in ſoluta oratione certiorē facere dicimus. ¶Mirātē potuiſſe)Deos ſubintelligamus tot filios ſuos interficere. ¶Tantū iuris)tantum poteſtatis. ¶Adacto ferro) impulſo gladio. Amphion enim de filiorum morte certior factus doloris impatiēs ſeipſum interfecit. ¶Cum luce)cum vita. ¶Heu quātū Niobe)miſeretur poeta Niobes, quæ pauloante ſuperbiſſima, nūc abiectiſſima filiorū morte videtur eſſe facta. ¶Diſtab.) differebat. ¶Latois aris)à Latonæ altaribus. Nam Latous à Græco nolatiuo λατώ deriuat. ¶Reſupina)ſuperba,elata. ¶Inuidioſa)in ſe inuidiā concitās. ¶Vel hoſti) etiā inimicis, nō ſolum amicis. Quod quidē maxime eſt miſerandū, vnde prouerbium in eos qui maxima patiuntur mala à Græcis vſurpatur νιόβης πάθη, hoc eſt Niobes paſſiones. ¶Gelidis) mortuis. ¶Liuētia)pallētia, nigricātia propter percuſſiones. ¶Paſcere crudelis)Niobe morte filiorum in furorē acta Latonę inuidiā facit. Eſt autē repetitio euſdem verbi maxime indignantibus conueniēs. ¶Cor ferum)cor crudele. ¶Efferor)ad ſepulturā feror. Videbatur enī ſibi Niobe vnà cum filiis efferri. ¶Victrixq;)voti cōpos. Hinc autē ſtulta Niobes ſupbia colligitur, quæ ne filiorū quidē morte in Deos maledicta laxare deſinat. ¶Miſeræ felici) antitheton elegantē maxime reddēs orationē. Hæc autem idcirco Niobe furioſa iactat, quod ſeptem ei filiæ ſupererant. ¶Atris)pullis,nigris. ¶Ante toros) ante lectulos fratrum, in quibus erant compoſiti, vt efferrentur. ¶Demiſſo crine) diſſolutis capillis, vt fieri in luctu ſolet. ¶Viſcere) in viſceribus. ¶Impoſito ore fratri)ſignificat eā inter oſculandum fratrē periiſſe. ¶Duplicata)incuruata. ¶Vulnere cæco)occulto, quod nō apparebat. ¶Oraq; cōpreſſit) os clauſit. ¶Niſi poſtquam ſpiritus ibat) hoc eſt niſi dū ſpiritum emittebat, tūc enim os non cōpreſſerat, ſed apertum tenebat. ¶Illa ſorori immoritur) inhærens ſubaudiatur. ¶Sexq; datis leto)ſex interfectis. ¶Occidit) mortua eſt ea pro qua rogat. ¶Orba reſedit)filiis omnibus priuata, id quod ipſa pauloante obiecerat Latonæ. ¶Exanimes inter natos) inter filios mortuos. ¶Diriguit) rigida ac dura eſt facta. ¶Malis)infortuniis ac liberorum acerbiſſima morte. ¶Nullos mouet aura capillos) iam enim in ſaxum fuerat commutata. ¶Mœſtis genis)genę & mœroris & lætitiæ ſunt indices. ¶Congelat) frigida & dura fit. ¶Et venæ deſiſtunt poſſe moueri) poſſe palpitare deſinunt. Carebant enim pulſu. Venæ autem pro arteriis poſitæ videntur. Sunt enim arterię conceptacula ſpiritus vt venæ ſanguinis. ¶Ceruix) collū per ſynecdochen. Eſt enim ceruix pars colli poſterior. ¶Intra quoque viſcera ſaxum eſt) etiam inteſtina, inquit, ſaxea fuerunt effecta. Hoc autem idcirco fictum eſt, quod in liberorum ſepulchro Niobe ſibi lapideam ſtatuam erexiſſe narratur. Niobe in marmor. {Vel etiam, quod in Sipylo monte rupes eſt, quæ propius quidem aſtanti, nihil aliud quàm rupes apparet, neque lugentis formam præ ſe ferens, neque etiam hominis. à longe autem aſpicienti, lugenti ac lachrymis emittenti ſimilis videtur. vt Pauſanias in Attic. tradit.} ADDI. ¶Flet tamen) quāuis Niobe in ſaxum fuerit transformata, flere tamen videtur. ¶Turbine va. ven.) impetu vehementis venti. Eſt enim turbo ventus cum fragore violentus proxima quæque proſternens. ¶In patriam ra. eſt) hoc eſt Sipylum delata eſt vbi etiam nunc flere videtur, quod idcirco fingitur, quia Sipylenum marmor ſudare perhibetur. Sipylenū marmor

¶LIQVITVR)

Liquitur, & lachrymis etiã nunc marmora manãt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Latona Cei filia, cum Iunonis ira ob adulterium è Ioue conceptos Apollinẽm & Dianam parere non posset, & nulla eam errantem regio reciperet, nouissime venit in Lyciam, & cum ex ardore æstus ac longitudine viæ sitim sedare vellet, ab iis quæ vluam & iuncum secundum lacum legebant, prohibita est propius accedere. Quamobrem accensa ira digrediens petiit a Diis, vt accolæ nunquam stagno carerent, audiit itaque precibus eius Iuppiter agricolas in speciem ranarum transfigurauit.

Tunc uero cuncti manifestam numinis iram
Fœmina, uirq́; timent, cultuq́; impensius omnes
Magna gemelliparæ uenerantur numina Diuæ.
Vtq́; fit a facto propiore priora renarrant.
E quibus unus ait. Lyciæ quoq́; fertilis agris
Non impune Deam ueteres spreuere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate uirorum,
Mira tamen uidi præsens stagnumq́; locumq́;
Prodigio notum. nam me iam grandior æuo
Impatiensq́; uiæ genitor deducere lectos
Iusserat inde boues, gentisq́; illius eunti
Ipse ducem dederat, cum quo dum pascua lustro,
Ecce lacu medio sacrorum nigra fauilla
Ara uetus stabat tremulis circundata cannis.
Restitit, & paruo faueas mihi murmure dixit
Dux meus, & simili faueas mihi murmure dixi.
Naiadum, Fauni'ne foret tamen ara rogabam,
Indigenæ'ue Dei cum talia rettulit hospes.
Non hac o iuuenis mo tanum numen in ara est.
Illa suam uocat hanc, cui quondam regia coniux
Orbem interdixit, quam uix erratica Delos
Errantem accepit tunc, cum leuis insula nabat.
Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ, *

RAPH ❡LIQVITVR) liquescit. ❡Manant la.) emittunt lachrymas. ❡Tunc ve.) cum narraturus poeta quo modo Latona à quibusdam Lyciæ rusticis bibere prohibita eos in ranas verterit, more suo quædam interserit, quibus commodius fabulæ iungantur. ❡Gemelliparæ Diuæ) Latonæ, quæ gemellos peperit, Apollinem & Dianam. ❡Vtq́; fit) ac quemadmodum fieri solet. ❡Renarrant) commemorant Thebani. ❡Lyciæ quoque fertilis agris) Latona cum Apollinem, Dianamq́; peperisset, iram Iunonis fugiens in Lyciam vsque vnà cum infantibus peruenit, vbi fessa, sitiq́; confecta cum bibere è quodã lacu vellet, à rusticis quibusdam pedibus aquã proculcantibus prohibita fuit: qua iniuria Dea indignata eos omnes in ranas conuertit. Lycia. Lycia autem est Asiæ regio finitima Lydiæ. ❡Spreuere) contempserunt. ❡Non impu.) non sine supplicio, sed cũ maxima pœna. Nam in ranas omnes fuerunt conuersi. ❡Ignobilitate vi) rustici nanque erant vilissimi.

❡Prodigio) miraculo. ❡Notum nobilem. ❡Impatiens viæ) qui viæ laborem propter senectutem ferre nõ poterat. ❡Lectos) electos, egregios. ❡Ducem gen. illius) ducem Lycium ❡Lustro) circumeo ad eligendos boues. ❡Sacrorum fauilla) sacrificiorum cinere. ❡Stabat) erecta erat. ❡Restitit.) substitit. Ex priscorum autem consuetudine nos quoq́; sacella prætereuntes Deos rogamus, vt nobis sint adiumento. ❡Naiadum, Fauni ne foret) merito dubitat & rogat cuiusnam Dei sit ara, quia est peregrinus. Naiades. Naiades autem (vt diximus) nymphæ sunt fontium, vt ait Hesiodus παρὰ τὸ νάω, quod est fluo, quod in fluentis habitent. Faunus. Faunus vero Deus est syluestris, qui Pan græce dicitur, Mercurii ex Penelope (vt alii scribunt) filius, vt vero Duris Samius, procorum omnium, vnde & Pana fuisse appellatum. Quidam Cœli & Terræ filium fuisse contendũt. ❡Indigenæ'ue Dei) qui non aliunde venerit, sed ibi ortus sit, vbi colitur. vt homines indigenæ vocãtur, qui non aliunde venerunt, sed in ipsis locis, quæ habitant, originem habuerunt, quos Græci autochthonas appellant. ❡Rettulit) respondit ❡Montanum numen) qualis est Faunus. ❡Regia coniux) Iuno regis Deorum, hominumq́; vxor. Nam Iuno (vt diximus) cum resciuisset Latonam ex Ioue concepisse illam per totum terrarum orbem exagitauit, sic vt nusquam consistere posset. ❡Orbem interdixit) cum interdico verbum datiuo & ablatiuo iungatur, orbe mihi legendum videtur. non orbem, vt est ferè in exemplaribus deprauatum. Vt enim aqua & igni interdixisse alicui populum Romanum dicimus, sic orbe Iunonem Latonæ interdixisse poeta eleganter dixit. ADDI. {Sed nihil opus erat ista curiositate. Nam & Liuius dixit libro trigesimoquarto, fœminis vsum purpuræ interdicemus. Et Suetonius in Domitio, Interdixit histrionibus scenam.} ❡Erratica Delos) quam errare instabilemq́; esse idcirco poetæ finxerunt, quia crebro terræmotu vexabatur, donec ex oraculo Apollinis (vt scripsi) desierũt illic cadauera sepelire. ❡Leui) causa est, idcirco enim nabat, quia leuis erant. ❡Nabat) fluitabat. Nare enim proprie dicuntur animata, fluitare inanimata. ❡Cum pall. arb.) cum oliua. Significat autem illam & palmæ & oliuæ innixam peperisse. ADDI. {Hinc & Catullus in carmine Seculari, dixit Latona maximi. ❡Magna progenies Iouis. ❡Quam mater prope Deliam Deposuit oliuam. Cuius sententiæ etiam accedit comment. Homerus Iliad. ω cuius verba hæc sunt: Ζῶς δὲ ἐρασθεὶς Λητοῦς τῆς Κοίου θυγατρός, ἔγκυον αὐτὴν ἐποίησεν. ἥτις δι' ἐκπεμπταῖον χρόνον, διαγινομένων ὑπήρετο δὲ θαλάσσης πρὸς Ἀστερίαν τὴν νῆσον μίαν οὖσαν τῶν Κυκλάδων. Ἐκεῖ τε δὲ ἐλαίας, ἢ ἐς ἀμφὶν δύο φυτῶν, ἐλαίας καὶ φοίνικος, διδύμους ἀπεκύησε παῖδας, Ἀρτεμίν καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ τὴν νῆσον ἐκάλεσε Δῆλον, ὅτι ἐξ ἀδήλου φανερὸς ἐγένετο. Quæ eo hic adieci, quòd ab aliis de arboribus hisce variatur, plerisq́; dicentibus laurum & palmã fuisse, quibus Latona innixa pepererit. De qua re & Codrus annotauit, in primo sermonum.}

COEL. RHOD.

❡Propterea fuere, qui ita arbitrarentur, In certaminibus sacris varias quidem singillatim coronas dari, vniuersim tamen ex palma solenni quodam more consecrari, vna ea de causa. Etiam si ab foliorum æquabili ordine, institutum opinẽtur alii, ceu certatim cooriantur, & quodãmodo simul currant quadam contentionis imagine, idq́; tacito naturæ consensu. Nam & victoriam Græci inde dici putant νίκην παρὰ τὸ μὴ εἴκειν, à non cedendo. Alii vero, quod sit palma inter arbores cunctas macrobia maximè, id est longioris æui, sicuti Nicephororum, sic enim victores dicũt, gloriam addecet esse perpetuam, nec vnquam consenescere. * De Deliaca palma. vide Pli. li. xvii. cap. xliiii. Quod de palmæ vita diximus, Orphicum illud videtur comprobare, ζῶον δ' ἴσον ἀειφοίνικι φοίνικι ἔρνεσι, animal æquale longicomis palmæ ramis. Epitheta porrò illa ἐμπεδόφυλλον, καὶ ἀείφυλλος, quæ firmiter, ac perpetuo virentem foliis signant, huic congruere vel maximè. Inter cæteras nanque arbores nullam planè videmus eadem custodientem folia, sed decussis prioribus, succrescunt alia. At palma nil, inquiunt, abiicit, & proinde constanter cognominari ἀείφυλλος potest. In rebus porrò Atticis adnotatum legimus, Theseum in Delo primum posito certamine, ab sacra palma ramum auulsisse, qui & Spadix inde sit dictus. Neque item in hac palmæ mentione illud prætereundum, in Babyloniorum literis compertum, esse palmæ arboris trecentas & sexaginta vtilitates. Nec omittenda priscæ vanitatis superstitio, quia sit balanorum nucleus non modi vnius, aliis enim longior, his mollior, illis durior, quibusdam etiam osseus lunatusq́, hunc potissimum quadam religione politum dente contra fascinantes arbitrabantur pollere. Quum vero lunatum dicimus, curuatum arcualem'que intelligimus, cuiusmodi in luna à coitu conuisitur schema. Cur autem ea maxime figura expeteretur, luxuriantis fuerit onf quærere. ac superstitionis potius quam eruditionis: nisi quòd in libro de Iside Plutarchus author est, quia Solem appetat semper Luna, & persequatur: inde argumen-

Edidit inuita geminos Latona nouerca.
Hinc quoq; Iunonem fugisse puerpera fertur,
Inq; suo portasse sinu duo numina natos,
Iamq; Chimæriferæ, cum Sol grauis ureret arua,
Finibus in Lyciæ, longo Dea fessa labore
Sydereo siccata sitim collegit ab æstu,
Vberaq; ebiberant auidi lactentia nati.
Forte lacum mediocris aquæ prospexit in imis
Vallibus. agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum iuncis, gratamq; paludibus uluam,
Accessit, positoq; genu Titania terram
Pressit, ut hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba uetat. Dea sic affata uetantes.
Quid prohibetis aquas? usus cōis aquarum est.
Nec solem proprium natura, nec aera fecit,
Nec tenues undas ad publica munera ueni.
Quæ tamen, ut detis, supplex peto. nō ego nostros
Abluere hic artus, lassataq; membra parabam,
Sed releuare sitim. caret os humore loquentis,
Et fauces arent, uixq; est uia uocis in illis.
Haustus aquæ mihi nectar erit. uitamq; fatebor
Accepisse. simul uitam dederitis in undis.
Hi quoq; uos moueant, qui nostro brachia tendūt
Parua sinu, & casu tendebant brachia nati.
Quem non blāda Deæ potuissent uerba mouere?
Hi tamen orantem perstant prohibere minasq;
Ni procul abscedat, conuiciaq; insuper addunt.
Nec satis est, ipsos etiam pedibusq;, manuq;,
Turbauere lacus, imoq; e gurgite mollem
Huc, illuc limum saltu mouere maligno.
Distulit ira sitim, neq; enim iam filia Cæi
Supplicat indignis, nec dicere sustinet ultra
Verba minora Dea, tollensq; ad sydera palmas,
Aeternum stagno (dixit) uiuatis in isto
Eueniunt optata Deæ, iuuat esse sub undis,
Et modo tota caua summergere membra palude.
Nunc proferre caput, summo modo gurgite nare
Sæpe super ripam stagni consistere, sæpe
In gelidos resilire lacus, sed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas pulsoq; pudore
Quāuis sint sub aqua, sub aqua maledicere tentāt.
Vox quoq; iam rauca est, inflataq; colla tumescūt,
Ipsaq; dilatant patulos conuicia rictus,
Terga caput tangunt, colla intercepta uidentur,
Spina uiret, uenter pars maxima corporis, albet,
Limosoq; nouæ saliunt in gurgite ranæ.

ro eo ab amatoribus aduocari lunam. Et amatoria ab Iside dispensari, Eudoxus scribit: quæ non alia omnino fit, quam luna. Scribit tamen Pindarus: Ex amantibus soli quidem viros vota cōcipere, lunæ autē fœminas. Quod inde Hippolito apud Euripidem facit Phædra, & in Pharmaceutria significat Theocritus. Rationem aucupantur nōnulli, quoniā amori furtiuo cōgrua sit nox: proinde Menander ὦ νύξ, σοὶ γὰρ δῆ πλεῖστον ἀφροδίτης. Vel qd amatoriæ affectioni obnoxia quandoq; fuerit luna, vel qa sicuti amor δυσπυρῶ ἐστίν. Inuenio in monumentis. & Plutarchi in primis in Pelopida, Fuisse in Bœotia montē cognomēto Delum. Nā Stephanus in Tanagra, regionis eiusdem fuisse vrbē paruā nomine Deliū scribit. Apud montem erat Apollinis templum, post templum duo mirabili suauitate fontes, copia aquarum ac frigiditate insignes: alterum φοίνικα, idest palmam vocāt: reliquū oleam, sicuti cōmeminit in libro Cur oracula defecerint, Plutarchus idem. Vbi & natum Apollinem narrant. Ad quod respexisse Catullū voluit, eo versu de Diana sic canētem, Quam mater propè Deliam Deposuit oliuam. Quāquā & de arbore posse intelligi, author Ouidius est Metamor. vi. Aduertēda vero Plutarchi interpretum inscitia ex Pelopidæ vita: Fontium, inquit Plutarchus, alteram palmam, oleam alterū, nunc quoq; nominamus: nō quod inter plantas duas peperit dea, sed in fluenti duplicis meditullio, idest τῶν ῥείθρων. At interpres, Sed quia fluuium dea peperit, quoniā Græci ferè codices ῥεῖθρον præferunt accusandi casu.

RAPH. ℂEDIDIt) emisit, peperit. ⁋ Inuita nouerca) contra voluntatē Iunonis, quæ nouerca esse videbatur Apollinis & Dianæ, cū Iouis sit vxor. Nam & Latona Iouis ipsius vxor esse videtur. Tametsi tres dūtaxat vxores Iuppiter habuisse feratur, Iunonē, Cererē, Themin, ex qua & Mineruā aiunt sustulisse. ⁋ Puerpera) mulier à partu recens puerpera dicitur. ⁋ Iāq; Chimæriferæ) Chimæra mons Lyciæ carminibus poetarum notissimus. Fingitur autem à poetis fera esse pedes habens serpentinos, capræ ventrem, caput leonis flammas vomens: eo quod ad montis radices sint serpētes, in medio capræ, leones ad verticē, qui Aetnæ modo ardere dicitur. Sanè Chimæram Græci caprā vocāt. {Homerus: πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.} ⁋ Chimæriferæ) Chimæras ferentis, idest capras. ⁋ Ab æstu sydereo) à colore Solis. Nam sydus quāuis proprie signum ex multis stellis constans vocetur, κατ' ἐξοχὴν tamen interdū

ADDI. Latonæ verba ad rusticos.

pro Sole ponitur. ⁋ Ebiberant) exuxerant. ⁋ Lactentia) lac emittentia. ⁋ Mediocris aquæ) nec magnæ, nec paruæ. ⁋ Fruticosa) parua vtpote è fruticibus nascentia. Sunt enim frutices medii inter herbas & arbores. ⁋ Legebant) colligebant. ⁋ Cum iuncis) iuncus herba est palustris sine nodo. ⁋ Gratamq; paludibus vluam) vlua herba est in paludibus nascēs. Vnde etiam paludibus grata ab Ouidio perhibetur. ⁋ Positoq; genu) eleganter gestū exprimit de lacu ore aquam haurire volentis. ⁋ Rustica turba vetat) rusticorū multitudo prohibet. ⁋ Vsus communis aquarum est) iure gentium aquæ omnibus hominibus sunt communes. ⁋ Nec Solem proprium) priuatum ⁋ Nec tenues vndas) nec labiles aquas. ⁋ Ad publica munera veni) publica sunt, quæ nullius quidem sunt, sed omnium. ⁋ Sed reuelare sitim) diminuere, & leuem facere. ⁋ Os loquentis) os meum, quæ vobiscum loquor. ⁋ Et fauces arent) siccæ sunt. ⁋ Vixque est via vocis) vix emittere vocē potest. ⁋ Haustus aquæ) potus aquæ mihi loco nectaris ac suauissimus erit. ⁋ Simul vitam dederitis in vndis) postquam mihi vitam aquis instaurauerītis. videtur esse hemestichion Ennii poetæ, vnde & dederitis verbi penultima est producta. ⁋ Hi quoque vos moueant) infantes enim Apollinem, & Dianam illis ostendit, vt saltem eorū ætate moueantur. ⁋ Tendunt) extendunt, porrigunt. ⁋ Nostro sinu) è nostro gremio. Præpositiones enim cū prætermittuntur, subaudiendæ sunt. ⁋ Brachia) manus, in qua brachia terminant. Brachium autem quod masculino genere βραχίων effertur à Græcis, à breui dictum est, quod βραχὺ vocant Græci. ⁋ Hi tamen orantem) pulchre rusticorum seruatur decorum, qui rogati, contumacius, superbiusque se gerunt. ⁋ Perstant) perseuerāt, & instant. ⁋ Conuicia) contumelias. ⁋ Mouere) commouerunt. ⁋ Saltu maligno) hypallage est, ipsi nanque maligni intelliguntur. ⁋ Distulit ira sitim) hoc est ira fuit causa differendæ ac prolongandæ sitis. ⁋ Filia Cæi) Latona. ⁋ Vltra) vlterius. ⁋ Minora Dea) humiliora, quàm vt Deæ conuenientia sint. ⁋ Aeternum) semper, & in æternum. nomen pro aduerbio positum. ⁋ Et modo tota) eleganter ranarum & naturam & corpus describit poeta. ⁋ Summo gurgite) in summitate gurgitis & stagni. ⁋ Turpes linguas) contumeliosas. ⁋ Patulos rictus) hiantia ora. ⁋ Colla intercepta) de medio recisa. nam ranæ collo carent. ⁋ Spina viret) tergum viride est.

RAPH. (SIC vbi nescio quis) ignobilē hac locutione eum fuisse significat, qui superiorem retulit fabulā. ¶ Exitium Satyri calamitosum exitum. Marsias. Marsias autē Satyrus fuit tibias inflandi adeo peritus, vt cū Apolline certare sit ausus, quē superatū, indignat° Apollo pelle atq; cute priuauit. Ex eius vero corpore tantus defluxit sanguis, vt à terra except° in fluuium fuerit cōmutatus, qui à Satyri noīe Marsias fuit appellatus. Est autem Phrygiæ fluuius in Mæandrum labēs. Marsiæ pœna. ¶ Reminiscitur) in memoriā reducit, cōmemorat. ¶ Latous) Apollo Latonæ filius. ¶ Tritoniaca arundine) tibia ex arundine Tritoniaca confecta, est enim metonymia. Tritonis autem palus est Libyæ, iuxta quā Pallas in virginali habitu apparuisse fertur, vnde Tritonia vocatur.

ADDI. {Tritoniacā arundinem intellige tibiā, à Tritonia, hoc est Pallade primum inuentam. Quam postea ob deformitatem vultus ex flatu intumescentis, ab eadē Dea reiectā, Satyrus, hoc est, Marsias excepit, eiusq; cantu Apollinem prouocauit. Marsias in fluuiū. Sic enim ipsa Pallas apud eūdem poetam hoc sexto Fastorū ait

Prima terebrato per rara foramina buxo,
Vt daret, effeci, tibia longa sonos.

Et mox

Inuentam Satyrus primū miratur & vsum
Nescit, & afflatam sentit habere sonum, &c.}

¶ Affecit pœna) puniuit & victus est. ¶ Quid me mihi detrahis?) cur mihi meā pellem detrahis? ¶ Ah non est tanti) vt ego hac pœna afficiar. ¶ Micant) Palpitant. ¶ Fibras) fibræ venulæ sunt minores. ¶ Armēta bucera) hoc est, boues valde cornutos: βοῦ nanque particula est intentiua, κέρας autem dicitur cornu.

ADDI. {Videtur autem hic Ouidius imitatus esse Lucretium, qui eodē modo dixit Bucera secla, vt libro quinto Lanigeræq; simul pecudes, & bucera secla.} ¶ Cōcepit) excepit. ¶ Ripis decliuibus) profanis, atq; inclinatis. ¶ Liquidissimus) purissimus, limpidissimus. ¶ Talibus exēplis hæc ad concinnam fabularū connexionē à poeta narrantur. ¶ Ad præsentia) mala & infortunia Amphiōis & Niobes. ¶ Mater in inuidia est) Niobes enim superbia causa fuit mortis liberorū. ¶ Flesse Pelops) merito, cū Niobes frater esset Pelops enim Tātali fuit filius, quem coctum pater Diis epulādum, vt an omnia scirent experiretur cum apposuisset, omnes, quidem præter vnam Cererē ab eo abstinuerunt, collectisq; in vnum Pelopis mēbris euocat à Mercurio anima eius ab inferis pristinæ ipsum vitæ restituerunt. Sed cum ei sinistrum deesse humerum animaduertissent, eburneum affixerūt, sicq; Pelops vitæ integer fuit restitutus. Tātalus vero ad inferos detrusus siti in aquis, ac fame in summa pomorum copia laborat. *solitum fuit. ¶ Suas vestes) purpureas ac sibi cōuenientes: illis enim depositis lugubres ac pullas sumpsit. ¶ Corpore*) ex carne, nā corpus proprie viuentium, caro mortuorum dicitur, à cadendo deducta, vt iam sæpius diximus. ¶ Cæsa membra) trucidata. ¶ Qui locus est iuguli) periphrasis est humeri, nam est medius inter iugulum & brachiū summitatem. ¶ In vsum) in locū & officium. ¶ Partis non cōparentis) humeri non inuenti. ¶ Illo facto) illo Deorum beneficio. ¶ Finitimi proceres coeunt) cōueniunt, cōgregantur. Hæc autē ideo narratur, vt quas Metamor. est descripturus, cōmodius cum prioribus cōnectantur. Nā Tereus rex Thracum, cū Athenas obsidione liberasset accepta in vxorē Progne Pandionis regis filia in Thraciā redit, vbi cū iā filiū suscepisset, rogatus ab vxore, vt aut se Athenas deduceret, *Dii moti aut saltē ad se Philomelā sororē accerseret, profectus ipse Philomelā quidē à patre accepit, sed cum in Thraciā peruenisset, nō solum ei vim intulit, sed linguā etiā, ne vulgare scelus posset, amputauit, ac suis stabulis mancipauit. ¶ Cæterū Philomela tāta crudelitate stimulata totum infortuniū suū in velo descriptū sorori indicauit. Progne vero furiis accensa Bacchi sacra se celebrare simulās, vnā cū Bacchis ad sororē venit. eam'q; secum pāpinis tectā in vrbē adduxit, i cubiculo'q; suo occultauit. Perfectis vero Bacchi sacrificiis Progne Ityn cōem filium interemit, cuius carnes coctas patri apposuit comedēdas. Cum vero Tereus Ityn filiū inter cœnandum frequenter vocaret, Philomela cubiculo exiliens caput filii ac pedes in Tereū coniecit, qui stricto ense cum ambas psequeretur, ipse quidem in vpupā, Itys in phasianum, Progne in hirundinē, Philomelā in lusciniā conuersi fuisse narrantur.

ARG. FABVLAE SEQ.

Satyrus nomine Marsias dum cum Apolline tibiis contendit, quas Minerua inuenisse proditur, per audaciam, quod Deo cedendum non putaret suspensus, a cute est nudatus tergore, quem nymphæ ac Satyri, cæterique ruris incolæ ita fletu prosecuti sunt. quod eius cantu carituri essent, vt lachrymis eorum flumen increuerit, quod eius nomine in Phrygia Marsias prioribus nostris nuncupatū videtur.

Sic ubi nescio quis Lycia de gente uirorum
Rettulit, exitium Satyri reminiscitur alter,
Quem Tritoniaca Latous arundine uictum
Affecit pœna, quid me mihi detrahis inquit?
Ah piget, ah non est, clamabat, tibia tanti.
Clamantis cutis est summos direpta per artus,
Nec quicquā nisi uulnus erat, cruor undiq; manat,
Detectique patent nerui, trepidæque sine ulla
Pelle micant uenæ. Salientia uiscera posses,
Et perlucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolæ syluarum numina Fauni,
Et Satyri fratres, & tunc quoq; clarus Olympus,
Et Nymphæ flerunt, & quisquis montibus illis,
Lanigeros'q; greges, armenta q; bucera pauit.
Fertilis immaduit, madefacta'q; terra caducas
Concepit lachrymas, ac uenis perbibit imis.
Quas ubi fecit aquas, uacuas emisit in auras.
Inde petens rapidum ripis decliuibus æquor,
Marsya non habet, Phrygiæ liquidissimus amnis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tantalus epulis Iouis cum interesset: & cum vellet experiri an futura prospiceret, inuitato eo ad epulas. Pelopem nothum ex filiis interemit, visceraque eius reliquis dapibus immiscuit. Quo pro merito punito, misericordia Deorum qui conuiuii participes fuerant, partes viscerum Pelopis composuerunt, & humerus qui defuerat, effectus est de ebore.

Talibus exemplis redit ad præsentia dictis
Vulgus, & extinctum cum stirpe Amphiona luget.
Mater in inuidia est, hanc tunc quoq; dicitur unus
Flesse Pelops, humero'q; suas a pectore, postquam
Deduxit uestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor huic humerus nascendi tempore dextro,
Corporeus'q; fuit, manibus mox cæsa paternis
Membra ferunt iunxisse Deos, alius'que repertis,
Qui locus est iuguli medius, summi que lacerti
Defuit, impositum est non comparentis in usum
Partis ebur, factoque Pelops fuit integer illo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tereus Martis filius, Thracum rex cum auxilia multis regibus ferret, Pandioni quoque Athenis regnanti, cum a proximis ciuitatibus oppugnaretur non defuit. Quamobrem filiam suam Prognen illi in matrimonium dedit, quæ deportata in mariti regnū, cum ex intercapedine sororem Philomelam desyderaret, petiit a Tereo vt proficisceretur Athenas, sororem sibi ad solenne sacrificium vt adduceret. Qui vt Athenas peruenit, socerl visus hospitio in Philomelæ incidit amorem, quam secum digressus mandato coniugis duxit in Tharciam, & corruptam stabulis clausa, vt ad eam sine suspitione cuiusquam sæpius commearet: ac ne eloqui posset commissa, linguam truncauit, & coniugi est mentitus: dixit enim sororem eius interiisse. At Philomela ea, quæ lingua prodere non poterat, veste intexuit notis literarum, quam sorori dedit perferendam. qua inspecta illa cum coniugis libidinem, casumque germanæ comperisset constituit sacra celebrare Libero patri, & more bacchantis ad stabula venit, sororemque captam in regiam duxit, filium Ityn interemit, & dapibus immiscuit. Quibus expletis Tereus filium cum desyderaret Ityn, nouissime caput eius in sinum abiecerunt, dicentes, Intus habes quem desyderas. Tereus cum intellexisset scelus scelere vltum esse, coniugem, & sororem coniugis dum persequitur Deorum voluntate versi omnes sunt in aues: Progne in hirundinem, Philomela in lusciniam, Tereus in vpupam, Itys in phasianum.

Finitimi proceres coeunt, urbesq; propinquæ

Orauere suos ire ad solatia reges,
Argosq; & Sparte, Pelopeiadesq; Mycænæ,
Et nondum toruæ Calydon inuisa Dianæ,
Orchomenosq; ferax, & nobilis ære Corinthos,
Messeneq; ferox, Patræq;, humilesq; Cleonæ,
Et Nelea Pylos, nec adhuc Pittheia Trœzen.
Quæq; urbes aliæ bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriusq; sitæ bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis posset? solæ cessastis Athenæ.
Obstitit officio bellum, subiectaq; ponto,
Barbara * Cecropios terrebant agmina muros,
Threicius Tereus hæc auxiliaribus armis

RAPH. ORAVERE ire) poetica est locutio, nam orauere vt irent, in soluta oratione diceremus. Ad so.) ad consolationem Pelopis, cuius soror Niobe cum omnibus liberis fuit extincta.

Argos. Argosq;) Argos vrbs est clarissima Peloponnesi, quæ variis nominibus est cognominata. Nam & vrbs Phoronica, & Aegialea appellatur, & Argos Hippoboton & Hippium, quod Neptuni equis pascua suppeditauit. Dipsion quoque propter aquarum penuriam. Ab Argo autem conditore videtur esse dictum, vt scribit Stephanus Græcus author in opere quod de vrbibus composuit. Vndecim vero vrbes hoc nomine appellantur. Est enim Argos quod Amphilochicon dicitur in Thessalia in Cilicia, quæ nunc Argiopolis appellatur. in Nisyco insula, vna ex Cycladibus iuxta Trœzena. in Macedonia. in Scythia quod Argos Oresticũ vocat. in Caria, Argos Phæacũ, Argos Argolicũ, ac ferè omnis maritima planicies Argos vocatur, ADDI. {fuit autem & tota olim Peloponnesus vocata Argos, id quod Strab. annotauit libro octauo.}

Sparta. Et Sparte) regio Laconicæ Sparta fuit appellata, à Spartis Cadmi: hoc est, à seminatis à Cadmo, qui eam tenuisse à Timagora scribuntur. ADDI. {Hæc Stephanus ferè, at Strabo, item Pausanias & alii plerique non regionem, sed vrbem Lacedæmoniorum Spartam vocant eamq; à Sparta filia Eurotæ nomen accepisse Pausanias author est. Lacedæmonis autem nomen & terræ & vrbi commune fuisse iidem tradunt. Vide Strabonem libro octauo, Pausaniam in Laconicis.}

Mycenæ. Pelopeiadesq; Mycænæ) Mycænæ vrbs est Peloponnesi, à Mycæneo Spartonis Phoronei filio denominatæ, quas Pelops auxisse fertur, vnde & Pelopeiadas vocat eas poeta. ADDI. {Non Pelops, sed Pelopidæ} hoc est, posteri Pelopis Mycenas auxerunt: sic enim Strabo lib. octauo, δι' αἱ μυκῆναι, inquit, μείζω ἐπίδοσιν λαβοῦσαι ὕστερον πελοπιδῶν εἰς αὐτὰς μεταβάντων. Et rursum. αἱ δὲ μυκῆναι μετέπεσον ὑπὸ τοὺς πελοπίδας, ὁρμηθέντας ἐκ τῆς πισάτιδος, &c. Non ergo Pelops, sed Pelopidæ inclarescere illas, & de se Pelopeias vocari fecerunt. Conditas autem Mycænas, & Strabo & Pausanias tradunt à Perseo, vocatasq; ἀπὸ μύκητος, hoc est gladii capulo, qui illi eo loco exciderat, quanquam cursum sint, qui eas à Mycene Inachi filia Arestoris vxore nominatas velint, cuius opinionis author is est, cui apud Græcos, poema, quod ἠοίας μεγάλας vocant, ascribitur.}

Calydon. Et nondum Calydon) vrbs est Aetoliæ, à Calydone Endymionis filio cognominata. Nondum inuisa) nondum odio habita.

Oeneus. Nõdum enim Oeneus Calydoniæ rex in se Dianam concitarat. Nam cum Diis omnibus aliis præterquam Dianæ sacrificasset Diana irata aprum immisit, qui totam Calydoniam deuastauit.

Orchomenos. Orchomenosq; ferax) fertilis. Orchomenos vrbs est Bœotiæ, & Thessaliæ, & Arcadiæ, & Ponti. Mons est etiam inter Macedoniam & Thessaliam nomine Orchomenos, vt scribit Apollonii enarrator. Ab Orchomeno autem Iouis & Hesiones filio nomẽ & vrbi & monti inditum fuit. ADDI. {Videtur autem Ouid. de Arcadiæ vrbe intellexisse, quam Homerus πολύμηλον vocat, in Catalogo vt οἳ φενεόν τ' ἐνέμοντο, καὶ ὀρχόμενον πολύμηλον. Quanquam & altera Bœotiæ inter opulentas numeratur ab eodem poeta, vt cum ait

Οὐδ' ὅσ' ἐς ὀρχόμενον ποτινίσσεται, οὐδ' ὅσα θήβας
Αἰγυπτίας, &c.

Sed huic epitheton μινύειον peculiariter addere solet, vt in eodem Catalogo.

Οἳ δ' ἀσπληδόνα ναῖον, ἰδ' ὀρχόμενον μινύειον à gente Myniarum videlicet, vt Strabo indicat. Quare de Arcadica hoc loco intelligendum puto. Et vt Homerus πολύμηλον dixit, ita Ouidium feracem vocasse.}

Corinthos. Et nobilis ære Corinthos) clara æreis vasis, quæ Corinthia vocantur.

Messene. Messeneq; ferox) Messene & vrbs & regio est Peloponnesi, altera est in Sicilia, vnde Messenius possessiuum declinatur. ADDI. {Quod autem additur Ferox, ideo videtur pertinere quod pro libertate & imperio suo perpetua propè bella cum Lacedæmoniis, sub quorum potestate ante Heraclidarũ descensum fuerunt, Messenii gessere. Neque etiam victi aliquoties, & excisi, domari potuerunt. Vt est videre apud Pausaniam, qui totam illorum historiam prosecutus est.}

Patræ. Patræq;) corrupte trissyllabum legitur, Patræ nanque bissyllabum vrbs est Achaiæ, de qua hoc loco sentit Ouidius.

Cleonæ. Humilesq; Cleonæ) vrbs est Arcadiæ parua. ADDI. {A Pausania & Strabone inter Argolicas vrbes numerantur Cleonæ. Humiles autem poeta vocat, non à situ, sed à quantitate. Modicum enim fuit oppidũ, vt Pausanias ait. Vnde & à Strabone πόλισμα dicitur. Situm autem fuit in loco edito & munito inter Corinthum & Argos, eoque per seipsum satis validum. Quare & Homerus dixit:

Ἀφνειόν τε κόρινθον, ἐυκτιμένας τε κλεωνάς.

Nominatũ alii tradũt à Cleone Pelopis filio, alii à filia Asopi Cleone. Non procul autem ab eodẽ oppido Nemea fuit, & antrum leonis, quem occidit Hercules, quem ob id Cleonæum interdum vocant poetæ.}

* a.l. Mopsopeos.

Pylos. Et Nelea Pylos) vrbs est in Messenia, in qua regnauit Neleus Nestoris pater. Nec adhuc Pittheia Trœzen) Trœzen vrbs est Peloponnesi à Trœzene Pelopis filio, quæ variis nominibus est appellata. Nam & Aphrodisias & Saronia & Posidonias & Apollonias & Antanis fuit cognominata. Eam vero Pittheiam nondum fuisse ait, quod Pittheus Aethræ, matris Thesei, pater, nondum ibi regnauerat. Ab Isthmo bimari) Isthmus breuis dicitur terra inter duo maria constituta. Isthmus vero Peloponnesi & Aegeo mari, & Ionio alluitur. Intra Isthmum autem sunt Peloponnesi vrbes, extra vero Achaiæ. Credere quis posset) hæc interrogatio eo spectat, vt significet Athenienses & humanissimos, & officiosos maxime fuisse. Subiectaque ponto) adiecta mari Euxino. Reges enim Asiæ bellum Atheniensibus indixerant. {Quos Asiæ reges hic intelligat Regius, nescio: neque enim Darium aut Xerxem potest, qui multo posteriores ætate fuerunt. Ego autem accipiendum puto. vel Thracense bellum, quod Eumolpi temporibus gestum traditur, quando Thraces magna manu in Atticam descenderunt, & pugna circa Eleusim cõmissa Erechtheum regem Atheniensium occiderunt, vt ex Pausania patet. Et sic, gens subiecta Ponto appellatiue accipiendum erit, pro accola maris. Nam & Thraces ad mare habitant. Vel rursum accipiendum de bello Amazonico. Amazones enim aliquando assumpti Scytharum auxiliis in Atticam incursarunt, cuius rei & Iustinus meminit libro secundo, atque hoc temporibus magis respondet. Pandion enim de quo hic dicitur, Thesei à quo bellum hoc tandem finitum traditur, auus fuit, Aegei pater. Quanquam non ita de temporibus laborandum videtur, quandoquidem & in aliis rationem hanc confundit Ouidius & quæ posterioris Pandionis sunt, ad prioris tẽpora refert. Vt infra de Erechtheo dicemus. Quod si igitur de Amazonibus hoc loco intelligamus: Gens Ponto subiecta, proprie accipiendum erit, de Ponto Euxino scilicet, ad quem habitarunt Amazones in agris Themiscyriis, vt inquit Iustinus, iuxta fluuium Thermodontem. Tradit autem & Pausanias Pandionem cum Tereo affinitatem iunxisse συνάψασθαι κῆδος, inquiens, πρὸς τὸν θρᾷκα τὸ κῆδος ἐποίησε, &c. Porrò vtriusque belli meminit & Isocrates in Panathenaico.} Threicius Tereus) Thracius. Tereus autem filius fuit Martis, ac Thraciæ rex, vt diximus.

CEVDERAT

Fuderat,& clarum uincendo nomen habebat.
Quem sibi Pandion opibus'que, uiris'que potentē,
Et genus à magno ducentem forte Gradiuo,
Connubio Prognes iunxit. non pronuba Iuno,
Non Hymenæus adest, illi non Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas.
Eumenides strauere torum, tecto'que profanus
Incubuit bubo, thalami'que in culmine sedit.
Hanc aue coniuncti Progne, Tereus'que parentes
Hac aue sunt facti. gratata est scilicet illis
Thracia, Diis'que ipsi grates egere, diem'que
Quo'que data est claro Pandione nata Tyranno,
Quo'que erat ortus Itys, festum iussere uocari.
Vsque adeo latet utilitas. iam tempora Titan
Quinque per autumnos repetitis duxerat annis,
Cum blandita uiro Progne, si gratia dixit
Vlla mea est, uel me uisendam mitte sorori,
Vel soror huc ueniat. redituram tempore paruo
Promittes socero, magni mihi muneris instar
Germanam uidisse dabis. iubet ille carinas
In freta deduci, uelo'que & remige portus
Cecropios intrat, Piræa'que * littora tangit.
Vt primum soceri data copia, dextera dextræ
Iungitur, infausto committitur omine sermo.
Cœperat aduentus causas, mandata referre
Coniugis, & celeres missæ spondere recursus.
Ecce uenit diues magno Philomela paratu,
Diuitior forma, quales audire solemus
Naiadas, & Dryadas mediis incendere syluis,
Si modo des illis cultus, similes'que paratus.
Non secus exarsit conspecta uirgine Tereus,
Quàm siquis canis ignem supponat aristis,
Aut frondem, positas'que cremet fœnilibus herbas.
Digna quidem facies, sed & hunc innata libido
Extimulat. pronum'que genus regionibus illis
In Venerem, & flagrat uitio gentis'que, suo'que.
Impetus est illi comitum corrumpere curam,
Nutricis'que fidem, necnon ingentibus ipsam
Solicitare datis, totum'que impendere regnum,
Aut rapere, & sæuo raptam defendere bello
Et nihil est, quod non effræno captus amore
Ausit, nec capiunt inclusas pectora flammas.

RAPH. ℭFVDERAT) fregerat, in fugam conuerterat. ℉A magno Gradiuo) à magno Marte. Gradiuus enim Mars à Latinis dictus est, quòd gradatim in bellum eatur. ℉Non pronuba Iuno) nubētibus feliciter puellis Iuno pronuba præesse creditur. Hinc autem facile colligitur, quale futurum sit Terei & Prognes coniugium. ℉Non Hymenæus) nuptiarum Deus. ℉Nō Gratia) Gratiæ sunt tres, Deæ perpetuæ Veneris comites, quæ à Græcis χάριτες vocantur, quarum nomina sunt Aglaia, Thalia, Euphrosyne. {Hesiodus:

ADDI. Τρῆς δέ οἱ εὐρυνόμη χάριτας τέκε καλλιπαρῄους
Ἀγλαΐην τε καὶ εὐφροσύνην, θαλίην τ' ἐρατεινήν.

His primū Eteocles Cephisi filius dicitur sacrificasse Orchomeni, vnde & Eteocleas vocat Theocritus.} ℉Illi lecto) illis nuptiis, à parte nanque totum intelligimus per synecdochen. ℉Eumenides tenuere faces) furiæ inquit infernales prætulerunt faces nouę nuptæ, quas de funere rapuerunt. {Dicuntur autem Eumenides furiæ, κατ' ἀντίφρασιν, quasi minime beneuolæ: aut bona suggerentes animo, vel qđ Oresti fauissent in iudicio, cum de cæde matris accusaretur, vt est in cōmētariis Sophoclis.} ℉Profanus bubo) execrandus, est nanque auis pessimi ominis bubo. ℉Hac aue.) hoc augurio. ℉Gratata est) scilicet illis Thracia: metonymia ē. Thracia enim pro Thracibus posita est. Thracia vero, quæ & Thrace dicitur, à Thrace ani* Oceani filia est cognominata, cum qua Saturnus concubuit, ac Dolō cum * sustulit, vnde populi eiusdē Thracię. Gratata: gratulata. Diisq; ipsi: Tereus & Progne gratias Diis egerūt. Quoq; da. est. quo legendum esse facile ex eo quod infertur adiectiuo colligi potest. ℉Vsque adeo latet vtilitas) acclamatio in hominum inscitiam loco maxime conueniens. ℉Iam tempora Tit.) hoc est, iam quinque transierāt anni. ℉Si gra. Vl. mea est) siquid apud te possum. ℉Magni mu.) in æquiparationem magni muneris. Nam instar modo ad similitudinem, modo ad æquiparationem significat, nec recipit præpositionem, estq́; indeclinabile nomen. ℉Cecrop.) por. Athenienses. ℉Piræaq; li. tā.) Attica. nā Piræus promōtorium est Atticæ, vt scribit Ptolemæus. Vnde Athenarum portus Piræus fuit appellatus. {Ego verò Piræaq; littora

ADDI. legendū puto, sic postulante versu. Nā & Stephanus author est. Veteres Piræū dixisse, & inde possessiuū, Piræus a, um, tribus syllabis, pro quo posteriores Piræeus, fecerunt. Et apud Terentiū legitur. Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræum, siue, vt cōmentator vult, Piræo. Nā neq; hic versus quadrisyllabum Piræum recipit, cum sit tetrameter catalecticus. Quāquā vulgo in eplīs ad Atticum lib. vii. epist. iii. vbi idē hic locus Terētii citatur Piræeū passim quatuor syllabis, pro Piræum legitur. Sed illic propriuм est, hic possessiuum, siue gētile. A Piræeus autē cuius obliqui quatuor syllabarū fiunt, Stephanus format gentilia Piræates, & Piræeites, itē Piraicus, nusquā autē πειραιεὺς, aut Piræus. Sed tamen & Piræaq; littora, si diceretur in versu defendi poterat, siquis συνεκφώνησιν admittat, nisi quòd compositio durior aliquāto fiet, & ab Ouidiana facilitate alienior. Cæterum de significatione vocis πειραιῶν, etiam apud Ciceronē quæritur loco supra citato. De portu tamē Atheniēsi plerunq; intelligitur, in eaq; significatione potissimū vsurpatur. Pro mōte autē, quod hic Regius ait, non facile apud idoneos authore apositū alibi ìuenies.} ℉Vt primum soceri data copia) cum primum inquit Tereus ad Pādionem socerum fuit admissus, & dexterā dextræ iunxit, & Prognes mandata referre cœpit. ℉Recursus celeres) velores reditus. ℉Missæ) Philomelæ. Quæ quidem nondum fuerat missa, sed si missa fuisset, celerem pollicebatur Tereus reditum. ℉Magno paratu) ornatu. ℉Forma) pulchritudine. Naiades & Dryadas nymphas, quæ formosissimæ esse videntur. ℉Non secus) quanto Philomelæ ardore Tereus fuerit inflammatus aperte his similitudinibus declaratur. ℉Canis ari.) flauis, & tam aridis. ℉Cremet) comburat. ℉Fœnilibus) fœnilia fœni dicuntur repositoria. ℉Digna quidem facies) facies inquit Philomelæ digna quidem erat amari cum ab aliis omnibus, tum vero à Tereo, qui maxime ingenita libidine in mulieres stimulabatur. ℉Pronum'que genus) Thraces enim maxime in Venerem sunt proni. {Proinde & singuli plures vxores ducebāt. vt Mela scribit, & Solinus capite decimoquinto: Vxorum numero, inquit, Viri se iactitant, & honoris loco ducunt multiplex coniugium, &c. Quominus nouum aut mirum videri debet, si idem hodie quoq; factitant.

ADDI. Iam & Homerus hoc indicat, Martios ac bellicosos homines, cuiusmodi Thraces semper habiti, vtpote apud quos Mars ipse habitare à poetis dicitur, in Venerem procliues esse. Id enim fabula Martis & Veneris sibi velle videtur. Et in exercitu Græcorum illi mulieribus potissimum operam dederunt, qui bellicosissimi fuerunt, vt Achilles, Aiax, Agamemnon, &c.} ℉Curam) custodiam. ℉Ingentibus datis) maximis donis. ℉Et nihil est quod non effræno captus amore Ausit) sententia est generalis, quamuis ad Tereum proprie referri videatur. ℉Effræno amore) ab effectu, quod effrænatos ac dissolutos homines reddat. ℉Nec capiunt) iam enim Terei amor in Philomelam detegebatur.

* a.l. Titani.

* Dolonce noīe quorū & Plin. meminit.

* a.l. Piræaq;

RAPH. CVPIDO ore) hypallage est. Ipse enim cupidus intelligitur ad mandata Prognes ore reuerti: hoc est, ad cōmemorāda Prognes mandata. Et agit sua vota sub illa) sub simulatione inqt Prognes voluntatis suæ vota peragere conatur Tereus. Facūdū faciebat amor) facūdus dicitur q facit verbis quicqd vult. Vlterius iusto) vltra q̄ honestū foret. Proh superi.) exclamatio in hoium cæcitatem. Quantū mortalia pectora cæcæ Noctis habēt?) in quanta rerū oium inscitia hoium animi versantur? Ipso molimine) ipsa præparatione. Cōtra suā salutē) qa à Tereo nō solū stuprata, sed etiā lingua fuit priuata. Præcō trectatq; vidēdo) hoc est, ante oculis q̄ manibus sibi eam ꝯtrectare videt. Neq; enim minus impius esset) nā etiā si pater eēt cū filia rē haberet. Genitor) pater Pandiō. est autem causa cur fuerit victus morē enim gerit quia pater. Amborū prece.) Terei & Philomelæ. Successisse) feliciter euenisse. Duabus) sibi & Progne sorori. Lugubre) triste & luctus causa futurū. Iā labor exigu' Phœbo) significat finē diei aduenisse. Phœbo) Apollini, q. interdiu in regēdo Solis curru occupatus esse, p noctē vero quiescere vulgo videt. Est ergo sensus ex opinione vulgari cōceptus. Equiq; pulsabant) equi inqt Solis iā peruenerāt in occidētalē cœli partem. Spatium) partē. Decliuis olympi) cœli deorsum vergēns, quò cū peruenerint equi Solis, in Oceanū descēdere videtur. Regales epulæ mensis) mira breuitate apparatū cœnæ describit, quæ

ADDI. apud priscos hora noua (dici itelligas) fieri solebat, quā eandē esse cum vigesimaprima, cum ex aliis multis, tum Plinii Epistolis collegimus. Bacchus) vinum. Inuentor

va.l. At. enim pro re inuēta frequēter ponit à poetis, vt apud Terentiū, Sine Cerere & Libero friget Venus. At rex Orthysius) sic quidē ferè legit, sed Odrysius per, d, legendū est. nam Odrysię populi sunt Thracię, & Odrysa vrbs eorum, quæ & Odrysia dicit, vnde Odrysius deriuat. Eleganter autē amantū cogitationes describit poeta. Aestuat) ardet, hæc autē particula tamē est subaudiēda. Quæ nōdū vidit) partes corporis, quæ vestibus tectæ erāt, accipiendæ sunt. Cura remouente soporē) amore somnū repellente. Lux erat) dies aduenerat. Generi euntis) recedere cupientis Terei. Quoniā pia causa coegit) pium nanq; est sororē sorori mittere videndā. Tuearis) defendas atq; custodias. Mihi solicito) anxio de filiæ absentia. Lenimen) solamen. Satis est procul esse sororem) satis est, inquit, quòd Progne longe à me abest. Mandabat) mandata dabat. Dextras vtrasque) & Terei & Philomelæ. Natáq; nepotemq;) & Prognem & Ityn. Pro se) nomine suo, & suis verbis. Memori ore) memores ipsi, est enim hypallage. Supremumq;) & vltimo loco, inqt, vix potuit dicere vale. Pleno sin. ore) gestū exprimit patris de filia a se recedente admodum soliciti. Ita nanq; Pādion singultibus impediebat, vt vix potuerit dicere vale. Præsagia) diuinationes. Est enim præsaga mali mens. Admotūq; fre. re.) hypallage est, mari nanq; remi, non mare admouetur remis. Tūc autē remi admoueri dicuntur mari, cū remigat, nauisq; remis impellitur. {Immo simplr intelligendū, vt sit ἀντίθεσις in admoto freto, & repulsa tellure.} ADDI. Tellusq; re. est) ex vulgari hoc dictū est opinione, terra nāq; quæ est imobilis retropelli à remigantibus videtur. Vicimus excl.) barbari, & ab omni ciuilitate alieni hois mores exprimūtur. Barbarus) causa est, cur vix differret sua gaudia, qa barbarus & à bonis morib' alienus. Lumē) oculos. Iouis ales) aquila, quæ, quod nunquā fulmine tangitur sub Iouis tutela esse perhibet. Iouis ales. Spectat sua præ. ra.) ordo est & sensus, Non aliter Tereus spectabat Philomelā, q̄ Iouis ales raptor spectat sua præmia * cum ipse prædator deposuit nido leporem adūcis pedibus, reliqua per parenthesim leguntur. * suā prædam. Iamq; iter effe.) confectū, perfectū. Iā eni in Thraciā fuerant aduecti. Tametsi cum alii scriptores, tū Strabo apud Daulida Phocidis vrbē quā & Dauliā vocatā esse ait, ea omnia quæ de Tereo, Progne, Philomela, & Ity feruntur, gesta esse testātur. ibi nanq; Tereū ipsum regnasse. Daulis. Verū Oui. illū regē Thraciæ fuisse scribit, illaq; omnia in Thracia fuisse ppetrata. Pādione natā) Philomelam.

Iamq; moras male fert, cupidoq; reuertitur ore
Mandata ad Prognes, & agit sua uota sub illa.
Facundum faciebat amor, quotiesq; rogabat
Vlterius iusto, Prognen ita uelle ferebat.
Addidit & lachrymas, tanquam mandasset & illas.
Proh superi quantum mortalia pectora cæcæ
Noctis habent? ipso sceleris molimine Tereus
Creditur esse pius, laudemq; à crimine sumit.
Quid? quod idem Philomela cupit? patriosq; lacertis
Blanda tenens humeros, ut eat uisura sororem,
Perq; suam, contraq; suam, petit illa salutem.
Spectat eam Tereus, præcontrectatq; uidendo,
Osculaq;, & collo circundata brachia cernens,
Omnia pro stimulis, facibusq;, ciboq;, furoris
Accipit, & quoties amplectitur illa parentem,
Esse parens uellet, neq; enim minus impius esset.
Vincitur amborum genitor prece. gaudet, agitq;
Illa patri grates, & successisse duabus
Id putat infelix, quod erat lugubre duabus.
Iam labor exiguus Phœbo restabat, equiq;
Pulsabant pedibus spatium decliuis olympi.
Regales epulæ mensis, & Bacchus in auro
Ponitur, hinc placido dantur sua corpora somno.
At rex Odrysius quamuis secessit ab illa,
Aestuat, & repetens faciem, motusq;, manusq;,
Qualia uult fingit, quæ nondum uidit, & ignes
Ipse suos nutrit, cura remouente soporem.
Lux erat, & generi dextram complexus euntis
Pandion, comitem lachrymis commendat obortis.
Vt uoluere ambæ, uoluisti tu quoq; Tereu,
Hanc ego chare gener quoniam pia causa coegit,
Do tibi, perq; fidem, cognataq; pectora supplex,
Per superos oro, patrio ut tuearis amore.
Et mihi solicito lenimen dulce senectæ
Quāprimū (omnis erit nobis mora lōga) remittas.
Tu quoq; quāprimum (satis est procul esse sororē)
Si pietas ulla est, ad me Philomela redito.
Mandabat, pariterq; suæ dabat oscula natæ,
Et lachrymæ mites inter mandata cadebant.
Vt fidei pignus, dextras utrasq; poposcit,
Inter seq; datas iunxit, natamq;, nepotemq;.
Absentes pro se memori rogat ore, salutent.
Supremumq; uale, pleno singultibus ore
Vix dixit, timuitq; suæ præsagia mentis.
Vt * simul imposita est pictæ Philomela carinæ,
Admotumq; fretum remis, tellusq; repulsa est,
Vicimus exclamat, mecum mea uota feruntur.
Exultatq;, & uix animo sua gaudia differt,
Barbarus, & nusquam lumen detorquet ab illa
Non aliter, quàm cum pedibus prædator aduncis
Deposuit nido leporem Iouis ales, ab alto
Nulla fuga est capto. spectat sua præmia raptor.
Iamq; iter effectum, iamq; in sua littora fessis
Puppibus exierant, cum rex, Pandione natam
In stabula alta trahit, syluis obscura uetustis.
Atq; ibi pallentem, trepidamq;, & cuncta timētem,
Et iam cum lachrymis ubi sit germana rogantem,

CFASSVSq;

Includit, fassus'q; nefas, & uirginem, & unam
Vi superat, frustra clamato sæpe parente,
Sæpe sorore sua magnis super omnia Diuis.
Illa tremit uelut agna tremens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi, nondum sibi tuta uidetur.
Vt'q; columba suo madefactis sanguine plumis
Horret adhuc, auidos'q; timet, qb⁹ hæserat, ungues
Mox ubi mens rediit, passos laniata capillos
Lugenti similis, cæsis plangore lacertis
Intendens palmas, o diris Barbare factis,
O crudelis ait, nec te mandata parentis
Cum lachrymis mouere piis, nec cura sororis,
Nec mea uirginitas, nec coniugialia iura.
Omnia turbasti, pellex ego facta sororis.
Tu geminus coniux, hostis mihi, debita pœna.
Quin animā hāc (ne quod facinus ti perfide restet)
Eripis? atq; utinam fecisses ante nefandos
Concubitus, uacuas habuissem criminis umbras.
Si tamen hoc superi cernunt, si numina Diuum
Sunt aliquid, si non perierunt omnia mecum,
Quandocunq; mihi pœnas dabis, ipsa pudore
Proiecto tua facta loquar, si copia detur,
In populos ueniam. si syluis clausa tenebor,
Implebo syluas & conscia saxa mouebo.
Audiat hoc æther, & si Deus ullus in illo est.
Talibus ira feri postq̃ commota Tyranni,
Nec minor hac metus est, causa stimulatus utraq;,
Quo fuit accinctus, uagina liberat ensem,
Arreptam'q; coma, flexis post terga lacertis
Vincla pati cogit. iugulum Philomela parabat,
Spem'q; suæ mortis uiso conceperat ense,
Ille indignantem, & non patris usq; uocantem,
Luctantem'q; loqui, comprensam forcipe linguam
Abstulit ense fero radix micat ultima linguæ.
Ipsa iacet, terræ'q; tremens immurmurat atræ,
Vt'q; salire solet mutilatæ cauda colubræ,
Palpitat, & moriens dominæ uestigia quærit.
Hoc quoq; post facinus (uix ausim credere) fertur
Sæpe sua lacerum repetisse libidine corpus.
Sustinet ad Prognen post talia facta reuerti,
Coniuge quæ uiso, germanam quærit. at ille
Dat gemitus fictos, commenta'q; funera narrat.
Et lachrymæ fecere fidem. uelamina Progne
Deripit ex humeris auro fulgentia lato,
Induitur'q; atras uestes, & inane sepulchrum
Constituit, falsis'q; piacula manibus infert,
Et luget, non sic lugendæ fata sororis.
Signa Deus bis sex acto lustrauerat anno,
Quid faciat Philomela? fugam custodia claudit.
Structa rigent solido stabulorum mœnia saxo.
Os mutum facti caret indice. grande doloris
Ingenium est, miseris'q; uenit solertia rebus.
Stamina barbarica suspendit candida tela,
Purpureas'q; notas filis intexuit albis,
Indicium sceleris, perfecta'q; tradidit uni,
Vt'q; ferat dominæ gestu rogat. i. la rogata
Pertulit ad Prognem, nec scit quid tradat in illis.
Euoluit uestes sæui matrona Tyranni,
Fortunæ'q; suæ carmen miserabile legit.

RAPH. ❡FASSVS'q; nefas) nefandum cōfessus amorem. ❡Et virginem & vnā vi superat) maximam hominis barbariē ostendit poeta, qui sustinuerit virginem & solam & sibi creditam, & patrem & sororē & in primis Deos implorantem violare. ❡Illa tremit velut agna pauens) virgineū timorem pulchre his similitudinibus ab oue & colūba sumptis poeta expressit. ❡Excussa) eiecta. ❡Cani lupi) epitheton est lupi colori cōueniens Lupi nanq; canicie infesti esse videtur. ❡Horret) tremit quāuis accipitrem effugerit. ❡Auidos vngues) auidi accipitris, qui colūbas maxime infestat. ❡Passos laniata capillos) synecdoche poetica, sparsos enim capillos cum laniasset Philomela intelligitur. Lacerare autem crines in mœroribus solent mulieres. ❡Cæsis lacertis) percussis brachiis. ❡Diris factis) nefandis sceleribus. ❡Nec cōiugalia iura) nec matrimonii iura, quibus nō licet cuiquā cum duabus coire sororibus. Cōiugialia vero est legendū, vt sex syllabarū sit, non coniugalia, vt est in exēplaribus deprauatum. ❡Omnia turbasti) omnia inquit iura & humana, & diuina cōfudisti. ❡Pellex ego facta sororis) pellex proprie dicitur, quæ cum marito alterius cūcumbit. ❡Tu geminus con.) tu duabus es maritus, & mihi & sorori. ❡Debita pœna) te expectat subintelligendū videtur, {vel sic tu mihi hostis es, quā pœnā ego velati debitā patior, sororis pellex sum} ❡Quin eripis?) cur nō eripis mihi vitā. ❡Ne qd facin⁹) ne aliquod scelus tibi restet in me perpetrandum. ❡Vacuas habuissem criminis vmbras) hoc est, crimine caruissem. ❡Quādocunq; mihi pœnas dabis) aliquando mihi punieris. ❡Proiecto pudore) abiecto, deposito. ❡Si copia detur) si potero. ❡Audiat hoc æther) cœlū. ❡Feri Tyrāni) crudelis, ab omniq; humanitate alieni. ❡Nec minor hac metus est) nō minor est inquit metus, ne à Philomela sorori pderetur scelus quàm ira ❡Causa stimulatus vtraque) & ira & timore impulsus. ❡Liberat ensem va.) e vagina eripit ensem. ❡Iugulum Philomela parabat) bene institutæ virginis morem exprimit poeta, quæ violata nihil mortē recusat, sed vltro iugulū ensi obiiciebat, quo citius interficeretur. ❡Spem su. mor.) mortē nanq; cupiebat Philomela. ❡Vsq; vo.) semp clamantē. ❡Luctātē'q; q) conantē. ❡Forcipe) forceps instrumētū est fabrile quo ferrū vel ignitū facile & capitur & tenet. ❡Ense f. ipse ferus, & crudelis. est eni hypallage. ❡Radix mi.) palpitabat, mouetur. ❡Ipsa ia.) lingua recisa subaudiatur. ❡Mutilatę co.) incisę serpētis in duas partes Mutilati vero dicunt. qb⁹ aliquod mēbrum fuit recisum. ❡Palpitat) salit, frequenter mouetur. ❡Hoc quoq; post fa.) post extractā liguā. ❡Lacerū cor.) lingua mutilatum. ❡Cōmēta fu.) fictā Philomelæ mortē. ❡Et lachrymę fecere fidē) hoc est, effecerunt lachrymæ vt Progne mortem Philomelæ verā esse crederet. ❡Atras ve.) pullas, lugubres. ❡Et inane sepulchrū) cadauere vacuū, quod Græci cœnotaphiū dicūt, {solebāt aūt talia extruere iis, q absentes, aut peregre interierant.} ❡Falsis ma.) nō veris, cur nōdum Philomela mortua foret. ❡Non sic lu.) vt mortua nō erat lugenda, sed vt viua erat vindicāda, & in libertatē asserēda. ❡Signa De b. sex) iā inqt duodecim transierant mēses. ❡Deus) Apollo, qui idē est cum Sole. ❡Lustrauerat) illustrauerat. quo eni in signo Sol est, idē illustrare videt, q̃q̃ circuierat quoq; intelligere possum⁹. ❡Quid fa.) facere possit. ❡Custodia) custodes à Tereo appositi, Sic Virgil. Cernis custodia qualis. ❡Rigēt) aspera sunt, ita vt inde nisi p ianuā exitus non detur. ❡Mœnia) parietes. ❡Os mu. fa. ca. indi.) os inqt mutū scelus indicare nō pōt. ❡Grande do.) ingenium est. Hac sentētia probabilē reddit orationē poeta. ❡Miserisq; ve. sol. re.) in aduersis inquit rebus hoīes efficiūtur solertes, & ingeniosi. Est aūt solertia ingenii pspicacitas, quā maxie necessariā dialectico Aristo. putat. ❡Purpureas no.) rubras literas. ❡Indiciū sce.) à Tereo ppetrati. ❡Vni) ex ancillis. ❡Euoluit) explicat. ❡Matrona sæ. ty.) Progene vxor crudelis Terei. Matronę aūt dicunt principum, & diuorum vxores. ❡Vestes) veliū à Philomela missum. ❡Carmē fort. suæ) literas indices sui infortunii.

ADDI.

ADDI.

Solertes ingeniosi.

Et mirum est, potuisse) silet dolor ora repressit,
Verba'que quærenti satis indignantia linguæ
Defuerant, nec flere uacat. sed fas'que, nefas'que
Confusura ruit, pœnæ'que in imagine tota est.
Tempus erat, quo sacra solent trieterica Bacchi
Sithoniæ celebrare nurus, nox conscia sacris,
Nocte sonat Rhodope tinnitibus æris acuti,
Nocte sua est egressa domo regina, Dei'que
Ritibus instruitur, furialia'que accipit arma,
Vite caput tegitur, lateri ceruina sinistro
Vellera dependent, humero leuis incubat hasta,
Concita per syluas turba comitante suarum
Terribilis Progne, furiis'que agitata doloris,
Bacche tuas simulat. uenit ad stabula auia tandem.
Exululat'que, euoe'que sonat, portas'que refringit,
Germanam'que rapit, raptæ'que insignia Bacchi
Induit, & uultus hederarum frondibus abdit,
Attonitam'que trahens intra sua mœnia ducit,
Vt sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
Horruit infelix, toto'que expalluit ore.
Nacta locum Progne sacrorum pignora demit,
Ora'que deuelat miseræ pudibunda sororis,
Amplexum'que petit. sed non attollere contra
Sustinet hæc oculos pellex sibi uisa sororis,
Deiecto'que in humum uultu iurare uolenti,
Testari'que Deos, per uim sibi dedecus illud
Illatum pro uoce manus fuit. ardet & iram
Non capit ipsa suam Progne, fletum'que sororis
Corripiens, non est lachrymis hoc inquit agendum,
Sed ferro, sed si quid habes, quod uincere ferrum
Possit. in omne nefas ego me germana paraui,
Aut ego * cum facibus regalia tecta cremabo,
Artificem mediis immittam Terea flammis,
Aut linguã, aut oculos, & quæ tibi mẽbra pudorẽ
Abstulerunt, ferro rapiam, aut per uulnera mille
Sõtem animã expellã. magnũ est quodcunque paraui.
Quid sit adhuc dubito. peragit dum talia Progne,
Ad matrem ueniebat Itys. quid possit ab illo
Admonita est, oculis'que tuens immitibus, ah quàm
Es similis patri, dixit. nec plura locuta
Triste parat facinus, tacita'que exæstuat ira.
Vt tamen accessit natus, matri'que salutem
Attulit, & paruis * adduxit colla lacertis,
Mista'que blanditiis puerilibus oscula iunxit,
Mota quidem est genitrix, infracta'que cõstitit ira,
Inuiti'que oculi lachrymis maduere coacti.
Sed simul * ex nimia mentem pietate labare
Sensit, ab hoc iterum est ad uultus uersa sororis.

RAPH. ¶ MIRVM est po.) silere subaudiatur. sit autem parenthesis. ¶ Repressit) compressit, continuit. Causas autem exponit poeta, quibus mota Progne ne vnum quidem verbũ emisit. ¶ Defuerant) sic quidem legitur, sed defuerunt, legendum ea figura qua Virgilius cecinit. Matri longa decem tulerunt fastidia menses. Forsitan & Ouidius scripsit. Aliquis autem ex istis semidoctis specie recti deceptus Defuerũt in Defuerant deprauauit. ¶ Nec fle. va.) nec flendi tempus habet. ¶ Sed fasq;, nefasq; Confu. ru.) sed furit, inquit omne ius & humanũ & diuinum perturbatura. ¶ Pœnæq; in ima. to. est) in imaginatiõe pœnæ, qua maritum afficit. ¶ Sacra triete) triẽnalia, quod tertio quoq; anno celebrabãtur Bacchi sacra. A tribus nanq; annis qui ἔτη Græce dicuntur, trieterica fuerunt appellata. ¶ Sithoniæ nu.) Thraciæ mulieres. Sithonia enim Thraciæ pars est, {& Sithonii populus, ex quo parentes Orphei procreati fuere, vt Plinius tradit. Apud Stephanũ σιθωνία scribitur per ω longum. Sed poetæ suo modo corripiũt, quẽadmodum & in Sidonius, & aliis nonnullis.} ¶ Nox con. sa.) Nocte enĩ sacra Bacchi celebrabãtur. ¶ Aeris acuti) acute sonantis. ¶ Deiq; ritibus) secundum ritus sacrorũ Bacchi. ¶ Furiala ar.) Bacchica, quibus sacra Bacchi celebrantes vtebantur. Pulchre autem Baccharum habitum describit. ¶ Ceruina ve.) ceruinæ pelles. ¶ Leuis ha.) quę pãpinis ornata thyrsus vocatur. ¶ Bacche tuas) furias subaudiendũ, est autẽ apostrophe ad Bacchum. ¶ Venit ad sta. au. tã.) ad illa nãq; properabat, eoq; vel parua mora ipsi longissima videbatur. ¶ Euoeq; so.) vtitur Baccharũ clamoribus. Nã Euoe & Euan in sacris Bacchi iactabãtur ab iis qui ipsum inuocabant. {Est autẽ duarum syllabarum Euoe Græce εὖοι quasi dicas, bene sit tibi.} ¶ Insignia Bac.) Baccharum ac Mænadũ habit⁹. ¶ Abdit) abscondit ne agnosceretur à quoq̃. ¶ Horruit) cũ quodã horrore extimuit eorũ recordatione, quæ à Tereo perpessa fuerat. ¶ Nacta lo. Pr.) secretũ subaudiamus. ¶ Sacrorum p.) ornamẽta sacrificiorum Bacchi. ¶ Deuelat) reuelat, detegit. ¶ Pellex si. vi. so.) causa cur non auderet Philomela aspicere sororẽ. ¶ Testariq; De.) in testimonium Deos abducere. ¶ Dedecus il.) illam ignominiam. ¶ Pro u. m. f.) manu enim id significabat quod voce indicare nõ poterat. ¶ Ardet) furit. ¶ Corripiẽs) reprehendens. ¶ In omne ne.) ad omne nefas perpetrandũ.

Trieterica
Sithonia.

ADDI.
* a. l. hoc q;
* a. l. est.

* a. l. quum aduer. temporis est nõ aũt prę positio.

ADDI.

* Adducere hoc loco significat cõstringere.

* a. l. eximia.

¶ Artifice) Tereum tanti sceleris authorẽ. ¶ Et quæ tibi men. pu.) minatur Progne se Terei inguina, quibus Philomelam violauit, gladio amputaturam. ¶ Pudorem) virginitatem. ¶ Abstulerunt) systole qualis illa Virgiliana. Matri lõga decem tulerunt fastidia menses. ¶ Sontem ani.) nocentem, sceleratam Terei animam è corpore expellant. ¶ Magnum est supple) malum'ue subintelligatur. ¶ Quid sit adh. du.) nondum inquit decreui quo malo Tereum affectura sim. ¶ Quid sit) futurum subaudiatur. ¶ Peragit dum tal. Prog.) dum talia loquitur, & minatur. ¶ Ad matrẽ ven. Itys) Itys & appellatio est qua rotæ currus'ue circunferentia significatur, & pueri Prognes & Terei filii nomen, qui & Itylus fuit cognominatus, quod signum & argumentum fuerit calamitatis, quæ parentibus ipsiq; euenit, τύλους enim Græci signa miseriæ vocant. {At hoc remotius fuerit ἀπὸ τῶν τύλων, vocari Ityn, siue Itylum, cur enim proposita litera, ι, foret? quæ Itym à voce hirundinis, quæ τὸν ἴτυν θρηνοῦσα, ἴτυ, ἴτυ, gemebunda voce sonat, vt & Græci sentire videntur, aut certe Itylum, & per Apocopen ἴτυν, quasi νέον, siue ἁπαλόν, siue etiam ὀρφανόν: (hæc enim Græcis ἴτυλα significat,) dictum puto.} ¶ Quid possit ab illo admonita est) quo malo, inquit, afficere Tereum possit ex Ityli aduẽtu cognouit, de illo nanque interficiendo cogitare cœpit. ¶ Ah quàm) indignationi seruiens est illa interiectio hoc loco, alibi & miserationi. ¶ Accessit) appropinquauit. ¶ Matriq; salutem Attulit) hoc est, matrem salutauit. ¶ Et paruis adduxit colla lacertis) & matris colla paruis brachiis circundedit. Est autem hypallage. collo enim adduci brachia dicuntur potius quàm è diuerso. ¶ Triste pa. fa.) communem sibi cum Tereo filium interficere, & coctum patri epulandum apponere cogitat. ¶ Tacita ira) tecta, occulta, neque enim Itylo se iratam esse ostendebat. ¶ Mota quidem est genitrix) commota, quia mater erat. Matres nanque filios natura charos habent. ¶ Infracta'que constitit ira) hoc est, ira quam conceperat in filium Progne ipsius blanditiis fracta est. Infracta nanque hoc loco valde & penitus fracta intelligitur. ¶ Inuiti'que oculi) ipsius inuitæ oculi, est enim hypallage. ¶ Lachrymis coacti) à pietate materna expressit. ¶ Labare) vacillare, & ad misericordiam commoueri. ¶ Ab hoc) ab huius Ityli aspectu.

Itys.

ADDI.

In'q; uicem spectans ambos,cur admouet inquit
Alter blanditias?rapta silet altera lingua?
Quã uocat hic matrem,cur nõ uocat illa sororem?
Cui sis nupta uide Pandione nata,marito.
Degeneras,scelus est pietas in coniuge Tereo.
Nec mora traxit Ityn,ueluti Gangetica ceruæ
Lactentem fœtum per syluas Tygris opacas.
Vt'q; domus altæ partem tenuere remotam,
Tendentem'q; manus,& iam sua fata uidentem,
Et mater,mater clamantem,& colla petentem,
Ense ferit Progne,lateri qua pectus adhæret.
Nec uultum uertit.satis illi ad fata,nel unum
Vulnus erat.iugulum ferro Philomela resoluit.
Viua'q; adhuc,animæ'q; aliquid retinentia mẽbra.
Dilaniat pars inde cauis exultat ahenis,
Pars uerubus stridet manant penetralia tabo,
His adhibet coniux ignarum Terea mensis.
Et patrii moris sacrum mentita,quod uni
Fas sit adire uiro comites,famulos'q; remouit.
Ipse sedens solito Tereus sublimis auito
Vescitur,in'q; suam sua uiscera congerit aluum.
Tanta'q; nox animi est,Ityn huc accersite,dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne
Iam'q; suæ cupiens existere nuntia cladis,
Intus habes,quod poscis ait,circunspicit ille,
Atque ubi sit,quærit.quærenti,iterum'q; uocanti
Sicut erat sparsis furiali cæde capillis
Prosiluit,Ityos'q; caput Philomela cruentum
Misit in ora patris.nec tempore malluit ullo
Posse loqui,& meritis testari gaudia dictis.
*Thracius ingenti mensas clamore repellit,
Vipereas'q; ciet stygia de ualle sorores,
Et modo si posset reserato pectore,diras
Egerere inde dapes,*demersa'q; uiscera gestit.
Flet modo,se'q; uocat bustum miserabile nati,
Nunc sequitur nudo genitos Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares,
Pendebant pennis quarum petit altera syluas,
Altera tecta subit,neque adhuc de*corpore cædis
Excessere notæ,signata'q; sanguine pluma est.
Ille dolore suo,pœnæ'q; cupidine uelox
Vertitur in uolucrem cui stant in uertice cristæ,
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum.
Nomen epops uolucri facies armata uidetur.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aquilo cum Orithyam diligeret,nec vllis precibus a parentibus puellæ impetrare posset,vt se in affinitatem reciperent,viribus vsus suis, Athenas deuenit,& puellam raptam in Thraciam retulit, ibique grauidam facit ex qua gemellos procreauit Zetum & Calaim, quorum postea humeri alæ volucrum increuerunt,per quas parentis imaginem referrent.

Hic dolor*ante diem , longe'que extrema senectæ
Tempora Tartareas Pandiona misit ad umbras.

RAPH. ❡ In'q; vicem)vicissim per vices. ❡ Pandione nata.)seipsam alloquitur ❡ Progne)est autẽ emphasis. Ac si diceret se natã esse è Pandione viro generosissimo , omniq; virtute prædito rege. ❡ Cui ma.)ac si diceret turpissimo omniumq; nefandissimo . ❡ Degeneras) seipsam arguit Progne, quod à suis degeneret, si tantum scelus patiatur multum. ❡ In con. Te.)si esset soluta oratio, in coniugem Tereũ diceremus. Pietate,inquit, vti in coniugẽ Tereũ scelus est : {legendũ autẽ
ADDI. τερεῖ, dissyllabicos in scansione,per συναίρεσιν qua vocalis altera cũ altera coalescit.} ❡ Nec mo.) est subaudiatur: hoc est,cum primum asseruit scelus esse pietate in Tereum vti, Ityn traxit in partem domus secretiorẽ . ❡ Gangetica
Gágeticus ti.) Indica à Gange maximo Indiæ fluuio. ❡ Ceruæ lac. fœ.) periphrasis est hinnuli. ❡ Tẽdentẽ manus)supplicantem. ❡ Adhæret)adiũgitur, significat autẽ Ityn à matre inter latus & pectus fuisse pcussum. ❡ Nec ver. vul.) magna matris sæuitia atq; indignatio, quæ citra vultus auersionem: filiũ necare sustinuerit. ❡ Ad fata)ad mortẽ ❡ Exultat)feruet. Partẽ vero Ityos carniũ elixã, partẽ tostam fuisse ait. ❡ Manant pen. ta.)interiora ædiũ loca tabo & sanie pueri occisi fluũt . ❡ Ignarũ Te.) cædis filii insciũ . ❡ His mẽ.) his epulis cõtinẽs enim pro cõtento sæpenumero à poetis ponitur. ❡ Et pa. mo. sa) Atheniẽse sacrificiũ, his autẽ verisimilia reddit ea , quæ à Progne & Philomela perpetrata fuisse narrantur . ❡ Vni vi.)solũ marito. ❡ Remouit): mandauit , dimisit . ❡ Solio aui.) sede auorũ . ❡ Sua vi.) suas carnes, nã Itys ex Terei sanguine fuerat conceptus. ❡ Tantaq; nox ani. est)acclamatio est in hoium cæcitatem . ❡ Accersite) aduocate. ❡ Dissimulare ne.) occultare potest . Est enim dissimulare fingere id non esse quod fit. ❡ Crudelia ga.)lætitiã ex crudeli filii cæde, quẽ pater vorauerat, pueniẽtẽ. ❡ Iamq;) statimq; . ❡ Intus hab.) intra temetipsum habes. ❡ Vbi sit) Itys subaudiatur . ❡ Meritis di.) conuenientibus verbis. ❡ Thracius)Tereus Thracius tyrannus . ❡ Repel.) euertit. ❡ Ciet)vocat. ❡ Vipeas so.) furias, que pro crinibus viperas habere dicũtur. ❡ De sty. val.) ab inferis . ❡ Reserato pect.)aperto. ❡ Egerere) eiicere, euomere . ❡ Gestit)cupit. ❡ Demersa)imersa viscera filii . ❡ Seq; vo. bu. sepulchrũ: filii, carnes eni illi*in stomacho habebat. ❡ Nũc se modo psequitur. ❡ Nudo fer.)stricto ense. ❡ Corpora Cecropi.) Atheniensium Prognes & Philomelæ . ❡ Pennis pen. pu.) alis in aere aliquis pendere putaret, in aues nanq; iam fuerãt transmutatæ. ❡ Quarum pe. al. sil.) Philomela, quæ in lusciniam fuit conuersa. ❡ Altera te. su. Progne quæ in hirundinem fuit transfigurata. ❡ Notæ cæ.)signa cædis. ❡ Signataq; san plu. est)pluma inquit est maculis sanguineis infecta & hirundinũ & lusciniarum. ❡ Pœnæ cu.) qua Prognẽ, Philomelam'q; afficeret. Vpupã autẽ, quæ à Græcis epops appellat, poeta describit . ❡ Cui stant)erectæ sunt. ❡ Immodicũ)maximũ. ❡ Pro. lon. cu.)pro longo ense, quo fugientes persequebatur . ❡ Facies ar. videt) ita enim pennæ circa oculos sunt dispositæ , vt eos galea ferè tectos habere videatur, ideo'q; toruo est aspectu hęc auis. Hæc aũt oĩa i Daulide, quæ supra Chironiã, vbi Tereus regnauit, ppetrata fuisse Thucydides & Pausanias scribunt , {vnde & Daulias ales ADDI. Philomela à poetis dicitur, sed eã terrã Thraces tũ habebãt, vt Thucydides ait,} q̃uis Megarenses affirment circa fontes, qui Megaridis vocãtur, illa fuisse gesta . eorũ vero locorũ dictionem Tereus amisit , pp ea quæ & ipse in Philomelã, & Progne, Philomela'q; aduersus Ityn admiserũt. Vnde Megaris sibi ipse mortẽ cõsciuit Tereus, cui Megarẽses & tumulũ statim erexerũt, & singulis quibus'q; annis sacra psoluerũt, in qbus calculis pro hordeo vtũtur. Ibi vpupã auẽ primũ visam asserunt, Mulieres aũt Athenas redusse , lugẽtes & querentes quid passæ essent, lachrymis'que se mirabiliter cõfecisse. Vnde earũ in lusciniã & hirundinẽ trãsfigurationes cõfictæ fuere, ea occasione, qđ hæ aues nescio qđ miserabile & luctui simile canũt. Hęc Pausanias. ❡ Hic dolor ante diẽ)Pãdioni dolorẽ quẽ ex filiab*cũceperat, morbo , Erechtheus à Pallade educatus (vt scribit Homerus)& Atheniẽsibus rex traditus i regno successit , cuius filiã Orithyiã amauit Boreas Thraciæ vẽtus , & rapuit, i Thraciam'q; asportauit, ex qua filios sustulit Zeten & Calaim, q pueri qdẽ sine alis fuerũt, iuuenes vero alati effecti vnà cũ aliis Argonautis ad vellus aureũ rapiẽdũ sunt pfecti. ❡ Tartareas ad vmb.) ad inferos. Vt aũt Pausanias in Attica scribit, Pãdiõ oĩno infelix in filiarũ educatione fuit , neq; ipsi filii relicti sunt vlli iniuriæ vltores, tametsi vt fortunã augeret cũ Thrace rege Tereo affinitatẽ iũxerit, sed nulla est mortalibus euadẽdi via, eius qđ à Deo futurũ est.

Progne in hirundinẽ Philomelã in lusciniam. Tereus in vpupam.

* a.l. tere°.

* . a.l. carpsitq;.

* a.l. corpe

* a.l. & luctus.

Sceptra loci, rerum'q; capit moderamē Erechtheus,
Iustitia dubium est, ualidis'ne potentior armis.
Quattuor ille quidem iuuenes, totidemq; crearat
Fœmineæ sortis. sed erat par forma duarum.
E quibus Aeolides Cephalus te coniuge felix
Procri fuit, Boreæ Tereus, Thraces'q; nocebant,
Dilecta'q; diu caruit Deus Orithyia,
Dum rogat, & precibus mauult quā'm uiribus uti.
Ast ubi blanditus agitur nihil horridus ira.
Quæ solitæ est illi, nimium'q; domestica uento,
Et merito dixit, quid enim mea tela reliqui?
Sæuitiam, & uires, iram'q;, animos'q; minaces?
Admoui'q; preces. quarum me dedecet usus?
Apta mihi uis est. hac tristia nubila pello,
Hac freta concutio, nodosa'q; robora uerto,
Induro'q; niues, & terras grandine pulso.
Idem ego cum fratres cœlo sum nactus aperto,
(Nam mihi campus is est) tanto molimine luctor,
Vt medius nostris concursibus insonet æther,
Exiliant'q; cauis elisi nubibus ignes.
Idem ego cum subii conuexa foramina terræ,
Supposui'q; ferox imis mea terga cauernis,
Solicito manes, totum'q; tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiisse, socer'q;
Non orandus erat mihi, sed faciendus Erechtheus.
Hæc Boreas, aut his non inferiora locutus,
Excussit pennas, quarum iactatibus omnis
Afflata est tellus, latum'q; perhorruit æquor.
Puluerea'mq; trahens per summa cacumina pallā,
Verrit humum, pauidam'q; metu caligine tectus
Orithyiam adamans fuluis complectitur alis.
Dum uolat arserunt agitati fortius ignes.
Nec prius aerii cursus suppressit habenas,
Quā'm Ciconum tenuit populos, & mœnia raptor.
Illic & gelidi coniux Actæa tyranni,

RAPH. ADDI. ❡SCEPTRA loci) Athenarum imperiū. ❡ Rerū mod.) regni gubernationē. {Videtur hoc loco Ouidius seriē historiæ, atq; ordinē successionis regū Atticorū confundere, aut alios saltē authores q̄ nos habemus, secutus esse. Nā & Eusebius, & Pausanias, Erechtheū superioris Pandionis, eius qui post Cecropē primū, quintus regnauit, successorē faciūt. Prognē autē & Philomelā filias Pandioni posteriori, Erechthei nepoti Pausanias attribuit, ei, videlicet, qui à Metionidis (familia hæc Athenis fuit) regno eiectus, Megaris vitā finiuit. Post cuius mortē ex filiis natu maximus Aegeus, depulsis rursū Metionidis Athenis regnauit. Cui rei etiam cōsentit, qđ de Thracēsib⁹ & Eumolpo Isocrates i Panathenaico dicit. Nā Thracensi bello, quando ἐρῶσι, vt ille inquit, μετ' Εὐμόλπου τοῦ Ποσειδῶνος εἰς ἀττικὴν ἐνέβαλον, ὃς ἠμφισβήτησεν Ἐρεχθεῖ τῆς πόλεως, φάσκων Ποσειδῶ πρότερον Ἀθηνᾶς καταλαβεῖν αὐτήν, Erechtheus, cui⁹ filię Procris & Orithya & hic & apud Eusebiū dicūtur, interfectus fuit, vt Pausanias ait. deinde & Amazonicū bellū, qđ aliquāto post secutū fuit, à Theseo Aegei filio, Pādionis nepote confectum est, vt vel hinc appareat Pandionē hūc Erechtheo posteriorem fuisse. Iā Prognen & Philomelā posteriores fuisse Procride & Orithya etiā illa testātur, quę de genere Eumolpi à Pausania traduūtur. Fuit enim inquit ille, Eumolpus, is, qui cū Thracēsibus in Atticam venit, Neptuni filius ex Chione. Chione aūt Boreæ & Orithyæ, &c. Cæterū ordo successionis regū Atheniensiū vsq; ad Theseū ita se habet. Primus Atticā tenuit Actæus. Post hunc regnauit Cecrops, gener Actæi, qui Diphyes cognominat⁹ fuit. post Cecropē Cranaus, quo per vim eiecto, regnū Amphictyon (nō vt vulgo legitur Amphitryon) gener Cranai accepit. Amphictyoni aūt successit Erichthonius, quē fabulæ ex Pallade & Vulcano genitū ferunt, Erichthonio Pandiō, Pandioni Erechtheus, is de quo hic dicitur. Erechtheo deinceps Cecrops posterior, hinc Pandion posterior, cuius filiæ Progne & Philomela, & filius pręter cæteros, Aegeus Thesei pater. Hæc ex Pausania & Eusebio. Eandem autē ferè & Cōmentator Euripidis in Phœnissas annotat, nisi quòd hic posteriorē Cecropen omittit, Erechtheoq; Pādionē successorem facit.} ❡ Sed erat par forma duarū) è quatuor filiabus duas æquales pulchritudine fuisse ait, Procrin, quæ Cephalo Deionei filio nupsit, & Orithyiam, quæ à Borea vento dicitur fuisse rapta. Tametsi Hesagoras in Megaricis scribat non à vento, sed à Borea Strymonis filio Orithyiam fuisse raptam. Chœrilus vero narrat Orithyiam flores colligentem iuxta fontes Cephisi fuisse raptam, cui Simonides accedit, qui in Naumachia scribit ipsam ex Attica à Borea raptā, & in Thraciam ad Sarpedoniam vsque petram fuisse perlatam, vbi & rem cum illa habuisse dicitur. Apollonius quoque Orithyiæ raptum elegantissime in primo Argonauticō describit, quem Ouidius potissimum sequi videtur.

Orithyiæ raptus.

Procris Orithyia.

{Versus Apolloni sunt.
Ζήτης αὖ Κάλαΐς τε Βορήϊοι υἷες ἵκοντο
Οὕς ποτ' Ἐρεχθηῒς Βορέῃ τέκεν Ὠρείθυια
Ἐσχατιῇ Θρήκης δυσχειμέρου, ἔνθ' ἄρα τήνγε
Θρηΐκιος Βορέης ἀνερέψατο Κεκροπίηθεν
Ἰλισσοῦ προπάροιθε χορῷ ἔνι δινεύουσαν.}

❡ E quibus Aeolides Cephalus) Cephal⁹ (vt Strabo ait) Deionei filius quidē fuit, qui ab Aeolo genus duxisse videtur, vnde & Aeolides à poeta vocatur, vt in oībus, quæ mihi videre contingit, exēplaribus legitur. Sed quomodo ab Aeolo ducat originē Cephalus nōdū meminime legisse. {Deioneus Aeoli filius fuit, frater Salmonei, vt ex Cōmentariis Odysseæ apparet, vbi Didymus, seu quisquis is fuit, Tyri Salmonei filia cum à Neptuno cōpressa, & ob id à patre eiecta fuisset, ad Deioneū patruum cōfugisse tradit, qui illā Crethen fratri collocauit. Fuerūt enim fratres Cretheus, Salmoneus, Deioneus, Athamas, & Sisyphus.} ❡ Proci fuit) Procri vocatiu⁹ est Græcus. Ad ipsam eni sermonē cōuertit poeta. ❡ Boreæ Tereus, Thracesq; nocebāt) crudelitas, inqt, Terei ac Thracū Boreæ ne Orithyiā duceret vxorē nocebāt. Boreas autē est vētus, q latinæ Aqlo vocatur, vt in primū plenı⁹ scripsimus. Boreas etiā Strymonis fuisse fili⁹ narratur, à quo rapta fuit Orithyia. Sed poetæ qđ fuit hoīs opus, ad ventū trāsferūt. Tametsi qdā dicāt Orithyiā ex alto ab Aqlone deiectā periisse, indeq; à poetis fictā fabulam fuisse. ❡ Deus) Boreas. ❡ Horridus ira) terribilis indignatione. Boreę autē naturā describit: est enim ventus valde impetuosus & violentus. ❡ Et me. di.) merito Boreas sese carere Orithyia cōfessus est. quādo blanditiis, q̄ viribus vti maluerit. ❡ Admoui) apposui. ❡ Quarum me dedecet vsus) quibus mihi turpe est vti. ❡ Cœlo aperto) aere patenti, in quo venti confligunt. ❡ Tanto molimine luctor) tantis viribus resisto. ❡ Vt medius nostris) physicorum sententiam sequitur, qui ex collisione nubium tonitrua aiunt commoueri, & fulmina emitti. ❡ Elisi ignes) expulsi. est autem fulminum periphrasis. ❡ Idem ego cum su.) terræmotus ex physicorum sententia fiunt à ventis in cauernis terræ clausis, vnde sine magno impetu exire non possunt. ❡ Solicito) infesto, perturbo. ❡ Excussit pen.) cōcussit alas, ex quarum iactatione maximum ventum excitatum fuisse ait. ❡ Puluerem pal.) puluerulentam vestem, quæ eleganter Boreæ attribuitur, quod eo vento flante maximus excitatur puluis: est enim siccus. ❡ Ignes) amores. ❡ Nec prius aerii cursus) nec prius inquit volare destitit, quàm ad Cicones Thraciæ populos peruenisset. {Ciconum autem etiam Homerus meminit in Odyssea.} ❡ Actæa) Atheniensis Orithya, {ab Actæo rege, de quo supra.} ❡ Gelidi tyranni) Boreæ venti, qui omnium est frigidissimus.

Cephalus

ADDI.

Boreas.

Vnde fulmina & terræmotus.

ADDI.

ADDI.

❡PARTVq;

RAPH. ¶PARTVq; enixa gemellos) eniti ꝓprie mulieres dicuntur cũ pariunt. ¶Gemellos) Zeten & Calain, nõ hos autẽ solũ Boreas ex Orithyia suscepit, sed etiã puellas Chthoniã, Chionen, & Cleopatrã, quæ Phineo nupsit. ¶Pẽnas geni.) alas Boreæ patris. Nã vẽti cũ alis etiã nunc pingũtur. ¶Subnixa) subiecta. ¶Rutilis ca.) flauis crinibus. ¶Implumes) sine plumis & alis. Zetes autẽ legendũ est, nõ Zetus, vt ferè in exẽplaribus est deprauatũ. ¶Flauescere) flauæ fieri lanugine nascente. ¶Ergo vbi cõcessit) posteaquã inquit iuuenes effecti sũt, vnà cũ aliis Argonautis ad rapiẽdũ vellus aureum nauigauerint. sed vnde Zetes & Calais venerint variæ sunt priscorũ opiniones. Alii nanq; ex Thracia, vt Apollonius. Herodo. ex Daulide. Duris vero & Phanodicus ex Hyperboreis ad Iasonẽ venisse aiunt. Hæc autẽ ad septimi libri initiũ apte cum sexti fine copulãdũ narrãtur. ¶Cõcessit) locũ dedit. ¶Vellera) pellẽ arietis auream, quẽ Phryxus cũ ab eo ad Colchos vsq; incolumis fuisse delatus, Ioui Phryxio hoc est, fugæ fauẽti immolauit, ac eius pellẽ aurei velleris, eidẽ dicauit. Nam Athamas Aeoli filius Crethæiq; frater, vt scribit Apollonius, ex Nephele vxore duos sustulit liberos, Phrixũ & Hellen. sed Nephele mortua, Ino filiis nouercã superinduxit, quæ vt nouerca prioris filios vxoris odio persequi cœpit. Cumq; agri illius incantamentis steriles facti essent, vates subornauit, qui Athamanti referrent agros nõ ante fertiles futuros q̃ filii prioris vxoris interficerẽtur. Cæterum Phryxus periculi imminẽtis admonitus arietẽ vnà cum sorore Helle ascendit, qui mare ingressus cũ ad Troicum pelagus peruenisset, Helle in mare cadens ei nomẽ dedit. Inde enim Hellespõtus fuit appellatus. Phryxus autẽ in Scythiã vectus Ioui Phryxio, qđ eius ope nouercæ insidias effugerat, arietẽ ipsum imolauit, vellusq; aureũ eidem dicauit, quod quidẽ in luco Martis à peruigili dracone, taurisq; per nares ignẽ efflantibus cũ custodiretur, ab Iasone raptum, atq; in Thessaliã fuit asportatũ. Eusebius autẽ in Chronicis ait Phryxum idcirco ab ariete vectũ esse fingi, q̃a nouercales insidias, naui, cuius insigne aries erat effugit. Cum Mi. Minyæ populi fuerunt Thessaliæ antiquissimi, à

Minyæ. Minya Orchomeni (vt putatur) & Hermippes, re vera autẽ Neptuni filio denoĩati. Demetrius aũt Scepsius ait illos, qui circa Iolcum habitarunt, Minyas fuisse appellatos. Apollonius vero oẽs Argonautas scribit Minyas fuisse, quod plurimi & fortissimi quiq; eorũ ac in primis ipse Iason à Minyæ filiabus duxerũt originẽ. ¶Prima carina) prima naue. Nam Argo prima olim nauis lõga fuisse perhibetur. quidã tamẽ aiunt Danaum ab Aegypto persecutũ omnium primum nauim longam cõstruxisse: vnde etiam Danaida fuisse vocatã.

Et genitrix facta est. partuq; enixa gemellos,
Cætera qui matris, pennas genitoris habebant.
Non tamen has memorãt unà cum corpore natas,
Barbaq; dum rutilis aberat subnixa capillis,
Implumes Calaisq; puer, Zetesq; fuerunt.
Mox pariter pennæ ritu cœpere uolucrum
Cingere utrunq; latus, pariter flauescere malæ.
Ergo ubi concessit tempus puerile iuuentæ,
Vellera cum Minyis nitido radiantia uillo.
Per mare non *notum prima petiere carina.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

LYdias tamen illa per vrbes. Emendo lydas. Dicitur enim Lydus & Lydius sed ly, syllaba semper ꝓducta. Idẽ secũdo Fast. Ridet amatorẽ lyda puella suum. & in Ibin. Lydia se scopulis vt virgo misit ab altis. ¶Bis sex cœlestes medio Iouis sedibus altis Augusta grauitate sedent. Duodecim deos intelligit sex mares totidẽ fœminas: quos consentes nuncupabant teste diuo Augu. in. iiii. ciui dei, eo quòd in Iouis concilium adhiberentur. Eos Ennius hoc disticho cõplexus est: qđ Martianus citat lib. I. nuptiarũ Mercurii & Philologię, necnõ Apuleius de deo Socratis. Iuno. Vesta: Minerua: Ceres: Diana: Venus: Mars: Mercuri⁹: Iouis: Neptun⁹: Vulcanus: Apollo. quorũ meminit & cõmentator Apollonii in secundũ Argon. ¶Exhibisse ferũ) Emẽdati codices. habẽt Fretum. Quod & is qui epitomata fabularũ Ouidii soluta oratione cõposuit sic redintegrãdum esse ostendit. Lege primã collectaneorũ nostrorũ hecatostyn cap. lvii. ¶Addidit vt satyri cælatus imagine pulchra Iuppiter implerit gemino Nycteida fœtu) Lego pulchrã. Sed sciendũ (vt ait Stephanus) Antiopam secũdũ Hesiodũ in Hyria: quæ regio fuit propè Euripũ: Secundum Euripidẽ in Hysia: quæ ciuitas fuit sub cytherone locata: in lucẽ fuisse editam: Nycteus autẽ Antiopæ pater Neptuni & Celenus filius fuit: vt author est Iginus in Tauro. ¶Te quoq; mutatũ toruo neptune iuuẽco virgine in Aeolia posuit:) ꝓ virginẽ Aeoliã Canacẽ Aeoli filiã intelligit: quã sub Tauri forma violauit Neptun⁹ teste Diodoro in prio. vnde natus Triopas Erisichthonis pater authore Callimacho & Diod. in. vi. Lege primam collectaneorum hecatostyn ca. lxvi. ¶Aries bisalpida fallis.) Lego Bisaltida. i. Bisalti filiã: q sole & terra genitus fuit authore Stephano, à quo Bisaltia ciuitas & locus in Macedonia. ¶Et te flaua comas frugum mitissima mater sensit equũ.) Ex hoc cõpressu natus est Ariõ equus humanum habẽs dextri pedis vestigiũ. Author Papinianus iterpres. vi. cõmẽt. ¶Vt pastor Macareida luserit Issen.) Isse puella Lesbia fuit soror Methymnæ, & Macaris vel Macarei filia. Ab Isse Issa, à Methymna quoq; Methymna in Lesbo ciuitates nomẽ acceperunt. Lege Stephanũ. ¶Liber vt Erigonen falsa deceperit vua) hæc Erigone Icari filia fuit: quã sub vuæ specie Bacchus decepit, & grauidã reddidit. vñ natus puer nomine Staphylus, à facti qualitate ita appellat⁹. nã σταφυλὴ vuã significat. quãuis nõ desint qui Staphylũ Baccho & Ariadna natum literis tradãt, vt in. iii. Argon. Cõmẽtario interpretes scribũt: & Plutarchus in Theseo. Lege autẽ primæ hecatostys nostræ cap. vi. ¶Succis Hecateidos herbæ) Aconitum intelligo: quod hecate Medeæ mater prima dicitur reperisse teste Diod. lib. v. ¶Cum q̃s & naris, & aures. lego auris in fingulari teste Priscian lib. vi. ¶Mihi Tãtalus author. Tantalus hymenæi filius & Ascali frater fuit authore Stephano. Quẽ Plato in Cratylo quasi ταλαντατον talantatum. i. infelicissimũ dictũ fuisse existimat. ¶Huc natas adiice septẽ) Et tondẽ iuuenes. Siquis filiorũ Niobes noĩa scire desiderat, hęc fuerãt: vt apud Statii interpretẽ. iii. Thebaid. Cõmẽtario inueni. Marium hæc. Archemorus: Antegorus: Tantalus: Phædimus: Sipylus: Xenarchus: & Epinites. Fœminarum hæc. Astycratea: Pelopeia: Chloris: Cleodexe: Ogyne: Phege: & Negra. Ouidius Aeschylum in Tragœdia Niobe sequens quosdã è maribus aliter noĩauit. puellarũ vero noĩa nõ apposuit. ¶Deiectura preces.) Quis nõ videt adiectura esse legendũ? & in eo versu. ¶Ille vt erat pronus p crura admissa iubasq; voluitur, admissa). i. velocia debere exponi?? Cui quõdã regia suo orbe interdixit.) Restitue orbẽ: vti oẽs prius codices habebant. sup qua re in secunda Collectaneorũ hecatosty multa dicem⁹. ¶Quẽ tritoniaca Lato⁹ arũdine victũ.) Arũdinẽ tritoniacã tibiã à Tritonia. i. Pallade iuẽtã atq; ab eadẽ abiectã interpretare. Cui⁹ rei idẽ poeta l. vi. Fast. & Proper. in. ii. meminere. ¶Et tũ quoq; clarus Olymp⁹.) hic Olympus nõ ꝓ mõte, sed ꝓ Marsyæ discipulo accipiẽdus: qui tum quoq; Clarus esset tibiæ inflandæ peritia. Lege primã hecatostyn collectaneorũ cap. xciiii. ¶Deduxit vestes.) lego Diduxit. i. lacerauit vt fiebat in Luctibus Itẽ & nihil est quod inopino captus amore Ausit. teste Prisciano lib. ix. ¶Neq; enĩ minus impius esset.) nõ minus se rogari à Philomela pateretur vt diuti⁹ ab ipsa amplecteretur. ¶E q̃bus Aeolides cephalus.) Plautus in Amphytr Strabo. in. x. Pausanias in Attica Deioneum Cephali patrẽ fuisse testãtur: quẽ Deionem Callimachus vocat in hymno in Dianã. Vnde Aeolides Cephalus Aeoli filius interpretari nõ potest. Vereor aũt ne Deioneus vel Deiõ Aeoli filius fuerit: vnde Aeolides Cephalus Aeoli nepos sit intelligẽdus. Sed hoc ꝓ cõiectura nõ iudicio haberi volumus, dum pateat veritas. Audio nõnullos velle vt Eionides pro Deionides hoc loco legatur. i. Deioni filius. & in septimo. Aspicit Eioniden ignota ex arbore factũ Ferre manu iaculũ. quoniã cõsonantem à dictionis in principio

ualis notũ.

Iones demant: vt in Acco Macco)quod fuit vetulæ insanientis nomen)videtur. Sed nobis lectio huiuscemodi non probatur: quia Deion & Eion trium nō duarum syllabarum est nomen. Callimachus in hymno Dianę καὶ περιαλοῦ ξανθὴν ἀλόχου Δηιονίδαο .i. & Cephali flauam vxorē Deionidæ. Ouidius in nono. Tunc erat inualidus Deionidenq; iuuentæ. Homerus in. x. Iliados. ἐν δέ σφιν Ῥῆσος βασιλεὺς παῖς Ἠιονῆος .i. cum suis Rhesus rex filius Eionis. At quoniā de Deioneo & Eioneo diximus: non prætereamus Alterum Deioneum Euryti filium fuisse: cuius meminit Plutarchus in Theseo. Tertiū Thessalum Phylaci patrē: cuius meminit Stephanus in phylaca. Eioneus quoq; alter diæ (ob quam Ixion à Ioue detrusus in inferos dicit)pater fuit: de quo à Diodoro in. v. & ab Apollonii interprete in tertium Argonauticon fit mentio. Fuere & duæ ciuitates: quibus nomen Eion: altera in Cherroneso, altera in Pieria, vt idem Stephanus scribit.

ANNOT. HEN. GLA. IN LIBRVM SEXTVM, OVID. MET.

Phocaico bibulas tingebat murice lanas.

PHocaico hoc in loco haud dubie à Phocæa Aeolidos vrbe, quanquam authores à Phocide Græciæ regione nonnunquam vsurpant. Paulopost, Lydas tamen illa per vrbeis, legendum, non Lydias, vt vulgo habent exemplaria, prima enim de Lydia longa est.

Illic & Tyrium quæ purpura sensit ahenum
Texitur & tenues parui discriminis umbræ.

Vide quid per purpurā intelligatur. Nam ego de filis intelligo, & tenues umbræ, de coloribus, quod in Iride videmus: de qua verissime dixit, Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit. Vix enim colorum limites in ea discernuntur.

Edere cum bacis fœtum canentis oliuæ.

Fœtum pro arbore posuisse videtur. Nam oliuæ fructus Bacæ sunt, nisi quis per id quod præcedit, quod sequitur intelligi malit.

Mnemosynen pastor, uarius Deoida serpens.

In aliis libris Deolida, & coniunctioq; post varius falsō legebantur quem locum Raph. recte emendauit. At præcedentem in hoc ipso carmine fabulam, tanquam sit nota, transit. Rursus deinde tertio carmine de Aeolia virgine fatetur se nihil legisse. Rursus duodecimo carmine, de Erigone fabulam transilit. Ego ingenui animi esse puto, quoties quid ignores, audere libere fateri: timidi autem & abiecti simulare nihil nō scire. Quis enim est qui omnia legit? aut quis est qui omnium quæ legerit, meminit? Itaque sat mihi sit hoc in loco lectorem admonuisse, Ouidium multas leuiter attigisse fabulas, vel quod omnibus essent notæ, vel quia obscuræ, nec certis traditæ authoribus, qualem & hanc de Mnemosyne, ac item eam de Erigone fuisse puto. Et libro septimo de Phineo, Peripha ac Polyphemonis nepte.

Gignis Aloidas, aries bisaltida fallis.

Quidam codices post Gignis, copulam &, non recte interseruerant, & Bisalpida pro Bisaltida. Græce est Ἀλωάδας & Βισαλτίς.

Vtq; Cytoriaco radium de monte tenebat.

Radium textorium intelligit, nam negocium inter textrices agitur. Citoriaco non Citheriaco legēdum esse Raphael nunc bis admonuit, vt antea diximus.

Lexq; eadem pœnæ, &c.

Eadem lex, scilicet vt pendeant, loquitur autem de araneis omnibus futuris.

Postea discedens succis hecateidos herbæ.

Hermolaus Barbarus in commentario in Dioscoridem putat Ouidium hoc in loco de cicuta loqui. Hecateis autem dici videtur ab Hecate Medeæ matre.

Et antiquas exercet aranea telas.

Hic pro animalculo ponitur, libro autem quarto in Martis ac Veneris fabula pro aranearum tela. Araneus vero pro animalculo semper, vt puto, sumitur.

Et me, quod in ipsam recidat, orbam Dixit.

Ita omnes habent libri, sed carmen claudicare videtur, quare quidam Decidat legendum arbitrantur, nisi quis reincidat malit, sed prius magis placet.

Carbasa deducit, ne qua leuis effluat aura.

Diducit legendum, vt intelligamus illum festinare ad portum, ad quod vela diducit, ne qua leuis effluat aura. vt eo celerius portum apprehendat tempestati elapsus.

Ille ut erat pronus per crura admissa

Crura admissa, exponit Raphael propinqua, iuncta, astricta haud dubie Sipyli equitis non equi intelligens crura. Sed malim de equi cruribus hoc intelligere, vt admissa crura, in cursum permissa, & equum, cui laxatum frenū, accipiamus.

Euolat ut gelidos complexibus alleuet artus.

Euolat dictum videtur, quasi diceret aduolat in auxilium cadentium fratrum.

Mollia nodosus facit internodia poples.

Vide vtrum poplitē pro genu acceperit, an nodosus pro neruosus accipere velis, sanè crus ab vtroq; incipit, sed equitanti genua citius læseris quàm poplitem.

Corq; ferum satia, dixit.

Dixit non temere repetitum, cum præcesserit proxime, ait. Ne lector putaret iam loqui Poetam. Sic Virgilius: Dixit & os impressa thoro, moriemur inulti? Sed moriamur ait. Ita D. Erasmus præceptor noster.

Duplicataq; uulnere cæco est.

Vide vt illud duplicata accipi credas. Raphael pro incuruata est, exposuit, quod nescio an vnquā legerim, quanquā casus hic ita habet. Et illud ibat pro exibat positum videtur.

Impatiensq; uiæ genitor deducere lectos.

Lanius hic fuisse videtur, qui filium pro bobus è Græcia in Lyciam miserit. Et pro longinquitate dixit, Impatiens viæ genitor.

Orchomenosq; ferax.

Strabo de Orchomeno in Bœotia multa libro nono, de qua Poetam loqui puto. (Arcadiæ nō ita nobilis fuit) Neq; enim de solis Peloponnesi vrbibus loquitur, quod de Calydone patet. Et Pittheida per i & th duplici legendum, vt ex Græcis liquet Πιτθεύς. Vnde Πιτθηΐς deducitur.

Vsqueadeo latet utilitas.

Ἐπιφώνημα est, at ego tamen quid sibi proprie velit vix me explico.

Piræaq; littora tangit.

Πειραιεὺς portus est Atheniensium notissimus. Vnde Πειραϊκός forma esset deriuatiua. Sed Stepha. admonet Πειραιὰ & portum sonare & aliquē illius portus. Rapha. ait, Piræoda à Ptolemęo Atticæ promontorium dici, quod apud Ptolemæū non reperias. Admonuit & huius loci nos D. Eras.

Nec mea uirginitas, nec coniugialia iura.

Coniugialia hexasyllabon est non pentasyllabon, vt ferè codices errant.

Stamina barbarica suspendit candida tela.

Si tela est opus ipsum quod ex stamine & trama paulatim cōficitur, hic certe abusus videtur nomine, & vel pro iugo, vel transuersa pertica in altum suspensa, accipiendū, quo modo texunt, qui pretiosa conficiunt texta.

Nec uultum uertit.

Non est dubium quin matris sæuitia hic exprimatur. Sed si suum vultum dicamus, uidetur vertit pro auertit positum, quod ipsum tamen carmen suspiciebat. Et dilaniat, vide an Progne an Philomela.

Altera tecta subit.

Progne que in lusciniā fuit trāsfigurata. Inquit Raphael. Poterat autē librariorū error videri, si nō antea etiā id dixisset. Progne enim in hirundinē, non in lusciniā, at Philomela in lusciniā mutatæ feruntur. Decimo tertio deinde carmine Aeolides legit Raphael, quod in aliis legitur Eionides. Quod in septimo libro rursus asserit vbi de Cephalo.

¶ Iam &

RAPH.



Amq; fretũ Myniæ. Narraturus poeta quẽadmodum dentes ab Iasone seminati in homines armatos fuerunt transformati, Apollonium qui Argonautica scripsit potissimum sequitur, Argonautarumq; in Colchos profectionem, Medeæq; amores elegantissime describit. Causa autem illius Iasonis peregrinationis hæc fuisse narratur. Tyro Salmonei filia Neptuno pepit Neleum & Peliã, deinde nupsit Cretheo Aeoli filio, eiq; peperit Aesonem, Pheretẽ, & Amythaonẽ. ac ex Pherete quidẽ nascitur, Admetus, ex Amythaone Melãpus, ex Aesone Iason, qui etiam Chironi alendus, medicinamq; docẽdus fuit traditus à patre, qui senio cõfectus, tantisper dum filius cresceret, regnum Thessaliæ Peliæ fratri cõmendauit, (ADDI. alii, vt qui scholia in Odyssea scripsit, à matre traditũ volunt. Patre iã mortuo, & ob id matre pro filio metuente. Nomen autẽ matris Alcimede fuit, siue, vt alii, Polymela.) Cæterũ Pelias oraculum ab Apolline acceperat, vt sibi ab eo caueret, quem cum altero tantum calceo ad se venientem videret, fore enim vt opera eius esset moriturus. Iason autem iam grandior effectus, cũ ad patruum rediret, forte in ripa Anauri Thessaliæ fluuii offendit Iunonem vetulæ similem, quæ videbatur velle quidem fluuium transire, sed non audere. Quod vidẽs Iason, illam humeris suscipiẽs in vlteriorem fluuii ripã transtulit, altero ex calceis in flumine amisso. Sicq; Iason ad Peliam cum altero calceo solum peruenit, qui oraculi recordatus, veritusq; ne ab ipso interficeretur, illi mandauit expeditionẽ in Colchos admodũ periculosam ad vellus aureum rapiẽdum, putãs eum aut ab aliquo interfectũ iri, aut certe ĩ mari, alienaúe terra periturum. Sed Iason omni collecta Græciæ iuuẽtute, Argoq; naue fabricata, ad Colchos profectus, & vellus aureum opere Medeæ regis Aeetæ filiæ rapuit, & Medeã ipsam secũ in patriã reuexit. (Iasonis expeditio in Colchos Medeæ amores.) [Iamq; fretũ Minyę) populi sunt Thessalię Minye, à Minya Neptuni filio, qui illis imperauit, (Minyæ.) denoiati. [Pagasæa puppe) Argo naue iuxta Pagasas Promontoriũ fabricata. Sic aũt legendũ est, non Pegasea, vt ferè in exẽplaribus est deprauatũ. (Pegasæ.) Pagasæ enim sunt & Promontoriũ, & vrbs Thessaliæ, dictæ ἀπὸ τοῦ πηγνῦναι τὴν ἀργὼ, hoc est, cõpingenda & fabricanda Argo naue. Demetrius autem Scepsius, ἀπὸ τῶν πηγῶν, idest à fontibus, quibus irrigatur locus, in quo etiã templum est Pagasei Apollinis. [Visus erat Phineus) (Phineus.) Phineus Phœnicis & Cassiepeæ filius, siue Agenoris (vt quidã putant) rex fuit Thraciæ, qui (vt Dionysius in Argon. narrat) dimissa Cleopatra vxore, Harpalicen Scythicam, vel, vt alii, Idæã Dardani Scytharũ regis filiã filiis superinduxit nouercã, cui vt gereret morẽ ꝑprios filios Orythũ & Carãbin prius ex Cleopatra susceptos, cũ excæcasset, ipse quoq; à Diis fuit oculis priuatus, atq; hac insuper pœna affectus, vt ei Harpyę fœdissimę aues, escas & raperẽt & fœdarẽt, quas suscepti hospitio cum aliis Argonautis Zetes & Calais alati iuuenes vt illi gratiã referrent, strictis ensibus ex Thracia vsq; ad Plotas insulas, quæ postea à cõuersione eorũ Strophades fuerũt appellatæ ꝑsecuti sunt. [Sub noct.) cæcitate. De Phinei vero cęcitatis causa varię fuerunt antiquorũ opiniones: quidã enim aiunt Phineũ fuisse excæcatũ à Sole, quod potius lõgæuus esse, q̃ Solẽ videre elegerat, alii qđ Perseo fuerit insidiatus: Sophocles autẽ quòd ex Cleopatra filios, Orythum & Carãbin à nouerca calũniatos excæcarit, Apollonius vero, qđ oĩbus vulgo vaticinaretᷣ, ac deorum mẽtes aperiret, quo fiebat, vt hoĩes nihil Deorũ indigere viderentur Impauit aũt Phine⁹ vsq; ad Bosphorũ Thraciũ oĩbus Thracib⁹, qui sunt in Asia. [Virgineas volucres) Harpyias, quæ virgineas facies habebãt. Sic enĩ & à Virgilio describũtur. iii. Aenei. [Limosi Phasidos) (Phasis) Phasis fluuius est Colchorũ vñ Phasiani fuere denolati. [Phryxea vellera) à Phryxo Ioui Phryxio ꝯsecrata. [Vellera aurea) qđ quidẽ idcirco fictũ ẽ (vt Stra. ait) qđ apud Colchos torrẽtes dicũtur aurũ deferre, qđ Barbari ꝑforatis tabulis & lanosis pellibus excipiũt, vnde aurei velleris fabula est cõficta, quæ hmõi esse fertur. (Athamas.) Athamas Aeoli filius Crethei frater, Nephelen duxit vxorẽ, ex qua quidẽ Phryxũ & Hellẽ sustulit. Nephele vero mortua secũdã duxit vxorẽ Ino appellatã, quæ Nepheles filios odio habens ꝑsuasit agricolarũ vxoribus, vt semina torrerẽt, ne terra fructũ vllũ emittere posset. Quod quidẽ cũ accidisset Athamas agrorũ sterilitatis causam ignorãs, q cõsulerẽt Apollinẽ Delphos misit. Ino aũt eos qui missi fuerant donis corrũpẽs iduxit, vt referrẽt Deũ rñdisse, Phryxũ & Hellen ĩmolãdos esse, ita nãq; sterilitatis liberationem futurã. Hòc vero Athamas cũ credidisse, Phryxũ, Hellenq; ad arã iugulandos adduxit, sed Deorũ misericordia aurei velleris arieti impositi p aerẽ asportati fuerũt. Sed Helle metu pculsa in Hellespõtũ ab ipsa denoiatum cecidit, Phryxus vero in Colchicã terrã incolumis puenit, vbi Ioui Phryxio arietẽ imolauit, quod nouercæ insidias effugisset. Vxorem autẽ duxit Chalciopẽ

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

LIBER SEPTIMVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Amque fretum &c. Argumẽtum. Iason Aesonis filius missus a Pelia Neptuni filio cum proceribus Græcorum Colchon ad pellem auream apportandam, adiutricibus Iunone ac Minerua, vt Aeetæ Solis filii contigit regiam pulchritudine sua perculit Medeam aduersus parentem, vt sibi potius quam patriæ consuleret. Ergo obligatum Iasonem coegit, vt fidem præstaret coniugii erga se, nam tauros spirantes ignem, & draconem custodientem templum, & tergus auratum veneniis, carminibus coegit parere Iasoni, vt proscisso solo dentes obsereret serpentis, ex quibus genus armatorum procresceret: inter quos, vt eis præceptum erat a Medea, iactato silice coegit eos inter se dimicare, qui mutuo bello conciderunt, his gestis Iason cum Medea Corinthum abiit.



Amq; fretũ Myniæ Pegasæa puppe secabãt.
Perpetuaq; trahẽs ĩnopẽ sub nocte senectã
Visus erat Phine⁹, iuuenesq; Aqlone creati
Virgineas uolucres miseri senis ore fugarãt.
Multaq; perpessi claro sub Iasone, tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas.
Dumq; adeunt regem, Phryxeaq; uellera poscunt,

Aeetæ Colchorũ regis filiam, ex qua cũ filios quatuor suscu lisset, Argon, Cytisoron, * Melanen; Phrontin, mortuus est, vt Herodo. scribit, vt vero Hesiodus & Acusilius narrant filios illos ex Iophossa Aeetæ filia suscepit, quibus quidē & quintũ nomine Presbonē Parmenides addit. Herodo. autē narrat Athamãtis & Themistus filios fuisse Schœneũ, Erythrium, Leuconem, Pœum, nouissimos vero Phryxũ & Hellen, hosq; propter Inus nouercę insidias ex patria aufugisse, Hellen autē circa Pactiē periisse etiã Hellanicus ait. Inus vero & Athamãtis filii fuerũt Clearchus & Melicerta. De ariete aũt velleris aurei varię sunt priscorũ opiniones. Alii nãq; verũ fuisse arietē scribunt, {ex Neptuno in arietē versũ, & Theophane Bisaltidis filia, natũ, vt supra quoq; ex Higyno annotauimus.} Alii Phryxi & Helles fuisse pædagogum noie Criũ, q latine aries vocatur, cuius ꝯsilio Phryxus & Helle nouercæ insidias fugerint. Alii aufugisse ipsos in naui quæ in prora arietem pictũ habuerit opinantur.

*a. l. Cythorum.

ADDI.

RAPH.

Vox'q; datur Minyis magnorũ horrēda laborum,
Concipit interea ualidos Aeetias ignes,
Et luctatà diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat. frustra Medea repugnas,
Nescio quis Deus obstat, ait, mirum'q; quid hoc est,
Aut aliquid certe simile huic, quod amare uocaf,
Nam cur iussi patris nimium mihi dura uidētur?
Sunt quoq; dura nimis cur quē modo deniq; uidi,
Ne pereat, timeo? quæ tanti causa timoris?
Excute uirgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix. si possem, sanior essem,
Sed trahit inuitam noua uis, aliud'q; Cupido,
Mens aliud suadet. uideo meliora probo'q;,
Deteriora sequor, quid in hospite regia uirgo
Vreris? & thalamos alieni concupis orbis?
Hæc quoq; terra pōt, quod ames dare. uiuat, an ille
Occidat, in diis est. uiuat tamen, id'q; precari
Vel sine amore licet. quid enim commisit * Iason?
Quem nisi crudelem non tangat Iasonis ætas?
Et genus & uirtus? quem non, ut cætera desint,
Forma mouere potest? certe mea pectora mouit,
At nisi opem tulero, taurorum afflabitur ore,
Concurret'q; suæ segetis * tellure creatis
Hostibus, aut auido dabitur fera præda draconi.
Hoc ego si patiar, tunc me de tigride natam,
Tunc ferrum, & scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non & specto pereuntem? oculos'q; uidendo
Conscelero? cur non tauros exhortor in illum?
Terrigenas'q; feros, insopitum'q; draconem?
Dii meliora uelint, quanquam non ista precanda,
Sed facienda mihi, prodam'ne ego regna parentis?
Atq; ope nescio quis seruabitur aduena nostra?
Vt per me sospes sine me det lintea uentis?
Vir'q; sit alterius? pœnæ Medea relinquar?
Si facere hoc aliam'ue potest præponere nobis,
Occidat ingratus, sed non is uultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formæ,
Vt timeam fraudem, meriti'q; obliuia nostri.

(VOX'q; d.) Aeta Iasonis aduētu indignatus, se quidē ei vellus aureũ ꝑmissurũ promisit, si quæ proponerētur certamina subiret. (Vox er. d.) hoc est, rñsum datur ab Aeeta magnos inesse labores in rapiēdo vellere aureo significãs. Nã & tauri ignem naribus oreq; efflãtes erant domãdi, iugoq; subiiciēdi, & dētes draconis seminãdi, & impetus gigãtũ armatorũ ex draconis dētibus natorũ sustinēdus, & ꝑuigil draco velleris aurei custos sopiendus. {Breuiꝰ aũt ista oia, & velut in trãscursu, indicat Oui. propterea qd tota hęc expeditio Iasonis à multis Græcis & Latinis poetis tractata esset. Ex qbus ēt hodie extãt, è Latinis, Valeriꝰ Flaccus, ex Græcis Apollonius, & Argonautica, quæ Orpheo inscribuntur.} (Magnorum la.) magnorum certaminum. (Concipit in.) Iuno & Pallas (vt in terrio narrat Apollonius) de Iasone solicitæ propter certamina tam periculosa illi ab Aeeta proposita, Veneri persuaserunt, vt Cupidinem ad Medeam mitteret, q Iasonis amore ipsã iflãmaret. Opa ergo Veneris & Cupidinis maximos ardores Medea ꝯtraxit. (Aeetias) Medea Aeetæ regis Colchorũ filia. Sanè Aeeta pria cũ æ diphthongũ scribif, nō cũ œ, vt qdã ꝑcipiũt, & ferè I exēplaribus est deprauatũ. (Et l. d.) posteaq̃ diu amori repugnauit. Elegãter ãt virgis amore captę cogitatiōes expōit. {Sũpta ãt ē tota hic ἠθολογία, ex. iii. Apollonii, apud quē eodē modo secũ Medea disputat vtrũ amori cōcedat, an pietati.} (Furorē) amoris rabiē. (Frustra M. r.) seipsã Medea alloqtur, adeo ãt amoris impita videf, vt cũ Iasonis amore capta sit, an amet tñ addubitet. (Aut a. c.) aut qdē legif, sed an fortasse legēdũ ē, qua ꝑicula & dubitãtes & Iterrogãtes, & soluētes vtimur. Cũ eni Medea addubitasset, qd illud eēt, an aliqd ē inqt amori simile, ac deide amorē eē oñdit. {ego nihil video cur vetꝰ lectio mutef, ꝑsertĩ claudicãte versu, si ꝓ Aut, An reponas.} (Nã cu iuf. pa.) colligit ex his Medea se captã eē Iasonis amore, & qd quæ mãdarat Iasoni Aeeta nimiũ difficilia factu videbãtur, & qd illi quē paulo ante vidisset, adeo timebat. (Sũt quo. d. n.) nō solũ videri, sed eē quoq; nimiũ dura, quæ Iasoni Aeetę iussu erãt ꝑagenda, asseuerat Medea. Nã & indomitos tauros ignē ore, naribusq; efflantes iugo subiicere, & tot hoĩum armatorũ impetꝰ sustinere, & ꝑuigilē draconē debellare, q̃ impauerat Aeeta, difficillima sunt factu. (Modo d.) nũc solũ. (Tãti ti.) tãtæ sollicitudis. (Excute vir.) seipsã Medea alloqtur tãq̃ alii verba faciat. (Noua u.) magna amoris potētia mihi nũq̃ añ hac experta. (Aliudq; C.) aliud inqt amor, aliud rō mihi oñdit. (Video m.) cognosco. Hic ãt colligit Medea, se nō errore, sed dedita opa amori indulgere. (Quid in h.?) cur inqt cũ sis filia regis, ꝑegrini amore ardes? (Regia) regis filia. (Thalamo) nuptias. Nã thalamꝰ ꝓprie dicif spōsi & spōsę cubiculũ παρὰ τὸ θάλλειν, quod spōsus & spōsa maxiē i illo vigeãt & virescãt. (Alieni or.) alienæ regiōis. (In Diis ē) i Deorũ manu ac ꝑtãte. (Quid enim cōmisit Iasō?) qd mali fecit. (Nō tãg.) nō cōmoueat. Lucretius de Deo loquēs. Nec bñ ꝓ meritis capif nec tãgif ira. (Virtꝰ) fortitudo, & corporis robur. (Vt c. d.) vt cætera deesse ꝯcedã. (Mouere) pellicere ad amãdũ. (Ta. a. o.) taurꝰ ἀπὸ τοῦ τείνειν τὴν οὐρὰν hoc ē ab extēdēda cauda dr. Oportebat ãt Iasonē tauros ignē naribꝰ efflãtes iugo subiicere. bñ vero amans solicita eē fingitur de ꝑiculis amato impēdētibꝰ. (Cōcurretq;) ꝯfrigetq; iqt, cũ hoibꝰ natis ex dētibꝰ dracōis ab ipso seminatis. (Suæ s.) semētis ab ipso factæ. {Alii, segeti, vt sit appositiue dictũ, hostibus suæ segeti.} (Auido dabitur) insatiabili. (Hoc ego si patiar) vt draconi obiiciaf Iason. (Tũc me de tigride natã) tunc inquit) me crudelissimam esse fatebor, Crudeles enim & de tigride nati, & ferrũ I corde gestare dicunf. {Sic & Vir. Hircanæq; admorunt vbera tigres.} (Cōscelero) sceleratos efficio. est autē pulchra ironia, qua sibi talia nō esse facienda ꝓponit Medea. (Exhortor) incãtationibus stimulo. (Terrigenasq; fe.) hoies è terra natos. (Insopitumq; dr.) ꝑuigilē, q nunq̃ sopitur. (Prodã'ne) distrahitur. Medeæ aĩus tum ab amore, tum ab honesto, vt vtri pareat, ignoret. (Nescio qs ad.) ac si diceret ignotus qdã ꝑegrinus. (Vt p m. s.) vt opera mea inqt saluus & incolumis me relicta discedat in patriãq; suã reuertatur. (Det. l. u.) nauigãdo recedat. nam dare lintea & vela vētis est nauigare (Pœnæ) aut dolori quo afficiar ex illius amore, aut supplicio, qd de me pater sumet. (Occidat in.) moriatur, quia ingratus. est enim causa qua dignus morte videaf. (Is vul.) talis vultus, quē Græci πρόσωπον vocãt.

ADDI.

ADDI.

Actiæ

ADDI.

ADDI.

Thalamus

*Iasō durum syl.

*segeti.

ADDI.

ADDI.

Cōscelero

RAPH.

CET da. ante fi.) & ante quam illi opem feram iureiurando promittet me sibi uxorem futuram. Nam dare fidem est sanctè aliquid promittere. Quid tu ti.) seipsam reprehẽdit Medea, quod ea timeat, quæ non sunt metuenda. Accingere) præparare ad opem Iasoni ferendam. Tibi se semper de. Ia.) hoc est Iason semper tuus erit. Iason autem ἀπὸ τῆς ἰάσεως hoc est à medicina, quam à Chirone didicit, fuit appellatus. Face so.) legitimo matrimonio, à parte nanque totum intelligimus. Quinque aũt faces ritu Romano nouis nuptiis præferebantur. Seruatrix celebre.) iuuentutis Græce seruatrix laudibus extolleris. Ergo ego) hactenus Medea amori est obsecuta. nunc ad honesti cogitationem, ita redit, vt statim illam abiiciat. Ergo) affectui seruit hoc loco, & indignationi hæc particula ergo. Indignatur nãque Medea quod sororem, fratrem, patrem, ac patriam relinquere possit. Germanã) Chalciopem hanc vocat Apollonius, Pherecydes vero ait Eueniæ illi nomen fuisse cognominatam autẽ Chalciopem & Iophossam. Fratremq;) Absyrtum qui Phaeton quoque ab Apollonio vocatur. Ventis abla.) nauibus auecta, quæ ventis aguntur. Relinquam) relinquere possim, est autem cum interrogatione legendum. Nempe pater sæ.) obiectionibus ita respondet Medea, vt colligat omnino Iasonem esse iuuandum, sibiq; coniugio copulandum. Nempe) profecto. Stant me. vo. soro.)

a. l. Ophiussam.

Et dabit ante fidem, cogam'q; in fœdera testes
Esse Deos. quid tuta times? accingere, & omnem
Pelle moram, tibi se semper debebit Iason.
Te face solenni iunget sibi, per'q; Pelasgas
Seruatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam, fratrem'q;, patrem'q;, Deos'q;,
Et natale solum uentis ablata relinquam?
Nempe pater sæuus, nẽpe est mea Barbara tellus,
Frater adhuc infans. stant mecum uota sororis.
Maximus intra me Deus est. nõ magna relinquã,
Magna sequar titulum seruatæ puppis Achiuæ,
Notitiam'q; loci melioris, & oppida, quorum
Hic quoque fama uiget, cultus'q;, artes'q; uirorum,
Quem'q; ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesoniden mutasse uelim? quo coniuge felix
Et Dis chara ferar, & uertice sydera tangam.
Quid? quod nescio qui mediis incurrere in undis
Dicuntur montes? ratibus'q; inimica Charybdis
Nunc sorbere fretum, nunc reddere, cincta'q; sæuis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nẽpe tenens quod amo, gremio'q; in Iasonis hærẽs
Per freta longa ferar, nihil illum amplexa timebo.
Aut siquid metuam, metuam de coniuge solo.
Coniugium'ne putas? speciosa'q; nomina culpæ
Imponis Medea tuæ? quin aspice quantum
Aggrediare nefas, & dum licet effuge crimen.
Dixit. & ante oculos rectum, pietas'q;, pudor'q;
Constiterant, & uicta dabat iam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras,
Quas nemus umbrosum, secreta'q; sylua tegebat.

hoc est soror Chalciope mecum sentit. Nam Chalciope quam Phryxio diximus nupsisse, Iasoni fauebat, propter filios suos, qui è Colchis in Græciam nauigantes ad paterna bona repetenda iuxta Aretiadem insulam naufragium fecerunt, in qua quidem aues esse feruntur pennas ferreas iaculantes. Ab argonautis autem illic inuenti in Colchos illis uiæ duces fuerunt, à quibus deinde in Græciam, Orchomenumq; reuecti sunt. Chalciope igitur de filiorum salute solicita Medeam rogauit, vt Iasoni, filiisq; opitularetur. Maximus De.) Cupido. Titulum gloriam enumerat autem Medea quibus potitura est, si Iasonem fuerit secuta quæ quidem ipsi maiora videntur, quam quæ relinquit. Loci mem.) cultioris ciuilioris. Fama) gloria. Viget) floret. Cultus) ornatus. Quem ego) magno amore illum Medea prosequitur, quem cum omnibus totius orbis rebus nõ permutaret. Et ver. sy tan.) illi vertice sydera tangere dicuntur, qui sibi felices videntur. Sic Horatius. Quod si me lyricis uatibus inseris, Sublimi feriam sydera vertice. Quid? quod nescio qui) aliam causam assignat Medea qua Iasonem sequẽdum esse sibi persuadet. Multa nanque noua periculosa'que se visuram ait, quales sunt Cyaneæ petræ ad Thracium Bosphorum, quæ inter se concurrere dicuntur. {Immo diuersum facit, metum & pericula sibi opponens propterea etiam infra ad hanc obiectionem rursum sibi ipsa respondet:

ADDI.

Nempe tenens quod amo, gremioq; in Iasonis hærens
Per freta longa ferar, nihil illum amplexa timebo.}

Cyaneæ.

Nescio qui mon.) Cyaneas petras innuit quæ & Symplegades dicuntur, quod concurrere ac concuti videntur. Nam (vt ipse poeta in decimoquinto ait,) quo tempore illac Argo transiuit mobiles erant & concurrere videbantur, postea vero immobiles sunt factæ. Timuit ꝯcursibus Argo. Vndarũ sparsas Symplegadas elisarũ: Quæ nunc immotæ perstant, ventisq; resistunt. {Harum descriptio est apud Apollonium lib. ii. Ratibuq; ini. Ch.} vorago est in freto Siculo naues ad se trahẽs, atq; absorbẽs. Ferũt autẽ Charybdis vetulã fuisse rapacissimã, quæ cum boues Her. eslet furata in fretũ Siculũ ꝓiecta loco nomẽ dedit. Nunc reddere) reiicere, remouere. Nam quæ absorbet apud Taurominiũ Siciliæ vrbẽ reiicere memorat. Scylla rapax) Scylla Phorci filia veneniis Circes in monstrum ꝯuersa se in fretũ Siculũ præcipitauit, vbi nauib⁹ fingitur insidiari. Sunt aũt loca in freto Siculo valde periculosa Scylla & Charybdis, quorũ alter Italiæ, Scylla vero adiacet Siciliæ. Siculo ꝓfun.) in Siculo freto. Cincta sæ. ca.) circũdata rabidis canib⁹. Nã illius inguina I canes trãsmutata feruntur. {superiore corpe nymphã præ se ferente, quæ fabula à natura loci sumpta est, est eñi Scylla scopulus cauernosus fluctuũ repercussu, latratũ quẽdã reddens.} Coniugiũ'ne putas) ratiõe à scelere Medea reuocatur. Se aũt ipsa reprehẽdit, qd facinori suo honestũ matrimonii nomen prætendat. Speciosa) pulchra, & honesta. Quin) imo. Aspice) cõsidera. Dũ licet) dum potes. Rectũ) honestũ. Pietas) i parẽtes, & patriã amor. Et victa dabat) iã inqt Cupido ab honesto & pietate victos à Medeæ mente recedebat. Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras) Hecate (vt scribit Dionysius Milesius) filia fuit Persæ Solis filii. In illis nanq; locis duo Solis filii nati sunt Perses, & Aeeta, quorũ alter Colchis circa Mæotidẽ paludẽ imperauit. Perses vero in Taurica regiõe regnauit, q cũ grãdior natu esset, vxorẽ duxit vnã ex incolis nymphis, ex qua Hecatẽ filiã suscepit, quę cũ virago esset, ac venatrix, prĩa dicitur pestiferas herbaꝝ radices inuenisse, peritissimaq; & venenoꝝ, & eoꝝ quæ homini opitulãtur fuisse, ꝓpriũq; patrẽ veneno necasse. A patruo vero Aeeta in Colchos accersita, vxor est ducta, ex qua & Chalciopẽ & Medeã suscepit. Apolloniũ aũt seqtur Ouid. q Persæ filiã Hecatẽ fuisse ait. Sed alii Iouis, alii Cereris, alii Aristæi Pæonis, Musæus Asteriæ & Iouis fuisse filiã scribit. Hic vero coarguitur eoꝝ error q dicũt Hecatẽ. Perseida idcirco vocari, qd Perses i Dianæ sacrificiis iuocabaꝰ. Ad an. ti. ar.) ad vetusta tẽpla. Hecates Persei) Persæ filię. Est etiã Hecate eadẽ cũ Proserpina & Diana. {Dixit aũt κατὰ συνεκδοχὴν poeta, ad antiquas aras, ꝓ, ad tẽplũ. Eodẽ eñi mõ & apud Apolloniũ, vñ pleraq; hęc trãsũpta sũt, Medea ãcillis ipat.

Hecate.

ADDI.

Ἐντυμένας οὐρῆας ὑποζεύξαιθ᾽ ἀπήνην,
Οἵ κεν εἰς ἑκάτης περικαλλέα νηὸν ἄγοιεν &c.

Quoniam autem hic locus occasionem offert, libet, aliquantum expatiari calamo, & quæ de Hecate apud authores alios atque alios traduntur simul & sub vno veluti capite, hic exponere. Vetus Dea Hecate fuit, χθονίων καὶ νερτέρων πρύτανις. hoc est, inferorum ac mortuorum rebus præfecta, eoq; etiã magorum & veneficarum carminibus frequẽtata.

Huius potentiam prolixe describit Hesiodus, illiq; datam à Ioue ait μοῖραν, hoc est, partē ac facultatem omniū terrestriū & maritimorū, καὶ γέρας ἐν γαίῃ τε καὶ οὐρανῷ, ἠδὲ θαλάσσῃ, soliq; omnium Titanici generis, potentiam atque honores suos integros mansisse, cum cæteri ad inferos detruderētur ac damnarentur. Proinde eandem etiam aliorum parte fungi, & quæcunque libuisset, hominibus elargiri. atque vbicunque, inquit, idem, aliquis

ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
Ῥέζων ἱερὰ καλὰ κατὰ νόμον ἱλάσκηται
Κικλήσκει ἑκάτην, πολλή δέ οἱ ἕσπετο τιμή.

Et iam fractus erat, pulsusq; resederat ardor.
Cum uidet Aesonides, extinctaq; flamma reluxit,
Et rubuere genæ, totoq; recanduit ore.
Vt solet à uentis alimenta resumere, quæq;
Parua subinducta latuit scintilla fauilla,

Quare etiam dictam volunt ἑκάτην, alii quasi ἑκάστων, quod singulorum curam ac prouidentiā gerat, singulaq; ad ipsam referātur, alii ab ἑκατὸν, quod centenariam, hoc est, multiplicem & infinitam potestatem habeat. Præcipue tamē ac peculiariter illi cura inferorū attribuitur. Cuius rei ridiculā quandam rationem afferūt. Nam cum intra primos annos adhuc esset, Iunonem aiunt persequi illam cœpisse. Illam autē primum in domum puerperæ cuiusdam, postea ad quosdā qui defunctorum corpora efferebant, confugisse, quare tum Iunonem ἀκαθαρσίας metu videlicet, à persequendo destinisse. Iouem autem per cabiros (sacerdotum id genus est) lustrari illam iterum præcepisse, à quibus cum ad Acherusiam paludem deducta fuisset, mortuorum ibidem curam ac præfecturam sortitam esse. vnde & sacrificiis mortuorum, & expiationibus itē & euocationibus illorum adhibetur, χθονίαν que vocāt & νυχίαν, hoc est, inferā & nocturnā. Suntq; etiam qui ἑκάτην dictam putent, quoniā centum annos vagari pateretur eorum vmbras, quorū corpora sepulta nō fuissent. Plerique eandem cum Proserpina ac Luna faciunt, eoq; ἑκάτην, quasi quæ ἑκὰς hoc est, longe à nobis distet, vocatā volunt. A poetis autē etiam triformem inde & tricipitem dici putant, quotiam Luna modo plena luceat, modo obscura tegatur, aliquando partim luceat, partim obscura sit. Et rursum nunc in cœlo appareat, nūc apud inferos prematur, interdum circa syluas ac montes vagetur, vnde etiam nola illi subinde alia atq; alia esse, ita vt nunc Luna, nunc Proserpina, nunc Diana dicatur. Sed mihi triformis Hecate, inde potissimum dici videtur, quod illi compita ac triuia antiquitus dicata fuere, in quibus & sacrificia mēstrua illi fiebant, quas Hecates cœnas vocabatur, vt ex Pluto Aristophanis apparet, & statuæ triformes siue tricipites eidem consecrabantur. Hinc & Ouid. alibi dicit. Ora vides Hecatis in tres vergētia partes, Seruet vt in ternas compita secta vias. Quanquam Orpheus, aut quisquis is fuit, in Argonauticis, etiam ipsam deā tria capita habere dicit, hominis videlicet, equi & canis. his versibus:

σὺν δ' αἰολόμορφος ἵκανε
Τρισσοκέφαλος ἰδεῖν ὀλοὸν τέρας, αὐτὰρ ἀϋτὴν
Γοργώπις ἑκάτη, λαιοῦ δ' ἀνεπίσσυθεν ὤμου
Ἵππος χαιτήεις, κατὰ δεξιὰ δ' ἦεν ἀθρῆσαι
Λυσσῶπος σκυλάξ, μέσση δ' ἔφυ ἀγριόμορφος.

De genere autem & parentibus huius Deæ varie ab authoribus traditur, Nam alii Iouis & Asteriæ, alii Aristæi filiam faciunt. Rursum alii Cereris, alii Noctis filiam. Apollonius, & post hunc Ouidius Perseida vocant, hoc est, Persæ filiam, siue ille Solis filius, & Aetæ frater fuit, vt Diodorus libro quinto, & Dionysius ille, de quo Regius meminit, tradiderunt, siue Crei potius, & Euribiæ, Titanici generis, vt Hesiodo placet, apud quem in Theogonia ita legitur.

Κρείῳ δ' Εὐρυβίη τίκτεν ἐν φιλότητι μιγεῖσα
Ἀστραῖόν τε μέγαν, Πάλλαντά τε δῖα θεάων,
Πέρσην θ' ὃς πάσῃσι μετέπρεπεν ἰδμοσύνῃσι. Et rursum.
Γείνατο δ' Ἀστερίην εὐώνυμον, ἥν ποτε Πέρσης
Ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλῆσθαι ἄκοιτιν.
Ἡ δ' ὑποκυσσαμένη ἑκάτην τέκε, τὴν περὶ πάντων
Ζεὺς κρονίδης τίμησε, πόρεν δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα.

Vocatur autem eadem hæc à poetis etiam βριμώ, hoc est, terrifica, eo quod terrorem immittat hominibus & spectra, quæ ab ipsa ἑκαταῖα dicuntur. Item δᾳδοφόρα, & pec contractionem, δᾳΐρα, ἀπὸ τῶν δᾳδῶν vt placet grammaticis, quod sacra illius cum facibus peragantur, qua de caussa etiam δᾳδοῦχος appellatur. Et μονογένεια, quasi dicas, vnigenitam, & κουροτρόφος, hoc est, quæ puellas ac pueros nutriat. Quæ tamen nomina etiam Proserpinæ communia sunt. Ponebantur autem & statuæ illius ante domos & valuas potentiorum. Hinc Aeschylus alibi dixit δέσποιν' ἑκάτη τῶν βασιλείων προδρόμος μελάθρων. Atque hæc de Hecate ab authoribus ferè traduntur.

Quoniam autem & de Medea hoc loco agitur, & de Aeta, non abs re fuerit illorum quoque gentis persequi. nam & hoc ab authoribus varie traditur. Medeæ igitur matrem alii Eurylyten, vocant, alii Neæram. Dionysius, quem supra Regius citauit, & Diodorus Hecaten. Nam Persen & Aeetam fratres fuisse, Solis filios. Ac Persen quidem ex nympha quadam indigena sustulisse Hecaten, veneficiis insignem, quæ patruo suo nupserit, ex eo'que Circen, Medeam, & Aegialeum, quem alii Absyrtum vocant peperit. Quod ideo fictum puto, quod cum veneficiis insignes fuerunt Circe & Medea, creditum propterea sit ex Hecate illas prognatas. Hesiodus autem in Theogonia, Idyam vocat Medeam matrem. his versibus. De Medea.

Αἰήτης δ' υἱὸς φαεσιμβρότου ἠελίοιο
Κούρην ὠκεανοῖο τελήεντος ποταμοῖο
Γῆμε θεῶν βουλῇσιν Ἰδυῖαν καλλιπάρῃον.
Ἡ δέ οἱ Μήδειαν εὔσφυρον ἐν φιλότητι
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.

Hinc & Apollonius sequitur. Nam & ipse Medeam Idyæ filiam, Hecates autem sacerdotem dicit. & proinde circa templum illius versari. Edoctam autem & φάρμαχ' ὅσ' ἤπειρός τε φύει, καὶ νήχυτον ὕδωρ
Φαρμάσσειν ἑκάτης περσηΐδος ἐννεσίῃσι.

Similis diuersitas authorum & circa patris Aeetæ genus est. Nam vt patrem huius Solem esse plerique affirmanc, ita matrem contra sunt, qui Ephyren vocent. Homerus Persam nominat. Hesiodus autem, & post hunc etiam Hyginus, Perseidem, Circem'que non filiam sed sororem illius faciunt. Hesiodi versus sunt.

Ἠελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὸς ὠκεανίνη
Περσηΐς, Κίρκην τε, καὶ Αἰήτην βασιλῆα.

Homeri autem Odysseæ.10. hi.

Κίρκη δ' ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα
Αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο.
Ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου ἠελίοιο
Μητρός τ' ἐκ Πέρσης, τὴν ὠκεανὸς τέκε παῖδα.

Eumelus autem vetus poeta, etiā Antiopen vocat, Aeetæ matrem, ipsum Corinthium facit. E Corintho autem in Colchos profectum ait. cuius versus, vt quidem in commentariis Pindari citantur, ita habent.

Ἀλλ' ὅτε δ' Αἰήτης, καὶ Ἀλωεὺς ἐξεγένοντο
Ἠελίου τε καὶ Ἀντιόπης, τότε τ' ἄνδιχα χώρην
Δάσσατο παισὶν ἑοῖς ὑπερίονος ἀγλαὸς υἱός.
Ἣν μὲν ἔχ' Ἀσωπὸς, ταύτην πόρε δίῳ Ἀλωεῖ
Τὴν δ' Ἐφύρην κτεάτισσ' Αἰήτῃ δῶκεν ἅπασαν.
Αἰήτης δ' ἄρ' ἑκὼν Βούνῳ παρέδωκε φυλάσσειν
Εἰσόκεν αὐτὸς ἵκοιτο ἢ ἐξ αὐτοῖό τις ἄλλος
Ἢ παῖς, ἢ υἱωνός. ὁ δ' ἵκετο Κολχίδα γαῖαν.

Atque hinc factum alii tradunt, vt Corinthum postea uenerit Medea, regnum'que paternum repetiuerit, quam tamen Corinthii vrbe eiecerunt, ac liberos illius, nequis successor aut hæres illius amplius relinqueretur occiderunt, sparsa fabula quasi à matre ex inuidia interfecti fuissent. Atque hæc de Aeeta & eius genere.}

¶RESEDERAT) Requieuerat. ¶Vt solet à ventis) pulchra similitudine ostendit poeta, quo modo Medea iterum cœpit amore Iasonis ardere. est autem ordo, Vt parua scintilla, quæ superinducta fauilla solet resumere alimenta à ventis & crescere. RAPH.

¶SPECIE)

Crescere,& in ueteres agitata resurgere uires,
Sic iam lenis amor,iam quem languere putares,
Vt uidit iuuenem,specie præsentis inarsit.
Et casu solito formosior Aesone natus
Illa luce fuit. posses ignoscere amanti.
Spectat,& in uultu ueluti tum denique uiso,
Lumina fixa tenet. nec se mortalia demens
Ora uidere putat,nec se declinat ab illo.
Vt uero cœpit'que loqui,dextram'que prehendit
Hospes,& auxilium summissa uoce rogauit,
Promisit'que torum.lachrymis ait illa profusis,
Quid faciam,uideo,nec me ignorantia ueri
Decipiet,sed amor.seruabere munere nostro.
Seruatus promissa dato.per sacra triformis
Ille Deæ,luco'que foret quod numen in illo,
Per'que patrem soceri cernentem cuncta futuri,
Euentus'que suos,& tanta pericula iurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas,
Edidicit'que usum,lætus'que in tecta recessit.
Postera depulerat stellas Aurora micantes,
Conueniunt populi sacrum Mauortis in aruum,
Consistunt'que iugis medio rex ipse resedit
Agmine purpureus,sceptro'que insignis eburno.
Ecce adamanteis Vulcanum naribus efflant
Aeripedes tauri,tacta'que uaporibus herbæ
Ardent.ut'que solent pleni resonare camini,
Aut ubi terrena silices fornace soluti
Concipiũt ignem liquidarum aspergine aquarum,
Pectora sic intus clausas uoluentia flammas,
Guttura'que usta sonant.tamen illis Aesone natus
Obuius it,uertere truces uenientis ad ora
Terribiles uultus,præfixa'que cornua ferro,
Puluereum'que solum pede pulsauere bisulco,
Fumificis'que locum mugitibus impleuere.
Diriguere metu subito Minyæ,ille nec ullos
Sensit anhelatus,tantum medicamina possunt,
Pendula'que audaci mulcet palearia dextra,
Suppositos'que iugo pondus graue cogit aratri
Ducere,& insuetum ferro proscindere campum.

RAPH. ¶SPECIE)pulchritudine. ¶Præsentis)Iasonis. ¶Et ca.)& forte inquit Iason illo die formosior fuit quàm consueuerat. ¶Posses igno.amanti)vnusquisque amanti Medeæ dare veniã posset. Est enim secunda persona,siue finita pro tertia & indefinita posita,vel certe ad lectorem oratio conuersa. ¶Amanti)amore Iasonis captę. ¶Tum de.)tunc solum Demũ enim & denique interdum solum, aliquãdo tandem significãt. ¶Nec se declinat)nec oculos suos ab illo auertit spectando. ¶Submissa vo.)ne ab aliis quæ dicebant perciperẽtur. ¶Torum.)Lectum nuptialẽ,ac nuptias ipsas. ¶Triformis Deæ)Hecates, quæ & Luna,& Diana, & Proserpina creditur esse. ¶Lucoque fo.quod nu.in il.)Per præpositio subintelligatur, hoc est per numen Hecates Persæ filiæ,quæ in illo luco colebatur. In templo autẽ Hecates (vt narrat Apollonius)Iason cum Medea cõuenit, ab eaque & medicamenta accepit,& quo modo aduersus gigantes è dentibus draconis orituros se gereret cognouit. Ita præter oẽm Aeetæ spem omnibus propositis certaminibus supior euasit. ¶Perque pa.so.)per Solẽ Aeetæ patrem, quem sibi socerum Medeæ coniugio cupiebat. ¶Cernẽtem cuncta) omnia aspicientẽ, nam vt tertio Iliados libro ait Homerus, ὃς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει,hoc est,Sol omnia & audit & videt. ¶Et tam.pe.)quanta erat subiturus. ¶Creditus)contra loquendi consuetudinem hoc participio vsus poeta esse videtur. Res enim credita eleganter dicitur, Iason vero creditus nõ ita,nisi pro cõmisso accipiatur, quãquam creditus etiã gratus intelligi possit. ¶Cantatas h.)incãtatas. Neque enim Medea Hecate matre minor fuit venefica. ¶Sacrum Ma.in ar.)in sacrum Matris lucum. In illo nanque vellus aureũ sup phago arbore collocatum à peruigili dracone seruabatur.

ADDI. {Falsus est hoc loco Regius, qui aruum & lucum pro eodem accipit. Non enim in luco Martis sed in campo, siue aruo eius Dei, subiugum tauri missi, & dentes serpẽtis seminati fuere. Ita enim & Apollonius vocat. Vbi ait [illegible] μαλ' [illegible] τὸ ἀρήϊον [illegible]. Lucus autẽ Martis,quo vellus aureum seruabatur,alio loco, & ab vrbe Colchorum aliquantum remotiore fuit. Quare enã naui ad eum transiisse Iasonem idem poeta dicit his Versibus.

[illegible] ἄλσεος ἄγχι
Νῆα [illegible] αὐτοσχεδὸν, ὄφρ' [illegible]
Κῶας ἑλόντες [illegible] αὖτις. Et rursum.
Ἔνθα δ' ὁ μὲν χρυσέῳ [illegible] κῶας
Κούρης κεκλομένης. ἡ δ' [illegible]
Φαρμάκῳ [illegible] κάρη, [illegible]
Αὐτὸς, [illegible] πάλιν [illegible]
Ἤρειπε, λεῖπε δὲ πολύσκιον ἄλσος Ἀρῆος.

Quo loco & illud obiter notandum δρῦν generaliter accipi pro arbore. Nam alibi eandem arborem, in qua vellus seruabatur, fagum vocat,vt.

[illegible]
[illegible]

Porro & illud admonẽdum eodẽ hoc loco videtur, vellus de quo hic dicitur,quod vulgo aureũ fuisse fertur,à quibusdam non aureũ,sed aurei siue purpurei coloris fuisse dici,Simonides etiã purpuris,siue ochylus,quæ in mari nascuntur,tinctam tradit. Vt quidem in commentariis Euripidis in Medeam annotatur.} ¶Medio agmine)media multitudine. ¶Purpureus) purpuratus,ac purpura ornatus. Purpureum enim dicimus,quod totum ex purpura constat, purpuratum vero purpura ornatum. ¶Adamanteis na.)quæ ne quidem poterant domari. Adamas nanque lapis est, qui nulla alia re quàm hircino sanguine domatur,vnde & nomen accipit. Nam δαμάζω domo significat,a vero particula est priuatiua. Adamas. ¶Aeripedes)ære pedes armatos habentes. Aeripes.

ADDI. {Apollonius non ære armatos siue indutos sed totos æreos pedes habuisse dicit, à Vulcano factos. præterea & oras ex ære facta, quas Ouidius adamantinas nares dicit. Apollo. Versus sunt.

Τοὶ [illegible] Αἰήτῃ
[illegible] ἔργα.
Καὶ οἱ χαλκόποδας ταύρους κάμε, χάλκεα δέ σφεων
Ἦν στόματ', ἐκ δὲ πυρὸς δεινὸν σέλας ἀμπνείεσκον,
Πρὸς δὲ καὶ αὐτόγυον [illegible] ἀδάμαντος ἄροτρον
Ἤλασεν, [illegible] χάριν, [illegible] ἵππους
Δέξατο [illegible] χειμῶνι [illegible] ὀπτῆρι.}

¶Pleni camini)plenæ carbonibus ignitis fornaces. ¶Silices fornace)periphrasis est calcis, quæ fit lapidibus ita excoctis,vt nihil humoris retineant,in quos quidem si immittant aqua,cum quodam stridore & ignem concipiunt,& dissoluuntur. ¶Aspergine)aspersione. ¶Vsta)combusta, vt per ignea flamma transeat. ¶Truces)torui aspectu ¶Ad ora vultus)ad faciem Iasonis venientis. ¶Præfixa ferro)in summitate ferrum habentia fixum. ¶Bisulco pede)bifidis pedibus, quales boum esse videmus. ¶Bumificis)fumum efficientibus. Spondeo autem in quinta carminis sede est vsus poeta,vt boum mugitus exprimeretur. ¶Diriguere)exhorruere, expalluere. ¶Vllos anhelitus)vllos spiritus flammæ exeuntis ex ore taurorum. Anhelatus secundum regulam ab anhelando declinauit:quamuis anhelitus frequentius vsurpetur. ¶Anhelare autem est difficulter respirare. ¶Tantum medicamina possunt)parenthesis acclamationem in herbas medicas continens,in quarum vires incredibilis rei causam poeta refert. ¶Pendula palearia)pelles quæ à gutture boum pendent palearia dicuntur. ¶Ferro proscindere)vomere exarare.

RAPH.

¶MIRANTVR Col.) stupescunt rei nouitate. Colchi autem Scythiæ sunt populi Aegyptiorum coloni, vt Apollonius ait, & Herodotus confirmat, qui & de pudendorum circuncisione meminit, & de lini textura, & legibus Aegyptiorum illos vti ait. ¶Vipereos dentes) serpentis illius dentes, quem in tertio poeta narrauit à Cadmo fuisse interfectum. Nam vt Pherecides narrat pars illorum dentium à Marte & Pallade Cadmo tradita fuit. altera Aeetę Colchorum regi, vt ante diximus. (Apollonius lib. iii.

Dētes draconis i homines arma.

ADDI.

πόρεν δ' ἔσφι ἰοῦσιν
Κρείων αἰήτης χαλεποὺς ἐς ἀέθλους ὀδόντας
Ἀονίου δράκοντος, ὃν ὠγυγίῃ ἐνὶ θήβῃ
Κάδμος ὅτ' εὐρώπην διζήμενος εἰσαφίκανε,
Πέφνεν, ἀρητιάδι κρήνῃ ἐπίουρον ἐόντα,
Τοὺς δ' ἄρα τριτωνὶς ἐκ γενύων ἐλάσασα
Αἰήτῃ πόρε δῶρον, ὁμῶς αὐτῷ τε φονῆι.

barum viribus. ¶Præsignis) insignis. ¶Aureæ arboris) in qua vellus aureum suspensum erat. In phago nanque arbore suspensum à vasto, & monstrosæ magnitudinis dracone custodiebatur. Est autem synæresis & coagmentatio duarum vocalium in vnam syllabam, nisi malimus dicere versum esse hypermetrum, cum præsertim sequens versus incipiat à vocali.

Mirantur Colchi, Minyæ clamoribus augent,
Adiiciuntq; animos, galea tum sumit ahena
Vipereos dentes. & aratos spargit in agros.
Semina mollit humus ualido * præcincta ueneno,
Et crescunt, fiuntq; sati noua corpora dentes,
Vtq; hominis speciem materna sumit in aluo,
Perq; suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras,
Sic ubi uisceribus grauidæ telluris imago
Effecta est hominis, fœto consurgit in aruo,
Quodq; magis mirū est, simul edita concutit arma.
Quos ubi uiderunt præacutæ cuspidis hastas
In caput Aemonii iuuenis torquere parantes,
Demisere metu, uultumq;, animumq; Pelasgi.
Ipsa quoq; extimuit, quæ tutum fecerat illum,
Vtq; peti uidit iuuenem tot ab hostibus unum,
Palluit, & subito sine sanguine frigida sedit.
Ne'ue parum ualeant à se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasq; aduocat artes.
Ille grauem medios silicem iaculatus in hostes,
A se depulsum Martem conuertit in ipsos.
Terrigenæ pereunt per mutua uulnera fratres,
Ciuiliq; cadunt acie. gratantur Achiui,
Victoremq; tenent, auidisq; amplexibus hærent.
Tu quoq; uictorem complecti Barbara uelles.
Obstitit incepto pudor. at complexa fuisses,
Sed te ne faceres, tenuit reuerentia famæ.
Quod licet, affectu tacito lætaris, agisq;
Carminibus grates, & Diis authoribus horum.
Peruigilem superest herbis sopire Draconem,
Qui crista, linguisq; tribus præsignis, & uncis,
Dentibus horrendus custos erat arboris aureæ.
Hunc postquam sparsit Lethæi gramine succi,
Verbaq; ter dixit placidos facientia somnos,
Quæ mare turbatum, quæ concita flumina sistunt,
Somnus in ignotos oculos ubi uenit, & auro
Heros Aesonius potitur, spolioq; superbus
Muneris authorem, secum spolia altera portans,
Victor * Iolciacos tetigit cum coniuge portus.

*a.l. præcincta.

¶Spargit) disseminat. ¶Semina præcincta) infecta potenti veneno, vt ex quibus homines armati sint nati. ¶Sati) seminati. ¶Noua corpora) magna hominum armatorum corpora. ¶Vtque hominis speciem) hac similitudine declaratur quomodo dentes serpentis figuram contraxerint humanam. ¶Perq; suos numeros) per suas oēs particulas. ¶Consurgit) cooritur. ¶In aruo fœto) in agro fœcundo, qui tot armatos peperit. ¶Arma si. edi.) simul nata cum illis hoibus. ¶Torquere) cum impetu mittere. ¶Pelasgi) Minyæ Thessali. ¶Ipsa quo) Medea. ¶Et subito sine sanguine) qui timent & pallidi & frigidi fiūt. Timore nanq; sanguis ad cor à Physicis refugere perhibetur. ¶Gramina) herbæ. ¶Carmen auxillace) incantationem opitulantem. ¶Secretas artes) magicas artes occultas. ¶Marte) bellum. ¶Ciuili acie) pugna ciuili. ¶Terrigenæ ex terra geniti. ¶Gratantur) lætātur. gratulanturq; Iasoni victori. ¶Victoremq; tenent) amplectuntur, quia victorem. ¶Affectura) amore occulto. ¶Et Diis authoribus hor) Diis inferis, Hecateq; in primis. ¶Peruigilem) semper vigilantem. ¶Superest) reliquum est ex iis quæ iusserat Aeeta. ¶Sopire) in somnum adducere. Eorum autem sequitur opinionem Ouidius q aiunt dracone sopito vellus aureum ab Iasone fuisse ablatum. Pherecydes nanque draconem scribit à Iasone fuisse interfectum. ¶Herbis) herbēs cornua auro. Victimarū nanq; cornua inaurabātur. ¶Vota fac.) peragit vota. ¶Gratantibus) gratias Diis agētibus.

Peruigilis draconis sopor.

*a.l. cecropios.

Gratoc.
Cōfectum

¶Lethæi succi) somnum, obliuionemq; inducentis, λήθη enim vnde lethæus declinatur, obliuio dicitur. ¶Verba facientia) carmina inducētia. ¶Sistunt) stare faciunt. ¶Auro) aureo vellere. Fere autem omnes aureum fuisse vellus scribūt. Simonides vero modo albū, modo purpureū illud vocat. ¶Heros Aesonius) Iasō Aesonides. Possessiuū enī p patronymico posuit. ¶Muneris authorē) Medeam, quæ author & causa fuit, vt Iasō vellere aureo potiretur. ¶Victor) voti cōpos. ¶Colchiacos portus) sic quidem fere legitur, sicq; legendum esse ego quoq; olim cōtendi, nūc cum in vetusto exēplari animaduerterim Iolciacos scriptum esse, facile in eam sum adductus opinionem, vt sententiā Colchiacos in Iolciacos esse cōmutandum. Est enim Iolcos (quæ & Ioolcos dicitur ab Homero) vrbs Thessaliæ Iasonis patria ab Iolco Amyri filio dicta: vt Stephanus de vrbibus scribit. Vnde Iolcius & Iolciacus declinatur. Tametsi is, qui hoc egregium opus è Latina in Græcam linguam trāstulit, Cecropias turres legat, hoc est κεκροπίους πύργους, sed & ipse in depcauatum inciderat exemplar. De Iolco autē meminit & Seneca, An macis vasti domitrix Iolcos. ¶Aemoniæ matres) Thessalæ. nam Thessalia variis nominibus fuit appellata. Siquidem & Aemonia, & Pyrrhonia à Pyrrha Deucalionis vxore fuit cognominata. Hæc vero ad copulationem sequentis Metamor. narrātur. Iason enim cū Medea à Colchis reuersus, cum Aesonem patrem senio confectum offendisset, vxorem Medeā cogauit, vt sibi adēptos annos patri apponeret. Medea vero maius q̄ petebatur pollicita, variis vndique herbis collectis vnaq; ꝯcoctis, Aesonē iā decrepitū ad quadraginta annoꝝ ætatē reuocauit. ¶Dona ferūt) tēplis subaudiaſ, Diis enī sacrificabant ꝓpter filioꝝ reditū. ¶Induta aurum) induta habēs

Lethæus succus

Iolcos.

Thessaliæ nomina.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iason postquā Medeam abductam parētibus, in Græciam duxisset promisso coniugio sibi eam copulauit, multisque rebus expertus ingenium huius, petiit, vt parentem Aesonem senectute clausum ꝗ in adolescentiam perduceret. At illa amore nondum deposito, quem ex iuuentute operæ, nihil negando ei, ahenum constituit, herbarumque genera, quarū scientiam habebat, variis regionibus quæsita incoquens, postquam animaduertit stipitem quo versabat herbas in arborē oleam oneratam baccis esse conuersum, & spumam, quæ despumata ahena in terram deciderat, in lætissimam herbam esse conuersam, maturum tempus existimans, Aesonem interemptum madentibus herbis immiscuit, & vt promiserat coniugi, ex senectute in pristinum vigorem perduxit,

Aemoniæ matres pro natis dona receptis,
Grandæuiq; ferunt patres, congestaq; flamma
Thura liquefaciunt, indutaq; cornibus aurum
Victima, uota facit. sed abest gratantibus Aeson

Iam propior leto, fessusq; senilibus annis.
Tum sic Aesonides. o cui debere salutem
Confiteor coniux, quanquã mihi cuncta dedisti,
Excessitq; fidem meritorum summa tuorum,
Si tamẽ hoc possunt (qd eni nõ carmina possunt?)
Deme meis annis, & demptos adde parenti.
Nec tenuit lachrymas mota est pietate rogantis,
Dissimilemq; animũ subiit pater * Aeeta relictus,
Non tamen affectus tales confessa, quod inquit
Excidit ore tuo coniux scelus? ergo ego cuiquam
Posse tuæ uideor spatium transcribere uitæ?
Non sinat hoc Hecate. nec tu petis æqua, sed isto
Quod petis experiar maius dare munus Iason.
Arte mea soceri longum tentabimus æuum,
Non annis renouare tuis. modo Diua triformis
Adiuuet, & præsens ingentibus annuat ausis.
Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent,
Efficerentq; orbem postquam plenissima fulsit,
Et solida terras spectant imagine Luna,
Egreditur tectis uestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudis humeris infusa capillos,
Fertq; uagos mediæ per muta silentia noctis
Incomitata gradus. homines, uolucresq;, ferasq;,
Soluerat alta quies. nullo cum murmure serpens
Sopito similis. nullo cum murmure serpit,
Immotæq; silent frondes. silet humidus aer,
Sydera sola micant, ad quæ sua brachia tendens
Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis. ternis & hiatibus ora
Soluit, & in dura summisso poplite terra,
Nox ait arcanis fidissima, quæq; diurnis
Aurea cum Luna succeditis ignibus astra,
Tuq; triceps Hecate, quæ cœptis conscia nostris,
Adiutrixq; uenis, cantusq;, artesq; Magorum,
Quæq; magos Tellus pollentibus instruis herbis,
Auræq;, & uenti, montesq;, amnesq;, lacusq;,
Diiq; omnes nemorum, Diiq; omnes noctis adeste,
Quorum ope cum uolui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere suos, concussaq; sisto,
Stantia concutio cantu freta, nubila pello,
Nubilaq; induco, uentos abigoq;, uocoq;,
Vipereas rumpo uerbis, & carmine fauces,
Viuaq; saxa, sua conuulsaq; robora terra,
Et syluas moueo, iubeoq; tremiscere montes,
Et mugire solum, manesque exire sepulchris.
Te quoque Luna traho, quáuis * temerata labores

RAPH. ¶IAM pro. le.) iam morti propinquus. ¶Tunc sic Aes.) dixit subaudiatur. ¶O cui de. sa.) gratũ se ostendit esse Iason, quo facilius id quod vult impetrare possit. Est autẽ ordo & sensus, coniux, cui me confiteor debere salutẽ, quãquã mihi cuncta dedisti, & summa ac magnitudo tuorũ meritorum fidẽ superauit, tñ deme mihi annos, & dẽptos appone meo patri, si carmina hoc efficere possunt, reliqua p parenthesim legũtur. ¶Dissimilẽ ani.) impiũ, q nulla parẽtis pietate moueri solitus est. ¶Nõ tñ af fe. ta.) nõ tñ inqt, se ulla teneri patris Aeetæ pietate cõfessa est Medea. Ergo ego cuiquã, amãtis seruat decorũ mulieris, quę amãri annos pducere potius q̃ abbreuiace semper cupit. Quare indignatur Medea, qd Iason tã parũ ab ipsa se amari putet, vt possit ipsi demere annos, quos alii attribuat. Ergo aũt hoc loco affectui & indignationi seruit. Sic Augustus. Ec go'ne supremis potuit vox improba verbis. ¶Trãscribere) trãsponere. (ADD. L.) {Elegãs metaphora, ab iis qui noia, siue pecuniam aliis creditoribus trãscribunt. Sic Terent. Iube illud aurũ transcribi denuo.} ¶Cuiquã) alicui q mihi te sit charior. ¶Nec tu pe. æqua.) honesta. ¶Diua triformis) Hecate veneficiorum, carminumq; author. ¶Præsens) ppitia. ¶Annuat) cõsentiat. (Annuo.) ¶Vt cornua tota coirẽt) hoc est vt cornua Lunæ tota cõplerẽtur, atq; cõiungerẽtur, vt pleniluniũ fieret. ¶Nudis hume. infe. ca.) synecdoche poetica, hoc est p nudos humeros sparsos capillos hñs. ¶Soluerat. al. qui.) intempestam, mediamq; noctẽ fuisse ostendit, quo tpe oĩa in somnũ aĩalia resoluũtur. ¶Irrorauit) Inspersit. ¶Ternis & hi. ora Sol.) ter os inqt aperuit. ¶Summisso poplite) summissis genib⁹ ac flexis. ¶Nox ait arca. fidis.) inuocatiões, precesq; Medeæ describit poeta veneficæ maxime cõueniẽtes. ¶Diurnis ignibus) Soli. ¶Triceps H.) Luna quæ eadẽ esse cũ Diana, ac Proserpina dicitur; idcircoq; & triceps & triformis vocatur. (Cur triceps Hecate.) Sic quidẽ ferè exponitur hic locus, sed videtur poeta tricipitem Hecatẽ vocasse ad Orphei imitationẽ, q in Argonauticis ipsam τρικέφαλον appellat, quod tria habeat capita, equinum dextrum, medium hoĩs syluestris, sinistrum caninum. Veneficarum autẽ Dea est Hecate, quæ ab Apollonio etiã Brimo vocatur ppter Deæ horrorẽ. ¶Cantus) incantamenta. ¶Adeste) auxilio este. ¶Cõcussaq; sisto) agitata stare facio. ¶Stãtia freta.) maria quieta, nunquam enim stat mare. ¶Te quoq; Luna traho) de cœlo detraho. Nã veneficæ finguntur carminibus Lunã è cœlo detrahere. Hoc autẽ sibi facere videbãtur Thessalæ mulieres olim deceptæ ab Aglaonice Hegemonis filia, quæ cum astrologiæ perita esset, defectusq; Lunæ cognosceret, iactabat se Lunã de cœlo detrahere, eo tẽpore quo deficiebat. Quare in maximas incidit calamitates tantæ impietatis pœnas luens, vnde & prouerbium ortum est, Lunam detrahit, in eos qui à calamitatibus vexentur. ¶Temerata æra) percussa ærea vasa. Temerare autẽ significat violare. (Temerare) Vasa vero tum cum pulsantur violari videntur. Creditur autẽ vulgo Luna veneficarum carminibus deficere, quæ ne ad ipsam possint peruenire, tinnitu æreorũ vasorum, occurritur. de qua re etiam Plutarchus meminit, vt libello de facie appar. in Lu.

(* Eta vetus cod.)

COEL. RHOD.

¶Aes autem Græci χαλκὸν dicunt, vti præstruxim⁹. Eius verbi etymon afferri varium solet, opinatis qbusdã inde corriuari, quòd fortitudini sit accõmodum, q̃ ἀλκὴν vocant, Adiecta crassioris soni litera ex linguæ Doricæ proprietate. Ioãnes Grãmaticus in cõmẽtario in Hesiodum à Chalybum gẽte inflectit, vt dicatur Chalcos, quasi Chalybos. Apud eos vero in Scythia populos primitus inuentum traditur ferrum, pindeq; Chalcõ id nuncupauere. nã ante ferri vsum æs memoratur cõpertum, ppterea id ferro nomẽ impositum, qd Eustathius quoq; significat. Et cum apud Homerũ legimus χάλκεον ἔγχος, nõ vtiq; æneum interpretantur, sed ferreum, ex veteri more appellatione ppagata. Quod vero armis vterẽtur æneis prius, non ferreis, astipulatur Hesiodus eo versu.

χαλκῷ δ' εἰργάζοντο, μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.

Aere laborant, necdum ferrum erat nigrum. Sunt q ferrum putẽt p appositi formã dici χαλκὸν, παρὰ τὸ χέειν τὴν ἀλκὴν quòd fundat dissipetq; intereptorũ vires. Chalcida Eubœæ ciuitatẽ arbitrantur appellatã nonnulli, quòd ibi primum ærariæ fabricæ memorẽtur cõpertæ. Quãquã alii, quod Eustathius scribit, à Combe puella Chalcidis cognomẽto, Asopi filia, duci vocabulum putant, cui æneæ armaturæ inuentionem acceptam referunt. De qua intellexisse Ouidium arbitrantur Metamorphoseon septimo:

(* a.l. Temesæa.)

Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Orphias effugit natorum vulnera Combe.

Quam Iamben transtulit Planudes, vti meminit Cæcilius Minutianus Apuleius. Chalcos: idest χαλκοῦς, apud Plutarchum inuenies in Catonis senioris vita. Interpres, æra simpliciter reddidit, quum tamen traditum eruditis sit,

obolum Atticis chalcos cõplecti octonos, vel (vt Plin.) denos, binis chalcis constat quadrans: vnde dichalcus etiã dictus. Aerarios porrò fabros in Lemno insula fuisse plures, comperio, qui omniũ primi ænea cõmoliti tela, Sinties hinc vocitari traduntur, qua voce nocumentum Græca ratione signatur, nata inde fabula, exceptũ à Lemniis lapsum de cœlo Vulcanum. Quod referunt alii ad eos, qui crebri visuntur in insula ignium crateres. Chalcẽ Eustathius purpurã interpretatur. vnde appellari Chalcantẽ coniectat, vt qui profunde vaticinia cõciperet: quanquã & ab æneo colore fingi potuisse nomen non inficiatur, quem tamen purpureum intelligit. Apud Aristotelem est inter pisces noie chalcis, quem æricam Theodorus reddidit, ab aliis dicitur etiã zignis. Aes porrò in sacris & excantationibus magnam habuisse veteribus authoritatem ac vim scribit Theocriti iterpres in poetæ Pharmaceutria, proptereaq; in lunæ deliquiis adhiberi solitum, καὶ ἀεὶ τοῖς κατοιχομένοις, id est, & hoium mortuorum: purius enim cæteris habebatur, καὶ ἀπελαστικὸν τῶν μιασμάτων, id est pollutionẽ expiatorium. Inde eo vtebãtur in purificatiõibus vniuersis, vt in libro de Diis scripsit Apollodorus. Quin & Coræ, seu Proserpinæ sacerdos Athenis æneum pulsare instrumẽtum assuerat, quod ἠχεῖον, vocant. Apud Laconas rege defuncto lebetibus obtinnire, fuit veteris instituti. Et Sophocles in Tragœdia, cui titulus Rhizotomi, id est radicum sectores, Medeam scribit herbas secantẽ, succos in cados refudisse æneos, herbas verò æneis subsecuisse falcibus. Ex quo & Virgilius:

Falcibus & messæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni.

In his verò potissimũ sacris ænea adhiberi vasa Macrobius solita scribit, quibus delinire aliquos, aut deuouere, aut denique exigere morbos vellẽt. Sed & Carminius libro De Italia secũdo, Thuscos æneo vomere in cõdendis vrbibus vsos in traiectiniis eorum sacris, se inuenisse scribit. Quin & Sabinorum sacerdotes æneo cultro attonderi consueuisse. Aeris porrò sonos, ceu rem potentissimam, multis rebus Græcorum vetustissimos adhibuisse, palàm est. Cur vero æris dissono trepitu deficienti lunæ auxiliarentur antiquiores, quod & Manilius significat, sed & Ouidius:

Te quoque luna traho, quamuis Temesæa labores
Aera tuos minuant:

Alexander etiam rationem affert eiusmodi: Aes & ferrum, inquit, quatiunt mortales, quod inde abigi dæmonas, creditum sit: quo tẽpore sydera hæc vim suam ad terras non perducant, quæ & hominibus prosit, & improbos retrudat dæmonas. Moris huius meminit Titus item Liuius ab Vrbe cõdita. xxvi. Cãpanorũ, inquit, imbellis multitudo, cum æris crepitus qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet edidit clamorem. Et, vt Plinium prætercam, etiam Thebaid. vi. Papinius: Procul auxiliantia gentes æra crepant. Paleas inuenio ramentulas dici æris, palearum imagine quadã, quæ iam liquato ære ac percocto expuuntur flatu vehemẽtiore, vti Plin. scribit. Etiãsi non latet, Hermolao secus videri.

RAPH. CVRRVS quoque) tui subaudiatur. Nam & Luna curru, vt Sol dicitur vehi. Vos mihi) in gratiam meam. Hebetastis) hebetes reddidistis sic, vt comburere non possent. Vos serpentig.) è dentibus serpentum genitis hominibus.

Aera tuos minuant, currus quoq; carmine nostro
Pallent, ac pallet nostris Aurora uenenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis, & unco,
Haud patiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis,
Custodemq; rudem somno* sopiuistis, & aurum
Vindice decepto Graias misistis in urbes.
Nunc opus est succis, per quos renouata senectus
In florem redeat, primosq; recolligat annos.
Et dabitis, neq; enim micuerunt sydera frustra.
Nec frustra uolucrum tractus ceruice draconum
Currus adest, aderat demissus ab æthere currus.
Quo simul ascendit, frænataq; colla draconum
Permulsit, manibusq; leues agitauit habenas,
Sublimis rapitur, subiectaq; Thessala Tempe
Despicit, & cretis regionibus applicat angues.
Et quas Ossa tulit, quasq; altus Pelion herbas,
Othrysq;, & Pindus, & Pindo maior Olympus,
Perspicit, & placitas partim radice reuellit,
Partim succidit curuamine falcis ahenæ.
Multa quoq; Apidani placuerunt gramina ripis,
Multa quoq; Amphrysi, nec eras immunis Enipeu,

In se.) contra seipsos. Rudem somno) sic quidem legitur, exponiturq; expertem somni draconem atque peruigilem. Sed cum hoc nomen rudis genitiuo iungatur, aut somni mihi videtur legendum, aut certe rudem in rubrum vertendum, quo quidem modo is, qui in græcam linguam hoc opus conuertit legere videtur, hoc est φοινικοῦν φύλακα, vt ad cristas, & oculos rubentes referamus. Aurum) aureum vellus. Vindice) custode dracone. Volucrum draconum) alatorũ, à quibus Medea vehebatur. Permulsit) blande pertractauit. Sublimis rapitur) in altum aerem tollitur. Despicit) deorsum aspicit. *a.l. sõni Et cretis) secretis ac semotis, aut certe visis & aspectis. {Aut etiam decretis. Nam & alibi inuenias cernere, pro decernere positum. Tacitus. xv. Annot. Illum locum, tempusq; destinatum, quid de Armenia cernerent.} ADDI. Quasq; altus Pelion) figurate dictum est. Altus enim ad montem refertur. Sunt autem montes hi omnes Thessaliæ, de quibus multa in superioribus diximus libris. Perspicit) diligenter inspicit. Radice) cum præpositio subaudiatur, vt cum radicibus euulsas herbas intelligamus. Curuamine falcis ahenæ) Enipeus fluuius. falce ærea curua. {Imitatur hoc loco Virgilium poeta. Nam & ille de Didone eodem modo, inquit, ADDI.

Falcibus & messæ ad Lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ nigri cum lacte veneni. &c.

Cuius rei exemplum Macrobius ostendit ex græco Sophocle acceptum esse, qui & ipse Medeam fingit nudis pedibus & aheneis falcibus maleficas herbas succidisse. Nam omnino ad rem diuinam faciendam vasa atque arma ahena adhibuisse veteres, idem Macrob. author est. Sophoclis versus in hunc modum citantur.

Αἱ δὲ καλύπτραι κίσαι ῥιζῶν κρύπτουσι τομάς.
Ἀς ἢ δὲ βοῶς ἀλαλαζομένη γυμνή,
Χαλκέοισιν ἤμα δρεπάνοις.

Multa quoque Eridani) non solum inquit in mõtibus, sed etiam in fluuiorum ripis herbas collegit Medea. Cum autẽ Thessaliæ fluuios enumeret poeta, importune admodũ de Thessalia in Italiam, Atticam'ue (nam vtriusque fluuius est Eridanus) fingitur transiluisse Medea. Quare loco Eridani contenderim Apidani esse legendum, cum præsertim Apidanus (vt ante quoque diximus) notissimus Thessaliæ sit fluuius. Eridanus. Nec eras immunis Enipeu) apostrophe ad fluuium, quem immunem, hoc est sine munere non fuisse ait, quia Medea in illius quoque ripis multas collegit herbas. Iuncosaq; littora Phœbes) sic quidem legitur, sed corrupte, vt mihi videtur. Neq; enim Phœbe locus esse in Thessalia quod sciam inuenitur. Tametsi quidam imperiti Phœben pro Delo insula putent accipiendam, quod Phœbi & Phœbes, hoc est Apollinis & Dianæ patria esse dicatur. Sed cum Thessaliæ loca peragrasse Medeam poeta scribat, inepta esse ista expositio coarguitur. Mihi vero loco Phœbes placet Bœbes legendum, vt quam minimum possumus à similitudine nominum discedamus. Nam (vt in nono refert Strabo) Bœbe vrbs Thessaliæ fuit Bœbei lacui adiacens. Bœbeis Videtur autem poeta Bœben pro Bœbeide lacu posuisse, cuius littora iuncosa à iuncorum multitudine vocat. Bœbe. Huic autem meæ correctioni etiam Apollonii interpres ille græcus astipulatur.

NEC non

RAPH. Peneus.

¶NEC'non Peneus)fluuius est Thessaliæ Peneus, qui & Araxes fuit vocatus, eo quod Ossa abrumpit ab Olympo, vnde etiam Araxes Armeniæ fuit appellatus. ¶Et Euboica Anthedo.)Anthedon vrbs est Bœotiæ, ab Anthedone dicta Dii filio, cuius pater fuit Anthus Neptuni filius ex Alce Abantis filia. Est & alia Anthedon in Phœnicia, vnde Anthedonius, & Anthedonites declinantur. ¶Viuax gramẽ) ab effectu, quod vitã & reddat & conseruet. ¶Nondum vulgatum) nondum vulgo notum. In transcursu autem poeta Glauci quoque Metamorphosin tangit quam tamẽ in.xiii.libro copiose describit. Nam Glaucus cum esset piscator, animaduertit pisces tactu cuiusdam herbę in mare resilientes, quam quidem cum & ipse gustasset, in mare exiliuit, ac in Deũ marinum conuersus, Scyllam vehementer amauit. ¶Nec erãt tacti) aliam quoque Metamorphosin tangit. Nam dracones illi alati odore tantum herbarum, quas Medea collegerat, senectam deposuerunt. ¶Et tantum cœlo tegitur)non etiam tecto, sub diuo autem eam pernoctasse, nec domum intrasse significat poeta. ¶Statuit)erexit. ¶Iuuentæ) iuuenilis ætatis Deæ. ¶Egesta tellure)extracta terra. ¶Scrobibus)fossis. ¶Velleris atri)ouium nigrarum, quę Hecate, aliisq; Diis inferis sunt gratæ. ¶Carchesia) vasa sunt ad potandum accommodata. Virg. primo Aeneid. Hic duo rite mero libãs carchesia Baccho. Carchesia etiam dicũtur summæ nauis mali partes, per quarum foramina funes immittuntur. ¶Poscit)inuocat. ¶Vmbrarum regem)Plutonem. ¶Rapta cum coniuge) cum Proserpina in Sicilia à Plutone rapta. ¶Fraudare) priuare. ¶Effœtum)viribus euacuatum. ¶Plenos)perfectos. ¶Porrexit)extendit. ¶Carmine) incantatione. ¶Profanos)non initiatos. ¶Bacchantum ritu)Baccharum more. ¶Flagrantes)ardentes. ¶Multifidas)in multas partes fissas. ¶Tingit)madefacit. ¶Terq; senem flam.) ter inquit senẽ purgat, igne, aqua, sulfure. hæc enim tria purgationibus ab antiqs adhibebantur. ¶Aemonia valle) in vallibus Thessaliæ. ¶Extremo oriente) ex vltima orientis parte. ¶Pruina Lunæ)quæ à Luna generantur. Humiditatum enim author est Luna. ¶Et strigis infames)strix auis est nocturna magno capite, rostro, & vnguibus aduncis, vt in. vi. Fast. describit Ouidius. Vulgus autẽ putat striges non esse aues, sed vetulas, quæ se veneficio quodam in aues conuertunt, infantesq; dormientes aggrediuntur, ac eorum sanguinem ita exugunt, vt aut mortui inueniantur in cunis, aut diu viuere non possint. Vnde & poeta hoc loco strigis alas infames ait, & vulgus veneficas omnes strigas vocat. Sanè striges à stridendo sunt cognominatæ, vt facile ex his Ouidii carminibus constat. Est illis strigibus nomen, sed nominis huius Causa, qđ horrenda stridere nocte solent. ¶Inq; virum soliti) lupi etiã inquit se soliti in hominem cõuertere particulę huic medicamento additæ fuerunt. ¶Prosecta)intestina à prosecando & recidẽdo dicta. Alludit autem, id quod de lupis Plinius, inquit, Homines in lupos verti, rursusq; restitui sibi falsum esse existimare debemus, aut credere omnia quæ fabulosa tot seculis comperimus. Inde tamen ait dictos fuisse versipelles. De qua re libro.i.annotatũ est. ¶Cinyphei chelydri)serpentis Libyci. nam Cinyps fluuius est Libyæ qui inter duas Syrtes in mare Libycum exit. Chelydri vero testudines aquaticæ dicuntur, nam chelone testudo vocatur & chelys. Vnde & cithara chelys appellatur, quod ex testudine fuerit à Mercurio confecta. ¶Viuacis cerui)diu viuentis. Ceruis enim (vt scribit Plinius) vita in confesso longa, post cẽtum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander magnus addiderat, adopertis iã cute in magna obesitate. ¶Nouẽ sec.)tot enim annos cornices viuere dicuntur.

Glaucus in Deum marinum.

Striges à stridendo.

*a.l.et.

Cinyps.

Nec'non Peneus, nec'non Sperchiades undæ
Contribuere aliquid, iuncosa'q; littora Bœbes.
Carpsit & Euboica uiuax Anthedone gramen
Nondum uulgatum mutato corpore Glauci.
Nona dies illam curru, pennis'q; draconum,
Nona'q; nox omnes lustrantem uiderat agros.
Cum rediit, nec erant tacti, nisi odore dracones,
Et tamen annosæ pellem posuere senectæ.
Constitit adueniens citra, limen'q; fores'q;,
Et tantum cœlo tegitur, refugit'q; uiriles
Contactus, statuit'q; aras è cespite binas.
Dexteriore Hecates, *at læua parte iuuentæ.
Has ubi uerbenis, sylua'q; incinxit agresti,
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultros'q; in guttura uelleris atri
Conicit, & patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super inuergens tepidi carchesia lactis,
Altera'q; inuergens liquidi carchesia mellis,
Verba simul fundit, terrena'q; numina poscit,
Vmbrarum'q; rogat rapta cum coniuge regem,
Ne properent artus anima fraudare senili.
Quos ubi placauit, precibus'q; & murmure longo
Aesonis effœtum proferri corpus ad aras
Iussit, & in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Aesonidẽ, procul hic iubet ire ministros,
Et monet arcanis oculos remouere profanos.
Diffugiunt iussi, sparsis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras.
Multifidas'q; faces in fossa sanguinis atra
Tingit, & infectas geminis accendit in aris,
Ter'q; senem flamma, ter aqua, ter sulfure lustrat.
Interea calido positum medicamen aheno
Feruet, & exultat, spumis'q; tumentibus albet.
Illic Aemonia radices ualle resectas,
Semina'q;, & flores, & succos incoquit atros.
Adiicit extremos lapides oriente petitos,
Et quas Oceani refluum mare lauit arenas.
Addidit exceptas Lunæ de nocte pruinas,
Et Strigis infames, ipsis cum carnibus, alas.
In'q; uirum soliti uultus mutare ferinos
Ambigui prosecta lupi. nec defuit illis
Squamea Cinyphei tenuis membrana chelydri,
Viuacis'q; iecur cerui, quibus insuper addit
Ora caput'q;, nouem cornicis *secula passæ.
His & mille aliis, postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit mortali Barbara munus,
Arenti ramo iampridem mitis oliuæ
Omnia confudit, summis'q; immiscuit ima.
Ecce uetus calido uersatus stipes aheno
Fit uiridis primo, nec longo tempore frondes
Induit, & subito grauidis oneratur oliuis.

ADDI. {Vt in carmine illo, quod inter Virgiliana circunfertur.
Ter binos, deciesq; nouem
super exit in annos
Iusta senescentum quos implet vita virorum.
Hos nouies superat viuendo garrula cornix.
Et quater egreditur cornicis
secula ceruus. &c.}

¶Mortali) Aesoni, quem ex sene, ac decrepito iuuenem Medea erat effectura. ¶Mitis oliuæ) ab effectu, quod oleum omnia mitia reddat, siue quod paci dicata est oliua, quæ mites ac mansuetos homines reddit. ¶Ecce vetus) repente aridum oliuæ ramum viridem esse factum ostendit. ¶Vetus stipes)aridus oliuæ ramus. Hanc autem in transcursu Metamorphosin signat. ¶Grauidis)succo plenis.

*a.l.fœdera.

Aridus oliuę ramus reuirescit.

At quacunque cauo spumas eiecit aheno
Ignis,& in terram guttæ cecidere calentes,
Vernat humus,flores'q;,& mollia papula surgunt,
Quæ simulac uidit,stricto Medea recludit
Ense senis iugulum,ueterem'q; exire cruorem
Passa,replet succis,quos postquam cōbibit Aeson,
Aut ore acceptos,aut uulnere,barba,comæ'q;
Canície posita nigrum rapuere colorem.
Pulsa fuit macies.abeunt pallor'q;,situs'q;,
Adiecto'q; cauæ supplentur corpore rugæ,
Membra'q; luxuriant.Aeson miratur,& olim
Ante quater denos nunc se reminiscitur annos,
Dissimilem'q; animum subiit ætate relicta.

ARG. FABVLAE SEQ.

Liber pater vt animaduertit Aesonem senectutem remediis Medeæ expulisse, petit,vt perinde nutricibus suis ferret auxiliū,easque in adolescētiæ vigorem reduceret,cuius authoritate illa cōpulsa eisdem remediis quibus Aesonem * in pristinas reduxit,Libero æternum beneficium dedit.

Viderat ex alto tanti miracula monstri,
Liber,& admonitus iuuenes nutricibus annos
Posse suis reddi,capit hoc a' Colchide munus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Peliades Peliæ filiæ a herbis impulsæ postquam viderunt arietem grauatum ætate,in agni speciem transfiguratum, ambitiosius a Medea petere cœperunt,vt Peliæ parenti earū restitueret,quā temporis processione amisisset iuuentutem,quod vt illa accepit,cupiens inimicum Iasonis data occasione punire,impulit eas,vt parentem interficerent,& laceratum in aheno feruens dimitterent , quod vt factum est curtum draconibus iunctum conscendit,& per aera elata conspectum inimicorum profugit.

Ne'ue doli cessent,odium cum coniuge falsum
Phasias assimulat,Peliæ'q; ad limina supplex
Confugit,atq; illam , quoniá grauis ipse senecta est.
Excipiunt natæ,quas tempore callida paruo
Colchis amicitiæ fallacis imagine cœpit.
Dum'q; refert inter meritorum maxima demptos
Aesonis esse situs,atq; hac in parte moratur,
Spes est uirginibus Pelia subiecta creatis
Arte suum parili reuirescere posse parentem,
Id'q; petunt iuuenes,pretium sine fine pacisci.
Illa breui spatio silet,& dubitare uidetur,
Suspendit'q; animos ficta grauitate,rogantum,
Mox ubi pollicita est,quo sit fiducia maior
Muneris huius ait,qui uestras maximus æuo est
Dux gregis inter oues,agnus medicamine fiet.
Protinus innumeris effœtus laniger annis
Attrahitur flexo circum caua tempora cornu,
Cuius ut Aemonio marcentia guttura cultro
Fodit,& exiguo maculauit sanguine ferrum,
Membra simul pecudis,ualidos'q; uenefica succos
Mergit in ære cauo,minuunt ea corporis artus,
Cornua'q; exurunt,necnon cum cornibus annos,
Et tener auditur medio balatus aheno.
Nec mora,balatum mirantibus,exilit agnus,
Lasciuit'q; fuga,lactentia'q; ubera quærit.
Obstupuere satæ Pelia,promissa'q; postquam
Exhibuere fidem,tum uero impensius instant.
Ter iuga Phœbus equis in Hibero flumine mersis
Dempserat,& quarta radiantia nocte micabant
Sydera,cum rapido fallax Aeetias igni
Imponit purum laticem,& sine * uiribus herbas.
Iam'q; neci similis resoluto corpore,regem
Et cum rege,suos custodes somnus habebat,

RAPH. ¶AT QVAcunque cauo spumas eiecit aheno) aliam item Metamorphosin describit poeta. nam guttæ spumeæ ui ignis ex aheno feruēti in terram eiectæ in uarios flores fuere conuersæ. ¶ Vernat humus) uariis operitur floribus. Tunc enim humus uernare dicitur cum uariis uestitur herbis. ¶ Surgunt) oriuntur. ¶ Recludit)aperit. ¶ Rapuere)celeriter accepere,contraxere. ¶ Situs)squalor,est enim situs fœda quædam lanugo ex humo procreata in locis præsertim Sole carentibus. Virgilius, Per loca senta situ. Inde fit ut corpora illota situm contrahere dicamus, & squalorem, qui etiam pędor uocatur. ¶ Supplentur)implentur. ¶ Adiecto corpore)adiecta carne rugæ tolluntur. ¶ Luxuriant)lasciuiunt, tunc autem membra luxuriare dicuntur, cum ualde pinguia atque nitida uidentur. ¶ Aeson miratur)stupescit. ¶ Et olim Ante quater denos) hoc est, se ante quadraginta annos natum * fuisse recordatur, per quod significat Aesonem ex decrepito sene in uirum quadraginta annos natum. {aut citra etiam, prout annos senectutis illius definias.} fuisse conuersum. ¶ Dissimilem animum) nam animus unà cum ætate mutatur. Alius est enim animus iuuenis, alius uiri, alius senis. ¶ Aetate relicta)deposita senectute. ¶ Viderat ex alto) Bacchus cum uidisset ex decrepito sene iuuenem factum Aesonem, Medeam rogauit, ut nymphas quoque suas nutrices iuuenilibus annis restitueret, quod facile à Medea impetrauit. Hoc autem ab Aeschylo sūpsisse uidetur Ouidius. Is enim in * comœdia quæ inscribitur nutrices Bacchi, cum suis uiris recoctas, iuuenili ætati à Medea fuisse restitutas ait. ¶ Suis nutricibus) nymphis, quæ (ut uidimus) infantem Bacchum educarunt. {quas Ouidius supra Nyseidas, alii Didonidas uocant, ut libro tertio annotauimus. } ¶ A Colchide) à Medea. ¶ Ne'ue doli cessent) Medeæ subintelligatur. Narrat autem quemadmodum Medea senio cōfectum arietem agnum quidem effecit, Peliam uero interemit. Nam Medea cum Peliam Iasoni inimicum esse cognosceret, quo facilius eum perdere posset, & se à Iasone odio haberi simulauit, & Pelias filias sibi conciliauit, quæ cum uidissent arietem uetulum in agnum conuerti, impensius à Medea petierunt, ut Peliam sibi parentem restitueret ætati iuuenili. Ipsa uero eis persuasit, ut ipsum interficerent, ac in uase aquæ pleno coquendum imponerent, quod quidem cum perpetrassent, ipsa à draconibus in aerem sublata aufugit, Corinthumq; tandem peruenit. ¶ Phasias)à Phasi Colchorum fluuio declinata. ¶ Quoniam grauis ipse senecta est)ratio cur eam Pelias non exceperit. ¶ Cœpit)sibi conciliauit, & decepit. ¶ Refert)commemorat. ¶ Situs)squalores & senium. ¶ Subiecta) iniecta. proprie nanque spes inici dicitur. ¶ Parili arte)pari artificio. ¶ Pretium sine fine pacisci) cœperunt subaudiendum. {aut, κατ' ἐναλλαγὴν pacisci, pro paciscebantur, positum. ¶ Sine fine)maximum & immensum. ¶ Ficta grauitate) simulata rei difficultate. ¶ Rogantum)Pelię filiarum. ¶ Dux gregis)aries, qui ouium dux esse uidetur. ¶ Innumeris annis) quamplurimis annis. ¶ Effœtus)uiribus euacuatus. ¶ Pecudis) arietis. Nam pecus omne animal dicitur, humana effigie carens. ¶ Validos succos) magnæ potentiæ succos, ut quibus interfectus aries non solum uitæ fuerit restitutus, sed etiā agnus effectus. ¶ Ea)illi herbarum succi. ¶ Et tener balatus)hoc est teneri agni balatus. Balare autem uerbum est factitium, ab ouium uoce declinatum. ¶ Lactentia ubera) lacte plena. ¶ Exhibuere fidem)fecere fidem. ¶ Ter iuga) tres inquit transierant dies. Nam Phœbus demere iuga fingitur equis currum Solis trahentibus nocte adueniente. ¶ In Hibero flumine) Hiberus Hispaniæ est fluuius, quem pro Oceano Atlantico ponere uidetur poeta. ¶ Fallax Aeetias)Medea fallendi perita.

¶DEDERANT

Aeson ex decrepito iuuenis.
Guttæ aquæ in flores.
Pristinam ætatē fortassis.
Nutrices Bacchi iuuenescunt.
* a.l. verbis.
* talem,
ADDI,
* A.l.tragœdia.
ADDI,
* a.l.vtrib^9
Phasias.
ADDI.
Aries in agnum.
Hiberus

Quem dederant cantus, magicæq; potẽtia linguæ.
Intrarant iussæ cum Colchide limina natæ.
Ambierantq; torum, quid nunc dubitatis inertes?
Stringite ait gladios, ueteremq́; haurite cruorem,
Vt repleam uacuas iuuenili sanguine uenas.
In manibus uestris uita est, ætasq́; parentis.
Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes.
Officium præstate patri, telisq́; senectam
Exigite, & saniem coniecto emittite ferro.
His, ut quæq; pia est hortatibus, impia prima est.
Et ne sit scelerata, facit scelus: haud tamen ictus
Vlla suos spectare potest, oculosq́; reflectunt,
Cæcaq́; dant sæuis auersæ uulnera dextris.
Ille cruore fluens, subito tamen alleuat artus.
Semilacerq́; toro tentat consurgere, & inter
Tot medius gladios pallentia brachia tendens,
Quid facitis natæ? quis uos in fata parentis
Armat ait? cecidere illis, animiq́; manusq́;.
Plura locuturo, cum uerbis guttura Colchis
Abstulit, & calidis laniatum mersit in undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Medeam fugientem docet Hesiodus Othryn mõtem Thessaliæ petisse, in quem diluuio Deucalionis Cerambus nympharum auxilio pennis delatus sit, & in montem Parnasum, qui est altissimus.

Quæ nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exempta foret pœnæ. fugit alta, superq́;
Pelion umbrosum, Philyræaq́; tecta, superq́;
Othryn: & euentu ueteris loca nota Cerambi.
Hic ope nympharum sublatus in aera pennis:
Cum grauis infuso tellus foret obruta ponto.
Deucalioneas effugit inobrutus undas.
Aeoliam Pitanen à læua parte reliquit,
Factaq́; de saxo longi simulachra Draconis.

RAPH. (DEDERANT) effecerant. ¶ Exigit) expellit. ¶ Et saniẽ) saniosum sanguinẽ. ¶ Et ne sit scelerata) adeo acutum est hoc dictum, vt contraria retinere videatur, ne qua inquit sit scelerata & impia non emittẽdo sanguinẽ patris saniosum, scelus ꝑpetrat ipsum interficiẽdo. ¶ Haud tñ ictus) decorũ seruat poeta piarũ in patrẽ filiarũ, quarum nulla potuit sustinere, vt spectaret vulnera patris. ¶ Cæca vulnera) quę ipsæ filię nõ videbãt. ¶ Abstulit) ademit: recidit. ¶ Colchis) Medea. ¶ Calidis in vndis) archaismus est, & antiqua loquendi figura, si enim esset oratio soluta calidas in vndas diceremus.

Peliæ cædes.

ADDI. Nola Peliadum. {Nomina autẽ Peliadũ hæc recẽsentur Alcestis, Pelopea, Medusa, Isodore & Hippothoe. Ex quibus Alcestis dicitur auersata esse facinus, quare pietas eius præcipue celebratur. Sublato autẽ patre regnum Iason dicitur Arasto Peliæ filio reliqisse.}

ADDI. {Hinc Pitanem vrbem Aeoliæ relinquentem, vidisse draconem in saxum transfiguratum. Deinde Idæum nemus adisse, in quo Liber pater iuuencum transfiguratũ in cerui figuram subtraxit. Nec minus & Patrẽ Coryti paruo conditũ sepulchro. Itẽ Mæram in figuram canis esse cõuersam. Ab his regionibus digressam Euripyli vrbẽ contigisse in qua Coæ matronæ in cornutas boues trãsfiguratæ sunt, propter affectum, quod Veneri formam suam antepofuerunt. Dehinc Telchinas Ialysios transgressam, quos Iuppiter propter odiũ coniugis suæ Iunonis subiecit mari. Quorũ regione relicta ad Cæam vrbem ꝑuenisse, in qua Alcidamantem scribit ex filia vidisse columbam procreatam esse. Post hæc lacum Hyrtes, & Cygni tempe, in quibus locis Phyllius cum graui amore pueri teneretur, & imperio eius volucres indomitas ac leonẽ magnum parere coegisset, taurumq; vicisset, neq; ideo labor eius, potiendi merces extitisset, indignatus ex præcipiti loco cum se odio laborũ iaceret, in volucrem olorẽ conuersus est. Hyrte aũt mater eius flẽdo assidue casum filii sui, in stagnũ deliquit misericordia deorũ, qd esset sui nois. Ab his digressa * Pleurona ꝑuenisse, in qua vrbe Iambe cũ Phasnei filii occiderentur, deorũ misericordia effectũ est, vt in auẽ trãsformaretur. Ab his Calaureã Latoniã, vbi regẽ cũ coniuge in volucrem versum. Deinde Cyllenẽ adisse, hic Menephrõne cũ matre ꝯcũberet, ab Ioue est trãsfiguratus in feræ speciẽ. Post horũ casum vidisse Cephison nepotis exitiũ deflẽtẽ, q ab Apolline in phocã trãsfiguratus est. Itẽ Eumeli demũ adisse, lugẽtis filiã in volucrẽ cessisse. Ac tãdẽ etiã Ephyrẽ ꝯtigisse pẽnis vipeis, in qua vrbe primũ ex fungis edita existimãtur corpora. Ibi cũ parẽte Creusã ꝯsumptã venenis arsisse. nec minus nacos ab ipsa * itercẽptis Iasone relicto. Inspectis itaq; casibus miserorũ venisse etiã * Athenas, Vbi Phineum & Periphã in aues ꝯuersos. Itẽ neptẽ Polypemonis volucrũ explesse numerũ. ¶ Quæ nisi pẽnatis serpẽtibus isset, &c.) Hodeporicõ Medeæ hoc loco describit poeta, quo videlicet itinere, & ꝑ quas regiões ex Thessalia vbi Palias regnauerat, Corinthũ, & mox ꝑpetrata cæde filioꝝ, & arce cum noua Iasonis cõiuge incẽdio ꝯsumpta, è Corintho Athenas ad Aegeum Thesei patrẽ ꝑuenerit, ꝑstringẽs breuiter (id qd Hodeporicis familiare est) quæ qbusq; locis fabulosa, aut alĩs memorabilia accidissẽt. Imitatus, vt ex Lactãtii argumẽtis appet Hesiodum in eo ope opinor, qd illi ἠοίων μεγάλων titulo Græci ascribunt. Quod qa nõ extat, neq; itẽ quos νόστους vocant, quæq; ὀρφικὰ aut νεκυπόντια, & id genus veterum poemata fabulis referta, nemo facile explicauerit eas fabulas, quæ hic notanƒ, aut etiã qcq̃ ferè aliud attulerit, q̃ quę hic à Lactãtio dñr. Vbi rursum ꝑter cætera incõmoda etiam hoc accedit, qd neq; ipsius Lactãtii verba, siue argumẽta satis itegra aut plena sunt tẽpoꝝ siue ẽt fatoꝝ iniqtate, vel aliis plerisq;, ita his quoq; vindtis, &, vt ita dicam, adesis, deide vt fit, aliis atq; aliis i locum ẽt, q̃ interciderãt isertis, & sm qd cuiq; cõmodum visum afflictis.}

* a.l. à se
* a.l. tãdẽ.

Brauronia.

¶ Quę nisi pẽ.) Cerãbus nymphaꝝ ope diluuii tpe i auem ꝯuersus altissimos Thessaliæ mõtes ascẽdit, sicq; aquarum inũdationẽ vitauit. ¶ Pẽnatis) alatis. ¶ Philyrę̃a te.) Chirõis domũ, quẽ Philyra nympha ex Saturno (vt diximus) pepit. ¶ Vete. Cerambi) antiqssimi, qppe q ante diluuiũ fuerit. ¶ Obruta) coopta. ¶ Deucalioneas vndas) diluuium qd fuit tpe Deucalionis & Pyrrhæ.

ADDI. {Tametsi alĩs, qd sciã, nihil extet de hac fabula, iueto tñ i cõmẽtariis Græcorum κέραμβον ẽt κάνθαρον, hoc ẽ Scarabæũ significare, quasi κέρατα ἔχοντα. Vt ex eo suspicari qspiã posset Cerãbũ, de quo hic dicif, nõ i auẽ, sed i Scarabæũ potius mutatũ fuisse ꝑsertim qñ hic nihil aliud addiƒ, q̃ qd sublatus in aera pẽnis fuerit. Nã & Scarabæi volãt. Sed de hoc alii iudicent. Est autẽ & mõs Paphlagoniæ Cerãbus, cuius Apollonius meminit. & Cerãbus filius Phinei ex Cleopatra filia Boreę & Orithyia.} ¶ Aeoliã Pitanẽ) Pitane vrbs est Aeolica, vñ & Aeoliã poeta appellat, nõ qd ibi Aeolus regnarit, vt quidã putãt. Ex Pitana Arcesilaus Academicus, fuit, q cum Zenone apud Polemonẽ didicit. Tradunt apud Pitanã lateres sup aqs fluitare. ¶ Factaq; de saxo) Metamorphosin serpẽtis i lapidẽ signat. Hic autẽ videƒ esse ille draco, q spectãtibus Græcoꝝ ducibus apud Aulidẽ significauit decimo tãdẽ anno Troiã esse capiendã, cum enim in arborẽ ascẽdisset, in qua auiculaꝝ nidus erat nouẽ pullos primũ, deinde eorũ matrẽ deuorauit. Quod cum vidisset Calchas decimo demũ anno Troiã capi posse prædixit. Serpẽs vero illa ad ꝑpetuã rei memoriã in saxeã Draconis imaginẽ fuit cõmutata.

ADDI. {Regius hoc loco de Dracone intelligit, q annos belli Troiani Græcis significauit de quo Home. lib. ii Iliad. meminit. Sed repugnat locus. Nã Draco de quo apud Homerũ dicif, in Aulide ꝯuersus fuit. Ouidius aũt hic i descriptiõe littoris Asiatici, nõ Græci, siue Bœotici adhuc versaƒ. Quare ego de Lesbio serpẽte, de quo etiam infra lib. xi. mẽtio fit, intelligẽdum magis puto, q qd Orphei caput, in Hebrum abiectũ, & ad Lesbum inde delatũ violare morsu voluisset, ab Apolline in saxũ mutatus fuit. Nã Lesbus insula potissima ps Aeolidis fuit, vt ẽt Strabo testatur. Vñ & Sappho, q̃ Lesbia fuit, ab Horatio Aeolia puella appellaƒ.

RAPH. ¶ IDAEVMq; nemus) Idas duas esse certum est. Alteram in Creta, alteram in Phrygia, de Phrygia nunc videtur poeta sentire. ¶ Quo nati fu.) Thyoneus Bacchi filius (vt quidam aiunt) iuuencum Phrygiis pastoribus abegerat, eum cum pastores persequerentur, Bacchus Thyoneum quidem in venatorem, iuuẽcum vero in ceruũ cõuertit, qđ cum rustici vidissent, à psequẽdo Thyoneo destiterunt. Thyoneus autem Bacchus quoque dicitur à Thyone vel matre, vel nutrice, vel (vt quidam aiũt) παρὰ τὸ θύειν, hoc est à sacrificando. {Neque de hac fabula alibi certius aliquid extat, quod quidem ego sciã, Nisi quòd Thyonei etiam Acro

ADDI.

> Idæum'q; nemus, quo nati furta, iuuencum,
> Occuluit Liber falsi sub imagine Cerui.
> Qua'q; pater Coryti parua tumulatus arena,
> Et quos Mera nouo latratu terruit agros:
> Eurypyli'q; urbem, qua Coæ cornua matres.
> Gesserunt. tunc cum discederet Herculis agmen,

meminit in. xvii. oden libro. i. car. Horatii, filium Bacchi dicens, patrem Thoantis, eius qui Hypsipylen genuit, regnasseq; in insula Chio. Quod hic aducere libuit, loci potissimi causa. Nam Rhegius locorum ac regionum ordinem in hac itineris descriptione parum alioqui obseruasse videtur.} ¶ Quaq; pater) quis Coryti pater fuerit, aut vbi sit sepultus non memini me legisse. Sic quidem olim ingenue professus sum. Nunc vero à Lycophronis enarratore admonitus video patrem Coryti Paridem fuisse. Nam Paris ex Oenone filium Corytum suscepit, quem mater à Paride relicta, ducẽ itineris euntibus aduersus Troianos Græcis dedit, id quod apud Lycophronem Cassandra futurum esse vaticinatur. Paris autem ipse in Cebrina Troiadis vrbe sepultus fuisse scribitur à Strabone lib. xiii. {Coryti autem etiã Parthenius me-

ADDI. minit in Eroticis, qui ex Paride & Oenone natum dicit, & cum Troiam venisset ibi Helenes amore captum, atque à patre deprehensum, occisum esse. Quãquam rursus Nicãder, non Oenones, sed Helenæ filium fuisse tradit, vt apud eundem authorem legitur.} ¶ Et quos mera suo latra.) Mæra

*Mæra Icarus canis Erigone Al. nouo. (vt scribit Iginus) Icari Atheniensis Erigones patris fuit canis, quæ Icari à rusticis occisum suis vlulatibus Erigone indicauit, quorum casum Iuppiter miseratus in astris corpora eorum deformauit. Itaque Icarum Booten, Erigonem Virginem, Canem autem sua appellatione & specie Caniculam dixerunt, quæ à Græcis quod ante maiorem canẽ exoritur, Procyon appellatur. {Etiam hoc loco, quæ ad regionum or-

ADDI. dinem ac situm pertinent, parum animaduertisse Regius videtur. Nam quæ hic de cane Icarii, Mæra appellata, ab illo afferuntur, ea ab aliis in Attica accidisse narrantur. Id quod ex Hyginio apparet, & nos supra de Erigone quoq; meminimus. Deinde etiam repugnat epitheto. Nouo enim latratu, inquit Ouidius, terruit agros, quod de cane nata intelligi nõ potest, cuius proprium est latrare. Nisi vero demus Icarii Mæram, fuisse ab initio puellam, postea autem in canẽ versam, ac tum demum ad Icarium peruenisse. Nam de puella in canem versa accipiendum esse etiam ex Lactantii argumento patet. Sed hæc quæ fuerit, nusquã alibi aperte traditur. Duæ autem apud Græcos scriptores Mæræ nomine, quod sciam, memorantur. Altera Arcadica, Atlantis filia, quæ Tegeatæ nupta fuit, Lycaonis filio, cuius etiã monumentum apud Arcadas ostendi solitũ Pausanias tradit. Altera Antææ & Prœti filia, eius q patre Thersandro, auo aũt Sisypho, natus fuit. Hæc seruata virginitate perpetua è viuis excessisse traditur. Atq; de hac Homerũ quoq; intellexisse in Odyssea, vbi ait:

Μαῖράν τε Κλυμένην τε ἴδον, στυγερήν τ' Ἐριφύλην:

¶ Et Pausanias author est, & is qui scholis in Odysseam cõposuit. Pherecydes autẽ, vt in iisdem scholiis legitur, Mæram, cuius mentio apud Homerum fit, Prœti & Anteæ filiam quidem facit, sed eam propter pulchritudinem à Ioue amatam & cõpressam addit. atq; inde Locrum peperisse, qui Amphioni Zetho in condendis Thebis adfuit. postremo à Diana telis confixam, eo quod cœtus illius propter vitium à Ioue oblatum, vitaret. Hæc ille. Verum neutrius historia, ad ea quæ hic ab Ouidio dicũtur, adhuc quadrat. Quare &

Eurypylus hũc locũ inter obscuros reliquamus.} ¶ Eurypyliq; vr.) Eurypylus Herculis fuit filius, q i Co insula regnauit, augur peritissimus, de quo Vir. Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi Mittimus. ¶ Qua Coæ corn.) matres: Cos insula est Aegei, à qua Cous deriuatur, non Cœus, vnde Coæ mihi legendum videtur. Mulieres autẽ Coæ cum ægre ferrẽt ab Hercule armẽta Geryonis erepta p agros suos fuisse acta, Iunoni dicuntur cõuiciatæ. Quare Iuno indignata eas oẽs in vaccas trãsfigurauit. Sanè Eurypyli tres fuerunt à poetis decantati, quorũ primus Thelephi filiꝰ regioni Theutraniæ Caico vicinæ imperauit. alter Ormenii nepos. nã Ormenius duos procreauit filios Amyntorẽ & Euæmonem. è quorum altero Phœnicem, ex altero Eurypylum ortos esse Strab. refert: tertius Herculis filius. Eurypyli vero vrbem Con esse accipiendam, admonet etiam Homer. in Catalogo, cum inquit. Quiq; Nisyron habent celsam, Carpatumq;, Casumq;, Eurypyliq; vrbem Con, æquoreasq; Calydnas. {Versus Homeri sunt:

Cos.

Eurypyli tres.

Οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας
Τῶν αὖ Φείδιππός τε καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην.

Rursus autẽ falsus est hoc loco Rhegius, qui ea quæ Eurypyli eius sunt, qui cum Græcis ad Troiã profectus fuit illi attribuit, qui in insula Co regnauit. Nã cur alios duces secuti essent Coi, rege ipsorum superstite, & eodem quò cæteri ad Troiã scilicet profecto? Et is de quo Virgilius meminit, quẽ Sinon ad oraculum sciscitandum missum fingit, Euæmonis filius fuit, Thessalus natione, non Cous. Ille autẽ qui Cous fuit ab aliis Herculis filius ex Chalciope, ab aliis, Neptuni, dicitur, neq; ad Troiam ipse profectus, sed ante ea tempora mortuus esse memoratur. ¶ Cæterum vltra hos duos, etiam tertius fuit Eurypylus, Telephi filius, dux Mysorum, quem Troianis auxilio venientem Neoptolemus occidit, vt Calaber scribit libro octauo. Et Homerus meminit. libro vndecimo, Odyss. Apollonius autem & quartum quendam addit, Neptuni filium & Celænus eius quæ fuit Atlantis. Sed hic nihil ad rem præsentem. Illud vero non prætereundum hoc loco, quod quæ Regius hic de Cois mulieribus tradit, ob conuicium Iunoni factum, in vaccas mutatis, hoc alii Prœti filiabus ascribunt. Inde & Virgilius dixit:

Telchines submersi

Puella in columbã.

Prœtides implerunt falsis mugitibus auras.

Lactantius autem in argumento, non à Iunone sed à Venere furorẽ hunc illis immissum, eo quod formam suã, deæ anteposuissent. Proinde & de reliqua fabulæ parte dubitari potest. Nam quod Hercules boues, quos ex Hispania abegerat, in insulam Con deportarit, neque rationem habet, neque alibi traditur. Obsidione autem aliquando cinxisse vrbem Coorum Herculem, id vero colligitur, partim ex commentariis Theocriti, vbi legitur ἱστορεῖται δὲ περὶ Εὐρυπύλου καὶ Χαλκίας, ὅτι αὐτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τῆς Ἡρακλέους πολιορκίας τὴν Κῶον τετιμηκότες, καὶ ὑποδεδεγμένοι τὸν Ἡρακλέα καθ' ὃν καιρὸν ἐπολιόρκησε τὴν Κόων. Partim ex comment. Iliad. ξ, vbi traditur, Herculem postquam ab expugnatione Troiæ rediret, tempestate & odio Iunonis in insulam Con delatum. Vbi cum à Cois vrbe excluderetur, Eurypylum regem Coorum, vnà cum filiis occidisse, filiaq; illius Chalciope compressa, Thessalum genuisse, cuius filii Phidippus & Antiphus fuere. Quibus similia & in commentariis Pindari, Ode quarta, Nemeorum leguntur. nisi quod ibi Chalciopes amore impulsus Hercules ad oppugnandos Coos venisse, dicitur. Quare videtur hic locus eo modo accipi posse, vt intelligamus Coas mulieres in furorem à Venere actas eo tempore, quo Hercules obsidione soluta illinc cum agmine, hoc est, exercitu discederet. Nam & Pindarus citato loco exercitus mentionem facit, quando Thelamonem quoque huic bello affuisse scribit. Sic enim de Hercule, σύν ᾧ ποτε Τρωΐαν, inquit, κρατερὸς Τελαμὼν πόρθησε καὶ Μέροπας. Fuerunt enim Coi aliquando μέροπες appellati, à Merope quodã rege ipsorum, vt in iisdẽ cõmentariis habetur.

¶ PHOEBEAMq;

Phœbeamq; Rhodon,& Ialisios Telchinas,
Quorum oculos ipso murantes omnia uisu
Iuppiter exosus, fraternis subdidit undis.
Transit & antiquæ Carthæia mœnia Ceæ,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat nasci potuisse columbam.
Inde lacus Hyries uidet,& cygneia Tempe
Quæ subitus celebrauit olor. nam Phyllius illic
Imperio pueri uolucresq;, ferumq; leonem
Tradiderat domitos, taurum quoq; uincere iussus
Vicerat,& stricto toties iratus amori
Præmia poscenti taurum suprema negauit:
Ille indignatus cupiens dare (dixit)& alto
Desiluit saxo. cuncti cecidisse putabant.
Factus olor niueis pendebat in aere pennis,
At genitrix Hyrie seruatum nescia, flendo
Delicuit, stagnumq; suo de nomine fecit.
Adiacet his Pleuron, *in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum uulnera Combe.
Inde Calaureæ Latoidos aspicit arua,

RAPH. Ialysus. ⸿PHOEBEAMq; Ro.) Phœbo cõsecratã. ⸿Et Ia. Tel.) Ialysus vna est ex Rhodi vrbibus. Telchines aũt Rhodi populi fuerũt, qui cũ oĩa suo aspectu in peius cõmutarẽt, ab Ioue fuere submersi. Vnde & Rhodos prius Telchinis fuit appellata. Nam Ophiusa primũ & Aethræa fuit dicta, deinde Telchinis, eo qđ Telchines insulã incolerẽt, quos nõnulli fascinatores & maleficos fuisse aiunt, qđ stygiam aquã animalibus & stirpibus pniciei gratia aspergerent. Nonnulli contrarium sentiunt, qđ artibus præstãtes à similibus artificibus inuidia haberentur, vnde hãc infamiã (vt Strab. refert lib. xiiii.) sunt assecuti, & primũ ex Creta in Cyprũ venerunt, postea in Rhodõ, primiq; ferrum & æs in vsu habuisse dicũtur. Nã etiã harpen Saturno fecerunt. ADDI. Telchis. {Eadẽ ferè Diod lib. vi. de Telchinibus.} Telchis etiã vrbs est Aethiopiæ iuxta Libyã, vñ Telchites, & Telchinius deducũtur. Creta quoq; & Sicyon Telchinia fuit appellata, eiusq; incolæ Telchines. ⸿Antiquæ Ceæ) Cea insula est, quæ à Gręcis & Ceos & Hydrusa vocatur, auulsa Eubœæ, (vt scribit Pli.) Quingẽtis longa stadiis fuit quondã, mox quatuor ferè partibus, quæ ad Bœotiam vergebãt mari deuoratis. Oppida (vt dixi) quatuor habebat, Iulida, Carthæa, Coressum & Pœeessam ex qbus duo intercidere Coressus, & Poeeessa. Ex hac pfectã delectationi fœminis vestẽ author est Varro. ADDI. {Stephanũ secutus est hic Regius, q Con & Ceon eandẽ facit Sed falso: sunt enim diuersæ insulæ. Id qđ & gentilia inde facta indicãt à Cos, enim Cous fit, vt Cous Philetas apud Propertium, à Ceos aũt quã & Ceã Latinis dici Plin. author est, Ceus e lõga, & Ceius tribus syllabis, perinde vt à Teos, Teius. Et Con inter Caricas insulas Plin. recenset, Ceã aũt inter Græcas & Aegæas.} ⸿Carchesia moe.) sic qdẽ legitur, sed corrupte, vt mihi videť, Cartheia vero est legendũ. Nam Carthæa vna est ex quatuor vrbibus Ceæ insulæ à Carthæo ibi mortuo cognominata. Carthæa ADDI. item vrbs est Iberiæ. {Hoc est, Hispaniæ, sed hæc posterior absq; aspiratioue scribitur etiã apud Stephan. ex quo hæc à Regio trãslata sunt. Porrò quod ad fabulã attinet, quæ Alcidamantẽ morte præuẽtũ fertur, ne filiã in columbã mutatã videret, de hac alibi, præterq̃ quod à Lactan. in Periocha dicitur, nihil traditum inuenimus. Propterea quòd authores q obscuriores hmõi tractarũt, neq; apud Græcos, neq; apud Latinos certi atq; idonei aliq restant.} ⸿Inde la. Hyr.) Hyrię fluui⁹ est Bœotiæ, de quo Home. in. ii Iliad. Est & Hyria regio iuxta Aulidẽ, est & vrbs Isauriæ iuxta Seleuciã, est etiam in Iapigia Cretensiũ opus, sed lacus Hyries iuxta Tẽpe esse innuit poeta, sic dictos à casu Hyries, quæ flendo amissum filium in fontẽ sui nois ꝯuersa fuit. Nã Phyllius quidã amore filii Hyries captus, cum multa imperio pueri peregisset, ei taurũ domitũ negauit. Quod quidẽ ægrè ferens puer, se ex alto mõte præcipitẽ dedit, sed miseratione deorũ in cygnũ fuit cõuersus. ADDI. {De fluuio Hyrie, qui hic à Regio dicitur, nihil alibi repio. Homeri autẽ quem idem citat, versus sunt:

Οἵ θ' ὑρίην ἐνέμοντο, καὶ αὐλίδα πετρήεσσαν
Βοιωτῶν μὲν πηνέλεως, καὶ λήϊτος ἦρχον.

Vbi comment. addit: ὑρία χωρίον πλησίον τῆς αὐλίδος, ὃ ἔκτισεν ὑριεὺς, ὁ ποσειδῶνος καὶ ἀλκυόνης, ὃ δὲ γίνεται ἀπὸ βοιωτὸς, ὁ ὑρίωνος πατήρ. Quib⁹ eadẽ ferè & Stepha. & Strabo.} ⸿Cygneia) Tempe: Non accipiendũ de Thessaliæ loco per quẽ Peneus ab imo Effusus Pindo spumosis voluitur vndis, vt supra lib. i. dicitur. Neq; enim Medeã credendum est cum tantũ iã spatium emensa esset, retro, atq; vltra q̃ cœperat, subito actã fuisse. Sed de Bœotiæ loco intelligendũ, quẽ eũdẽ & Teumesia Tẽpe à vicino mõte Teumeso apellãt. Ita & itineris ratio postulat, & itẽ qđ eodem referũtur, lacus Hyries, & Cigneia Tẽpe. Atq; huic sniæ ẽt Volaterranus subscribit: cuius verba sunt lib. viii. Geograph. Memorãtur & Tẽpe Teumesia (q̃q̃ vulgo corrupte legatur Neumesia) quę ab Ouid. Cygnea dicũtur. Sicut & Heloria i Sicilia, ex amnis noie. Nã vocabulũ hoc Græci, ad omnẽ piscosi loci ac virentis amœnitatẽ traducũt. Hæc ille. Cygneia aũt Ouid. vocasse videtur ab euẽtu, qđ circa hęc puer de quo hic dicitur, i cygnũ ꝯuersus fuerit. Tãetsi neque de hac fabula alibi apud eos authores, q extant, qcq̃ legamus. ⸿Delituit) sic qdẽ legitur, sed cũ à delique scẽdo veniat, delicuit p c scribendũ videtur. vt itelligam⁹ eã in liquorẽ fuisse resolutã. ⸿Adiacet his Pleu in qua) Pleurõ Aetoliæ vrbs est, vñ Pleuronius. Pleuron ADDI. {Mendosus hic locus videtur. Nã quo pacto subito adeo Medea à littore Euboico in Aetoliã, atq; vltra quam tendebat, venisset? * a. l. Brauron. Deinde post paulũ in Calaurẽã rediret, atq; inde denuo Corithũ. Neq; eni credibile est, poetã voluisse circinationẽ talẽ in aurigatione Medeæ tradere, pinde ac si nõ curru, sed circi alicuius, aut miluũ alis vsa fuisset Sed qđ supra aliquoties idẽ hic quoq; Regio accidit, vt ordinẽ itineris nõ obseruaret. Quid igitur? pro Pleuron, Braurõ legendũ existimo. Est eni in eodẽ littore, in quo Hyrie, cui hęc adiacere dicitur, vicus seu pagus Atticus Braurõ, oppidũ olim, vt & Plin. & Mela tradunt, ex duodecim illis, quæ in vnã ciuitatẽ postea redacta esse, Strab. author est, celebre signo Tauricæ Dianæ, qđ Iphigenia in Græciã cũ fratre Oreste reuersa, secũ attulisse, ibiq; reliqsse dicitur. Vnde & eidẽ deæ cognomẽto Brauroniæ, certis ibidẽ sacris capra quotãnis imolari solebat. Et cũ hac lectione etiã ꝯsentit, qđ Parrhasius, & alii quidã Combẽ hãc, de qua præsenti fabula agitur, Euboicã fuisse, & alio noie Chalcidẽ appellatã volunt. Est eni Eubœa è regione Attici agri, seu littoris, in quo Braurõ, Hyrie, & cætera memorãtur.} ⸿Ophias Combe) Ophii filia, quæ perperã Iambe ab interprete Græco dicta, in auẽ ne à filiorũ multitudine (ad centũ eni fertur pepisse) vulneribus cõficeretur, fuit cõmutata. Hæc oium prima æs in Eubœa inuenisse narratur, vñ & Chalcis ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ, idest ab ære fuit appellata. ADDI. {Ita quidẽ & Ianus Parrhasius in hũc locũ annotauit. Sed tñ neq; hic. neq; Regi⁹ de filiis, aut patre Combes, certi qcq̃ tradũt, neq; ẽt cur matri à filiis metuẽdũ, aut fugiẽdũ fuerit. Cũ tñ vterq; Planudẽ reprehẽdat, qđ Iamben, ꝓ Comben, verterit. Ego qñ neq; de Combe, neq; de Iambe hactenus inueni, qđ ad hãc fabulam faceret, vtrãq; lectionẽ in medio relinquo.} ⸿Inde Calaureæ Latoidos) Calaurea. Calaurea insula est iuxta Cretã à Calauro Neptuni filio declinata. Est ẽt vrbs Locrorũ, in qua maxime Latona colebatur, vñ & Latois vocatur. ADDI. {De vrbe Calaurea, Regius viderit. ego de insula accipiẽdũ arbitror: ea enim inter Cretã & Pelopõnesum sita est, nõ ꝓcul à Trazene. Latoidẽ aũt inde dictã ab Ouid. puto, qm̃ ea Latonę ab initio assignata fuerit, mox facta iter Neptunũ & Latonã pmutatiõe ꝓ hac, Delũ Latona, ꝓ illa aũt Neptunus hãc accepit. Id qđ ẽt alii qdẽ in hũc locũ annotarũt: Est aũt celebris hæc insula morte Demosthenis quoq;, ibi eni ille i tẽplo & Asylo Neptuni cũ Archias ab Antipatro missus, vt i Macedoniã ptraheret, sũpto veneno, volũtaria morte suppliciũ Tyrãni pręuenit.}

In uolucrem uersi cum coniuge conscia regis.
Dextera Cyllene est, in qua cũ matre Menephron
Concubiturus erat sæuarum more ferarum.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit in tumidam Phocen ab Apolline uersi.
Eumeliq; domum, lugentis in aere natam,
Tandem uipereis Ephyren Pirenida pennis
Contigit. hic æuo ueteres mortalia primo
Corpora uulgarunt pluuialibus edita fungis.
Sed postquam Colchis arsit noua nupta uenenis,
Flagrantemq; domum regis mare uidit utroq;
Sanguine natorum perfunditur impius ensis.
Altaq; se mater male, Iasonis effugit arma.

RAPH. ¶IN vo. ver.) hic fuisse videtur Cæix rex Trachinis, qui cũ tẽpestate in mari periisset, Halcyoneq; ipsius vxor Aeoli filia flendo perire vellet, ambo in aues Halcyonides cõuersi fuerunt, vt in. xi. poeta plene describit.

ADDI. {Recte fortassis haberet hæc expositio, si daremus Medeã retro Thessaliam versus denuo actã. Fuit enim Thessaliæ oppidum Trachin, vbi Ceyx regnauit, sub Oeta monte, ab Hercule, vt ait Stephanus, conditũ. Verũ quia Corinthum tendebat illa, cõsentaneum est Ouidium de alio quodã rege, cum vxore in volucrem cõuerso, hic intelligere. Qui tamẽ quo nomine fuerit, aut qua de causa transformatus, aliis explicandum relinquimus.} ¶ Dextera Cyl. est) Cyllene mõs est Arcadiæ Mercurii natiuitate notissimus, à Cyllene nympha cognominatus. Est etiã Cyllene Eliensium nauale.

ADDI. {Sunt qui de portu hoc loco accipiunt, id quod propemodum rationẽ habet, si totã Peloponnesum circũ vectam Medeam intelligamus, antequã Corinthum puenerit. Sed tamẽ vt de monte accipiamus, etiã Hygini testimoniũ facit, apud quẽ de hac fabula in hũc modũ legitur. Menephron cũ Cyllene filia in Arcada, & cũ Bliade: (sic eni vulgata editio: habet) matre sua ꝯcubuit, &c. Cap. de iis q ꝯtra fas cõcub. Porrò Cyllenẽ mõtẽ, à Cyllene Elati filio Arcade, dictũ Pausanias author est, atq; inde & Mercuriũ. Mela aũt Mercurium Cylleniũ à Cyllene portu, siue naualib' Eliẽsiũ, vbi & natũ illũ arbitrãtur, inqt, appellatũ dicit.} ¶ In qua cũ m. me.) taxat Menephrona quẽdã poeta, quẽ cũ matre coire non puduit.

Cephisus. ¶ Cephisõ p. hic) Cephisus fluui' est Bœotię pterlabẽs Delphos, cui' fili' ab Apolline in phocã, hoc est, vitulũ marinũ, fuit ꝯuersus.

ADDI. {Quẽ hic nepotẽ Cephisi itelligat, incertũ, filiũ aũt Cephisi fertur Narcissus, de quo supra, & Eteocles is, q prim' sacrificasse Gratiis dicit, vt est in cõmẽt. Pidari. Quãq rursus Strab. plures Cephisos enũerat li. ix. cuius verba sunt. Ἔστι δὲ κάφισσος ὅτε φωκικὸς, καὶ ὁ ἀθήνησι, καὶ ὁ ἐν σαλαμῖνι, τέταρτος δὲ καὶ πέμπτος ὁ ἐν σικυῶνι, καὶ ὁ ἐν σκύρῳ, ἕκτος δὲ ὁ ἐν ἄργει τὰς πηγὰς ἔχων ἐκ λυρκείου.
Ἐν ἀπολλωνίᾳ δὲ τῇ πρὸς ἐπιδάμνῳ πηγή ἐστι κατὰ τὸ γυμνάσιον, ἣν καλοῦσι κάφισσον.

Hæc adurere placuit, si forte quis aliũ Cephisum hic, quã Bœotiũ intelligendũ putet. Porrò Pausanias Cephisum tradit, vnũ ex iudicibus fuisse q Neptuno & Iunone pro Argis iurgãtibus secundũ Iunonẽ sententiã tulerunt, ob quã rẽ indignatũ Neptunum aquas illis subtraxisse vt nisi pluat, plerunq; sicci reperiãtur. Fuerunt aũt iudices reliqui, Inachus & Asterion.} ¶ Eumeliq; do.) Eumelus filius fuit Admeti regis Thessaliæ, cuius filiam in auẽ cõuersam fuisse ait Ouid.

ADDI. {Rursus i Thessaliam abripitur Regius, nõ obseruata Corintho, adeo iã propinqua. Cæterum ego per domũ Eumeli, Patras intelligo Achaiæ vrbẽ. Nam hic primus regnasse Eumelus, αὐτόχθων dicitur, qui Triptolemũ ex Attica venientẽ hospitio accepit, & ab eodẽ rationẽ frugum serendarũ edoctus est. Vnde idẽ & vrbẽ à se cõditam tum Aroen, ἀπὸ τοῦ ἀροῦν hoc est, arando nolauit, quã posteriore ætate Patreus qdã à se ampliatã atq; munitã Patras vocauit. Huius Eumeli filius fuit Antheas, dormiẽte aliquando Triptolemo (vt author est Pausf.) currũ illius cõscẽdit, & in sublime raptus, cũ & ipse serere frumẽta vellet, curru excidit. In cuius memoriã cõi noie Eumelus pater, & Triptolemus, vrbẽ Antheã extruxerũt. Quãtũ igitur cõiectura cõsequi licet, de hoc Anthea hoc loco accipiendũ, legendumq; pro natã, natũ, masculino gñe. Vel rursum, cũ vrbis nomen Anthea sit, nõ filiũ, sed filiã Eumeli fuisse Antheã intelligẽdũ, quæ Græcorũ lasciuia est, in iisdẽ fabulis varie tradẽdis. Nã & Volaterranus, filiam pro filio Eumeli Antheã, siue vt illic corrupte legitur, Anthyã) ex Pausania vertit. Quãq Ouidii verba scilicet lugentis in aere natã, id sonare videtur, quasi ipse Eumelus in auẽ cõuersus fuerit, dũ in aere existẽs i videlicet natũ, siue natã, luget.} ¶ Ephyren Pi.) Corinthũ in qua fons est Pirene. Scite aũt Pirenida adiecit, nã multæ vrbes eodẽ noie vocantur, vt diximus.

{Cæterũ Ephyren, ab Ephyre Oceani filia, quæ prima eo loci habitarit, dictam tradũt. Pirenẽ aũt fontẽ Pausanias quidẽ, à Pyrene Oebali, siue, vt alii malũt, Acheloi filia, dictũ putat, quę cum ex Neptuno Cẽchriã & Lechẽ pepisset, vñ & portuũ nola ibidẽ, mox interfecto à Diana casu quodã Cenchrea, ita mœrore & luctu tabuit, vt in fontẽ eiusdẽ nois, postremo deliquerit. Cõmẽtaria autẽ Euripidis Pirenẽ fontẽ ab Asopo inuẽtũ, & Sisypho regi cõmõstratũ dicit, præmii loco, cũ ille Aeginã filiam à Ioue raptã, patri Asopo prodidisset, cõspicatus illam ex arce Corinthiaca, quæ ob id speculæ nomen deinceps retinuerit.} ADDI.

Apud Corinthum vero antiquitus hoies feruntur ex fungis ortos esse. ¶ Sed postq Col.) Medea dolẽs Creusam Creontis Corinthiorum regis filiam à Iasone sibi fuisse prælatã, quo die nuptiæ celebrabantur, coronã ex naphtha, quæ igni vel longius posito statim accenditur, confectam velut muneri nouæ nuptæ misit, quæ ex funalibus ignẽ concipiẽs cum totam regiam cõbureret, Medea spectante Iasone, filiis laniatis, à draconibus alatis in aerem sublata Athenas aduolauit, vbi Aegeus eam nõ hospitio solum, sed etiã lecto sibi copulauit, ex qua cũ iam Medum filium suscepisset, Theseus ipsius quidem Aegei filius, sed quẽ pater nondum viderat, Athenas aduenit, quem cum & sibi & filio valde Medea timeret aconitum venenum, quod à Cerberi spuma natũ esse aiunt, præparauit, Aegeoq; persuasit, vt illi tanquam hosti pręberet, id vero cum Theseus foret hausturus, capulo ensis viso agnitus à patre, ꝓhibitus est. Quare Medea nubes carminibus excitauit, quibus tecta vnà cum filio Medeo Thesei gladium fugiens in Asiam aduolauit. Vbi (vt Strab. narrat) à quibusdam dicitur cum Iasone regnasse, Hæc mani
ac vestem qua vtebatur de suo nomine Medeam appellasse. cata erat,
Cum enim pro rege exiret faciem suam occultabat, huic & muliebri
Medus fili' regni successor regioni nomẽ fertur imposuisse. tec lóga, vt à Strabone describitur libeo. xi.
¶ Colchis) Colchicis. ¶ Noua nupta) Creusa Creontis Corinthiorũ regis filia.

ADDI. {Pausanias & alii Glaucen vocant, quã hic Creusam Regius, & inde etiã fons Glauces appellatur, in qua illa venenum abluere voluit, quo ex veste à Medea missa infecta fuerat. Nam præter coronam, de qua hic dicitur, etiam vestẽ veneno tinctam à Medea illi missam tradũt. Præterea neq. de patre Creusæ, siue Glauces, authores consentiunt. Nam alii Creontẽ vocant, alii Hippoten, Creontis filium. Nam post Bellerophontis obitum, Corinthi regnauit Lycæthus, post Lycæthum Creon, post Creontẽ, Hippotes, cuius filium duxisse vxorẽ Iason traditur, author Cõmentator Euripidis in Medea.} ¶ Vita male) quoniam cum mater esset, communes filios interfecit.

ADDI. {Horum nomina à Pausania recensentur Mermerus, & Pheres. Sed hos ille nõ à matre, sed à populo Corinthi lapidibus obrutos dicit, siue quod ipsi dona illa lethalia à matre missa ad Glaucen portassent, siue etiam quod matrem fugientem, ipsi paruuli adhuc, consequi non potuissent. Quare etiam postea secutam pestem publicam esse, plurimosq; Corinthiorum interiisse, donec consulto oraculo interfectorum manes, certis institutis sacrificiis placarentur. Atque eadem ferè in Commentariis Euripidis leguntur. Contra autẽ, qui Naupactia cõposuit, in Corcyra periisse Iasonis filium Mermerum tradit, in venatione ab apro occisum. Nam Iasonẽ post interfectum Peliam cum Medea in Corcyram abiisse. Sed Ouidius

Hinc Titaniacis ablata draconibus, intrat
Palladias arces quæ te iustissime Phineu,
Teq; senex Peripha pariter uidere uolantes.
*Innexam'q; nouis neptem Polypemonis alis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ab iis nouissime excipitur ab Aegeo, nec minus iungit fœdus, inter hæc Theseus Aegei filius errore & laboribus plenus excipitur a patre, cui priuus Medea parat venenum, quod aconitum appellat. Hercules enim cum ad inferos descendisset missus ab Eurystheo vt canem tricipitem ad superos perduceret, postquam eum in regionem Ponticam perduxit, territum animaduertit ex nouitate aeris vomitum profudisse, Notato itaque loco, spumam eius in venenum esse conuersam, repertum est, quod Græci aconitum nominant, quia nascitur in cautibus.

Excipit hanc Aegeus facto damnandus in uno.
Nec satis hospitiū est, thalami quoq; fœdere iungit.
Iam'q; aderat Theseus proles ignara*parenti.
Qui uirtute sua bimarem pacauerat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea, quod olim
Attulerat secum Scythicis Aconiton ab oris.
Illud Echidnææ memorant e' dentibus ortum
Esse canis. specus est tenebroso cæcus hiatu.
Est uia decliuis, per quam Tirynthius heros
Restantem, contra'q; diem, radios'q; micantes
Obliquantem oculos, nexis adamante cathenis
Cerberon attraxit, rabida qui concitus ira
Impleuit pariter ternis latratibus auras,
Et sparsit uirides spumis albentibus agros.
Hac concresse putant, nactas'q; alimenta feracis,
Fœcundi'q; soli, uires cepisse nocendi.
Quæ quia nascuntur dura uiuacia caute,
Agrestes Aconita uocant. ea coniugis astu
Ipse parens Aegeus nato porrexit, ut hosti,
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cum pater in capulo gladii cognouit eburno
Signa sui generis, facinus'q; excussit ab ore.
Effugit illa necem nebulis per carmina motis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post hæc referūt festos dies agentes, laudes Thesei, quemadmodū taurū Marathonium interemisset, vt etiam Procusten, Cercyonisque necem perageret, qui trabes opponebat hostibus ita, vt victi exanimarentur ab eis. Scyronē quoque Neptuni, solitū interfacientibus tendere insidias, qui postquā a Theseo est interfectus, eius ossa fluctibus agitata propter crudelitatē scopulo inhæserunt, vnde Scironides petræ sunt nominatæ ab eius nomine.

At genitor quanquam lætarur sospite nato,
Attonitus tamen est geniti discrimine, paruo
Committi potuisse nefas, fouet ignibus aras,
Muneribus'q; Deos impler, feriunt'q; secures.

RAPH. Euripidē & cæteros, quorū cōioe opinio est, sequitur. Porrò Cinæthō Lacedæmoni⁹ etiā filiā Iasoni fuisse ex Medea addit, noīe Eriopē. Iā neq; illud hoc loco prætereundū, qd in Comē. Euripidis legit, vulgatā hāc famā de Euripide fuisse, qd accepta pecunia, cædē quā Corīthii ppetrarūt, in Medeā trāstulerit. Nā liberos Medeę à Corinthiis fuisse occisos, eo qd illa Corīthiū regnū, vt paternū & auitū repetisset. De qua re & supra annotauimus ex poeta Eumelo.} ¶Titaniacis dra.) q ex Titanū sanguine nati eē dicūtur, ADDI. {vt Pindarus ait in pricipio ὀλυμπίων.} ADDI. {Vel etiā, qd à Titane, hoc est, Sole currū illū cū draconib⁹ alatis, accepat, vt Græci tradūt.} ¶Palladias arces) Athenas vbi Phine⁹, Periphas, & Polyphemōis neptis Iaues fuere ɔuersi. Hæ vero fabulę mihi sunt ignotæ. ADDI. {De Phineo ac Peripha) seu Periphāte dicēdū magis) neq; ipse habeo qd addā aliud, q̄ qd à Lactātio dicit. Pro Polyphemone aūt Polypemone legēdū arbitror. Ita enim & Procustes vocat⁹ fuit, quē apd Cephisū eū q Eleusim pterfluit, latrocinātē Theseus occidit. Hūc āt hūisse filiū, ex quo neptis fortasse ea, de qua hic dicit, ex carmie i Ibin patet, vbi legit: Vt Sinis & Scyron, & cū Polypemōe nat⁹ Q uiq; homo pte sui, pte iuuēcus erat. Sed qd nomē vel filio, vel nepoti fuerit, alibi hactenus nō repi. Sūt q patrē Polypemona, filiū aūt Procustē vocēt, sed nullo certo authore. In Cōmētariis aūt Euripidis in Oreste. Sinin legim⁹ Polypemonis, siue (vt illic est,) Pemonis filiū fuisse. Q uā opinionē si dabimus Ouidiū hic secutū esse, licebit neptē hāc Polypemonis, Periginē itelligere. Ea enī Sinnidis filia ē à Plutarcho dr, ex qua Theseus Menalippū genuit, patrē Ioxi, à quo Ioxides postea i Caria appellati. Sed de hoc doctiores iudicēt.} ¶Excipit hāc Aegeus facto) Aegeus rex Athenarum ɔsuluit oraculū, quō prolē virilē suscipe posset, à quo cū accepisset vt pri⁹ quā Athenas reuerteret, cū muliere coiret, ad Pitheū Trœzenis regē pfect⁹ ei oraculū cōlcauit. Q uo cognito Pyttheus ei filiā Aethrā à Neptuno vitiatā copulauit. Inde vero Aegeus discessurus vxorē iā grauidā ad saxū solam cū adduxisset, illi calceos gladiūq; subiecit. Vxori deide mādauit, vt si masculū pareret, eū ad se nō ante mitteret, quam adultus ipse p se reuoluto saxo gladiū & calceos tollēs secū ferret. Hic enī Aegeus se cogniturū sperabat an quē Aethra foret paritura, sibi filius esset. Theseus igit ex illa natus Aegei quidē filius putatus est, cū Neptuni foret, vt Isocrates in Helenes laudatione ait. Is vero cū adoleuisset indicāte matre & saxū reuoluit, & calceos & gladium sustulit, & Athenas proficiscēs multos latrones Isthmū obsidētes interfecit. cū vero Athenas peruenisset, nō ante à patre agnitus est, quā capulū gladii sui, quē saxo pater ipse subiecerat. Q uo cognito poculū venenatū stimulante Medea iā porrectū è filii manibus excussit. ¶Facto in vno) in hoc vno facto, quo Medeā hospitio suscepit. ¶Proles ignara) ignota legendū mihi videt, quis ferè ignara legat. ¶Aconitō) herba est præsentissimi veneni Aconitū, ἀπὸ τῆς ἀκόνης, hoc est à cote dictum, qd i cotib⁹ nascat, vt nō solū Plini⁹, sed ipse quoq; scribit Ouidius. Aconitum ¶Echidnææ canis) Cerberi canis tricipitis. Nam (vt refert Plin. l. xxvii. Naturalis historię) fabulę narrauere aconitū è spumis Cerberi canis ortū, extrahēte eū ab inferis. Hercule. *alibi innixam. Ideoq; apud Heracleā Pōticā, vbi mōstratur ei⁹ ad iferos aditus gigni. Euphoriō aūt & Herodotus narrāt Cerberū ex inferis ab Hercule extractum atrā bilē euomuisse, ex qua aconitū fit natum. {Echidnææ autē canis dicit, quoniam ex Echidna monstro, Cerberus natus fingitur. Hesiodus. ADDI. *al. ignota Spuma Cerberi in aconitum.

ἡ δ' ἔρυτ' εἰς ἀμήχανον ὑποχυσαμένη λυγρὴ ἔχιδνα
Τῇ δὲ τυφάονα φασὶ μιγήμεναι ἐν φιλότητι,
ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκετο κρατερόφρονα τέκνα.
Ὄρθον μὲν πρῶτον κύνα γείνατο γηρυονῆϊ.
Δεύτερον δ' αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον, οὔτι φατειόν
Κέρβερον ὠμηστὴν ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον.

Quia āt alias Cerber⁹ masculino gñe dicitur, dubitant qdā an ei hoc loco p Echidnęę canis, legēdum sit Echidnei masculino gñe.} ¶Spec⁹ est) iuxta Heracleā Pōticam, vbi Herculis ad iferos descēsus mōstrat. Nā (vt i secūdo Argonauticō Apolloni⁹ ait) iuxta Heracleā Ponticam est Acherusias pmōtorium, ex cuius vasto speco p quē descendit ad inferos, Acheron oritur. Acherusias. ¶Tirynthius heros) Hercules à Tirynthe patria cognominatus. ¶Restātem) resistentē. ¶Nexis adamante cathenis) hoc est, ex adamante cōfectis, ac p hoc firmissimi. ¶Ternis latratibus) quia tria habet capita. ¶Q uæ quia nascuntur) sic & Plinius quis aliā quoq; nominis originē assignet, his quidē verbis. Nascitur in nudis cautibus, quas aconas vocant, & inde aconitum dixere, nullo iuxta ne puluere quidē nutriente. Hanc aliqui rationē nominis attulere. Alii quoniā vis eadem in mortem esset, quæ cotibus ad ferri aciē deterēdam, statimq; admota velocitas sentiretur. ADDI. {Plinii sententiam etiam Nicander confirmat, apud quem in Alexipharm. legit. ἠδ' ἀκονίτης θηλείης ἀκόνῃσιν ἀειβλάστητον ἐρόγνυσι.} ¶Coniugis astu) vxoris astutia. ¶Ignara de.) ipse inscius. ¶Facinusq; exc.) venenum ab ore filii repulit. ¶At genitor quanquam) Thesei gesta commemorat poeta, quo commodius Metamorphosin Scyllæ in auem cum superiore fabula connectere possit. ¶Discrimine paruo) parua differētia. Paulum enim abfuit quin venenum Theseus hauriret.

Colla torosa boum uinctorem cornua uittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Illuxisse dies, agitant conuiuia patres,
Et medium uulgus, necnon & carmina, uino
Ingenium faciente, canunt te maxime Theseu
Mirata est Marathon Cretæi sanguine tauri,
Quodq; suam securus arat Cremyona colonus,
Munus, opusq; tuum est tellus Epidauria per te
Clauigeram uidit Vulcani occumbere prolem.
Vidit & immitem Cephisias ora Procrusten.
Cercyonis letum uidit Cerealis Eleusis.
Occidit ille Sinis magnis male uiribus usus,
Qui poterat curuare trabes, & agebat ab alto
Ad terram late sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoen Lelegeia mœnia limes
Composito Scirone patet, sparsisq; latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda,
Quæ iactata diu fertur durasse uetustas

RAPH. ¶COLLA toro) crassa ac pinguia. Nam torus interdum pro pulpa eminentiore accipitur, vt Virg. in Georgicis. Luxuriatq; toris animosum pectus. Interdum pro sede a tortis herbis Virg. ii. Aeneid. Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto ¶Vinctorum cor.) habentium cornua vittis colligata. {Ita enim victimæ exornari solebãt ad arã.} ¶Nullus Erechthidis) Atheniensibus, ab Erectheo rege dictis. Ea autem festa Theseia, à Theseo vocata fuerũt, quod in illius honorem cum propter alia multa, tum quod primus omnium statum popularẽ Athenis cõstituit, qui tantisper durauit, dum Pisistratus tyrannidem occupauit, vt Pausanias ait. ¶Agitant) celebrant. ¶Vino ingenium faciente) sic Horat. Fœcundi calices, quem non fecere disertum? ¶Te ma. The.) carmina refert quæ in Thesei laudẽ canebantur. Theseus enim Aegei filius ex Aethra Pitthei filia tot preclara gessit, vt inter Hercules vnus numeretur. Nam & taurum ab Eurystheo immissum Atticam totam vastãtem in Marathone interfecit & varios Græciæ latrones sustulit. ¶Marathon) Marathõ autem campus est & sylua iuxta Athenas à Marathone heroe (vt Pausan. scribit,) cognominata, vnde Marathonius declinatur. ¶Cretæi t.) Cretensis, ex Creta enim ab Hercule ad Eurystheum ductus est. Nã Minos (vt fertur) Neptuno sacrificaturus vi ctimam optauit maiestate illius dignam, cui Neptunus taurũ obtulit pulcherrimum. Eum cum seruare vellet Minos, iratus Neptunus tauro furorem immisit, à quo tota ferè insula fuit deuastata. Ad eum domandum missus est Hercules, quẽ vinctum ad Eurystheum duxit. Ab eo vero demissus, cũ Atticã deuastaret, à Theseo fuit interfectus. {Diodorus lib. v. non statim interfectum, sed ad patrem Aegeum adductum scribit, à quo postea Apollini sacratus fuerit.} ¶Quodq; suã Cre.) Cremyon vicus est iuxta Corinthum qui diu à Cremyonia sue, matre & Calidonii & Erimanthii aprorum fuit vexatus, quę à Theseo interfecta securos illius loci colonos præstitit. Est etiam Cromyon sed per o vrbs Libyæ, vnde Cromyonius deriuatur. Cremyon quidem à Græcis per duplex m scribitur, sed alterũ ab Oui. versus gratia prætermissum videtur. {Apud Stephanum, κρεμμύων legitur, apud Pausaniam autem & Diodorum Cromyon per o, à Cromo, videlicet Neptuni filio, deducto nomine, vt Pausanias ait. Ipsa autem sus, Phæa peculiari nomine appellata fuit, authore Stephano.} ¶Tellus Epidauria) Epidaurus vrbs est Pelopõnesi Aesculapii templo nobilis, quæ (vt Strabo refert) Epitaurus antea vocabare. ¶Clauigeram prolem Vulcani) periphrasis est Periphetæ latronis, qui iuxta Epidaurũ cum hospites perimeret claua quadam, quę coryna vocabatur, Corynetas fuit cognominatus. Is à Theseo tandem (vt scribit Diodorus) fuit interfectus. ¶Vidit & im.) Procrustes) vt idẽ scribit Diodorus) eo in loco terræ Atticæ, qui Cuidalus dicitur, latrocinia exercens, cogebat hospites supra lectum aliquem ascendere, quo si longiores fuissent, pars supereminens amputabatur, qui vero breuiores fuissent pedibus distendebantur. à qua re Procrustes etiam fuit cognominatus, nam προκρούω vnde declinatur, significat impello Is quoque à Theseo fuit interfectus. ¶Immitem) crudelẽ. ¶Cephisias ora) regio, quæ à Cephiso Bœotiæ fluuio alluitur. {Nõ intelligit hic Ouidius Cephisum vt in Bœotia est, sed qua Eleusim præterfluit. Nam adhunc locum Polypemon, qui & Procrustes, à Theseo occisus fuit. Pausan. ἐπὶ δὲ κηφισσὸς πρὸς ἐλευσῖνι βιαιότερον παρεχόμενος τοῦ προτέρου ῥεῦμα, καὶ παρ᾽ αὐτῷ καλοῦσιν ἐρινεόν. λέγοντες τὸν πλούτωνα, ὅτε ἥρπασε τὴν κόρην καταβῆναι ταύτῃ, πρὸς τούτῳ τῷ κηφισσῷ λῃστὴν πολυπήμονα, προκρούστην δὲ ἐπίκλησιν, θησεὺς ἀπέκτεινε.} ¶Cercyonis letum) Cercyon item latro Arcadius, qui apud Eleusinem viatores ad certamẽ prouocabat, victosq; interficiebat à Theseo fuit interemptus. {De Cercyone Pausanias hoc modo. Μετὰ τῶν ἀργείων τοὺς τάφους ἐστὶν ἀλόπης μνῆμα, ἣν τεκοῦσαν ἱπποθόωντα ἐκ ποσειδῶνος, ἀποθανεῖν ἐνταῦθα φασὶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς κερκυόνος. εἶναι δὲ ὁ κερκύων λέγεται, καὶ τὰ ἄλλα ἄδικος ἐς τοὺς ξένους, καὶ παλαίειν οὐ βουλομένους, καὶ ὁ τόπος αὐτοῦ παλαίστρα καὶ ἐς ἐμὲ ἐκαλεῖτο κερκυόνος, ὀλίγον τοῦ τάφου τῆς ἀλόπης ἀπέχων. λέγεται δὲ ὁ κερκύων τοὺς καταστάντας ἐς πάλην διαφθεῖραι πλὴν θησέως. θησεὺς δὲ κατεπάλαισεν αὐτὸν σοφίᾳ τὸ πλέον, παλαιστικὴν γὰρ εὗρε τέχνην θησεὺς πρῶτος.} ¶Eleusis) Eleusis aũt vicus est & vrbs Atticę, vbi Ceteris est tẽplũ, à qua Cerealis fuit cognominata. Apud Eleusina ãt Cereris mysteria cognomẽto maiora celebrabantur, sicut Argis, q & ipse Atticæ ritus est, minora i honorẽ Proserpinę. in Herculis gratiã instituta, cũ maioribus initiari, qa ciuis & indigena nõ esset legibus ꝓhiberet. Est ẽt Eleusis Alexãdriæ vicus, i quo Callimachus literas narraf fuisse edoctus. ¶Occidit il Si.) Sinis latro fuit, Isthmũ obsidẽs (vt in qnto refert Diodorus) q duas pinus flectebat, ac vtriq; hois brachia alligabat. deinde sursum emittẽs corpus vi discerptũ maximo cruciatu afficiebat, istũ quoq; Theseus interemit. {Eodẽ modo vt inqt Pausanias. Hic filiã habuit Perigẽnẽ noie, ex qua Theseus Menalippũ genuit, patrẽ Toxianis. Plutarchus.} ¶Tutus ad Alcathoen) Alcathoe eadẽ esse videf cũ Megaris, vrbs media inter Peloponnesum, Atticã & Bœotiã, quæ ab Alcathoo Pelopis filio, qui Megareo regi (vt Pausanias scribit) in regno successit, fuit denominata. Cũ enim leo quẽ Citheroniũ appellarũt, Euippum Megarei regis filium interfecisset. Megareus ipse & filiæ nuptias & regni successionem ei proposuit, qui leonẽ Citheronium strauisset: Alcathous uero Pelopis filius, cum propter cædis Chrysippi fratris suspitionẽ Megarã cõfugisset, ferã aggressus cũ uictor euasisset, regnũ suscepit, ac inter alia, quæ gessit templum ædificauit, quod agrestis & Apollinis & Dianæ uoluit appellari. {Alcathoẽ noiat poeta Megarensium vrbẽ, eo quod post bellum Minois & Cretensium, sublato Niso, & vrbe ipsa uastata, Alcathous ueniens ex Elide, & muros instaurauit, & cætera urbis restituit, author Pausa.} ¶Lelegeia mœ.) a Lelege ædificata. Nam (ut idẽ Pausanias narrat) Megarenses aiunt duodecim post Cara Phoronei filium seculis Lelega ex Aegypto profectum regnum obtinuisse, eoq; regnãte se Leleges uocatos fuisse, quod quidẽ & Strabo significat, cum inquit. Cares cum prius Leleges & insulares essent, fauentibus Cretensibus, qui Miletũ condidere, in continente habitare cœpisse. ¶Composito Scirone) interfecto, sublato. Nam componere interdum finire significat, qui aũt necãtur, finiuntur. Scirõ autẽ latro fuit, q ea Megaridis loca habitauit, quæ ab eo Scironia saxa vocãtur. Is pegrinos illac trãseũtes cogebat seipsos de ꝑcipiti loco iactare, uel deductos supra scopulũ abruptũ ipse calce in mare ꝓiiciebat. Theseus aũt inde illũ in mare deiecit, vñ multos ante ipse deturbauerat, ut ex statua quę Athenis in regia spectabaf, colligi poterat. Nã Theseus Scironẽ in mare ꝓiiciẽs effectus erat, vt Pausan refert. {In Cũnẽt. Euripidis legif, Scironẽ solitũ uiatores ad lauandos sibi pedes cogere, iterq; lauãdũ i mare de scopulo ꝓpellere, atq; ita Chelone quã ille eo loco alebat, deuorãdos obicere.}

Margin (left): ADDI. Erechthidæ. Theseia festa. Agitare ꝓ celebrare. Theseus Thesei gesta. Marathon ADDI. Cremyon. Cremyonia sus. ADDI. Ossa Scironis in scopulos. Epidaurus Perisphit' aero. Corynetas. Procrustes Cephisias. ADDI.

Margin (right): ADDI. Cercyon Attic' fortasse. Eleusis. ADDI. Alcathoe Leo citheronius. Alcathous ADDI. Leleges. Sciron. Scironia xa. ADDI.

¶SCOPVLIS

RAPH.

Caurum. Scirona vocant.

¶SCOPVLIS nomen Scironis inhæret) vt refert Stra. Scironides petræ Atticis finibus imminent, iuxta mare transitum non relinquentes. Supra eas autem est via in Atticam, atque Megara ab Isthmo ducens. Caurum quoque ventum ab illis saxis flantem, procellasq; cientem Sciron Athenienses vocãt. Fingit autem poeta ossa Scironis in mare proiecti fuisse in scopulos conuersa.

In scopulos, scopulis nomen Scironis inhæret.
Si titulos, annos'q; tuos numerare uelimus,
Facta prement annos, pro te fortissime uota
Publica suscipimus, bacchi tibi sumimus haustus.
Consonat assensu populi, precibus'q; fauentum
Regia, nec tota tristis locus ullus in urbe est.
Nec tamen (usq; adeo nulla est syncera uoluptas,
Sollicitum'q; aliquid lætis interuenit) Aegeus
Gaudia percepit nato secura recepto.

ARG. FABVLAE SEQ.

Arne cum insulam Sithon, in qua genita esset, hosti Athenas oppugnanti capta pulchritudine auri vendidisset patriam ne pro meritis supplicia penderet, in volucrem monedulam est transfigurata, quæ adhuc amore splendoris eius tenetur.

Bella parat Minos, qui quanquam milite, quãquam
Classe ualet, patria tamen est firmissimus ira,
Androgei'q; necem iustis ulciscitur armis.
Ante tamen bello uires acquirit amicas,
Qua'q; patent aditus uolucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi iungit, & Astypaleia regna.
Promissis Anaphen, regna Astypaleia bello.
Hinc humilem Myconen, cretosa'q; rura Cimoli,
Florentem'q; * Cythnon, Scyron, planã'q; Seriphon,

¶Facta prement annos) hoc est gesta tua numero annos superabunt. ¶Pro te fortissime vota) Theseia significat, quæ festa in Thesei honorẽ Athenienses instituerunt. ¶Vsque'adeo nulla est, parẽthesis est, sentẽtiam loco maxime accommodatam continentes. Sumpta autẽ hæc sententia esse videtur ex quarto Argonauticõ Apolloniũ, vbi Iasonis Medeæq; nuptiæ in Corcyro antro celebratę describuntur. Semper enim inquit miserorum hominũ lætitiis amara aliqua inest tristitia. ¶Bella pa. Mi.) Minoem Iouis filium ex Europa regẽ fuisse Cretę notius est, quàm vt sit exponẽdum. Huic Androgeus filius fuit athletico certamine clarus, qui cũ Athenis ex palæstra victoriã reportasset, maximam in se inuidiam cõcitauit. Quapropter insidiis Aegei Atheniẽsium regis occisus cũ domũ nõ rediret, Minos pater aduersus Athenienses bellũ mouit, ipsis & pestilentiam & famẽ imprecatus, vt Androgæi cædem vlcisceretur, authores Plutar. & Diod. Prius autem quàm oppugnare cœpisset Athenas, varia sibi auxilia comparauit, quasdam insulas expugnauit, quas enumerat poeta, ac si qua in his Metamorphosis fuit facta, describit. ¶Firmissimus) ferocissimus. ¶Ira pat.) patri conueniente ob filii cædem. ¶Iustis armis) bello iusto, quippe quod fuit susceptũ pro filii cæde vlciscẽda. ¶Quaq; patent aditus) quocunque nauibus poterat peruenire. ¶Hinc Anaphen si. iun.) Anaphe insula est in Cretico pelago vna ex Sporadibus, iuxta Theram, quæ à Membliaro, qui vnà cum Cadmo ad quærẽdam Europam nauigauit, Membliaros fuit appellata. Deinde Argonautis à tẽpestate vexatis, caligineq; opertis, statim Apollinis opere (vt Apollonius in quarto narrat) cũ apparuisset Anaphe, ἀπὸ τοῦ ἀναφαίνειν fuit cognominata. ¶Et hic Stymphalea regna) Stymphalus quidem vrbs est Arcadiæ, sed de hac mihi poeta sentire nõ videtur, cũ insulas enumeret sibi à Minoe cõciliatas. Forsitã autẽ deprauatus est hic versus, qui hinc aduerbio eraso, Astypaleia exposcere videtur. Est enim Astypalæa insula, vna ex Cycladibus ab Astypalæa Ancæi matre denoĩata. Nã antea à Caribus habitata Pyrrea primũ, deinde Palæa, tũ θεῶν τράπεζα, hoc est, Deorũ mensa, fuit appellata, vt inquit Stephanus. Est autẽ etiã alia eiusdẽ nõis cum vrbe inter Rhodon & Cretam. Est & nomẽ duarũ vrbiũ, quarũ altera est in Co insula, altera in Samo, vnde Astypalæeus & Astypalæata declinãtur. {Præterea & Sami habitatores Astypalenses aliquando vocati fuere, id qd ex Nicãdro patet.} ¶Hinc humilẽ Myconen) Mycone, quæ & Myconus à Strabone vocatur, vna est ex Cycladibus. In ea vero insula dicũtur iacere nouissimi gigãtũ ab Hercule lapidibus obruti. Ferè autẽ Myconii sunt calui. ¶Cretosaq; rura Tymoli) sic quidẽ corrupte. Cimoli vero pẽ recte legitur. Est enĩ Cimolus, quæ & Echinusa dicitur, insula in Cretico mari, vna ex Sporadibus, à qua terra Cimolia nũcupatur, vt Strabo scribit. Ad quod alludẽs poeta cretosa Cimoli rura appellat. In illa nãque effoditur creta, quæ Cimolia dicitur, purgãdis vestibus apta. ¶Florẽtẽq; Tyron Cypron) hic quoq; versus mihi uidetur esse deprauatus. Cũ enĩ poeta enumeret insulas Cretæ uicinas, quas sibi Minos adiunxit, imperite admodũ Sporadibus atq; Cycladibus Tyron, quæ Phœniciæ adiacet, ac Cypron, quæ Syriæ, admisceret. Forsitã aũt nõ Tyrõ ac Cyprõ, sed Cythnon & Scyrõ est legẽdum. Cythnos enĩ insula est Cimolo ꝓpinqua uisu spectabilis, à Cythno Sanio dicta. Nã añ illum Merope vocabatur & Acis, vt Plin. scribit. Scyros autem una est & ipsa ex Cycladibꝰ prima Lycomedis, Achillis & Deidamiæ nuptiis clara. {Atq; hoc qdẽ modo plerique locum hunc emẽdãt, ut ꝑ Tyro, Cythnum, ꝑ Cypro Scyrõ, aut Syron ẽt legãt. Est enĩ & Syros Cycladum, una quã Homerus Syriens dixit, ut supra ex Strabone annotauimus. Quãquã autẽ vetus lectio haud dubie corrupta est, mihi tamẽ neq; posterior hæc satis ꝓbaẽ. Primum qd epitherõ, florẽtẽ, ociose ponĩẽ. Debuerat enĩ causa siue subiectum adici: hoc est, quare floreret. Deĩde, quòd Scyrõ, siue Syrõ absq; epitheto, & ἀσυνδέτως cum priore proprio cõnectitur, qd hic in cęteris nõ fit. Nã cum binas ferè insulas vno uersu cõprehendat poeta, suum cuiq; ꝓprio epitheton attribuit, vt cum Myconẽ humilẽ, Seriphum planam, Paron marmoreã uocat. Quid igitur? inquiet qspiam: eqdẽ nõ facile dixerim, quo nã pacto à poeta scriptum fuisse putẽ. Neq; enĩ in eiusmodi exẽplaria hactenus incidi, vñ certios aliqua cõiectura fieri posset. Sed tamẽ qd melius non habeo, interim eo utor, quod veteri lectioni quam proxime respõdeat: scilicet, vt pro Tyro prioribus duabus literis immutatis, auro, pro Cypro, Siphnon legam, hoc modo:

Florentemq; auro Siphnon, planamq; Seriphon,

Nam & Siphnus inter Cycladas recensentur à Strabone, & Plinio, & Pausanias in Phocia ostendit insulam hãc aliquãdo auri metallis abundasse, quãdiu, scilicet inde incolæ eius decima Apollini Delphos mittebãt. Postea autẽ quã ex auaritia decimas eas retinere cœpisset, facta maris inundatione, metalla quoq; euanuisse. Sed hãc ipse lectionẽ, vt dixi, ita ꝓbo, ut nihil asseram, eaq; tãtisper utar, dum melior ac certior aliqua offeratur. Nã legi alioq etiã poterat. Florẽtemq; viris Siphnon, qd eadẽ hæc insula aliquãdo Meropia dicta fuit, teste Plinio μέροπας autẽ hoĩes Homerus vocet. Aut. Florentemq; uiris Syron, qd Syrus ab Homero celebretur.

Εὔβοτος, εὔμηλος, οἰνοπληθής, πολύπυρος,
Πείνη δ' οὔποτε δῆμον ἐπέρχεται, οὐδέ τις ἄλλος
Νοῦσος ἐπὶ στυγερὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.

Aut rursum: Florentemq; uiro Scyron, propter Achillem qui circa illa tempora apud Lycomedem seruabatus.}

¶Planãq; Se.) Seriphos una ex Cycladibꝰ adeo lapidosa ut q Seriphiis cõnunciãẽ, id inspecta obuenisse Gorgone causentur. Nã (ut refert Stra.) in illa facta uulgãẽ, quę à poetis ficta fuerunt. Dictyẽ piscatorẽ arcã adduxisse retibꝰ in qua Perseꝰ cũ matre Danae cõtinebanẽ, cũ utrunq; pater Acrisiꝰ in mare ꝓiecisset. In illa uero insula Perseus educatus fuisse ꝓdiẽ, q cũ caput Gorgonis allatũ Seriphiis oñdisset, uniuersos mutasse in lapides, idq; in matris ultionẽ factitasse, qa illis adiutoribus Seriphi rex Polydectes nuptiis inuitã adegisset. {Planã ergo uocat Ouid. Vel κατ' ἀντίφρασιν, quasi q̃ minime plana sit, sed aspera ac petricosa. Vel vt supra planã ac humilẽ.

Minos. Anaphe. Astypalęa ADDI. Mycone Myconii calui. Cimolus. Cimolia terra.

Cythnos Scyros. ADDI. *a.l. Gyrõ Siphnon prauamq. Seriphus. ADDI.

Marmoreamq; Paron, quamq; impia pdidit Arne
Sithonis accepto, quod auara poposcerat, auro,
Mutata est in auem, quæ núc quoq; diligit aurum
Nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aeacus Iouis & Aeginæ filius cum Asopidem insulam coniugis nomine incoleret, & graui pestilentia Iunonis ira populum amisisset, precibus & misericordia a Ioue impetrauit, vt vastata insula, quot formicæ in ea apparuissent, tot versæ in hominum facies desyderatam multitudinem explerent. Neque immerito, siquidem ex huiusmodi animalibus qui creuerant, Myrmidones sunt appellati. Formicæ enim græce Myrmices appellantur. Porro autem hos sensus Cephalo sciscitanti edocet Aeacus.

At non Oliaros, Didymeq;, & Tenos, & Andros,
Et Gyaros, nitidæq; ferax Peparethos oliuæ
Gnosiacas iuuere rates. latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Aeacideia regna.
Oenopiam ueteres appellauere. sed ipse
Aeacus Aeginam genitricis nomine dixit.
Turba ruit, tantaq; uirum cognoscere fama
Expetit. occurrunt illi Telamonq;, minorq;,
Quam Telamon, Peleus, & proles tertia Phocus.
Ipse quoq; egreditur tardus grauitate senili
Aeacus, & quæ sit ueniendi causa requirit.
Admonitus patrii luctus suspirat, & *illi
Dicta refert rector populorum talia centum.
Arma iuues oro pro nato sumpta, piæq;
Pars sis militiæ. tumulo solatia posco.
Huic Asopiades petis irrita, dixit, & urbi
Non facienda meæ neq; enim coniunctior ulla
Cecropidis hac est tellus, ea fœdera nobis.
Tristis abit stabuntq; tibi tua fœdera magno,
Dixit & utilius bellum putat esse minari,
Quàm gerere. atq; suas ibi præconsumere uires.
Classis ab Oenopiis etiam nunc Lyctia muris
Spectari poterat, cum pleno concita uelo
Attica puppis adest, & portus intrat amicos,
Quæ Cephalum, patriæq; simul mádata ferebat.
Aeacidæ iuuenes longo post tempore uisum
Agnouere tamen Cephalum, dextrasq; dederunt,
Inq; patris duxere domum. spectabilis heros,

RAPH. Paros. ¶MARMOREAMQ; Pa.) Paros etiam vna est ex Cycladibus, primo Platea, deinde Minois appellata, quæ lapidem producit, quem parium vocant, ad marmoreas sculpturas aptissimum. Ex ea natus est Archilochus poeta qui corrupte apud Strabonem Antilochus est scriptus. Ad quod alludens Hor. inquit, Paros ego primus Iambos Ostendi Latio. ¶Quamq; impia pro. Ar. Si.) quænam fuerit illa Sithonis puella, quę accepto auro hostibus Arnem insulam prodiderit, atq; in monedulam auem auri maxime furacem conuersa fuerit, non memini me legisse.

ADDI. {Arnen Bœotiæ vrbem inuenio fuisse, ab Arne Aeoli filia dictá. Item, alteram Thessalicam, à superiore deductam, vt Stephanus ait. De insula autem Arne, nihil alibi reperio Sed locum húc corruptum esse, etiam verborum contextus arguit, quádo duo verba indicatiua, prodidit, uidelicet, & mutata est, in eadem periodo sese absque coniunctione sequuntur. Quanquam igitur alias de tota hac fabula nihil hactenus inueniam, ex Lactantii tamen sententia, lego Arne, nominatiuo casu, pro Sithonis autem Cythnō cú particula &, vel, vbi quá is qui locum hunc immutauit, Versus gratia sustulisse, videtur, hoc modo.

~ Quanque impia prodidit Arne
Cythnon, & accepto quod auara poposcerat auro,
Mutata est in auem, &c.

Nam Lactant. Arnen prodidisse patriam hosti nō Sithonida, aut Thraciam aliquam, vt hic Regius sentire videtur. in argumētis dicit. Quáquam & hæc lectio mea ita accipi debet, vt ne pro prætorio edicto habeatur.} ¶Sithonis) Thracia mulier: est enim Sithonia Thracię pars, Macedoniæ finitima, vnde Sithoniæ niues apud Virgil. dicuntur. Sithonis Sithonia. ¶Velata mo.) tecta cooperta. Monedula vero auis est è graculorū genere, sic dicta, quasi monetula, quod monetæ & pecuniæ amore capiatur. Ná (vt Plin. scribit) huic soli aui mira ingenita est furacitas auri & argenti. Sūt aūt cornicibus similes nisi quod sunt nigriores, quibus pedes & rostra rubēt, quare nō Nigra pedes, sed Rubra forsitan ab Ouidio scriptum fuit, quáuis nigra in exēplaribus legatur.

ADDI. {Quá monedulam hic intelligat Regius, nescio. Apud nos certe, quæ hoc noie accipiuntur, non rubros, sed nigros pedes habent. Id quod & cæteri annotarunt.} ¶At nō Oliaros Didymeq;) insulę sunt Aegei ex Cycladibus, quæ Minoi aduersus Athenié̄ses auxiliū nō tulerunt. Oliaros. Oliaros autē p i nō p e in antepenultima scribitur, insula est vna ex Cycladibus Sidoniorū colonia, vt Heraclides Ponticus scribit. Didyme. ¶Didymeq;) Didyme insula est ex Cycladibus vna, à figura sic appellata, gemella nanq; videtur. Didymi enim gemelli dicūtur, eodē noie insula est in freto Siculo vna ex Aeoliis.

ADDI. {Apud Stepha. δίδυμαι. Pluraliter neutro gñe dicūtur, quare cōiectura ducor & hoc loco, legēdū esse Didymeq; & Tenos & Andros &c. Duæ enim insulæ à Stephano dicuntur esse, nō lōge à Syro sitæ.} ¶Et Te.) insula est vna ex Cycladibus Tenos (vt Strabo refert) vrbē non sané magná habēs, verū Neptuni fanū amplissimum in luco extra muros spectatu dignū. In eo capacissima discūbentiū conuiuaę ædificata sunt triclinia, qd signum est frequētē finitimorū multitudinē eo cōuenire solitá, q vna Neptuno sacrificia celebrarēt. Tenos. ¶Et An.) vna est ex Cycladib' Andros ab Andro Anu filio cognominata. Andros. ¶Et Gyaros) Gyaros aūt vna est ex Sporadibus. Gyaros. ¶Nitidę q; ferax Peparęthos oliuæ) Peparęthos insula est vna ex Cycladibus oleo abūdans. Peparæthos. ¶Oenopiá Minos petit) sic qdē in oibus, quæ mihi videre ɔtigit, exēplaribus legitur. Sed nisi apud Strabonē ē mēdū, Oenoná legēdū est. Oenona Aegina. Ná quæ insula postea Aegina fuit appellata, ab Aegina Aeaci matre, quá Iuppiter (vt scribit Diod.) ex Phliūte raptá in illá insulá trástulit, antea Oenona (vt Stephanus ēt scribit) appellabatur, vñ Oenoneus, Oenoniusq; declinaf Deniq; apud gręcorū quēq nō memini me Oenopiá legisse. Fuit át isula nobilissima, vt quæ & maris olī tenuerit imperiū, & Aeacidarum origo fuit. *At. Sané Aegina locus est ēt Epidauriæ terrę.

ADDI. {Cōtēdit hoc loco Regius, & itē alii qdá p Oenopia, legēdū eē Oenonē, qm̄ apud Stephanū, Strab. Plin. & cæteros plerosq; tradatur hoc noie Aeginá aliquádo dictá fuisse. Quod quidē vt cōcedamus illis hoc versu fieri posse, quo pacto idē fiat versu q infra seqtur. ¶Classis ab Oenopiis etiá tūc Ly. mu.) &c. Neq; eni ibi Oenonis, p Oenopiis, eodē noie substitui poterit, syllaba repugnáte secúda quę i οἰνώνη lōga est. Sed nemo vnus omnia potest, aut videt.

Quodq; Regius fatetur se apud nullū scriptorē hacten' legisse, id nos apud Pidarū inuenimus Ode vltia Isthmiorū, vbi ille de Aegina his verbis meminit. τὰν δ' ἐς νᾶσον Οἰνοπίαν ἐνεγκὼν Κοιμᾶτο. δῖον ἔνθα τέκεν Αἰακὸν, βαρυσφαράγῳ πατρὶ κεδνότατον ἐπιχθονίων, ὃς καὶ Δαιμόνεσσι δίκας ἐπείραινε, &c. Recte igif vetus lectio habet neq; emēdationis alicuius indiget.} ¶Sed ip. Aea. Aeginá) Aeacus. Aeacū Iouis fuisse filiū cōstat, cui tres filii fuerunt, Telamō, Peleus, Phocus. ¶Admonit' pa. lu.) paternæ mœstitię, quá de filio cōceperat.

ADDI. {Minos ab Atheniē̄n. interfecto.} ¶Populorū cē.) ná Creta cētum olim vrbes habuisse ferf. ¶Pro na.) p vlciscēda filii cæde. ¶Piæ mi.) quæ p filii nece vindicáda suscepta est. ¶Tumulo) filii sepulchro. ¶Huic Asop.) Asopiades. Aeacus Asopi nepos. Aegina enim Aeaci mater, filia fuit Asopi fluuii. ¶Petis irrita) vana & mihi nō faciēda. ¶Ea fœ. n.) sunt subaudiēdum, vt amici simus, & nos iuuemus. ¶Tristis abit) mœstus inqt discessit Minos, qa quæ volebat nō impetrauit. ¶Stabunt m.) ɔstabunt. ¶Lyctia cretēsis, à Lycto Cretæ, vrbe à Lycto Deucalionis filio cognominata. Lyctus.

Et ueteris retinens etiam nunc pignora formæ,
Ing editur,ramumq; tenens popularis oliuæ,
Et dextra,læuaq; duos ætate minores
Maior habet Clyton,& Buten Pallante creatos.
Postquã'm congressi primi sua uerba tulerunt
Cecropidæ,Cephalus peragit mandata,rogat'q;
Auxilium,fœdus'q; refert & iura parentum,
Imperium'q; peti totius Achæidos addit.
Sic ubi mandatam iuuit facundia causam.
Aeacus in capulo regni nitente sinistra
Ne petite auxilium,sed sumite dixit Athenæ.
Nec dubiæ uires,quas hæc habet insula,uestras
Ducite,& omnis eat rerum status iste mearum.
Robora non desunt.superat mihi miles,& hosti,
Gratia Diis,felix & inexcusabile tempus.
Immo ita sit Cephalus.crescat tua ciuibus opto
Vrbs ait,adueniens equidem modo gaudia cœpi,
Cum tam pulchra mihi,tam par ætate iuuentus
Obuia processit,multos tamen inde requiro,
Quos quondam uidi uestra prius urbe receptus.
Aeacus ingemuit,tristi'q; ita uoce locutus.
FLEBILE principium melior fortuna secuta est.
Hanc utinam uobis possem memorare.sine ullo
Ordine nunc repetã,neu lõga ambage morer uos.
Ossa,cinis'q; iacent,memori quos mente requiris,
Et quota pars illi rerum periere mearum?
Dira lues populis ira Iunonis iniquæ
Incidit exosæ dictas a' pellice terras.
Dum uisum est mortale malum,tantæ'q; latebat
Causa nocens cladis pugnatum est arte medendi.
Exitium superabat opes,uictæ'q; iacebant.
PRINCIPIO cœlum spissa caligine terras
Pressit,& ignauos inclusit nubibus æstus.
Dum'q; quater plenis expleuit cornibus orbem
Luna,quater plenum tenuata retexuit orbem,
Letiferis calidi spirarunt æstibus Austri.
Constat & in fontes uitium uenisse,lacus'q;,
Millia'q; incultos serpentum multa per agros
Errasse,atq; suis fluuios temerasse uenenis.
Strage canũ primo,uolucrũ'q;,auium'q;,boum'q;.
In'q; feris subiti deprensa potentia morbi est.
Concidere infelix ualidos miratur arator
Inter opus tauros,medio'q; recumbere sulco.
Lanigeris gregibus balatus dantibus agros,
Sponte sua,lanæ'q; cadunt,& corpore tabent.
Acer equus quondam,magnæ'q; in puluere famæ
Degenerat palmæ,ueterum'q; oblitus honorum
Ad præsepe gemit morbo moriturus inerti.
Non aper irasci meminit nec fidere cursu
Cerua,nec armentis incurrere fortibus ursi
Omnia languor habet.syluis,agris'q;,uiis'q;
Corpora fœda iacent.uitiantur odoribus auræ.
Mira loquor,non illa canes,auidæ'q; uolucres,
Non cani tetigere lupi.dilapsa liquescunt,
Afflatu'q; nocent,& agunt contagia late.
Peruenit ad miseros damno grauiore colonos
Pestis,& in magnæ dominatur mœnibus urbis.

RAPH. In Cephalus ¶VETERIS for.)pristinæ pulchritudinis.Nã Cephalus) vt etiã Paus scribit formosissimus fuit.Popularis oliuæ:I Attica natæ populo'ue grataæ,{erat aũt id signũ pacis.& auxilii petẽdi.}¶Maior hẽt) causa cur à dextra,lęuaq; Clitõ & Butẽ haberet. Maiores enĩ natu in medio minorũ incedere solẽt.{Maior ergo accipe p ipse maior existens.} Hic aũt Pallas vn° è filiis Pãdionis Athenarũ regis fuit, quatuor enim filii (vt scribit Strabo)Pãdioni fuerũt, Aegeus, Lycus,Pallas, Nisus. ¶Peragit mã.) exponit mandata,quæ ab Atheniẽsib° acceperat.¶Fœdusq; re.)cõmemorat fœd° à suis maiorib° cũ Aeginetis pcussũ.¶Imperiũ)regnũ.¶Toti° A.)Achaiæ & Gręciæ.¶Peti)appeti à Minoe. Hoc aũt ait,quo facili° Aeaco psuadeat,vt Atheniẽsibus ɔtra Minoẽ ferat auxiliũ.¶In cap.reg.)I sceptro. ¶Athenę)Atheniẽses,ɔtinẽs enĩ p ɔtẽto frequẽter ponit à poetis. Aeaci ãt oratio maximã prę se fert I Atheniẽses & beneuolẽtia & benignitatẽ.¶Et o.eat)veniat vobiscũ subaudiat. ¶Robora)vires, ¶Supat mi. mil.& ho.) hoc est mihi milites supersunt,& ad iuuãdos amicos,& ad repellẽdos hostes.¶Gratia D. sit subaudiat) Diis enim gratias agit Aeacus. ¶Felix & inexcu.tẽ.)mihi est subintelligat hoc aũt verbũ,est, sępe numero elegãter ptermittit. ¶Obuia pcessit,obuiã venit. ¶Inde)ex iis. Hæc aũt narrãtur,vt ɔcinnius ad formicarũ Metamorphosin I hoĩes exponẽdã descẽdat.¶Memorare)plixius narrare. ¶Sine vl.or.) sine vllo procemio. ¶Lõga am.)supflua oratione. Describit aũt poeta formicarũ mutationẽ in Myrmidonas. Cũ enim Iunonis ira Aeginę incolæ pestilẽtia fuissent absumpti, Aeacus Iouẽ patrẽ rogauit, vt aut sibi populũ suum restitueret, aut se quoq; vita priuaret. Cũ autẽ magnã formicarũ multitudinẽ in vetusta quercu vidisset, Iouem rogauit, vt sibi tot ciues,quot illæ formicæ erant ɔcederet.Iuppiter vero Aeaci precibus motus,quotquot formicæ I illa quercu erãt,in hoĩes cõmutauit,qbus Aeacus ipse agros diuisit.¶Ossa cin.ia.) mortui sunt. ¶Et q. p.)ac si diceret minima.¶DIra I.) insanabilis pestis,cui nihil remedii poterat afferri.

ADDI.

ADDI. Pãdionis filii quatuor.

¶Exosę) odio psequẽtis.¶Dictas ter.)denolatã insulã.Nã Oenona insula (vt dixim°) Aegina ab Aeaco ex matris noĩe fuit appellata.¶Apellice)Aegina I q̃ Iuno odio psequebat, qppe cũ qua Iuppiter coiuisset. Elegãter aũt, sciteq; ea oĩa describit poeta quę tpe pestis accidere solẽt. ¶Mortale m.)humanũ.non aũt à Iunonis ira missũ.¶Cã n.)ira Iunonis,quæ in causa erat tantæ calamitatis. ¶Pugnatũ est) repugnatũ pesti. ¶Exitiũ)clades.¶Opes)auxilia.¶Pressit)oppressit,occupauit.¶Et ignauos æstus) ab effectu qd ignauos hoĩes seddãt & pigros.¶Dũq; quater plenis) p quatuor inquit mẽses Austri venti morbosi spirarũt. Luna enim singulis qbusq; mensib° crescit ac decrescit.¶Tenuata)diminuta. ¶Retexuit)dissoluit. ¶Letiferis æstibus) pestiferis feruoribus. ¶Viuũ)aeris corruptionẽ. ¶Temerasse)corrupisse.¶Stragecanum primo) hæc ex primo Iliados sũpta esse videtur,nã Homerus pestẽ I exercitũ Græcorũ Apollinis ira Imissam describẽs asserit primo canes, mulosq; interiisse. { Versus Homeri sunt Iliados primo,hi:

Οὐρῆας μὲν πρῶτον ἐπῴχετο, καὶ κύνας ἀργούς,
Αὐτὰρ ἔπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιείς,
Βάλλ', αἰεὶ δὲ πυραὶ νεκύων καίοντο θαμειαί.

¶Miratur)quia mali causam ignorat. ¶Inter opus) inter arandũ. ¶Recũbere)procũbere,cadere. ¶Lanigeris gregibus) ouibus,quæ proprie balare dicũtur. Est autẽ factiũ verbum. ¶Tabent)putrescunt,ac macilẽtæ fiũt.¶Magnæq; in puluere famæ) in certaminibus, in qbus maximus puluis excitatur. ¶Degenerat) à generositate sua recedit. ¶Palmæ) victoriæ. ¶Veterum honoꝝ) antiquæ gliæ. ¶Nõ aper irasci meminit)pzozeugma est. Meminit enĩ verbũ ad duos q sequũtur noĩatiuos est referẽdũ.¶Incurrere)impetũ facere.¶Oĩa languor habet)oĩa inqt aĩalia lãguida & infirma sunt effecta.¶Corpa fœda) cadauera fœtentia. ¶Odoribus) cadauerum fœtoribus, quãquã odores ferè in bonã accipiãtur partẽ,ac p iis quę nares delectãt,ponãtur.¶Et agũt cõtagia late)corruptionẽ inquit lõge mittunt. ¶Liquescunt)resoluuntur.

Exosæ.

Pestilẽtiæ descriptio

ADDI.

Viſcera torrentur primo,flammisq; ſatiſcunt,
Indicium rubor eſt,& ductu, anhelitus igni.
Aſpera lingua tumet,tepidiſq; arentia uentis
Ora patent,auræq; graues captantur hiatu,
Non ſtratum,non ulla pati uelamina poſſunt.
Dura ſed in terra ponunt præcordia. nec fit
Corpus humo gelidũ.ſed humus de corpore feruet.
Nec moderator adeſt,inq; ipſos ſæua medentes
Erumpit clades,obſuntq; authoribus artes.
Quo propior quiſq; eſt,ſeruitq; fidelius ægro,
In partem leti citius uenit,atque ſalutis
Spes abiit,finemq; uident in funere morbi,
Indulgent animis,& nulla quid utile cura eſt.
Vtile enim nihil eſt.paſſim,poſitoq; pudore
Fontibus,& fluuiis,puteiſq; capacibus hærent.
Nec ſitis eſt extincta prius,quàm uita bibendo.
Inde graues morbo nequeunt conſurgere,& ipſis
Immoriuntur aquis.aliquis tamen haurit & illas,
Tantaq; ſunt miſeris inuiſi tædia lecti,
Proſiliunt,aut,ſi prohibent conſiſtere uires,
Corpora deuoluunt in humum,fugiuntq; penates
Quiſq; ſuos.ſua cuiq; domus funeſta uidetur.
Et quia cauſa latet,locus eſt in crimine notus.
Semianimes errare uiis,dum ſtare ualebant,
Aſpiceres,flentes alios,terraq; iacentes,
Laſſaq; uerſantes ſupremo lumina motu.
Membraq; pendentis tendunt ad ſydera cœli
Hic,illic,ubi mors deprenderat,exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit? aut quid debuit eſſe?
Vt uitam odiſſem,& cuperem pars eſſe meorum.
Quo ſe cunque acies oculorum flexerat,illic
Vulgus erat ſtratum,ueluti cum putrida motis
Poma cadunt ramis,agitatæq; ilice glandes.
Templa uides contra gradibus ſublimia longis,
Iuppiter illa tenet.quis non altaribus illis
Irrita thura dedit? quoties pro coniuge coniux,
Pro nato genitor,dum uerba precantia dixit,
Non exoratis animam finiuit in aris?
Inq; manu thuris pars inconſumpta reperta eſt?
Admoti quoties templis,dum uota ſacerdos
Concipit,& fundit purum inter cornua uinum,
Haud expectato ceciderunt uulnere tauri?
Ipſe ego ſacra Ioui pro me,patriaq;,tribuſq;
Cum facerem natis,mugitus uictima diros
Edidit,& ſubito collapſa ſine ictibus ullis
Exiguo tinxit ſubiectos ſanguine cultros.
Fibra quoq; ægra notas ueri,monituſque Deorum
Perdiderat.triſtes penetrant ad uiſcera morbi.
Ante ſacros uidi proiecta cadauera poſtes.
Ante ipſas,quo mors foret inuidioſior,aras.
Pars animam laqueo claudunt,mortiſque timorẽ
Morte fugant,ultroque uocant uenientia fata.
Corpora miſſa neci nullis de more feruntur
Funeribus.neque enim capiebant funera portæ,
Aut inhumata premunt terras,aut dantur in altos
Indotata rogos.& iam reuerentia nulla eſt.
Deque rogis pugnant,alieniſque ignibus ardent.
Qui lachryment,deſunt.indefletæque uagantur
Natorũ,matrũque aiæ,iuuenumque,ſenumque,

RAPH. ¶ FLAMMISq; ſatiſcunt) hoc eſt,ardore quodam inteſtino reſoluuntur, eleganter autem omnia deſcribit poeta,quæ peſte laborãtibus ſolent euenire. ¶ Indicium rubor eſt)rubor faciei, inquit, indicat viſcera eſſe inflammata. ¶ Tumet)inflatur. ¶ Arentia ora)arida,& ſicca. ¶ Ventis tepidis)auſtris. ¶ Patent) aperta ſunt & tenentur. ¶ Auræ graues)pernitioſæ. ¶ Nõ ſtratum)lectum. ¶ Dura præcordia) corpora inflata & aſpera, vt à parte totum intelligamus. ¶ Sunt enim præcordia(vt Plinius in vndecimo, Naturalis hiſtoriæ ſcribit)membranæ tenuiſſimæ, quibus extra homini ab inferiore viſcerum parte ſeparantur,ſic dicta,quia cordi prætenduntur, quæ Græci phrenas appellãt,quòd illis ſubtilitas mentis accepta feratur. ¶ Moderator)rector,medicus. ¶ Erũpit)inuadit. ¶ Obſuntq; authoribus artes)medicæ inquit artes ſuis profeſſoribus nocent. Peſte enim Medici quoque corripiebantur. ¶ Leti)mortis. ¶ Finemq; vident in funere morbi) ordo eſt & ſenſus, finemque morbi in funere & morte vident. ¶ Indulgẽt animis)hoc eſt, faciunt quicquid ipſis libet. ¶ Quid vti.) hoc verbum ſit ſubintelligatur, vt ſit ſenſus,& nulla cura eſt, quid ſit vtile. ¶ Haurit)bibit. ¶ Et illas)etiam illas cadaueribus infectas, in quibus multi moriebãtur. ¶ Tãtaq; ſunt miſ.) adeo autẽ inquit inuiſos habent lectos, vt ex illis proſiliãt. ¶ Aut ſi prohi.)hoc eſt, ſicui ſunt tam exiguæ vires, vt ſtare non poſſit, atq; è lecto deſilire, deuoluit ſe quoquo modo poteſt in humũ.

Funeſtum, ¶ Funeſta) peſtifera, mortifera. Funeſtum etiam dicitur funere inquinatum. ¶ In crimine) in culpa. ¶ Semianimes) ſemimortuos. ¶ Pendentis)impendentis, imminentis. ¶ Hic,illic)paſſim & vbique. ¶ Exhalantes)expirantes. ¶ Quid animi)qualis animus. ¶ Vt vitã odiſſem) qualem animum habere debuerit Aeacus ipſe exponit, Talem inquit animum debui habere,vt vitam odiſſem, ac mortuus eſſe cuperem. ¶ Flexerat)conuerterat. ¶ Putrida poma)nimis matura & corrupta. ¶ Contra) è regione. ¶ Sublimia)alta. ¶ Irrita thura)vana,nihilq; conferentia.

¶ Non exoratis. ¶ Diis ſubaudiatur. ¶ Admoti templis) adducti in tẽpla. ¶ Dum vota ſacerdos Concipit) dum ſacerdos precatur Deos. ¶ Purum vinum)merum, ſine aqua. mero nanque in ſacrificiis quemadmodum & nos,Priſci vtebãtur. ¶ Haud expec. vulnere)non expectato ictu. ¶ Fibra quoq; ægra) vitiata. Fibras autem victimarum haruſpices inſpiciebant, quo prædicere futura poſſent. ¶ Notas veri) ſigna quibus verum cognoſcitur. ¶ Monitus) admonitiones Deorum. ¶ Triſtes morbi) ab effectu, quod triſtitiam pariant morbi,triſtes vocantur. ¶ Ad viſcera)ad inteſtina corrumpenda. ¶ Ante ſacros poſtes) ante ſacras templorum ianuas. ¶ Pars animam laqueo claudũt) pars inquit ſe ſuſpendunt & ſtrangulãt. ¶ Venientia fata) venientem mortem. ¶ Feruntur)efferuntur. nam extra vrbem cadauera ſepeliebãtur. ¶ Nullis funeribus) nullis exequiarum honoribus. nam funus eſt pompa exequiarum, à funalibus dictum, quæ cadaueri præferebãtur. Noctu enim mortui efferebantur ad ſepulturam. ¶ Neque enim capiebant funera portæ)incredibilem funerum multitudinem fuiſſe Aeacus oſtendit, cum per vrbis portas efferri non poſſent. ¶ Aut inhumata premũt terras)aut inſepulta iacent in terra. ¶ Aut dantur in altos Indotata rogos) aut inquit ſine vllo ſepulturæ honore in ignes mittuntur. Nam cadauera apud antiquos cum ſuis ornamentis comburebantur, {amicis ac proximis munera quædam, ceu dotem in rogum conferentibus.} ADDI.

¶ IN

RAPH. ¶IN Tumulos) ad sepulchra facienda. ¶In ignes) in rogos extruendos, per quæ significatur cadauerũ maximã fuisse multitudinẽ. ¶Tanto turbine) tanta pturbatione, & inuolutione rerũ. ¶Falsa) falso. nomẽ enĩ ꝓ aduerbio est positũ. ¶Loquũtur) scilicet hoĩes. ¶Isse sub amplexus quõdã Asopidos Aeginæ) cõcubuisse cũ Aegina Asopi filia. Hic autẽ versus aliqd vitii contraxisse videt, qd quidẽ si opus poeta emẽdasset, facile sustulisset. Forsitan autẽ sic esset legendum. Isse sub amplexus Aeginæ Asopidos olim. Nam Asopus secundam producit. Sic autẽ versus mendis caret. In quodam tamẽ exemplari sic scriptũ legitur: Aeginæ amplexus quõdã sub Asopidos Isse, quæ lectio si tibi placet accipe. {ADDI. Est & hic locus τῶν ἀπορουμένων vnus, hoc est, de quibus merito dubitare possis, γνήσιος ac verus sit, an secus. Nam siue hoc, siue illo modo versum legas, incommodi aliquid habet, illo vt particula olim, in fine ociose fere ponatur. Quod contra decorum & elegantiã Heroici carminis fit. Hoc autem vt syllaba prima Asopidis corripiatur, quæ alias longa est, vt prio Argo. Apollonius:

πατρὸς ἑοῦ πυρίοιο φίσιος Ἀσωποῖο.

Et apud Statium libro septimo, Asopus genuisse datur, &c. Quo loco etiam fabulam Iouis & Aeginæ idẽ poeta exponit. Item apud Lucanum libro sexto. Accipit Asopus cursus, Phœnix'que, Melas'que, &c. Sed tamen priorem lectionem hoc est, emẽdationem Regii retineamus, dum melior alia offeratur.} Asopidos Aeginæ) Asopi filię. Est enim Asopus Bœotiæ fluuius in sinum Corinthium labens. (Asopus) ¶Notam) signũ. ¶Fulgore) fulgoris splẽdore. ¶Tonitru secundo) prospero. ¶Quæ das mihi pignoris omẽ) quę mihi ꝓ pignoris signo ostendis. ¶De semine Dodonęo) laus à loco. Dodona enim vrbs est Molossidis in Epiro, iuxta quam fuit sylua Ioui dicata, in qua colũbæ responsa dabãt. Dicta est autẽ Dodona, vel à Dodona vna ex Oceani nymphis, vel à Dodono Iouis & Europæ filio, vel à Dodone fluuio, vt Stepha. ait. Vnde Dodo- (Dodona)

Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes,
Attonitus tanto miserarum turbine rerum
Iuppiter o' dixi, si te non falsa loquuntur
Isse sub amplexus Aeginæ Asopidos olim, *
Nec te magne pater nostri pudet esse parentem,
Aut mihi redde meos, aut me quoq; conde sepul-
Ille notã fulgore dedit, tonitruq; secundo. (chro.
Accipio, sintq́; ista precor felicia mentis
Signa tuæ, dixi, quæ das mihi pignoris omen.
Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis
Sacra Ioui quercus de semine Dodonæo.
Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes,
Rugosoq; suum seruantes cortice callem.
Dum numerum miror, totidem pater optime dixi
Tu mihi da ciues & inania mœnia supple.
Intremuit, ramisq; sonum sine flamine motis
Alta dedit quercus. pauido mihi membra timore
Horruerant. stabantq; comæ. tamen oscula terræ,
Roboribusq; dedi. nec me sperare fatebar
Sperabam tamen, atq; animo mea uota fouebam.
Nox subit. & curis exercita corpora somnus
Occupat. ante oculos eadem mihi quercus adesse,
Et rami totidem, totidemq; animalia ramis.
Ferre suis uisa est, pariterq; tremiscere motu,
Graniferumq; agmen subiectis spargere in aruis.
Crescere quod subito maius, maiusq; uidetur,
Ac se tollere humo, rectoq; assistere trunco,
Et maciem, numerum'q; pedum, nigrumq; colorẽ
Ponere, & humanam membris inducere formam.
Somnus abit. damno uigilans mea uisa, queror'q;,
In superis opus esse nihil. at in ædibus ingens
Murmur erat. uoces'q; hominũ exaudire uidebar
Iam mihi desuetas dum suspicor, has quoq; somni
Esse, uenit Telamon properus, foribus'q; reclusis
Spe'q;, fide'q;, pater dixit maiora uidebis.
Egredere, egredior, quales'q; in imagine somni
Visus eram uidisse uiros, ex ordine tales
Aspicio, noscoq; adeunt, regem'q; salutant.
Vota Ioui soluo, populis'q; recentibus urbem
Partior, & uacuos priscis cultoribus agros,
Myrmidonas'q; uoco, nec origine nomina fraudo.
Corpora uidisti. mores, quos ante gerebant.
Nunc quoq; habẽt. parcũ genus est, patiẽs'q; laborũ,
Quæsiti'q; tenax, & quod quæsita reseruet.
Hi te ad bella pares annis, animis'q; sequentur,
Cum primum, qui te feliciter attulit, Eurus
(Eurus enim attulerat) fuerit mutatus in Austros.

ARG. FABVLAE SEQ.

Argumẽtũ: Cephalus de donis interrogat, refert suã Aeaci filio Phoco de Procride cõiuge, & cui aut vñ telũ gereret. Nã cum in mõte Hymetto Atticæ regiõis venaret, ab Aurora ob spẽm raptus est, quẽ vt cõspexit Dea Procridis prioris cõiugis implicitũ a se velle diuerti, fecit, vt mutata specie remissus Cephalus Athenas, cõtẽderet, vt eã pollicitis, muneribusq; tentaret, an pudicitiam purã possit seruare. Plurimis itaq; rebus ad vsum fœmineũ cõparatis, quibus capi posset, fallacia mẽtẽ elicuit, qđ vt illa cõperit, a marito se eẽ deceptã, pudore euersa vt cõspectũ eius vitare possit, altis se recõdidit saltibus. Hic cũ assidue Dianæ studio feras persequeret, & ambigua vox refrigerãtis Cephali ad eã esset perlata, qui ex nimio æstu aurã sæpius inuocaret, nõ immemor pristini amoris, dũ virgultis se recõdit, vt speculare, an eẽt aliqua Aura noie cuius ille cupiditate impulsus a se alienaret, Cephalus ꝓcul speculatus vehemẽtius moueri virgulta, dũ latere ferã existimat eo loco recõditã, iaculo emisso cõiugẽ ĩprudẽs ĩterfecit. Ferũ ait id telũ cũ cane ab eadẽ cõiuge Procride Cephalo tributũ, cuius vim ob iram Auroræ, sibi vt feras ab eo percussæ, maximo cum luctu vxor experta est.

Talibus, atq; alus longum sermonibus illi

nius, Dodonæusq; deriuatur. Hinc est prouerbiũ Aes Dodonæum, in eos qui nimiũ multa loquũtur. (Prouerbiũ) ¶Frugilegas) fruges ac grana colligentes. ¶Grande onus exiguo) antitheton est, grande nanque exiguo opponitur. ¶Rugoso cor.) aspero. ¶Inania mœ.) euacuata, hominibus vacua. ¶Sine fla.) sine vẽto. ¶Stabãt) erectæ erãt. ¶Nox subit) subsequitur. ¶Exercita) defatigata. Est aũt sententia generalis. ¶Graniferum ag.) multitudinẽ formicarũ grana ferentiũ. (Formicę in homines.) ¶Spargere in ar. sub.) si esset soluta oratio in arua subiecta diceretur. ¶Recto trũco) corpore erecto & pectore. ¶Mea visa) mea insomnia. ¶Speq;, fideq; maiora) hoc est, maiora, q̃ vt speranda, credendaq; sint. ¶Adeunt) accedunt ad me. ¶Vota Ioui soluo) gratias Ioui ago & sacrifico. ¶Partior) diuido, distribuo. ¶Myrmidonasq; voco) ἀπὸ τῶν μυρμήκων, hoc est, formicis. A formicis quidem Myrmidonas appellatas fuisse ait poeta, vt qui fabulæ astipuletur. (Myrmidonę à formicis & hax. nomen.) Strabo autem scribit Aeginẽses Myrmidonas dictos, non vt in fabulis canitur, quòd magna inualescẽte pestilẽtia formicæ Aeaco precante in homines versæ fuerint, sed quia formicarum more terram fodientes ad petras eam apportarent, vt agricolendi materiam haberent, ac fossas incolerent, ne lateritiam facere atque ædificare cogerentur. (Vñ Myrmidones.) {ADDI. Eadem ferè in Commentariis Pindari Ode tertia Nemeorum ex Theogene quodam citantur. Hesiodus autem, vt in iisdem Cõmentariis citatur, fabulæ meminit in hunc modum:

Ἡ δ' ὑποκυσαμένη τίκτεν Αἰακὸν ἱππιοχάρμην.
Αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ἥβης πολυηράτου ἵκετο μέτρον,
Μοῦνος ἐὼν ἤχθαλλε, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
Ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου,
Τοὺς ἄνδρας ποίησε, βαθυζώνους τε γυναῖκας.
Οἳ δή τοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας, &c.

¶Fraudo) priuo. ¶Pares annis) eadem nanque nocte omnes nati esse videbantur. ¶Eurus enim attulerat) parenthesis est expositionem continens, à poeta inserta.

*a. l. sic Aegię amplex° quondã sub Asopidos Isse.

RAPH.

¶ MENSAE) cœnæ, conuiuio. ¶ Iubar) splendorem diei. ¶ Aureus Sol) pulcher ac splendidus. ¶ Cui grandior ætas) causa cur filii Pallantis ad Cephalum cōuenerint. Ille enim maior natu erat. ¶ Ad regem) ad Aeacum. ¶ Fraterq;) Peleus. ¶ Cum quis) quibus cum. ¶ Aeolidem) Cephalum Aeoli nepotē. Cephalus enim Deionei filius fuit (vt Pausanias ait) Aeoli vero nepos. Nam Deioneus, Salmoneus & Cretheus Aeoli filii fuisse scribuntur, quare decipiuntur, qui putant aliter quàm Aeoliden esse legendum. ¶ Sum nemorum studiosus) hoc est, venationibus delector, & ferarum cæde. ¶ Sylua) arbore, continens enim pro contento positum est. ¶ Si cornus, nodus inesset) cornus enim nodosa est arbor. ¶ Vnde sit) ex qua arbore sit. ¶ Telum iaculabile) periphrasis est iaculi. ¶ Actæis) Atheniensibus. ¶ Spem) pulchritudine. ¶ Vsum) vtilitatem. ¶ Fortunaq; missum Nō regit) hoc est, nulli subiicitur fortunæ. Frustra enim nunquā mittitur. ¶ Iuuenis Ner.) Phocus Nerei nepos, nam Aeacus eum ex Psamathe Nerei filia sustulit, {reliquos autem duos Peleum & Telamonem ea Endeide Chironis, vel vt apud Pausa. legitur. Scironis filia.} ¶ Quis auct.) quis fuerit dator tam magni muneris. ¶ Ille re.) Cephalus. ¶ Et cæ. no. pu.) ordo est & sensus, & silet ac reticet Cephalus ob pudorem cætera quæ nota erant, qua mercede illud iaculum ab vxore acceperit. Neque enim refert Cephalus se ob pulchritudinem suā ab vxore accepisse. {Vel potius sic: ille refert quæ petit; scilicet Phocus, de iaculo & vnde datum sit & cætera nota, sed qua mercede idē acceperit, id vero pudore tacet.} ¶ Tulerit) acceperit. ¶ Tactusq; do.) cōmotus. ¶ Nate Dea) Phocus quē alloquitur Cephalus, filius fuit Aeaci ex Psamathe nympha. ¶ Quis pos. cre.) parēthesis est, qua significatur non esse credibile Cephalum ob illud iaculum flere, quod tantæ sit vtilitatis. ¶ Procris er.) Procris Erethei Atheniensium regis filia fuit, quæ cum Cephalo nupsisse Auroræ odio, quæ Cephalū in suos amplexus conuertere nequiuit, sub forma alieni viri muneribus à Cephalo ipso tentata, fidem marito datam fractura videbatur. Cum autem se Cephalus indicasset, aufugiens syluas petiit, ac Dianæ comes effecta, tandem à Cephalo placauit, domumq; reuersa marito & canem nomine Lælapa, & iaculum admirandæ pulchritudinis, virtutisq; donauit. Cum autē cuiusdam indicio comperisset, Cephalum cum quadam nympha nomine Aura congredi solitum, clam eum in syluas secuta, ab inscio marito eo telo, quod ab ipsa dono acceperat, fuit interfecta.

Cephalus

*a. l. mouebant.

Cornus.

ADDI.

ADDI.

Procris

Impleuere diem lucis pars optima mensæ,
Est data nox somnis. iubar, aureus extulerat Sol,
Flabat adhuc Eurus, redituraq; uela tenebat.
Ad Cephalum Pallante sati, cui grandior ætas,
Ad regem Cephalus, simul & Pallante creati
Conueniunt sed adhuc regem sopor altus habebat
Excipit Aeacides illos in limine Phocus,
Nam Telamon, fraterq; uiros ad bella parabant. *
Phocus in interius spatiumq;, pulchrosq; recessus
Cecropidas duxit, cum quis simul ipse resedit,
Aspicit Aeoliden, ignota ex arbore factum
Ferre manu iaculum, cuius fuit aurea cuspis.
Pauca prius mediis sermonibus ille locutus,
Sum nemorum studiosus ait, cædisq; ferinæ,
Qua tamen è sylua teneas hastile recisum
Iandudum dubito. certè si fraxinus esset,
Fulua colore foret. si cornus, nodus inesset.
Vnde sit ignoro. sed non formosius isto
Viderunt oculi telum iaculabile nostri.
Excipit Actæis è fratribus alter, & usum
Maiorem specie mirabere, dixit in isto.
Consequitur quodcunq; petit, fortunaq; missum
Non regit & reuolat nullo referente cruentum.
Tum uero iuuenis Nereius omnia quærit,
Cur sit, & unde datum quis tanti muneris author
Quæ petit, ille refert. & cætera nota pudore,
Qua tulerit mercede, silet, tactusq; dolore
Coniugis amissæ lachrymis ita fatur obortis.
Hoc me nate Dea (quis posset credere) telum
Flere facit, facietq; diu, si uiuere nobis
Fata diu dederint, hoc me cum coniuge chara
Perdidit, hoc utinam caruissem munere semper.
Procris erat, si forte magis peruenit ad aures
Orithyia tuas: magnæ soror Orithyiæ.
Si faciem, moresq; uelis conferre duarum,
Dignior ipsa rapi pater hāc mihi iūxit Erectheus
Hanc mihi iunxit amor. felix dicebar, eramq;.
Non ita dis uisum est, at nūc quoq; forsitan essem,
Alter agebatur post sacra iugalia mensis,
Cum me cornigeris tendentem retia ceruis
Vertice de summo semper florentis Hymeti
Lutea mane uidet pulsis aurora tenebris,
Inuitumq; rapit, liceat mihi uera referre
Pace deæ, q; sit roseo spectabilis ore,
Quòd teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis q; alatur aquis, ego Procrin amabam,
Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.
Sacra tori, coitusq; nouos, thalamosq; recentes,
Primaq; deserti referebam fœdera lecti,
Mota Dea est, & siste tuas ingrate querelas.
Procrin habe (dixi) quòd si mea prouida mens est,
Non habuisse uoles, meq; illi irata remisit.
Dum redeo, mecumq; Deæ memorata retracto,

¶ Magnæ Orith.) preclaræ, vt quæ sua pulchritudine à Borea vento rapta fuisse fingitur. Orithyia vero concita in montibus interpretari potest. Nā à datiuo ὄρει, & θύω, quod est concitor, Orithyia cōponitur. o breui in ω longum mutato. ¶ Conferre) cōparare. ¶ Dig. ipsa ra.) anteponit Cephal⁹ Procrin Orithyiæ, q̄uis ob pulchritudinem Orythyia à Borea vēto rapta fuisse feratur. ¶ Ipsa) Procris. sentit enim Cephalus Procrin fuisse Orithyia elegantiorem, atque formosiorem. ¶ Pater hanc mi. iun. Erec.) hanc mihi inqt Erechtheus pater vxorem dedit. Erechtheus aūt (vt diximus) Athenarū rex fuit, vnde Athenienses interdum Erechthidæ vocantur. {De quo supra circa finē. vi. lib. dictum} ¶ Hāc mi. iū. amo.) repetitio est maxime affectui amantis cōueniēs. ¶ Nō ita diis vi. est) nō ita Diis placuit, vt essē felix. ¶ Post sac. iuga.) post nuptias celebratas. ¶ Semp flo. Hym.) Hymetus mōs est Atticæ regiōis, thymo semp florēs. vbi & mel optimū ꝑficit, & pulcherrimū marmor effoditur. ¶ Lau. Au.) rubicūda. Cephal⁹ aūt tāta pulchritudie fuisse fert. vt ab Aurora fuerit raptus atq; asportatus (vt scribit Paus.) Vñ itē alias fictiles statuas, quę in regina Athenis visebātur, Aurora quoq; erat Cephalū asportans. ¶ Roseo) pulchro. ¶ Spectabilis) digna quę spectet. ¶ Q d te. luc.) nā Aurora media est inter diē & noctē. ¶ Sacra tori.) lecti & nuptiarū. ¶ Prima fœ.) nā Procri dederat fidē se cū alia muliere nō coiturū. ¶ Deserti lecti) derelictæ vxoris. ¶ Mota dea est) cōmota & indignata. ¶ Siste) contine. ¶ Procrin hab.) ironice cū quadā indignatione legendum, vt illud Virg. I sequere Italiā ventis. ¶ Ingrate) mihi in amore nō respōdēs, vt q me à qua amaris, non redamas. ¶ Quod si mea pro. mens est) sed si inquit, peruideo futura, cupies nunq̄ habuisse Procrin. ¶ Mecum retrac.) mecum cogito. ¶ Memorata Dea) verba & dicta Auroræ.

Orithyia.

Erechthe⁹

ADDI.

Hymetus.

Cephali pulchritudo.

CESSE

Esse metus cœpit, ne tu a iugalia coniux.
Non bene seruasset, facies, ætas'q, iubebant
Credere adulterium, prohibebant credere mores.
Sed tamen abfueram. sed & hæc erat, unde redibam,
Criminis exẽplum (sed cuncta timemus amantes)
Quærere quod doleam statuo, donis'q; pudicam
Sollicitare fidem, fauet huic aurora timori,
Immutat'q; meam (uideor sensisse) figuram,
Palladias'q; in eo non cognoscendus athenas,
Ingredior'q; domum, culpa domus ipsa carebat.
Casta'q; signa dabat, domino'q; erat anxia rapto.
Vix aditus per mille dolos ad erechthida factus.
Vt uidi, obstupui, meditata'q; pene reliqui
Tentamenta fide, male me, quin uera faterer
Continui, male quin, ut oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat, sed nulla tamen formosior illa
Esse potest tristi. desiderio'q; calebat
Coniugis arrepti * tu collige qualis in illa
Phoce decor fuerit quam sic dolor ipse decebat.
Quid referam? quoties tentamina nostra pudici
Repulerint mores? quoties ego dixerit uni
Seruor, ubicunq; est, uni mea gaudia seruo.
Cui non ista fide satis experientia sano
Magna foret? non sum contentus, & in mea pugno
Vulnera, dum census dare me * promitto loquẽdo,
Munera'q; augendo, tandem dubitare coegi.
Exclamo mala pectora detego * tectus adulter,
Verus eram coniux. me perfida teste teneris.
Illa nihil. tacito tantummodo uicta pudore
Insidiosa malo cum coniuge limina fugit.
Offensa'q; mei genus omne perosa uirorum
Montibus errabat studiis operata Dianæ.
Tum mihi deserto uiolentior ignis ad ossa
Peruenit. orabam ueniam, & peccasse fatebar.
Et potuisse datis simili succumbere culpæ
Me quoq; muneribus, si munera tanta darentur.
Hæc mihi confesso læsum prius ulta pudorem
Redditur, & dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi præterea, tanquam si parua dedisset
Dona, canem munus, quem cum sua traderet illi
Cynthia, currendo superabit dixerat omnes.
Dat simul & iaculũ, manibus quod cernis * habere.
Muneris alterius quæ sit fortuna requiris.
Accipe mirandum, nouitate mouebere facti.
Carmina Naiades non intellecta priorum
Soluunt ingeniis, & præcipitata iacebat
Immemor ambagum uates obscura suarum
Scilicet alma Themis, nec talia liquit inulta.
Protinus Aoniis immissa est bellua Thebis,
Cessit & exitio multis pecorum'q;, suo'q;,
* Ruricolæ pauere feram. uicina iuuentus
Venimus, & latos indagine cinximus agros.
Illa leui uelox superabat retia saltu,
Summa'q; transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quos illa sequentes
Effugit, & cœtum non segnior alite ludit.
Poscor & ipse meum consensu Lælapa magno,
(Muneris hoc nomen) iamdudum uincula pugnat
Exuere ipse sibi, colo'q; morantia tendit.

RAPH. ¶ ESSE met. cœp.) zelotypus Auroræ ira Cephalus est effectus. ¶ Facies, ætasq;, iu.) formosa inquit facies, & iuuenilis ætas Procridis me inducebant, vt crederem ipsam adulterium commisisse. Mores autem casti me illud suspicari non permittebant. ¶ Vnde redibã) à qua veniebam ¶ Criminis exẽ.) adulterii. Aurora nanque vnde redibat, exemplo erat, quàm facile mulieres in adulteriũ cadãt. ¶ Sollic.) tentare, infestare, ¶ Ineo) intro. ¶ Fide) fidei antiquorum more, vt Virg. Libra die, somniq; pares vbi fecerit horas. ¶ Male con.) vix me continui, vt non faterer me Cephalum esse. ¶ Quin) vt nõ interdum cur nõ significat. ¶ Vt op.) vt honestum & conueniens fuit. ¶ Calebat) ardebat, anxia erat. ¶ Desid.) absentia. ¶ Coniu. arr.) mariti quẽ putabat ab aurora fuisse raptũ. ¶ Tu coll.) conclude, ratiocinare, id quod Græci συλλογίζειν dicunt. ¶ Vni) soli Cephalo. ¶ Cui sa.) sapiẽti. ¶ Fide) pro fidei, est enim genitiuus. Sic Virg. Libra die, somniq; pares vbi fecerit horas. ¶ In me. vu.) in meos dolores. ¶ Cẽ.) amplas diuitias. ¶ Mala) o mala mulier. ¶ Pectora detego) me ipsum inquit indico. ¶ Tectus adulter) simulatus inquit erã adulter: sed verus maritus. ¶ Perfida) proprie, nam perfidi, qui fidem violant dicuntur. ¶ Illa nihil) vel dixit, vel respõdit, vel huiusmodi verbũ est subaudiẽdum. ¶ Insidiosa limina) in quibus sibi structæ insidiæ fuerant. ¶ Offensaq; mei) qd me offendisset. offensa enim acti ue, offensio passiue accipi solet. ¶ Perosa) odio habens. ¶ Operata) occupata, dedita. ¶ Violentior ignis) amor vehementior. ¶ Redditur mihi) ad me redit. ¶ Sua Cynthia) sua Diana.

Cephalus in aliam figuram.

ADDI. {Procridis aũt etiã Callimachus meminit iter Dianæ comites. hymno in Dianam his versibus. Καὶ κεφάλου ξανθὴν ἄλοχον Δηιονίδαο πότνια σὴν ὁμόθηρον ἐθήκαο &c.}

¶ Muneris alterius) canis à Procri vxore donati. Si autẽ coniunctio est subaudienda, vt intelligatur, si reqris. Exponit aũt mutationem & feræ, Themidis indignatiõe in Thebanũ agrũ immissę, & canis noie Lælapis in saxa. Nã Thebani cũ vidissẽt, Naiadas ac nymphas futura prædicere, Themidis Deæ obscura dãtis respõsa tẽplum deiecerunt. Illa vero indignata ferã imisit vulpem (vt Græci narrãt) quæ & pecora & agrestes vexaret, ad eam opprimendam cum alia Græciæ iuuentute conuenit etiam Cephalus cũ Lælape cane, q cũ in feram ineuitabile iaculum foret coniecturus, vtrunque aspexit in saxa cõmutatum. ¶ Accipe mirandum) audi rem admiratione dignam. ¶ Naiades) nymphæ. ¶ Carmina) vaticinia, prædictiones. ¶ Soluunt) exponunt. ¶ Præcipitata) deiecta, contempta. ¶ Ambagum) dictorum ambiguorum. ¶ Alma Themis) sancta. Nam Themis (vt Pompeius ait) Dea fuit, quæ hominibus præcipiebat id petere, quod honestum & fas esset. Vnde & pro eo quod nos fas dicimus, θέμις frequenter ponitur à Græcis. ¶ Inulta) impunita. ¶ Aoniis Thebis) Bœotiis. Aonia enim pars est Bœotiæ, scite vero epitheto distinxit. Nam Thebæ multarum vrbium nomẽ est, vt diximus. ¶ Cessit & exitio multis) perniciosa multis fuit. ¶ Pecorum'que, suo'que) agricolæ, inquit, illam feram & sua, & pecorum morte pauerunt. multos enim ex illis deuorauit fera. {sed tu construe, cessit, hoc est, fuit multis exitio, & suo siue proprio, & pecorum.} ¶ Indagine) multitudine hominũ inquirentum. Sic Virgilius: Saltusq; indagine cingunt. Indagare autem, vnde indaginem declinamus, est diligenter inquirere. ¶ Summa lina) summos funes, metonymia est, ex lino enim funes conficiuntur. ¶ Positarum plagarum) tentorum retium. ¶ Copula) vinculum quo canes colligantur. ¶ Et cœtu) canum multitudinem. ¶ Non segnior alite) velox vt auis. ¶ Ludit) deludit, decipit. Innuit autem poeta vulpem illam feram fuisse. Vulpes enim circuncurrendo maxime canes eludunt. ¶ Lælapa, ac velocitate & impetu nomen hoc inditum fuit cani. λαῖλαψ enim turbo dicitur, qui ventus est maxime impetuosus. ¶ Pugnat exuere) conatur detrahere. ¶ Morantia) remorantia, retinentia. ¶ Tendit) contendit, conatur.

*a.l. arepta. Themis dea.

Aonia. *a.l pro nocte. *a.l. pacti.

ADDI. Indago.

Melius habemus.

*a.l. rurigenæ.

Vulpes & canis in saxa.

Vix bene missus erat, nec iam poteramus, ubi esset,
Scire. pedum calidus uestigia puluis habebat.
Ipse oculis ereptus erat. non ocyor illo
Hasta, nec expulsæ contorto uerbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus leuis exit ab arcu.
Collis apex medii subiectis imminet aruis.
Tollor in hunc, capio'qꝫ noui spectacula cursus.
Vulnere uisa fera est. nec limite callida recto,
Quo modo deprehēdi, modo se subducere ab ipso
In spatium'qꝫ fugit. sed decipit ora sequentis,
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic. sequitur'qꝫ patem, similis'qꝫ tenenti
Non tenet, & uanos exercet in aere morsus.
Ad iaculi uertebar opem, quod dextera librat
Dum mea. dum digitos amentis addere tento,
Lumina deflexi, reuocata'qꝫ rursus eodem
Retuleram, & medio (mirum) duo marmora campo
Aspicio fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet inuictos ambo certamine cursus
Esse Deus uoluit, siquis Deus affuit illis,
Hactenus, & tacuit. iaculo quod crimen in ipso est?
Phocus ait. iaculi sic crimina reddidit ille.
Gaudia principium nostri sunt Phoce doloris.
Illa prius referam. iuuat o' meminisse beati
Temporis Aeacide, quo primos rite per annos
Coniuge eram felix. felix erat illa marito.
Mutua cura duos & amor socialis habebat.
Nec Iouis illa meo thalamos præferret amori,
Nec me quæ caperet, non si Venus ipsa ueniret,
Vlla erat. æquales urebant pectora flammæ,
Sole fere' radiis ferientie cacumina primis
Venatum in syluas iuueniliter ire solebam,
Nec mecum famuli, nec equi, nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa solebant.
Tutus eram iaculo. sed cum satiata ferinæ
Dextera cædis erat, repetebam frigus, & umbras,
Et quæ de gelidis exibat uallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in æstu.
Auram expectabam. requies erat illa labori.
Aura (recordor enim) uenias cantare solebam
Meq; iuues, intres'qꝫ sinus gratissima nostros.
Vt'qꝫ facis, releuare uelis, quibus urimur æstus.
Forsitan addideram (sic me mea fata trahebant)
Blanditias plures, & tu mihi magna uoluptas,
Dicere sum solitus tu me reficis'qꝫ, foues'qꝫ.
Tu facis, ut syluas, ut amem loca sola, meo'qꝫ
Spiritus iste tuus semper capiatur ab ore.
Vocibus ambiguis deceptam præbuit aurem
Nescio quis, nomen'qꝫ auræ tam sæpe uocatum
Esse putat nymphæ. nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit, lingua'qꝫ refert audita susurra.
Credula res amor est. subito collapsa dolore,
Vt mihi narratur, cecidit, longo'qꝫ refecta
Tempore se miseram, se fati dixit iniqui.
De'qꝫ fide questa est, & crimine concita uano,
Quod nihil est, metuit. metuit sine corpore nomē.
Et dolet infelix ueluti de pellice uera.
Sæpe tamen dubitat, *metuit'qꝫ miserrima falli,

RAPH. ¶ VIX bene missus erat) quāta fuerit velocitate canis ille, apte declarat Cephalus, quē vix dixit dimissum non poterāt videre. ¶ Missus) dimissus. ¶ Vestigia pedum) signa pedū. ¶ Habebat) tenebat ¶ Expulsæ glādes) emissæ funda glādes plūbeę. ¶ Cōtorto verbere) ꝯtorta funda. ¶ Calamꝰ) sagitta ex calamo cōfecta. ¶ Gortyniaco ab arcu) Cretēsi. Nā Gortyn, quæ & Gortys dicit̃, vrbs est Cretæ, à Gorty heroe dicta. Hęc & Larissa & Crēnia fuit appellata. {Cretēses aūt præcipue celebrantur arte sagittaria.} ¶ Apex) vertex. ¶ Tollor in hūc) in illū verticē ascēdo. {Collē hūc Teumessum ītelligi puto. Hic eni & Teumessia vulpes hæc ab authoribus dicit̃. Paus. I descriptione Bœotiæ. Ἐπὶ ταύτῃ τῇ λεωφόρῳ, inqt, χωρίον ἐστὶ Τευμησσός. Εὐρώπην δὲ ὑπὸ Διὸς κρυφθῆναι φασὶν ἐν ταῦθα. ἕτερος δὲ ἐς ἀλώπεκα, ἐπίκλησιν Τευμησσίαν λόγος ἐστὶν· ὡς ἐκ μηνίματος Διονύσου τὸ θηρίον ἐπ' ὀλέθρῳ τραφείη Θηβαίων. καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ κυνὸς ὃν Προκρίδι τῇ Ἐρεχθέως ἔδωκεν Ἄρτεμις, ἁλίσκεσθαι μέλλουσα, αὐτή τε λίθος ἐγένετο ἡ ἀλώπηξ καὶ ὁ κυὼν οὗτος. Vides hic omnia consentire his, quæ ab Ouidio de vulpe dicuntur, præterꝗ quod ira non Themidis, sed Dionysii, immissam illā Thebano agro Pausa. tradit} ¶ Quo cursu modo) interdum. ¶ Deprehendi) comprehēdi. ¶ Modo se subd.) interdū se subtrahere. ¶ Callida) astuta. ¶ Limite recto) itinere. ¶ In spatiū) rectū subaudiat̃. ¶ Quo) i quo cursu. ¶ In gyrū) in orbē. ¶ Hosti) cani Lælapi. ¶ Imminet) instat. ¶ Vanos mor.) inanes, qa ferā cōprehēdere nō poterat. ¶ Ad iac. ver. opē) volebā inqt mittere iaculū. ¶ Qd dextera lib.) gestū exprimit iaculum emittere volentis. ¶ Amētis addere) imponere. Amēta autē sunt lora, qbus iacula facilius, lōgius'q; emittūtur. ¶ Lumina deflexi) oculos remoui à cane & fera. ¶ Eodē) ad eundē locū. ¶ Mirum) res miranda. Est autem interiectio affectui seruiens. ¶ Duo marmora) duo marmorea signa. Sic quidē Ouidius, alii autē scribūt Cephali canē in cœlum fuisse sublatum, sydus'q; effectum, quē Græci Sirium, Latini Caniculam vocant. ¶ Affuit) auxilio fuit. ¶ Hactenus) locutus est

Gortyn.

ADDI.

ADDI.

Fera & canis in saxa.

Fera & canis in saxa.

Sirius Canicula.

*a. l. sperat

Cephalus subaudiatur. ¶ Iaculo qd crimen in ipso est?) quæ inquit in iaculo est culpa? Memor eni Phocus eorum quæ Cephalus dixerat, merito ipsū rogat, cuius mali causa fuerit iaculum illud, quo se Cephalus cū coniuge perditū fuisse aiebat. ¶ Reddidit) respōdendo exposuit. ¶ Gaudia principium) carmē est antithetis exornatum. Nā gaudium dolori opponitur. ¶ Referam) narrabo. ¶ Iuuat o meminisse beati Temporis Aeacide) sententia est catholica & generalis. ¶ Rite felix) perfecte felix. ¶ Amor socialis) ab effectu quod socios reddat. ¶ Thalamos Iouis) nuptias Iouis. ¶ Venus ipsa) quæ est pulchritudinis Dea & venustatis. ¶ Aequales flammæ) par amor. ¶ Sole ferè radiis) matutino, inquit, tēpore in syluas ad venandū ire solebam. Est enim matutini temporis periphrasis. ¶ Cacumina) mōtiū summitates. ¶ Iuueniliter) iuuenum more. ¶ Naribus acres) odori. ¶ Lina nodosa) retia. ¶ Aura lenis) suauis, iucunda. Est autem pulchra anadiplosis cū repetitione, qua significat Cephalus auram illam sibi gratissimam fuisse. ¶ Releuare æstus) leues facere Solis feruores. ¶ Et tu mihi magna voluptas) hæ sunt blanditiæ, quibus vtebatur Cephalus ad auram. ¶ Loca sola) deserta. ¶ Vocibus ambiguis) verbis dubiis, quæ tum ad auram, tum ad amicam poterant referri. ¶ Extemplo) subito. ¶ Criminis ficti) falsi. ¶ Temerarius) inconsideratus. ¶ Index) delator, nam indices proprie criminum dicuntur delatores. ¶ Lingua refert) narrat, exponit. Est autem pleonasmos, lingua enim redundat. ¶ Susurra) murmura & voces, quibus auram vocabat. ¶ Credula res amor est) causa est cur Procris subito collapsa ceciderit. Amātes nanque facile omnia credunt. Creduli autem dicuntur, qui facile & nimium credunt. ¶ Refecta) recreata. ¶ Fati iniqui) infelicis sortis. ¶ De'que fide questa est) lamentata est, inquit, quod illi fidem datam fregissem. ¶ Concita) commota. ¶ Sine corpore) aura nanque corpore carere vulgo videtur. ¶ Metuit falli) timet ne decipiatur ab indice.

Aurea sententia.

Amantes creduli.

INDICIO'qꝫ

Indicioq; fidem negat.& nisi uiderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Auroræ lumina noctem,
Egredior syluasq; peto,uictorq; per herbas
Aura ueni dixi nostroq; medere labori.
Et subito gemitus inter mea uerba uidebar
Nescio quos audisse.ueni tamen optima dicens,
Fronde leuem rursus strepitum faciente caduca
Sum ratus esse feram,telumq; uolanle misi.
Procris erat.medioq; tenens in pectore uulnus
Hei mihi conclamat.uox est ubi cognita fidæ
Coniugis,ad uocem præceps amens'q; cucurri.
Semianimem, & sparsas fœdãtem sanguine uestes,
Et sua(me miserum) de uulnere dona trahentem
Inuenio,corpus'q; meo mihi charius ulnis
Mollibus attollo,scissá'q; a' pectore ueste
Vulnera sæua ligo,conor'q; inhibere cruorem,
Neu me morte sua sceleratum deserat,oro.
Vtribus illa carens,& iam moribunda coegit
Hæc se pauca loqui per nostri fœdera lecti,
Per'q; Deos supplex oro,superos'q;,meos'q;,
Per siquid merui de te bene,per'q; manentem
Nũc quoq;,cum pereo,causam mihi mortis,amorẽ,
Ne thalamis auram patiare incumbere nostris.
Dixit,& errorem tum deniq; nominis esse
Et sensi.& docui.sed quid docuisse iuuabat?
Labitur,& paruæ fugiunt cum sanguine uires.
Dum'q; aliqd spectare potest,me spectat,& in me
Infelicem animam,nostro'q; exhalat in ore.
Sed uultu meliore mori secura uidetur.
Flentibus hæc lachrymãs heros memorabat, & ecce
Aeacus ingreditur duplici cum prole,nouo'q;
Milite,quem Cephalus cum fortibus accidit armis.

RAPH. ¶INDICIOq; fidem negat)fidem inquit delatori & indici non adhibet.¶ Syluasq; peto)in syluas vado.¶ Victor)voti compos.multas nanq; confecerat feras.¶ Medere)succurre.¶ Nescio quo gemitus)quædam suspiria.¶ Inter mea verba)inter loquendum.¶ Fronde caduca)quæ ab arbore ceciderat.¶ Telum volatile) iaculum velox.¶ Tenens)habens. ¶Semianimẽ) semimortuã. ¶ Me miserum) interpositio affectui & dolori seruiens. Flens enim hæc narrabat Cephalus.¶ Trahentẽ)extrahere conantem.¶ Vlnis mollibus) brachiis tenellis.¶ Sua dona)iaculũ,quod mihi dono dederat.¶ Inhibere)cohibere.¶ Iam moribunda)moriens.¶ Coegit Hęc se pauca loqui) hoc est vim sibi fecit, vt hæc pauca loqueretur. Significat aũt Cephalus illã sic viribus fuisse defectã, vt sine maxima difficultate loq non posset.¶ Meosq;) inferos Deos intelligit Procris, qui morientũ Dii esse perhibentur.¶ Per siquid merui de te bene)Id subaudiatur, vt per id oro intelligamus.siqd gratum tibi feci,significat autem Procris se marito in oĩbus morem gessisse. Sic Dido apud Virgiliũ. Si bene qd de te merui.¶ Perq; manentem amorẽ)pmanentem, pseuerantẽ.¶ Causam mortis ἐξήγησις & expositio.¶ Incũbere nostris thalamis)nostros thalamos occupare,auram autẽ nympham esse putabat Procris.¶ Sensi)cognoui.¶ Labitur)moritur.¶ Exhalat)expirat.¶ In nostro ore)archaismos est & figura loquẽdi vetusta. Nũc eni in soluta præsertim oratiõe,diceref in nostrũ os.¶ Secura) pellicis cura liberata.Iã.n.ex Cephalo cognouerat auram non esse nymphã, vt ipsa putabat.sed lenẽ ventorũ flatũ.¶ Vultu meliore)lætiore.¶ Flentibus)Phoco & filiis Pallãtis.¶ Duplici cum ple)cũ duobus filiis Telamone & Peleo, qui militũ delectũ habuerãt.¶ Nouoq; milite)cũ nouis militib⁹. Est eni synecdoche,nõ solũ poetis,sed historicis quoq; familiais.

Mereo.

Archaismos.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

QVid enim commisit Iason? Quem nisi crudelem non tangat Iasonis ætas?) Iason trium syllabarum vbique est non duarum. Vnde cauendum est ne cum quodã literato scriptore offendas in lapidẽ: Qui hoc nomẽ duarũ interdum syllabarũ esse existimat authoritate huius carminis quẽ nisi crudelẽ nõ tangat Iasonis ætas. Cum in ipso tam triũ sit syllabarũ quã in antecedẽti versu. Quid enim cõmisit Iason. ¶ Dissimileq; animũ subiit pater Aeta relictus) Scribo Aeta dẽpta vna syllaba metri causa.vt in Hypsipyle. Nõ hæc Aesonides nec filia phasis Aetæ.poetis eni nũc addere nũc adimere dictionibus syllabas licet, versus necessitate astrictis. ¶ Quãuis temerata labores Aeta tuos minuãt)In bonis codicib⁹ temesæa legim⁹ nõ temerata,qd magis placet. Est eni Temese in Cypro ciuitas æris nobilitata,præcipue apud Latinos Statio & Nasoni.Stephanus Tameseõ vocat. Fest. Põpeius est author Cyprũ insulã Aerosam antiquus appellatã fuisse, quòd i ea plurimũ æris nasceref. Est & Temese i Bruttiis Straboni ære abũdãs.Sed prior magis celebris.¶ Curuamine falcis ahenæ)Signate dictũ.qm̃ senectutis morbũ volebat exigere. Lege Macrob.v.Satur.¶ Haud pcul egesta scrobibus tellure duabus sacra facit.Ex.xi.Odys.acceptũ hoc eẽ agnoscetiq Homerũ eo loco diligẽter ĩspiciet. Introducit.n. Vlyssẽ scrobẽ quãdã faciẽtẽ & sãguie mactatarũ bidẽtũ, mulso,vino dulci,& polẽta implẽtẽ ad manes exciẽdos.¶ Dissimileq; aium subiit ætate relicta)Hic versus i plurimis antiqs codi.nõ repif, nec i hũc locũ admittẽdus videf. Atq ipsũ cõtẽderim eẽ versum illũ. quẽ supius emẽdaui. Dissimileq; animũ subiit pater Aeta relict⁹,& nescio quo casu ab hallucinãti scriptore hic iterũ positũ.¶ Peliõ vmbrosũ philyreaq; tecta) aut hoc modo legẽdũ aut hoc altero. peliõ vmbrosũ philyreia tecta. Nã philyra secũdã semp corripit gręcis latinisq;. Primã aũt habet cõem. vt supius diximus. In.ii.meta &.vi.Fast. phillyrius p philyreius corrupte legif. Siqs eos tibi versus forte obiiciat. Cæterũ hemistichiũ hoc Nasonis ex hymno callimachi in Delũ sumptũ eẽ videf, q ait. πηλίον ὦ φιλύρης νυμφίον. O peliũ philyrũ cubiculũ.¶ Et stricto toties iratus amori)lego spreto ex archętypis.¶ Opphias effugit natorũ vulnera Cõbe) Qui Iãbe legũt an recte legãt ipsi viderint. Ego Cõbẽ apud Stephanũ) licet deprauato codice) Asopi filiã fuisse inuenio quæ qa ærea arma pria inuenit Chalcis fuit cognominata authore Zenobio. nã χαλκὸς æs dicif. Eãdẽ ait Zenobius cũ viro adhæsisset cẽtũ filiarũ matrẽ extinisse. Cuius rei præter euboicarũ rerum scriptores Aristũ etiã Salaminiũ citat authorẽ. Inde factũ prouerbiũ in plures habentẽ filias ὥσπερ χαλκιδίκη τέτοκεν ἡμῖν γυνή. Tanquã chalcidica peperit nobis mulier. Ob hæc autẽ natarũ libentius q̃ natorũ in hoc versu receperim. Sed tamẽ hoc posterũ amplio, dũ fabulæ textũ ab aliis narratũ inueniã.¶ Innexãq; nouis neptẽ Polyphemonis alis)Libẽtius Innixã quã innexã legerim. nã innitì alis pprie aues dicunf cum iis expãsis in aere sustentãt. Neptẽ autẽ Polyphemonis Halcyonẽ dicit Scyronis Polyphemonis filii filiã,quæ quòd corpus vulgasset à patre i mare deiecta in sui nois auẽ fuit trãsmutata. Author huius fabulę Probus Virgilianus ĩterpres prio Geor.testẽ citãs Theodorũ. Qui fabularũ opus edidit authore in Paralellis Plutarcho: cui titulum fecit Metamor. Lege primã collectaneorũ hecatostyn.c.lxxii.¶ Vidit & immitẽ Cephisias ora pcrustem)Bene Cephisias.qa ad Cephisum fluuiũ ipse est interfectus authore Pausania lib i.¶ Florẽteq; Tyrõ,Cyprõ,planãq; Seriphõ)Lego sic. Florẽtẽ q; Gyrõ,Siphnõ,paruam'q; Seriphõ. Gyros enim(nisi mẽdosus sit Plinii codex) vna est Sporadũ Syphnos vna Cycladũ, & oppidũ in Melo insula ex Sporadib⁹ vna. Paruã Seriphõ appellat quòd eius circuitus duodecim tãtũ millia passuũ teste eodẽ Plinio amplectatur. Vnde in.v.huius opis Naso hoc eodẽ epitheto vtif cũ ait. Te tamẽ o paruæ rector polydecta Seriphi.& Iuue.sat.vi.dicẽs. Et parua tãdẽ caruisse Seripho. Itẽ in.x. Aestuat vt clausus gyaris,parua'q; Seripho. Si planã Seriphõ voles le-

gere, Eustathius & Strabo contra te sentirent. qui adeo lapidosam hanc insulã esse aiunt, vt inde fabula decãtauerit Perseum ibidẽ educatũ ostẽso Gorgonis capite incolas mutasse in saxa. nisi tueri hoc modo lectionẽ hãc velles. quòd Lapidosus esse aliquis locus potest, & tamẽ planus esse: idest in planicie non in colle locatus. ¶ Neq; enim capiebant funera portæ) Antiquam tangit cõsuetudinẽ quæ fuit vt extra vrbes mortuorũ corpora sepelirentur. Vnde efferre & educere mortuos dicimus. ¶ Natorumq; matrumq; animæ) Lege Natorũ matrumq; ne claudicet versus, vel (vt quidã codices habẽt) Natorũq; virũq;. ¶ Isse sub amplexus quõdã Asopidos æginæ) Multi Synceræ formæ hoc carmẽ restituere tẽtauerunt: nulli potuerunt. Sic ipsum redintegrandum olno est. Sub quondã amplexus æginæ asopidos isse. vel Aeginę amplexus sub quondã asopidos isse. Aduertendũ enim est Asopum primã & secundã nunquam corripere. ¶ Dat mihi præterea. tanq̃ si parua dedisset dona, canẽ munus) De hoc cane lege quæ scripsimus in primæ collectaneo. hebecatostys. c. xxii. ¶ Protinus Aoniis imissa ẽ bellua Thebis) Lege quæ de hac vulpe ibidẽ diximus, & in cane Iginus recitauit.

HENRICI GLAR. ANNOTAT.

In librum septimum, Ouid. Metamor.

Aesonidem mutasse uelim.

SI nolim legeretur, vt Raphaelem legisse suspicor, nulla esset difficultas. Quia autem carmen poscit velim, videtur hoc dubitatiue legendũ hoc sensu, sequar cultus arteisq; virorum, & Aesonidem, quem putas'ne velim cum rebus quas orbis possidet, permutare, quasi diceret minime.

Custodemq; rudem somno sopistis.

Idem Raphael pro somno legẽdum putat somni, quãdo adiectiuum rudis genitiuum postulat, aut certe rubrũ pro rudẽ restituendum, quippe Max. Planudes φοινικοῦν φύλακα traduxerit. Ad quorum prius dico, somno ablatiuũ mihi videri, atq; adeò regi à verbo sopistis. Ad alterum, Planudæ aliquando credendum, aliquando minime, quippe quod non omnino emendatum exemplar habuisse putetur.

Despicit, & cretis regionibus applicat ang.

Cretis: idest secretis, & remotis exponit Raphael, aut certe visis & aspectis. Sed sic à cerno esset, & visis congruebat etiam carmini. Quidam Cretis pro Cretæis exponendum putauere. Nam laudatur Thessalica Creta. Ego lectoris iudicio relinquo. Tertium deinde carmen Iambum habet loco tertio, sed cæsura excusari potest.

Nec properent artus anima priuare senili.

Sensus est, vt Dii sinerẽt Aesonem adhuc aliquãdiu viuũ, vt posset ei iuuẽtutem reducere. Nã mortuum resuscitare se posse desperat. Et vide carmine inde qnto, cuius casus putes esse illud exanimi, & vtrum à nominatiuo exanimus an exanimis. Ab altero eni exanimi venit gtũs ab altero datiuus.

Squamea Cinyphei tenuis membrana chelydri.

Vix hoc in loco effugiemus qn ꝯcedere cogam᷒ duo epitheta vni tributa substãtiuo, nisi tenuis sit determinatiuũ Cinyphei Chelydri, vt sit sensus, nõ cuiuslibet Cinyphei Chelidri, sed tenuis. Nã squamea tenuis mẽbrana vix quadrat.

Et olim.

Ante quater denos nunc se reminiscitur annos.

Raphael hæc ita exponit. Se ante quadragita annos natũ fuisse recordatur, p quod significat Aesonẽ ex decrepito sene in virum. xl. annos natum fuisse conuersum. At ego puto Poetã dicere, Aeson reminiscitur se nunc eum esse qui erat olim ante annos quadraginta, vt intelligamus de Aesonis senio dẽptos. xl. annos. Si igitur Aeson erat septuagita annos natus, relinquebatur post innouationem annorũ. xxx. atq; id verisimilius. Porrò sequẽte carmine subiit, qd Syncopen passum est, vltimã producit, qđ apud hunc Poetã nõ est infrequens. & nos etiam antea admonuimus.

Lasciuitq; fuga, lactentiaq; ubera quærit.

Lacto: idest lac præbeo, & matris est. Lacteo: idest lac sugo, & est fœtus. lib. vi. de Apolline & Diana infantib᷒: Vberaq; ebiberãt auidi lactãtia nati. Quo loco pleriq; codices lactẽtia ꝑperã habẽt. In ea quoq; significatiõe hic ponitur, si modo hæc differẽtia ꝑpetuo seruata est. Et nota hoc loco Vbera de oue, quæ prædicto lib. vi. loco de Latona. Et Aenei. item lib. vi. & ab vbere raptos Abstulit atra die de infantibus loquens, vt non omnino aberrauerit. qui vndecimo traduxit & vbera que suxisti, pro mammis.

Adiacet his Pleuron.

Nisi hoc de volatu Medeæ intelligamus quo longissime videre poterat, nõ video quo pacto hoc itelligi queat: Neq; enim Pleurõ est ad Hyries lacum qui in Bœotia est, sed in Aetolia, Mihi nomen Pleuron suspectum, nimium enim distat, cum septimo deinde carmine de Cephiso amne, longe propiore dicat, Cephison procul hinc deflẽtem fata nepotis Respicit. Certum est hunc uolatum ut uolatum liberum descripsisse Poetam. Nam quomodo alioqui intelligetur qđ eodem loco legitur, Dextera Cyllene est. Talia exponenda erant commentatoribus, sed vt nota transiliuntur.

Illud Echidneæ memorant è dentibus or.

Scio canis cõis esse gñis. at ꝑ Cerbero vix credo ita inueniri. Fortassis aũt Echidneæ canis. i. hydræ serpẽtis nocẽtissimę, intelligẽdũ. In hoc sanè mihi annotaſ, vt aliis sit iudiciũ.

Nigra pedes, nigris uelata monedula pennis.

Raphael pro nigra suspicatur legendum rubra, quia his auibus pedes ac rostra rubent. Quod ego admodum miror, qualem ipse auem monedulam existimauerit. Nam furax illa auis, nota etiam garrulitate, nigros habet pedes.

Oenopiam Minos dent Aetidea regna Oeno.

Hunc vero locum recte emendauit. Est enim legendum Oenomen, vt ipse admonet.

Nec dubiæ uires, quas hæc hab. insueſt. Duci.

Subintelligẽdum verbum sunt. Sed mirum cur nõ dubias vireis legatur potius. Et quod tertio deide dicitur versu ambigue dictum, superat mihi miles & hosti, intelligitur tamẽ. De quarto item versu idem iudicamus, Gratia diis, felix &c.

Hanc utinam uobis possent memorare.

Accelerabat Aeacus, vt hæc innuũt verba, ne lõga ambage morer vos. Nihil enim alioqui impedimenti narratur. Sequente autẽ carmine syllepsis est. vult itaq; dicere, quos ille norit minimã perditarum fuisse rerum portionẽ, quibus verbis nõ eos eleuat, sed ingens dãnum innuere conatur.

Passim positoq; pudore.

Nota coniunctionem copulatiuã inter aduerbium ac ablatiuum regimine solutum. Et vide num septimo deinde versu consistere capiatur pro exilire.

Aut dantur in altos indotata rogos.

Illud indotata qđ ꝓprie hic significet, lectori cõiiciẽdum relinquo. Raphael videtur exposuisse. i. sine vllo sepulturæ honore. Illud itẽ, deq; rogis pugnãt, vtrum pugnãt ꝓ rogis, q struxerãt, an q nõ? Sed de vtrisq; loq videtur. Quod autẽ tertio deinde sequitur carmine, Natorumq; tollẽdum inmo alterum q; cum mater priorẽ natura ꝓducat. Rursus quinto deinde versu, recte emendauit versum Raphael. Isse sub amplexus Aeginæ Asopidas olim. Asopis enim primã lõgat.

Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis.

Vide qua ratione vocet quercum rarissimam. Vtrum vt rarus opponatur denso, an potius quod in ea insula nulla eiusmodi erat de semine Dodonæo.

Et cætera nota pudore.

Qua tulerit mercede silet.

Ordo & sensus est (inquit idem) Et silet ac reticet Cephalus ob pudorem cætera quæ nota erant, qua mercede illud iaculum ab vxore acceperit. Neq; enim refert Cephalus se ob pulchritudinem suam ab vxore accepisse. hæc ille. Sed mihi non satisfecit, nec ego tamen me explico. Illud enim nota, & illud mercede, cum postea omnia narret, meritò lectorem morantur. Sed in omnibus nimis solicitum esse vitio datur. Ideo'q; ad alios libros descendimus.

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

LIBER OCTAVVS.



ARG. FABVLAE SEQ.



Am nitidum &c. Minos Iouis & Europæ filius cum propter filium Androgeum interemptum ab Atheniensibus pœnas repeteret, Megaram in qua vrbe Nisus regnabat continuæ * cum Atheniensibus, obsedit. qua expugnata animo cõceperat occisis præsidiis hostium se victoriam consecuturum. Inter quæ Scylla Nisi filia sæpe murum ascendens delectandi gratia propter lapidem vocalem, qui Apollinis citharæ positus * sonum adiecerat, * vt animaduertit Minoem assidentem vrbi cultu regali, bellicisque rebus interesse, pulchritudine eius exarsit, & cum potiendi nullam viam inueniret, vt victorem hostem faceret gloriosum, crinem purpureum abscidit genitori dormienti, quo fata patriæ continebantur. Quem cum reseratis portis accepto hoste ad Minoem pertulisset, ille impium facinus auersatus nouissime eam nauigio recipere noluit, patre iam * in auem transfigurato, quam Græci Alieton dicunt, & persequente filiam, illa quoque in volucrem Cirim transfigurata est.



Am nitidum retegére
dié, noctisq; fugante
Tépora Lucifero, cadit
Eur⁹, & húida surgũt
Nubila, dát placidi, cur
sum redeũtib⁹ Austri
Aeacidis, Cephalo'q;,
quibus feliciter acti,
Ante expectatum por
tus tenuere petitos,
Interea Minos Lelegia littora uastat,
Prætentatq; sui uires Mauortis in urbe
Alcathoe, quam Nisus habet, cui splendidus ostro
Inter honoratos medio de uertice canos
Crinis inhærebat magni fiducia regni.
Sexta resurgebant orientis cornua Lunæ,
Et pendebat adhuc belli fortuna, diuq;
Inter utrunq; uolat dubiis uictoria pennis.
Regia turris erat uocalibus addita muris,
In quibus auratam proles Latonia fertur
Deposuisse lyram, saxo sonus eius inhæsit.
Sæpe illuc solita est ascendere filia Nisi,
Et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
Tunc cum pax esset. bello quoq; sæpe solebat
Spectare ex illa rigidi certamina Martis,
Iamq; mora belli procerum quoq; nomina norat,
Armaq;, equosq;, habitusq;, Cydoneasq; pharetras.
Nouerat ante alios faciem ducis Europæi,
Plus etiam quá nosse sat est. hac iudice Minos

RAPH.



Am nitidum retegẽte diem) Reditũ Cephali cũ auxiliis ab Aeaco acceptis poeta describẽs cõcinne octauũ cum septimo libro connectit. Regente autem ferè legitur, sed corrupte, vt mihi quidem videtur. Nam retegẽte vt legatur & sensus exposcit & metri ratio & celeritas, qua Cephalum cum militibus ab Aeaco traditis Athenas rediisse poeta ostẽdit. Solent enim poetæ rerum naturæ, quas describũt, ita compositionem accommodare, vt siquid celeriter factum velint, pedibus vtantur plures syllabas breues habentibus & contra. Retegẽte igitur legatur, vt intelligamus aperiente & ostendẽte. Nam retegere est ostendere atq; aperire, vt diximus. ¶ Noctisq; fugante) vtrunq; ab altero pẽdet. Cũ enim retegitur dies, nox fugatur, & contra. ¶ Lucifero) Lucifer autem stella est Veneris, quinque errãtium infima, terræq; proxima, vt scribit Cicero in libro de Natura Deorum, quæ φωσφόρος græce vocatur. ¶ Cadit Eurus) flare desinit. ¶ Placidi Austri) lenes, non vehementes. Auster autem ventus est nubilosus. ¶ Cursum) celerẽ nauigationem. ¶ Ante expectatum) antequam expectarentur. ¶ Portus petitos) Athenienses portus, quo peruenire cupiebant. ¶ Interea Minos) cũ Megara Minos oppugnaret, Scylla Nisi regis filia Minois ipsius amore capta, ei patriam prodere decreuit. Patri igitur dormiẽti purpureum capillũ, in quo patriæ salus continebatur, recidit, quem cum ad Minoem pertulisset, conuiciis repulsa, atque cõtempta, in auem Cirin fuit cõuersa, cum iam pater Nisus in Halyetum auem fuisset commutatus. ¶ Lelegia littora) Megarẽsia, à Lelege Neptuni filio (vt diximus) condita, à quo Megarenses Leleges fuerũt appellati, qui primũ insulares fuerunt, deinde in cõtinentẽ migrarunt, Caresq; appellati fuerunt, vt Herodotus narrat. ¶ Sui Mauortis) sui belli. ¶ Alcathoe) vrbs est quæ eadem esse cum Megaris videtur, ab Alcathoo Pelopis filio, qui Megareo in regno successit, cognominata. Altera quoq; ex Megarẽsiũ arcibus Alcathoe vocatur, vtpote ab Alcathoo ædificata, cuius cum iaceret fundamenta, Diis qui vestibulares dicuntur, primus omnium sacrificasse fertur. ¶ Quam Nisus habet) possidet. Nisus enim ex quatuor Pandionis Athenarum regis filiis vnus fuit, cui (vt Strabo narrat lib. nono) in regni diuisione à Pandiõe facta Megara obtigerunt. Nisus etiã Megarensium est mons à Niso rege ibi sepulto cognominat⁹. ¶ Ostro) purpura. ¶ Magni fiducia regni) quãdiu enim crinem illum haberet, priuari non poterat regno. ¶ Sexta resurgebant) sexto mense post ceptam obsidionem Megara prodita fuisse ait. ¶ Pendebat) suspensa erat. ¶ Inter vtrunque) Minoem & Nisum. ¶ Dubiis pennis) dubio euentu. Incertus namq; semper est belli euentus: alatam autem victoriã effingit poeta, quod modo huc, modo illuc volare videtur. ¶ Regia turris erat) turrim describit, cuius muri tunc vocales fuerunt effecti, cum ibi Apollo operam ad murum ædificandũ Alcathoo præstiturus auratã deposuit lyram, nam lyræ sonus in parietes transiuit. Siquis nanque calculo feriat, haud aliter insonat (vt Pausanias in Atticis scribit) quàm cithara pulsata. ¶ Vocalibus) resonantibus, vocem reddentibus. ¶ Proles Latonia) Apollo. ¶ Petere) percutere. ¶ Mora belli) diuturnitate belli. ¶ Procerum) ducum. ¶ Cydoneas) Cretenses. Cydonia enim vrbs Cretæ, quæ prius Apollonia fuit vocata, à Cydone Apollonis, & Acallidis, filiæ Minois, filio cognominata. ¶ Ducis Europæi) Minois Iouis & Europæ filii. Nam ex Europa Iuppiter tres liberos suscepit, vt scribit Dio. Minoa, Rhadamantum, Sarpedonem. ¶ Plus etiam quàm nosse sat est) nam eum etiam amabat.

Retego.

Lucifer.

Auster.

Scylla in auem. Nisus in halyetum.

Leleges.

Alcathoe

Nisus.

* a.l. contiguam.

* a.l. suppositus.

* a.l. attraxerat vel didicerat.

* a.l. igitur

Muri vocales.

Cydonia.

Seu caput abdiderat cristata casside pennis,
In galea formosus erat, seu sumpserat ære
Fulgentem clypeum, clypeum sumpsisse decebat.
Torserat abductis hastilia lenta lacertis,
Laudabat uirgo iunctam cum uiribus artem.
Impositis calamis patulos sinuauerat arcus,
Sic Phœbum sumptis iurabat stare sagittis:
Cum uero faciem dempto nudauerat ære
Purpureusq; albi stratis insignia pictis
Terga premebat equi, spumantiaq; ora regebat,
Vix sua, uix sanæ uirgo Niseia compos
Mentis erat. felix iaculum, quod tangeret ille,
Quæq; manu premeret, felicia fræna uocabat,
Impetus est illi (liceat modo) ferre per agmen
Virgineos hostile gradus. est impetus illi
Turribus e summis in Gnossia mittere corpus
Castra, uel æratas hosti recludere portas,
Vel siquid Minos aliud uelit, utq; sedebat
Candida Dictæi spectans tentoria regis
Læter ait, doleam'ne geri lachrymabile bellum,
In dubio est. doleo quod Minos hostis amanti est.
Sed nisi bella forent, nunquam mihi cognitus esset.
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obside, me comitem, me pacis pignus haberet,
Si quæ te peperit, talis pulcherrime regum,
Qualis es ipse, fuit merito Deus arsit in illa.
O ego ter felix, si pennis lapsa per auras
Gnossiaci possem castris insistere regis,
Fassaq; me, flammasq; meas, qua dote rogarem,
Vellet emi tantum patrias ne posceret arces.
Nam pereant potius sperata cubilia quàm sim
Proditione potens. quamuis sæpe utile uinci
Victoris placidi fecit clementia multis.
Iusta gerit certe pro nato bella perempto,
Et causaq; ualet, causamq; tuentibus armis,
Vt puto, uincemur. qui si manet exitus urbem,
Cur suus hæc illi reseret mea mœnia Mauors?
Et non noster amor? melius sine cæde, moraq;,
Impensaq; sui poterit superare cruoris.
Nam metuo certe, nequis tua pectora Minos
Vulneret imprudẽs. quis enim tam durus, ut in te
Dirigere immitem non inscius audeat hastam?
Cœpta placent, & stat sententia tradere mecum
Dotalem patriam, finemq; imponere bello.
Verum uelle parum est. aditus custodia seruat.
Claustraq; portarum genitor tenet. hũc ego solum
Infelix timeo, solus mea uota moratur.
Dii facerent, sine patre forem. sibi quisq; profecto
Est Deus. IGNAVIS precibus fortuna repugnat.
Altera iam dudum succensa Cupidine tanto
Perdere gauderet, quodcunq; obstaret amori.
Et cur ulla foret me fortior? ire per ignes,
Et gladios ausim, nec in hoc tamen ignibus ullis,
Aut gladiis opus est opus est mihi crine paterno.
Ille mihi est auro pretiosior, illa beatam
Purpura me, uoti'q; mei factura potentem.
Talia dicenti curarum maxima nutrix,
Nox interuenit, tenebris'q; audacia creuit.
Prima quies aderat, qua curis fessa diurnis

RAPH. ¶ABDIDERAT) occultauerat, texerat. ¶ Cristata casside) galea cristis ornata. est enim nomen participio simile. ¶ Torserat) iaculatus fuerat nam torquere est cum impetu iacere, vnde etiam tormenta dicta sunt instrumenta bellica, quibus lapides iaciuntur. ¶ Adductis lacertis) retroductis. morem autem exprimit iaculãtium, qui brachia reducere solent. ¶ Sinuauerat) curuauerat, contraxerat. ¶ Dempto ære) deposita galea. ¶ Purpureus) purpuratus. ¶ Stractis pictis) ephippiis variorum colorũ. ¶ Terga premebat equi) equitabat. eleganter autem virginis amore captæ mores, verba'que effingit poeta. ¶ Vix sua) hoc est vix in sua erat potestate. ¶ Liceat modo) modo possit. ¶ Ferre virgineos gradus) idest ire. ¶ Gnossia castra) Cretensia. Gnossus. Gnossus enim vrbs est Cretæ. ¶ Recludere) aperire. ¶ Aeratas portas) ære & ferro munitas & tectas. ¶ Vel si quid Minos) significat Scyllã Minoi in omnibus quæcunque ipse vellet, morem fuisse gesturam. ¶ Dictæi regis) Cretensis. Dicte. Nam Dicte Mons est Cretæ, vnde Dictæus declinatur. ¶ Lęter ait, doleam'ne) cogitatiões Scyllæ Minois amore captæ, tã aperte à poeta describuntur, vt nullam ferè exigant enarrationem. ¶ In dubio est) mihi subaudiatur. Dubitat enĩ Scylla, verum potius lætari bello aduersus patrem sumpto, an dolere debeat. ¶ Sed nisi bella forent) colligit sibi potius lætandum esse bello, quàm dolendum Scylla, nisi enim bellum fuisset nũquam Minoem cognouisset. ¶ Me obside accepta) Obsides. obsides dicuntur qui in fœderibus imperio alterius ea conditione traduntur, vt si dator obsidis à fide recedat, recipientis fit ius in corpus & vitam illius, q obses traditus est. ¶ Si quę te peperit) Europa. ¶ Merito Deus arsit in illa) hoc est merito Iuppiter illam amauit. ¶ Ter felix) perfecte beata. Ternarius enim numerus est perfectus. ¶ Fassaq; meas) ordo est & sensus: Et ego confessa me filiam esse Nisi regis, & amores meos, rogarem ipsum qua dote vellet emi & esse meus. Se autem omnia Minoi traditurã Scylla ait, præterquam patris regnum. ¶ Tantum patrias'ne posceret arces) tantum, inquit, rogarem'ne patris regnum dotem postularet. De proditione autem iam incipit cogitare Scylla. ¶ Sperata cubilia) sperati concubitus, qui in lectis & cubilibus fiũt. ¶ Quàm sim proditione potens) quàm sim voti compos prodendo patrem. ¶ Quamuis sæpe vtile vinci) labascit Scylla, ac de prodendo hostibus patre ratiocinatur. ¶ Pro nato) pro filio Androgeo. ¶ Et causaq; valet) iustiorem causam fouet. ¶ Vt puto vincemur) colligit Scylla ex iusta causa & Minois potentia patrem omnino victum iri, eoq. satius esse, vt sine cæde & sanguine Minoi vrbem tradat. ¶ Suus Mauors) sua potentia, & vis bellica. ¶ Referet) aperiat. ¶ Melius sine cæde) iam vtilitatem Minois, & salutem procurat Scylla paternæ pietatis oblita. ¶ Impensa sui cruoris) effusione sui sanguinis. ¶ Immitem hastam) hypallage est, nam ille immitis intelligitur. ¶ Cœpta placent) consilia subaudiatur. ¶ Stat sententia) placet, firmaq; ac constans est sententia. ¶ Dotalem patriam) in dotem patriam prodere: vt me accipiat, secum'q; vehat. ¶ Aditus) portarum ingressus. ¶ Custodia) custodum turba. ¶ Claustra portarum) claues portarum vrbis. ¶ Mea uota) meam cupiditatem. ¶ Moratur) remoratur. ¶ Sibi quisque profecto Est Deus) adeo impia est Scylla, & amore cæca, vt Deos esse neget. Vnumquemque autem sibi Deum esse, ac idcirco nullo Deorum opus esse auxilio, cum vnusquisq; id à seipso petere possit. ¶ Ignauis precibus) ignauorum, qui sunt pusillanimes. ¶ Succensa) inflammata. ¶ Tanto Cupidine) tam magno amore. ¶ Perdere) è medio tollere. ¶ Et cur vlla foret) esse debeat. Seipsam autem reprehẽdit Scylla quòd aliqua se audacior inueniatur. ¶ Nec in hoc tamen ignibus vllis) à facili argumentatur Scylla.

¶HEV

Pectora sõnus habet. thalamos taciturna paternos
Intrat, &(heu facinus) fatali nata parentem
Crine suum spoliat, præda'q; potita nefanda
Fert secum spolium sceleris progressaq; porta
Per medios hostes (meriti fiducia tanta est)
Peruenit ad regem, quem sic affata parentem est,
Suasit amor facinus. proles ego regia Nisi
Scylla tibi trado patriamq;, meos'q; penates.
Præmia nulla peto, nisi te, cape pignus amoris
Purpureum crinem. nec me nunc tradere crinem,
Sed patrium tibi crede caput. scelerata'q; dextra
Munera porrexit. Minos porrecta refugit,
Turbatus'q; noui, respondit, imagine facti.
Dii te summoueant, o' nostri infamia secli
Orbe suo, tellus'q; tibi, pontus'q; negetur.
Certe ego non patiar Iouis incunabula Creten,
Qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.
Dixit. &, ut leges captis iustissimus author
Hostibus imposuit, classis retinacula solui
Iussit, & æratas impleri remige puppes.
Scylla freto postquam deductas nare carinas,
Nec præstare ducem sceleris sibi præmia uidit,
Consumptis precibus uiolentam transit in iram,
Intendens'q; manus passis furibunda capillis,
Quo' fugis, exclamat meritorum authore relicta,
O patriæ prælate meæ, prælate parenti,
Quo' fugis immitis? cuius uictoria nostrum
Et scelus, & meritum est, nec te data munera, nec te
Noster amor mouit, nec quod spes omnis in unum
Te mea *congesta est, nam quo' deserta reuertar?
In patriam? superata iacet sed finge manere,
Proditione mea clausa est mihi patris ad ora,
Quæ tibi donaui? ciues odere merentem.
Finitimi exemplum metuunt. obstruximus orbem
Terrarum nobis, ut Crete sola pateret.
Hanc quoq; si prohibes, & nos ingrate relinquis,
Non genitrix Europa tibi est, sed inhospita Syrtis.
Armeniæ'ue tigres, Austro'q; agitata Charybdis.
Nec Ioue tu natus, nec mater imagine tauri
Lusa tua est, *generis falsa est *ea fabula uerum
Et ferus, & captus nullius amore iuuencæ
Qui te progenuit, taurus fuit. exige pœnas
Nise pater. gaudete malis modo prodita nostris
Mœnia nam fateor merui, & sum digna perire.
Sed tamen ex illis aliquis, quos impia læsi,
Me perimat, cur qui uicisti crimine nostro,
Insequeris crimen? scelus hoc patriæ'q; patri'q;,
Officium tibi sit. te uero coniuge digna est,
Quæ toruum ligno decipit adultera taurum,
Discordem'q; utero fœtum tulit. ecquid ad aures
Perueniunt mea dicta tuas? an inania uenti
Verba ferunt, iidem'q; tuas ingrate carinas?
Iam iam Pasiphaen non est mirabile taurum
Præposuisse tibi. plus tu feritatis habebas.

RAPH. ¶HEV facinus) exclamatio cum quodam poetæ dolore in Scyllæ impietatem, quæ sustinuerit patrem illo crine fraudare, in quo regni fatum continebatur. ¶Fatali crine) in quo vrbis fata continebantur. ¶Spolium sceleris) crinem purpureum, quo scelerate nimium patrem spoliarat.

ADDI. {Quidam tamē pro sceleris, celeris substituunt. sed quàm bene, ipsi viderint.} ¶Progressa) egressa. ¶Meriti) beneficii, quo Minoem prosequebatur. est autem parenthesis, acclamationem admirationis plenā continens. ¶Pauentem) nouitate vel stupescentem. ¶Suasit amor facinus) remotione criminis in se excusanda vtitur Scylla, nam in amorem crimen refert. ¶Scylla Nisi) filia subaudiatur. Præceptum est enim vt genitiui nominibus propriis hominum iuncti ad patres, maritos'ue referantur, vt apud Virgilium, Hectoris Andromache, & hoc loco Scylla Nisi. Illic enim vxor, hic filia intelligitur. ¶Patrium caput) paternam vitam, ab illo nāque crine fata Nisi pendebant. ¶Minos porrecta refugit) Minos tanta fuisse iustitia apud superos fertur, vt apud inferos iudex fuerit constitutus. Pulchre igitur decorum seruat poeta, quo vbique Minoem iustum esse ostendit. ¶Imagine) cogitatione. ¶Noui facti) inusitati sceleris. ¶Dii te submoueant) pœnā & supplicium, quo olim parricidæ afficiebantur, Scyllæ Minos imprecatur. In corio nanque insuebantur cum simia, gallo, & serpente, ac in mare fluuium'ue proiiciebantur, ne aut cœlum aspicere, aut in terra, aqua'ue quiescere possent. vt ad legem Pompeiam scribunt iurisconsulti. ¶Summoueant) repellant. ¶Incunabula Iouis) vbi nutritus, educatusq; fuit Iuppiter. Incunabula nanque dicūtur lectuli, in quibus infantes quiescunt. ¶Creten) Crete insula est maxima, altero latere ad austrum. altero ad Septentrionem versa inter ortum, occasumq; porrigitur, centum olim vrbibus clara, vnde Hecatonpolis à Græcis fuit appellata. Virgilius:

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,
Mons Idæus ubi & gentis cunabula nostræ,
Centum vrbes habitant magnas vberrima regna.

Creta vñ sit dicta. Dicta est autem Creta, vel à Crete Iouis & Idææ nymphæ filio, vel à Crete vna Hesperidum. Non solum autem Creta, sed aliis quoque nominibus fuit appellata. Nam & Aeria & Idæa & Cthonia & Curetis & Macara, hoc est felix perhibetur cognominata. ¶Qui meus est orbis) tam ampla est Crete insula, vt merito orbis possit appellari. ¶Tantum monstrum) quæ contra naturam fiunt monstra vocātur. Patrem autem prodi à filia maxime cōtra naturam esse videtur. ¶Classis retinacula) quæ oræ dicuntur. ¶Passis capillis) sparsis, dissolutis. ¶Et scelus) quia prodidit patrem. ¶Et meritum) quia victorem effecit Minoem. ¶Congesta) collocata. ¶Nam quò deserta reuertar) elegans figura qua & rogat, & sibi ipsa respōdit Scylla. Colligit autem nihil sibi loci esse relictum, quò reuerti possit. ¶Deserta) abs te derelicta. ¶Patris ad ora) Quæ tibi donaui?) reuertar'ne, inquit, Scylla in conspectum patris, cuius vitam & fortunam tibi dono dedi? ¶Finitimi exemplum metuunt) vicini, inquit, timent ne mei exemplo filiæ suæ parentes prodant. ¶Obstruximus) clausimus. ¶Vt Crete sola pateret) vt in Creten solam venire possem. ¶Sed inhospita Syrtis) inhospitalis. Est autem tropus metonymia. Continens enim pro contento positum est. Accolæ nanque Syrtium feri sunt & peregrinis infestissimi.

ADDI. {Immo & ipsæ Syrtes, quod qui in eas delati fuerint, minime hospitalem locum sortiantur.} ¶Austro) vento. speciem enim pro genere posuit. ¶Agitata) vexata. ¶Exige pœnas) sume pœnas. ¶Insequeris) persequeris. ¶Officium) beneficium. ¶Te vero coniuge digna est) Pasiphae Minois vxor tauri amore capta opera Dædali in lignea vacca inclusa cum eo coire sustinuit, ex quo concubitu Minotaurus est natus, qui partim Minoem, partim taurum repræsentabat. ¶Toruum taurum) terribilem aspectu. ¶Ligno) lignea vaccæ forma. ¶Discordem fœtum) differentem partum. ¶Nam vir & taurus videbatur Minotaurus. ¶Ecquid ad aures?) an'ne, inquit, mea verba audis? Dubitat enim Scylla an verba sua ad aures Minois perueniant. Ecquid autem particula est interrogatiua affectui & indignationi seruiens. ¶Iam iam Pasiphaen) anadiplosis, & conduplicatio indignanti maxime conueniens.

Monstrum quid.

*coniecta.

*a.l. genitrix.

*a.l. et.

Me miseram, properare iuuat, diuulsa'q; remis
Vnda sonat, mecum'q; simul mea terra recedit.
Nil agis ô frustra meritorum oblite meorum,
Insequar inuitum, puppim'q; amplexa recuruam
Per freta longa trahar. uix dixerat. insilit undis,
Consequitur'q; rates faciente Cupidine uires,
Gnosiacæ'q; hæret comes inuidiosa carinæ,
Quam pater ut uidit (nam iam pendebat in auras,
Et modo facta auis fuluis Halyætus in alis)
Ibat, ut hærentem rostro laceraret adunco.
Illa metu puppim dimisit, & aura cadentem
Sustinuisse leuis, ne tangeret æquora, uisa est.
Pluma fuit plumis in auem mutata uocatur
Ciris, & a tonso est hoc nomen adepta capillo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Minos victor cum Atheniensibus stipendium imposuisset, vt nobilium liberi quotannis ad labyrinthum a Dædalo factum mitterentur, qui Minotauro obiicerentur, quem Pasiphae Solis filia Minois vxor eiusdem Dædali fabri ope iuncta tauro enixa fuerat. Tertio stipendio Theseus Aegei & Aethræ filius in insulã Cretã deuectus Ariadnæ, Minois & Pasiphaes filiæ, quæ pulchritudine eius exarserat amore periculũ capitis effugit. Digrediens itaque Athenas cum virgine abducta, vt Diam insulam contigit, eam deseruit. Quæ post multas lachrymas, Liberum patrem habuit in malis adiutorem, desertam enim a Theseo sibi copulauit Deus, & vt memoria amoris existeret, coronam nomine eius inter sydera collocauit.

Vota Ioui Minos taurorum sanguine centum
Soluit, ut egressus ratibus Curetida terram
Contigit, & spoliis decorata est regia fixis,
Creuerat opprobrium generis, fœdum'q; patebat
Matris adulterium monstri nouitate biformis.
Destinat hunc Minos thalami remouere pudorem,
Multiplici'q; domo cæcis includere tectis.
Dædalus ingenio fabræ celeberrimus artis
Ponit opus, turbat'q; notas, & limina flexu
Ducit in errorem uariarum ambage uiarum.

RAPH. ¶PROPERARE iuuat) me inquit delectat festinare. In volucrem nanque conuertebatur. ¶ Diuulsa) discussa, percussa. ¶ Mea terra recedit) recedere videtur nauibus abeuntibus, hoc autem ex opinione vulgari est dictum. ¶ Insilit vndis) in undas salit & aquas. ¶ Comes inuidiosa) in Minoem maximam concitans inuidiam. ¶ Halyætus) species

Nisus in auem. Scylla in auem.

est aquilæ, clarissima oculorum acie, Halyætus vt Plinius scribit, librãs ex alto sese, viso'que pisce in mari præceps in eum ruens, & discussis pectore aquis rapiens.

ADDI. {Vsus autem poeta est Synæresi, contractis a & e in vnam syllabam. nam ἁλιαίετος per se quadrisyllabum est.} Ciris ἀπὸ τοῦ κείρειν, hoc est à tondendo fuit appellata.

ADDI. {Porrò quæ nam auis proprie sit Ciris, apertius aut planius alibi nusquam traditur. Græcorum quidam commentarii exponunt ἱέρακα hoc est, accipitrem, Alii τὴν κίρκον intelligi volunt. Ex nostris sunt, qui Alaudam interpretentur. Virgilius auté, seu quisquis is fuit, qui carmen illud de Ciri composuit, solitariam auem hanc videtur facere, quæ in solis rupibus ac scopulis & littoribus desertis vt ipse ait, exigat æuum, vertice in medio cristam purpuream habens, cæteris plumis varie coloratis. Et quod hic Ouidius leuiter innuit, Nisum vbique persequi, Scyllam, id idem ille latius explicat his versibus:

Ariadna. Coronã à capite eius sūptã inter sid.

Quacunq; illa leuem fugiés secat aera pennis
Ecce inimicus atrox, magno stridore per auras.
Insequitur Nisus, qua se fert Nisus ad auras
Illa leuem fugiés raptim secat æthera pennis.}

¶ Quæ autem de Niso & vrbis captiuitate à poeta memorantur, Megarenses (vt Pausanias scribit,) vera fuisse negãt. Nolunt enim iis assentiri, qui vrbem suam Niso regnante captam fuisse aiunt. Sed Megareum Nisi generum in regnum successisse, & deinceps Alcathoum Megarei filium asserunt. Videtur quidem Alcathous eo tempore ex Elide venisse, inquit, quo Nisus mortuus est, Megarensium rebus afflictis, cuius rei argumentum est, quod statim murum ædificauit, quod vetus iam dirutus esset à Cretensibus. ¶ Vota Ioui Minos) descripturus quemadmodum Ariadnæ corona in sydus fuit conuersa, breuiter commemorat ea, quæ de Minotauri cæde feruntur. Minos enim victor hoc tributo Athenienses pressit, vt nono quoque anno quatuordecim nobilium liberi, hoc est septem pueri, ac totidem virgines sorte ducti mitterentur in Cretam Minotauro obiiciendi. Theseus igitur Aegei regis filius, cũ sors ad eũ peruenisset, siue (vt Isocrates in Helenes laudatione testatur) cum tantum dedecus tantamq; suorum calamitatem ferre non posset, sponte in Cretam profectus, Ariadnæ Minois regis filiæ amore suo captæ auxilio seruatus est. Nam quo modo & Minotaurum interficeret monstrauit, & filo ad ianuam fixo è Labyrintho à Dædalo extructo egrederetur, ostendit. Quare occiso Minotauro Ariadnen, vnà cum Phædra sorore abducẽs in Diam insulam primum enauigauit, vbi ab ingrato Ariadne relicta, cum se desertũ quereretur, opemq; Deorum inuocaret, Libero patri ita placuit, vt & eam sibi desponsarit, & vt æterna illius amoris memoria esset, eius coronam in cœlum miserit, cuius gemmæ in stellas conuersæ sydus coronæ simile effecerunt. ¶ Taurorum centum) hecatomben significat, quod erat centum boum sacrificium. ¶ Curetida terram) Cretensem, nam Curetes antiquissimi Cretæ populi fuerunt, vnde Curetis Creta fuit cognominata. ¶ Opprobrium) dedecus, Minotaurus. Nam Pasiphae Cretes,

Curetes.

Pasiphae.

ADDI. {Clymenes alii, quæ fuit Oceani.} & Solis filia, ac Minois vxor, Veneris impulsu in tauri amorem incidit, cui cum Dædali opera se supposuisset, Minotaurum peperit, qui partim Minoi, partim tauro similis erat. Qua ex re facile Pasiphaes matris adulterium fuit deprehensum. Vt auté scribit Diodorus, ferũt Minoem singulis quibus'que annis soluum fuisse taurum omnium speciosissimum Neptuno sacrificare. Cum autem ei foret taurus forma præstãtissimus, alium multo inferiorem sacrificauit, quare iratus Minoi Neptunus, Pasiphae vxori illius tauri amorem iniecit. Palæphatus vero scribit Pasiphaen, cum Minos testiculorum morbo laboraret, formosissimi iuuenis noie Tauri amore captam fuisse, eoq; puerum suscepisse, qui tãdem cum ferocissimus euasisset, à Theseo fuerit interfectus. ¶ Cæcis) occultis. ¶ Dædalus ingenio) Dædalus (vt narrat Diodo.) genere Atheniensis, ex iis vnus, qui Erechthidæ vocantur, adeo præclarus fuit architectus, vt & opera quædã mirãda effecerit, & statuas quæ aspicere, ambulareq;, & spirare videbantur effinxerit, adeo nanque compositio membrorũ apta erat, & suis partibus perfecta, vt omnes in admirationem alliceret.

Dædalus Ariadnæ corona ysdus.

ADDI. {Atque hic Dædalea vocãt Græci, opera αὐτόματα hoc, quæ sponte sua mouentur, aut vocem edunt. De quibus Plato illud ex fabula quadam ab iisdem citatur.

Οὗτός τις ἄλλη τεχνῇ, τίς γᾶς οὐκ ἐρεῖς;
Ἑρμῆς ἔγωγε Δαιδάλου, φωνὴν ἔχων
Ξύλινος, βαδίζων δ' αὐτόματος ἐλήλυθα.

De parentibus autem Dædali varie ab authoribus traditur. Lactantius, vt alii quidam, Eupalami, filium facit Dædalum. Pausanias in Bœoticis Palamonis. Plato in Ione, item Pherecydes, vt in comment. Sophoclis citatur, Metionis, quem Metionem rursus idem Pherecydes Erechthei filium vocat. Diodorus autem cõtra Eupalami, ipsum autem Eupalamum filium Athenæi, Erechtheiq; nepotem. Et eodem modo etiam de matre Dædali variant. Nam Pherecydes ex Iphinoe natum dicit, Plutarchus in Theseo, ex Merope Erechthei filia. Quæ diuersitas tametsi ad hunc locum non ita faciat, haudquaquam tamen omittenda visa est. ¶ Ponit) extruit, ædificat. ¶ Notas) signa quibus loca facile discernuntur.

Nec secus ac liquidis Phrygius Mæandros in undis
Ludit,& ambiguo lapsu refluitq́; fluitq́;,
Occurrensq́; sibi uenturas aspicit undas
Et nunc ad fontes,nunc ad mare uersus apertum
Incertas exercet aquas,ita Dædalus implet
Innumeras errore uias,uixq́ue ipse reuerti
Ad limen potuit.tanta est fallacia tecti.
Quo postquam geminam tauri,iuuenisq́; figuram
Clausit,& Actæo bis pastum sanguine monstrum
Tertia sors annis domuit repetita nouenis,
Vtq́; ope uirginea nullis iterata priorum
Ianua difficilis filo est inuenta relecto,
Protinus Aegides,rapta Minoide *Diam
Vela dedit,comitemq́; suam crudelis in illo
Littore destituit,desertæ,& multa querenti,
Amplexusq́;,& opem Liber tulit,utq́; perenni
Sydere clara foret,sumptam de fronte coronam
Immisit cœlo tenues uolat illa per auras,
Dumq́; uolat gemmæ,nitidos uertuntur in ignes
Consistuntq́;,loco specie remanente coronæ,
Qui medius,nixiq́; genu est anguemq́; tenentis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Dædalus Eupalami filius supradictus,cum propter commissa Minoem,a quo clausus tenebatur,fugere vellet,pennas sibi & filio Icaro aptauit, quibus vt volucres profugerēt regis imperium. Quorū Icarus,quia præceptis parentis obtemperare nequiuit,in insulam maris decidit,quæ eius nole Icaria dicta est. Dædalus autē in Siciliā ad Cocalum regem sepulto filio profugit,cuius casum Perdix Cali filius Atheniensis pro gaudio tulit. Nam dum is cum a matre propter cognationem datus esset in disciplinā, quia primus serræ inuētor fuerat,ob inuidiam ingenii ex muro a Dædalo præcipitatus est,cui in malis Minerua decidenti opem tulit,ante enim quam terram contingeret ab ea in volucrem est versus,quæ a nomine eius Perdix vocatur.

Dædalus interea Creten,longumq́; perosus
Exilium,tactusq́; loci natalis amore,
Clausus erat pelago.terras licet,inquit & undas
Obstruat at cœlum certe patet.ibimus illac.
Omnia possideat,non possidet aera Minos,
Dixit,& ignotas animum dimittit in artes,
Naturamq́; nouat.nam ponit in ordine pennas
A minima cœptas,longam breuiore sequente,

RAPH. Mæádro. ADD I. (MAEANDROS)fluuius est Phrygiæ Mæandros, qui sæpenumero in se redire videtur. Illi similem ait Labyrinthum fuisse.{Hinc & Mæandros vocamus,quæcunq; inuoluta atq; perplexa sunt.} Ad mare versus apertum) interdum inquit ad fontem versus redire,interdum ad mare spatiosum versus fluere videtur Mæádrus. Versus autem quáuis participiū plerisq; videatur,hoc loco tamē præpositio est, quæ eleganter cū ad in præpositionibus connectitur,vt ad forum versus mihi ire in animo est. Actæo sanguine) Atheniensi. Tertia sors) sorte enim ducebātur, qui mittendi erant. Tunc autē Theseus fuit eductus. Annis nouenis) post nouem annos. ADDI. { Variat autē hoc loco nonnihil à cæteris poeta. Ná Virg. item Diodorus atque alii pleriq. nō nono demum anno, sed singulis annis, Atheniēsiū liberos in Cretam pro tributo missos dicūt. Virgil. versus sunt.

In foribus letū Androgeo, tum pendere pœnas
Cecropidę iussi,miserum septena quotannis
Corpora natorū. stat ductis sortibus vrna.&c.

Sed tamē Ouidii sententiā etiá Plutarchus approbat in Theseo qui eodē modo plurimos authores sentire scribit. Vtq; ope virginea) posteaquam inquit auxilio virginis Ariadnes è Labyritho Theseus est egressus, nauem cōscendit. Nullis iterata priorum) ad quá nemo eorū, qui prius missi fuerant ab Atheniēsibus in Cretá vnquá redire potuit. Rapta Minoide) Ariadna Minois filia abducta. Dia. Diá) insula est Dia vna ex Cycladibus, haud longe distans à Creta Ariadnæ & Bacchi amoribus clarissima, quá & Naxon, & Strongylē, & Dionysiada à vinearū fertilitate, & Siciliam minorem, & Calliopolim appellatam fuisse Plinius scribit. Multæ quoq; vrbes Diæ fuerunt vocitatæ. Est enim Dia vrbs Thessaliæ ab Aeaco ædificata, est Thraciæ altera iuxta Athon montē,tertia est Euboeæ,quarta est insula cum vrbe, Pelopōneso adiacens, quinta est Lusitaniæ,sexta Italiæ iuxta Alpes,septima Scythiæ, octaua Cariæ,nona Bithyniæ iuxta Pontum. Diam) versus,siue ad, præpositiones,siue potius vtræq; subintelligantur. Destituit dereliquit. Sumptá da fronte coroná) illa corona dicitur à Vulcano facta ea auro & indicis gēmis,per quas Theseus æstimatur de tenebris Labyrinthi ad lucē venisse, quod aurū & gēmæ in obscuro fulgorē luminis efficiebát. Hác autē coroná(vt ait Hygi.) quo tempore Bacchus ad Minoa venit, Ariadnæ muneri dedit,qua delectata stupri conditionē nō recusauit. Sed aliæ quoq; sunt priscorū de hac corona opiniones. In nitidos ignes) in stellas splendētes. Specie co.) figura. ná illud sydus quod est iter ἐν γόνασι & Ophiuchō ob similitudinē corona vocatur. Qui me ni. ge.) coronæ sydus mediū esse ait, & eius qui ἐν γόνασι à Græcis vocatur, hoc est in genibus, & eius qui vocatur Ophiucos: idest anguē tenēs. Nixiq; ge.) de hoc variæ sunt antiquorū opiniones, ná Eratosthenes illū Herculē esse ait, paratū ad decertádū, sinistra manu pellē leonis, dextra clauá tenētē. Conatur náque interficere draconē, Hesperidū custodē, qui nunquá oculos operuisse sōno coactus existimatur, quo magis custos esse demōstratur. Horū igitur pugná Iuppiter admiratus inter astra cōstituit. Habet enim draco caput erectū, Hercules autē dextro genu nixus, sinistro pede conato, capitis eius dexterá partē opprimere conatur. dextera manu sublata vt feriēs sinistra vero porrecta cū pelle leonis, vt is qui maxime dimicás appareat. Qui plura de hoc videre cupit, Hyginū legat, varias opiniones referētē. Anguē te.) Ophiuchi est interpretatio, qui anguitenēs à nostris vocatur, tenens manibus anguē medium corpus eius implicátē. Ophiuch⁹ Hunc alii Phorbanta Triope filiū, alii Aesculapiū, alii Glaucū Minois filiū, qui Aesculapii opera dicitur reuixisse, esse aiūt. *a.l.chiá. Anguē vero hac de causa tenere dicitur, quod cū Glaucū sanare cogeretur, conclusus quodá loco secreto, baculū tenēs manu, cū quid ageret, cogitaret, dicitur anguis ad bacillū eius arrepsisse, quē Aesculapius mēte cōmotus interfecit bacillo fugiētē saepius feriēs. Postea fertur alter anguis eodem venisse ore ferēs herbá, & in caput eius imposuisse, quo facto illico fugisse, quare Aesculapiū vsum eadē herba Glaucū ad vitá reuocasse. Itaq; anguis, & in Aesculapii tutela, & in astris dicitur collocatus, qua consuetudine ducti reliqui medici anguibus vtūtur. Dædalus inte.) Tali* Atheniensis transmutationē in perdicē auē poeta narraturus quæ de volatu Dædali, atq; Icari feruntur, præmittit. *a.l.Cali Talus puer in pdicē Ná Dædalus Atheniēsis Eupalami filius, cū* Talū sororis filiū optimę indolis iuuenē per inuidiá, quod & serrá, & circinū inuenisset, *a.l.Calú. interemisse diceretur, iudicii euētū timēs in Cretá aufugit, eius vero opera & Pasiphae in lignea vacca inclusa cū tauro coiuit, & Ariadne Theseū seruauit. Quæ cū Minos rescuisset, illū in Labyrinthū vná cū Icaro filio coniecit. Dædalus vero ingenio pollēs pēnas ad se variis gn̄is afferri curauit, ex quibus & sibi & filio alas confecit, itaq; aptauit, vt auiū more è Creta euolarent. Ac Dædalus quidē quò voluit, incolumis peruenit, Icarus vero patris mádatorū neglector, cū altius quá pater euolare gauderet, resolutis calore pēnis, in mare cecidit, quod ab eo Icariū ex sentētia Ouidii fuit cognominatū. Dædali volatus Icari casus Cū vero Dędalus filiū sepeliret, forte Perdix noua túc auis ipsum aspiciēs mœrētē valde est gauisa. Cū enim esset iuuenis ingeniosissimus, táq; serram, circinūq; inuenisset, à Dædalo inuidia moto ex Palladis arce deiectus auxilio ipsius Palladis I auē sui nois fuit cōmutatus. Loci natalis) patriæ in qua natus erat. Obstruat) claudat. Et cœlū patet) tū aer aptus est. Cœlū enim frequēter pro aere ponitur. Coelum. Oia possideat) licet coniunctio subaudiatur. Naturamq; no.) rē nouá in natura excogitat. Ná hō qui natura volare nō pōt, ingenio Dædali aptus ad volatū effectus esse videtur.

Vt cliuo creuisse putes. sic rustica quondam
Fistula disparibus paulatim surgit auenis.
Tum limo medias.& ceris alligat imas.
Atq; ita compositas paruo curuamine flectit,
Vt ueras imitetur aues. puer Icarus una
Stabat,& ignarus sua se tractare pericla
Ore renidenti modo, quas uaga mouerat aura
Captabat plumas, flauam modo pollice ceram
Mollibat, lusuq; suo mirabile patris
Impediebat opus postquam manus ultima cœpto
Imposita est, geminas opifex librauit in alas
Ipse suum corpus, motaq; pependit in aura
Instruit & natum, medioq; ut limite curras
Icare ait, moneo, ne si demissior ibis,
Vnda grauet pennas, si celsior, ignis adurat.
Inter utrunq; uola. nec te spectare Booten,
Aut Helicen iubeo, strictumq; Orionis ensem,
Me duce carpe uiam: pariter præcepta uolandi
Tradit,& ignotas humeris accommodat alas.
Inter opus, monitusq; genæ maduere seniles,
Et patriæ tremuere manus. dedit oscula nato
Non iterum repetenda suo, pennisq; leuatus
Ante uolat, comitiq; timet, uelut ales, ab alto
Quæ teneram prolem produxit in aera nido,
Hortaturq; sequi, damnosasq; erudit artes,
Et mouet ipse suas,& nati respicit alas.
Hos aliquis tremula dum captat arundine pisces,
Aut pastor baculo, stiuæq; innixus arator,
Vidit,& obstupuit, quiq; æthera carpere possent,
Credidit esse Deos.& iam Iunonia læua
Parte Samos fuerat, Delosq;, Parosq; relictæ.
Dextra Lebinthos erat, fœcundaq; melle Calydne
Cum puer audaci cœpit gaudere uolatu,
Deseruitq; ducem, cœliq; cupidine tactus
Altius egit iter, rapidi uicinia Solis
Mollit odoratas pennarum uincula ceras.
Tabuerant ceræ, nudos quatit ille lacertos,
Remigioq; carens non ullas percipit auras.
Oraq; cœrulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur aqua, quæ nomen traxit ab illo.
At pater infelix, nec iam pater, Icare dixit,
Icare dixit ubi es? qua te regione requiram?
Icare dicebat. pennas aspexit in undis.
Deuouitq; suas artes, corpusq; sepulchro
Condidit,& tellus à nomine dicta sepulti.

RAPH. (CVT Cliuo creuisse putes) vt possis eas putare cliuo aliquo creuisse propter ipsarum inæqualitatē. (Tum lino medias) deinde inquit mediam pennarum partem filis, infimā vero ceris alligauit Dædalus. (Paruo curua. fle.) parum inflectit, vt veræ auium alæ esse viderentur. (Ore reni.) hilari & læto & ridenti. (Mollibat) mollē faciebat. (Postq̃ ma. vlti. cœpto ipo. est) posteaq̃ alæ completæ fuerunt. Nam imponere manum vltimam operi, est opus ipsum finire. (Opifex) artifex Dædalus. (Librauit) suspendit. (In aura mo.) in aere alis agitato. (Instruit & natum) alis subaudias, hoc est apponit etiā filio alas. (Demissior) inferior. (Grauet) graues reddat madefaciēdo. (Inter vtrunque) summū & infimum locum, hoc est per medium. (Nec te spe. Bootem) Icarū admonet Dædalus, vt se sequatur. Neque enim opus esse vt volatum suum dirigat ad syderum rationem, quæ nautæ maxime obseruant.

ADDI. {Immo ne ad dexteram nimis, ne'ue ad sinistram declinet, sed mediam viā teneat, id enim videtur significare poeta per Bootem & Helicē ex vna parte: item per Orionem, ex altera.}

Bootes. Bootes autem sydus est, qui & Arctophylax dicitur, qui agitare plaustrū videtur, vnde & à bobus nomen accepit. Septētriones autem significat, quos nautæ potissimum respiciunt. (Aut He.) Helice vero maior est vrsa, sic dicta ab Helice vrbe Arcadiæ, in qua Calisto nata esse fertur.

ADDI. {Vel etiam à gyro, seu circulo, quem maiorem describit, q̃ vrsa minor. Nam Græcis ἑλίσσω idem quod circūago, ac roto significat.} Dicta est autem Helice vrbs (vt Stephanus ait) vel ab Helica Lycaonis filio, vel ab Helice Iouis vxore, Selinuntis autem filia.

Helice. Icari casus. Orion. (Strictum'que Orionis en.) Oriō ἀπὸ τοῦ οὔρου hoc est ab vrina fuit cognominatus, quod ex Iouis & Mercurii vrina fingatur natus, vt in quinto Fast. copiosæ narrat Ouid. Is venator tantis viribus fuit, vt nulli ferè se cessurum iactaret. Quare Terra permota Scorpionem maximum emisit, qui illum interficere conaretur. Iuppiter autem vtriusq; animum admiratus & Scorpium sponte,& precibus Dianæ Orionem in sydera sustulisse narratur. Referuntur tamen & aliæ de Orione opiniones ab Hygino. Sydus vero Orionis ita figuratur, vt ensem nudum in manu tenere videatur. (Dānosas ar.) pernitiosas, quod exitu probatum est. (Tremula arun.) hamo ab arundine tremula dependente. (Stiueq;) vel stiuæ, Quæ enim copulatiua coniunctio pro vel disiunctiua, posita est. Stiua autem manubrium est aratri quo regitur. Virg. Stiuaq; innixus aratro (Iunonia Sa.) Iunoni dicata, nam ibi Iuno & nata & educata & Ioui vxor tradita dicitur. Samos. Est autē insula Cariæ adiacens, quæ prius tum Parthenia, tum Dryusa, tum Anemusa, tum Melāphylos fuit apellata. Est etiam alia Samos, quæ & Samothracia dicitur, quod Thraciæ adiacet, vnde Virg. Threiciamq; Samō, quæ nunc Samothracia fertur. Delos quoque & Paros insulæ sunt Aegei, vt iam sæpius diximus. (Dextra Lebinthos erat) Lebinthos insula est vna ex Cycladibus. Lebinthos.

ADDI. {Strabo inter Sporadas recenset, vt & sequentem.} Calydne. Calydne, Calydne quoque insula est Cycladum vna, mellis ferax. Homerū hoc loco imitatus videtur poeta qui eodē modem, sed pluraliter, καλύδνας dixit, pro ea insula, quæ alio nomine κάλυμνα vocatur. vt Iliados β.

Οἱ δ' ἄρα νίσυρόν τ' εἶχον, κράπαθόν τε, κάσον τε,
Καὶ κῶν εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε καλύδνας.

Ita enim Scepsius grāmaticus hunc locū interpretatur authore Strab. lib. x. Quāq̃ alii nō tantum Calymnā, sed & vicinas Calymnæ insulas. per καλύδνας intelligi putent. De Calymnio autē melle idē Strab. in hunc modū ἅπαν μὲν γὰρ τὸ νησιωτικὸν μέλι, inqt, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄριστόν ἐστι καὶ ἐνάμιλλον τῷ ἀττικῷ, τὸ δ' ἐκ τούτων τῶν νήσων διαφερόντως, μάλιστα δὲ τὸ καλύμνιον. (Mollit) molles reddit & liquefacit. (Odoratas ce.) odorem emittentes. (Cœrulea aqua) nigro mari. nā in mare Icarus cecidit. (Quæ no. tra. ab illo) nam mare Icariū ab Icaro fuit appellatum, vt sentit Oui. vt vero alii ab Icaro insula fuit cognominatū. Icariū mare. (At pater infe. nec iā pater) pater qa genuerat, nō pater, quia filius iam erat mortu'. (Deuouit) detestatus est (Et tellus à noie dicta sepulti) Icaros eni insula ab Icaro Dædali filio illic sepulto dicta fuisse videtur. Icaros insula. (Hūc miseri tumulo) Tali* pueri Metamorphosin Iauē describere incipit poeta. nam Talus*(vt & Diod. & Paus. scribunt) Dædali sororis filius, cū & rotā figuli,& serrā ferreā,& circinū inuenisset, à Dædalo inuidia moto fuit interfect'. Quare Dædalus ab Areopagitis dānat' i Cretā ad Minoē aufugit. Quē hic Talū subinde vocat Regius, Diodori, vt puto, vulgarē editionē secutus, eū Pausanias in Atticis, vt & alii quidā, Calū vocat, nōnulli etiā Perdicē. Ac Perdicis nomē ipse & Ouid. cōprobare videt, quādo ifra ait. –Nomē, qd & ante remāsit. *a.l.Cal *a.l.C

ADDI. {Talus aūt p, T, gigātis nomē cuiusdā est, q totus æreus fuisse dicitur, ex æreo illo hominum genere reliquus, quos Prisci ex arboribus natos tradiderunt. Custos idem à Ioue Cretæ insulæ additus, vt Apollonius ait, libro quarto; Serræ [illegible] niq; [illegible] tor.

Τὸν δὲ

RAPH.

Perdix in auem.

Τοὺς δὲ τάλως χάλκειος ἀπὸ στιβαροῦ σκοπέλοιο
Ρηγνύμενος πέτρας εἶργε χθονὶ πείσματ' ἀνάψαι.
Δικταίης ὅρμοιο κατερχομένους ἐς ἐρωήν.
Τὸν μὲν χαλκείης μελιηγενέων ἀνθρώπων
Ρίζης λοιπὸν ἐόντα μετ' ἀνδράσιν ἡμιθέοισιν
Εὐρώπῃ κρονίδης νήσου πόρεν ἔμμεναι οὖρον
Τρὶς περὶ χαλκείοις κρήτην ποσὶ
δινεύοντα.

Hunc poeta veneficiis & incantationibus ſuis Medea interemit, vt eodē loco narratur.) ❡ Ponentem tumulo) tumulantem & ſepelientem. ❡ Et plauſit pennis) & alas concuſſit. ❡ Vnica) ſola, vnicus enim ſecūdo caret, vnus habet ſecundum. ❡ Longum crimen) magnum. Nam Dædalus eum de Palladis arce deieciſſe criminatus eſt. ❡ Fatorum ignara) inſcia eorum quæ fato filio ſuo euenire debebant. ❡ Germana) ſoror Dædali. ❡ Bis ſenis natalibus actis) exactis duodecim annis. Natus enim erat annos duodecim Talus, cū Dædalo fuit commendatus. ❡ Animi ad pręcepta capacis) præceptorum capacis in ſoluta diceremus oratiōe. ❡ Ille etiā medio ſpinas) Talum ſerræ fuiſſe ait inuentorem ad exēplum illius ſpinæ, quæ eſt in medio piſcium. ❡ Et ex vno duo ferrea brachia nodo) illum circini quoq; inuentorē fuiſſe ait poeta. ❡ At illū Pallas) Pallas, quæ & Minerua dicitur omnium artium inuētrix fuiſſe perhibetur. ❡ Excepit) ſuſcepit. proprie autem excipi cadētia dicuntur. ❡ Velauit) cooperuit. ❡ Sed vigor ingenii quondā velocis) ſed vis, inquit, & acrimonia ingenii Tali pueri, in alas & pedes auis tranſiuit. Perdices enim acerrimi ſunt & volatus & curſus. ❡ Nomen quod & ante remanſit) nam Talus Perdix quoq; fuit cognominatus. ❡ Præter humū) iuxta terram. ❡ Iamq; fatigatum tellus Aetnæa) narraturus poeta ſororum Meleagri cōuerſionem in aues Meleagridas à fratre vocatas, venationem apri Calydonii prius deſcribit: Oeneus enī Parthaonis filius rex Calydonię, cū decimas frugum Diis omnibus prętereā Dianæ perſoluiſſet, iram Deæ in ſe ꝓcitauit. Maximus nanq; aper ab ea immiſſus Calydoniæ agros ita vaſtabat vt omnia deſerta viderent. Quare Meleager Oenei patris iuſſu conuocatam Græciæ iuuentutem in apri venationem eduxit, quem cum Atalanta Schœnei filia ſpecioſiſſima prima vulneraſſet ſagitta, viſa eſt Meleagro digna

Oeneus

Hunc miſeri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramoſa proſpexit ab ilice Perdix,
Et plauſit pennis, teſtataq; gaudia cantu eſt.
Vnica tunc uolucris, nec uiſa prioribus annis,
Factaq; nuper auis, longum tibi Dædale crimen.
Nanq; huic tradiderat fatorum ignara docendam
Progeniem germana ſuam, natalibus actis
Bis puerum ſenis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio ſpinas in piſce notatas
Traxit in exemplum, ferroq; incidit acuto
Perpetuos dentes, & ſerræ reperit uſum
Primus, & ex uno duo ferrea brachia nodo
*Iunxit, ut æquali ſpatio diſtantibus illis
Altera pars ſtaret, pars altera duceret orbem.
Dædalus inuidit, ſacrá q; ex arce Mineruæ
Præcipitem miſit, lapſum mentitus. at illum,
Quæ fauet ingeniis, excepit Pallas, auemq;
Reddidit, & medio uelauit in aere pennis.
Sed uigor ingenii quondam uelocis, in alas,
Inq; pedes abiit nomen, quod & ante, remanſit.
Non tamen hæc alte uolucris ſua corpora tollit,
Nec facit in ramis, altó q; cacumine nidos.
Præter *humum uolitat, ponitq; in ſepibus oua,
Antiquiq; memor metuit ſublimia caſus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Oeneus Parthaonis filius, quia in ſacrificio cogendorum fructuum conſueto prætererat Dianam, Aper ab ea miſſus eſt, qui Calydoniæ agros vaſtaret. Perſeuerante autem Oeneo in deſpectu Deæ, Meleager iuſſu parentis cōuocatis principibus Græciæ aprum venari aggreſſus eſt, cum quibus Atalāta Schœnei filia ex Arcadia digreſſa, quæ prima aprum vulnerauit, cuius virtutem & ſpeciem miratus Meleager, interempto apro exuuias ei conceſſit, quas Plexippus, Toxeus & Agenor Theſtii filii virgini ereptas cū interitu rependerunt. At Althea mater Meleagri, vt fratrum cædē accepit, ſtipitem fatalē conditum a Parcis, in quo vita Meleagri continebatur flāma peruſſit. Quo conſumpto Meleager extinctus eſt, vnde ſorores eius flendo in aues ſunt cōuerſæ, quæ a fratre Meleagrides cognominantur.

Iam'q; fatigatum tellus Aetnæa tenebat
Dædalon, & ſumptis pro ſupplice Cocalus armis
Mitis habebatur. iam lamentabile Athenæ
Pendere deſierant Theſea laude tributum.
Templa coronantur, bellatricem'q; Mineruam
Cum Ioue, diis'q; uocant aliis, quos ſanguine uoto
Muneribus'q; datis, & aceruis thuris honorant.
Sparſerat Argolicas nomen uaga fama per urbes
Theſeos, & populi, quos diues Achaia cœpit,
Huius opem magnis implorauere periclis,
Huius opem Chalydon, quāuis Meleagrō haberet,
Solicita ſupplex petiit prece. cauſa petendi
Sus erat, infeſtæ famulus, uindex'q; Dianæ.
Oena nanq; ferunt plenis ſucceſſibus anni
Primitias frugum Cereri, ſua uina Lyæo,
Palladios flauæ latices libaſſe Mineruæ.
Cœptus ab agricolis ſuperos peruenit ad omnes
Ambitioſus honor, ſolas ſine thure relictas

cui ætate formaq; placebat, quę capite, pelleq; interēpti apri donaretur. Cæterum Plexippus, Toxeus, & Agenor Theſtii filii, fratres'que Althææ matris Meleagri ægre ferentes fœminam viris præponi, cum ſpolia Atalantæ per vim auferre vellent, à Meleagro fuerunt interfecti. Quod quidem cum Althæa reſciuiſſet, fratrum cædē vltura, ſtipitem, quem Parcæ in Meleagri natiuitatem in ignem mittentes cecinerāt cum eo Meleagrū ipſum & victurum & periturum, in ignem cōiecit. Quo abſumpto, Meleager quoq; cum maximo totius Calydoniæ mœrore interiit. Cū vero eius ſorores flere nunq̄ deſinerent, Deorum miſericordia in aues à fratris nomine Meleagridas cognominatas conuerſæ fuere. ❡ Iamq; fa.) Dædalus Minois iram fugiens ad Cocalum Siciliæ regem peruenit, à quo & tutatus & hoſpitio ſuſceptus eſt, ac tādem Minos ipſe interfectus. {A filiabus Cocali, feruenti aqua, vt quidā tradunt, perfuſus. Diodo. autē in balneo ſuffocatū ait à Cocalo, cum inito pacto de reddendo Dædalo Minos in vrbem receptus fuiſſet.} ❡ Theſea lau.) Theſei virtute. Pro eo enim quod præcedit id quod ſequitur poſitum eſt. Virtutem nanque laus conſequi ſolet. Theſei autem virtute Minotaurus fuit interfectus. Hæc vero ad cōnectendas fabulas narrantur. ❡ Pendere tri.) perſoluere tributū ob cædem Androgei Atheniēſibus à Minoe impoſitū. ❡ Bellatricem Mineruā) hęc etiam Bellona vocatur. ❡ Vocant) inuocant. ❡ Voto ſangui.) victimarum quas vouerant ſanguine, ſi Theſeus victor ex Creta reuerteretur. ❡ Diues Achaia) potēs Græcia. ❡ Implorauere) cum lachrymis petiere. Huius opē Calydon vrbs eſt Aetoliæ, à Calydone Endymiōis vel Aetoli filio appellata, vnde Calydonius declinat. ❡ Sus erat) aper & quidem ferociſſimus. ❡ Plenis ſucceſſibus anni) ob plenam & perfectam illius anni fertilitatem. ❡ Primitias frugum) primas fruges. prima nanque frumenta matura Cereri dicabātur, vt vina Baccho, oleum Mineruæ. ❡ Palladios latices) oleū dicit à Pallade inuētū. ❡ Cœptus ab agricolis) Cererem, Bacchum, & Mineruā agricolas vocat poeta, quod ea inuenerint quibus agriculturæ opera datur. ❡ Ambitioſus honor) ab effectu, quod ambitioſos reddat. Honor autem Deorum ſacrificia ſunt. ❡ Sine thure) ſine ſacrificio.

Cocalus.

*a.l. vinxit

ADDI.

*a.l. pptee

Calydon.

Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras
Tangit & ira Deos at non impune feremus,
Quæq; inhonoratæ,& non dicemur inultæ,
Inquit,& Oeneios ultorem spreta per agros.
Misit aprum,quanto maiores herbida tauros.
Non habet Epirus,sed habent sicula arua minores.
Sanguine,& igne micát oculi,riget horrida ceruix,
Et setæ densis similes hastilibus horrent,
Stantq; uelut uallum,uelut alta hastilia,setæ.
Feruida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit,dentes æquantur dentibus Indis,
Fulmen ab ore uenit,frondes afflatibus ardent.
Is modo crescentes segetes proculcat in herba,
Nunc matura metit fleturi uota coloni,
Et Cererem in spicis intercipit,area frustra,
Et frustra expectant promissas horrea messes.
Sternuntur grauidi longo cum palmite foetus,
Bacaq; cum ramis semper frondentis oliuæ
Sæuit & in pecudes.non has pastor'ue,canis'ue,
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi nec sese in mœnibus urbis
Esse putant tutos,donec Meleagros,& unà
Lecta manus iuuenum caluere cupidine laudis.
Tyndaridæ *gemini præstantes,cæstibus alter,
Alter equo,primæq; ratis molitor Iason,
Et cum Pirithoo felix concordia Theseus,
Leucippusq; ferox,iaculo'q; insignis Acastus,
Et duo Thestiadæ,& proles Aphareia Lynceus,
Et uelox Idas,& iam non fœmina Cænæus,

*a.l. gemino.

RAPH. Epirus Apri Calidonii descriptio.

¶LATOIDOS)Dianæ filiæ Latonæ.¶Herbida Epirus) herbosa.Epirus vero continentem significat,sed frequenter quidem pro ea ponitur regione , quæ & Chaonia appellatur.¶Dentibus Indis)elephantinis.¶Ardent)ardere videntur.¶Grauidi foetus)racemi vua graues.¶Cum palmite)cũ frondibus vitiũ .¶Bacamq;)olea & fructus oliuæ.¶Et vnà) & simul.¶Lecta manus)electa iuuenũ multitudo .¶Caluere(cõmoti fuere.¶Tyndaridę gemini)castor & Pollux gemelli Tyndari filii , ac Ledæ putati,cum essent Iouis, quorum alter pugil præclarus, Castor autẽ domitor equorũ ab Homero , aliisq; poetis fuisse memoratur.

Tyndaridę

ADDI.

¶Cæstibus)armis quibus pugiles vtuntur. {Fuerunt autẽ Cestus,vt ex Homero Iliad. penul. Apollonii Argon.ii. Item Pollucis lib.iii.ca.xxx. colligitur.lora quædã cruda insutis plũbeis glandibus rigentia,quæ manibus inducẽtes pugiles , inter se dimicabant. Vnde idem genus certaminis etiam σφαιρομαχεῖν à Polluce dicitur.Fortassis aũt species quædã eius fuit,quæ inter se Romæ , qui Retiarii & Mirmillones dicebantur, certare solebant.}¶Primæq; ratis molitor Iason) Argo nauem,cuius extruendæ author fuit Iason, primam longarum nauium fuisse Ouid. sentit, alii vero Danaum earum inuẽtorẽ fuisse putãt,vt ante quoq; diximus.¶Molitor)fabricator.¶Et cum Pirithoo)Thesei , Pirithoiq; amicitia notior est , q̃ vt hoc loco sit exponenda.Illud notãdum esse videtur,Pirithoũ apud Græcos trissyllabum esse nomen,ac secundam syllabã produci,quæ à Latinis corripitur quadrissyllabum esse putantibus.{Errat hoc loco Regius.Neq; enim apud Græcos trisyllabũ modo πειρίθους dicitur,vt Pãthus,sed & quadrisyllabũ πειρίθοος,vt Hipothous.Deide neq; secundã lõgã hẽt, sed primã. Vtriusq; rei exẽpla habes,apud Home. vt Ilia.ii.

Pirithous.

ADDI.

Τῶν δ' αὖ ἡγεμόνευε μενεπτόλεμος πολυποίτης
Υἱὸς πειριθόοιο τὸν ἀθάνατος τέκετο ζεύς. Et Iliad.i.
Οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας, οὐδὲ ἴδωμαι
Οἷον πειρίθοόν τε δρύαντά τε ποιμένα λαῶν.

Hinc & Horatius dixit libro quarto Carminum
Nec Lethea valet Theseus abrumpere charo
Vincula Pirithoo. Et Virg.vi.Aeneid.
Quid memorem Lapithas,Ixiona,Pirithoumq; , Trisyllabi autẽ exẽplũ apud Apolloniũ inuenies lib.i.Argonau.

Θησέα δ' ὃς περὶ πάντας ἐρεχθεΐδας ἐκέκαστο
Ταιναρίην ἀίδηλος ἐέργε χθονὸς ἐσχατιῆς ἔρυτο
πειρίθῳ ἑσπόμενον κεινὴν ὁδόν.

quod per contractionem factũ.Dictus aũt est πειρίθοος,à περὶ & θέειν,quasi qui περιθεητός fuerit siue τὶ θέων, vt etymologici exponunt,siue etiã ab eo,quod Iuppiter in facie equi versus,Pirithoi matrem,Ixionis autẽ vxorem,Diam noie,cursu circunuectus fuerit,quãdo concubitũ eius appetebat πειρίθοος,quod ex περίθοος p συγκοπὴν factũ. }

Thestiadæ Et duo Thestiadæ , Thestii filii Toxeus & Plexippus . ¶Et
Lynceus proles Ephyrea Lynceus) Ephyrea quidem legitur , vt ab Ephyre vrbe, quæ nunc Corinthus dicitur,declinetur , sed
Aphareus mihi recte Aphareia ab eo,qui hoc opus è latina in græcã linguam vertit,legi videtur , vt intelligamus Lynceum acutissimi visus hoiem,Apharei filium fuisse . Huic aũt lectioni Apollonius Rhodius astipulatur in primo Argon.cũ Lynceum & Idam Aphareidas vocat,quem tam acuti visus fuisse ait,vt etiam quæ sub terra essent,intueretur.

ADDI.

{Versus Apollonii sunt.

Οἱ τ' ἀφαρητιάδαι λυγκεὺς καὶ ὑπέρβιος ἴδας
Ἀρήνηθεν ἔβαν μεγάλῃ περιθαρσέες ἀλκῇ
Ἀμφότεροι, λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο
Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος ἀνέρα κεῖνον
Ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι.

Apharei aũt liberos fuisse Lynceum & Idã Pausan. quoq; docet in Messenicis, eosdemq; cum Meleagro in hac venatione fuisse etiã Hyginus testatur capite.clxxiii. Quanq̃ apud Apollon.pro Ἀφαρείδαι interposita τ, ἀφαρητιάδαι legitur, euphonię,vt puto gratia, si tamen integra est scriptura . ¶Leucippusq; fe.)Leucippũ hũc Apharei fratrẽ accipio, Perierei filiũ, natu minorẽ, quãdoquidem proximo loco Lyncei mentionẽ fecit. Fuit aũt hic Leucippus pater Elairæ & Phoebes , quas Castor & Pollux abducere conati, à fratribus. Ida & Lynceo prohibiti fuere , altero illorũ etiã occiso. Cuius rei & Prop.memi.lib.i.

Non sic Leucippis succendit Castora Phœbe,
Pollucem cultu non Elaira soror.

Fuit & Arsinoes pater Leucippus, ex qua Apollo Aesculapium genuit,vt Pausan. in Messeni.tradit. Ex Arsinoe enim non , vt supra Ouid.Ex Coronide Aesculapium natum Messenii volunt. Quanq̃ alii,vt supra annotauimus Arsinoen & Coronidẽ eandem faciant,patremq; illius Leucippum Amyclæ filium dicant.Fuit autẽ & alius eodẽ noie Leucippus,Oenomai filius,qui Daphnẽ amauit,de quo idẽ Pausa.in Arcadicis & Parthenius in Eroticis.¶Iaculoq; insig. Acastus) Peliæ filius hic fuit , de quo supra in fab.Medeæ & Iasonis.¶Et velox Idas)frater Lyncei,vt supra . Hic etiã cõtra Apollinem intendere arcũ ausus fuit,eò quod ille spõsam Marpissam noie,præripere ei voluisset , vt est Iliad.ix. quo loco Homerus κράτιστον vocat , quẽ hic Ouid.velocem. Interfectus autẽ fuit fulmine tandem à Ioue, cum in pugna contra Castorem & Pollucem,alterũ illorũ occidisset. Pausan.in Messen. ¶Et iam non fœmina Cænæus) hic Elati filius,& initio fœmina fuit, Postea autẽ à Neptuno oblato ei vitio)pro virginitate donũ hoc recepit vt è fœmina in marem conuerteretur , & à telis , vulneribusq; inuiolabilis foret.Huius filius Coronus fuit qui cum Argonautis in Colchos profectus est . Reliqua infra vide in bello Lapitarum & Centaurorum.Hippothousq. , Dryasq; ,Dryantis etiam Home.meminit iliad.i. Versu supra paulo citato . Vtriusq; autẽ Hyginus capite.clxxiii. qui Hippothoi patrem Geryonem , Dryantis autẽ Iapetum vocat, vt quidem vulgo,corrupteq; legitur.Nam ego pro Geryonem, Cercyonem malim , quando & Pausan.in Arcadicis Hippothoi primum, Cercyonem vocat,& pro Iapeto Aepytum, malimnam & hoc nomen frequẽs apud Græcos authores est. Statius autem libro septimo,etiam Orionis nepotem Dryanta dicit.}

RAPH. Phenix. CET cretus Amyntore Phœnix) Phœnix Amyntoris filius, qui impellente matre postea cum pellice illius rem habuisset, imprecationes patris effugiens ad Peleū peruenit, à quo, (vt narrat Homerus) hospitio benignissime susceptus Achillis educandi, instituendiq; curā suscepit, vt illi & dicendorū & agendorū præceptor esset. Alter etiā fuit Phœnix Agenoris pater, à quo Phœnicia fuit denominata. Auē quoq; esse Phœnicē nemo est qui ignoret. ¶ Actoridæq; parēs) Mœnetiū est pipbrasis. nā Mœnetius Patrocli, q Actorides ab Actore auo dicitur, fuit pater. vt aperte in.xi. Iliad. scribit Homerus. {Alii aūt Actoridæq; pares, legunt hoc loco, vt de duobus Actoridis intelligaf, Menatio videlicet, cuius hic Regius meminit & altero Iro, q ab Apollonio Actoridæ filius appellatur, lib.i. his versibus.

Iliad.li.ix. Mœneti°. ADDI.

Hippothous'q;, Dryas'q;, & Cret° Amyntore Phœnix
Actoridæ'q; parēs, * & missus ab Elide Phyle°, (nix
Nec Telamon aberat, magnī'q; creator Achillis,
Cum'q; Pheretiade, & Hyantæo Iolao,
Impiger Eurytion, cursu'q; inuictus Echion,
Narycius'q; Lelex, Panopeus, Hyleus'q;, ferox'q;
Hippalus, & primis etiam nunc Nestor in annis,
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,

Εἵπετο δ' ἐυρυτίωνι, καὶ ἀλκήεις ἐρίβωτος
Υἱέες ὁ μὲν τελέοντος, ὁ δ' ἴρου ἀκτορίδαο, &c.

Ac posteriorē hāc lectionē et ipse approbo, sed tū, vt Actoridæ nomen, neq; de Menatio neq; de Iro intelligā, verū de Euryto & Cteato, Actoris re ipsa filiis, cognomēto aūt Neptuni, quos eosdē Homerus & Actorionas, græca patronymico forma, & Molionas, à matre Molione, vt pleriq; sentiūt, appellauit. Atq; hoc ea de causa qd in eodē versu mox sequi Phyleus Angei filius, cui cū Actoridis hisce paterna amicitia fuit, vt ex Pausania colligimus primo Eliaco. ¶ Et missus ab Elide Phyleus) Angei filius, vt supra diximus, cui Hercules: patre Angea, ob negatā purgati stabuli mercedē eiecto regnū Elidis tradidit, postea occisis ēt Actoris eo prælio filiis. Author Pausanias. Corruptæ aūt in qbusdā editionib° Pelas, p Phyle° legif. ¶ Nec Telamō aberat, mag. creat. Achillis) Telamonē & Peleum fratres intelligit, quorū alter Aiacis, alter Achillis pater fuit, ambo aūt filii Aeaci ex Endeide Scironis,)siue Chironis potius legēdū) vt Pausanias in Corinthiacis ¶ Cūq; Pheretiade) Admetū intellige, Pheretis filiū, cuius Vxor Alcestis fuit, de qua Euripidis fabula extat. Pleriq; āt hūc versū, quasi q pars sibi ostet, notarūt. Nā apud Hom. aiunt nomē Pheretis pria lōga ponuf, ut Ilia. ii.

Ἵπποι μὲν μέγ' ἄρισται ἔσαν φηρητιάδαο
Τὰς εὔμηλος ἔλαυνε ποδώκεας, ὄρνιθας ὥς.

Et Iliados penultimo. —ὅπα δ' ἵππατα
Αἱ φηρητιάδαο ποδωκέϊ ἔσκεθεν ἵππω.

Sed iidem nō animaduerterunt, versum qui est Odysseæ. xi.

Τοὺς δ' ἑτέρους κρηθῆϊ τέκε βασίλεια γυναικῶν
Αἴσονά τ' ἠδὲ φέρητ' ἀμυθάονά θ' ἱππιοχάρμην,

Neque Euripidem, apud quem in Alceste legitur:

Εἶ τ' ἐν δόμοισι τῶν φέρητος ἡράκλεις.

Q d exēplum & Stat° secutus. x. Thebai. dixit. Inde Pheres, acerq; Lycus, sed Cassa Pheretis Hasta re. &c. Proptie. n. φε p s scribif, & qd ab Home. pducif Pheretiades κατ' ἔκτασιν factū est. ¶ Et Hyan. Io.) Bœotio. Hyātes enim ppli sunt Bœotiæ, vt diximº. {Fuit āt hic Iolaus Iphicli fili°, Amphitryōis nepos, q Herculi i interficiēda Hydra operā nauauit. ¶ Impiger Eurytion) Iri fili°, q fuit Actoris, ut qdē apud Apolloniū legif lib. i. Eūdē. n. eē puto illū, & eū de quo hic dicif, Versus Apollonii supra citauimus. ubi de Actoridis annotauimus. ¶ Cursuq; inui. Echi.) etiam Echionis mentio fit apud Apollonium, sed hūc Mercurii filium facit his verbis:

IDDI.

Οἱ δ' ἄλλοι μέμισαν πολυλήιοι ἑρμείαο
Τοῖς δ' ἀφνειοὶ ... υἱέες ...

De Mercurii āt filio Echione ēt Hyginus meminit inter venatores Calydonii apri, qq illic corrupte scriptū est Heciō, p Echion). ¶ Naryciusq; Le. Naryx vrbs est Locridis, quæ & Naryciū & Naryce dicif, vñ Narycius possessiuū declinaf, ab hoc vero Leleges populi Leleges fuere cognominati. {Locros aliqñ Lelegas appellatos fuisse, & Pli. author lib. iiii. cap. vii. & Strabo. lib. vii. q etiā uersus Hesiodi hos citat:

Narix. ADDI.

Ἤτοι γὰρ λοκρὸς λελέγων ἡγήσατο λαῶν
Τοὺς ῥά ποτε κρονίδης ζεὺς ἄφθιτα μήδεα εἰδὼς
Λεκτοὺς ἐκ γαίης λάους πόρε δευκαλίωνι.

Quare recti°, opinor, hoc loco Naryci°, à Naryce Locrorū urbe, cui° & Stephan° meminit, fm Regiū legif, q ut alii maluit, Neriti°, siue hoc à Neritho Ithacæ. siue à Nerito Acarnanū urbe. Cuius & Plin. & Steph. meminere, deducaf. Si tū illud def Locrēses ab hoc Lelege nomē accepisse, aut hūc Locrēsem gūe fuisse. Nā qd infra sequit.)f illa Troe.he. Par. Le. ra. sp. iā tē. ca.) repugnare huic opinioni vr. nisi vero dicam°, aut duos Lelegas i hac venatiōe fuisse Locrēsē, siue ēt Acarnanū alterū & alterū Trœzeniū. Aut rursus eūdē hūc ex Locris i Peloponesū uenisse, ibiq à Pittheo & Trœzeniis receptū, atq; ita à gūe qdē Naryciū, à loco āt ubi psenuerit, Trœzeniū uocatū eē. Nā quo alio pacto hic locus, ut nunc qdē habet, explicari possit, nō uideo. Fuerunt āt & alii Leleges duo, alter Neptuni filius, q Megarēsibus aliqñ imparuit, à quo Lelegeia mœnia supra diñ. Alter Laconicus αὐτόχθων, cui° Pausa. meminit in principio Laconici. Ab hoc & Lacōes aliqñ Leleges appellati fuere, vt idē author indicat. ¶ Panope°)hic Phoci fili° vr, pater Epei, qui equū Durateū fabricat° postea fuit, ut Pausa. i Corinthia notat. Ab hoc & oppidū Phocēse, Panapea noiatū, ut author idē Pausan. est, & pterea Steph. ¶ Hyle° (hūc, piectura quoq; adduct° puto esse, q Milanionē Atalātæ amatorē in venatione occidit, æmulatiōe & inuidia mot°, eo qd & ipse amore eiusdē puellę tenebaf. Postea tū & ipse & Rhœt° ab Atalāta sagittis pfixi, cū illi vim afferre conati fuissēt: vt Callimach° author ē i hymnis, hui° idē Oui. & alibi meminit hoc uersu: *a.l.pares

Sensit & Hylei contemptum saucius arcum.

Et Proper. Ille etiam Hylei percussus vulnere rami
Saucius Arcadiis rupibus ingemuit.

Nec obstat adeò, qd idē nomē al's dissyllabū, al's trissyllabū ponif. Eadē eni figura ēt i aliis usus est poeta, ut ista lib. xii.

Cumq; suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, &c. Et rursum:
Figitur hic duplici Gryneus lumina ramo.

Sed tamen hoc idem etiam aliis diiudicandum relinquo.

¶ Feroxq; Hip.) Hippasi ēt Hyginus meminit inter venatores apri, eumq; Euryti filium dicit. Stat. vi. Theb. ēt Naubolū patrē facit, hoc uersu. —Cui nuper ademptus
Naubolus Hippasides, tuus ò mitissime Lai Hospes, &c.

Infra autē lib. xii. et inter Cētauros Hippasus numeratur. ¶ Et primis etiā nunc Nestor in annis) hoc est pria ætate. Ad tertiā eni ætatē hoīum uiuēdo puenit, ut Hom. ait Odys. iii.

Τρὶς γὰρ δή μιν φασὶν ἀνάξασθαι γένε' ἀνδρῶν, Et Iliad. i.
Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
Ἐφθίαθ' οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν ἠδ' ἐγένοντο.

Quo tamen loco, ætatē alii, pro seculo, hoc est, spatio centum annorum, alii pro triginta annis accipiunt. Sed hoc nihil ad rem præsentē. ¶ Antiquis Amyclis) Amyclæ vrbs est Laconiæ, ab Amycla Lacedæmonis filio ædificata, atq; cognominata. Fuerunt etiā Amyclæ in Italia Lacedæmoniorū Colonia inter Caietam & Terracinā, quæ tacēdo perierūt, unde Virg. eas tacitas appellauit. Tacitis regnauit Amiclys. Amycleū.
Amycleum etiā est in Creta vrbs & portus. {Fuit autē Hippocoon, de quo hic dicitur genere Lacedæmonius, qui eiecto Tyndareo, pro eo aliquandiu regnauit. Postremo tamē ab Hercule unà cum filiis, occisus, dum ille cædē Oeoni vlciscitur, quem Hippocoontis filii fustibus Spartæ occiderāt, eo quod canē illorum atrii custodē in se irruetem saxo à se depulisset, vt author est Pausanias in Laconicis. Intelligit igitur filios Hippocoontis hoc loco poeta, quorum vnus fuit Eræsimus, qui in ipsa hac uenatione ab apro percussus, interiit, ut infra dicitur, reliq autē Alcon, cuius & Pausan. meminit eodē libro, & Dexippus, ita enim apud Hyginum fortasse legēdum, p eo, qd illic corrupte habetur, Deinixippus.} ADDI.

Ouid. Metam. M

Penelopes'que socer,cum Parrhasio Ancæo,
Ampycides'que sagax,& adhuc à coniuge tutus
Oeclides,nemoris'que decus Tegeæa Lycei
Venit Atalante Schœnei pulcherrima uirgo,

RAPH. ADDI. ¶PENELOPES socer)Laertes Vlyssis pater {Arcesii filius, vt etiam Hyginus meminit.} ¶Cum Parrhasio An.) Arcadico.est enim Parrhasia Arcadiæ vrbs vt iam diximus.

Ancæ⁹ Lycurgi fili⁹. ¶Ancæi autē huius etiā Apollo.meminit, in catalo.eumq; Lycurgi filium facit, Alei nepotem,vt & Hyginus. Apollonii,versus sunt: Τρίτατος γέμεν ἔπειτ᾽ ἰάσων Ἀγκαῖος, τὸν μὲν ῥα πατὴρ λυκόοργος ἔπεμπε.

Eadem ferè & Pausanias in Arcadicis, cuius verba quoniā ad hanc fabulā nonnihil faciunt,subiiciēda putaui. Μετὰ δὲ ἀλεοῦ τελευτήσαντα, λυκοῦργος ὁ Ἀλεοῦ τὴν βασιλείαν ἔσχε, γενομένων δὲ αὐτῷ παίδων Ἀγκαίου τε καὶ, Ἐπόχου, τὸν μὲν νοσήσαντα ἐπιλαμβάνει τὸ χρεών. Ἀγκαῖος δὲ Ἰάσονί τε τοῦ ἀλεοῦ μετέσχεν ἐς κόλχους καὶ ὕστερον ὁμοῦ μελεάγρῳ τῷ ἐν καλυδῶνι κατεργαζόμενος θηρίον, ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ

Alter Ancæ⁹ Neptuni filius. ὑός. Ex quibus uerbis etiam illud apparet, uenationem hāc, post nauigationem in Colchos secutam esse. Fuit & alter Ancæus Neptuni filius. Cuius itidem Pausanias meminit, & Apollonius quoque in Catalogo. ¶Ampicidesq; sagax) Mopsus Ampyci filius,ex Chloride,Titaronis nepos, quē sagacem hic vocat,eo' quod vates, siue augur fuit, vt idem Apollonius testatur his versibus:

Ἤλυθε δ᾽ αὖ μόψος τιταρήσιος, ὃν περὶ πάντων
Λητοΐδης ἐδίδαξε θεοπροπίας οἰωνῶν,

Vbi Cōmentator Ἀμπύκου,inquit,υἱὸς ὁ μόψος, τοῦ τιτάρονος. Sed hic tamen notandum, variare Ouidium ab Apollonio. Nam Apollonius in Libya periisse Mopsum scribit,à serpēte ictum. Ouid.autem in venatione,quæ ut supra ex Pausania notauimus,post expeditionem Colchicā fuit,cum Meleagro ex cæteris fuisse.}

Oeclides. ¶Et adhuc à coniuge tutus Oeclides)Amphiaraus Oeclei filius,qui cum uaticinandi peritissimus cognouisset à Thebaoo bello se non rediturum, ita latebras petiit,ut omnia tamen Eriphyle vxori, q̄ fidissimam putabat,indicaret.Illa vero ab Argia Adrasti filia monili accepto,quod Vulcanus Harmoniæ priuignæ dono dederat: maritum Adrasto prodidit,qui Thebanum agrum ingressus

ADDI. vnà cum curru, à Tellure fuit absorptus. {Vide Stat.lib.vii.

Tegea. Theba.} ¶Tegæa) Arcadira. Nam Tegea urbs est Arcadiæ,quod nomen trissyllabū quidem est,sed quod inde declinatur possessiuum,ita quatuor syllabarum efficitur,vt penult.fit longa.Est etiam Tegæa in Creta à Talthybio ædificata,unde Tegeatæ dicuntur. ¶Venit Atalantis Cænei)sic quidem legitur,sed Atalantæ & Schœnei mihi recte à Græ

Atalanta. cis legi uidetur. Nam Atalanta & Schœnei filia fuit formosissima,ex qua Meleager Parthenopeū suscepit. Altera fuit Atalanta Iasii filii Abantis Argiuorum regis filia. De qua Propertius r Milanion nullos fugiendo Tulle labores

ADDI. Sæuitiam duræ connidir Iasidos.{Venit Atalanta Schœnei pulcherrima uirgo Est & hic uersus τῶν ἀπορουμένων. Nam & quantitas repugnat, secunda in Atalāte,contra aliorū exempla producta,& quod Schœnei filia Atalante hæc vocatur, cum infra Atalante altera,q cū Hippomenes cursu certauit, eodē modo Schœneia ab Ouid. dicatur. Quare sunt, qui quātitatis qdē causa legunt. Venit & Atlante,&c. Cui lectioni hoc incommodi adest,qđ uersus huic nimis χαμαιπετής fit, qm̄ & syncope in Atlāte,pro,Atalāta, & synæresis in Schœnei ꝑ Schœnei cōmittit Et qđ ad differentiā Arcadicæ huius & alterius Bœotiæ Atalantes attinet,eodē modo incertum atq; ↄfusum manet. Alii aūt,quibus & uerbū, Venit,uti ociosum,& à præcedentis synathrismi elegantia ac ꝓprietate alienum uidetur,utriq; uitio mederi uolentes,legunt.

–Nemorisq; decus Tegeæa Lycei
Venatrix Atalanta) Iasi pulcherrima uirgo. Quibus aliud quidem nihil,sed tamen hoc obstat,quod prima in Iasi,siue etiam Iasii,(ut illud per synæresim dictū accipiamus) apud cęteros ꝓducitur, ut apud Callimachum κούρην ἰασίοιο συοκτόνον Ἀρκασίδαο. Et apud Propertium:

Milanion nullos fugiendo Tulle labores
Sæuitiam duræ contudit Iasidos.

Quare & hunc uersum inter incertos & inexplicatos relinquemus. Cæterum ut de Atalanta hoc loco addamus,quæ apud alios uarie tradita legimus, plerique Græcorum duas Atalantas faciunt,Arcadicam quæ cum Meleagro in uenatione Apri fuerit,& Bœoticam alterā,quæ cum Procis suis cursu certare solebat. Atque Arcadicam quidem hanc, Iasii filiā dicūt,Cōmētatores Theocriti,Euripidis,& Apollonii. Itē Hygin⁹ i capite De septē ducib⁹ Theba. & Callimach⁹ in Hymnis, cui⁹ versus sunt.

Ἤινησας δ᾽ ἔτι πάγχυ ποδορρώην Ἀταλάντην,
Κούρην Ἰασίοιο συοκτόνον Ἀρκασίδαο,
Καί ἑ κυνηλασίην τε καὶ εὐστοχίην ἐδίδαξας.
Οὐ μὶν ἐπίκλητοι καλυδωνίου ἀγρευτῆρες
Μέμφονται κάπροιο, τὰ γὰρ σημήια νίκης
Ἀρκαδίην εἰσῆλθεν, ἔχει δ᾽ ἔτι θηρὸς ὀδόντας.

Alterā aūt Bœoticā illā)Schœnei filiam faciūt iidem illi authores ferè,& præterea ipse etiam Ouid. infra lib. x. vbi ait:

Talia dicentem molli Schœneia vultu
Aspicit, Et rursum: –Dubium Megatelus heros
Audiat,an virgo magis his Schœneia dictis.

Et ad hāc rem nōnihil facit etiā illud,qđ Schœnos inter fluuios Bœotiæ ēt à Strabone refert,de cui⁹ noīe Schœneū ipsum dictū qdā volūt. Deīde,qđ apud Sta.lib. vii. i catalo. dr̄.

Qui breue littus Hyler,Atalantæumq; superbi
Schœnon habent,notiq; colunt vestigia campi,&c.

Quāquā idē Statius lib. vi.de Arcadica Atalāta loquēs, ita fabulā misceti vt ea quæ alterius sunt, videlicet,quòd cū procis suis cursu certarit,huic attribuere videatur. Sic enim ait.

–Quis Mænaliæ Atalantes.
Nesciat egregium decus & vestigia cunctis
Indeprehensa procis,&c.

Ad quem modum siquis Ouid. quoq; hoc loco miscuisse fabulas dicet,& Schœnei pro Iasii,posuisse, quemadmodum Virg. alibi, Scyllam Nisi, & alterā quæ Phorci fuit, inter se cōfundit,vtetur ille quidē ratione,sed tamen apud Criticos vix tolerabili. Vnus autē Diodorus est, apud quem lib. v. de eadem hac fabula hoc modo legitur. Cum in venatione} Atalanta Schœnei filia affuisset eius amore capt⁹ Meleager, pellem,veluti laudem occisæ feræ illi concessit,&c. Et apud Hyginum in fragmento De iis qui ad aprum Calydonium ierunt,pro Schœnei, Pondei irrepsit. Cum tamē idē author alibi eandē Atalantā,Iasii filiā vocet. Sed eadē diuersitas authorū etiā circa filiū Atalātes Parthenopæū,& maritos siue amatores vtriusq; puellæ,est. Nā Parthenopæū,quē plerīq; ex Milanione & Arcadica hac Atalanta natū tradunt, vt Euripides in Phœnissis & supplicibus. Pausanias in Arcadicis. Cōment. Apollonii &c. hunc Hyginus & quidam alii Meleagri filium faciunt. Meleagrum enim amore Atalantes captum aiunt,post venationem hanc cum illa concubuisse. Et rursum quem Ouidius infra,itemq; alii plerique Hippomenem vocant, Bœoticæ illius amatorem, Palæphatus Melanionem appellat. Quod nomē rursum sunt,qui Hippomenis cognomentum interpretentur, παρὰ τὸ αἰνεῖν τοῖς μήλοις τὸν δρόμον,quoniā pomis aureis victoriā assecutus fuerit. Vt ex hoc quoq; dubitare quispiam possit,vna ne tm̄ Atalanta fuerit,sed variis nominibus celebrata, an vero fabulæ inter se mistæ atque confusæ. Codrus certe in primo Sermonum etiā Musæū citat,quasi is pro Hippomene. Melanionis nomē posuisset, vbi de Arcadica Atalāta mētionē faciēs inqt.

Παρθένος ἐν σταδίοισιν ἀπ᾽ Ἀρκαδίης Ἀταλάντη
Ἥ ποτε μειλανίωνος ἐρασσαμένου φύγεν εὐνὴν
Παρθενίῃ ἀλέγουσα, χολωσαμένης δ᾽ Ἀφροδίτης
Τοῦ πρῶτον οὐκ ἐπόθησεν, ἐνὶ κραδίῃ δέ το δέ το πάσχε.

Sed de hoc ipse viderit. Verum vt illud quoque postremo adiiciamus. Tegeæam hic poeta vocat Atalantam, non synecdochice,vt Regius exponit, pro Arcadica, sed proprie fuit enim Tegeatis patria Atalante, vt & Pausanias, testatur in Arcadicis qui inter propria & memorabilia Tegeatarum, Ancæum & Atalantam recenset, ad hanc venationem apri Calydonii profectos.}

¶RASILIS

Rasilis huic summam mordebat fibula uestem,
Crinis erat simplex nodum collectus in unum.
Ex humero pendens resonabat eburnea læuo
Telorum custos, arcum quoq; læua tenebat.
Talis erat cultu, facies quam dicere uere
Virgineam in puero, puerilem in uirgine posses
Hanc pariter uidit, pariter Calydonius heros
Optauit renuente Deo, flammasq; latentes
Hausit, & o' felix si quem dignabitur inquit,
Ista uirum, nec plura sinit tempus'q; pudor'q;
Dicere, maius opus magni certaminis urget.
Sylua frequens trabibus, quã nulla ceciderat ætas
Incipit a' plano, deuexa'q; prospicit arua.
Quo' postquã uenere uiri, pars retia tendunt.
Vincula pars adimũt canibus, pars pressa sequũtur
Signa pedum, cupiunt'q; suum reperire periclum,
Concaua uallis erat, quo' se demittere riui
Assuerant pluuialis aquæ, tenet ima lacunæ
Lenta salix, uluæ'q; leues, iunci'q; palustres,
Vimina'q;, & longæ parua sub arundine cannæ.
Hinc Aper excitus medios uiolentus in hostes
Fertur ut excussis elisus nubibus ignis.
Sternitur incursu nemus, & propulsa fragorem
Sylua dat, exclamant iuuenes, protenta'q; forti
Tela tenent dextro lato uibrantia ferro.
Ille ruit, spargit'q; canes, ut quisque furenti
Obstat, & obliquo latrantes * dissipat ictu.
Cuspis Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit, trunco'q; dedit leue uulnus acerno.
Proxima si nimiis mittentis uiribus usa
Non foret, in tergo uisa est hæsura petito.
Longius it, author teli Pegasæus Iason.
Phœbe ait Ampycides, si te colui'q;, colo'q;
Da mihi, quod petitur certo contingere telo.
Qua potuit, precibus Deus annuit, ictus ab illo est,
Sed sine uulnere aper, ferrum'q; Diana uolanti
Abstulerat iaculo, lignum sine acumine uenit
Ira feri mota est, nec fulmine lenius arsit.
Emicat ex oculis, spirat quoq; pectore flammas *
Vt'q; uolat moles adducto concita neruo,
Cum petit aut muros, aut plenas milite turres,
In iuuenes certo sic impete uulnificus sus
Fertur, & Eupalamon, Pelagona'q; dextra tuentes
Cornua prosternit, socii rapuere iacentes.
At non letiferos effugit Enæsimus ictus
Hippocoonte satus, trepidãtem, & terga parantem
Vertere succiso liquerunt poplite nerui.
Forsitan & Pylius citra Troiana perisset.
Tempora, sed sumpto posita conamine ab hasta
Arboris insiluit, quæ stabat proxima, ramis,
Despexit'q; loco tutus, quem fugerat hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
Imminet exitio, fidens'q; recentibus armis
Orithyæ * magni, rostro femur hausit adunco.

RAPH.
ADDI.

¶RASILIS fibula) rasum cingulũ: à parte eni totũ intelligitur. {Potest tñ & simplr fibula intelligi qua vestis cõnectitur, rasilisq; accipi ꝑ lęui & polita, siue etiã attrita.} ¶Telorũ cust.) pharetræ piphrasis. ¶Calydonius heros) Meleager. ¶Renuente Deo) nolẽte vt ea potiretur. ¶Flammaq. laté. Hau.) occultũ amorẽ ꝯcepit. ¶Si quẽ digna. ista vi.) hoc est, si quẽ ista se vxore dignũ existimabit. Hac autẽ exclamatione Meleager significat se Atalãtę pulchritudinẽ maximope admirari, ac illius amore pire. ¶Vrget) instat, impellit. ¶Sylua fre. tra.) densa arborib⁹. est ãt topographia & syluę descriptio, quã ptim planã, partim mõtosam esse ait. ¶Ima lacunę) infimas vallis partes. Lacuna enim est aquę col. quæ & lama vocatur.

Lacuna.

¶Lenta. sa.) flexibilis. ¶Vluę leues) vlua herba est in paludibus nascẽs. ¶Et lõ. parua sub arun cannæ) arundinẽ appellare videtur poeta cãnarũ corticẽ, q & tenuis est & facile arescit. vñ arundinis nomẽ deductũ eẽ videt. ¶Excit⁹) excitat⁹. ¶Fert) ruit ¶Vt excussis eli. nubi. ignis) piphrasis est fulminis, qd ex nubiũ ꝯcursu elidit. ¶Sternit icursu ne.) arbores inqt apri illi⁹ incursu i terrã deiiciunt. Hic vero colligit, q̃ vast⁹ ap ille, validusq; eẽt, cui⁹ ipetu nemus ꝓsternebat. ¶Propulsa) ipulsa. ¶Dat frago.) strepitũ facit. Fragor nãq; dr strepit⁹ rerũ fractarũ. ¶Protẽtaq; for. tela te.) gestũ exprimit venatorũ apros excipiẽtium Protẽdere nãq; venabula apris ruẽtib⁹. ¶Protẽta te.) venabula. ¶Dissipat) disiicit. ¶Obliquo ictu) apri obliquos ict⁹ inferũt. ¶Cuspis) iaculũ, à pte totũ. ¶In ter. pe.) i tergo apri. ¶Pegasęus Ia.)

Pagasæ

Thessal⁹ à Pagasis vrbe Thessaliæ, vt dixim⁹. ¶Phœbe ait Ampy.) Mopsus Ampyci filı⁹ Apolli. sacerdos & vates clarissim⁹.

Ampycides Mopsus.

¶Qua po.) quatenus, & i q̃tũ potuit. ¶Annuit preci.) pces exaudiuit. ¶Ferrũq; Dia.) vol. q copula hoc loco, quia significat. Idcirco tñq; sine vulnere fuit ap, qd Diana ferrum iaculo abstulerat. ¶Sine acu.) sine cuspide. ¶Nec ful. le. arsit) nec minus q̃ fulmẽ inflãmat⁹ ẽ ap. ¶Emicat ex ocu.) flãma subintelligat

ADDI.

{Quidã tñ flãmã legere malunt, noiatiuo casu, sic eni vtroq; verbo recte cohæret.} ¶Moles) maximũ saxũ q̃tũ ẽ machinis bellicis emittit. ¶Cõcita) ipulsa. ¶Neruo addu.) fune balistę adducto. ¶Certo ipe.) impetu. Metri eni gr̃a ipete iterdũ vtunt poetę. ¶Dextra tuẽ Cor.) dextrũ cornu defẽdẽtes. Aciẽ nãq; i aprũ direxerãt, q̃ i dextrũ & sinistrũ cornu fuerat distributa. ¶Hippocoõ. sa.) Hippocoõtis filius. ¶Et ter. pa. Ver.) fugere volẽtẽ. ¶Succiso po.) reciso crure. Est enim poples ps genu posterior, qd post plicet dictũ.

Poples.

¶Forsitã & Py.) Nestoe à Pylo vrbe Messenię cui imperauit. ¶Citra Troiana tpa) añ Troianũ bellũ. Tpa nanq; ifelicia calamitosaq; tere accipiũtur. ¶Sũpto cona.) capto impetu. ¶Ab hasta po.) fixa. ¶Insiluit ramis) i ramos. Datiuus ꝑ accusatiuo cũ in præpositiõe positus sic Virg. ¶It clamor cœlo) ꝑ in cœlum. ¶Despexitq. tutus loco) deorsum aspexit, inqt, aprũ altitudine arboris tutus & securus. Neq; eni apri arborẽ ascẽdere possunt.

ADDI.

{Cæterũ qd Ouid. hoc loco de Nestore dicit, id alii, iter quos & Cõmentator Homeri antiquus, Thersite attribuũt. Illũ eni vt Agrii filiũ, Meleagri patruelẽ, in hac venatione affuisse quoq; tradunt. Sed qa aliorũ picula & clades videbat metu pterritũ relicta statiõe sua, in locũ quẽdã editũ ꝯfugisse. Quare & Meleagrũ ira cõmotũ, psecutũ illũ eẽ, atq; ita inter fugiendũ, Thersitẽ crus fregisse, vnde & ab Homero Claudus altero pede fingit. Vide Cõmẽt. Iliad. ii.} ¶Recedẽtib⁹ armis) dẽtibus.

ADDI.

*a.l. despicit.

{In trunco siue stipite acutis, & quasi renouatis. ¶Orithyæ mag.) Etiã hic versus notat à grãmaticis. Nã nomẽ Orithyæ, secũdã & tertiã lõgas habet, inqunt. Scribitur enim Græce ὀρειθυίας, cuius rei exẽplũ & supra extat circa finẽ lib. sexto, de Orithya, vxore Boreę. Quare ẽt sunt q Orithiæ p i simplex, siue latinũ vtrobiq; scribãt. Ego vero vt neq; priorẽ lectionẽ asserere velim, ita neque habeo, quo posteriorẽ hãc probẽ, vnde eni deductũ Orithyæ nomẽ dicam⁹, aut quã etymologiã habere? Illud aũt interim succurrit, potuisse verba trãsponi librariorũ vt sępe fit icuria fieriq; Orithyæ magni &c. ex magni Orithyæ, aut ẽt ex rostro Orithyæ magni. Nã Orithyas intercisa diphthõgo, & penultima ad morem Thyoneus, correpta, vereor vt satis defendi possit. Significat aũt ὀρειθυίας eũ q p montes festinat atq; impetũ facit, ab ὄρος & θύω, primamq; extẽdit in hoc noie, perinde vt in Orion, & similibus.} ¶Hausit) aperuit, percussit. ¶Rostro adũco) recuruo dẽte.

*a.l. flãma

*Fortasse, Magni Orithyæ, aut rostro Orithyæ magni femur hausit adũco.

RAPH. ¶NONDVM coelestia sydera)Gemini qui vnum ex zo- ftus aũt exprimiſ tollẽtis ſecurim, vt aliquẽ pcutiat. ¶In pri.
diaci ſignis conſtituunt, Caſtor ac Pollux eſſe dicuntur. ¶Vulnera feciſſent)vulneraſſent. ¶Setiger)aper ſetas gerens. ¶Opacas)vmbroſas, arboribus denſas. ¶Studio eundi cupiditate currendi. ¶Leuat)alleuat, tollit. ¶Tegæa) Atalanta. ¶Sinuato arcu)cõtracto. ¶Arundo)arundinea ſagitta. ¶Diſtrinxit)vulnerauit. ¶Feres)habebis. ¶Erubuere viri)puduit inquit viros fortes aprũ à virgine primum fuiſſe pcuſſum. (Bipẽnifer Arc.) Ancæus Arcadicus bipennẽ ferẽs. Is aũt Ancæus (vt ſcribit Ariſtome.) Lycurgi & Antiones filius, apud Arcades colebaſ. Pherecydi vero aſtipulaſ Ouidius, qui ſcribit Ancæũ à Calydonio apro pcuſſum interiiſſe. Nã Ariſtomenes aliter de Ancęo ſcribit. Illũ enim agriculturæ amãtẽ fuiſſe ait, cum aũt vineã plãtaret, nimiũ graui labore ſeruos premebat, quare illoꝝ quidã dixit dñm ex illa vinea fructũ nũquam pcepturũ. Ancæus vero poſteaq̃ vua fuit matura lætus vindemiabat, ſeruũq; iuſſit vinũ ſibi fundere, poculũ igiſ cũ ori apponeret dictũ illius ĩ memoriã reuocauit, cui ſeruus rñdit πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου, hoc eſt, multũ intereſt inter calicẽ & ſummũ labrũ. His vero dictis qdã accurrit nũciãs q̃ maximũ aprũ vineã ingreſſum illã puertere totã. Tunc Ancæus calicẽ cum abieciſſet ad aprũ feſtinauit, à quo pcuſſus interiit. Vñ natũ eſt illud puerbiũ in eos qbus præter ſpem aliquid euenit, qđ ſic à Græco in latinũ Cato vertit, Multũ intereſt inter os & offam. {Quæ de Ancæo & vinea hic cõmemorat Regius, ad eum Ancęum alii referũt, q Neptuni filius fuit ex Aſtypalea, vt & Eraſmus annotauit in puerbiis. Fuerũt enim duo Ancæi Lycurgi alter, ſiue, vt Lycophroni placet, Actoris, alter Neptuni. De Arcadico aũt de quo hic agitur, etiã Pauſan. teſtaſ, cuius verba ſupra poſuim*.} ¶Cõcedite)locum date. ¶Operi meo)virtuti meæ. Temerarii aũt iactabundiq; eſt oratio. ¶Protegat)defendat. ¶Perimet)interficiet. ¶Tumidus) clarus, ſupbus. ¶Ancipitẽ ſecurim) ex vtraq; pte incidẽtẽ, vtrinq; acutã. ¶Inſtiterat digi.)ſteterat in digitis. Ge-

a.l. ptin

*a.l. cadũt

Prouerbiũ

ADDI.

At gemini nondum coeleſtia ſydera fratres,
Ambo conſpicui, niue candidioribus ambo,
Vectabantur equis, ambo uibrata per auras
Haſtarum tremulo quatiebant ſpicula motu.
Vulnera feciſſent, niſi Setiger inter opacas.
Nec iaculis iſſet, nec equo loca peruia ſyluas.
Proſequitur Telamon, ſtudioq́ꝫ incautus eundi
*Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum leuat hunc Peleus, celerem Tegeæa ſagittam
Impoſuit neruo, ſinuatoq́ꝫ expulit arcu.
Fixa ſub aure feri ſummum diſtrinxit arundo
Corpus, & exiguo rubefecit ſanguine ſetas.
Nec tamen illa ſui ſucceſſu lætior ictus,
Quàm Meleager erat. primus uidiſſe putatur,
Et primus ſociis uiſum oſtendiſſe cruorem,
Et meritum dixiſſe feres uirtutis honorem.
Erubuere uiri ſeq́ꝫ exhortantur, & addunt
Cum clamore animos, iaciuntq́ꝫ ſine ordine tela.
Turba nocet iactis, & quos petit, impedit ictus.
Ecce furens contra ſua fata bipennifer Arcas
Diſcite fœmineis quid tela uirilia præſtent
O iuuenes, operiq́ꝫ meo concedite dixit,
Ipſa ſuis licet hunc Latonia protegat armis,
Inuita tamen hunc perimet mea dextra, Diana,
Talia magniloquo tumidus memorauerat ore,
Ancipitemq́ꝫ manu tollens utraꝗ ſecurim,
Inſtiterat digitis primos ſuſpenſus in artus.
Occupat audentem, quáque eſt uia proxima leto,
Summa ferens geminos direxit ad inguina dentes
Concidit Ancæus, glomerataq́ꝫ ſanguine multo
Viſcera lapſa *fluunt, madefactaꝗ terra cruore eſt.
Ibat in aduerſum proles Ixionis hoſtem
Pirithous, ualida quatiens uenabula dextra.
Cui procul Aegides, ô me mihi charior inquit
Pars animæ conſiſte meæ licet eminus eſſe
Fortibus. Ancæo nocuit temeraria uirtus.
Dixit & ærata torſit graue cuſpide cornu,
Cui bene librato uotiꝗ potente futuro
Obſtitit æſculea frondoſus ab arbore ramus,
Miſit & Aſonides iaculum, quod caſus ab illo
Vertit, & in mentum figit latrantis, & inter
Ilia coniectum, tellure per ilia fixum eſt,
At manus Oenidæ uariat, miſſiſꝗ duabus,
Haſta prior terra, medio ſtetit altera tergo.
Nec mora, dum ſæuit, dum corpora uerſat in orbẽ.
Stridentemꝗ nouo ſpumã rum ſanguine fundit,
Vulneris author adeſt, hoſtemꝗ irritat ad iram,
Splendidaq́ꝫ aduerſos uenabula condit in armos.
Gaudia teſtantur ſocii clamore ſecundo,
Victricem q́ꝫ petunt dextræ coniungere dextram,
Immanemq́ꝫ feram multa tellure iacentem
Mirantes ſpectant, neque adhuc contingere tutum
Eſſe putant, ſed tela tamen ſua quiſꝗ cruentat.
Ipſe pede impoſito, caput exitiabile preſſit,
Atque ita, ſume mei ſpolium Nonacria iuris
Dixit, & in partem ueniat mea gloria tecum.
Protinus exuuias rigidis horrentia ſetis

ar.) in primas digitoꝝ ptes. ¶Occupat)ante aggreditur. ¶Quaq; eſt via pxi. le.)inguina eni pcuſſa hoi mortẽ ſubito afferunt. ¶Multo ſangui.)cum præpoſitio ſubaudiatur, vt cũ multo ſanguine intelligatur. ¶Aegides)Theſeus Aegei filius. timebat aũt Pirithoo ſibi amore coniunctiſſimo Theſeus ab apro. ¶Eminus eſſe)longe abeſſe. ¶Temeraria vir.) incõſiderata fortitudo. ¶Graue cornu) grauem haſtã ex cornu cõfectam. {Notabis autẽ obiter hoc loco, cornu neutro genere & quarta declinatiõe dici de arbore, ex qua haſtæ ſiue iaculæ fiũt. Eodẽ eni modo hoc dictũ accipio, graue cornu. vt apud Virg. Volat Itala cornus. Neq; eni veriſimile eſt, ex cornu bouis, aut cerui iacula tũ fieri ſolitũ fuiſſe. Id qđ Regii expoſitio innuere videſ.} ¶Torſit)iecit. ¶Aerata) ære & ferro munita. ¶Votiq; pot. fu.)hoc eſt, aprum pcuſſuro. ¶Aeſculea ar.) æſculus arbor eſt glãdifera Ioui dicata. ¶Aeſonides) Iaſon Aeſonis filius. ¶Vertit)auertit, conuertit. ¶Et in mẽtum latrantis)Canis partẽ oris inferiorẽ mentum improprie poeta vocat, cũ nulli animaliũ præterquã homini mentum, & malæ ſint, vt in. xi. Naturalis Hiſtoriæ. Plin. tradit. ¶Inter ilia) ilia in aliis animalibus dicuntur, quæ in hominibus & ouibus lactes appellãtur, vt idẽ Plinius ſcribit. ¶Tellure)in terra. ¶Bene librato) fortiter iacto. ¶Oenidæ)Meleagri Oenei filii. ¶Dũ ſæuit) furit. ¶Dum corpora)dum ſe rotat. ¶Author vulneris) Meleager. ¶Irritat) prouocat. ¶Petunt) appetunt, cupiunt. ¶Cruẽtat)cruore inficit. ¶Exitiabile) peſtiferũ, quod multis exitii cauſa fuerat. ¶Nonacria) Atalanta à Nonacri vrbe Arcadiæ dicta. ¶Spoliũ mei iuris)quod iure ipſo mihi debetur. Nam Meleager aprum interfecerat. Spolia vero proprie dicuntur quæ hoſtibus detrahuntur. ¶Exuuias) exuuiæ quæ ab exuendo dicuntur, non ſolum hominum tegmina, aut veſtes ſunt, ſed pelles quoq; & ſerpentum & aliorum animaliũ. Virgilius ſecundo Georg. de ſerpẽte loquens. Cum poſitis nouus exuuiis, nitidusq; iuuenta.

Aegides.

ADDI.

Aeſculea.

Spolia.

Exuuiæ.

Fratrũ thæa des.

¶TERGA

Terga dat,& magnis insignia dentibus ora.
Illi lætitiæ est cum munere muneris author.
Inuidere alii,toto'q; erat agmine murmur
E' quibus ingenti tendentes brachia uoce
Pone age,nec titulos intercipe fœmina nostros,
Thestiadæ clamant,nec te fiducia formæ
Decipiat,ne sit longe tibi captus amore
Author,& huic adimunt munus,ius muneris illi.
Non tulit,& tumida frendens Mauortius ira,
Discite raptores alieni dixit,honoris,
Facta minis quantum distent.hausit'q; nefando
Pectora Plexippi nil tale timentia ferro.
Toxea,quid faciat,dubium,pariter'q; uolentem
Vlcisci fratrem,fraterna'que fata timentem.
Haud patitur dubitare diu,calidum'q; prioris
Cæde recalfecit consorti sanguine telum.
Dona Deum templis nato uictore ferebat,
Cum uidet extinctos fratres Althæa referri,
Quæ plangore dato,mœstis clamoribus urbem
Impler,& auratas mutauit uestibus atris,
At simul est author necis editus,excidit omnis
Luctus,& a' lachrymis in pœnæ uersus amorē est.
Stipes erat,quem cum partus enixa iaceret
Thestias,in flammam triplices posuere sorores,
Stamina'que impresso fatalia pollice nentes
Tempora dixerunt eadem,ligno'que,tibi'que,
O modo nate damus,quo postquam carmine dicto
Excessere Deæ,flagrantem mater ab igne
Eripuit ramum,sparsit'que liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis,
Seruatus'que tuos iuuenis seruauerat annos.
Protulit hunc genitrix,tædas'que,& fragmina poni
Imperat,& positis inimicos admouet ignes.
Tum conata quater flammis imponere ramum
Cœpta quater tenuit,pugnat mater'q;,soror'q;,
Et diuersa trahunt unum duo nomina pectus.
Sæpe metu sceleris pallebant ora futuri,
Sæpe suum feruens oculis dabat ira ruborem,
Et modo nescio quid similis crudele minanti
Vultus erat,modo quem misereri credere posses.
Cum'que ferus lachrymas animi siccauerat ardor,
Inueniebantur lachrymæ tamen,ut'que carina,
Quam uentus,uento'que rapit contrarius æstus
Vim geminam sentit,paret'que incerta duobus,
Thestias haud aliter dubiis affectibus errat.
In'que uices ponit,positam'que resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente.
Et consanguineas ut sanguine leniat umbras,
Impietate pia est.nam postquam pestifer ignis
Conualuit,rogus iste cremet mea uiscera dixit.
Vt'que manu dira lignum fatale tenebat,
Ante sepulchrales infelix astitit aras,
Pœnarum'que Deæ triplices furialibus inquit,
Eumenides sacris uultus aduertite uestros,
Vlciscor,facio'que nefas,mors,morte pianda est,
In scelus addendum scelus est,in funera funus,
Per coaceruatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato uictore fruetur?
Thestius orbus erit?melius lugebitis ambo.

RAPH.

¶TERGA dat)tergora & pellem apri. ¶Et magnis insignia dētib⁹ ora)caput quoq; apri Atalātæ traditū fuisse à Meleagro poeta ait. ¶Pone)depone. ¶Nostros titulos)nostrum honorem, nostram gloriam. ¶Fœmina) cum quodam ɔtemptu Atalantam fœminam vocant. ¶Thestiadæ) Plexippus, & Toxeus Thestii filii. ¶Ne sit longe tibi muneris author) idest ne interficiaris, sic'que lōge ab amatore tuo separeris. ¶Et huic adimunt munus) Atalantæ inquit munus eripiunt, ius autem muneris dandi Meleagro. ¶Nō tulit) non passus est Atalantā munere fraudari. ¶Mauortius) bellicosus, Marti similis Meleager. ¶Frendens)fremens. ¶Nefando ferro)nefario, impio. Nam Plexippus Meleagri auunculus erat. ¶Hausit) percussit. ¶Timentia)timentis, est enim hypallage. ¶Toxea quid faciat)ordo est, haud patitur dubitare diu Meleager Toxeum dubiū quid faciat, volentem'que & fratrem vlcisci, & timentem fraterna fata. ¶Consorti sanguine)fraterno. ¶Editus)dict⁹, nunciatus. ¶In pœnæ amorem) in supplitii cupiditatē, vindictæ. ¶Stipes erat)stipitem describit fatalem poeta, in quo Meleagri vita continebatur. (Stipes in quo Meleagri vita) ¶Partus enixa Thestias) Althæa Thestii filia puerum enixa & puerpera. ¶Triplices sorores)tres Parcæ, Clotho, Lachesis & Atropos, quas Martianus Capella Deorū scribas esse ait, & sententias Iouis studio veritatis excipere. (Tres parcę) Has Latini Nonam. Decimam, & Mortam vocarunt à partus tempore. (Nona, Decima, Morta.) Nā à nono & decimo mense pueri secundū naturā nascuntur, eoq; Nonę & Decimæ ascribuntur. Qui vero ante post ue hoc tempus nascuntur, quasi monstra Mortæ attribuūtur. Nam septimo mense raro pueri vitales nascuntur, octauo nunquā, nono sæpe, decimo sępius. Hæ vitæ humanæ præesse creduntur, eam'q; uendo continere, vnde etiam lanificæ, & puellæ, & sorores à poetis dicuntur. Martial. Lanificas nulli treis exorare puellas Contigit, obseruant quem statuere diem. Parcæ autem dictæ vel à parcēdo κατ' ἀντίφρασιν, quod nulli parcant vel à partu, vnius literæ mutatione, & Varro scribit, quod, (vt ait Hesiodus) hæ nascentibus hominibus bonū malum'que parere & præstare censeantur Has Cicero Herebi & noctis filias fuisse scribit. Tres autē Parcæ tria sunt fata numero (vt Apuleius ait) cum ratione temporis facientia. Nam Atropos præteriti tēporis est fatum, quod ne Deus quidem facere infectum, vnde & Atropos dicta est, quod verti, mutari'que non possit. (Atropos) Lachesis futuri, quod ipsa nei & filum producit, ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν, hoc est, à sortiendo cognominata. (Lachesis) Clotho præsentis, quod torquendo fusum colligit filum à Lachesi dictum ἀπὸ τοῦ κλώθειν, quod est torquere. (Clotho) ¶Fragmina)fracta ligna, & scissa. ¶Pugnat mater'que, soror'que) hoc est, affectus matris'que sororis'que animo Althæa inter se contendunt. ¶Et diuersa trahunt)& diuersum trahūt. ¶Vnum pe.) vnum animū. ¶Sæpe me. scele.) eleganter describit poeta mulieris animū affectu misericordiæ simul & indignationis vexatum. ¶Ferus animi ardor) magna animi indignatio. ¶Vim geminam) duplicem violentiam & venti & æstus maris. ¶Errat) vagatur animo & mente. ¶Consanguineas vmbras) fratrum animas ¶Leniat)mitiget. ¶Sanguine) filii morte. ¶Impietate pia est) videtur stulte esse dictum. Quo nanque modo quis pius esse possit impietate? Sed pia videtur fuisse Althæa fratrum cædem vlciscendo, impia filium necando. ¶Lignum fatale (in quo Meleagri fata continebantur. ¶Ante sepulchrales aras) quæ in sepulchris erigebantur. ¶Pœnarum'que Deæ triplices) furias infernales, quæ tres dicuntur esse, Tisiphone, Alecto, & Megæra. (Tres furiæ) Althæa testatur se per nefandum scelus fratrum cædem vlcisci. ¶Eumenides) hæ furiæ dicuntur, κατ' ἀντίφρασιν, quod nulli beneuolæ sint aut mites. (Eumenides.) ¶Aduertite)conuertite. ¶Furialibus sacris) à furore & indignatione prouenientibus. ¶Mors morte pianda est) cædes fratrum morte filii purganda est. ¶An felix Oeneus)cum magna indignatione hæc ab Althæa dicuntur.

RAPH. ¶ MAGNOq́; paratas inferias) sacrificia magno pretio & filii sanguine comparata. Inferiæ autẽ dicuntur sacrificia, quæ mortuis fiunt. ¶ Vteri mala pignora nostri) ἐξήγησις & expositio inferiariũ magno cõparatarum. ¶ Hei mihi quò rapior) retrahitur officio matris à cæde filii Althæa. ¶ Quò rapi) in quod scelus trahor. ¶ Mortis mihi displicet author) nollem inquit Althea ego esse mortis filii author. ¶ Ergo impune feret) indignationi iterũ indulget Althæa. Ergo enim affectui & indignationi seruit. Sic Augustus de Virgilii testamẽto. Ergo'ne supremis potuit vox improba verbis Tam dirum mandare nefas? ¶ Spemq́; patris) Oenei, qui totã spem suã in Meleagro filio collocarat. ¶ Mens vbi materna est?) ad pietatẽ qua filium ꝓsequitur reuocat cogitationem suam Althæa in qua tamẽ indignatione victa diutius nõ perstat. ¶ Bis quinque mensum) decem mẽses in vtero matres filios gestare dicũtur, quãuis vulgus nouẽ tantũmodo putet. Non autẽ menses (vt ferè in exẽplaribus est deprauatum) sed mẽsum pro mensium (vt monet Priscianus) est legendum, vt decem mensium labores intelligamus. ¶ O vtinam primis arsisses ignibus infans) vtinam, inquit, tunc combustus fuisses cum eras infans vnà cum stipite, quem à Parcis in ignem coniectum ego ardere passa non sum. ¶ Tuo merito) tuo delicto. ¶ Facti) peccati, ac sceleris tui. ¶ Stipite rapto) ex igne erepto torre & titione. ¶ Et cupio) fratres vlcisci subintelligatur. ¶ Et nequeo) non possum in ignem conicere torrem, pietate, qua filium prosequor, impedita. ¶ Me miseram) ibi est distinguendum. Est enim exclamatio, qua Althæa se ostendit inuitam in filii perniciem armari. ¶ Male) in malum & calamitatem meam. ¶ Dummodo quæ dedero) de consciscenda sibi quoque morte iam cogitat Althæa. ¶ Funereum) funestum, funerisq́; ac mortis Meleagri causam. ¶ Et inuitis ignibus) rei inanimatæ dat sensum poeta perinde atq; si ignes ipsi Meleagri misererentur. ¶ Virtute) fortitudine. ¶ Cæcis ignibus) occultis quorum causa latebat. ¶ Ignauo leto) vili morte. ¶ Mœret) dolet. ¶ Sociam tori) vxorem. ¶ Languescuntq́;) decrescũt atq; diminuuntur. ¶ Simul est extinctus vterq́;) & ignis stipitis & Meleager. ¶ In leues auras) eorũ sequitur hoc loco opinionẽ poeta, qui sentiunt animã auram esse & aerem. ¶ Cana fauilla) albo cinere. ¶ Velante) tegente. ¶ Prunã) carbones. ¶ Alta iacet Calydõ) si alta quo modo iacet? an mœrore ex morte Meleagri cecepto cecidisset ac iacere videbatur, quæ pauloante virtute ipsius Meleagri alta potensq́; erat. ¶ Scissæ capillos) scindentes ac lacerantes capillos, id qđ in magnis luctibus mulieres facere solent. Est aũt synecdoche, maxime poetis vsitata. ¶ Plãgũt ora) percutiunt ac genas lacerant. ¶ Heu heu) mimesis & imitatio est gemitus emitẽtium mulierũ. ¶ Puluere caniciẽ) pater inquit Oeneus puluere caput, faciemq́; deturpat. Hoc enĩ in magnis mœroribus fiebat apud priscos. ¶ Acto p viscera ferro) sic quidẽ Ouid. Diod. vero scribit Althæã laqueo vitã finisse. ¶ Totũ Helicona) oĩum musarũ fauorẽ. ¶ Liuẽtia pectora tundunt) pcutiunt pectora, ac liuẽtia reddunt, & subnigra. ¶ Dũq́; manet corpus) cadauer Meleagri. ¶ Ipsi lecto) pheretro in quo Meleagri cadauer cõpositum fuit.

ADDI. {Tu sic distigue. Oscula dãt ipsi id est Meleagro, seu corpori, posito dant oscula lecto. Vt alterũ oscula ad corpus, alterũ ad lectum referatur.} ¶ Post cinerẽ) posteaquã Meleagri cadauer in cinerẽ fuit resolutum. ¶ Haustos) acceptos manib⁹. ¶ Pressant) astringunt. Elegãter aũt ea oĩa effingit poeta, quæ in funeribus fratrũ à sororibus fieri cõsueuere. ¶ Affusæq́;) incumbẽtes, instratæ, ꝓstratæ. ¶ Nomina saxo) signa. Epitaphiũ in saxo sculptũ, in quo nomẽ Meleagri erat. Oenetæ domus, familiæ. Oenei. ¶ Latonia) Diana, Latonæ filia. ¶ Nurũq́; Nobilis Alcmena) Deianirã Herculis vxorẽ. ¶ Alleuat) in aerẽ tollit. ¶ Corneaq́; ora facit) hoc est ora in rostra cõuertit. ¶ Versasq́;) in aues cõmutatas, quæ Meleagrides à Meleagro fratre fuerunt cognominatæ.

ADDI. {De auibus, quas Meleagrides vocãt, Plin. libro. x. cap. xxvi. Simili modo, inquit,

pugnant

Vos modo fraterni manes, animæq́; recentes,
Officium sentite meum, magnoq́; paratas
Accipite inferias, uteri mala pignora nostri.
Hei mihi quò rapior? fratres ignoscite matri.
Deficiunt ad cœpta manus, meruisse fatemur
Illum cur pereat, mortis mihi displicet author.
Ergo impune feret, uiuusq́;, & uictor, & ipso
Successu tumidus, regnum Calydonis habebit?
Vos cinis exiguus, gelidæq́; iacebitis umbræ?
Haud equidem patiar, pereat sceleratus, & ille
Spem'q; patris, regnum'q; trahat, patriæ'q; ruinã.
Mens ubi materna est? ubi sunt pia uota parentũ?
Et quos sustinui bis mensum quinque labores?
O utinam primis arsisses ignibus infans,
Id'q; ego passa forem, uixisti munere nostro.
Nunc merito morere tuo cape præmia facti,
Bis'q; datam primum partu, mox stipite rapto,
Redde animam, uel me fraternis adde sepulchris,
Et cupio, & nequeo, quid agã? modo uulnera fratrũ
Ante oculos mihi sunt, & tantæ cædis imago.
Nunc animum pietas, materna'q; nomina frangũt.
Me miseram, male uincetis, sed uincite fratres.
Dum modo quæ dedero uobis solatia, uos'q;
Ipsa sequar, dixit, dextra'q; auersa, trementi
Funereum torrem medios coniecit in ignes.
Aut dedit, aut uisus gemitus est ille dedisse
Stipes, & inuitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius, atq; absens flamma Meleagrus ab illa
Vritur, & cæcis torreri uiscera sentit
Ignibus ac magnos superat uirtute dolores.
Quod tamen ignauo cadat, & sine sanguine, leto
Mœret, & Ancæi felicia uulnera dicit,
Grandæuum'q; patrem, fratres'q;, pias'q; sorores,
Cum gemitu, sociam'q; tori uocat ore supremo.
Forsitan & matrem, crescunt ignis'q; dolor'q;,
Languescunt'q; iterum simul est extinctus uterq;,
In'q; leues abiit paulatim spiritus auras,
Paulatim cana prunam uelante fauilla
Alta iacet Calydon, lugent iuuenes'q; senes'q;,
Et uulgus, proceres'q; gemunt, scissæ'q; capillos
Plangunt ora simul matres Calydonides heu heu*
Puluere caniciem genitor, uultus'q; seniles
Fœdat humi fusus, spatiosum'q; increpat æuum.
*Nam de matre, manus diri sibi conscia facti
Exegit pœnas, acto per uiscera ferro.
Non mihi si centum Deus ora sonantia linguis,
Ingenium'q; capax, totum'q; Helicona dedisset,
Tristia persequerer miserarum uota sororum.
Immemores decoris, liuentia pectora tundunt,
Dum'q; manet corpus, corpus refouent'q;, fouẽt'q;,
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto.
Post cinerem, cineres haustos ad pectora pressant,
Affusæ'q; iacent tumulo, signata'q; saxo
Nomina complexæ, lachrymas in nomina fundunt.
Quas postquam Oeneiæ tandem Latonia clade
Exsatiata domus, præter Gorgen'q; nurum'q;
Nobilis Alcmenæ, natis in corpora pennis
Alleuat, & longas per brachia porrigit alas,
Cornea'q; ora facit, uersas'q; per aera mittit.

Melegri mors.

*a. Lebeu.

*Nã mater manibus diri sibi conscia facti.

ARG. FABVLAE SEQ.

Theseus apro Calydonio interfecto cum se reciperet Athenas & torrentibus aquis interpellaretur, ab Acheloo amne, qui imbribus intumuerat inuitatus est, vt suis tectis succederet, dum fluminis vnda subsideret cuius ille hospitio cum resedisset & inter epulationem procul insulas visas ab hospite accepit nymphas fuisse Naiades, quæ cum Deis sacra redderent, ille qui ab his præteritus esset, motus offensam in insulas Echinadas eas cõuertit.

Interea Theseus sociati parte laboris
Functus, Erechtheias Tritonidos ibat ad arces.
Clausit iter, fecitq; moras Achelous eunti
Imbre tumens. succede meis, ait inclyte tectis
Cecropide, nec te committe rapacibus undis.
Ferre trabes solidas, obliquaq; uoluere magno
Murmure saxa solent, uidi contermina ripæ
Cum gregibus stabula alta trahi, nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis uelocibus esse.
Multa quoq; hic torrens niuibus de monte solutis
Corpora turbineo iuuenilia * uortice mersit.
Tutior est requies, solito dum flumina currant
Limite, dum tenues capiat suus alueus undas.
Annuit Aegides utorq; Acheloe, domoq;,
Consilioq; tuo, respondit, & usus utroq; est.
Pumice multicauo, nec leuibus atria tofis
Structa subit. molli tellus erat humida musco,
Summa lacunabant alterno murice conchæ.
Iamq; duas lucis partes Hyperione menso,
Discubuere toris Theseus, comites'q; laborum,
Hac Ixionides, illa Trœzenius heros
Parte Lelex, raris iam sparsus tempora canis,
Quos'q; alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, latissimus hospite tanto
Protinus appositas nudæ uestigia nymphæ
Instruxere epulis mensas, dapibus'q; remotis
In gemma posuere merum tum maximus heros
Aequora prospiciens oculis subiecta, quis inquit
Ille locus, digito'q; ostendit, & insula nomen
Quod gerit illa, doce, quanquam non una uidetur.
Amnis ad hæc, non est inquit, quod cernimus, unũ.
Quinque iacent terræ, spatium discrimina fallit.
Quoque minus spretæ factum mirere Dianæ.
Naiades hæ fuerant, quæ cum bis quinque iuuẽcos
Mactassent, ruris'q; Deos ad sacra uocassent,
Immemores nostri festas duxere choreas.
Intumui. quantus'q; feror, cum plurimus unquam,
Tantus eram, pariter'q; animis immanis, & undis
A syluis syluas, & ab aruis arua reuulsi.
Cumq; loco, nymphas, memores tum deniq; nostri
In freta prouolui, fluctus noster'q;, maris'q;
Continuam diduxit humum, pariter'q; reuellit
In totidem, mediis, quot cernis Echinadas undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Perimele Hippodamãtis filia cũ ab Acheloo amne per vim esset oppressa, pater eã ob admissum præcipitauit in pelagus, stuprator expetiuit, vt beneficio Neptuni mare eam semotam ab Echinadibus efficeret insulam.

Vt tamen ipse uides procul en procul una recessit.
Insula grata mihi, Perimelem nauita dicit.
Huic ego uirgineum dilecte nomen ademi,
Quod pater Hippodamas ægre tulit, in'q; ꝓfundũ

pugnant Meleagrides in Bœotia. Africæ hoc est gallinarũ genus, gibberũ, variis sparsum plumis, quæ nouissimæ sunt peregrinarũ auiũ in mensas receptæ, ꝓpter ingratum virus. Verũ Meleagri tumulus nobiles eas fecit, &c. Has Varr. easdem facit cũ Numidicis. Tranqllus & Columella separant, vt & cæteri, qui Numidicas cristas rutilas gerere, Meleagrides aũt cœruleas tradunt. Volateranus.)

Meleagri sorores in aues.

Meleagrides.

RAPH.

¶INTEREA Theseus) mira phãtasia qnque Naiadum transmutationẽ in insulas cũ superiore fabula poeta ꝯnectit. Interfecto nãq; Calydonio Apro Theseus cũ Athenas rediret, fortè Achelous fluui⁹ Aetoliã ab Acarnania disterminans sic intumuerat, vt tutus transitus nõ videref. inuitatus igif Theseus à fluminis Deo Acheloo domũ illius intrauit tãtisper illic futurus, dũ tutò trãsire posset. Cũ vero post cœnã These⁹ in mare ꝓspiciẽs vidisset insulas quasdã, Acheloũ rogauit, quot illæ insulæ essent, ac quo noie appellarenf, cui Achelous rñdit. Naiades qnque fuisse illoꝝ locoꝝ accolas, quæ cũ aliis Diis se spreto sacrificassent, eas cũ locis suis in mare à se indignato fuisse ꝓuolutas, ac in insulas qnq; noie Echinadas & suis & fluctibus marinis fuisse discretas. ¶Sociati labo.) cõsociati sibi cũ multis aliis. ¶Erechtheias Tritonidos arces) periphrasis est Athenarũ, quæ & in Palladis tutela sunt, & ab Erechtheo rege Erechtheię dicunf. ¶Fecitq; moras Acheło⁹ eũti imbre tumens) Achelous Oceani & Tethyos fili⁹ fuisse ab Hesiodo scribitur. Is cũ peteret Deianirã Oenei Calydonię regis filiã Herculẽ in se cõuertit, à quo superatus, in fluuio iuxta Calydoniã labẽti se occultauit, nomenq; flumini imposuit, qđ qdem à Pindo Thessaliæ monte oritur, Aetoliã q; ab Acarnania distinguit. Sanè apud antiquos aqua (vt Macrob. Seruius'q; scri.) gñalit Achelo⁹ dicebaf. Vñ Virgil. in Georg i. Pocula'q; inuen. Ache. miscuit vuis. Sanè Achelous cũ prius Thoas fuerit dict⁹, ab Acheloo, q Alcmæonẽ ex Thessalia secutus est, nomẽ accepit. Hic ex Terpsichore vna musaꝝ. Sirenas sustulisse ferf. Videf aũt maximus esse oium Græciæ fluuiorũ Achelous, vñ & oẽm aquã veteres Acheloõ vocarunt. ¶Turbineo vortice) in modũ turbinis se voluẽte. Vortex enim ꝓprie dicif cõtorta in se aqua. Turbo aũt est vis vẽti & instrumẽtũ quo pueri ludũt, fune illud in terrã incutiẽtes. ¶Tutior est reqes) securior est mora. ¶Nec leuib⁹ tofis) aspis, impolitis. Tofus enim lapis est cauernosus. Describit ãt poeta spelũcã fluminis Deo ꝯuenientẽ. ¶Molli musco) Muscus herba est tenuissima iuxta fontes ac in locis humidis nascẽs. ¶Sũma lacunabãt) supiores ingt spelũcę partes in lacunaria distingue bãt ꝯchæ alternis muricibus distinctæ. Nã lacunare est lacus ac lacunaria facere. ¶Murice) murex aũt genus est cochleæ vñ fit purpure⁹ color. ¶Hyperione) Sole. Hyperiõ nanq; Cœli fuit filius, qui ex sorore Solẽ fertur genuisse, verum ꝓ Sole ponif. ¶Hac Ixionides) Pirithous Ixionis filius, ꝑpetuus Thesei comes. {Illa Trœzeni⁹ heros, Parte Lelex, à Trœzene, vbi Pittheus regnauit, siue ille Pitthei filius, Aethræ'q; frater fuit, vt ex sequẽtibus colligit Regius, siue etiã aliũde in eã vrbẽ habitatum venerit. Nã quod supra idẽ Lelex Narycius dicitur, dubiũ opinioni illius affert. Sed de Lelege quæ in mentẽ nobis veniebãt, supra annotauimus.} ¶Nudæ vestigia nymphæ) pedes nudos habẽtes nymphæ, est enim synecdoche. ¶In gẽma) in gẽmatis poculis. ¶Spatium discrimina fallit) breuitas inquit spatii discrimina atq; separatiões insularũ ꝯfundit. ¶Spretæ) cõtemptæ. {Factum, quo Oeneum vita fuit.} ¶Cum plurimus vnq̃) maximus. ¶Diduxit) diuisit. ¶Mediis quot cernis Echinadas vndis) Echinades, quæ & Echinæ dicũtur, insulæ sunt ad hostiũ Acheloi Aetoliæ fluuii, qui limũ assidue inuehẽdo illas effecisse videf. Dictę sunt aũt Echinades, vel ab Echinis, qbus abundãt, vel (vt scribit Apollo.) ab Echino quodã vate. ¶Vt tamen ipse vides) Perimele Hippodamãtis filia ab Acheloo vim passa è saxo à patre in mare fuit præcipitata. Achelous vero de amicæ salute admodũ solicitus, Neptunũ rogauit, ne eã submergi pateretur, sed ei aut locũ præberet, aut ipsam locum efficeret. precibus igitur Acheloi motus Neptunus eã in insulã haud lõge ab Echinadibus distantẽ cõmutauit. ¶Virgineum nomẽ ademi) virginitatem eripui.

Echinades insulæ.

Achelous.

Achelous fluui⁹ græciæ.

* a.l. successisset.

Murex

Hyperiõ.

* a.l. culmine.

ADDI.

ADDI.

Propulit è scopulo perituræ corpora natæ.
Excepi, nantem'que ferens, ô proxima terræ
Regna uagæ dixi sortite Tridentifer undæ,
In quo desinimus, quo sacri currimus amnes,
Huic ades, atque audi placidus Neptune precantē.
Huic ego, quam porto, nocui, sis mitis, & æquus.
Si pater Hippodamas, aut si minus impius esset,
Debuit illius misereri, * ignoscere nobis.
Cui quondam tellus clausa est feritate paterna,
Affer opem, mersæ'q; precor feritate paterna
Da Neptune locum, uel sit locus ipsa licebit.
Hunc quoq; cōplectar. mouit caput æquoreus rex.
Concussit'que suis omnes assensibus undas.
Extimuit nymphe, nabat tamen, ipse natantis
Pectora tangebam trepido salientia motu.
Dum'que ea contrecto, totum durescere sensi
Corpus, & inducta condi præcordia terra.
Dum loquor, amplexa est artus noua terra natātes,
Et grauis increuit mutatis insula membris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iuppiter & Mercurius in hominum figuras versi in regionē Phrygiæ cum animos incolarum experti a nullo vltro exciperentur hospitio, a Philemone & Baucide hospitalissime sunt excepti, & cum maxima voluntate rebus humilibus ad victum & necessariis simplicissimos animos pauperū experti sunt. Ergo vt numen ac vim ostenderent suam seuocatis senibus in excelsiorem collem, casam eorum in templum conuerterunt, eosque ipsos optatos antistites sacrati loci præstiterunt, ita vt cū senectute soluti essent, in arbores conuerterentur, vt Philemon cederet in ilicem, Baucis in Tiliam. Oppidum autem eorum quod cæteros ciues inhospitales habuerat, aquarum multitudine obrutum stagnum factum est.

Amnis ab his tacuit, factum mirabile cunctos
Mouerat irridet credentes, utque Deorum
Spretor erat, mentis'que ferox Ixione natus,
Ficta refers, nimium'q; putas Acheloe potentes
Esse Deos, dixit, si dant, adimunt'que figuras.
Obstupuere omnes, nec talia dicta probarunt.
Ante omnes'que Lelex anima maturus, & æuo
Sic ait. Immensa est, finem'que potentia cœli
Non habet, & quicquid superi uoluere peractū est.
Quoque minus dubites, tiliæ contermina quercus
Collibus est Phrygiis medio circundata muro.
Ipse locum uidi. nam me Pelopeia Pittheus
Misit in arua, suo quondam regnata parenti,
Haud pcul hinc stagnū est, tellus habitabilis olim,
Nunc celebres mergis, fulicisq; palustribus undæ.
Iuppiter huc specie mortalis, cumq; parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis.
Mille domos adiere, locum, requiemq; petentes,
Mille domos clausere seræ, tamen una recepit
Parua quidem stipulis, & canna tecta palustri.
Sed pia Baucis anus, paríliq; ætate Philemon
Illa sunt annis iuncti iuuenilibus, illa
Consenuere casa, paupertatemq; ferendo
Effecere leuem, nec iniqua mente ferendam.
Nec refert dominos illic, famulos'ue requiras.
Tota domus, duo sunt. iidem parent'q, iubent'q
Ergo ubi cœlicolæ paruos tetigere penates,
Summisso'q; humiles intrarunt uertice postes,
Membra senex posito iussit releuare sedili,
Quod super, iniecit textum rude sedula Baucis,
Inde foco tepidum cinerem dimouit, & ignes
Suscitat hesternos, foliisq; & cortice sicco

RAPH. Perimele in insulam ¶PROPVLIT) proiecit. ⸿In profundum) in mare altum. ⸿Sacri am.) oēs fluuii numen habere dicuntur, vnde & sacri nuncupantur.

ADDI. {Debuit illius misereri, & ignoscere nobis ita quidem vulgo habent codices ferè oēs, versumq; grāmatici hūc ita defendunt, vt dicant primā in verbo, ignoscere, corripi, ea ratione, qd mutam sequitur liquida. Sed mihi hæc ratio in hoc verbo durior videtur, ppterea qd verbū ipsum cōpositū, g loco, n, assumpsit, factumq; ignosco, ex In, & Nosco. At sublata cōiūctione, &, idē versus nō modo qd ad numeros attinet, integrior, sed & elegantior multo erit, & affectui magis seruiet, ppter distributionē, quæ cōiūctione opus non habet, eaq; interposita, gratiā ferè amittit.} ⸿Feritate pa.) crudelitate patris.

⸿Mouit caput æquoreus rex) Neptunus annuit meis precibus. ⸿Salientia) palpitantia, id quod timore percussis accidere solet. ⸿Præcordia) pectora hoc loco qd cordi contendantur. Proprie vero præcordia dicunt partes cor di præiacētes. ⸿Grauis insula) magna. Insula vero dicit, qd sit in salo: hoc est, in mari collocata. ⸿Amnis ab his tacuit) hæc ad connectendas quæ subiiciuntur. Metamorphoses dicuntur. Narraturus enim est poeta quemadmodum Iuppiter atque Mercurius in hominum figuras cō uersi Phrygiam peragrarūt, vt hominum benignitatē experirentur. Cum vero nemo ex oppidanis ipsos suscipe ret hospitio, casam Philemonis rustici, atque pauperis subiere, à quo benigne accepti cū se Deos esse indicassent, & anserem quem vnicum habebat occidere vetuerunt, & vt secum collem ascenderet cum Baucide vxore admonuerunt. Profecti igitur domo cum essent, ecce oppidū illud in lacum vident conuersum, omnesq; domus submersas præter vnicam suam casam, quæ & ipsa in magnificentissimū tēplum cum fuissent mutata, hortantib^9 Diis, vt quicquid vellent peteret, Philemon respondit se velle esse illius tēpli sacerdotes ea cōditione, vt nec ipse vxoris, nec vxor viri mortē vnq̄ videret, id vero facile impetrarunt, nam vna & eadem hora

Insula vñ. (margin)
Oppidum in stagnum (margin)
Baucis & Philemon (margin)

ra cum ad extremam peruenissent senectutē in arbores, alter quercum, altera tiliam transmutati fuerunt. Hæc autem adeo perspicue à poeta describuntur, vt nihil expositionis indigere videant. ⸿Ab his) post hęc. ⸿Spretor Deorum) contēptor, {Vtpote ex Cētauroꝝ genere, quos poetę eodē modo vt Cyclopas, deoꝝ contēptores fingunt,} ⸿Si dant adimuntq; figuras) si possunt & dare & eripere formas rebus. ⸿Animo maturus & æuo) Lelegē & prudentē & senem & bonū virū fuisse poeta significat. ⸿Immensa est) sententia pio grauiq; viro maxime cōueniēs. ⸿Tiliæ contermina) vicina. Tilia autē arbor est fructū ferens, quē à nullo aialium attingi miratur Plinius, foliorumq; & corticis succum dulcem esse ait, ac inter corticē & lignum tenuissimū esse mēbranā, quæ Phylira vocetur, qua antiq in nectendis coronis vtebantur. Vñ Horatius: Displicet nexæ Philyra coronæ. ⸿Nā me Pelopeia Pittheus misit in arua) Pittheus Lelegis pater fuit & Aethrę Thesei matris. Pelopeia autē arua nō Peloponnesum (vt quidam putant) sed Phrygiā dicit. Nā Pelops Tātali Phrygiæ regis filius fuit, qui inde in Peloponnesum venit. {De Pittheo, quod is pater Lelegis fuerit, alibi qd sciā, nihil legitur. Proinde coniecturam hanc Regii vt neque refellere, animus est, ita neq; habeo, vnde cōfirmē. Lecto eē tamē propter Narycii epitheton quo suprà Lelegem appellat, cōmonēdum putaui.} ⸿Suo parenti) Pelopi. Nā Pittheus & Trœzen Pelopis filii fuere, vt Strabo narrat. ⸿Fulicis palustribus) Fulicæ aues sunt notissimæ. in paludib^9 viuētes. ⸿Specie mortalis) humanā in figurā versus. ⸿Atlātiades caducifer) Mercuri^9 caduceū gerēs. ⸿Seræ) ianuæ, à parte nanq; totū intelligimus, Sera enim pars est Ianuæ, in quā clauis imittitur. ⸿Parili ætate) pari li & æquali. ⸿Tota domus) tota familia. ⸿Iidē parētq;, iubētq;) iidē inqt domini sunt & serui. ⸿Releuare mēbra) leuia facere, quæ ppter lassitudinē grauia videbant. Sedere eni illos iussit Philemon. ⸿Posito sedili) apposita sede. ⸿Q. d sup anastrophe ē, pposítio nāq; postposita est.

ADDI. aa.l.& ignoscen. (margin)
Pittheus. (margin)
Pelops. (margin)
ADDI. (margin)
Trœzen. (margin)

¶ANIMA)

RAPH. ¶ANIMA) spiritu & flatu. ¶ Et minuit) fregit, minuta, paruaq; reddidit. Eleganter autē poeta rustici pauperis apparatum & mores describit. ¶ Truncat olus foliis) minutatim olera cū foliis incidit. ADDI. {Vel etiā folia oleris decerpsit, reiecto caule, & cæteris inutilibus.} ¶ Sordida) fumosa. ¶ De tergore diu seruato) tergū illud suis vetus fuisse innuit poeta & rancidū. ¶ De tergore) de tergo. frequēter aūt vtrunq; pro altero ponitur. ¶ Domat) mollit & coquit. Significat aūt durissimā fuisse illā carnē. Domari enī dicūtur, quæ repugnāt. ¶ Alueus fagineus) dolium ex fago ꝯfectum. ADDI. {Seu labrum aut vas potius, neq; enim in dolio lauamus.} ¶ Artus fouendos) pedes lauādos. Nā hospitibus etiā nūc quo die accipiuntur, pedes lauari solēt. ¶ In medio lecto) sic quidē legitur, sed tecto forsitā pro lecto Ouidius scriptū reliqt, vt intelligamus in media casa torum & lectum fuisse, nō ex plumis, sed ex vluis palustribus ꝯfectū. ADDI. {Sed tñ & lecto, recte legif si ꝑ toto eo opere accipias, aut interiore etiā parte, cui torus imponitur. Id qđ & impositi epitheeō ꝓbare videf.} ¶ Salignis) ex salice factis. ¶ Velant) cooperiunt. ¶ Sternere) lecto inicere, & imponere. ¶ Non indignanda) nō indigna reputāda. ¶ Lecto) saligno, ex salice vili ac vulgari arbore cōfecto. ¶ Succincta anus) habitū rusticę mulieris effingit. ¶ Cliuum) inæqualitatē mensæ cliuum appellat. ¶ Mētha virēti) mētha suauissimi odoris est herba. ¶ Extersere) emūdauere. ¶ Bicolor baca) Periphrasis est oliuę, quæ bicolor dicitur, qđ & viridis est & nigra. ¶ Syncerę Mineruæ) integræ virginis Mineruę. ¶ Autūnalia) Autūno maturescentia. ¶ Intybaq; & radix) Intybū qđ & cicoreū vocatur, herba est agrestis. Radix vero species est herbæ, quæ & radicula dicitur. His autē herbis etiā nūc in acetariis vescimur. ¶ Et lactis massa coacti) periphrasis est casei. ¶ Non acri fauilla) in igne leui, nō vehementi. Nā oua nisi leniter in cinere calido versentur facile rumpuntur. ¶ Omnia fictilibus) apponūtur vt in prępositio subaudiatur. Fictilia aūt sunt vasa terrea à fingendo dicta. ¶ Eodē argēto) quo & fictilia facile autē innuit craterē quoq; fictilem fuisse. ¶ Sistitur) collocatur in mēsa. Apparatum aūt mēsæ rusticæ eleganter effingit poeta. ¶ Fago) fagus arbor est glandifera, ex cuius ligno vasa ꝯficiuntur. Quæ caua sunt, quæ in ꝯcauitate inquit sunt flaua cera intecta. ¶ Illita) intecta. ¶ Epulas calētes) cibos calidos. Quę enim hactenus descripta sunt, frigida comediūtur. ¶ Nec longæ vina senectæ) vinū nouū appositū fuisse ait, nō vetus, quod diuites bibere solēt. ¶ Paulū seducta) seposita & remota. ¶ Caryca) ficus est species caryca, à Caryca Laconiæ loco, vbi optimæ nascūtur, denominata, quæ quia optimæ sunt siccæ, hinc vsus obtinuit vt carycæ pro ficubus siccis accipiantur. ADDI. {Aridæ ficus à Græcis ἰσχάδες peculiariter appellātur. Carica aūt apud Macrobium, & Plinium p I, scribitur. Estq; Syriacæ ficux species. Plinii verba sunt lib. xiii. cap. v. Syria præter hāc peculiariter habet arbores. In nucum gñe Pistacia nota. In ficoꝝ autē Caricas, eo minores eius gñis quæ cottana vocant. Et Laconiæ locus, de quo hic Regius meminit, apud Stephanū nō Caryca, sed κάρυα dicitur. Quanquā & Caricas siccari solitas idē Plin. ostendit libro. xv. cap. xix. Vbi ait, Sale siccatis & Casei loco vesci, nuper excogitatum est. Ex hoc gñe sunt vt diximus cottana, & caricæ, &c.} ¶ Rugosis palmis) cū fructib⁹ palmæ rugosis & siccis, quos nūc vulgo dactylos vocāt. ¶ Prunaq;) poma sunt notissima, quorū varia sunt gña, vt Pli. scribit. ¶ Super oia vultus) ante oia inqt boni & hilares vultus affuerūt. ¶ Haustum cratera) euacuatum vrceū. ¶ Cōcipiunt preces) precari incipiunt. ¶ Diis hospitib⁹) Ioui & Mercurio quos hospitio susceperat. ¶ Ille celer penna tardos) pulchro antitetho exornaf hoc carmē. ¶ Impia vicinia) inhospitales vicini. ¶ Immunib⁹) exptibus. ¶ Huius ma.) hui⁹ calamitatis, qua vicinos vestros sumus affecturi. ¶ Modo) solum. ¶ Comitate) antique dixit pro comitamini. ¶ Ite simul) venite nobiscū. ¶ Nituntur longo) hoc est longum & arduum cliuum ascendere conantur. ¶ Manere) stare, superesse. ¶ Fata) infortunia. ¶ Suorum) vicinorum.

Nutrit, & ad flammas anima perducit anili.
Multifidasq; faces, ramaliaq; arida, tecto
Detulit, & minuit, paruoq; admouit aheno.
Quod'que suus coniux riguo collegerat horto,
Truncat holus foliis. furca leuat ille bicorni
Sordida terga suis nigro pendentia tigno,
Seruato'que diu resecat de tergore, partem
Exiguam, sectam'que domat feruentibus undis.
Interea medias fallunt sermonibus horas.
Sentiri'q; moram prohibent. erat alueus illic
Fagineus, dura clauo suspensus ab ansa.
Is tepidis impletur aquis, artus'que fouendos
Accipit, in medio torus est de mollibus uluis,
Impositus lecto, *sponda, pedibus'q; salignis.
Vestibus hunc uelant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant, sed & hæc uilis'q;, uetus'q;
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubuere Dei, mensam succincta, tremens'que
Ponit anus, mensæ sed erat pes tertius impar
Testa parem fecit, quæ postquā subdita cliuum
Sustulit, æquatam mentha extersere uirenti.
Ponitur hic bicolor syncerae baca Mineruæ,
Condita'que in liquida corna autumnalia fece,
Intyba'que, & radix, & lactis massa coacti,
Oua'que non acri leuiter uersata fauilla.
Omnia fictilibus. post hæc cælatus, eodem
Sistitur argento crater, fabricata'que fago
Pocula, quæ caua sunt flauentibus illita ceris,
Parua mora est, epulas'que foci misere calentes.
Nec longæ rursus referuntur uina senectæ,
Dant'que locum mensis paulum seducta secundis
Hic nux, hic mista est rugosis carica palmis,
Pruna'que, & in patulis redolentia mala canistris,
Et de purpureis collectæ uitibus uuæ.
Candidus in medio fauus est, super omnia uultus
Accessere boni, nec iners, pauper'que uoluntas.
Interea, quoties haustum cratera repleri
Sponte sua, per se'que uident succrescere uina,
Attoniti nouitate, pauent. manibus'que supinis.
Concipiunt Baucis'q; preces, timidus'q; Philemon
Et ueniam dapibus, nullis'que paratibus orant.
Vnicus anser erat minimæ custodia uillæ,
Quem Diis hospitibus domini mactare parabant.
Ille celer penna, tardos ætate, fatigat,
Eludit'q; diu, tandem'q; est uisus, ad ipsos
Confugisse Deos. superi uetuere necari,
Dii'q; sumus, meritas'q; luet uicinia pœnas
Impia, dixerunt, uobis immunibus huius
Esse mali dabitur, modo uestra relinquite tecta,
Ac nostros comitate gradus, & in ardua montis
Ite simul. parent, & Diis præeuntibus, ambo
Membra leuant baculis, tardi'q; senilibus annis
Nituntur longo uestigia ponere cliuo.
Tantum aberant summo, quātum semel ire sagitta
Missa potest. flexere oculos, & mersa palude
Cætera prospiciunt, tantum sua tecta manere,
Dum'q; ea mirantur, dum deflent fata suorum,

*a.l. tecto legit Raphael.

Casa in templum.

intybum

RAPH. ¶ P I A culmina) ipsi pii. est enim hypallage. ¶ Et iam casa parua) & olim casa parua. Casæ propriè dicuntur rusticæ domus. ¶ Furcas subiere columnæ) furcas in columnas fuerunt cõmutatæ. In magnificum vero tẽplum Philemonis casam euersam fuisse scribit. ¶ Adopertaq; marmore tellus) solum templi marmoree stratum. ¶ Iudicium cõmune) votum, cupiditatem, desyderium. ¶ Aperit) indicat, manifestat. ¶ Delubra'que vestra tueri) vestra tẽpla custodire. ¶ Cõcordes egimus annos) concordes vnanimesq; viximus. ¶ Duos) ambos. ¶ Busta) funera. ¶ Tumulandus) sepeliẽdus. ¶ Vota fides sequitur) nã Iuppiter vt pollicitus fuerat, id quod petierant concessit. ¶ Templi tutela fuere) custodes templi ac æditui fuerunt cõstituti. ¶ Annis æuoq; soluti) senio confecti. ¶ Ante gradus sacros) ante gradus ianuæ templi. ¶ Narrarẽt) cõmemorarent. ¶ Casus loci) ea quæ loco illi euenerant. ¶ Frondere) fiõdes emittere. Simul autẽ ambo in arbores fuere cõuersi, Philemon in quercum, Baucis vero in Tiliã. ¶ Crescente cacumine) vertice capitis. Innuit autẽ capillos in frondes fuisse euersos. ¶ Dum licuit) donec potuerunt. ¶ Frutex) fruticis & arboris cortex. ¶ Tyaneus Incola) Tyania regio est cõtermina Phrygiæ, vnde Tyaneius declinari videtur. (τύανα, inqt Stephan. πόλις μέση κιλικίας καὶ καππαδοκίας, ὑποπίπτουσα τῷ ταύρῳ τῷ κατὰ τὰς κιλικίους πύλας. ὁ πολίτης τυανεύς. Hinc e, in n, conuersa fit Tyanenis.) ¶ De gemino corpore) de duobꝰ corporibus Baucidis & Philemonis factos. ¶ Non vani senes) non falsi. Vanus enim interdum falsum ac mendacẽ significat, interdũ stultũ Iuuenalis. Sic placitũ vano, q nos distinxit Othoni. ¶ Nec erat cur fallere vellent) hæc coniũctio Enim subintelligatur. Est nanq; parẽthesis causam cõtinens, cur senes illi nõ fuerint mentiti. ¶ Equidem pendentia vidi) argumentis probat Lelex ea quę narrauit esse vera. ¶ Serta) coronę, à serẽdis floribus dicta. Coronæ autẽ & in lucis & in arboribus sacris appendebantur. ¶ Ponens) apponẽs. ¶ Cura Deum Dii sint) hoc est qui curam suscepere Deorũ, Dii efficiantur, & q Deos coluere ipsi quoq; pro Diis colantur. ¶ Desierat) loqui Lelex subaudiatur. ¶ Et res) mirãda. ¶ Et author) Lelex vir grauis, & fide dignus. ¶ Calydonius amnis) Achelous. ¶ Semel mota est) mutata. ¶ In hoc renouamine) in hac renouatione. ¶ Ius est) facultas & potestas. ¶ Vt tibi cõplexi terrã maris incola) Proteus Oceani & Tethyos fuit filius, vt in Theogonia Hesio. scribit. Hic habuit patriã Pallenen, qua relicta in Carpatho insula regnauit. Fuit aũt vates clarissimꝰ illis tpibus, q se in varias mutabat figuras. De quo Virg. iiii. Geor. sic scribit. Est i Carpathio Neptuni gurgite vates, Cœruleus Proteus magnũ qui piscibus æquor, Et iũcto bipedũ curru metitur equorũ. Hic nunc Emathiæ portus, patriãq; reuisit Pallenen, hũc & nymphæ venerãtur, & ipse Grãdæuus Nereus. nouit nanque oĩa vates, Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox vẽtura trahãtur. & paulo post, Tum variæ eludent species, atq; ora ferarũ. Fiet enim subito sus horridus, atraq; tigris, Squammosusq; draco, & fulua ceruice Leæna, Aut acrem flãmæ sonitũ dabit, at ita vinclis Excidet, aut in aquas tenues dilapsus abibit. & quæ sequũtur. Proteus aũt idcirco in varias figuras se cõmutasse fingitur, qd (vt Diod. scribit) rex fuit Aegypti, quẽ Aegyptii Cætera vocant, artiũ & in primis astrologiæ peritꝰ. Aegyptiis aũt regibus mos erat, vt leonis, aut tauri, aut draconis priorẽ partẽ in capite ferrẽt insignia principatus. Q uandoq; vero arborẽ, quandoq; ignẽ, quãdoq; redolẽtia vnguẽta: Hæc aũt & ad decorẽ ornatũq; spectabãt, & stupo eẽ, & superstitionẽ quandam aspiciẽtibus iniiciebãt. ¶ Maris cõplexi terrã) nã terra infima est oium elementorũ, q̃ ita Oceanus cõplectitur, vt aer Oceanũ, aerẽ æther, æ therẽ cœlũ. ¶ Nec minus Autolyci cõiux) Metra Erisichthonis filia Autolycus vero (vt in Odys. scribit Homerus) pater fuit Anticliæ matris Vlyssis decipiendi, ac perierandi scientia à Mercurio donatꝰ. ¶ Erisichthone nata) Erisichthon Thessalus fuit Deorũ cõtẽptor, qui cũ Cereri nemus ꝯsecratum, ac in eo quercũ in qua nympha habitabat, succidisset, Hamadryades illorũ montiũ incolæ ad Cererẽ ꝯuenerũt precãtes, vt tantã impietatẽ vlcisceretur. Ea vero

*a.l.tẽpli.

Philemon & Baucis I arbores.

*a.l.ex q̃bus &.

Tyania.

ADDI.

*a.l.heros

*a.l.q̃tuo sissimas fortasse.

*Fabulam hãc Paulo alr recẽset Callimachus i hymno Cereris.

Autolycus

Erisichthõ

Mersa uident, quæruntq; suæ pia culmina uillæ.
Sola loco stabant, dum desient fata suorum,
Illa uetus dominis, & iam casa parua duobus,
Vertitur in templum, furcas subiere columnæ,
Stamina flauescunt, aurataq; tecta uidentur,
Cælataeq; fores, adopertaq; marmore tellus.
Concipiunt Baucisq; preces, timidusq; Philemon,
Talia cum placido Saturnius edidit ore.
Dicite iuste senex, & fœmina coniuge iusto
Digna, quid optetis: cum Baucide pauca locutus.
Iudicium superis aperit commune Philemon.
Esse sacerdotes, delubraq; uestra tueri
Poscimus, & quoniam concordes egimus annos,
Auferat hora duos eadem, nec coniugis unquam
Busta meæ uideam, neu sim tumulandus ab illa.
Vota fides sequitur. templi tutela fuere,
Donec uita data est. annis, æuoq; soluti
Ante gradus * sacros cum starent forte, lociq;
Narrarent casus, frondere Philemona, Baucis,
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iamq; super geminos crescente cacumine uultus,
Mutua, dum licuit, reddebant dicta, ualeq;
O coniux dixere simul, simul abdita texit
Ora frutex. ostendit adhuc Tyaneius illic
Incola, de gemino uicinos corpore truncos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Achelous inter epulas Theseo, quem receperat hospitio, enarratis hos qui in alienam figuram vertissent se, miranti casus mortalium, etiam qui in plures figuras abierint refert. & * Protea Neptuni filium, solitum modo iuuenem, modo in Leonem, interdum in aprum, alias in anguem, & cætera animalia conuerti, quibus insidiantes posset eludere.

Hæc mihi non uani, nec erat cur fallere uellent,
Narrauere senes. equidem pendentia uidi
Serta super ramos, ponensq; recentia, dixi,
Cura Deũ dii sint & qui coluere colantur.
Desierat, cunctosq; & res, & mouerat author,
Thesea præcipue, quem facta audire uolentem
Mira Deum, nixus cubito Calydonius * amnis
Talibus alloquitur. sunt o fortissime, quorum
Forma semel mota est, & in hoc renouamine mãsit
Sunt quibus in plures ius est transire figuras,
Vt tibi complexi terram maris incola Proteu.
Nam modo te iuuenem, modo te uidere leonem,
Nunc uiolentus aper, nunc quem tetigisse timerẽt,
Anguis eras, modo te faciebant cornua taurum.
Sæpe lapis poteras, arbor sæpe quoque uideri,
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum
Flumen eras, interdum undis contrarius ignis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Mẽtra Erisichthonis filia Autolyci vxor cum parẽtem animaduertisset, quod in Thessalia lucum Cereris deuastasset, grauissimũ experiri fame pœnam omnibus rebus ab eo cõsumptis, nouissime se quoque pro ancilla vendidit, sed a Neptuno, qui eius virginitatẽ ademerat, petiit, vt ei ferret opẽ. At ille memor eius concubitus, cum speciosissima * domino tradita esset, vt effugeret eius seruitutem in piscatorem prouectioris ætatis eam conuertit. Quo euentu in reliquas quoque figuras solita est mutari, vt pretio sui parentem pœnas pendentem alere posset, cuius exitus fuit talis, vt post varios in fame cibos, nouissime etiam de visceribus suis epulari cogeretur. Non enim sinunt Superi, siue Fata, vt Ceres cum Fame coire possit.

* Nec minus Autolyci coniux Erisichthone nata
Iuris habet pater huius erat, qui numina Diuum

Sperneret,& nullos aris adoleret honores.
Illæ etiam Cereale nemus uiolasse securi
Dicitur,& lucos ferro temerasse uetustos.
Stabat in his ingens annoso robore Quercus
Vna nemus.uittæ mediam,memores'q; tabellæ,
Serta'q; cingebant,uoti argumenta potentis.
Sæpe sub hac Dryades festas duxere choreas,
Sæpe etiam manibus nexis ex ordine,trunci
Circumiere modum,mensura'q; roboris,ulnas
Quinque ter implebat,nec'non & cætera tantum
Sylua sub hac omnis,quantum fuit herba sub illa.
Non tamen idcirco ferrum Triopeius illa
Abstinuit,famulo'q; iubet succidere sacrum
Robur,& ut iussos cunctari uidit,ab uno
Edidit hæc,rapta sceleratus uerba securi
Non dilecta Deæ solum,sed & ipsa licebit
Sit Dea,iam tanget frondente cacumine terram.
Dixit,& obliquos dum telum librat in ictus,
Cōtremuit,gemitum'q; dedit decidua* Quercus.
Et pariter frondes,pariter pallescere glandes
Cœpere,ac longi pallorem ducere* rami,
Cuius ut in trunco fecit manus impia uulnus,
Haud aliter fluxit discusso cortice sanguis,
Quā solet,ante aras ingens ubi uictima taurus
Concidit,abrupta cruor è ceruice,profundi.
Obstupuere omnes,aliquis'q; ex omnibus,audet
Deterrere nefas,sæuam'q; inhibere bipennem.
Aspicit hunc mentis'q; piæ cape præmia dixit
Thessalus, in'q; uirum conuertit ab arbore ferrum.
Detruncat'q; caput,repetita'q; robora cædit.
Editus & medio sonus est de robore talis.
Nympha sub hoc ego sum,Cereri gratissima ligno.
Quæ tibi factorum pœnas instare tuorum
Vaticinor moriens,nostri solatia leti.
Persequitur scelus ille suum,labefacta'q; tandem
Ictibus innumeris,adducta'q; funibus arbor
Corruit,& multam prostrauit pondere syluam.
Attonitæ Dryades damno,nemorum'q;,suo'q;,
Omnes germanæ Cererem cum uestibus atris
Mœrentes adeunt, pœnam'q; Erisichthonis orant.
Annuit his,capitis'q; sui pulcherrima motu
Concussit grauidis oneratos messibus agros,
Molitur'q; genus pœnæ miserabile,si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare fame,quæ,quatinus ipsi
Non adeunda Deæ(neq; enim Cererē'q; , famē'q;,
Fata coire sinunt)montani numinis unam
Talibus agrestem compellat Oreada dictis.
Est locus extremis Scythiæ glacialis in oris
Triste solum,sterilis,sine fruge,sine arbore tellus

Ea vero & sua & Hamadryadum causa mota,numinum cōtēptorē Erisichthonē nouo pœnæ gñe assidua videlicet fame cruciare decreuit. Vnā igitur è nymphis ad Famē in vltimā Scythiā misit,quæ noie suo ipsam oraret, vt Erisichthonem ita stimularet, vt nullis cibis satiari posset. Cū vero hoc pfecisset Fames, Erisichthō posteaquā totum patrimonium ventri impēdit, vnicā, quoq; filiā noie Metram,forma ita præstantē, vt à Neptuno fuerit rapta, vēdere coactus est. Ea vero ne serua fieret, cum Neptunū,cui sciebat se gratā esse rogasset, vt sui misereref illico in piscatorē vetulū eā ipse cōmutauit , ͻcessit'q;, vt in quascunque vellet formas se ͻuertere posset. Sed cū sæpius emptores pretio fraudasset, iā q; doli oēs ͻsumpti essent, Erisichthō mēbra propria cum lacerare cœpisset, dignum impietate sua exitū est sortitus. {Fabula Erisichthonis describitur apud Callimachum in hymno Cereris. Vbi & patrē Erisichthonis Triopā vocat idem poeta, filium Neptuni ex Canacee Aeoli filia, his versibus. ADDI.

Ταῖς δὲ σὺν αὐτὰ ποσειδάωνα καλισρέαν
Τωδ' ὁμκέτας, ἴδε νόσδε τεοῦ τρίτον ἅπερ ἔγωγε
Σεῦτε καὶ αἰολίδος κανάκης γένος, &c.

Verba Triopę sunt patris. Arborē autē quā hic Quercū facit Oui. Idē ille αἴγειρον, hoc est, Alnum vocat.

Ην δέ τις αἴγειρος μέγα δένδρεον, αἰθέρι κῦρον
Τῷ δ' ἔπι ταὶ νύμφαι ποτὶ τ' ἔνδιον ἑψιόωντο.

Cæterū illud hoc loco quęrēdum videf, vtrum quē hic Ouid & illic Callimach⁹ (vt qdē nūc legif) Erisichthona vocāt, Erisitō magis dicēdus sit, ab ἔρα intēdēdi pticula & σίτου, hoc est, depascēdo, qd oīa depasceret & voraret.}

RAPH. ¶ ET nullos aris adoleret ho.) nullas Diis victimas immolaret. ¶ Nemus Cereale) Cereri ͻsecratū. ¶ Temerasse) violasse. ¶ Annoso rob.) stipite vetusto. ¶ Vna nem⁹) magnitudinē quercus inuit, quæ tāta erat, vt sola nemus efficere posset. ¶ Memores tabellæ) memoriā eorū ͻtinētes, q ope illius nymphæ cōpotes voti facti fuissent. ¶ Argumēta) signa & ꝓbationes. ¶ Trunci modū) stipitis magnitudinē. ¶ Circumiere) circūdedere. Necnon & cætera tantum, tāto inquit maior reliqua sylua erat ea quercus, quāto arbores herbis sunt altiores. ¶ Dryopei⁹) Erisichthō. Dryopes populi sunt Thessaliæ, à Dryope rege dicti, vnde & Thessalia Dryopis fuit appellata. Quidam tamē contendunt Triopeium à Triope patre esse legēdū. Tametsi Dryopeus recte legatur in omnibus exemplaribus, & ex hac lectione nihil prorsus absurdi sequatur, & signate Dryopeius tanquam barbarus appellatur, cum hac de causa paulopost Thessalum quoque ipsum vocet. {Alij Triopeius legei à Triopa patre. Sic enim & Callimachus: ADDI.

Dryopes

Αλλ' ὅκα τριοπίδαισιν ὁ δεξιὸς ἄχθετο δαίμων
Τουτάκις ἀχείρων ἐρυσίχθονος ἅψατο βωλά.

Ex quo loco etiam illud vides primam in Triopa cōmuniter vsurpari.} ¶ Illa) ab illa. ¶ Sacrum robur) sacram quercum. ¶ Dedit) edidit, emisit. ¶ Decidua) quæ decidebatur. ¶ Ducere) capere, contrahere. ¶ Discusso cortice) abscisso collo. ¶ Profundi) effundi, profluere. ¶ Deterrere) terrore dissuadere. ¶ Sæuam bipennem) crudelem, vtpote, quæ cædebat quercum gementē, siue potius ipse sæuus, vt sit hypallage ¶ Thessalus Erisichthon. ¶ Editus è medio robore) altera harum præpositionum redundat, tantum'q; versui, non etiā sensui necessaria videtur. Forsitan vero & loco illius è præpositionis est legendum ac pro etiam accipiendum. {Quidam tamen sic legunt hūc versum. Cum sonus auditur medio de robore talis.} ¶ Instare) imminere, ac propinquas esse. ¶ Persequitur) peragit. ¶ Adducta) attracta. ¶ Prostrauit) in terram deiecit. ¶ Attonitæ Dryades) perterritæ arborum nymphæ. ¶ Vestibus atris) pullis ac nigris luctui conuenientibus. ¶ Annuit) nutu cōsensit, atq; promisit. ¶ Molitur) præparat. ¶ Miserabilis) misericordia dignus. ¶ Lacerare) laniare, cruciare. ¶ Quatinus) quoniā. ¶ Coire) conuenire. cōtraria nanq; simul esse nō possunt, est autem parenthesis causam continens cur Famem Ceres adire non possit. ¶ Oreada) nymphā montanam. Oreades nāque montium sunt nymphæ ἀπὸ τοῦ ὄρους, hoc est à monte cognominatæ. ¶ Est locus extremis) topographia, & loci maxime Fami conuenientis descriptio, vt qui perpetuis frigoribus sit sterilissimus. ¶ Scythiæ glacialis) frigidissimæ vbi sunt perpetuæ niues. Scythia autem à Scytha Iouis filio, qui primus arcum & sagittas inuenisse scribitur, fuit denominata. ¶ Triste solum) in fœcunda terra, vt tristes arbores dicimus infructuosas. ¶ Sterilis) expositio eius quod dixit Triste solum.

*a.l. de vulnere.
*a.l. sudore madescere.
ADDI.

Famis patria.
Oreades.

Scythia famis descriptio.

Frigus iners illic habitant,pallorq́;,tremorq́;,
Et ieiuna Fames,ea se in præcordia condat
Sacrilegi scelerata iube,nec copia rerum
Vincat eam,superetq́; meas certamine uires.
Ne'ue uiæ spatium te terreat,accipe currus,
Accipe quos frænis alte moderere dracones.
Et dedit.illa dato subuecta per aera curru
Deuenit in Scythiam,rigidiq́; *cacumina montis
(Caucason appellant)serpentum colla leuauit,
Quæsitamq́; Famem lapidoso uidit in agro
Vnguibus,& raris uellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis,caua lumina,pallor in ore,
Labra incana situ,scabriq́; rubigine dentes.
Dura cutis,per quam spectari uiscera possent.
Ossa sub incuruis extabant arida lumbis.
Ventris erat pro uentre locus.pendere putares
Pectus,& à spinæ tantummodo crate teneri.
Auxerat articulos macies,genumq́; tumebat
Orbis,& immodico prodibant tubere tali.
Hanc procul ut uidit (neq; enim est accedere iuxta
Ausa)refert mandata Deæ,paulumq́; morata,
Quanquā aberat longe,quāquā modo uenerat illuc,
Visa tamen sensisse famem,retroq; dracones
Egit in Aemoniam uersis sublimis habenis.
Dicta Fames Cereris(quamuis contraria semper
Illius est operi)peragit,perq; aera,uento
Ad iussam delata domum est,& protinus intrat
Sacrilegi thalamos,altoq; sopore solutum
(Noctis enim tempus)geminis amplectitur *ulnis,
Seq; uiro inspirat,faucesq; & pectus,& ora
Afflat,& in uacuis peragit ieiunia uenis.
Functaq; mandato fœcundum deserit orbem,
Inq; domos inopes,assueta'q; uertitur *antra.
Lenis adhuc somnus placidis Erisichthona pennis
Mulcebat,petit ille dapes sub imagine somni,
Ora'q; uana mouet,dentem'q; in dente fatigat.
Exercet'q; cibo delusum guttur inani,
Pro'q; epulis tenues nequicquam deuorat auras.
Vt uero est expulsa quies,furit ardor edendi,
Per'q; auidas fauces,immensa'q; uiscera regnat.
Nec mora,quod pontus,quod terra,qd educat aer,
Poscit,& appositis queritur ieiunia mensis.
Inq; epulis,epulas quærit,quod'q; urbibus esse,
Quod'q; satis poterat populo,non sufficit uni.
Plus'q; cupit,quo plura suam demittit in aluum,
Vt'q; fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis,peregrinos'q; ebibit amnes,
Vt'q; rapax ignis non unquam alimenta recusat,
Innumeras'q; faces cremat,& quo copia maior
Est data,plura petit,turba'q; uoracior ipsa est,
Sic epulas omnes Erisichthonis ora profani
Accipiunt,poscunt'q; simul.cibus omnis in illo
Causa cibi est,semper'q; locus fit inanis edendo.
Iam'q; fame patrias,alti'q; uoragine uentris
Attenuarat opes,sed in attenuata manebat
Tum quoq; dira fames,implacatæ'q; uigebat
Flamma gulæ,tandem demisso in uiscera censu,
Filia restabat non illo digna parente.
Hanc quoq; uendit inops.dominū generosa recusat

RAPH. ¶FRIGVS iners)pigrum, ab effectu, quod pigros faciat & inertes. ¶Pallorq́;,tremorq́;)hi sunt perpetui frigoris comites.

ADDI. {Vide autē, num pro habitant,singulariter habitat, legendum sit.ex analogia similium adiunctorum. Semper enim in Zeugmate, verbū concordat propinquiori nominatiuo.}

*Cacumine ea bonis codi.

¶Condat)vt abscondat. ¶In præcordia scelerata)hypallage est. Nam scelerati & sacrilegi Erisichthonis pręcordia iubet à fame occupanda. ¶Vincat)superare possit. ¶Sacrilegi)Erisichthonis.Sacrilegus nanque dicitur, qui sacra violat,atque furatur. ¶Viæ spatium) viæ longitudo. ¶Moderere dracones) regas atque gubernes. Currus autem Cereris à draconibus trahi fingitur. ¶Caucason appellāt)Caucasus mōs est Scythiæ omnium altissimus,perpetuisq. niuibus tectus.

Caucasus

¶Quæsitamq́; Famē) ita Famem describit poeta, ac si corpus haberet, fœminaq́; esset famelica. ¶Hirtus erat crinis) horridi erant capilli. ¶Labra incana) valde pallida. ¶Situ) squallore,illuuie. ¶Scabri)asperi. ¶Extabant) eminebant. ¶Ventris erat pro ventre locus) nihil ventris habebat. ¶Crate spinæ)ossa & costas à spina ipsa orientes cratem appellat ob similitudinem. ¶Articulos)nodos. ¶Immodico tubere)magno tumore. ¶Neq; enim est accedere iuxta Ausa)nympha ne famescere inciperet, non est ausa ad Famem accedere. Est autem parenthesis causam exprimens cur propius ad Famem nympha non accesserit. ¶Refert mandata Deæ)Cereris mandata exponit. ¶In Aemoniam)Thessaliam, quæ sæpius nomina mutauit. Nam & Pelasgicū Argos, & Hellas, & Dryopis, & Græcia, & Hellenis à regibus fuit cognominata. ¶Sublimis)alta, per aerem nanque volabat. ¶Quāuis cōtraria semper) neque enim vbi sunt fruges, quæ sunt opera Cereris, ibi Fames potest esse. Fruges præterea à Cerere inuentas Fames assidue cōsumit. ¶Ad iussam domum)Erisichthonis. ¶Alto sopore)ꝓfundo somno. ¶Noctis enim tempus) erat subaudiatur. Est enim parenthesis exponens cur Erisichthon somno solutus esset. ¶Functaq́; mandato) cum Cereris mandatum peregisset. ¶Fœcundum orbem) frugiferū. ¶Vertitur) reuertitur. ¶Mulcebat)fouebat. ¶Sub imagine somni) per insomnium. Sibi enim famescere videbatur in somno. ¶Oraq́; vana mouet)sibi enim frustra mandere videbatur. ¶Inani cibo)vanis & falsis epulis. ¶Immensa viscera)inexplebilia. ¶Ardor edēdi) dira fames. ¶Nec mora subito. ¶Quæritur ieiunia) conqueritur se ieiunum esse. ¶Satis eē)sufficere. ¶Plusq́; cupit)quanto plura comedebat, tanto plura appetebat. Erisichthon. ¶Vtq; fretum duplici similitudine poeta eleganter ostendit, quàm insatiabilis esset Erisichthōis auiditas edendi. ¶Nec satiatur) nec expletur. ¶Cremat)comburit. ¶Ipsa turba) ipsa rerum copia. ¶Petit) appetit. Quo enim plura igni ligna imponuntur, eo plura absumuntur. ¶Semper'que locus fit inanis edendo)vēter edēdo non impletur,sed euacuari potius videtur. ¶Attenuarat) tenues ac paruas effecerat. ¶In attenuata)non diminuta. ¶Flamma gulæ)ardor edendi, auiditas. ¶Demisso in viscera censu) consumpto patrimonio. ¶Non illo digna parente) cum enim ipse maxime impius esset, ea fuit tanta pietate, vt nūquam parentem deserere sustinuerit, quinimmo quibuscūque potuit modis aluerit. ¶Dominum generosa recusat)causa cur dominum recusaret, generositas erat.

*a.l.alis.

*a.l. alua.

¶RAPTAE

RAPH. ¶ RAPTAE virginitatis)ereptæ. Iam enim Neptunus eã vinarat. ¶ Hæc Neptunus habebat) exponit poeta id quod puella tacuerat, eam à Neptuno fuisse raptam. ¶ Qui prece nõ ſpreta)exauditis precibus. ¶ Modo)pauloante ¶ Hero) domino, cui, à patre Erisichthone fuerat vendita. ¶ Pendentia æra)hamos ex ære confectos. eſt enim metonymia. ¶ Celas)occultas. ¶ Sic mare com

vel farre, minime. Coemptio certis ſolẽnitatibus peragebatur, & ſeſe in coemendo inuicem interrogabant. Vir ita. An ſibi mulier materfamilias eſſe vellet. Illa reſpondebat velle. Eadẽ mulier interrogabat. An ſibi vir paterfamilias eſſe vellet. Ille reſpõdebat velle. Itaq; mulier viri cõueniebat in manũ: & vocabãtur hæ nuptiæ per coemptionẽ. Et erat mater familias vno loco filiæ. ¶ Et

poſitum)optandi eſt aduerbium ſic hoc loco. ¶ Nam ſtã tem in littore vidi)parentheſis eſt continens aſſeuerationem. ¶ Neq; enim veſtigia lõgius extant)ſignificat eã lõgius non proceſſiſſe, cum pedum veſtigia non appareãt. ¶ Bene cedere)in bonum ſibi cedere. ¶ Senſit)cognouit, animaduertit. ¶ Reſecuta rogantem) his verbis ſe interroganti reſpondit. ¶ Oneratus)ſolicitus. ¶ Inhæſi)intentus fui. ¶ Sic has Deus æquoris artes)ambigue dictum, &

sa.l.neun° artem piſcandi nãque & fraudes quibus vtebatur, intelligere poſſum°. ¶ Et verſo dominus pede preſſit arenã) retroceſſit per arenã. ¶ Sua forma) virginis propria. ¶ Suam) filiã ſubaudiamus. ¶ Transformia) quæ poſſint transformari in varias figuras. Hoc autem idcirco fictũ

Metra. eſt quod Metra Eriſichthonis filia pulchra adeo fuit & formoſa, vt qui illam aſpicerent, ſtatim amore ipſius caperentur. Cum autẽ illius tẽporis homines pecunia non vterentur alii quidem ex Metræ procis boues, alii equos, alii oues, alii capras ipſi largiebãtur. Quod quidem cũ Theſſali viderent, ac vndiq; Eriſichthoni victũ ceinerent

Metra in varias figuras. cõgregatum, aiebant Metrã, patri fuiſſe & bouẽ, & equũ, & ouem, & quæcunq; ea do no accepiſſet. Sicq; & fabulæ locus eſt datus, & huic ꝓuer

Græci prouerbium. bio, quod in leues à Græcis dicitur Μητρα Μητρὸς Μήτρας

Et uicina ſuas tendens ſuper æquora palmas,
Eripe me domino, qui raptæ præmia nobis
Virginitatis habes, ait, hæc Neptunus habebat,
Qui prece non ſpreta, quamuis modo uiſa ſequẽti
Eſſet hero, formamq; nouat, uultumq; uirilem
Induit. & uultus piſces capientibus aptos.
Hanc dominus ſpectans, o' qui pendentia paruo
Aera cibo celas moderator arundinis inquit,
Sic mare compoſitum, ſic ſit tibi piſcis in unda
Credulus & nullos niſi fixus ſentiat hamos,
Quæ modo cum uili turbatis ueſte capillis
Littore in hoc ſteterat (nam ſtãtem in littore uidi)
Dic ubi ſit, neq; enim ueſtigia longius extant.
Illa Dei munus bene cedere ſenſit, & a' ſe
Se quæri, gaudens, his eſt reſecuta rogantem.
Quiſquis es, ignoſcas. in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi, ſtudioq; oneratus, inhæſi.
Quoq; minus dubites, ſic has Deus æquoris artes
Adiuuet, ut nemo iandudum littore in iſto,
Me tamen excepto, nec fœmina conſtitit ulla.
Credidit, & uerſo dominus pede preſſit arenam,
Eluſus'q; abiit, illi ſua reddita forma eſt.
Aſt ubi habere ſuam transformia corpora ſenſit.
Sæpe pater dominis Triopeida tradit, at illa
Nũc equa, nũc ales, modo bos, modo ceruus abibat,
Præbebat'q; auido non iuſta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali poſtquam cõſumpſerat omnẽ
Materiam, dederatq; graui noua pabula morbo,
Ipſe ſuos artus lacero diuellere morſu
Cœpit, & infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? etiam mihi ſæpe nouandi
Corporis o' iuuenes numero finita poteſtas.
Nã modo q nũc ſum, uideor, modo flector in anguẽ
Armenti modo dux uires in cornua ſumo,
Cornua dum ſumpſi. nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipſe uides. gemitus ſunt uerba ſecuti.

cauſaq; valet.)Emẽdo in cauſaq; valet. ¶ Et duo Theſtiadæ, & proles Aphareia Lynceus: Plexippusq; ferox, iaculoq; inſignis Acaſtus ¶ Et velox Idas.) Ex ãtiquo codice ſic lego & in ſeriem hanc redigo hos verſus. Leucippusq; ferox, iaculoq; inſignis Acaſtus: Et duo Theſtiadæ: proleſq; Aphareia Lynce°. Et velox Idas, vt Idas poſt Lynceũ ſtatim ſequaf. quoniã fratres erãt & Aphareo geniti ex Arene. Quoꝝ Apollonius & Balbus in .i. Argon. ac Theocrit° in Dioſcuris meminere. qd aũt nõ Plexippus, Sed Leucippus legẽdus ſit hinc ꝓbatur, quod illius ſit mentio hoc hemiſtichio. & duo Theſtiadę. i. Toxeus & Plexippus Theſtio geniti Leucippus ſanè ex Aphidnis ciuitate Laconię fuit ac Phœbes & Elaire pater teſte Stephano. ꝓpter quas inter Caſtorẽ & Pollucem ex vna, Iter Idã & Lynceũ ex altera fuit dimicatũ, vt circa finẽ .v. Faſt. Ouid. canit. Licet nõ ignorẽ plures fuiſſe Leucippos vt alibi diximus. Acaſtus hic ſanè, q Magneſię rex fuit, pthithiaſi periut, vt author ẽ Plutar. I Sylla. ¶ Cũq; Pheretiade & c. Q.m̃ hic veeſus à pleriſq; corrũpif putantibus primã Pheretiadæ ſyllabã lõgã eſſe, qm̃ ab Homero I .ii. Iliad. p .i. ſcribaf, nõ cẽſeo veritatẽ diſſimulãdã. Cõſtat igif eã ſyllabã natura coe ripi, ac p .ε à Græcis ſcribi (vt Apollonius, eius interpres.

ADDI. hoc eſt mutabilior Metra (Author Palephat°. & i Prouer. Eraſmus. Addit aũt Palæphatus Eriſichthonẽ patrẽ, cõſumptis facultatib° ſuis oibus ad inopiã redactũ fuiſſe, atq; inde illius fabulę locũ datũ.) ¶ Nõ iuſta)iniuſta, vtpote p fraudes, & dolos quæſita. ¶ Vis tamen illa mali)illa morbi violẽtia. ¶ Noua pabula) nouiſſimos & vltimos cibos. ¶ Externis) alienis transformationibus. ¶ O iuuenes) Theſeum & Lele-

Achelous in tres figuras. ga alloquitur Achelous ¶ Numero finita poteſtas) in tres enim ſolum varias figuras ſe conuertere poterat Achelous, in holem, in anguẽ, in taurum. ¶ Telo) cornu quo ab Hercule (vt in ſequẽti volumine narrabit)fuit priuat°. ¶ Gemitus) ſuſpiria, quibus ſignificat ſe valde effratto cornu dolere.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

QVa dote rogarem vellet emi. Antiquam tangit conſuetudinem, qua vir & vxor ſeſe inuicem emebant teſte Seruio. Virg. i. Geor. Teq; ſibi generum Tethis emat omnibus vndis. Boœtius in primo Topi. Tribus modis vxor habebatur, vſu, farre, coemptione. Sed confarreatio ſolis pontificibus conuenlebat. Quæ autẽ in manum per coemptionem venerãt hæ matresfamilias vocabãtur. Quæ vero vſu

Stephanus & cæteri ꝓbãt) Sed Homeꝝ carminis neceſſitate ductũ more ſuo breuẽ vocalẽ in lõgã cõmutaſſe. Quod vt q latinã tm̃ literaturã didicerũt fiat apertiſſimũ, ecce eiuſdẽ poetæ teſtimoniũ tertio artis amatoriæ. Fata Pheretiadę cõiux Pagaſæa redemit. Nullo igif pacto, q;, copula hoc loco eradẽda, quę & à Priſciano admittif lib. vii. ¶ Raſilis huic ſummã mordebat fibula veſtẽ) Aut veſtẽ dicit fibulis i ſummo ꝯnexã ac Dorida appellatã teſte Herodoto i Terpſichore (Qua cũ olim vterẽtur Atheniẽſes mulieres, vnũ, q à pugna cũ Aginetis ſupſuit Solus, fibulis totũ pforãtes ſiereme runt. Vnde poſtea ſtatutũ, vt eæ iadibus veſtibus, quæ Imeæ ſine fibula erãt, in poſterũ vterenf) aut veſtẽ poſt humeros fibula collectã intelligit vt eſſet expeditior ad venãdũ. Qua Iẽ Meleagro Balbus aſſignat lib. i. vtt At tibi collectas ſoluit lã fibula veſtes. Fibulaꝝ aũt inuẽtũ Vulcano dabinus ſi Homerũ ſequemur. Qui in. xviii. Iliad. ſcribit, eundẽ Deũ apud Eurynomẽ & Thetidẽ Oceani filias nouẽ annos fibulas & monilia ꝯflauiſſe. ¶ Ecce ſurẽs ꝯtra ſua fata bipẽnifer arcas) Securiferũ fuiſſe Ancæũ Apollon. in .ii. Argon. ſcribit, vnde hoc potuit ſumpſiſſe Ouid. ¶ Et magnis inſignia dẽtib° ora.

Nō ab re magnis poetā dixisse cēsendū est:qm̄ eorę circūferētia trīū erat spithamaę authore Procopio lib.historię gotticæ prio,vide collectanea nostra primæ hecatostis cap.liii. ⟨Mediis quot cernis Echinadas vndis⟩ Tres numero Echinades fuerūt si Papiniano interpreti in.iii.Thebaidos fides est adhibēda. Artemites, Agallo, Megale, Strabo & alii aliter. ⟨Medio circūdata muro⟩ Scribo modico:vt in vetustis est codicib⁹ ⟨Ferrū Dryopeius illa abstinuit⟩ Lege Triopeius,vt nōnulli emēdarunt. Triopas enim vt Callimachus in hymno Cereris, vel Triops, vt Hellanicus teste Stephano scribit Erifichthonis pater fuit à quo Triopium vel Triopia (vt idem ait Stephanus) Cariæ ciuitas appellata.hic Neptuni ex Canace Aeoli filia filius fuit,vel(vt alii volunt Lapithi Apollonis filii & Scribæ Penei,vel(vt ab aliis scriptum est) Apollinis & Rhodus. Author Diodorus in sexto.

ANNOT. HEN. GLA. IN LIBRVM OCTAVVM, OVID. MET.

Verba ferunt,iidem'que tuas ingrate car.

IDem,etiam si synæresi disyllabon factum est tamen dupli ci ii scribendum erat,minus enim sic incautos fallet. Porrò sexto deinde versu vide ad quid referendum aduerbium frustra,sed ad oblite referef opinor. Sequitur enim: Insequar inuitum,ergo frustra oblite,quasi diceret frustra impie,

Et limina flexu

Ducit in errorem uariarum ambage uia.

Hic vide,vt duo ablatiui flexu ac ambage simul ponantur absque copula.

Tertia sors annis domuit repetita nouenis.

Annis nouenis exponit Raphael,ideſt,poſt nouē annos. Sed ego puto nouenis annis exponēdum,vigesimoseptimo anno,propter distributiuum nouenis,quanquam apud Poetas ea distributiua pro cardinalibus,vt vocant ponuntur.

Vt cliuo creuiſſe putes,ſic ruſtica quondam.

Putes,potentialis modus,sed illud Cliuo Commentatori explicandum erat,vt Poeta ipse exposuit per rusticam fistulam:Qualem me videre vellem.

Cœptus ab agricolis ſuperos peruenit ad omneis.

Cererem, Bacchum, & Mineruam agricolas vocat Poeta.Idem inquit Raphael,quod ea inuenerint quibus agricul turæ opera datur. At ego exponerem, ab agricolis, ideſt,à rusticis nominibus, vsque ad summos Deos, quasi diceret, nulli neglecti sunt.

Non habet Epirus,ſed habent Sicula arua minores.

Sed pro & mihi positum videtur. Nam dicere vult Epiri Apros non esse maiores, & Siculos etiam minores, vbi tamen magni esse soleant.

Et cum Pirithoo felix concordia Theſeus

Raphael hic ait,Notandum Pirithoum apud Græcos trisyllabum esse nomen,ac secundam syllabam produci,quæ à Latinis corripitur, quadrisyllabum esse putātibus.Fateor ingenue me nō intelligere quæ loquitur. Nam Pirithous tam apud Græcos,q̄ Latinos tetrasyllabū est. Homerus Iliad. A. ἀνα Πειρίθοόν τε δρύαντα τε ποιμένα λαῶν.

Horat lib.iiii.Carminum.

Nec lethea valet Theseus abrumpere charo
Vincula Peirithoo.

Cum'que Pheretiadæ.

Pheretiades nomen bis apud Homerum me memini legere prima syllaba producta.Iliad.B.
ἵπποι μὲν μέγ᾽ ἄρισται ἔσαν φηρητιάδαο.

Et Iliad.Ψ.

αἰ φηρητιάδαο ποδώκεις ἐκφέρον ἵπποι.

Quāquam in priore exemplo quidam φερητιάδαο legūt, & φέρης in nominatiuo,nō φήρης. Quare videat lector,num coniunctio hoc in loco poni debeat.

Neritius'que Lelex.

Quidam Naritios legunt,sed Græce est νήριτος, fortassis Doreis imitati,qui ex η faciunt α. Sequente autem versu, etiā nunc,pro etiā tunc positū videtur. Rursus sequēte versu,explicandum fuerat cōmentatori,qui fuerint, quos Hippocoon antiqui miserit Amyclis. Ampyciden etiam hoc loco non exponit,sed postea Mopsum Apollinis sacerdotē, quem sagacem vocasse videtur Poeta,quod clarissimus fuerit vates. Hoc quoq; lectori considerandum qua ratione, de Atlanta loquens,talem dixerit fibulam. Nisi sit pro cingulo,vt vult Raphael.Et hoc Virgilii carmen:

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Idem ostendit.Fibulæ enim vocabulum valde late patet, vt ex Vitruuio patet,& aliis claris authoribus.

Vimina'que & longæ parua ſub arundine cannæ.

Cannas & arundinem dixisse videtur ad eum modum, quo Cicero in Catone de Occatione ait, culmum ac vaginam de frumento.

Emicat ex oculis,ſpirat quoque pectore flamma.

Vide vtrum eo modo dicat,Emicat flāmas,vt spirat flammas,an potius flamma supplendum cēseas. Sed videtur exēplum esse,quando verba diuersos casus poscentia, aut ipsa inter se diuersa iunguntur,vt neutrum ac actiuum.Id cum raro fiat,reprehensione caret,alioqui non admittitur, vt recte docuit Laurentius Valla lib.iii. Atq; ea fuit causa cur quidā pro emicat legeret lux micat,vt annotauit Raphael.

Orithiæ magni roſtro femur hauſit adunco.

Orithyæ quidam legunt,sed errāt, nam tertia syllaba hic breuis est, quæ in fœminino diphthongo longa est, nempe in Boreæ vxore,vt ad finem lib.sexto habetur.

Pœnarum'que Deæ triplice fu ilibus inquit.

Mirabile orationis initium, sed coniunctio quæ ad duo uerba,astitit ac inquit referenda est,ut sit sensus. Vt dira manu tenebat fatale lignū,infelix astitit ante sepulchrales aras. Et inquit,O Eumenides triplices Deæ pœnarum,&c.

Mortis mihi diſplicet author.

Ambigue dictum,nescias enim utrum sibi displiceat,quæ author sit mortis filii,an Meleager,qui fuerat author mortis Thestiadarum,ideſt,fratrum Altheæ.

Clauſit iter,fecit'que moras Achelous eunti.

Sed hoc superat omnem industriā, nec à me explicari potest,siue hoc Poetæ neglīgētia factum,an studiose ideo re uoluerit,quod Acheloum ait in mora fuisse Theseo,cum ex Calydone Athenas proficisceretur,quādo Achelous ad occasum sit Calydoni,& Theseo inter Athenas esset ad ortum. Porrò quinto deinde uersu,solent uerbum ad undas referendum,non ad Acheloum.

Illa Trœzenius Heros
Parte Lelex.

Lelex Trœzenius uocatur, quod pater ipsius Pittheus Trœzeni regnauerit,alioqui à Poeta etiam ipse Lelex Neritius paulo superius dictus est.

Debu t tilius miſereri & ignoſcere no.

Si hoc carmen bene habet,sit positio breuis propter mutam & liquidam g & n in uocali breui, quod exemplum rarum est. Horatius

Donatura cygni,si libeat sonum.

Et sequente uersu,quondam pro nuper positum uidetur.

Truncat holus foliis.

Minutatim incidit, exponit Raphael, olera cum foliis. Quāquam etiā intelligi potest,pelora deponi folia,aut inutiles radices,sed hoc minutum, & uix annotatione dignum. At in hoc nobis obiter quædā notantur,ut doceam qua attentione authores legendi sint, & quod adhibendum iudicium. Quibusdā satis est transiluisse, & lectorē naso suspendisse,perinde atque nusquam hæsitandum, ubi facilitas est, nugamur,ubi difficultas,ibi sit saltus indecorus. Non nomino quenquā,satis enim quidā noti sunt. At si ita faciundum, nihil facilius fuerit,quā in authores cōmentarium scribere.

Interea medias fallunt ſermonibus horas.

Idquoque dubium de quibus intelligēdum. De diis omnino magis dictum apparet,sed mos tamen est,ut qui hospites suscipiunt,nondum apparato cibo, hospites dulci allo-

quio

RAPH. quio retineant, sed iudicet lector.

Vis tamen illa mali postq̃ consumpserit omnem Materiam.

Materiam accepisse uidetur pro patrimonio, illud autem noua pabula pro nouissimis ultimisq; cibis recte exposuisse Raphael uidetur, tametsi nescio, an usquam ita legerim.

ALLEG. IN VIII. LIB. METAMOR.

IAm nitidum retegente diem noctisq; fugante Tempora lucifero cadit eurus, & humida surgunt nubila. ¶ In hoc libro octauo dicit Ouid. quòd Minos filius Iouis & Europæ rex Cretensis in vindictã filii Athenis interfecti obsedit Alchatoẽ ciuitatem Atheniensibus cõfœderatã: vbi scilicet Nisus rex dominabatur. Habebat autem ipse Nisus in capite quendam crinem purpureum sibi & regno fatalem. Fatatum enim erat quòd quãdiu ille crinis ipsius capiti inhæreret, ipse rex viueret: & regnum tutum ab hoste maneret. Dempto autem crine, necesse erat regem mori & possibile faciliter regnum capi. Et cum idem rex Nisus haberet filiã Scillam nomine & illa de quadam alta turri Minoem extra pugnantem contra patrem & patriam sæpe videret; exarsit in amorem eius, & vt illi facilius complaceret crinem purpureum de capite patris dormientis abscidit: & sic interfecit patrem patriamq; prodidit: & regnum & crinem ad Minoem portauit & in eius manibus crinem dedit, eumq; vt se in vxorem duceret implorauit. Minos vero cum esset iustus tantum facinus abhorruit crine tamen sumpto. Regnum & ciuitatem accepit: legibusq; populo impositis ad patriam propriã, scilicet Cretã nauigauit. Cum quo cum Scilla vellet recedere: ipsam abominans Minos dixit dii te submoueãt: o nostri infamia secli. Orbe suo tellusq; tibi pontusq; negetur. ipsa igitur cum ad patriam quam prodiderat redire non auderet & Minos ipsam & facinus exhorrens & eam relinquens nauigaret: illa violentam (vt dicit Ouidius) transit in iram & in mare se proiecit. Ouidius. Consequiturq; rates faciente cupidine vires, & carinæ nauis inhæsit. Pater autem eius Nisus in alietum iam erat mutatus qui ipsam sic hærentem laniare tẽtauit. Ipsa vero in Cyrim siue Alaudã mutata est quæ vsq; hodie ab alieto impugnatur. ¶ Dic quòd Nisus iste signat intellectum siue rationem quæ in ciuitate animæ noscitur imperare. Capilli illius sunt virtutes: sed potissime crinis fatalis aureus vel purpureus est charitas, quæ est virtus aurea quæ pro certo fatalis est, quia quãdiu in capite nostræ intẽtionis fuerit: nec pater eius scilicet ratio per peccatum moritur nec regnum animæ expugnatur. Filia ista est concupiscentia vel voluntas. Minos vero est diabolus siue mundus. Quando igitur accidit quòd Minos rex Cretensis, diabolus rex infecni, per tentationes obsidet animæ ciuitatem, plerunq; contingit quòd voluntas siue concupiscentia voluntarie machinatur per peccatum patriam & patrẽ: idest rationem & animã ipsi tradere & in suum concubitum per vitiorum cõplacentiam consentire. Ista igitur est quæ fatalem crinem: idest charitatem radit & sic rex: idest ratio moritur, & Minos: idest diabolus regnum animæ per vitia capit, primæ Corint. xiii. Si charitatem nõ habuero, nihil sum. Ideo talis mala filia figurata est in Dalida quæ caput Sansonis totondit: & statim spiritus dei ab eo recessit, & fortitudinem amisit & à Philisteis captus fuit. Iudicum. xvi. Quia proculdubio mala vxoe vel falsa: idest mala voluntas vellus charitatis & virtutũ eradicat. & sic fortitudo mentis perditur, & spiritussanctus euaporat & in nobis Philistinorum, idest dæmonum & vitiorũ populus dominatur Iudicum. xvi. hilistini super te Sãson. Vel dic contra multos qui horrenda crimina non verentur committere ad finem quod possint magnatibus complacere qui quidem magnates licet vtilitatẽ quam inde cõsequi possunt libenter recipiant, nihilominus tamen crimen abominãtur & factores criminis vilipẽdunt. Et sic fit quòd tales pessimi vnde præmium sperauerunt, vituperium plus incurrunt. Vñ Aesopus. Displicet imprudens vnde placere putat. Exẽplum habemus de illo qui fecit bouem æreum apud Orosium, & primus in eo combustus est. Item de illis qui occiderunt Dariũ in vita Alexandri, de illis qui occiderũt Isboseth dormientem. ii. Reg. iiii. quia scilicet Phalaris Tyrãnus artificem bouis ærei primum in eo combussit, Alexãder interfectores Darii super sepulchrum eius suspendit. Dauid etiam illos qui Isboseth in fauorem eius necauerat interfecit. Ecclesiastici. vii. Ne impie agas multum: & noli esse stultus ne moriaris in tẽpore nõ tuo. Præclusa igitur sibi vtraq; via tales proditores in alaudam mutantur inquantum fugere compelluntur. Pater vero occisus: idest ille quem offenderunt in alietum mutatur in quantum odium perpetuum ab eo contra tales concipitur & habetur. ¶ Vel dic cõtra malam mulierem: quòd non verecundatur horribilia quælibet committere & contra patriam & parẽtes machinari, vt possit suum improbum desiderium implere & suis corruptoribus complacere. ¶ Ciuitas Alchatoe habebat turrim supee quam Apollo per aera volans citharam suam posuerat sonusq; citharæ turri inhæserat: ita quòd turris mirabiliter resonabat, & mediante ictu lapidum, mirabilem sonum dabat. Scilla igitur filia Nisi regis de qua dictum est, cum in illam turrim sono delectata sæpe ascenderet, vidit Minoem regẽ armatum qui ciuitatem totis viribus obsidebat. cuius amore succensa, patrem prodidit & ciuitatem. ¶ Dic quòd turris significat seculi altas dignitates in quibus semper resonat Lyra Apollinis, idest sonitus adulatorum. Quicunque igitue illuc ascenderit vt tali sono delectetur & variis laudibus cõmendetur: necesse est vt à Minoe: idest diabolo per vitia corrumpatur. & quòd ciuitatem animæ ipsi tradat, & à tentationibus superetur. ¶ Vel dic cõtra iuuenculas quæ in melodiis delectantur, & dum ad loca vbi sunt melodiæ vadunt, & ad Apollinis citharam: idest histrionum cantus & solatia attendunt, sæpe fit quòd Minoem: idest aliquem iuuenem tentantem vident, quem immoderate diligunt. Ita quòd ciuitatem mentis, & castrum corporis ipsi tradunt: & ideo factum est delectari in talibus. Sed quælibet bona persona debet dicere illud Amos quinto. Aufer à me tumultum carminum tuorum, & cantica Lyræ tuæ non exaudiam. ¶ Dum Minos rex Cretensis in obsidione Athenarum vacaret, Pasiphae vxor eius filia solis taurum pulcherrimum insano amore dilexit eiusq; copulam concupiuit, quapropter vaccam ligneam per Dædalum lignarium artificem fieri fecit quam pelle vaccæ recenter occisæ induens & se intra lignum applicans taurũ ad copulam inuitauit: & sic Minotaurum in ea genuit: qui scilicet semiuir & semibos nascens mirabile monstrum fuit. Minos igitur rediens, nouitate monstri attonitus pro celanda verecundia sua, fecit fieri arte Dædali labyrinthum domum scilicet diuersis ambagibus flexuosam in quã quilibet intrare poterat. sed amplius regredi nesciebat, Oui. Vixq; ipse reuerti Ad limen potuit, tanta est fallacia tecti: Ibi igitur Minotaurum inclusit & cum corporibus Atheniensium quos bello vicerat & ceperat enutriuit. Quos quidem sorte ductos in labyrinthum mittebat & eos Minotaurus protinus deuorabat. ¶ Nota horrendam impudicitiam mulieris quæ detestabili agitata libidine, bruti copulam potuit appetere, ꝓpter quod merito dicitur Ecclesiastici decimoseptimo. Quid nequius q̃ quod excogitauit caro & sanguis? quasi diceret nihil. ¶ Dic moraliter quòd talis regina est anima quæ viro suo Christo ab ea per peccatum elongato non cessat cũ Tauro, idest diabolo fornicari & ab eo mõstruosis partubus: idest affectionibus imprægnari. ¶ Vel dic quòd cũ Minos: idest prælatus ab vxore; idest ab ecclesia sibi cõmissa diutius elongatur solet talis vxor: idest talis Eccle. Tauro idest diabolo per peccata & errores se supponere & Minotauros: idest malos subditos in se concipere qui carnes humanas: idest substantias aliorum solent deuorare. Absentia enim prælati multorum est causa malorum. ¶ Cum nobiles Athenienses sorte ducti darentur deuorandi per Minotaurum à Minoe victore, euenit sorte quòd Theseus Aegei filius regis Athenarum duci debebat ad labyrinthum, vt ab illo semiboue deuoraretur. iste igitur cum esset pulcher & fortis, dilectus est ab Ariadne filia Minois: & pacto sibi coniugio docuit eum consilio Dædali quòd globum fili & picem secum portaret, & quòd cum intraret, per ambages labyrinthi filum explicaret: picem vero in os monstri proiiceret:

quam cum masticaret pix eius dentibus inhæreret quæ omnia Theseus fecit & caput Minotauri amputauit & mediante filo rediit, qui mare ascendens Ariadnē secum duxit sed eam dormientem in Chio insula dimisit & Phædram sororem eius superduxit. Cum autem Ariadne euigilasset, & de Theseo cōquereretur, Bacchus de India victor rediens ipsi compatiens ipsam in vxorem accepit : & tandem in cœlo deificauit. ¶ Dic quòd iste Minotaurus potest signare diabolum vel infernum vel mortem, quæ à principio perseuerant homines deuorare : infernus & diabolus animas manducabant & mors corpora. Sors enim humanæ conditionis talis erat quòd successiue ad istos Minotauros Athenienses à Minoe victi:idest à Lucifero in Adam mittebantur, & ab ipsis quo ad corpus & animam deuorabantur. Eccle.xxi. Dentes leonis dentes eius,& interficientes animas hominum. Igitur talia animalia in labyrintho diuersarum ambagum,& in profundo diuersarum difficultatum à principio constituta erāt, quia scilicet postq̄ illuc aliquis ingrediebatur nequaq̄ vt cōmuniter reuertebatur. Sap.ii. Non est qui agnitus sit reuersus ab inferis. Sed Theseus filius regis:idest Christus, forte mortalitatis quam acceperat,necesse habuit ad istos Minotauros descendere, sed ibi non potuit remanere : quia mediante filo diuinitatis,& pice humanitatis ista monstra:idest mortem,diabolum,& infernum superauit, & inde per resurrectionem liber exiit & victor remeauit. Ariadnem autem filiam Minois.idest humanam naturam filiam Adæ quæ iacebat in limbo secum duxit, & patriam resumpta naue corporis remeauit. Vnde canitur in hymno. Victor redit de baratro tyrannum tru.vinc. ¶ Vel dic de ingratis quòd ista filia Minois Theseum modum occidendi Minotaurum, & euadendi interitum docuerat, & ipse accipere eam in vxorem promiserat : & tamen cum alia nauigauit. Vnde Sene.bene dicit. Memoria beneficiorum labilis:iniuriarū tenax. Sed tales piæ personæ à Deo remunerantur. Nam frequenter accidit,vt quod ab ingratis hominibus denegetur à liberalibus compensatur: ideo dicit Sene. ab altero expecta alteri quod feceris. ¶ Cum Theseus forte mitteretur ad confligendum cum Minotauro ab Athenis in Cretam in naui sua,ex mandato Aegei patris sui regis Atheniensis, posuit vela nigra, præcepitq; ipsi & sociis eius Aegeus quòd in reditu si filius victoriam habuisset in malo nauis vela alba ponerent, vt à longe sciretur Athenis victoria cum redirent. Igitur Theseus occiso Minotauro cū victor rediret socii eius obliti sunt nigra vela mutare. Aegeus igitur qui de Promontorio maris ipsorum speculabatur aduentum,cum vidisset vela nigra, filium mortuum credidit,& ideo se statim in mare præcipitans,de nomine suo æquori nomen dedit.itaque ex tunc ab Aegeo rege ibidem submerso mare Aegæum dictum fuit. ¶ Duo vela nauis sunt duæ affectiones animæ vel sunt duæ conuersationes scilicet vna alba & alia nigra : vna bona alia mala:vna spiritualis alia corporalis. Igitur quando homo portat vela nigra : idest malam affectionem & conuersationem inhonestam : signum proculdubio est quòd Minotaurus,idest caro vel diabolus præualuit contra eum, & quòd talis est mortuus per peccatum. Econuerso vero quando alba vela : idest mundam conuersationem & affectionem habet:signum est quòd hanc bestiam superauit: quòd de carne vel diabolo triumphauit : quia illi qui contra istos præualēt nigra vela in alba:idest malam affectionem in bonam mutare debent. Ezech. xxvii. Byssus varia de Aegypto texta est tibi in velum : vt poneretur in malo. Sed multi sunt qui dato quòd sint victores & boni : ipsi tamen obliuiscuntur mutare vela:quia dato quòd secundum rei veritatem contra diabolum præualeant,& boni sint intentione vel corde ; ipsi tamē vela nigra malæ & insolentis conuersationis nec dimittunt: nec mutant : immo peccatores & mortui esse videntur : pro eo quòd vela suæ exterioris conuersationis alicuius leuitatis nigredine polluunt. Baruch.vi. Nigræ sunt facies eorum à fumo quæ in domo fit. Aegeus igitur pater talium : idest bonus prælatus in mari amaritudinis submergitur per compassionem quando videt vela nigra : idest malam conuersationem,& hoc quia credit tales filios esse mortuos per culpam & malam intentionem. Igitur cum vita est conuersatio mutanda. Bene ergo docet Salomō dicens. Eccle.ix. Omni tempore sint vestimenta tua candida. ¶ Cum Dædalus fabricæ artis super omnes industrius labyrinthum fecisset pro includendo Minotauro,& diuersas vias sibi inuicem occurrētes nunc ad dexteram nunc ad sinistram declinantes ibidem ordinasset : ita quòd vix ad ostium redire sciret:tandem factum est quòd idem Dædalus ibidem est inclusus: & à rege Minoe ibi perpetuo condemnatus. Cuius ratio fuit.quia Pasiphaen vxorem regis docuerat cum Tauro concumbere,& quòd per eius consilium filia eius docuerat Theseum de labyrintho exire.ipse tandem Dædalus cum Icaro filio suo inclusus miram euadendi industriam cogitauit. Vnde Ouidius Terras licet inquit & vndas Obstant : at cœlum certe patet: & licet armis Omnia possideat non possidet aera Minos. Itaque alas & pennas assumpsit filo cæteraq; contextas: & ipsas sibi in pedibus & manibus alligauit & sic vltra mare volauit, & de terra recedens labyrinthum dimisit, & sic euasit Minois tyrānidem:& in patriam remeauit. ¶ Dic quòd Dædalus est peccator quem Minos : idest diabolus in labyrintho vitiorum & bonorum huius mūdi inclusit:& ipsum tot criminibus circumuoluit:quòd viam in terram exeundi non inuenit:immo sæpe fit quòd vbi exire de labyrintho mundi uel ponti crediderit ibidem fortius se inmittit. Psal's. Viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Quare quicunque in labyrinthum mundi uel peccati se immiscuerit uel implicauerit per malas consuetudines exinde amplius vix exibit. Matthæi quinto. Amen dico tibi non exibis inde. Quid igitur faciet talis? Si uult exire necesse est quòd alas contemplationis accipiat, & quòd sursum ad cœlestia regna per contemplationem auolet & ascendat, & per contēptum mare fluctuosi seculi transeat & transcendat. Sic enim poterit quis à labyrintho seculi uel peccati exire & à domino transilire, ut dicat cum Psal. Si sumpsero pennas meas.&c. ¶ Vel dic exemplariter contra illos qui excogitant labyrinthum:idest cautelas & inuolutiones:contra alios:quare sæpe fit diuino iudicio quòd ipsi in idem periculum incidunt:& ubi alios inuoluere sperauerant ipsi cadunt. Ecclesiastes.x. & Ecclesiastici vigesimoseptimo. Qui fodit foueam incidet in eam. Sicut ad litteram de multis officialibus regum uidemus. De quodam enim audiui quòd vnum patibulum sumptuosum & curiosum fieri fecerat,& per hoc regi cui seruiebat placuisse se credebat. Sic tamen Dei iudicio factum est quòd ibi primus ipse suspēsus fuit. & sic ipse de seipso præmia prima dedit. Ecclesiastici.iii. Qui amat periculum in illo peribit. ¶ Cum Dædalus & Icarus filius eius in labyrintho Cretensi inclusi essent:& ut euadere possent:uolare disponerent; & cum cetera alas sibi q̄plurimas coaptarent : pater Dædalus Icarum filium suum edocebat:& uolandi certas regulas ipsi dabat. Præcipiebat enim ille ne nimis cito uolaret ne forte fatigaretur:ne nimis alterne cera calore Solis liquesceret uel alæ ardore Solis urerentur:ne nimis demissæ ne alæ humectatæ maris humoribus graues efficerentur : uoluit igitur ut medium iter teneret & patris uestigia sequeretur : & quòd nec huc nec illuc ad stellas respiceret:sed recte:mature : mediocriter : continue:post se iret. Vnde Ouidius : Instruit & natum medioq; ut limite curras Icare ait moneo : ne si demissior ibis, Vnda grauet pennas, si celsior ignis adurat, Inter utrunque uola. Item Me duce carpe uiam. Icarus igitur expositus aeri & nouitate uolandi illectus patris præcepta contempsit & fortitudine & agilitate fretus & sisus patrem præcedere uoluit, & plus debito accelerare : ita alte uolauit quòd cera ipsius & pennis dissolutis in mare cecidit & submersus pelago nomē dedit,ita quòd ex tunc mare Icareum dictum fuit. Vnde Ouid. alibi, Icarus Icareas nomine fecit aquas. ¶ Dic exemplariter contra filios inobedientes & præsumptuosos qui patrem suum uel prælatum uel sapientes uiros sequi nolunt,uel eorum mandatis obedire:immo seipsos satis præponunt & ardua opera ultra uires facere uel attentare præsumunt, quæ ad finem deducere non possunt. Quibus dici potest. Exod.xviii. Stulto labore consumeris : & ultra uires tuas est negocium. Tales in suo alto uolatu:scilicet

in suæ

in suæ virtutis conatu vel in tali incepto statu: non diu solẽt perseuerare: sed potius cadere: & de assumpta gloria præcipitem casum dare. Exemplo Roboan qui patri sapienti Salomoni se præferens dicebat, tertio Reg. duodecimo. Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Isti tamen male successit, quia populum diuisit & regnum amisit. Qui igitur vult volare vel spiritualiter per opera virtuosa: vel tẽporaliter per potentiam sæcularem medium tenere debet nec à mediocritate temperantiæ deuiare: patrem: id est maiores sequi nec ab eorum exemplis & regulis declinare: quia si nimis demisse descẽdat, per nimiam status depressionem, vel per terrenorum affectionem, pennæ eius potẽtiæ & nobilitatis temporaliter aggrauabuntur & conterentur: pennæ eius spirituales: id est virtutes & affectiones fluuiis & vndis maris: id est delitiis sæculi deprimentur. Si etiam plus iusto per præsumptionem vel superbiam se erigat & meliorem aliis se esse credat vel vltra sufficientiam personæ altiorem statum quærat pennæ interiores: id est virtutes solent comburi: & pennæ exteriores: id est nobilitas & potentia mundalis paulatim dissolui & destrui. In moribus etiam præsumptuosi solent per peccatum cadere: & in mari delitiarum finaliter mergi. In temporalibus etiam fastigiosi per infortunia deprimi & in mari tribulationum & amaritudinum suffocari, ideo in persona Icari talibus dicitur:

Icare nate bibis, nam tu sine patre peribis.
Qui dixit tibi bis medio tutissimus ibis.
Icarei fati memores estote parati
Iussa paterna pati: medium tenuere beati.

Et breuiter istud verum est quòd in omnibus plus valet medium quàm extremũ. Vnde Boetius in libro de duabus naturis in Christo. Omnis (inquit) virtus in medio rerum decore locata consistit. Siquid enim vltra: vel citra quod oportuerit sistere fiat à virtute discedit. Medietatem igitur virtus tenet: hæc ille. ¶ Perdix fuit quidam iuuenis filius sororis Dædali qui datus Dædalo ad erudiendum ipsum auunculum arte & scientia superauit. Ita quòd serræ & circini primus vsum inuenit. Cui Dædalus inuidens ipsum de arce: id est turri Palladis præcipitauit: sed Pallas dea sapientiæ quæ semper fauet ingeniis ipsum in auem sui nominis: id est in Perdicem mutauit: & medio volauit in aere pennis: quæ sublimis casus memor alte non solet libenter ascendere: sed circa terrã volare: etiã gleba nidum facere. Vnde Ouidius:

Præter humum volitat, ponitq; in sepibus oua,
Antiquiq; memor vitat sublimia casus.

Igitur cum Dædalus submersum filium sepeliret affuit Perdix: quæ Dædali luctu gaudebat: & ipsi suum infortunium improbabat. Dædalus autem alas suas post maris transitum victimas in templo Apollinis consecrauit, vbi & historiam Androgei depinxit: sed Icari historiam præ nimio fletu depingere non potuit. ¶ Sic contingit sæpe quòd aliquis ingenio & scientia alios excellit in curiis principum & potentum: ita quòd maiores & antiquiores sapientia & subtilitate antecedit quare fit quòd quandoque talis arcem Palladis ascendit: id est dignitates & officia, quod videntes alii quos superat solent eidem inuidere, & per detractiones & accusationes ipsum solent ab alto detrahere, & quòd deponatur à statu & officio procurare. Et sic fit quòd talis Perdix efficitur quasi scilicet à perdendo: pro eo quòd talis altum statum prodere comprobatur: qui pro certo si sapiens est: debet alta loca: id est alta officia vilipendere: & locum humilem tenere. Quamuis enim status dignitatis sit nobilior. status tamen paupertatis est securior. Et ideo de paupertate loquens Seneca in libro de remediis fortuitorũ dicit sic. Non est in paupertate vitium: sed in paupere. Illa expedita est hilaris & tuta. Sequitur sic eris expeditior in via, domi tutior, Sed sæpe contingit quòd talis Dædalus: id est talis inuidus qui alios persequitur ad simile infortunium venit, filium vel amicum vel seipsum perdẽs. Esaiæ trigesimotertio. Væ qui prædaris nonne & ipse prædaberis? ¶ Cum Diana contra Oeneum regem Calidoniæ irata, eo quòd aliis diis sacrificauerat: & non sibi, aprum omnia vastantem in regno ipsius immisisset, factum est quòd Meleager cum Theseo & Plexipo aliisq; multis in venatione apri interesset. Atalanta igitur quædam puella nobilis quam idem Meleager diligebat: in venatione illa aprum ante omnes alios sagittabat: quẽm aprum tandem Meleager interfecit, & Atalantæ pellẽ & caput apri in insigne sagittatiõis misit, de qua Testiade scilicet Plexipus & Toxipus dolentes præmium ab Atalanta rapuerunt: quos Meleager interfecit: & Atalantæ donũ quod ei abstulerant restituit & reduxit. Sic autem erat: quòd cum Meleager natus esset tres sorores quæ parcæ dicuntur. Illæ scilicet deæ infernales quæ singulorum fata dictare dicuntur, torrem seu stipitem in ignem posuerunt ad comburendum & vitam pueri nan tantum duraturam quantum iste stipes duraret ordinauerunt. Vnde Tempora dixerunt eadem lignoq; tibiq; O modo nate damus. Quod audiens mater lignum extinxit: & annis pluribus reseruauit. Et quàm diu stipes integer permansisset Meleager vixisset. Videns igitur mater fratres suos per filium occisos stipitẽ prædictum decreuit in ignem proiicere vt sic filium in vindictam posset occidere. Pugnante igitur in ea duplici affectu materno: scilicet & fraterno: tandem affectus fraternus præualuit & stipitem in ignem posuit filiumq; per stipitis combustionem combussit & interfecit, dicens:

Vlciscor facioq; nephas mors morte pianda est.
In scelus addendum scelus est: in funera funus.

Sicut enim stipes in igne cremabatur, sic Meleager in corpore cruciabatur. Ita quòd vtriusque vita simul finita fuit. Mater autem propria manu præ desperatione se occidit, & regnum ad externorũ manus deuoluitur. sorores vero Meleagri ipsum tristissime deplorantes in aues Meleagrides mutantur quæ adhuc omni anno secundum Plinium sepulchrum Meleagri frequentare dicuntur. ¶ Nota igitur quomodo mala infinita fiunt propter amorem mulierũ. Amor enim Atalantæ causa fuit quare auunculi fuerunt occisi, filius combustus, mater occisa, regnum Calidoniæ dissipatum, & sorores in aues mutatæ: id est in fugam cõuersæ. Ecclesiastici vigesimoquinto. Plaga mortis mulier nequã. Item ibi. à muliere initium factum est peccati, & per illam omnes morimur. ¶ Vel dic allegorice de Christo: quòd Meleager scilicet Christus à principio Atalantam puellam: id est humanam naturam voluit diligere, & aprum scilicet Luciferũ voluit occidere, & cum cæteris detrudere: duos auunculos suos: id est populum Iudaicum & gẽtilem vel Adam & Euam interficere: id est mortales facere. Tandem mater eius synagoga ipsum mediante stipite crucis per mortem combussit: & sic fratrum suorum scilicet Adæ & Euæ mortem & peccatum in eius morte puniuit, & ita scelus scelere & mortem morte piauit. Regnum etiam Calidoniæ: id est Iudææ propter hoc periit. Sorores vero Meleagri, id est animę deuotæ mortem ipsius amarissime lamentantur: & ideo aues fiunt inquantum nunc mentaliter. in fine vero personaliter ad cœlum volare noscuntur. Apoc. duodecimo. Datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ vt volaret. ¶ Dic de fato stipitis quòd per tres deas quæ determinant vitam humanam possumus intelligere naturaliter loquendo tres potentias animæ sensitiuæ scilicet naturalem, vitalem, & animalem, per stipitem vero ab eis datum humidum radicale, quia vita naturalis extinguitur: quando igne caloris accidentalis stipes humidi radicalis ex toto consumitur. Vita enim nostra tantum durat naturaliter quantum humidum radicale perseuerat ¶ Vel dic moraliter quòd tres deæ quæ vitam gratiæ in homine limitant: sunt tres virtutes theologicæ, fides, spes, & charitas, stipes autem significat deuotionem vel crucis cõsiderationem. Tandiu igitur vita gratiæ in homine durat, quãdiu stipes, id est fulcimẽtũ deuotionis vel crucis memoria cũ eo perseuerat. Nam si cõtingat per ignem carnalis vel mundalis concupiscentiæ istum stipitem comburi, necesse est in nobis vitam gratiæ finiri: & per vitia insurgentia terminari. Igitur seruemus diligenter in nobis per memoriam: stipitem, id est crucis Christi & deuotionis fulcimẽtum ne per ignem concupiscentiæ comburamur & moriamur. Prouerbiorum tertio. Lignum vitæ est his qui apprehenderint eã. ¶ Cum Iuppiter & Mercurius mundum in specie humana

lustrarent, & in quadam villa nullum qui eos vellet accipere inuenirent: tandem villã exierunt vbi tugurium erat coopertum straminibus in quo scilicet Philemon & Baucis pauperes & senes & vetuli morabantur qui deos secundum paupertatis possibilitatem dulciter receperunt & mensa apposita pauperes cibos desuper posuerunt. Cumq; igitur in mensa cibi propter deorum comestionem non minuerentur, sed potius augerentur cognouerunt eos esse deos. Et cum vellent eis anserem occidere: Mercurius non est passus: præceperunt dii quòd isti de vicinia recederent, & in ardua montis ascenderent, & statim villam & gentem quæ eos recipere noluerunt subuerterunt, & aquis diluuii submerserunt. Igitur cum dii dicerent Philemoni & Baucidi quòd peterent quicquid vellent, rogauerunt deos quòd domus sua templum fieret, & quòd ipsi sacerdotes eorum efficerentur & in templo illo iugiter seruirent diis ipsis, & insuper quòd alter alteri non præmoreretur, sed ꝯtinue simul essent, Ouid.

Auferat hora duos eadem nec coniugis vnquam
Busta meæ videam, nec sim tumulandus ab illa.

Domus igitur facta est templum, in quo Philemon & Baucis Ioui & Mercurio diutissime seruierunt. Et cum satis vixissent in duas quercus iuxta templum mutati sunt in quibus & quasi dii coluntur propter sanctitatem quam prius habebant. Et nota quòd Ouidius describit hic pulcherrime cõditionem & domum & statum pauperum personarum.

¶ Istud exemplum expone quomodo hospitalitas placet deo, & inhospitalitas displicet. Et quomodo hospitales à Deo præmiãtur, duri & auari subuertuntur. Dii enim idest Christus & angeli comperti sunt sub specie peregrinorum hospitari, vt sic probarent affectiones hominum sicut patet de Loth & duobus angelis in Sodoma. Genesis decimonono. Vbi legitur quòd Sodoma subuersa est, & Loth inde liberatus est. Ideo dicit Apostolus ad Hebræos decimotertio. Charitas fraternitatis maneat in vobis & hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis. Aduerte tamen quòd cibus diis appositus non dicitur minui, sed augeri, quia cibus & bona bonorum virorum qui amore Dei recipiunt pauperes & reficiunt indigentes, & maxime deos idest viros religiosos, & prædicatores, ex hoc non minuitur vt communiter videmus, sed eis potius sufficiunt & augentur. Prouerbiorum tertio. Da pauperibus & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia redundabunt. ¶ Vel dic quòd Iuppiter & Mercurius, idest Deus & homo Christus in mũdum venit in villã, idest populum Iudæorum. Sed qui eum scilicet fidem eius reciperet non inuenit. Quapropter ad pauperem domum gentilitatis declinans, ibidem fuit receptus, & de illa domo Ecclesiæ templũ fecit. & ipsos pauperes gentiles gratiis & virtutibus indigentes sacerdotes, idest fideles & catholicos fecit, & ipsos per charitatem simul viuere voluit, & per fortitudinem & perseuerantiam in quercus seu robora commutauit. Esaiæ quinquagesimoquarto. Dixit miserator tuus dominus paupercula tempestate conuulsa absque vlla consolatione. Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos & fundabo te.

¶ Erat quædam altissima arbor in quam quædam nympha fuerat antiquitus mutata. Hãc igitur Dryades idest nymphæ syluarum frequentabant, & in ea siue sub ea Cererem adorabant, choreasq; ducebant. Erat autem in partibus illis quidam tyrannus qui Erisichthon dicebatur qui omnia numina contemnebat, & nullam esse deorum potentiam prædicabat. Iste igitur illam arborem cum securi tentauit præscindere, de qua statim sanguis incipit fluere, & ipsa arbor gemere; nec propter hoc cessabat arborem securi scindere, immo quendam etiam qui eum arguebat occidit, & sic arborem ad terram deiecit, secuit, & distraxit. Audita est igitur vox nymphæ in arbore morientis & Erisichthoni mortem & periculum imprecantis. Ceres igitur hoc videns contra Erisichthonem indignatur, & ipsum nouo mortis genere scilicet fame occidere protestatur. Vocata igitur nympha agresti, tradidit ipsi currum suum quæ à draconibus per aera vehebatur, & misit eam quærere famem, quæ in locis siccis & lapidosis & glacialibus morabatur, & ibi sub forma cuiusdam vetulæ siccæ, pallidæ tristis & hispidæ versabatur. Ista igitur fames vocata à Cerere, domum Erisichthonis intrauit, seq; per os nasum & aures immisit & eum afflauit, & recessit. Vir igitur tanta fame statim arripitur, quòd etiam dormiendo comedere videbatur. Euigilãs igitur cœpit comedere, & omnia quæ habebat consumere, nil tamen quod comederat, ipsum poterat satiare. Et factum est quòd breui spatio quicquid habebat consumeret nihil plus habens quod vendere posset præter quandam filiam suam. Ista autẽ filia à Neptuno fuit deflorata, qui ei tale donum dedit quòd quoties volebat se in figuram quamlibet conuertebat. hæc igitur à patre vendebatur, & statim cum accepit pretium in figuram alienam illa mutabatur, & sic vitam patris famelicam tuebatur & alebat. Sed finaliter ipsum tanta fames arripuit, quòd ipse suos artus lacero diuellere morsu cœpit, & propria viscera comedit, & sic periit & defecit. ¶ Per istum Erisichthonem impium & famelicum, intelligo vsurarios, ꝑ eius filiã proximos eius & famulos, per arborem viros iustos, per Cererem deam frugum rerum copiam, per famem auaritiam. Dic igitur quòd quando in vno loco inuenitur vsurarius vel tyrannus qui deos non colit, immo deos & sanctos contemnit, & arbores diis dicatas, idest iustos securi crudelitatis abscindit, ipsos rapinis & iniuriis persequẽs sanguinem temporalis substantiæ eorum extrahit. Ita quòd ipsos plangere & gemere facit. Iob decimoquarto. De ciuitatibus fecerunt viros gemere & animæ vulneratorum clamabunt. Sed tales miserabiliter puniuntur, quia Ceres dea abundantiæ, idest ipsa eorum opulentia facit eos per auaritiã famescere & nulla rerũ abũdantia sufficiẽtiam eis præstat. immo quanto plura accumulant, tanto magis auari & famelici fiunt, Ceres enim facit tales famelicos, quando scilicet rerum opulentia facit eos amplius cupidos, quia quanto res eorum plus crescit, tanto famem auaritiæ plus accendit. Vnde Ouidius. Inopem me copia fecit. Item plura cupit quo plura suam dimittit in aluum. Ezechielis septimo. Animas suas non saturabunt, & ventres eorum non implebuntur. Dato etiam quòd filia talium, idest famuli & familiares in diuersas formas se mutent, & per fraudes nunc vnum, nunc aliud se fingant, vt magistros nutriant & ditent, ipsi tamen semper auari, & famelici manent, & famæ auaritiæ moriuntur & languent. Esaiæ quinto. Nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius siti exaruit.

P. OVIDII NASONIS, METAMORPHOSEOS. LIBER NONVS.

ARG. FABVLAE SEQ.

Q Væ gemitus, truncæque Deo &c. Argumentum Deianira Oenei filia Aetolarum virgo speciosissima cum a multis peteretur pater constituit et cuniugio daturũ, qui luctandi causa veniret, Manentibus itaque numero potentum duobus Acheloo flumine & Hercule, quia reliqui ob metum cesserant, in certamen processum est Cum ergo Achelous naturalibus modis Herculem eluderet, modo in liquorem, modo in speciem draconi, nouissime in tauri figuram conuersus asiut. Quem Hercules, vt amplexus est reluctantem, alterum cornu quod implicauerat brachiis rapuit extortum. Quo dolore ille ac deformitate aduersarii viribus cessit. At nymphæ Naiades fluminis filiæ effecerunt, vt id quod ereptum capiti erat omnibus copiis autumnalibus replerent, vt apud posteros maximum haberet fructum & admirationem. Itaque cornucopiæ effectum est, vt diceretur omnibus temporibus.

Q Væ gemitus, trũcæq; Deo Neptuni⁹ heros
Causa rogat frontis, cũ sic Calydoni⁹ amnis
Cœpit, inornatos redimitus arũdine crines.
Triste petis mun⁹. quis eni sua prælia, uictus
Cõmemorare uelit? referã tñ ordine, nec tã
Turpe fuit uinci, quã m contendisse decorum,
Magna'q; dat nobis tantus solatia uictor.

RAPH. Herculis cum Acheloo certamen.

Q Væ gemitus &c. Herculis luctam cum Acheloo in huius voluminis initio ita describit poeta, vt & librum libro & fabulam fabulæ eleganter connectat, variasq; Acheloi transfigurationes intec luctãdum exponat. Cum enim Deianiram Oenei Calydoniæ regis filiam cum multis aliis Hercules, Achelousq; petiissent, virginis pater decreuit, vt is illa potiretur, qui in luctæ certamine superior esset. Cum igitur alii cessissent, Hercules atque Achelous ineũt luctã, in qua cum alter virtute superior esset, Achelous ad notas artes decurrit, ac cum se & in anguem, & in taurum frustra mutasset, victus, alteroq; cornu mutilatus pudore se in suum fluuiũ coniecit, Nymphæ verò cornu illud suscipientes omni fructuum genere repleuerũt, cornuq; copiæ appellauerunt. Hoc vero inde factum esse Strabo est author, quod cum Achelous limo quem ducit, limites semper confunderet, bella inter Aetolos & Acarnanes vicinos ciebat. Cum'que arbitri nulli essent, armis non iudicio decertabant. Victoriam vero reportabant qui plus viribus valebant. Quare cum Hercules fluuium damnose labentem aggeribus & fossis intra alueum cohibuisset tanquam debellasset Acheloum victoriæ premium reportauit Oenei filiæ Deianiræ nuptias. Eam quidem Sophocles tragicus hoc modo loquentem inducit. Procus sanè mihi amnis fuerat Achelous, qui tribus me formis à patre petit, manifestus enim incessit taurus, alias tortus varias per notas draco, aliquando mole valida bouis præ se ferens frontem. Adduut nõnulli Amaltheæ cornu capræ id esse, quod Hercules ab Acheloi fronte fractum Oeneo dono dedit, ex quo quidem plerique talem educunt historiam. Acheloum enim sicut flun ina telli- qua tauro comparant ob sonos ipsos, & alueorum circunflexiones, quas cornua vocant Draconi quoque proptee obliqua iam ipsius magnitudinem. Herculem quoque omnibus alioqui mortalibus beneficum Oeneo affinitate coniunctum aggeribus & fossis fluuium perperam, & damnose labentem coercuisse aiunt, eamq; regionem fertilissimam reddidisse, hocq; Amaltheæ cornu esse. Hoc vero idem & Dio. in quinto Bibliotheces scribit Hercules inquit in Calydoniorum gratiam fluuium Acheloum in alium cursum diuertens plurimos agros ex aquæ irrigatione fertiles præstitit. Cuius rei & poetæ quidã meminere scribentes cũ Acheloo Herculem sub tauri specie certasse, qui cum in congressu tauri alterum cornu fregisset. Aetolis illud quod Amaltheæ cornu vocant, dono dedit fructum omnium vuarum, malorum, aliorum'que eiusmodi pomorum copia repletum. Fingũt vero poetæ Acheloi cornu fossam à fluuio ductam, postea vero ac malis punicis & racemis monstrari regionis fertilitatem quam fluuii humore præstet. Amaltheæ vero roe nu durum esse aiunt, qua ex re operis illius difficultas significatur. {Versus quos ex Sophocle citat Regius in fabula quæ Tracniniæ, inscribitur. habentur, hoc modo

Copiæ cornu.

ADDI.

Μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμὸς Ἀχελῷον λέγω,
Ος μ' ἐν τρισὶ μορφαῖσιν ἐξῄτει πατρὸς,
Φοιτῶν, ἐναργὴς ταῦρος, ἄλλοτ' αἰόλος
Δράκων ἑλικτός, ἄλλοτ' ἀνδρείῳ τύπῳ
Βούκρανος, ἐκ δὲ δασκίου γενειάδος
Κρουνοὶ διερραίνοντο κρηναίου ποτοῦ. &c.

De cornu autem ablato, & item eo quod copiæ siue Amaltheæ dicitur, ibidem in commẽtariis hoc modo legitur. Ἡρακλῆς παραγενόμενος εἰς Καλυδῶνα, τὴν Οἰνέως θυγατέρα Δηϊάνειραν ἐμνηστεύετο. Καὶ διαπαλαίσας ὑπὲρ τῶν γάμων αὐτῆς πρὸς τὸν Ἀχελῷον ἀπεικασθέντα ταύρῳ, περιέκλασε τὸ ἕτερον τῶν κεράτων. καὶ τὴν μὲν Δηϊάνειραν γαμεῖ, τὸ δὲ κέρας Ἀχελῷος λαμβάνει, δοὺς ἀντὶ τούτου τὸ τῆς Ἀμαλθείας. Ἀμάλθεια δ' ἦν Αἱμονίου θυγάτηρ, ἣ κέρας εἶχε ταύρου. τοῦτο δὲ ὡς Φερεκύδης φησί δύναμιν εἶχε τοιαύτην ὥστε ποτὸν ἢ βρωτόν, ὅπερ ἂν εὔξαιτό τις, παρέχειν ἄφθονον. &c.

Rursum alii de eadem fabula ita tradũt. Cum Rhea enixa Iouem esset, metu patris infantem in Creta occuluisse, ibi'que nymphis Adrasteæ & Idæ filiabus Melissei nutriendum dedisse. Has illum lacte Capræ cuiusdã, cui nomen Amalthea fuit, nutricasse. Postea'que Ioue, vt nutricationis gratiam persolueret, capram ipsam inter sydera retulisse, cornu autem capræ alterum nymphis nutricibus dedisse, hac adiecta facultate, vt quicquid optassent, id illis ex eo cornu largiter suppeditarunt. Et ad eundem ferè modum ipse Ouidius in Fastis de eadem re narrat, nisi quod ibidem non capram, sed Naiadem, cuius capra illa fuerat, Amaltheam vocat. Plura de eodem cornu annotauit Erasmus in prouerbio copiæ cornu.} ¶ Neptunius he.) Theseus Neptuni nepos. ¶ Truncæ f.) mutilatæ. altero enim cornu carebat. ¶ Redimitus crine) cinctos habens crines. ¶ Arundine) corona ex arundinibus confecta, quibus ferè fluuiorum ripæ abundant. ¶ Tantus victor) quantus Hercules fuit.

Nomine ſiqua ſuo tandem peruenit ad aures
Deianeira tuas, quondam pulcherrima uirgo,
Multorumq; fuit ſpes inuidioſa procorum.
Cum quibus ut ſoceri domus eſt intrata petiti,
Accipe me generum dixi Parthaone nate.
Dixit & Alcides. alii ceſſere duobus.
Ille Iouem ſocerum dare ſe, famamq; laborum,
Et ſuperata ſuæ referebat iuſſa nouercæ,
Contra ego TVRPE Deum mortali cedere dixi,
Nondum erat ille Deus, dominũ me cernis aquarũ
Curſibus obliquis inter tua regna fluentem,
Nec gener externis hoſpes tibi miſſus ab oris,
Sed popularis ero, & rerum pars una tuarum.
Tantum'ne noceat, quòd me nec regia Iuno
Odit, & omnis abeſt iuſſorum pœna laborum,
Nam quo * te iactas Alcmena matre creatum,
Iuppiter aut falſus pater eſt, aut crimine uerus.
Matris adulterio patrem petit. elige fictum
Eſſe Iouem malis, an te per dedecus ortum.
Talia dicentem iandudum lumine toruo
Spectat, & accenſæ non fortiter imperat iræ,
Verbaq; tot reddit. melior mihi dextera lingua eſt.
Dum modo pugnando ſuperẽ, tu uince loquendo.
Congrediturq; ferox. puduit modo magna locutũ
Cedere. reieci uiridem de corpore ueſtem,
Brachiaq; oppoſui, tenuiq; à pectore uaras
In ſtatione manus, & pugnæ membra paraui.
Ille cauis hauſto ſpargit me puluere palmis,
Inq; uicem fuluæ tactu flaueſcit arenæ.*
Et modo ceruicem, modo crura micantia captat,
Aut captare putes. omniq; à parte laceſſit.
Me mea defendit grauitas. fruſtraq; petebar.
Haud ſecus ac moles, quã magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, ſuoq; eſt pondere tuta.
Digredimur paulum, rurſus'q; ad bella coimus,
In'que gradu ſtetimus certi non cedere, eratq;
Cum pede pes iunctus totoq; ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter uidi fortes concurrere tauros,
Cum pretium pugnæ toto nitidiſſima ſaltu
Expetitur coniux. ſpectant armenta, pauentq;
Neſcia, quem maneat tanti uictoria regni.
Ter ſine profectu uoluit nitentia contra
Reiicere Alcides à ſe mea pectora, quarto
Excutit amplexus, adductaq; brachia ſoluit.
Impulſumq; manu (certum eſt mihi uera fateri)
Protinus auertit, tergoq; oneroſus inhæſit.
Siqua fides (neq; enim ficta mihi gloria uoce
Quæritur) impoſito preſſus mihi monte uidebar.
Vix tamen inſerui ſudore fluentia multo
Brachia, uix ſolui duros à corpore nexus.
Inſtat anhelanti, prohibetq; reſumere uires.
Et ceruice mea potitur. tum deniq; tellus
Preſſa genu noſtro eſt, & arenas ore momordi.
Inferior uirtute, meas diuertor ad artes,
Elaborq; uiro, longum formatus in anguem,
Qui poſtquam flexos ſinuaui corpus in orbes,
Cumq; fero moui linguam ſtridore biſulcam,
Riſit, & illudens noſtras Tirynthius artes,

RAPH. ¶ NOMINE ſiqua ſuo tandem) narrare incipit Achelous certamen ſibi pro Deianiræ nuptiis ſuſceptum. ¶ Si qua) Deianira, qua vacat, neq; expoſcitur à ſenſu, tantum'q; carmen explet, quale illud apud Virgil. Siqua fata ſinãt. ¶ Tandem) aliquando. Tandẽ enim (vt Põpeius ſcribit) interdum aliquãdo ſignificat, interdũ pro ſupuacuo ponitur, interdũ affectui, & indignationi ſeruit. Vt Cicero. Quouſq; tandẽ abutere patientia noſtra Catilina? ¶ Multorum proc.) proci dicuntur, qui aliquã vxorẽ poſcunt, à procando declinati. Nam procare eſt poſcere, vñ & procaces meretrices ab aſſidue poſcẽdo vocant. ¶ Domus eſt intr.) participiũ paſſiuum ɔtra grãmatices rõnem formatũ. ¶ Soceri pet.) appetiti ſoceri Oenei. ¶ Parthaone nate) Oeneus rex Aetoliæ Parthaonis fuit filius.

ADDI. {Homerus Portheum vocat. Iliados Σ. Πορθεῖ δὲ τρεῖς παῖδες ἀμύμονες ἐξεγένοντο Ἄγριος ἠδὲ Μέλας, τρίτατος δ' ἦν ἱππότα Οἰνεύς. ᾤκεον δ' ἐν Πλευρῶνι καὶ αἰπεινῇ Καλυδῶνι. &c.}

Ab Athletarum conſuetudine, qui ſe puluere ɔſpergunt luctaturi.

¶ Suę no.) Iunonis, cuius iuſſu tot labores adierat. ¶ Contra ego) è cõtrario. ¶ Turpe Deũ mor. ced. dixi) eſſe ſubaudiatur. ¶ Mort.) homini. nondum enim Hercules in deorũ numerũ fuerat tranſlatus. ¶ Dominum me cernis aquaꝝ) Achelous nãque fluuius eſt iter Acarnaniã, Aetoliã'q; labens. ¶ Popularis) ex tuo populo vnus, aliquãdo popularis gratum populo ſignificat. ¶ Tãtũ'ne noc.) ſolũmodo inqt mihi id non noceat rogo, qđ Iuno Deorũ regina me nullo odio pſequitur, neq; mihi vllã irrogat pœnã. Ea vero inqt Herculi potius obeſſe q̃ pdeſſe debere. ¶ Nã quo te iact.) dilẽmate colligit Achelous Iouẽ aut falſò Herculis patrem dici, aut eſſe ignominioſum, vt q ex adulterio illũ genuerit. ¶ Alcmena matre) Alcmena Electryonis & Lyſidices filia fuit, vxor'q; Amphitryonis, ex qua Iuppiter in Amphitryonẽ cõuerſus. Herculem ſuſcepit. ¶ Elige fict. Eſſe Iouẽ malis) patrẽ ſubaudiamus. Eſt autẽ dilẽmaton, in quo vtrũ cõceditur reprehẽditur. Si enim fictum ac falſum patrem ſibi eſſe Iouẽ eliget Hercules, nulli ipſi erit honori. Sin verum, aperte fatebitur ſe eſſe natũ ex adulterio. Hoc igitur argumento Hercules victus in pugnam indignatus deſcendit. ¶ Per dedecus) per ignominiã ex matris adulterio prouenientem. ¶ Toruo lumine) trucibus oculis, quales iratis, indignatis'q; conueniunt. ¶ Viridem veſtem) tales enim fluuiorum Diis attribuũtur. Eleganter autem eorum habitũ effingit, qui ſe præparant luctæ. ¶ Varas manus) inflexas & curuas. nam vari dicũtur, qui crura habẽt obtorta. Vnde & varices appellantur venæ in ſuris inflexæ, vel obtortæ, vt Marcellus tradit.

*a.l. quòd

COELIVS RHOD.

¶ Quibus introrſum obtorta ſunt crura, authore Polluce, nuncupantur rhæbi: varos dicunt quandoque Latini. Ouidius tamẽ Metamorphoſeos nono:

Tenui'q; è pectore varas
In ſtatione manus.

Apud quem varica item legitur fœmina in Amoribus:

Ambulat, ingentes varica
fert'que gradus.

Quibus vero extrorſum, bleſſi.) ¶ In ſtatione) in loco ad reſiſtendum apto. ¶ Modo) nuper. ¶ Magna) ſuperba. ¶ Ille cauis hauſto) luctaturi ſua inuicẽ corpora puluere aſpergebant, quo ſe validius comprehendere poſſent. ¶ Hauſto puluere) ſuſcepta arena, quæ haphe vocatur. ¶ Captat) carpere conatur. ¶ Mea grauitas) meum põdus. ¶ Certi non cedere) qui decreueramus alteri nõ cedere. Eleganter autem ea omnia deſcribit, quæ à luctatoribus fieri ſolent. ¶ Nõ aliter vidi) hac ſimilitudine oſtendit Achelous quanto impetu cum Hercule fuerit congreſſus. ¶ Quem maneat) quem expectet. ¶ Sine profectu) effectu. ¶ Adducta brachia) circunducta. circundata. ¶ Certum eſt mihi) decreui, inquit, vera confiteri. ¶ Si qua fides) eſt verbis meis ſubaudiatur. ¶ Ficta voce) fictis verbis. ¶ Preſſus) oppreſſus. ¶ Anhelanti) difficulter reſpiranti. ¶ Et ceruice mea potitur) collum meum capit. ¶ Diuertor) conuertor. ¶ Meas artes) mihi ingenitas, proprias. ¶ Elaborq; viro) effugio è manibus Herculis viri fotiſſimi. ¶ Sinuaui) contraxi. ¶ Orbes) ſpiras. ¶ Stridore) ſibilo.

Herculis luctæ cum Acheloo deſcriptio.

Cunarum labor est angues superare mearum,
Dixit, & ut uincas alios Acheloe dracones,
Pars quota Lernææ serpens eris unus Echidnæ.
Vulneribus fœcunda suis erat illa, nec ullum
De centum numero caput est impune recisum,
Quin gemino ceruix hærede ualentior esset.
Hanc ego ramosam natis è cæde colubris,
Crescentemq́; malo domui, domitamq́; reduxi
Quid fore te credis? falsum qui uersus in anguem
Arma aliena moues? quem forma precaria cælat.
Dixerat, & summo digitorum uincula collo
Inijcit. angebar ceu guttura forcipe pressus,
Pollicibusq́; meas pugnabam euellere fauces,
Sicquoq; deuicto, restabat tertia tauri
Forma trucis tauro mutatus membra, rebello.
Induit ille toris à læua parte lacertos,
Admissumq́; trahens sequitur, depressaq́; dura
Cornua figit humo, meq́; alta sternit arena.
Nec satis hoc fuerat, rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncaq́; à fronte reuellit.
Naiades hoc pomis, & odoro flore, repletum
Sacrarunt, diuesq́; meo bona copia cornu est.
Dixerat, & nymphe ritu succincta dianæ
Vna ministrarum fusis utrinq; capillis
Incessit, totumq́; tulit prædiuite cornu
Autumnum, & mensas felicia poma secundas.
Lux subit, & primo feriente cacumina Sole
Discedũt iuuenes, neq; enim dum flumina pacem,
Et placidos habeant * lapsus, totæq́; residant,
Opperiuntur aquæ uultus Achelous agrestes,
Et lacerum cornu medijs caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit iactura decoris,
Cætera sospes habet. capitis quoq; fronde saligna,
Aut superimposita cælatur arundine damnum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post hæc victor Hercules cum Deianiram Nesso Cẽtauro commisisset, vt eam Euenum amnem, qui initio Lycormas erat nominatus, transueheret, & ille specie captus puellæ fletibus errãs quæreret locum comprimendi, illa fidem mariti implorante sagittis eum confixit, qui cum expiraret, vestem Deianiræ cruentauit, indicauitque remedium fore erga coniugem deserti amoris, qui tamen cruor in veneni cessit partem.

At te Nesse ferox eiusdem uirginis ardor
Perdiderat, uolucri traiectum terga sagitta.
Nanq; noua repetens patrios cum coniuge muros,
Venerat Eueni rapidas Ioue natus ad undas.
Vberior solito, nimbis hyemalibus auctus,
Vorticibusq́; frequens erat, atq; imperuius amnis,
Intrepidum pro se, curam de coniuge agentem,

KAPH.

¶ CVNARVM mearum) meæ infantiæ. nã cum in cunis esset Herculis duos angues à Iunone immissos manibus prehensos strangulauit, vnde illũ Græci (vt scribit Diod. lib. v.) quod opera Iunonis gloriam foret adeptus, Heraclea dixere, hoc est Iunonis gloriam, cum antea Alcæus vocaretur. nam ἥρα Iuno, κλέος gloria dicitur. ¶ Vt vinc.) vt te vincere concedam ¶ Pars quota) ac si diceret minima. ¶ Lernææ Echidnæ) hydræ Lernæam paludem infestantis. nã Hercules scribitur interfecisse hydram centum capita habentẽ ea viuacitate, vt vno reciso duo quãprimũ subnascerentur, eam tandẽ Hercules domuit igni. Echidna autẽ latine vipera dicitur. ¶ Ramosam) multa capita veluti ramos habentẽ. ¶ Gemino hærede) duobus successoribus. nam vno capite reciso, duo renascebantur. Vnde etiam Excetra à latinis dicta est (vt tradit Seruius) qđ vno capite exciso duo succrescebant. ¶ Crescentẽq; malo domui) malo enim suo crescere videbatur hydra, cum vno capite reciso duo subnascerent. Acte aũt eã domuit Hercules, vt scribit Diod. Ioalo enim mandauit, vt recisam ceruicẽ face accensa ne effflueret sanguis inureret. ¶ Forma precaria) aliena, quam prece videris esse cõsecutus. Precarium enim dicitur (vt tradũt iurisconsulti) qđ precibus alicui vtendũ conceditur, tantisper dum is qui cõcessit, repetat. ¶ Pugnabam) contendebam. ¶ Rebello) bellum resumo. ¶ Induit) inijcit. ¶ Truncaq; à fronte reuellit) hoc est reuellendo cornu truncam effecit frontem. ¶ Diuesq; meo bo. cop. cornu) Acheloi cornu à Naiadibus repletũ varijs fructibus copiæ fertilitatis Deę fuit dicatum. Quod idcirco fingitur, vt pauloante diximus, quòd Hercules in Calydoniorum gratiam fluuium Acheloum in alium cursum diuertẽs plurimos agros ex aquæ irrigatiõe fertiles præstitit, Aetolis autẽ dono dedisse illud, quod Amaltheæ cornu vocant fingit fructum omnium copia repletum. In quinto autem Fast. Ouidius aliã de Amaltheæ cornu fabulã refert. Nam Amaltheã, quæ Ioui lac præbebat, alterum è cornibus in arbore fregisse ait. Quod quædam nympha sustulit, cinxitq; recentibus herbis. Et plenum pomis ad Iouis ora tulit. Ille vbi res cœli tenuit, solioq́; paterno Sedit & inuicto nil Ioue maius erat, Sydera nutricẽ, nutricis fertile cornu Fecit, qđ dominę nũc quoq; nomẽ habet. Diod. vero de copiæ cornu aliã quoq; narrat historiã. Hammonẽ siquidem scribit iuxta Ceraunios montes ambulantẽ cõspectam virginẽ nomine Amaltheã forma pulcherrimam adamasse, filiamq; ex ea suscepisse, specie ac robore corporis insignẽ, Amaltheã vero propinquæ regioni præfecisse cornu bouis persimili, ex quo occiduum cornu sic noiata. Quę quidẽ cum vineis, alijsq; frugiferis arboribus cõsita foret, ab Amaltheaq́; possideretur, Amaltheæ cornu fuit denoiata, vnde optima quæq; fertilissima terra copiæ cornu appellari cõsueuit, hoc est κέρας ἀμαλθείας. ¶ Prędiuite) pleniissimo. ¶ Totum autumnũ) oẽs autũni fructus. ¶ Secundas men.) primæ mẽsæ carniũ erant, secundæ pomorũ. ¶ Cacumina) mõtium vertices & summitates significat autẽ illos primo mane recessisse. ¶ Operiũtur) expectant. ¶ Residant) decrescãt. ¶ Vultus agrestes) deturpatos ob cornu à fronte reuulsum. ¶ Decoris) pulchritudinis. ¶ Fronde saligna) salicis ramo. ¶ Capitis dãnum) cornu ablatũ. ¶ At te Nesse fer.) expositurus poeta Lichæ ministri Herculis mutationẽ in saxũ, Nessi centauri cædem, Deianiræq; zelotypiã describit. Nam Hercules Deianira potitus, cum vino calefactus Eurynomum puerũ Architelis filiũ ministrantẽ, paruo'q; errore lapsum inter cœnandum pugno. {κονδύλῳ græci habent, qđ & taliũ significat.} ictum occidisset inuitus, ex Calydonia dolore percussus vnà cũ vxore discessit in patriã festinãs. Forte aũt euenit vt Euenum fluuiũ, q maxime excreuerat, tutò transire posse non videretur, nisi Nessus centaurus qui pretio viatores transmittebat, se Deianiram transuectururũ pollicitus foret. Eam igitur Hercules cum Nesso commisisset, intrepide fluuium trana uit. At Nessus puellæ pulchritudine captus cum eam asportaret, ab Hercule sagitta hydræ sanguine tincta trãsfixus cum moreretur, Deianiræ psuasit tunicæ suæ vim amatoriã inesse, quæ Herculẽ ab amore aliarũ mulierum auocaret, si eã indueret. Cũ aũt Deianira accepisset Herculẽ amore Ioles Euryti filię esse captũ, tunicã à Nesso dono datam Lichæ famulo tradidit domino præferẽdam, eam vero cum sacrificaturus induisset Hercules, maximis cruciatibus affectus, in furorem'que conuersus, Licham ex Cenæo monte, vbi Ioui sacrificabat, in Euboicum mare coniecit, qui Deorum miseratione in scopulum corpori humano similem fuit commutatus. Ipse vero Hercules arcu sagittis'que Philoctetæ traditis, in pyra se composuit, homine'que deposito in Deorum sedes fuit translatus. ¶ Eueni) Euenus fluuius est Aetoliæ in Corinthiacum sinum labens, ab Eueno, qui se in illum præcipitauit cognominatus, nam antea Lycormas appellabatur.

Achelous in anguem Hydra

Achelous in taurum.

Copię cornu.

ADD I.

* a. l. cursus moręq;

Eunus.

Nessus adit, membrisq; ualens, scitusq; uadorum,
Officioq; meo ripa sistetur in illa,
Hæc ait Alcide. tu uiribus utere nando.
Tradidit Aonius pauidam Calydonida Nesso,
Pallentemq; metu, fluuiumq;, ipsumq; timentem.
Mox ut erat, pharetraq; grauis, spolioq; leonis
(Nam clauam, & curuos trás ripá * miserat arcus)
Quandoquidem cœpi, superentur flumina dixit.
Nec dubitat. nec qua sit clementissimus amnis
Quærit, & obsequio deferri spernit aquarum.
Iamq; tenens ripam missos cum tolleret arcus,
Coniugis agnouit uocem, Nessoq; paranti
Fallere depositum, quo te fiducia clamat
Vana pedum uiolente rapit? tibi Nesse biformis
Dicimus, exaudi, nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reuerentia mouit, at orbes
Concubitos uetitos, poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quáuis ope fidis equina.
Vulnere non pedibus te consequar. ultima dicta
Reprobat, & missa fugientia terga sagitta
Traiicit, extabat ferrum de pectore aduncum,
Quod simul euulsum est, sanguis p utrúq; foramé
Emicuit, mistus Lernæi tabe ueneni.
Excipit hunc Nessus. neq; enim moriemur inulti,
Secum ait. & calido uelamina tincta cruore
Dat munus raptæ, uelut irritamen amoris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Eodem tempore cum Hercules in insulam Euboeam per Oechaliæ regnum Euryti traiecisset, & Iolen filiam eius dilectam traheret in patriam, prior coniux Deianira vt audit animum viri a se esse mutatum, tunicam sacrificaturo Ioui, Lichæ famulo dedit ei perferendá, qua ille honoratus vota religionéque placet: eam indutus cum ad ará accessisset prosecans exta, flámа veste incaluit, & Lernæo veneno contacta hæsit visceribus. In maximo itaque cruciatu cum a corpore eius euelli nequiret, Licham acerbissimi muneris reum proiectum a se Euboico mari mersit, quem innoxium culpæ Tethys vertit in scopulum conchis, muricibusque vestitum.

Longa fuit medii mora temporis, actaq; magni
Herculis implerant terras, odiumq; nouercæ.
Victor ab Oechalia Cænæo sacra parabat
Vota Ioui, cum fama loquax * peruenit ad aures
Deianira tuas, quæ ueris addere falsa

PAPII. ADDI. ¶ SCITVSq; vad.) peritus locorum transitus præstátium. {Erat enim portitor ibi cóstitutus, vt & Strabo meminit lib. decimo.} ¶ Sistetur) collocabitur. ¶ Aonius) Thebanus Hercules. Aonia enim cú Bœotia eadé est. ¶ Pauidam Calyd.) timidam Deianiram Calidoniam. ¶ Ipsum) Nessum. Centaurus enim erat. ¶ Miserat) iecerat. ¶ Fallere depo.) fraudare Herculé deposito, & Deianira illi commissa. Depositum enim dicitur quicquid alicui traditur custodiendum. ¶ Orbes pat.) rotæ Ixionis patris sui, quibus assidue apud inferos vertitur propter interpellatam de stupro Iunonem. ¶ Ope equina) velocitate eq. Cétauri enim equinos habét pedes. ¶ Extabát fer. de pect. adunc.) extra stat. significat autem tergum cum pectore fuisse trásfixum. ¶ Quod simul euul. est) qd postq fuit extractú. ¶ Per vtrunq; for.) & tergi & pectoris. ¶ Tabe) sanguine. ¶ Et cal. vela. tin. cru.) sic quidem Ouid. Dio. vero inquit Nessun moriturum cum iam Deianiram cognouisset, pollicitum ei fuisse se amoris medicamentum traditurum, quo nullam præter se mulieré aliam Hercules appeteret. Iussit igitur semine quod ex se defluxerat cum oleo & sanguine é sagitta fluente immisto, Herculis tunicá tingere. Quo dato consilio cú expirasset, illa inscio Hercule qd mádatú erat, peregit. ¶ Irritamen) prouocationé, ac stimulationé. ¶ Longa mora) lógum interuallú. ¶ Vict. ab Oechalia) Hercules) vt scribit Diod.) in Oechaliam cótra Euryti liberos ob Iolé vxorem sibi denegatam exercitum duxit, vrbeq; capta Euryti filios Toxeum, Deioné & Clytium occidit, ac Iolen captiuam secum duxit. Ex Euboea vero in montem noie Cenæum pfectus, vt Ioui sacrificaret, Licham seruum ad vxorem Deianirá in Trachinam misit, vt sibi vestem qua in sacris vti cósueuerat afferret. Ea cum á Licha de Ioles amore comperisset, cupiens se maxime omnium aliarum ab Hercule amari, tunicam ex centauri consilio tinxit, quam á Licha rei inscio allatam Hercules indutus veneni vi paulatim inualescéte torqueri maximis doloribus cœpit. Quare Lichá, qui vestem attulerat, in mare iecit, ac dimisso exercitu in Trachinam venit, morboq; in dies magis inualescente Delphos Lycimniú ac Iolaum misit, Apolliné morbi remedia sciscitaturos. Interim Deianira calamitate Herculis stupefacta, cum tanti mali causam á se profectam sciret, laqueo vitá finiuit. Apollo auté iussit Herculem cum apparatu bellico in Oetam deduci, ibiq; maximam strui pyram, de reliquis Ioui curam fore. Hercules igitur desperata salute in pyram cum ascendisset, rogaretq; astantes, vt ignem subiicerent, solus Philoctetes in gratiam sagittarum sibi ab ipso relictarú pyram succendit, quæ subito fulminibus circúcadentibus exusta est. Oechalia. Oechalia vero Euryti patria in Euboea fuit quæ ab Hercule fertur deleta, nam sunt etiam aliæ Oechaliæ, vna in Aetolia, alia in Messenis, alia in Arcadia, alia in Trachinia. ADDI. {Multæ Oechaliæ, ac diuersis locis cú á Stephano, tum á Strabone tradútur. Sed de ea quæ ab Hercule expugnata ac diruta fuerit, inter authores non constat. Homerus. Thessalicam intelligit. Sic enim in catalogo ait:

Οἳ δ' εἶχον Τρίκκην καὶ Ἰθώμην κλωμακόεσσαν
Οἵ τ' ἔχον Οἰχαλίην, πόλιν Εὐρύτου Οἰχαλιῆος
Τῶν δ' αὖθ' ἡγείσθην Ποδαλείριος ἠδὲ Μαχάων. &c.

Nam Tricca & Ithomæ, cum quibus illam recenset, Thessalicę fuerút vrbes, eius quæ Pelasgiotis aliquando vocata fuit. Et hanc opinionem etiá Thessali confirmát, dicentes, locum apud se, qui postea Euryteus appellatus fuit, olim vrbé fuisse, & Oechaliam vocatá. author Pausan. in Messen. Pherecydes auté de Arcadica accipit, cuius verba in Cóment. Soph. hæc citantur. μετὰ δὲ τὸν ἀγῶνα Ἡρακλῆς ἀφικνεῖται πρὸς Εὔρυτον τὸν * Μέλανος τοῦ Ἀρκεσιλάου εἰς τὴν Οἰχαλίαν. αἰτεῖ δὲ αὐτὸν εἰς δούλην τῆς ἁρπαγῆς. καὶ ἤτει τὴν θυγατέρα. Ἄλλαι γυναῖκα. τοῦ δὲ μὴ δόντος, Ἡρακλῆς ἀναιρεῖ Οἰχαλίαν καὶ τοὺς υἱοὺς ἔκτεινεν. Ἴφιτος δὲ ἔφυγεν εἰς Εὔβοιαν. Μέλανος. Nec dissimilia sunt quæ ibidé ex Menecrate quodá citantur, Μενεκράτης δὲ οὕτω λέγει. Ἡρακλέα εἰς ἐπιθυμίαν Ἰόλης ἀφικέσθαι τῆς Εὐρύτου. τὸν δὲ μὴ θέλειν διδόναι· ἤρατο γὰρ αὐτός, καὶ μίγνυσθαι ἔμελλεν τῇ θυγατρί, εἶμι ἀργὸν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Εὔβοιαν. Pausanias ꝯtra, ex opinione Messeniorum, ostédit in Messene fuisse Oechaliá hanc, Carmasium alio noie postea dictam. Oechaliá aút olim ab vxore Melanei qui fuit pater Euryti. At Strabo lib. x. & item Hecatæus, vt quidé á Pausi. citatur in Messenicis Euboiæ oppidum faciunt Oechaliá, partem τῆς Ἐρετρικῆς. verba Strab. sunt Ἔστι δὲ καὶ Οἰχαλία κώμη τῆς Ἐρετρικῆς, λείψανον τῆς ἀναιρεθείσης ὑπὸ Ἡρακλέους, ὁμώνυμος τῇ Τραχινίᾳ, καὶ τῇ περὶ Τρίκκην, καὶ τῇ Ἀρκαδικῇ, ἣν Ἀνδανίαν οἱ ὕστερον ἐκάλεσαν, &c. Quare & Stepha. Οἰχαλία inquit πόλις ἣν Ὅμηρος ἐν τῷ Πελασγικῷ Ἄργει τάσσει, οἱ δὲ νεώτεροι τιθέασιν αὐτὴν ἐν Εὐβοίᾳ. Atq; hæc de Oechalia.} ¶ Cenæo Ioui) Iuppiter Cenæus á Cenæo pmótorio Euboæ est dictus, vbi ab Oechaliæ expugnatione Hercules reuersus Ioui ará extruxit, principale aút p deriuatiuo posuit poeta. ADDI. {De Cenæo Sophocles in Trachiniis ita meminit, de Hercule loqués: Ἀκτή τις ἔστ' Εὐβοιίς, ἔνθ' ὁρίζεται βωμούς, τέλη τ' ἔγκαρπα Κηναίῳ Διΐ.

Vbi cómentator addit: Κήναιον Εὐβοίας ἀκρωτήριον, ἀπὸ Κηναίου τοῦ ἐμφορίου. Cæterum belli huius causa talis traditur: Eurytus cum haberet filiam præstantem forma Iolen, eius nuptias promittebat ei, qui se aut filios suos sagittandi certamine superasset. Hercule autem vincente, Eurytus illi filiam negauit, quare ille indignatus, in præsens quidem abiit. Mox autem accidit, vt Iphitus, vnus ex filiis Euryti Tirynthem veniret, equorum causa, quos amiserat.

Marginalia: * a.l. iacerat. Libro. v. de Fab. antiq. gest. * a.l. præcessit.

Ibi

Gaudet,& è minima sua per mendacia crescit.
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans,ueneris'q; nouæ perterrita fama
Indulsit primo lachrymis,flendo'q; dolorem
Diffudit miseranda suum,mox deinde.quid autem
Flemus ait?pellex lachrymis lætabitur istis.
Quæ qm̄ adueniet,pperādū,aliqd'q; nouandū est,
Dum licet,& thalamos nondū tenet altera nostros.
Cōquerar,an sileā?repetam Calydona?morer'ne?
Excedam tectis?*an sic nihil amplius obstem?
Quid si me Meleagre tuā memorem esse sororē?
Forte paro facinus,quantum'q; iniuria possit
Fœmineus'q; dolor,iugulata*pellice testor,
In cursus animus uarios abit,omnibus illis
Prætulit imbutam Nessæo sanguine uestem
Mittere,quæ uires defecto reddat amori.
Ignaro'q; Lichæ quid tradat nesciā,luctus
Ipsa suos tradit,blandis'q; miserrima uerbis
Dona det illa uiro,mandat capit.inscius heros,
Induitur'q; humeris Lernææ uirus Echidnæ.
Thura dabat primis,& uerba precantia flammis,
Vina'q; marmoreas patera fundebat in aras.
Incaluit uis illa mali.resoluta'q; flammis
Herculeos abiit late diffusa per artus,
Dum potuit,solita gemitum uirtute repressit.
Victa malis postquam est patientia,repulit aras,
Impleuit'q; suis nemorosam uocibus Oeten,
Nec mora letiferam conatur scindere uestem.
Qua trahitur,trahit illa cutem(fœdum'q; relatu)
Aut hæret membris frustra tentata reuelli.
Aut laceros artus,& grandia detegit ossa.
Ipse cruor,gelido ceu quondam lamina candens
Tincta lacu,stridet,coquitur'q; ardente ueneno.
Nec modus est,sorbent auidæ præcordia flammæ.
Cœruleus'q; fluit toto de corpore sudor,
Ambusti'q; sonant nerui,cæca'q; medullis
*Tabe liquefactis.tollens ad sydera palmas,
Cladibus exclamat Saturnia pascere nostris.
Pascere,& hanc pestem specta crudelis ab alto
Cor'q; ferum satia:uel si miserandus,& hosti
(Hostis enim tibi sum)diris cruciatibus,ægram,
Inuisam'q; animam,natam'q; laboribus aufer,
Mors mihi munus erit,decet hæc dare dona nouercā
Ergo ego fœdantem peregrino templa cruore

Ibi Hercules,memor veteris contumeliæ,sublatum illum in turrim,inde præcipitauit.ob quam rem Iuppiter iratus, Mercurium misit qui illum in seruitutē venderet. Atque ita Omphalæ Lydorum reginæ venditus aliquādiu seruiuit. Seruitute autē & pœna hac dissoluta,Hercules in Græciam reuersus,Euryti vrbē,auxiliantibus Arcadibus & Trachiniis inuasit.captaq; illa, Eurytum & filios occidit, Iolen aūt captiuā abduxit. authores, Sophocles & Diodorus. Filios Euryti, Hesiodus hos notat.

Ἣ δ' ὑποκυσαμένη καλλίζωνος Στρατονίκη,
Εὔρυτον ἐν μεγάροισιν ἐγείνατο φίλτατον υἱόν.
Τοῦ δ' υἱεῖς ἐγένοντο Δηΐων τε, Κλυτίος τε,
Τοξεύς τ' ἀντίθεος, ἠδ' Ἴφιτος ὄζος Ἄρηος,
Τοὺς δὲ μετ' ὁπλοτάτην τίκτεν ξανθὴν Ἰόλειαν
Ἀντιόχη κρείουσα, παλαιὸν γένος Ναυβολίδαο

(Sacra parab.uota Ioui) videntur hæc à Sophocle trāssumpta. Nam & illic Deianira Licham,qui narrabat Herculem Cenæo Ioui sacra parare,interrogat,

Εὐκταῖα φαίνων, ἢ 'πὸ μαντείας τινός?

Cui ille subiicit:

Εὐκταῖ', ὅθ' ᾕρει τάσδ' ἀνάστατον δορὶ
Χώραν γυναικῶν, ὧν ὁρᾷς ἐν ὄμμασι. &c.

Vt intelligamus Herculē vouisse Ioui sacra hæc,si vrbe Euryti potius foret.}

RAPH. (ET E minima) sic Virg. Parua metu primo,mox sese attollit in auras, Ingrediturq; solo, & caput inter nubila cōdit. (Amphitryoniaden) Herculē, qui Amphitryonis filius putabatur, cū Iouis esset.
Iole (Ioles ar.) Iole Euryti filia,quā Hylo filio Hercules tradidit vxorē. (Credit am.) qui amās. est enim causa cur crederet. (Veneris no.) noui amoris,nouæ amicæ. (Indulsit lach.) multum fleuit. (Diffudit) amplificauit. (Mox deinde) alterū horū superfluū esse videtur. (Cōquerar an sil.) dubia est qd faciere debeat Deianira. (Morer'ne?) maneā'ne in ædibus Herculis?
ADDI. {An sic nihil amplius obstemus? Sunt qui legunt hoc loco. Ac sic nihil amplius optem? vt infra paulo, pro,iugulata pellice tester,vulgata pellice testor? Sed altera lectio potior videtur.} (Forte fac.) magnum factum,de vlciscenda nanque pellice cogitat. (Vulgata pellice) in vetusto exemplari iugulata rectè legi videtur,& tester. (In cursus varios) in diuersas cogitationes, sunt autem poetæ verba. (Prætulit mittere) figurata est locutio, in soluta nanque oratione diceretur, prætulit vt mitteret. (Imbutam vest.) tunicam infectam,quæ etiā subucula appellatur. (Defecto amo.) deficienti itaq; potius, qui iam defecerat. (Quid tradat ne.) ignorabat enim Deianira tunicam illam, quam Lichæ tradidit, veneno fuisse infectam. (Suos lu.) suorum luctuum causam. (Inscius he.) ignarus Hercules vestem illam veneno fuisse infectam. (Lernææ vi. Ec.) idest tunica veneno hydræ infectam. (Dum po.) donec valuit. (Oeten Oete mons est Thessaliæ morte, rogo, & sepulchro Herculis clarus. Oete.
ADDI. {Dubitant quidam hoc loco quomodo Hercules cū in Euboia sacrificaret,subito in cōtinentē deuenerit, ibiq; impleuerit nemorosā vocibus Oeten. Sed hoc dubium explicat Diodorus libro.v.qui Herculem dicit, post vestem indutam, & venenum intrò acceptum, Lichā primo occidisse,tum dimisso exercitu in Trachiniam venisse, ac morbo indies ingrauescente,missis ad Apollinem Delphicū Iolao & Lycimnio,remediū morbi sciscitatum. atque ita demum Oetam conscendisse. Et eodem modo in argumēto Trachiniarum legitur,

Querelæ Herculis.
Herculis labores.
*a.l.ac.
*a.l.iugulata tester.

ὡς δὲ θερμανθέντος τοῦ χιτῶνος ὁ ἰὸς τῆς ὕδρας ἥπτετο, τὸν μὲν Λίχαν κατέβαλεν εἰς Τραχῖνα δὲ ἐπὶ νεὼς κομίζεται. Δηάνειρα δὲ ἀχθεσθεῖσα, ἑαυτὴν ἀνήρτησεν. Ἡρακλῆς δὲ ἐντελάμενος Ὕλλῳ, ὃς αὐτῷ ἐκ Δηιανείρας ἦν παίδων πρεσβύτερος, τὴν Ἰόλην ἀνδρωθέντα γῆμαι, παραγενόμενος εἰς Οἴτην, ὅ ἐστιν ὄρος Τραχῖνος, καὶ πυρὰν ποιήσας ἐκέλευσεν ἐπιβὰς ὑφάπτειν. &c. (Quondam) aliquando. (Stridet) feruet. (Lamina ca.) ignita. (Ardēte ue.) cōburente (Nec mo. est) nec finis dolori imponitur. (Sorbent) opprimunt, absumunt. (Cœruleus flu.) niger. (Ambustiq; so.ner.) combustiq; strident nerui. (Cæca ta.) occulta corruptione. (Saturnia pascere) hac oratione Hercules se maximo odio Iunoni esse ostendit,eamq; in maximam inuidiam adducit. Est autē anadiplosis eiusdem verbi maxime indignato conueniens. (Ab alto) à cœlo. (Laboribus) ad labores. (Decet hæc dare do.no.) nam nouercæ solent priuignorum mortem optare. (Ergo ego fœ. indignationi seruit hæc dictio ergo. Indignatur enim Hercules, quòd cum sæuissima domuerit monstra, ipse tamen dira peste dometur. Commemorat autem decem & octo præclara certamina, quæ Eurysthei iussu confecit.
*a.l.labe
ADDI. {Similis autem querela Herculis est etiam apud Sophoclem, in fabula iam aliquoties citata, cuius initium ὦ πολλὰ δὴ καὶ θερμὰ καὶ λόγῳ κακὰ καὶ χερσὶ, καὶ νώτοισι μοχθήσας ἐγώ. &c. Vt vel hinc appareat, quanto studio & opere poeta ex diuersis authoribus in vnum veluti corpus singula hæc traduxerit. Porrò de gestis Herculis copiose tradidit Diodorus libro quinto, & Calaber poeta παραλειπομένων libro sexto. Quare superuacaneum fuerit de iisdem quicquam amplius hoc loco aducere.}

RAPH.
Busiris.

CBVSIRIM do) Busiris Neptuni fuit filius ex Libya susceptus, qui cum in Aegypto tyrãnidẽ exerceret, hospitesq; ad prouocandam Nili inundationem, inter quos & Thrasiũ, à quo id fuerat edoctus, immolaret, ab Hercule aris impositus fuit iugulatus.

Antæus.

 Sæuo) Antæus Libyæ fuit gigas, qui oẽs prouocabat ad luctã, victosq; interficiebat. At Hercules cũ illo congressus animaduertit eum quoties sterneretur, valentiorẽ surgere. Terra enim cuius erat filius vires subministrabat. Eum igitur Hercules altius sublatum emittere spiritum coegit. Parentis) terræ matris. Pastoris Hiberi) Geryonem dicit, qui tria habuisse corpora dicitur, in vltimaq; Hispania regnasse, ac armentis ab Hercule fuisse priuatum.

Geryone.

ADDI.

{Quod fabula de trib. corporib Geryonis narrat, id alii sic exponunt, vt dicant tres fratres fuisse, Chrysaoris filios, corporis robore, & armis fidentes, quos Hercules adducto in Iberiã exercitu superauerit, armentaq; illorũ abduxerit. Vide Diod. lib. v. Hesiod. aũt pastorẽ nõ ipsum Geryonem, sed Eurytionem facit, quem vnà cum cane Ortho, occidisse Herculem dicit. versus sunt in Theogon.

Χρυσάωρ δ' ἔτικτε τρικέφαλον γηρυονῆα,
Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίη ἡρακληείη
Βουσὶ παρ' εἰλιπόδεσσι περιῤῥύτῳ εἰν ἐρυθείῃ.
Ὄρθον τε κτείνας, καὶ βουκόλον Εὐρυτίωνα
Σταθμῷ ἐν ἠερόεντι πέρην κλυτοῦ ὠκεανοῖο.

Fuit autem Orthus, de quo hic mentio fit ex Echidna & Typhaone natus, frater Cerberi, vt apud eundem poetam eodem loco traditur. }

Taurus Pasiphaes.

 Vos'ne ma.) Taurus quem Pasiphae amauit, è Creta in Peloponesum ad Eurystheum ab Hercule fuit adductus.

ADDI.

{Addit autem Calaber hunc Taurum etiã ignem efflare solitum fuisse. Versus ita habent:

Ἀπόπροθι δ' ἔπλετο ταῦρος
Πυρπνόος, ὅν ῥα καὶ αὐτὸν ἀμαιμάκετόν περ ἐόντα
Κτεῖνε βίῃ κρατερῇσι κεκασμένος. &c.

 Vestrum opus Elis ha.) nam Hercules ab expugnatione Troiæ reuersus in Peloponnesum, vt scribit in. v. Diod. Eurytum, qui Augeæ regis dux erat, iuxta Cleonas, vbi nunc est Herculis tẽplum, necauit, deinde bello aduersus illũ moto occisoq; Augea rege, atque vrbe vi capta Phileo Augeæ filio regnum tradidit. Fuerat enim hic antea à patre pulsus, quoniã arbiter inter eum & Herculẽ factus, præmiũ Herculi dandũ censuisset.

Eurytus.
Augeas.
ADDI.

{Vestrũ opus Elis habet: Augias filius Solis fuit, rex Elidis, hinc stabulũ, in quo tantũ fimi congestum fuit, vt etiã prouerbio locũ fecerit, Herculi purgandũ locauit. Hercules igitur, cum illud immisso Alpheo purgasset, Augias de pacta mercede tergiuersatus est. Quã rem indigne ferens Hercules, vrbem diripuit, ipsumq; Augiam regno eiecit, instituto ibidem etiã certamine Ioui patri, qđ à loco postea Olympicum vocatum. De Euryto aũt, de quo hic Regius annotat, apud Pausan. in Argolicis hoc modo tradit.

Ἐν κλεωναῖς, καὶ μνῆμα Εὐρύτου καὶ κτεάτου. Θεωροὺς γὰρ ἐξ ἤλιδος ἐς τὸν ἀγῶνα ἰόντας τῶν ἰσθμίων αὐτούς, ἐνταῦθα ἡρακλῆς κατετόξευσεν, ἔγκλημα ποιούμενος, ὅτι οἱ πρὸς Αὐγείαν πολεμοῦντι, ἀντετάχθησαν. }

Stymphalis.

 Stymphalides vñ) Stymphalis palus est Arcadiæ, ex qua Erasinus fluit. Circam eã aues fuerũt ferreas pẽnas habẽtes, mirandæ magnitudinis, quæ cũ vicinos agros vastarent, ab Hercule partim sagittis cõfixæ, partim maxio tabulæ æreç sonitu fuerũt expulsæ. A Stymphalide vero palude in qua natabãt. Stymphalides fuerunt appellatæ. Stymphalis vero palus à Stymphalo Arcadiæ vrbe, in qua erat deuolata fuit. Nã (vt Pausan. scribit) in Stymphalo vrbe fons est paludem non magnã per hyemẽ efficiens, ex qua fluuius Stymphalus exit. Sed p æstatẽ nihil stagnãs ab ipso fonte statim fluuius nascit, qui ab hiatu terrç absorpt⁹, in Argolide mutato noĩe iterũ apparet. Nã Erasinũ ipsum p Stymphalo vocant. Sanè Stymphalides Arabii prius vocabãtur, quod ex Arabiæ desertis in Arcadiã aduolasse ferantur. Sed nunc etiã in Arabia

Erasinus.

Busirim domui? sæuoq; alimenta parentis
Antæo eripui? nec me Pastoris Hiberi
Forma triplex, nec forma triplex tua cerbere mouit.
Vos me manus validi pressistis cornua Tauri?
Vestrũ opus Elis habet vestrũ Stimpalides undæ
Partheniumq; nemus, uestra uirtute relatus
Thermodontiaco cælatus Baltheus auro,
Pomaq; ab insomni non custodita Dracone,

Stymphalides aues appellantur, omnia ex ære & ferro perforantes rostris, veste autẽ corticea detinentur.

Stymphalides aues.
ADDI.

{Stymphalidum fabulæ etiã Apollonius meminit lib. II. Argon. qui illas in insulã Martis, siue vt ipse uocat, Aretiadem, tinnitu æris fugatas tradit. Versus illius hi sunt.

Οὐδὲ γὰρ ἡρακλέης ὁπότ' ἤλυθεν Ἀρκαδίηνδε
Ἐλωΐδας ὄρνιθας στυμφαλίδας ἔσθενε λίμνης
Ὤσασθαι τόξοισι, τὸ μέν τ' ἐγὼ αὐτὸς ὄπωπα
Ἀλλ' ὅγε χαλκείην πλαταγὴν ἐνὶ χερσὶ τινάσσων
Δούπει ἐπὶ σκοπιῆς περιμήκεος, αἱ δ' ἐφέβοντο
Τηλοῦ ἀτυζηλῷ ὑπὸ δείματι κεκληγυῖαι.}

Partheni⁹.

 Partheniumq; ne.) Parthenius mõs est Arcadiæ, à Parthenis, hoc est, à virginibus illic venantibus, cognominatus, vbi ceruam eximiæ velocitatis aureis cornibus Hercules cœpit. Relatus bal.) Hercules ab Eurystheo iussus, vt aureum cingulum Hippolytæ Amazonũ reginæ ad se afferret, Amazonas ipsas iuxta Thermodontẽ fluuiũ habitantes, vnà cum Theseo debellauit, Indeq; reginæ aureũ cingulum reportauit. Thermodontiaco au.) Thermodõ fluuius est Colchorũ, iuxta quẽ olim Amazones habitarũt.

Thermodon.
Aurea Hesperidum poma.

 Pomaq; ab insomni) poma Hesperidũ ait, quæ cũ essent aurea, à peruigili dracone custodiebant. Ea quoq; Eurysthei iussu, dracone interfecto, Hercules rapuisse fert, ad Eurystheumq; retulisse. M. Varro aurea mala Hesperidũ, capras & oues interpretat, qđ & Diod. in. v. ait. Oues eni vt poma Grçci μῆλα vocãt. Ea vero à puigili dracone custodita fingũtur, qđ, (vt Plin. scribit) Hesperidũ horti cincti fuerunt flexuoso maris meatu, qui visentibus procul draconis præberet effigiẽ, siue (vt Agrœtas ait) qđ illarũ pastor ppter feritatẽ, Dracõ fuerit appellatus. Apollonius aũt lib iiii draconẽ illum Ladonẽ appellat, quẽ Pisander ex terra natũ, Hesiodus vero ex Tryphone scribit. Sed Pherecydes i decimo copiosissime hãc historiã narrat, ait enim. Cũ Iuno Ioui nupsit, terrã iuxta Oceanũ aurea mala, hoc est, arbores * aureũ fructũ ferẽtes, emisisse, quæ à dracone Thyphonis & Echidnæ filio cẽtum capita habente, ac varias voces emittẽte custodirẽtur. Nymphas vero Iouis & Themidis filias, habitãtes i speluca iuxta Eridanũ, Herculẽ, admonuisse, vt vi Nereũ cõprehẽderet, à quo disceret, quo in loco poma aurea forent. Quod quidem cum percepisset, iter ad illa ingressus, cum Tartessum peruenisset, in Libyam transiit, vbi Antæum Neptuni filium iniuria peregrinos illac transeuntes afficientem interemit Inde cum in Aegyptum penetrasset, Busirim Neptuni filium, & Iphidamantem ipsius filium, & Chalben præconem, & alios ministros in ara Iouis, in qua ipsi aduenas necabant, immolauit. Thebas autem cum peruenisset, ac per mõtes in exteriorem Libyam, multas in desertis feras sagittis confecit. Cum autem Libyam lustrasset, ad externum Oceanum descendit, & cum à Sole aureum poculum accepisset, in illo transiuit in Pergem, ac per Oceanum nauigans, peruenit ad Prometheum, quem supplicantem miseratus aquilam illius cor exedentem sagitta confecit. Quo quidem pro beneficio Prometheus ipsum admonuit, ne ad aurea poma rapienda abiret, verum se ad Atlantem conferret, sibiq; illa ipsum afferre iuberet, ac pro Atlante cœlum tãtisper sustineret, dum ipse ab Hesperidibus aurea poma afferret. hæc uero Hercules cum audisset, ad Atlantem perrexit, iussitq; sibi tria poma ab Hesperidum horto afferri. Atlas igitur Herculis humeris cum imposuisset cœlum, ad Hesperidas profectus tria poma accepit, quæ cum ad Herculem attulisset, ne cœli onus iterum subiret, ait se illa ad Eurystheum allaturum Hercules vero à Prometheo præmonitus, onus ipsum dolo Atlanti reposuit, iubens illum sustinere, donec ipse peram capiti imponeret. Hoc uero Atlas credens poma deposuit in terram, humerisq; cœlum subiit, Hercules poma suscipiens Atlantem ualere iussit, ac Myçenas ad Eurystheum illa apportauit.

* siue malos.

CNEC

RAPH. Centauri.

NEC mihi Centauri) Hercules Cētauros Thessaliæ populos, qui ex parte anteriori viri ex posteriori equi videbantur, à Pholo susceptus hospitio debellauit. Cum enim Pholus Centaurus vini dolium olim à Baccho donatum, ea conditione, vt tunc vinum proferret, cū Hercules adesset, in honorem Herculis ipsius releuasset, forte odore illius vetustissimi vini propinqui Centauri ebriū effecti in ædes Pholi impetum fecerunt, quo perterrefacto, solus Hercules non illis modo restitit, verū multos quoq; ipsorū interfecit, vt aperte in qnto Bibliotheces volumine scribit Diodo. ¶ Nec mi Arcadiæ vastator aper) syncresis est duarū vocalium in vnam: mi enim pro mihi positū est. Nisi potius hypermetrū versum esse dicamus, cū sequens incipiat à vocali, quo quidem modo nulla erit syncresis, sed vltima tantum vocalis abiiciet.

Aper Arcadicus.

Maxime autē aper Arcadiā vastans ab Hercule viuus ad Eurystheum fuit allatus, quo viso rex timore perculsus in æreo se vase scribitur abscondisse, author Diodo. ¶ Nec profuit hyd. Crescere p dā.) nam reciso vno capite, duo renascebantur.

ADDI.

{Nota fabula est Hydræ Lernææ, quæ cū septem capita haberet, vno reciso, duo in locū illius renascebantur. Hunc Calaber breuiter his versibus notat:

Αγχι δὲ ἀπεπάνυτο μένος πολυ δειράδος ὕδρης
Αἰνὸν λιχμώωσα καρήατα δ' ἀλλυόεντα
Αλλα μὲν ὁ δέδμητο κατὰ χθονὸς, ἄλλα δ' ἄεξεν
Ἐξ ὀλίγων μάλα, πολλά, πόνος δ' ἔχεν Ἡρακλῆα
Θαρσαλέον τ' Ἰόλαον, ἀεὶ κρατερὰ φρονέοντα
Ἄμφω, ὁ μὲν τέμνεσκε καρήατα μαιμώωντα
Ἅρπῃ ὑπ' ἀγκυλόδοντι θοῶς, ὁ δὲ καῖεν σιδήρῳ
Αἰθομένῳ, κρ τεχνὴ δὲ κατέκτατο ὄφιν ὁμοῦ ἄλλ.}

Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiæ uastator aper, nec profuit Hydræ
Crescere per damnum, geminasq; resumere uires.
Quid? cū Thracis equos humano sanguine pigues,
Plenaq; corporibus laceris præsepia uidi?
Visaq; deieci, dominumq;, ipsosq; peremi?
His elisa iacet moles Nemeæa lacertis,
His Cacus horrendū Tyberino * gurgite monstrū,
Hac cœlum ceruice tuli defessa iubendo est,
Sæua Iouis coniux, ego sum indefessus agendo.
Sed noua pestis adest, cui nec uirtute resisti,
Nec telis, armisq; potest. pulmonibus errat
Ignis edax imis, perq; omneis pascitur artus.
At ualet Eurystheus, & sunt qui credere possint
Esse Deos, dixit, perq; altam saucius Oeten,
Haud aliter graditur, quā in se uenabula taurus
Corpora fixa gerat, factiq; refugerit author.
Sæpe illum gemitus edentem, sæpe trementem,
Sæpe retentantem totas infringere uestes,
Sternentemq; trabes, irascentemq; uideres,
Montibus, aut patrio tendentem brachia cœlo.
Ecce Licham trepidum, & latitantem rupe cauata
Aspicit, utq; dolor rabiem collegerat omnem,
Tu'ne Licha dixit, feralia dona dedisti?
Tu'ne meæ necis author eris? tremit ille, pauetq;
Pallidus, & timide uerba excusantia dicit.
Dicentem, genibusq; manus adhibere parantem,
Corripit Alcides, & terq;, quaterq; rotatum
Mittit in Euboicas tormento fortius undas.
Ille per aerias pendens induruit auras.
Vtque erunt imbres gelidis concrescere uentis.
Inde niues fieri niuibus quoq; molle rotatis

Equi Diomedis.

¶ Quid cum Thra. equos) Diomedes rex Thraciæ, qui hospites equis suis lacerandos obiiciebat, ab Hercule & vita, & equis ipsis fuit spoliatus. Eos vero ad se adductos Eurystheus Iunoni sacrauit, quorum progenies vsque ad Alexandrū Macedonem durasse fertur. {Atq; hæc ex Diodori quinto.

ADDI.

Ouidii autem sententiam, qui equos vnà cum rege suo peremptos ait, etiam Calaber confirmat. Cuius versus super eadem fabula, hi sunt:

Ἀμφὶ δὲ λυγροὶ
Θρηΐκιαι κεῖντο ἵπποι Διομήδεος ἵπποι
Ἀνδροβόροι, καὶ τὰς μὲν ... ἐπὶ φάτνῃσι φόνοιο
Αὐτῷ σὺν βασιλῆϊ κακὰ φρονέοντι, δάμασσ. &c.}

Leo Nemæus.

¶ Thracis) Diomedis Thraciæ regis. ¶ Moles Nemæa) Leo Nemeæ syluæ, qui cum maximus esset, ac neque ferro, neq; ære, neque lapide vulnerari posset (vt scribit Diod.) manibus necessario erat occidendus. Is in Nemea sylua maxime versabatur, iuxta montem, quem à casu Tritonem dixerunt, in cuius radicibus erat spelunca, ad quam bellua diuertebat. Hercules igitur cum ad locum accessisset refugientem in speluncam insecutus feram, altero aditus ore obturato, manibus leonem comprehensum suffocauit, detractamq; pellem corpori suo munimentum ad futura pericula circumdedit.

ADDI.

{Pausanias in Corinth. Ἐκ Κλεωνῶν δέ εἰσιν ἐς Ἄργος ὁδοὶ δύο, ἡ μὲν ἀνδράσιν εὐζώνοις, καὶ ἔστιν ἐπίτομος, ἡ δ' ἐπὶ τοῦ καλουμένου Τρητοῦ, στενὴ μὲν καὶ αὐτή, περιεχόντων ὀρῶν, ὀχήματι δέ ἐστιν ὅμως ἐπιτηδειοτέρα, ἐν τούτοις τοῖς ὄρεσι τὸ σπήλαιον ἔτι δείκνυται, τοῦ λέοντος, καὶ ἡ Νεμέα χωρίον ἀπέχει σταδίους πέντε που καὶ δέκα, &c. Vbi illud obiter notandum, locum eum Τρητὸν à Pausania dici, quem Diodori interpres Tritonem vertit.}

¶ Elisa) suffocata. ¶ Moles Nemeæa) magnitudinē leonis Nemæi innuit, cuius interēpti pelle pro veste Hercules vtebatur.

Nemea sylua.

Nemea autem sylua est inter Argos & Cleonas clara, nō solum ob leonem ab Hercule superatum, sed etiam ob certamen annuum in honorem Archemori institutum.

Cacus.

¶ His Ca.) carmine Virgiliano notissimus est, & Cacus, & eius cædes. ¶ Tyberino gur.) iuxta fluuium Tyberim.

* a.l. littore.

¶ Hac cœlum ceruice tulit) Hercules cum ad Atlantem Mauritaniæ regem, qui humeris suis cœlū fingitur sustinere peruenisset, ab eo susceptus est hospitio, rogatusq;, vt dū ipse alterum humerum cœlo subiiceret, tantisper ipse oneri succederet, libēter est obsecutus. Quod quidem idcirco fictum est, quod Hercules ab Atlante Mauritaniæ rege, & hospitio susceptus fuit, & Astrologiam doctus. Nam Atlas cum sphæram excogitasset cœlum suis humeris gestare putatus est, vt latius scribit Diodo.

Eurystheus

¶ At valet Eurystheus) hic fuit Stheneli Mycenarum regis filius, qui impellente Iunone Herculem varia pericula adire iussit: hæc autem cum maxima iactantur indignatione, ac si diceret Hercules. Ego qui virtute mea vniuersum terrarum orbem monstris purgaui, tantis conficior cruciatibus, Eurystheus vero omnium iniquissimus, nullaq; virtute præditus bene habet. Nam (vt scribit Diodorus.) Eurystheus habens Argis regnum, nota Herculis fama ad perficienda certamina accersit, renuentem iussit Iuppiter Eurystheo obtemperare. Is vero Delphos adiēs consulto super his Apollinis oraculo, responsum accepit, à Diis mādatum esse, vt Eurysthei iussu duodecim certamina perficeret, quibus confectis immortalitate potiretur. ¶ Et sunt) indignationi hoc loco seruit illa & copula. ¶ Author facti) author vulnerum, qui venabulis taurum confixit. ¶ Feralia dona.) pestifera. ¶ Genibusq; manus adhibere parantem) hoc est, supplicare parantem. Nam genua misericordiæ idcirco dicata dicuntur, quòd ea supplicantes tāgere consueuerunt. ¶ Tormento fortius) validius, quàm machina bellica, est autē tormentum instrumentum bellicum, à torquēdis saxis, hoc est, cum impetu mittendis, appellatum. ¶ In Euboicas vndas) in mare Euboicum. Nam Cænæum promontorium vbi Hercules sacrificaturus peste correptus est, imminet Euboico mari.

Cenæum promont.

¶ Induruit) durus est factus. nam in scopulum fuit conuersus. ¶ Vtq; ferunt imbres) vt scribit in Meteoris Aristoteles, niues ac grandines frigidioribus ventis ex aqua generantur. ¶ Molle rotatis) molliter in rotundum coactis. ¶ Concrescere) simul crescere, & in vnum cogi.

Astringi,& spissa glomerari grandine corpus,
Sic illum ualidis iactum per inane lacertis,
Exanguem'q metu,nec quicquā humoris habētem
In rigidos uersum silices prior edidit ætas.
Nūc quoq; in Euboico scopulus breuis eminet alte
Gurgite,& humanæ seruat uestigia formæ,
Quem quasi sensurum nautæ calcare uerentur.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tandē Hercules, in Oeta Thessaliæ mōte pstructo rogo ac sagittis traditis Philoctetæ Pœātis filio,qui eius pyrā struxerat,flāmis exustus est,ita vt Imortale iussu a Ioue cœlo reciperetur,& aliquando placata Iunone filiæ eiusdem noīe Hebe iūgeretur.Deianira aūt ea audita ipsa se interfecit.

Apellant'q; Lichan.At tu Iouis inclyta proles
Arboribus cæsis,quas ardua gesserat Oete,
In'q; pyram structis,arcum,pharetram'q; capacem,
Regna'q; uisuras iterum Troiana sagittas
Ferre iubes Pœantie satum,quo flamma ministro
Subdita dum'q; auidis cōprenditur ignibus agger,
Congeriem syluæ Nemæo uellere summam
Sternis & imposita clauæ ceruice recumbis,
Haud alio uultu,quā'm si conuiua iaceres
Inter plena meri redimitus pocula sertis.
Iam'q; ualens,& in omne latus diffusa sonabat,
Securos'q; artus,contemptorem'q; petebat
Flamma suum.timuere Dei pro uindice*terræ.
Quos ita(sensit enim)læto Saturnius ore
Iuppiter alloquitur.nostra est,timor iste,uoluptas
O superi,toto'q; libens mihi pectore grator,
Quo'd memoris populi dicor,rector'q;,pater'q;,
Et mea progenies uestro quoq; tuta fauore est.
Nam quanqua'm ipsius datis hoc immanibus actis,
Obligor ipse tamen.sed enim ne pectora uano
Fida metu paueant,Oetæas spernite flammas,
Omnia qui uicit,uincet quos cernitis ignes,
Nec nisi materna Vulcanum parte potentem
Sentiet æternum est à me quod traxit,& expers,
Atq; immune necis,nulla'q; domabile flamma
Id'q; ego defunctum terra,cœlestibus oris
Accipiam,cunctis'q; meum lætabile*factum
Diis fore confido.siquis tamen Hercule,siquis
Forte Deo doliturus erit,data præmia nollet,
Sed meruisse dari sciet,inuitus'q; probabit.
Assensere Dei coniux quoq; regia uisa est
Cætera non duro,duro tamen ultima uultu
Dicta tulisse Iouis,se'q; indoluisse notatam.
Interea quodcunq; fuit populabile flammæ,
Mulciber abstulerat,nec cognoscenda remansit
Herculis effigies,nec quicquam ab imagine ductum
Matris habet,tantum'q; Iouis uestigia seruat.
Vt'q; nouus serpens posita cum pelle senecta
Luxuriare solet,squamma'q; nitere recenti,
Sic ubi mortales Tirynthius exuit artus
Parte sui meliore uiget,*maior'q; uideri
Cœpit,& augusta fieri grauitate uerendus.
Quem pater omnipotēs inter caua nubila raptum
Quadriiugo curru radiantibus intulit astris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Alcmena cū ex Ioue Herculē cōceptū ꝓpter Iunonē parere non posset, implorata ab ea partubus præsidēs Lucina quā quidā Ilithyā interpretantur,ad fores regiæ venit & cum in terra residens nexis manibus caneret, quod ā Iunone voluntate partu laborantem retardaret, Galanthis pariētis ministra eā conspexit,& prouidentia ꝗ dolum tulens, ementita est Alcmenam partu solutam. At illa imprudens resolutis manibus Alcmenam cruciatu liberauit,cuius astutiam grauissima pœna est prosecuta. Nāque eam

RAPH. ¶SPISSA grādine)in dēsā grādinē. ¶Gurgite)mari, p tapinosin.

ADDI. {Appellant'q; Lichan:siue à λιχω, quod ὁρμᾶν hoc est, impellere atque impetum facere significat,siue etiam à forma λιχας enim

Lichas in scopulum.

Græcis ἀπότομον, hoc est abruptum ac truncum significat. Vt intelligamus scopulum hunc à reliquo Cenæo,

*eius

velut abruptum quendam & detruncatum apparere. Ac uidetur Ouidius vocē ἀπότομον reddere voluisse quando breuem uocat supra.Nūc quoque in Euboico)inquiens)scopulo breuis emicat alte Gurgite,&c.nam verbū, emicat alte, pro apparet ex alto,vel in alto,ipse accipiendum puto.} ¶At tu Iouis inclyta proles)Herculis Metamorphosin in Deum exponit poeta. ¶Sagittas iterū visuras) primum quidem sagittæ Herculis Troiana regna

Hercules in Deum

videre, cum ipse vnà cū Telamone, & Argonautis Troiam expugnauit,deinde cum ob Helenæ raptum duce Agamēnone fuit deleta. Nam cum oraculū accepissent Græci sine sagittis Herculis Troiam capi nō posse, missus est Vlysses, qui Philoctetē vnà cum sagittis illis ad exercitū Græcorū adduceret, sed vulnere sagittæ, quæ in pedem cecidit,impeditus Philoctetes in Lemno diu substitit. Tandem vero à Græcis rogantibus ad exercitum illum Troiam obsidentem sagittas

* a.l.fatū
ADDI.

Herculis apportauit. {Fabula hæc tractaf à Sophocle.} ¶Ferre)habere. ¶Pœante satum) Philocteten Pœantis filium. ¶Agger)lignorū strues, quamuis agger proprie terræ accumulatio dicatur. ¶Sūmam congeriem syluæ) hoc est, summitatem pyræ. ¶Nemæo vellere)pelle Nemæi leonis. ¶Iamq; valens) vehemens valida & magna. ¶Securosq; artus)membra quæ secura,ac sine vlla erant cura. ¶Pro vindice)pro salute vindicis,ac liberatoris terræ totius. ¶Grator)gratulor. ¶Quod memoris populi)

* a.l.meliorq;

hoc est, grati. Ille enim est gratus, qui beneficiorum est memor. ¶Et mea ꝓgenies) quod subintelligatur. Lætatur enim Iuppiter, quòd Dii sint soliciti de Herculis filii sui salute. ¶Immanib⁹actis) maximis ipsius gestis. ¶Obli

* a.l.quo. ꝑpudēret

gor ipse tamen)ego tamen me vobis debere fateor.

¶Materna parte)ex parte corporis, quod à matre sumpsit. ¶Defunctum terra)liberatum à terra. ¶Cœlestibus oris)in cœlum. Nam(vt refert Diodorus)post exustū Herculis rogū accedente Iolao, vt ossa colligeret, eū nullum prorsus repertū foret, crediderunt Herculem secundū oraculum in Deos trāslatū, illiq; vt heroi sacra quædam fecerunt. Athenienses autem Græcorū primi Herculem vt Deū sacrificiis coluerunt, suæq; pietatis erga illum præbētes reliquis exēplum, vniuersam primū Græciam, deinde cæteras gentes ad eius cultum conuertere. ¶Lætabile, lætum, gratum, ac iucundum. ¶Siquis tamen Her.siquis) Iunonem taxat Iuppiter, quæ semper Herculem odio fuerat prosecuta. ¶Sed me.da.sciet)hoc est intelliget meruisse Herculē, vt ipsi præmia darentur cœlestia,atque in numerū Deorum reciperetur. ¶Populabile)corruptibile. ¶Mulciber)

Mulciber.

Vulcanus ignis. ¶Iouis ve.) similitudinem Iouis.Nam vt Iuppiter, Deus est effectus Hercules . ¶Parte sui me.) animi immortalitate. ¶Augusta gr.)sacra ac diuina. Nam augustū dicitur augurio consecratū. ¶Quadriiugo cur.) triumphali. Innuit enim Herculem cum maxima gloria triumphantum more in cœlum fuisse sublatum.

ADDI.

{Obiter autem poeta videtur & illam fabulam attingere, qua Hercules inter sydera relatus fertur dimicantis specie, quod sydus à Græcis Engonasin,hoc est, genicularis appellatur.De quo Higinus libro secundo.}

¶SENSIT

in mustellæ figuram conuertit, ita vt ore quo mentita est, pareret.

Sensit Atlas pondus. neq; adhuc Sthenelei*us* itas
Soluerat Eurystheus, odium'q; in prole paternum
Exercebat atrox. at longis anxia curis
Argolis Alcmene questus ubi ponat aniles,
Cui referat nati testatos orbe labores,
Cui'ue suos casus, Iolen habet. Herculis illam
Imperio, thalamo'q;, animo'q; receperat Hyllus,
Impleurat'q; uterum generoso semine, cum sic
Incipit Alcmene. faueant tibi numina saltem,
Corripiant'q; moras tunc, cum matura, uocabis
Præpositam timidis parientibus Ilithyam,
Quam mihi difficilem Iunonis gratia fecit.
Nanq; laboriferi cum iam natalis adesset
Herculis & decimum premeretur sydere signum.
Tendebat grauitas uterum mihi, quod'q; ferebam
Tantum erat, ut posses authorem dicere *tanti
Ponderis esse Iouem, nec iam tolerare labores
Vlterius poteram, quin nunc quoq; frigidus artus,
Dũ loquor, horror habet, pars'q; est meminisse do-
Septẽ ego per noctes, totidẽ cruciata diebus (loris.
Fessa malis, tendens'q; ad cœlum brachia, magno
Lucinam *ad nexos partus clamore uocabam.
Illa quidem uenit. sed præcorrupta, meum'q;
Quæ *donare caput Iunoni uellet iniquæ.
Vt'q; meos audit gemitus, subsedit in illa
Ante foras ara, dextro'q; est poplite leuum
Pressa genu, digitis'q; inter se pectine iunctis
Sustinuit partus, tacita quoq; carmina uoce
Dixit, & inceptos tenuerunt carm na partus.
Nitor, & ingrato facio conuicia demens
Vana Ioui, cupio'q; mori, motura'q; duros
Verba queror silices, matres Cadmeides adsunt,
Vota'q; suscipiunt, exhortantur'que dolentem.
Vna ministrarum media de plebe Galanthis
Flaua comas, aderat faciendis strenua iussis,
Officiis dilecta suis. ea sensit iniqua
Nescio quid Iunone geri, dum'que exit, & intrat
Sæpe fores, Diuam residentem uidit in ara,
Brachia'que in genibus digitis connexa tenentem.
Et quæcunque es ait, dominæ gratare leuata est
Argolis Alcmene, potitur'que puerpera uoto.
Exiluit, iunctas'que manus pauefacta, remisit
Diua potens uteri uinclis leuior ipsa remissis,
Numine decepto risisse Galanthida fama est,
Ridentem, prensam'que ipsis Dea sæua capillis
Traxit & e terra corpus releuare uolentem

RAPH. ¶ SENSIT Atlas p.) Herculis in cœlum recepti. Est autem emphasis, qua innuitur Herculis magnitudo. ¶ Sthenele ius Eu.) Stheneli filius. Ad id vero alludit poeta quod in quinto scribit Dio. Cum enim Eurystheus cognouisset Hyllum Herculis filium, ac quosdam e fratribus viros euasisse, veritus ne si omnes ad eam peruenissent ætatem, Mycenarum imperio se priuarent, Ceyci Trachinæ regi, ad quẽ post patris mortem confugerant, bellum indixit, nisi Herculis & Licymnii filios, & Iolaũ, ac omnes Arcades, qui cum Hercule militassent, expelleret. Ipsi vero Eurysthei viribus impares, sponte Trachinem relinquentes, ab Atheniensibus adiuti, ducibus Iolao, Theseo, Hylloq; constitutis, Eurysthei exercitũ profligarunt, ipseq; Eurystheus curru fugiens ab Hyllo fuit interfectus. (Eurysthei cædes.) ADDI. {Fabulam tractat Euripides in Heraclidis qui etiam illud addit, Macariam Deianiræ Herculis filiã, pro reliquorũ salute se deuouisse, de cuius noie & fons Macaria postea appellat⁹ fuit in agro Atheniẽsi. Cui⁹ ẽt Pausanias meminit in Atticis.} ¶ In pr.) si esset soluta oratio I ple diceret: idest ɔtra plẽ. Nã odio ꝑsequebat Hyllũ, & reliquos Herculis filios. Hæc autẽ à poeta referũtur, vt facilius connectat cum superioribus Galanthidis ministræ Alcmenæ mutationẽ in mustellam. Nam Alcmena cum parere non posset, Lucinam Deam, quæ parientibus præesse dicitur, inuocauit, ac ea quidẽ venit Iunonis iussu partũ impeditura. Cum igitur in vetulæ figuram cõuersa ante ianuam Alcmenæ ita sederet, vt manuũ digitis cancellatim iunctis genua teneret, forte Galanthis ministra suspicata eam illo gestu dominę, quominus pareret: esse impedimento, falso ei nũciauit Alcmenam partu solutã. Quod cum Dea accepisset, surrexit, statimq; Alcmena Herculẽ peperit. Cæterũ Dea indignata se à Galãthide illusam, quãprimum illã in mustellam ea conditione cõuertit, vt pareret ore quo fuerat ementita. (Mustellas ore parere) ¶ Atrox) crudelis, q nil meritos Herculis filios ꝑsequebatur. ¶ Argolis Al.) Argolica, quæ post mortem Herculis Thebas ꝑfecta, illicq; mortua diuinos meruit honores. ¶ Questus a.) q̃rimonias vetulæ cõuenientes. ¶ Testatos la.) celebrata atq; cõfessa certamina. ¶ Hyllus) Herculis ex Deianira fuit filius. (Hyllus.) ¶ Matura) partui ꝓpinqua. ¶ Corripiantq; m.) abbreuiẽt atq; auferant. ¶ Ilithyã) Ilithya Dea est, quæ parientibus præesse dicitur, q̃ nostri Lucinã appellant, quod in lucẽ nascẽtes producat. Hanc filiã Iunonis fuisse Dio. ait, cui & Ouid. astipulari videtur. Alii eadẽ esse cũ ipsa Iunone cõtẽdunt. Ilithya vero dicta est, qđ à parturiẽtibus vocata ad leuandos dolores veniat. ¶ Quã m. d.) aduersã. ¶ Iunonis gra.) potẽtia Iunonis, quæ tñ gratia apud Ilithyã valuit, vt quæ mihi adesse debebat, obfuerit. Iouẽ nãq; appropinquãte partus tpe Diis præsentibus dixisse ferunt puerũ, qui ea die nasceretur se regem esse facturũ. Quibus verbis commota Iuno Lucinam filiam iussit comprimere Alcmenæ partum, ac Eurystheũ ante tempus in lucem educere. Iuppiter vero licet consilio frustratus, quod prædixerat tamẽ ratum, & Herculis famam claram esse volẽs, dixisse Iunoni fertur, se quidem permittere Eurystheũ, vt prædixerat, regem esse, Herculemq; ei subiici velle, duodecimq; certamina ab illo pfici, quæ Eurystheus mãdasset, qbus ɔsummatis fieret imortalis. ¶ Labori fe.) duri ac laboꝝ patiẽti. ¶ Et decimũ signũ) hoc est, cũ iã decimus ageretur mensis. Duodecim enĩ sunt Zodiaci signa, qbus duodecim mẽses distinguuntur. (*a.l. tecti.) ¶ Sydere) Sole, κατ' ἐξοχὴν. ¶ Grauitas) pondus. ¶ Tẽdebat) distẽdebat. ¶ Horror) tremor. ¶ Nexos partus) impeditos, q solui nõ poterãt. ¶ Sed præ.) ante à Iunone corrupta. (*a.l. nixus'q; pares.) ¶ Meũ caput) meã vitã. ¶ Iunoni iniquæ) inimicæ. ¶ Dextro q; est popl. leu. (*a.l. donare.) Pressa ge.) synecdoche poetica. Tali autẽ gestu impediri partus etiã Plin. in Natu. historia scribit. his qdẽ verbis, Assidere grauidis, vel cũ remediũ alicui adhibeatur, digitis pectinatim iter sese amplexis veneficiũ est, id'q; cõpertũ tradũt Alcmena Herculem pariente, peius si circa vnũ ambo'ue genua. Itẽ poplites alternis genibus imponi. Ideo'q; hæc i ɔsiliis ducũ, potestatũ'ue fieri vetuere maiores, velut oẽm actũ impedientia, vetuere vero etiã sacris votis'ue simili modo interesse. (Ilithyia in vetulam.) ¶ Pectine) pectinatim, ac cancellatim iunctis digitis. ¶ Sustinuit) remorata est, retardauit. ¶ Tenuerunt) retinuerunt. ¶ Carmina) incantationes. ¶ Nitor) enitor vt pariam. Proprie autem niti parientes dicuntur. ¶ Vana conuitia) nihil profutura. ¶ Verba queror) figurate dictũ est. Verbis eni queri, (Galanthis in mustellã.) ɔquerique est in vsu. ¶ Cadmeides) Thebanæ. ¶ Diuã) Ilithyã. ¶ Gratare) gratulare. ¶ Leuata est) soluta est partu & liberata. ¶ Potitur q; puerpera voto) adepta est id quod cupiebat. Peperit nanq; vt optabat. Puerpera autem dicitur quæ nuperrime peperit. ¶ Pauefacta) stupefacta. ¶ Diua potens vteri) periphrasis est Ilithyę. ¶ Vinclis remissis) digitis, qui pectinatim iuncti mihi vt vincula erant impedimẽto, resolutis.

Arcuit, in'que pedes mutauit brachia primos.
Strenuitas antiqua manet, nec terga colorem
Amisere suum, forma est diuersa priori.
Quæ quia mendaci parientem iuuerat ore.
Ore parit, nostras'q; domos, ut & ante frequentat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Dryope Euryti filia, soror Ioles, Andræmonis coniux, quã ante dilexerat Apollo, cum ad lacum sacratũ nymphis dona lectẽs venisset, & ex arbore Loto, in quã Lotos fugiens Priapum, erat transfigurata, ramum decerpsisset, quo paruũ filium noĩe Amphison, quem secum tulerat, oblectaret, quia sacræ arboris extiterat violatrix trũco hæsit issixa. Inter quæ dũ casũ sororis Iolæ refert Alcmenæ, Iolaus Herculis & Hebes filius in antiquã pueritiã trãslusus videt. Sic enim Iunonis filia rogãti coniugi promiserat.

Dixit, & admonitu ueteris commota ministræ
Ingemuit, quam sic nurus est affata loquentem.
Te tamen o' genitrix aliena a' sanguine uestro
Rapta mouet facies, quid? si tibi mira sororis
Fata meæ referam? quanquã lachrymæ'q;, dolor'q;
Impediunt, prohibent'q; loqui. fuit unica matri
(Me pater ex alia genuit) notissima forma
Oechalidum Dryope) quã m uirginitate carẽtem,
Vim'que Dei passam Delphos, Delon'que tenentis,
Excipit Andræmon, & habetur coniuge felix.
Est lacus accliuis deuexo margine formam
Littoris efficiens, summum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope fatorum nescia quoque
Indignere magis, nymphis latura coronas,
In'que sinu puerum, qui nõdum impleuerat annũ,
Dulce ferebat onus, tepidi'que ope lactis alebat.
Haud procul a' stagno Tyrios imitata colores,
In spem bacarum florebat aquatica Lotos.
Carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
Porrigeret flores. & idem factura uidebar.
(Namque aderam) uidi guttas é flore cruentas
Decidere, & tremulo ramos horrore moueri.
Scilicet ut referunt tardi nunc denique agrestes,
Lotos in hanc nymphe fugiens obscœna Priapi
Contulerat uersos seruato nomine uultus.
Nesciera soror hoc, quæ cum perterrita retro
Iret, & oratis uellet discedere nymphis,
Hæserunt radice pedes conuellere pugnat.
Nec quicquã, nisi summa mouet. succrescit ab imo,
Tota'que paulatim lentus premit inguina cortex.
Vt uidit, conata manu laniare capillos,
Fronde manũ impleuit. frondes caput oẽ tegebant.
At puer Amphisus (nãque hoc auus Eurytus illi
Addiderat nomen) materna rigescere sensit
Vbera, nec sequitur ducentem lacteus humor.
Spectatrix aderam * fati crudelis, opem'que
Non poterã tibi ferre soror, quãrum'que ualebam.
Crescẽtem truncum, ramos'que amplexa morabar
Et fateor, uolui sub eodem cortice condi.
Ecce uir Andræmõ, genitor'que miserrimus, adsũt,
Et quærunt Dryopen, Dryopen quærentibus illis
Ostendi Loton, tepido dant oscula ligno.
Affusi'que suæ radicibus arboris hærent,
Nil, nisi iam faciem, quod non foret arbor, habebat
Chara soror. lachrymæ misero de corpore factis
Irrorant foliis, & dum licet, ora'que præstant
Vocis iter, tales effundit in aera questus.
Siqua fides miseris, hoc me per numina iuro
Non meruisse nefas, patior sine crimine pœnam,

RAPH

(CARCVIT) vetuit è terra surgere Galãthida, cum vellet. ⁋ Strenuitas) agilitas. ⁋ Vt & ante) quẽadmodum etiã ante cum puella esset. ⁋ Frequentat) celebrat. Nam mustellæ ferè in domibus versantur. ⁋ Admonitu) recordatione. ⁋ Quã sic nurus) Iole Hylli Herculis filií vxor. ⁋ Rapta) erepta, ablata. ⁋ Facies) figura. ⁋ Quid?) dices, facies'ue subaudiatur. ⁋ Mira fata) miranda infortunia. ⁋ Quanquam lachrymę'q;) cum hæc narraret Iole more mulierum lachrymas emittebat. Eleganter autem poeta seruat decorum mulieris infortunio sororis magno dolore affectæ. ⁋ Me pater ex alia genuit) hac parẽthesi exponit Iole cur Dryope vnica matri filia fuerit. ⁋ Notissima forma Oechalidũ) Dryope Euryti filia, quæ pulchritudine Apolline in suos amplexus pellexit, cum ex Andræmone viro iã filium peperisset, ad lacum quendam vt coronas nymphis dicaret peruenit, vbi cum ex Loto arbore florẽtes ramos, quos puero daret, decerpsisset, ecce guttas sanguinis ex arbore stillãtes aspexit, quare territa cum refugere vellet, in arborem sensit se transfigurari ⁋ Oechalidum) Oechaliæ virginum. Est autem patronymica forma pro patria vsus poeta. ⁋ Dei tenentis Delõ) periphrasis est Apollinis, qui & Delphos & Delon in potestate sua habet. ⁋ Summũ) summitatem marginis. ⁋ Myrteta) myrtus est arbor Veneri dicata. vnde myrtetum locus myrtis consitus dicitur. ⁋ Huc) pro illuc. Aduerbium enim præsentis loci pro aduerbio absentis est positum. ⁋ Tyrios) purpureos. ⁋ In spem bacarum) nam bacæ ex floribus nascuntur. Sunt autem bacæ arborum fructus minutiores qui sparsim oriuntur, vt lauri, oliuæ, à quorum similitudine vniones quoque bacæ dicuntur. Vnde bacatum dicimus bacis & margaritis ornatum. Virg. Collo'que monile bacatum. ⁋ Aquatica Lotos) iuxta aquas nascẽs. Fuit autẽ Lotos nympha, quam cum in insequeretur Priapus vt eam comprimeret, miseratione Deorum in arborem sui nominis cõuersa est, quæ (vt scribit Herodotus) bacas fert dactylis suauiores, ex quibus viuunt, vinum'que etiam conficiunt populi Libyæ, qui inde Lotophagi vocantur. ⁋ Tardi agrestes) seri, vt qui id ante amissam sororem nõ admonuerunt. alias tardi tardo ingenio prediti dicuntur. ⁋ Nunc deniq;) nunc tandem post factam sororis iacturam. ⁋ Obscœna Priapi) inguina Priapi. Priapus autem Bacchi & Veneris filius fuit, qui ob eximiã fœcunditatẽ hortorum Deus fuit existimatus. Frequenter autem pro pudendis virorum ponitur Priapus. Nã vt in quinto scribit Diodorus, cum prisci inguina virorũ occultius nominare vellent, Priapũ dicebant. ⁋ Iret) ire vellet, neque enim ire poterat. ⁋ Oratis) placatis nymphis. ⁋ Pugnat) nititur, conatur. ⁋ Nisi summa) nisi partes superiores. Pedes enim iam in radices fuerant conuersi. ⁋ Lenius cortex) flexibilis. ⁋ Addiderat nomen) parenthesis est. Indiderat autem rectius legeretur: hoc est, imposuerat. nam Indi nomina proprie dicuntur. ⁋ Rigescere) rigida ac dura fieri. ⁋ Ducentem) trahentem, sugentem vbera. ⁋ Lacteus humor) periphrasis est lactis. ⁋ Fati) mortis. Hæc autem lachrymans Iole commemorabat. ⁋ Morabar) retinebã. ⁋ Genitor'que) Eurytus ⁋ Tepido ligno) adhuc tepido, vt in quod pauloante Dryope fuerat transmutata. ⁋ Affusi'que) prostrati. ⁋ Suæ arboris) inquam & filia, & vxor sua fuerat conuersa. ⁋ Chara soror) apostrophe qua Iole significat se casu sororis vehemẽter dolere. ⁋ Irrorant) roris modo stillant in folia. ⁋ Dum licet) donec potest. ⁋ Questus) querelas. ⁋ Hoc nefas) hoc supplicium. pro eo quod sequit, id quod antecedit, positum est. Nefas nanque & scelus præcedit, sequitur supplicium. ⁋ Sine crimine) sine culpa.

(INNOCVAE)

Iphiclis & diomedes fortassis.

Dryope.

Lotos in arborem.

Dryope i arborem.

Lotophagi.

Priapus.

* a.l. facti.

RAPH. (INNOCVAE) innocentes. (Demite) deripite, detrahite. (Hoc in stipite) in hoc trunco. (Et frutices omnes) arbusculas omnes. Est enim frutex medius inter arbores & herbas, nam neque ad arboris magnitudinem peruenit, neque per hyemem, vt herba arescit. (Dearum) nympharum. (Incumbere) inclinare. (Mollis liber) cortex, vnde & libri sunt dicti, quod in libris hoc est, arborum corticibus antiqui scribebant. ADDI. {Sine munere vestro Contegit inductus morient. lum. cortex. Solebant morientium oculi à parentibus aut liberis, aut cæteris propinqoribus claudi. Proinde cum & hic idem conarentur pater & coniux, & soror, ex oculis remouete manus, inquit Dryope, nā hoc cortex accrescens & superās sine vestro munere, hoc est, per se atque vltro, facit, neq; ad hoc munus siue officium vestra opera opus est.} (Simul esse) mulier subaudiatur. Nam arbor esse non desierat. (Eurytidos) Ioles Euryti filiæ (Nam limine constitit alto) Iolaus (vt scribit Solinus) Iphicli Herculis fratris fuit filius, qui cum ad decrepitam peruenisset ætatē, Herculis precibus ab Hebe iuuenili ætate fuit restitutus. (Dubia lanugine) quæ vix videbatur ob tenuitatem Est enim lanugo barba, quæ prima ab adolescētibus emitti cōsueuit. (Iunonia Hebe) Iunonis filia quæ Herculi in cœlum translato nupsit. Nā ferunt Iouem Iunoni persuasisse, vt Herculem se fingeret genuisse, matrisq; erga eum deinceps beneuolētiam ostēderet. Cum igitur Iuno lectum ascendisset, sumptum iuxta corpus Herculem per vestes inferius in terram demisit verum partum imitata, sicut etiam nunc in filiorum adoptatione obseruant Barbari. Iunonis igitur opera post hūc partum Hebe Herculi nupsit. (Viri) mariti Her

Iolaus senex in iuuenem.

Viximus innocuæ. si mentior, arida perdam,
Quas habeo frondes, & cæsa securibus, urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis,
Et date nutrici, nostraq; sub arbore, sæpe
Lac facitote bibat, nostraq; sub arbore ludat.
Cum'q; loqui poterit, matrem facitote salutet,
Et tristis dicat, latet hoc in stipite mater,
Stagna tamen timeat, nec carpat ab arbore flores,
Et frutices omnes corpus putet esse Dearum.
Chare uale coniux, & tu germana, paterq;,
Qui siqua est pietas, ab acutæ uulnere falcis,
A pecoris morsu, frondes defendite nostras.
Et quoniam mihi fas ad uos incumbere non est,
Erigite huc artus, & ad oscula nostra uenite,
Dum tangi possum, paruumq; attollite natum.
Plura loqui nequeo. nam iam per candida mollis
Colla liber serpit, summoq; cacumine condor.
Ex oculis remouete manus. sine munere uestro
Contegit inductus morientia lumina cortex.
Desierat simul ore loqui, simul esse, diuq;
Corpore mutato rami caluere recentes.
Dumq; refert Iole factum mirabile, dumq;
Eurytidos lachrymas admoto pollice siccat
Alcmene, flet & ipsa tamen, compescuit omnem
Res noua tristitiam. nam limine constitit alto
Penè puer, dubiaq; regens lanugine malas
Ora reformatus primos Iolaus in annos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Callirhoe Acheloi amnis filia, Alcmæoni qui materno sanguine aspersus in Acarnaniam se contulerat, vt expiaretur, coniugium init, ex eoque duos filios edidit. Qui cum per fallaciam a Phegeo, cuius ante filiam habuerat, esset occisus, petit illa a Ioue vt liberis suis, vt vltores patris essent, annos adijceret. Ergo vt id consequi possent. Dei voluntate ex pueritia in adolescentes factum est vt cederent.

Hoc illi dederat Iunonia muneris Hebe
Victa uiri precibus, quæ cum iurare pararet
Dona ✱ tributuram post hunc se talia nulli,
Non est passa Themis nam iam discordia Thebæ
Bella mouent dixit, Capaneusq; nisi ab Ioue uinci
Haud poterit, ✱ fientq; pares in uulnera fratres.

uenit, vnà cum curru & equis terræ hiatu fuisset absorptus, Alcmæon mandati paterni memor matrem interfecit, quo quidem facinore in insaniam versus ac furiis agitatus ad Phœgeum Alphesibϙæ patrem cupiens purgari confugit. Alphesibϙæ vero cum monile maternum dono dedisset eam vxorem duxit. {Sed cum apud Phegeam nihilo magis à morbo liberaretur, con sulto oraculo,} ad Acheloū deinde profectus, eius filiam Callirhoen adamauit, à qua cum monile illud efflagitaretur, ad Alphesibϙam rediit, ipsum monile repetiturus. Cæterum à Temeno & Axione Alphœsibϙæ fratribus fuit interfectus. Quos postea Alphesibϙa ipsa, vt maritum vlcisceretur, interemit, id quod aperte scribit Propertius, cum inquit: Alphesibϙa suos vlta est pro coniuge fratres, Sanguinis & chari vincula rupit amor. Callirhoe autem Alcmæonis vxor Iouem rogauit, vt filios adhuc impuberes iuuenes efficeret, quo de patre vltionem suscipere possent, quod cum Iuppiter concessisset, repente è pueris viri effecti fuerunt. {De Alcmęone & eius interitu, etiā Pausanias meminit in Arcadicis, qui & filiorum quos ille ex Callirhoe Acheloi susceperat, nomina addit, Amphoterum & Acarnana, à quo postea Acarnania dicta, quēadmodū & Thucydides tradit libro secundo.} (Discordia bella) epitheton belli est proprium. Bellum autem Thebanū ab Eteocle & Polynice fratribus susceptum, vel carmine Papinii notissimum est. Nā (vt scribit Diodorus) Eteocles ac Polynices Oedipi filii, cum ad virilem peruenissent ætatem, cognouissentq; Laium priorē Iocastæ matris maritum ab Oedipo filio ab Apollinis oraculo reuertentem, interfectum, ac Iocastā matrem ab

ADDI.

ADDI.

Bellū thebanum.

✱a. l. tributarum.

✱a. l. desientq;.

culis. nam Hercules in numerum Deorum relatus, vel Iuno ne consentiente Heben duxit vxorē. (Talia Dona) vt quēquā iuuenili ætati restituat. (Themis) Dea est Iustitiæ Themis, & diuinādi, & religionis, quæ nihil sceleris impunitum esse permittit. (Nam iam discordia Thebæ Bella mouent) Amphiaraus Oiclei filius vates clarissimus, cum se à Bello Thebano nō reuersurum præuidisset, à Polynice nullis precibus adduci poterat, vt illi interesset. Quare Polynices aureum illud monile à Venere Hermione ✱ dono datum, Eriphylæ Amphiarai vxori, quo belli societatem viro persuaderet, largitus est. Cum vero eo tempore Amphiaraus, Adrastusq; de regno dissentirent, ad Eriphyles Amphiarai vxoris, Adrasti'que sororis iudicium omnium dissensionum detulerunt. Illa vero pro Amphiarao quidē sententiam tulit, sed vt belli Thebis inferendi socius, adiutorq; esset. Cæterum Amphiaraus existimans se ab vxore proditum, Alcmæoni filio mandauit, vt post suum obitum Eriphylen necaret. Dum vero Amphiaraus, quo die primū Thebas per

Themis.

Amphiaraus.

Harmonię

Oedipo filio vxorem ductam, seq; ex tam funestis ortos nuptiis, vt eius essent filii, cuius fratres quoque merito vocarentur, Oedipum quidē ipsum domo egredi pter dedecus nō permiserūt. Regnum vero inter se eo fœdere diuiserūt, vt alternis annis imperarēt, primusq; imperii annus Eteocli natu maiori cederet. Cæterū exacto anno cum regnū reposcenti fratri nō traderet, Polynices ad Adrastū regē cōfugit, cuius filiā nole Argiā cum vxorē accepisset, tandē à socero vndiq; cōtractis auxiliis instructus ad oppugnādas Thebas cum sex aliis ducibus Adrasto, Tydeo, Amphiarao, Capaneo, Hippomedonte, & Parthenopæo pfectus est. (Capaneusq; nisi ab Ioue vinci) Capaneus vnus fuit ex septē ducibus, q Thebas obsederūt, q cū Deoꝝ ꝯtēptor esset, scalisq; Thebas oppugnare primus oīum cœpisset, tanta mole lapidum à Thebanis obrutus est, (vt scribit Vegetius) vt fulminibus à Ioue fingaf extinctus. (Fientq; pares in vulnera fratres) Eteocles & Polynices Oedipi filii, pter quos bellum illud Thebanū fuerat susceptū mutuis vulneribus ꝯciderunt.

Capaneus

KAPH. ¶SVBDVCTA tellure) subtracta terra. Nam hiatu terræ absorptus est Amphiaraus. ¶Vltus erit) vlciscetur. Nã Amphiaraus se ab vxore proditum cognoscẽs Alcmæoni filio mãdauit, vt post obitum suum Eriphylen perimeret, quod quidem cum executus esset, facti conscientia in insaniã conuersus est. ¶Natus) filius Amphiarai Alcmæon, qui patrem vlciscendo pius, occidendo vero matrem impius fuisse iudicatur. ¶Exul. men.) demens atque furiosus. ¶Domusq;) nam domo fugiẽs in Acarnaniam peruenit, vt parricidium expiaret. ¶Donec eum coniux) Callirhoe Acheloi filia. ¶Fatale aurum) monile perniciosum, quod qui habebat, infortuniis vexabatur. Id autẽ Alcmæon ablatum matri iam AlphesibϾ tradiderat. ¶Phegeius ensis) Phegei filiorũ, à quibus Alcmæon fuit interemptus. (Phegeus.) ¶Hauserit) aperuerit, vulnerauerit. ¶Tum de) tandem post interfectum maritum. ¶Acheloia sup.) Callirhoe Acheloi filia Alcmæonis vxor. ¶Vitoris) Alcmæonis, qui patrem fuerat vltus. ¶Dona pri.nu.) Hebes, quæ & priuigna, & nurus Ioui erat. Nam Iunonis filia fuit sine patre, & Herculis Iouis filii vxor. ¶Præcipiet) ante capiet. ¶Impubibus an.) pueritiibus. ¶Hæc vbi fa.) Byblidos in fontem sui nominis metamorphosin descripturus poeta, nonnulla præmittit, quibus eam commodius cum superiore connectat. ¶Faticano) fata canẽti. ¶Eadem do.) vt iuuenes fierẽt. ¶Pallantias) Aurora Pallantis gigantis filia. ADDI. {Hesiodus autem Hyperionis filiã facit Auroram, Pallantis fororẽ patruelem, his versibus:

Θεία δ' ἠέλιόν τε μέγαν λαμπράν τε σελήνην,
Ἠῶ θ' ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαείνει
Ἀθανάτοις τε θεοῖς, τοὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι,
Γείναθ' ὑποδμηθεῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότητι.
Κρείῳ δ' Εὐρυβίη τίκτεν ἐν φιλότητι μιγεῖσα
Ἀστραῖόν τε μέγαν, Πάλλαντά τε, δῖα θεάων.

Fuerunt enim fratres Hyperiõ Creus, Ceus & Iapetus. Terræ & Oceani filii, vt ex eodem patet.} ¶Sui coniug.) Tithoni, qui senio tandem in cicadam fuit conuersus. ¶Iasiona flaua Ceres) sic quidem ferè hactenus corrupte lectum est, quod perquam mirandum est cum Iasona & quadrisyllabum sit, & primam corripiat syllabam, quod sanè haud imperiti quidam animaduertentes Aesona putarunt esse legendum, quo quidem modo nulla vis rationi carminis affertur, sed cum nemo priscorum scribat Aesonem à Cerere fuisse amatum, censuerim Iasiona, qui accusatiuus in quinque syllabas excurrit, ita esse legendum, vt illud epitheton flaua penitus eradatur. Huic autem lectioni non vetustissima solum exemplaria, sed historiæ quoque astipulantur. Tradunt enim Iasium qui & Iasion dicitur, Iouis ex Electra filium adeo à Cerere fuisse amatum, vt in eius gratiam ad nuptias Hermiones * ipsius Iasii sororis maximam frumenti ac panis copiam attulerit, ac ex eo Plutum peperit, qui cultum vitæ instituere, pecuniasq; coaceruare, ac in vsus custodire omnium primus docuit, cum antea paruæ congregandæ, seruãdæq; pecuniæ fuisset cura. hæc in. vi. Bibliotheces lib neqs me finxisse putet, à Diodoro scribuntur. (Iasius. — Harmonię. — Deos fau obnoxios esse.) ADDI. {De Iasione etiam Homerus meminit Odys. quinto his versibus:

Ὡς δ' ὁπότ' Ἰασίωνι ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ,
ᾧ θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ
Νειῷ ἔνι τριπόλῳ, οὐδὲ δὴν ἦεν ἄπυστος
Ζεύς, ὅς μιν κατέπεφνε βαλὼν ἀργῆτι κεραυνῷ.

Hunc alii Cretensem faciũt, Minois & Phroniæ nymphæ filiam, cum quo in prato forte dormiẽte, vt inquit Comment. Theocriti, congressa Ceres, peperit Plutum. Hellanicus autem Electræ, & Iouis filium facit, fratrem Dardani, eum videlicet quem Virg. & Diod. Iasium vocant, alii alio nomine etiã Eetionem, vt Comment. Apollonii indicat. hunc cum Cerere ꝯcubuisse inde fabulantur, quòd homo agriculturæ studiosissimus fuisset, & post diluuium apud hunc solum, siue primum tritici semen in Creta repertũ esset.} ¶Poscit Erichthonio) Erichthonius (vt diximus) ex Vulcani semine in terram à Pallade ipsum spernente pedibus deiecto natus est. (Erichthonius.) ¶Et Anchisæ annos) Anchisen à Venere amatum, Aeneamq; ex ea susceptũ carmine Virgilius notius est quàm hoc loco sit exponendum. ¶Cul ftu.) faueat. ¶Quo rui.) quid sine vlla ratione affectatis. Omnia aũt fatis gubernari Iuppiter concludit. ¶Vos etiam) ordo est, Fata regunt etiam vos & me quoque, vt hoc animo meliore feratis. ADDI. {Altera lectio melior videtur, qua legitur, quoq; hoc animo mel. feratis Pro, vtq; hoc animo mel. fer. &c. quid enim attinebat eandem particulam geminare nulla necessitate, & contra puritatem sermonis?} ¶Nec nostrum curuarent Aeacon) hoc est, incuruum senectute redderent. Tres autem filios suos iustitia insignes Aeacon, Rhadamantum, & Minoem Diis commemorat Iuppiter, qui omnes iam consenuerant neque per fata iuuenescere poterant. ¶Nec sustinet vllus queri) nec vllus audet conqueri. ¶Teruerat magnas gentes) nam Minois imperium late patebat.

Subductaq; suos manes tellure, uidebit
Viuus adhuc uates, ultusq; parente parentem
Natus, erit facto pius, & sceleratus eodem,
Attonitusq; malis, exul mentisq;, domusq;,
Vultibus Eumenidum, matrisq; agitabitur umbris,
Donec eum coniux fatale poposcerit aurum,
Cognatumq; latus Phegeius hauserit ensis.
Tum demum magno petet hoc Acheloia supplex
Ab Ioue Callirhoe, natis infantibus annos
Addat, ne'ue necem sinat esse ultoris inultam.
Iuppiter his motus, priuignæ dona, nurusq;,
Præcipiet, facietq; uiros impubibus annis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Miletus ex insula Creta in Asiam profectus ibi vrbem sui nominis construit, huic ex Mæandri filia nati sunt Byblis & Caunus, ex his Byblis cum fratrem corporali amore potiusquã pio, fraternoque amore diligeret, nec vesaniam cupidinam compesceret, atque per literas detestandum amorem indicauisset, furiali vesania ipse instinctus patriam profugit. Quem illa dum vestigiis persequitur multas permensa gentes, nouissime in Cariã venit, ibique assiduo mœrore, & fletu fatigata cum concidisset, nympharum Lelegeidum misericordia expirantes lachrymæ in fontem conuersæ sunt, qui dominæ nomine esset insignis.

Hæc ubi faticano uenturi præscia dixit
Ore Themis, *uano superi sermone fremebant.
Et cur non aliis eadem dare dona liceret,
Murmur erat, queritur ueteres Pallantias annos
Coniugis esse sui, queritur canescere mitem
Iasiona Ceres. repetitum Mulciber æuum
Poscit Erichthonio, Venerem quoq; cura futuri
Tangit, & Anchisæ renouare paciscitur annos.
Cui studeat Deus omnis habet, crescitq; fauore
Turbida seditio, donec sua Iuppiter ora
Soluit, & o nostri siqua est reuerentia, dixit,
Quo ruitis? tantum'ne aliquis sibi posse uidetur,
Fata quoque ut superet? fatis Iolaus, in annos,
Quos egit, rediit. fatis iuuenescere debent
Callirhoe geniti, non ambitione, nec armis.
Vos etiam, quo'que *hoc animo meliore feratis
Me quoq; fata regunt, quæ si mutare ualerem,
Nec nostrum seri curuarent Aeacon anni,
Perpetuumq; æui florem Rhadamanthus haberet
Cum Minoe meo, qui propter * amara senectæ
Pondera despicitur, nec quo prius, ordine regnat.
Dicta Iouis mouere Deos, nec sustinet ullus,
Cum uideat fessos Rhadamãthon, & Aeacõ annis,
Et Minoa queri, qui dum fuit integer æui
Terruerat magnas ipso quoq; nomine gentes.

*a.l. vario — *a.l. quodue vt. — *al. multa.

¶TVNC

Tunc erat inualidus, Deionidenq; iuuentæ
Robore Miletum, Phœboq; parente superbum
Pertimuit, credensq; suis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
Sponte fugis Milete tua, celeriq; carina
Aegeas metiris aquas, & in Aside terra
Mœnia constituis, positoris habentia nomen.
Hic tibi, dum sequitur patriæ curuamina ripæ
Filia Mæandri toties redeuntis eodem
Cognita Cyanee præstanti corpora nympha
Byblida cum Cauno prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellæ.
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris,
Non soror, ut fratrem, nec qua debebat, amauit.
Illa quidem primo, nullos intelligit ignes,
Nec peccare putat, quòd sæpius oscula iungat,
Quòd sua fraterno circundet brachia collo,
Mendaciq; diu pietatis fallitur umbra.
Paulatim declinat amor, uisuráq; fratrem
Culta uenit, nimiumq; cupit formosa uideri,
Et siqua est illic formosior inuidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est, nullumq; sub illo
Igne facit uotum, uerum tamen æstuat intus.
Iam dominū appellat, iam nomina sanguinis odit.
Byblida iam mauult, quàm se uocet ille sororem,
Spes tamen obscœnas animo demittere non est
Ausa suo uigilans, placida resoluta quiete
Sæpe uidet, quod amat, uisa est quoq; iungere fratri
Corpus, & erubuit, quamuis sopita iacebat.
Somnus abit, silet illa diu, repetitq; quietis
Ipsa suæ speciem, dubiáq; ita mente profatur.
Me miseram. tacitæ quid uult sibi noctis imago?
Quam nolim rata sit. cur hæc ego somnia uidi?
Ille quidem est oculis, quamuis formosus iniquis.
Et placet, & possit, si non sit frater, amari,
Et me dignus erat, uerum nocet esse sororem.
Dummodo tale nihil uigilans committere tentem,
Sæpe licet simili redeat sub imagine somnus.
Testis abest somno. nec abest imitata uoluptas.
Proh Venus & tenera uolucer cum matre Cupido
Gaudia quanta tuli? quàm me manifesta libido
Contigit? ut iacui totis resoluta medullis?
*Vt meminisse iuuat? quāuis breuis illa uoluptas,
Noxq; fuit præceps, & cœptis inuida nostris.
O ego, si liceat mutato nomine iungi,
Quàm bene Caune meo poteras gener esse paréti.
Omnia Dii facerent, essent communia nobis,
Præter auos, tu me uellem generosior esses.
Nescio quam facies igitur pulcherrime matrem.
Hei mihi, quæ male sum, quos tu, sortita parentes,
Nil nisi frater eris quod obest, id habebimus unū.
Quid mihi significant ergo mea uisa? quod autem
Somnia pondus habēt? an habēt & somnia pōdus?
Dii melius, Dii nempe suas habuere sorores.

RAPH.

Miletus Mileti cōditor.

TVNC e.in.) cum ea Iuppiter dixit. Deionidenq; iu. Ro. Mi.) Miletus Solis fuit filius ac Pasiphaes Minois vxoris frater, qui cum Minoen iam senio confectum regno priuare pararet, à Ioue deterritus in Asiam sponte aufugit, vbi & vrbem condidit, quàm de nomine suo Miletum appellauit, & Cyaneam nympham Mæandri fluuii filiam compressit, ex qua Caunū & Byblida liberos suscepit, sed Byblis cū adoleuisset ita fratris amore ardere cœpit, vt epistola quoque eum in amplexus suos pellicere ausa sit. Cæterum Caunus nefandam sororis libidinem detestatus ex patria aufugit, Byblis vero insecuta, cum iam & Cariam & Lyciam & Legas peragrasset labore ac lachrymis confecta, nympharum miseratione in fontem sui nominis fuit commutata. Deioniden.) Deionei forsitan filiū, vt vulgus putabat. Nam Apollinis fuisse filium poeta testatꝰ, tametsi nusquā legitur à Deioneo ipsum ducere originē, præterquā qđ Ouid. id innuere videtur. Ac variæ quidē sunt de Mileto priscorū opiniones. Alii nāq; Euxantii ex Micone *nati filium fuisse aiunt, alii Apollinis ex Aræa Cleochi filia, qbus astipulatꝰ Aristocritus scribēs Aræā Cleochi fuisse filiā, ex qua & Apolline genitū esse infantē, qui in Milaca herbā fuerit expositus. Susceptū aūt à Cleocho fuisse & à Milace Miletū noīatū. Forsitan aūt Cleochidē legēdū est, nō Deionidē, vt est in exēplarib. scriptū, sed cū ad virilē peruenisset ætatē Miletus, à Minoeq; odio haberetur, secessisse primū in Samū vbi ē locus est ab illo Miletus cognominatꝰ. Deinde cū in Cariā trāsiisset, vrbē ædificasse, atq. à suo noīe Miletū appellasse. Alii aūt scribūt à Sarpedone Iouis filio Miletū & ædificatā, & ab ea, quæ est in Creta noīatā. Ipsā vero primū Pityusā siue Asteriā, deide Anactoriū, postea Miletū fuisse vocatā. Arcere.p.p.) ex Creta ac imperio suo expellere. Aegeas m. a.) Aegeum mare trāsis. In A.te.) in Asia terra. Patronymicū enim ꝑ positiuo positū est. Mœnia c.) Oui. qdem sentit Miletū vrbē à Mileto Solis filio & cōditā & appellatam. Strabo aūt ex Ephori sentētia scribit duas esse Miletos, veterē & nouā. ac veterē quidē à Cretēsibus Sarpedone duce ædificatā. Miletumq; cognominatā à Mileto, quæ, est in Creta, cū prius Leleges eū locū tenerent. Nouā vero postea à Neleo cōditā fuisse iuxta mare, quatuorq; eā portus habere. Filia M.) Mæāder fluuius est Phrygiæ adeo flexuosus, vt in seipsum redire videatꝰ. Cognita C.) duæ nymphæ hoc nomine à poetis donātur. Altera Sicula, Proserpinę socia, altera Mæandri filia. Est e.) peperit. Byblida c.C.) Byblis etiā Byble à quibusdā vocatur, vnde Byblus Phœnicię vrbs omniū antiqssima, quæ à Saturno ædificata perhibetur. Apollinei f.) formosi, atq; Apollini similis, siue ab Apolline originem ducentis. Ne qua d.) quatenus. Mēdaci vmbra) fallaci specie. Paulatim declinat amor) inclinat in nefandam libidinē. Sed nondum est manifesta sibi) nondum inquit se amore captā esse intelligit. {Nullumq; sub illo igne facit votum, quod nondum tam magnus erat is amor, vt propterea votum aliquod susciperet, quod facere solēt, qui vehementer amant.} Iā dominū appellat) vt enim amicæ vocantur dominæ, sic amatores domini appellātur. Iam no. sang. odit) fratrē & sororē. Demittere) immittere, cōcipere. Spes obscœnas) coeundi cum fratre. Placida resoluta quiete) dormiēs. Placida enim quies somnus est. Visa est quoq; iung. fratri. Corp.) hoc est, Byblis dormiens sibi est visa coire cū fratre, id quod amantibus ferè vsu venire solet. Silet illa diu) stupebat enim noua illa voluptate, quam senserat. Repetit) in mentem reuocat. Speciem suæ quietis) imaginē sui somni. Me miseram) eleganter virginis amore captæ cogitationes, variosq; affectus effingit poeta. Tacitæ noctis) in qua omnia tacent aīalia. Quāuis iniquis) quantūuis inimicis. Magna est autē pulchritudo, quæ ab inimicis quoq; approbetur. Imitata) simulata, imaginata. Proh Venus) hac exclamatione Byblis se maximam illo insomnio sensisse voluptatem aperte ostendit. Tenera) delicata. Vt) quàm. Præceps) breuis ac velociter fugiens. Mutato nomine) sororis subaudiatur. Hei mihi) cruciatur Byblis, quòd Caunus sibi tantum frater, non etiam maritus sit futurus. Mea vi.) mea insomnia. Dii melius) habent, faciuntq; quàm homines, qui sorores proprias vxores ducunt.

Mæandr.

Cyaneæ duæ.

Byblis.

Byblis.

ADDI.

*Minoe fortassis, qđ & I Cōmēt. Apolonii eodē modo legatur.

*a.l. qui

Mileti duę

Sic Saturnus Opim iunctam sibi sanguine duxit,
Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi,
Sunt superis sua iura, quid ad cœlestia, ritus
Exigere humanos, diuersa'q; fœdera tento?
Aut nostro uetitus de corde fugabitur ardor.
Aut hoc si nequeo, peream precor ipsa, toro'q;
Mortua componar, positæ'q; det oscula frater.
Et tamen arbitrium quærit res ista duorum.
Finge placere mihi, scelus esse uidebitur illi.
At non Aeolidæ thalamos timuere sororum.
Vnde sed hos noui? cur hæc exempla paraui?
Quò feror? obscœnæ procul hinc discedite flāmæ.
Nec nisi qua fas est, germanæ frater ametur,
Si tamen ipse mei captus prior esset amore,
Forsitan illius possem indulgere furori,
Ergo ego, quæ fueram non reiectura potentem,
Ipsa petam? poteris ne loqui? poteris ne fateri?
Coget amor, potero, uel si pudor ora tenebit.
Littera celatos arcana fatebitur ignes,
Hoc placet, hæc dubiam uincit sententia mentem.
In latus erigitur, cubito'q; innixa sinistro,
Viderit, insanos (inquit) fateamur amores,
Hei mihi quò labor? quē mens mea concipit ignē?
Et meditata manu componit uerba trementi,
Dextra tenet ferrum, uacuam tenet altera ceram,
Incipit, & dubitat, scribit damnat'q; tabellas,
Et notat, & delet, mutat, culpat'q;, probat'q;,
In'q; uicem sumptas ponit, positas'q; resumit,
Quid uelit ignorat, quicquid factura uidetur,
Displicet, in uultu est audacia mista pudori.
Scripta soror fuerat, uisum est delere sororem,
Verba'q; *correptis incidere talia ceris,
Quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
Hanc tibi mittit amās pudet ah pudet edere nomē.
Et si quid cupiam quæris, sine nomine uellem
Posset agi mea causa, meo, nec cognita Byblis
Ante forem quàm spes uotorum certa fuisset,
Esse quidem læsi poterat tibi pectoris index
Et color, & macies, & uultus, & humida sæpe
Lumina, nec causa suspiria mota patenti.
Et crebri amplexus, & quæ, si forte notasti,
Oscula sentiri non esse sororia possent.
Ipsa tamen, quāuis animi graue uulnus habebam
Quāuis intus erat furor igneus, omnia feci,
(Sunt mihi Dii testes) ut tandem sanior essem.
Pugnaui'q; diu uiolenta Cupidinis arma
Effugere infelix, & plusquam ferre puellam
Posse putes, ego dura tuli, superata fateri
Cogor. opem'q; tuam timidis exposcere uotis,
Tu seruare potes, tu perdere solus amantem.
Elige utrum facias, non hoc inimica precatur.
Sed quæ cum tibi sit iunctissima, iunctior esse
Expetit, & uinclo tecum propiore ligari.
Iura senes norint, & quid liceat'q;, nefas'q;,
Fas'q; sit, inquirant, legum'q; examina seruent.
Conueniens Venus est annis temeraria nostris,
Quid liceat nescimus adhuc, & cuncta licere
Credimus, & sequimur magnorū exempla Deorū.
Nec nos aut durus pater, aut reuerentia famæ.

RAPH. ¶SIC Saturnus Opim) Opis filia fuit Cœli, quæ Saturno fratri nupta multos filios procreauit. (Opis) ADD I. {alio nomine Rhea à poetis vocata & Cybele, & magna mater. Orpheus autem in hymnis non Cœli sed Protogeni filiam facit.} ¶Iunctam sibi sanguine) consanguineam & sororem. ¶Oceanus Tethyn) (Tethys.) Tethys Cœli & Vestæ filia Oceano fratri nupsit, eiq; maximam nympharum multitudinem peperit. ¶Sunt superis sua iura) alia inquit iura Dii, alia homines habent. ¶Ad cœlestia) ad cœlestium exēplum. ¶Ritus humanos) hominum mores. ¶Diuersaq; fœdera) ad exemplum diuersorum fœderum & legum. Alia nāque sunt fœdera hominum, alia Deorum. ¶Vetitus ardor) prohibitus, ac nefandus amor. ¶Arbitrium) voluntatem, præsentiam. ¶At non Aeolide) (Macarei & Canaces amores.) Macareus Aeoli filius cum Canace sorore concubuit, ex eaq; filium suscepit, qui cum à nutrice domo efferretur, seipsum vagitu prodidit. Quare indignatus Aeolus gladium filiæ misit, quo pro meritis vteretur, Macareus vero aufugit. Ad eleuandum autem scelus Byblis plurali numero vtitur, cum Macareus solus ex Aeolidis cum sorore coiuerit. ¶Vnde sed hos noui?) anastrophe est, sed, enim coniunctio primum in oratione locum obtinet, seipsam autem reprehendit Byblis, quod nefandi amoris exempla sibi venerint in mētem. ¶Obscœnæ flammæ) turpes amores. ¶Qua fas est) quatenus licet atque honestum est. ¶Indulgere) obsequi. ¶Ergo ego) affectum ostendit hoc loco ergo. ¶Non reiectura) non repulsura. Distrahitur autem Byblis in varias cogitationes, hinc ab amore, illinc à pudore. ¶Coget amor, potero) si coniunctio subaudienda est. Si coget amor. Sic Iuuenalis. Græculus esuriēs in cœlum iusseris ibit. ¶Viderit) Caunus viderit quid sit acturus. Cæterum nos ei nostros amores aperiamus. ¶Hei mihi quò labor?) sic & amore & pudore vexatur Byblis, vt quid agat eligere nesciat. ¶Ignem) ardorem, furorem. ¶Meditata) excogitata. ¶Dextra tenet ferrum) stylum ferreum, quo in tabulis etiam num scribitur. Gestū autem scribentis in tabellis exprimit. ¶Vacuam ceram) in qua nihil erat scriptum. ¶Et dubitat) puellæ amore exæstuantis exprimit leuitatem, atque infirmitatem. ¶Sumptas) tabellas. ¶Placuit delere sororem) nam soror nomen est sanguinis, eo quòd fratrem suæ turpitudinis ipsam admonere putauit. ¶Incidere) inscribere. ¶Correptis) celeriter raptis. ¶Quam, nisi tu dederis) (Byblidos epistola.) in hac scribēda Epistola ita personam puellę fratrem & amantis & verentis suscipit poeta, vt optime seruet decorum. Est autē adeo facilis, vt & à virgine scripta esse, & nulla expositione indigere videatur. ¶Amans) puella amore capta. ¶Et si quid cupiam quæris) vellem inquit posse petere sine nomine meo id quod opto, si forte quæris quid cupiam. ¶Votorum) cupiditatis. ¶Læsi pectoris) animi amore capti. ¶Et color) pallidus. ¶Et vultus) mœstus. ¶Sororia) sorori cōuenientia. Hoc enim sororium significat, nec vnquam substantiuum inuenitur sororius pro sororis marito, vt vulgus imperitorum putat. ¶Ipsa tamē quamuis) se inuitam quidem, sed coactam amori succubuisse ait. (*Correctis habēt cor. cod. quòd sententiæ melius quadrat.) ¶Pugnaui effugere) vt effugerem in soluta dicimus oratione. ¶Violenta arma) vim afferentia. Cum quadam excusatione autem violenta dicuntur, quibus viri quoque, ac Dii ipsi, nedum puella succumberet. ¶Dura) patiens dolorum. ¶Timidis votis) hypallage est. Ego nanque timida intelligitur. ¶Vinclo propiore) nodo arctiore, strictiore, hoc est, coitu. ¶Iura senes norint) ab ętate suadet fratri Byblis, vt nihil de legibus curet. ¶Legum examina) æqualitatem legum, ac seueritatem. ¶Venus temeraria) incōsiderata. ¶Nec nos aut durus pater, à commoditate argumentatur Byblis. ¶Aut reuerentia famæ) periphrasis est pudoris.

¶DVLCIA

Aut timor impediet tantum absit causa timendi,
Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi
Et damus amplexus, & iungimus oscula corām.
Quantū est quod desit? * miserere fatentis amorē
Et non fassuræ, nisi cogeret ultimus ardor.
Ne'ue merere, meo subscribi causa sepulchro.
Talia nequicquam perarantem, plena reliquit
Cera manū, summoq; in margine uersus adhæsit,
Protinus impressa signat sua crimina gemma.
Quā tinxit lachrymis (linguæ defecerat humor)
Deq; suis unum famulis pudibunda uocauit,
Et * paulum blandita, fer has fidissime, nostro
Dixit, & adiecit (longo post tempore) fratri.
Cum daret, elapsæ manibus cecidere tabellæ.
Omine turbata est, misit tamen, apta minister
Tempora nactus adit, traditq; latentia uerba
Attonitus subita iuuenis Mæandrius ira,
Proiicit acceptas, lecta sibi parte, tabellas.
Vixq; manus retinens trepidantis ab ore ministri,
Dum licet (ô uetitæ scelerate libidinis author)
Effuge, ait, qui si nostrum tua fata pudorem
Non traherent tecum, pœnas mihi morte dedisses.
Ille fugit pauidus, dominæq; ferocia Cauni
Dicta refert, palles audita Bybli repulsa.
Et pauet obsessum glaciali frigore corpus.
Mens tamen ut rediit pariter rediere furores,
Linguaq; uix tales icto dedit aere uoces.
Et merito. quid enim temeraria uulneris huius
Indicium feci? quid? quæ celanda fuerunt.
Tam cito commisi properatis uerba tabellis?
Ante erat ambiguis animi sententia dictis
Prætentanda mihi, ne non sequeretur euntem,
Parte aliqua, ueli qualis foret aura, notare
Debueram, tutoq; mari decurrere. quæ nunc
Non exploratis impleui lintea uentis.
Nunc feror in scopulos igitur, submersaq; toto
Obruor Oceano nec habent mea uela recursus.
Quid? quod & omibus certis prohibebar amori
Indulgere meo, tunc cum mihi ferre iubenti
Excidit, & fecit spes nostras cera caducas.
Non'ne uel illa dies fuerat? uel tota uoluptas?
Sed potius mutanda dies? Deus ipse monebat.
Signaq; certa dabat, si non male sana fuissem.
Et tamen ipsa loqui, nec me committere ceræ
Debueram, præsensq; meos aperire furores.
Vidisset lachrymas, uultus uidisset amantis.
Plura loqui poteram, quām quæ cepere tabellæ.
Inuito potui circundare brachia collo,
Et si reiicerer, potui moritura uideri,
Amplectiq; pedes, affusaq; poscere uitam.
Omnia fecissem, quorum si singula, duram
Flectere non poterant, potuissent omnia mentem.
Forsitan & missi sit quædam culpa ministri.
Non adiit apte, nec legit idonea, credo,
Tempora, nec petiit horamq;, animumq; uacantē.
Hæc nocuere mihi. neq; enim de Tigride natus,
Nec rigidos silices, solidum'ue in pectore ferrum,
Aut adamanta gerit, nec lac bibit ille Leænæ.

RAPH. ¶ DVLCIA furta) sua illa stupra, iucundos coitus. ¶ Secreta) secretò, nomen pro aduerbio est positum. ¶ Coràm) palàm in omnium conspectu, aut coràm patre. Coràm enim ad certos, Palàm ad omnes refertur. ¶ Quantum est quod desit) ac si diceret parum admodum deest ad explendum amorem nostrum. Nam ex quinque lineis amoris, visu, alloquio, tactu, osculo, concubitu, solus coitus restabat.

ADDI. {legunt quidam, desit, pro desit, neque omnino inepte, vt puto.} ¶ Causa) mortis subintelligatur. ¶ Perarantem) perscribentem. ¶ Nequicquam) frustra. nihil enim profuerunt preces illæ, quin potius obfuerunt. ¶ In summo margine) in vltima marginis parte. ¶ Adhæsit) affixus fuit & scriptus. ¶ Signat) sigillat. ¶ Omine) augurio. ¶ Iuuenis Mæandrius) Caunus Mæandri nepos. ¶ Ab ore) à facie. ¶ Trepidantis) timentis ¶ Dum licet) dum potes. ¶ Tua fata) tua mors. ¶ Nostrum pudorem) hoc est, si tua mors nobis dedecori nō esset. ¶ Palles audita Bybli repulsa) apostrophe est poetæ ad Byblida. ¶ Glaciali frigore) timore. Quod enim sequitur pro eo quod præcedit, frequenter per metonymiam ponitur, & contra. ¶ Icto aere) percusso. Nam ex percussione aeris vox fieri censetur. ¶ Et merito) sperno subaudiendum, Significat autem Byblida diu attonitam fratris repulsa tacuisse, ac tandē in querelas pœnitentię plenas erupisse.

Byblidis querelæ. ¶ Indicium feci) indicaui. ¶ Vulneris huius) amoris, qui corda hominū vulneribus conficere videtur. ¶ Properatis tabellis) festinanter scriptis, ac missis. ¶ Ambiguis dictis) dubiis verbis, quæ in diuersas trahi sententias possint. ¶ Ne non sequeretur) vt sequeretur, ex duabus enim negationibus constituitur affirmatio. ¶ Parte aliqua veli) metaphora à nauigantibus sumpta, qui ante quàm pandant vela, solent notare, quales venti sint flaturi. ¶ Qualis foret aura) qualis foret Cauni voluntas. ¶ Tuto mari) pro toto legendum esse tuto facile ex sensu ipso apparet: quāuis ferè in exemplaribus toto corruptè legatur. ¶ Non explorantis ventis) non intellecta Cauni voluntate. Perstat enim in metaphora à nauigātibus sumpta. ¶ In scopulos) in maximas anxietates. ¶ Nec habent) nescit enim vox emissa reuerti, vt inquit Horatius. ¶ Cera) tabella cerata. ¶ Non'ne vel illa dies) se arguit Byblis, quòd casu tabellæ admonita in alium diem non distulerit literas Cauno mittendas. ¶ Et tamen ipsa loqui) hic quoque colligit Byblis se temere ad Caunum fratrem literas dedisse, satiusq; fuisse si ipsa coràm suos amores confessa fuisset. ¶ Cepere) continere potuerunt. ¶ Affusaq;) profusa, proiecta ad pedes Cauni. Id quod fit cum aliquid ardui volumus impetrare. ¶ Sit) esse possit. ¶ Non adit apte) decenter, opportune. ¶ Nec legit) elegit. ¶ Credo) vt puto. ¶ Animumq; vacantem) aliis curis vacuum.

* a.l. desit

* a.l. pauidum, idest, pauidæ.

Vincetur, repetendus erit. nec tædia cœpti
Vlla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
Nam primum, si facta mihi reuocare liceret,
Non cœpisse fuit, cœpta expugnare, secundum est.
Quippe nec ille potest, ut iam mea uota relinquā,
Non tamen ausorum semper memor esse meorū
Et quia desierim, leuiter uoluisse uidebor.
Aut etiam tentasse alium, insidiisq; petisse.
Vel certe non hoc, qui plurimus urget, & urit,
Pectora nostra Deo, sed uicta libidine credar.
Denique iam nequeo nil commisisse nefandum.
Et scripsi, & petii, temerata est nostra uoluntas,
Vt nihil adiiciam, non possum innoxia dici.
Quod superest, multū est in uota, in crimina paruū
Dixit, & incertæ tanta est discordia mentis,
Cum pigeat tentasse, libet tentare, modumq;
Exit, & infelix committit sæpe repelli.
Mox ubi finis abest, patriam fugit ille, nefasq;,
Inq; peregrina ponit noua mœnia terra.
Tum uero, mœstam tota Miletida mente
Defecisse ferunt. tum uero à pectore uestem
Diripuit, planxitq; suos furibunda lacertos.
Iamq; palam est demens, inconcessam'q; fatetur
Spem Veneris, sine qua patriam, inuisos'q; penates
Deserit, & profugi sequitur uestigia fratris.
Vt'q; tuo motæ proles Semeleia Thyrso
Ismariæ celebrant repetita triennia Bacchæ,
Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides uidere nurus, quibus illa relictis
Caras, & armiferos Lelegas, Lyciam'q; pererrat.
Iā Cragon, & Limyrē, Xanthi'q; reliquerat undas,
Quod'q; Chimæra iugū, medius ī partibus ignē, *
Pectus, & ora leæ, caudam serpentis habebat.
Deficiunt syluæ, cum tu lassata sequendo
Concidis, & dura positis tellure capillis
Bybli iaces, frondes'q; tuo premis ore caducas.
Sæpe illam nymphæ teneris Lelegeides ulnis
Tollere conantur, sæpe ut medeatur amori
Præcipiunt, surdæ'q; adhibent solatia menti.
Muta iacet, uirides'q; suis tenet unguibus herbas
Byblis, & humectat lachrymarum gramina riuo.
Naiadas his uenam, quæ nunquā arescere posset,
Supposuisse ferūt. quid enim dare maius habebāt?
Protinus, ut secto piceæ de cortice guttæ,
Vt'ue tenax grauida manat tellure Bitumen,
Vt'q; sub aduentum spirantis lene Fauonii
Sole remollescit, quæ frigore constitit unda,
Sic lachrymis consumpta suis Phœbeia Byblis
Vertitur in fontem, qui nunc quoq; uallibus illis
Nomen habet dominæ, nigra'q; sub ilice manat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Phæstos oppidum fuit in insula Creta, hic Lydus generosæ stirpis, ac præstantis fidei, cum petisset a Thelethusa coniuge, vt si puellam pareret, necaret, si autem puerum, sobolem patriq; seruaret, & vterque cum pro casu futuro lachrymis dedissent, mater nequiens inferre manus filiæ, Isidem in malis habuit auxilio, cuius pollicitis illa infantem pro puero, docē pro patre filii opinione nutriuit. Itaque cum ætas matura nuptiis increuisset, nihil suspicans pater obstrictus fide coniugis, Ianthem ex Teleste genitam despondit, qui inter se dum graui amore premerentur maxime Iphis, hoc enim pater nomine aui eum vocari voluerat, & trepidante etiam matre ne Iphis diu aduersus virum cum infamia reperiretur, eadem Dea fuit auxilio, nam vt socia nuptiis iugari possent, Iphin in puerum transfigurauit.

RAPH. ❡SI FACTA mihi reuocare liceret) hoc est si possem efficere, vt facta essent infecta. ❡Cœpta eapugnare) incœpta perficere. ❡Quippe nec ille potest) multis rationibus colligit Byblis melius esse, vt in incepto persistat, q̄ ab eo desistat. ❡Relinquā) deponā. ❡Leuiter) leui amore impulsa. ❡Qui plurimus) maximus, grauissim⁹. ❡Hoc Deo) Cupidine. ❡Deniq; iā nequeo) omnino inquit iam nefanda cōmisi, neque innocens possum existimari. ❡Temerata) violata. ❡Vt nihil adiiciā) q̄uis nihil iis quæ iā cōmisi adiūgā. ❡In vota) ad vota explēda. ❡Incertę mē.) instabilis animi. ❡Cōmittit sę.re.) cōmittit vt sępe repellatur. ❡Mox vbi finis abest) deinde inquit cum nullus finis imponitur Byblidos flagitio, Caunus patriā reliqt.
Caunus ❡Inq; pe.) in Caria vrbem ædificauit, quā de noīe suo Caunū appellauit, & æstate, & autūno pestiferā. Discedit autē ab historia poeta, quo magis verisimilē fabulā reddat, nam Cauni cōditores à Strabōe ex Creta venisse scribuntur ❡Miletida) Byblida Mileti filiā. ❡Plāsit) pcussit. ❡Sine qua) qua erepta. ❡Profugi) porrò fugati. ❡Vt'que tuō motæ) eo furore Byblida agitatam fuisse ait poeta, quo Bacchæ vexantur, dum tertio quoq; anno Orgia celebrāt. ❡Proles Semel.) apostrophe ad Bacchū. ❡Motæ) cōcitatæ. ❡Tuo Thyrso) tuis sacris per synecdochen. Est nāq; Thyrsus hasta pāpinis tecta, quæ in sacris Bacchi iactabat. ❡Ismaria) Thracię. ❡Triēnia) Trieterica Grę ce dicuntur: eo quòd tertio quoq; anno celebrarentur. ❡Bubasides nu.) Cariæ. Nā Bubasus, vnde Bubasides declinantur, Cariæ regio est

* a.l. hircū

ADDI. {meminit & Pli. li. v. ca. 28.} ❡Caras) Cariæ ppl'os. ❡Et armiferos Lelegas) Leleges populi sunt Cariæ bellicosissimi. ❡Iam Cragon) Cragus mons est Lyciæ Apollini sacer, qui promōtoria octo habere scribitur, ac eiusdē nois vrbē. {Plin. Taurū hoc noīe appellari certa sui parte dicit, aliis enim locis aliis noībus eundē illū dici. Vide lib. v. ca. xxvii.} ❡Et Li.) Limyre oppidum est Lyciæ iuxta Cragon. {cum amne eiusdē nois vt Pli. li. v.} ❡Xāthiq;) Xanthus, & fluuii, & Lyciæ

Leleges

Cragus

ADDI.

Limyre

ADDI.

Xanthus

vrbis maximæ nomen est. ❡Quodq; Chi. iu.) Chimæra mons est Lyciæ: q vt Aetna in Sicilia, fumū ac flāmarū globos emittit. Id quod poetis causam prębuit, vt fingerent Chimærā esse monstrū, partē anteriorē leonis habens flāmas euomētem, mediū ac ventrē capræ, posteriorē draconis, vnde etiā Home. inquit. {πρόσθε λέων, ὄπισθε δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.} Sane Chimæra capra interpretatur. {Quodq; chimæra iugū med. in partibus ignē, hunc versum alii, inter quos & Perottus, sic legūt,
Quoq; Chimęra iugo, mediis in partibus hircum
Pectus & ora leæ &c. quæ lectio & planior est, & cum fabula magis cōsentit. Porrò fingunt poetæ Chimærā ex Echidna & Typhaone natā esse, postremo autē à Bellerophonte, auxilio Pegsi, occisam Hesiod. in Theogonia addit. etiam tricipitē fuisse, Eius versus sunt.
Ἡ δὲ χίμαιραν ἔτικτε πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῦρ
Δεινήν τε, μεγάλην τε, ποδώκεά τε, κρατερήν τε.
Τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί, μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
Ἡ δὲ χιμαίρης, ἡ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος,
Πρόσθε λέων, ὄπισθε δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.
Δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.
Τὴν μὲν Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης.
De Pegaso autē Bellorophonte etiā Homerus meminit Iliados sexto.} ❡Quid enim dare maius habebāt?) idest poterant, ac si diceret nihil. ❡Protinus vt secto) quomodo in fontem fuerit resoluta Byblis triplici similitudine poeta exponit. ❡Piceæ de cortice) picea arbor est, ex cuius trunco si incidatur, resina fluit. ❡Vt ve tenax bitumen) bitumen, genus est picis ex terra nascens. {De bitumine Plin. lib. xxxv. ca. xv. Et Bituminis vicina inqt est natura, alibi limus, alibi terra. Limus à Iudææ lacu; vt diximus, emergens, terra in Syria circa Sidonē, oppidum maritimum. Spissantur hæc vtraq; & in densitatem coeunt.} ❡Spirantis l.) leniter, nomen pro aduerbio. ❡Remollescit) iterū mollis, ac liquida fit. liquescit. ❡Cōstitit) congelata fuit. ❡Phœbeia By.) Phœbi neptis.

Chimæra

ADDI.

ADDI.

ADD I.

❡FAMA

Fama noui centum Cretæas forsitan urbes
Implesset monstri, si non miracula nuper
Iphide mutato Crete propiora tulisset.
Proxima Gnossiaco nam quondam Phæstia regno
Progenuit tellus ignotum nomine Lyctum
Ingenua de plebe uirum nec census in illo
Nobilitate sua maior, sed uita, fides'que
Inculpata fuit, grauidæ qui coniugis aures
Vocibus his monuit, cũ iam propè partus adesset.
Quæ uoueã duo sunt, minimo ut releuere dolore,
Vt'que marem parias. onerosior altera sors est,
Et uires fortuna negat. quod abominor, ergo
Edita forte tuo fuerit si fœmina partu,
Inuitus mando, pietas ignosce, necetur.
Dixerat, & lachrymis uultum lauere profusis.
Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen usque suũ uanis Thelethusa maritum
Sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arcto.
Certa sua est Lycto sententia. iam'que ferendo
Vexerat illa grauem maturo pondere uentrem,
Cum medio noctis spatio sub imagine somni
Inachis ante torum pompa comitata sacrorum
Aut stetit, aut uisa est. inerant lunaria fronti
Cornua, cum spicis nitido flauentibus auro,
Et regale decus, cum qua latrator Anubis,
Sancta'que Bubastis, uarijs'que coloribus Apis,
Qui'que premit uocem, digito'que silẽtia suadet,
Sistra'que erant, nunquã'que satis quæsitus Osiris,

RAPH.
Lyctus

¶FAMA no. cen.) hæc ad cõnectendã Iphidis Metamorphosin in marẽ, à poeta referuntur. Nam Lyctus quidã de plebe Thelethusam duxit vxorẽ, cui grauidæ mãdauit, vt si marẽ quidẽ pareret, educaret, sin fœminã, exponeret. Solicitæ igitur ac mœstæ propter viri mãdata Thelethusæ, Isis Dea in somnis apparuit, eãq; hortata est, vt qcqd pareret, educare nihil dubitaret. se enim auxilio cũ opus esset, futurã. Quare Thelethusa cum puellã peperisset, marẽ esse mẽtita est marito, qui ei nomẽ aui imposuit, Iphimq; appellauit, atq; vt masculum educauit, sed cũ ad tertiũ & decimũ ætatis annũ peruenisset, ei pater Ianthẽ Telestæ cuiusdã vicinã filiã despõsauit. Cum vero dies nuptiarũ adesset, Thelethusa vnã cum Iphide tẽplum Isidis adijt, illiusq; iplorato auxilio Iphis in marẽ cõuersus, Ianthe quã frustra ab se amari crediderat potitus est.

Byblis in fontem

¶Cretæas vr.) Cretẽses, vnde Miletus Byblidos pater coloniã deduxerat in Asiã. Est autẽ Creta

Creta

insula centũ vrbiũ fama nobilis, à Creta nympha Hesperidis filia cognominata, vt Dosiades scripsit, vt Anaximãder à rege Curatũ. Hęc Aeria primũ, deinde Curetis, tũ Macaros à tẽperie cœli fuit appellata. Hæc Plini. ¶Phæstia tel.) Phæstus vrbs fuit Cretæ à Minoe ædificata, & à Gortynils deleta.

Phæstus

¶Gnossiaco regno) Gnossos vna fuit ex præstantibus Cretæ vrbibus.

Gnossos

¶Quę vo.) optem, cupiam. ¶Vt releuere) vt parias. ¶Onerosior altera sors est) fœminã non solũ enim educare, sed etiã dotẽ parare oportet. ¶Quod abominor) quod omen Dij auertant. ¶Vsq;) semper, cõtinue. ¶In arcto) in angusto, vt bene speret Deos ei nõ defuturos. ¶Inachis) Io Inachi filia, quæ in vaccam conuersa, cum pristinæ figuræ foret restituta, ab Aegyptijs pro Dea fuit culta, Isis'que appellata. Huius aũt ornatũ & comites describit poeta.

Inachis

¶Lunaria cornua) cũ cornibus nãque pingebatur Isis, vt quæ eadẽ cum Luna esse dicatur. Nam primi hoies in Aegypto geniti hunc mundi ornatũ admirãtes, vniuersorũ que naturã duos esse Deos, & quidẽ æternos sunt arbitrati Solem & Lunã, & illum quidẽ Osiridem, hanc vero Isidem appellarũt, vt Diodorus lib. I. scribit. Luna autẽ primis diebus cum crescit cornua habere videtur, Bos quoque ei ab Aegyptijs sacrificatur. {Herodotus per Isidem, intelligi Cererẽ ab Aegyptijs tradit, vt per Osirim, Dionysiũ. Idem & Diodor. alio loco monet.}

ADDI.

¶Et regale decus) diadema. ¶Cum qua latrator Anubis) Mercurius ab Aegyptijs colitur sub canis figura, significantibus eum fuisse custodẽ Osiridis, & Isidis, Anubis'que appellatur. {Hunc vt Diodorus tradit, quidã Osiridis filiũ fecerũt, fratrẽ Macedonis. Habuisse autẽ eos insignia Clypeorum, Anubim canem, Macedonem Lupum. Hinc ea animalia ab Aegyptijs vt sacra obseruari.}

Anubis
ADDI.

¶Sancta'q; Bubastis) comes Isidis videtur fuisse Bubastis. Eadem'que cũ Diana esse ab Herodoto perhibetur. Sed pro ipsa quoque Iside accipi solet, à Bubasto vrbe cognominata. Hoc vero ex ijs quæ in columna eius sacris literis scripta traduntur percipi potest. Ego Isis sum Aegypti regina à Mercurio erudita, quæ ego legibus statui, nullus soluet. ¶Ego sum Osiridis) ego sum prima frugum inuentrix. ego sum Ori regis mater. ego sum in astro canis refulgens. mihi Bubasta vrbs condita est. gaude, gaude Aegypte me nutristi. Hæc Diodor.

Bubastis

¶Varijs'que coloribus Apis) bos varias habens maculas in Aegypto colebatur in ppetuã memoriã Osiridis frugũ, frumenti que repertoris, quãq̃ boues rufi immolari permitterẽtur, quod colori Typhoni, qui Osiridem necauit similes uiderentur. {Solinus cap. xxxiiii. Inter omnia, quæ Aegyptus habet digna memoratu, præcipue bouẽ mirantur. Apim uocant. Hunc instar numinis colit, insignẽ notæ albæ macula, quæ dextro lateri eius ingenita, corniculãtis Lunæ refert faciẽ. Statutũ æui spatium est, quod ut assuit, principio sacri fontis profundo immersus necatur, ne diem lõgius trahat, q̃ licebit, mox alter, nec sine publico luctu requiritur, quem repertũ centum antistites Mẽphim prosequuntur, ut incipiat sacris ibi initiatus, sacer fieri. &c. Herodotus aũt lib. iii. Apin ab Aegyptiis uocari ait, quẽ Græci Epaphũ dicunt. Eundẽ'que hoc modo describit. ὁ δὲ ἆπις, ὁ ἔπαφος, γίνεται μόσχος ἐκ βοός, ἥτις οὐκέτι οἵη τε γίνεται ἐς γαστέρα ἄλλον βάλλεσθαι γόνον. Αἰγύπτιοι δὲ λέγουσι σέλας ἐπὶ τὴν βοῦν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατίσχειν, καί μιν ἐκ τούτου τίκτειν τὸν ἆπιν. Ἔχει δὲ ὁ μόσχος οὗτος ὁ ἆπις καλεόμενος σημήια τοιάδε, ἐὼν μέλας ἐπὶ μὲν τῷ μετώπῳ λευκὸν τετράγωνον φορέει, ἐπὶ δὲ τοῦ νώτου, αἰετὸν εἰκασμένον, ἐν δὲ τῇ οὐρῇ τὰς τρίχας διπλᾶς, ἐπὶ δὲ τῇ γλώσσῃ κάνθαρον.}

Isidis comites
ADDI.

¶Quiq; premit uocem) Harpocratem significat, qui cum digito ad os apposito pingebatur. {Vnde apud Catullũ Reddere Harpocratẽ, pro silentiũ imponere, legitur. Similis Dea apud Romanos Angerona fuisse traditur. Vide Eras. prouerbia.}

ADDI.

¶Sistraq; erant) Tympana. {Σεῖστρον Græcum est nomen, à σείειν, hoc est quatiendo dictũ, erat enim crepitaculũ Aeneum, cuius agitatione, sonitũ reddebant, in sacris Isidis solẽne. Vt & Suid. meminit. Virg. Regina in medijs paruo uocat agmina sistro.}

ADDI.

¶Nunquãque satis quæsitus Osiris) Deus est Aegyptiorũ Isidis maritus, quem singulis quibusq; annis Aegyptij & amissum maximo cum mœrore quærũt, & inuentũ maxima cum lætitia prosequuntur, ut Diodorus, aliiq; authores scribunt. {Non tantum annuis sacris, sed singulis is ritus apud Aegyptios sacerdotes fuit, ut cum fletu prodirent, mox cum lætitia & cantu redirẽt. imitantes in hoc Isidis exẽplum, quæ cum maritum Osirin à Typhone occisum, & in partes dissectum audisset, per totam Aegyptum cum luctu & mœrore illius reliquias quæsiuit. Tandem autem iis inuentis sepulchrum marito extruxit, luctu'que inde & mœrore soluta fuit. Hinc Mart.

Osiris
ADDI.

Nuntiat, octauum phariæ sua turba iuuentæ,
Et placata redit iam'que, subit'que cohors.

Et ad hunc ritum Ouid. hic respexisse uidetur, ubi ait, nunquam'que satis quæsitus Osiris, Quanquã alij eundem intelligunt Osirin, & Apin, & quod hic de Osiri dicitur, ad Apidis religionẽ refertur, qui certo tẽpore nouus quæri solebat, ut supra annotauimus. Apin autem bouem significare lingua Aegyptiaca uolũt, quo noie tunc Osiris uocatus fuerit, quod circa defuncti tumulũ, Aegyptijs bos apparuisset.}

RAPH. ¶PLENAq; som.)in pompa sacrorum Isidis gestabatur etiam serpens, quæ dormire videbatur.

ADD I. {Videndum hoc loco, num crocodilum intelligat per serpentem peregrinam Ouid. Nam & hic ab Aegyptiis, diuinis honoribus colebatur. Quod non solum Herodotus & Diod. sed & Iuuenal. testatur Satyra decimaquinta, vbi ait:

Quis nescit Volusi Bithinice, qualia demens
Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc, illa pauet saturam serpentibus Ibim.

Nam quod plenam somniferis venenis vocat, id ad morsum eius animantis refero, qui letalis est, neque vnquã sanatur, vt Diod. ait. ¶Excussam)excitatã. ¶Dea sum auxil. ad id alludit, qđ (vt scribit Diod.) Aegyptii asserũt Isidem plurimorum inuentricem fuisse, ad morbos medicamentorum, & medicinæ arti admodum cõtulisse, quã immortalitate quoque potitam gaudere hominum cultu, inq; eorũ valetudine præcipue versari, quin etiam in somnis palàm eis opitulari, quos censuerit dignos. Signa autem horum esse non græcas fabellas, sed opera certa. Totum enim fermè orbem hanc Deam colere propter manifestas morborum curationes, siquidem in somnis illam non recte valentibus auxilia præbere, & qui eius monitis obtẽperent, præter opinionem curari, etiam, quorũ medici salutem desperarint. ¶Cressa)Cretẽsis Thelethusa. ¶Seq; ipsum põdus in auras. Expulit)hoc est postquã peperit, pondusq; vteri in lucem extulit. ¶Fidemq; res habuit)res credita fuit.

¶Quod commune foret) puero & puellæ, nam Iphis tam fœmina quàm mas appellari potest. ¶Inde cepta mendacia)non percepta, nõ cognita, non intellecta. Impercepta autem indeprehensa'ue rectius forsitan legeretur, hoc est non deprehensa, non animaduersa. ¶Dictæo Teleste)Cretensi, à Dicte nãque monte Cretæ Dictæus declinatur. ¶Tengit)commouit. ¶Rude pectus)rudẽ animum & amandi imperitũ. ¶Sed erat fiducia dispar) nam Iphis diffidebat se viri officio fungi posse Iãthe vero contra fidebat se munera

*a.l.magistri.

Plenaq; somniferis serpens peregrina uenenis.
Tum uelut excussam somno,& manifesta uidétem
Sic affata Dea est. pars o' Thelethusa mearum
Pone graues curas, mandataq; falle mariti,
Nec dubita, cum te partu Lucina leuarit,
Tollere quicquid erit, Dea sum auxiliaris, opemq;
Exorata fero, nec te coluisse, quereris
Ingratum numen. monuit, thalamoq; recessit.
Læta toro surgit, durasq; ad sydera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua uisa precatur.
Vt dolor increuit, seq; ipsum pondus in auras
Expulit, & nata est ignaro fœmina patri.
Iussit ali mater puerum mentita, fidemq;
Res habuit, neq; erat facti nisi conscia nutrix.
Vota pater soluit, nomenq; imponit auitum.
Iphis auus fuerat gauisa est nomine mater,
Quod commune foret, nec quéquam falleret illo.
Impercepta pia mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri, facies, quam siue puellæ,
Siue dares puero, fieret formosus uterq;.
Tertius interea decimo successerat annus,
Cum pater Iphi, tibi flauam despondet Ianthen,
Inter Phæstiadas quæ laudatissima formæ
Dote fuit uirgo, Dictæo nata Teleste.
Par ætas, par forma fuit, primasq; magistris
Accepere artes elementa ætatis ab iisdem,
Hinc amor amborũ tetigit rude pectus, & æquum
Vulnus utrique dedit: sed erat fiducia dispar.
Coniugium, pactæq; expectant tempora tædæ.
Quemque uirum putat esse, suũ fore credit Ianthe
Iphis amat, quo posse frui desperat, & auget
Hoc ipsum flammas, ardetq; in uirgine uirgo,
Vixq; tenet lachrymas, quis me manet exitus inqt.
Cognita quã m nulli, quã m prodigiosa, nouæq;
Cura tenet Veneris, si Dii mihi parcere uellent,
Perdere debuerant. si non & perdere uellent,
Naturale malum saltem, & de more dedissent.
Nec uaccam uaccæ, nec equas amor urit equarum,
Vrit oues aries, sequitur sua fœmina ceruum.
Sic & aues coeunt, interq; animalia cuncta
Fœmina fœmineo correpta cupidine nulla est.
Vellem nulla forem. ne non tamen omnia Crete
Monstra ferat, taurum dilexit filia Solis.
Fœmina nempe marem, meus est furiosior illo,
Si uerum profitemur, amor. tamen illa secuta est
Spem Veneris, tamen illa dolis, & imagine uaccæ
Passa bouem est, & erat qui deciperetur, adulter.
Huc licet ex toto solertia confluat orbe,
Ipse licet reuolet ceratis Dædalus alis,
Quid faciet? num me puerum de uirgine doctis
Artibus efficiet? num te mutabit Ianthe?
Quin animum firmas? teq; ipsa recolligis Iphi?
Consiliiq; inopes, & stultos excutis ignes?
Quid si nata uides, nisi te quoq; decipis ipsam,
Et pete quod fas est, & ama, quod fœmina debes,
Spes & quæ capiat, spes est quæ pascat amorem.
Hanc tibi res adimit. non te custodia charo
Arcet ab amplexu, nec cauti cura *mariti,
Non patris asperitas, nec se negat ipsa roganti,

mulieris optime obituram. ¶Pactæ tædæ)pactarum nuptiarum. ¶Quemq; virum esset)Ianthe inquit eum putat esse virum, & marem, quẽ credit suum maritum esse futurũ. ¶Et auget Hoc ipsum flammas) quod virgine amata se frui posse desperabat.

¶Ardetq; in virgine virgo) virgo inquit virginis amore inflãmatur, qđ maxime mirãdum est. Hinc vero aperte colligitur, hoc nomen virgo apud priscos fœminini dũtaxat generis fuisse. ¶Quis me manet exitus. quem inquit exitum meus amor sortietur, cum Iãthe amata frui non possim. ¶Naturale malum)naturalem amorem, vt non virginis, sed viri amore caperet. ¶Vellem nulla forem)hoc est vellem nõ esse. ¶Ne non ferat)vt ferat. Crete vero cum sit casus nominandi citra diphthõgum scribatur. ¶Taurum dilexit filia Solis)Pasiphae, cuius fabula sæpius iam mihi est enarrata. ¶Solertia) ingenii perspicacitas & acumen. ¶Confluat)conueniat. ¶Quin animum firmas? cur non constãtia vteris? seipsam autem alloqtur Iphis. ¶Excutis)abiicis, repellis. ¶Nisi te quoque decipis ipsam) non solum alios, qui ipsam masculum esse credebãt. ¶Et pete quod fas est)& appete, inqt, quod assequi possis. ¶Hanc tibi res adimit) necessitas & sexus qualitas tibi hanc eripit, quam vxorẽ ducere cupis.

¶NEC

Nec tamen est potienda tibi,nec ut omnia fiant,
Esse potes felix,ut Diiq; hominesq; laborent,
Núc quoq; uotorũ pars nulla est uana * meorum,
Diiq; mihi faciles,quicquid ualuere,dederunt.
Quoq; ego,uult genitor,socer & uult ipse futurus.
At non uult natura,potentior omnibus istis,
Quæ mihi sola nocet.uenit ecce optabile tempus
Luxq; iugalis adest,& iam mea fiet Ianthe.
Nec mihi continget,medijs sitiemus in undis.
Pronuba qd Iuno?quid ad hæc Hymenæe uenitis
Sacra?quibus qui ducat abest, ubi nubimus ambæ.
Pressit ab his uocem,nec lenius altera uirgo
Aestuat utq; celer uenias Hymenæe precatur.
Qđ petit hæc,Thelethusa timẽs,mõ * tpa differt,
Nunc ficto languore,moram trahit.omina sæpe,
Visaq; causatur,sed iam consumpserat omnem
Materiam ficti,dilataq; tempora tædæ
Institerant,unusq; dies restabat.at illa
Crinalem capiti uittam,natæq;,sibiq;
Detrahit,& passis aram complexa capillis,
Isi,Paraetonium,Mareoticaq; arua,Pharonq;,
Quæ colis,& septem digestum in cornua Nilum,
Fer precor(inquit)opem nostroq; medere timori.
Te Dea,te quondam,tuaq; hæc insignia uidi,
Cunctaq; cognoui,sonitum,comitesq;,facesq;
Sistrorum,memoriq; animo tua iussa notaui.
Quod uidet hæc lucem, quod nõ ego punior ipsa,
Consilium,monitumq; tuũ est. miserere duarum,
Auxilioq; iuua.lachrymæ sunt uerba secutæ.
Visa Dea est mouisse suas,& mouerat,aras,
Et templi tremuere fores,imitataque Lunam
Cornua fulserunt,crepuitque sonabile sistrum
Non secura quidem fausto tamen omine læta:
Mater abit templo.sequitur comes Iphis euntem,
Quam solita est maiore gradu.nec candor in ore
Permanet,& uires augentur,& acrior ipse est
Vultus,& incomptis breuior mensura capillis,
Plusque uigoris adest,habuit quá fœmina.ná quæ
Fœmina nuper eras,puer es,date munera téplis,
Nec timida gaudete fide.dant munera templis,
Addunt & titulũ,titulus breue carmen habebat,
*Vota puer soluit,quæ fœmina uouerat Iphis.
Postera lux radijs *totum patefecerat orbem
Cũ Venus,& Iuno,sociusque Hymenæus ad ignes
Conueniunt,potiturque sua puer Iphis Ianthe.

RAPH. ADDI. ¶NEC tamen est potienda tibi)nec tamen illa potes potiri. ¶Nulla est) non est. {Alii legunt. Nunc quoq; uotorum pars nulla est vana meorum Diiq; mihi faciles. &c. Vt sit sensus, Etiam nunc ea quæcunq; votis expetiui cõtingunt mihi & Dii faciles, dant quæcunq; optaui, scilicet vt Ianthen, & patrem illius, & item meum, fauentes atq; paratos habeam. Vna obstat mihi, quæ cætera vincit omnia, Atque hæc lectio, opinor, planior, atq; simplicior est.} ¶Luxq; iugalis adest) nuptiarũ dies. ¶Vbi nubimus ambæ) nubere fœminarum est proprium. ¶Nec mihi continget) quia illa potiri non potero. ¶Ad hæc sacra) nuptiarum. nam in nuptiis & Iuno pronuba, & Hymenæus inuocabátur. ¶Pressit ab his vocem) post hæc inqt siluit ¶Nec lenius) nec minus. ¶Aestuat) amore ardet. ¶Altera virgo) Iãthe, quæ Iphin, cui fuerat despõsata, marem esse credebat. ¶Vtq; celer venias) apostrophe ad Hymenæum nuptiarũ Deum. ¶Omina, visaq;) auguria & somnia. ¶Causatur) excusat ac causam esse ait. ¶Ficti) fingendi. ¶Isi Paraetonium) oppida Aegypti vbi potissimum colitur Isis, cõmemorat Thelethusa. Nã Paraetonium Aegypti oppidũ est, & portus ingens quadraginta ferè stadiorum, vt Strabo scribit. ¶Mareoticaq; arua) Mareotis lacus est Aegypti iuxta Alexãdriam, qui antea Arapotes nominabatur. ¶Pharonq;) Pharos insula est Alexandriæ adiacẽs, in qua est turris altitudine insignis, quam eodẽ nomine, quo insula, multis tabulatis excelsam, & albo lapide mirifice structam Sostratus Cnidius Aegypti regũ amicus, ob nauigantium salutem ex ædificauit, vt hoc epigrãma in eam scriptum declarat. Sostratus Gnidius Dexiphanis filius Diis seruatoribus pro nauigantibus. Nam cum ora importuosa & humilis esset, & cautes & breuia mare haberet, signum aliquod necessarium fuit altum, & clarum, quo nauigãtes ad portus ingressum dirigerẽtur. Inde factum est vt huiusmodi signa ad portus collocata Phari dicantur. ¶In septem cornua) hostia. Nam Nilus septem hostiis egreditur in mare. ¶Tuaq; hæc insignia vidi) in ara nanque Isidis ea omnia simulachra erant, quæ per somnum viderat Thelethusa ¶Sonitum comitesq;, facesq;) ordo est, Sonitum Sistrorũ. Sistrum nãque instrumentum est quod concussum sonitum emittit, vnde & nomen ἀπὸ τοῦ σείειν, hoc est a cõcutiendo accepit. ¶Quod videt hæc lucem) quod hæc viuit. Digito autẽ puellã ostendit. ¶Non secura) non sine cura & solicitudine. ¶Fausto omine) felici augurio. ¶Ad Ignes) ad sacrificia: quę in nuptiis Iunoni, Hymenæoq;, ac Veneri celebrabantur.

Paraetoniũ

Mareotis

Pharos

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

VNa ministrarũ media de plebe Galanthis. hæc lacteus flos interpretatur. γάλα enim lac. ἄνθος flos dicitur. ¶Lotos in hanc nymphæ. Magis placet vt Lotis legatur. Idem primo Fastorum:

At ruber hortorum Deus,
& tutela priapus
Omnibus ea illis. A.l.vna
Lotide captus erat. & infra.
Lotis in herbosa sub acernis vltima ramis, Sic,
vt erat lusu fessa, quieuit humo.

Nisi quis velit vt Iotos sicut Rhodos declinetur. Cęterum eam scio apud nescio quem Græcum authorem Neptuni filiam appellari. ¶At puer Amphisus. vide ne Amphrisus legi debeat. ab Amphryso Magnesiæ fluuio: quæ portio est Thessalię. Oechalia enim vnde huius parentes fuerũt in Thessalia ponitur omnium ferè scriptorũ consensu. Licet non ignoremus plures fuisse Oechalias. ¶Phegeius hauserit ensis. hic Phegeus Themeni & Axionis pater videndum est an Phoronei frater fuerit & Psophidis filius: cuius meminit Stephanus. ¶Mediis in partibus ignẽ) Emendati codices hircum non ignem scribendum esse ostendunt. Quæ lectio cum Homeri & Hesiodi versu cõuenit qui Chimeræ medium capram esse scripserũt. hic in Theogonia. ille in Iliados sexto.

A.l.tpe

AN. HEN. GL. IN LIB. IX. METAMORPHO.

Admissumque trahens sequitur.

PErquam eleganter exprimit Poeta naturam taurorum ruentium in pręlium, simulq; scientiam Herculis in eo capiundo. Illud autem admissum exponendum, in cursum missum, quod etiam libro sexto de Sipylo Niobes filio admonuimus. A.l.dona A.l.latum

Dat munus raptæ uelut iritamen amoris.

Raptam vocat, quam certando acquisierat Hercules, & iritamen ad iram prouocationem quidam interpretantur, ideoq; simplici scribendum r litera.

Victor ab Oechalia Cænæo sacra parabat.

Huius Oechaliæ meminit Strabo lib. x non ita longe ab initio. Cæneum autẽ Ptolemæus ad septẽtrionẽ in Eubœa ponit promontoriũ. Cæterũ cum in Oeta monte Hercules

vitam finierit, necesse est Cæneo Ioui non in Eubœa sacrũ factum, sed extra insulam, etiam si nomen fortassis inde habet. Oetam sanè montẽ Plinius lib. iiii. ca. vii. à Doridiæ tergo esse perhibet, nõ meminit Ptolemęus, sed Strabo lib. ix.

Quæ quoniam aduenie properandum.

Iolen timet venturã Tiryntha, vbi, vt opinor, habitabat, quare præueniendũ putat. Inter dubitationis autẽ parteis, qua nunc ad fugã, nunc ad manendũ instigatur, tandẽ cum Meleagri se sororẽ esse ait, omnino facinus magnũ parandum, & testandum quid coniugii læsi iniuria, fœmineusq; dolor possit, idq; iugulata pellice concludit. Sed vt paro indicandi modo legitur, ita etiam testor legendum existimo, non tester, quanquam Raphael ita legerit.

Visaq; deieci, dominumq; ipsosq; peremi.

Ipsos haud dubie equos refert, quos tamen historici quidam ad Eurysthia adductos scribunt, ac ab eo Iunoni sacratos, eorum progeniem ad Alexandri vsq; tempora durasse. Sed apparet Ouidium alios secutum authores.

Nũc quoq; in Euboico scopulus breuis emicat alte.

Hoc quoq; dubitationem merito lectori mouere potest, quomodo breuis scopulus alte emicet, præsertim cũ tertio deinde versu nautæ eum calcare vereãtur. Cõmẽtatori hoc enarrandũ erat, nos quia lectionẽ non impedit, studiosis, vt quædã alia in his annotationibus perquirẽda relinquimus.

Ex oculis remouete manus sine munere uestro.

Morientibus à dilectissimis oculi claudebantur, hoc igitur pietatis officium exhibere volentibus, hæc dicere videtur. Nam corticem hoc facere in ipsorum conspectu, ait.

Vano superi sermone fremebant.

Fremebant Dii aduersus Themidos vaticiniũ, vt Themis pauloante contra Heben. Hebe nulli alii deinde iuuentutẽ se daturã dixit, Themis autẽ futuros ait Callirhoes filios ex infantibus subito viros. Dii contra Themin nulli hoc concedendum. Tandem Iuppiter authoritate sua hæc discussit.

Nec quo prius ordine regnat.

Hoc vix intelligitur, Ego puto eum dicere velle, Minoa non tanta subditorum obedientia regnare, quemadmodum dum iuuenis ac validus esset.

Nullumq; sub illo
Igne facit uotum.

Nondum amor tam magnus erat, inquit, vt Byblis propterea votum susciperet, quod vehementer amantes facere consuerant, vt potirentur amato.

Ergo ego quæ fueram non reiectura petentem,
Ipsa petam.

Quidam hęc verba interrogatiue legunt, quod mihi nõ probatur. Nam tota hac oratione lucta mentis ac sensus est. Verba igitur sensus hæc sunt, quæ certe tertio superius carmine inceperant. At hæc quæ deinde sequuntur, poteris'ne loqui, poteris'ne fateri? verba sunt mentis.

Mediis in partibus
Pectus & ora leæ, caudam serpentis habebat.

Codices fere, mediis in partibus ignem, habebant. Perottus in suo cornu hircum legit, ad illud Homeri referens:
Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

Quod mihi per placet, tametsi apud authores hoc variatum est. Idem Perottus, Quoq; Chimæra iugo, pro iugum legit, quod mihi displicet. Præcedente autẽ versu limyrum, non prima, sed secũda syllaba y psylon habet, quod in plerisq; codicibus neglectum vidimus. Deniq; illud, Deficiunt syluæ, subinferendũ ad præcedentia videtur, vt sit sensus, ibi deficere syluas. Quo loco Chimæra mons mediis in partibus habebat hircum, atq; ibi Byblida concidisse.

Ne spem sibi ponat in arcto.

Vide reciprocationem, ad ipsam'ne Telethusam, an ad Lyctum referendũ putemus, ego ad Lyctum referri puto. Sequente autem versu, Iamq; ferendo Vexerat illa grauem maturo pondere ventrem. Vide vt Vexerat exponendum.

Nunc quoq; uotorũ pars nulla est una meorũ.

Quidam libri vlla habebant pro nulla sed Raphael nulla per non exponit. Sanè per q̃ obscurus est sensus. Nescias enim velit'ne dicere vna pars meorum votorum nempe de potiunda Ianthe, non est. An potius, Meorum votorũ non vna est pars, quasi diceret omnia mihi cõtraria eueniũt atq; aduersa, quod tamen animi impatientia dictũ videri potest.

Quod uidet hæc lucẽ, quod non ego punior ipsa.

Sed nec hic planè me explico, Quod non ego punior ipsa. Vtrũ quòd ego ipsa nõ puniar, videlicet quod hoc maritũ cœlauerim, an ipsa, propter ipsam. Et hæc quidẽ si fortassis quibusdã felicioris ingenii hominibus leuiuscula videbuntur, nec digna annotatione, nobis stupidioribus, & qui vbiq; facile hæremus veniã dabunt qñ A. Gellius, & paulo ante nostrã ętatẽ Laurẽtius Valla de lingua Latina meritissimi quædã haud dissimilia tractarũt, nos ad alia ꝑperamus.

ALLEGORIAE IN X. LIBRVM METAMORPHO.

At te Nesse ferox eiusdem virginis ardor)

Patet ex hoc quòd nõ est bonũ vxorẽ extraneis cõmittere, quia dato quòd videantur esse fideles: sæpe tamen cõtingit ꝙ habita opportunitate nitũtur luxuriã cõmittere. Ex quo etiã sæpe cõtingit ꝙ Hercules, idest maritus ipsos occidit. Ipsum vero maritũ camisia venenata, idest vxor zelotypa cõburit & dolor & inidia ipsum angit. Vel dic moraliter ꝙ Hercules est animus, vxor eius caro. Ista igitur est quæ viro suo, idest animo dat camisiã venenatã, idest oblectamenta carnalia quibus per tentationes vritur: ita ꝙ finaliter in igne luxuriæ concrematur. Nessus, idest diabolus nõ potest aliter Herculẽ, idest spiritum per peccatũ occidere, q̃ vxori suæ, idest carni camisiã venenatã dare. vt sic mediante sensualitate vel carne possit animã per concupiscentiã vrere & tãdẽ ꝑ vitia cremare. Qđ bene fuit figuratũ Gene. iii. In serpente qui primo mulieri obtulit pomũ vetitũ qua mediante decepit virũ, Quia vero serpens, idest diabolus primo offert poma vetita, idest mũdi & carnis delectabilia mulieri, idest sensualitati & ea quæ mediante spiritui vel menti. Vritur igitur animus primo veneno tentationũ tandẽ concrematur ignibus infernaliũ terribilium. Ezech. iii. De igne egredientur & ignis cõsumet eos. Vel dic ꝙ Hercules qui voluntarie se cõbussit vt ignẽ venenosum qui eum cõburebat euaderet significabat viros sanctos: qui vt ignẽ venenorum. s. concupiscentiã carnalẽ & violentiã infernalẽ euaderent: se in ignẽ tribulationũ mundialiũ posuerunt voluntarie ad miserias & ad pœnas cucurrerunt: & quicquid carnalitatis uenenosæ in eis erat, deposuerunt: propter quod Iuppiter, idest Deus pater eos in cœlis stellificauit & beatificauit: & illis Heben quæ iuuenescere facit hoies, idest æternã gloriã tribuit & concessit inquantũ ipsos in gloria Iuuenescere per immortalitatẽ fecit. Iob. xxix. Gloria mea semper innouabitur. Psalmista. Renouabitur ut aquilæ iuuẽtus tua. Vel dic ꝙ quandoq; simplices personæ credunt aliqua facere bono zelo ad instinctũ proditorum: de quibus ueniunt postea multa mala. Nam sicut Nessus sub colore recuperandæ amicitiæ tradidit uestẽ uenenatã ut inueneraret Herculem: sic proditores dant quãdoq; uenena simplicibus familiaribus sub alieno colore, ut occidant dños suos: ut audiui de quodã Religioso narrari, q uolẽs occidere Abbatẽ suũ: dedit puluerẽ uenenatũ: cuidẽ nepoti Abbatis: quem idem Abbas sæpissime uerberare consueuerat dicens: ꝙ si de illo puluere in pulmentũ Abbatis auunculi poneret, ipsum summe diligeret: nec amplius uerberaret. Quod cum fecisset puer: mortuus est Abbas. Proditor autẽ Abbas factus fuit: qui cum dictum puerum ultra modum affligeret: & puer de puluere illo adhuc haberet ad finem: ut amicitiã noui Abbatis acquireret, in cibum eius de puluere illo dudum ab eo sibi tradito posuit: & sic idẽ proditor propriis armis periit & eius malitia in caput proprium redundauit. Eccles. xxvii. facienti consilium nequissimum; super ipsum deuouetur & non agnoscet, unde adueniet illi.

Alleg. fabu. Nessi.

Tu he

Alleg. fab. Lychæ.

¶Tu ne Lycha dixit, feralia dona dedisti?)

¶Sic illi qui Herculi idest prælato vel principi vestem venenatam: idest venenata verba, detractoria & accusatoria offerunt ita quòd contra alios ipsos furere faciunt, solent ab eis proiici, & effugari, & in lapidem, idest vilem & pauperem commutari. Prouerbiorũ quarto. Remoue à te os prauum & detrahentia labia sint procul à te.

Alleg. fab. Alcmenæ.

¶Quæ quia mendaci parientem iuuerat ore,
Ore parit nostras'q; domos vt & ante frequentat.

¶Dic igitur exemplariter quòd caute quandoque fit ad illudendum illos qui aliquod factum impediunt, illud negociũ supponere iam esse completum, vt hoc audientes dum illud se posse impedire non credunt, cessando nocere: illud impleri permittant. Sic faciunt periti aduocati: qui ad fouendum partem suam multa fingunt contra partem aduersam: quæ sequitur iustitiam & defendit. Propter quod aduocatus bonus dicitur in mustellam mutari: inquantum contra basiliscũ, idest contra malos homines: iuste aduocando præliatur, & inquantum ore videtur parere, dum per verba oris sui fructus iustitiæ consequitur. ¶Vel dic quòd Iuno est diabolus, qui partum boni operis impedit & Galantis, idest bonus religiosus: ore scilicet per orationem adiuuat, & ore, idest per precationem parit. Est enim duplex officium oris hominis religiosi: scilicet oratio ad fugandum diabolum: & precatio ad alios pariendum & conuertendum. Esa. lx. Nunquid ego qui alios parere facio; ipse non pariam dicit dominus? Et Apo. ad Gal. iiii. Filioli mei quos iterum parturio.

Alleg. Fab. Dryopis.

¶Si qua fides miseris; hoc me per numina iuro.
Non meruisse nephas. patior sine crimine pœnam.

¶Istud posset exemplariter exponi: quòd illæ nymphæ vel personæ quæ alias dudum in arbores mutatas idest pauperes effectas & miseras frangunt & lædunt: & sanguinem extrahunt, vel temporalem substantiam eis tollunt, iusto dei iudicio sub simili sorte arboris figuram induunt, & pauperea tandem fiunt & faciem humanam, idest prosperitatem mundi post hæc perdunt. sicut communiter videtur. Matth. vii. in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis. ¶Dic istud contra personas Iuuenculas: quæ dum flores volunt colligere, & se mundi diuitiis & delitiis delectare, & stagna aquarum: idest delitiarum frequentare: solent quandoque faciem humanam, idest rationem & gratiam perdere, & corticem malę conuersationis induere, & in arbores, idest in malas & insensibiles personas per vitia se mutare.

Alleg. fab. 20. Dryope Iolis.

¶Dum'q; refert Iole factum miserabile, dum'q;)

¶Hercules deificatus significat viros sanctos iam in cœlo beatificatos, & iam Hebe, idest beatæ virgini præsentialiter copulatos. Supponendum est igitur quòd isti deum & beatam virginem pro amicis quos in mundo reliquerunt deprecantur vt ad iuuentutem, idest ad virtutem relicto culpæ senio traducantur. Specialiter autem præsumendum est eos curam habere de successoribus, & de maritis vxorum suarum: idest prælatis ecclesiarum quas in mundo tenuerunt dum viuebant, & de filiis, idest de suis derelictis subditis, & iuuentutem, idest morum virtutem & honestatem suis successoribus impetrant, vt alios melius protegant & defendant. Psalmus. Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua.

Alleg. 64 Acheloi & Phlegei.

¶Vulcanus faber Iouis fabricauit vnum monile quod erat infaustæ naturæ, & illud dedit Hermione priuignæ suæ filiæ: scilicet Martis & Veneris. Cuius monilis erat tale fatum quòd quicunque ipsum portaret necessario interiret. Erat enim venenis plurimis infectum, & ideo se portantibus fatalem dabat interitum. Hoc igitur cum Amphiaraus deceptus ab vxore portaret ad bellum sperans quòd virtute monilis deberet obtinere victoriam in via à terra absorptus est. Quod vidẽs filius eius Alcmeon in vltionem patris ipsam interfecit facto pius & sceleratus eodem, vt ait Ouidius. Phlegeus vero auunculus eius in vindictam sororis eius quam occiderat ipsum interfecit. Et sic multas mortes & discordias monile Vulcani generauit. ¶Reuera tale monile videtur esse mundi prosperitas. quam Vulcanus, idest diabolus priuignæ suæ, idest animæ peccatrici fraudulẽter fabricat, vt eã destruat & occidat. Huius autem fatum est mirabile & miserabile, quia communiter cuicunque illud monile conceditur, idest quicunque mũdi prosperitate subarratur, necesse est quòd finaliter pee infortunia patiatur. Venenis enim malarum concupiscentiarum est infecta: & ideo persona quæ eam portat. necesse est quòd à terra, idest à terrenis bonis per auaritiam sit absorpta. aut per superbiam & inuidiã interfecta. Tales etiam infernus deuorat, & sic cuncta incommoda, illud monile suis possessoribus parat. Vnde dicit Satyricus. Sed plures nimia congesta pecunia cura Strangulat. Et paulo post Prima ferè vota & cunctis notissima templis, diuitiæ crescant, sed nulla aconita bibuntur fictilibus.

Alleg. Tytoni.

¶Tytonus maritus Auroræ filiæ Pallantis tãtum vixit, quòd præ nimia senectute in cicadam est mutatus. ¶Istud dic contra senes garrulos, quia hodie videmus quòd illi qui diuturna senectute afficiuntur. Cicadæ idest garruli præ aliis efficiũtur. Videtur enim talibus quòd omnia verba debẽt esse sua, & quòd nulli præter eos loqui debẽt. Ecclesiastici trigesimosecundo. Loquere maior natu, decet enim te primum verbum. Et ideo dicitur alibi. O sola forte garrulitate senes.

Alleg. triũ filiorũ Iouis.

¶Iuppiter tres filios habuit: scilicet Aeacum, Radamantum, & Minoem. qui quia in hunc mundo fuerunt iudices iustissimi, cõstituit eos Iuppiter iudices in inferno. vt scilicet ibi de animarũ meritis iudicent, & vnicuiq; pœnam vel præmium assignent. ¶Si vis allega quòd quandoque virtutes suæ homini sunt damnosæ, quia illi qui meliores & iustiores inueniuntur, in inferis ad iudicandum ponuntur, idest laboriosis operibus præ cæteris deputantur. Ecclesiastici septimo. Noli esse iustus multũ. ¶Vel dic quòd illi qui ita iusti sunt, quòd sine pietate iudicant, digni sunt, vt in inferno iudices fiant.

Alleg. fab. Biblidis.

¶Allega historice contra criminalem & incestuosum amorem, quem quilibet debet refugere, & si videat malam cõsanguineã præ lachrymis deperire.

Alleg. fab. Lycti & Thelethusæ.

¶Fama noui centum Cretæas forsitan vrbes)

¶Dic quòd talis rex qui non vult habere filias, idest personas imperfectas est Christus. Vxor autẽ eius est bonus prælatus ipsi spiritualiter copulatus, & in eodem regimine ecclesiæ cum eo quasi matrimonialiter coniugatus: quia diabolus præcipit seruari fœminas & nõ viros, idest malos & nõ bonos exẽplo Pharaonis. Exod. primo. Christus vero vult quod fœminæ, idest mali interficiantur, & de successione regni ecclesiæ per prælatum tollantur. Numeri. xxxi. Cur fœminas reseruasti. Masculi vero, idest boni reseruentur, & ad beneficiorum hæreditatem perueniant. secundo Regum decimooctauo. Custodite mihi puerum Absalon. Quid igitur debet facere prælatus filiam habens & non filium? Debet in ara deæ Isidis, idest beatæ virginis per deuotionẽ supplicare, & orationem, sacrificia offerre, & sic continget quòd in filiũ cõmutabit ad Gala. iiii. Si filius & hęres per deũ. ¶Vel dic quòd ista mater est ecclesia & omnia sicut supra.

P. OVIDII NASONIS, METAMORPHOSEOS, LIBER DECIMVS.



ARG. FABVLAE SEQ.



Rpheus Eurydice interempta ad inferos descendit, & a Dite imperauit, vt eam reduceret ad superos lege proposita, si sequentem non respexisset, quod ille præstare non potuit. Reuocata igitur ad inferos Eurydice, Orpheus vt lucem contigit, sic dementia stupuisse dicitur. vt qui canem Cerberum videns, præ timore in saxum versus est, item vt Olenus, & Lethæa, qui in Ida monte lapidem transfigurati sunt. Postea dolore ac fletu finito ne rursus coniugale desyderium experiretur puerilem Venerem instituit.



Nde p immẽsum croceo uelatus amictu
Aethera digreditur, Ciconumq; Hymenæus ad oras
Tẽdit, & Orpheia neqcquã uoce uocatur.
Affuit ille qdẽ, sed nec solẽnia uerba.
Nec lætos uultus, nec felix attulit omen.
Fax quoq; quam tenuit lachrymoso stridula fumo
Vsque fuit, nullosq; inuenit motibus ignes.
Exitus auspicio grauior nam nupta per herbas
Dum noua Naiadum turba comitata uagatur,
Occidit in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquã Rhodopeius auras
Defleuit uates, ne non tentaret & umbras,
Ad styga Tænaria est ausus descendere porta,
Perq; leues populos, simulachraq; functa sepulchro
Persephonen adiit, inamœnaq; regna tenentem
Vmbrarum dominum, pulsisq; ad carmina neruis,
Sic ait. o positi sub terra numina mundi,
In quem decidimus quicquid mortale creamur,
Si licet, & falsi positis ambagibus oris
Vera loqui sinitis, non huc ut opaca uiderem
Tartara, descendi, nec uti uillosa colubris
Terna Medusæi uincirem guttura monstri,
Causa uiæ est coniux, in quam calcata, uenenum
Vipera diffudit, crescentesq; abstulit annos.
Posse pati uolui, nec me tentasse negabo.
Vicit amor. supera Deus hic bene notus in ora est,

RAPH. Orpheus.



Nde p imẽsum) Totũ hũc librũ vndecimiq; partẽ Orphei gestis carminibusq; ita dicauit poeta, vt ab instituto nõ discedat, variasq; trãsfigurationes exponat. Nã Orphe⁹ Apollinis, & Calliopes, vel (vt alii scribunt) Oeagri fluuii, & Polymniæ musæ filius, sciẽtia ac cantus suauitate mortales oẽs dr̃ supasse, citharãq; ad silitudinẽ testudinis à Mercurio ɋfectã donoq; Apollini datã à patre accepisse, cui⁹ modulatione non hoies solũ, sed feras, syluasq; ac saxa mota fuisse. Is eni (vt scribit Diodorus) doctrinæ deditus, cũ theologiæ operã ipẽdisset, in Aegyptũ trãsiit, plurimarũq; ibi rerũ pceptã sciẽtia, Græcorũ doctissimus, tũ in Deorũ cerimoniis, tũ in theologia, tũ i poematis, cãtuq; est habit⁹. Nauigauit isup cũ Argonautis, obq; vxoris amorẽ ad iferos cũ descẽdisset, à Proserpina suauitate cãtus allecta ipetrauit, vt defunctã vxorẽ ab inferis excitaret, nã Eurydice, quã infausto omine sibi copularat, dũ p prata simul cũ aliis nymphis vagaref, à serpẽte pcussa iteriit, tãtoq; dolore moriẽs affecit maritũ, vt nõ satis esse duxerit lugere, sed ad iferos quoq; ad eã repetẽdã descẽdere nihil dubitarit. Eò igif cũ puenisset, tñ carminis suauitate effecit, vt vxorẽ à Plutone ea accipet ɋditiõe, ne illã prius, quã ad supos reuersus esset, respiceret, sed Orphe⁹ veritus ne se vxor sequeref, cũ iã ferè ad supos puenisset, eã respexit, quæ illico ad iferos retracta Orpheũ in maximis cruciatibus reliqt. Cũ igif desparet se iterum ea potiri posse, oẽs aspnatus mulieres dicif, primusq; apud Thraces puerorũ amoribus indulsisse. Id vero ægre ferẽtes Thraciæ mulieres sacra Bacchi celebrantes illũ cithara canẽtẽ, ferasq; mulcentẽ discerpserũt, cuius caput vnà cũ cithara i Hebrũ piectũ, cũ Lesbõ vsq; peruenisset, idq; serpẽs laniare vellet, in saxũ ab Apolline dicif fuisse trãsformat⁹. ¶ Ad oras Ci.) Cicones ppli sũt Thraciæ iuxta Hebrũ fluuiũ habitãtes à Cicone Apollinis & Rhodopes filio dicti. ¶ Et Orpheia vo.) adiectiuũ est Orpheia, vñ etiã penultimã pducit. quæ à Græcis p ει scribif. ¶ Neqcquã) frustra. Neq; enim felices illæ nuptiæ fuerunt. ¶ Sed nec so. ver.) qualia hæc essent. faustæ, felicesq; hæ sint nuptiæ. ¶ Fax quoq; q̃ te. qnque faces (vt in Problematis scribit Plutarchus) ante nouã nuptã pferri solebãt. ¶ Vsq.) semp. ¶ Rhodopei⁹ va.) Orphe⁹ poeta Thracius, cuius Hymni in plerosq; Deoꝝ ẽt nũ extãt. Rhodope aũt mõs est Thraciæ altissim⁹. ¶ Tænaria porta) Tænar⁹ Laconiæ ꝓmõtoriũ est, i quo spec⁹ eẽ dr̃, p quẽ ad iferos descẽdif. ¶ Per'q; le. po.) corporib⁹ carẽtes. ¶ Persephonẽ) Proserpinã. {Proprie aũt videf Persephone dici, Hecate, qđ ea veneficiis patrẽ cũ ea interfecisse dicaf. vt ẽ apud Diod, lib. v. Hecaten aũt & Proserpinã pro eadem accipi supra annotauimus.} ¶ Vmbraꝝ dñm) Plutonẽ. ¶ O positi) hac oratione Orpheus psuadere conaf Plutoni atq; Proserpinæ, vt sibi Eurydicẽ vxorẽ restituant ac p aliquot adhuc annos viuere apud superos pmittãt. ¶ Mũdi positi sub terra) piphrasis est inferoꝝ. ¶ Opaca Tartara) obscura tenebrosa. Est eni Tartarus inferoꝝ locus ꝓfundissim⁹. ¶ Medusæi mõstri) Cerberi canis inferoꝝ tricipitis, q vt Medusa ꝓ capillis, ita ꝓ pilis colubros ac serpẽtes habet. Merito ãt se excusat Orphe⁹, ne vt Hercules credaf ad extrahẽdũ Cerberũ illuc descẽdisse. {De colubris cerberi, quos ille ꝓ pilis habet, Regi⁹ viderit. Medusæũ autẽ mõstrũ Cerberũ dici, ide volũt alii, qđ Echidna, quæ Cerberũ & Orthũ Geryonis canẽ, pepit ex Typhaone, Medusæ ꝓgenies fuerit. Sic eni apđ Hesio. legif de Medusa

Ἡ δ' ἔτεκ' ἄλλο πέλωρον ἀμήχανον, οὐδὲν ἐοικὸς
Θνητοῖς ἀνθρώποις, οὐδ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,
Σπῆι ἐνὶ γλαφυρῷ θείην κρατερόφρον' Ἔχιδναν

Et paulopost de Echidna.

Τῇ δὲ τυφάονα φασὶ μιγήμεναι ἐν φιλότητι,
Ἡ δ' ὑποκυσσαμένη τέκετο κρατερόφρονα τέκνα
Ὄρθον μὲν πρῶτον κύνα γείνατο γηρυονῆι,
Δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον οὔτι φατειὸν
Κέρβερον ὠμηστὴν ἀίδεω κύνα χαλκεόφωνον,
Πεντηκοντακέφαλον, ἀναιδέα τε κρατερόν τε.}

Nuptiæ Orphei.

Cicones

Rhodope

Tænarus

ADDI. Orpheus ad inferos

Orphei oratio.

Tartarus.

ADDI.

CAVGVROR

An sit & hic, dubito. sed & hic tamen auguror esse,
Fama'q;, si ueteris non est mentita rapinæ,
Vos quoq; iunxit amor. p ego hæc loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens, uasti'q; silentia regni
Eurydices oro properata retexite fata.
OMNIA debentur uobis, paulum'q; morati
Serius, aut citius sedem properamus ad *unam.
Tendimus huc omnes hæc est domus ultima, uos'q;
Humani generis longissima regna tenetis.
Hæc quoq; cum *iustos matura peregerit annos,
Iuris erit uestri, pro munere poscimus usum.
Quod si fata negant ueniam pro coniuge, certū est
Nolle redire mihi, leto gaudete duorum.
Talia dicentem, neruos'q; ad uerba mouentem
Exangues flebant animæ. nec Tantalus undam
Captauit refugam, stupuit'q; Ixionis orbis.
Nec carpsere iecur uolucres, urnis'q; uacarunt
Belides, in'q; tuo sed isti Sisyphe saxo.
Tunc primum lachrymis uictarū carmine fama est
Eumenidum maduisse genas, nec regia coniux
Sustinet, oranti, nec qui regit ima, negare.
Eurydicem'q; uocant. umbras erat illa recentes
Inter, & incessit passu de uulnere tardo.
Hanc simul, & legē Rhodopeius accipit Orpheus,
Ne flectat retro sua lumina, donec auernas
Exierit ualles, aut irrita dona futura.
Carpitur accliuis per muta silentia trames
Arduus, obscurus, caligine densus opaca.
Nec procul abfuerant telluris margine summæ,
Hinc ne deficeret metuens, auidus'q; uidendi
Flexit amans oculos, & protinus illa relapsa est,
Brachia'q; intendens, prendi'q; & prendere captās,
Nil nisi cedentes infelix arripit auras.
Iam'q; iterum moriens, non est de coniuge quicquam
Questa suo quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremum'q; uale, quod iam uix auribus ille
Acciperet, dixit, reuoluta'q; rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus,
Quā m tria qui timidus medio portante cathenas
Colla canis uidit, quem non pauor ante reliquit,
Quā m natura prior, saxo per corpus oborto.
Qui'q; in se traxit crimen, uoluit'q; uideri
Olenus esse nocens, tu'q; ô confisa figura
Infelix Lethæa tua, iunctissima quondam
Corpora, nunc lapides quos humida sustinet Ide.
Orantem, frustra'q; iterum transire uolentem
Portitor arguerat, *septem tamen ille diebus
Squallidus in ripa, Cereris sine munere sedit,
Cura, dolor'q; animi, lachrymæ'q;, alimenta fuere.
Esse Deos Herebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopē, pulsum'q; Aquilonibus Hæmū.
Tertius æquoreis inclusum piscibus annum
Finierat Titan, omnem'q; refugerat Orpheus
Fœmineam Venerem, seu quod male cesserat illi,
Siue fidem dederat. multas tamen ardor habebat
Iungere se Vati, multæ doluere repulsæ.

RAPH. ¶AVGVROR) coniecto & signis colligo. Anguror autē & Auguro in eadē significatione dicimus. ¶Veteris ra.) nā Pluto Proserpinæ amore captus eā rapuit. ¶Per c.h.in.) p has immēsas tenebras. ¶Retexite) resoluite, vt ad vitam possit redire. ¶Oia de.uo.) oia inqt ad vos venire necesse est. ¶Lōgissima re.) vtpote quæ nūquā sint finē habitura. ¶Peregerit) cōpleuerit. ¶Iuris u.) potestatis, & ditionis vestrę. ¶Pro mu.po.vsū) vt Eurydice vti, fruiq; possim. ¶Qd si fa.ne.ve.) sed si inqt fata mihi hoc bñficiū, p vxore petitū negauerint, decreui nolle ad superos redire. ¶Veniā) bñficiū. Interdū venia p pace ponitur. Virg. Cuncti nā lecti nauibus ibāt Orātes veniā. Cæterū q peccarunt veniā petere pprie dicūtur, cū vt sibi parcaf. orāt. ¶Certū est mi.) decretū est mihi. ¶Talia di.) quanta fuerit vis Orphei orationis facile hic colligitur, qd inferos oēs lachrymas emittere coegit. ¶Neruosq;) citharę chordas pulsantē. ¶Nec Tan.vn. Cap.re.) Tantalus. Tantalus Paphlagoniæ rex fuit regionis fertilitate ditissimus, qui mensa Deorū dignatus Iouis arcana pdidit mortalibus. Quare ad inferos detrusus, & inter aquas ori allabentes sitit, nec pēdētibus pomis famem expellere pōt. Cum enim ea captare vult à vēto (vt scribit Ho.) dissipātur. ¶Captauit) cape curauit. ¶Stupuitq; Ixi. or.) Ixion, Ixion Phlegiæ, vel (vt qdā scribūt) Antiōis & Melanthus filius cū Iunonē de stupro interpellasset, siue (vt Homerus ait) Latonā, ad inferos dānatus rota assidue circū agitur. ¶Stupuit) imobilis permansit, vt Orphei carmina audiret. ¶Orbis) rota. Titius ¶Nec carps.ie.vo.) Titiū subaudiaf. nā Titius Iouis fili°, & Helatæ, q Terræ alumnus dicif, qm̄ à matre sub specu metu Iunonis fuit educatus, cū Latonā violare tētasset in nouē iugera distentus, iecore suo vultures assidue pascere narraf. ¶Vrnisq; va. B.) Belides, Beli neptes. Hæ vero Danai filiæ fuere qnquaginta, quæ totidē patrueles eosdemq; maritos Aegypti filios iussu Danai patris suū quæq; præter vnā Hypmestrā, quę Lynceo pepcit, prima nocte interemere, vñ ad inferos detrusę cribris aquā haurire fingūtur. Hac aūt fabula Lucretius amore captus significari putat, q in re leuissima diu laborēt. ¶Vacarūt) cessarūt ab vrnis gestādis. ¶Inq; tuo se. Si. fa.) Sisypus. Sisyphus Aeoli filius cū Isthmum infestaret, ad inferos trusus saxū in mōtis cacumen subuoluere cogif, qd semp in vallē deuoluif, quo ambitiosi significanf, q q̄uis ferāt repulsā, ab ambiēdis tñ magistratibus nō desistūt. ¶Eumenidū) Eumenidę furiarū. ¶Nec r.c.) Proserpina. ¶Nec q.re.ima.) piphrasis est Plutonis. ¶Vmbras I.) anastrophe est. ¶Carpif ac.) p tramitē arduū Orpheus ab inferis ad superos ascēdit. ¶Nec p.) nec longe. ¶Margine) extremitate. ¶Sūmæ t.) supnę terræ. ¶Hic ne de.me.) tūc inqt timens Orpheus ne Eurydice se deserret ad eam oculos conuertit. ¶Quā t.q ti.) qs nā hic fuerit, nusq̄ me legisse memini. Quisqs aūt fuit, cū Cerberū ab Hercule ad superos attractū vidisset, tāto affectus est tremore, vt I saxū fuerit ęuersus. (ADDI. Hūc locū explicat Parrasi°i pfationē scdi de Rap. Proser. Alludit aūt poeta ad eū, quē Græci πετρωπαντα vocāt, de quo puerbiū extat δειλότερος τοῦ πετρωπαντος de quo apud Suidā hoc mō legif ἀγνώς γάρ τις ἐπύκτο δειλός ὃς πετρωθεὶς ἐν σπηλαίῳ, καὶ ἰδὼν τὸν ἡρακλέα ἀπελιθώθη, καὶ διέμεινεν ἔτι καὶ αὐτὸ λίθος ἀθέωτος δ' ἐ. φοβούμενος γὰρ τὸν ἡρακλέα, κατέδυ εἰς τὸ σπήλαιον, καὶ διὰ δειλίας ἀπέθανε. Reliqua vide apd Parrasiū) ¶Medio) collo subaudiatur. Nā è trib° Cerberi collis mediū cathenis fuerat ligatū. ¶Quiq; i se tra.cri.) Olenus qdā Lethęā duxit vxorē eximia pulchritudine adeo supbā, vt se Deab° pferret. Cæterū Deæ iratæ cū de Lethęa suppliciū sumere vellēt, Olen°i se culpā vxoris trāsferre ausus vnà cū illa in lapidē fuit ęuersus. Olenus & Lethæa in lapides. ¶Humida I.) fōtib° abūdās. Nā Ida Phrygia multis fontib° irrigaf. (ADDI. Vñ & πολυπίδακα Homer° illā subinde appellat.) ¶Orātē) Orpheū precātē. ¶Portitor) Charō q portui inferorū præest. ¶Arguerat) increpuerat, sed arcuerat fortasse rectius legeref, vt intelligamus, vetuerat. ¶In r.) stygis paludis. ¶Cereris si. m.) sine vllo cibo. ¶Pulsūq; A. Hæ.) mōtes sunt Thracię Rhodopę & Hemus Borеę obnoxii. ¶Annū pis.æq in.) hoc ē piscib° termiatū. Nā pisces Zodiaci vltimū obtinēt locū, annūq; termināt. Signat igif tres ānos trāsiuisse post Eurydices mortē, qbus Orphe° nullā tetigerat mulierē.

*a.l. imam

*a.l. iussos

*a.l. arcuerat.

RAPH ¶ AVTOR transferre) constructio est græca, Transferendi enim Latine diceretur.

COEL. Rhod. ¶ Quoniam vero de cinædis facta mentio est, sunt qui scribant, Orpheum Thraca principem omnium tanti sceleris, & libidinis detestandæ repertorem fuisse. Quod & Ouidius post frequentia Græcorum monumēta carminibus inseruit:

Ille etiam Thracum populis
fuit author, amorem
In teneros transferre mares,
citraq; iuuentam
Aetatis breue ver, & primos
carpere flores.)

Ille e:i:m Thracum populis fuit au:hor amorem
In teneros transferre mares, citraq; iuuentam
Aetatis breue uer, & primos carpe:e flores.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ad cantus Orphei desyderantis consuetudinem coniugis cum plurima animalia capta vocis dulcedine conuenissent, & in his etiam arbores e suis mentibus electæ, inter quas stupens cantibus Pinus Cybeles montis, qui in Phrygia est, in quam Atys matris Deum antistes mutatus est. Alii scribit fuisse eum filium, Alii pastorem.

Collis erat, collemq; super planissima campi
Area, quam uiridem faciebant graminis herbæ.
Vmbra loca deerat, qua postquam parte resedit
Diis genitus Vates, & fila sonantia mouit,
Vmbra loco uenit. non Chaonis abfuit arbor,
Non nemus Heliadū, nō frondibus Aesculus altis,
Nec Tiliæ molles, nec Fagus, & innuba Laurus,
Et Coryli fragiles, & Fraxinus utilis hastis,
Enodisq; abies, curuataq; glandibus Ilex,
Et Platanus genialis, Acerq; coloribus impar,
Amnicolæq; simul Salices, & aquatica Lotos,
Perpetuoq; uirens Buxus, tenuesq; Myricæ,
Et bicolor Myrtus, & bacis cœrula Ficus.
Vos quoq; *flexibiles Hederæ uenistis, & una
Pampineæ Vites, & amictæ uitibus Vlmi,
Ornīq;, & Pyceæ, Pomoq; onerata rubenti
Arbutus, & lentæ uictoris præmia Palmæ,
Et succincta comas, hirsutaq; uertice Pinus
Grata Deum matri. siquidem Cybeleius Atys
Exuit hac hominem, truncoq; induruit illo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cyparissus Amiclei filius ex insula Cæa fuit hūc Apollo dilexit, & propter Ceruum patientem manus, quem per imprudentiam sagitta trāsfixum interemerat, manus afferentem sibi periculo eripuit, & protinus in arborem gentilis nominis vertit. Menda esse in voce Ami.lei videtur. Nam quod infra dicitur, te quoque Amyclide, nō ad Cyparissum, sed ad Hyacinthum pertinet, quare alii leg. Cypariss. adolescens fuit ex insula Cæa.

Affuit huic turbæ metas imitata Cupressus,
Nunc arbor, puer ante Deo dilectus ab illo,
Qui citharam neruis, & neruis temperat arcum.
Nanq; sacer Nymphis Carthæa tenentibus arua
Ingens Ceruus erat, lateq; patentibus, altas
Ipse suo capiti præbebat cornibus umbras.
Cornua fulgebant auro, demissaq; in harmo
Pendebant tereti *gemmata monilia collo,
Bulla super frontem paruis argentea loris
Vincta mouebatur, parilesq; ætate nitebant
Auribus & geminis, circum caua tempora, bacæ.
Isq; metu ua:uus, naturaliq; pauore
Deposito celebrare domos, mulcendaq; colla

¶ Collis erat) locum describit vbi canens Orpheus à Bacchis fuit discerptus. ¶ Diis genitus vates) Orpheus Apollinis & Calliopes musæ filius. ¶ Loco) in locum. Virgil. It clamor cœlo. ¶ Chaonis arbor) quercum dicit. Nā

Quercus chaona. quercus arbor est glandifera quæ in Chaonia Epiri regione à Chaone dicta, copiosæ prouenit. vnde in prio Georgicorum Virg. Si vestro munere tellus Chaoniam pingui glandem mutauit arista.

Chaon. Chaon autem frater fuisse. Heleni scribitur quem cū Helenus ipse per imprudētiam occidisset, regionem cui imperabat, Chaoniam ab illius

*a.l. flexipedes. nomine vocauit, cum antea Molossia appellaretur. Vnde Virg Morte Neoptolemi regnorum reddita cessit Pars Heleno, qui Chaonias cognomine campos, Chaoniamq; omnem Troiano à Chaone dixit. Pli. aūt Chaoniam à Chaonibus populis denominatam esse scribit.

*Helios ¶ Non nemus Helia) populi in quas sorores Phaetōtis conuersas fuisse in secundo volumine poeta narrauit. ¶ Heliadum) solis filiarū. Helios enim Solis dicitur. ¶ Aesculus) arbor est hæc glandifera Ioui dicata. ¶ Et innuba lau.) virgo. Daphne enim quam in laurum conuersam legimus nunquā nubere voluit. ¶ Enodis ab.) sine no-

*a.l. demissa. dis. ¶ Et pl. ge.) genio ac voluptati dicata. ¶ Foliis enim æstate Solem auertit, hyeme vero admittit, vt Pli. scribit. ¶ Acerq;) acer arbor est variis distincta coloribus, vnde acernæ mēsæ post citreas in pretio apud priscos fuisse scribūtur. ¶ Amnicolæ sa.) iuxta fluuios nascētes. Salix aūt arbor est notior, q̄ vt hoc loco sit describēda. ¶ Et aqu. L.) arbor est Lotos locis humidis gaudēs, vñ & aquatica vocat à poeta, & fert suauissimū fructū in Africa p̄sertim vñ Loto-

Lotophagi. phagi ppl̄i fuerūt denolati. Est ēt Lotos herba, quā īter primas Deorū voluptati nasci Homerus ait. ¶ Tenuesq; m.) humiles, nō multū crescētes. Vñ & Virg. in Bucolicis humiles myricas appellat. ¶ Et bi. myr.) arbor est myrtus Veneri dicata. ¶ Bacis) īmaturas ficos bacas vocat poeta. ¶ Pāpineæ vi.) pāpinis & foliis oneratæ. ¶ Ornīq; & pi.) arbores sunt mōtanæ ornus & picea Sanè hornus cū aspiratione huius anni intelligit. ¶ Arbutus) arboris est spēs arbut° haud valde crescēs. ¶ Pomo. ru.) pomis rubicundis. ¶ Et lē. pal.) flexibiles. ¶ Victoris p̄.) idcirco palmæ victoris p̄mia dīr, qđ victores palma coronant. Palmæ eni nunq̄ oneri cedūt, vt q vincūt, hostibus cedere nō vident. ¶ Et suc. c.) succinctas & altas habēs comas, & frōdes. Nā pinus in vertice solū frōdes emittit. ¶ Grata D. ma.) Cybele. ¶ Siquidē Cy. At.) Atym eximia pulchritudine puerū Deorū mater, vt in Fastis scri-

Li. 4. Fast. bit poeta, sibi casto deuinxit amore, iussitq; vt castus viueret, suaq; tēpla tueret. At ille mādatorū imemor cū Sagari-

*a.l. Sāgaride. thide *nympha coiuit, quare in furias actus se ipse primū excastrauit, deinde cū se interficere vellet, in pinū arborē fuit cōmutatus. {De furo-

ADD I. ribus Atyos multa Catullus in eo carmine, cuius initium, Sup alta vectus Atys celeritate maria &c. Interpres aūt Nicandri, ab apro occisū Atyn dicit, cui° verba hęc sunt: Ἰσορεῖται περὶ ὅτι φεύγω ἄττυς (Sic eni Gręci qdā vocāt τὸν ἄττυν) ποιμένων δὲ καὶ ἡμῶν ὑπὸ μητέρα τῶν θεῶν, ἐξελήλυθεν αὐτὸς καὶ δὲ φωνουμένη πολλάκις, τιμῆς αὐτὸν ἠξίωσεν. ζητεῖ δὲ αὐτὸν ... αὐτόν, οὐ φανερῶς, διὰ ... τῆς μητρός, ἀλλὰ σὺν ἄγραν πέμψας, ... ἵνα

Atys in pinum. ... κατὰ ... αὐτόν. Diod. ad historiā

Cyparissus in cupressum. rē refert lib. iiii. Cybelē enim Meioes Phrygum regis & Dindymenes filiā fuisse dicit, à monte Cybelo, in quo exposita fuisset, appellatam. hāc cū iā ætate puecta esset, adolescētē quēdā ei° regiōis Atym nomine adamasse. ex eoq; grauidā factam fuisse. Qđ vt pr̄ aiaduertit, Atym & nutrices interfici, atq inse pultos abiici iussisse. Cybelē aūt cū Atyos amore, tū dolore nutricū pculsā, insanā effectā, i publicū pdiisse, psallentēq, cū tympano solū vniuersam patriā sparsis capillis pambulasse. Orta aūt postea peste, Phryges, psulto oraculo, iussos, vt Atyn sepelirēt, & Cybelē, vt Deā venerarētur.} ¶ Affuit huic turbę) Cyparissus puer fuit formosissim° Apollini grat°, q ceruū, quē ī delitiis habebat, cū īprudēs occidisset, tāto est affectus dolore, vt cū mori oino vellet, in arborē cupressū ab Apolline fuerit cōmutat°. ¶ Metas imi.) metarū filis, quæ vt cupressi in acutū tēdūt. ¶ Ab il. D. ab Apolline. Nā Apollo cū cithara & arcu pingebat. ¶ Carchæa ar.) sic qdē scribit, sed Carthęa cū th. aspirato legēdū videt.

Carthæa. Nā Carthæa vna est. ex quatuor vrbib° Ceæ insulæ, in qua nat° est Cyparissus. Principale āt p deriuatiuo positū ē. ¶ Gēmata mo.) torqs gēmis ornati. ¶ Bacæ) margaritę, vniones.

Cæa. ¶ Cęæ gētus) Cæa insula est Aegæi, vñ Cęus, a, um deriuat.

¶ QVAMLIBET

Quamlibet ignotis manibus præbere solebat.
Sed tamen ante alios Cææ pulcherrime gentis
Gratus erat Cyparisse tibi, tu pabula ceruum
Ad noua, tu liquidi ducebas fontis ad undas,
Tu modo texebas uarios per cornua flores,
Nunc eques in tergo residens huc lætus, & illuc,
Mollia purpureis frænabas ora capistris.
Aestus erat, mediusq; dies, Solisq; uapore
Concaua littorei feruebant brachia Cancri.
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Ceruus, & arborea frigus ducebat ab umbra.
Hunc puer imprudens iaculo Cyparissus * acuto
Fixit, & ut sæuo morientem uulnere uidit,
Velle mori statuit. quæ non solatia Phœbus
Dixit? & ut leuiter, pro materia'q; doleret
Admonuit, gemit ille tamen, munus'q; supremum
Hoc petit a' Superis, ut tempore lugeat omni.
Iam'q; per immensos egesto sanguine fletus,
In uiridem uerti cœperunt membra colorem.
Et modo qui niuea pendebant fronte capilli,
Horrida cæsaries fieri, sumpto'q; rigore
Sydereum gracili spectare cacumine cœlum.
Ingemuit, tristis'q; Deus lugebere nobis,
Lugebis'q; alios, aderis'q; dolentibus inquit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ganymedes Trois filius cum forma cæteris Iliensibus Phrygiæ præferretur, & assiduis venationibus interesset, ne infamiam virente ætatis subiret, Iuppiter versus in aquilam ex Ida monte eum rapuit in cœlum, ministrumque fecit.

Tale nemus Vates attraxerat, in'q; ferarum
Concilio medius turba, uolucrum'q; sedebat.
Vt satis impulsas tentauit pollice chordas,
Et sensit uarios, quamuis diuersa sonarent,
Concordare modos, hoc uocem carmine mouit.
Ab Ioue musa parens (cedunt Iouis omnia regno)
Carmina nostra moue, Iouis est mihi sæpe potestas
Dicta, prius cecini plectro grauiore Gigantes,
Sparsa'q; Phlegræis uictricia * fulmina campis.
Nunc opus est leuiore lyra, pueros'q; canamus
Dilectos superis, inconcessis'q; puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine pœnam.
Rex Superum Phrygii quondã Ganymedis amore
Arsit, & inuentum est aliquid, quod Iuppiter esse,
Qua'm quod erat mallet. nullo tamen alite uerti
Dignatur, nisi quæ portat sua fulmina terræ.
Nec mora. percusso mendacibus aere pennis
Arripit Iliaden, qui nunc quoque pocula miscet,
Inuita'q; Ioui nectar Iunone ministrat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Hyacinthus Amyclides dilectus ab Apolline, cum per iocum in certamen disci venisset, altius iactum pondus non prius despicere potuit, quam capiti sensit iniectum. Quo eliso post obitum eius cruor, in florem eius nomine inscriptum cessit.

Te quoq; Amyclide posuisset in æthere Phœbus,
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Qua licet æternus tamen es, quoties'q; repellit
Ver hyemem, Pisci'q; Aries succedit aquoso;
Tu toties oreris, uiridi'q; in cespite flores.

RAPH.

¶ QVAMLIBET ignotis) quantúlibet incognitis. ¶ Solisq; vapore) significat Solem in Cancro fuisse, quo tempore maximi excitantur æstus. ¶ Frigus ducebat) trahebat, capiebat. ¶ Pro materiaq;) pro qualitate rei pditæ doleret. ¶ Egesto sanguine) exhausto emisso. ¶ Sumptoq; rigore) accepta duritie. ¶ Syderũ cœlum) syderibus ornatũ. ¶ Lugebisq; ali.) hoc ex Romana consuetudine dictum est. Nam (vt Seruius scribit) cupressi rami ante fores dom⁹ in qua esset cadauer, ponebãtur, nequis per imprudentiã ingrediẽs pollueretur, vnde illam inferis fuisse consecratam dicũt, hoc est lachrymis & luctibus, vel quod cæsa nũquam reuirescit.

ADDI.

{Plinius Diti sacrã cupressum dicit, eoq; funebri signo ante domos poni solitam. Ex Græcis aũt Didymus quidam, Cyparissos Eteoclis filias fuisse dicit. Quę dum tripudio dearum subsiliũt, in puteum forte deuolutæ fuerunt. Tellus autem vicem illarũ miserta, arbores puellarum more comantes, in illarum locum & memoriam procreauit. Hæc ex Gæoponicorum lib. xi.} ¶ Dolẽtibus) morte propinquorum. ¶ Impulsas) percussas. Chordæ autem quæ fides latine dicuntur, musicorum tantúmodo sunt instrumentorum. ¶ Diuersa) diuerse. Nomen enim pro aduerbio positũ est. ¶ Varios modos) varios sonos, ex quibus constat harmonia. ¶ A Ioue musa par.) Calliopem musam sibi matrem inuocat Orpheus. Ex principio autẽ hymni Orphei in Iouẽ hæc sumpta esse videntur. ¶ Cedunt Iouis omnia regno) omnia inquit Iouis potentię subiiciuntur. Est autem parẽthesis, causam continens cur ab Ioue sit inchoandũ. ¶ Plectro grauiore) sono grauiore, quali bella cantari solent. Est autem plectrum instrumentum musicum, quod latine pecten appellatur, quo chordæ percutiũtur ἀπὸ τοῦ πλήττειν, hoc est à percutiẽdo declinatum. ¶ Gigantes) Gigantomachiam, hoc est, gigantum pugnam. ¶ Phlegræis campis) vbi fulminibus gigantes fuere confecti. Phlegræi vero campi & in Thracia, & in Cãpania, & in Thessalia esse scribuntur. ¶ Leuiore lyra) humiliori sono amoribus conuenienti. ¶ Inconcessis ignibus) nefandis amoribus. Ea autem Orpheus canit in mulierum odium, atque contemptum. ¶ Phrygii Ganymedis) Troiani. Nam Ganymedes Trois Dardadanorum regis fuit filius qui admiranda pulchritudine Iouem in sui amorem pellexit, à quo in aquilam mutato raptus, ac sibi mensæ minister adhibitus perhibetur. Quod quidem idcirco fingitur, quòd Iuppiter aut per legionem Ganymedem rapuit, cuius insigne erat Aquila, aut nauis in qua fuit impositus pictam habuit aquilam, vt Lactantius exponit. Eusebius vero in Chronicis ait Ganymedem à Tantalo fuisse raptum, indeq; ortum bellum inter Troen, & Tãtalum. Locus autem in quo raptus fuit ἁρπαγία vocatur ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν, hoc est, à rapiẽdo, vt Strabo testatur. Aquarium quidam Ganymedẽ esse dixerunt, vt scribit Higynus, vnde velut aquam fundens ostenditur, & à Græcis Hydrochoos appellatur. ¶ Nisi quæ portat sua fulmina terræ) periphrasis est aquilæ, quæ fulmina Ioui subministrare dicitur. Hoc autem idcirco fingitur, quod sola ex auibus aquila fulmine non tangitur. ¶ Iliaden) Ilii nepotem. ¶ Inuita Iunone) contra voluntatem Iunonis, quę ægre ferebat Ganymedem propter pulchritudinem tantopere ab Ioue amari. ¶ Te quoque Amyclide) Hyacinthus puer fuit formosissim⁹ ab Apolline simul & Zephyro vento adamatus. Qui cũ in Apollinis amorem magis inclinaret, ob zelotypiam in se Zephyrum armauit. Cum igitur se disco cum Apolline exerceret, Zephyrus vehemẽtius flare cœpit, discumq; ab Apolline in aerem coniectum ita repercussit in Hyacinthum, vt ipsum interfecerit. Apollo autẽ ne tam formosi pueri memoria interiret, ipsum in sui nominis florem commutauit, in quẽ etiã Aiax in .xiii. scribitur fuisse commutatus. ¶ Amyclide) Amyclæ filii. Amyclas enim Hyachinthi pater fuit, vrbis Amyclarum conditor. Nam Amyclæ vrbs est Laconiæ Hyacinthi patria pueri adeo formosi, vt Apollo illius amore captus è cœlo descendere in terram sustinuerit, quo diutius pulchritudine ipsius frui posset. Amyclas autem interdum Amyclæ secúdum primam flectitur declinationem, interdum Amyclantis secundum tertiam.

Ganymedes.

Ganymedis raptus

Vide Fest. Pompeiũ in dictiõe Cypariss⁹

Iuppiter i aquilam.

A.I. prælia

Hyacinth⁹ in florem.

Phlegræi campi.

Amyclas.

ADDI. {Pauſ. in Laconicis. Ἀμύκλας δὲ ὁ Λακεδαίμονος, βουλόμενος ὑπολιπέσθαι τι καὶ αὐτὸς ἐς μνήμην, πόλισμα ἔκτισεν ἐν τῇ Λακωνικῇ, γενομένων δὲ οἱ παίδων, Ὑάκινθον μὲν νεώτατον ὄντα, καὶ τὸ εἶδος κάλλιστον κατέλαβεν ἡ πεπρωμένη πρότερον τοῦ πατρός· καὶ Ὑακίνθου μνῆμά ἐστιν ἐν Ἀμύκλαις ὑπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος. Hæc ille. Fabulæ autem meminit Nicander in Theriacis his verſibus:

Καρπόντι πολυθρήνου, ὑακίνθου
*a. Lalios. Ον φοῖβος ἐθρήνησεν, ἐπεὶ ῥ' ἀέκοντι ἔπεφνε
Παῖδα, λαβὼν προπάροιθεν Ἀμυκλαίου ποταμοῖο
Πρωθήβην ὑάκινθον, ἐπεὶ σόλος ἔμπεσε κόρσῃ
Πέτρου ἀφαλλόμενος, νέατον δ' ὑπὸ ῥῆξε κάλυμμα.

Quo loco interpres addit & matris nomẽ, ὑάκινθος, ingens, υἱὸς μὲν ἦν Ἀμυκλαίου καὶ Διομήδης, ὃν ἠγάπησεν Ἀπόλλων}

RAPH. ¶ Meus g.) Apollo. Nã Apollinis & Calliopes muſæ filiũ ſe eẽ Orpheus ipſe teſtaſ. ¶ In me. or.) Delphi vrbs eſt Phocidis Apollinis oraculo clariſſima, quę à geographis in medio terrarũ orbe (& velut vmbilicus terrę) eẽ phibeſ. ¶ Pauſaniæ teſtatũ theſauris eſt, vmbilicũ Delphicũ ex albo ſtructũ lapide, quẽ ἐν μέσῳ γῆς πάσης εἶναι λέγουσιν οἱ Δελφοί. Verũ & i carmine obſcœno, quisquis eius fuerit author, id ita confirmatum animaduertimus:

* Vetus codex hʒ, Decidit, quod & magis placet ne ſyllaba offendatur.

COEL RHOD.

Pallas cecropias tueſ arces,
*a. linguis Delphos Pythius, orbis vmbilicum,
Creten Delia, Cynthiosq́ colles. Sed & Ouid. ait:
Te meus ante omnes genitor dilexit, & orbe
In medio poſiti caruerunt præſide Delphi.

Papin. quoq; Thebaid. I. Audiit & medius cœli Parnaſus, & asper Eurotas. ¶ Eurotan) fluuius eſt Laconiæ Eurotas. ¶ Immunitam Sparten) ſine muris, virtute enim non muris Lacedæmonii vrbem ſuam tutabantur. ¶ Immemor ipſe ſui) ſuæ diuinitatis. ¶ Aſſuetudine) cõſuetudine. ¶ Iamq; ferè medius Titan) meridiem fuiſſe ſignificat. ¶ Actæ) præteritæ noctis. ¶ Vtrinq;) & à præterita & veniente nocte. ¶ Lati diſci) nam diſcus & latus eſt & rotundus lapis, quẽ in aerem priſci cũ quadã arte iacientes ſe exercebãt. Dictus eſt autẽ diſcus ἀπὸ τοῦ δίκειν, hoc eſt à iaciendo, per additionem s literæ. ¶ Recidit in ſoli. lon. poſt tẽ.) emphaſis eſt, qua intelligamus diſcũ lõge in aerẽ fuiſſe iactũ. Cito nanq; in terrã cecidiſſet, niſi in altum iactus fuiſſet. ¶ Et exhib.) oſtẽdit. ¶ Artẽ) nã ita emittebaſ,

*a. l. vetamur.

*a. l. æ.

Te meus ante *omnes genitor dilexit, & orbe
In medio poſiti caruerunt præſide Delphi,
Dum Deus Eurotam, immunitamq́; frequentat
Sparten, nec citharæ, nec ſunt in honore ſagittæ.
Immemor ipſe ſui non retia ferre recuſat,
Non tenuiſſe canes, non per iuga montis iniqui
Ire comes, longaq́; alit aſſuetudine flammas.
Iamq́; ferè medius Titan venientis, & actæ
Noctis erat, ſpatioq́; pari diſtabat vtrinque,
Corpora veſte leuant, & ſucco pinguis oliuæ
Splendeſcunt, latiq́; ineunt certamina diſci.
Quem prius aerias libratum Phœbus in auras
Miſit, & oppoſitas diſiecit pondere nubes.
*Recidit in ſolidam longo poſt tempore terram
Pondus, & exhibuit iunctam cum viribus artem.
Protinus imprudens, actusq́; cupidine luſus
Tollere Tænarides orbem properabat at illum
Dura repercuſſo ſubiecit in aere tellus
In vultus Hyacinthe tuos. expalluit æque
Quam puer ipſe Deus, collapſosq́; excipit artus,
Et modo te refouet, modo triſtia vulnera ſiccat.
Nunc animam admotis fugientem ſuſtinet herbis.
Nil proſunt artes erat immedicabile vulnus.
Vt ſiquis violas, riguoq́; papauera in horto,
Liliaq́; infringat fuluis hærentia *virgis,
Marcida demittant ſubito caput illa grauatum,
Nec ſe ſuſtineant, ſpectentq́; cacumine terram,
Sic vultus moriens iacet, & defecta vigore
Ipſa ſibi eſt oneri ceruix, humeroq́; recumbit.
Laberis Oebalide prima fraudate iuuenta,
Phœbus ait, videoq́; tuum mea crimina vulnus.
Tu dolor es, facinusq́; meum. mea dextera leto
Inſcribenda tuo eſt. ego ſum tibi funeris author.
Quæ mea culpa tamen? niſi luſiſſe, vocari
Culpa poteſt? niſi culpa poteſt, & amaſſe, vocari?
Atq́; vtinam pro te vitam, tecumq́; liceret
Reddere, quod quoniam fatali lege tenemur, *
Semper eris mecum, memoriq́; hærebis in ore.
Te lyra pulſa manu, te carmina noſtra ſonabunt,
Flosq́; nouus ſcripto gemitus imitabere noſtros.
Tempus & illud erit, quo ſe fortiſſimus heros
Addat in hunc florem, folioq́; legatur eodem.
Talia dum vero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor, qui fuſus humi ſignauerat herbas,
Deſinit eſſe cruor, Tyrioq́; nitentior oſtro
Flos oritur, formamq́; capit, quam lilia, ſi non
Purpureus color his argenteus eſſet in illis.
Nõ ſatis hoc Phœbo eſt (is em̃ fuit author honoris)
Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & hya*
Flos habet inſcriptum, funeſtaq́; littera ducta eſt.
Nec genuiſſe pudet Spartẽ Hyacinthon, honorq́;
Durat in hoc æui, celebrandaq́; more priorum
Annua prælata redeunt Hyacinthia pompa.

vt in gyrũ ſe voluẽs caderet in terrã. ¶ Tænarides) Tænarius Hyacinthus Lacõ, à Tænaro Laconiæ pmõtorio. ¶ Subie.) ſurſũ iecit. ¶ Aeq;) ætũ. ¶ Erat imedi. vul.) cũ cur nil artes pdeſſent. ¶ Vt ſiqs viol.) quã facile defecerit Hyacinthus pulchris ſiſitudinib' poeta oſtẽdit. ¶ Defecta) derelicta. ¶ Laberis Oebalide) apoſtrophe ad Hyacinthũ affect', & doloris, & q̃relarũ plena. ¶ Laberis) moreris. ¶ Oebalide) patronymicũ p poſſeſſiuo poſitũ eſt. nã Oebalia vrbs eſt Laconię ab Oebalo pditore appellata. {Aut etiã ab Orbalo κατὰ πρόληψιν tpis, qua ea; quæ pſecuta ſunt, p antecedẽtibus vſurpãtur. fuit enim Oebalus, Cynoriæ, q frater Hyacinthi fuerat, filius, Hyacinthi nepos, qui poſtea ex Gorgophone Perſei filia, Tyndareũ genuit, quẽ Hercules, ab Hippocoonte regno expulsũ reſtituit. vt Pauſ. in Lacõi.} ¶ Q d qm̃ fat. le. te.) vetamur l vetu. legiſ exẽp. & recte qdẽ. Sic nãq; apte ītelligiſ, qd facere phibemur. Dii enĩ cũ natura ſint imortales, nulla ratione vitã deponere pñt. ¶ Scripto) lr̃is. nã i Hyacintho flore αι ſyllaba gemitũ ſignificãs bis in ſcripta vr̃. Tametſi qdã alr̃ ſẽtiẽtes, putãtesq; hya ſyllabas in Hyacintho flore eẽ inſcriptas manifeſte decipianſ. ¶ Fortiſſimus heros) Aiax Telamonius, vt in tertiodecimo poeta narrat, in Hyacinthũ fuit conuerſus. ¶ Folioq; legatur eodem) nam in Hyacinthi folius (vt dixi) prima ſyllaba huius nominis αἴας inſcripta videtur. ¶ Et hya) ſic quidem ferè legitur, ſicq; legendum eſſe quidam præcipiunt, ſed aperte falluntur, cum hya literæ nullum gemitũ præ ſe ferant, αι αι vero quæ vox eſt aperte gemitus ſignificatiua, legendum eſſe facile contenderim, quamuis omnia quæ quidem mihi videre contigit exẽplaria refragentur. ¶ Funeſtaq; littera) luctuoſæ literæ quibus in funeribus vtuntur. ¶ Ducta eſt) ſcripta eſt. Nam literæ dum ſcribuntur, duci proprie dicuntur. Hinc autem aperte etiam colligitur αι αι legendũ eſſe, αι nanq; eſt vox, qua etiãnum in funeribus & fletibus vti ſolemus. {Nec gen. pud. Sparten. Hyacinthum. Non ſimpliciter de loco ſeu patria accipiẽdum, ſed & de pſona Sparta, fuit enim hæc vxor Lacedæmonis, mater Amyclei ipſiusq; Hyacinthi auia. vt idem Pauſan. tradit.} ¶ Hyacinthia) feſta in honorem Hyacinthi pueri inſtituta.

Oebalia.

ADDI.

ADDI.

CAT

RAPH.

❡AT si forte roges) per comparationem ostédit Orpheus pueros formosos & Diis placuisse, & maximo ornamento suis fuisse ciuitatibus, puellas vero contra & Diis perquá displicuisse, & maximo suas vrbes dedecore affecisse. Nam Propœtides quædam Venerem Deam esse negare ausæ, non minore fuit odio ciuibus suis, quàm Cerastæ quidam qui in ara hospites immolabant, quos vt Venus in iuuécos conuertit, ita Propœtidas & sua corpora primas prostituere coegit, & in saxa cómutauit. ❡Fœcundá Amathunta) Amathus vrbs est

Amathus

Cypri ære abundans, vnde & Cyprus ipsa Amathusia olim fuit vocata est etiá vrbs Laconiæ. Declinatur autem Amathus, Amathuntis, vt Opus Opuntis. ❡Annuat) nutu affirmet tam illas velle gemuisse, quàm eos Cerastas, qui hospites immolando maximo sibi dedecori fuerunt. ❡Vnde etiam nomé traxere Cerastæ, κέρας vnde Cerastæ declinantur, cornu dicitur. nam in fronte duo cornua habebant, vnde & Cyprus ipsa Cerastis à quibusdam fuit appellata.

ADDI.

{Sed eius nominis rationem Stephani inde tractá dicit, quód multa κέρατα, hoc est, ἄκρα seu promontoria habeat Cyprus. Et videtur sanè insulæ nomen fabulæ dedisse locú, non autem cótra.} Iouis hospitis) ξένιος à Græcis appellatur, quod hospitiis præsit. Vnde Virg. Iuppiter hospitibus ná te dare iura loquuntur.

Iuppiter hospitalis.

❡Lugubris sce.) luctuosi sceleris, quo hospites decepti necabantur. ❡Amathusiacas bidentes) Cyprias oues.

Amathusia.

Nam Cyprus (vt dixi) Amathusia etiam fuit appellata. ❡Ophiusia arua) Cypria. alludit auté poeta ad priscum illius insulæ nomé: Cerastis nanque etiam cognominata fuit à genere quodam serpétis, vel quod multa cornua, hoc est montium vertices habeat, Ophiusia vero serpentina possumus interpretari.

ADDI.

{Huius nominis, neq; apud Græcos Stephanus aut Strabo, neque apud Latinos Plinius aut Mela meminere. Sed tum quia idé nomé multarum insularum fuit, (Nam & Hispaniæ quædá, & Aegei maris alia, Item quæ Tenus dicitur, & ea quæ proprie Rhodos, aliquádo Ophiusæ noie appellatæ fuere) demus hoc poetæ, vt is vel in mnemonico errato lapsus fuerit, vel alia, nobisq; incognita ratione Cyprum, Ophiusam vocarit. Nam de serpentum genere, quos Cerastas dicunt, quæ hic à Rhegio afferuntur rationem nó habent.}

ARG. FABVLAE SEQ.

Amathus oppidum in insula Cypro, cuius incolæ obrita consuetudine humani generis, solitum in ara Iouis quæ proxima erat Deæ Veneris aduenas immolare, quorum crudelitatem Venus offensa, ne relinquere sedes suas cogeretur, in boues illos vertit, quæ a magnitudine cornuum Cerastæ apud Salaminios sunt nominati.

Ar si forte roges fœcundam Amathunta metallis,
An genuisse uelit Propœtidas, annuat æque
Atq; illos, gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat, unde etiam nomen traxere Cerastæ.
Ante fores horum stabat Iouis hospitis ara
Lugubris sceleris, quam siquis sanguine tinctam
Aduena uidisset, mactatos crederet illic
Lactentes uitulos, Amathusiacasq; bidentes.
Hospes erat cæsus. sacris offensa nefandis,
Ipsa, suas urbes, Ophiusiaq; arua parabat
Deserere Alma Venus. sed qd loca grata? qd urbes
Peccauere meæ? quod, dixit, crimen in illis?
Exilio pœnam potius gens impia pendat,
Vel nece, uel siquid medium est, mortisq; fugæq;
Idq; quid esse potest, nisi uersæ pœna figuræ?
Dum dubitat, quo mutet eos, ad cornua uultum
Flexit, & admonita est, hæc illis posse relinqui,
Grandiaq; in toruos trásformat membra iuuécos,

ARG. FABVLAE SEQ.

Propœtides filiæ Amathuntæ aspernatæ Venerem primæ in triuio vulgauere corpora ob eiusdem Deæ iram, quia pudore indurauerant, nouissime in lapidem sunt transfiguratæ.

Sunt tamen obscœnæ Venerem Propœtides ausæ
Esse negare Deam, pro quo sua, numinis ira,
Corpora cum forma primæ uulgasse feruntur.
Vtq; pudor cessit, sanguisq; induruit oris,
In rigidum paruo silicem discrimine uersæ.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pygmalion offensus impudentia vulgari Propœtidum statuit cœlebs permanere. Qui cum signum virginale ex ebore fecisset, captus specie eius in vecordem incidit amoré, & cum tota méte quæsiuit ♯a Deo vt ei signo, cuius amore exarsisset, animá infunderet, vt egressus téplo domum peruenit, cóperit voto se esse donatum cóiugii. Itaque lætatus arte sua Paphú filium genuit, qui in insula Cypro oppidum sui nominis constituit.

Quas quia Pygmalion æuum per crimina agentes
Viderat offensus uitiis, quæ plurima menti
Fœmineæ natura dedit, sine coniuge cœlebs
Viuebat, thalamiq; diu consorte carebat,
Interea niueum mira feliciter arte
Sculpsit ebur, formamq; dedit, qua fœmina nasci
Nulla potest, operisq; sui concepit amorem.
Virginis est ueræ facies, quam uiuere credas,
Et si non obstet reuerentia, uelle moueri.
Ars adeo latet arte sua miratur, & haurit
Pectore Pygmalion simulati corporis ignes,
Sæpe manus operi tentantes admouet, an sit
Corpus, an illud ebur, nec adhuc ebur esse fatetur.
Oscula dat, reddi putat, loquiturq; tenetq;
Et credit tactis digitos insidere membris.

❡Gens impia) Cerastarum. ❡Sunt tamen obscœnæ) quáuis inquit Cerastas in iuuencos conuerterit Venus, Propœtides tamen ausæ sunt eam negare Deam esse. ❡Obscœnæ) turpes. ❡Vulgasse) prostituisse.

ADDI.

{Videtur hæc fabula, à libidine & turpitudine Cypriarum mulierum occasionem traxisse. Ná & Herodotus & Iustinus tradunt, antiquitus Cyprias quæstu corporis doté quærere, vulgoq; ad littus etiam aduenis ac nautis prostare solitas fuisse. Quod illis cómune fuit cum Babyloniis, vt idem Herodotus author est.} ❡Cessit) recessit. ❡Pro quo) propter quá rem. ❡Numinis ira) Veneris indignatione. ❡Sanguisq; induruit oris) ita durus est factus, vt nihil erubescerent. ❡Paruo discrimine) parua differétia. ❡Lapideæ nanque statuæ videbantur Propœtidibus similes. ❡Versæ) fuerant subaudiatur.

Cerastæ in tauros. Propœtides in saxa

❡Quas quia Pygmalion æuum) Pygmalion quidam flagitiis Propœtidú offensus, vitam cœlibem exigere decreuit, sed ex ebore virginis simulachrum adeo fabre effinxit, vt perinde atq; si viua esset, illius amore caperetur. Quare Venerem orauit, vt sibi talem concederet vxorem. Venus aút plus quam petebatur, effecit. Ná illi quam in lecto Pygmalió collocauerat, aíam inspirauit nubilemq; ætatem donauit, ex insperato igitur Pygmalion voti cópos factus ex ea Paphum sustulit, à quo & insula, & vrbs Paphos fuit appellata.

Pygmalió

Paphus

❡Sine coniuge cœlebs) alterú ex altero pédet. Qui enim vxore caret cœlebs viuitq; cœlibé ducit vitá, vxorem nó habet. Cœlebs aút dicit, quasi cœlesté vitá agens. ❡Thalami consorte) vxore. ❡Qua fœmina nasci Nulla potest) pulcherrimá fuisse illá statuá intelligimus, vt quæ ne à natura quidé posset superari.

♯a.l. quæsiuisset.

❡Et si nó obstet reuerétia) acute eleganterq; hoc dictum est. Ná virgines bene educatæ præ pudore in virorú cóspectu vix audét se mouere. Ea igitur statua non quod eburnea esset, sed pudore quodam virginibus insito immobilis videbatur. ❡Ars adeo latet) vt viua videretur, non ex ebore confecta. ❡Arte sua miratur) statuam subaudiamus. ❡Simulati corporis) in similitudinem virginis effecti. ❡Nec adhuc ebur esse fatetur) quamuis tágat statuam, eburneamq; esse sentiat, sibi tamen eburneam esse persuadere non potest, adeo viua videbatur. ❡Insidere) inhærere, infigi, ac subsidere, sic vt membra digitis cederent.

Et metuit,pressos ueniat ne liuor in artus.
Et modo blanditias adhibet,modo grata puellis
Munera fert illi conchas,teretesq; lapillos,
Et paruas uolucres,& flores mille colorum,
Lilia,perpictasq; pilas,& ab arbore lapsas
Heliadum lachrymas,ornat quoq; uestibus artus.
Dat digitis gemmas,dat longa monilia collo.
Aure leues baccæ,redimicula pectore pendent.
Cuncta decent:nec nuda minus formosa uidetur.
Collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis,
Appellatq; tori sociam,acclinataq; colla
Mollibus in plumis tanquam sensura,reponit.
Festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
Venerat,& blandis inductæ cornibus,aurum
Conciderant ictæ niuea ceruice iuuencæ,
Thuraq; fumabant,cum munere functus ad aras
Constitit,& timide,si Dii dare cuncta potestis,
Sit coniux opto,non ausus eburnea uirgo,
Dicere Pygmalion,similis mea dixit eburnæ.
Sensit,ut ipsa suis aderat Venus aurea festis,
Vota quid illa uelint,& amici numinis omen
Flamma ter accensa est,apicemq; per aera duxit.
Vt redit,simulachra suæ petit ille puellæ,
Incumbensq; toro dedit oscula,uisa tepere est.
Admouet os iterum,manibus quoq; pectora tentat,
Tentatum mollescit ebur,positoq; rigore
Subsedit digitis,ceditq;,ut Hymettia sole
Cera remollescit,tractataq; pollice multas
Flectitur in facies,ipsoq; fit utilis usu.
Dum stupet,& dubiæ gaudet,fallique ueretur,
Rursus amans,rursusq; manu,sua uota retractat.
Corpus erat,saliunt tentatæ pollice uenæ.
Tum uero Paphius plenissima concipit heros
Verba,quibus Veneri grates agit,oraq; tandem
Ore suo non falsa premit,dataq; oscula uirgo
Sensit,& erubuit,timidumq; ad lumina,lumen
Attollens,pariter cum cœlo uidit amantem.
Coniugio quod fecit,adest Dea,iamq; coactis
Cornibus in plenum nouies Lunaribus orbem,
Illa Paphum genuit,de quo tenet insula nomen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Myrrha Cyniræ & Cenchreidis filia,iracundia Veneris,quod mater eius præferretur Deæ,patrem impio dilexit amore,nec viam potiendi inueniens cogitur suspendium experiri. Cuius nutrix intra cubile gementis excepit vocē,& signis cognitis nefariæ mortis,dum diligentius scrutatur,causam poscit. Consulta ergo puella ei pollicetur se effecturam,ut parenti sine vlla infamia iungatur,cuius illa orationem in promissum tempus differt. At anus die solenni Cereris quo mater eius operata,a viro secubabat:alūnam noctu deduxit ad Cinyrā prædicans forma eius impulsam sibi se credidisse,qui data cupiditate lumē inferri iussit,vt speciem eius notam haberet, cognitusque filiæ pater stuprator,coactus est pudore ferro stricto eam insequi,quæ duplici metu territa in insulā profugit, ibique misericordia eiusdem Deæ in arborem,quæ eius nomen indicaret,mutata est.

Editus &*ille est, qui si sine prole fuisset,
Inter felices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam procul hinc natæ procul este parentes.
Aut mea si uestras mulcebunt carmina mentes,
Desit in hac mihi parte fides,nec credite factum.
Vel si credetis,facti quoq; credite pœnam.
Si tamen admissum sinit hoc natura uideri,
Gentibus Ismariis,& nostro gratulor orbi.
Gratulor huic terræ,quod abest regionibus illis,
Quæ tantum genuere nefas.sit diues Amomo,
Cinnamaq; Costumq; suam,sudataq; ligno

Expleta.

*a.l. hac ne versus delūbet

ℭ ET metuit pressos ueniat'ne liuor in artus) & timet inquit ne mēbra manu pressa liuorem & nigra quędam signa concipiant. Liuor autem est illud signum subnigrum quod in corpore percusso videri solet, cui quoniam inuidorum color similis est, liuor pro inuidia sæpenumero ponitur. ꝑ Heliadum lachrymas) succina, quę è populis in quas sorores Phaethontis conuersas fuisse narrauit poeta deflere dicuntur. ꝑ Baccæ) vniones. ꝑ Concha Sidonide) purpura Tyria. ꝑ Tota Cypro) per totā Cyprum. Veneri nanq; dicata est Cyprus insula Ciliciæ, Syriæq; obiecta, quondam nouē regnorum sedes, variis quidem nominibus appellata. nam & Acamantida & Cerastin & Aspeliam & Amathusam & Macaran & Crypton & Coloniam Plinius scribit fuisse appellatā. Cyprus autē dicta est à Cypro Cinyræ filia, vel à Cypro flore, vel (vt Astynomus scribit) quia prius Cryptos appellata fuit, eo quòd sæpenumero à mari fuit occultata, deinde t litera abiecta Cypros vocata. ꝑ Blandis cornibus) nō infestis, sed mitibus. Cornua autem victimarum inaurari solebant. ꝑ Munere) sacrificio. ꝑ Ad aras) apud altaria. ꝑ Venus aurea) pulchra. {Epitheton ab Homero transsumptum, qui Venerem χρυσῆν ἀφροδίτην ferè vocare solet.} ꝑ Et amici numinis omen Flamma ter accensa est) ordo est & flamma ter accensa est, omen amici, & propitii numinis. ꝑ Apicem) scintillam. ꝑ Subsedit) cedit. ꝑ Vt Hymettia cera. Hymetus Atticæ mons est optimi mellis fertilissimus. ꝑ Corpus erat) proprie dixit. nā corpus viuum proprie vocatur: caro autem mortua, vt quæ à cadendo sit dicta. ꝑ Saliunt) mouentur. ꝑ Paphius heros) Cyprius Pygmalion. ꝑ Verba plenissima) copiosissima, ornatissima. ꝑ Ora non falsa) veram faciem. ꝑ De quo tenet insula nomen) nam Cyprus, dicta est etiam Paphos à Papho Pygmalionis filio. ꝑ Editus & ille est) Cinyras Pygmalionis filius Myrrhā genuit, quæ nefando patris amore capta, nutricis opera cum eo inscio concubuit, Adonem'q; cōcepit, quod cum rescivisset pater, stricto ense filiam persequi cœpit, illa vero fugiens in Arabiam vsq; peruenit, vbi longo errore fessa Deorū miseratione in arborē sui nominis fuit mutata. {Ego vero, Editus ex illo est, aut, Editus hinc & ille est, legendum existimo, versus causa, vt Cinyras (quem falsò quidam Cynaram scribunt, quando & apud Pindarum in Nemeis, & apud Homerum, Cinyras dicitur, ἀπὸ τοῦ κινύρεσθαι, vt puto, quod conqueri & lugere ferè significat) non Pygmalionis, sed Paphi filius accipiatur. Quā sententiam & Boccatius secutus videtur in genealogiis, quanquam ille, Editus hac ille, pro hinc ibidem legat. Fabulam autem Myrrhæ exponit μυθολογικῶς Fulgentius libro tertio.} ꝑ Inter felices) nam Cypriorum rex fuit in primis potens. ꝑ Aut mea si vestras) aut inquit si mea carmina vos delectabunt, nolite credere ea fuisse facta, quæ hoc loco scribentur de Myrrha Cinyræ filia. ꝑ Si tamen admissum) bene dubitat Orpheus an tantum sceleris fuerit commissum: Nam contra naturam esse videtur, vt liberi parentes flagitiose, ac vsque ad coitum ament. ꝑ Gentibus Ismariis) Thraciis. ꝑ Nostro or.) Thraciæ. Nam Orpheus Thrax fuit. ꝑ Abest) remota est. ꝑ Sit diues amomo) amomum herba est suauissimi odoris, non in Arabia modo, sed in Ponto, Armeniaq; nascens, vt Plinius scribit. ꝑ Cinnamaq;) Cinnamum herba est medica, qua Arabia felix commendatur. ꝑ Costumq; suam) costus frutex est grati odoris in Arabia nascens. ꝑ Sudata thura) per sudorem quodam modo emissa. Thurifera autē regio est Sabæa.

ℭ Panchaica

Cyprus.

ADDI.

Hymetus. Eā præferret alias & in eā sententiā' etiā Higynus fab. meminit.

Cinyras.

ADDI.

Thura ferat, florcsq; *alios Panchaica tellus,
Dum ferat & Myrrham. tanti noua non fuit arbor.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido
Myrrha, facesq; suas à crimine uindicat isto.
Stipite te Stygio, tumidisq; afflauit Echidnis
E tribus una soror. scelus est odisse parentem.
Hic amor est odio, maius scelus, undique lecti
Te *cupiunt proceres, totoq; oriente iuuentus
Ad thalami certamen adest, ex omnibus unum
Elige Myrrha uirum, dum * non in omnibus unus.
Illa quidem sentit, fœdoq; repugnat amori,
Et secum. quo mente feror? quid molior inquit?
Dii precor, & pietas, sacrataq; iura parentum,
Hoc prohibete nefas, scelerią; resistite nostro,
Si tamen hoc scelus est. sed enim damnare negatur
Hanc Venerem pietas, coeuntq; animalia nullo
Cætera delicto, nec habetur turpe iuuencæ
Ferre patrem tergo. fit equo sua filia coniux.
Quasq; creauit, init pecudes caper, ipsaq; cuius
Semine concepta est, ex illo concipit ales.
Felices quibus ista licent. humana malignas
Cura dedit leges, & quod natura remittit,
Inuida iura negant. gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix, & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.
Me miseram, quod non nasci mihi contigit illic,
Fortunaq; loci lædor. quid in ista reuoluor?
Spes interdictæ discedite. dignus amari
Ille, sed ut pater est. ergo si filia magni
Non essem Cinyræ, Cinyræ concumbere possem,
Nunc quia iam meus est, non est meus. ipsaq; dãno
Est mihi proximitas, aliena potentior essem.
Ire libet procul hinc, patriæq; relinquere fines,
Dum scelus effugiã, retinet malus * ardor amantẽ,
Vt præsens spectem Cinyram, tangamq;, loquarq;,
Osculaq; admoueam, si nil conceditur ultra.
Vltra autem sperare aliquid potes impia uirgo?
*Et quod confundas, & iura, & nomina sentis?
Tu'ne eris, & matris pellex, & adultera patris?
Tu'ne soror nati? genitrixq; uocabere fratris?
Nec mutues sacros crinitas angue sorores?
Quas facibus sæuis oculos, atq; ora, petentes
Noxia corda uident? at tu dum corpore non es
Passa nefas, animo ne concipe, ne'ue potentis
Concubitu uetito naturæ pollue fœdus.

APH. anchæa. ¶ Panchaica tel.) Pãchæa regio apud Sabæos, in qua thuriferæ arbores nascuntur. vnde Virg. Totaq; thuriferis Panchaia pinguis arenis. ¶ Tanti noua nõ fuit arbor) vt pater cũ filia coire debuerit. ¶ Vĩdicat) liberat. ¶ E tribus vna soror) vna e furiis, Tisiphone, Alecto, aut Megæra. ¶ Vndiq; lecti proceres) electi principes. ¶ Ad thalami certamen) ad nuptias tuas certatim petendas aduenit. ¶ Dũ non sit ex omnibus vnus) hoc est, vno patre excepto, quem vis ex omnibus elige. {lego: Dum nõ DDL sit in omnibus vnus, scilicet, pater. Alioqui versus nõ stabit.} ¶ Si tamen hoc scelus) Myrrha amore victa dubitabat an sit nefas cũ patre coire. ¶ Init pecudes) cum pecudibus coit. Nam Inire cũ accusatiuo iunctum animal significante, coire significat. ¶ Felices quibus ista licent) ex nimio ardore ista prouenit exclamatio, qua Myrrha & brutorum vitam commendat, & ciuilem detestatur vt difficilẽ & duram. ¶ Inuida iura) quæ humano generi inuidere videntur, ne iis quæ à natura pmittuntur, frui possit. ¶ Negãt) prohibent. ¶ Gentes tamen esse ferunt) hi sunt Troglodytæ, variæq; Aethyopũ natiões, qui & vxores habẽt cões, & brutorũ more viuũt.

OEL. RHOD. ¶ Scribit Bardesanes Syrus: legẽ fuisse Persis, qua filias, sorores, matres quoq; in cõnubii iura admittere, non duceret impiũ ominosum'ue. Quod Strab. itẽ cõprobant monumẽta: & Septimius Florens repetit. Ex qua historia illustratur, simul & emendat Quintil. locus lib iii. vbi ita ferè scribitur. Et siquod est exemplum deforme posteritati traditũ, quale libidinosus vir Perses in muliere Samia instituere ausus dicit prim⁹. Legẽdũ puto, In matre sua, vel i matre & filia, vel (si placet) Samia intelligat propriũ nomẽ. Sentẽtiam alterã subiiciemus statim. Perses autem (sed nõ hic, vt opinor) antiqssim⁹ fuit Persarũ rex, à quo & cognominati Persæ, quẽ Medeæ filium Steph. intelligit: quãuis Herodot. scribat libro Historiarũ. vii. à Perse Iouis & Andromedæ filio, Persas dici: quum Cephenes dicerentur prius à Græcis, ab accolis vero Artei. Sunt codices tamẽ veteres, in quibus legatur præses, non Perses. Porrò Magos quoq; censuisse Sotion libro vigesimotertio scribit, fastum videri cum filia & matre congressum. Ex quo etiam Catullus:

Nascatur Magus ex Gelli matrisq; nefando
Concubitu, & discat Persicum auspicium:
Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet,
Si vera est Persarum impia religio.

Quod vero Lucan. hoc ipsum etiã Parthis attribuat, fortè Plinianum illud respexerit, ex lib. vi. Persarũ regna, quæ nũc Parthorũ intelligimus, inter duo maria, Persicum & Hyrcanum Caucasus attollitur iugis vtrinq; per deuexa laterum. De sinu verò Persico alibi Plin. idem: Persæ Rubrum mare semp accoluere, ppter quod is sinus Persicus vocat. Ratio vero ex Strabone elici posse videt: Et si adhuc (inqt) Persæ regnant, pprium habẽtes regem viribus tamẽ sunt longe inferiores, & Parthorum regi adhærescũt. Id qd in Crassi rebus ɔfirmat Dioni factũ id astruẽs post Alexãdri interitum, quũ tabescerent res Macedonũ. Carmen Lucani ad id spectans, quia ad manum est, subieci, vt volentibus item præsto sit:

* a.l. suos.

Parthorũ dominus quoties sic sanguine misto
Nascitur Arsacides, cui fas implere parentem.

* a.l. capiunt.

* alias, nõ sit in, repugnãte versu.

Nec ignoro, Q. Curtiũ scribere lib. vii. in Natura regióe cum parẽtibus stupro coire, moribus pmissum. Illud mirum magis, à Chrysippo proditum ἐν τῷ τῶν προηγουμένων, cõgressum cum matre, filia, sorore parum prudenter vitio verti. Ad hæc nimirũ respicit Ouidianum illud:

Gentes tamen esse feruntur,
In quibus & nato genitrix & nata parenti
Iungitur, & pietas geminato crescit amore.

Aemilius Probus & Plutarchus authores sũt, apud Athenienses fas fuisse, sororẽ in matrimoniũ cape. Agathius Gottici belli scdo facta hu⁹ turpitudinis mẽtiõe, rẽ haud ita veterẽ arbitrat argumẽto præcipue, quòd Semiramis à filio necata ferat, cuius cõcubitũ appetiisset impudentius. Id quod de Artaxerxe ac Parisatide memorat quoque, nisi quòd hæc reiecta modo iracũdius fert & spreta qd impiũ esset, nec patriũ, nec ferè humanis morib⁹ receptũ. ¶ Spes interdicta) legibus prohibitæ. ¶ Remittit) pmittit. ¶ Cinyræ côcũ. pos.) cũ Cinyra. Græca eni loquendi est figura ¶ Nũc qa iã me⁹ est) pater. ¶ Nõ est meus) nõ põt esse meus maritus. ¶ Est mihi prox.) ɔsanguinitas ipsa mihi obest. ¶ Malus ard.) turpis amor. ¶ Amantẽ) me subaudiamus. ¶ Si nihil cõcul.) coitũ innuit, hoc est, si mihi cũ eo ɔcũbere nõ licet, quæ est vltima amoris linea. ¶ Vlt. aũt) seipsam increpat Myrrha, qd coire cũ patre affectat, quo qdẽ modo & iura ɔsanguinitatis, & noia ɔfunderent. Nã filia id quod est nefandissimũ, & matris pellex esset, & adultera patris. Esset pręterea filiorum & soror, & mater, quod penitus cõsanguinitatis nomina confundit. ¶ Sacro angue) execrãdis anguibus, & viperis. ¶ Crinitas sorores) Eumenidas furias. Se autem ipsam Myrrha reprehendit, quãuis ab alio increpari videatur.

* a.l. error

* a.l. Nec quod

Velle puta.res ipsa uetat pius ille,memorq́;
Moris.& ó uellem similis furor esset in illo.
Dixerat.at Cinyras,quem copia digna procorum
Quid faciat,dubitare facit,scitatur ab ipsa
Nominibus dictis,cuius uelit esse mariti.
Illa silet primo,patrisq́; in uultibus hærens
Aestuat,& tepido suffundit lumina rore.
Virginei Cinyras hæc credens esse timoris,
Flere uetat,siccatq́; genas,atq; oscula iungit.
Myrrha datis nimium gaudet,consultaq́; qualem
Optet habere uirum,similem tibi dixit.at ille
Non intellectam uocem collaudat,& esto
Tam pia semper,ait.pietatis nomine dicto,
Demisit uultus,sceleris sibi conscia uirgo.
Noctis erat medium,curasq́;,& corpora,somnus
Soluerat at uirgo Cinyreia peruigil igne
Carpitur indomito,furiosaq́; uota retractat.
Et modo desperat,modo uult tentare,pudetq́;,
Et cupit,& quid agat,non inuenit.utq; securi
Saucia trabs ingens ubi plaga nouissima restat,
Quo cadat in dubio est omniq́; à parte timetur,
Sic animus *uario labefactus uulnere,nutat
Huc leuis,atq; illuc,momentaque sumit utroque.
Nec modus,& requies,nisi mors,reperitur amoris,
Mors placet erigitur,laqueoq́; innectere fauces
Destinat,& zona summo de poste reuincta
Chare uale Cinyra,causamq́; intellige mortis,
Dixit & aptabat pallenti uincula collo.
Murmura uerborum fidas nutricis ad aures
Peruenisse ferunt,limen seruantis alumnæ.
Surgit anus,reseratq́; fores,mortisq́; paratæ
Instrumenta uidens,spatio conclamat eodem,
Seq́; ferit,scinditque sinus,ereptaque collo
Vincula dilaniat.tum denique flere *uacauit,
Tum dare cóplexus,laqueique requirere causam.
Muta silet uirgo,terramq́; immota tuetur,
Et deprensa dolet tardæ conamina mortis.
Instat anus,canosq́; suos,& inania nudans
Vbera,per cunas,alimentaq́; prima precatur,
Vt sibi committat,quicquid dolet.illa rogantem
Auersata,gemit.certa est exquirere nutrix,
Nec solam spondere fidem.dic inquit,opemq́;
Me sine ferre tibi,non est mea pigra senectus.
Seu furor est, habeo quod carmine sanet,& herbis.
Siue aliquis nocuit magico lustrabere ritu.
Ira Deum siue est,sacris placabimus iram.
Quid rear ulterius?certe fortuna,domusq́;
Sospes ab incursu est.uiuunt genitrixq́;,paterq́;.
Myrrha patre audito,suspiria duxit ab imo
Pectore.nec nutrix etiam nunc concipit ullum
Mente nefas,aliquemq́; tamé præsentit amorem.
Propositiq́; tenax,quodcunque est orat,ut ipsi
Indicet,& gremio lachrymantem tollit anili,
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
Sensimus(inquit amas,&in hoc mea pone timoré)
Sedulitas erit apta tibi.nec sentiet unquam
Hoc pater.exiliit gremio furibunda,torumq́;
Ore premens,discede precor,miseroq́; pudori
Parce ait,instanti discede,aut desine dixit

RAPH. ¶VELLE puta) te subintelligamus, non patrem, vt quidam. ⸿Res ipsa) rei turpitudo. ⸿Memor moris) iuris & honesti. ⸿Similis furor esset in illo) vt quid iura velint obliuisceretur. ⸿Nominibus dictis) expositis procorũ nominibus. ⸿Tepido ro.) tepidis lachrymis. ⸿Hæc credens) signa subaudiamus. ⸿Datis) osculis. ⸿Consulta) interrogata. ⸿Non intellectam vocem) figuram, qua Myrrha se patris amore captam innuerat patri respondens se illi maritum similem habere velle. ⸿Demisit vul.) demisit oculos in terram. ⸿Carpitur) cruciatur. ⸿Igne indomito) amore quem domare ac vincere non poterat. ⸿Furiosa vota retractat) furiosam cupiditatem cum patre coeundi resumit, & animo reuoluit. Eleganter autem vt omnia poeta exprimit puellæ amore ardentis cogitationes atque affectus. ⸿Saucia) percussa securibus. ⸿Trabs ingens) maxima arbor. Hac autem similitudine ostẽdit poeta quanta in ambiguitate foret animis Myrrhæ collocatus. ⸿Vbi plaga nouissima) quando vltimus ictus restat. ⸿Quò cadat) in quam partem cadat, anteriorem an posteriorem, dextram an sinistram. ⸿Vario vulnere) vario affectu. ⸿Vtroque) in vtranque partem. ⸿Nec modus) finis ac terminus. ⸿Destinat) deliberat. ⸿Zona) cingulo. ⸿De summo poste) de summitate hosti. ⸿Reuincta) religata. ⸿Chare vale Cinyra) amatorie Myrrha Cinyram nomine proprio appellat. Patris enim nomen odio habebat, vt quod sibi esse impedimento putabat, ne optato concubitu potiretur. ⸿Pallenti collo) hypallage est ipsa enim Myrrha pallescens intelligitur. ⸿Seruantis) custodiẽtis. ⸿Reseratq;) aperit. ⸿Scinditq; sinus) vestium subaudiatur. Id autem in magnis doloribus fieri consueuit. ⸿Tum denique flere vacauit) hoc est, postea quàm vincula dilaniauit, tum tandem flendi tempus habet nutrix. ⸿Muta silet virgo) tãquam muta. ⸿Tuetur) aspicit id quod indignantes, dolentesq; facere solent. ⸿Et deprehensa dolet tardæ conamina mortis) hoc est, Myrrha dolet conatus mortis à nutrice deprehensos fuisse & intellectos. Propriæ autem minus honesta deprehendi dicũtur. ⸿Vt sibi committat) vt sibi reuelet. ⸿Auersata) aspernata cum quadam vultus auersione. ⸿Nec solam spondere fidem) nec solam fidem promittere, sed etiam opem & auxilium. ⸿Me sine) me permitte. ⸿Seu furor est) insanus amor. ⸿Siue aliquis nocuit) carminibus, & incantationibus. ⸿Lustrabere) purgaberis. ⸿Propositiq; tenax) in proposito perseuerás anus. ⸿Vt ipsi) sibi in soluta diceretur oratione. ⸿Furibunda) furenti similis. Virginis autem amantis decorum pulchre seruat poeta. Solent enim quo vehementius quid appetunt virgines amore captæ, eo magis dissimulare. ⸿Instanti) nutrici subaudiatur.

*a.l. dubio.

*a.l. vetabit.

¶ET

Quærere quid doleā. scelus est, quod scire laboras,
Horret anus, tremulasq; manus, annisq;, metuq;,
Tendit, & ante pedes supplex procumbit alumnæ.
Et modo blanditur, modo si non conscia fiat,
Terret, & indicium laquei, cœptæq; minatur
Mortis, & officium commisso spondet amori.
Extulit illa caput, lachrymisq; impleuit obortis
Pectora nutricis, conataq; sæpe fateri,
Sæpe tenet uocem, pudibundaq; uestibus ora
Texit, & ô dixit felicem coniuge matrem.
Hactenus, & gemuit, gelidos nutricis in artus.
Ossaq; (sensit enim) penetrat tremor, albaq; toto
Vertice canicies rigidis stetit hirta capillis.
Multaq; ut excuteret diros si posset, amores,
Addidit. at uirgo scit se non falsa moneri.
Certa mori tamen est, si non potiatur amore.
Viue ait hæc, potiere tuo. non ausa parente
Dicere, conticuit, promissaq; numine firmat.
Festa piæ Cereris celebrabant annua matres,
Illa, quibus niuea uelatæ corpora ueste
Primitias frugum dant spicea serta suarum.
Per'q; nouem noctes Venerem, tactus'q; uiriles
In uetitis numerant. turba Cinyreis in illa
Regis adest coniux, arcana'q; sacra frequentat.
Ergo legitima uacuus dum coniuge lectus,
Nacta grauem uino Cinyram male sedula nutrix
Nomine mentito ueros exponit amores,
Et faciem laudat. quæsitis uirginis annis,
Par ait est Myrrhæ, quā postquā adducere iussa est,
Vt'q; domum rediit, gaude mea dixit alumna.
Vicimus infelix non toto pectore sensit
Lætitiam uirgo, præsaga'q; pectora mœrent.
Sed tamen & gaudet, tanta est discordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta silent, inter'q; Triones
Flexerat obliquo plaustrum Temone Bootes.
Ad facinus uenit illa suum. fugit aurea cœlo
Luna. tegunt nigræ latitantia sydera nubes.
Nox caret igne suo. primus regis Icare uultus,
Erigone'q; pio sacrata parentis amore.
Ter pedis offensi signo est reuocata. ter omen
Funereus Bubo letali carmine fecit.
Is tamen, & tenebræ minuunt, nox'q; atra pudorē,
Nutricis'q; manum læua tenet, altera motu
Cæcum iter explorat. thalami iam limina tangit.
Iam'q; fores aperit. iam ducitur intus. at illi
Poplite succiduo genua intremuere, fugit'que,
Et color, & sanguis, animus'q; reliquit euntem.
Quoquo suo ꝓpior sceleri est, magis horret, & ausi
Pœnitet, & uellet non cognita posse reuerti.
Cunctantem longæua manu deducit, & alto
Admotam lecto cum traderet, accipe dixit.
Ista tua est Cinyra, deuota'q; pectora iunxit.
Accipit obscœno genitor sua uiscera lecto,
Virgineos'q; metus leuat, hortatur'que timentem.
Forsitan ætatis quoque nomine, filia dixit.
Dixit, & illa. pater, sceleri ne nomina desint.

APH. ¶ ET indicium laquei) hoc est, minatur se indicaturam patri, quod se suspendere voluerit Myrrha. ¶ Et officium spondet) auxilium promittit. ¶ Obortis) subito natis. ¶ Et ô dixit felicem coniuge matrem) figurata oratione vtitur Myrrha, quo honestius amorem suum in patrē nutrici confiteatur. Est autē emphasis, cū ex aliquo dicto latēs aliquid eruitur, vt apud Vig. Non licuit thalami expertē sine crimine vitā. Degere more feræ. Quanquā enim (vt scribit Quint.) de matrimonio queritur Dido, tamē huc erupit eius affectus, vt sine thalamis vitā hominū non putet, sed ferarum. Hac vero figura ea significare solem*, quæ si aperte dicerenť, minus decerent, turpiaq; viderentur. ¶ Hactenus) locuta est subintelligatur. ¶ Et gemuit) gemitum & suspiriū emisit. ¶ Sensit enim) hoc est, cognouit nefandum Myrrhæ amorē. Est autē parenthesis causam significans. ¶ Stetit hirta) erecta est. ¶ Addidit) dixit. ¶ Excuteret) expelleret, ex animo eiiceret. ¶ Diros amores) tetros ac turpes. ¶ Scit se nō falsa moneri) hoc est, cognoscit ea quæ à nutrice dicūtur esse vera. ¶ Potiere tuo) hic est distinguendum. nā nutrix nō est ausa dicere parēte, impedita pudore. ¶ Numine) iureiurando. ¶ Festa piæ Cereris) Thesmophoria à Græcis sacra Cereris appellātur, quæ quidē tanta castitate per decē dies (vt scribit Diod.) celebrabātur, quanta inuenti frumēti donum postulabat. Sacra autē Cereris cum Proserpinæ sacrificiis confudisse videtur poeta. Cereri namq; sacrificabant prisci, decemq; dies festos agebant, cum semen in terrā iactabatur, quibus, quidē diebus conuiuiis inuicē vti ꝯsueuere, vti Deæ dolor ex filiæ raptu ꝯceptus risu ac verborum scurrilitate mitigaretur. Proserpinæ vero messis tēpore sacra faciebant, quo quidē tempore coronas spiceas ex frugum primitiis Deæ dicabant. ¶ Velatæ corpora) velata corpora habentes & tecta. ¶ Niuea veste) cādida quali in sacris Cereris vtebantur matronæ ad significandā animi puritatē. ¶ In vetitis) inter vetita, ac legibus ꝓhibita. ¶ Male sedula) ad maliū strenua. ¶ Quæsitis annis) à Cinyra. ¶ Par ait est Myrrhæ) æqualis & tot annos, quot Myrrha est nata. ¶ Vicimus) obtinuimus id quod tantopere optas. ¶ Præsaga pectora) malorum subaudiatur. ¶ Tanta est discordia mentis) vt simul & gauderet & mœreret Myrrha. Est autē acclamatio in Myrrhæ leuitatē. ¶ Tēpus erat) intēpestam noctē describit ac mediā, quæ quod cuncta sileant, conticinū vocať. ¶ Inter Triones) stellæ sunt ad polum Arcticum Triones, qui à numero septētriones vocantur. Sanè Triones prisca lingua boues aratorii dicuntur, quasi teriones, hoc est, arādæ vertēdæq; terræ idonei. Efficiunt autē sydus plaustro simile, quod Græci ἅμαξαν, Latini septentriones vocant, {à septē stellis ex quibus quasi iūcti triones figurātur. Aut etiā, quia ita sitæ sunt hæ septē stellæ, vt ternæ proximæ inter sese faciant trigona, Gell. lib. II. cap. XXI.} ¶ Bootes) sydus est Bootes, qui & Arctophylax appellatur. ¶ Aurea Luna) pulchra & nitida. ¶ Sydera latitantia) ne tātum scelus aspicerent. ¶ Igne suo) propriis syderū luminibus. ¶ Primus regis Icare vultus) ne tātum scelus aspiceres. Icari autem Erigones'q; filiæ fuit nobis exposita. Nam Erigone in Icarum patrē adeo pia fuit, vt cum eum à rusticis interēptum comperisset, mori omnino decreuerit, sed miseratione Deorum ambo inter sydera fuere collocati. {Atq; Icarus Arcturi, siue Bootæ, Erigone autem virginis nomine appellata, vt Higynus ait. Cæterum notādum hoc loco à poeta Icarum dici τετρασυλλαβῶς, quem alii Icarium vocant.} ¶ Ter pedis offensi) ter enim cum ad cubiculum patris duceretur, pedes offendit, id quod eam à tanto scelere reuocare videbatur. ¶ Funereus bubo) funestus. Est autem auis pessimi ominis. ¶ Cæcum iter) obscurum. Morem autem exprimit in tenebris ambulātium. ¶ Iam ducitur intus) aduerbium loci pro aduerbio ad locum est positū. Intrò enim duci quis dicitur. ¶ Poplite succiduo) qui cadenti similis erat, Elegāter autē exprimit gestum timidæ virginis aliqd sceleris aggressuræ. ¶ Magis horret) validius timet. ¶ Lōgæua nutrix) vetula. ¶ Deuota pectora) detestata, execrata. ¶ Sua viscera) suam filiā, quā ex suis visceribus genuerat. ¶ Aetatis noie) ratiōe ætatis. Nā Cinyras senex erat. ¶ Ne nola) pia & omni veneratione digna subaudiātur.

Thesmophoria à sacra Cereris.

Triones

ADDI.

Erigones in patrem pietas.

ADDI.

Plena patris thalamis excedit, & impia diro
Semina fert utero, conceptaq́; crimina portat.
Postera nox facinus geminat. nec finis in illa est.
Cum tandem Cyniras auidus cognoscere amãtem
Post tot concubitus, illato lumine uidit,
Et scelus, & natam, uerbisq́; dolore retentis
Pendenti nitidum uagina deripit ensem.
Myrrha fugit, tenebrisq́;, & cæcæ munere noctis
Intercepta neci est, latosq́; uagata per agros
Palmiferos Arabas, Panchæaq́; rura relinquit,
Perque nouem errauit, redeuntis cornua Lunæ,
Cum tandem terra requieuit fessa Sabæa.
Vix uteri portabat onus, tum nescia uoti,
Atque inter mortisq́; metus & tædia uitæ,
Est tales complexa preces. O si qua patetis
Numina confessis, merui nec triste recuso
Supplicium. sed ne uiolem, uiuosq́; superstes,
Mortuaq́; extinctos, ambobus pellite regnis.
Mutatæq́; mihi, uitamq́;, necemq́; negate.
Numen confessis aliquod patet. ultima certe
Vota suos habuere Deos. nam crura loquentis
Terra superuenit, ruptosque obliqua per ungues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci,
Ossaq́; robur agunt, mediaq́; manente medulla
Sanguis it in succos, in magnos brachia ramos,
In paruos digiti, duratur cortice pellis.
Iamq́; grauem crescens uterum præcinxerat arbor
Pectoraque obruerat, collumque operire parabat.
Non tulit illa moram, uenientique obuia ligno
Subsedit, mersitque suos in cortice uultus.
Quæ quanquã amisit ueteres cum corpore sensus,
Flet tamen, & tepidæ manant ex arbore guttæ,
Est honor & lachrymis, stillataq́; cortice Myrrha
Nomen herile tenet, nulloque tacebitur æuo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex Myrrhæ & Cinyræ incesto concubitu ob iram Veneris conceptus est infans, qui uersa Myrrha in arborem sui nominis, nascitur, quem Adonem cognominamus, quem non minus Venus dilexit, quam filia patrem Cinyram dilexerat, beneficio Cupidinis.

At male conceptus sub robore creuerat infans,
Quærebatque uiam, qua se genitrice relicta
Exereret. media grauidus tum & arbore uenter.
Tendit onus matrẽ, neq; habent sua uerba dolores,
Nec Lucina potest parientis uoce uocari.
Nitenti tamen est similis, curuataq́; crebros
Dat gemitus arbor, lachrymisque cadẽtibus humet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes,
Admouitque manus, & uerba puerpera dixit.
Arbor agit rimas, & scisso cortice uiuum
Reddit onus, uagitque puer, quem mollibus herbis
Naiades impositum lachrymis unxere parentis.
Laudaret faciem liuor quoque. qualia namque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erât, sed ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leues, aut illis deme pharetras.
Labitur occulte, fallitque uolatilis ætas,
Et nihil est annis uelocius ille sorore
Natus, auoque suo qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus, modo formosissimus infans,
Iam iuuenis, iam uir, iam se formosior ipso est.

RAPH. ¶PLENA patris) semine subaudiatur, hoc est, grauida est patre facta. ¶Auidus cognoscere) cupidus cognoscendi. ¶Deripit) extrahit. ¶Intercepta) erepta. ¶Palmiferos Arabas) apud quos multæ palmæ nascuntur. ¶Panchæa rura) Arabica. Est enim Pãchaia regio Arabiæ felicis. (Panchaia.) ¶Per nouem cornua) per nouem menses. ¶Terra Sabæa) Sabæi populi sunt Arabiæ felicis, apud quos thus myrrhaq; abunde nascuntur. ¶Nescia voti) quid cuperet ignara. ¶Est tales complexa preces) apprehẽdit tales preces. ¶Patetis confessis) hoc est, si exauditis confitentes sua crimina. ¶Ambobus regnis) & viuorum & mortuorum. ¶Mutatæ mihi) transformatæ. Optat enim vt in aliam transmutetur figuram sic, vt neque viuat, neque moriatur. ¶Vltima vota) vltimæ preces. ¶Suos Deos) propitios. ¶Porrigitur) pro tenditur, prolongatur. ¶Firmamina) firmamenta atque fundamenta. ¶Ossaq; robur agũt) hoc est ossa lignum efficiuntur, in lignumq; crassius conuertuntur. ¶In paruos digiti) eũt subaudiatur. Est enim prozeugma. ¶Duratur cortice pellis) hoc est, pellis in durum corticem commutatur. ¶Grauem vterum) grauidum. Nondum enim pepererat. ¶Obruerat) texerat, operuerat. ¶Nõ tulit illa moram) hoc est non potuit expectare, vt cortex collum, caputq; operiret, sed crescenti cortice caput summittens occulit, faciemq; occultauit. ¶Cum corpore) cum carne. ¶Venienti ligno) succrescenti. ¶Subsedit) submisit se. ¶Flet tamẽ) hoc ad naturam arboris myrrhæ refertur, spõte nãque sudat, vt scribit Plinius etiam antequam incidatur, guttæ autem illæ, quæ ex arbore cadunt, Stactæ vocantur, quæ in omni Myrrhæ genere obtinent principatũ. Multa vero sunt Myrrhæ genera, de quibus copiose Plinius scribit. ¶Est honor & lachrymis) præmium pretium. ¶At male conceptus) Adonis ex incæsto patris ac filiæ coitus natus, in tantam creuit pulchritudinem, vt eius amore Venus caperetur, quo cum vt diutius esse posset, vnà cum illo venationibus indulgebat præcipue que fugacium animalium, feras autem natura armatas vitabat, Adonimq; vt sibi ab illis caueret admonebat. Ille vero gloriæ suauitate motus aprum excipere ausus, ab eo fuit interemptus. Quod cum Venus resciuisset, in purpureum florem illum commmutauit. (Adonis.) ¶At male) scelerate. ¶Exereret) egereret. ¶Tendit) extendit, ac distensam reddit. ¶Verba puerpera) hoc est, puerperio profutura. ¶Arbor agit ri.) scinditur atque aperitur. ¶Onus vtuum) puerum viuum. ¶Lachrymis parentis) periphrasis est Myrrhæ, quę ab arbore stillat, guttatimq; cadit, vt lachrymare videatur. ¶Liuor quoq;) inuidia. Eximia autem maxime est facies, quæ ab inuidis quoque laudatur. ¶Amorum) Cupidinum, qui nudi cum pharetris pinguntur.

¶MATRIS

Iam placet & Veneri, matrisq; ulciscitur ignes.
Nanq; pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius extanti distrinxit arundine pectus.
Læsa manu natum Dea reppulit. altius actum
Vulnus erat specie, primoq; fefellerat ipsam.
Capta uiri forma, non iam Cithereia curat
Littora, non alto repetit Paphon æquore cinctam,
Piscosamq; Gnidō, grauidamq; Amathūta metallis.
Abstinet & cœlo, cœlo præfertur Adonis.
Hūc tenet, huic comes est, assuetaq; semp in umbra
Indulgere sibi, formamq; augere colendo,
Per iuga, per syluas, dumos, & saxa uagatur,
Nuda genu, uestem ritu succincta Dianæ.
Hortaturq; canes, tutæq; animalia prædæ,
Aut pronos Lepores, aut celsum in cornua Ceruū,
Aut agitat Damas. at fortibus abstinet Apris,
Raptoresq; Lupos, armatosq; unguibus Vrsos
Vitat, & armenti saturatos cæde Leones.
Te quoq; ut hos timeas, siquid prodesse monendo
Posset, Adoni monet, fortisq; fugacibus esto
Inquit, in audaces non est audacia tuta.
Parce meo iuuenis temerarius esse periclo.
Ne'ue feras, quibus arma dedit natura, lacesse.
Stet tibi ne magno tua gloria, non mouet ætas,
Nec facies, nec quæ Venerem mouere leones,
Setigerosq; sues, oculosq;, animosq; ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri,
Impetus est fuluis, & uasta leonibus ira.
Inuisumq; mihi genus est, quæ causa roganti,
Dicam ait, & ueteris monstrum mirabile culpæ.
Sed labor insolitus iam me lassauit, & ecce
Opportuna sua blanditur populus umbra,
Datq; torum cespes, libet hac requiescere tecum.
Et requieuit humo, pressitq; & gramen, & ipsum.
Inq; sinu iuuenis posita ceruice reclinis
Sic ait, ac medijs interserit oscula uerbis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Atalanta Schœnei filia, cū de coniugio sciscitata esset, & monita ut nulli iungeretur, quia olim uirginum pernicissima erat, petētibus procis legem posuit eius coniugem futuram, qui se cursu pedum antecessisset, quam cum Hippomenes Macarei filius ex progenie Neptuni intenso amore diligeret, nec mortem certaminis expauesceret, Venerē in malis habuit auxilio. Nā ex Damaseno agro ei tria mala aurea donauit, qui est in insula Cypri, qui in cursu proijceret uirgini, futurum enim ut cupiditate eius tardaretur, dū peteret. Cuius monitu Hippomenes cōsecutus victoriā, postea ingratus aduersus Deā cognitus est. Itaque impulsu eiusdem Deæ, dū matris Deū lucum trāsgrediuntur, quē Echion terræ filius sacrauerat, nō tenuerūt cupiditatē, quin aduersus religionē in sacrato cōcūberēt solo, quā ob causam a Deo in leones sunt conuersi. Vnde Deum matri ex illo leones sunt subiecti.

Forsitan audieras aliquam certamine cursus
Veloces superasse uiros. non fabula rumor
Ille fuit, superabat enim, nec dicere posses
Laude pedum, formæ'ne bono præstantior esset.
Scitanti Deus huic de coniuge, coniuge dixit
Nil opus est Atalanta tibi, fuge coniugis usum,
Nec tamen effugies, teq; ipsa uiua carebis.
Territa sorte Dei, per opacas innuba syluas

RAPH. ¶ MATRIS ignes) amores, furoresq; Myrrhæ matris. ¶ Nanq; pharetratus) Cupido pharetra oneratus. ¶ Inscius) inuitus ¶ Extanti arundine) extra pendenti sagitta. ¶ Distrinxit) rasit, vulnerauit. ¶ Altius spē) altius q̄ videbatur. ¶ Cythereia litto.) Cythera insula est cū oppido, antea Porphyrusa appellata à pulchritudine marmorum, quæ ibi effodiebātur, vt scribit Aristoteles, vna ex Cycladibus Veneri dicata, quòd in mari nata ad eā primum cōcha peruenisse fertur. Dicta est autē Cythera à Cythereo Phœnicis filio. Cythera.

ADDI. {Verba Stephani, de Cytheris, quæ hinc citant à Regio, Græce sic habent: κύθηρα νῆσος πόλιν ὁμώνυμον ἔχουσα, πρὸς τῇ κρήτῃ ἀπὸ κυθήρου τοῦ φοίνικος. ἐκαλεῖτο δὲ πορφυροῦσσα διὰ τῶν κάλλος τῶν πορφύρων, (hoc est, à pulchritudine purpurarum quæ ibi nascuntur, non marinorum, vt Regius falsò accepit,) ὡς Ἀριστοτέλης ἐν ἀπότομαις κυθηρίοις, καὶ κυθηρία, καὶ ἡ νῆσος λέγεται κυθηρεία. Quare videndum hoc loco nū Cythereia littora, à Cytherea, quod nomen Veneris est, & e breui dicitur, magis ab ipso insulæ nomine quod e lōgum habet deriuandum sit, vt Cythereia littora accipiamus, apud quæ Cythereia, hoc est, Venus, primo è mari apparuit, nisi quis figuram Systolen admitti omnino cōtendat, videlicet nixus, quod & Hesiodus ait:

ἀφρογενέα τε θεὰν, καὶ ἐϋστέφανον κυθέρειαν
Κικλήσκουσι θεοί, καὶ ἀνέρες οὕνεκ' ἐν ἀφρῷ
Θρέφθη, ἀτὰρ κυθέρειαν ὅτι προσέκυρσε κυθήροις.

Nam alias etymologici, κυθερείας nomen nō à Cytheris, sed ἀπὸ τοῦ κεύθειν τοὺς ἔρωτας, ἢ τοῦ κύειν τὸν ἔρωτα, deducunt.} ¶ Paphō) Cyprū. Sed Cypri quoque est vrbs Paphos Veneris templo nobilis. ¶ Piscosamq; Gnidon) Gnidos vrbs est Dorica. vbi Veneris & templum & simulachrum visebatur à Praxitele sculptum tāta arte, vt quidam illius amore captus sustinuerit intra sacellum per noctem includi, ac Deæ simulachrum ita amplecti, vt spermate quoque inquinaret. Gnidos

ADDI. {Gnidos, cuius hic meminit poeta, insula est nō lōge à Rhodo, vt Plinius & Strabo authores sunt, nobilis templo Veneris, & eiusdem signo à Praxitele facto quorum vtrunq; Lucian. describit in Amoribus.} ¶ Grauidāq; Ama.) Amath. vrbs fuit Cypri æris fodinis abundans, propter quòd poeta illam metallis grauidam vocat. Amathus.

¶ Cœlo præ. Ado.) lepida emphasis, ex qua colligitur q̄ formosus fuerit Adonis ¶ Nuda ge.) sic in vetusto legitur exēplari, non vsque genu, vt ferè est in nouis deprauatum, est enim poetica synecdoche. ¶ Succincta ve.) succinctā & subtractam vsq; ad genua vestem habens. ¶ Aut pro le.) in caput inclinatos, crura nanque anteriora habent breuiora. ¶ Fugacibus) aduersus fugaces feras. ¶ Parce esse) noli esse. ¶ Nec quæ V. m.) hoc est, ætas, forma, pulchritudo quibus ego mota sum, nihil feras mouent. ¶ Animos f.) iram & rabiem ferarū ¶ Fulmen ha.) sic enim oia protenunc apri dētibus, vt fulmen illis inesse videatur.

ADDI. {Vnde & dentes apri fulmineos passim appellāt poetæ, quòd vt fulmen penetrent.} ¶ Opportuna) commoda. ¶ Et ipsum) Adonim, illum enim scelere coegit. ¶ Posita ceruice) reposito capite. ¶ Reclinis) reclinata. ¶ Interserit) interponit. ¶ Forsitan audieras) Atalanta Schœnei regis filia, cum oraculum de marito consuluisset, responsum accepit ipsi non opus esse marito. Cum vero & pernicissima, & formosissima esset à multis vxor petebatur. Ipsa vero ne eos prorsus aspernari videretur, edixit se nulli alij nupturam, quàm à quo cursu foret superata. Quod si quem ipsa superaret, illum iri interfectum. Cum autē iam multos peremisset, Hippomenes Macarei filius, ac Neptuni nepos, virginis amore captus in certamen cum ea descendit, ac Veneris ope quam inuocauerat, puellam superauit. Sed cum voti compos, Veneri nihil gratiarum egisset Hippomenes, Dea irata sic illum, in libidinem concitauit, vt in sacello matri Deum dicato, cum Atalanta concumbere coactus sit. Quo flagitio mater Deum indignata & Hippomenem in leonem, & Atalantam in leænam conuertit, atque currui suo subiecit. ¶ Aliquam) quandam in soluta diceremus oratione. ¶ Non fabula rumor ille fuit) ille rumor non fuit falsus. ¶ Scitanti) roganti, vt sciret. ¶ Deus) Apollo. ¶ Sorte) oraculo, responso. ¶ Te'que ipsa viua carebis) hoc est, tua forma adhuc viua priuaberis. Nam in leænam fuit transfigurata. ¶ Innuba) innupta, virgo. Atalanta. Hippomenes.

RAPH. ¶ PROcorum) iuuenũ ipsam vxorẽ petẽtium. ⁋ Conditione fugat) durã illis proponẽdo ꝯditionem à petẽdis suis nuptiis deterret. ⁋ Potienda) habenda. ⁋ Pedibus cõtẽdite mecum) cursu mecum certate. ⁋ Illa quidem immitis) crudelis. ⁋ Sed tanta potentia formæ) acclamatio qua procorũ temeritas excusatur. ⁋ Et petitur cuiquã) affectui & indignationi seruit illa particula &. Indignatur enĩ Hippomenes quod qsquã se tãto periculo exponat gratia illius habẽdæ vxoris. ⁋ Posito velamine) deposita veste. ⁋ Culpaui) accusaui, dãnaui. ⁋ Cõcipit ignẽ) in amorẽ incidit ⁋ Et neqs iuuenum) amore nanq; Atalãtæ capt⁹ Hippomenes timebat ne quis ante se victor euaderet ⁋ Inuidiãq; timet) ne inuidia sibi sit impedimẽto, quo minus Atalanta potiat Hippomenes metuit. {Quid si legas? Inuidiaq; timet: hoc est, inuidendo aliis, timet, ne qs victoriã præripiat.} ⁋ Passu alite) veloci cursu. ⁋ Exigit) cogitat. ⁋ Scythica sagitta) velocissima. Scythæ nãq; plurimum sagittando valẽt. ⁋ Aonio iuueni) Hippomeni Bœotio. ⁋ Decoris) pulchritudinis. ⁋ Refert) retrofert. Exponit aũt poeta. qũo cursus ipse Atalãtæ pulchritudinẽ augeret. ⁋ Talaria) alata erant calciamẽta. ⁋ Genualia) genuum tegmina & ornamẽta. ⁋ Haud aliter) nõ aliter inquit candidũ Atalantæ corpus ruborem ꝯtraxerat, q̃ cum auleũ purpureũ in dealbatis atriis extẽtum solet vmbra rubicunda parietes inficere. ⁋ Dat) tribuit parieti. ⁋ Inficit) efficit, & mittit. ⁋ Hospes) Hippomenes ⁋ Decursa nouissima meta est, ad vltimã decursum est. Est aũt participiũ ꝯtra grãmatices rationẽ formatum decursa. ⁋ Pendũtq;) psoluũt, dãt. ⁋ Ex fœdere) ex lege. ⁋ Facilẽ titulũ) gloriã facile paratã. ⁋ Mecũ cõfer) mecũ te cõpone. ⁋ Potentẽ) voti cõpotẽ ⁋ A tan.) à tã generoso. ⁋ Nanq; mi. ge.) maiores suos recenset Hippomenes, vt sua generositate Atalantæ animũ ad se amãdũ pelliciat. à Neptuno nãq; originẽ ducit. ADDI. {Nanque mihi genitor Macare⁹, Acestius illi. Est Neptunus auus. Ita qdẽ in editiõe Regii vulgo habet. Qđ alii emẽdãtes lgũt. Nãq; mi. gẽ. Megare⁹, Onchestus at illi, Est Neptuni auus, &c. Quã lectionem vt nõ improbo, ita tñ nõnihil me mouet cõpositio versus. quæ hoc pacto durior aliquãto fit, & itẽ qd sequit, est Neptunus auus, qd ambiguũ redditur, vtrũ ad datiuũ mihi, an ad posteriorẽ illi, magis referendũ sit, qđ si itaq; liceat, malim legere. Nãq; mihi genitor Megareus Onchestius. illi Est Neptunus auus, pnepos ego regis aquarũ. Vt Onchestius vel patronymica figura, vel ẽt gẽtil possessiua accipiatur. Ita enim neq; versus incõmodi qcq̃ haberet, & sentẽtia plana ac certa redderet, præsertim quãdo & in veteri editione Acestius, eadem forma habetur. Megareũ autẽ pro Macario legendum esse, etiã ex Pausanii Atticis apparet, nisi quod ibidem Megareus Neptuni filius, non nepos, Onchestius autẽ genere siue patria dicitur. Verba Pausanii hæc sunt: Βοιωτοὶ δὲ ἐν Ὀγχηστῷ Μεγαρέα τοῦ Ποσειδῶνος οἰκοῦντα, ἀμῦναί φασι στρατιᾷ Βοιωτῶν Νίσῳ πρὸς τὸν Μίνω πόλεμον συνδιοίσοντα. πεσόντα δὲ αὐτὸν ἐν τῇ μάχῃ, ταφῆναί τε αὐτοῦ γενέσθαι πρότερον Νῖσα καλουμένη. In Bœoticis tamẽ idem author etiã Onchestũ, à quo vrbi nomẽ factum, Neptuni filium facit, his verbis: ἀπὸ δὲ τοῦ ὄρους τούτου πέντε ἀπέχει καὶ δέκα σταδίους, πόλεως ἐρείπια Ὀγχηστοῦ, φασὶ δὲ ἐνταῦθα οἰκῆσαι Ποσειδῶνος παῖδα Ὄγχηστον, ἐπ' ἐμοῦ δὲ ναός τε καὶ ἄγαλμα Ποσειδῶνος ἐλείπετο Ὀγχηστίου. Ex quibus facile apparet & Onchestũ Neptuni filiũ recte dici, & Megareũ Onchesti. Porrò neq; illud hoc loco emittendũ. In Cõmentariis Theocriti Idyll. iii. Hippomenẽ non Megarei, sed Martis filiũ dici. Nisi ibidẽ ὁ Ἄρειος p Μεγαρεῖος falsò irrepsisse putem⁹. Ita. n. hñt verba, ὁ Ἄρειος Ἱππομένης τῆς σχοινέως Ἀταλάντης τῆς δρομικῆς ἐρασθεὶς, ἀφροδίτης συνεργούσης ἔδραμεν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, &c. De Atalãta autẽ quæ ad hũc locum pertinent, repete ex iis, quæ supra libro. viii. annotauimus.} ⁋ Nec vir. ci. ge. est) hoc est, à virtute maiorũ nõ degenero. ⁋ Seu vin.) dilẽmate colligit Hippomenes Atalãtam secum certare debere. ⁋ Schœneia) Atalanta Schœnei regis filia. ⁋ Molli vul.) miti ac mansueto. ⁋ Quis Deus formosis iniquus?) hoc est, quis Deus pulchris & formosis inimic⁹ hunc perdere cupit, iubetq; per charæ vitæ periculũ meas quærere nuptias? ⁋ Discrimine) periculo. ⁋ Nõ sũ me iudice tanti) vt tam formosus iuuenis debeat perire. ⁋ Nec forma tangor) nec pulchritudine moueor. ⁋ Sed quod puer adhuc est) subaudiatur tangor. ⁋ Et mens interrita leti) quæ nullo mortis timore terretur. ⁋ Ab æquorea origine) Neptuno æquoris Deo.

Viuit & instantem turba uiolenta procorum
Conditione fugat nec sum potienda, nisi inquit
Victa prius cursu, pedibus contendite mecum.
Præmia ueloci coniux, thalamiq; dabuntur.
Mors pretium tardis. ea lex certaminis esto.
Illa quidem immitis. sed tanta potentia formæ.
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursu spectator iniqui,
Et petitur cuiquam per tanta pericula coniux?
Dixerat. ac nimios iuuenum damnaret amores.
Vt faciem, & posito corpus uelamine uidit,
Quale meum, uel quale tuum, si fœmina fias,
Obstupuit, tollensq; manus, ignoscite dixit,
Quos modo culpaui. nondum mihi præmia nota,
Quæ peteretis, erant. laudando concipit ignem,
Et nequis iuuenum curret uelocius optat,
Inuidiamq; timet. sed cur certaminis huius
Intentata mihi fortuna relinquitur? inquit.
Audentes Deus ipse iuuat. dum talia secum
Exigit Hippomenes, passu uolat alite uirgo.
Quæ quanquam Scythica non segnius ire sagitta
Aonio uisa est iuueni, tamen ille decoris
Miratur magis est, cursus facit ipse decorem.
Aura refert ablata citis Talaria plantis,
Tergaq; iactantur crines per eburnea, quæq;
Poplitibus suberant picto genualia limbo,
Inq; puellari corpus candore, ruborem
Traxerat, haud aliter, quã cum super atria uelum
Candida purpureum similem dat, & inficit umbrã.
Dum notat hæc hospes, decursa nouissima meta est.
Et tegitur festa uictrix Atalanta corona.
Dant gemitum uicti, penduntq; ex fœdere pœnas.
Nec tamen euentu iuuenum deterritus horum
Constitit in medio, uultuque in uirgine fixo,
Quid facilem titulum superando quæris inertes?
Mecum confer ait. seu me fortuna potentem
Fecerit, à tanto non indignabere uinci,
Nanque mihi genitor Megareus, Onchestus at illi.
Est Neptunus auus. pronepos ego regis aquarum.
Nec uirtus citra genus est. seu uincar, habebis
Hippomene uicto magnum, & memorabile nomẽ.
Talia dicentem molli Schœneia uultu
Aspicit, & dubitat superari, an uincere, malit.
Atq; ita. quis Deus hunc formosis dixit iniquus
Perdere uult? charæq; iubet discrimine uitæ
Coniugium petere hoc? non sum me iudice tanti.
Nec forma tangor, poteram tamẽ hac quoq; tangi,
Sed qđ adhuc puer est. nõ me mouet ipse, sed ætas.
Quid? quod inest uirtus, & mens interrita leti?
Quid? quod ab æquorea numerat origine quart⁹?
Quid? quod amat, tantiq; putat connubia nostra.
Vt pereat? si me fors illi *dura negarit.

*a.l. dira

CDVM

RAPH. ¶DVM licet hospes, abi) dum potes recede ô peregrine. Est autē apostrophe ad Hippomenen, quem etsi amice admonere videtur Atalanta, ne secum currēdo certet, secum tamen ipsa hæc loquitur. ¶Tibi nubere nulla Nollet) hoc est, omnis virgo tibi nubere cupiet. ¶Viderit) Hippomenes subaudiatur. Hæc enim secum cogitans loquitur Atalanta Hippomenis pulchritudine tacta. ¶Agitur'que in tædia vitæ) quia illum viuere tędet. ¶Occidet hic igitur) nunc Atalāta colligit Hippomenem indignū esse qui pereat. ¶Non erit inuidiæ) hoc est, inuidia victoriam nostram perferre non poteris. ¶Aliquam virgineus) virgini conueniens. Miseretur autem Hippomenis Atalanta & ætate & pulchritudine illius mota. ¶Fata importuna) difficilia, quæ exorari non possunt. ¶Cum quo sociare cubilia vellem) cui nubere vellem. Illi nanq; sociare cubilia dicuntur, qui vnà dormiunt. ¶Rudis) imperita amoris. ¶Primo Cupidine) amore. ¶Tacta) percussa.

ADDI. {Theocritus ἱππομένης ὅκα δὴ τὰν παρθένον ἤθελε γᾶμαι. Μᾶλ᾽ ἐν χερσὶν ἑλὼν δρόμον ἄνυεν, ἁ δ᾽ Ἀταλάντα ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ὡς ἐς βαθὺν ἅλατ᾽ ἔρωτα.} ¶Proles Neptunia) Hippomenes Neptuni pronepos. ¶Quos dedit) quos mihi iniecit. ¶Ignes) amores. ¶Aura non inuida) ventus benignus & Hippomeni fauens. ¶Nec opis mora longa dabatur) nec longa auxilii mora mihi concedebatur, cum ipsum illico oporteret inire cursum. ¶Est ager) topographia, hoc est loci descriptio. Describit enim agrum nomine Damasenum, vnde Venus tria aurea poma, quæ Hippomeni tradidit, se sumpsisse ait. ¶Indigenæ) inde geniti homines. ¶Damasenum nomine dicunt) quem subaudiamus, vt intelligamus, quem proprio nomine Damasenū vocant.

Ager Damascenus. Nam est etiam ager Damascenus à Damasco vrbe Syriæ declinatus.

ADDI. {Quidam pro Damaseno, Damaseū, absq; n legunt, sed neq; huius, neq; illius vocis mentio alibi extat. Illud hic addendū, interpretē Theocriti nō ex Cyprio, sed ex Hesperidū hortis aurea hæc mala allata fuisse sentire: Ita enim ait: ἔχον οὖν παρὰ τῆς θεᾶς μῆλα χρύ[illegible] τῶν ἑσπερίδων κήπων, τῷ δρόμῳ ἔῤῥιπτεν ἕκαστον αὐτῶν. οὕτω δὲ ἀσχολουμένης τῆς κόρης ἐπὶ τῇ τῶν μήλων συλλογῇ ἐλήφθη.}

Dū licet hospes, abi, thalamosq́; relinque cruentos,
Coniugium crudele meum est tibi nubere nulla
Nollet,& optari potes a' sapiente puella.
Cur tamē est mihi cura tui, tot iā ante peremptis?
Viderit, intereat, * quoniam tot cæde procorum
Admonitus non est, agiturq́; in tædia uitæ.
Occidet hic igitur, uoluit quia uiuere mecum?
Indignamq́; necem pretium patietur amoris?
Non erit inuidiæ uictoria nostra ferenda,
Sed non culpa mea est. utinam desistere uelles.
At quoniam es demens, utinam uelocior esses.
Ah qua'm uirgineus puerili uultus in ore est.
Ah miser Hippomene, nollem tibi uisa fuissem.
Viuere dignus eras. quo'd si felicior essem,
Nec mihi coniugium fata importuna negarent.
Vnus eras, cum quo sociare cubilia uellem,
Dixerat, utq; rudis, primoq́; Cupidine tacta
Quod facit ignorans, amat,& non sentit amorem.
Iam solitos poscunt cursus populusq́; paterq́;,
Cum me sollicita proles Neptunia uoce
Inuocat Hippomenes. Cithereiam cōprecor, ausis
Adsit ait nostris,& quos dedit adiuuet ignes,
Detulit aura preces ad me non inuida blandas,
Mora'q; sum (fateor) nec opis mora lōga dabatur.
Est ager, indigenæ Damasenum * nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima, qu'am mihi prisci
Sacrauere senes, templisq́; accedere dotem
Hanc iussere meis. medio nitet arbor in aruo
Fulua comas, fuluo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria forte, mea ueniens, decerpta ferebam
Aurea poma, manu, nulliq́; uidenda nisi ipsi,
Hippomenen adii, docuiq́; quis usus in illis.
Signa tubæ dederant, cum carcere pronus uterq́;
Emicat,& summam celeri pede libat arenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canæ stantes percurrere aristas.
Adiiciunt animos iuueni clamorq́; fauorq́;,
Verbaq́; dicentum. nunc, nunc incūbere tempus.
Hippomene propera. nunc uiribus utere totis.
Pelle moram, uinces. dubium Machareius * heros
Gaudeat, an uirgo magis his Schœneia dictis.
O' quoties cùm iam posset transire, morata est.
Spectatosq́; diu uultus inuita reliquit.
Aridus a' lasso ueniebat anhelitus ore,
Metaq́; erat longe. tum denique de tribus unum
Fœtibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstupuit uirgo, nitidiq́; cupidine pomi
Declinat cursus, aurumq́; uolubile tollit.
Præterit Hippomenes. resonant spectacula plausu
Illa moram celeri, cessataq́; tempora cursu
Corrigit, atq; iterum iuuenē post terga relinquit.
Et rursus pomi tactu remorata secundi
Consequitur, transitq́; uirum. pars ultima cursus
Restabat. nunc inquit ades Dea muneris author,
Inq; latus campi, quo tardius illa rediret,
Iecit ab obliquo nitidum iuueniliter aurum.
An peteret uirgo uisa est dubitare, coegi
Tollere,& adieci sublato pondera malo.

¶Accedere) adiungi. ¶Iussere) voluere, decreuere. ¶Nitet) splendet. ¶Fulua comas) fuluas et aureas frondes habens. Aurea nāq; mala ferebat. ¶Hinc) illinc ex agro Damaseno. ¶Decerpta) accepta. Proprie autem decerpi, & poma, & frondes, & rosæ dicūtur. ¶Quis vsus) quæ vtilitas. ¶Dederant) fecerant. ¶Carcere) abusiue pro carceribus. Carcer nanque est locus vbi seruantur noxii à coercendo dictus. Carceres autem sunt funes illi qui prætenduntur equis cursuris, vt vna omnes emittantur. ¶Pronus vterq; Emicat) exilit. Habitum autem exprimit poeta velociter currentium. ¶Libat) leuiter tangit. ¶Posse putes illos) hyperbole poetica, qua summa Hippomenis, Atalanteq́; velocitas declaratur. Sic Virgilius de Camilla:

Illa vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina: nec teneras cursu læsisset aristas.
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter celeres, nec tingeret æquore plantas.

¶Stantes aristas) erectas. Aristæ autem ab arendo sunt dictę, quòd primæ in spica arescant. ¶Incumbere tempus) incumbendi. Est enim Græca figura. ¶Macareius heros) Hippomenes Macarei filius, ADDI. {lege Megareius.} ¶O quoties) hinc quoq; colligit Venus Atalantam Hippomenis amore fuisse captā. ¶Aridus anhelitus) siccus ac difficilis. Id quod significat Hippomenē lassum fuisse. ¶Metaq; erat longe) ad quam currentes peruenire debebant. ¶Fœtibus arboreis) periphrasis est pomorum. ¶Aurumq;) aureū pomū. ¶Plausu) eorū qui Hippomeni fauebant. ¶Cessata tempora) quibus à cursu instituto cessauerat. Est autem participiū contra grāmatices rationem audacter à poeta declinatū. ¶Corrigit) resarcit, reparat. ¶Cursu) velocitate cursus. ¶Remorata) retenta, tardata. ¶Ades) auxilio sis. ¶Dea muneris author) Venus, quæ mihi hoc dedisti munus. ¶Iecit iuueniliter) fortiter vt iuuenē decebat, per quod innuit cum lōge pomū iecisse.

*a.l. iterea

* a. l. Damaseum

*a l. Megareius.

Impediiq; oneris pariter grauitate, moraq;.
Ne'ue meus sermo cursu sit tardior ipso,
Præterita est uirgo, duxit sua præmia uictor.
Digna'ne cui grates ageret? cui thuris honorem
Ferret Adoni fui? nec grates immemor egit,
Nec mihi thura dedit. subitam conuertor in iram,
Contemptuq; dolens, ne sim spernenda futuris,
Exemplo caueo, me'q; ipsam exhortor in ambos.
Templa Deum matri, quæ quondam clarus Echion
Fecerat ex uoto, nemorosis abdita syluis
Transibant, & iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiua cupido
Occupat Hippomenen & * numine concita nostro.
Luminis exigui fuerat prope' templa recessus
Speluncæ similis, natiuo pumice tectus.
Relligione sacer prisca, quo multa sacerdos
Lignea contulerat ueterum simulachra Deorum.
Hunc init, & uetito temerat sacraria probo.
Sacra retorserunt oculos, turrita'q; Mater.
An Stygia sontes dubitauit, mergeret unda
Pœna leuis uisa est. ergo modo leuia, fuluæ
Colla, iubæ uelant. digiti curuantur in ungues.
Ex humeris, armi fiunt, in pectora totum
Pondus abit summæ cauda uerruntur arenæ.
Iram uultus habet. pro uerbis murmura reddunt.
Pro thalamis, celebrant syluas alii'sq; timendi
Dente premunt domito Cybeleia frena leones.

ARG. FABVLAE SEQ.

Adonis supradictus monitus a Venere quam vim feræ haberent. Igitur q dum negligit hæc, in venatione ab apro interimitur, cuius cruor eiusdem Deæ numine in florem purpurei coloris conuersus est.

Hos tu chare mihi, cum'q; his genus omne ferarū,
Quo'd non terga fugæ, sed pugnæ pectora præbet,
Effuge ne uirtus tua sit damnosa duobus.
Illa quidem monuit, iunctis'q; per aera cygnis
Carpit iter. sed stat monitis contraria uirtus.
Forte Suem latebris uestigia certa secuti
Exciuere canes, syluis'q; exire parantem
Fixerat obliquo iuuenis Cinyreius ictu.
Protinus excussit pando uenabula rostro
Sanguine tincta suo, trepidum'q;, & tuta petentem
Trux aper insequitur, totos'q; sub inguine dentes
Abdidit, & fulua moribundum strauit arena,
Vecta leui curru, medias Citherea per auras
Cypron Olorinis nondum * peruenerat alis.
Agnouit longe gemitum morientis & albas
Flexit aues illuc, ut'q; æthere uidit ab alto,
Exanimem, in'q; suo iactantem sanguine corpus.
Desiliit, pariter'q; sinum, pariter'q; capillos
Rupit, & indignis percussit pectora palmis.
Quæsta'q; cum fatis, & non tamen omnia uestri
Iuris erunt, dixit. luctus monimenta manebunt
Semper Adoni mei. repetita'q; mortis imago
Annua plangoris peraget simul anima nostri.

RAPH. Atalanta in leænā. Hippomenes in leonem.

¶ IMPEDIIq;) cursum subaudiamus. ¶ Duxit sua præmia victor) Hippomenes inquit victor duxit Atalantam vxorē. ¶ Cui thuris honorem Ferret?) cui sacrificaret thure. ¶ Immemor) ingratus. ¶ Contemptuq; dolens) me esse contemptam ægre ferens. ¶ Spernenda) contemnenda. ¶ In ambos) contra ambos, Hippomenem & Atalātam, ¶ Clarus Echiō) vnus fuit ex Cadmei sociis

Echion. Echion) ¶ Concita) commota, stimulata. ¶ A numine nostro) à nostra potentia. ¶ Recessus) locus secessui aptus. ¶ Natiuo) naturali. ¶ Hunc init) ingreditur, intrat. ¶ Temerat) violat. ¶ Probro) scelere, flagitio. ¶ Sacra) simulachra Deorū. ¶ Retorserunt) auerterunt oculos ne tātum scelus viderent. ¶ Turrita mater) turribus ornata. nam Cybele eadem cum tellure putatur esse.

ADDI. * & a, aliàs repugnāte versu.

{Alludit ad coronam, turribus insignitā, mœniorum modo, quæ illi attribuitur à poetis. Hinc Lucretius libro secundo:

Muraliq; caput summum cinxere corona,
Ex imis munitæ locis quod sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magnas prædita terras.
Horrifice fertur diuinæ matris imago }

¶ Sontes) nocentes, Hippomenem, atque Atalantam. ¶ Mergeret stygia vnda) hoc est ad inferos demittere. ¶ Modo leuia) paulo ante mollia ac sine villis pilis. ¶ Fuluæ iubæ) hinc leonum præcipua colligitur generositas, vt Plinius ait. Si colla, harmosq; vestiant iubæ. ¶ In pectora totum Pōdus abit) leones enim pectus reliquo corpore crassius habent.

Cauda leonū animi index, vt, aures equorum.

¶ Cauda) caudam leonū animi esse indicē, vt aures equorum Plin. scribit. Nam immota placidū, mota iratum significat. ¶ Verruntur) trahūtur. ¶ Iram vult. ha.) facies leonum præ se fert iram. Trucem nanque habent aspectū. ¶ Cybeleia fre.) nam matris Deum currū à leonibus trahi fingunt poetæ. Cybele autem dicta est à Cybelo monte Phrygię ipsi Deum matri sacro.

ADDI. * a.l. penetrauerat.

{Vel etiam ἀπὸ τοῦ κύβου, hoc est, cubo, quoniam terra cubica, hoc est, solida, & per hoc cōstans & immobilis intelligatur. De leonibus autem idem Lucretius ita meminit:

Hanc veteres Graium docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biiugos agitare leones
Aeris in spatio magnam pēdere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adiunxere feras, quod quamuis effera proles
Officiis debet molliri victa parentum.}

¶ Quod nū ter. fu.) quod nō fugit. ¶ Sed pugnæ pect. prę.) sed repugnat, ac resistit. ¶ Dānosa duobus) & mihi & tibi. ¶ Iunctis cyg.) currus nanque Veneris ab oloribus trahi fingitur. ¶ Sed stat moni. cōtra. vir.) sed fortitudo inqt Adonidis Veneris admonitionibus est aduersa. ¶ Suē) aprū. Sues aūt & apri Veneri sunt inuisi propter Adonidis cædē. Vnde prouerbium apud Græcos in eos, qui rem ingratam alicui faciunt, ἀφροδίτῃ ὗν τέθυκεν, hoc est, Veneri suē sacrificauit. ¶ Exciuere) excitarunt. ¶ Iuuenis Cinyreius) Adonis Cinyrę filius.

Adonis in florem.

¶ Pando ro.) recuruo. ¶ Et tut. pe.) loca subintelligam⁹. ¶ Trux) aper, terribilis. ¶ Abdidit) abscondidit. ¶ Moribundum) morientem. ¶ Rupit) dilaniauit, lacerauit. ¶ Et indig. percussit) indigne. Nomen nanq. pro aduerbio positum est. ¶ Et non tamen) ordo est, & tamen omnia non erunt vestri iuris. Illa aūt & copula affectui seruit. ¶ Luctus mon.) signa, memoria. Est aūt apostrophe ad Adonim. ¶ Annua simulamina) simulachra. Nā singulis quibusq; annis Adonia, idest sacra in Adonis honorem celebrabantur, in quibus Adonis plāgebatur, ac luctus Veneris referebatur.

Adonia.

ADDI.

{Hæc sacra etiā ab Esaia increpantur alicubi. Nam circa Libanum in Palęstina & circa Byblum peragi solita fuisse legimus. Addunt autem Græci fabulæ huic, Martē, quia Adonidi inuideret tāquam riualis, sese in aprum trāsformasse, & sub specie illius Adonim interemisse. Florem autem qui ex cruore Adonidis enatus sit, Anemonem fuisse. Cuius quidem nomini respondet illud quod statim subiicit poeta. Nanque male hærentem, & nimia leuitate caducum. Excutiunt, iidē qui perflant omnia venti. ἄνεμος enim ventus Græcis est, inde Ανεμώνη. Præterea autem & rosam iidē Græci dicunt, cū antea candida fuisset, in purpuream versam eodem tempore fuisse tinctam, videlicet Veneris cruore, quem illa emiserat, cum fortè ex nimio luctu ob Adonidem, discalciata approperasset, eo'que modo pedē spina rosæ sauciasset. Fuerūt etiam qui Adonim non Cinyræ, sed Theātis filium facerent,

cerent, & qui ex eodem & Venere Priapum natum dicerent. In Commentariis Theocriti autem etiam legitur ἀποθανόντα Ἄδωνιν ἓξ μῆνας ἐν ἀγκάλαις τῆς ἀφροδίτης ποιῆσαι, ὥσπερ καὶ ἓξ ἐν ταῖς περσεφόνης quod iidem, illi de frugibus interpretantur, quoniam fruges, quas per Adonim accipiunt, sex menses sub terra lateant, & sex supra terram aere temperentur. Vide Idyll. tertio. Atque in eam sententiam & Orpheus meminit Adonidis i hymnis, his versibus:

Ρερσεφόνης ἐρατοπλοκάμου λέκτροισι λοχευθείς
Ὅς ποτε μὲν ναίεις ὑπὸ τάρταρον ἠερόεντα
Ἠδὲ πάλιν πρὸς ὄλυμπον ἄγεις δέμας, ὡριόκαρπον, &c.

ARG. FABVLAE SEQ.

Minthe nympha in herbam mutata mentham odio Proserpinae Cereris filiae, quod cum Dite patre coniuge suo concubuisset.

At cruor in florem mutabitur. an tibi quondam
Foemineos artus in olentes uertere menthas
Persephone licuit? nobis Cinyreius heros
Inuidiae mutatus erit? sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit, sic ut *fuluo perlucida coelo
Surgere bulla solet nec plena longior hora
Facta mora est, cum flos de sanguine côcolor ortus.
Qualem, quae lento caelant sub cortice granum
Punica ferre solent. breuis est tamen usus in illo.
Nanq; male haerentem, & nimia leuitate caducum
Excutiunt idem, qui *praeflant omnia, uenti.

RAPH. ℭ AN TIBI quondam.) Mynthe nympha fuit, quam Plutonis pellicē fabulae tradunt extitisse. Eam'que cum Proserpina dolo circumuenisset, in hortensem menthã fuisse transfiguratam, quam plerique hedyosmon vocāt. Est & mons propè pylum cognomine Mynthes iuxta quem Plutonis quoque est templum. {Huius fabulae meminit & Nicandri interpres in Aleaipharmacis. Cuius verba haec sunt. Μίνθη δὲ ᾅδου παλλακὴ οὕτω καλουμένη ἣν ἀτιμάσασα ἡ περσεφόνη ἐφ' ᾗ τὸ ἡδύοσμον ποιεῖν ἀνέδωκεν ὁ ᾅδης.}

Mynthe.
ADDI.
Mynthe in herbã.

ℭ Nobis erit inui.) in nos Inuidiam concitabit. ℭ Perlucida bulla) translucida, quae ex aqua nasci solet, statim'que euanescere. Bulla autem spiritu & aqua excitatur rotunda figura, quae quoniam cito dissoluitur, verissimum illud sumptum est prouerbium, quo humanae vitae breuitas, fragilitas'que designatur. Homo bulla. Inde fit bullare, quod est bullas facere. Vnde Plinius bullantem vrinam vocat bullas emittentem. Bulla etiam est ornamentum pectoris Ingenuorum quidem aureum, Libertinorum vero Scorteum, vt copiose Macrobius scribit. ℭ Plena hora) perfecta ℭ Concolor) eiusdem cum sanguine coloris. Est enim purpureus. In Anemonem autem Adonim fuisse conuersum innuere videtur, cuius flos, vt inquit Plinius nunquam se aperit nisi vento spirante, vnde & nomen accepit, ἄνεμος enim ventus dicitur. ℭ Punica) quae & mala granata dicuntur. ℭ Qui praestant omnia venti) secundum physicam rationem hoc dictum est. Nam venti rerum omnium generationis causa esse perhibentur. ADDI. {Sed alii perflant, legunt, id'que rectius opinor.}

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

TErna Medusaei vincirem guttura monstri.) Medusaeum monstrum Cerberum interpretare à Medusa originem capiētem. Ea sanguine enim Medusae natus est Chrysaor equus, ex Chrysaore Geryon, ex Geryone, qui Echidnae se miscuit, Cerberus. Author Hesiodus in Theogonia. Qui aliter interpretantur errant tota via.

ℭ Quam tria qui timidus &c.) huius nomen non reperimus. Sed legimus apud Zenobium fuisse virum quendam qui ita natura formidolosus esset, vt propter Herculis metum sese in spelunca occultauerit, ac propter timorem obierit. Cum enim fortè Herculem vidisset, in lapidem versus est, qui homini similis videretur caput proferens è spelunca. vnde in sanè quàm menculosum prouerbium illud emersit. Δειλότερος ἢ τοῦ παρακύπτοντος, idest formidolosior ex occulto cernente.

ℭ Olenus esse nocēs.) Olenos duos fuisse reperio. Vnum Vulcani filium, qui Aegan & Helicen filias habuit, quae Iouis fuere nutrices teste Hygino. Alterum Iouis & Anaxitheae, cuius meminit Stephanus. In Achaia autem inter Patras & Dymam (vt ex Strabonis octauo colligimus) mons erat nomine Scolius, quem Homerus & Hesiodus Oleniã petram vocauerūt, ac supra eum ciuitas Oleno, nomine nuncupata. Fabulae tamen textum non inuenio.

ℭ Et bacas coerula ficus.) Apud Statianum interpretem in sextum Thebaid. hoc loco coerula pinus) codice ipsius: vt opinor, deprauato) legitur. Vnde coniicio legendum esse. Et bacis coerula Cinus. Est enim Cinus Lauri species, vel sui generis arbor lauro similis ac bacas habens coeruleas authôre Plinio Bacas de ficub[9] dici nō placet, nec si dicanf coerulas appellari. Lege primae collectaneorū hecatostys capite nonagesimonono.

ℭ Et amictae vitibus vlmi,) Et amicae vitibus vlmi à Papiniano interprete ibidem legūtur, quae lectio emūctior. Pli. in. avi. Inter has atq; frugiferas materiae vitiumq; amicitia accipitur vlmus. *a.l.pluuio.

ℭ Corpora veste leuant, & succo pinguis oliuae splendescunt) Thucydides m.i. de Lacedaemoniis. Iidem primi corpore Cētauri nudauerūt, dropalā se exeuntes, oleoq; vnxerunt. signata igitur poetae nostri locutio. * a.l.pstāt.

ℭ Nec metues sacro crinitas angue sorores. Quas facibus saeuis oculos atq; ora petentes Noxia chorda vident.) Vt melius hoc intelligas audi quid Cicero p Sexto Roscio dicat. Nolite (inquit) putare, quemadmodum in fabulis saepenumero videtis eos qui aliquid impie scelerateq; cōmiserint agitari & perterreri furiarū taedis ardētibus. Sua quenq; fraus & suus terror maximus vexat. Suum quēq; scelus agitat. Amentiaq; afficit. Suae malae cogitationes amentiaeq; animi terrent. Hae sunt impiis assidue domesticaeq; furiae, quae dies noctesq; poenas à consceleratissimis repetant. Et in primo de legibus. At vero scelerum in homines atque impietatum nulla expiatio est. Itaque poenas luunt non tam iudicii (quae quōdam nusquam erant, hodie multifaria, nulla sunt, vbi sunt ficta, tamen persaepe falsa sunt) quàm vt eos agitent insectenturq; furiae non ardentibus taedis sicut in fabulis. Sed angore conscientiae fraudisq; cruciatu.

ℭ Sed tanta potentia formae.) Tanta potentia formae parenthesin poscit. Nam coniunctio haec, sed, Sequenti versui in constructione iungenda est.

ℭ Achaestus illi.) Non mendosus codex sic habet. Onchoestus & illi. Onchoestus enim Neptuni filius fuit, vt in septimo Thebaidos Commentario legitur. quamuis Hesiodus teste Stephano, Onchoestum Boeoto Neptuni filio natum tradiderit.

ℭ Non erit inuidiae victoria nostra ferenda?) hoc modo legendum, idest cum interrogatione. est enim sensus. Non dabitur mihi crimini & culpae si hic vincetur? Inuidia enim crimen culpamq; hoc loco significat, quod sequens haemistichium monstrat, sed non culpa mea est.

ℭ Indigenae Damascenum nomine dicunt.) vereor ne Damassum sit legendum. Amamassus enim (quae & damamassus dici potest consonante d, principio adiecta, vt saepe fieri in locorum nominibus videmus, quod Aulon Caulon testatur) Cypri ciuitas fuisse apud Stephanum legitur.

ℭ Nulliq; videnda nisi ipsi.) Haemistichium hoc sequenti adiungatur hoc modo. Nulli'que videnda nisi ipsi Hippomenen adii.

ℭ Et à numine concita nostro.) Deleatur praepositio, vt carmen rectum incedat.

ℭ Foemineos artus in olentes vertere mēthas.) Lego Minthas. Mintha enim vel Minthe à Graecis dicitur, quae alio nomine hedyosmon vocatur, à Mintho Neptuni pellice in eā mutata, vt author est Pollux libro sexto, capite decimo. Minthos quinetiam ipsa herba appellatur eidem Polluci & Aristophanis in Plutum interpreti, ex quorum posteriore nonnulla alibi super hoc recitabimus.

HENRI. GLAREANI ANNOTATIONES IN LIBRVM X. METAMOR.

Quod si fata negant, ueniam pro coniuge.

RAphael veniat, ideſt, beneficium exponit. Quid autem ſi veniam ſit verbum? hoc ſenſu, ſi fata negant mihi viſum coniugis, ego pro coniuge veniam, neque vnquam redibo ad viuorum regionem, gaudete leto duorum, quanquam etiam alterum probo, quod Raphael ait, vt veniam ſit nomen.

Siue fidem dederat.

Cui fidem dederit dubitatur, ſed Eurydice veriſimile eſt promiſiſſe, nullam ſe aliam amaturam.

Qui citharam neruis & neruis temperat arcum.

Apollo cithara & arcu pingebatur, eſt igitur ſenſus, qui neruos in vtroque habet.

In'q; ferarum

Concilio, medius turba uolucrum'q; ſedebat.

Mire coniunxit duos ablatiuos concilio & turba. Neque vero coniunctio q; ſequens permittit, vt concilio cum ferarum & turba cum uolucrum connectamus, niſi licentia hoc poetica factum quis putet.

Purpureus color his, argenteus eſſet in illis.

Non eſt ſeruata differentia pronominum hic & ille, quanquam illud hic pro huic ſiue hoc poſitum videtur, nempe flore hyacinthi, niſi quis propter duos pluraliter prolatum contendat hyacinthum & Aiacem, cum Flos præcedat proximo verſu ſingularis nomen numeri.

Aeditus & ille eſt: quid ſi ſine prole fuiſſet.

Legendum, Aeditus atque ille eſt, propter carmen. Cæterum ſi Cinyras Pygmalionis fuit filius, ac Paphi frater, videtur in Cypro natus (vbi & Pygmalion) quem Cinyram Cypriorum regem quidā faciunt vt Raphael. Quomodo igitur Panchaica tellus Myrrham protulit? niſi intelligamus patrem Cinyram fratri Papho Cypri imperio ceſſiſſe in Pāchaiam, vbi Myrrham genuerit, quod eſt veriſimile. Nam vbi à patre filiæ nequitia reſcita eſt, poſtea ex Panchaia & Arabum regione, inquit poeta, venit Myrrha in Sabæos. Quaſi Sabæi non ſint Arabes. Verum in his fabulis exactā Geographiæ ac temporum rationem exigere nimis curioſi fuerit hominis, Etiam ſi ἐπιτρακεῖν τοῦ ἑκάστου αὐτῶν οὐκ ἄχρηστον ἐστιν, vt ait Ariſtoteles.

Si tamen hoc ſcelus eſt.

Tota hac oratione mentis ac ſenſus pugna eſt, hic igitur ſenſus verba ſunt, quibus negatur eſſe ſcelus filiam cum patre concumbere, & vide vt acceperit Pietatis nomen ſequente verſu.

Retinet malus ardor amantem Vt præſens ſpe,

Niſi hæc connectantur, non video quis ſit ſenſus, tametſi pleriq; libri colo ſeparant puncto.

Nec ſolam ſpondere fidem.

Niſi ſubiunxiſſet, opemq; Me ſine ferre tibi, videri poterat ἀνανταπόδοτον, ideſt, oratio altero defecta membro.

Parce, ait, inſtanti diſcede aut deſ. dixit.

Admonuimus libro ſexto, non temere repetitum verbum dixit, etiam ſi præceſſerit ait. Vbi Niobe Latonæ conuitiatur.

Nil opus eſt Atalanta tibi.

Non puto eandem eſſe hanc, & eam quæ in venatione Calydonii Apri adfuit. Tametſi commentatores vtranque Schœnei Regis filiam dicunt. Quidam ſuperiorem aiunt Schœnei, hanc vero Cœnei. Certè nec quantitas eadem in his duobus nominibus: ipſe in octauo ait:

Venit Atalante Schœnei pulcherrima virgo.

Vbi ſecunda de Atalāte longa eſt, quæ hic breuis, quanquā α. ex ancipitibus videri poteſt. Porrò nec locus huius fabulę indicatur à Venere, ſed videntur in Bœotia contigiſſe hæc, ſiquidem illic ab Echione Cadmi ſocio ſacellum ædificatum in Cybeles honorem, in quo Hippomenes cum Atalanta concubuerit, dicitur. Sed hæc non ſunt tanti.

Inuidiam'q; timet.

Ne inuidia ſit ſibi impedimento, exponit Raphael. A diūgendum opinor erat, absquo illa timenda, quod certe lectori coniectandum relinquo.

Mirator magis eſt & curſus fa. ipſe de.

Non ſolum plus gratiæ habet, ſed & neceſſitatis eſt, vt absque coniunctione &, hic locus legatur. Talaria, alata calciamenta cōmentatores exponunt. Seruius in quartum Aeneidos pēnas extuliſſe videtur, Quæ vt huic loco congruāt non video, maxime propter verbum ablata.

Viderit, intereat, quoniam tot cæde procorum.

Quidam emendarant Viderit, interea quoniam tot cæde procorum admonitus non eſt, quòd duo hæc verba inconcinne iuncta videbantur. Sed impatientia amantis & gloriam & Hippomenen hæc cōfudit. Nam nunc gloriæ fauet, tertio dehinc carmine iuueni. Intereat igitur legendum.

Eſt ager, indigenæ Damaſeum nomine dicunt.

De hoc agro apud authores non memini me quicquid legere quidam Damaſenum per, n, legunt quaſi detracto c, Damaſcenum, quod hoc loco carmen non patitur, dictum videri velint. Et in Cypro quidem ab eo qui eſt in Syria, quod ego neſcio.

Iecit ab obliquo nitidum iuueniliter aurum.

Iuueniliter Raphael exponit fortiter, quod mihi nō probatur. Nam vt à curſu auerteret puellam, ſatis erat quod ab obliquo iaciebat pomum, ſed videtur mihi iaciendi modus expreſſus per hoc quod dixit iuueniliter.

Illic concumbitus intempeſtiua cupido.

Cupido hic manifeſte genere fœminino ponitur, quod Horat. perpetuo maſculino. Cæterum ſequens carmen,

Occupat Hippomenen, & à numine concita noſtro,

Superflue habet &, coniunctionem, contra & ſenſum & carminis legem.

Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Nec de hac fabula certum eſt, vbi venatus Adonis fuerit. Puer quidem Adonis in Panchaia natus, iam vir factus poterat aliò conceſſiſſe. Ex hoc autem carmine ſaltem liquet in Cypro non eſſe facta quæ hic narrantur. Verum in fabula fruſtra hæc, vt antea admonuimus.

ALLEGORIAE IN DECIMVM LIBRVM METAMOR.

INde per immenſum croceo velatus amictu Aera digreditur.) ¶ Dic allegorice quòd Orpheus filius Solis eſt Chriſtus filius dei patris, qui à principio Eurydicē, ideſt animam humanam per charitatem & amorem duxit, ipſam per ſpecialem prærogatiuam à principio ſibi coniunxit. Verumtamen ſerpens diabolus ipſam nouam nuptam, ideſt de nouo creatam, dum flores colligeret, ideſt de pomo vetito appeteret per tentationem momordit, & per peccatum occidit, & finaliter ad infernum tranſmiſit. Quod videns Orpheus Chriſtus in infernum perſonaliter voluit deſcendere, & ſic vxorem ſuam, ideſt humanam naturam rehabuit, ipſamq; de regno tenebrarum ereptam, ad ſuperos ſecum duxit dicens illud Canticorum. ii. Surge propera amica mea, & veni. ¶ Vel dico quòd Orpheus eſt peccator, qui ſcilicet morſu ſerpentis, ideſt diaboli tentationem vxorem ſuam, ideſt animam perdidit dum indiſcrete ad colligendum flores, ideſt ad congreganda fluxibilia temporalia intendit, ſed tamen ipſam ſpiritualiter recuperat, quando ad inferos per conſiderationem deſcendit & per orationem dulciter modulatur. Solus enim timor infernalis ſupplicii facit de vitiis pœnitere, & ſic facit vxorem per gratiam rehaberi, & maxime ſi melodiam orationis deuotæ cum hoc contigerit reſōnare. Veruntamen multi ſunt qui, quia retro per amorem temporalium reſpiciunt & tanq̄ canis ad vomitum mentaliter reuertuntur, & ipſam vxorem, ſcilicet animam recuperatam nimis diligunt, ita quòd ꝯcupiſcentiis eius fauent, & ad ipſam

Allegoria prima.

ipsam mentis oculos retrouertunt, ipsam iterum amittũt, & infernus eam recipit. Ioã.xii. Q ui amat animã suam perdet eam. ¶ Vel dic & literaliter quòd sæpe fit quòd homo vxorem vel filiam quam diligit indiscrete & ipsas non castigat perdit, & ipsarũ perditionis causa tam spiritualis quàm corporalis existit Ecclesiastici.xxx. Lacta filium, & pauentem te faciet. Lude cum eo, non contristeas illi, nec condoleas, & in nouissimo obstupescent dentes tui.

Alleg. fab. Orphei. ¶ Orpheus significat prædicatorem, & diuini verbi carminum dictatorem, qui de inferis, idest de mundo veniens debet in monte scripturæ vel religionis sedere, carmina & melodiam sacræ scripturæ canere, & ad se, idest ad statum pœnitentiæ vel fidei saxa, & arbores, idest insensibiles & induratos peccatores trahere, & ex eis verbi diuini dulcedine populum aggregare, mulierum copulam debet fugere, & carnis amplexus penitus exhorrere, & contra ipsarum malitias prædicare. Q uapropter sæpe fit, quòd mulieres tales peccatores odiunt, & eos per infamiam occidunt, & contra eos lapides, idest verba detractoria iaciunt. Sæpe enim factum est quòd prædicatores qui contra malas mulieres libenter prædicant, ab ipsis infamias reportant. tertio Reg. secundo. Deprauatum est cor eius per mulieres. ¶ Vel dic quòd Orpheus significat sanctos & doctores primitiuæ ecclesiæ, qui dulcedine cantus, idest prædicationis saxa, idest corda dura arbores, idest insensibiles & infideles ad fidem ecclesiæ vocauerunt, & magnam syluam, idest magnam turbam hominum circa se collegerunt. Igitur mulieres, idest tyrãni & principes crudeles suos ministros tanq̃ lapides ad eos occidendos mittebant. Veruntamen ipsi ministri quandoque audito sono prædicationis ad pedes ipsorum cadebant, & credentes cum ipsis martyria sustinebant. Sed inualescente tyrannorum sæuitia martyres occiduntur, & tamen post mortem facere mirabilia cõprobantur, quibus miraculis eorum persecutores propter stuporem immobiles quasi lapides sunt effecti. Exod.xv. Fiant immobiles quasi lapis.

Allegoriæ Cerberi. ¶ Cerberus est mors, qui canis inferni dicitur pro eo quòd nunq̃ satiatur, & ipsi inferno ad quem animas mittit famulatur. Abacuch secundo. Ipsæ quasi mors, & non adimplebitur. Crinitus serpentibus dicitur pro eo quòd in morte de medulla hominis serpentes secundum Pythagorem nascuntur, vel quia ipsæ carnes humanæ à serpentibus deuorãtur. Eccle. decimo. Cum morietur homo hæreditabit serpentes bestias & vermes. Tria capita habet, pro eo quod aufert à nobis carnem & sanguinem, & pellem, vel pro eo quod facit homini tria dãna. Aufert enim illi amicos vitam & tempora. Istas igitur cogitationes quicunque considerat & morte lapis efficitur inquantum sensus suos à variis appetitibus cõtinet & coercet. Iob.xli. Cor eius indurabitur quasi lapis. ¶ Vel dic quòd Cerberus est auarus, qui canis est inferni, idest insatiabilis appetitus, qui serpentibus est crinitus, idest malitiis, & tribus capitibus munitus, idest tribus auaritiæ vitiis, qui sunt cupiditas, siue labor in acquirendo, parcitas in seruando, & timor in perdendo. Stupendum est igitur tales & eorum conditiones terribiles attẽdere & videre. Sapieñ. secundo. Grauis est nobis ad videndum.

Allegoriæ Oleni. ¶ Applica contra prælatos carnales, qui scilicet suam vxorem carnalem parentelam rebellam & malam, & contra Iunonem, idest contra deum multa contumeliosæ agẽtem nolunt corrigere, nec etiam diuinis monitis obtemperando ipsos de suis vitiis castigare. Ideo contingit sæpe quòd Iuno, idest deus ambos mutat in lapides inquãtum maiores & minores & prælatum deprimit, & eos facit miseros & impotentes. Ecclesia.xxx. Lacta filium & pauentem te faciet. Et de talibus malis prælatis dicitur. Ezech. tertio. Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel. Et audies de ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. Sed dicente me ad impium morte morieris, non annunciaueris ei, neque locutus fueris, vt auertatur vir à via sua pessima & viuat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram.

Allegoriæ Atyos. ¶ Atys puer speciosissimus, cum diligeretur à Cybele matre deorum promisit ei nunq̃ se alteri coniungendum, qui fidem frangens concubuit cũ Gaganitide nympha, de quo cum à Cybele pluries increparetur, puer in satisfactionem dicitur sibi præcidisse genitalia. Cui Cybeles compatiens ipsum in pinum mutauit. Ita quòd ex tunc pinus Cybeli dedicata fuit. ¶ Nota hic quòd non est bonum iuuenes nimis obiurgare, quia cum sint fragilis conditionis semper mouentur ad aliquid inutile faciendum. Nec etiam bonum est quòd puer Vetulæ coniungatur, quia non vult ipsi fidem seruare, sed cum iuuenculis & nymphis carnaliter habitare. ¶ Dic allegorice quòd mater deorum est ecclesia quæ pueros speciosissimos per fidem sibi catholicam copulauit, qui propter fidem quam sibi non seruarunt, idest pactam quæ commiserunt seipsos spiritualiter castrant votum castitatis emittendo, & ideo solet eos in pinus, idest in altas personas transmutare, & eos specialiter sibi vendicare. ¶ Vel dic quòd mater deorum est mater dei & hominis, quæ innocentes sibi per amorem coniungit, qui per castitatem se castrant, & per liquorem pietatis quem mittunt in pinum se mutant, ita vt beata Virgo quòd possit illud Esaiæ.lxiii. Abies & buxus, & pinus simul venient ad orandũ locũ sanctificationis meæ.

¶ Lugebisq; alios, aderisq; dolentibus inquit.

Alleg. fab. Cyparisi. ¶ Dic quòd Phœbus illos quos plus diligit in arbores lugubres mutat inquantum, scilicet amicos suos ad cogitandum de morte, & ad flendum inuitat ait. Eccle.xxxviii. Fili in mortuum produc lachrymas, & quasi dira passus incipe plorare. Vnde Ouid. de isto ait. Munusq; supremum,

Hoc petit à superis, vt tempore lugeat omni.

¶ Ab Ioue musa parens (cedunt Iouis omnia regno.)

Alleg. Ganymedis. ¶ Ista Aquila significat lympitudinem sicut Ganymedes significat Ioannem euangelistam iuuenem & granosum, quia scilicet Aquila, idest subtilitas & claritas sicut ipsum rapuit in cœlum inquantum ipsum loqui de cœlestibus alte fecit. Pincerna vero deorum, idest prælatorum & virorum iustorum efficitur inquantum aqua sapientiæ, & gratiæ ab ipso funditur & hauritur. ¶ Vel Aquila est Christus qui istum puerum dilexit, & ad secreta cœlestia sublimauit. Oseæ vndecimo. Puer israel & dilexi eum.

Alleg. fab. Hyacinthi & Cerastarum. ¶ Primum dic contra iuuenes lasciuos qui indiscrete ludũt. Et ideo sæpe fit quòd propter ludos quos exercent pereũt. Et sic quia in flore iuuentutis hor sit loquendo similitudinarie flores fiunt. Iob decimotertio. Q uasi flos egreditur & & conteritur & fugit velut vmbra. ¶ Istud vltimum de Cerastis allega cõtra immundos sodomitas, qui scilicet in ara Veneris, idest in officio luxuriæ homines immolant inquãtum ipsos impudice pertractant. Et ideo istos in Tauros Venus mutare dicitur pro eo quòd luxuria ipsos facit bestialiter viuere, & ipsos brutales facere comprobatur. Contra quos Psalmus dicit. Nolite fieri sicut equus & mulus &c.

Alleg. fab. Pygmalionis. ¶ Sine coniuge Cœlebs Viuebat thalamiq; diu consorte carebat. ¶ Per istum factorem imaginum intelligo prædicatores qui animam sciunt sculpere, & pingere correctionibus & virtutibus, per istam puellam eburneam intelligo qualibet sanctimonialem, quæ eburnea dicitur pro eo quod casta frigida ponderosa & honesta esse dicitur. Sed sæpe contingit quòd aliquis bonus Pygmaleon, idest aliquis bonus religiosus proponit perpetuo nec mulierem, nec carnales amplexus appetere, & talis cõuertit se ad imagines eburneas faciendas, idest ad benignas sanctimoniales, & matronas in castitate & sanctitate informandas, & in moribus spiritualibus sculpendas, & accidit quòd quandoque vnam inter cæteras sibi eligit quam sororem vel filiam dicit, & eam bono ac casto animo & amore associat & tangit. Sed pro certo tandem accidit quòd Venus dea luxuriæ, idest carnis concupiscentia se interponit, & ipsam imaginem mortuam conuertit in viuam, & ipsam castam mulierem facit carnis stimulos sentire, & eam mutat de bona in fatuam. Ipse enim Pygmalion prædicator hoc à Venere expetit, & istam mutationem expetit. Sic igitur cum more solito ad colloquia redeunt simul se mutatos inueniunt, ita quòd illa quæ fuerat eburnea, sit carnea, & ille qui mulieres horrebat, incipit carnis spurcitiam appetere. Isti igitur carnales sic se mutuo accipiunt, & quandoque filios generant. Non est igitur tutum religio-

ſo cum mulieribus nimiam familiaritatem contrahere, vel econuerſo. Vnde Eccleſiaſtici nono dicitur. Auerte faciem tuam à muliere compta, & nec circunſpicias ſpeciem alienam. Propter ſpeciem mulieris multi perierunt, & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Et ibidem pauloante dicitur. Virginem ne conſpicias ne forte ſcandalizeris in decore illius.

Allegoriæ fabu. Cinyræ.

℄Sanguis it in ſuccos: in magnos brachia ramos.
In paruos digiti: duratur cortice pellis.
Quæ quanquam amiſit veteres cum corpore ſenſus.
Flet tamen & tepidę manant ex arbore guttæ.

¶Dic ſi vis quòd iſte ſignificat Chriſtum: vel prælatum. cuius vxor immediate coniuncta ſignificat quemlibet eccleſiaſticum virum. Mala & impudēs filia ſignificat ambitioſum. Igitur dico quòd plerunque accidit: quòd aliqua mala filia, ideſt aliqua perſona ambitioſa cupit patri ſuo Chriſto aliquo beneficio eccleſiaſtico iugari, & ad eius connubium exaltari: quæ quamuis imperfectione meritorum ſuorum, & contra dictamen rationis hoc poſſe, vel debere fieri deſperat, ſolet tamen quādo videt quòd mater ſua eſt abſens, ideſt quando prælatus eſt mortuus & vacat aliqua ſedes iſtatim ſe occulte ſupponere: & in lectum patris, ideſt in eccleſiam Chriſti ſe ingerere: & per auxilium nutricis, ideſt per adiutorium alicuius mali fautoris prece vel pretio ſubintrare. Sed talis à patre Chriſto eiicitur: & tribulationibus & infortuniis fatigatur: & in Myrrham amariſſimam mutari dicitur pro eo quòd finaliter qui ſic intrat eccleſiā, ſolet in amaritudinem terminari: & in arborem, ideſt in infernum transformari: ita quòd talis poteſt finaliter dicere: Vocate me mara, ideſt amaram: quia amaritudine valde me repleuit omnipotens. Ruth primo. ¶Vel dic quòd iſta filia ſignificat animam peccatricem, quæ Cynare, ideſt diabolo dicitur eſſe nata: quia iſta à patre ſuo diabolo cum quo eſt fornicata & male delectata. & vitiis impregnata fuit, finaliter ab ipſo perſequitur: & morti, & inferni tribulationibus exponitur. Et ſic fit quòd in Myrrham, ideſt in amaritudinem vertitur: inquantum in inferno damnatur: & mortua exiſtens parturit inquantum errores, & vitia ad alios mittit poſt mortem per mala exempla & documenta quæ dimiſit. Tunc enim puer de matre mortua in arborem conuerſa extrahitur: quando peccatum ex mortui dictis & exemplis concipitur, & per imitationē ad alios fertur. ¶Vel dic quòd quando Deus perſequitur malam filiam, ideſt animam peccatricem. ſolet plerunq; in Myrrham mutari, ideſt per pœnam in amaritudinem conuerti. Iſta igitur ſic mutata: & iam tribulationibus arbor effecta medicinalis: ſolet filium pulchrum, ideſt opus bonum ſub cortice humilitatis parere, & liquorem medicinalem qui Myrrha dicitur fundere, ideſt bonam doctrinam vel eleemoſynam propinare. Canticorum quinto. Manus meæ diſtillauerunt Myrrham: & digiti mei pleni Myrrha probatiſſima. ¶Vel dic quòd iſta filia eſt beata Virgo quę de patre concepit: & in Myrrham, ideſt amaritudinem eſt mutata: & in odoris fragrantiam conuerſa. Eccleſiaſtici vigeſimoquarto. Quaſi Myrrha electa dedi ſuauitatem odoris. Iſta igitur à patre ſuo filium concepit, ideſt Chriſtum: & ipſum intra lignum & corticem, ideſt intra vterum caſtum, & intactum ſine corruptione continuit, & poſtea eum non caro: ſed lignum exiſtens, ideſt non carnalis: ſed virgo permanens peperit. Eſaiæ ſeptimo. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Figuratur in virga Aaron quæ ſic floruit. Numeri decimoſeptimo.

℄Fortisq; fugacibus eſto. Inquit in audaces: non eſt audacia tuta. Sic ait, & mediis interſerit oſcula verbis. ¶Cupido, matrem oſculans ſignificat conſanguineos qui nimis familiariter conſanguineos oſculantur: ſic quòd inde per appetitum luxuriæ: ipſæ conſanguineæ vulnerantur: ita quòd Adonidem, ideſt aliquem extraneum occaſione tentationis magis diligere comprobantur.

Allegoriæ fab. Adonidis.

¶Dic etiam quòd homo non debet contra feroces leones, & apros, ideſt contra mūdi potentes, & tyrannos bellum vel inſultum facere: ſed potius contra ceruos: & lepores, ideſt fugaces & pauperes. Illi enim qui contra mundi potentes inſurgunt: quandoque ab ipſis occiduntur & opprimuntur. Et ſic in florem mutari dicuntur: inquantum more floris decidunt & ſuccumbunt: ita quòd aliis fletus & ſuſpirii cauſa fiunt. Pſalmus. Exterminauit eam aper de ſylua.

Allegoriæ fabu. Atalantæ.

℄Applica contra luxurioſos iuuenes & iuuenculas. Conſtat enim quòd ſępe fit quòd aliqua nobilis domicella à pluribus requiritur. Verum quia iſta honorem ſuum diligit, ante eos fortiter currit & fugit occaſiones euitans & ipſorum libidini taliter contradicit: quòd nullus eam apprehendit: immo multi ſunt qui per eam mentaliter occiduntur: quia cum eam aſſequi non poſſunt ſtimulis Veneris agitantur. ſecundo Machabæorum quarto. Curſu turbam pertranſiit. Sed finaliter Hippomenes venit, ideſt aliquis pulcher iuuenis: cuius ſpecioſitas magis placet nymphæ intantum quòd ipſa proponit quod vinci ab eo ſe permittet: & quòd fugam & curſum ſuum retardabit ante iuuenem vt præcedat. Ipſe autem ad poma, ideſt ad munera ſe cōuertit quæ dum virgo recipit paulatim accurſu contradictionis: & fugæ ſe deflectit. Sic igitur fit quòd auaritia ſuffragante: & concupiſcentia ſtimulante: & Venere, ideſt luxuria mediante virgo à iuuene vincitur: & eius concubitu ſubarratur: quia mulier quæ ad poma aurea, ideſt ad dona & munera ſe deflectit diu non poteſt fugere, immo fugam & curſum ſiſtit, & finaliter conſentit. Ad Galatas quinto. Currebatis bene quis vos impediuit. Finaliter igitur tales in leones mutantur: inquantum adulteria committendo more leonum: anhelitu fœtent inquantum turpiter diffamantur: & potiſſimum hoc verum eſt de malis eccleſiaſticis. qui ſcilicet in templo matris Deorum, ideſt in eccleſia quæ eſt mater ſanctorum. (Ad Galatas quarto. Hieruſalem quæ eſt mater noſtra) impudice ſe habent. Et ideo iſti leones qui fœtent dici poſſunt inquantum per infamiam ſumme fœtent. ¶Vel dic quòd iſta nympha eſt anima quam diabolus Hyppomenes tentationibus perſequi non ceſſat: vt ipſam per malas concupiſcentias capiat: & pudicitiam gratiæ ipſi tollat. Ipſa tamen quandoque taliter per diſſenſum peccata fugit, & per bona opera currit quòd ad ipſam diabolus non attingit. Sed pro cætero quando videt quòd ipſam ſuperare non poſſunt tria poma aurea, ideſt tria mundi delectabilia, ideſt diuitias, delitias: & honores ipſi ſolet offerre: & ſic dum circa iſta tria ſolet vacare neceſſe habet à curſu bonorum operum ſe retardare. Sic igitur fit quòd iſta tria poma per auaritiam quantum ad diuitias, per luxuriam quantum ad delitias, per ſuperbiam quantum ad eminentias conſequitur: & diabolo per vitia coniugatur: & ſic eius ſpiritualis virginitas violatur. Vnde de diabolo poteſt dici illud Prouerbiorum primo. Pedes eius ad malum currunt, & feſtinant vt effundant ſanguinem.

P. OVIDII NASONIS. METAMORPHOSEOS. LIBER VNDECIMVS.



Armine dũ tali. Orpheus Thracias mulieres aspernatus (vt diximus) in se earum odium traxit. Quare cũ Bacchi sacra celebrarent, ipsum in ferarum cœtu canẽtem aspexerunt, ac impetu facto dilacerarunt, caputq; ac lyram in Hebrum fluuium coniecerunt, quæ ad insulam Lesbon vsq; delata cum essent, serpẽs Orphei caput dilaniaturus ab Apolline in saxum fuit conuersus. Primum itaq; Orphæi cędem poeta describit, deinde serpentis in saxum transmutationem. ⸿Threicius vates) Orpheus Thracius. ⸿Ducit) delectat. Ducere nanq; interdum significat delectare, vt Nonius scribit. Cicero de finibus bonorum & malorum Fabellarumq; auditione ducũtur. ⸿Animosq; ferarum) sensus. Neque enim feræ animos habere dicũtur, nisi poeta ad veritatem potius alludat, vt intelligamus ferorum hominũ animos ab Orpheo fuisse excultos, id quod Horatius aperte his versibus scribit:

Syluestres homines sacer, interpresq; Deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosq; leones.

⸿Ecce nurus Ciconum) repentinus Baccharum impetus: illa particula ecce significatur. Cicones autem populi sunt Thraciæ ad Hebrum habitantes, {ad quos primũ delatus Vlysses fuit cum à Troia rediret, vt est apud Homerum Odysseę nono.} ⸿Tumuli de vertice) de mõtis summitate. ⸿Lymphata pectora) furentia. ⸿Ferinis velleribus) ferarũ pellibus. ⸿En ait, en hic est) conduplicatio indignationi conueniens, tametsi hoc aduerbium en ferè indignationi seruiat. ⸿Apollinei vatis) Orphei Apollinis filii. ⸿Vocalia ora) optimam vocem emittentia. ⸿Pręsuta) præfixa, tecta. Nam hastę Baccharum quæ thyrsi dicuntur, pampinis, hederaq; cooperiebantur. ⸿Notam) signum. ⸿Ac veluti supplex) tanquam veniam petiturus. ⸿Ante pedes) Orphei. ⸿Cõcentu) harmonia.

Cicones.

ADDI.

Thyrsi.



ARG. FABVLAE SEQ.



Rpheus Oeagri fluminis & Calliopes musæ filius, cum habuisset coniugem nomine Eurydicen, & eam amisisset, & cum sine ea ab inferis redisset, lege accepta a Plutone, ad superos, ne talem dolorem in altera experiretur, puerilem amorem primus instituit. Quam ob causam Threiciæ mulieres instinctæ in abditis locis solitudinem agentem propter desiderium coniugis interfecerunt, separatumque caput eius a reliquo corpore cum lyra in amnem Hebrum præcipitauerunt, per quem in mare delatum, & hinc in insulam Lesbum, cum hic hæsisset in littore, serpensque morsu sanguinem lamberet, priusquam vultum eius appeteret, ab Apolline Iouis & Latonæ filio duratus in lapidem est.



Armine dum tali syluas, animosq; ferarum
Threicius Vates, & saxa sequentia ducit.
Ecce nurus Ciconum tectæ lymphata ferinis
Pectora uelleribus, tumuli de uertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina neruis.
E quibus una, leues iactato crine per auras
En ait, en hic est nostri contemptor, & hastam
Vatis Apollinei, uocalia misit in ora,
Quæ foliis præsuta, notam sine uulnere fecit.
Alterius relum lapis est, qui missus in ipso
Aere concentu uictus, uocisq;, lyræq; est:
Ac ueluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes iacuit. sed enim temeraria crescunt
Bella, modusq; abiit, insanaq; regnat Erinnys,
Cunctaq; tela forent cantu mollita sed ingens
Clamor, & inflato Berecynthia tibia cornu,
Tympanaq;, & plausus, & Bacchei ululatus,
Obstrepuere sono citharæ. tum deniq; saxa
Non exauditi rubuerunt sanguine Vatis.
Ac primum attonitas etiam nunc uoce canentis
Innumeras uolucres, anguesq;, agmenq; ferarum,
Mænades Orphei titulum rapuere theatri.
Inde cruentatis uertuntur in Orphea dextris,
Et coeunt: ut aues, siquando luce uagantem
Noctis auem, cernunt, structoq; utrinq; theatro
Vt matutina Ceruus periturus arena
Præda canum est, Vatemq; petunt, & frõde uirẽtes
Coniiciunt Thyrsos, non hæc in munera factos.
Hæ glebas, illæ direptos arbore ramos,

Est aũt pulchra poetæ phãtasia, quasi significat, quãta vis sit musici cãtus. ⸿Bella) Baccharum furores bella vocat poeta. ⸿Insana Erin.) ab effectu quod furia hoĩes insanos furiososq; reddit. ⸿Mollita) mitigata sic, vt Orpheo nunquam nocere potuissent. ⸿Berecynthia tibia) qua in sacris Cybeles quę Berecynthia dicitur primum vsi fuerę. Berecynthus autem Phrygiæ mõs est & ciuitas matri Deum dicata. {Eadem ratione Virgilius: Buxum Berecynthiam dixit, Aeneidos. ix. Tympana vos, buxus'que vocat Berecynthia matris Ideæ.} ⸿Obstrepuere sono citharę) contra citharæ sonum strepuerunt. ⸿Attonitas) stupefactas suauitate cãtus Orphei. ⸿Mænades) Bacchæ ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι hoc est, à furendo dictæ. ⸿Titulum) gloriam. ⸿Orphei theatri) spectaculi ab Orpheo cõgregati. Est autem adiectiuum Orphei. Alii triumphi legunt, intelliguntq; agmen illud ferarum à Bacchis raptum in titulum & gloriam triumphi de Orpheo acti. ⸿Et coeũt) congregantur, conueniunt. ⸿Noctis auem) noctuam. ⸿Structo vtrinque theatro) spectaculo. Est autẽ amphitheatri periphrasis. ⸿Matutina arena) hoc est, matutino tempore in arena. Quod enim est temporis, attribuit loco. Vnà autẽ omnes Bacchas in Orpheum impetum fecisse his similitudinibus ostendit poeta. ⸿Petunt) aggrediuntur, inuadunt. ⸿Hæc in munera) ad hos vsus.

Berecynthus.

ADDI.

Impetus Baccharũ in Orpheum.

RAPH. TORQVENT) iaciunt. Subigebant) arabant. Lacertosi) magna & valida brachia habentes. Fructum) frumentum. Agmine) Baccharum furentium. Arma) instrumenta. Diuulsere) dilacerauere. Feræ) crudeles. Ad vatis fata) ad Orphei mortem. Irrita) vana verba, quæ Bacchas nihil commouebant. Proh Iuppiter) exclamatio poetæ doloris & commiserationis plena. Exhalata) emissa. In ventos) eorum sequitur opinionem qui animam ventum esse putant. Te mœstæ) apostrophe ad Orpheum querimoniæ ac commiserationis plena. Obscura carba.) pullas ac nigras vestes. **ADDI.** {Pullo autem substantiue, pro, pullo colore, dicit. Est autē pullus color φαιός græce, hoc est subniger. hoc vtebantur in luctu. vnde & toga pulla apud Ciceronē & pulla hostia apud Tibullum.} Flumen populare) fluuium patrium. Hebrus enim Thraciæ fluuius est. Methymnææ Lesbi) **Methymna.** Methymna vrbs est Lesbi optimo vino insignis dicta Methymne Macarei filia ac Lepydni vxore. vnde Methymnæus deriuatur. **Lesbos.** Lesbos autem insula est clarissima, quam nunc Mitylenem à nomine vrbis vocant. **Anguis in saxum.** Ferus anguis) crudelis, qui illius vatis caput violare sustineret, cuius cantu serpentes quoque sæpius delectati essent. Inhiat diuellere) appetit ore aperto dilacerare. Hymniferos uultus) qui hymnos in Deorum ferè singulos composuerant. Vmbra subit terras) vmbra Orphei inferos petit. Eorum autem opinionem secutus videtur poeta, qui hominem ex tribus constare aiunt, corpore, anima, & vmbra, quorum corpus terræ, animæ cœlo, vmbra inferis redditur. Hic) illic apud inferos. Spatiantur) deambulant. **Thraciæ mulieres i arbores** Non impune tamen) Thraciæ mulieres quæ Orphæi cædi interfuerunt, omnes à Baccho cædem Orphei ægre ferente in varias arbores fuere conuersæ. Vate suorum sacrorum) nam Orpheus in Bacchū pulcherrimos scripserat hymnos. Alludere autem ad id poeta videtur, quod scribit Diodorus Ceremonias à Dionysio repertas cum ad Orgia quæ

* a.l. syluæ
* a.l. Edonæ.

Pars torquent silices. neu desint tela furori,
Forte Boues presso subigebant uomere terram,
Nec procul hinc multo fructum sudore parantes,
Dura lacertosi fodiebant arua coloni,
Agmine qui uiso fugiunt, operisq; relinquunt
Arma sui. uacuosq; iacent dispersa per agros
Sarculaq;, rastriq; graues, longiq; ligones,
Quæ postquam rapuere feræ, cornuq; minaces
Diuulsere boues, ad Vatis fata recurrunt,
Tendentemq; manus, atq; illo tempore primum
Irrita dicentem, nec quicquam uoce mouentem
Sacrilegæ perimunt, perq; os (proh Iuppiter) illud
Auditum saxis, intellectumq; ferarum
Sensibus, in uentos anima exhalata recessit.
Te mœstæ uolucres Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi Silices, tua carmina sæpe secutæ
Fleuerunt syluæ, positis te frondibus arbos
Tonsa comas, luxit lachrymis quoq; flumina dicunt
Increuisse suis, obscuraq; carbasa pullo
Naiades, & Dryades, passosq; habuere capillos.
Membra iacent diuersa locis caput Hebre, lyramq;
Excipis, & (mirum) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra. flebile lingua
Murmurat exanimis. respondent flebile * ripæ
Iamq; mare inuectæ flumen populare relinquunt.
Et Methymnææ potiuntur littore Lesbi.
Hic ferus exposito peregrinis anguis arenis
Obstitit, & sparsos stillanti rore capillos
Lambit, & hymniferos inhiant diuellere uultus.
Tandem Phœbus adest, morsusq; inferre parātem
Arcet, & in lapidem rictus serpentis apertos
Congelat, & patulos (ut erant) indurat hiatus.
Vmbra subit terras, & quæ loca uiderat ante,
Cuncta recognoscit, quærensq; per arua piorum
Inuenit Eurydicen, cupidisq; amplectitur ulnis.
Hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo.
Nunc præcedentem sequitur, nunc præuius anteit,
Eurydicenq; suam iam tuto respicit Orpheus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Thraciæ * matres matronæ quæ cædi interfuerant Orphei, a Libero, vlciscente æmulum scientiæ suæ, in species varias abierunt.

Non impune tamen scelus hoc sinit esse Lyæus,
Amissoq; dolens sacrorum Vate suorum,
Protinus in syluis matres Edonidas omnes,
Quæ uidere nefas, torta radice ligauit.
Quippe pedum digitos, in quātū est quæq; secuta,
Traxit, & in solidam detrusit acumine terram.
Vtq; suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit uolucris, sensitq; teneri,
Plangitur, ac trepidans astringit uincula motu,
Sic quæcunq; solo defixa cohæserat harum
Extemata, fugam frustra tentabat. at illam
Lenta tenet radix, exultantemq; coercet.
Dūq; ubi sunt digiti, dū pes ubi quærit, & ungues,
Aspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata, femur mœrenti plangere dextra.
Robora percussit. pectus quoque robora fiunt,
Robora sunt humeri longos quoq;, brachia uera
Esse putes ramos, & non fallere putando.

dā Orpheus addidisset, Orphea à posteris fuisse appellata. Matres Edonidas) mulieres Thracias, **Edones.** Edones nanque populi sunt Thraciæ. **ADDI.** {Edonos vocat Stephanus secūda declinatione ἀπὸ Ἠδωνοῦ τοῦ Μύγδονος ἀδελφοῦ.} Plangitur) percutitur à se ipsa. Ac trepidans) quanto nanque magis trepidant: tanto magis vinculo astringuntur aues. **Orphei, s... des.** Externata) consternata, perterrefacta. Lenta) flexibilis. Coercet) continet. Exultantem) exultare volentem. Dumque vbi sunt digiti) ordo est, Dum quærit, vbi sunt digiti. Succedere) succrescere. Mœrenti dextra) hypallage est, ipsa nanque mœrens intelligitur. Et non fallere putando) non decipiere si putes. Re enim vera rami erant.

NEC

ARG. FABVLAE SEQ.

Liber pater Thracia digressus, cum Timolum montem Ciliciæ comitatus Bacchus peteret, Silenus ei aufugit, quem Phryges captum ad Midam regem adduxerunt, qui agnitus ab eo ac exceptus est, & Libero advenienti redditus, & ob beneficium, optandi Deus veniam ei dedit, vt si quid vellet, a se peteret. Ille vt quæque contigisset, aurum fierent, petiit, quod ei inutile fuit. Cui Deus petenti vt restitueretur sibi, fecit. iussit enim vt ad flumen Pactolum perueniret, ibique se supponeret, & sic rediret in pristinum statum, Vnde aqua aurei coloris esse cœpit.

Nec satis hoc Baccho est, ipsos quoque deserit agros,
Cumque choro meliore, sui * uineta Timoli,
Pactolonque petit, quamuis non aureus illo
Tempore, nec charis erat inuidiosus arenis.
Hunc assueta cohors Satyri, Bacchæque frequentant,
At Silenus abest titubantem, annisque, meroque,
Ruricolæ cœpere Phryges, uinctumque coronis
Ad regem duxere Midam, cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnouit socium, comitemque sacrorum,
Hospitis aduentu festum genialiter egit
Per bis quinque dies, & iunctas ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum lætus in agros
Rex uenit, & iuueni Silenum reddit alumno.
Huic Deus optandi gratum, sed inutile fecit
Muneris arbitrium gaudens altore recepto.
Ille male usurus donis, ait effice quicquid
Corpore contigero fuluum uertatur in aurum.
Annuit optatis, nociturāque munera soluit
Liber, & indoluit quod non meliora petisset.
Lætus abit, gaudetque malo Berecynthius heros,
Pollicitique fidem tangendo singula tentat.
Vixque sibi credens, non alta fronde uirentem
Ilice detraxit uirgam. uirga aurea facta est.
Tollit humo saxum, saxum quoque palluit auro.
Contigit & glebam, contactu gleba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpsit aristas.
Aurea messis erat. demptum tenet arbore pomum.
Hesperidas donasse putes. si postibus altis
Admouit digitos, postes radiare uidentur.
Ille etiam liquidis palmas ubi lauerat undis,
Vnda fluens palmis, Danaen eludere possit
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. gaudenti mensas posuere ministri
Extructas dapibus, nec tostæ frugis egentes.
Tum uero, siue ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant.
Siue dapes auido conuellere dente parabat,
Lamina fulua, dapes, admoto dente premebat.

(* a.l. pincta,)

RAPH. ¶NEC satis hoc Baccho est) Midas rex Phrygiæ cum Silenū à rusticis captū, sibiq; traditū Baccho reddidisset, iussus est à Deo, vt quicquid vellet peteret. Ille petiit vt quicquid corpore suo tangeret, aurū fieret. Id illi cōcessit Bacchus, q̄uis inutile ipsi futurū videbat. Cum vero panis quoq; ac vinum in aurū verterentur, fameq; perire cœpisset, tandē cognouit stolidus se rem dāno sam petisse, Bacchū itaq; rogauit vt peccato veniam daret, & munus datū irritū faceret. [Cur auræ Pactoli harenæ] Bacchus igitur illi mandauit, vt ad fontē Pactoli pgeret, seq; totum in eo lauaret, quod cum fecisset, vis illa aurū efficiendi quicqd tangeret, in fluuiū trāsiuit, vnde etiam arenas aureas efferre memoratur. ¶Ipsos agros) Thraciæ. ¶Cumq; choro meliore) quā fuerāt Thraciæ illæ mulieres, quæ Orpheum trucidarūt. ¶Sui Timoli) à se amati. [Timolus] Est enim Timolus, qui & Tmolus dicitur, mons Lydiæ optimi vini fertilis, vt in superioribus quoq; diximus. Neq; est spondaicus versus, cum Timolus etiā trissyllabū sit nomen, non solū disyllabum. [Pactolus] ¶Pactolonq;) Pactolus fluuius est Lydiæ aureis arenis notissimus. ¶Charis arenis) pretiosis. ¶Frequentant) celebrant. ¶Titubantē) vacillantē. ¶Vinctū) ligatū. ¶Ad regem Midā) Midas Gordiæ Bubulci filius Phrygiæ rex fuit ditissimus, eoq; fict⁹ est oīa quęcūq; tāgeret in aurū trāsmutare, de quo Herodotus in primo multa scribit. ¶Orgia) Bacchi sacrificia. ADDI. {Huius rei & Iustinus meminit li. xi. Post hūc (Gordiū intelligens) inquit, filius Mida regnauit, qui ab Orpheo sacrorū solēnibus initiatus, Phrygiā religionibus impleuit, quibus tutior omni vita, q̄ armis fuit.} ¶Cū Cecropio Eumolpo) [Eumolpus] Eumolpus vates fuit Atheniensis Bacchi sacerdos. ADDI. {Duo Eumolpi tradūtur apud authores Græcos. Prior Thracēsis genere, Neptuni & Chiones, eius quæ fuit Boreæ & Orithię, filius. Hic Eleusinus auxiliū tulit ↄtra Erechtheū & Atheniēses. In quo prælio & Erechtheus rex, & Eumolpi filius Immaradus recidisse dicuntur. factaq; cōpositio belli talis, vt Eleusinii in cæteris parerent Atheniēsibus, sacra autē siue mysteria Deæ per se priuatim agerēt ac retinerent. Atq; ita Eumolpū & Celei filias, quorū nomina Diogenia, Pāmerope, & Sæsara, illa tum peragere solitos. Post Eumolpi mortē autē Cerycen, qui filius Eumolpi fuerat, natu minimus, iisdē velut antistitē relictū. quē tamen sacerdotes, qui ab eodē Ceryces dicuntur, non Eumolpi, sed Mercurii, ex Aglauro Cæcropis, filiū dicunt. Hæc Pausanias in Atticis. Alter autē Eumolpus Eleusinius, siue, vt alii, Atheniensis genere, traditur, filius Musæi, & vt quidā addunt, etiā Orphei discipulus. quintus ab eo qui ex Thracia Eleusinē venit. Nam Eumolpi filius Ceryx fuit, Cerycis Eumolpus alius, huius Antiphemus, Antiphemi Musæus poeta. Musæi porrò Eumolpus, de quo hic agitur. Atq; hunc primū, non Thracensem illū, mysteriorū rationē ac ritus docuisse, eadēq; etiā versibus descripsisse voluēt, authores Suidas, Istrus, Aresidorus & Androtion, vt qdē in cōmentariis Sophoclis citat. Ceterū in epitaphio Musæi nō pater Eumolpi, sed filius idē dicit, ita enim habet.

Εὔμολπον φίλον υἱὸν ἔχει τὸ φαλήρικον οὖδας
Μουσαῖον φθίμενον σῶμ' ὑπὸ τῷδε τάφῳ.

Sed tamē plures ac potiores authores cōsentiūt, Musæi filiū Eumolpū hūc fuisse} ¶Genialiter) voluptuose ac læte. ¶Lucifer vndecimus) Lucifer stella est quæ adueniēte die vltima desinit lucere, eoq; à poetis alias stellas cogere, cōgregare que dicit. ¶Coegerat) congregauerat. Significat autē vndecimū diē aduenisse. ¶Sublime agmen stellarum) sublimiū & altarū stellarū multitudinē, est enim hypallage. ¶Lydos in agros) in Lydiā. Secundū grāmaticos autē rationē diriuatiuū nomē pauciores q̄ primitiuū syllabas habet. [Tacta à Mida in aurum.] ¶Iuueni alūno) Baccho. ¶Altore) Sileno nutritore. ¶Male vsurus) in suū malū & perniciē. paulū enim abfuit quin fame periret Midas. ¶Annuit) nutu cōsensit. ¶Soluit) persoluit, præstitit. ¶Berecynthius heros) Midas Phrygius, à Berecyntho Phrygiæ oppido. ADDI. {Siue ēt à Berecynthia dea, hoc est, Magna Matre, cuius filius idem fuisse à quibusdā fingitur. vt infra Lactātius.} ¶Polliciti fidē) promissi veritatem. ¶Tentat) experitur. ¶Non alta) sed humili. Illud enim aduerbiū. Non hoc loco ad verbū detraxit, referri non potest, sed virgā ex nō alta fronde decerptā fuisse ostendit. ¶Cereris) frumenti per metonymiā. ¶Hesperidas donasse putes) scite. nā Hesperides hortos habuisse dicuntur aurea poma ferentes. ¶Radiare) fulgere. ¶Danaen eludere possit) eleganter. Iuppiter enim in guttas conuersus aureas in sinū Danaes descendit, sicq; illa est potitus. ¶Vix spes ipse suas animo capit) nam maxima quæq; sibi pollicebatur Midas. ¶Posuere) apposuere. ¶Tostæ frugis) periphrasis est panis. ¶Cerealia dona) panes. ¶Rigebant) duri fiebant. Quippe qui in aurum conuertebantur. ¶Conuellere) mandere. ¶Premebat) tangebat.

RAPH.

¶ AVTHOREM muneris) Bacchū per metonymiā pro vino. ¶ Fusile) liquidū, ac fusum, & liquefactū. ¶ Diuesq́;) quia auro abundabat. ¶ Miserq́;) quia auro frui nō poterat. ¶ Modo nouerat) voto pauloante concupiuerat. ¶ Torquetur) cruciatur. ¶ Meritus) quia propter auaritiá illud à Baccho petierat. ¶ Lenæe pater) Bacche. ¶ Specioso dāno) quod pulchrū & bonū videtur, cū alioquin dānum sit & malum. ¶ Mite Deum numen) Dii sunt mites & facile placantur. ¶ Restituit) in pristinū statū reduxit. ¶ Facti fide) ob fidē, quā præ se tulerat Silenū restituēdo. ¶ Data munera soluit) resoluit, & irrita fecit. ¶ Circūlitus) infectus. ¶ Male optato) stulte ac perniciose petito. ¶ Magnis Sardibus) Sardeis vrbs est Lydiæ Crœsi regia. {Amnem autē intelligit Pactolum, qui ex Tmolo monte, Sardibus vicino, siue imminente profluit, sic enim & apud Strab. legit lib. xiii. ῥεῖ δ' ὁ πακτωλὸς ἀπὸ τοῦ τμώλου, καταφέρων τὸ παλαιὸν χρυσοῦ ψῆγμα πολύ, ἀφ' οὗ τὸν κροίσου λεγόμενον πλοῦτον, καὶ τῶν προγόνων αὐτοῦ διονομασθῆναί φασι· νῦν δ' ἐκλέλοιπε τὸ ψῆγμα &c. Et Herod. lib. v. καὶ οὐκ ἔχοντες ἐξόλυσιν ἐκ τοῦ ἄστεος, συνέῤῥεον ἐς τε τὴν ἀγορὴν, καὶ ἐπὶ τὸν πακτωλὸν ποταμὸν, ὅς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ τμώλου, διὰ μέσης τῆς ἀγορῆς ῥέει. καὶ ἔπειτα ἐς τὸν ἕρμον ποταμὸν ἐκδιδοῖ.} ¶ Cessit) trāsiuit. ¶ Ille perosus opes) Midas facultate auri efficiundi quicquid tangeret liberatus, opesq́; perosus in syluis habitabat, Panaq́; pastorum Deum colebat, qui cum fistula inuenta sibi multum nymphis placere videretur, ausus est Apollinem in certamen prouocare. Tmolo mōtis Deo iudice constituto. Cum vero sententia pro Apolline lata omnibus placeret, solus Midas naturali stultitia ductus eam vt iniustam improbauit. Quare Apollo indignatus aures illius in asininas cōuertit, quibus ipsius stoliditas indicaretur. Longiores namq; aures ex physicorum sententia vecordiam præ se ferunt. Cæterum Midas aures asininas tiaris purpureis occultauit, tonsoriq́; mandauit, ne verbum cuiquam de illis faceret. Tonsor vero cum reticere non

* a. l. victus,

* a. l. vlnis.

Sardeis

ADDI.

Et qđ eādē stuli. fortasse legend.

* a. l. hic autem

Miscuerat puris authorem muneris undis,
Fusile per rictus aurum fluitare uideres.
Attonitus nouitate mali, diuesq́; miserq́;
Effugere optat opes, & quæ modo uouerat, odit.
Copia nulla famem releuat, sitis arida guttur
Vrit, & inuiso meritus torquetur ab auro.
Ad cœlum'q́; manus & splendida brachia tollens
Da ueniam Lenæe pater, peccauimus inquit.
Sed miserere precor, specioso'q́; eripe damno.
Mite Deum numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, factiq́; fide, data munera soluit.
Ne'ue male optato maneat circumlitus auro,
Vade ait, ad magnis * uicinum Sardibus amnem,
Per'q́; iugum ripæ labentibus obuius * undis
Carpe uiam, donec uenias ad fluminis ortus.
Spumigero'q́; tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput, corpusq́; simul, simul elue crimen.
Rex iussæ succedit aquæ. ui* aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoq; iam ueteris percepto semine uenæ,
Arua rigent, auro madidis pallentia glebis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pan cum Tmolum montem Lydiæ frequentans fistula se oblectaret elatus gloria agrestium nympharum Apollinem in certamen deuocauit, e iudice ergo Tmolo cuius mons erat, cum Apollini victoria esset adiudicata, Midæ regi supradicto assidenti soli displicuit, quam ob causam Apollo ob eandem stultitiam quam * & supra gesserat in Liberi patris voluntate irata, aures eius asininæ vt essent, sempiterno effecit, cuius iudicium nolli rei facerent, qui tamen * fertur Midas esse matris magnæ filius. sic enim cum Hesiodo consentit Ouidius.

Ille perosus opes syluas'q́, & rura colebat,
Pana'q́; montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit, nocitura'q́; ut ante
Rursus erant domino stultæ præcordia mentis.
Nam freta prospiciens late riget arduus alto
Tmolus in ascensu, cliuo'q́; extensus utroq;
Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypæpis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina nymphis,
Et leue cerata modulatur arundine carmen,
Ausus Apollineos præ se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen uenit ad impar.
Monte suo senior iudex consedit, & aures
Liberat arboribus. Quercu coma cœrula tantum
Cingitur, & pendent circum caua tépora Glandes.
Is'q́; Deum pecoris spectans, in iudice dixit
Nulla mora est. calamis agrestibus insonat ille.
Barbarico'q́; Midan (aderat nam forte canenti)
Carmine deliniit. post hunc sacer ora resoluit.
Tmolus ad os Phœbi. uultum sua sylua secuta est.
Ille caput flauum lauro Parnaside uinctus,
Verrit humum, Tyrio saturata murice palla.
Distinctam'q́; lyram gemmis, & dentibus Indis
Sustinet a' læua, tenuit manus altera plectrum.
Artificis status ipse fuit, tum stamina docto
Pollice sollicitat. quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharæ summittere cannas.
Iudicium, sancti'q́; placet sententia montis
Omnibus, arguitur tamen, atq; iniusta uocatur
Vnius sermone Midæ nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram.
Sed trahit in spatium, uillis'q́; albentibus implet,
Instabiles'q́; illas facit, & dat posse moueri,

possit, in locum desertū secessit, ibiq; foueæ factæ immurmurauit, Midam aures asininas habere. Deinde foueam terra repleuit. Arundines autem eo in loco natæ, ventoq́; agitatæ eadem verba, hoc est Midas rex asininas aures habet, referebant. ¶ Perosus opes) odio habēs quibus penè fame fuerat cōfectus. ¶ Pingue) tardū. ¶ Vt ante) quādo optauit, vt quicquid contigeret, aurum fieret. ¶ Nam freta prospiciēs) Tmoli montis descriptio. ¶ Paruis Hypæpis) Hypępa vrbs est Lydiæ vt diximus. ¶ Cærata) cera iuncta. ¶ Iudice sub Tmolo) Tmolus & mons & Deus montis ipsius dicitur. Nam montes vt flumina Deos suos habere dicuntur. ¶ Et aures Liberat arboribus) ab auribus arbores remouet. ¶ Deliniit) blanditus est. ¶ Sacer) Apollo. ¶ Rēsoluit ora) aperuit ora, & canere cœpit. ¶ Tmolus ad os Phœbi) se conuertit subaudiendum. {Sic quidem Regius, sed quid si construas, sacer Tmolus resoluit ora, ad os Phœbi, pro conuertit se ore ac vultu ad canētē Phœbum, quando mox sequitur vultum sua sylua secuta est? Sic enim & Virgilius dixit. Atq; iterum narrāntis pendet ab ore.} ¶ Ille caput flauum vinctus) flauum caput habēs coronatū. ¶ Parnaside) Parnasia, qua Parnasus abūdat. Forma nanque patronymica pro possessiua est vsus poeta. Apollinis autē Citharœdi habitum describit. ¶ Saturata) infecta, bis tincta. ¶ Tyrio murice) Tyria purpura. Palla autem vestis est muliebris syrma habēs, qua & Citharœdi vtebantur. ¶ Verrit humum) innuit pallā Apollinis syrma habuisse, quod p terram trahebatur. Sic Horatius de tibicine loquens, Traxitq́; vagus per pulpita vestem. ¶ Distinctamq́;) ornatā. ¶ Dentibus Indis) ebore. ¶ Stamina) chordas. ¶ Sollicitat) tangit, percutit. ¶ Cannas) tibiam ex cannis confectam. ¶ Arguitur) reprehenditur. ¶ Nec Delius) Apollo. ¶ Aures stolidas) omni carentes iudicio. ¶ Sed trahit in spatium) protrahit producit ac longas efficit. ¶ Instabiles) mobiles, quales sunt asininæ. ¶ Et dat posse moueri) concedi facultatem se ipsas mouendi.

Perosus nomen

Hypæpa

Tmolus

ADDI.

Midæ aures in asininas.

CLENTE

RAPH. ADDI.

CLENTE gradientis)tarde euntis. {Hanc autem fabulam de auribus asininis Suidas ita exponit, ὅτι δὲ τι πολλοὺς ὠτακουστὰς εἶχεν, ὃ ἐπιτεῖνον φρυγιακὸν κατέσχεν ὅτι ὦτα ὄνου ἔλεγετο. καὶ ὅτι ὀξὺ τῶν ἄλλων ζῶων μᾶλλον ἀκούει, πλὴν μυός.}

Tiara.

¶ Purpureis Tiaris) Tiara, qui & Tyaras dicitur, tegmen est capitis regum Orientis. ¶ Velare)celare, occultare. ¶ Efferre sub auras) vulgare. ¶ Secedit)in locum secretum vadit. ¶ Voce parua) murmure. ¶ Haustæ)effosæ. ¶ Regesta) reiecta. ¶ Scrobibus opertis)repleta fouea. ¶ Prodidit agricolam) indicauit eum qui illam effoderat terram. ¶ Obruta verba)quæ illa fuerunt. Midas rex Asini aures habet. ¶ Dominiq; coarguit aures (hoc est Midæ regis aures conuincit esse asininas. ¶ Vltus abit Tmolo) Apollo atq; Neptunus cum Laomedontem mœnia Troiæ ædificantem vidissent, in humanam figuram conuersi pacto auro se cito opus illud absoluturos receperunt. Mœnibus vero perfectis cũ promissum aurum reposcerent, à Laomedõte illo fraudati, qui iureiurando se nihil promisisse affirmauit, tantam perfidiam inultam esse non permiserunt. Neptunus enim & diluuium immisit, quo totus ager Troianus est deuastatus. & Hesionen filiam monstro marino exponere Laomedontem coegit. Quam quidem cum Hercules illac cũ Argonautis transiens liberasset, ac promissis equis à perfido rege fraudaretur, & Troiam expugnauit, & Hesionen captam Telamoni socio donauit. {Cæterum ad hanc ædificationem murorum, Neptunum & Apollinem à Ioue damnatos fuisse Græci fabulantur, eò quod cum Iunone aduersus Iouem conspirassent, vt ait Didymus. cuius conspirationis meminit Homerus Iliados primo.

Cannæ vocales.
Forsasse legẽdũ eius, dẽ dei voluntate iuris bes terræ effutiuit ex qb⁹ rursus arena obruit arundini &c.

Apollo & Neptunus in hoies.
Laomedõtis pfidia.

ADDI.

Ὁππότε μιν ξυνδῆσαι Ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι,
Ἥρη, ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων.

Pindarus autem in Olympicis addidit & tertium tanquam συνεργὸν Aeacum ascitum fuisse, vt etiam mortalis alicuius opera accederet, quod futurum esset, vt idem muri aliquando incendio rursum collaberentur, quod fieri non poterat, si à solis immortalibus ac diis constructi fuissent, vt ibidem interpres adiicit. ¶ Nepheleidos Helles)Nepheles filiæ. Hellenamq; Athamantis, & Nepheles filia fuit, ac soror Phrixi, à qua in mari submersa Hellespontus fuit cognominatus. ¶ Latoius) Apollo Latonæ filius.

Helles.

Cætera sunt hominis. partem damnatur in unam.
Induiturq; aures lente gradientis Aselli.

ARG. FABVLAE SEQ.

Refert quod cum deformitatem illam veste cælaret, vt famulus vidit, neque eloqui posset, et eiuidẽ Dei mẽtẽ in aures haberet, q rursus obruta arena arundines enatæ, agitatæque vento deformitatẽ Midæ indicarent.

Ille quidem celare cupit, turpiq; pudore,
Tempora purpureis tentat uelare Tiaris.
Sed solitus longos ferro resecare capillos
Viderat hoc famulus, qui nec, cum prodere uisum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen, secedit, humumq;
Effodit, & domini quales aspexerit aures,
Voce refert parua, terræq; immurmurat haustæ,
Indiciumq; suæ uocis tellure regesta
Obruit, & scrobibus tacitus discedit opertis,
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Cœpit, & ut primum pleno maturuit anno
Prodidit Agricolam. leni nam motus ab Austro.
Obruta uerba refert, dominiq; coarguit aures.

ARG. FABVLAE SEQ.

Inter Sygeum, Rhœteumque promontoria, quo loco ara Iouis Panomphæi Phrygibus est consecrata, Laomedon Capis filius cum Ilium poneret, Apollo & Neptunus in homines versi operas suas extimato ad extruendum murum addixerunt. Ita tamen vt Neptunus perfidia regis offensus in agros eius mare mitteret, eosque fructus abrueret, supra quam pœnam coegit eum Hesionen filiã marinæ prostituere belluæ. Qua liberata ab Hercule rursus in fraude cognitus, equos enim quos ad salutem virginis pactus erat ei abnegauit. Ideoque ille expugnato Ilio Hesionen abreptam Telamoni, qui socius militiæ fuerat, copulauit.

Vltus abit Tmolo, liquidumq; per aera uectus,
Angustum citra pontum Nepheleidos Helles
Laomedonteis Latoius astitit aruis.
Dextera Sigei, Rhœtei læua profundi
Ara Panomphæo uetus est sacrata Tonanti.
Inde nouæ primum moliri mœnia Troiæ
Laomedonta uidet, susceptaq; magna labore
Crescere difficili, nec opes exposcere paruas.
Cumq; Tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam, Phrygiæq; Tyranno
Aedificant muros, pacto pro mœnibus auro.
Stabat opus, pretium rex inficiatur, & addit
Perfidiæ cumulum, falsis periuria uerbis.
Non impune feres rector maris inquit, & omnes
Inclinauit aquas ad auaræ littora Troiæ,
Inq; freti formam, terras conuertit, opesq;
Abstulit agricolis, & fluctibus obruit agros.
Pœna neq; hæc satis est, regis quoq; filia monstro
Poscitur æquoreo, quam dura ad saxa reuinctam
Vindicat Alcides, promissaq; munera dictos
Poscit equos, tantiq; operis mercede negata
Bis periura *capit superatæ mœnia Troiæ.
Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit.
Hesioneq; data potitur. nam coniuge Peleus

¶ Dextera Sigei. Rhœtei) Sigeum & Rhœteum promontoria sunt Troiæ notissima. ¶ Ara Panophæo Tonanti)sic quidem in exemplaribus legitur, sed corrupte legi facile Homeri carmine coarguitur, nam in octauo Iliados libro sic scribit de hac eadem πὰρ δὲ Διὸς βωμῷ περικαλλέϊ κάββαλλε νεβρὸν, ἔνθα πανομφαίῳ Ζηνὶ ῥέζεσκον Ἀχαιοί. hoc est, Vbi Panomphæo Ioui sacra faciebant Achiui. Quare hic quoque Panomphæo legendum esse, vel refragantibus exemplaribus audacter contenderim. Panomphæus autẽ Iuppiter dictus est, vt exponit Eustathius, vel quòd omnium voces audiat, vel quòd omnium voce colatur. nam πᾶν omne, ὀμφὴ vox dicitur. ¶ Suscepta magna) incepta grandia. ¶ Stabat opus)crectũ erat. ¶ Inficiatur) negat. Nam inficiari, & inficias ire negare est. ¶ Mõstro æquoreo)ceto. ¶ Vindicat) liberat. ¶ Dictos)pactos, promissos, ex Solis equorum semine progenitos. ¶ Bis periura mœnia) nam primum Apollini atque Neptuno ædificatis muris, deinde Herculi pro liberata Hesione pacta præmia denegarat. {Quidam bis peritura legũt, videlicet, semel cum ab Hercule caperetur, & iterum cum à Græcis. } ¶ Nec pars militiæ Telamon) Telamon Aeaci filius ex Hesione Laomedontis filia Teucrum suscepit. ¶ Nam coniuge Peleus Clarus erat Diua)Peleus Aeaci filius ac Telamonis frater, neposq; Iouis, solus ex hominibus Deam vxorem ducere meruit. Cum enim Proteus Thetidi prædixisset, ipsam esse parituram filium patre maiorem, Iuppiter quãuis eius amore captus, illo quidem abstinuit coniugio, nepoti autem Peleo mandauit, vt illam duceret vxorem. Quare Peleus Thetida in spelunca quiescentem frustra est amplexus, nam Dea cum in volucrem, & arborem cõuersa à Peleo non dimitteretur, in Tigridem se transfigurauit, cuius sæuitia territus Peleus eam demisit. Admonitus autem à Proteo, vt eam dormientem & vinclis ligaret, & quamuis in mille varias figuras cõuerteretur, tantisper detineret donec in pristinam redisset formam, illa tandem est potitus, ex qua Achillem suscepit. Pulchra autem phantasia varias Thetidis transfigurationes poeta describit. {Huius transformationis, qua se Thetis in alias atque alias figuras mutare solita fuit, etiam Pindarus meminit. Ode quarta, Nemeorum & Sophocles in Troilo, cuius versus hi citantur.

ADDI.

Telamon.

* a.l. peritura.

ADDI.

ARG. FABVLAE SEQ.

Proteus cum Thetidi prædixisset, si vellet mortalis fieri, quod filium parente suo fortiorē procrearet * Iuppiter antea incensus pulchritudine nymphæ ne tamē id sibi accideret, concubitum eius refugit, & successorem coniugi, * Peleum nepotem dedit, quem cum illa refugiens modo in volucrem, modo in arborem, interdum in Tigrim conuersa eluderet, Peleus Neptunum orauit, vt opem sibi ferret, qui cum Proteo preces eius commendaret, ille emergens e mari Peleo mandauit, vt quiescenti Thetidi meridiano calore insidiaretur, eamque vinculis illigatam aggrauaret. Ex quo Achilles Græcorum fortissimus natus est.

Clarus erat Diua. nec aui magis, ille superbit
Nomine, quā'm soceri. siquidē Iouis esse nepotem
Contigit haud uni coniux Dea contigit uni.
Nanque senex Thetidi Proteus * prædixerat udæ
Concipe, mater eris iuuenis, qui fortibus armis
Acta patris uincet, maiorq; uocabitur illo.
Ergo ne quicquam mundus Ioue maius haberet,
Quāuis haud tepidos sub pectore senserat ignes
Iuppiter, æquoreæ Thetidis connubia uitat,
In'q; sua Aeaciden succedere uota nepotem
Iussit, & amplexus in uirginis ire marinæ.
Est sinus Aemoniæ, curuos falcatus in arcus,
Brachia procurrunt, ubi si foret altior unda,
Portus erat, summis inductum est æquor arenis.
Littus habet solidum, quod nec uestigia seruet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga,
Myrtea sylua subest bicoloribus obsita Bacis.
Est specus in medio, natura factus an arte,
Ambiguum, magis arte tamen quo' sæpe uenire
Frænato delphine sedens Theti nuda solebas,
Illic te Peleus, ut somno uicta iacebas,
Occupat, & quoniam precibus tentata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis,
Quo'd nisi uenisses uariatis sæpe figuris
Ad solitas artes, auso foret ille * potitus.
Sed modo tu uolucris, uolucrem tamē ille tenebat,
Nunc grauis arbor eras, hæ rebat in arbore Peleus.
Tertia forma fuit maculosæ Tigridis, illa
Territus Aeacides a' corpore brachia soluit.
Is'q; Deos pelagi uino super æquora fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat,
Donec Carpathius medio de gurgite uates
Aeacide dixit, thalamis potiere petitis,
Tu modo, cum gelido sopita quiescit in antro,
Ignaram laqueis uincloq; innecte tenaci
Nec te decipiat centum mentita figuras,
Sed preme quicquid erit, dūqđ fuit ante reformet.
Dixerat hæc Proteus, & condidit æquore uultum,
Admisitq; suos in uerba nouissima fluctus,
Pronus erat Titan, inclinatoq; tenebat
Hesperium temone fretum, cum pulchra relicto
Nereis ingreditur consueta cubilia * fluctu.
Vix bene uirgineos Peleus inuaserat artus,
Illa nouat formas, donec sua membra teneri
Sensit, & in partes diuersas brachia tendit.
Tūc demum ingemuit, neq; ait sine numine uincis,
Exhibita estq; Thetis, cōfessam amplectitur heros,
Et potitur uotis, ingentiq; implet Achille.

Εγημεν ὡς ἔγημεν ἀτ᾽ ἐθέγγυος γάμους
* a. l. peream tura esset. Τῇ παντομόρφῳ θετίδι συμπλακὺς ποτέ.
Et in fabula quæ inscribitur Achillis Erastæ:
* a. l. coniugii. Τίς γάρ με μόχθος οὐκ ἐπέσκεπτο; Λέων, δράκοντες, πῦρ, ὕδωρ. &c.
Vaticinii autem, quo Iuppiter à consuetudine illius absterritus dicitur, etiam Lucianus meminit in dialogis superorum qui tum à Prometheo Iouē monefactū dicit, vt se à Tethide contineret. }
* a. l. dea dixerat.
RAPH. ❡NEC aui) Iouis. ❡Quā soceri) Nerei. Nam Thetis Nerei filia fuit. ❡Siquidem Iouis esse nepotem) nam multis inquit nepotibus esse Iouis contigit. Siquidem vero interdum vna est dictio, vt hoc loco, interdum duæ, id quod facile ex ipso digno scitur sensu. ❡Coniux Dea contigit vni) vxor inquit Dea soli Peleo obuenit. ❡Vdæ) humidæ nympha enim fuit marina. ❡Quamuis) quāuis Thetidis amore Iuppiter teneretur. ❡Haud tepidos ignes) vehementes amores. ❡Cōnubia) nuptias. ❡Aeaciden) Peleum Aeaci filium Iouis ex Aegina nepotem. ❡Est sinus Aemoniæ) Topographia est. Describit enim specum in quo Thetis fessa requiescere solebat. ❡Aemoniæ) Thessaliæ. ❡Falcatus) in similitudinem falcis figuratus, est autem nomen simile participio à falce declinatum ❡Brachia procurrunt) promontoria quæ brachia videntur, in mare protenduntur. ❡Seruet) custodiat. ❡Remoretur) retardet. ❡Pendeat) suspensum sit. ❡Myrtea sylua subest) hoc est sylua myrtis consita illi adiacet sinui. Subesse autem illam ait, quod ex physicorum sententia mare quam terra altius est. ❡Obsita) consita. præpositio nanq; pro præpositione posita est. ❡Occupat) inuadit. ❡Ad solitas artes) ad consuetas sibi transformationes. ❡Auso) re tentata, & concubitu appetito. ❡Carpathius vates) Proteus qui in Carpathio habitat mari, à Carpatho insula dicto. ❡Thalamis petitis) nuptiis optatis. ❡Innecte) connecte, colliga. ❡Centum mentita figuras) mutata in centum falsas figuras. Est autem numerus finitus pro infinito positus. ❡Sed preme) comprime, ac retine. ❡Dum quod fuit ante reformet) hoc est dum in pristinam redeat formā. ❡Suos fluctus) marinas vndas. ❡Inclinato temone) inclinato curru. Partem enim pro toto posuit. Currus autem Solis cum tendit ad occasum descendere videtur. ❡Hesperium fre.) Atlanticum mare in quod Sol condi videtur. ❡Consueta cubi.) solitam speluncam. ❡Relicto flu.) derelicto mari. ❡Donec sua men. tene. Sensit) donec se ligatam esse animaduertit. ❡Sine numine) sine auxilio numinis alicuius & Dei. ❡Exhibita estq; Thetis) idest in figuram Thetidis est conuersa. ❡Ingenti Achille) Semine ex quo magnus Achilles est natus.
* a. l. petit
* a. l. pōto.

❡IVGVLATI

ARG. FABVLAE SEQ.

Peleus fratre Phoco interempto profugus, Trachina ad Ceycem Luciferi filium venit, susceptusque ab eo mœrente, caussam mœroris ab ipso audiuit, huic Ceyci nanque frater erat Dædalion habens filiam Chionem speciosissimam, quæ cum ab Apolline, & Mercurio amaretur, a Mercurio per quietem compressa est. Item ab Apolline in anum verso, Horum altero Au

tolycum furacissimum, qui ex albis nigra, & ex nigris alba fecit procreatum dicunt. Ex Apolline vero Philemona * studiosissimum citharæ. Hanc etiam gloriatam quod cum talibus concubuisset Deis, Dianæ se pulchritudine prætulisse, itaque Dea confestim vt debuit procacem eius linguam sagitta traiecit, atque ex eo vulnere est subito interempta. Qua calamitate Dædalion cum se eodem rogo vellet consumi, neque eum proximi paterentur, vt * furiis instinctus montem Parnasum petisset, & se præcipitasset, antequam radicem montis contingeret, ab Apolline in volucrem accipitrem est conuersus.

Felix & nato, felix & coniuge Peleus,
Et cui si demas iugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant, fraterno sanguine fontem,
Expulsum'q; domo patria, Trachinia tellus
Accipit, hic regnum sine ui, sine cæde regebat
Lucifero genitore satus, patriumq; nitorem
Ore ferens Ceyx, illo qui tempore mœstus,
Dissimilisq; sui, fratrem lugebat ademptum
Quo' postquam Aeacides fessus, cura'q;, uia'q;,
Venit, & intrauit paucis comitantibus urbem,
Quos'q; greges pecorũ, quæ secũ arméta trahebat,
Haud procul à muris sub opaca ualle reliquit,
Copia cum facta est adeundi tecta tyranni,
Velamenta manu prætendens supplice, quis sit,
Quoq; satus memorat. tantum sua crimina celat,
Mentitur'q; fugæ causam, petit urbe, uel agro
Se iuuet. hunc contra placido Trachinius ore
Talibus alloquitur. mediæ quoq; commoda plebi
Nostra patent Peleu. nec inhospita regna tenemus.
Adiicis huic animo monimenta potentia, clarum
Nomen, auum'q; Iouẽ, nec tẽpora perde precando.
Quod petis oẽ feres. tua'q; hæc, pro parte, * uocato
Qualiacunq; uides utinam meliora uideres.
Et flebat. moueat tantos quæ causa dolores,
* Peleus'q;, comites'q; rogant, quibus ille profatur,
Forsitan hanc uolucrem, rapto quæ uiuit, & omnes
Terret aues, semper pennas habuisse putetis.
Vir fuit, & tanta est animi constantia, quantum
Acer erat. bello'q; ferox, ad uim'q; paratus
Nomine Dædalion, illo genitore creatus,
Qui uocat Auroram, cœlo'q; nouissimus exit,
Culta mihi pax est, pacis mihi cura tuendæ,
Coniugii'q; fuit, fratri fera bella placebant.
Illius uirtus gentes, regesq; subegit,
Quæ nunc Tisbeas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione, quæ dotatissima forma
Mille * procis placuit, bis septem nubilis annis
Forte reuertentes Phœbus, Maiaq; creatus,
Ille suis Delphis, hic uertice Cyllenæo,
Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.
Spem Veneris differt in tempora noctis Apollo,
Non fert ille moras, uirgaq; mouente soporem
Virginis os tangit. tactu iacet illa potenti,
Vimq; Dei patitur. Nox cœlum sparserat astris.
Phœbus anum simulat, præreptaq; gaudia sumit.
Vt sua maturus compleuit tempora uenter,
Alipedis de stirpe Dei uersuta propago
Nascitur Autolycus, furtum ingeniosus ad omne,
Qui facere assuerat patriæ non degener artis
Candida de nigris, & de candentibus atra.
Nascitur e Phœbo (nanq; est enixa gemellos)

RAPH. IVGVLATI Phoci) Phocus Aeaci filius ex Psamathe nympha à Peleo fuit interfectus. Quare Peleus à patre in exiliũ eiectus ad Ceycem (Ceyx) Trachinæ regẽ infelicẽ Dædalionis fratris casum lugentẽ confugit. Nam Dædalion (Dædalion) Luciferi filius Chionem habuit, quæ cũ iã ex Mercurio Autolycũ, ex Apolline Philemonẽ genuisset, Diana se formosiorem esse iactauit. Quare Dea irata sagittis eã cõfecit, cuius morte Dædalion tantũ cõcepit dolorẽ, vt ex Parnasi vertice se in mare præcipitarit. Sed Apollo nõ immemor voluptatis, quam de illius filia cõceperat, eũ in accipitrẽ anteq̃ in mare caderet, cõmutauit. ¶ Oia cõtigerãt) ad felicitatẽ facietia intelligamus. ¶ Trachinia tellus) Trachin, quæ & Trachis dicitur vrbs est Thessaliæ sub Oeta mõte ab Hercule ædificata ἀπὸ τῆς τραχύτητος, hoc ẽ ab asperitate dicta, vñ Trachinius deriuat. ¶ Lucifero geni. sa.) Ceyx Phosphori, hoc est Luciferi fuit fili⁹, Halcyonesq; maritus. ¶ Dissimilis sui) nã præ se quãdã hilaritatẽ antea ferre ɔsueuerat, q̃ tunc in mœstitiã fuerat cõuersa. ¶ Fratrẽ ademptũ) Dædalionẽ in accipitrẽ cõmutatũ. ¶ Velamẽta) ramum oliuæ dicit, q ab externis, q pacẽ afferebãt gestabaẽ. Vñ Virg. In. viii. Aenei. Tũ pater Aeneas puppi sic fatur ab alta, Paciferæq; manu ramum prætẽdit oliuę. {Et Aeneid. xi. Iamq; oratores aderãt ex vrbe latina Velati ramis oleę, veniãq; rogãtes. & Aen. vii. Centũ oratores augusta ad mœnia regis ire iubet, ramis velatos Palladis oẽs. Vbi & verbũ velãdi ponit, à quo velamẽta hoc loco dñr. Quãquã ẽt ad vittas & infulas nomen velamẽta, referri poterat, qua & ipsæ à supplicibus prętẽdi solebãt.} ADDI. ¶ Sua crim.) Phoci fris cædẽ. {Huius Phoci & Pindarus meminit. Ode. v. Nemeorũ. & Cõmẽt. Euri. in Oreste. Itẽ Pausan. in Corinthiacis. Ab hoc & Phocẽsiũ nomẽ factũ idẽ author dicit. filiosq; eũdẽ habuisse Panopeũ & Crissum, quorũ hic Strophiũ genuit, patrẽ Pyladis, ea Anaxibia sorore Agamẽnonis, Panopeus autẽ Epeũ Fabricatorẽ Equi Duratei siue Troiani. ADDI. Fuit autẽ & alter Phocus Ornytionis filius, Corinthius Sisyphi nepos, q Hyampolitas bello, quod cũ Opuntiis gerebant, à patre Ornytione adiutos, postea rexit, & de nomine suo Phocẽses appellauit. antiquior toto seculo, vt inquit Pausan. Phoco Aeaci Sed vt ille Hyãpolitas primo, ita posterior Phocus Aeaci. totam regionem à se Phocidẽ nominauit.} ¶ Mẽtiturq; fugæ causam) falsam fugę cãm refert. ¶ Medię plebi) infimæ. ¶ Patent) parata sunt. Hac aũt oratione Ceyx se in oẽs benignissimum esse ostẽdit. ¶ Inhospita) inhospitalia. ¶ Huic aio) nostro aio per se benigno ac liberali. ¶ Omne feres) habebis, accipies. ¶ Meliora) feliciora. ¶ Peleusq; comites'q; rog.) sic qdẽ corrupte legiẽ, neq; enim ratio carminis patitur, vt que copula breuis pducatur. Quare illa q; erasa hãc copulã & i versus principio putaui reponẽdã. {Imò quę Regius hic corrupta putat, & recte legũtur, & elegãter. nec obstat versus ratio, aut quãtitas. Nã vt apud Virgi. Limina'q;, Laurus'q; Dei, & Tribula'q;, trahere'q;. Et itẽ, Alcãdrũ'q;, Halium q;, Noemona'q;, Prytanin'q;, & id genus alia defenduẽ. ita hic quoq; versus, Cęsura Trithemimere defẽdi põt.} ADDI. ¶ Quę ra. vi.) rapina. Accipitris aũt est periphrasis. ¶ Qui vocat auro.) Luciferi periphrasis. Nã Lucifer & primus stellarũ incipit, & vltimus lucere desinit. ¶ Tuẽdæ) ɔseruãdæ. ¶ Thisbeas co.) Thisbe vrbs est Bœotiæ à Thisbe Asopi filia cognominata colũbis abũdãs, vñ Thysbe⁹ declinaẽ. Portus autẽ & nauale Thisbeorũ (vt ait Stepha. ex snia Epaphroditi. colũbis plenũ erat. ¶ Agitat) vexat, psequitur, Accipitres nãq; maxime colũbas infestãt. ¶ Nata erat huic Chione) ab eximio cãdore forsitã sic appellata. Nã Chion nix iterpretaẽ. ¶ Maia'q; creat⁹) Mercuri⁹. ¶ Hic verti. Cyl.) hic Mercurius, à Cyllene Arcadiæ mõte, vbi Mercurius ipse natus eẽ fingitur. ¶ Pariter traxe. ca.) vna ambo cœperũt amare. ¶ Mouẽte so.) inducente somnũ. ¶ Iacet) in somnũ resoluitur. ¶ Prærepta g.) antea à Mercurio rapta. ¶ Alipedis Dei) Mercurii talaria alata in pedibus gestantis. Qd idcirco fingitur, qa Mercurius velocissimus est oium planetaꝝ. ¶ Versuta) astuta, callida, quæ nigrũ in candida vertere sciat. ¶ Cãdida de nigris) hoc de astutis, versutis'q; dici solet.

* a.l. Philãmona
* a.l. cum
* a.l. notato
* Et Pele⁹ comitesq;, legit Reg⁹
* a.l. procos habuit

Carmine uocali clarus,citharaq́ꝫ*Philámon.
Quid peperisse duos,& Dis placuisse duobus,
Et forti genitore,& progenitore Tonante
Esse*satam prodest?an obest quoq́ꝫ gloria multis?
Obfuit huic certe,quæ se præferre Dianæ
Sustinuit,faciemq́ꝫ Deæ culpauit.at illi
Ira ferox mota est,factisq́ꝫ placebimus inquit.
Nec mora,curuauit cornu,neruoq́ꝫ sagittam
Impulit,& meritam traiecit arundine linguam.
Lingua iacet,nec uox,tentataq́ꝫ uerba sequuntur,
Conantemq́ꝫ loqui,cum sanguine uita reliquit.
Quam miser (O pietas) ego tunc,patrioq́ꝫ doloré
Corde tuli,fratriq́ꝫ pio solatia dixi.
Quæ pater haud aliter quã cautes,murmura põti
Accipit,& natam delamentatur ademptam.
Vt uero ardentem uidit,quater impetus illi
In medios fuit ire rogos,quater inde repulsus
Concita membra fugæ mandat,similisq́ꝫ iuuenco
Spicula Crabronum pressa ceruice gerenti,
Qua uia nulla ruit.iam tum mihi currere uisus
Plus homine est,alasq́ꝫ pedes sumpsisse putares.
Effugit ergo omnes,uelox'que cupidine leti
Vertice Parnasi potitur,miseratus Apollo,
Cum se Dædalion saxo misisset ab alto,
Fecit auem,& subitis pendentem sustulit alis.
Oraq́ꝫ adũca dedit,curuos dedit unguibus hamos
Virtutem antiquam,maiores corpore uires.
Et nunc Accipiter nulli satis æquus,in omnes
Sæuit aues,alijsq́ꝫ dolens fit causa dolendi.

ARG. FABVLAE SEQ.

Anetor pastor armentorum,quem Peleus ad Ceyca perduxerat,indicat a Lupo,cui obsisti nequiret,custodem ✱ interimi, qui vt intellexit Psammathes Nereidis ira sibi accidere, quod Phocus ex ea & Aeaco genitus a se interisset,& id precibus magis quam vltione esse sedandum, suppliciter ab ea petit,ne vltra prosequeretur admissum, quæ aliquando ✱ Thetidis sororis mota precibus ne amplius fera armenta petens sæuiret, in saxi eam figuram vertit.

Quæ dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo,cursu festinus anhelo
Aduolat armenti custos Phocæus Anetor,
Et Peleu,Peleu,magnæ tibi nuntius adsum
Cladis ait,quodcunq́ꝫ ferat,iubet edere Peleus.
Pendet & ipse metu trepidi Trachinius oris.
Ille refert,fessos ad littora curua iuuencos
Appuleram,medio cum Sol altissimus orbe
Tantum respiceret,quantum superesse uideret,
Parsq́ꝫ boum fuluis genua inclinarat arenis.
Latarumq́ꝫ iacens campos spectabat aquarum.
Pars gradibus tardis illuc errabat,& illuc.
Nant alij,celsoq́ue extant super æquora collo.
Templa mari subsunt,nec marmore clara,nec auro,
Sed trabibus densis,lucoq́ue umbrosa uetusto.
Nereides,Nereusq́ꝫ tenent.hos nauita ponti
Edidit esse Deos,dum retia littore siccat.
Iuncta palus huic est densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris unda paludem
Inde fragore graui*strepitus,loca proxima terret
Bellua uasta Lupus,syluisq́ꝫ palustribus exit.
Oblitus & spumis,& crasso sanguine*rictus,
Fulmineus,rubra suffusus lumina flamma.
Qui quanquam sæuit pariter rabieq́ꝫ,fameq́ꝫ,
Acrior est rabie,neque enim ieiunia curat

RAPH. ADDI.
✱a.l.Philemon.
Autolyc⁹.
✱a.l.satum
Philámon

¶CARMINE vocali)canu sonoro ac suaui. {Pherecydes,vt quidem in cõment. Home.citatur, Autolycum, & Philammonem, Philonidis eius quæ fuit Deionis, & Mercurii filios facit. Ac Philammonem dicit, etiam Choros virginum primum instituisse. Autolycum auté patris artem secutum, furta exercuisse, iisdemq; faciédis hominibus in conspicuũ fuisse,prædas quoque,quas abegisset,aliis atque aliis formis induere solitum,quare & diuitem admodum prædando factum. Pausanias autem in Arcadicis Autolycum nomine quidem Mercurii, re ipsa autem Dædalionis filiũ fuisse tradit. Vxoremq́. habuisse Næream,filiam Perei cuiusdam, sed quod ad vxorem attinet Ouid.supra lib.octauo, Metrã Erisichthonis filiam Autolici coniugem vocat. Huius filia & Anticlea mater Vlyssis, vt Odysseæ vndecimo, Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια. Hanc ipse pater Sisypho, aliquando hospitio accepto, noctu habendam concessit, atque inde Vlysses conceptus dicitur, priusquam illa Laertæ nuptum daretur. Quare & ipse Vlysses infra Sisyphius ab Aiace per contumeliam appellatur. author commentator Sophoclis. Ea Philammone autem Thamyris natus tradit,matre Argiope nympha, vt Pausanio placet,siue vt aliis. Erato Musa, quem Musæ certamine canendi superatum postea,oculis priuarunt. vt Homerus tradit, Iliados secũdo.} ¶Progenitore Tonante auo Ioue,qui Luciferi pater est. ¶Curuauit cornu)flexit arcũ ea cornu confectum,est enim metonymia. ¶Arundine) sagitta ex arundine & calamo facta. ¶Verba tentata)quæ Chione emittere conata est. ¶Sequuntur)linguam subaudiamus. ¶Quã miser ego tũc) fui subaudiatur. Cum quadam exclamatione auté hæc efferuntur, ac si diceret, O quantum miser ego tunc fui. ¶O pietas) exclamatio affectui seruiens. ¶Delamentatur)valde lamétatur, vt Dea mare valde amare dicimus. ¶Spicula crabronum) Crabro volatile est, vt vespa, maxime iuuencos infestans. ¶Alasq; pedes)iam enim in accipitrẽ verti cœptus erat.

Dædalion in auem.
✱a.l.custodes & armenta.
✱a.l.tandẽ
✱Vet⁹ codex habet strepitans.
✱a.l. rictu ex vet.co. Lycion.

¶Cupidine leti) cupiditate mortis. ¶Vertice Parnasi potitur) in verticem ac summitatem Parnasi ascendit. ¶Ab alto saxo) monte. ¶Subitis alis)subito natis. ¶Ora adunca)rostrum aduncum. ¶Maiores corpore vires) maiores quàm vt illi tam paruo corpori conueniant. ¶Nulli satis æquus) rapto enim viuit accipiter. Sedecim autem accipitrum genera esse scribit Plinius, quæ siquis nosse cupit, inde petat. Illud sciendum apud priscos accipitres mansuescere non consuesse, id quod facile, cum ea aliis, quæ de accipitribus scribuntur, tum ea his Plinii verbis colligi potest. In Thraciæ parte super Amphibolim homines, atque accipitres societate quadam aucupantur. Hi ex syluis & arundinetis excitant aues, illi superuolantes deprimunt, rursus captas aucupes diuidunt cum his. Traditum est missas in sublime ibi excipere eos, & cum tempus sit capturæ clangore ac volatus genere inuitare ad occasionem. Denique Plinius de mãsuetis accipitribus ne vnum quidem verbum facit, nequaquam taciturus si tempore suo in vsu fuissent. ¶De consorte suo) fratre suo Dædalione. Lupi autem qui Pelei armenta lacerarat, Metamorphosin in saxum subtexit poeta. ¶Cursu festinus anhelo) hypallage est. Festino siquidem cursu illum anhelantem venisse intelligimus. ¶Phocæus Anetor)à Phocide regione Phocæus, Phocaicus'que declinatur. ¶Et Peleu, Peleu) conduplicatio subitum malum nuncianti maxime conueniens. ¶Trepidi oris) trepide nuncian tis. ¶Pendet) solicitus est. ¶Tantum respiceret) periphrasis meridiei. ¶Campos latarum aquarum) æquor. ¶Gradibus)passibus. ¶Templa mari subsunt) adsunt.iuxta mare sunt. ¶Edidit)dixit. ¶Huic) luco subintelligatur. ¶Restagnantis) æstuantis. Eleganter autem describit locum luporum latebris accommodatum. ¶Inde)ex ea palude. ¶Oblitus) infectus. Est autem synecdoche. Rictus enim oblitos & infectos habens intelligitur. ¶Fulmineus) instar fulminis omnia prosternens.

CEYNESTO

RAPH. FVNESTO morſu) mortali. Saucia) vulnerata. Læto data) interfecta. Defenſamus) defendere conamur. Demugitæ'que paludes) mugitu boum repletæ. eſt autem participium contra grammatices rationem formatum. Remittit) permittit. Arma capeſſamus) anadiploſis pulchra, exhortationi accommodata. Agreſtis) paſtor. Admiſſi) commiſſi, & fraternæ cædis. Nereida colligit orbã) hoc eſt ratiocinatur Pſamathem nympham Phoci matrem filio inferias mittere. Rex Oetæus) Ceyx rex Trachinæ, quæ contermina eſt Oetæ monti. A quibuſdam tamen æthereus legitur, hoc eſt ſydereus & ſplendidus. Excita) euocata ex intima ædium parte ac Gynæceo. Significat autem Halcyonem de viri ſalute quem vehementisſime amabat, maxime ſolicitã eſſe. In vna) nam Halcyones vitã à Ceycis vita pependiſſe exitus fecit manifeſtum. Eo nanque in mari ſubmerſo ipſa quoque vitam dolore finiuit. Aeacides illi) inquit verbum, quod facile ſubauditur, fuit prætermiſſum. Plena eſt) perfecta atque cumulata. Numen pelagi) Pſamathe nympha marina. Ardua turris) alta. Turris autem à terrendis hoſtibus dicta videtur. Feſſis loca grata carinis) illam nanque nautæ aſpicientes in portum naues dirigebant, ſe'que terræ propinquos eſſe cognoſcebant. Inde) ab illa turri. In littora) verſus littora. Aperti ponti) maris late patentis. Pſamathem) Pſamathe nympha fuit Nerei filia & Phoci mater. Aeacidæ rogantis) Pelei precantis, illi nanque fuerat irata, eo'que precibus illius nihil mouebatur. Sed enim irreuocatus ab acri cæde lupus perſtat) ſed enim lupus ferox, inquit, imperterritus in acri cæde dulcedine ſanguinis allectus. Marmore mutauit) in marmor. Thetis autem ſubaudiatur. Locus vero ipſe quo lupus in ſaxum fuit transmutatus, Lycion fuit appellatus, ἀπὸ τοῦ λύκου, id eſt à lupo. {Omnia ſeruauit, videndum hoc loco, an Nomina, magis, quàm omnia legendum. Nam quo modo omnia ſeruaſſet, qui colorem amiſit quoque, vt ſtatim ſequitur? Conſtruo ergo ſic. Donec inhærentem iuuencæ, mutauit marmore corpus & colorem, vt accuſatiui corpus colorẽ κατὰ συνεκδοχὴν poſiti accipiantur, non tranſitiue, pro corpore & colore in marmor.} Magnetas adit) Magnetes populi ſunt Theſſaliæ equorum domitores clarisſimi, de quibus Lucan. in. vi. Et Magnetes equis: Minyæ gens cognita remis. Magneſia vero eſt regio Theſſaliæ. Eſt etiã Magneſia vrbs iuxta Mæãdrũ, & regio à Magnete dicta. Ab Aemonio Acaſt.) Acaſtus rex fuit Theſſaliæ Peliæ filius, vt ex Senecę Medea colligitur. Is vxorẽ duxit Creteidẽ, vel (vt quidam aiunt) Hippolyten, quę quidẽ Pelei amore capta eſt. Spreta autẽ illum marito accuſauit, quòd ſe de ſtupro interpellaſſet. Quare Acaſtus Peleũ tanq̃ ad venationem in Peliõ montẽ ex vrbe eduxit, illicq́; penitus inermem reliquit, vt à feris interimeret, ſed Mercurius, vel (vt quidã putant) Chiron illi eſt opitulatus, deditq́; enſem à Vulcano fabricatum, quo & feras occurrentes interfecit, & in vrbẽ reuerſus Acaſti vxorem, ipſum'que Acaſtum (vt quidam aiunt) interemit.

Magnetes

Magneſia.

Acaſtus.

Cæde boum, diram'q; famem finire, ſed omne
Vulnerat armentum, ſternit'q; hoſtiliter omnes.
Pars quoque de nobis funeſto ſaucia morſu
Dum defenſamus, leto eſt data ſanguine littus,
Vndaq́; prima rubet, demugitæ'que paludes.
Sed mora damnoſa eſt, nec res dubitare remittit.
Dum ſupereſt aliquid, cuncti coeamus ad arma,
Arma capeſſamus, coniuncta'que tela feramus.
Dixerat agreſtis nec Pelea damna mouebant,
Sed memor admiſſi Nereida colligit orbam,
Damna ſuo inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma uiros, uiolenta'que ſumere tela
Rex iubet Oetæus, cum quis ſimul ipſe parabat
Ire ſed Halcyone coniux excita tumultu
Proſilit, & nondum totos ornata capillos,
Disiicit hos ipſos, collo'que infuſa mariti,
Mittat ut auxilium ſine ſe, uerbis'que precatur,
Et lachrymis, animas'que duas, ut ſeruet in una.
Aeacides illi pulchros regina pios'que
Pone metus, plena eſt promiſſi gratia ueſtri.
Non placet arma mihi cõtra noua mõſtra mouere.
Numen adorandum pelagi eſt. erat ardua turris
Arce * locus ſumma, feſſis loca grata carinis.
Aſcendunt illuc, ſtratos'que in litore tauros
Cum gemitu aſpiciunt, uaſtatorem'que cruento
Ore ferum, longos infectum ſanguine uillos.
Inde manus tendens in aperti litora ponti,
Cœruleam Peleus Pſamathen, ut finiat iram
Orat, opem'que ferat. nec uocibus illa rogantis
Flectitur Aeacidæ. Thetis hanc pro coniuge ſupplex
Accepit ueniam, ſed enim irreuocatus ab acri
Cæde Lupus perſtat dulcedine ſanguinis aſper,
Donec inhærentem laceræ ceruice iuuencæ
Marmore mutauit, corpus, pariter'q; colorem.
Omnia * ſeruauit. lapidis color indicat illum
Iam non eſſe Lupum, iam non debere timeri.

* a.l. loci & magis placet.

* a.l. noſa.

ADD. {Huius fabulæ & Pindarus meminit quarta Nemeorum oda, & commentator Apollonii, item commẽtator Nubium Ariſtophanis. Pindari autẽ interpres vxorẽ Acaſti Cretheidẽ, quã ipſe Pidarus Hippolytẽ vocat, Hippolyti filiã facit. Idẽq́; etiã Heſiodi verſus hos de Acaſto citat.

Ἧδε δέ οἱ κατὰ θυμὸν ἀρίστη φαίνετο βουλή,
Αὐτὸν μὲν σχέσθαι, κρύψαι δ' ἀδόκητα μάχαιραν
Καλήν, ἥν οἱ ἔτευξε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις,
Ὡς τὴν μαστεύων οἶος κατὰ Πήλιον αἰπὺ
Αἶψ' ὑπὸ Κενταύροισιν ὀρεσκῴοισι δαμείη.}

Interea fratriſq; ſui) Ceyx Luciferi filius fratris caſu admodum ſolicitus ad Claꝛium oraculum conſulẽdum ire cum vellet, diu ab Halcyone vxore fuit remoratus. Cum vero illi promiſiſſet ſe intra duos menſes reuerſurum, abire permiſſus eſt. Sed in Aegeo tempeſtate deprehenſus naufragium fecit. nauiq́; amiſſa vnã cum ſociis ſubuerſus, quem vxori promiſerat reditum, præſtare non potuit. Vxor autẽ cum quotidie pro mariti ſalute Diis oĩbus, Iunoniq́; in primis vota ſolueret, operâ illius p ſomnũ admonita eſt, maritũ i mari periſſe. Quare expgefacta ad litus vñ ſoluerat maritus acceſſit. ac dũ infortunia ſua quereretur, cadauer in mari lõgius aſpexit qđ cũ mariti eſſe cognouiſſet, ad illudq́; p vndas exilire

* a.l. aſſiduis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ceyx Luciferi filius prodigiis agitatus Miletum ad oraculum Apollinis, quoniam Delphos Phorbas cum Phlegyis infeſtabat, contendit, coniugique Halcyone Aeoli filiæ tardanti profectionem ob deſyderium affirmauit intra alterum menſem ſe reuerſurum, quod vt non poſſet præſtare naufragio vitam amiſit. Cuius aduentum cum illa deſyderaret, non reſpondentem tempori deſtinato, & in dies grauiſſimo luctu afficeretur, miſericordia Iunonis, quam ipſa ſuis * precibus fatigabat, per quietem ſomnus ad indicium faciendum filium ipſius Morphea imitatorem figurarum mittere iuſſus eſt, cuius frater a Diis Icelus, ab hominibus Phobetor appellatur, & alter, qui in varias figuras abire ſolitus eſt Phantaſus. Ille igitur Trachinem ad Halcyonem miſſus eſt, quæ ex eo coniugem comperit interiiſſe. Excuſſo ergo ſopore lumen inferri iuſſit. agnitumque in ſomnis vere periiſſe rata, nouiſſime ad littus decurrit, vbi illum dimiſerat. Et vt naufragi exanime corpus fluctuari proximo littore perſpexit, in figuram volucris Aeolis ceſſit, quæ ab eius nomine vocatur. In eandem autem ſpeciem & corpus Ceycis eſt verſum. Hæ volucres hyberno tempore per ſeptem dies in mare nidum ponunt, pulloſque qui caſus ſuorum maiorum deplorent, in littore exponunt.

Nec tamen hac profugum conſiſtere Pelea terra
Fata ſinunt. Magnetas adit uagus exul, & illic
Sumit ab Aemonio purgamina cædis Acaſto.
Interea, fratriſq; ſui, fratrem'q; * ſecutis

* a.l. ſecut°

Ouid. Metam.

Ceyx & Halcyone in aues.

velлet, in auem Halcyonem conuersa ad os mariti aduolauit qui miseratione Deorum pia vxoris oscula sentiens in eiusdem generis auem ipse quoque fuit transfiguratus. Ab his autem auibus quatuordecim dies Halcyonii sunt dicti, quibus mare quietum est. Nam tempore brumæ nidificant, ac dum & excludant pullos & educent, mare omni tempestate caret. {Huius fabulæ & Lucianus meminit. περὶ μεταμορφώσεως. & comment. Homer. Iliad nono, qui huius mutationis aliam causam affert, nempe quod Ceyx nimia superbia elatus, seipsum Iouem vocari, vxorem autē Halcyonem, Iunonem voluisset. Theocriti interpres nomē matris Halcyones addit. Ἀλκυὼν inquiens, θυγάτηρ Αἰόλου, καὶ Κανάκης, γυνὴ δὲ Κήυκος. Dicitur autem ἀλκυὼν παρὰ τὸ κύειν ἐν ἁλὶ, vt supra Regius indicauit. Latini autem hanc Alcedonem vocāt, dies'que quibus hæc parturit, Alcedonia.}

ADDI.

*a.i. purgatus.

RAPH.

¶ANXIA pectora turbatus) synecdoche poetica, hoc est solicitum animum & turbatum habens. ¶Prodigiis) fratris sui, cuius filia Dianæ sagitta subito fuerat interfecta. ¶Fratremq; secutis) qui in accipitrē fuerat cōmutatus. ¶Hominum oblectamina) mortalium oblectamenta, non infortuniorum remedia. ¶Ad Clarium Deum) ad oracula Clarii Apollinis, quæ olim in Lycia fuerunt. Nam Claros vrbs est Lyciæ Apollinis oraculo clarissima. {Strabo libro decimoquarto, & item Plinius in Ionia ponunt Oraculū Clarii Apollinis, iuxta Colophonem in nemore eidem Deo sacrato. In Lycia autē Apollinis Patarei oraculum fuit, quod ille cognomentum à Patara vrbe accepit.} ¶Nam templa Delphica) tacitæ obiectioni occurrit. ¶Profanus Phorbas) Phorbas Phlegyarum rex fuisse perhibetur, ac contra Delphos bellum suscepisse. Phlegyæ autem populi fuerunt Thessaliæ aduersus Deos impii, qui tandem à Neptuno diluuio immisso fuerunt deleti. {Duo Phorbantes apud Græcos memorantur, Argiuus alter, Argi filius, siue, vt Pherecydi placet nepos, pater Arestoris, eius ex quo Argus ille posterior, centum oculis præditus, natus fuit. Alter autem Thessalus, Lapithæ filius, pater Actoris, ex quo Eurytus & Creatus nati, quos Molionas Homerus, vocat, de quibus supra in venatione Calydonia dictum. De hoc igitur Phorbante intelligendum hoc loco puto, fuit enim & aliàs homo ferox, & suorum temporum robustissimus, qui obuios cogebat, vt pugillatu secum certarent, victosq; necabat, eò arrogantiæ postremo prouectus, vt etiam Deos ipsos prouocando lacesseret, donec ab Apolline superatus, ac morte multatus fuit, vt est in commenta. Homeri Iliad. ↓ De Phlegyis autem quod ad hunc locū attinet, à Pausania traditur in Bœoticis, his verbis. Χρύσης δὲ τῆς Ἄλμου καὶ Ἄρεως ἔσχε φήμη γενέσθαι Φλεγύαν, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Ἐτεοκλέους ἀποθανόντος ἄπαιδος ὁ Φλεγύας ἔσχεν αὐτός. τῇ μὲν δὴ χώρᾳ τῇ πάσῃ Φλεγυαντίδα ὄνομα ἀντι μετέθετο ἀντὶ Ἀνδρηΐδος. πόλις δ' ἐγένετο ἄλλη ἐξ ἀρχῆς

Phorbas Phlegyæ

ADDI.

Anxia prodigiis * turbatus pectora Ceyx,
Consulat ut sacras (hominum oblectamina) sortes,
Ad Clarium parat ire Deum: nā templa profanus
Inuia cum Phlegyis faciebat Delphica Phorbas.
Consilii tamen ante sui fidissima, certam
Te facit Halcyone, cui protinus intima frigus
Ossa receperunt, buxoq; simillimus ora
Pallor obit, lachrymisq; genæ maduere profusis.
Ter conata loqui, ter fletibus ora rigauit.
Singultuq; pias interrumpente querelas,
Quæ mea culpa, tuam dixit charissime mentem
Vertit? ubi est, quæ cura mei prior esse solebat?
Iam potes Halcyone securus abesse relicta?
Iam uia longa placet? iam sum tibi charior absens?
At puto per terras iter est? tantumq; dolebo,
Non etiam metuam? curæq; timore carebunt?
Aequora me terrent, & ponti tristis imago,
Et laceras nuper tabulas in littore uidi.
Et sæpe in tumulis sine corpore, nomina legi.
Ne'ue tuum fallax animum fiducia tangat.
Quod socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat uentos, & cum uelit æquora placet,
Cum semel emissi tenuerunt æquora uenti,
Nil illis uetitum est, incommendataq; tellus
Omnis, & omne fretū est, cœli quoq; nubila uexāt,
Excutiuntq; feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos noui (nam noui, & sæpe paterna
Parua domo uidi) magis hos reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis
Chare potest coniux, nimiumq; es certus eundi,
Me quoq; tolle simul, certe iactabimur unà.
Nec nisi, quæ patiar, metuam, pariterq; feremus
Quicquid erit, pariter super æquora lata feremur,

ἐνεδείματο ἡ ἀνδρεῖς, καὶ προσῴκησαν οἱ Φλεγύαι ὁμώνυμοι αὐτῷ, τούς τε πολεμικὰ ἀρίστους Ἑλλήνων συλλέξας ἐς αὐτήν. καὶ ἀπέστησάν τε ἀνὰ χρόνον ἀπὸ τῶν ἄλλων Ὀρχομενίων ὑπὸ ἀνοίας καὶ τόλμης, οἱ Φλεγύαι, καὶ ἦγον καὶ ἔφερον τοὺς προσοικοῦντας. τέλος δὲ καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν συλήσοντες στρατεύουσι τὸ ἐν Δελφοῖς, ὅτε καὶ Φιλάμμων λογάσιν Ἀργείων ἐπ' αὐτοὺς βοηθήσας, αὐτός τε ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ. καὶ οἱ τῶν Ἀργείων λογάδες. Et paulo post, τὸ μὲν δὴ Φλεγυῶν γένος ἀνέτρεψεν ἐκ βάθρων ὁ θεὸς κεραυνοῖς συνεχέσι καὶ ἰσχυροῖς σεισμοῖς, τοὺς δὲ ὑπολειπομένους νόσος ἐπιπεσοῦσα ἔφθειρε λοιμώδης. ὀλίγοι δὲ ἐς τὴν Φωκίδα διεφύγοσαν ἐξ αὐτῶν. Adeo autem fuerunt immanes ac feri Phlegyæ, vt etiam verbum inde factū sit, τὸ φλεγυᾶν quo idem quod ὑβρίζειν græcis significatur.} ¶Profanus) sacrilegus, qui nulla sacrorum cura tangebatur. ¶Te facit certam) in soluta oratione certiorem diceremus, est autē apostrophe ad Halcyonem. ¶Cui protinus intima frigus Ossa receperunt) idest quæ statim tremere cœpit. ¶Receperunt) conceperunt, traxerunt. ¶Obit) occupat. ¶Rigauit) madefecit. Eleganter autem effingit mores vxoris maritum efflictim deamantis. ¶Pias querelas) à pio amore prouenientes lamentationes. ¶Vertit) conuertit, commutauit. ¶Securus) sine vlla mei cura. ¶Tristis imago ponti) aspera facies maris. ¶In tumu.) sepulchris. ¶Sine corpore) erant nanque Cenotaphia, hoc est inania sepulchra. ¶Hippotades) Aeolus Hippotæ Troiani nepos, filius nanque fuit Iouis ex Segesta Hippote filia.

Hippotades.

{De Aeolo & eius genere supra quoque annotauimus quidem libro sexto. Cæterum duo Aeoli præcipue memorantur apud poetas, antiquior alter, Iouis siue, vt alii, Hellenis, filius, Alter Hippotæ, eius qui fuit filius Mimantis, superioris illius nepos, ve Diodorus lib. v. indicat. Atq; hic ventorū rex fuit, vt & Homerus tradit, & post hunc cæteri poetæ. Home. Odys. x.

ADDI.

Αἰολίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ', ἔνθα δ' ἔναιεν
Αἴολος Ἱπποτάδης φίλος ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Quo loco & commentator addit. Αἴολοι δύο. οὗτος μὲν Ἱππότου τοῦ Μίμαντος. ἕτερος δὲ Ἕλληνος, ὃς ἦν Διός &c. Apollonius libro quarto:

αὐτὰρ τρίτον ἧκε φέρεσθαι
Αἰόλου Ἱππότεω παῖδα κλυτόν. &c. Et rursum.
Αἴολον, ὅστ' ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν ἀνάσσει.

Quanquam quod ad præsentem fabulam attinet, variāt authores. Nam Halcyonem, quā Hippotadæ filiā Ouidius vocat, Lucianus eius Aeoli facit, qui Hellenis filius fuit, & idē addit Deucalionis nepos.} ¶Placet) mitiget. ¶Incōmutata) sic quidem legebatur, sed nihil sensui conuenire videtur, Incommendata vero maxime quadrare, vt intelligamus, neq; terram, neque mare ventis esse commendata. {Hoc est curæ esse. Sed violenter perturbari atque vastari.} ¶Excutiuntq; feris) ex concursu nubium, vt scribunt Physici fulmina generantur. ¶Rutilos ignes) fulmina.

ADDI.

¶AEOLIDIS)

Talibus Aeolidis dictis, lachrymisq; mouetur
Sydereus coniux. neq; enim minor ignis in ipso est.
Sed neq; propositos pelagi dimittere cursus,
Nec uult Halcyonen in partem adhibere pericli,
Multaq; respondit timidum solantia pectus.
Non tamen idcirco causam probat. addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem,
Longa quidem est nobis omnis mora sed tibi iuro
Per patrios ignes (si me modo fata remittant)
Ante reuersurum, quam Luna bis impleat orbem
His ubi promissis spes est admota recursus,
Protinus eductam naualibus, æquore tingi;
Aptariq; suis pinum iubet armamentis,
Qua rursus uisa ueluti præsaga futuri
Horruit Halcyone, lachrymasq; amisit obortas,
Amplexusq; dedit, tristisq; miserrima tandem,
Ore uale, dixit, collapsaq; corpore toto est.
At iuuenes, quærente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,
Aequalique ictu scindunt freta sustulit illa
Humentes oculos, stantemque in puppe recurua,
Concussaque manu dantem sibi signa maritum,
Prima uidet, redditque notas. ubi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere uultus,
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
Hæcque quoq; ut haud poterat spatio sũ mota uideri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Vt nec uela uidet, uacuum petit anxia lectum,
Seq; toro ponit, renouat lectusque, locusque,
Halcyones lachrymas, & quæ pars admonet, absit.
Portubus exierant, & mouerat aura rudentes,
Obuertit lateri pendentes nauita remos,
Cornuaq; in summa locat arbore, totaque malo
Carbasa deducit, uenientesque accipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius æquor
Puppe secabatur, longeque erat utraque tellus
Cum mare sub noctem tumidis albescere * cœpit, *a.l.sentit
Fluctibus, & præceps spirare ualentius Eurus.
Ardua iandudum demittere cornua rector
Clamat, & antennis totum subnectite * uelum, *a.l.subducite
Hic iubet, impediunt aduersæ iussa procellæ,
Nec sinit audiri uocem fragor æquoris ullam.
Sponte tamen properant alii subducere remos,
Pars munire latus, pars uentis uela negare.
Egerit hic fluctus, æquorq; refundit in æquor,
Hic rapit antennas, quæ dum sine lege geruntur,
Aspera crescit hyems, omniq; à parte feroces
Bella gerunt uenti, fretaq; indignantia miscent.
Ipse pauet, nec se quis sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector: nec quid iubeatue, uelitue.
Tanta mali moles, tantoq; potentior arte est.
Quippe sonant clamore uiri, stridore rudentes.
Vndarum incursu grauis unda, tonitribus æther.
Fluctibus erigitur, cœlumq; æquare uidetur
Pontus & inductas aspergine tangere nubes.
Et modo cum fuluas ex imo uertit arenas,
Concolor est illis, Stygia modo nigrior unda,
Sternitur interdum, spumisq; sonantibus albet
Ipsa quoq; his agitur uicibus Trachinia puppis.

RAPH. AEOLIDIS) Halcyones Aeoli filiæ. Ignis) amor. Propositos pelagi cursus) propositam ac deliberatam nauigationẽ. Non tamen idcirco causam probat) hoc est non tamen idcirco vxori persuadet, vt se discedere permittat, neque discessum suum ægre ferat. Per patrios ignes) per Luciferi splendorem. Quàm Luna bis impleat orbem) quàm duo transeant menses. Recursus) velocis reditus. Aequore tingi) in æquor deduci. Pinum) nauem ex pino confectã. Veluti præsaga) tanquam præsentiens malum futurum. Collapsa corpore toto est) semimortua in terra cecidit. Quærente moras Ceyce) lachrymis enim vxoris motus discedebat inuitus. Ordinibus geminis) nam biremis erat. Ad fortia pectora) gestum exprimit remigantium. Aequali ictu) æquali percussione. id enim exigit ars remigandi. Vbi terra recessit Longius) hoc ex vulgari sensu dictum est. neq; enim terra cum sit immobilis, recedere potest, quamuis abeunte naue refugere videatur. Dum licet) dum potest. Fluitantia vela) se motantia. Vacuum lectum) marito carentem. Quæ pars absit) nam optima pars lecti aberat maritus. Portubus exierant) è portu egressi erant. Aura) ventus. Rudentes) funes sunt nautici rudentes à strepitu, quem vento agitati emittunt, dicti. Rudere nãque, quod asinorum est proprium, videtur. Obuertit) conuertit. Lateri) in latus. Cornua) antẽnarum. In summa locat arbore) in summitate arboris collocat, & ponit. Id autem fieri solet cum secundus flare cœperit vẽtus. Carbasa) vela. Deducit) detrahit. Malo) arbore nauis. Vtraq; tellus) & aqua discesserat, & quam petebat Ceyx. Sub noctẽ) propè noctem. signum est autem maxime tempestatis futuræ, cum vndæ albescere videntur. Præceps Eurus) violentus. Valentius) vehementius. Ardua cornua) alta. Procellæ) ventorum impetus. Est enim procella (vt Seruius tradit) vis venti cum pluuia, dicta quòd omnia percellat & concutiat. Fragor) strepitus. Pars munire latus) ne aqua ingrediatur. Pars ventis vela negare) vela complicare. Egerit) eiicit. Aequor) aquam maris. Refundit) reiicit. Rapit) celeriter detrahit. Sine lege) sine ordine. Ab omni parte) ab oriente & occidente, à Septentrione & Meridie. Freta indignantia) tumescentia. Miscent) perturbant. Nec se quis sit status, ipse fatetur Scire ratis rector) ordo est & sensus. Et ipse rector & gubernator nauis, fatetur se nescire quis, & qualis rerum status, aut quid iubere, velle'ue debeat. Tãta mali moles) magnitudo. Est autem acclamatio, qua tempestatis sæuitia declaratur. Quippe sonant) nanque strepunt. Ea vero omnia describit elegãtissime, quæ in magnis tempestatibus euenire solent. Incursu) impulsu. Erigitur) extollitur. Aspergine) aspersione. Concolor est illis) eundem cum ipsis arenis habet colorem. Sternitur interdum) stratum videtur & æquale. Agitur) agitatur. His vicibus) mutationibus.

Elegãs tẽpestatis descriptio.

Procella

Et nunc sublimis ueluti de uertice montis
Despicere in ualles, imumq; Acheronta uidetur,
Nunc ubi demissam curuum circunstetit æquor,
Suspicere inferno summum de gurgite coelum.
Sæpe dat ingentem fluctu latus icta fragorem,
Nec leuius pulsata sonat, quàm ferreus olim
Cum laceras aries, balista'ue concutit arces.
Vtq; solent sumptis incursu uiribus ire
Pectore, in arma feri, protentaq; tela leones,
Sic ubi se uentis commiserat unda coortis,
Ibat in arma ratis, multoq; erat altior illis
Iamq; labant cunei spoliataq; tegmine ceræ
Rima patet, præbetq; uiam letalibus undis.
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres,
Inq; fretum credas totum descendere coelum,
Inq; plagas coeli tumefactum scandere pontum.
Vela madent nimbis, & cum coelestibus undis
Aequoreæ miscentur aquæ, caret ignibus æther,
Cæcaq; nox premitur tenebris hyemisq; suisq;,
Discutiunt tamen has, præbentq; * micãtia lumen
Fulmina fulmineis ardescunt ignibus undæ.
Dat quoq; iam saltus intra caua texta carinæ
Fluctus, & ut miles numero præstantior omni
Cum sæpe * assiluit defensæ moenibus urbis,
Spe potitur tandem, laudisq; accensus amore
Inter mille uiros, murum tamen occupat unus,
Sic ubi pulsarunt celsi latera ardua fluctus *
Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ,
Nec prius absistit fessam oppugnare carinam,
Qua'm uelut in captæ descendat moenia nauis.
Pars igitur tentabat adhuc inuadere pinum,
Pars maris intus erat, trepidãt haud segnius oẽs,
Qua'm solet urbs, aliis murum fodientibus extra,
Atq; aliis murum trepidare tenentibus intus.
Deficit ars, animiq; cadunt, totidemq; uidentur
Quot ueniunt fluctus, ruere, atq; irrũpere mortes.
Nõ tenet hic lachrymas, stupet hic, uocat ille beatos
Funera, quos maneant. hic uotis numen adorat,
Brachia'q; ad coelum, quod non uidet, irrita tollẽs,
Poscit opem subeunt illi, frater'q; parens'q;.
Huic cũ pignoribus domus, & qđ cuiq; relictum est.
Halcyone Ceyca mouet, Ceycis in ore
Nulla nisi Halcyone est, & cum desyderet unam,
Gaudet abesse tamen. patriæ quoq; uellet ad oras
Respicere, in'q; domum supremos uertere uultus,
Verum ubi sit nescit. tanta uertigine pontus
Feruet, & inducta piceis e' nubibus umbra
Omne latet coelum, duplicata'q; noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor,
Frangitur & regimen, spoliis'q; animosa superstes *
Vnda uelut uictrix, sinuata'q; despicit undas.
Nec leuius, qua'm siquis Athon Pindũ'q; reuulsos,
Sede sua, totos in apertum euerteret æquor
Præcipitata cadit, pariter'q; & pondere, & ictu,
Mergit in ima ratem, cum qua pars magna uirorũ
Gurgite pressa graui, neq; in aera reddita, fato
Functa suo est, alii partes, & membra carinæ
Trunca tenent. tenet ipsa manu qua sceptra solebat
Fragmina nauigii Ceyx, socerum'q; patrem'q;

RAPH. (DESPICERE) deorsum aspicere, interdum contemnere significat. (Imum Acheronta) infernum. Est enim Acheron vnus ex inferni fluuiis. (Suspicere) sursum aspicere. Aliquando mirari significat. (Icta latus) in latere percussa. synecdoche est poetica. (Pulsata) percussa. (Ferreus aries) instrumentum est bellicum aries, quo prisci ad diruendos muros vtebantur. (Balista'ue) balista quoque instrumentum est bellicum, quo saxa longe emittuntur. (Incursu) impetu. (Protenta) porrecta. (In arma ratis) in nauis instrumenta, armamenta. (Multoq;) multo quàm nauis erãt altiores. (Ceræ) picis, qua naues integuntur. (Letalibus vndis) mortiferis aquis. (Scandere) ascendere. (Caret ignibus æther) syderibus æther carere videbatur, quia nulla apparebant. (Cæcaq; nox) obscura. (Discutiunt) depellunt. (Ardescunt) splẽdescunt. (Intra caua texta) intra concauitatem carinæ. (Omni numero) omni multitudine. (Mœnibus) in muros. (Spe potitur tandem) hoc est, tandem voti fit compos, in murum'que ascendit. (Decimæ vndæ) maximæ atque vastissimæ. Nam decima quæq; vnda maxima esse videtur, vt Ouidius in primo de Tristibus libro testatur, cum inquit:

Qui venit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes,
Posterior nono est vndecimo'que prior.

Hinc factum est vt decimum decumanum'que pro maximo amplissimo'que accipiatur, vt decumana porta in castris maxima, vt quæ ab hostibus foret auersa, & decumana scuta amplissima, & decumanus in agro limes, qui longissimus & maximus foret.

ADDI. {Et Decumana oua, quæ maxima. Eodem autem modo & Lucanus dixit libro quinto. Hæc fatum decimus, dictu mirabile, Fluctus inualidum cum puppe leuat. Et Silius lib. decimoquarto.

Non aliter Rhodopes Boreas à vertice præceps
Cum sese immisit decimoq; volumine pontum
Expulit in terras, &c. Vide Miscella. Politian. lxxxvi.}

(Vastius) validus. (Absistit) desistit. (Velut in mœnia) similitudo est à captis vrbibus sumpta, significat autem fluctus partem intra nauem irrupisse. (Pinum) nauem. (Trepidant) timent. (Haud segnius) non minus. pulchra autem similitudine exprimit timorem nautarum à tempestate deprehensorũ. (Tenentibus) defendentibus. (Deficit ars) tempestati ars succumbit. (Irrumpere) cum impetu intrare. (Non tenet hic lachrymas) alius inquit, lachrymat, alius stupet attonitusq; videtur. (Funera quos maneant) qui exequiarum honore nõ priuentur. (Hic votis numen adorat) alius inquit Diis vota facit. (Subeunt illi) in mẽtem veniunt. (Cum pignoribus) cum liberis. (Tanta vertigine) euersione, perturbatione. Est autem acclamatio qua maxima tempestas declaratur. (Piceis è nubibus) nigris aqua plenis. (Incursu) impetu. (Turbinis) venti violentioris. (Regimen) gubernaculum. (Superstes) superans, superextans. (Sinuata) in sinum coacta, conuoluta. (Quam siquis Athon, Pindum'ue) montes esse Macedoniæ Athon, & Pindum Thessaliæ superius diximus. (Præcipitata) impulsa ventis. (Et ictu) impulsu. (In ima) in profundum. (Functa suo fato) mortua est. Ex sententia autem Stoicorum hoc ait, qui omnia fato fieri putant. (Et membra) frusta abrupta. (Socerum) Aeolum. (Patremq;) luciferum.

(EXANIMIS)

* a.l. minãtia.

* Assiluit ex Priscia. testimonio libro. x.

* a.l. superbit & i aliquib⁹ exẽ. legitur superstã.

* Vide Politianum in Miscellaneis de decumano fluctu.

Stoicorum sententia.

Inuocat(heu)frustra sed plurima nantis in ore
Halcyone coniux. illam meminit'que, refert'que.
Illius ante oculos, ut agant sua corpora fluctus,
Optat, & exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat absentem, quoties sinit hiscere fluctus,
Nominat Halcyonen, ipsis'que immurmurat undis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, & rupta mersum caput obruit unda
Lucifer obscurus, nec quam cognoscere posses,
Illa nocte fuit. quoniam'que excedere cœlo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
Aeolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes, & iam quas induat ille,
Festinat uestes iam quas ubi uenerit ille.
Ipsa gerat, reditus'que sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem superis pia thura ferebat,
Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat.
Pro'que uiro, qui nullus erat, ueniebat ad aras.
Vt'que foret sospes coniux suus ut'que rediret
Optabat, nullam'que sibi præferret. at illi
Hoc de tot uotis poterat contingere solum.
At Dea non ultra pro functo morte rogari
Sustinet, ut'que manus funestas arceat aris,
Iri meæ dixit fidissima nuncia uocis,
Vise soporiferam Somni uelox iter aulam.
Extincti'que iube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Halcyonem ueros narrantia casus.
Dixerat. induitur uelamina mille colorum
Iris & arquato cœlum curuamine signans,
Tecta petit iussi sub nube latentia regis.
Est prope Cimerios longo spelunca recessu
Mons cauus, ignaui domus & penetralia Somni.
Quo nunquã radiis oriens medius'ue, cadens'ue,
Phœbus adire potest nebulæ caligine mistæ.
Exhalantur humo dubiæ crepuscula lucis.
Non uigil Ales ibi cristati cantibus oris
Euocat Auroram. nec uoce silentia rumpunt,
Solicit'ue Canes, Canibus'ue sagacior Anser. *
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami
Humanæ'ue sonum reddunt conuitia linguæ.
Tuta quies habitat. saxo tamen exit ab imo.
Riuus aquæ Lethes, per quem cũ murmure, labens
Inuitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fœcunda papauera florent,
Innumeræ'que herbæ, quarum de lacte soporem
Nox legit, & spargit per opacas humida terras.
Ianua ne uerso stridorem cardine reddat.
Nulla domo tota custos in limine nullus.
In medio torus est, Hebeno sublimis, in antro,
Plumeus, unicolor, pullo uelamine tectus:
Quo cubat ipse Deus membris languore solutis.
Hunc circa passim uarias imitantia formas,
Somnia uana iacent totidem, quot messis aristas,
Sylua gerit frondes, eiectat littus arenas.
Quo simul intrauit, manibus'que obstantia, uirgo
Somnia dimouit. uestis fulgore reluxit
Sacra domus, tarda'que Deus grauitate iacentes,
Vix oculos tollens, iterum'que, iterum'que relabens,
Summa'que percutiens nutanti pectora mento,

RAPH. ¶EXANIMIS) mortuus. ¶Tumuletur) sepeliatur. ¶Hiscere) os aperire. ¶Ecce super medios) repentini mali ferè significatiua est hæc particula ecce. ¶Niger arcus) nubes nigra & aquarum plena arcui similis. ¶Mersum obruit) hoc est, obruit & submersit. ¶Non licuit) non potuit. Neque enim sydera per noctem cœlum relinquere possunt, ac ne interdiu quidem, quamuis non videantur. ¶Texit) cooperuit, ne videret filium pereũtem. ¶Aeolis) Halcyone Aeoli filia. ¶Festinat vestes) festinãter fuit & facit. ¶Pia thura ferebat) pie sacrificabat. ¶Qui nullus erat) qui non erat. neque enim mortui esse dicuntur. ¶Hoc solum) vt nullam aliam ipsi præferret. ¶Manus funestas) funere & morte mariti pollutas. ¶Meæ vocis) meorum verborum & mandatorum. ¶Vise) ad videndum vade. Describit autem & Somnum Deum, & Somni aulam. ¶Soporiferam aulam) soporem & somnum afferentem, atque inducentem. ¶Somni) Dei soporis. ¶Arquato) in arcus similitudinem figurato. ¶Est prope Cimerios) Cimerii (vt Strabo atque Sextus scribũt) populi fuerunt iuxta Baias habitantes subterranea domicilia, vbi sacra Plutonia ferebant. Dabantur'que ab his responsa, atque inde faciebant quæstum. Conueniebãt enim aduenæ aliquid audituri, qui ducebantur in cauernas illas, quas nec oriẽs, nec occidens Sol aspiciebat, vt scribit in Odyssea Homeri. Hi à quodam rege deleti fuerunt, cum oraculi fides parum successisset. Alii scribũt Cimerios populos esse in Asia Amazonibus proximos qui ex vltimo venerint occidente. Iuxta Cimerios Somni aulam esse fingit poeta, quam, vt omnia, vnà cum Somno & insomniis elegãtissime describit. ¶Ignaui) inertis, pigri. ab effectu quòd ignauos & pigros homines reddat. ¶Quo nunquam) pulchra poetæ phantasia. Solis enim radii somnum auertunt, tenebræ autem alliciũt. ¶Exhalantur) emittuntur. ¶Dubiæ lucis) crepusculi est interpretatio. Nam crepusculum est dubia lux. ¶Ales cristati oris) periphrasis est. Galli. Nihil autem in aula Somni esse poeta ait quo turbari somnus possit. Omnia vero adesse quæ somnum ipsum allicere valeant. ¶Vnda labens) murmure siquidem aquæ somni efficiuntur suaues. ¶Canibus'que sagacior anser) id maxime tum fuit compertum, quo tempore Capitolium à Gallis obsidebatur. Canibus enim quiescentibus anserum clangore excitati custodes Gallos iam Capitolium ingressos ex arce deturbarunt. ¶Lethes) nomen illi aquæ conueniens. Lethe nanque obliuio interpretatur. Dormientes autem omnium obliti videntur. ¶Fœcunda papauera) multorum seminum fertilia, quæ somnum maxime inducunt, vnde & soporiferum papauer vocatur. ¶Stridorẽ reddat) strepitum faciat. ¶Hebeno) ex hebeni nigro ligno confectus. Hebenus autem arbor est Indica, cuius lignum natura est nigrum. Scite vero poeta somni lectum nigrum esse fingit, pullus nanque color somnum hominibus allicit. ¶Vix oculos tollens) eleganter gestus describit poeta eorum, qui graui somno premuntur. Est autem prosopopœia: rei enim corpore carẽti corpus attribuit. ¶Cognouit enim) illam venisse subaudiamus. est autem parenthesis.

Somni domus. De qua Hesiodus in Theogo.

* Ob defẽsum Capitoliũ Liui. lib. v. Solicitũ ad nocturnos strepitus Anseres.

Somni descriptio.

Lethe Morpheus.

Excusſit tandem ſibi ſe, cubitoq́ʒ leuatus,
Quid ueniat (cognouit enim) ſcitatur. at illa.
SOMNE quies rerū, placidisſime Somne Deorū,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Feſſa miniſteriis mulces, reparaq́ʒ labori,
Somnia, quæ ueras æquant imitamine formas
Herculeam Trachina iube ſub imagine regis,
Halcyonē adeant, ſimulachraq́ʒ naufragi fingant.
Imperat hoc Iuno poſtquam mandata peregit,
Iris abit. neqʒ enim ulterius tolerare ſoporis
Vim poterat, labiq́ʒ ut ſomnum ſenſit in artus,
Effugit, & remeat per quos modo uenerat, arcus.
At pater è populo natorum mille ſuorum
Excitat artificem, ſimulatoremq́ʒ figuræ
Morphea. non illo iuſſos ſolertius alter
Exprimit inceſſus, uultumq́ʒ, ſonumq́ʒ loquendi.
Adiicit & ueſtes, & conſuetisſima quæqʒ
Verba. ſed hic ſolus homines imitatur. at alter
Fit fera, fit uolucris, fit longo corpore ſerpens.
Hunc Icelon Superi, mortale Phobetora uulgus
Nominat. eſt etiam diuerſæ tertius artis,
Phātaſos. ille in humū, ſaxūq́ʒ, undamq́ʒ, trabemq́ʒ,
Quæq́ʒ uacant anima fallaciter omnia tranſit.
Regibus hi, ducibusq́ʒ ſuos oſtendere uultus
Nocte ſolent. populos alii plebemq́ʒ pererrant.
Præterit hos ſenior, cunctisq́ʒ è fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumātidos edita, Sōnus
Eligit, & rurſus molli languore ſolutus,
Depoſuitq́ʒ caput, ſtratoq́ʒ recondidit alto.
Ille uolat, nullos ſtrepitus facientibus alis
Per tenebras, intraq́ʒ moræ breue tempus, in urbē
Peruenit Aemoniam, poſitisq́ʒ è corpore pennis
In faciem Ceycis abit, ſumptaq́ʒ figura
Luridus, exanimi ſimilis ſine ueſtibus ullis
Coniugis ante torum miſeræ ſtetit. uda uidetur
Barba uiri, madidisq́ʒ grauis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens fletu ſuper ora profuſo
Hæc ait. agnoſcis Ceyca miſerrima coniux?
An mea mutata eſt facies nece? reſpice, noſces,
Inuenies q́ʒ tuo pro coniuge coniugis umbram.
Nil opis Halcyone nobis tua uota tulerunt.
Occidimus, falſò tibi me promittere noli.
Nubilus Aegæo deprendit in æquore nauem
Auſter, & ingenti iactatam flamine ſoluit.
Oraq́ʒ noſtra tuum fruſtra clamantia nomen
Implerunt fluctus. non hæc tibi nunciat author
Ambiguus, non iſta uagis rumoribus audis.
Ipſe ego fata tibi præſens mea naufragus edo.
Surge age, da lachrymas, lugubriaq́ʒ indue, nec me
Indeploratum ſub inania Tartara mitte.
Adiicit his uocem Morpheus, quam coniugis illa
Crederet eſſe ſui, fletus quoque fundere ueros
Viſus erat, geſtumq́ʒ manus Ceycis habebat.
Ingemit Halcyone. lachrymas mouet, atqʒ lacertos
Per ſomnum, corpusq́ʒ petens, amplectitur auras.
Exclamatq́ʒ mane. quò te rapis? ibimus unà,
Voce ſua, ſpecieq́ʒ uiri turbata ſoporem
Excutit, & primo ſi ſit, circunſpicit, illic,
Qui modo uiſus erat (nam moti uoce miniſtri

RAPH. CVBITOq́ʒ leuatus) innixus. neque enim aliter caput poterat ſuſtinere Somnus. Scitatur) rogat. Vt illa reſpondit vel ſimile verbum eſt ſubaudiendum. Somne quies rerum) elegans Somni deſcriptio. Quem cura fugit) ſcite, qui enim curis premuntur, dormire non poſſunt. Mulces) foues. Labori) ad laborem. Herculeam Trachina) ab Hercule ædificatam, excultamq́ʒ, vt pauloante diximus. Regis) Ceycis. Simulachra naufraga) ſimulachra naufragii à Ceyce facti. Fingant) effingant, exprimant. Vim ſoporis) ſomni violentiam. At pater è populo) Somno Deo multos eſſe filios poeta fingit, è quibus tres nominat, quibus facultas eſſet ſe in varias figuras transmutandi. E populo) è turba & multitudine. Mille) finitum numerum pro infinito poſuit. Simulatoremq́ʒ figuræ Morphea) Morpheus ἀπὸ τῆς μορφῆς, hoc eſt, à forma dicitur formę ſimulator. Hunc Icelon ſuperi) Icelos ſimilis transfertur, quo quidem nomine is eleganter appellatur, qui ſe omnibus animalibus ſimilem exhibere poteſt, Icelon autem per L, ſcribendum eſt, quamuis Icon vulgus grāmaticorum hactenus legerit. Mortale Phobetora vulgus) Phobetor terrefactor interpretari poteſt. Sic autem eſt legendum, quamuis corrupte Phebetora in exemplaribus legatur. Eſt etiam diuerſæ tertius artis Panthaſos) Latini quidem ſic legunt, ſed minus recte, cum id nomen à Græcis non agnoſcatur. Phantaſos autem qui imaginator transferri poteſt, forſitan ab Ouidio fuit ſcriptus φαντάζομαι nanque vnde Phantaſos deriuatur, imaginari ſignificat. Eleganter autem hoc nomine donatur, qui hanc hominibus immittit imaginationem, vt ſibi per ſomnum videantur videre vndam, ſaxum, trabem, aliud'ue quid inanimatorum. Vacant) carent. Thaumantidos edita) Iridis iuſſa Thaumantis filię. Somnus) ſomni Deus. Molli languore) ſuaui ſopore. Strato) lecto. In vrbem Aemoniam) Trachina. In faciem Ceycis abit) in figuram Ceycis ſe conuertit. Luridus) niger. Vda) humida. Tua vota) tuæ preces. Falſo) vane. Aegæo in æquore) Aegæum dictum eſt ab inſula quam Aegas vocat Homerus Neptuno dicata, in qua neminem fas eſt dormire propter phantaſmata, vt inquit Nicocrates. Alii dicunt à Neptuno Aegæum pelagus fuiſſe denominatū. Vt enim Pherecydes ait. Is Deus Aegæus vocatur. Quod vero Nicocrates ait ab Aegæo, qui ſe in illud mare ex arce Athenarum præcipitauit Aegæum eſſe dictū, falſum eſt. Longe nanque à mari diſtat. Aegæum quidem nunc à vulgo Archipelagus vocatur. Soluit) diſſoluit, reſoluit. Ambiguus) dubius. Vagis) incertis. Mea fata) meam mortem, mea infortunia. Lugubria) veſtes luctui conuenientes. Inania tartara) vacua, neqʒ enim animæ, vt quæ ſunt incorporeæ occupant locum. Tartarus autem locus eſt apud inferos ꝓfundisſimus. Lachrymas mouet) lachrymas emittit. Mane) expecta. Quo te rapis) quo fugis. Excutit) expellit. Si ſit illic) an ſit illic, vbi viſus fuerat maritus. Nam modo voce miniſtri) hac parentheſi exponit poeta, quo modo Halcyone circunſpexerit, an illic eſſet maritus quem per ſomnum videre ſibi fuerat viſa.

Aegæa

CALTRICI

Intulerant lumen) postq̃ non inuenit usquam,
Percutit ora manu, laniat'q; à pectore uestes.
Pectora'q; ipsa ferit, nec crines soluere curans
Scindit, & altrici, quæ luctus causa roganti,
Nulla est Halcyone, nulla est ait, occidit unà
Cum Ceyce suo. solantia tollite uerba.
Naufragus interiit, uidi, agnoui'q; manus'q;,
Et discedentem cupiens retinere, tenenti
Vmbra fuit. sed & umbra tamen manifesta, uiri'q;
Vera mei. non ille quidem, si quæris, habebat
Assuetos uultus, nec quo prius ore nitebat.
Pallentem, nudum'q;, & adhuc humente capillo
Infelix uidi. stetit hoc miserabilis ipso.
Ecce loco, & quærit, uestigia siqua supersint.
Hoc erat, hoc animo quod diuinante timebam,
Et ne me fugiens uentos sequerere, rogabam.
At certe uellem, quoniam periturus abibas,
Me quoq; duxisses. fuit ah, fuit utile tecum
Ire mihi. neque enim de uitæ tempore quicq̃
Non simul egissem. nec mors discreta fuisset.
Nunc absens perii. iactor quoque fluctibus absens.
Et sine me, te pontus habet crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si uitam ducere nitar
Longius, & tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo, nec te miserande relinquam.
Et tibi nunc saltem ueniam comes, in'q; sepulchro
Si non urna, tamen iunget nos littera. si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.
Plura dolor prohibet, uerbo'que interuenit omni
Plangor, & attonito gemitus à corde trahuntur.
Mane erat. egreditur tectis ad littus & illum
Mœsta locum repetit. de quo spectarat euntem,
Dum'q; moratur ibi, dū'que hinc retinacula soluit,
Hoc mihi discedens dedit oscula littora dixit,
Dū'que notata oculis reminiscitur acta, fretum'que
Prospicit, in liquida spatio distante tuetur
Nescio quid quasi corpus, aqua. primo'que q̃d illud
Esset, erat dubium. postq̃ paulum appulit unda,
Et quamuis aberat, corpus tamen esse liquebat.
Quis foret ignorás, quia naufragus, omine mota est
Et tāq̃ ignoto lachrymas daret. heu miser, inquit,
Quisquis es & siqua est coniux tibi. fluctibus actum
Fit propius corpus, quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus, & minus est mentis. iā, iāq; propinquæ
Admotum terræ, iam quod cognoscere posset,
Cernit. erat coniux. ille est exclamat, & unà
Ora, comas, uestem lacerat, tendensq; trementes
Ad Ceyca manus. sic ò charissime coniux?
Sic ad me miserande redis? ait. adiacet undis
Facta manu moles, quæ primas æquoris undas
Frangit, & incursus quæ prædelassat aquarum.
Insilit huc, mirum'q; fuit potuisse, uolabat.
Percutiens'q; leuem modo natis aera pennis,
Stringebat summas ales miserabilis undas.
Dum'q; uolat, mœsto similem, plenum'q; querelæ
Ora dedere sonum, tenui crepitantia rostro.
Vt uero tetigit mutum, & sine sanguine corpus
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequicquam duro dedit oscula rostro.

Halcyone in auem.

ALTRICI) nutrici. Nulla est Halcyone, nulla est) conduplicatio mulieri grauissimo dolore affectæ maxime conueniens. Ait autem se non esse, uerum unà cum marito periisse. Solantia tollite uerba) auferre inquit uerba consolatoria, & nolite me consolari. Assuetos uultus) solitos, hoc est, hilares & lætos. Nitebat) splendebat. Humente) madido. Et ne me fugeres) apostrophe Halcyones ad maritum querelarum plena. Fuit ah fuit) anadiplosis dolenti accommodata. Neque enim de vitæ tempore quicquam. Non simul egissem) hoc est, omne tempus vitæ meæ tecum traduxissem, tecum'que fuissem. Discreta) separata, diuisa. Nunc absens perii) se cum Ceyce viro periisse ait Halcyone, quamuis absens fuerit, quòd suam quoque animam in Ceycis corpore fuisse vult videri. Absens) corpore, non animo. Ducere) producere. Superesse) superuiuere. Nunc saltem) post quam tu periisti. Littera) epitaphium. Prohibet) loqui subaudiamus. Attonito) doloribus stupefacto. Mane erat) prima pars diei aderat. Euntem) recedentem maritum. Dumq; moratur ibi) ordo est & sensus, & Halcyone videt nescio quod corpus longe positum in media aqua, dum'que Halcyone ibi moratur, & dum dixit Vir meus hinc soluit retinacula, & discedens ex hoc littore me osculatus est, & dum reminiscitur acta à Ceyce suis oculis animaduersa, & mare prospicit. Retinacula) funes, quibus naues ad terram ligantur ac retinentur. Soluit) Ceyx subaudiatur. Reminiscitur) in memoriam reuocat Halcyone. Tuetur) aspicit. Appulit) ad littus subintelligatur. Corpus) cadauer. Et siqua est coniux) heu & misera subaudiatur. Quo magis) quanto magis. Tuetur) aspicit. Hoc minus) tanto minus est cōpos mentis. Admotum) appulsum. Et unà) & simul cum exclamatione. Ad Ceyca) ad Ceycis cadauer. Moles) murus maximus, quo portus ab undarum incursu tutus reddebatur. Quæ prædelassat) lassos ac debiles reddit antequam in portum perueniant. Insilit huc) illuc in illam molem manu factam. Potuisse) insilire. Volabat) iam enim in auem fuerat conuersa. Stringebat) radebat, leuiter attingebat. Dilectos artus) amata Ceycis membra.

Ceyx in auem.

Senserit hæc Ceyx, an uultum motibus undæ
Tollere sit uisus, populus dubitabat, at ille
Senserat, & tandem superis miserantibus, ambo
Alite mutantur. fatis obnoxius isdem
Tunc quoque mansit amor, nec *coniugale solutū est
Fœdus in alitibus. coeunt, fiunt'que parentes, *
Per'que dies placidos hyberno tempore septem
Incubat Halcyone pendentibus æquore nidis.
Tum uia tuta maris, uentos custodit, & arcet
Aeolus egressu, præstat'que nepotibus æquor.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aesacus natus Priami & Alyxothoes Cebrenidis filiæ sub monte Ida furtim editus cum vrbanum apparatum cultumque syluis & labori postposuisset, incidit in conspectum Eperies nymphæ, cuius captus pulchritudine dum fugientem persequitur causa interemptus eius extitit. Cōfusa enim timore per ignorantiam serpentem calce pressit, cuius morsu concidit, eius desyderio Aesacus ne diutius dolorem sentiret e monte in subiectum pelagus se præcipitauit, qui priusquam mergeretur, in auem cessit. Hæc æquora amat, nomenque Mergi tenet, qui amne mergitur illo.

Hos aliquis senior circum freta lata uolantes
Spectat, & ad finem seruatos laudat amores.
Proximus aut idem, si fors tulit, hic quoque dixit
Quem mare carpētem, substricta'que crura gerētem
Aspicis, ostendens spatiosum in guttura Mergum,
Regia progenies, & si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quæris: sunt huius origo
Ilus, & Assaracus, raptus'que Ioui Ganymedes,
Laomedon'que senex, Priamus'que nouissima Troiæ
Tempora sortitus frater fuit Hectoris iste,
Qui nisi sensisset prima noua fata iuuenta,
Forsitan inferius non Hectore nomen haberet,
Quamuis est illum proles enixa Dymantis,
Aesacon umbrosa furtim peperisse sub Ida
Fertur Alyxothoe gracili conata bicorni.
Oderat hic urbes, nitida'que remotus ab aula
Secretos montes, & inambitiosa colebat
Rura, nec Iliacos cœtus, nisi rarus adibat.
Non agreste tamen, nec inexpugnabile amori
Pectus habens, syluas captatam sæpe per omnes
Aspicit Eperien *patria Cebrenida ripa
Iniectos humeris siccantem Sole capillos.
Visa fugit nymphe ueluti perterrita fuluum
Cerua Lupum, longe'que lacu deprensa relicto
Accipitrem fluuialis anas, quam Troius heros
Insequitur, celerem'que metu, celer urget amore.
Ecce latens herba Coluber fugientis adunco
Dente pedem strinxit, uirus'que in corpore liquit.

RAPH.
Halcyōes.

ℂTOLLERE) extollere. ¶ Alite) in alites. ¶ Obnoxius) subiectus, debitus. ¶ Per'que dies placidos) Halcyones (vt refert Plinius) fœtificant bruma, qui dies Halcyonides vocantur, placido mari per eos & nauigabili, Siculo maxime. Faciunt autem septem ante brumam diebus nidos, & totidem sequētibus pariunt. Quibus quidem quatuordecim diebus maxime tranquillatur mare, vnde & Halcedonia pro tranquillitate à Plauto in Casina accipiuntur, cum inquit. Tranquillum est, Halcedonia sunt circa forum. nam (vt scribit Sextus) Halcedones à veteribus Latinis dictę sunt, quæ à Gręcis Halcyones vocantur, & Halcedonia dies, qui Halcyonides appellantur. Sanè Aristoteles in octauo de animalibus Halcyonum duo esse genera ait. Alterum vocale, quod arundinibus insideat, alterum mutum paulo maiori corpore. Plinius vero scribit Halcyonem paulo passere esse ampliorem, colore Cyaneo, & subnigro. Dictæ sunt Halcyones, vt Ouidius putat ab Halcyone Ceycis vxore, vt alii ἀπὸ τοῦ κυεῖν ἐν τῇ ἁλί, hoc est, à concipiendo in mari. Vt vero Hegesander in Cōmentariis narrat ab Halcyoneo gigante, cuius filiæ fuerunt, Phostonia, Anche, Methone, Alcippe, Palene, Drimosterie, quæ post patris mortem se à Canastræo promontorio in mare præcipitarūt. Amphitrie vero ipsas in aues cōmutatas, quas ab Halcyoneo patre Halcyōas vocarunt. ¶ Per'que dies placidos septē) de numero quidem horum dierum varię sunt antiquorum opiniones. Simonides nanque in Pentathlis vndecim esse ait, quod etiam Aristoteles in libris de Animalibus confirmat. Philochorus autem nouem esse scribit, Demagoras vero septem, cuius opinioni Ouidius adhæret. ¶ Incubat Halcyone) incubare proprie dicuntur aues, dum oua fouent. Halcyone autē & Halcyon dicitur. Halcedo quoque Latine vocatur. Plautus in penulo: Quàm mare dulce est, cum ibi Halcedo pullos educit suos. ¶ Pendentibus nidis) Halcyonum nidi admirationem habent, vt refert Plinius. Pilæ figura paululum eminentiores, ore perquam angusto, grandium spongiarum similitudine, intercidi non queunt, franguntur ictu valido, vt spuma arida maris, nec vnde cōfingātur, inuenitur, putant ex spinis aculeatis. ¶ Tum via tuta maris) nam (vt diximus,) per quatuordecim illos dies, quibus fœtificant Halciones mare tranquillatur, id quod benignitate Aeoli fieri ait poeta, vt commodum nepotibus faciat. Nam Halcyone (vt vidimus) Aeoli filia fuit. ¶ Præstat) accommodat, ac tutum reddit æquor Halcyonum pullis.

Halcedones.

*Cōiugale vt vers' sus sit re' ctus Halcedoniorum descriptio sunt aūt dies septem nūero qbus mare trāqllū est vide Chiliades Eras. in prouer. Halcedonia sunt circa forū.

*a. l. Hesperien.

Halcyonū nidi.

¶ Hos aliquis senior) Aesacus Priami filius ex Alyxothoe nympha cum amore Eperies nymphæ captus eam fugientem persequeretur, in causa fuit, vt illa periret, nam inter fugiendum à serpente icta interiit, tantoque dolore Aesacon affecit, vt moriturus è scopulo se in mare præcipitarit. Quem Tethys miserata in mergum transmutauit. Ille vero indignatus quòd mori non potuerit, se mergere nunquam desiit, vnde mergus à sæpius se mergendo à Latinis est dictus. ¶ Proximus aut idem si fors tulit) hoc est, aliquis proximus, aut forte idem senior. ¶ Substricta crura) subtilia. ¶ Sunt huius origo) Ilus & Assaracus, & Ganymedes filii fuerunt Trois Troianorum regis. Laomedon vero Ili fuit filius ac Priami pater, vt cū ex aliis permultis, tum ex Homero aperte colligitur. ¶ Proles Dymantis) Hecuba, quam Dymantis filiam fuisse scribit Homerus Eurypides vero Cissei Thracum regis. {Homerus Iliad. π.

Ταῦτ' ἄρα οἱ φρονέοντι παρίστατο Φοῖβος Ἀπόλλων·
Ἀνέρι εἰσάμενος αἰζηῷ, κρατερῷ τε
Ἀσίῳ, ὃς μήτρως ἦν Ἕκτορος ἱπποδάμοιο
Αὐτοκασίγνητος Ἑκάβης, υἱὸς δὲ Δύμαντος,
Ὃς Φρυγίῃ ναίεσκε ῥοῇς ἔπι Σαγγαρίοιο.

De Cisseo autem meminit Euripides in Hecuba his verbis: ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας λιπών, ἵν' Ἅιδης χωρὶς ᾤκισται θεῶν, Πολύδωρος, Ἑκάβης παῖς γεγὼς τῆς Κισσέως, Πριάμου τε πατρός, &c.} ¶ Alyxothoe) nympha fuit hæc, ex qua Priamus Aesacon suscepit. ¶ Conata) nixa & hærens. ¶ Gracili bicorni) bicorne instrumentum est rusticum. ¶ Captatam) quam sæpe capere tētauerat. ¶ Eperiē Cebrenida) Cebrinis fluuii ignobilis filiā; vnde etiā (vt Herodianus scribit) Cebrinia vrbs & regia Troadis fuit cognominata. {Apud Strabonem libro decimotertio, κεβρήνη, & κεβρηνία per ε, scribitur, eandem'que à Cebryone Priami filio, dictam, cuius & Homerus meminit, dicens:

Κεβριόνην νόθον υἱὸν ἀγακλῆος Πριάμοιο.

Apud Stephanum autem ita legitur: κεβρηνία χώρα τῆς τρῳάδος, ἀπὸ κεβρηνίου τοῦ πριάμου. δίδυμος δὲ κεβρίνην καὶ τὴν πόλιν φασίν. ἡρωδιανὸς δὲ ἀπὸ κεβρῆνος ποταμοῦ. In hac regione & sepulchrū Paridis & Oenones fuisse Strabo refert, de quo supra annotauimus. ¶ Longe lacu relicto) scite. nam in lacu capi non possunt, cum aduolante accipitre se mergant, vt iis qui illo aucupio delectantur est notū. ¶ Lacu) gurgite. ¶ Fluuialis anas) fluuios incolens. ¶ Vrget) impellit. ¶ Coluber) serpens. ¶ Strinxit) percussit. ¶ Virus) venenum.

Aesacus

Ilus.
Assaracus.

Hecubæ pater

ADDI.

Alyxothoe.

Cebrinis.

Cebrinia.

ADDI.
Aesacus in mergū.

ℂSVPPRESSA

KAPII. ¶SVPPRESSA)repressa. ¶Nec e. mi. vin. tā.)vt tu perires intelligamus. ¶Nos duo)ego, & serpens. ¶Subederat)subroserat. ¶Decidit in pon.)sic quidem etiam legi potest, sed desilit, vel deiicit forsitan elegantius legeretur, vt intelligamus Aesacum ipsum se in mare præcipitasse. ¶Copia mor.) facultas moriendi. ¶Misera de sede)misero corpore. ¶Subuolat) sursum volat sup æ.) in mare. ¶Furit)indignatur. ¶Pronus)in caput. elegāter autem mergi naturam poeta describit. ¶Fecit am. ma.)amor quem morte finire cupiebat, illum fecit macilentū. ¶Longa in. cru.) internodiū id dicitur spatii, quod est inter duos nodos. Nodosa autem crura mergus habere videtur. ¶Nomēq; ma.)à mergendo nanque mergus à Latinis fuit denominatus,

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

SArculaq; & rastriq; graues. Lege Sarcula'que rastriq; graues. ac lege quæ de q; cōiūctiōe supius diximus.
¶Positis te frōdibus arbos Tonsa comas luxit. Antiquā cōsuetudinem latenter attingit: quæ fuit vt comæ in luctibus tonderentur, id quod in penultimo Iliados in Patrocli funere Achilles facit: & eius exemplo Antoninus Imperator in funere Fausti sui à memoria liberti apud Herodianum in quarto: ac in funere Masistii Persæ faciunt apud Herodotum nono. Eundē sanè morem idem Homerus ponit quarto Odysseæ: vbi Pisistratum Nestoris filium ad Menelaum loquētem introducit. Et poeta noster tertio huius operis libro: quo loco Narcissi mortem exponit. sic inquiens. Planxere sorores Naiades: & sectos fratri imposuere capillos. Ac Statius (vt cæteros poetas prætereā)in syluis nō semel: q̄uis ferè semp deprauatus.
¶Cum Cecropio Eumolpio. Eumolpum Cecropium vel Atheniensem potes interpretari, vt poeta à Diodoro dissentiat: qui Aegyptium facit. & à Pausania. qui Thraciū putat. vel qui Athenas venit habitatum: in quo omnes consentiūt. Vel genus à Cecrope ducentē per matrē. Quæ Erechthei pronepos ex filia erat. Lege Hecatostys primæ collectaneorum caput trigesimumseptimum.
¶Induiturq; aures lente gradientis aselli. Triplicem rationē afferri inuenio: cur Midas asini aures habuisse dicatur. Alii enim acutissimi eū auditus fuisse inquiūt, vt asini esse dicūtur q præter murē aialia cętera auditu pręcedāt. Alii pagū Phrygiæ ab ipso habitatum afferunt cui nomē ὤνωτα, idest asini aures inditū fuerit. Alii cōplures illi exploratores fuisse testātur, q oia quæ in regione illa dicerētur aut fierent, diligēter inquirerent. Author Aristophanis cōmētator in Plutū.
¶Quam dura ad saxa reuinctam. Scopulum dicit, cui nomen ex re postea fuit Agamea, vt Stephanus scribit authore Hellanico. quod nomē innubus interpretabitur. eo quòd Hesione viro adhuc non copulata ceto fuerit in ipso exposita. γάμους enim nuptias Græci appellant.
¶Nec pars militiæ Telamon sine honore recessit. Non abre Telamonis fit mētio, quoniā cōstat eum Herculi assiduū comitem, & in multis certaminibus vnà cum eo pugnasse. Nec solū in Iliū nauigasse. Sed in Amazonas fuisse auxilio: ac Alcyoneū interemisse vt Pindarus scribit. Theocritus magnam inter eos amicitiā fuisse demōstrat. cū ait. οἱ μὲν ἄμφω ἑταῖροι ἀνδαίνυντο τραπέζας. Vnā ambo socii semper comedebant ad mēsam. Si tāta igitur Herculi fuit cū Telamone amicitia, non mirum si ei potius q̄ alteri donauit Hesionen.
¶Donec sua membra teneri sensit. In sepiæ formam mutata hæc nympha legitur deprensa à Peleo.

Cum uita suppressa fuga est amplectitur amens
Exanimem, clamat'q; piget, * piget esse secutum. * a.l. me te
Sed non hoc timui. nec erat mihi uincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo. uulnus ab angue,
A me causa data est. ego sum sceleratior illo
Qui tibi morte mea mortis solatia mittam.
Dixit, & e' scopulo, quem rauca subderat unda,
Decidit in pontum. Tethys miserata cadentem
Molliter excepit, nantem'q; per æquora pennis
Texit, & optatæ non est data copia mortis.
Indignatur amans inuitum uiuere cogi,
Obstari'q; animæ misera de sede uolenti
Exire, ut'q; nouas humeris assumpserat alas
Subuolat, atq; iterum corpus super æquora mittit.
Pluma leuat casus, furit Aesacus. in'q; profundum
Pronus abit, leti'q; uiam sine fine retentat.
Fecit amor maciem. longa internodia crurum.
Longa manet ceruix. caput est a' corpore longe.
Aequor amat, nomen'q; manet, quia mergitur illo.

¶Velamenta manu prætendens supplice. Ramū intelligit lauri vel oleæ lana circumuolutum. quo legati & caduceatores vtebant. Lege primę collectaneorū hecatostys ca. xxxiii.
¶Et Peleus comitesq; rogāt. Restitue Peleusq; comitesq;. Nec te moueat, q; copulatiua cōiunctio elongata, quoniam ratione & authoritate defenditur, vt supra retulimus.
¶Patriæ non degener artis. Quia Mercurius pater furtorum inuētorq; dicit. Lege Horatiū primo carminū, & hūc poetā quinto Fast. ac secūdo huius operis libro.
¶Carmine vocali clarus cytharaq; Philemō. Scribo Philœmō cū diphthōgo in media syllaba, vt sit nomē ab aete deductū. φίλος, enim amicus, ᾆσμα cantus dicitur. vnde amator cantus interpretabitur. Quod hic poetæ versu datur cognoscere.
¶Inde fragore graui strepitus. corrigo Strepitās ex veteri codice. illud nō improbem. Item ex eodem lego.
¶Interea fratrisq; sui. qui mutatus fuit i accipitrē, neq; enim filiæ mortem prodigium appellauerim.
¶Fratremq; secutis prodigiis. prodigia dicit lupi armenta vastantis non fratris mutationem. Nam supra (vt diximus)eam significauit.
¶Inuia cū Phlegyis faciebat delphica Phorbas. hūc Phorbāta nō eū esse dixerim quē Iginus Triopæ (cuius supra meminimus)ex Hyscole Mirmydonis filia, Diod. in. v. Lapithi & Eurlones filiū tradit. qa is amicus fuit Apollinis, vt apud eūdē Diod. in. vi. & Iginū in Ophiucho licet intueri. nisi qs hunc & illū eūdē esse dixerit: & Apollini post vitiatā Coronidē Phlegyæ filiā factū inimicū voluerit. Phlegyas sanè (q & Phlegyes & Phlegys etiā declinat teste Stephano (Martis & Chrises filius fuit: ac Thessaliæ rex. A quo Phlegyæ eius regionis incolæ sunt noiati. Is ob acceptā iniuriā (quā diximus) Apollinis in Parnasso tēplū cōbussit: Phlegyamq; ciuitatem in Bœotia ꝓdidit. Lege Seruiū in sextū Aeneidos ac Stephanum. Quorū posterior etiam tradit Phlegyas in Aethiopia populos fuisse, q deoꝝ cultus & leges inuenerūt.
¶Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat. quia matrimonio præsidet. vt Iunonemq; toris quæ præsidet alma maritis. vnde pronuba cognominatur.
¶Ambo Alite mutantur. Hanc fabulam à Nicandro Ouidium accepisse ait Probus in primum Georgicorum.
¶Fertur Alyxothoe)emēdo Alyzothoe, idest velociter fugiens, vt sit cōueniens nymphæ nomen, & à currendi celeritate deductū ἀλύζω. enim fugio. θοὸς velocem significat.
¶Ego sim sceleratior illo) Si sim legimus, hemistichiū hoc sequenti versui applicabimus, & ita legemus, vt aliqui codices habent. Ni tibi morte mea mortis solatia mittam. Si autē sum (vt in aliis codicib9 scribit & placet magis) à fine hemistichii sensus ꝯcludet. & in sequēti carmine q nō ni statuem9.

AN. HEN. GL. IN LIB. XI. METAM.

Quæ postq̄ rapuere feræ, cornu'q; min. Diuulsere.

DIuulsere exponit Raphael dilacerauere, ego malim ab aratro auulsere, exponere.

Quippe pedum digitos, in quantum est quæ'q; sec. Traxit.

Oppido obscurus sensus. Vtrum autem Traxit, de Baccho similiter intelligendum, vt ligauit? an de singulis Bacchi fœminis? sed illud inquantum est quæq; secuta, non minus me solicitum habet, nec planè à me intelligitur.

Vade, age, a magnis uicinum Sardibus amnem.

Herodotus lib. v. ait Pactolū amnē mediū forū Sardium interfluere. Strab. añt lib. xiii inqt Tmolum montē Sardiū vrbi iminere, ac ex eo fluere Pactolū in Hermū. Quapropter si Bacchus ad Tmolū Pactolū erat, vt paulo ante Poeta testatus est, Sardibus haud dubie erat. Mirū igitur nō immerito videri potest, quū nā fluuium hic inuenire videaē Poeta. Sed ego Pactolum intelligo ꝓpter auri ramenta. At illud uicinum cū Herodoto nō cōuenit, qui perfluere Pactolum ait vrbē Sardeis. Quidā Caystrū existimarunt Sardibus vicinum, vt habet Ptolemæi pictura. Sed codex errat, vt puto.

Sustinet à læua, tenuit manus alt. plectrum.

Ex hoc loco manifeste pcipitur qd sit lyra, qd plectrū. Lyra ōis hodie vel trichordos est vel tetrachordos, vel hexachordos, ipsæ fides certis interstitiis filo signatis, tāguntur à sinistræ manus digitis, porrò chordę Plectro, idest arcu quē dextra tenet manus pcutiuntur aut verritur potius. Ea itaq; interstitia faciunt vt tota disdiapason resonātia etiā Trichordo haberi queat. At de hac re alias dicemus.

Prodidit agricolam.

Videndum etiam atque etiam quomodo accipiat verbū prodidit hoc in loco. Lucus enim prodidit regem Midam agricolis, non ipsos agricolas. Raphael per agricolam intellexit regis famulum tonsorem quòd apud agrum effoderat. Quod nescio sit'ne sequendum.

Adiicis huic animo monumenta potentia.

Idē Raphael illud huic aīo ad Ceycē retulit, quasi diceret nostro p se benigno, ac liberali, sed difficultatē facit qd subiungitur: Nec tēpora perde precādo. ita vt locū suspicer nō oino purū, vt huius Poetæ & diligētia & ingeniū reqrit.

Incommendataq; tellus
Omnis & omne fretum.

Quod nobis cōmendatum est, curæ nobis est. Tellus igitur ac fretum incōmendata sunt vētis, quòd eis minime sint curæ, quippe à quibus perturbentur ac vastentur.

Iamq; labant cunei, spoliataq; tegmine ceræ.

Idem Ceræ diligenter exposuit picis quas naues integūtur. Vellem ita Cunei exposuisset.

Naufragio interiit undi, agnouitq;, manusq;
Et disced.

Latinitas postulat vt post, Agnouitq; distinguatur, & Manusq; coniungamus cum, Et discedentem cupiens retinere.

Et quærit uestigia siqua supersint.

Hęc sunt Poetę verba de Halcyone, mira me Hercle phātasia, quasi quæ vestigia adhuc monstrare velit, statimq; non inuētis, exclamat: Hoc erat, p apostrophē plenā querelarū.

Mane erat, egreditur tectis ad littus.

De quo littore loquatur incertum, neque enim Trachin propè mare erat. Sed nunc desinam, toties hoc conatu illusus, de his quærere in fabulis.

Proximus aut idem si fors tulit,

Raphael exponit aliquis proximus aut forte idē senior, sed omnino illud, Si fors tulit, lectorē remoratur, quod positum pro fortassis existimat D. Eras. Roterod. Nec est dubiū quin illud Homeri exprimere voluerit, quod toties in Iliade est atque in Odyssea αἴ κέ ποθι τύχῃσιν.

Fertur Alyxothoe gracili contra bicorni.

Item bicorne ait esse instrumētū rusticū. Quod si verum est, ego planè huius loci sensum nō percipio. Nisi quod parturientes solent, si nemo nitētibus adsit, ad aliquid fulciri.

Aspicit Heperien patria Cebrenida ripa,

Eperien legit Raphael. Cæterum Cebrenida per secundam vocalem e legendum est, non Cebrinida. Multa de Cebreniis Strabo libro decimotertio disserit.

ALLEGORIAE IN XI. LIB. METAMOR.

Carmine dum tali syluas animosq; ferarum, Threicius vates & saxa sequentia duxit. In hoc vndecimo libro. Ouid. primo agit de crudeli occisione Orphei, & mutatione mulierū quæ eū occiderunt in arbores, & de dracone qui caput eius deuorare voluit in lapidē mutato. Sed de his dictū est in libro præcedente, & ideo trāseūdū est ad sequētia. ¶ Dic causam literalē fabulæ ortū sumpsisse ab ebriosis. Midas enim sacerdos Bacchi, idest vini dicif fuisse, inquātū aliquādo supponiē vltra modū bibisse. Itē Silenū titubantē honorat, qa ebriosus ebriosum amat. sed virtute Bacchi, idest vini qcqd tāgit aurū efficiē. inquātū vir ebriosus se esse diuitē imaginaē, & quodlibet ab eo aurū reputaē. Prouer. xxxi. Bibāt & obliuiscanē egestatis suæ & doloris sui nō recordētur amplius. ¶ Vel dic cōtra auaros q nihil sciūt à deo petere nisi aurū. Et ideo plerūq; fit quòd deus talē fortunā dat auaro quòd in oībus quæ facit lucraē, & qcqd tāgit i aurū mutari dicif, quia de quocūq; se intromittit negocio vel artificio, aduenit ipsi aurū, idest lucrū. Imo fit quòd ꝓprios cibos in aurū cōuertit, inquantū ad saturitatē nō audet comedere, sed potiꝰ cibos vēdit & fit quòd fames auaritiæ augeē, & propter auri acqsitionē nullatenus satiaē. Eccle. Multi dati sunt in auri casus. Igiē talis vidēs quòd ista nō reficiunt sed auaritiis plus inflāmant, solet donū cōtrarium, scilicet paupertatē vel diuitiarū cōtēptū appetere. Quod quandoq; deus dat, ita quòd cessat in diuitiis delectari. Isti igiē in flumine scripturæ vel religionis aliquoties abluuntur, & ibi amore auri perditi exuuntur. Ex tunc iā pauperes Christi effecti in mundo sine diuitiis cōuersanē dicētes illud Matth. xix. Ecce nos reliqmus oīa &c. Quod ad literā multis accidit, sicut patuit de illo philosopho q cuncta quæ habuit auro vendidit qd tandē in massa positū ne sibi ad philosophādū noceret i mare ꝓiecit.

Alleg. fab. Midæ.

¶ Applica hæc cōtra rudes & bestiales q approbāt plus canticū Panos ruricolæ q̄ Apollinis cœlicolæ, & plus approbāt terrenorū aduocatorū dicta q̄ cœlestiū doctorū; magis ei placēt illa quæ dicūt & faciūt hoīes bestiales q̄ quæ agūt sancti & spūales hoīes, sicut patet de multis rusticis q plus de suis silibus applaudūt q̄ de sapiētibus. Et pp hoc istis aures asini, nę dari dicunē, inquātū iudicare de rebꝰ asinine & bestialiter cōprobātur i. Corin. ii. Aialis homo nō pcipit ea quæ spiritus dei sunt. Ideo dicitur Prouer. xxii. In auribus insipientiū ne loquaris, quia despiciēt doctrinā eloquii tui. Et sicut dicif Eccle. viii. Cum fatuis cōsiliū nō habeas. Non enim poterūt diligere nisi quæ eis placent.

Alleg. fab. Iudicii Midæ inter Apollinem & Pana.

¶ Dic quòd nihil occultū quod nō reueletur, qa scilicet dato quòd aliquis aliquod secretum sub terra operuerit, & sic ꝑpetuo celādū crediderit. ꝓtinget tamē quòd aliqua fistula. i. aliqua garrula psona illud canet & dicet, imo multæ fistulæ, aut multi garruli sunt q nō possunt dicere nisi illud quod ad cōfusionē aliorū cōtingit eos scire. Vel dic de ꝓditione siqs dominū suū ꝓdiderit, vnde nō sperat veniet q hoc aliis reuelabit. Fatuū est igitur aliquod secretū alicui dicere. dato enim quòd qs ipsum terræ, idest alicui simplici personæ credat dicere, ipse tñ cōtinere nō poterit qn illud aliis reuelet, & debeat fistulare. Vñ illud Hieronymi ad Paulā dicere pōt. Si secretū esse volueris: mihi narrare nō debueras. Et ideo Prouer. xxv. dicif. Secretū alieno ne reueles: ne forte insultet cum audierit & exprobrare non cesset.

Alleg. fab. seruí Midæ & Arundini

¶ Hæc allega cōtra ingratos q, dū indigent auxilio hominū multa promittere solēt, sed quādo negocia eorū facta sunt nihil volunt soluere. Quapropter ipsos deus & mundus solēt tāq̄ ingratos affligere. Eccle. xxix. Donec accipiāt osculātur manus dātis & in promissionibus humiliāt vocē suā, & in tēpore redditionis postulabit tēpus & loquitur verba tædii. ¶ Vel dic allegorice quòd ista numina deū & angelos signāt qui à principio Troiā, idest mundi ciuitatē ædificauerūt & ꝓ salario aurū, idest fidē & charitatē à rege huius ciuitatis, idest ab hoīe petiuerunt. Sed quia iste rex, scilicet Adā fidē fregit dū in pomo peccauit, & sic aurum ꝓmissum nō restituit, sed negauit, ideo fluctibus maris, idest amaris tribulationibus fatigatus extitit & filia eius, idest humana natura mōstris maris, idest dæmonibꝰ data fuit. Sed ꝓ certo Hercules, idest Christus p incarnationē veniens ipsam liberauit, & equos veloces & candidos, idest viros fideles & innocentes ꝓ salario inde sperauit. Sed quia Troia, idest mūdus ipsos reddere renuit, ideo finaliter ipsam in iudicio destruet, & totaliter dissipabit, & Hesionē liberatā, idest humanā naturam

Alleg. fab. Laomedōtis, & Hesionis eius filiæ p ædificatiōe Troiæ.

turã redẽptã Telamoni, idest deo patri ppetuo cõmẽdabit.

Alleg. fab. elei & ethidis

ϒ Sic vere prædicator vel prælatus quãdo aliquã psonã cautã vatiã, & cõditionẽ suã sub tot vitiis & dissimulationibus occultantẽ muenit quòd eã nõ põt cõprehẽdere vel corripere nec Achillẽ, idest Christũ in ea per gratiã generare, circa hãc talẽ psonã dũ dormit, idest dũ nõ aduertit laqueos regularis disciplinæ debet ponere, & sic ipsam impregnare. ϒ Vel dic de diabolo qui animã cautã, & se ab ipso diuersimode occultãtẽ dũ à casu dormit, idest dũ in mundo delectatur, laqueis diuersarũ malarũ ↄcupiscẽtiarũ ipsam alligat, & sic fœtu peccati ipsam impregnat. Iac. i. Concupiscẽtia cũ cõceperit parit peccatũ.

Alleg. fab. Autolyci.

ϒ Talis est diabolus, qui postq̃ aliquã animã furatus fuerit p peccatũ solũ colorẽ ei⁹, idest ↄuersationẽ eius mutare & de alba nigrã facere, idest de sancta turpẽ & peccãtem, vt possit eius memoriã & notitiã à domino suo Christo penitus amouere. ϒ Vel dic quòd talis est adulator vel hæreticus q ita faciũt se, & facta sua palliare quòd vnũ faciunt aliud apparere. Esaiæ. v. Væ q dicitis malũ bonũ & bonũ malũ ponẽtes tenebras lucẽ, & lucem tenebras, ponẽtes amarũ in dulce & dulce in amarum.

Alleg. fab. Ceycis & Alcyones

ϒ Sit aĩa Christi vxor quãdo videt quòd vir suus dei fili⁹ nauẽ crucis ascẽdit vbi periclitatus & mortuus fuit cũ videt & ↄsiderat ipsũ mortuũ, debet se sup eũ in mari, idest in amaritudine pœnitẽtiæ & ↄfessiõis p deuotionẽ ponere, & cũ eo facto aue in resurrectiõe & ascẽsione simul renouari, & sic auis similitudinem induere, & per cõtemplationem ascendere & volare, sic vt sibi dicatur istud Psal. In mari via tua, & semitæ tuæ in aquis multis.

Alleg. fab. filiorum somni.

ϒ Vult Oui. per hos tres filios somni intelligere triplex genus solicitudinis quã immittit diabolus in corda dormiẽtiũ mũdanoꝝ p negligẽtiã vitę suæ. Prima solicitudo est circa honores & dignitates, secũda circa voluptates, tertia circa cupiditates. Prim⁹ igiť filius mittiť ad supbos q eis effigiat de nobilitate humana, de dignitatibus & honoribus, de põpa seculari, in vestitu, gestu, fabulatu, & eqtatu. Et isti quatenus tales sint nõ curãt multũ de diuitiis vel voluptate. Secũdus fili⁹ mittiť ad libidinosos & nõ repræsentat nisi ea quæ ad bruta ptinẽt. Dicit enĩ Aristo. iii. ethicoꝝ quòd illa delectatio maxime vocať exprobrabilis qua delectamur nõ secũdũ quòd sumus hoĩes, sed secũdũ quòd sumus aĩalia. Talibus enim gaudere & maxime ea diligere bestiale est. Iste fili⁹ creat in hoĩe solicitudinẽ & curã carnis in desideriis & cibis & potibus venereis & qete. Et isti nõ principaliter habẽt cordi honores vel diuitias nisi raro, sed tantũmodo voluptatẽ. Tertius filius somni mittiť ad cupidos. Iste facit hoĩem cogitatiuũ circa inanimata, maxĩe circa aurũ, argẽtũ, & terræ mineras, qa si circa oues & boues solicirať hoc est secũdario, inquãtũ, scilicet p talia est pecunia acqrẽda. Et hi oẽs p regẽ somnũ, idest peccatũ reguntur & mittunť. Ro. v. Regnauit mors ab Adã vsq; ad Moysen. Et iste somnus diuitiaꝝ voluptatũ & honorũ verteť finaliter in paupertatẽ, vilitatẽ & miseriã. Vnde Psal. Dormierũt somnũ suũ & nihil inuenerũt oẽs viri diuitiaꝝ in manibus suis. Et Prouer. ii. Noli diligere somnum ne te egestas opprimat.

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

LIBER DVODECIMVS.



ARG. FABVLAE SEQ.



Agamemnon Atrei & Aeropes filius dux Achiuorum, cum in Aulide Ioui sacra ministraret, conspexit draconem in arbore, quæ impendebat aræ, lapsum ad nidũ volucris cuius octo pullis consumptis ab eodem serpente, & nouissime etiam matre Aquila circumuolãte ipse conuersus in saxum est. Quorum prodigio Calchas Testoris filius augur respondit per nouem annos in Troadem dimicaturos Græcos, decimo autem illa eos potituros. Fertur autem potius Bœotiæ hic esse, vbi mille naues aduersis tempestatibus stetissent Morantibus enim Achiuis respondetur a Calchante non ante classes posse moueri, quam Iphigeniam pater immolasset, quæ cum pro re communi ad aram esset applicata, inter sacrificium obductis nubibus a Diana rapta est, & pro eo supposita Ceruа.

Nescius assumptis Priam⁹ pater Aesacõ alis
Viuere, lugebat tumulo quoq; nomen hñti
Inferias dederat cũ fratribus Hector inanes,
Defuit officio Paridis præsentia tristi,
Post modo q rapta lõgũ cũ cõiuge bellum
Attulit in patriam, coniurataeq; sequuntur
Mille rates, gentisq; simul commune Pelasgæ.
Nec dilata foret uindicta, nisi æquora sæui

RAPH.



Nescius assũptis) Quæ tẽpore belli Troiani factæ sũt Metamorphoses, hoc libro ferè describit poeta, ac primũ Draconis trãsmutationẽ, qui pullos cum matre apud Aulidẽ spectãtibus Græcis deuorauit pspicue exponit. Nã cũ mille Græcoꝝ Helenã repetẽtium naues ad Aulidẽ ↄuenissent, ac Ioui sacrificare Græci vellẽt, ecce serpens platanũ aræ imminentẽ ascendit, ac primum pullos octo qui adhuc in nido erãt, deinde circumuolantẽ matrem deuorauit. Quod quidẽ cũ alii admirarentur, Calchas ex eo collegit bellum nouẽ annos duraturum, ac decimo demũ anno Troiã captum iri. Cæterum serpens ille ad perpetuã rei memoriam in saxum à Diis fuit cõmutatus. ϒ Nescius assumptis) more suo poeta cõcinne & librum libro connectit, & quædam prænarrat, quo commodius (quam dixi) Draconis Metamorphosin in saxũ exponat. ϒ Tumulo quoq; nomẽ habẽti) Cenotaphio in quo nomen sine corpore erat inscriptum. ϒ Inferias dederat) sacrificia fecerat. Nam inferiæ dicũtur ea sacrificia, quæ inferis & mortuis fiunt. Hęc autem à poeta narrantur, vt hunc librum cum superiore aptius connectat. ϒ Paridis præsentia) periphrasis est. Paris enim defuit exequiis Aesaci fratris. Nam in Græciam ad rapiẽdam Helenam nauigarat, quam Venus ipsi pollicita erat,

Paridis iudicium.

cum iudex electus super trium Dearum pulchritudine Iunonis, Palladis, & Veneris pro Venere ipsa sententiam tulit, vt in laudatione Helenes Isocrates narrat. Orta nanque inter illas Deas contentione de pulchritudine, Alexander, qui Paris fuit cognominatus Priami filius iudex fuit constitutus, cui quidem cum Iuno polliceretur se totius Asiæ regnum concessuram. Pallas vero ipsum inuictum in bellis effecturam. Venus autem Helenam mulierum omnium pulcherrimam pro Venere vt Helena potiretur iudicauit. ϒ Post modo) postea. ϒ Longum bellum) decem nanque annos durauit. ϒ Cum coniuge) Helena. ϒ Commune gen. Pelasgæ) concilium totius Græciæ.

Serpens in saxum.

Inuia fecissent uenti.Bœotaq; tellus
Aulide piscosa, puppes tenuisset ituras.
Hic patrio de more, Ioui cum facta parassent,
Vt uetus accensis incanduit ignibus ara,
Serpere cœruleum Danai uidere Draconem
In platanum, cœptis quæ stabat proxima sacris.
Nidus erat uolucrum bis quatuor arbore summa,
Quas simul & matrem, circum sua dāna uolātem
Corripuit serpens, auidaq; recondidit aluo.
Obstupuere omnes, at ueri prouidus augur
Thestorides uincemus, ait, gaudete Pelasgi.
Troia cadet, sed erit nostri mora longa laboris.
Atque nouem uolucres in belli digerit annos.
Ille ut erat uirides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, & seruat serpentis imagine saxum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Iphigenia supradicta Agamemnonis filia in ceruam versa, & a Diana est in Tauricos fines translata.

Permanet Aoniis Nereus uiolentus in undis,
Bellaq; non transfert. & sunt qui parcere Troiæ
Neptunum credant, quia mœnia fecerat urbis.
At non Testorides neque enim nescit'ue, tacet'ue,
Sanguine Virgineo placandam Virginis iram
Esse Deæ, postquam PIETATEM publica causa,
Rexq; patrem uicit, castumq; datura cruorem
Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris.
Victa Dea est, nubemq; oculis obiecit, & inter
Officium, turbamq; sacri, uocem'q; precantum,
Supposita fertur mutasse Mycenida cerua.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum fama per orbem Græcorum aduentum ad expugnandum Ilium, & in Troade classia esse, aperuisset. Primus in congressu bellantium Protesilaus Iphicli filius ab Hectore est interēptus, dehinc nouissime Cygnum Neptuni filium, qui nullo telo interimi poterat, Achilles cum diu in certamine victoriæ contentio esset, & frustra in eum tela eminus iaceret, Meneto Lycio prius interempto, stricto ense persequens præcipitatum supra saxum eliso gutture pressit. Quem priusquam spoliaretur armis ab illo, Neptunus eius parens in volucrem eiusdem nominis contulit, ne nominis aboleretur perpetuitas.

Ergo ubi qua decuit, lenita est cæde Diana,
Et pariter Phœbes, pariter maris ira recessit:
Accipiunt uentos a' tergo mille carinæ:
Multa'q; perpessæ, Phrygia potiuntur arena.
Orbe locus medio est inter terras'q;, fretum'q;,
Cœlestes'q; plagas triplicis confinia mundi.
Vnde quod est usquam, quāuis regionibus absit,
Inspicitur, penetrat'q; cauas uox omnis ad aures.
Fama tenet, summa'q; domum sibi legit in arce.
Innumeros'q; aditus, ac mille foramina tectis
Addidit, & nullis inclusit limina portis.
Nocte die'q; patet. tota est ex ære sonanti,
Tota fremit, uoces'q; refert, iterat'q; quod audit.
Nulla quies intus, nulla'q; silentia parte.
Nec tamen est clamor, sed paruæ murmura uocis,
Qualia de pelagi (si quis procul audiat) undis
Esse solent. qualem'ue sonum, cum Iuppiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenet, ueniunt leue uulgus, eunt'q;
Mista'q; cum ueris passim commenta uagantur
Millia rumorum confusa'q; uerba uolutant.
E' quibus hi uacuas implent sermonibus aures.
Hi narrata ferunt alio, mensura'q; ficti

RAPH. ¶ INVIA) innauigabilia) ¶ Aulide pisc.) Aulis vrbs est Bœotiæ Chalcidi finitima ab Aulide Euonymi, filii Cephisi filia cognominata. ¶ Piscosa) piscibus abundante. ¶ Tenuisset) retinuisset. remorata fuisset. ¶ Incanduit) calefacta fuit. ¶ Cœruleum draconem) nigrum. ¶ Quæ stabat proxima) quæ imminebat sacrificiis cœptis. ¶ Thestorides) Calchas Thestoris filius. ¶ Circum sua dāna) circum sua pignora, quæ cum maximo suo damno deuorari à dracone videbat. ¶ At nouem volucres) ordo est & sensus. Atque Calchas digerit & distribuit nouē volucres) ordo est & sensus. Atque Calchas digerit & distribuit nouem volucres & aues in nouem belli annos.

Aulis. — sa.l. castris

ADDI. {Tota hæc fabula describitur ab Home. lib. ii Iliados, qui auē ipsam passerem vocat, non aquilam, vt supra Lactantius in argumento: ita enim inquit:

Ἔνθαδ᾽ ἔσαν στρουθοῖο νεοσσοὶ νήπια τέκνα
Ὄζῳ ἐπ᾽ ἀκροτάτῳ πετάλοις ὑποπεπτηῶτες
Ὀκτώ, ἀτὰρ μήτηρ ἐνάτη ἦν, ἣ τέκε τέκνα.

Calchas. Porrò autem quod ad Calchantem attinet, fuit hic vates Græcorum, genus ab Apolline ducēs, vt scribit Pherecydes. Fuit enim Idmon Apollinis filius ex Asteria Coroni (quanquam sunt qui Abantis eundem dicant) hic cū Argonautis in Colchos nauigans, ab apro in Mariandinis periit interfectus, relicto filio Thestore ex Laothoe coniuge. Eius Thestoris Calchas fuit, qui post excidium Troianum in Asiam veniens, & ibi à Mopso vaticinandi certamine superatus, ex mœrore periisse dicitur. Cuius rei & Strabo meminit lib. xiiii. Homerus primo Iliad. —τοῖσι δ᾽ ἀνέστη Κάλχας Θεστορίδης οἰωνοπόλων ὄχ᾽ ἄριστος, Ὃς ᾔδη τά τ᾽ ἐόντα, τά τ᾽ ἐσσόμενα, πρό τ᾽ ἐόντα.}

¶ Permanet Aoniis) Agamemnon ad bellum Troianum proficiscens, cum apud Auliden reliquos Græciæ principes expectaret imprudens Dianę ceruam occidit. Quare Dea irata in tantam tempestatem mare excitauit, vt Græcorū classis inde soluere non posset. Cum autē etiam peste laborarent, consultus Calchas respondit. Dianę iram Agamemnonio sanguine esse placandā. Tandem igitur Agamemnonis quoq; cōsensu adducta Iphigenia ad aras vt immolaretur, à Diana dicitur fuisse sacerdoti subrepta, ac illius loco cerua supposita. ¶ Bellaq; non transfert) è Græcia ad Troiam. ¶ Quia mœnia fecerat vrbis:) nam vnà cum Apolline muros vrbis Troiæ ædificauit Neptunus. ¶ Neque enim nescit'ue tacet'ue) hoc est, & scit & ait virginis sanguine Dianā esse placandam. ¶ Virginis Deę) Dianæ. ¶ Publica causa) publica vtilitas. ¶ Rexq; patrē) hoc est, officium regis pietatem patris expugnauit. ¶ Mycenida) Iphigeniā Mycenæam. Mycenæ autē vrbs est Peloponnesi, à Mycenęo Spartonis filio, ac Phoronei fratre dicta. ¶ Ergo vbi) vt Cygni Neptuni filii, cuius corpus nulla ex parte poterat vulnerari, Metamorphosin cum superiore connectat poeta, multa prænarrat, ac primum Famæ aulam describit, deinde aduentum Græcorum ad littus Troianum, tum Protesilai cædem, quī primus egredi i littus Troianum ausus ab Hectore fuit interfectus. ¶ Phœbes) Dianæ. ¶ A tergo) à puppi. ¶ Phrygia arena) littore Troiano. ¶ Orbe locus medio) Famæ ædium elegans descriptio. ¶ Triplicis mundi) in treis partes diuisi, cœlū, mare, & terram, siue tribus partibus constantis, cœlo, aqua, & terra. ¶ Vsquam) aliquo in loco. ¶ Absit) distet. ¶ Regionibus) regionum multarum spatio. ¶ Fama tenet) habitat. ¶ Famam autem incorpoream, tanquam corpus habētem describit. ¶ Legit) elegit. ¶ Summa in ar.) in arcis summitate. ¶ Innumeros aditus) innumerabiles & infinitos ingressus. ¶ Et null. inclu. limi. por.) ianuas ædium Famæ semper ait patere, nec vnquam claudi, cum nullæ insint. ¶ Qualia de pelagi) qualia inquit esse solent murmura ab vndis pelagi veniētia. ¶ Increpuit) crepare & strepere fecit. ¶ Commenta) ficta. sic Virgilius.

Tam ficti, praui'que tenax,
quàm nuncia veri.

¶ Confusa) obscura, quæ difficulter percipi possunt. ¶ Vacuas aures) ociosas.

Iphigenia in ceruam. — Mycenæ. — Famę ędiū descriptio — Famæ comites. — Protesilai cædes.

CILLIC

Crescit & auditis aliquid nouus adiicit author
Illic crudelitas, illic temerarius error,
Vanaq; lætitia est, consternati'que timores,
Seditio'que recens, dubio'que authore susurri.
Ipsa quid in cœlo rerum, pelago'que geratur,
Et tellure uidet, totum'que inquirit in orbem.
Fecerat hæc notum, Graias cum milite forti
Aduentare rates neque inexpectatus in armis
Hostis adest, prohibent'que aditus, littus'que tuentur
Troes & Hectorea primus fataliter hasta
Protesilae cadis, commissa'que prælia magno
Stãt Danais, fortes'que animæ. nec cognitus Hector,
Nec Phryges, exiguo quid Achaica dextera possit
Sanguine, senserunt & iam signata rubebant
Littora, iam leto proles Neptunia Cygnus
Mille uiros dederat iam currus stabat Achillis,
Tota'que peliacæ sternebat cuspidis ictu
Agmina, p'que acies, aut Cygnũ, aut Hectora quærẽs
Congreditur Cygno. decimum dilatus in annum
Hector erat. tum colla iugo canentia pressos
Exhortatus equos, currum direxit in hostem.
Concutiens'que suis uibrantia tela lacertis.
Quisquis es o iuuenis dixit, solamen habeto
Mortis, ab Aemonio quod sis iugulatus Achille.
Hactenus Aeacides, uocem grauis hasta secuta est.
Sed quãquam certa nullus fuit error in hasta,
Nil tamen emissi profecit acumine ferri.
Vt'que hebeti pectus tantummodo contundit ictu.
*Nate Dea (nam te fama prænouimus) inquit
Ille quid à nobis uulnus miraris abesse?
(Mirabatur enim) non hæc, quam cernis equinis
Fulua iubis, cassis nec onus caua parua sinistræ
Auxilio mihi sunt. decor est quæsitus ab istis.
Mars quoq; ob hoc cape arma solet. remouebit oẽ
Tegminis officium, tamen indistrictus abibo.
Est aliquid non esse satum Nereide, sed qui
Nerea'que, & natas, & totum temperat æquor,
Dixit. & hæsurum clypei curuamine telum
Misit in Aeaciden, quod & æs, & proxima rumpit
Terga nouena boum. decimo tñ orbe moratũ est.
Excipit hoc heros. rursus'que trementia forti
Tela manu torsit. rursus sine uulnere corpus,
Syncerum'que tuit. nec tertia cuspis apertum,
Et se præbentem ualuit distinguere Cygnum.
Haud secus exarsit, quã'm circo Taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu
Phœniceas uestes elusa'que uulnera sentit.
Num tamen exciderit ferrum, considerat hastæ,

APH. ❡ILLIC cru.) Famæ comites enumerat poeta. ❡ Consternatiq; ti.) ab effectu, quod consternatos atque perturbatos homines reddant. ❡ Sedinoq; re.) nouus tumultus. ❡ Susurri) murmura. ❡ Ipsa quid in cœlo) Fama inquit omnia quæcunque in mundo aguntur uidet. ❡ In totum or.) de iis quæ in toto orbe aguntur ❡ Fecerat hæc no.) vulgauerat. ❡ Hostis adest:) hostes adueniũt. ❡ Fataliter) ex fatorum lege. ❡ Protesilae cad.) Protesilaus Isiphyli * fuit filius, ac Laodomiæ Acasti filiæ maritus, qui Græcorum primus in littus Troianũ egredi ausus, ab Hectore fuit interfectus. (*a.l. Iphicli.*) {Idq; fataliter, vt supra dixit. Responsum enim fuerat Achiuis, vt & Higynus annotauit, eum qui primus litora Troianorũ attigisset, periturũ, fabulã aũt describit Home. Iliad. ii. his versibus: (ADDI.)

Τῶν δ' αὖ Πρωτεσίλαος ἀρήϊος ἡγεμόνευε
Ζωὸς ἐών, τότε δ' ἤδη ἔχεν κατὰ γαῖα μέλαινα.
Τοῦ δὲ καὶ ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος φυλάκῃ ἐλέλειπτο
Καὶ δόμος ἡμιτελής, τὸν δ' ἔκτανε Δάρδανος ἀνὴρ
Νηὸς ἀποθρώσκοντα πολὺ πρώτιστον Ἀχαιῶν.

Quod aũt hic ab Hectore occisus dicit, id alii variãt: quidã enĩ ab Aenea occisũ volunt, quidã ab Achate, Aeneæ socio, alii tñ ab Euphorbo, vt eodẽ loco annotat Cõmẽt. Protesilaum porro dictũ ait Higynus, eò qd primus Græcorum periisset, cum antea Iolaus diceretur. Huius pater Iphiclus fuit, cursus velocitate ac leuitate celebris, vt qui pedibus supra summas aristas decurreret, neque spicas earum læderet, aut infringeret, Iphicli autem Phylacus. Vnde & Phylacides aliꝰ dicitur Protesilaus ab auo videlicet paterno non à loco. Dicitur autem idem etiã ab inferis commeatu in triduum impetrato, rediisse in vitam vxoris Laodamiæ precibus, quam rem Lucianus tractat in Dialogis inferorum, & diuinos postea honores consecutus, Eleunte in Chersoneso, vt Pausan. in Atticis tradit.} ❡ Stant magno) constant, quia fortissimum virum amiserunt. ❡ Fortesq; animæ) cõstat verbum est subaudiendum. ❡ Nec cognitus Hector) constat magno subaudiatur. est enim ordo & sensus, & Hector non cognitus magno pstat Græcis. Si enim cognitus fuisset, facile illum vitasset Protesilaus. ❡ Achaica dextera) Græcorum vires, quãuis ad Achillem & Aiacem alludere videatur, qui multos ex Troianis interfecerunt. ❡ Signata) infecta sanguine subaudiatur. ❡ Proles Neptunia Cyg.) tandem ad Cygni Metamorphosin, id quod à principio libri intendebat poeta peruenit. Nam Cygnus Neptuni filius, quod dono patris nullo ferro posset vulnerari, Achillis impetum expectare ausus est, à quo sæpius hasta frustra percussus, cum ferri acies corpore illius retunderetur, tandem corruptus, & strangulatus est. Quẽ cũ Achilles spoliare vellet, arma sine corpore fuisse relicta aiaduertit, nã pater Neptunꝰ illũ i auẽ Cygnũ iã cõmutarat. *Cygnus Neptuni filius.* ❡ Stabat) erectꝰ erat. ❡ Achillis) Achilles autem Pelei & Thetidis fuit filius, dictus vel ἀπὸ τοῦ ἄχος λύειν hoc est, à soluendo dolore, medicus enim fuit, à Chirone medicinam doctus vel ἀπὸ τοῦ ἄχος ἰλιεῦσιν ἐπενέγκειν hoc est, ab inferendo Iliensibus dolore, vel à particula priuatiua, & χίλου, hoc est, cibo. *Achilles.* Neque enim lac gustauit prorsus, sed medullis ceruorum à Chirone nutritus fuit. Vnde (vt inquit Euphorion,) à Myrmidonibus Achilles fuit noiatus. ❡ Peliacæ cuspi.) Pelias hasta Achillis dicta est à Pelio mõte, ex quo fuerat recisa, vñ Peliacꝰ declinatur. {Peliadis descriptio est apud Hom. Ilia. xv. (*ADDI. Pelias.*)

Ἔγχος δ' οὐχ ἕλετ' οἶον ἀμύμονος Αἰακίδαο
Βριθὺ, μέγα, στιβαρὸν, τὸ μὲν οὐ δύνατ' ἄλλος Ἀχαιῶν
Πάλλειν, ἀλλά μιν οἶος ἐπίστατο πῆλαι Ἀχιλλεύς
Πηλιάδα μελίην, τὴν πατρὶ φίλῳ πόρε Χείρων
Πηλίου ἐκ κορυφῆς, φόνον ἔμμεναι ἡρώεσσι.}

❡ Equos pres. col. ca.) hoc est, pressa & onerata iugo colla albentia habentes. est enim synecdoche maxime huic poetæ familiaris. ❡ Hactenus Aeci.) locutus est, subaudiatur. ❡ Vt he.) tanquam hebeti & obtuso non autem acuto. ❡ Cassis) galea. ❡ Caua par.) concauum scutum. ❡ Decor) pulchritudo, ornamentum. ❡ Mars quoque ob hoc) propter decorem, vt ornatus videatur, non autem vt ꝓtegatur. ❡ Indistrictus) inuulneratus. ❡ Est aliquid) modeste genus suum ostentat Cygnus, ac matri Achillis anteponit. ❡ Nereide) Thetide nympha, Nerei filia. ❡ Sed qui Nereaq;) ex eo subaudiatur, est autem Neptuni periphrasis. ❡ Terga nouena) nouem terga & pelles. ❡ Decimo orbe) decimo tergore. ❡ Moratũ est) retentũ est, atq; remoratum. ❡ Syncerumq; fuit) integrum. ❡ Apertum) nudatum. ❡ Et se præbentem) se hastæ opponentem. ❡ Distinguere) vulnerare. ❡ Circo aperto) spatioso. In circo autem venationes exhibebantur. ❡ Phœnicias ve.) purpureas, quibus maxime agrestes tauri in arena irritabantur. {Hos nostrum vulgus Euba- (ADDI.)

*Salutatio cui subest tacita ironia, Frustra iactas tuos parentes Deos, cũ & ego diis genitꝰ sim.

Hærebat ligno, manus est mea debilis ergo.
Quas'que ait antè habuit uires effudit in uno.
Nam certe ualuit, uel cum Lyrnesia primum
Mœnia deieci, uel cum Tenedon'que, suo'que
*Aeetioneas impleui sanguine Thebas.
Vel cum purpureus populari cæde Caycus
Fluxit, opus'que meæ bis sensit Telephus hastæ.
Hic quoque tot cæsis, quorum per littus aceruos
Et feci, & uideo, ualuit mea dextra, ualet'que.

los hodie vocat, hi enim colorem puniceum, aut rutilum non ferunt, eumq; gestantes impetunt. Irritari autem solebant & pilis inde factis. Hinc Martialis libro primo.

Q ui modo per totam flammis stimulatus arenam,
Sustulerat raptas taurus in astra pilas. Et rursum:
Nanque grauem gemino cornu sic extulit vrsum,
Iactat vt impositas taurus in astra pilas.} ¶ Elusa) irrita & vana.

COEL. RHOD. ¶ CAEterum quia de pilis sermo est, astruit poetę illius acutus interpres, vt de eo meum semper fuit iudicium, & bene doctus quoque, etiã si nasutiores multi, subditis equo calcarib^9, laxis habenis toto in illum feruntur impetu, & altius genuinũ infigũt, ab hac pilarum similitudine vestes, quæ in spectaculo tauris obiicerentur iritandis, pilas item fuisse nuncupatas, quòd à tauris peterentur, tanquã effigies hominum. Vel, inquit, pilæ dicebantur, quòd in globum & lusoriæ pilæ speciem conuolutæ iactabantur: quanquam rudis antiquitas, vt Pædianus author est, homines è stramine formaret ad eum vsum. Postea, inquit, luxus in tantum auctus est, vt vestes etiã purpureæ obiicerentur. Q uod duodecimo Metamorphoseon significasse Ouid. quoque videtur, quum ita canit:

*a.l. Solus Echionias

Haud secus exarsit, quàm circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Phœnicias vestes, elusaq; vulnera sentit.

Sed vt nos ex multiiuga lectione cultius aliquid aucupemus quod ingeniosus enarratos minus aduerterit, cuius fiducia haudquaquam in aurem vtrãque dormiendum, sed peruigilate semper excutiendi poetarum sensus, quibus ille multum intulit claritatis, quum alioqui Heracliti tenebris obuoluti, plurimis iacerent incogniti & insciti: quod sanè velut auri coronarii laxamentum dixeris, eminentis ingenii fertilitate cõdonatũ: subest semper ferè intercutaneæ eruditionis aliqd, quod non nisi Linceo conspexeris, veluti in eo (quod ait) nimio luxu institutũ, vt Phœniceæ vestes conicerentur ad taurorum iritationem. Id vero minus veritate connititur, nã ex natura rerum oborta consuetudo est, quam & iureconsultus Vlpianus Digestis de furtis non ignorasse videtur, vbi ait: Cum eo qui pannum rubrum ostẽdit, fugauitq; pecus, vt in fures incideret, furti actio est. Hoc & in institutionibus relatum inuenies De obligationibus quæ ex delicto nascuntur. Q uod vt verũ scias, audi quid doctissimus ille Plutarchus in Oratione qua cõnubialia contexuit præcepta, ad hoc ipsum pertinentia memoriæ mãdanda censuerit. Q ui elephãtis (inquit) se admouent, vestem claram non gestant, nec puniceã qui tauris, quòd huiusmodi coloribus illa animalia maxime efferantur, sicuti tigres in tantum aguntur furorem sonitu tympanorum, vt semetipsas dilanient, feles olfactu odoramentorũ perturbari & furere, traditur. Idẽ porrò Plutarchus in libro de Alexandri fortuna, liquidius etiãnũ tauros phœniceis iritari efferariq; scribit, elephãtes vero albis.

RAPH. ¶ ERGO) affectui & indignationi seruit hæc dictio ergo. Indignatur enim Achilles, quod Cygnus acuta hastæ cuspide vulnerari non possit. Cum maxima vero indignatione in dextræ suæ debilitatẽ causam refert. ¶ Lyrnesia mœn.) Lyrnesus vrbs Troadis, quam Græci diripuerunt, vnde Briseida rapuit Achilles.

ADDI. {Homerus Iliados secundo.

Κεῖτο δ' ἐν νήεσσι ποδάρκης δῖος Ἀχιλλεὺς,
Κούρης χωόμενος Βρισηΐδος ἠϋκόμοιο.
Τὴν ἐκ Λυρνησσοῦ ἐξείλετο πολλὰ μογήσας,
Λυρνησσὸν διαπορθήσας καὶ τείχεα Θήβης.
Κὰδ δὲ Μύνητ' ἔβαλλεν, καὶ Ἐπίστροφον ἐγχεσιμώρους,
Υἱέας Εὐηνοῖο Σεληπιάδαο ἄνακτος.

Q uo loco Cõmentator addit Mynetem fuisse cõiugẽ Briseidis. ¶ Vel cum Tenedonq;) Tenedos insula est, è regione littoris Troiani, vt & Virg. ii. Aenei. meminit. Hæc à Tenne Cygni filio nominata dicitur, cum antea Lycophrys vocaretur. Nã Cygni, (eius de quo hic Ouid. agit) duo liberi fuere, Tennes & Leucothea. mortua autẽ eorũ matre, Cygnus nouercã illis induxit, Phylonomen, siue vt alii, Polybœam nomine. Hæc cum amore & libidine in Tẽnem accensa ferretur, de stupro illũ appellauit, sed Tennes à scelere abhorrens, solicitãtem repudiauit. quare illa metu ne pderet, Tennem apud patrẽ præuertit, vltroq; illũ detulit, quasi q se temerare voluisset. Cygnus itaq; in filium ira cõmotus, capsæ inclusum in mare abiecit, sed Neptunus castitate adolescẽtis, & item quod nepos ipsius esset, adductus, capsam Lycophryi insulę appulit, quã incolæ vidẽtes, & aperiẽtes, Tẽnẽ cognito eius casu, regẽ insulæ cõstituerunt, ipsamq; Lycophryn, de noie eius Tenedũ appellarũt author Cõmẽt. Home. i. Iliad. Hãc autẽ insulã Gręci ductu Achillis, vt & Lesbum & vicina alia loca decẽnali illo bello, incursionibus vastarunt ac diripuerunt.} ¶ Solus Echio.) corrupte qdẽ sic legitur eorũ culpa, qui sibi oia pmittunt in iis inuertẽdis, quæ in priscis exẽplaribus descripta nõ pcipiũt. Cũ enim quasnã Oui. Aeetionias Thebas vocaret, minus intelligerent holes & imperiti & temerarii, nõ solum Aeetionias in Echionias inuerterunt, sed hoc quoq; nomẽ Solus cõmodo suo ascripserũt, ignorantes Echionias Thebas in Bœotia esse, quæ p Græcis ptra Troianos steterũt, vt aperte in. ii. Iliad. narrat Hom. Q uas autẽ se iactat expugnasse Achilles in Cilicia sunt Aeetioniæ dictæ ab Aetione Andromaches patre, quẽ ab Achille interfectũ, Thebẽq; vrbẽ Ciliciæ excelsã fuisse depopulatã apud Homerũ Andromache ipsa cõqueritur, Thebæ aũt multarũ vrbiũ est nomen. Siquidẽ & in Aegypto & in Bœotia & in Cilicia, & in Syria, & in Ionia iuxta Miletum, & in Attica & in Thessalia Phthiotide & in Italia Thebæ fuerunt. Thebæ sanè Ciliciæ pro Troianis contra Græcos arma sumpserũt. legitur etiam Eetioneas.

Aetioniæ Thebæ

Thebæ.

ADDI. {Homerus Iliados primo.

Ὠιχόμεθ' ἐς θήβην ἱερὴν πόλιν ἠετίωνος
Τὴν δὲ διεπράθομεν, καὶ ἤγομεν ἐνθάδε πάντα. Et Iliados sexto.
Ἀνδρομάχη θυγάτηρ μεγαλήτορος ἠετίωνος
Ἠετίων, ὃς ἔναιεν ὑποπλάκῳ ὑληέσσῃ
Θήβῃ ὑποπλακίῃ, κιλίκεσσ' ἄνδρεσσιν ἀνάσσων. Et rursum.
Ἤτοι γὰρ πατέρ' ἐμὸν ἀπέκτανε δῖος ἀχιλλεύς,
Ἐκ δὲ πόλιν πέρσεν κιλίκων εὖ ναιετάουσαν
Θήβην ὑψίπυλον κατὰ δ' ἔκτανεν ἠετίωνα, &c.

Ex hac autem vrbe & Chryseidem abduxere Græci Chrysæ sacerdotis filiam, vt Iliados primo:

Ἐκ δ' ἕλον ἀτρεΐδῃ χρυσηΐδα καλλιπάρῃον,
Χρύσης δ' αὖθ' ἱερεὺς ἑκατηβόλου Ἀπόλλωνος.

Sunt autẽ Chryseis & Briseis patronymica noia, cum ppria fuerint, Alterius Astynome, alterius Hippodamia, vt Comment. ibidẽ annotat.} ¶ Purpureus Cayc.) fluuius est Mysiæ Caycus, quã regionẽ Græci deuastarũt, ne Troianis ferre auxiliũ posset. ¶ Cæde pop.) occisione populi sui. ¶ Bis sen. Tele.) Telephus Herculis fuit filius ex Auge nympha, q expositus, à cerua dicit fuisse educatus, robustusq; effectus Lyciis imperauit. Sentiẽs aũt pro Troianis ab Achille quidẽ in femore fuit vulneratus, sed à suis protectus mortẽ effugit. Cũ vero nulla remedia vulneri inuenirentur, Apollo consultus respõdit aliter nõ posse sanari, nisi iterũ se Achilli præberet vulnerandũ. Q uod cum fecisset, incolumus euasit, hoc autẽ Plin. ad naturalẽ referens rationẽ ait. Ferri naturã stipticam esse, ideoq; medicos emplastris plagarũ limaturã ferri adhibere solere. Vnde & Achilles inquit doctus à Chirone per decussionẽ ferri Telephi vulnus dicit curasse.

Cayeus.

ADDI. {Et rursum libro. xxxiiii. cap. xv. Est & rubigo ipsa in remediis, & sic Telephũ proditur sanasse Achilles, siue id ærea, siue ferrea cuspide fecit. Ita certe depingitur eã decutiens gladio.}

ADDI. {Porro de Telephi vulnere idẽ Ouid. libro primo Remed.

Dixit & ante actis ueluti male crederet, hastam
Misit in aduersum Licya de plebe Nemeten.
Loricamq; simul, subiectaq; pectora rupit.
Quo plangente, grauem moribūdo pectore terrā,
Extrahit illud idem calido de uulnere telum.
Atq; ait hæc manus est, hac qua modo uicimˀhasta.
Vtar in hunc idem * sit in hoc precor exitus idem.
Sic fatur. Cygnumq; petit. nec fraxinus errat,
Inq; humero sonuit non euitata sinistro.
Inde uelut muro, solidaq; a' caute repulsa est,
Qua tamen ictus erat, signatum sanguine Cygnum
Viderat, & frustra fuerat gauisus Achilles.
Vulnus erat nullum. sanguis fuit ille Nemetæ
Tum uero præceps, curru feruebundus ab alto
Desilit, & nitido securum cominus hostem
Ense petens parmam gladio, galeamq; cauari
Cernit, & in duro lædi quoq; corpore ferrum.
Haud tulit ulterius, gladioq; aduersa reducto
* Ter, quater ora uiri, capulo caua tempora pulsat,
Cedentemq; sequens, instat, turbatq;, ruitq;,
Attonituq; negat requiem pauor occupat illum,
Ante oculosq; natant tenebræ, retroq; ferenti
Auersos passus medio lapis abstitit aruo,
Quem super impulsum resupino corpore Cygnū
Vi multa uertit, terræq; affixit Achilles.
Tum clypeo, genibusq; premens præcordia duris,
Vincla trahit galeæ, quæ presso subdita mento
Elidunt fauces, & respiramen, iterq;
Eripiuntanimæ, uictum spoliare parabat,
Arma relicta uidet, corpus Deus æquoris album
Contulit in uolucré, cuius modo nomen habebat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Superato autem Cygno inter epulas Achilles, cæterique Achiui admirantur corporis duritiem, quod toties hasta a corpore eius esset repulsa, quæ admiratio a Nestore sene doctissimo speciosiore exemplo infirmatur. Retulit enim sua ætate Cænim Elati filiam fuisse, quæ propter pulchritudinem a Neptuno compressa sit: Data illi venia ob iniuriam, vt in virum mutata nullo telo interfici possit. Hinc cum Pirithous Ixionis filius Neptuni intercessit * ducta Hippodamia, & Eurytus inter Centauros incitatus in nuptam nouam impetum fecisset, cæteri Lapithæ atque Centauri nuptias frequentantes prosiluere. Ideoque cum maxima cædes esset exorta, plurimique ex vtraque parte ob raptum matronarū concidissent, eo quod inuiolabilis ipse restaret, ab vniuersis qui ex cæde reliqui fuerunt nouissime impetu facto, congestisque in eum arborum truncis, spiritum reddere coactus est. Tamen non immemor Deus Neptunus a quo speciosum munus acceperat, supradictum in volucrem nominis sui transfigurauit.

Hic labor, hæc requiem multorum pugna dierum
Attulit, & positis pars utraque substitit armis.
Dumq; uigil Phrygios seruat custodia muros,
Et uigil Argolicas seruat custodia fossas,
Festa dies aderat, qua Cygni uictor Achilles,
Pallada mactatæ placabat sanguine uaccæ,
Cuius ut imposuit prosecta * calentibus aris,
Et dis acceptus penetrauit in æthera nidor,
Sacra tulere suam. pars est data cætera mensis.
Discubuere toris proceres, & corpora tosta
Carne replent, uinoq; leuant, curasq;, sitimq;.
Non illos citharæ, non illos carmina uocum,
Longaq; multifori delectat tibia buxi.
Sed noctem sermone trahunt, uirtusque loquendi
Materia est. pugnam referūt, hostisque, suamque,
Inque uices adita, atque exhausta pericula sæpe
Cōmemorare iuuat quid enim loqueret Achilles?
Aut quid apud magnū potius loquerenť Achillé?

Vulnus (inquit) Achilleo quæ quōdā fecerat hosti,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.

Imperauit autem Telephus Mysis, quos Homerus, & post eum Calaber, Ceteos vocant, non Lycus, vt Regius sensit, à Teuthrante rege, cuius filiam Argiopen vxorem duxerat, successor ei terræ relictus, vt Diodorus author est libro quinto, & Pausanias in Arcadicis, Pindarus Ode quarta Isthmiorum τίς μὲν ἐνδὸν Τήλεφον τρώσειν ἑῷ δορὶ κελαινῷ περ' ὄχθαις. Huius filius Eurypylus fuit, quem postea Neoptolemus ad Troiam profectum, occidit. Homerus Odysseæ vndecimo:

Ἀλλ' οἷον τὸν Τηλεφίδην κατενήρατο χαλκῷ
Ἥρω' Εὐρύπυλον πολλοὶ δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι
Κήτειοι κτείνοντο γυναίων εἵνεκα δώρων, &c.

Reliqua apud Calabrum vide libro sexto.}

APH. ¶ANTE actis) cædibus ante factis. ¶Plangente) percutiente. ¶Vtar in hoc idē) ego idem vtar hasta eadem contra hunc Cygnum. ¶Fraxinus) fraxinea. ¶Non euitata) à Cygno, qui nihil illa offendebatur. ¶Solida caute) solido lapide. ¶Securum hostem) Cygnum nihil timentem, quia vulnerari non poterat. ¶Ferrum lædi) retundi. ¶Ter quater) sæpius. ¶Cedentem) retro sub intelligatur. ¶Ruit) eruit. ¶Tenebræ natant) volitant. attonitus enim nihil prospicere poterat. ¶Quem super) anastrophe est, super quem enim in soluta dicimus oratione. ¶Affixit terræ) prostrauit. ¶Trahit) trahēs stringit. ¶Elidunt) comprimunt. ¶Contulit in volucrem) conuertit in volucrem, non nouam, sed in quā Cygnus Stheneli regis Lygurum filius casu Phaethontis fine fine dolens fuerat commutatus, vt in secundo Poeta narrauit.

DDI. {Tres autem Cygni memorantur apud Poetas, primus Neptuni filius, quem occidit Achilles, de quo hic Ouidius, & in Phocicis Pausa. Alter Stheneli filius, Lygurum rex, de quo idem Ouidius supra libro secundo, & Pausanias in Atticis mentionem facit, qui idem & Musicum eundem fuisse dicit, atque inde fabulæ locum datum. Tertius autem Cygnus Martis filius fuit, quē Hercules singulari certamine apud Peneum amnem superauit & occidit. exponit Pausanias eodem libro, & Hesiodus in Aspide.} ¶Hic labor) descripturus Poeta duplicem Cænei mutationem, nam ex fœmina in virum, & ex viro in auem est transfiguratus, sacrificia, conuiuia'que Græcorum principum, prælium'que Lapitharum cum Centauris in Pirithoi nuptiis prænarrat. ¶Fossas) castrorum. ¶Prosecta) exta. {A' prosecando dicta, quod in sacris Diis prosecabant, hoc est, seorsim & primitus resecta adolebantur. Lucanus libro sexto.

– Si pectora plena
Sæpe dedi, & laui calido prosecta cerebro.}

¶Acceptus) gratus. ¶Nidor) odor proprie tostarum carnium. ¶Sacra tulere suā) sacrificia habuere suam portionem. ¶Toris) in lectis. triatis nanque tribus lectis antiqui discumbebant. ¶Tosta carne) nam heroes elixis non vescebantur carnibus. ¶Multifori buxi) multa foramina habentis. hæc autem oblectamenta otiosorum & delicatorum sunt, non fortium atque bellicosorum. ¶Virtus) fortitudo. ¶Exhausta) expugnata, ac superata.

* Vet. codex habet iisdē.s. manu & hasta

ADDI.

* Versus sonorus.

* a. l. nuptias celebraret.

* au. calētibus

RAPH. ¶INVICTVMq́; à vulnere erat) insuperabile atq; expers vulneris erat. ¶Terebat) hebetabat, retundebat. ¶Forabilis) penetrabilis. ¶Perrhæbum Cæ.vi.) Cænis Elati Lapithæ filia fuit, cui Neptunus cum vim intulisset, copiã fecit vt quicquid vellet, peteret, se enim omnino concessurum. Puella vt vir inuulnerabilis efficeretur petiit. Id illi benigne præstitit Neptunus, Cæneusq́; vocatus nulli Deorum neq; sacrificabat, neq; supplicabat, sed suæ dũtaxat hastæ, cui etiam peregrinos ad se venientes sacrificare cogebat. Qua impietate iram Iouis in se concitauit. Nam in pugna à Centauris in nuptiis Pirithoi excitata, multos hostium cum interfecisset, neq; ipse cuiusq̃ ferro vulnerari posset, à Centauris tandem coniectis arboribus fuit oppressus, in auemq; à Neptuno transmutatus. ¶Perrhæbũ) Perrhæbus vrbs est Thessaliæ, vnde Perrhæbus & Perrhæbeus nomen gentile declinatur, cuius nominis cum prima syllaba sit breuis, duplicato r, à poeta producta est. {Sequitur hoc loco Regius scripturam Stephani, apud quem legitur simplice ρ, πέρωβος πόλις θετταλίας, &c. Quãquam & apud Homerus in Catalogo legatur:

Τῷ δ' ἐνιῆνες ἕποντο, μενεπτόλεμοί τε περαιβοί.

Sed hoc versus, vt puto, gratia. Apud Strabonem autem vbique περραιβοί, duplici ῥῥ, scribitur, fuisse autẽ Perrhæbos idem Strabo docet, populum Thessaliæ, iuxta Lapithas. Verba Strabonis sunt: τούτους μὲν οὖν (de centauris loquitur) ἐκ τοῦ πηλίου ὦσε καὶ ὠθήκεσαν πέλασαι, τῆς δὲ λαπίθας τὰ πεδία περιέδωκε, τινὰ δ' αὐτῶν καὶ οἱ περραιβοὶ κατέσχον τὰ πρὸς τῷ ὀλύμπῳ, ἔστι δ' ὅπου καὶ ὅλοι ἀναμὶξ τοῖς λαπίθαις ᾤκουν. Et rursum: οἱ μὲν οὖν περραιβοὶ κατακλυσθέντες ὑπὸ λαπιθῶν, ὡς τὴν ὀρεινὴν ἀπανίσταντο οἱ πλείους τὴν περὶ πίνδον καὶ ἀθαμᾶνας καὶ δόλοπας. τὴν δὲ χώραν καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν περραιβῶν κατέσχον λαρισσαῖοι, πλησίον μὲν οἰκοῦντες τοῦ πηνειοῦ γειτνιῶντες δ' ἐκείνοις.

Quæ verba etiam illud confirmat, quod infra sequitur: Perq́; tuas vrbes, tibi enim popularis Achille.}

Perrhæb.

ADD I.

*In effic̃ta senis iac̃tãtia, laborat eni hoc vitio ea ætas

Proxima præcipue domito uictoria Cygno
In sermone fuit. uisum * mirabile cunc̃tis,
Quod iuuenis corpus nullo penetrabile telo,
Inuic̃tum'que à uulnere erat, ferrum'q; terebat.
Hoc ipse Aeacides. hoc mirabantur Achiui.
Cum sic Nestor ait, uestro fuit unicus æuo
Contemptor ferri, nulloq́; forabilis ic̃tu
Cygnus. at ipse olim patientem uulnera mille
Corpore non læso Perrhæbum Cænea uidi.
Cænea Perrhæbum, qui fac̃tis inclytus, Othryn
Incoluit, quoq; id mirum magis esset in illo,
Fœmina natus erat. monstri nouitate mouentur,
Quisquis adest, narretq́; rogant, quos inter Achilles
Dic age (nam cunc̃tis eadem est audire uoluntas)
O facunde senex, æui prudentia nostri,
Quis fuerit Cæneus. cur in contraria uersus.
Qua tibi militia, cuius certamine pugnæ.
Cognitus, a quo sit uic̃tus, si uic̃tus ab ullo est.
Tum senior. quamuis obstet mihi tarda uetustas,
Multa'q; me fugiant primis spec̃tata sub annis, *
Plura tamen memini, nec quæ magis hæreat, ulla
Pec̃tore res nostro est, inter bella'q; domus'q;
Ac̃ta tot. ac si quem potuit spatiosa senec̃tus
Spec̃tatorem operum multorum reddere, uixi
Annos bis centum, nunc tertia uiuitur ætas.
Clara decore fuit proles Elateia Cænis
Thessalidum uirgo pulcherrima, per'q; propinquas,
Per'q; tuas urbes (tibi enim popularis Achille)
Multorum frustra uotis optata procorum.
Tentasset Peleus thalamos quoq; forsitan illos.
Sed iam aut contigerant illi connubia matris,
Aut fuerant promissa tuæ. nec Cænis in ullos
Denupsit thalamos, secreta'q; littora carpens
Aequorei uim passa Dei est. ita fama ferebat.
Vt'q; nouæ Veneris Neptunus gaudia cœpit:
Sint tua uota licet, dixit, secura repulsæ.
Elige quid uoueas. eadem quoq; fama ferebat.
Magnum, Cænis ait, facit hæc iniuria uotum,
Tale pati iam posse nihil da fœmina'ne sim.
Omnia præstiteris. grauiore nouissima dixit
Verba sono, poterat'q; uiri uox illa uideri,
Sicut erat. nam iam uoto Deus æquoris alti
Annuerat, dederat'q; super neu saucius ullis
Vulneribus fieri, ferro'ue occumbere posset.
Munere lætus abit, studiis'q; uirilibus æuum

se Horatius tradit. ¶Multaq́; me fug.) multorũ sim oblitus. ¶Nunc tertia viuitur ætas) poetica licentia hoc verbo viuitur in passiua & voce & significatione vsus est poeta. Aetatem vero pro seculo posuit. Nam seculum centum annorũ spatium comprehendit. {Homerus Iliados primo.

— Τοῖσι δὲ Νέστωρ
Ἡδυεπὴς ἀνόρουσε λιγὺς πυλίων ἀγορητής.
Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή.
Τῷ δ' ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων
Ἐφθίαθ' οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ' ἐγένοντο,
Ἐν πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν.

Vbi tamen Commen. addit: ἱστέον ὅτι οἱ παλαιοὶ
Τὰς γενεὰς ἐψήφιζον ἔτη τριάκοντα.

Et sic Nestorẽ peruenisse ad tertiam ætatem, vt prima intelligatur, quando Hercules pylum oppugnauit, Secunda quæ inter illud tẽpus & bellum Troianum intercessit, Tertia autẽ præsens, hoc est, quãdo ipse cum reliquis Græcis ad Troiã profec̃tus fuit.} ¶Proles Elateia) Elatei filia. {Elati non Elatei, vt Regius putat, sic enim & in Comment. Iliados legitur: ὁ δὲ καινεὺς ἐλάτου μὲν παῖς, λαπιθῶν δὲ βασιλεύς, &c. Elateius autem à Græco ἐλάτειος factũ est resoluta diphthongo, & ι, in ε, conuersa, quæ figura Græcis poetis familiaris est.} ¶Thessalidum) Thessalarum, patronymica nanq; forma pro possessiua est posita. ¶Tibi enim popularis Achille) ex eodem quo tu ô Achille populo fuit. ¶Multorum frustra votis) nulli enim vnquã nubere voluit. ¶Tuæ matris) Thetidis. ¶Secretaq́; littora carpens) per secreta littora ambulãs. ¶Aequorei Dei) Neptuni. ¶Ita fama ferebat) sic dicebatur ab omnibus Cænim à Neptuno fuisse compressam. ¶Sint tua vota li.) hoc est, securè potes omnia quæcunque vis optare: nullam enim feres repulsam. ¶Secura rep.) nullam timentia repulsam. ¶Quid vo.) quid optes. ¶Magnum fa. hæc iniu. vo.) hæc iniuria inquit, qua mihi virginitatẽ eripuisti, effecit, vt magna petere audeam. ¶Nihil ta.) talem violentiam ne pati possim concede. ¶Omnia præst.) omnia mihi videberis præstitisse. ¶Grauiore so.) maiore voce, iam enim in marem fuerat conuersa. Marium enim voces quam fœminarum solent esse grauiores. ¶Annuerat voto) concesserat id quod cupiebat. ¶Dederatq́; super) insuper concesserat. ¶Atracides) Atrax vrbs est Thessaliæ ab Atrace Penei & Buræ filio ædificata & denominata, vnde Atracides declinat & Atracius. Patronymicũ aũt pro possessiuo est positũ.

ADDI.

* a.l. miserabile

Cænis in virum.

ADDI.

Othrys ¶Inclytus) præclarus. ¶Othryn) mõs est Thessaliæ Othrys notissimus. ¶Voluntas audire) figura est Græca. Nam audiendi latine dicitur. ¶Cur in contraria versus) ex fœmina in marem. ¶Si vic̃tus ab vllo est) bene dubitat Achilles, an ab vllo sit vic̃tus Cæneus, cum inuulnerabilis esset. ¶Quamuis obstet mihi) quãuis inquit Nestor memoriam meam senec̃tus impediat, multorũq; sim oblitus, plura tamen recordor. Pulchre autem senis decorum seruatur: nam & ætatem excusat Nestor, & se iac̃tat, id quod senili ætati peculiare esse Horatius tradit.

Atrax

¶PENEIA

RAPH.

Pirithoi nuptiæ

Ixion

¶ PENEIA arua) per quæ Peneus labitur. ¶ Duxerat Hippodamen) Pirithous Ixionis nõ ex nube, sed ex coniuge filius Hippodamiã vxorẽ duxit, ad cuius nuptias Centauros, Lapithasq; inuitauit, sed Centauri, in primisq; Eurytus vino calens vim nouę nuptæ afferre cum vellet, maximam excitauit pugnam, in qua cum multi vtrinque cecidissent, Lapithæ tandẽ superiores euaserunt. ¶ Nubigenas'que ferox) Centauros feroces ex nube genitos. ¶ Aemonii proceres) Thessali principes. ¶ Confusa turba) variorum populorum. ¶ Cincta'que adest virgo) circundata multitudine matronarum. ¶ Quod penè fefellimus omen) penè falsum effecimus propter eam quæ secuta est rixam. ¶ Ebrietas geminata) duplicata. ¶ Libidine) appetitu coeundi cum Hippodamia virgine. ¶ Probabat) laudabat. ¶ Sonat) resonat, strepit. ¶ Quæ vecordia) Theseus partes Pirithoi suscipit, cui amicitia tanta coniunctus erat, vt inter paria amicorum primi numerentur. ¶ Pulsat) vexat. ¶ Lacessas) ad iram prouoces. ¶ Violas'que duos ignarus in vno) ex prouerbio Græco de veris amicis, hoc sumptum esse videtur, σώματα μὲν δύο, ψυχὴ δὲ μία, hoc est corpora quidem duo, anima vero vna. ¶ Summouet) repellit. ¶ Instantes) resistentes. ¶ Furentibus) Centauris. ¶ Sed vindicis) Thesei, quo nouam nuptam à Centaurorum iniuria liberat. ¶ Extantibus) eminentibus. ¶ Antiquus) vetus. ¶ Vastum) maximum. ¶ Aegides) Theseus Aegæi filius. ¶ Calcitrat) calcibus terram percutit. ¶ Bimembres) Centauri, qui & homines & equi membra habebant. ¶ Arma, arma loquuntur) clamant. Est autem μίμησις & imitatio clamoris Centaurorum. ¶ Fragiles cadi) ex creta confecti. ¶ Ophionides Amycus) Ophionis filius. ¶ Penetralia) sacraria. ¶ Densum funale) funale quidem hoc loco instrumentum esse videtur lampadibus sustinendis accommodatum, sed vt tradit Seruius: funale à funibus dicitur, quos ante vsum papyri cera circundatos prisci habuere. Vnde & funera dicta sunt: quod funes incensi mortuis præferebantur. ¶ Lampadibus coruscis) lucernis coruscantibus & lucentibus. ¶ Sacrifica securi) sacrificiis dicata. ¶ Illisit) intorsit, cum impetu misit. ¶ In ore non cognoscendo) in facie, quæ propter omnium confusionem cognosci non poterat. ¶ Disiectis) diuisis, dissipatis. ¶ Mensæ acernæ) ex acere confectæ. ¶ Strauit) prostrauit. ¶ Pellæus Pelates) Pella nomen est multarum vrbium. nam & in Macedonia, & in Thessalia, & in Achaia, & in Syria est Pella, vnde Pellæus deriuatur. Sed Pella Macedoniæ Alexandri Magni patria Bunomos, & Bunomia prius fuit dicta. Pella autem cognominata est à Pella conditore.

Centauri

¶ Audaci Ixione) qui ausus est de stupro interpellare Iunonem, quæ ei nubem sibi similem obiecit, ex qua Centauri nati esse feruntur, caput quidem humanum, reliqua vero membra equina habentes. Quod quidem cum fieri non possit, idcirco fictum est (vt Palæphatus narrat) quod Ixione in Thessalia regnante Taurorum grex in Pelio monte ferus est effectus, quibus quidem non solum montes infestabantur, sed culta quoq; loca deuastabãtur. Quare motus Ixion multas pecunias iis proposuit, qui feros illos tauros caperent. Iuuenes igitur quidam ad radices Pelii montis habitantes in vico, qui Nephele, idest, nubes vocabatur, cœperunt ita docere equos vt sessorem paterentur, antea nanq; equitare nesciebant, verum curribus solum vtebantur. Ita singulos equos cum ascendissent in tauros impetum fecerunt, iaculisq; vulnerantes tandem interfecerunt. Vnde etiam Centauri iuuenes illi fuerũt denominati ἀπὸ τοῦ κεντεῖν τοὺς ταύρους, hoc est à stimulandis & vulnerandis bobus. Nulla quippe tauri pars Centauris inest. Figura vero hominis & equi esse videtur, ex eo quod primi ascendere equos cœperunt. Accepțis autem ab Ixione pecuniis adeo superbi sunt effecti, vt cum alios multos, tum Ixionem ipsum Lapithis imperantem variis iniuriis afficerent. Ad nuptias enim Pirithoi inuitati postea quam ebrii sunt facti, Lapitharum vxores rapere atq; asportare illas equis imponẽtes cœperunt. Ita pugna inter Centauros & Lapithas exorta est. Cum vero in montes refugerent, caudæ equorum & capita hominum duntaxat cernebantur, ex quo incredibilis fabula fuit eleganter conficta

Exigit Atracides, Peneiaq; arua pererrat
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus,
Nubigenas'que feros, positis ex ordine mensis,
Arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Aemonii proceres aderant, aderamus & ipsi,
Festa'que confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenæon, & ignibus atria fumant
Cinctaq; adest virgo, matrum'q;, nurum'q; caterua,
Præsignis facie. felice diximus illa
Coniuge Pirithoum, quod penè fefellimus omen.
Nam tibi sæuorum sæuissime Centaurorum
Euryte, quàm vino pectus, tam virgine visa
Ardet, & ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus euersæ turbant conuiuia mensæ,
Raptatur'q; comis per vim noua nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen alii, quam quisq; probabat,
Aut poterat, rapiunt, captæq; erat vrbis imago.
Fœmineo clamore sonat domus. ocyus omnes
Surgimus. & primus, quæ te vecordia Theseus
Euryte pulsat? ait, qui me viuente lacessas
Pirithoum, * violas'q; duos ignarus in vno?
Ne've ea magnanimus frustra memorauerit heros,
Summouet instantes, raptam'q; furentibus aufert.
Ille nihil contra. neque enim defendere verbis
Talia facta potest. sed vindicis ora proteruis
Insequitur manibus, generosa'q; pectora pulsat,
Forte fuit iuxta signis extantibus asper
Antiquus crater, quem vastum, vastior ipse
Sustulit Aegides, aduersa'que misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter, cerebrũ'q;, merum'q;,
Vulnere, & ore vomens, madida resupinus arena
Calcitrat, ardescunt germani cæde Bimembres,
Certatim'q; omnes vno ore arma, arma loquuntur.
Vina dabant animos, & prima pocula pugna
Missa volant, fragiles'q; cadi, curui'q; lebetes,
Res epulis quondã, nunc bello, & cædibus aptæ
Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis, & primus ab æde
Lampadibus densum rapuit funale coruscis,
Elatumq; alte, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithæ Celadontis, & ossa
Non cognoscendo confusa reliquit in ore.
Exiliere oculi, disiectisq; ossibus oris
Acta retro naris, medioq; est fixa palato.
Hunc pede conuulso mensæ Pellæus acernæ
Strauit humi Pelates, deiecto in pectora mento,

Lapitharũ Centaurorumq; certamen.

* Legerẽ potius violesq; vt cõueniant tẽpora.

ADDI.

{Fabulæ meminit Home. Odyssea. φ. his verbis.

Οἶνος καὶ Κένταυρον ἀγακλυτὸν Εὐρυτίωνα
Ἄασ' ἐν μεγάρῳ μεγαθύμου Πειριθόοιο,
Ἐς Λαπίθας ἐλθόνθ', ὁ δ' ἐπεὶ φρένας ἄασεν οἴνῳ
Μαινόμενος κάκ' ἔρεξε δόμον κατὰ Πειριθόοιο.

Vbi & illud obiter notandum Eurytiona ab Homero dici, quem hic Ouidius Eurytum vocat.}

Cumq; atro mistos spumantem sanguine dentes,
Vulnere tartareis geminato misit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria uultu
Fumida terribili, cur non ait utimur istis?
Cumq; suis Gryneus immanem sustulit aram
Ignibus, & medium Lapitharum iecit in agmen.
Oppressitq; duos Brotean, & Orion Orio
Mater erat Mycale quam deduxisse canendo
Sæpe reluctantis constabat cornua Lunæ.
Non impune feres, teli modo copia detur,
Dixerat Exadius, teliq; habet instar, in alta
Quæ fuerant pinu, uotiui cornua cerui.
Figitur hinc duplici Gryneus lumina * ramo,
Eruiturq; oculos, quorum pars cornibus hæret.
Pars fluit in barbam, concretaq; sanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhœtus ab aris
* Prinsitium torrem dextraq; à parte Charaxi
Tempora perfregit fuluo protecta capillo.
Correpti, rapida ueluti seges arida flamma
Arserunt crines, & uulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit, ut dare ferrum
Igne rubens plerunq; solet, quod forcipe curua
Cum faber eduxit, lacubus demittit at illud
Stridet, & in tepida submersum sibilat unda.
Saucius hirsutis auidum de crinibus ignem
Excutit, inq; humeros limen tellure reuulsum
Tollit onus plaustri, quod ne permittat in hostem,
Ipsa facit grauitas. socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen.
Gaudia nec retinet Rhœtus. sic comprecor (inquit)
Cætera sit fortis castrorum turba tuorum.
Semicremoque nouat repetitum stipite uulnus,
Ter'que, quater'que, graui iuncturas uerticis ictu
Rupit, & in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Euagrum, Coritumq;, Dryantaq; trãsit.
E quibus ut prima tectus lanugine malas
Procubuit Coritus. puero quæ gloria fuso
Parta tibi est Euagrus ait? nec dicere Rhœtus
Plura sinit, rutilasque ferox in aperta loquentis
Condidit ora uiri, per'que os in pectora flammas.
Te quoque sæue Dria circum caput igne rotato
Insequitur. sed non in te quoque constitit idem
Exitus, assiduæ successu cædis ouantem,
Qua iuncta est humero ceruix, sude figis obusta.
Ingemuit, duro'que sudem uix osse reuellit
Rhœtus, & ipse suo madefactus sanguine fugit.
Fugit, & Arneus, Lycidasque, & saucius harmo
Dexteriore Medon, & cum Pisenore Caumas,
Qui'que pedum nuper certamine uicerat omnes
Mermeros, accepto nunc uulnere tardius ibat.
Et Pholus, & * Menelas, & Abas prædator aprorũ,
Quiq; suis frustra bellum dissuaserat augur
Astylos. ille etiam metuenti uulnera Nesso,
Ne fuge, ad Herculeos (inquit) seruaberis arcus.
At nõ Eurynomos, Lycidasq;, & Aræus, & Imbreus
Effugere necem, quos omnes dextra Dryantis
Perculit aduersos. aduersum tu quoque, quamuis
Terga fugæ dederas, uulnus Cænee tulisti.
Nam graue respiciens inter duo lumina ferrum,

RAPH. SPVMANTEM) expuentem, cum spuma eiicientem. Immanem) maximam. Reluctantis) repugnantis, resistentis. Cantando) {Alludit autem ad id, quod Thessalæ mulieres peculiariter eo nomine infames fuerunt, quòd essent veneficæ & incantatrices, vt & Lucianus indicat in Asino. & Tzetzes in quartum Apollonii.} ADDI. Figitur Gryneus lumina) figurate per synecdochen poeticam talia dicuntur. nam soluta oratio lumina figuntur exposceret, & oculi eruuntur. Priminum torrem) Principalem titionem. Dedit) edidit, emisit. Igne rubens) candens. Eduxit) extraxit ex igne. Lacubus) in lacus. Sibilat) sibilare videtur. Onus plaustri) magnitudinem saxi ostendit. Permittat) immittat, iaciat. Ipsa grauitas) ipsum pondus. Saxea moles) saxi magnitudo. Gaudia nec retinet Rhœtus) hoc est præ se fert lætitiam de Cometæ morte conceptam. Semicremo) semicremato. Ter'q; quater) sæpius. numerus enim finitus pro infinito est positus. Verticis capitis) à parte nanq; per synecdochen intelligimus totum. Sederunt) depressa fuerunt, descenderunt in cerebrum. A sidendo nanque hoc præteritum venit. Prima lanugine) prima barba. Tectus malas) tectas & coopertas habens maxillas. Est enim synecdoche poetica, vt sæpius diximus. Malas autem pro maxillis posuit poeta. nam malæ, quæ homini tantum tributæ sunt (vt tradit Plinius) lanugine non vestiuntur. Sunt enim partes illæ, quæ inter oculos & buccam in pomi similitudinem eminent, vnde etiam malæ fuerunt appellatæ, quod malo & pomo similes esse videantur. Puero fuso) strato, interfecto. Puerum autem illum vocat, vt illius cædis authorem in inuidiam adducat. Condidit) coniecit. Sed non in te quoque constitit idem Exitus) nam Dryas Centauros, ipsumq; in primis Rhœtum in fugam conuertit. Assiduæ cædis) nam particula similis'ue subaudiatur. Exponit enim quomodo idem exitus Euagri, & Dryantis non fuerit, Dryas enim Rhœtum se persequentem vulnerauit, & in fugam conuertit. {Dryantis huius vt & Exadii Homerus quoque meminit Iliados. α. Οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας, οὐδὲ ἴδωμαι, οἷον Πειρίθοόν τε Δρύαντά τε ποιμένα λαῶν. Καινέα τ' Ἐξάδιόν τε καὶ ἀντίθεον Πολύφημον.&c.} ADDI. Sude obusta) præusto palo. Quiq; suis frustra) Centauris. Ad Herculeos arcus) nam Nessus, vt in superiore libro poeta exposuit cum Deianiræ Herculis vxori vim afferre vellet ab Hercule ipso sagitta hydræ veneno tincta transfixus est. Perculit) percussit. Committitur) coniungitur. {Volunt hoc loco interpretes Cæneum centauri nomen esse, penultima longa, eoq; differre ab altero, Lapithæ nomine. Deinde & poetam ad historiam alludere Pomponii cuiusdam, qui cum vulnus ore acceptũ Cæsari ostentasset, risu exceptus ab eodem fuerit, dicente. Ne vnquam igitur fugiens respexeris. De Cæneo igitur dubium nonnihil videri queat vtrum id nomen integrum & syncerum sit, quandoquidem & alia non pauca diuerse ac varie leguntur. De Pomponii autem historia meminit Quintilianus.} ADDI.

* a.l. sua lumina Pella

* Antiquior lectio, Prunitium, à pruna.

* a.l. Menaleus

CIMAE

RAPH.

CIMAE fronti) infimæ frontis parti. Sopitus venis) propter ebrietatem. Quæ quanta fuerit ex eo ostenditur, quod in tanto strepitu dormiebat, neque expergisci poterat. Carchesia) Carchesium vas est vinarium. Vrsæ Ossææ) vrsæ, quæ in Ossa monte fuerat capta. Ab Ossa nanque Ossæus deriuatur. A mento) loro quo iaculatores vtuntur, vt longius hastas emittant. Cum stige) cum aqua stigis paludis. Fraxinus ferrata) hasta ex fraxino munita ferro, ac cuspidem ferream habens. Mors caruit sensu) sopitus enim ac ebrius erat. Plenoq; è gurgite) ventre quem propter magnitudinem gurgitem vocat. legitur etiam, Gutture. Inq; toros) in lectum & vrsæ pellem.

ADDI.

{Aut etiam in pulpas pectoris, siue harmos. vt de anteriore parte centauri intelligatur.} Tollere) euellere. Labefacta robora) labefactam quercum. Robora autem legendum est, non corpora, vt ferè in exemplaribus est deprauatum. Costis) per costas. Luctantia) retinentia. Pirithoi virtute) fortitudine, repetitione autem in Pirithoi laudē vsus est poeta. Minorem titulum) minorem gloriam.

Dictys

Dictys) Centauri nomen est, non appellatio. Quod peruia tempora fecit) quod per media tempora penetrauit. Ancipiti acumine) præcipiti & alto montis vertice, atque acumine. Et pondere corporis ornum) quantus esset Dictys Centaurus pulchra emphasi demonstratur. Qui enim cadens maximam ornum frangit, non potest non vastissimus esse. Suaq; induit ilia fractæ) hoc est, suisq; ilibus cooperuit fractam ornum. Dicimus autem induo te vestem & tibi. Mittentem) mittere volentem. Occupat) ante aggreditur. Inutile) propter brachium fractum. Vacat) otium habet. Nisi ipsum) seipsum. Robore nodoso) claua nodis plena. Immissa) protensa, longa. Extantem) eminentem.

Therea

Therea'que Aemonis qui prensos) quanta fuerit Thesei virtus, magnitudo, fortitudoq; Centaurorum, quos interfecit aperte ostendit.

Qua naris fronti committitur, accipis imæ.
In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat
Sopitus uenis & inexperrectus Aphypnas,
Languenti'que manu carchesia mista tenebat,
Fusus in Ossææ uillosis pellibus Vrsæ.
Quē procul ut uidit frustra nulla arma mouentē,
Inserit a mento digitos, miscenda'que dixit
Cum styge uina bibes Phorbas. nec plura locutus
In iuuenem torsit iaculum, ferrataq; collo
Fraxinus, ut casu iacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu, pleno'q; è gutture * fluxit,
In'q; toros, in'q; ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petræum conantem tollere terra
Glandiferam quercū, quā dum cōplexibus ambit,
Et quatit huc, illuc, labefacta'q; robora pulsat,
Lancea Pirithoi costis immissa Petræi
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi cecidisse Lycum uirtute ferebant.
Pirithoi uirtute Chromin. sed uterque minorem
Victori titulum, q̃ Dictys, Helops'q; dederunt.
Fixus Helops iaculo est, quod peruia tempora fecit,
Et missum à dextra læuam penetrauit ad aurem.
Dictys ab ancipiti delapsus acumine montis
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum
Decidit in præceps, & pondere corporis ornum
Ingentem fregit, sua'que induit ilia fractæ.
Vltor adest Phereus * saxum'q; è monte reuulsum
Mittere conatur. mittentem stipite querno
Occupat Aegides, cubiti'que ingentia fregit
Ossa. nec ulterius dare corpus inutile * leto
Aut uacat, aut curat, tergo'que Bianoris alti
Insilit, haud solito quenquam portare nisi ipsum.
Opposuit'que genu costis, prensam'que sinistra
Cæsariem retinens uultum, minitantia'que ora
Robore nodoso, prædura'que tempora fregit.
Robore Nedymnum, iaculatorem'que Lycoten *
Sternit, & immissa protectum pectora barba
Hippason, & summis extantem Riphea syluis.
Therea'q; Aemonius qui prensos montibus ursos
Ferre domum uiuos, indignantes'que solebat.
Haud tulit utentem pugnæ successibus ultra
Thesea Demoleon, solido'que reuellere dumo
Annosam pinum magno molimine tentat.
Quod quia non potuit, præfractā misit in hostem
Sed procul à telo Theseus ueniente recessit
Pallados admonitu (credi sic ipse uolebat)
Non tamen arbor iners cecidit. nam Crantoris alti
Abscindit iugulo pectus'q;, humerum'q; sinistrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris Achille,
Quem Dolopum rector bello superatus Amyntor
Aeacidæ dederat pacis pignus'que, fidem'que.
Hunc procul ut fœdo disiectum uulnere Peleus,
Vidit, at inferias iuuenum gratissime Crantor
Accipe ait, ualido'que in Demoleonta lacerto
Fraxineam misit, mentis quoque uiribus hastam,
Quæ laterum cratem perrupit, & ossibus hærens
Intremuit. trahit ille manu sine cuspide lignum.
Id quoque uix sequitur, cuspis pulmone retenta est.
Ipse dolor uires animo dabat. æger in hostem

Vltra) vlterius. Magno molimine) magno conatu. Recessit) refugit. Credi sic ipse volebat) se à Pallade admonitum fuisse Theseus credi volebat. Abscindit) auellit. Amyntor) rex hic Dolopum fuit, ac Phœnicis pater. Pacis pignusq;, fidemq;) significat Crantorem Peleo obsidem ab Amyntore fuisse datum. Disiectum) dissipatum. Mentis quoque viribus) etiam indignatione mentis. Laterum cratem) costas quæ ita compositæ sunt, vt cratem efficere videantur. Aeger) indignatus, & vulneratus.

Amyntor

* a.l. gurgite

* a.l. Phateus

* a.l bello

* a.l. Lycespen

Erigitur,pedibusq; uirum proculcat equinis.
Excipit ille ictus galea,clypeoq; sonantes.
Defensat'q; humeros prætenta'q; sustinet arma.
Perq; harmos uno duo pectora * perforat ictu.
Ante tamen leto dederat Phlegræon,& Hylen
Eminus Iphinoum,collato Marte Danin'q;
Additur his Dorylas,qui tempora tecta gerebat
Pelle Lupi,sæui'q; uicem præstantia teli
Cornua dura boum multo rubefacta cruore.
Huic ego(nam uires animus dabat) * aspice dixi
Quantum concedant nostro tua cornua ferro.
Et iaculum torsi,quod cum uitare nequiret,
Opposuit dextram passuræ uulnera fronti.
Affixa est cum fronte manus.fit clamor.at illum
Hærentem Peleus,& acerbo uulnere uictum,
(Stabat enim propior) mediã ferit ense sub aluũ.
Prosiluit,terra'q; ferox sua uiscera traxit.
Tracta'q; calcauit,calcata'q; rupit,& illis
Crura quoq; impediit.& inani concidit aluo.
Nec te pugnantem tua Cyllare forma redemit,
Si modo naturæ formam concedimus illi.
Barba erat incipiens barbæ color aureus,aurea'q;
Ex humeris medios coma dependebat in harmos.
Gratus in ore uigor.ceruix,humeri'q;,manus'q;,
Pectora'q; artificum laudatis proxima * signis,
Ex qua parte uir est.neq; equi mendosa sub illo
Deterior'q; uiro facies:da colla,caput'q;
Castore dignus erit.sic tergum sessile,sic sunt
Pectora celsa toris totus pice nigrior atra,
Cãdida cauda tamẽ.color est quoq; cruribus albus.
Multæ illum petiere sua de gente.sed una
Abstulit Hylonome,qua nulla decentior inter
Semiferas altis habitauit fœmina syluis.
Hæc & blanditiis,& * amando,& amare fatendo
Cyllaron una tenet.cultus quoq; quantus in illis
Esse potest membris,ut sit coma pectine lenis.
Vt modo rore maris,modo se uiola'ue,rosa'ue,
Implicet interdum canentia lilia gestet.
Bis'q; die lapsis Pagasææ uertice syluæ
Fontibus ora lauet,bis flumine corpora tingat.
Nec nisi quæ deceant,electarum'q; ferarum
Aut humero,aut lateri prætendat uellera læuo.
Par amor est illis.errant in montibus unà.
Antra simul subeunt.& tum Lapitheia tecta
Intrarant pariter,pariter fera bella gerebant.
Author in incerto est,iaculum de parte sinistra
Venit,& inferius qua collo pectora subsunt
Cyllare te fixit.paruo cor uulnere læsum
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus.
Imposita'q; manu uulnus fouet,ora'q; ad ora
Admouet,atq; animæ fugienti obsistere tentat.
Vt uidet extinctum, * dictis,quæ clamor ad aures
Arcuit ire meas,telo,quod inhæserat illi
Incubuit,moriens'q; suum complexa maritum est.
Ante oculos stat & ille meos,qui sæua leonum
Vinxerat inter se connexis uellera nodis
Phæocomes,homine'q; simul protectus, equum'q;
Codice qui misso,quem uix iuga bina mouerent

RAPH.

* a. l. perfodit

* a.l. accipe

* a. l. cycnis

* a.l. amãs

Hylonome

* a.l. dixit

Physicorũ sententia

Phæocomes

* a.l.comã

¶ERIGITVR)concitatur.¶ Proculcat)conculcat. ¶Virum)Peleum virtute præditum. ¶Duo pectora)& equi & hominis. Centaurus enim fuit. ¶ Collato Marte) cominus & ense pee cutiens. ¶Quantum concedant) quanto sint inferiora nostro ense.¶Torsi)cum impetu ieci. ¶Hærentem)dubitantem.¶Sub mediam aluũ) circa medium ventrem. ¶Terra)per terram. ¶Sua viscera) sua intestina. ¶Impediit)colligauit.¶Tua Cyllare forma) tua pulchritudo. Cyllarus autem & Centauri & equi à Castore domiti nomen est. Virgilius: Domitus Pollucis habenis Cyllarus. ¶Redemit) seruauit, liberauit à cæde.¶Illi naturę) Centaurorum, qui cum sint ex parte equi,& ex parte homines, non videntur esse posse formosi. ¶Barba erat incipiens) quanta esset pulchritudine Cyllarus Centaurus eleganter poeta describit. ¶Color aureus)fuluus. ¶Laudatis proxima signis) statuis non vulgaribus, sed approbatis simillima.¶Mendosa facies)turpis figura. ¶Sic tergum sessile)latum, aptum'que ad sedendum. Aliter sessiles lactucas dicimus. Sedentes enim intelligimus.¶Pectora celsa)eminentia,alta.¶Toris)propter toros, & eminentes carnes. ¶Candida cauda tamen) generosissimi equi signa describit poeta. ¶Petiere)appetiuere. ¶ Sua de gente) de Centaurorum genere.¶Hylonome) syluam depascens interpretari potest Hylonome. ¶Abstulit)habuit,potita est. ¶Semiferas) Centauros ¶Cultus)ornatus.¶Rore maris) rore marino. herba suauis odoris. ¶ Canentia lilia)alba. ¶Pagasææ syluę)vicinę Pagasis vrbi Thessaliæ,quę fontibus abundat, vnde & nomen πηγὴ nanque fons dicitur. ¶ Prætendat)opponat.¶Vellera)pelles. ¶Lateri læuo) sinistro. Dextrum enim erat nudum. ¶Errant) vagantur. ¶Author in incerto est) authoe ignoratur.¶Paruo vulnere) scite.Nam ex sententia physicorum cor ne minimum quidem vulnus pati potest. ¶ Refrixit) frigidum factum,& extinctum est.¶Arcuit)vetuit,prohibuit. ¶Incubuit telo)incumbens telo se transfixit.¶Quod inhæserat illi) quod illi Cyllaro fuerat infixum.¶Moriens'q; suum cõplexa maritum est) hypallage est,Complectens nanque maritum mori intelligitur.¶Et ille stat)etiam ille stare & esse videtur. ¶Sæua vellera) magnas pelles. ¶Vinxerat) colligauerat. ¶Phæocomes)fuscam ac nigram habens barbam * interpretatur, φαιὸν nanque fuscum significat. ¶Hominem simul protectus) qui coma & se & hominem protexerat & cooperuerat. Est enim synecdoche poetis maxime familiaris. ¶Codice qui misso) stipite,trunco.

¶PHONOLE-

RAPH. ¶PHONOLENIDEN) Phonoleni filium. ¶Fracta volubilitas capitis) rotunditas capitis. ¶Lac concretum) coagulatum. ¶Manat) fluit. Hicce legendum est ne iambus fiat, quem non recipit heroicus versus. Hic enim pronomen cor. ripi notius est, quàm vt sit admonendum. ¶Nudare) spoliare. ¶Scit tuus hoc genitor) Peleus, nam Achillem alloquitur Nestor. ¶Ramum bifurcum) stipitem duas in partes diuisum. ¶Signa vides) cicatricem vulneris accepti indicat Nestor. ¶Tunc ego debueram) eleganter senis mores exprimuntur, Solent nanque senes se laudare. ¶Nullus) non. Nomen pro aduerbio positum est. ¶Cornum) hastam ex corno cõfectam. ¶Quadrupedantis) quatuor pedibus currentis, Centaurus nanque erat. ¶In aduerso vultu) in opposito ore. ¶Vecte Pelethronius Macareus) Pelethronium Thessaliæ mons est, vnde Pelethronius declinatur. ¶Erigdupum) grauiter strepens Erigdupus interpretatur.

ADDI. {Epithetõ Homero frequẽs vt ἐριγδούποιο κελάδοντος.} ¶Inguine) inguen & pudenda significat, & morbum maxime pudenda infestantem.

Inguen ¶Ampyciden Mopsum) Mopsus, vt Apollonii expositor ait, Ampyci Titaronis filii fuit filius: vnde etiam Ampycides vocatur. Alter ex Apolline & Manto Tiresiæ filia natus fuisse dicitur & ipse vates venerandus, qui vt Pomponius Mela scribit, in finibus Pamphiliæ Phaseli vrbem condidit.

Iuncta, Phonoleniden à summo uertice fregit.
Fracta uolubilitas capitis latissima per'q; os,
Per'q; cauas naues, oculos, aures'q; cerebrum
Molle fuit, ueluti concretum uimine querno
Lac solet, ur'ue liquor tato sub pondere cribri
Manat, & exprimitur per densa foramina spissus.
Ast ego, dum parat hic armis nudare iacentem,
(Scit tuus hoc genitor) gladium spoliantis in ima
Ilia demisi. Chthonius quoq;, Teleboas'q;
Ense iacent nostro. ramum prior ille bifurcum
Gesserat, hic iaculum, iaculo mihi uulnera fecit,
(Signa uides) apparet adhuc uetus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti,
Tunc poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis. illo sed tempore nullus,
Aut puer Hector erat. nunc me mea deficit ætas.
Quid tibi uictorem gemini Periphanta Pyreti,
Ampyca quid referam? qui quadrupedantis Oicli
Fixit in aduerso cornum sine cuspide uultu.
Vecte Pelethronius Macareus in pectus adacto
Strauit Erigdupum, memini, & uenabula condi
Inguine Nessæi manibus coniecta Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum. Mopso iaculante biformis
Occubuit, frustra'q; loqui tentauit Odites.
Ad mentum lingua, mento'q; ad guttura fixo.
Quinq; neci Cæneus dederat. Styphelũ'q; Bromũq;
Antimachumq;, Helimũq;, securiferũq; Pyracmon.
Vulnera non memini, numerum, nomenq; notaui.

COEL. RHOD.

¶FVIT Mopsus alter Ampyci filius: quod Ouidii interpres ignorare se, fatetur ingenue libro duodecimo:

Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampycidem Mopsum, Mopso iaculante, biformis
Occubuit, frustra'q; loqui tentauit Odites.

Scribunt Apollonii interpretes Argonauticon primo, Ampyci filium fuisse Mopsum ex Chloride. Quod & Lycophronis approbat interpres, Chlorin addens fuisse Orchomeni filiam. Strabo libro Cosmographiæ nono, Mopsos tres agnoscit: ita enim scribit, Campum autem Pelasgicum modo nuncupatum existere in Larissa & Gyrtone & Pheris, ibiq; esse Mopsium & Baben & Ossam. Vocatum autem Mopsium non à filio Tiresiæ Mopso vate, sed à Mopso Lapitha, Argonautarũ nauigationis comite. Alius item Mopsus fuit, à quo Atticam appellauere Mopsopiam, Mopsii Thessalicæ ciuitatis meminit item Stephanus: qui scribit etiam in Cilicia esse super Pyramo flumine μόψου ἑστίαν, idest Mopsi domum. Quam tamen Mopsi viculum nuncupet Hieronymus, vbi mortuus sit Constantius imperator. Vnde Mopseates sit gentile nomen. Super Mopsi morte, qui Ampycides dicitur à poetis, ita cecinit Apollonius Argonauticon quarto.

Ἔνθα καὶ Ἀμπυκίδην αὐτῷ ἐνὶ ἤματι Μόψον
Νηλειὴς ἕλε πότμος, ἀδευκέα δ' οὐ φύγεν αἶσαν
Μαντοσύναις, οὐ γάρ τις ἀποτροπίη θανάτοιο,

Idest Vbi & Ampycidem die illa Mopsum crudelis mors abstulit, amaruientum vero non vitauit fatum vaticiniis, nec enim mortis euasio vlla. Eiusdem & Seneca mentionem faciens in Medea ita scribit,

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit serpens Libycis arenis,
Omnibus verax, sibi falsus vni,
Concidit Mopsus, caruitq; Thebis.

Sed quia in Senecam incidimus, operæpretium est, intueri diligenter quàm inscite illius poetæ interpretes eum locum enarrent, interductu interpellato: scribunt enim à Seneca Græcam historiam peruerti, quoniam serpentis morsu non perierit Idmon, sed ab apro percussus, vt scribit Apollonius: nec præterea conditum in Libya, sed in portu Bebrycis. Ego vero neutiquã historiæ fidem cõmutatam inuersamq; contenderim, sed authoris reconditum potius sensum minus ab incuriosis recte perceptum: ita enim arbitror distinguendũ, interpungendũq;,

Idmonem, quamuis bene fata nosset,
Condidit.

vt à sententia pendeat præcedenti,

Ite nunc fortes perarate pontum,
Sorte timenda.

Hoc enim dicit, Sors ista nauigandi formidolosa condidit Idmona: idest, causa fuit vt periret Idmon. Postea infertur,

Serpens Libycis arenis.

Quod planè ad Mopsum refertur, ita vt serpẽs, ibi participium sit, non nomen. Est enim verborum structura: Mopsus serpẽs, idest oberrans & vagabundus. Quod autem de Idmone dicit,

Quamuis bene fata nosset: confirmatur Apollonii authoritate Argonauticon primo, vbi loquente Idmone, hi subiiciuntur versus,

Αὐτὰρ ἐμοὶ στυγερῇ ὑπὸ δαίμονος αἴσῃ,
Τηλόθι που πέπρωται ἐπ' Ἀσίδος ἠπείροιο.

At mihi emori odiosi dæmonis fato procul sancitum est in Asidis continente. Quid si de Mopso totum id dici opinemur, interpuncta diuersim structura, interspirataq;? Etenim videri potest Seneca Mopsum appellasse Idmona ob multam rerum & vaticinii peritiam. Nam & qui proprio nomine Thestor dicebatur, antiquitus Idmona nuncupatum, testis est Apollonii interpres ob insignem experiẽtiam, quod Chamæleontis comprobat authoritate. Cæterum, prior enarratio iucundior. Suidas tamen Idmona pro perito accipit, vnde dixerunt veteres canem ἴδμονα θήρης, hoc est venationis peritum.

Extat & carmen Ausonii de Idmone vate:

Idmona quod vatem, medicum quod Iapyga dicunt,
Discendas artes nomina præueniunt.

Sed & à Pindaricis proditum interpretibus, scimus, Argonautas tribus vsos vatibus, Mopso Ampycis filio, Idmone Abantis, denique Amphiarao Oiclis. Quoniam vero parte hac Senecæ opem tulimus, succurrit & locus alius Tragœdiæ eiusdem, vbi execratur Chorus primum nauigationis authorem, recenset'que discrimina quæ Argonautæ adierunt:

Demum (inquit) Orpheus tacuit torpente lyra,
Ipsa'q; vocem perdidit Argo.

Incidi in cuiusdam schedicum, ita exponentis, Vocem cantum Orphei, quia propter timorem & ipse tacuit. Cum ad id poeta doctissimus respexerit, quod Argonauticon quarto Apollonius scribit, In carina nauis Argus à Pallade lignum fuisse impactum ex Dodonide phago, quod humana voce fungeretur quandoque. Sic enim ait:

αὐτίκα δ' ἄφνω
ἴαχεν ἀνδρομέῃ ἐνοπῇ μεσσηγὺ θεόντων
αὐδῆεν γλαφυρῆς νηὸς δόρυ.

Extat & Antipatri epigramma de nauta quodam fulmine icto, cuius nauis per se, moderante nullo, ad littus delata rem gestam significauit, nec Argoam, inquit, expetiuit carinam:

* a.l. annosus.
* a.l. feriā.
* a.l. commouit.

Ἀγγελίην θείῃ, καὶ λῃστὴν μονώσας
Καὶ φρεσὶν, ἀργαλέη δ' αὖ ἐπὶ δειστρόπῳ.

Reperias & alibi eius rei mentionem. Nobis satis superque fuit locum monstrasse, ne fiducia interpretum studiosi iuuenes in aurem vtranque (vt sæpe) dormirent. Certe siquis anxie plura quærat, Lycophronis interpres Iasonem cum sociis quadraginta nouem inscendisse Argo, scribit, quæ

* a.l. tpa.

λάλητρον εἶχε τὴν τρόπιν ἐκ τῆς Δωδώνης δρυός.

idest carinam habebat loquacissimam ex Dodonæ quercu. Propterea Lycophron alicubi λάλητρον κίσσαν, idest garrulam nuncupat picam. Porrò scribit vetus Arati Phænomenô interpres, Danaum ab Aegypto se fratre proripientem auxilio Mineruam inuocasse, à qua primū sit compacta nauis, quæ Argo est appellata, eaque Argos petierit Danaus. Author autem Aeschylus, ab Minerua eadem materiam quandam loquentem naui insertam, quod repetit Iginus quoque. Mopsi denique historiam alicubi recenset Plutarchus, meminit eiusdem Apuleius quoque, sed & Lactantius grammaticus, eatenus fuisse augurio nobilem Mopsum scribit, vt post mortem templa quoque ei credantur dicata, quæ oraculi gratia sæpe adirent homines.

Prouolat Emathii spoliis armatus Halesi*,
Quem dederat leto membris & corpore Latreus
Maximus. huic ætas inter iuuenemque, senemque.
Vis iuuenilis erat. uariabant tempora cani,
Qui clypeo, gladioque, Macedoniaque Sarissa
Conspicuus, faciemque obuersus in agmen utrunque,
Armaque concussit, certumque equitauit in orbem.
Verbaque tot fudit uacuas* animosus in auras.
Et te Cæni* feram. nam tu mihi fœmina semper,
Tu mihi Cænis eris. nec te natalis origo
Commonuit.* mentemque subit, quo præmia facto,
Quaque uiri falsam speciem mercede parasti.
Quid uel nata uide, uel quid sis passa, columque
I, cape cum calathis, & stamina pollice torque,
Bella relinque uiris. iactanti talia Cæneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Quà uir equo commissus erat, furit ille dolore.
Nudaque Pellei iuuenis ferit ora sarissa.
Non secus hæc resilit, quàm tecti à culmine grando,
Aut siquis paruo feriat caua* tympana saxo,
Cominus aggreditur, laterique recondere duro
Luctatur gladium. gladio loca peruia non sunt.
Haud tamen effugies, medio iugulaberis ense.
Quandoquidem mucro est hebes, inquit, & in latus ensem
Obliquat, longaque amplectitur ilia dextra.
Plaga facit gemitus, ut corpore marmoris icto,
Fractaque dissiluit percusso lamina collo.
Vt satis illæsos miranti præbuit artus,
Nunc age ait Cæneus, nostro tua corpora ferro
Tentemus, capuloque tenus demisit in armos
Ensem fatiferum. cæcamque in uiscera mouit,
Versauitque manum, uulnusque in uulnere fecit.
Ecce ruunt uasto trepide clamore bimembres.
Telaque in hunc omnes unum mittuntque, feruntque.
Tela retusa cadunt. manet imperfossus ab omni,
Inque cruentatus Cæneus Elateius ictu.
Fecerat attonitos noua res heu dedecus ingens
Monychus exclamat. populus superamur ab uno,
Vixque uiro quanquam ille uir est nos segnibus actis,
Quod fuit ille, sumus. quid membra immania prosunt?
Quid geminæ uires & quid fortissima rerum
In nobis duplex natura animalia iunxit?
Nec nos matre Dea, nec nos Ixione natos
Esse reor, qui tantus erat, Iunonis ut altæ
Spem caperet. nos semimari superamur ab hoste.
Saxa, trabesque super totosque inuoluite montes,
Viuacemque animam missis elidite syluis.
Sylua premat fauces, & erit pro uulnere pondus.
Dixit, & insanis deiectam uiribus austri

RAPH. CAEMATHII) Thessali. Leto dederat) interfecerat. Variabant) alii nanque ex capillis albi, alii erant nigri. Macedoniaque sarissa) sarissæ hastæ sunt Macedonum, vt pila Romanorum, gessa Gallorum. {Nota autem secundam in Macedonia, longam positam à poeta per ἔκτασιν. Nam in primitiuo alias corripitur, vt apud Claudianum de bello Getico: Nubibus intactum Macedo miratur Olympum &c. & Silium libro decimoquinto: Feruebat Macedum subitis perculsa ruinis.} Et te Cæ. fe.) cum magna indignatione hæc dicit Latræus, ac si diceret. Nequaquam patiar te meos socios interficere. Cænæum autem per contemptum Cænim vocat, ac si adhuc fœmina esset. Quo præ. fa.) concubitum cum Neptuno illi exprobrat. Quid vel na. ui.) nam fœmina. Vel quid sis pas.) Neptuni nanque vim passa es. Columque) colus instrumentum est, quo mulieres filant, notius. quàm vt sit describendum. Cum ca.) calathus vas est, quem Latini qua fillum vocant, reponendis fusis accommodatū. Iactanti) inaniter clamanti. Eruit) aperuit. Cōmissus) coniunctus. Pellei iu.) Cænei à Pella vrbe origenē ducentis. Cominus ag.) ense inuadit Cæneum, id quod nisi propius accederet facere non poterat.

* Alles.

ADDI. {In aliis editionibus legitur Nudaque Phylei Iuuenis, vt dubitari possit, vtrum Phyllei potius, quam Pellæi legendum sit à Phyllo Thessaliæ oppido, cuius & Steph. & Strabo meminit libro nono. A quo & Phyllei Apollinis templum dictū fuit. Higynus autem & montem Phyllæis in Thessalia fuisse testat. in catalogo Argonautarū. huius etiā Apollon. meminit lib. i. vbi ait:

Ἤλυθε δ' Ἀστερίων αὐτοσχεδὸν, ὅν ῥα Κομήτης
Τείνατο δινήεντος ἐφ' ὕδασιν Ἀπιδανοῖο
Πειρεσιὰς ὄρεος Φυλληΐου ἀγχόθι ναίων.}

Duro la.) impenetrabili. Luctatur) conat. Mucro e.h.) cuspis est retusa. Gemitus) strepitus. Vt c.m.i.) tanquā marmore percusso. Præbuit) exhibuit. Fatiferum) mortiferū. Cæcā m.) occultā, cooptā. Vulnusque in v. f.) nā cum iā vulnus fecisset manū versando alia vulnera faciebat. Inque cru.) dyalesis vnius dictionis in duas, quæ & tmesis dicit. Nā incruētatus integrū est. Noua r.) nouum miraculū. Monychus ex.) Monichus solidæ vngulæ interpretari pōt, Centaurus autē fuit fortissimus, de quo su. Quātas iaculet Monychus ornos. Populus s.) figurata locutio. Quāque il. v. est) validus atque robustus. Est aūt correctio superioris dicti. Segnibus a.) ignauis factis. Quod fuit il. s.) fœminæ. Nā Cæneus antea fœminina fuerat. A lalia. s.) holem & equū. Matre D.) Iunone. Tantus e.) tā magnanimus. Iunonis vt al. Sp. c.) potiūdæ subaudiat. Semimari) semiuiro. Missis syl.) iniectis syluarū arboribus. Elidite) opprimite, exprimite. Insanis) maximis.

Monych.

(TRABEM)

RAPH. ¶ TRABEM) arborem. ¶ Validum in hostem) potentem, vt qui ferro vulnerari non poterat. ¶ Exemplum'que fuit) exemplum est quod aut sequamur, aut vitemus. Fuit ergo exemplum Monychus aliis Centauris, vt in Cæneum arbores coniicerent. Hocq; est illud quod Iuuenalis innuit, cum ait. Quantas iaculetur Monychus ornos. ¶ Nudus arboris) arboribus in soluta diceretur oratione. ¶ Nec ha. Pe. um.) per μετάληψιν intelligimus Pelion montem arboribus spoliatum fuisse. Othrys autem & Pelion montes sunt Thessaliæ notissimi. ¶ Immani ca.) maxima lignorum congerie. ¶ Obrutus) oppressus. ¶ Aestuat) angitur, anhelat. ¶ Nec habet quas ducat spiritus auras) nec respirare potest. ¶ Deficit interdum) deficere & mori interdum videtur. ¶ Super aera) ad aera. ¶ Tollere) erigere. ¶ Euoluere) excutere. ¶ Ecce) hoc aduerbio significat se digito ostendere Idã Phrygiæ montem. ¶ Exitus in dubio est) mors inquit Cænei in dubio est. Nam alii mortuum esse contendunt, alii in aquilam transmutatum. ¶ Syluarum mo.) arborum pondere. ¶ Abnuit Ampycides) Mopsus negat. ¶ Fuluis pen.) in aquilam Cæneum fuisse conuersum innuit poeta.

Othrys Pelion.

Cæneus in aquilam

ADDI. {Quæ mihi tũc pri. tunc est consp. volucris. Ita Regius quidem legit, cæterum sunt qui legunt, tunc est conspecta supremum. Vt idem Reg. in annotationibus indicat. Quam lectionem vt temere asserere nolim, ita tamen adiuuare eam videtur quod infra sequitur, sed auis nunc vnica Cæneu. Cur enim vnicam diceret poeta, si in aquilã, notamq; volucrem conuersus ille fuisset? Cæterum fabulam hanc Cænei etiam Apollonius describit libro primo, his versibus:

Ἤλυθε δ' ἀφνειὴν προλιπὼν Γυρτῶνα Κόρωνος
Καινείδης, ἐσθλὸς μὲν, ἑοῦ δ' οὐ πατρὸς ἀμείνων.
Καινέα γὰρ ζωόν περ ἔτι κλείουσιν ἀοιδοὶ
Κενταύροισιν ὀλέσθαι, ὅτε σφέας οἶος ἀπ' ἄλλων
Ἤλασ' ἀριστήων, οἱ δ' ἔμπαλιν ὁρμηθέντες
Οὔτε μιν ἐγκλῖναι προτέρω σθένον, οὔτε δαΐξαι,
Ἀλλ' ἄρρηκτος, ἄκαμπτος ἐδύσετο νειόθι γαίης
Θεινόμενος στιβαρῇσι κατάϊγδην ἐλάτῃσι.

Quibus versibus & illud confirmatur, quod Oui. dixit:
Exitus in dubio est, alii sub inania corpus
Tartara detrusum syluarum mole ferebant.}

Forte trabem nactus ualidum coniecit in hostem,
Exemplum'q; fuit, paruo'q; in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat pelion umbras
Obrutus immani cumulo sub pondere Cæneus
Aestuat arboreo, coniecta'q; robora duris
Fert humeris. sed enim postq̃ super ora, caput'q;
Creuit onus, nec habet quas ducat spiritus auras
Deficit interdum, modo se super aera frustra
Tollere conatur, iactas'q; euoluere syluas.
Interdum'q; mouet, ueluti quam cernimus (ecce)
Ardua si terræ quatiatur motibus Idæ.
Exitus in dubio est. alii sub inania corpus
Tartara detrusum syluarum more ferebant.
Abnuit Ampycides, medio'q; ex aggere fuluis
Vidit auem pennis liquidas exire sub auras;
Quæ mihi tũc primũ, tũc est conspecta uolucris.
Hanc ubi lustrantem lem sua castra uolatu
Mopsus, & ingenti circum clamore sonantem
Aspexit, pariter'que animo est, oculis'que secutus.
O salue dixit Lapithææ gloria gentis.
Maxime uir quondã, sed auis nũc unica, Cæneu.

ARG. FABVLAE SEQ.

Periclymenus a Neptuno accepta potestate: vt se in varias figuras transuerteret, cum aduersus Herculem dimicasset, & cum varietate formarum vellet eludere, in aquilam transformatus est, quam ille aduolantem sibi & in altitudinem se aeris efferentem nouissime sagitta traiecta interemit.

Credita res authore suo est: dolor addidit iram,
Oppressum'q; ægre tulimus tot ab hostibus unum
Nec prius abstitimus ferro exercere dolorem.
Quã m data pars leto, partẽ fuga, nox'q; remouit.
Hæc inter Lapithas, & semihomines Centauros
Prælia Tlepolemus Pylio referente, dolorem
Præteriti Alcidæ tacito non pertulit ore
Atque ait Herculeæ mirum est obliuia laudis
Acta tibi senior, certe mihi sæpe referre
Nubigenas domitos a se pater ipse solebat.
Tristis ad hæc Pylius. quid me meminisse malorũ
Cogis? & obductos annis restringere luctus?
In'que tuum genitorem odium, offensas'que fateri?
Ille quidem maiora fide quoque gessit, & orbem
Impleuit meritis, quod mallem posse negare.
Sed neque Deiphobũ, nec Polydamanta, nec ipsum
Hectora laudamus, quis enim laudauerit hostem?
Ille tuus genitor Messenia mœnia quondam;

¶ Lustrantem) circundantem. ¶ Vnica) sola, singularis. ¶ Credita res est) hoc est Mopsi vatis authoritate creditus est Cæneus in aquilam fuisse commutatus. ¶ Aegre tu.) indignati sumus. ¶ Abstitimus) destitimus. ¶ Exercere do) sæuire in Centauros ob dolorem de Cænei morte conceptum. ¶ Hæc in. La.) hæc idcirco à poeta narrantur, quo concinnius Periclymeni Nestoris fratris Metamor. inferantur. Periclymenus enim Nelei filius, cui Neptunus facultatem se in varias figuras transformandi concesserat, cum aquilæ figuram suscepisset, ab Hercule cum quo pugnabat, sagitta transfixus interiit. ¶ Triptolemus) ita quidem ferè in exemplaribus legitur, quod grande flagitium est, cum Triptolemus nusquam bello Troiano interfuisse legatur. Tlepolemus igitur loco Triptolemi reponatur. Fuit enim Tlepolemus (vt in secũdo Iliados narrat Homerus) Herculis & Astiocheæ filius, qui cum Licymnium matris germanum interfecisset comparata classe, magna'que comitum multitudine Rhodum profugit, vbi imperium adeptus cum nouem nauibus vnà cum aliis Græciæ principibus ad bellum Troianum est profectus, vbi tandem à Sarpedone fuit interfectus. ¶ Præteriti) Al. prætermissi Herculis. ¶ Non per) non est passus. ¶ Obliuia acta) obliuionem esse factam. ¶ Herculeæ laudis) Herculis. est enim periphrasis. ¶ Tristis Pylius) mœstus Nestor, quod & se à Tlepolemo notari videbat, & ea commemorare cogebatur quæ sibi luctus causa fuerant. ¶ Obductos annis) multitudine annorum obrutos, atque oblitos. ¶ Restringere) renouare. ¶ Offensas) Iniurias, quibus me affecit. ¶ Maiora fide) maiora quàm credi debeat. ¶ Sed neque Deiphobum) hostes non esse laudandos colligit Nestor. Deiphobus autem Priami fuit filius. Polydamas vero vnus è principibus Troianis fuit fortissimus, sic vocatus, quòd multos domaret. Producta est autem prima in Polydamas. eadem extensione, quæ apud Horatium in Polypus, Satyra tertia, & in Epodis. Nam ex πόλυπος πώλυπος fit Dorica dialecto, vt etiam Aldus annotauit. Apud Homerum tamen Πουλυδάμας ferè dicitur per ου diphthongum vt

Τοῖσι δὲ Πουλυδάμας πεπνυμένος ἦρχ' ἀγορεύειν
Πανθοΐδης, ὁ γὰρ οἶος ὅρα, πρόσσω καὶ ὀπίσσω.
Iliados. Σ. Et rursum.
Πουλυδάμαν μὲν οὐκ ἔτ' ἐμοὶ φίλα ταῦτ' ἀγορεύεις.

¶ Messenia mœnia) Messene & vrbs est, & regio adiacens Arcadiæ. Est etiam Siciliæ vrbs, vnde Messenius deriuatur.

Pericleme nus.

Triptolemus.

Tlepolemus.

A.l. supremum.

A.l. prætermissi.

Deiophobus.

Polydamas.

A.l. Polydamanta.

Messen:

Strauit,& immeritas urbes Elinq;,Pilumq;
Diruit,inq; meos ferrum,flammasq; penates
Impulit,ut'q; alios taceam quos ille peremit.
Bis sex Neleidæ fuimus conspecta iuuentus;
Bis sex Herculeis ceciderunt,me minus uno,
Viribus,atque alios uinci potuisse ferendum est,
Mira Periclymeni mors est,cui posse figuras
Sumere quas uellet.rursusq; reponere sumptas
Neptunus dederat.Nelei sanguinis author.
Hic ubi nequicquā est formas uariatus in omnes,
Vertitur in faciem uolucris quæ fulmina curuis,
Ferre soler pedibus Diuum gratissima regi.
Viribus usus auis. pennis,rostroq;* redunco
Hamatis'q; uiri laniauerat unguibus ora,
Tendit in hunc nimium certos Tirynthius arcus
Atque inter nubes sublimia membra ferentem
Pendentem'q; ferit lateri qua iungitur ala
Nec graue uulnus erat,sed rupti uulnere nerui
Deficiunt motum'que negant,uires'que uolandi,
Decidit in terram non concipientibus auras
Infirmis pennis,&* quæ leuis hæserat alæ
Corporis affixi pressa est grauitate sagitta,
Per'que latus summum iugulo est exacta sinistro,

ARG. FABVLAE SEQ.

Neptunus grauiter ferens Cygnum filium suum ab Achille occisum,& Hectorem defensorem operum,quæ ipse posuisset,ab Apolline socio laboris petit,quoniam si non daretur,ut comminus cum eo congredi posset,& ultor existeret. At ille auditis precibus eius immistus acie,nullique conspectus,arcum Alexandri in Achillem conuertit, ut sagittam in eum dirigere posset,talumque quod fuit in eius corpore mortale percussit,& interemit.

Num uideor debere tui præconia rebus
Herculis,o' Rhodiæ ductor pulcherrime classis?
Ne tamen ulterius qua'm fortia facta silendo
Vlciscar fratres,solida est mihi gratia tecum.
Hæc postquam dulci Neleus edidit ore
A sermone senis repetito munere Bacchi.
Surrexere toris.nox est data cætera somno.
At Deus æquoreas qui cuspide temperat undas
In uolucrem corpus nati Cygneida uersum
Mente dolet patria,sæuum'q; perosus Achillem
Exercet memores plus qua'm ciuiliter iras,
Iam'q; fere' tracto duo per quinquennia bello
Talibus intonsum compellat Smynthea dictis.
O' mihi de fratris longe charissime natis,
Irrita qui mecum posuisti mœnia Troiæ
Ecquid,ubi Asiacas* casuras aspicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Millia cæsa doles? ecquid(ne persequar omnes)

RAPH. ¶ ELINq; Pylumq;)Elis urbs est Arcadiæ iuxta Olympiā (Elis.) ab Elio Tantali filio cognominata:unde Elieus & Eleus declinantur. Pylus vero Messeniæ,unde Pylius, Pyleus,ac Pylion gentilia nomina deriuantur. (Pylus.) ¶ Bis sex Neleidæ fuimus) duodecim Nelei filii. Neleus autem Neptuni filius & Tyrus nymphæ, qui à fratre Pelia domo pulsus Pylon urbem in Messenia condidit. Vxorem habuit Chlorim, ex qua tres filios suscepit Nestorem, Periclymenum, Chromium. Ex variis autē mulieribus alios nouem, Taurum, Asterium, Lycaonem, Deimachum, Eurybium, Epileōtem, Phrasin, Antimenen, & Alastorem. (Periclymenus in varias formas.) ¶ Me minus vno) me excepto. ¶ Nelei sang. auth.) Neptuni enim Neleus fuit filius. ¶ Quę ful. cur.)periphrasis est aquilæ. Ouid. quidem Periclymenum in aquilā cōuersum ab Hercule fuisse interfectū ait. Alii vero in muscam transmutatum, admonitione Palladis claua ab Hercule fuisse percussum, atque interemptum. (*a.l.reducto.) (ADDI.) {Periclymeni & Pindarus meminit octaua Ode Nemeorum. sed hunc Neptuni filium & Chloridis eius quæ Tiresiæ fuit, cognominis Neleo, Comment. ibidem facit. & in bello Thebano infestum Amphiarao, ipsum vbique persecutum dicit, donec terra sorberetur.} (*a.l.qua.) ¶ Viri)Herculis. ¶ Hamatis vnguibus) in modum hami recuruis. Est enim nomē participio simile hamatus ab hamo declinatum. ¶ Nimium af fectui & dolori seruit hoc aduerbium nimium. (Tirynthi*) (Tirynthius) Hercules à Tirynthe Peloponnesi vrbe. ¶ Et quæ leuis hæs. alæ) ordo est & sensus, Et leuis sagitta quæ hæserat, & affixa erat alæ pressa & impulsa fuit grauitate corporis illi affixi, est autem ἀντίθετον. Leuis enim opponitur graui. ¶ Exacta)expulsa. ¶ Iugulo sinistro) per sinistrum iugulum. ¶ Herculis tui)parentis subaudiatur. ¶ O Rhodiæ duct. pulcher. classis)ad illud Homeri carmen alludit poeta in secundo Iliados. τληπόλεμ@ δ' ἡρακλείδης ἠΰς τε μέγας τε ἐκ ῥόδου ἐννέα νῆας ἄγεν ῥοδίων ἀγερώχων. (*a.l.has iā iam.) Hinc enim aperte colligitur Tlepolemum Rhodiorū ductorem fuisse & pulchrum & magnum. ¶ Solida gra.)firma amicitia. ¶ Neleius) Nestor Nelei filius. ¶ Dulci ore)suaui sermone. Nam(vt ait Homerus) suauior melle ab ore Nestoris oratio profluebat. ¶ A sermone senis)post sermonem Nestoris. ¶ At Deus æquoreas)Neptunus ægre ferens Cygnum filium ab Achille interemptum Apollinem hortatur, ne vlterius ipsum viuere patiatur. Cui Apollo obsequens in aciem Troianorum descendit, Paridisq; sagittam in Achillem ita direxit, vt illius vulnere interierit. Hæc autem idcirco à poeta narrantur, vt commodius & libri sequentis initium cum huius fine cōnectat, & Aiacis in florem Metamorphosin huic loco subiungat. Neque enim vllam aliā in huius libri fine describit trāsfigurationem. (ADDI.) {Volucrem Cygneida versus, hoc est in Cygnum, posito patronymico pro denominatiuo. Nā à κύκνος fit κύκνει@. Hinc soluta diphthongo κυκνεΐ@ à quo κυκνηΐς fœmininū patronymica forma. ¶ Memores iras)quas in memoria habebat. Vt illud Virg. Memorē Iunonis ob iram. ¶ Plusquam ci.) hostiliter. Tracto bello)protracto, pducto. ¶ Intōsum Smyn.) comatum Apollinem. Nam Smyntheus epithetō est Apollinis propriū à muribus sumptum, qui(vt Strab. ait) Sminthi à Cretensibus vocantur. (Smynthus) Hac etiam de causa Smyntheus Apollo fuit cognominatus, quod Teucris è Creta profectis datū est oraculum, vt ibi sedes collocarent, vbi terrigenę ipsos adorirentur. Id autem circa Hamaxithum ferunt contigisse. Nam maxima agrestium murium multitudo noctu exorta quicquid armorum, vasorumq; ex corio inuentum est corrosit. Teucri autē ibi manserunt, atque Idā ab Ida, quę est in Creta appellarunt, templumq; ac simulachrū Apollini Smynthio erexerunt. Heraclides vero Ponticus author est mures ibi circa templum abundare & sacros existimari. Simulachrum vero ita effigiatum esse, vt murem pedibus premat. Solent autem homines nomina à paruis rebus imposita quibusdā lenimentis mitigare, nam & à culicibus quos Oetei Conopas vocant, Hercules Conopion apud illos colitur, quoniam ab illis eius opera liberati fuerunt. Apud Erythræos quoque Miliuntem habitantes Spectonus colitur, quod ipse vitibus vermis infestissimus fit. Nam ex Erithræis omnibus apud illos solum talis bestiola nascitur. Rhodii autē Apollinis Erethibii templum habent in agro suo. Nam rubiginem ipsi Erithibiā vocāt. Apud Aeoles qui in Asia sunt, mus quidam Pornopion vocatur. Bœotii vero hoc nomine Culices vocāt. Sacrificium autē faciunt Apollini Pronopioni, sed multis in locis sunt Smynthia hoc est Smynthii Apollinis templa, præcipue tamen in vrbe Chrysa Smynthius Apollo colebatur, vbi erat statua à Scopa pario confecta, cuius pedib⁹ mus subiectus erat. ¶ O mihi de fra.)hac oratione Neptunus Apollinē hortatur, vt Achillem Cygni interfectorem sagitta perimat. ¶ De frat. na.)de Iouis fratris meī filiis. A beneuolentia autem exorditur Neptunus.

CSVBIT

Hectoris umbra subit circu'm sua pergama tracti?
* Cum tamen ille ferox bello'que cruentior ipso
Viuit adhuc operis nostri populator Achilles.
Det mihi se(saxo)triplici quid cuspide possim
Sentiat, & quoniam concurrere cōminus hosti
Non datur, occulta, nec opinum perde sagitta.
Annuit, atque animo pariter parui'que, suo'que,
Delius indulgens nebula uelatus, in agmen
Peruenit Iliacum, media'que in cæde uirorum
Rata per ignotos spargentem cernit Achiuos
Tela Parin, fassus'q; Deum, quid spicula perdis
Sanguine plebis ait? si qua est tibi cura tuorum
Vertere in Aeaciden, * cæsos'q; ulciscere fratres,
Dixit. & ostendens sternentem Troica ferro
Corpora Peliden. arcus obuertit in illum,
Certa'que letifera direxit spicula dextra,
Quo Priamus gaudere senex post Hectora posset
Hoc fuit, ille igitur tantorum uictor Achille
Victus es à timido Graiæ raptore maritæ.
At si fœmineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
Iam timor ille Phrygum, decus, & tutela Pelasgi
Nominis Aeacides, caput insuperabile bello
Arserat. armarat Deus idem, idemq; cremarat.
Iam cinis est, & de tam magno restat Achille
Nescio quid, paruá quod non bene cōpleat urnam.
At uiuit. totum quæ gloria compleat orbem,
Hæc illi mensura uiro respondet, & hæc est
Par tibi Pelide, nec inania Tartara sentit.
Ipse etiam, ut cuius fuerit cognoscere posis,
Bella mouet clypeus, deq; armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Orleus Aiax.
Non minor Atrides, non bello maior, & æuo
Poscere, non alii. soli Telamone creato,
Laerteq; fuit, tantæ fiducia laudis.
A se Tantalides onus, inuidiamq; remouit,
Argolicosq; duces mediis consistere castris
Iussit, & arbitrium litis traiecit in omnes.

RAPH. SVBIT)in mentem cum quadam miseratione venit. Populator)destructor. Ex arte autē Achillem in odium Apollinis Neptunus adducit. Det mihi se)committat se mihi & mari. Triplici cuspi.)periphrasis est tridētis. Nec opinū) non opinantem. Indulgens)obsequēs. Sanguine plebis) plebeios, ac viles interficiendo. Post Hect.)post Hectoris cædem. Ille igitur tanto) apostrophe ad Achillem indignationem continens, qd ab effœminato Paride fuerit interfectus. Graiæ maritæ) Helenæ, quam idcirco maritā poeta vocat, quia viris imperabat. Fœmi. Marte)imbelli.

ADDI. {Cum Ouid. sentit & Calaber qui lib. iii. Achillem ab Apolline sagitta interfectum scribit, & Home. apud quē Hector Achilli vaticinatur in hunc modū Iliad. x.

Φράζεο νῦν μή τοί τι θεῶν μήνιμα γένωμαι,
ἤματι τῷ, ὅτε κέν σε Πάρις καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων
ἐσθλὸν ἐόντ' ὀλέσωσιν, ἐνὶ σκαιῇσι πύλῃσι.

Alii autem in templo Apollinis Thymbræi interfectum à Paride dicunt, insidiis Hecubæ. cum eo noctu ad Polixenam ingressus fuisset. Vt & Seruius meminit in. vi. Virgil.} Thermodontiaca bipēni) Amazonica securi. Nam Amazones Thermodontis fluuii accolæ fuerunt.

Amazões

Asmarat Deus Idē) Vulcanus & arma Achilli Thetidis rogatu perfecit, & eum mortuum combussit. Nescio qd) parum quid cineris de tanto Achillis corpore superest, quo ne vrna quidem impleri potest. Hæc mensura totus terrarum orbis mensura esse videtur gloriæ Achillis. A præstantissimis enim quibusq; poetis tam Græcis q̃ Latinis Achillis gesta fuere celebrata, Sicq; per totū terrarum orbem vulgata. Nec inania Tartara sentit) nūquā enim gloria moritur. Vt cuius fuerit cognoscere possis) ac si diceret fortissimi ac bellicosissimi illum clypeum fuisse, pro quo tantæ contentiones fuere susceptæ. Deq; armis arma feruntur) propter arma Achillis bella excitantur. Nam post mortem Achillis inter Aiacem & Vlyssem de armis ipsius Achillis grauissimæ sunt ortæ contentiones. Soli Telamone creato) Aiaci Telamonis filio. Laerte'q;) Vlyssi. A se Tantalides) Agamnon à Tantalo genus ducens. Nam Tantalus Iouis, Pelops Tantali, Pelopis Atreus, Atrei Agamemnon & Menelaus filii fuisse dicuntur. Traiecit)transmisit, transtulit.

Atreus.

ADDI. {Hic quoq; variant authores. Sūt enim inter Græcos, qui iudiciū armorum captiuis Troianis delegatum ab Agamemnone tradant, quo ille inuidiam à se deriuaret. Id'que Nestoris consilio. Vide Calabrum libro quinto. & Odyssea vndecima}

IACOBI CONSANTII FANENSIS.

FOrtes'q; animæ: nec cognitus Hector &c.) ordo talis. Fortes'q; animæ nec exiguo sanguine senserūt quid Hector non cognitus posset; nec exiguo sanguine Phryges senserunt quid Achaica dextera posset. Proles Neptunia Cygnus.)Duos fuisse Cygnos reperio. vnum Marte genitum, qui ab Hercule est interfectus, vt in Aspide narrat Hesiod. Alterum Neptuno, quem interemit Achilles authore Pindaro. à quo mutuatum hæc poetā nostrum existimo. Coe pora tosta Carne replent,)quia victimam torrere mos fuit. nam quod de elixorum vsu Seruius & alii quidā volunt, inane est, vt in secundo Hecatosty narrabimus.

*Bonico. habēt, cur.

Inter belli'que domus'que Acta tot.)Ineptus loquendi modus si hoc modo legamus. at in nostro codice sic inuenio. Inter belli'que domi'q; Acta tot. vt belli & domi aduerbialiter sint locata. Ac si quem potuit spatiosa senectus spectatorem operū multorum reddere)imperfecta sententia. vnde opinor huic secundo carmine deesse vltimum pedem, ac deesse simul versum qui sequi debeat integrum vno minus pede. nam illud. Vixi, non huic cui subiungitur versui, sed illi qui desit subnectendum videtur. exēpli causa hoc modo. Ac si quem potuit spatiosa senectus spectatorem operum multorū reddere, certe me potuit, vidi q tot iā secula, vixi annos bis centū &c.

*a.l.læsosq;.

Achillis mors.

Clara decore fuit proles Elateia Cænis Thessalidum virgo pulcherrima.)Elateia, ι, e xili scribatur & Elatei filia interpretur, qui elatus à Stephano dicitur. Is Elateā ciuitatem in Thessalia condidit, habuit'q; alteram filiam Dotiam nomine, à qua Dotium in eadem regione ciuitas fuit nuncupata. Est & Elatea vrbs Phocidis cuius meminit Paus. in Attica, & Hesodo. in Vrania, nisi eandem esse quis velit quam memorat Stephanus.

Vidi ego Petræū)propriū nomen à petra in Thessalia loco vbi colebat Neptunus cognomento Petræus. quoniam ibi percussa petra equum euocauerit. Lege quæ scripsimus in primæ Collectaneorum Hecatostyos cap. lvii.

Vltor adest Phæreus.)Pherę̃us trisyllabam nomē est hoc loco. nam primam corripere debet, cum à Pheris Thessalię ciuitate)quæ primam corripiunt)deriuetur. Multa sanè hic nomina inuenies à Thessaliæ locis declinata.

Terea'q; Aemoniis qui prensos montibus vrsos Ferre domum viuos indignantes'q; solebat.)Scribo Therea cum th aspirato, vt sit nomen à feris deductum, quarum hic venatione delectabatur. θὴρ feram significat.

Abscindit.)Lego abscidit vt in temporibus sit concordia. quod tamen ex abs & cædo nō ex abs & scindo compositū esse monemus, vt ne claudicet syllaba. Aemathii spoliis armatus Alesi.)Alesii Alesius enim Scelūtis filius inter Hippodamiæ procos à Stephano memoratur. Sūt & qui Alesiū Gargetti filium fuisse dicant (vt idem Stephanus tradit) qui cum Pelope iuerit ad Hippodamiam Oenomai, à quo Alesius in Elide ciuitas fuerit nuncupata. Nuda'q; Pellæi iu-

uenis ferit ora sarissa.) Quidam codices non Pellæi habét, sed Phyllæi, quod non conuenit minus. Phyllus enim ciuitas in phthiotica vna quatuor regionum Thessaliæ. teste Strabo. libro nono, Vbi Apollinis Phyllæi fanum. Hinc Phylleiam matrem, ideſt Thessalam Poeta noster appellat vltimio artis amatoriæ, vt. Nec tibi turpe puta crimen, vt Phylleia mater Soluere. ¶ Et obductos annis restringere luctus.) Codex meus & alii plurimi habent restinguere. quod placet magis. significabit enim suscitare. Nam ut recludere persæpe simplicis verbi contrarium habet significatum resoluere religare, & id genus plura, cur non interdum habeat & restinguo? Quin participium illud obductos restinguere innuit esse legendum. Cum obduci ignis dicatur cum operitur. Virg Et Cinis obductæ celabat lumina prunæ. ¶ Bis sex Neleidæ fuimus.) Neleus (quod hoc loco interpres tetigit) Ex Chloride genuit Nestoré, Periclymenum, & Chromium, ex diuersis aliis mulieribus Taurum Asteriū, Lycaonem Deimachum, Eurybium, Epileonta, Phrasin, Antimenem, & Alastorem. author Apollonii Comment. in primum Argon. Omnium autem natu minimus Nestor fuit, vt in vndecimo Iliados scribit Homerus. ¶ Cum tamen ille ferox.) Non cum, sed cur boni codices habent. ¶ A se Tantalides onus inuidiamq; remouit.) Inuidiam interpretor crimē vel iniuriam, licet & pro odio posset accipi.

HENRI. GLAREANI. ANNOTATIONES IN LIBRVM XII. METAMOR.

Protesilae cadis.

IN plerisq; codicibus atq; adeo in Raphaelis quē nos habebamus, Protesilaus Iisiphyli filius dicitur, cū Homerus in Catalogo & hic noster Poeta in Epistolis Iphicli dicant filium. Verum hæc notare non videntur huius instituti.

Opusq; meæ bis sensit Telephus hastæ.

Amphibolon videtur esse in verbo Opus, cum & vulnus & auxilium significet. Operæpretium autem videtur quæ Plin. lib. xxxiiii cap. xv. refert adscribere. Est & rubigo ipsa, inquit, in remediis, & sic Telephum proditur sanasse Achilles, siue id ærea siue ferrea cuspide fecit, ita certe depingitur eam decutiens gladio. Meminit etiam obiter lib. xxv. cap. v.

Spectatorem operum multorum reddere.

Anatapodoton est, oratio, vt supra diximus, altero defecta membro. Nam deest, Certe me potuit senectus spectatorem multorum operum reddere.

Elige quid uoueas, eadem quoq; fama ferebat.

Amphibolon, vtrum eadem neutro dixerit genere, an fœminino. Et supplementum videtur versus.

Sæuissime Centaurorum Euryte.

Homerus Odysseę φ vocat Eurytiona, sed, vt antea admonuimus, & nomina sæpe variant, & non eosdem secutus authores Poeta videtur.

Hunc pede conuulso mensæ Pellæus acernæ.

Dubium quid referat hunc, vtrum Amycum, qui Celadonta percusserat, an Celadonta nōdum prorsus confectū, quippe qui subiungat, geminato vulnere missum ad tartareas vmbras, geminato inquam cum ab Amyco, tum à Pelate inflicto. Si certum esset Centaurus'ne, an Lapitha fuerit Pelates, facile solueretur nodus.

Quæ fuerant pinu uotiui cornua cerui.

Votiui, ideſt, voto oblati, suspensa autem ad pinum intelligenda. Porrò sequente versu Aldinus codex omisit, sua, & Gryneus trisyllabon facit, cum Poeta nono paulo antea carmine Gryneus fecerit dissyllabon, & Græce est, non hoc saltem loco. Quare legendum, Gryneus sua lumina ramo. Rursus tertio inde versu concreta, nisi pro cōfusa dicatur, non video quid sensus esse queat.

Vulnus Cænæ tulisti.

Cæneus Lapithæ nomen, de quo hæc est fabula, dissyllabon est. At Cæneus trisyllabon Centauri nomé hoc versu. De quo Poeta iocatur. Quemadmodum C. Cæsarem iocatum in Pomponium militem. Quintil. refert. Cum enim Pomponius vulnus ore exceptum ostentaret, ne vnquam fugiens (inquit Cæsar) respexeris.

Sopitus uenis & inexperrectus Aphidas.

Coniunctio hoc in loco omitti non debet. Cæterū Aphidas Planudes vertit, cum alibi Aphypnas legatur, quod ad illud inexperrectus respondere videtur. Sed neque de hoc certum est, sit'ne Centaurus an Lapitha. Carchesium autem quod sequenti versu ponitur, Raphael vas vinarium exponit. Seru. in. iiii. Geor. ad illud Virgilii. Et mater, cape Mœonii carchesia Bacchi. Oceano libemus ait. Carchesia, inquit, sunt genera poculorum. At quantum ex Macrobii descriptione libro quinto constat, non longe videtur abesse ab eo quod vulgò Cantharum vocant.

Plenoq; e gutture fluxit Inq; toros.

Raph. legit, plenoq; è gurgite, & exponit, Ventre, quem propter magnitudinem gurgitem vocat. Hæc ille. Sed è gutture legendum est. Illud magis lectori considerandum, num satis recte ab eodem expositum sit, Inq, toros, ideſt, in lectū & vrsæ pellem, quod ego tamen non reprehendo.

Solidoq; reuellere dumo.

Dumo Perot. exponit nemore, quod placet, tametsi Dumosum apud Virg. in Tityro dumis plenum, exponit Ser. & Festus frondosus. Porrò in hac pugna Centaurorum Lapitharumq; propria nomina multa corrupta, multa incerta, Nedymum quidam Nedimnum, Lycotan, Lycespen inepte, Ripea, quidam Riphea. Plegræum Phlægræum inepte, hysen ὕλην Planudes vertit. Verum hæc librariorū culpa fiunt, & correctorum incogitantia, aut verius inscitia.

Ex humeris medios coma dependebat in ar.

Qui in homine humeri, in reliquis animantibus Harmi, aiunt Plinium tradidisse, non igitur est frustranea hæc Centauri descriptio, monstrosa quidem illa, sed non absque gratia, Poetæ maxime quæsita ingenio.

Pheocomes hominemq; simul protectus equum'q;.

Raphael exponit, qui coma & se & hominem protexerat. Alii simpliciter accipiunt, ideſt, qui se, & hominem, & equum protexerat, quod videtur verisimilius.

Veluti concretum uimine quernō.

Hæc descriptio nisi adiuuetur multis modis, & partim expositione, partim figuris declaretur, præter huius Poetæ consuetudinem insignem secum adfert obscuritatē, vt mirer Raphael. non dignatum aliqua ampliore declaratione.

Qui clypeo gladio'q; Macedonia'q; Sarissa.

Tot syllabarum breuium concursu Poeta necessario breuem syllabam produxit, ni in Macedonia. Sarissa autem longior hasta erat quàm Romanorum pilum, vt planè videtur apud Liuium de bello Macedonico.

Obliquat, longa'q; amplectitur ilia dextra.

Nisi longa pro extenta exponamus, non equidem intelligo, cum sensus alioqui nō sit obscurus, videtur enim cæsim nunc verberasse, qui punctim antea.

Laertæ'q; fuit.

Laertę, ideſt Vlyssi, exponit Raphael, sed fortassis codex errat. Nam Laerte videtur ablatiui esse casus, vt Telamone, quanq̄ Laerta etiam dici potest, vt Anchisa apud Maronē in auferendi casu, quare absq; diphthongo legendum.

ALLEGORIAE IN XII. LIB. METAMOR.

NEscius assumptis Priamus pater Aesacon alis Viuere lugebat. ¶ Cum Hecuba regina Troiæ vxor Priami prægnans esset de Paride visum est illi in somnis quòd facem igneam pariebat, ex quo cognitum fuit quòd iste erat propter quem Troiam succendi & destrui oportebat. Propter quod ipsum Priamus occidi mandauit, sed mater occulte pastoribus nutriendum dedit. Qui adultus quendam taurum sibi vendicans coronam ipsi fecit. Sed Mars in Taurum conuersus, Taurum ipsius vicit. Cui Paris coronam Tauri sui in signum victoriæ dedit. Propter quod Paris à paritate iudicii dictus fuit, qui aliàs Alexander dicebatur. ¶ Istud allega historialiter, & primo contra indiscretam pietatem. Ista Alleg. fab. visiōis partº Hecubæ

enim

enim mater misericordia mota Paridem occidi impediuit, & tamen propter eum destructa fuit Troia, quod nullatenus futurum esset, si ad mandatum patris interfectus fuisset. Secundum Hug. Misericordiæ genus est malos cito occidere. Ex quo enim pater, idest deus vel lex aliquem decreuit propter causam legittimam occidendum vel puniendum, non est ipsi parcendum. Et maxime quando mors eius redundat ad patriam liberandam. Ioan xi. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. ¶ Residuum allega historice, quòd Paris est bonus iudex qui in iudiciis debet pariter & æqualiter se habere, personam non acceptare, tantum suum & amicos vel notos aliis non præferre, immo si iuste contra eos præualeant, ipsis iustis licet extraneis coronam victoriæ dare. Deuteron vigesimoquinto. Si fuerit causa inter aliquos, & interpellauerint iudices, quem iustum esse prospexerint illi iustitiæ palmam dabunt.

Alleg. fab. Iudicii Paridis.

¶ Cum tres deæ de nuptiis Pellei, & Thetidis venirent, quo omnes deæ præter Discordiam fuerant inuitatæ, scilicet Iuno dea diuitiarum, Pallas dea sapientiæ, & deus delectationis, quas Mercurius conducebat. Discordia indignans, quia inuitata non fuerat, voluit inter deas litigium generare inter Græcos & Troianos controuersiam facere, & regnum Troianum delere. Accepit igitur quoddam pomum aureum, in quo scriptum erat. Pulcherrimæ detur, ipsumq; in medium dearum proiicit, & statim abiit & recessit. Cum igitur deæ inter se de pulchritudine cõtenderent, & quælibet pulchriorem se diceret, pomumq; requireret, tandem ductus est Paris vt inter deas de pulchritudine iudicaret. Quare cum Iuno promitteret quòd faceret ipsum cunctis potentiorẽ. Pallas sapientiorem. Venus vero ipsi offerret vxorẽ totius Grȩciæ pulcherrimam, si tamen pro ea iudicaret. Ipse tandem quãlibet nudam respiciens, iudicauit pro Venere, propter quod Venus Helenam ei dedit. propter cuius raptum, Troianum regnum penitus fuit destructum. ¶ Per istas tres deas sic pacifice conuenientes intelligo bonos & iustos pacifice conuersantes. Per deã discordiæ intelligo inuidos qui quando non vocantur indignantur & seminare discordiam inter ipsos delectantur. Tales consueuerunt inter alios pomum discordiæ proiicere & verbum detractorium dicere. & aliquam æquipãrãtiam inter alios facere, & sic litigium procurare, ex quo regio vel patria perit. Ideo de talibus dicitur Eccle. xxviii. Susurro & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacem habentes. ¶ Vel dic quòd tres deæ significãt secundum Fulgentium tria genera personarũ, scilicet sapientes diuites, & delitiis affluentes, quia cum quisque istorum alteri se præferat, & pomum aureum, idest gloriam & honorem sibi deberi dicat, & pulchriorẽ & meliorem se esse censeat, vt sapientes se diuitibus & iuuenibus delitiosis præferunt, diuites delitiosis & sapientibus meliores se esse dicũt, iuuenes vero delitiose viuentes se duobus aliis ante ponũt, diuitias & sapientiam vilipendẽtes. accidit quòd Paris, idest iuuenis, inter istos iudicat voluptuosam vitam eligens Veneri pomũ dat & viuere in delitiis beatius asserit. Iuuenes igitur stulti qui in Paride designantur videntur dicere illud Eccle. secundo, Melius est comedere & bibere, & ostẽdere animæ suæ bona temporalia, quæ pro certo, qui habent vix possunt pacifici esse, quia quilibet vult ipsa habere. Ista sunt qui discordiam seminant, & quæ suis successoribus litea parant & finaliter bella & destructiones pariunt. Dea & domina discordiæ est auaritia, qua nihil potest melius inter homines dissensionem facere. Geñ. xiii. Erat substantia eorũ multa, & non quibant habitare communiter. ¶ Vel dic quòd tres deæ sunt tres animæ vires. Pallas est ratio quæ habet sapientiam, Iuno est memoria quæ habet diuitias scientiarum, Venus est volũtas quæ est domina delitiarum. Paris igitur peccatores & fatuos significat, qui scilicet voluntati obediunt, & alias vires animæ contemnunt, memoriam & rationem sequi recusant, & pomum cordis concupiscentiæ suæ præstant. Propter quod licet Helenam, idest pulchras mulieres quandoque obtineant, lites tamen & bella excitant. Ideo bene dicitur. Eccle. decimooctauo Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius facie te in gaudium inimicis tuis. Vnde ibidem præmittitur. Post concupiscentias tuas nõ eas, & à voluntate tua auerte.

Alleg. fab. Ephigeniæ

¶ Dic quòd dea irata contra Græcos est diuitias contra genus humanum indignata à primus parentibus fuerat per morsum vetitum interfectis. Quapropter in mari huius mundi omnes arrestati eramus, nec ad occupandam ciuitatem paradisi procedere poteramus. Necesse igitur fuit quòd sanguine virgineo diuinitatem placaremus, & quòd Ephigenia, idest Christi humanitas occideretur, sed per naturam diuinam rapitur illa, & liberatur à morte. Ceruа vero, idest gens iudaica loco eius, idest propter mortem eius occiditur, & sic offensa diuinitas complacatur. Esa. xliii. Dedi Aegyptum & Aethiopiam & Saba pro te.

Alleg. fab. Protesilai.

¶ Nota hic de bono affectu bonæ mulieris quæ imaginem, idest imitationem de viro in corde retinet nec amorem extraneum admittit, ita sæpe visum est, quòd audita morte viri præ doloris amaritudine mulier mortem subiit. Nota contra illos qui volunt in factis armorum etiam alios propter vanitatem præcedere, vt se melioribus præferant, quia talibus solet male succedere.

Alleg. fab. Cygni.

¶ Dic quòd tales sunt multi qui ab Achille, idest à domino vel prælato vinci seu vulnerari per contritionem nequeunt quandiu ferro, idest tribulatione eos percutiunt. Neptunus enim, idest diabolus pater eorum tantam duritiam obstinationis tribuit eis quòd tormenta vel arma tribulationis vilipendunt. Iob. xli. Quasi stipulam æstimabit malleum, deridebit vibrantem hastam. Item ibidem præmittitur. Reputabit quasi paleas ferrum & quasi lignũ putridum æs. Non fugabit eum, in stipulam versi sunt in lapides fundæ. Et ideo, Achilles prælatus debet illum per dulcem charitatem inter brachia restringere, & amplexum amoris & pietatis ostendere, & sic quãdoque eum poterit superare & in Cygnum candidum, idest virum innocentem & mundum occasionaliter transmutare, quia pro certo plerunque fit quòd ille qui ferro duræ correctionis non vincitur, quia amplexu dulcis dilectionis conuertitur, ita quòd finaliter in Cygnum, idest virum spiritualem commutatur. ¶ Vel dic quòd Achilles significat tyrannos q martyres quos Neptunus deus maris pater eorũ fecit ferro tribulatiõis inuincibiles finaliter occidit, quòd Cygnus cãdidus, decorũ armis, idest corporibus eorũ euolat.

Alleg. fab. Cænei.

¶ Istud applica de multis, qui primo sunt fœminę, idest molles & fœminei sed Neptunus deus maris, idest deus pater vel spiritus sanctus cum ipsis per gratiam cohabitat, & in viros, idest in personas fortes & stabiles eos mutat quos nullum ferrum, idest nulla tribulatio per impatiẽtiam penetrat, sic de apostolis & multis martyribus apparuit per aduentum spiritussancti, quia ante aduentum fuerunt fœminis debiliores, & post quibuscunque constantibus fortiores. Primæ Corinth. octauo. Quando autem factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli. ¶ Cæneus miles fortis quem Neptunus fecerat ferro inuincibilem & impenetrabilem, cum esset in quibusdam nuptiis, ibidem quidam Centauri, qui naturæ erant duplicis, & in nube erant geniti dictum est interessent, & sponsam rapere disponerent, ipse solus plures ex eis interfecit. Centauri autem vidẽtes quòd ipsum ferro vincere nequibant, montes ascenderunt & arbores integras deferentes, tantam struem lignorum super eum proiecerunt, quòd ipsum non ferro sed pondere peremerũt. Sic & fit ex dono dei, habent aliqui donum fortitudinis, ita quòd nullo ferro tribulationis vel tentationis à Centauris, idest à dæmonibus queant superari. Sed isti Centauri hoc videntes, solent onus infinitum diuersorum negociorum, officiorum, & terrarum super eos proiicere, & ipsis prosperitates seculi procurare, & sic fit quòd quandoque diuersis diuitiis sub isto onere ipsos suffocant. quos aliter vincere non valebant, non est igitur tutum quòd iustus homo talia onera sibi permittat imponi, sub quibus sæpe visi sunt fortissimi succumbere. Exodi decimooctauo, Vltra vires tuas est negocium solus illud sustinere non poteris.

RAPH. ¶PRAEMIA magna) arma Achillis à Vulcano fabricata. ¶Tenuisse) obtinuisse. In contemptū autē Vlyssem quantum potest Aiax adducit. ¶Superbum) gloriosum. ¶Sit licet hoc ingens) quāuis id de quo contenditur sit maximū. ¶Fertur) iactabitur. ¶Si virtus in me dubitabilis esset) nimiū arroganter hoc est dictum. ¶Littora Colcha) Colchica. Nam Telamon cū Iasone in Colchos nauigauit, vt plenius superius diximus. ¶Vbi Aeoliden Sisiphō) hoc ad Vlyssis contēptum dictum est. Nam fama erat à Sisypho latrone Isthmū obsidente Anticleā Vlyssis matrē, cum ad Laertem duceretur, fuisse cōpressam, atq; ex eo ꝯcubitu Vlyssem ortum.

ADDI. {De hac re supra in fab. Autolyci nōnulla annotauim᷒. Sūpta aūt videntur hęc, vel ex Aiace Sophoclis, vbi chor᷒ de Vlysse loquēs. Εἰ δὲ ὑποβαλλομένοι, inquit) Κλέπτουσι μύθους οἱ μεγάλοι βασιλῆς, Ἢ τᾶς ἀσώτου σισυφιδᾶν γενεᾶς, Μὴ μή μ' ἄναξ, Ἔτ' ὧδ' ἐφάλοις κλισίαις ὄμμ' ἔχων Κακὰν φάτιν ἄρῃ, &c. Aut ex Aeschylo. cuius hæc ibidem citantur. Ἀλλ' ἀντικλείας ἆσσον ἦλθε σίσυφος Τῆς σῆς λέγω τοι μητρὸς, ἥ σ' ἐγείνατο. Aut etiam ex Cyclope Euripidis. Vbi Silenus Vlyssem interrogans inquit: Χαῖρ' ὦ ξέν', ὅστις δ' εἶ φράσον πάτραν τε σήν. Ille autem respōdens subiicit: Ἴθακος ὀδυσσεὺς, γῆς κεφαλλήνων ἄναξ. Tum rursum alter: Οἶδ' ἄνδρα κρόταλον, δριμὺ σισύφου γένος.}

¶Hæc series) hæc stēmatis dispositio. ¶Frater erat) patruelis frater Achilles fuit Aiacis. Nam Peleus & Telamon fratres fuerunt. Patrueles aūt fratres dicunt q̄ è fratrib᷒ nascunt. ¶Quid sang. cre. Sisypho?) apte Aiax originis turpitudinē obiicit Vlyssi. ¶An qd in ar. prior?) Vlysses ne ad bellū Troianū cū aliis Græciæ principibus proficiscēs vxorē relinquere cogeretur, se insanire simulauit, Palamedes vero prudentia valde pollens, ad hoc speculandū missus, illi aranti, salemq; seminăti filiū paruulū obiecit. quem Vlysses aratro sublato nihil offendit. Inuitus itaq; ad bellū ductus, Palamedē ficta ꝓditione tādē oppressit. ¶Nullo sub in.) nullo indicāte. ¶Vltima q ce.) vltimus p hypallagē, vt intelligat qui vltimus cœpit arma. ¶Detrectauit) vitauit. ¶Solertior) prudentior. ¶Et sibi inutil.) nā Palamedes in se Vlyssem cōcitauit, cuius fraude tādem, vt ꝓditor à cūcto Græcoꝝ exercitu fuit interfectus. Nā Vlysses literas finxit à Priamo ad Palamedē datas, qbus significare videbatur Priamus se magnum auri pōdus misisse, aliudq; missurū. Cum vero literæ ad Agamenonem fuissent perlatæ, principesq; oēs præter Palamedē cōuenissent, vixq; illud scelus in Palamedē cadere posse cūctis videretur, Vlysses nihil temere de tāto viro credendum dixit, nisi aurū, qd ille iā per seruos corruptos in illius tentorio defodiendum curauerat, deprehēderetur. Qui igitur missi ad hoc inquirendum fuerāt, cū renunciassent inuentum lapidibus Palamedes à toto exercitu, de quo optime meritus erat, obrutus est. ¶Naupliades) Palamedes nauplii filius. Nauplius autē Neptuni & Amymones nymphæ filius in Euboea regnauit. ¶Optima nunc su.) Ironia indignationis plena, qua Aiax significat Vlyssem nulla ratione armis Achillis esse dignum, se antem esse dignissimum. ¶Furor ille) insania illa Vlyssis. ¶Hortator scel.) hactenus in contēptum, nunc in odium Aiax Vlyssē adducit. ¶Nō te Pœa. pro.) cum oraculū accepissent Græci Troiā sine Herculis sagittis capi non posse, Vlysses missus ad Philoctetē Pœātis filium, cui moriēs Hercules arcū sagittasq; reliquit inueniēdum, Troiamq; adducēdum. cum forte inter nauigādum sagitta hydrę veneno tincta è pharetra cadēs Philoctetæ pedem vulnerasset, eum in Lēno nullo adhibito vulneri remedio reliquit. ¶Lēnos) Lēnos insula est vna ex Cycladibus.

Nauplius.

Philoctetes.

Lemnos

ADDI. {Seu potius è regione Thraciæ vt Stephan. habet, vnde cætera hæc transumpta.} Vulcano dicata, quę duo oppida habet Ephestiā, & Myrinam, in cuius forum Solstitio Athos eiaculat vmbrā, vt Plinius scribit. ¶Qui nūc vt mem.) oratorię miserias Philoctetæ amplificat Aiax. vt maius in odium Vlyssem adducat. ¶Troianis fatis) Troiano excidio. ¶Sine crimi) proditionis. ¶Conuicti fur.) deprehēsi, detecti. ¶Nimium ma. mem.) illa nāque memoria Palamedes optime de Græcorum exercitu meritus fuit interfectus. ¶Pręfoderat) āte defoderat in tentorio Palamedis per seruos corruptos, vt dixim᷒. ¶Ergo aut exil.) relinquens Philoctetem in Lemno tanquam exulem. ¶Aut ne.) inducens exercitum ad lapidandum Palamedem.

ADDI. {Sic idem Aiax apud Calabrum libro quinto:
Ἠὲ τὸ δ' ἐξελάσεν ὅτ' ἐς Ἴλιον ἱερὸν ἄστυ
Ἐλθέμεναι ἀλέεινες ἅμ' ἀγρομένοισιν ἀχαιοῖς
Καί σε καταπτώσσοντα, καὶ οὐκ ἐθέλοντ' ἐξεπέρσαι
Ἤγαγον Ἀτρεῖδαι, ὡς μὴ ὤφελες ἱκέσθαι

Præmia magna peti fateor. sed demit honorem
Aemulus Aiaci. non est tenuisse superbum,
Sit licet hoc ingens, quicquid sperauit Vlysses.
Ipse tulit precium iam nunc certaminis huius,
Qui cum uictus erit, mecum certasse feretur,
Atque ego, si uirtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem Telamone creatus,
Mœnia qui forti Troiana sub Hercule cœpit,
Littoraq; intrauit Pagasea Colcha carina,
Aeacus huic pater est, qui iura silentibus illic
Reddit, ubi Aeoliden saxum graue Sisyphon urget.
Aeacon agnouit summus prolemq; fatetur
Iuppiter esse suam. sic ab Ioue tertius Aiax.
Nec tamen hæc series in causam prosit Achiui,
Si mihi cum magno non est communis Achille.
Frater erat, fraterna peto, quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisq; & fraude simillimus illi
Inseris Aeacidis alienæ nomina gentis?
An quod in arma prior nulloq; sub indice ueni,
Arma neganda mihi? potiorq; uidebitur illis,
Vltima qui cœpit, detrectauitq; furore
Militiam ficto? donec solertior isto,
Et sibi inutilior, timidi commenta retexit
Naupliades animi, uitataq; traxit ad arma.
Optima nunc sumat, quia sumere noluit ulla.
Nos inhonorati, & donis patruelibus orbi,
Obtulimus quia nos ad prima pericula, simus?
Atq; utinā, aut uerus furor ille, aut creditus esset,
Nec comes hic Phrygias unquam uenisset ad arces
Hortator scelerum. non te Pœantia proles
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet.
Qui nunc (ut memorāt) syluestrib᷒ abditus antris,
Saxa moues gemitu, Laertiadæq; precaris
Et nunc ille eadem nobis iuratus in arma
(Heu pars una ducum) quo successore sagittæ
Herculis utuntur, fractus morboq; fameq;,
Venatur, aliturq; auibus, uolucresq; petendo
Debita Troianis exercet spicula fatis.
Ille tamen uiuit, quia non comitatur Vlyssem.
Vellet & infelix Palamedes esse relictus.
Viueret aut certe letum sine crimine haberet.
Quem male conuicti nimium memor iste furoris,
Prodere rem Danaum finxit, fictumq; probauit
Crimen & ostendit, quod iam præfoderat aurum,
Ergo aut exilio uires subduxit Achiuis,
Aut nece. sic pugnat sic est metuendus Vlysses.
Qui licet eloquio fidum quoq; Nestora uincat,

Palamedis cædes.

RAPH. ¶ ECCE ferunt Troes) hoc quoque in. xv. Iliad. descri- bit Home. ¶ Iouemq;) auxiliũ Iouis Hectori fauentis. ¶ Nẽpe ego) solus Aiax aliis Græcorum ducibus perterritis classem ab ignibus hostium protexisse ab Homero quoque scribitur.

ADDI. {Iliad. xv. circa finem vbi hi versus leguntur.

ὅστις δὲ τρώων κοίλαις ἐπὶ νηυσὶ φέροιτο
σὺν πυρὶ κηλείῳ χάριν ἕκτορος ὀτρύναντος,
Τὸν δ' αἴας οὔτασκε δεδεγμένος ὀξεῖ χαλκῷ.}

ta sculpta videbantur. {Descriptio clypei Achillis est apu Home. Iliad. xviii. Non solum autem elementa in eo, sed totam machinam mundi, hoc est, cœlum syderibus suis, terrã cum vrbibus & populis, & ipsum denique Oceanum, oras ambientem, fuisse sculptum idem author est.} ¶ Quod tibi si po.) hoc quoque contra artis præcepta ab Aiace dictum est. Neque. n. error iudicibus fuit obiiciendus.

¶ Quod si vera licet (arrogãter nimiũ contra artis oratoriæ præcepta hæc quoq; dñr. ¶ Conferat his Ithacus Rhesum) his gestis meis cõparet Vlysses, quẽ cum quodã contẽptu Ithacũ Aiax appellat.

Rhesus: Rhesus autẽ rex fuit Thraciæ, qui (vt scribit Home.) cũ in auxiliũ Troianorũ cum candidissimis equis venisset, à Diomede & Vlysse ea ipsa nocte, qua ad Troiã puenerat, fuit itereẽptus.

Dolon: ¶ Imbelleq; Dolona) Dolon (vt idẽ scri. Hom.) Eumedis præconis filius, cũ speculator ad castra Græcorũ ab Hectore missus eẽt, à Diomede simul & Vlysse captus fuit & iterfectus.

ADDI. {De Rheso & Dolone, & quo vterq; noctu interfect⁹ fuerit ab Vlysse & Diomede, habes Iliad. x.}

Helenus: ¶ Priamideq; Helenum) Helenus Priami fuit filius qui a Diomede & Vlysse captus fata Troianorũ arcana Græcis reuelauit. ¶ Rapta cũ palla.) cũ Palladio, quod Vlysses vnà cum Diomede rapuit.

ADDI. {De Palladio ex arce Troiana p Diomedẽ & Vlyssem ablato ẽt Virg. meminit ii Aen. De Heleno autem Sophocles ĩ Philotecte his versibus.

[illegible]
Πριάμου μὲν υἱός, ὄνομα δ' ὠνομάζετο
Ἕλενος, ὃν οὗτος νυκτὸς ἐξελθὼν μόνος
ὁ πάντ' ἀκούων αἰσχρὰ καὶ λωβητ' ἔπη,
δόλιος Ὀδυσσεὺς εἷλε, δέσμιον δ' ἄγων
ἔδειξ' ἀχαιοῖς, &c. qui tñ hoc ab Ouid. differt quod ille unà cũ Palladio, & adiuuãte Diomede, captum Helenum dicit.}

Ecce ferunt Troes, ferrumq;, ignesq;, Iouemq;
In Danaas classes. ubi tunc facundus Vlysses?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes
Spem uestri reditus. date pro tot nauibus arma.
Quod si uera licet mihi dicere, quæritur istis
Quã mihi maior honos, cõiũctaq; gloria nostra est,
Atque Aiax armis, non Aiaci arma petuntur.
Cõferat his Ithacus Rhesum, imbelleque Dolona,
Priamidẽq; Helenum rapta cum Pallade captum,
Luce nihil gestum est. nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam uilibus arma,
Diuidite, & pars sit maior Diomedis in illis.
Quo tñ hæc Ithaco? qui clam, qui semper inermis
Rem gerit, & furtis incautum decipit hostem.
Ipse nitor galeæ claro radiantis ab auro
Insidias prodet, manifestabitque latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis casside uertex
Pondera tanta feret, necnon onerosa, grauisque
Pelias asta potest imbellibus esse lacertis.
Nec Clypeus uasti cælatus imagine mundi
Conueniet timidæ, nataeq; ad furta sinistræ.
Debilitaturum quid te petis improbe munus?
Quod tibi si populi donauerit error Achiui,
Cur spolieris erit, non cur metuaris ab hoste.
Et fuga qua sola cunctos timidissime uincis,
Tarda futura tibi est gestamina tanta trahenti.
Adde quod iste tuus tam raro prælia passus
Integer est clypeus nostro qui tela ferendo
Mille patet plagis, nouus est successor habendus.
Denique quid uerbis opus est? spectemur agendo,
Arma uiri fortis medios mittantur in hostes,
Inde iubere peti, & referentem ornate relatis.
Finierat Telamone satus, uulgiq; secutum
Vltima murmur erat donec Laertius heros
Astitit, atque oculos paulum tellure moratos
Sustulit ad proceres, expectatoque resoluit
Ora sono. neque abest facundis gratia dictis.
Si mea cum uestris ualuissent uota Pelasgi,
Non foret ambiguus, tanti certaminis hæres,
Tuq; tuis armis: nos te poteremur Achille.
Quem quoniam non æqua mihi, uobisq; negarunt

¶ Traheti) proprie dixit. Illa enim trahimus, quæ gestare non possumus. ¶ Viri fortis) Achillis. ¶ Vulgiq; sec. vlti. mur. erat) nam populus murmure suo Aiacis dicta approbare est visus. ¶ Astitit) surrexit. ¶ Atque ocu. pau. tel. mora.) imitatur Home. Ouid. qui Vlyssem stetisse oculis in terrã defixis, immotoq; sceptro, priusquam illam eloquentiæ procellam effunderet scribit.

ADDI. {Locus est Iliad. iii. vbi Antenor inter se confert Menelaum & Vlyssem.

Ἀλλ' ὅτε δὴ πολύμητις ἀναΐξειεν ὀδυσσεὺς
στάσκεν, ὑπαὶ δὲ ἴδεσκε κατὰ χθονὸς ὄμματα πήξας
Σκῆπτρον δ' οὔτ' ὀπίσω, οὔτε προπρηνὲς ἐνώμα,
Ἀλλ' ἀστεμφὲς ἔχεσκεν, ἀΐδρεϊ φωτὶ ἐοικώς.
φαίης κὲν ζάκοτόν τινα ἔμμεναι, ἄφρονά τ' αὔτως.
Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος εἵη
Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν,
Οὐκ ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆΐ γ' ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος &c.

De præsenti autem oratione siue contentione Vlyssis cũ Aiace, nihil est apud Homerum nisi quantum de iudicio & victoria meminit Odys. xi. vbi ait:

Οἴη δ' αἴαντος ψυχὴ τελαμωνιάδαο
Νόσφιν ἀφεστήκει κεχολωμένη εἵνεκα νίκης
Τήν μιν ἐγὼ νίκησα δικαζόμενος παρὰ νηυσὶ
Τεύχεσιν ἀμφ' ἀχιλῆος, ἔθηκε δὲ πότνια μήτηρ.
Παῖδες δὲ τρώων δίκασαν καὶ Παλλὰς ἀθήνη.}

¶ Quo tñ hæc Ithaco?) arma Achillis in commodo Vlyssi futura ostendit Aiax. ¶ Quo) ad quid, ad quẽ finem, petuntur autem verbũ est subaudiendũ. ¶ Et fur.) dolis, fraudibus, insidiis. ¶ Dulichius ver.) Vlyssis caput. Nã Dulichiũ insula est Ithacæ vicina.

ADDI. {Quidam autẽ eãdẽ cum Cephalenia faciũt Dulichiũ, vt Strab indicat, & quia Cephalenibus imperauit Vlysses, hinc Poetæ Dulichiũ ipsum quoq; Vlyssẽ passim appellãt. Quod tñ cõtrariũ Hom. est, q Dulichios, & Cephalenas diuersos facit, atq; his quidẽ ducẽ Vlyssẽ Dulichiis autem Megeẽ assignat. Vide Ilia. ii. & Strab. libr. ix.} ¶ Nec non onerosa) ordo est & sensus, & Pelias hasta non potest esse non onerosa & grauis imbellibus lacertis. ¶ Nec cly. ua.) in clypeo Achillis (vt scri. Home.) quatuor elemen-

ADDI. hic autẽ solius Vlyssis meminit.)

¶ Si mea cum uestris) artificiosissima Vlyssi attribuitur oratio, vt personæ decorũ seruetur. Nã Vlysses cum ab aliis, tum ab Homero inter eloquẽtissimos numeratur. Quare & affectus statim in exordio monet, & sua fine vlla arrogantia amplificat, & ab aduersario obiecta ita refellit, vt illum in maximum adducat contẽptum, ac denique principibus persuadeat se arma Achillis, quàm Aiax magis meruisse. principium autem à beneuolentia sumptum est. Se enim cum aliis Græcis semper optasse ait salutem Achillis per quod significat se vehementer illius morte dolere, qui Græcis omnibus gratissimus fuisset. ¶ Tuq. tuis armis) potereris, ac possideres, & fruereris subaudiatur. Est. n. hypozeugma. Poteremur aũt legẽdum est, vt sit tertiæ cõiugationis, ita versu exigente. Hac aũt apostrophe ad Achillem animos auditorum ad fletũ inclinat.

Oratio ad Vlyssis.

Fata (manu'que simul ueluti lachrymantia tersit
Lumina) quis magno melius succedit Achilli,
Quàm per quem magnus Danais successit Achilles?
Huic modo ne prosit, quod ut est hebes, esse uidetur
Ne'ue mihi noceat, quod uobis semper Achiui
Profuit ingenium, me'que hæc facundia siqua est.
Inuidia careat, bona nec sua quisque recuset.
Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra uoco. sed enim quia rettulit Aiax
Esse Iouis pronepos, nostri quoq; sanguinis author
Iuppiter est; totidem'que gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater est, Acrisius * illi,
Iuppiter huic. neq; in his quisquā dānatus, & exul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. Deus est in utroque parente,
Sed neque materno quod sum generosior ortu,
Nec mihi quo'd pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto. meritis expendite causam:
Dummodo quod fratres Telamō, Peleus'q; fuerūt,
Aiacis meritum non sit, nec sanguinis ordo,
Sed uirtutis honor spoliis quæratur in istis.
Aut si proximitas, primus'que requiritur hæres,
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi.
Quis locus Aiaci? Phthiam hæc, Scyron'q; ferātur.
Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli.
Non petit ille tamen * num si petat auferat illa?
Ergo operum quoniam nudum certamē habetur,
Plura quidem feci, quam quæ comprendere dictis
In promptu mihi sit. rerum tamen ordine ducar
Præscia uenturi genitrix Nereia leti
Dissimulat cultu natum, & deceperat omnes,
In quibus Aiacem, sumptæ fallacia uestis.
Arma ego fœmineis animum motura uirilem
Mercibus inserui. neque adhuc proiecerat heros
Virgineos habitus, cum parmam, hastamq; tenenti
Nate Dea, dixi, tibi se peritura reseruant
Pergama. quid dubitas ingentem euertere Troiā?
Iniecíq; manum, fortemq; ad fortia misi.
Ergo opera illius, mea sunt. ego Telephon hasta
Pugnantem domui, uictum, orantemq; refeci.
Quod Thebæ cecidere, meū est. me credite Lesbō
Me Tenedō, Chrysenq;, & Cillam Apollinis urbes,

RAPH. MANVq; simul) hæc ex persona poetæ dicuntur. Ex arte autem finxit se flere Vlysses, quo facilius persuaderet se morte Achillis graui dolore fuisse affectum. Quam per quē magnus Danais) hoc est, quàm is cuius opera Achilles ad bellum Troianum deductus est, is autē Vlysses fuit. Nam vt ipse paulo post narrat, cum Thetis mater Achillis cognóscerer filium in bello Troiano periturum, illum virginis habitu ornatum Lycomedi Scyri insulæ regi vnà cum filiabus ipsius educandum cōmendauit, vt tantisper apud eum in virgineo habitu lateret, dum Troia foret deleta. Cum vero sine Achille Troia capi non posset, nec vsquam inueniretur. Vlysses id quod erat suspicatus, mercibus quibus fœminæ capiuntur, gladium, scutum'que, ac galeam immiscens ad Lycomedem se contulit, vbi mercibus illis expositis Achilles gladium ac scutum alia negligens tractare cœpit, ex quo cognitus ad bellum Troianum fuit deductus.

* a.l. arcesius.

ADDI. {De Achille in Scyro occultato, & de tota eius educatione, copiose Statius in Achilleide.} Huic modo ne prosit) aduersarium vt hebetem ac ingenio tardum, omniq; facundia carentem in contēptum adducit. Siqua est) ex arte suam eloquentiam extenuat Vlysses, ne se inuidiam, odium'que auditorum transferat. Inuidia ca.) nam Aiax in inuidiam Vlyssis eloquētiam adducere conatus est, cum dixit. Tutius esse fictis verbis contendere quàm manu pugnare. Bona sua) propria vel natura data, vel industria cōparata. Sed enim quia retulit Aiax esse Iouis prone.) figurata poetica est hæc locutio. In soluta nanq; oratione accusatiuo vteremur, diceremus'que Aiax retulit se esse Iouis pronepotem. Acrisius illi) duo fuerunt nobiles Acrisii & hic Iouis filius ac Vlyssis auus, & alter Abantis Argiuorum regis filius ac Danaes pater. Legitur etiam Arcesius.

* Emendatū exēplar habet, Nō sperat ut auferat arma.

Acrisii duo.

ADDI. {Non Acrisius legendum, vt Raphaeli falso videtur, sed Arcesius. Nam in Acrisio etiam secunda syllaba repugnat, quæ breuis est, vt apud Virgiliū
-Quàm dicitur vrbē Acrisioneis Danae fundasse colonis.
Et supra libro. iiii. Solus Abantiades ab origine Cretus eadem Acrisius superest, &c. Arcesii autē & Homerus meminit Odys. xiiii. de Telemacho loquens, his versibus:

-Τὸν δὲ μνηστῆρες ἀγαυοὶ
Οἴκαδ' ἰόντα λοχῶσιν, ὅπως ἀπὸ φῦλον ὄληται
Νώνυμον ἐξ Ἰθάκης Ἀρκεισίου ἀντιθέοιο.}

Neque in his quisquam damnatus & exul) Peleum Achillis patrē notat Vlysses, qui Phoco fratre interfecto ab Aeaco patre in exilium fuit expulsus.

ADDI. {Alii vtrúque, hoc est, tam Telamonem quàm Peleum in exilium actos tradunt. Vtrúq; enim cædis fraternæ participem fuisse, ac Peleum quidem disco; Telamonem autem ferro in ceruicem illius adacto, Phocum occidisse. Quare & Peleum in Thessaliam postea, Telamonem autem ex Aegina Salaminem peruenisse. Vide Cōment. Pindari in. v. Odam Nemeorum.} Est quoq; per matrem) Anticlia mater Vlyssis filia fuit primi Sinonis Mercurii filii.

ADDI. {Anticlea Autolyci filia fuit, Autolycus autem Mercurii ex Chione Dædalionis. Home. Odyss. xi.
Ἤλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ μητρὸς κατατεθνηυίης
Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἀντίκλεια.
Sed de hac etiam supra mentio facta est.} Phthiam, Scyronq; ferantur) Phthiam ad Peleum, Scyron ad Pyrrhū Achillis filium ex Deidamia Lycomedis filia. Ergo operum quoniā) quoniā inquit quæstio est sola vter nostrum pluribus, ac maioribus meritis Græcorum exercitum affecerit, non omnia quæ gessi referre possum. Præscia uenturi) hinc incipit merita sua cōmemorare sine vlla arrogātia Vlysses. Genitrix Nereia) Thetis Nerei filia, materq; Achillis, vt & Homerus, & plerique poetarum asserunt. Suidas vero, Aristo. & Diony. Chalcidensis scribunt Achillem ex Thetide Chironis filia natū. Deimachus autē ex Philomela Actoris filia. Dissimulat cul. na.) hoc est, habitu simulat Achillem non esse puerum, sed puellam. In quibus) inter quos. Arma) gladiū, hastam. parmam. Proiecerat) deposuerat. Ad fortia) sub audiamus gerēda.

Variæ de matre Achillis opiniones.

ADDI. {Vide Achilleida Statii.} Ergo opera illius mea sunt) colligit Vlysses omnia quæcūq gessit Achilles, sibi esse ascribenda, cum illum latitantem deprehenderit, ad bellum'que Troianum adduxerit. A causa enim effectus separari nō potest. Ego Telephon hasta) Telephus Herculis filius ex Auge nympha rex fuit Lyciæ * qui cū resisteret Græcis ab Achille in femore fuit percussus, ac deinde iterato vulnere, vt in superioribus diximus, sanatus. Quod Thebæ ceci. meum est) de Thebis Ciliciæ patria Andromaches intelligendum est. Nam eas diripuit Achilles. Me credite Lesbō) Lesbos insula est clara Alcæi carminibus & Saphus.

Telephus

* a.l. Mysiæ.

Lesbos.

ADDI. {Hæc autem Achilli prodita fertur à puella quadam, Pisidice nomine, quæ illius amore flagrabat, author Parthenius in Eroticis.} Chrysenq; & Cillam) Chryse vrbs est Troadis propè Lemnū Apollini sacrata, quam expugnauit Achilles, cum pro Troianis sentiret. Sunt tamē & aliæ vrbes hoc nomine & loca. Est enim vrbs inter Ophrynium, & Abydū. Est etiam promontorium Lesbi in Tenedum vergens. Est & Bithyniæ vrbs & Cariæ. Cilla quoque vrbs est Troadis Apollini sacra à Græcis direpta.

Cilla

Syros insula.

Et Syrum cœpisse. mea concussa putate
Procubuisse solo Lyrnesia mœnia dextra.
Vtq; alios taceam, qui sæuum perdere posset
Hectora nempe dedi. per me iacet inclytus Hector.
Illis hæc armis, quibus est inuentus Achilles,
Arma peto. uiuo dederam. post fata reposco.
Vt dolor unius Danaos peruenit ad omnes,
Aulidaq; Euboicam complerunt mille carinæ,
Expectata diu nulla, aut contraria classi
Flamina sunt, duræq; iubent Agamemnona sortes
Immeritam sæuæ natam mactare Dianæ.
Denegat hoc genitor, diuisq; irascitur ipsis,
Atq; in rege tamen, pater est. ego mite parentis
Ingenium uerbis ad publica commoda uerti.
Nunc equidem fateor, fassoq; ignoscat Atrides,
Difficilem tenui sub iniquo iudice causam.
Hunc tamen utilitas populi, fraterq;, datiq;
Summa mouet sceptri, laudem ut cum sanguine penset.
Mittor & ad matrem, quæ non hortanda, sed astu
Decipienda fuit. quo si Telamonius isset,
Orba suis essent etiam nunc lintea uentis.
Mittor & Iliacas audax orator ad arces,
Visaq; & intrata est altæ mihi curia Troiæ.
Plenaq; adhuc erat illa uiris. interritus egi
Quam mihi mandarat communis Græcia causam,
Accusoq; Parin, prædamq;, Helenamq; reposco,
Et moueo Priamum, Priamoq; Antenora iunctum.
At Paris, & fratres, & qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus (scis hæc Menelae) nefandas.
Primaq; lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est, quæ consilioq;, manuq;
Vtiliter feci spatiosi tempore belli.
Post acies primas, urbis se mœnibus hostes
Continuere diu, nec aperti copia Martis
Vlla fuit. decimo demum pugnauimus anno.
Quid facis interea, qui nil nisi prælia nosti?
Quis tuus usus erat? nam si mea facta requiris,
Hostibus insidior, fossas munimine cingo,
Consolor socios, ut longi tædia belli
Mente ferant placida. doceo quo simus alendi,
Armandiq; modo. mittor quo postulat usus.

RAPH. ℂ Et Syrum) Syros absq; c. insula est Ioniæ cum vrbe eiusdem nominis. Nam Scyros per c. patria est Lycomedis. Tametsi Seston forsitan non inepte legeretur. Est. n. Sestus vrbs Hellespōti notissima. ADDI. Sestus. {Locus obscurus est neq;. n. Græci alibi legūtur expugnasse Cycladas, Iter quas Syrus à Strabone referf lib. x. neque Scyron Achilles, in qua seruatus fuerat, filiumq; ex Deidamia Neoptolemū procrearat. Aut igitur mendæ aliquid inesse nomini Syro dicēdū aut vna ex vndecim vrbibus, quas Achilles an expugnationē Troię cepisse dicit; eadē accipienda, quandoquidē cū Chrysa, Cylla, & Lyrnesso recēset. De nūero aūt vrbiū hoc et Calaber meminit in oratiōe funebri, qua Nestor laudasse Achillē fingit. sic. n. ait. loca ab Achille vastabantur. [Greek verses, illegible] &c. Apud Strabonem aūt li. xiii. & Scepsis quædā memoraf, vbi regia Aeneę fuerit, & ex qua idē Lyrnessum aufugerit, quā ea Vnde ipse Achilles apud Homerum Aeneæ obijcit. [Greek verses, illegible] &c. Vt hinc aliqs, Scepsin magis q̄ Sestō, quod Regio placet, pro Syro reponēdū putare possit. Quāq̄ mihi neq; hoc, neque illud satis probatur, quā neutrū cū priore voce cōueniat.} ℱ Lyrnesia mœn.) Lyrnesus vrbs fuit Troadis, vnde Briseida rapuit Achilles. ADDI. {Occiso eius marito Minete, vt Iliados. xix. ipsa loquens ait. [Greek verses, illegible] &c.} ℱ Sæuum, Hectora) magnū, terribilē, illū. n. ex arte laudat Vlysses, vt idem maior Achillis, qui eū superauit, gloria cognoscatur. Viuo dederā arma) cū ea mercibus inserui. Tūc. n. primū arma tractare cœpit Achilles. Hic aūt est epilogus primi meriti Vlyssis, quo Achillē in bellū misit. ℱ Post fa.) post mortē. Vt dolor vnius) secūdum exponit meritū Vlysses quo probat se armis Achillis digniorē esse q̄ Aiax. Nā cū mille Græcorū naues ad Aulida cōuenissent inde tēpestatibus impediti soluere nō poterant. Quare consulti uatēs rñderunt, Dianā sanguine filiæ Agamēnonis esse placādā. Nā Agamēnon illius ceruā imprudēs necarat, cū vero pater filiā imolari nollet, ui eloquētiæ Vlyssis expugnatus est, ut publicā vtilitatē priuatæ anteponeret charitati. Missus quoq; ad Clytēnæstrā non minore arte ab ea filiam abduxit, q̄ nisi præfecisset Vlysses, classis Græcorū nū quā ab Aulide profecta fuisset. ℱ Vt dolor vnius) post q̄ dolor vnius Menelai, quem ex Helena uxore sibi ablata capiebat, oēs Græcos cōmouit. ℱ Aulidaq; Euboicā) Aulis Bœotiæ vrbs est iuxta Chalcidē, portū his amplissimum conuentu mille nauiū Græcorū nobilissimā. Aulis {Atq; in rege tñ pater est) paterna charitas. ℱ Tenui) obtinui. ℱ Difficilē causam) propter iniquum iudicem. Nam Agamēnon magis priuata charitate, q̄ publica vtilitate mouere videbatur. ℱ Summa potestas. ℱ Laudem vt cum sanguine penset) gloriam. Hæc autem omnia ab Vlysse fuerunt Agamemnoni cōmemorata, publica vtilitas, Menelaus frater, ac summa potestas illi data. ADDI. {Mittor & ad matrem, quæ non hort. sed astu decipiēda. fuit. non. n. simpliciter ab illa filiā abstulit, sed ab eo prætextu, quasi nuptū daretur Achilli, qui alio pacto ad bellū Troianum proficisci nollet, nisi vxore accepta Agamemnonis filia. Vt ex Iphigena Euripidis patet: Quamq̄ ibidem Euripides fingat, non oratorem Vlyssem, sed literas ab Agamemnone ad vxorem Clytemnestram missus. Sed Oui. aliorum traditionem sequitur.} ℱ Mittor & Iliacas. ℱ Vlysses (vt Homerus quoq; scribit) Iliad. iii. cum Menelao ad Helenā repetēdam orator ad Priamū missus est. ℱ Et itrata est) participium cōtra grammatices rationem poetica licētia formatū. ℱ Plenaq; adhuc erat illa viris) significat se non noctu, sed interdiu, cum adhuc curia uiris esset plena. intrepide regem Priamum adisse. ADDI. {Imo plena; quā nōdū tot proceres Troianoȝ bello occisi fuere. ℱ Prædamq;) prædā appella, quæ vnā cum Helena asportauerat Paris. ℱ Priamoq; Antenora iunctū) nā Antenor semper censuit Helenā Menelao esse reddēdā. ADDI. {Alludit autem Ouid. ad id quod Iliados textio Homer. tradit, vbi Antenor de Vlysse. [Greek verses, illegible] &c. ℱ Sub illo) in illo tempore. ℱ Spatiosi belli) diuturni, ac longi, & in decimum vsque annum protracti. ℱ Post acies primas) post prima prælia. ℱ Demum) solum. ℱ Quis tuus vsus erat? quæ tua Græcis vtilitas erat?) ADDI. {Fossas munimine cingo, videtur ad fossam respicere, quæ à Græcis ante nauium stationem ducta, & muro cincta fuit, quàm postea Neptunus immissis fluminibus Phrygiæ deleuit. De qua re Home. Ilia. xii. ℱ Mittor quo po. vsus (vt cum ad sacerdotem Apollinis Chrysen missus fuit, cui filiā restituit, placauitq; Apollinis iram postremo ab illo immissam, de qua re est Iliad. primo.

Ecce Iouis monitu deceptus imagine somni
Rex iubet incepti cucam dimittere belli.
Ille poteſt aurhore ſuam defendere uocem.
Non ſinat hoc Aiax,delendaq; pergama poſcat.
Quodq; poteſt, pugnet.cur non remoratur ituros?
Cur nõ arma capit?det quod uaga turba ſequatur.
Non erat hoc nimium,nunq̃ niſi magna loquenti,
Quid?quod & ipſe fugit?uidi,puduitq; uidere,
Cum tu terga dares.inhoneſtaq; uela pacares.
Nec mora,quid facitis?quæ uos dementia,dixi,
Concitat o ſocii captam dimittere Troiam?
Quid'ue domum fertis decimo niſi dedecus anno?
Talibus atq; alıis,in quæ dolor ipſe diſertum
Fecerat,auerſos profuga de claſſe reduxi.
Conuocat Atrides ſocios terrore pauentes,
Nec Telamoniades etiam nũc hiſcere quicquam
Audet,& auſus erat reges inceſſere dictis
Therſites,etiam per me haud impune proteruus.
Erigor,& trepidos ciues exhortor in hoſtes,
Amiſſamq; mea uirtutem uoce refundo.
Tempore ab hoc quodcunq; poteſt feciſſe uideri
Fortiter iſte,meum eſt qui dantem terga retraxi.
Deniq; de Danais quis te laudat'ue,petit'ue?
At ſua Tydides mecum communicat acta,
Me probat,& ſocio ſemper confidit Vlyſſe.
Eſt aliquid de tot Graiorum millibus,unum
A Diomede legi,nec me ſors ire iubebat.
Sed tamen & ſpreto noctisq;,hoſtisq; periclo
Auſum eadem quæ nos,Phrygia de gente Dolona
Interimo,non ante tamen,quã m cuncta coegi
Prodere,& edid:ci quid perfida Troia pacaret.
Omnia cognoram,nec quid ſpecularer habebam,
Et iam promiſſa poteram cum laude reuerti,
Haud contentus eo,petii tentoria Rheſi,
Inq; ſuis ipſum caſtris,comitesq; peremi.
Atq; ita captiuo uictor,uotisq; potitus
Ingredior curru lætos imitante triumphos,
Cuius equos pretium pro nocte popoſcerat hoſtis,
Arma negare mihi,fuerit'q; benignior Aiax.
Quid Lycii referam Sarpedonis agmina,ferro
Deuaſtata meo?cum multo ſanguine fudi
Cæranon Iphitiden,Alaſtora'q;,Chromium'q;,
Alcandrum'q;,Halium'q;,Neomena'q;,Prytanin'q;
Exitio'q; dedi cum Pheridamante ✶ Thoona,
Et Charopẽ,fatis'q; inimitibus Eunomon ✶ actum,
Quiq; minus celebres noſtra ſub mœnibus urbis
Procubuere manu.ſunt & mihi uulnera ciues
Ipſo pulchra loco,nec uanis credite uerbis.

❡ECCE Iouis monitu)aliud cõmemorat ĩ Græcos meritũ Vlyſſes.Nã(vt Home.in.ii.Illia.narrat)Iuppiter per ſomnũ Agamẽnonẽ admonuit,vt toto exercitu cũ Troianis cõflige ret.Futurũ.n.vt uictoriã adipiſceret. Agamẽnõ vero vt ſuorũ aios tẽtaret,ↄuocatis ad ↄcionẽ Græcis finxit ſe in ſõnis à Io ue admonitũ, vt Græciã cũ toto exercitu repeteret.Troiã.n. nulla rõne capi poſſe. Quare cũ oẽs deducerent naues, vt redirent in patriã,Vlyſſes id diſſuadere pricipibus cœpit,tantũq; eloquẽtia valuit, vt oẽs mutare ſniam coegerit. ❡Authore) Iouis authoritate. ❡Nõ ſinat hoc Aiax) pulchra ironia qua ſignificat Vlyſſes Aiacẽ nulla præditũ eloquẽtia illud ꝓhibere non potuiſſe. ❡Det) edat, dicat aliquid, ꝓponat aliqd conſilium qd turba ſequat. ❡Non erat hoc nimiũ) Aiaci inquit magna ſemp lactãti hoc nimium nõ erat ❡Quid qd & ipſe fugit?) fugere voluit. ❡Inhoneſta vela) inhoneſte ac turpiter.nomẽ enim ꝓ aduerbio poſitũ eſt. Vela autẽ legendũ eſt,non bella, ut ferè in exẽplaribus eſt deprauatum. ❡Quid facitis?)hæc ex ea oratione ſumpta ſunt, quã Home. artificioſiſsimã Vlyſsi attribuit. ❡Cõcitat dimittere)vt dimittatis in ſoluta oratione diceret. ❡Captã Troiã nõ q̃ reuera capta eſſet, ſed q̃ in eo erat ut facile capi poſſet. Nã apud Homẽ. colligit Vlyſſes futurũ eſſe ut Troia.x.anno. quo volebãt recedere.olno capiatur. ❡In q̃)ad q̃. ❡Dolor ipſe diſertũ) ex arte eloquẽtiam ſuam Vlyſſes ĩ dolorẽ refert, quo arrogantiã vitet,& magis ſibi Græcos ↄciliet, quorũ dedecore ſe maximo affectum dolore fuiſſe ait. ❡Pro fuga de claſſe)ad fugiẽdũ parata. ❡Cõuocat Atrides) Agamẽnõ.Hoc quoq; de Home.eſt ſumptum. ❡Telamoniadrs) Aiax Telamonis filius. ❡Inceſſere) ꝓuocare. ❡Dictis) cõuitiis,vt ex.ii.Iliad.lib. patet. ❡Therſites quo nemo deformior) nemo lingua ꝓteruior ĩ Græcorũ exercitu fuiſſe ab Home.ſcribit,cũ Agamẽnonẽ quoq; cõuitiis inceſſiſſet, vt ab Vlyſſe ſceptro grauiter fuit ꝑcuſſus. ❡Refũdo)ĩ aios eorũ remitto. ❡Reparo)reſtituo. Quãuis in q̃buſdã exẽplarib⁹ repoſco legat. ❡Tpe ab hoc) elegãter colligit Vlyſſes q̃cunq; Aiax fortiter fecit poſteaq̃ cũ aliis a fuga reuocauit, ſibi eſſe aſcribẽda. ❡Eſt aliqd)modeſte loquitur Vlyſſes. Innuit aũt pulchrũ,ac glorioſum eſſe à præſtãti viro ſociũ elegi. Nã Diomedes vnũ ex oĩbus Græcorũ optimatib⁹ Vlyſſem ſociũ delegit ad ſpeculãdũ Troianorũ caſtra itutus, vt apte in.x. ſcri. Hom. Nec me ſors ire iubebat)ſignãt ſe ſpõte ſociũ Diomedi iuiſſe ad ſpeculandũ quid hoſtes in caſtris agerẽt qua nocte & Dolonẽ,qui & ipſe ad Græcorũ caſtra ſpeculator ueniebat interemerũt,& Rheſum Thraciæ regẽ,q auxiliũ Troianis tulerat,unà cũ cominb⁹ interfecerũt, ac equos cãdidos ĩ ſua caſtra priuſq̃ q̃cq̃ pabulorũ Troiæ guſtarẽt,abduxerũt, vt ex Homerico, Virgilianoq; carmine notiſsimũ eſt. ❡Auſũ ea. q̃ nos(nã & ipſe ſpeculator ad caſtra Græcorũ fuerat miſſus. ❡Perfi. Tro.) ꝑfidi Troiani.Eſt.n. metonymia.Nã ↄtinẽs ꝓ ↄtẽto poſitũ eſt. ❡Specularer) explorarẽ,ingrerẽ. Ingred.curr.lætos imitãr.triũph.currũ itelligit & equos Rheſi,quos Home.fingit à Neſtore cũ ſumma admiratione exceptos. enim.Ita ait.

Αλλ᾽ οὔπω τοίους ἵππ᾽ ἴδον οὐδ᾽ ἐνόησα.
Ἀλλά τιν᾽ ὔμμ᾽ ὀΐω δόμεναι θεὸν ἀντιάσαντα,&c.

Obiter autẽ & ad triũphales equos et currũ, quibus Romani victores uehi ſolebãt, alludit. ❡Cuius equos præ.) Dolõ noctu ad ſpeculandũ quid hoſtes agerent miſſus equos Achillis ſibi ꝓ mercede dari ſi Troiani vincerent, depopoſcit. Eſt aũt ordo, Arma mihi eius viri negate, cuius equos hoſtis Dolon pro nocturna ſpeculatiõe popoſcerat. Illa vero Ironia Vlyſſes arma Achillis & Aiaci negãda, & ſibi adiudicãda eſſe oſtẽdit ❡Benignior) beneficẽtior,gratior. Ironicos aũt hæc quoq; dñr. ❡Quid Lycii refe.Sarpe.)Sarpedõ fili⁹ fuit Iouis ex Europa ac Minois frater.Hic cũ rex eẽt Lyciæ, Troianisq; faueret,multis eius ſociis ab Vlyſſe cæſis a patroclo tandem fuit interfectus. ❡Cæranon Iphithidẽ (Iphiti filium. Fere autẽ eos qui hoc loco ab Vlyſſe enumerantur, & Sarpedonis ſocios fuiſſe, & ab Vlyſſe interfectos,in quito Iliad.ſcribit Homerus.

Homeri verſus ſunt

Ἔνθ᾽ ὅ γε Κοίρανον εἷλεν Ἀλάστορά τε, Χρομίον τε
Ἄλκανδρόν θ᾽ Ἅλιόν τε, Νοήμονά τε, Πρύτανίν τε.

De Thoone aũt & cæteris q̃ ſequũtur, Iliados vndecimo mentio fit his verſibus.

αὐτὰρ ἔπειτα Θόωνα καὶ Ἔννομον ἐξενάριξεν.
Χερσιδάμαντα δ᾽ ἔπειτα καθ᾽ ἵππων ἀΐξαντα.

Et paulopoſt.

τὸν δ᾽ ἄρ Ἱππασίδην Χάροπ᾽ οὔτασε δουρὶ
Αὐτοκασίγνητον εὐηφενέος Σώκοιο.

❡Vbi & illud notandum Chreſidamantem & Ennomon dici apud Hom.q vulgo hic Pheridamas & Eunom⁹ legunt. ADDI.

Margin notes: ADDI. — Therſites. — Sarpedon — RAPH. — ✶a.l. Checdamante a. l. Ennomon

CVESTEMq;

Aspicite en (uestemq; manu diduxit) & hæc sunt
Pectora semper (ait) uestris exercita rebus,
At nihil impendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios, & habet sine uulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasga
Arma tulisse refert contra Troasq; Iouemq;,
Confiteor q; tulit, neque enim benefacta maligne
Detrectare meum est. modo nè communia solus
Occupet, atq; aliquē nobis quoq; reddat honorem.
Reppulit Actorides sub imagine tutus Achillis
Troas ab arsuris cum defensore carinis
Ausum etiam Hectoreis solum concurrere telis
Se putat, oblitus regisq;, ducisq;, meiq;,
Nonus in officio, & prælatus munere sortis.
Sed tamen euentus uestræ fortissime pugnæ
Quis fuit? Hector abit uiolatus uulnere nullo.
Me miserum, quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Graium murus Achilles
Procubuit, nec me lachrymæ, luctusq;, timorq;
Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem
His humeris his inq; humeris, ego corpus Achillis
* Et simul arma tuli, quæ nunc quoq; ferre laboro.
Sunt mihi quæ ualeant in talia pondera uires,
Est animus certe uestros sensurus honores,
Scilicet idcirco pro nato cœrula mater
Ambitiosa suo fuit, ut cœlestia dona
Artis opus tantæ, rudis & sine pectore miles
Indueret? neque enim clypei cælamina nouit,
Oceanum, & terras, cumq; alto sydera cœlo
Pleiadas, Hyadasq;, immunemq; æquoris Arcton,
Diuersasq; urbes, nitidumque Orionis ensem,
Postulat, ut capiat quæ non intelligit arma.

RAPH. ADDI. ¶ VESTEMq; manu diduxit) remouit à pectore, diuisit. {Hoc autem ex poetæ persona est dictum.} {Et habet sine uulnere corpus, Habent fabulæ, Herculem aliquando Salaminem venisse ad Telamonem, ibiq; cum Aiacem adhuc infantem conspexisset, circūdedisse illi τὴν λεοντῆν suā, precatumq;, vt qua puer illa tegeretur, inuulnerabilis foret. Quod ita factum, fuisseq; Aiacem toto corpore inuulnerabilē, præterq; latere: id enim contectū non fuerat. Hinc infrà quoq; sequitur.

Dixit, & in pectus tum demum vulnera passum.
Quà patuit ferro letalem condidit ensem.

Et alio loco. De eodem.

Vnum qui toto corpore vulnus habet.

Meminit fabulæ & Pindarus Isthmiorum Odæ.v.} ¶ Quid tamē hoc refert) ac si diceret nihil. Cōfutat enim Vlysses id quod iactauerat Aiax se solum faces Troianorum à Græcorū classe repulisse, Nā alii quoque inquit, in primisq; Patroclus, armis Achillis indutus restitit hostib⁹ naues nostras incendere volentibus. ¶ Iouemq;) Iuppiter namque Hectori, Troianisq; fauebat. ¶ Neq; enim be.ma.) ex arte Vlysses, quæ aduersario honestè negare non potest, ita concedit, vt cum aliis tamen ea esse communia asseueret. ¶ Maligne detra.) cum quadam malignitate & vituperatione detrahere. ¶ Modo ne cōmunia solus) dummodo inquit Aiax ea quæ communia ipsi vobiscum sunt, sibi soli nō arroget. Qua quidē oratione Vlysses & Aiacem in inuidiam adducit, & sibi principum Græcorū beneuolētiam conciliat. ¶ Reppulit Actorides) Patroclus Actoris nepos, qui armis Achillis indutus ab Hectore fuit interfectus. Cum enim Achilles Agamemnoni iratus in aciem aduersus hostes descendere nollet, precibus amicorum concessit Patroclo, vt suis armis indutus Troianorum impetum retardaret. ADDI. {Vt est apud Homerum Iliados.xvi.} ¶ Troas cum defen.) Hectore. Troianorum nanq; defensor fuit Hector. ¶ Ausum etiam Hectoreis) Aiax (vt narrat Homerus Iliados.vii.) cum Hectore singulari certamine pugnauit, cum id ei sorte contigisset, qua ex pugna vterque sine vulnere discessit ab altero perniciosis donatus muneribus. Hector quidem baltheo, quo ligatus circum Iliū mœnia fuit tractus. Aiax vero gladio, in quem incumbens seipsum interfecit. ¶ Regis) Agamēnonis. ¶ Ducis) Menelai. ¶ Et prælatus munere sortis) colligit Vlysses non virtute, sed sorte Aiacē cum Hectore contendisse. Cum enim nouem (vt diximus) se pugnaturos cum Hectore profiterentur, consilio Nestoris, factum est, vt sortem quisq; suā in galeam deiiceret, ac cuius prima educta foret, is in certamen cum Hectore descenderet. ¶ Et prælatus) antepositus aliis nulla re alia q̄ sorte. ¶ Sed tamen euentus) cum quadam illusione insultat Aiaci Vlysses, qui iactauerat se solum cum Hectore singulari certamine congredi ausum fuisse. ¶ Fortissime) ironicos est dictum. Qui tibi videris fortissimus, cum non sis ¶ Me miserū) hæc lachrymans videtur pronuntiasse Vlysses. ¶ Quanto dolore) cum præpositio subaudiatur, vt cum quanto dolore intelligatur. ¶ Graium murus) Græcorū propugnaculum. Est autem metaphora, qua maxime Achilles commendatur. ¶ Referrem) reportarem corpus humo sublatum. Hoc autem facto se maxime dignum Achillis armis Vlysses ostendit. ¶ His humeris) indicans humeros suos hæc dicit Vlysses. Est autem pulchra anadiplosis, qua manifeste ab Aiace obiecta diluit, & se aptum esse ad ea gerenda arma ostendit. ADDI. {Variant autem hoc loco poetæ. Nam Calaber non à solo Vlysse sed à principibus Græcorū cōmuniter relatum corpus Achillis dicit libro tertio his versibus:

Ταῦτα μὲν ἐσσυμένως χαλεποῦ πτο-
λέμου ἐξείρυσαν
Ἀμφὶ νέκυν φορέοντες ἀχιλλῆος
...ι φέροντες
Κάτθεσαν ἐν κλισίῃσι νεῶν προ-
πάροιθε θοάων.}

¶ Laboro) exopto, studeo, enitor. ¶ Sensurus) cogniturus, intellecturus. ¶ Vestros honores) cælaturam armorum summo cum honore mihi à vobis adiudicatorū. ¶ Scilicet idcirco) ironia qua Aiacem in contemptum Vlysses adducit. ¶ Cœrula mater) Thetis, quæ cum Hector Patroclo interfecto armis Achillis foret potitus, rogauit Vulcanum, vt filio suo scutum, galeam, tibialia, ac thoracem decentia fabricaret. Ille vero cum alia, tum scutum ea arte expoliuit, vt in eo cœlum cum quatuor elementis spectaretur. Eorum autem artificium non intellectum iri ab Aiace Vlysses ait; cum & ingenio careat, & omni doctrina. ¶ Sine pectore) ingenio. ¶ Cælamina) cælaturam & sculpturam. ¶ Oceanum & terras) cælaturam clypei describit Ouidius ab Homero sumptam ex Iliados decimooctauo. ¶ Pleiadas, Hyadasq;) sic Homerus πληϊάδας θ' ὑάδας τε τό τε σθένος ὠρίωνος. ¶ Immunemq; æquoris Arcton) Arctos minor est vrsa, vt superius quoque diximus, quæ currus quoque (vt Homerus scribit) cognominatur. ADDI. {Versus Homeri sic habet:

Ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσι.}

Solum autem ex omnibus hoc sydus nunquam occidit, at idcirco ab Homero quoque æquoris expers dicitur esse, his verbis, οἴη δ' ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο: idest hæc autem sola expers lauacrorum Oceani. ¶ Diuersasque vrbes) in scuto Achillis duæ diuersæ vrbes à Vulcano (vt narrat Homerus) cælatæ fuerunt, quarum altera pace frui, altera bello & obsidione premi videtur. Nam in altera nuptiæ atque conuiuia celebrantur, iudiciaque exercentur, alteram duo exercitus & quidem inter se dissidentes obsidere videntur. ADDI. {Homerus.

Ἐν δὲ δύω ποίησε πόλεις μερόπων ἀνθρώπων
Καλάς, ἐν τῇ μὲν ῥα γάμοι τ' ἔσαν εἰλαπίναι τε, &c.

Et rursum.

Τὴν δ' ἑτέρην πόλιν ἀμφὶ δύω στρατοὶ ἥατο λαῶν
Τεύχεσι λαμπόμενοι, δίχα δέ σφισιν ἥνδανε βουλή,
Ἠὲ διαπραθέειν, ἢ ἄνδιχα πάντα δάσασθαι
Κτῆσιν, ὅσην πτολίεθρον ἐπήρατον ἐντὸς ἐέργει.}

* Confutatio est Argumēti Aiacis qui dixerat inutilia Vlysti arma quod gestare nō posset.

Arctos

RAPH. ¶ QVID? quod me duri) sic ab Aiace sibi obiecta refutat Vlysses, vt illum in odium contēptumq; adducat. Nam obiecta sibi esse cum Achille communia ostendit. ¶ Ego sum maturior illo) ego citius quàm Achilles ad bellum veni. ¶ Cum tanto viro) quantus fuit Achilles. ¶ Ne'ue in me stolidæ) Aiacem in contemptum adducit, qui tanta sit stultitia, vt ea dixerit, quæ in iudicum pudorem recidere posſint. Nam si inquit mihi turpe est accusasse Palamedem, turpe itidem vobis est eū dānasse. hæc enim duo seinuicem confirmant, ac sub eandem rationem cadunt vt Cice. tradit. ¶ An falso Palamedem) hoc enthymemate ostendit Vlysses nō minus principibus Græcis turpe fuisse Palamedem dānare, ꝗ̃ sibi accusare. Est autē ἀντίθετον quo maxime enthymemata exornantur. ¶ Sed neq; Naupliades) Palamedes Nauplii filius. Se autem Vlysses ita purgat, vt ostendat Palamedem in manifesta proditione fuisse deprehensum, id quod principibus quoque Græcis gratum esse sciebat, ne innocentem damnasse inique viderentur. ¶ Pretio) auro, quod in tentorio Palamedis fuit deprehensum, cum illuc opera Vlysſis foret importatum. ¶ Nec Pœantiaden) quæ de Philoctete sibi sunt obiecta refellit Vlysses, ac se consensu principum in Lemno insula illum reliquisse ait. ¶ Esse reus merui) debeo accusari. ¶ Consensistis enim) vt illum Lemno relinquerē curandū. ¶ Feros dolo.) acerbos cruciatus. ¶ Quem quoniam va.) in fatis erat Troiā sine Herculis sagittis quæ Philoctetæ traditæ fuerant, capi non posse. Idcirco'que oportebat Philoctetē cum sagittis ipsis bello Troiano interesse. ¶ Melius Telamo. ibit) pulchra ironia, qua Aiacem deridet Vlysses, vt inertē atq; ingenio, eloquentiaq; carentem. ¶ Eloquioq;) eloquentia qua prorsus caret. ¶ Aliqua arte) aliqua fraude, cū tardus sit, & hebes. Hæc nāq; omnia ironice dicūtur. ¶ Ante retro Simois fluet) ante rerū natura mutabitur, ꝗ̃ nobis Aiacis ingeniū prodesse posſit. ¶ Et sine fron.) arboribus. A' parte nanque totum intelligimus. ¶ Achaia) Græcia. ¶ Meo pectore) mea prudētia. ¶ Solertia) ingenii acumen. ¶ Sis licet infestus) apostrophe ad Philoctetem, qua significat se Vlysses eloquentia sua multū Græcorum rebus prodesse posse, ac Philoctetem quamlibet sibi iratum placaturum, ac secum ad Troianum bellum adducturum pollicetur. ¶ Socius) Græcis. ¶ Regiq;) Agamemnoni. ¶ Execrere) detesteris. ¶ Meum'que deuoueas sine fine caput) hoc est, quamuis assidue mihi mala impreceris, atque ea omnia facias, quæ solent à capitalibus inimicis fieri, & optari, te tamen eloquentia mea placabo.

[* a. l. reddere]

[* a.l. factū]

[* a.l. finire]

[* a.l. conferat]

[* a.l. Troium]

Quid? quo'd me duri fugientem munera belli
Arguit incepto serum accesſisse labori?
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli.
Si simulasse uocas crimen, simulauimus ambo.
Si mora pro culpa est, ego sum maturior illo.
Me pia detinuit coniux, pia mater Achillem.
Primaq; sunt illi data tempora, cætera uobis.
Haud timeo, si iam nequeam defendere crimen
Cum tanto commune uiro. deprensus Vlysſis
Ingenio tamen ille, At non Aiacis, Vlysses.
Ne'ue in me stolidæ conuitia * fundere linguæ
Admiremur eum, uobis quoq; digna pudore
Obiicit. an falso Palamedem crimine turpe est
Accusasse mihi? uobis damnasse decorum?
Sed neq; Naupliades facinus defendere tantum,
Tamq; patens ualuit, nec uos audistis in illo
Crimina. uidistis, pretioq; obiecta patebant.
Nec Pœantiaden, quo'd habet Vulcania Lemnos
Esse reus merui, * crimen defendite uestrum,
(Consensistis enim) nec me suasisse negabo,
Vt se subtraheret bellicq;, uiæq; labori,
Tentaretq; feros requie * lenire dolores.
Paruit, & uiuit, non hæc sententia tantum est
Fida, sed & felix cum sit, facit esse fidelem.
Quem quoniā uates delenda ad Pergama poscunt,
Ne mandate mihi, melius Telamonius ibit,
Eloquio'q; uirum morbis, ira'q; furentem
Molliet, aut aliqua perducet callidus arte.
Ante retro Simois fluet & sine frondibus Ide
Stabit, & auxilium promittet Achaia Troiæ,
Qua'm cessante meo pro uestris pectore rebus
Aiacis stolidi Danais solertia prosit.
Sis licet infestus sociis, regi'q;, mihi'q;
Dure Philoctete, licet execrere, meum'q;
Deuoueas sine fine caput, cupias'q; dolenti
Me tibi forte dari, nostrum'q; haurire cruorem;
Te tamen aggrediar, mecum'q; reducere nitar,
Vt'q; tui mihi, sic fiat tibi copia nostrum,
Tam'q; tuis potiar (faueat fortuna) sagittis,
Qua'm sum Dardanio, quem cœpi, uate potitus.
Qua'm responsa Deum, Troiana'q; fata retexi,
Qua'm rapui Phrygiæ signum penetrale Mineruæ
Hostibus e' mediis, & se mihi * comparat Aiax.
Nempe capi Troiam prohibebant fata sine illo.
Fortis ubi est Aiax? ubi sunt ingentia magni
Verba uiri? cur hic metuit? cur audet Vlysses
Ire per excubias? & se committere nocti?
Per'que feros enses, non tantum mœnia * Troum,
Verum etiam summas arces intrare, sua'que
Eripere æde Deam, raptam'que auferre per hostes.
Qua' nisi fecissem, frustra Telamone creatus
Gestasset læua taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Troiæ uictoria parta est,
Pergama tunc uici, cum uinci posse coegi.
Desine Tydiden, uultu'que, & murmure nobis

ADDI. {Alludit autē ad fabulā Sophoclis in qua fingitur Philoctetes, cum cęteros Gręcorum, tum ipsum regem Agamemnonem insectari verbis, præcipue vero Vlyssem, vt cuius consilio & opera proditus ac Lemni relictus fuisset.} ¶ Te tamen aggre.) verbis & oratione, hoc est, alloquar. ¶ Tamq; tuis pot. sag.) sic in potestate mea tuas sagittas habebo, vt habui & Helenum vatem egregium, & Palladiū quod nisi hostib' abstulissem, Troia nunquā capi potuisset. Ex arte autē Vlysses ea repetit merita, quæ exercitui Græcorum gratisſima fuerunt. ¶ Faueat for.) dūmodo subintelligatur. ¶ Dardanio va.) periphrasis est Heleni vatis egregii. Nam Helenus Priami fuit filius vaticinandi arte īsignis, vt ex carmine quoq; Virgiliano est notū. Qui ab Vlysse captus omnia Troianorum fata reuelare coactus est. ¶ Retexit) aperuit. ¶ Signū pe. Phrygiæ Mineruæ) Palladiū, quod Vlysses vnà cū Diomede cæsis summæ custodibus arcis rapuit. cum oraculum esset, capi Troiam non posse, quādiu in ea Palladium ipsum seruaretur. ¶ Et se mihi comparat Aiax) affectui, & indignationi seruit illa & copula. ¶ Nempe capi Troiam) artificiose in commemoratione Palladiū ablati immoratur Vlysses, cū sine illo Troia capi nō posset, nec idē sine maximo periculo Troianis auferri. ¶ Per ex.) per vigilias & custodias hostiū. Ex arte autē exaggerat hoc factū Vlysses, vt ostēdat se authorē fuisse Troiæ capiundæ. ¶ Sua æde) suo tēplo. ¶ Læua) manu sinistra. ¶ Taurorū tergora septem) hoc est, scutū septem coriis boū tectū. ¶ Illa nocte mihi) se rapiendo Palladiū Vlysses colligit authorem fuisse victoriæ Troianæ. ¶ Tydiden meum) Diomedem mihi amicum.

RAPH. ¶IN illo) Palladio à nobis rapto. ¶Minorē) inferiorem. ¶Sapiēte) eloquēte. oīs enim eloquēs, sapiēs esse exīstimaſ. ¶Pro classe) pro classis defensione. ¶Indomitæ dextræ) viribus ratione carētibus ac temeritati. ¶Ipse quoq; hæc pete.) Aiax arma Achillis. ¶Moderatior Aiax) Oilei filius, q inter fortes ab Homero numeraſ. ex arte aūt iudices pciliat Vlysses.

Ἄλλοι θ' οἳ Κρήτην Ἑκατόμπολιν ἀμφενέμοντο
Τῶν μὲν ἄρ' Ἰδομενεὺς δουρικλυτὸς ἡγεμόνευε
Μηριόνης τ' ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ.}
¶Peteret maioris frater Atridę) Menelaus Agamēnonis frater. ¶Nec sunt tibi Marte secundi) nec sunt tibi pugnādo inferiores. ¶Cōsiliis meis) meæ prudētię. ¶Ingeniū quod eget moderamine nostro) sed cōiū ctio subintelligatur.

Ostentare meum, pars est sua laudis in illo.
Nec tu, cum socia clypeum pro classe tenebas,
Solus eras. ibi turba comes, mihi contigit unus,
Qui nisi pugnacem sciret sapiente minorem
Esse, nec indomitæ deberi præmia dextræ,
Ipse quoq; hæc peteret, peteret moderatior Aiax,
Eurypylusq; ferox, claroq; Andremone natus.
Nec minus Idomeneus, patriaq; creatus eadem
Meriones. peteret maioris frater Atridæ.
Quippe manu fortes, nec sunt tibi Marte secundi.
Consiliis cessere meis. tibi dextera bello
Vtilis ingeniū est, quod eget moderamine nostro.
Tu uires sine mente geris, mihi cura futuri,
Tu pugnare potes, pugnandi tempora mecum
Eligit Atridas. tu tantum corpore prodes:
Nos animo quantoq; ratem qui temperat, an eit
Remigis officium, quanto dux milite maior,
Tantum ego te supero. nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu uigor omnis in illis.
At uos ô proceres uigili date præmia uestro.
Proq; tot annorum curis, quos anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Iam labor in fine est. obstantia fata remoui,
Altaq; posse capi faciendo, pergama cœpi.
Per spes nunc socias, casuraq; mœnia Troum,
Perq; Deos oro, quos hosti nuper ademi,
Et siquid superest, quod sit sapienter agendum,
Siquid adhuc audax, ex præcipitiq; petendum est,
Si Troiæ fatis aliquid restare putatis,
Este mei memores, aut si mihi non datis arma,
Huic date, & ostendit signum fatale Mineruæ.
Mota manus procerum est. & quid facūdia posset,
Tunc patuit, fortisq; uiri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum, ignemq;, Iouemque
Sustinuit toties, unam non sustinet iram.
Inuictumque uirum uicit dolor. arripit ensem.
Et meus hic certe est. an & hunc sibi poscit Vlysses?
Hoc ait utendum est in me mihi, quiq; cruore
Sæpe Phrygū maduit, domini nunc cæde madebit,
Ne quis quā Aiacem possit superare, nisi Aiax.
Dixit, & in pectus tum demum uulnera passum

illos tū à modestia, tū à virtute laudādo. ¶Eurypylusq; ferox) Eurypyli duo ad bellū Troianum pfecti sunt. alter Herculis filius ea Co insula augurio insignis, alter Euæmonis filius ea Ormenio vrbe, q vt scribit Hom.) cū xl. nauib⁹ in expeditionē Troianā Agamēnona est secut⁹. Is eū viribus plurimū posset, arma tñ Achillis nō poposcit.

Eurypyli

ADDI. {De posteriore Eurypylo Euęmonis filio, patet. ii. Ilia. in Catalogo, his versibus:
Οἵτ' ἔχον Ὀρμένιον, οἵτε κρήνην Ὑπέρειαν.
Οἵτ' ἔχον Ἀστέριον, Τιτάνοιό τε λευκὰ κάρηνα,
Τῶν ἦρχ' Εὐρύπυλος Εὐαίμονος ἀγλαὸς υἱός.
De altero aūt, vt decept⁹ eē Regius. Neq; enī Cous ille ad Troiā pfectus fuit, sed pnepotes ei⁹ Phidipp⁹ & Amphi⁹. Vt Ieodē Catal. legiſ:
Οἵτ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε
Καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας
Τῶν δ' αὖ Φείδιππός τε καὶ Ἄντιφος ἡγησάσθην
Θεσσαλοῦ υἷε δύω Ἡρακλείδαο ἄνακτος.
Locū aūt errori dedisse videtur, qd Con Eurypyli vrbem poeta dicit. Vñ Regius Eurypylum hunc ad Troiā venisse collegit. Fuit aūt & tertius quidā Eurypylus, Telephi filius, q & ipse qdem ad Troiā pfectus fuit, cū Mysis sed in auxilium Troianoꝝ. Hūc interfecit Neoptolem⁹ filius Achillis, vt Home. meminit Odys. xi. Sed de Eurypylis ēt supra annotauim⁹.} ¶Claroq; Andremōe nat⁹) periphrasis Thoātis. Nā (vt in lib. ii. narrat Home.) Thoas Andremonis filius princeps Aetolorum ad bellum Troianum cum quadraginta nauibus est profectus.

ADDI. {Αἰτωλῶν δ' ἡγεῖτο Θόας Ἀνδραίμονος υἱός
Οἳ Πλευρῶν' ἐνέμοντο, καὶ Ὤλενον, ἠδὲ Πυλήνην, Et rursum,
Τῷ δ' ἅμα τεσσαράκοντα μέλαιναι νῆες ἕποντο.}
¶Nec minus Idomeneus) nec nō etiā. Idomeneum autē Lyctium fuisse, ac Cretēsibus imperasse, in expeditioneq; Troiana vnà cum Merione quo auriga vtebaſ fortissime se gessisse, & Homeri & Virgilii carminibus notissimum est. ¶Patria eadē) ambo nāq; Lyctii fuerunt.

ADDI. {Patria eadē accipio generaliter, pro Creta. Sic enim & Homerus in Catalogo.
Κρητῶν δ' Ἰδομενεὺς δουρικλυτὸς ἡγεμόνευεν
Οἳ Κνωσόν τ' εἶχον Γόρτυνά τε τειχιόεσσαν
Λύκτον, Μίλητόν τε, καὶ ἀργινόεντα Λύκαστον
Φαιστόν τε, Ῥύτιόν τε, πόλεις εὖ ναιεταώσας,

¶Vires) enim corporis Aiaci rōcedit Vlysses. Cæterū feroci ingenio qd suo regimine indigeat, illum præditum esse ait. ¶Sine mēte) sine ingenio, & prudētia. Est autē pulchra cōparatio, qua se Vlysses Aiace multo præstātiorem esse ostendit. ¶Mihi cura futuri) ego, inqt, pspicio futura, qd nemo nisi prudētia pollēs facere potest. ¶Tēperat) regit, & gubernat. ¶Pectora potiora manu) ingenii acumina viribus corporis meliora. ¶Vigor ois in illis) ois inqt virtus in ingenii acumine pſistit. ¶At vos ô pceres) artificiose in peroratione Vlysses, & quædā ex pręstātioribus meritis suis cōmemorat, & iudices rogat, vt se habeant commēdatū, sibiq; Achillis arma velint adiudicare. ¶Vigili vestro) ei qui pro vobis libētee vigilare ɔsueuit. ¶Tot annorū) decē enim annos p Græcis solicitus fuerat Vlysses. ¶Hunc titulum) hunc honorē. ¶Iam labor in fine est) scite. Nā finito labori præmiū debetur. ¶Obstantia fata remoui) ea arte id quod maximum est iterum cōmemorat Vlysses, vt ostēdat se authorem fuisse vt Troia capi possit. ¶Posse capi faciendo) vt capi posset in soluta diceret oratiōe. ¶Perq; Deos oro) per Palladem, cuius simulachrum Troianis abstulerat. ¶Siquid adhuc superest) restat. ¶Siqd adhuc audax) in quo pficiundo audacia opus sit. ¶Ea præcipitiq; petēdū) ea periculoso ioco sumēdū. ¶Fatis Troiæ) fatis phibentibus ne Troia capiaſ. ¶Huic date) digito & manu Palladium quod Troianis abstulerat Vlysses indicauit. ¶Mota man⁹ pcerū est) cōmota & psuasa fuit principū Græcoꝝ multitudo Vlysis oratiōe. ¶Et qd facūdia posset Tūc patuit) tūc inqt manifestū fuit q̄tū eloquētia valeat in animis hoium flectēdis. ¶Tulit) habuit. Græci nāq; Achillis fortissimi viri arma Vlysi potius ob facundiā q̄ fortitudinē adiudicarunt. ¶Inuictūq; virū vicit dolor) stulte dictū eē videſ. quo nāq; modo eū dolor vincat, q vinci nō pōt? Sed aut ante, aut alioqui est subaudiēdū vt intelligamus, alioq, ante ue inuictū Aiacē à dolore & indignatione fuisse separatū.

Aiax ī hyacinthum

ADDI. {Tu inuictum intellige à cęteris, vt sit quē cæteri vincere non potuere, is ab ira victus fuit. Neq; stulte aut imprudenter à poeta dictum est, vt Regio videtur.} ¶Et meus hic certe est) illa & copula maxima significat indignatione Aiacē fuisse vexatum. ¶Tum demum) tunc solum.

Qua patuit ferro letalem condidit ensem
Nec ualuere manus infixum educere ferrum.
Expulit ipse cruor, rubefactaq; sanguine tellus
Purpureum uiridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalio fuerat de uulnere natus,
Littera communis mediis pueroq;, uiroq;
Inscripta est foliis hæc nominis, illa querelæ,

ARG. FABVLAE SEQ.

Vlysses postquam Philoctetæ sagittas ipso comitante in castra Graiorū pertulit quibus Iliū captum est, præda diuisa Hecuba Priami cōiux Vlyssi forte cessit, quæ nouissime acerbitatibus interitum Astyanactis & Polyxenæ quæ in Bustis Achillis fuerat interempta mœrens, classis Thraciæ cum esset appulsa, ex reliquis liberis, qui restabant orbæ, Polydorum apud Polymestora, qui clam fuerat educatus, putabat incolumē permanere, quæ dū spaciatur in littore animaduertit eum aquæ fluctibus in aridum deiectum. Polymestor autē propter aurum quod cum infante Polydoro ei traditum fuerat, auaritia victus eum interfecit. Et vt indicia quoque facinoris celari non possent, eum in profundum præcipitauit. Quod vt Hecuba supradicta Cisses filia comperit, Pollicitatione procurauit, vt perueniret ad Polymestorem dicens se velle adiicere super quod ante dederat aurum, quo facilius nati celarentur indicia. Et tyrannus verum esse existimans petēti secretum colloquium dedit Hecuba nacta locū lumina ei abstulit, quam Thraces dum prosequuntur saxis, versa est in canis figuram.

Victor ad Hypsipyles patriam, clari'q; Thoantis
Et ueterum terras infames cæde uirorum.
Vela dat, ut referat Tirynthia tela sagittas.
Quæ postquā ad Graios domino comitāte reuixit,
Imposita est sero tandem manus ultima bello.
Troia simul Priamus'q; cadunt Priameia coniux
Perdidit infelix hominis post omnia formam.
Externas'q; nouo latratu terruit auras.
Longus in angustum qua clauditur Hellespontus,
Ilion ardebat, neque adhuc consederat ignis,
Exiguum'q; senis Priami Iouis ara cruorem
Combiberat tractis'q; comis antistita Phœbi
Non profecturas tendebat ad æthera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa Deorum
Dum licet, amplexas, succensa'que templa tenentes
Inuidiosa trahunt uictores præmia Graii
Mittitur Astyanax illis de turribus, unde

RAPH. ¶QVA patuit) quatenus patuit, & cessit ferro. ¶Educere) extrahere. ¶De Oebalio vulnere) de sanguine Hyacinthi Oebalii, qui (vt in decimo narrauit Poeta) in florem purpureum ab Apolline amatore fuit cōuersus ¶Litera cōis) in foliis inquit illius floris in quē Aiax fuit cōuersus, litera cōis est, & Hyacinthi pueri querelis & nomini Aiacis. Nā in illo flore vt l.x.quoq; diaim*) inscriptæ videtur hæ duæ literæ Græcæ αι, quæ in diphthōgū coagmētatæ, & querimoniæ sunt indices, & i hoc noie αιαι: primæ. Hinc aūt illud quoq; apte colligit eos magnopere decipi, q putāt hya in decimo esse legendū, easq; literas in flore inscriptas. Illū vero florē post Aiacis mortē primū apud Senatū Salaminis asserūt, vt Pausanias scribit i Atticis. Esse aūt albū subrubicūdū, lilioq; minorē, ac foliis literas inesse, quæ in Hyacinthis legantur. (* a.l. interituq;) ¶Hęc nominis) Aiacis. ¶illa querelæ) Hyacinthi q gemēs acclamans αι αι eatinctus est. ¶Victor ad Hypsipyles) Hęcubæ in canē Metamorphosin apte cū supiorib⁹ ɔnectit Poeta. Nā Vlysses post adeptā armorū Achillis victoriā in Lēnum ad Philoctetē cū Herculis sagittis adducendū missus fuit. Quo aducto ac Troia tandē incensa cū Græci classem in Thraciā appulissent, Polyxenā Priami atque Hecubæ filiā manibus Achillis exposcētibus imolarunt, (Hecuba in canem.) cuius corpus lotura cū ad littus Hecuba accessisset, forte Polydori filii à Polymestore Thraciæ rege interēpti cadauer ibi ɔspicata, vlcisci tm̄ scelus decreuit. Nā Priamus Polymestori tanq̄ amico belli euētum ignorās cum multis pecuniis Polydorū natu minimū filiorū cōmēdarat, vt siquid vrbi accideret suorum aliqs superesset. Hecuba igitur accersitū ad se Polymestora sub spe thesauri indicādi, vnà cum aliis mulieribus captiuis excæcauit. Quare cum Thraces ipsam lapidibus insectarentur in illos latrare cœpit, volūtate Deorū i canē ɔuersa. ¶Victor) Vlysses i certamie armorū Achillis victor. ¶Vela dat) nauigat. ¶Ad Hypsipyles patriā) periphrasis est Lēni insulę. nā Hypsipyle filia Thoantis Lēniorū regis in Lēno regnauit. ¶Et veterū terras infames) Lēniæ mulieres cum Venerē in adulterio deprehēsam cum Marte ɔtēnerent, in se Deæ irā cōcitarunt, nā Venus hircino odore illis imisso effecit, vt à maritis spernerētur. Quare de illis cum ad bella aduersus Thraces gerenda profecti essent interficiendis cum primum redussent vaores cōsilium inierunt. Quod quidē cum reliquæ effecissent, sola Hypsipyle Thoanti patri pepercit.

ADDI. {Hinc & prouerbium Lēnium malum, de immensis & miserandis. Quanq̄ Herodotus lib. vi etiā alterā de Lēniis historiā afferat, nēpe Pelasgos eos existētes ea Attica aliquando eiectos, cum iniuriā Atheniensium vlcisci vellent, obseruasse Atticas mulieres Dianæ Brauroniæ sacrificātes, eas'q; insidiis exceptas, ac Lemnū auectas, pro pellicibus habuisse. Sed cum ex his nati Atticis moribus & institutis omnes à matribus erudirētur, adulti q. Pelasgorum vim & iniurias, siquas patiebantur, cōmunibus viribus à se propellerent, Pelasgæ mulieres, pellicum & ex iis natorū pōtētiam indigne ferentes, inito consilio, Atticos oēs vnà cum matribus occidisse, atque inde factum, vt cū ob hoc tum ob superius illud facinus, τα σχέτλια ἔργα πάντα λήμνια vocentur.} ¶Tirinthia tela) sagittarū Herculis est expositio. ¶Domino) Philoctetæ, cui moriens Hercules donauerat sagittas. ¶Manus vltima) finis. ¶Externas auras) externum aerem. nam Hecuba in Thracia in canem fuit transformata.

ADDI. {Fabulæ meminit Eurypides in Hecuba Ibi enī Polymestor ab Hecuba excæcatus, ex vaticinio Dionysii Thraceum illi prædicit, quo pacto in canē postremo cōmutanda sit. Nam cum illa perpetuis conuiciis, ob liberorū cædes, Græcorū duces insectaretur, Græci'q; ob id ira accensi illā ad malum nauis alligatam lapidibus obruissent, remotis iterū lapidibus pro corpore illius catulū inuētum tradunt. author. Cōmētator in eandē fabulam. Quanq̄ Ouid. infra nō à Græcis, sed à Thracēsibus quos dolor excæcati regis in illam accēderat lapidibus obrutam dicit. Meminit & Calaber lib. decimoquarto his versibus:

Ἔνθα δ' ἄρ' ἐς ... ἐπιχθονίοισι
φανεῖσα
Οὔνεκα δὴ πριάμοιο δάμαρ πολυ
δακρύτοιο
Ἐκ βροτοῦ ἀλγινόεσσαν κύων γέ
νετ', ἀμφὶ δὲ λαοὶ
Θάμβεον ἀγρόμενοι, τοῖς δὲ ἄψεα
λᾶινα πάντα
Θῆκε θεὸς, θαῦμα μέγα καὶ ἐσσομένοι
σι βροτοῖσι.
Καὶ τὴν μὲν ... ὑπ' ἐν
νεσίῃσιν ἀχαιοὶ
Νηὸς ἐπ' ὠκυπόροιο πέρην θέσαν
ἑλλησπόντου.

Vocatus aūt est locus, vbi illa cōmutata fuit, κυνὸς σῆμα hoc est, sepulchrum canis.} ¶Longus Hellespon.) mare est Hellespontus angustum & lōgum Asiam ab Europa disterminans. (Hellespontus.) Dictus est autē Hellespōtus ab Helle Phrixi sorore, quæ in illo submersa est. ¶Qua clau. in angu.) vbi cogitur in angustum & strictū. Angustatur autē maxime Hellespontus illic vbi olim fuerunt Sestos & Abydos. Ad Hellespōtum autē vsq; Troas vbi fuit Ilium protenditur. ¶Consederat) cessauerat, extinctus erat. ¶Iouis ara) ad quam Priamus ipse fuerat interfectus, vt carmine quoque Virgiliano est notum ¶Exiguum cruorē) in senibus parum esse saguinis Physici aiunt. ¶Antistita) Cassandra Phœbi sacerdos. ¶Signa) statuas, simulachra. ¶Tenentes) colentes, amplectētes. ¶Inuidiosa præ.) prædam inuidiæ plenā. ¶Mittitur Astya. illis) Astyanax Hectoris ex Andromache fuit filius sic dictus, quo vrbi videretur imperaturus. Nā ἄστυ vrbs ἄναξ rex interpretatur. Is ab Vlysse post Troię direptionem ex altissima turri fuit præcipitatus.

ADDI. {Calaber libro. xiii.
Οἱ δ' ἀπὸ πύργου ... βάλον ὠκὺν ... ταχύπωλοι
Πύργου ἀφ' ὑψηλοῖο, φίλον δέ οἱ ἦτορ ὄλεσσαν
Μητρὸς ἀφαρπάξαντες ἐν ἀγκοίνῃσιν ἐόντα,
Ἔντοσι χωόμενοι, &c. Quo loco & cætera vide, quæ hic de Cassandra. de cæde Priami, & de aliis memorantur.}

¶TVENTEM

Pugnantem pro se,proauita'q; regna tuentem
Sæpe uidere patrem mõstratum a matre solebat.
Iam'q; uiam suadet Boreas,flatu'que secundo
Carbasa mota sonant,iubet uti nauita *uentis
Troia uale,rapimur,clamant,dant oscula terræ
Troades,& patriæ fumantia tecta relinquunt.
Vltima conscendit classem mirabile uisu
In mediis Hecube natorum inuenta sepulchris.
Prensantem tumulos,atq; ossibus oscula dantem
Dulichiæ traxere manus,tamen unius hausit,
In'q; sinu cineres secum tulit Hectoris haustos.
Hectoris in tumulo canum de uertice crinem
Inferias inopes,crinem,lachrymas'q; reliquit.
Est,ubi Troia fuit,Phrygiæ contraria tellus
Bistoniis habitata uiris,Polymestoris illic
Regia diues erat,cui te commisit alendum
Clam Polydore pater,Phrygiis'q; remouit ab armis
Consilium sapiens,sceleris nisi præmia magnas
Adiecisset opes,animi irritamen auari.
Vt cecidit fortuna Phrygum,capit impius ensem
Rex Thracum,iugulo'q; sui demisit alumni
Et tanquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem scopulo subiectas misit in undas.
Littore Threicio classem religarat Atrides,
Dum mare pacatum,dum uentus amicior esset.
Hic subito quantus,cum uiueret,esse solebat,
Exit humo late rupta,similis'q; minanti
Temporis illius uultum referebat Achilles,
Quo ferus iniusto petiit Agamemnona ferro,
Immemores'q; mei discedtis inquit Achiui?
Obruta'q; est mecum uirtutis gratia nostræ?
Ne facite,ut'q; meū nō sit sine honore sepulchrum
Placet Achilleos mactata Polyxena manes,
Dixit,& immitti sociis parentibus umbræ
Rapta sinu matris,quam iam propè sola fouebat,
Fortis,& infelix,& plus quā'm fœmina uirgo
Ducitur ad tumulum,diro'q; fit hostia busto,
Quæ memor ipsa sui,postquam crudelibus aris
Admota est,sensit'q; sibi fera sacra parari,
Vt'q; Neoptolemum stantem,ferrum'q; tenentem
Vt'q; *suo uidit figentem lumina uultu,
Vtere iam dudum generoso sanguine dixit.
Nulla mora est,aut tu iugulo,uel pectore telum
Conde meo iugulum'q; simul,pectus'q; retexit.
Scilicet haud ulli seruire Polyxena uellem.
Haud per tale sacrum numen placabitis ullum
Mors tantum uellem matrem mea fallere posset.
Mater obest,minuit'q; necis mihi gaudia quamuis
Non mea mors illi,uerum sua uita gemenda est.
Vos modo,ne stygios adeam non libera manes,
Este procul,si iusta peto,tactu'q; uiriles
Virgineo remouete manus acceptior illi,
Quisquis is est,quem cæde mea placare paratis,
Liber erit sanguis siquos tamen ultima nostri
Verba mouent oris,Priami uos filia regis,
Nunc captiua rogat,genitrici corpus inemptum
Reddite,ne'ue auro redimat ius triste sepulchri,
Sed lachrymis.tunc cū poterat,redimebat,& auro.
Dixerat & populus lachrymas,quas illa tenebat,

¶ T Ventē)defendētē.¶ Carbasa mota sonāt)vela à ventis cōmota strepūt.¶ Vētis) ventorū cōmoditate.¶ Troia vale)ordo ē,Troades & mulieres Troianę clamāt, Troia vale,rapimur,& vi adducimur.¶ Prēsātē tu.)amplectētē filiorū sepulchra Hecubā.¶ Dulichiæ traxe.ma.)Vlysses.Nā Hecuba illi sorte obtigerat.¶ Hausit)accepit.¶ Hecto.i tu.)anadiplosis ad miserationem accōmodata.¶ Canū de vec. cri.)recisum subaudiam⁹.¶ Inferias ino.) sacrificia inopū & paupiorū.

Thracia

¶ Est vbi Troia fuit)Thraciā ē regiōe Troadis eē ait.¶ Cōtraria)ex aduerso atq; ē regiōe posita.¶ Bistoniis vi.) Thracib⁹. Nā Bistonia vrbs

Bistonia.

est Thracię à Bistone Martis & Callirhoes filio cognominata,vñ & Bistones & Bistonii Thraces dñr. Thracia aūt Hellespōto à Phrygia separata.

Polymestor

¶ Polyme.illic)Polymestor rex fuit Thracię auarissi & Polydori cæde famosissim⁹.Hęc aūt de Euripidis Hecuba ab Oui.sūpta esse vñr.¶ Cōsiliū sa.)acclamatio est, qua Priami prudētia cōmendaẜ.¶ Irritamē)ꝓuocationē.¶ Iugulo)in iugulū.¶ Exanimē)mortuū.Cadauer āt Polydori in mare iecit Polymestor.¶ Sui alū)Polydori quē à patre alēdū,nutriēdūq; susceperat.¶ Quo pe. Agamē.) quo tpe ob Briseidē raptā ī Agamēnonē strixit ensē Achilles,vt l.i.Ilia.narrat Home.¶ Religarat)religari iusserat.¶ Referebat)cepñtabat ꝓ se ferebat.¶ Petiit)aggressus est,inuasit.¶ Imme.mei) Achillis vmbra Græcos ingratitudinis accusat.¶ Obruta) sepulta.¶ Ne fa.)ne sitis i me ingrati.¶ Vtq; meū nō sit si.ho.se.)hoc ē,vt meū honoreẜ sepulchrū.

Polyxena

¶ Macta.Poly.)imolata. Polyxena vero q̄ multorū hospita iterpretaẜ filia fuit Priami ex Hecuba, q̄ Achilles & viu⁹ amauit,& mortu⁹ sibi imolari efflagitauit.¶ Parētib⁹)obediētibus.¶ Immitti vm.)crudeli,q̄ sibi virginem immolari volebat.¶ Ad tu.)ad sepłchrū Achillis, qđ in Sigeo promōtorio erat.¶ Diro bu.)sepulchro crudeliū & dirorū maniū,qui sibi virginē imolari iubebāt.¶ Quæ me.ipsa sui)suę generositatis.¶ Postq̄ cru.aris ad.est)postq̄ crudeli ad aras fuit adducta,est eni hypallage.¶ Fera sacra)crudelia vipote qbus ipsa interficiebaẜ.

Neoptolemus.

¶ Neoptolemū)Pyrrhū Achillis ex Deidamia filiū,qui Neoptolem⁹fuit appellatus, iuuenis admodum ad bellū Troianū est ꝓfect⁹. νέος nāq; iuuenis nouusq; πτόλεμος q frequētius πόλεμος dicitẜ,bellū iterpretaẜ. Pyrrh⁹aūt à rufis capillis fuit cognoiat⁹ πυῤῥον nāq; Græci rufum appellāt.

*a.l.velis

¶ Ferrum)ensē quo ipsa erat iugulāda.¶ Vtere iādudū)q̄ forti aio Polixena eēt, hic facile colligiẜ,qđ Pyrrhū hortaẜ, vt se cito velit imolare.¶ Iādudū)cito.¶ Gñoso sā.) meo sāguine,q̄ sū gñosa.Genecosi vero dñr,q à nobilib⁹ maiorib⁹gen⁹ducūt.¶ Nulla mo.est)i me subaudiaẜ.¶ Cōde)coniice,immitte.¶ Iugulūq; si.)hæc à poeta dici notius est,q̄ vt sit admonendū.¶ Scilicet ha.vl.)nulli certe inquit seruice vellē cum sim Polyxena Priami regis filia.¶ Scilicet certe,asseuerātis est aduerbium.¶ Haud vl.)nulli.¶ Polyxena)emphasis est, ac si diceret Priami regis filia, Hectorisq; soror.¶ Per tale sa.)per meā cædem.legitur & Sacrum. Figurata autem oratione vtitur Polyxena,qua tametsi nihil de morte curare videatur,innuit tamē cæde sua nullū numen iri placarū,eoq́.se nō esse imolandā.¶ Fallere)latere.Se autem Polyxena in matrē piā ostendit, cum de illa sola se dicat esse solicitam.Hæc vero omnia ex Hecuba Eurypidis sumpta esse videnẜ.¶ Mater obest)dolor quo mater afficitur morte mea animum meum cruciat.¶ Vos modo ne stygios)rogat Polyxena ne quisq̄ virorum se tangat, vt inuiolata ad inferos descēdat.¶ Ne non libera)vt libera moriar.¶ Acceptior) gratior.¶ Quisquis is est)siue deus,siue heros. Ignorat enim Polyxena, quem cæde sua sit placatura.¶ Si quos tamen vlti.nostri)pathetica & affectus plena oratio Polyxenæ attribuitur,qua non amici modo,verū hostes quoque lachrymare coguntur.

*a.l.inq;

¶ Ius sepulchri)facultatē sepeliēdi.¶ Tunc cum poterat redimebat & auro)quando inquit, mater mea poterat, nō lachrymis solū,sed etiam auro filiorū cadauera ab hostibus redimebat.¶ Quas illa tene.)mira puellæ ꝯstātia exprimitur, quæ tam intrepide mortem exciperet.

RAPH. (PRAEBITA)exhibita. Defecto poplite) deficiẽtibus genibus. Ad fata)vsq. ad mortem. Tunc quoq; cu.fu.) hoc idem & Euripides scribit, quàm curam Iulio quoq; Cæsari fuisse narrat Trãquillus, vt togam ad pedes demitteret, quò à gluratoribus vulneratus honestius caderet Partes tegendas)pudendas. Troades excipiunt)suscipiunt) iacẽs Polyxenæ cadauer. Recensent)recognoscunt, enumerant, id quod in nenus & fletibus fiebat. Quid cruoris)quantum sanguinis. nam Priamidę omnes fuerant interfecti. Teq; gemũt virgo) apostrophe ad Polyxenam atq; Hecubam, quæ pauloante Asiæ regina vocabatur. Deplorat autẽ illius calamitatẽ poeta, quam omnes captiuam propter senectutem aspernabantur. Asiæ florẽ. ima.)de maxima felicitate in maximam calamitatem cecidisse Hecubam poeta ostendit. Asia autẽ dicta est ab Asia Promethei filia, matreq; Atlantis. Quidam ἀπὸ τῆς ἄσιος, hoc est à cœno, quod multum cœni habeat, dictã putant. Nunc etiã prædæ mala sors)sed vel autem. talis'ue cõiunctio subaudiatur ita sensu exigẽte. nam Hecuba pauloante quidem erat regia coniux regia parẽs, Asiæ florẽtis imago. Nunc autem est ẽt prædæ mala sors, quã omnes aspernabantur. Nisi quod tamẽ Hectora par. Ediderat)ratio qua motus Vlysses eam accepit captiuam. Animæ tam for.ina.)tam cõstanti anima vacuũ. Osculaq; ora te) parua Polyxenę ora. Est enim ab ore diminutiuum hoc loco osculum. Plangit)percutit. Cõsueta)plãgi & percuti filiorum cædibus. Caniciem suam) caput suum canum Solebant autẽ prisci in maximis doloribus caput puluere deturpare. Concreto)coagulato. Vertens) voluens. Nata tuæ) pathetica oratio querelis, doloribus'q; accõmodata Nata ia.)repetitio lugẽti Hecubæ, quæ ex tam felicissimo statu in tantam ceciderat miseriam maxime conueniens. Tuum pe.)vulnere transfixum subaudinir. Mea vulnera)meos dolores. Orbator nostri)q nos liberis orbauit atq; spoliauit. Paridis, Phœbi'q. sa.)dirigente nanque Paridis sagittas Apolline, vt & Homer᷑, & Virg. scribũt, Achilles fuit interfectus. Mi)mihi. In ge.hoc)in genus nostrum.

Asia

* a.l. virorum.

* a.l. ãnosa

Non tenet. ipse etiam flens, inuitusq; sacerdos
Præbita coniecto rupit præcordia ferro.
Illa super terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata nouissima uultus.
Tunc quoq; cura fuit, partes uelare tegendas,
Cum caderet, castiq; decus seruare pudoris.
Troades excipiunt, deploratosq; recensent
Priamidas, & quid dederit domus una cruoris.
Teq; gemunt uirgo, te'q; o' modo regia coniux
Regia dicta parens, Asiæ florentis imago.
Nunc etiam prædæ mala sors, quam uictor Vlysses
Esse suam nollet, nisi quod tamen Hectora partu
Ediderat, dominum matri uix repperit Hector.
Quæ corpus complexa animæ tam fortis inane,
Quas toties patriæ dederat natis'q; uiro'q;
Huic quoq; dat lachrymas lachrymas in uulnera fũ(dit,
Oscula'q; ore tegit, cõsueta'q; pectora plãgit,
Caniciem'q; suam concreto in sanguine uertens.
Plura quidem, sed & hæc laniato pectore dixit.
Nata tuæ (qd enim supest?) dolor ultime matris,
Nata iaces, uideo'q; tuum mea uulnera pectus.
Et ne perdiderim quẽquã sine cæde * meorum,
Tu quoq; uulnus habes, à te (quia fœmina) rebar
A' ferro tutam, cecidisti & fœmina ferro.
Tot'q; tuos idem fratres, te perdidit idem
Exitium Troiæ, nostri'q; orbator Achilles.
At postquam cecidit Paridis, Phœbi'q; sagittis.
Nunc certe dixi. non est metuendus Achilles,
Nunc quoq; mi metuendus erat cinis ipse sepulti
In genus hoc sæuit, tumulo quoq; sensimus hostem.
Aeacidæ fœcunda fui. iacet Ilion ingens,
Euentu'q; graui finita est publica clades.
Sed finita tamen soli mihi Pergama restant.
Incursu'q; meus dolor est. modo maxima rerum
Tot generis, natis'q; potens, nuribus'q;, uiro'q;,
Nunc trahor exul, inops, tumulis auulsa meorum,
Penelope munus. quæ me data pensa trahentem
Matribus ostendens Ithacis, Hæc Hectoris illa est
Clara parens, hæc est dicet Priameia coniux.
Post'q; tot amissos tu nunc, quæ sola leuabas
Maternos luctus, hostilia busta piasti.
Inferias hosti peperi. quo ferrea resto?
Quid'ue moror? quo me seruas * dãnosa senectus?
Quo Dii crudeles: nisi quo noua funera cernam,
Viuacem differtis anum? quis posse putaret
Felicem Priamum post diruta pergama dici?
Felix morte sua est. nec te mea nata peremptam
Aspicit, & uitam pariter, regnum'q; reliquit.
At puto funeribus dotabere regia uirgo,
Condetur'q; tuum monumentis corpus auitis.
Non hæc est fortuna domus, tibi munera matris
Contigent fletus peregrinæ'q; * haustus arenæ.
Omnia perdidimus. superest cur uiuere tempus
In breue sustineam, proles gratissima matri
Nunc solus, quondam minimus de stirpe uirili,

Vellicatur autem hoc loco Ouid. à Scauro apud Senecam, quod nesciat relinquere quod bene cessit. Cũ enim inquit, Polyxena esset adducta tumulo Achillis imolanda, Hecuba dixit. Cinis ipse sep. In ge.hoc sæui.)poterat esse cõtẽtus, adiecit Tumulo quoq sensimus hostem. Neq, hoc contẽtus adiecit. Aeacidę fœcunda fui. Aiebat Scaurus non minus magnã virtutem esse scire desinere, quàm scire dicere, sed hoc oratori magis quàm poetæ præceptũ est. Tumulo quoq; sensi. ho.) in tumulo & sepulchro existentem Aeacidæ fœ.fui.) ad Achillis voluptatem multos peperi filios. Euentu gra.)exitu pernitioso. Sed fi.tamen)stultæ hoc dictum esse videt. Si enim finita sunt pergama, quo modo restãt? An deleta quidem sunt, sed Hecubæ restare vidẽtur, qa hostes perinde in eam sæuiunt, ac si pergama ipsa starẽt. Soli mi.) nam perinde in me sæuiunt hostes atque si finis non esset impositus bello. In cur.) in perseuerãtia. Neque enim finitur. Modo ma.re.) ex qua felicitate in quas miserias reciderit, flebiliter Hecuba commemorat. Tot generis natis'q; potẽs) Hecuba Priamo septem filias & duodecim filios peperisse scribitur. Ex aliis nanq; mulieribus reliquos ad quinquaginta vsque Priamus suscepit. Nunc trahor)dissolutum est maxime quærimonijs conueniens Leuabas) diminuebas, leues reddebas. Hostilia busta)hostium sepulchra & manes. Piasti) placasti. Est autẽ apostrophe ad Polyxenam cõmiserationis plena. Quo ferrea resto?)ad quẽ vitæ exitum, dura ego ac in me ipsam crudelis reseruor. Quid'ue moror?)expecto. Differtis in lõgum tẽpus producitis. Viuacẽ anum) me vetulam diu viuentem. Nec te mea nata)rationibus colligit Hecuba Priamum inter felices numerãdũ. At puto funeribus dotabere)exequiaꝝ honoribus ornaberis. Est aũt ironia qua significat Hecuba Polyxenã & funeris, & sepulturæ honore cariturã. Haustus) acceptio, atq; iniectio. Terra nãq; mortuis iniiciebat. Superest cur viuere tempus)de tot filiis inquit meis Hecuba solus restat Polydorus Polymestori regi cõmẽdatus. Sed decipietur Hecuba, iã enim à Polymestore fuerat interfectus. Datus)missus.

Hęc oĩa supra ab Euripidis Tragœdia Hecuba

Hecuba.

* Igno[...] funera ap[...] Roma[...] in rogi po[...]nebãt, sed iniecta te[...]ra sepel[...]bantur.

Polydo[rus] Polymestori cõmẽdatus.

CISMARIO

Has datus Ismario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea crudelia uulnera lymphis
Abluere? & sparsos immitti sanguine uultus?
Dixit & ad littus passu procedit anili
Albentes lacerata comas. date Troades urnam
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas.
Aspicit eiectum Polydori in littore corpus,
Factaq; Threiciis ingentia uulnera telis.
Troades exclamant, obmutuit illa dolore,
Et pariter uocem, lachrymasq; introrsus obortas
Deuorat ipse dolor, duroq; simillima saxo
Torpet, & aduersa figit modo lumina terra,
Interdum toruos extollit ad æthera uultus,
Nunc positi spectat uultum, nunc uulnera nati,
Vulnera præcipue, seq; armat, & instruit ira.
Qua simul exarsit, tanquam regina maneret,
Vlcisci statuit, pœnæq; in imagine tota est.
Vtq; furit catulo lactente orbata leæna,
Signaq; nacta pedũ sequitur, quẽ non uidit, hostem.
Sic Hecube, postquam cum luctu miscuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita suorum,
Vadit ad artificem diræ Polymestora cædis,
Colloquiumq; petit. nam se monstrare relictum
Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.
Credidit Odrysius, prædæq; assuetus amore,
In secreta uenit. tum blando callidus ore,
Tolle moras Hecube dixit. da munera nato.
Omne fore illius quod das, quod & ante dedisti,
Per superos iuro. spectat truculenta loquentem,
Falsaq; iurantem, tumidaq; exæstuat ira,
Atque ita correpto, captiuarum agmina matrum
Inuocat, & digitos in perfida lumina condit,
Expilatq; genis oculos, facit ira ualentem.
Immergitq; manus, fœdataq; sanguine sonti
Nõ lumẽ (neq; enim superest) loca luminis haurit.
Clade sui Trachum gens irritata tyranni
Troada telorum, lapidumq; incessere iactu
Cœpit. at hæc missum rauco cũ murmure saxum
Morsibus insequitur, rictuq; ad uerba parato
Latrauit conata loqui. locus extat, & ex re
Nomẽ habet, ueterumq; diu memor ille malorũ,
Tum quoq; Sithonios ululauit mœsta per agros.
Illius Troasq; suos, hostesq; Pelasgos,
Illius fortuna Deos quoque mouerat omnes.
Sic omnes, ut & ipsa Iouis coniuxq;, sororq;
Euentus Hecubam meruisse negauerit illos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Memnon Tithoni Auroræque filius Priamo ferens auxilium ab Achille occiditur, mater ergo precibus pro assiduo officio inducendæ lucis ab Ioue impetrat ut fauillæ eius adusto rogo, pariterque * sorores in uolucres conuertantur, Memnonides nomine, quæ memores belli quotannis ad sepulchrum eius conueniunt, & inter se dimicantes sanguine suo manibus eius frequentes parentant. sic ipsa mater eius matutinis temporibus lachrymas desyderio filii sui Memnonis transformat in rorem, quod tamen monumentum in Phrygia constituit patruus eius, ut Hesiodus vult.

Non uacat Auroræ, quãquã iisdem faueat armis,
Cladibus, & casu Troiæque, Hecubæque moueri
Cura Deam propior, luctusq; domesticus angit
Memnonis amissi Phrygiis quem lutea campis
Vidit Achillea pereuntem cuspide mater.
Vidit, & ille color, quo matutina rubescunt
Tempora, palluerat latuitq; in nubibus æther.

RAPH. Ismarus

(ISMARIO regi) Polymestori Thraciæ regi. nam Ismarus Thraciæ mons est. De hoc autem Polydoro sic & Virg. in. iii. Aenei. scribit:
Hunc Polydorum auri quõdam cum põdere magno
Infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threicio regi, cum iam diffideret armis
Dardaniæ, cingique urbem obsidione videret.
Ille ut opes fractæ Teucrũ, & fortuna recessit,
Res Agamemnonias, victriciaq; arma secutus,
Fas omne abrumpit, Polydorum obtruncat & auro
Vi potitur, quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?
¶Et sparsos sanguine) infectos sanguine. Cadauera autem antiqui abluebant. ¶Introrsus obortas) intus natas. ¶Deuorat) consumit. ¶Modo) interdum. ¶Aduersa terra) in Troade ubi fuit Troia è regione Thraciæ sita.

ADDI. Polymestoris excæcatio.

(Ego vero simpliciter accipiendum puto aduersa terra, quemadmodum dicimus Vulnus aduersum, corpus aduersum, hoc est, quod ex aduerso intuemur. Hoc enim & ἀντίθετον postulat quod sequitur. Interdum toruos extollit ad æthera vultus.) ¶Toruos vultus) tristitia efferatos. ¶Positi) iacentis. ¶Maneret) esset. ¶In imagine) in imaginatione & cogitatione pœnæ, qua Polymestorem afficere posset. ¶Vtq; furit) sæuit. Hac autem similitudine ostendit poeta, quantam iram, indignationemque conceperit Hecuba aduersus Polymestorem filii, quem educandum susceperat, interfectorem. ¶Hostem) catuli raptorem. ¶Animorum) magnitudinis ac præstantiæ animi sui. ¶Nam se monstrare) ait vel simile verbum, quod eleganter prætermittitur, est subaudiendum. ¶Latens) occultum. ¶Odrysius) Polymestor Thracius. nam Odrysæ (ut in superioribus quoq; scripsimus) sunt populi Thraciæ, & Odrysa urbs eorum.

Odrysæ

¶Spectat truculenta) indignata, toruum præ se ferens aspectum. Nam truculentus dicitur aspectu ferox atque terribilis, quales tauri sunt.

Truculentus.

¶Falsa iurantem) peierantem. ¶Tumida ira) ab effectu quæ tumidos & inflatos homines reddit. ¶Correpto) comprehenso Polymestore. ¶In perfida lumina) in perfidi Polymestoris oculos. Est enim hypallage. ¶Expilat) extrahit, eruit.

Expilãt servi dños q̃ clam subripiunt.

¶Facit ira valentem) parenthesis tacitæ obiectioni occurrens. ¶Sanguine sonti) sanguine nocentis ac scelerati Polymestoris. ¶Lumen) oculos. ¶Superest) saluum est. ¶Haurit) percutit, aperit. ¶Troada) Hecubam Troianam. ¶Incessere) irritare, prouocare, inuadere. ¶Rauco cum murmure) cum voce canina. Iam enim in canem fuerat conuersa. ¶Et ex re nomen habet) nam κυνὸς σῆμα appellatur, idest canis sepulchrum. Est autem in Chersoneso Thracia iuxta Abydum, ut Strabo refert.

Hecuba in canem. Canis sepulchrum.

¶Per Sithonios agros) Thracios, nam Sithonia pars est Thraciæ.

Sithonia.

¶Illius Troasq; suos) hæc ad cõnectendam Memnonis cinerum in aues cum superiore, Metamorphosin à poeta inferuntur. ¶Vt & ipsa Iouis) Iuno quæ Troianorum adeo atrox erat inimica. ¶Non vacat Auroræ) Memnon Tithoni atque auroræ filius, cum in bello Troiano ab Achille fuisse interfectus, mater Iouem rogauit ut aliquo eum afficeret honore. Iuppiter autem fauillas rogi ipsius congregatas, eiusque socios in aues commutauit, quæ Memnonides à Memnone vocatæ, singulis quibusq; annis ad sepulchrum illius acriter inter se pugnantes duci suo parentare videntur.

Memnon.

¶Quanquam iisdem faueat armis) propter Tithonum maritũ, qui Laomedontis fuerat filius, ac Priami frater.

Tithonus.

¶Lutea mater) Aurora ipsa Memnonis mater rutila ac rubicunda.

* a. l. socios in sorores volucres.

At non impofito: fupremis ignibus artus
Suftinuit fpectare parens, fed crine foluto,
Sicut erat, magni genibus procumbere non eft
Dedignata Iouis lachrymifque has addere uoces.
Omnibus inferior, quas fuftinet aureus æther,
(Nam mihi funt totum rariffima têpla per orbê)
Diua tamen ueni, non ut delubra, diesque
Des mihi facrificos, caliturasque ignibus aras,
Si tamen afpicias, quantum tibi fœmina præftem,
Tum cum luce noua, noctis confinia feruo,
Præmia danda putes, fed non ea cura, neque hic eft
Nunc ftatus Auroræ, meritos ut pofcat honores.
Memnonis orba mei, uenio, qui fortia fruftra
Pro patruo tulit arma fuo; primisque fub annis
Occidit a forti (fic Di uoluiftis) Achille.
Da precor huic aliquem folatia mortis honorem
Summe Deum rector, maternaque uulnera leni.
Iuppiter annuerat. cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus, nigrique uolumina fumi
Infecere diem, ueluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infra.
Atra fauilla uolat, glomerataque corpus in unum
Denfatur, faciemque capit, fumitque colorem,
Atque animum ex igni, leuitas fua præbuit alas.
Et primo fimilis uolucri, mox uera uolucris
Infonuit pennis, pariter fonuere forores.
Innumeræ quibus eft eadem natalis origo.
Terque rogum luftrant, *& confonus exit in auras
Ter plangor, quarto feducunt caftra uolatu.
Tunc duo diuerfa populi de parte feroces
Bella gerunt, roftrifque & aduncis unguibus iras
Exercent, alafque, aduerfaque pectora laffant.
Inferiæque cadunt cineri cognata fepulto
Corpora, feque uiro forti meminere creatas,
Præpetibus fubitis nomen facit author. ab illo
Memnonides dictæ. cum Sol duodena peregit
Signa, parentali morituræ more rebellant.
Ergo aliis latrafle Dymantida flebile uifum eft,
Luctibus eft Aurora fuis intenta, piafque
Nunc quoque dat lachrymas, & toto rorat in orbe.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aeneas cū parente Anchife & filio Afcanio profugus Delum venit. Hic ab Anio facerdote Apollinis recipitur hofpitio, qui illis indicat quinque fe filiarū, parentē orbum relictum, Andrū enim, a quo Andros infula, reliquiffe patriam, huic vt Apollo dederit auguriā, fic Liberū dediffe, virginibus, vt contacta manibus earum in fegetem, vinum, oleumque verterentur, eas Agamemnon vt cœlefti munere exercitum aleret, cum vellet abducere, in infulam eandem Andron profugiffe. Hinc rurfus ne vinculis illigatæ repe rirentur potentia regis Agamemnonis, Liberi numen effecit ob mifericordiam & muneris fui caufam, vt in columbarum fpeciem transferrentur.

Non tamen euerfam Troiæ cum mœnibus effe
Spem quoque fata finunt, *facra, & facra altera patrē
Fert humeris, uenerabile onus, Cytherius heros,
De tantis opibus prædam prius eligit illam,
Afcaniumque fuum, profugaque per æquora claffe
Fertur ab Antandro, fceleratáque littora Thracum,
Et Polydoreo manantem fanguine terram
Linquit, & utilibus uentis, æftuque fecundo
Intrat Apollineam fociis comitantibus urbem.
Hunc Anius, quo rege homines, antiftite Phœbus
Rite colebatur, temploque, domoque recepit,

RAPH.

¶NON fuftinuit) non potuit. ¶ Parens) caufa cur non fuftinuerit fpectare, quia parens. ¶ Omnibus inferior) in foluta oratione omnium infima diceretur. ¶ Aureus æther) fplendidum cœlum. ¶ Nam mihi funt) parenthefis caufam continens cur Aurora omnium Dearū fit infima. ¶ Dies facrificos) in quibus mihi fit facrificandum. ¶ Ignibus) facrificiis. ¶ Afpicias) confyderes. ¶ Quantum tibi fœmina præftem) quāuis fœmina fim. ¶ Noctis cōfinia feruo) hoc eft cuftodio ne nox fuos fines tranfeat. Nifi enim Aurora vigilās effet, nox femper videretur duratura. ¶ Orba) priuata. ¶ Fruftra) quia & ipfe fuit interfectus, & Troia euerfa. ¶ Pro patruo fuo) Priamo. ¶ A forti Achille) interfectus, percuffus, fimile ue participiū fubaudiatur. ¶ Maternaque vulnera leui) maternos dolores mitiga. ¶ Volumina) reuolutiones. ¶ Infecere) obfcurauere, denigrauere. ¶ Exhalant) emittunt. ¶ Infra) nebulas fubaudiendum. ¶ Glomerata) congregata. ¶ Faciem capit) figurā ac formam accipit. ¶ Atque animum ex igni) fcite. Anima nanque vt flamma femper eft in motu, vnde philofophorum quidam dixerunt animam effe ignem. ¶ Leuitas fua præbuit alas) ideft propria fauillæ leuitas alas effecit. ¶ Quibus eft eadem natalis origo) nam & ipfæ ex fauillis funt ortæ. ¶ Luftrant) circūuolāt. ¶ Plangor) clangor. ¶ Seducunt caftra) feparant caftra & diuidunt fe in duas partes. ¶ Diuerfa de parte) ex partibus aduerfis. ¶ Cognata) fimul nata. ¶ Præpetibus fubitis) fubito natis alitibus. ¶ Author) Memnon earum origo. Memnonides enim à Memnone fuerūt cognominatæ, vt paulo ante diximus, & ipfe poeta aperte teftatur. ¶ More parentali) more eorum qui inferis parentant, Parentalia vero proprie dicuntur facrificia, quæ manibus fiunt. ¶ Rebellant) bellum iterum inter fe fufcipiunt.

Mēnonis cineres in aues

Aia, vt flā ma eft in motu

Mēnonides.

COEL. RHOD.

¶IN Paufaniæ monumentis lectum eft, Memnonem Aethiopum quidē fuiffe regem, non tamen ex Aethiopia Ilium veniffe, verum à Perficis Sufis & Choafpe, quæ fibi fubiecerat loca. Nā funt authores quoque, quotannis aduolare Ilium ex Aethiopia aues & confligere ad Memnonis fepulchrum, quas ob id Memnonidas vocent. Hoc idē quinto quoque anno facere eas in Aethiopia circa Mēnonis regiam, exploratum fibi, Cremutius tradit. Ex Memnonis cineribus apud Troiam intempeftiuas natas aues, cecinit Ouidius non fuppreffo item depugnandi more, ita enim fcribit libro decimotertio.

Præpetibus fubitis nomen fecit author, ab illo
Memnonides dictæ, quum fol duodena peregit
Signa, parētali morituræ more rebellant.

Memnonidum item auium mentio Paufaniæ eft, illás in Memnonis chlamyde pictas expreffas memorant apud Delphos. ¶ Dymantida) Hecubam Dymantis filiam, quāquam alii, imprimisque Euripides ac Vergilius Ciffei regis Thraciæ filiam fuiffe fcribūt. ¶ Rorat) rorem fundit. ¶ Non tamen euerfam) Anii Apollinis Delii facerdotis filiarum Metamorphofin in columbas defcripturus poeta Aeneæ pietatem prius, ad Deliumque nauigationem cōmemorat, quo aptius fabulæ connectantur. ¶ Sacra & facra altera patrem) Aeneam ex incendio Troiano, & facra Deæ Veftæ & patrē Anchifen abftuliffe, Afcaniūque abduxiffe carmine quoque Virgiliano eft notū. ¶ Et facra alte.) neque enim minus piū eft parētibus quam facris auxiliū ferre. ¶ Cythereius he.) Aeneas Veneris, quæ & Cytherea dicitur, filius. ¶ Prædam illam) facra & patrē. ¶ Fertur ab Antandro) Antandrus vrbs eft fub Ida, ab Antandro duce cognominata. Ariftoteles autem fcribit illam prius Edonida fuiffe vocatam, quo tempore à Cymeriis inhabitabatur. ¶ Linquit) quamuis ibi iam vrbem Aenum ædificaffet, vt Virgilius narrat. ¶ Apollineā vrbem) Delū Apollinis oraculo infignem. ¶ Hunc Anius) Deli regem fuiffe, Apollinisque facerdotem etiā Virgilius fcribit, Rex Anius, rex idem hominum, Phoebique facerdos. ¶ Quo rege ho.) vtebantur eft fubaudiendum. ¶ Immo idem verbum colebatur ad vtrunque nominatiuum κατὰ ζεῦγμα referendum.

*a.l.ter.

*a.l.facr

ADDI.

¶ DELVBRA q;

Vrbem'que ostendit, delubra'que nota, duas'que
Latona quondam stirpes pariente retentas.
Thure dato flammis, uino'que in Thura profuso,
Cæsarum'que boum fibris de more crematis,
Regia tecta petunt, positis'que tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tunc prius Anchises ô Phœbi lecte sacerdos
Fallor? an & natum, cum primũ hæc mœnia uidi,
Bisq; duas natas, quantum reminiscor, habebas?
Huic Anius niueis circundata tempoea uittis
Concutiens, & tristis ait. non falleris heros
Maxime. uidisti natorum quinque paeentem,
Qué nunc (tanta homines retũ incõstantia uersat)
Penè uides orbum. quod enim mihi filius absens
Auxilium? quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet, pro parte locumq; & regna tenenté?
Delius augurium dedit huic, dedit altera Liber
Fœmineæ stirpi uoto maiora, fideq;
Munera nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticem'q; meri bacam'q; Mineruæ
Transfoemabantur, diues'q; erat usus in illis.
Hoc ubi cognouit Troiæ populator Atrides
(Ne non ex aliqua uestram sensisse procellam
Nos quoq; parue putes) atmorum uiribus usus
Abstrahit inuitas gremio genitoris, alant'que
Imperat Argolicam cœlesti munere gentem
Effugiunt quo quæque potest, Euboea duabus,
Et totidem natis Andros fraterna petita est.
Miles adest, & ni dedantur, bella minatur.
Victa metu pietas consortia corpora pœnæ
*Reddidit, & timido posses ignoscere fratri.
Non hic Aeneas, non qui defenderet Andron,
Hector erat, per quos decimum durastis in annum
Iam'q; parabantur captiuis uincla lacertis.
Illæ attollentes etiam nunc libera cœlo
Brachia, Bacche pater fer opem dixere: tulit'q;
Muneris author opem (si miro perdere more
Feere uocatur opem nec qua eatione figuram
Perdiderint potui scire, aut nunc dicere possum.
Summa mali nota est. pennas sumpsere, tuæ'q;
Coniugis, in uolucres *niueas abiere columbas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Discedentes ab Anio Anchises & Aeneas inuicem munera dant & accipiunt, in quibus fuit crater Aeneæ datus ab Alcone Lydio cælatus Anius autem a Therse Bœotio acceperat, in quo sculptæ erant Thebæ & Orionis filiæ, quæ pro populo Thebano passæ erant immolari, & harum proci cum muneribus adusti essent, duo adulescentes, inde increuerunt, qui ex virginum nomine Coronæ sunt nominati.

Talibus, atque aliis postquam conuiuia dictis
Implerunt, mensa somnum petiere remota.
Cum'que die surgunt, adeunt'q; oracula Phœbi.
Qui petere antiquam matrem cognata'q; iussit
Littora. prosequitur rex, & dat munus ituris.
Anchisæ sceptrũ, chlamydé, pharetram'q; nepoti.
Craterem Aeneæ, quem quondam miserat illi
Hospes ab Aoniis Therses Ismenius oris.
Miserat hunc illi Therses, fabricauerat Alcon
Myleus, & longo cælauerat argumento.
Vrbs erat, & septem posses ostendere portas,
Hæ pro nomine erant, & quæ foret illa, docebant.
Ante urbem exequiæ tumuli'q;, ignes'q;, rogi'q;,

RAPH. ¶DELVBRAq; nota) clara propter oraculum. ¶Duas stirpes) duas arbores quas tenens, amplectensq; Latona Apollinem & Dianam enixa est. ¶Retentas) alludit ad fabulam. Nam Iuno ita Latonam dicitur persecuta, vt nunquam quiescere posset. Cum vero Delum conscendisset, complexa duas arbores oliuam & palmam, vt poeta in sexto narrat, Apollinem peperit atque Dianam. ¶Thure dato flammis) hoc est sacrificiis perfectis. ¶Fibris cre.) exustis, combustis. Morem autem piorum hominũ exprimit poeta, qui ante omnia Deos solent venerari, vt Virgilius quoque præcipit. In primis venerare Deos. ¶Positis tapetibus) stratis tapetibus. Illos autem cœnasse ait. ¶Tunc pius Anchises) inquit verbum simile'ue esse subaudiendum facile cõstat. ¶Cum primum) quando primum. ¶Bisq; duas na.) Anius quatuor habuit filias, quibus Bacchus concessit, vt quicquid tangerent in frumẽtum, vel vinum, vel oleum commutaretur. Eas cum Agamemnon vi ducere vellet in expeditionem Troianam, vt exercitum alerent, Bacchi auxilio in colũbas fuisse conuersas fabulãtur. ¶Vidisti paren.) me subaudiamus. ¶Pene or.) ferè carentem filiis. ¶Tanta incon.) instabilitas fortunæ. Est autem acclamatio senis grauitati maxime conueniens. ¶Quod enim mihi filius absens Auxi) nulli inquit sibi esse auxilio filiũ absentem quamuis sit viuus. ¶Andros habet) Andros insula est vna ex Cycladibus, ab Andro Anii filio, vt scribit. Ouidius, vt alii Eurymachi, denominata. ¶Auguriũ) auguriorum ac vaticinandi peritiam. ¶Voto maiora fideq;) hoc est maiora quàm quis expetere aut credere debeat. ¶Laticem meri) vinum. ¶Bacamq; Mineruæ) oliuam. Pallas enim oliuam extulit in lucem. ¶Diues vsus) opulenta vtilitas. ¶Troiæ populator Atrides) Agamemnon Troiæ deprædator. ¶Ne non putes) vt putes. ¶Euboea duabus) Euboea insula est Bœotiæ adiacens admodum longa. Vnde & Macris fuit quondam appellata, & Macra, idest lõga, vt tradit Plinius, sed & Chalchodotis, & Chalcis, ære ibi primum reperto, & Abãtis, & Asopis. ¶Pietas) Andri fratris in sorores. ¶Consortia corpora) sorores. ¶Per quos) quorum virtute. ¶Captiuis lacertis) captiuarum brachiis. ¶Miro more) mirando modo. ¶Perdere) destruere, delere. ¶Ferre vocatur opem) ac si diceret Anius, Perdere miro modo non esse opem ferre. ¶Tuæ coniugis,) Veneris. Nam Veneri columbæ sunt dicatæ. ¶Abiere) conuersæ fuere. ¶Talibus atque aliis) hæc idcirco à poeta narrantur, vt aptius sequentem Metamorphosin cum superiore connectat. Nã Thebani cum pestilentia laborarent oraculum acceperũt eam esse cessaturam, si se duæ virgines pro populo deuouerẽt. Duę autem Echionis filiæ cum se imolãdas tradidissent, iamq; cremarentur, duo iuuenes, qui Stephani, hoc est coronæ sunt vocati, de rogi fauilla visi sunt exire, exequiasq; matrum celebrare. ¶Antiquam matrem) Italiam, vnde Dardanus in Phrygiam fuerat profectus. Sic & Virg.

Dardanidæ duri, quæ vos à stirpe parentum,
Prima tulit tellus, eadẽ vos vbere læto
Accipiet reduces, antiquam exquirite matrem,
Hic domus Aeneæ cunctis dominabitur annis,
Et nati natorum, & qui nascentur ab illis.

¶Nepoti) Ascanio. ¶Ismenius) Thebanus. ab Ismeno Bœotię fluuio. ¶Alcon Myleus) non Mylei filius, sed à patria sic cognominatus. Mylæ nanq; nomen est duarum vrbium, quarum altera est in Sicilia, altera in Thessalia. Duo autem fuerunt Alcones clari, hic argentarius faber, & alter Cretensis arte sagittandi insignis. ¶Longo argumento) prolixa materia. ¶Vrbs erat) in illo cratere cælata. Thebæ autẽ Bœotiæ fuerant sculptæ. ¶Hæ pro nomine erant) nam septem portę significat eas esse Thebas Bœotias. Thebæ enim Bœotiæ septem portas habuisse dicuntur.

Andros.

Anii filiæ actu oia fruges mutari.

Euboea.

Anii filiæ in colũbas

*.al. dedidit.

Alcon

Mylæ

*a.l. multas.

Subiecta Thebæ Bœotiæ

Effusæq; comas, & apertæ pectora matres
Significat luctum, Nymphæ quoq; flere uidentur,
Siccatosq; queri fontes, sine frondibus arbor
Nuda riget, lambunt arentia saxa capellæ.
Ecce facit medijs natas ab Echione * Thebis,
Hanc non fœmineum iugulo dare pectus aperto.
Illam demisso per fortia pectora telo
Pro populo cecidisse suo, pulchrisq; per urbem
Funeribus ferri, celebriq; in parte cremari.
Tum de uirginea geminos exire fauilla,
Ne genus intereat, iuuenes, quos fama Coronas
Nominat, & cineri materno ducere pompam.

ARG. FABVLAE SEQ.

Petentes insulam Cretam, & hinc Italiam supradicti, vt aliquando tandem positis sedibus finire possent, multis regionibus transitis, Ambraciam adeunt a Dijs per certamen potitam, in qua Ambracij imaginem in saxum conspiciunt figuratam, hinc in Aoniam in quam ob oraculum Iouis delati aspiciunt Molossi regis filios, qui sine in flamma dum consumerentur immortalium numine factum est, vt in auium figuras mutarentur.

Hactenus antiquo signis fulgentibus ære
Summis inaurato crater erat asper acantho.
Nec leuiora datis Troiani dona remittunt,
Dantq; sacerdoti custodem thuris acerram,
Dant pateram, claramq; auro, gemmisq; coronam.
Inde recordati Teucros à sanguine Teucri
Ducere principium, Cretam tenuere, lociq;
Ferre diu nequiere Iouem, centumq; relictis
Vrbibus, Ausonios optant contingere portus.
Sæuit hyems, iactatq; uiros; Strophadumq; receptos
Portibus insidis exterruit ales Aello.
Et iam Dulichios portus, Ithacamq;, Samumq;,
Neritiasq; domos regnum fallacis * Vlyssei,
Præterennt uecti certatam lite Deorum
Ambraciam, uersiq; uident sub imagine saxum
Iudicis, Actiaco quæ nunc ab Apolline nota est.
Vocalemq; sua terram Dodonida quercu,
Chaoniosq; sinus ubi nati rege Molosso
Impia subiectis fugiere incendia pennis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Acis Faunii Simethidisque nymphæ filius Galateam Nerei & Doridis filiã cũ diligeret, nec minus ipse ab ea peteretur, Cyclops, quia copia eiusdem Nereidis nulla fieret, quia ferarat eius esset immisa, incensus furore spelunca relicta palam prosilijt, vagata que per syluas conspexit Galateam gremio A. idis residentem auulsum scopulum Aetnæ in eos eiecit cuius vi exterrita Galatea subiecto mari mersa est, Acis autem qui effugere impetũ eius nõ potuit, obrutus saxo est, cuius noie eiusdẽ Galateæ in flumẽ eiusdẽ nominis qui est in Sicilia, versus est, cuius liquori se iamus voluntate.

Proxima Phæacum felicibus obsita pomis

RAPH. ¶ EFFVSæq; comas) diffusas & sparsas comas & pectora aperta habẽtes. Est enim synecdoche poetica. ¶ Lambunt arentia saxa) herbæ nanq; oẽs aruerãt. ¶ Natas ab Echione) filias Echionis Thebani legitur &, Orione. ¶ Nõ fœmineũ) timidũ, sed virile & audax. ¶ Coronas) latine dixit, nã apud Græcos Stephani vocãtur. ¶ Summus) in summitate. ¶ Hactenus antiquo) signa inqt hactenus enũcrata in antiquo ære sculpta erãt, sed crateris sũmitas in aurato achanto cingebaẽ. ¶ Signis) simulachris. ¶ Erat asper) cælatus. Nã vasa cælata aspera sunt. ¶ Inaurato acantho) acanthus frutex est spinosus semp florẽs. Virg. in Georg. Et Bacas semp florentis acanthi. ¶ Leuiora) minora. ¶ Remittũt) retribuũt. ¶ Inde recordati Teucros) Apollinis oraculũ nõ pcipiẽtes Troiani in Cretã nauigarunt. Primã enim originẽ se putabant ducere à Teucro Scamãdri Cretẽsis filio, q in Phrygiã profectus arcẽ Troianã ædificauit. Sed ante eũ Dardanus ea loca iã cœperat habitare. ¶ Iouẽ) aerẽ. nã (vt scribit Virg.) pestilentia laborare cœperunt. ¶ Centũ relictis vrbibus) Creta insula Hecatonpolis ab Homero vocaẽ, qd cẽtum vrbibus fuerit ornata. ¶ Ausonios) Italos. Ausonia nanq; Italia ab Ausonibus populis fuit cognominata. ¶ Strophadumq; receptos) Strophades insulæ sunt in mari Ionio circa Zacinthum ἀπὸ τῆς στροφῆς, hoc est à euersione Zetæ & Galais dictæ, nam illuc vsq; Harpyias p̃secuti retro redière. ¶ Aello) nomen est vnius Harpyiaꝝ, quæ tres esse finguntur Neptuni & Terræ filiæ, Aello, Ocypite, & Celeno. ¶ Et iã Dulichios port9) Dulichiũ, Ithaca, Samus insulæ sunt in Ionio mari, quibus impauit Vlysses. Samus qdẽ insula est in mari Ionio Tetrapolis, hoc est quatuor vrbiũ, è qbus vna Same vocatur. vnde Virg. Iam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthos, Dulichiumq;, Sameq;, & Neritos ardua saxis. Tametsi (vt Stra. narrat) vrbs quoq; interdũ Samos vocetur. Est etiã Samos insula Cariæ adiacens clarissima, quæ prius & Parthenia; & Dryusa, & Anthemusa, & Melaphyllos fuit appellata. Sciendum est autẽ Samos à priscis Græcis editiora & altiora loca arcibus struẽdis apta cõsueuisse vocari, vt idẽ Strabo inqt. ¶ Neritiasq; domos) Neritus & mõs est in Ithaca insula, & vrbs (vt Strabo refert) quæ & Leucas appellatur, vnde Neritius possessiuum. ¶ Certatam lite Deorũ Ambraciã) Ambracia vrbs est Epiri ab Ambrace Tesproti filio dicta, vel (vt alij dicunt) ab Ambracia Aegæi filia, quã Augustus apud Actium promõtorium, victo Antonio, amplificauit vnà cum tẽplo Apollinis Actiaci, eamq; Nicopolim appellauit, hoc est victoriæ vrbẽm. Ab Ambracia vero sinus dicit Ambracius angustis ad modũ faucibus, spatiosum æquore accipiẽs. ¶ Certatã) participium ꝯtra grãmatices rationẽ formatũ, de qua Dij certarunt. Qui vero fuerint Dij illi ac iudex, q in saxũ fuit mutatus nõ memini me legisse. ¶ Ab Apolline) ob Apollinis Actiaci tẽplum. Illuc enim ad quinquẽnales ludos multi populi cõfluebant. ¶ Actiaco) qui apud Actiũ colebaẽ. Actium sanè & vrbis & tẽpli & pmõtorii nomẽ est, vnde Actiacũ declinatur. ¶ Terram Dodonida) Dodone vrbs est Epiri, vñ Iuppiter Dodoneus. Dicta est autem à Dodone nympha, vel à Dodone Iouis & Europæ filio. ¶ Sua qrcu) nã i nemore querno Dodonæ vicino colũbas dedisse responsa ex sententia Dodoneorũ Antistitũ Herodotus scribit, qui asseruere geminas ea Aegypto colũbas euolauisse vtrãq; nigrã, vnã qdẽ in Africã, alterã vero ad ipsos, quæ fago insidẽs humana voce locuta sit, eo loci Iouis oraculũ cõdi debere, & se interpretatos esse, qd ipsis annũciaretur diuinitus fieri, & ob id se ita fecisse. Dodoneũ autẽ oraculũ oium Græciæ oraculorũ fuit vetustissimũ. {Quod aũt Quercũ vocalẽ vocat Ouidius eo ptinere videtur, quòd quidã veterum ex quercu responsa data tradidere. Hinc & Sophoclis illud in Trachiniis.

ὡς τὴν παλαιὰν φηγὸν αὐδῆσαι ποτὲ
Δωδῶνι, δισσῶν ἐκ πελειάδων ἔφη.

Per colũbas aũt qdã mulieres siue aniculas accipiunt; quas, quoniã barbaræ essẽt, ex Aegyptis Thebis videlicet aduectæ, auib9 similia loqui ab initio visas, mox et humana voce, vt ait Herodo. Alii πελειάδας quasi πολιάδας dictas putãt, qd senes Molossi πολιοὺς appellare consueuerint.} ¶ Chaoniosq; sinus) Chaones populi sunt Epiri. Vñ & Chaonia (vt scri. Pli.) fuit dicta. Quãuis Virg. asserat à Chaone Troiano fuisse cognominatã. ¶ Vbi nati rege Molosso) hæc fabula mihi est ignota. Significat autẽ poeta Molossi filios in aues fuisse ꝯuersos. ¶ Proxima Phæacũ) Aeneæ nauigationẽ describit poeta, quo in Siciliã tãdẽ pueniat, vbi Acis iuuenis in fluuiũ sui nois fuit ꝯuersus. ¶ Phæacũ) Phæaces populi Corcyræ insulæ dicti à Phæace filio Neptuni, & Cercyræ Asopi filiæ, à qua et insula Cercyra fuit cognominata. Nã antea Drepane & Scheria vocabaẽ. De Phæacũ vero origine variæ sunt antiquoꝝ opiniones. Nã Apollonius & Acusilaus e a Vrani testiculoꝝ excisione guttas cecidisse. ex quibus alii Gigantes, alii Phæacas natos esse. His accedit Alcæus, q ait Phæacas habere genus ex Vrani guttis. Homerus autẽ ait Phæacas Diis gratos esse, q à Neptuno originẽ ducunt.

Marginalia: * a.l. Orione. — * a.l. Petẽtes. — Creta hecatõpolis. — Ausonia. — Strophades. — * a.l. Vlyssis. — Harpyiæ tres. — Dulichiũ, Itacha, Samus. — Vide lib. nono. — Samos. — Neritus. — Ambracia — Nicopolis — Ambracius sinus. — Actium. — Actiacum, Dodone. — Dodoneũ oraculum. — ADDI. — Chaonia — Filii Molossi i aues — Phæaces.

Rura petunt, Epiros ab his, regnataq́ꝫ uati
Buthrotos Phrygio, simulataq́ꝫ Troia tenetur.
Inde futurorum certi, quæ cuncta fideli
Priamides Helenus monitu prædixerat, intrant
Sicaniam tribus hæc excurrit in æquora linguis.
E' qbus imbriferos est uersa *Pachynos ad Austros,
Mollibus expositũ Zephyris Lilybæon, ad Arctos
Aequoris expertes, spectat, Boreamq́ꝫ Pelorus.
Hanc subeunt Teucri remis æstuq́ꝫ secundo.
Sub noctem potitur Zanclæa classis arena.
Scylla latus dextrum, læuum irrequieta Charybdis
Infestant. uorat hæc raptas, reuomitq́ꝫ carinas
Illa feris atram canibus succingitur aluum,
Virginis ora gerens. &(si non omnia uates
Ficta reliquerunt) aliquo quoqꝫ tempore uirgo.
Hanc multi petiere proci, quibus illa repulsis
Ad pelagi nymphas, pelagi gratissima nymphis
Ibat, & elusos iuuenum narrabat amores.
*Quam, dum *pectẽdos præbet Galatea capillos,
Talibus alloquitur referens suspiria dictis.
Te tamen ò uirgo genus haud immitte uirorum
Expetit, utq́ꝫ facis, potes his impune negare,
At mihi, cui pater est Nereus, quam cœrula Doris
Enixa est, quæ sum turba quoqꝫ tuta sororum,
Non nisi per luctus licuit Cyclopis amorem
Effugere, & lachrymæ uocem impediere loquentis.
Quas ubi marmoreo detersit pollice uirgo,
Et solata Deam est. refer ò gratissima dixit,
Ne'ue tui causam tege, sum tibi fida, doloris.
Nereis his contrà resecuta Crateide natam est,
Acis erat Fauno, nymphaq́ꝫ Simethide cretus,
Magna quidem patrisq́ꝫ sui matrisq́ꝫ uoluptas,
Nostra tamen maior. nam me sibi iunxerat uni
Pulcher, & octonis iterum natalibus actis
Signarat teneras dubia lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops nullo cum fine petebat.
Nec si quæsieris, odium Cyclopis, amor'ne
Acidis in nobis fuerit præstantior, edam.
Per utrunqꝫ fuit. proh quanta potentia regni
Est Venus alma tui. nempe ille immitis, & ipsis
Horrendus syluis, & uisus ab hospite nullo
Impune, & magni cum Dis contemptor Olympi,
Quid sit amor sentit, nostriq́ꝫ cupidine captus
Vritur oblitus pecorum, antrorumq́ꝫ suorum.
Iamq́ꝫ tibi formæ, iamq́ꝫ est tibi cura placendi.
Iam rigidos pectis rastris Polypheme capillos.
Iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua & componere uultus.
Cædis amor feritasq́ꝫ, sitisq́ꝫ immensa cruoris
Cessant. & tutæ ueniunt, abeuntq́ꝫ carinæ.
Telemus interea Siculum delatus in æquor,

RAPH.

Epiros. Buthrot⁹.

(EPIROS ab his) post hæc. nam in Italiam nauigantibus à Corcyra occurrit. Epirus regio, in qua est Buthrotus olim Romanorum Colonia. Nam Epiros & proprium est regionis & generale nomen, significatq́ꝫ cõtinentem & terram in infinitum protensam, vnde & ἤπειρος dicta est, quasi ἄπειρος hoc est infinita.

Terra in tres Epiros.

Terra autem in tres Epiros & cõtinentes dicitur diuisa, Asiam, Europá, Africam. (Buthrotos) Buthrotos autem est vrbs haud longe à Corcyra distans à primo habitatore sic dicta. (Phrygio vati) Heleno Priami filio. (Sicaniam) Siciliã, quæ tria habet promõtoria, Pachynum, Lilybæũ, & Pelorum.

Tria Siciliæ ꝓmõtoria

(Tribus lin.) tribus promontoriis, quorum Pachynus Græciã, Lilybæum Africam, Pelorus Italiã spectat. (E quibus Pa. ver. est) figurata est locutio. versa enĩ ad linguam refertur non ad Pachynum. (Ad Aust.) ad meridiem, vnde flat Auster. (Mollibus Ze.) molliter ac suauiter flãtibus. (Lilybæõ) Lilybæum autem & vrbs est Siciliæ & promontoriũ occidentem versus, vnde flat Zephyrus spectãs. (Ad Arct.) ad Septentrionẽ. (Pelorus) Pelorus autẽ dictus est à Peloro classis Hannibalis gubernatore ibi sepulto.

Lilybeum

Pelorus.

Zancle

(Zanclæa arena) Zancle vrbs est Siciliæ à Zanclo gigante, vel à Zancle fonte dicta, vt scribit Hecatæus. Alii autẽ quod ibi Saturnus occultauit falcẽ qua patris testiculos amputauit. Nam Siculi falcem Zanclon vocãt, vt Stephanus de claris vrbibus tradit. Strab. autem scribit eandem esse cũ Messena à Messeniis conditoribus sic vocata. Zanclẽ vero antea vocatam, quòd in curuo littore sita foret. Zancli nãque vxori curua.

Duæ Scyllæ.

(Scylla latus dextrum) duæ fuerunt Scyllæ à poetis decantatæ, quarum altera Nisi filia in auem fuit commutata. altera Phorci filia in monstrũ, quod in freto Siculo nauigãtibus insidiatur, cuius fabulam in principio libri sequentis plene poeta exponit.

Charybdis.

(Charybdis) hęc vetula fuit furacissima, quæ cum Herculi boues furata esset, ab illo in fretum proiecta in monstrum marinum fuit conuersa, quod adhuc pristinam retinet rapiendi naturam. nam illac transeuntes naues ad se rapit, deuoratq́ꝫ ac reuomit. Vnde Seneca in Thyeste, Quod rapax hausit reuomit Charybdis.

Galatea & Acidis amoris.

(Quam dũ pectendos) Galatea Nerei & Doridis fuit filia, quæ amore Acidis capta Polyphemũ Cyclopem se amãtem fugiebat. Sed cum Cyclops eam in gremio Acidis residentem deprehendisset, ira correptus ingens saxum in illos coniecit, quo Acis obtritus, (nam Galatea aufugerat) in fluuium sui nominis fuit conuersus. (Et lachrymæ vocem impediere loquentis) eleganter poeta mollis nymphæ mores effingit. (Marmoreo polli.) candidis digitis. (Virgo) Scylla. (Deam) Galateam. (Nereis) Galatea Nerei filia. (His verbis) respondit. (Crateide natam) Scyllã Phorci & Crateidis nymphæ filiam. Crathis autẽ fluuius est Calabriæ, cuius filia mater Scyllæ fuisse videtur.

ADDI. *a.l. versa est.

{De matre Scyllæ varie traditur ab authoribus. Homerus simpliciter Crateim vocat Odyss. xii. his verbis

Ἀλλὰ μάλα σφοδρῶς ἐλάαν, βωστρεῖν δὲ κραταιΐν
Μητέρα τῆς σκύλλης, ἥ μιν τέκε πῆμα βροτοῖσι.

Alii, vt Didymus & Apollonius Hecaten appellant, cognomento Cratæin dictam. vt lib. iiii. Argonaut.

Σκύλλης αὐσονίης ὀλοόφρονος, ἣν τέκε φόρκυς
Νυκτιπόλος ἑκάτη, τήν τε κλείουσι κραταιΐν.

Stesichorus autem Lamiam vocat. Ad quã diuersitatẽ alludens Virg. in Ciri, de eadẽ Scylla dixit, ipsi seu Lamie mater sit, siue Cratęis. Rursũ qdã Cratęin ꝓprio nõie matrem Scyllæ dictã volunt, cognomento aũt Hecatẽ, à magis appellatã, eo quod hæc Dea magicis sacris pręesset.}

*a.l. cui. *a.l. spectandos.

(Nympha Simethide) Simethi fluuii filia. (Et octo.) sedecim annos natũ Acim fuisse significat. (Dubia lanu.) adeo tenui, vt vix videretur, in dubioq́ꝫ esset, vtrũ pubescere cœpisset Acis. (Nullo cũ fine) sine fine, idest vehemẽter. (Nec si q̃sieris) vtrum maiori odio Cyclopẽ an amore Acidẽ prosequeretur, ignorat. (Nec edã) nec edere & dicere possim. (Præstãtior) maior, vehementior. (Par sed vtrũq́ꝫ fuit) æquale vtrũq́ꝫ fuit & odiũ quo Cyclopẽ. & amor quo Acidẽ ꝓsequebatur Galatea. (Impune) sine pœna. Oẽs enĩ ad se veniẽtes interficiebat Polyphemus. (Rastris) pulchra emphasis, qua capillorũ Polyphemi & magnitudo, & dẽsitas innuit, vt q nõ pectinib⁹, sed rastris pecterent. (Et cõponere vult⁹) gratos efficere vultus & iucundos, & amicæ possit placere. (Telephus interea) Telephus qdẽ legit, sed Telemus legẽdũ esse facile ex Theocrito colligit. Nã Telemus Eurymi filius inter Cyclopas vates fuit egregius, q Polyphemo prædixit oia quæcũq́ꝫ ab Vlysse passus est.

Telemus.

Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit, lumenq́; quod unũ
Fronte geris media, rapiet tibi dixit Vlysses.
Risit, & o uatum stolidissime falleris (inquit)
Altera iam rapuit, sic frustra uera monentem
Spernit, & aut gradiens ingenti littora passu
Degrauat, aut fessus sub opaca reuertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo
Collis, utrunque latus circumfluit æquoris unda.
Huc ferus ascendit Cyclops, mediosq́; resedit.
Lanigeræ pecudes, nullo ducente secutæ.
Cui postquam pinus, baculi quæ præbuit usum,
Ante pedes posita est antennis apta ferendis,
Sumptaq́; arundinibus compacta est fistula cẽtum.
Senserunt toti pastoria sibila montes.
Senserunt undæ, latitans ego rupe, meiq́;
Acidis in gremio residens, procul auribus hausi
Talia dicta meis, auditaque uerba notaui.
Candidior folio niuei Galatea ligustri,
Floridior prato, longa procerior alno,
Splendidior uitro, tenero lasciuior hœdo,
Leuior assiduo detritis æquore conchis,
Solibus hybernis, æstiua gratior umbra,
Nobilior pomis, platano conspectior alta,
Lucidior glacie, matura dulcior uua,
Mollior & cygni plumis, & lacte coacto,
Et si non fugias, riguo formosior horto.
Sæuior indomitis eadem Galatea iuuencis,
Durior annosa quercu, fallacior undis,
Lentior & salicis uirgis, & uitibus albis,
His immobilior scopulis, uiolentior amne,
Laudato pauone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, fœta truculentior ursa,
Surdior æquoribus, calcato immitior hydro,
Et quod præcipue (si possem) demere uellem,
Non tantum ceruo claris latratibus acto,
Verum etiam uentis, uolucriq́; fugacior aura.
At bene si noris, pigeat fugisse, morasque
Ipsa tuas damnes, & me retinere labores.
Sunt mihi pars montis uiuo pendentia saxo
Antra, quibus nec Sol medio sentitur in æstu,
Nec sentitur hyems. sunt poma grauantia ramos,
Sunt auro similes longis in uitibus uuæ,
Sunt & purpureæ, tibi & has seruamus, & illas.
Ipsa tuis manibus syluestri nata sub umbra
Mollia fraga leges, ipsa autumnalia corna,
Prunaque non solum nigro liuentia succo,
Verum etiam generosa, nouasq́; imitantia ceras.
Nec tibi castaneæ me coniuge, nec tibi deerunt
*Arbutei fœtus, omnis tibi seruiet arbos
Hoc pecus oẽ meũ est multæ quoq; uallibus errãt,
Multas sylua tegit, multæ stabulantur in antris.
Nec (si forte roges) possem tibi dicere, quot sunt.
Pauperis est numerare pecus. de laudibus harum
Nil mihi credideris, præsens potes ipsa uidere,
Vt uix circumeant * distentum cruribus uber.
Sunt fœtura minor tepidis in ouilibus agni,
Sunt quoque par ætas aliis in ouilibus hœdi.
Lac mihi semper adest niueum. pars inde bibenda

RAPH. ¶ QVEM nulla fefellerat ales) auguriorum peritissimum Telemum fuisse ostendit.

ADDI. {Et Homerus Odyss. ix.
Ἔσκε τις ἐνθάδε μάντις ἀνὴρ ἠΰς τε μέγας τε
Τήλεμος Εὐρυμίδης, ὃς μαντοσύνῃ ἐκέκαστο.
Καὶ μαντευόμενος κατεγήρα Κυκλώπεσσι.}

¶ Altera iam rapuit) Galatea. Ad id autẽ alludit, quod cæci finguntur esse amantes. ¶ Sic) huiusmodi dictis. ¶ Degrauat) deprimit. ¶ Prominet in põtum) topographia. Describit enim promontorium poeta, in quod se Polyphemus recepit. ¶ Prominet) procurrit. ¶ Cuneatus collis) in cunei similitudinẽ factus. ¶ Vtrunque latus) & dextrum & sinistrũ. ¶ Huc) illuc in illum collem. ¶ Mediusque resedit) in medio. Quod enim loci est ad hominem est relatum. ¶ Lanigeræ pecudes) pecora & oues. ¶ Cui postquam pinus) per emphasim quãtus fuerit Polyphemus poeta ostendit pinum pro baculo etiam gestandam attribuens, ex qua malus nauis commode fieri potuisset. ¶ Pastoria sibila) pastorales cantus. ¶ Hausi) audiui. ¶ Notaui) memoriæ cõmendaui. ¶ Candidior folio) cantilena Cyclopis laudes Galateæ continens tam aperte describitur à poeta, vt nihil expositione indigere videatur. Sumpta autem ex Theocrito esse videtur.

ADDI. {Ita enim & ille in Cyclope.
Ὦ λευκὰ Γαλάτεια, τί τὸν φιλέοντ᾽ ἀποβάλλῃ
Λευκοτέρα πακτᾶς ποτιδεῖν, ἀπαλωτέρα δ᾽ ἀρνός
Μόσχω γαυροτέρα, φιαρωτέρα ὄμφακος ὠμᾶς.}

¶ Niuei ligustri) candidi floris. Est autem ligustrum violæ genus candidissimæ. Videtur autem ad Galateæ nomen alludere, quod à candore lactis illi inditum fuisse innuit Hesiodus, qui ait Galateam candidas comas & faciem lacti similem habuisse. ¶ Procerior) longior, atque rectior. ¶ Alno) alnus arbor est in ripis fluminum in magnam altitudinem crescens. ¶ Leuior) leuigatior. ¶ Tersior) politior. ¶ Sæuior indomitis) hactenus Galateæ virtutes fuerunt enumeratæ, nunc vitia referuntur. ¶ Sæuior) ferocior. ¶ Annosa quercu) vetere, multorum annorum. ¶ Fallacior vndis) mari quod in temporis momento mutatur. ¶ Lentior) flexibilior, mutabilior. ¶ Asperior tribulis) tribulus herba est spinosa segetibus inimica. ¶ Truculentior) terribilior. ¶ Fœta vrsa) vrsa quę peperit. ¶ Calcato hydro) presso serpente, qui maxime calcatus sæuire solet. ¶ Demere) eripere. ¶ Fugacior) velocior ad fugiendum. ¶ At bene si noris) me subaudiamus. Enumerat autem Polyphemus omnia quæcunque sibi adsunt bona, quo Galateam in suum pelliciat amorem. ¶ Labores) studeas, acnitaris. ¶ Pendentia antra) suspensæ & altæ speluncæ. ¶ Sunt poma grauantia ramos) deprimentia. Pomorum autem magnitudinem significat Polyphemus, quæ tanta sunt, vt ramos degrauent. ¶ Auro similes) flauæ, bene maturę, tunc enim sunt aurei coloris. ¶ Mollia fraga) suauia. ¶ Leges) colliges. ¶ Autumnalia corna) autumni tempore maturescentia. Corna autem sunt bacæ rubicundæ in medio nucleum durissimum habentes, vnde Virg. Lapidosaq́; corna. ¶ Verum etiam generosa) aurei ac crocei coloris nouisq́; ceris simillima. ¶ Arbutei fœtus) arbuti fructus. Est autem arbutus humilis arbor poma ferens rubicunda. ¶ Hoc pecus omne meum) hæ omnes meæ sunt oues. ¶ Circumeant) circumire & ingredi possint. Est autem ordo, Tu ipsa præsens potes videre distentum vber in cruribus vt vix circum eant. quod vero quidam sustineant potius quàm circumeant putant esse legendum, specie recti, vt in plerisque alijs decipiuntur. ¶ Distentum vber) plena vbera. Significat autem ingressum ouium magnitudine vberum impediri. ¶ Aliis in ouilibus hœdi) in aliis stabulis quæ à capris caprilia, vt ab ouibus ouilia vocantur.

* a. l. arborei.

Alnus.

* a. l. sustineant.

Corna.

¶ DVRANT)

APH.

(ÆDVRANT) condensant in caseum. ¶ Deliciæ faciles) quæ facile haberi possunt. ¶ Vulgata munera) vulgaria dona, quales sunt damæ, lepores, capræ, columbæ. ¶ Demptus'que cacumine nidus) de arboris summitate acceptus. ¶ Inueni geminos) hæc sunt illa munera, quæ non esse vulgaria Polyphemus ait. ¶ Dominæ) amicæ. Amatores nãque amicas appellare dominas solent. Tibullus, Quam iuuat immitis ventos audire cubantem, Et dominam tenero continuisse sinu. ¶ Exere) emitte. ¶ Certe ego me noui) se quoque formosum esse colligit Polyphemus. ¶ Quantus) quàm magnus. ¶ Nescio quẽ regnare Iouem) cum quodam contemptu hoc ait Polyphemus, vt qui ab omni religione esset alienus. ¶ Nec mea quod duris horrẽt densissima setis) hypallage est. Nam dura corpora densissimis setis intelliguntur horrere. Colligit autem multis similibus Polyphemus pilos & setas potius sibi decori quàm dedecori esse. ¶ Velent) tegant. ¶ Hirtæ setæ) erectæ. ¶ Vnum est media lumen mihi fronte) hypophoræ & obiectioni quæ fieri posset occurrit Polyphemus fatetur'que se vnum quidem dumtaxat oculum habere, sed ita magnum vt par duobus esse possit. ¶ Sed instar) ad magnitudinem & similitudinem magni scuti. ¶ Quid? non hæc omnia magno) exẽplo Solis Polyphemus ostendit vnicum oculum sibi ornamento esse, cum Sol qui omnia videt, vno sit oculo contentus. ¶ Meus genitor) Neptunus. ¶ In vestro æquore) vbi vos viuitis ò Nereides. ¶ Tibi enim succumbimus vni) subiicimus nos tibi soli. ¶ Sperne) contemne. ¶ Nerei) Galatea Nerei filia. Est enim vocandi casus. ¶ Huius contemptus) quo me spernis. ¶ Patiẽtior) tolerantior. ¶ Placeat'que sibi) pulcher sibi videatur, sua'que forma superbus sit. ¶ Modo copia detur) modo ipsum comprehendere possim. Hæc autem cum maxima indignatione à Polyphemo iactata fuere. ¶ Sentiet esse mihi) hoc est cognoscet me pro mensura tam magni corporis vires habere. ¶ Traham) extraham.

Seruatur:partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciæ faciles,uulgata'que tantum
Munera contingent:damæ,lepores'que capræ'que,
Par'que columbarum,demptus'ue cacumine nidus.
Inueni geminos,qui tecum ludere posfint,
Inter se similes,uix ut dignoscere posfis.
Villosæ catulos in summis montibus ursæ
Inueni,& dixi,dominæ seruabimus istos.
Iam modo cæruleo nitidum caput exere ponto,
Iam Galatæa ueni,nec munera despice nostra.
Certe ego me noui,liquidæ'que in imagine uidi
Nuper aquæ,placuit'que mihi mea forma uidenti.
Aspice sim quantus.non est hoc corpore maior
Iuppiter in cœlo(nam uos narrare soletis
Nescio quem regnare Iouem)coma plurima toruos
Prominet in uultus,humeros'que ut lucus obumbrat.
Nec mea quod duris horrent densissima setis
Corpora,turpe puta,turpis sine frondibus arbor.
Turpis equus,nisi colla iubæ flauentia uelent.
Pluma tegit uolucres,ouibus sua lana decori est.
Barba uiros,hirtæ'que decent in corpore setæ.
Vnum est in media lumen mihi fronte,sed instar
Ingentis clypei.quid?non hæc omnia magno
Sol uidet e cœlo?Solis tamen unicus orbis.
Adde,quod in uestro genitor meus æquore regnat.
Hunc tibi do socerum.tantum miserere,preces'que
Supplicis exaudi.tibi enim succumbimus uni
Qui'que Iouem,& cœlũ sperno,& penetrabile fulmẽ,
Nerei te*ueteor:tua fulmine sæuior ira est.
Atque ego contemptus essem patientior huius,
Si fugeres omnes,sed cur Cyclope repulso
Acin amas?præfers'que meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeat'que sibi,placeat'que,licebit,
Quod nollem Galatea,tibi,modo copia detur,
Sentiet esse mihi tanto pro corpore uires.
Viscera uiua traham,diuulsa'que membra per agros
Per'que tuas spargam,si se tibi misceat,undas.
Vror enim,læsus'que exæstuat acrior ignis,
Cum'que suis uideor translatam uiribus Aetnam
Pectore ferre meo.nec tu Galatea moueris.
Talia nequicquam questus(nam cuncta uidebam)
Surgit,& ut taurus uacca furibundus adempta
Stare nequit,sylua'que,& notis saltibus errat.
Cum ferus ignaros,nec quicquam tale timentes
Me uidet,atque Acim,uideo'que exclamat,& ista
Vltima sit,faciam,Veneris concordia uestræ.
Tanta'que uox,quantam Cyclops iratus habere
Debuit,illa fuit,clamore perhorruit Aetna.
Ast ego uicino pauefacta sub æquore mergor.
Terga fugæ dederat conuersa Simæthius heros,
Et fer opem Galatea(precor)mihi ferte parentes
Dixerat,& uestris periturum admittite regnis.
Insequitur Cyclops,partem'que e monte reuulsam
Mittit,& extremus quamuis peruenit ad illum
Angulus e saxo,totum tamen obruit Acin.
At nos quod fieri solum per fata licebat,
Fecimus,ut uires assumeret Acis auitas.
Puniceus de*mole cruor manabat,& intra
Temporis exiguum rubor euanescere cœpit.

¶ Diuulsa) discerpta. ¶ Si se tibi misceat) si tecum coeat, atque concumbat. ¶ Vror) crucior. ¶ Læsus) offensus amor. ¶ Exæstuat) feruet inflammatur. ¶ Acrior) acrius & vehemẽtius. Nomen enim pro aduerbio ponitur. ¶ Cum suis viribus) cum suis ignibus. Vires enim Aetnæ incendia sunt assidua. ¶ Moueris) commoueris ad misericordiam, vt mihi morem geras. ¶ Ferus) terribilis. ¶ Ignaros) nescios nos videri, eo'que securos. ¶ Veneris vestræ) vestræ voluptatis. ¶ Vestris regnis) in vestra aquarum regna. ¶ Quamuis extremus angulus) quamuis vltima pars anguli. Hinc vero colligitur quàm magnum fuerit illud saxum, quod in Acim Polyphemus iecit. ¶ Obruit) texit, cooperuit. ¶ Per fata) permittentibus fatis. ¶ Vires auitas) vires Simethi fluuii, vt in fluuium conuerteretur. Hoc autem idcirco fictum est, quia Acis fluuius est Siciliæ ex Aetna monte decurrens tanto impetu, vt inde fuerit appellatus. Nam Acis sagitta interpretatur.

Acis

*a.l. venetor.

*a.l. more.

RAPH
*a.l.iacta
ADVL.
*a.l.ꝓcera
*a.l.iflexis
*a.l.flexus
*a.l.Incinctus iuuenis flexis noua cornua cānis.

Fit'ꝗ color primo turbati fluminis imbre,
Purgatur'ꝗ mora. tum moles tacta *dehiscit,
Viua'ꝗ per rimas, properata'ꝗ *surgit arundo,
Os'ꝗ cauum saxi sonat exultantibus undis.
Mira'ꝗ res subito media tenus extitit aluo
*Inflexus iuuenis *cinctus noua cornua cannis.*
Qui nisi quod maior quod toto cœrulus ore est,
Acis erat & sic quoque erat tamen Acis in amnem,
Versus, & antiquum tenuerunt flumina nomen.

ARG. FABVLAE SEQ.

Glaucus Anthedonis filius piscator cum speciosos pisces cepisset, & eos vellet recentissimos in vrbem ferre, in opaco loco proximo mari eos, dum requiesceret, ac feria siccarentur sub recentissimam herbam exposuit, at illi vigore eius, succoque contactu recuperato spiritu quem amiserant, miserunt se in profundum. At Glaucus experrectus existimans vim quandam diuinitatis esse in herba, ipse quoque ... pollet, alienataque mente ex alto se precipitauit in pelagus. Sed inter Deos marinos receptus, qui vt Scyllam Tethys* filiam eodem mari versantem conspexit, pulchritudine eius accensus est, quem ne alloqui posset mari secondita est.

Desierat Galatea loqui, cœtu'ꝗ soluto
Discedunt, placidis'ꝗ natant Nereides undis.
Scylla redit. neq; enim medio se credere ponto
Audet, & aut bibula sine uestibus errat arena,
At ubi lassata est, seductos nacta recessus
Gurgitis, inclusa sua membra refrigerat unda.
Ecce fretum scindens alti nouus incola ponti
Nuper in Euboica uersis Anthedone membris
Glaucus adest, uisæ'ꝗ cupidine uirginis ardet.
*Et quæcunque putat ingentem posse morari
Verba refert. fugit illa tamen uelox'ꝗ timore
Peruenit in summum positi prope littora montis.
Ante fretum est ingens apicem coniectus in unum
Longa sub arboribus conuexus ad æquora uertex.
Constitit hic, & tuta loco monstrum'ne, Deus'ne
Ille sit ignorans admiratur'ꝗ colorem,
Cæsariem'ꝗ humeros, subiecta'ꝗ terga tegentem,
Vltima'ꝗ excipiat quod tortilis inguina piscis.
Sensit, & innitens, quæ stabat proxima moli,
Non ego prodigium, nec sum fera bellua uirgo,
Sed Deus (inqt) aquæ. nec maius in æquore Proteus
lus habet. & Triton, Athamantiades'ꝗ Palæmon.
Ante tamen mortalis eram. sed scilicet altis
Deditus æquoribus, tantum exercebar in illis.
Nam modo ducebam ducentia retia pisces,
Nunc in mole sedens moderabar arundine linum.
Sunt uiridi prato confinia littora, quorum
Altera pars undis, pars altera cingitur herbis.
Quas neq; cornigeræ morsu læsere iuuencæ,
Nec placidæ carpsistis oues, hirtæ'ue capellæ,
Non apis inde tulit collectos sedula flores,
Non data sunt capiti genialia serta, nec unquam
Falciferæ secuere manus. ego primus in illo
Cespite consedi, dum lina madentia sicco,
Vt'ꝗ recenserem captiuos ordine pisces,
Insuper exposui, quos aut in retia casus,
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictæ, sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contacto cepit mea præda moueri,
Et motare latus, terra'ꝗ ut in æquore niti.
Dum'ꝗ moror, miror'ꝗ simul, fugit oīs in undas
Turba suas dom:numq; nouum, littus'ꝗ relinquūt.
Obstupui, dubito'ꝗ diu, causam'ꝗ requiro,

CTVM: moles tacta dehi(scit) tum rupes pcussa apit. (Sunt tñ qui iacta malint, ꝑ tacta, vt de saxo à Polyphemo iacto intelligat.) ¶ Properataq; surgit arũdo) ꝑperata: qdẽ legit, sed Procera, hoc est recta & lõga, arũdini magis ꝯuenire videt. Tãetsi ꝑperata, ꝑ properãter ac festinãter nata intelligi possit. ¶ Extitit) extra stetit. ¶ Incinctos iuuenis flexia) sic quidẽ legit, sed inflexis forsitan & cinctus sic legẽdũ, vt vtrũq in alteri' locũ trãsferat, hoc modo, Inflexis iuuenis cinctua noua cornua cãnis. Nã fluuiorũ Dii cornua habere finguntur, quod boũ similes esse dicunt, & ꝑpter strepitũ, & ꝑpter circũflexiones, quas cornua vocãt. Cincta aũt cornua cãnis idcirco habere fingunt; quod ferè in ripis fluminum arundines nascũtur. ¶ Cœruleua) niger. ¶ Et antiquum tenuerũt flumina nomẽ) Acis nãq; fluui' ille fuit appellatus. ¶ Desierat Galatea loq) finẽ sermoni suo imposuerat Galatea. Hæc autẽ ad ꝯnectẽdã cum supioribus; Glauci transfigurationem à poeta narrãtur. Nã Glaucus; Polybi filius piscator cũ eẽt, forte pisces captos in prato exposuit, q cũ in mare resiliuissent, vt causã huius rei cognosceret, dẽtib' cœpit illas herbas mãdere, i qbus iacuerãt pisces. Sed statim mutata natura se in mare præcipitauit, quẽ Dii miserati in Deũ marinũ, siue (vt Stra. refert) in balenã trãsmutarũt. Glaucũ aũt piscẽ inde fuisse denominatũ aiũt. Qđ qdẽ idcirco fictũ fuisse Palephat' ait, qa Glaucus optimus fuit vrinator, q cũ sub aqua nataret ad insulã quãdã cultorib' vacuã indeq; post tres, amplius'ue dies rediẽs, se apud marinos Deos fuisse profitebat. Sicq; rudib' tũc hoibus facile psua sit se marinũ Deũ fuisse effectũ. ¶ Scylla redit ad littus reuertit è mari. ¶ Seductos recessus gurgitis) secretos sin'. ¶ Nouus incola) Glaucus q pauloãte in Deũ marinũ fuerat cõmutat'. Fuerũt aũt tres Glauci poetaꝶ carminib' clari. Is q in Deum marinũ fuit ꝯuersus, & quẽ Iliad. vi. scribit Home, cũ ferreis Diomedis armis sua aurea pmutasse, & quem narrat Virgil. in Georg. ob ꝯtẽptã Venerem dẽtibus suaꝶ equaꝶ fuisse laniatum. Fuit & Glaucus Caristius pugil. de quo Pausanias. & Glaucus Minois filius, q cũ in doliũ mellis cecidisset, extinct' ope Aesculapii reuixit, de quo Hyginus. Est etiã Glaucus Lyciæ & fontis & fluuius, vt Stra. & Pli. narrãt. ¶ In Euboica Anthedõe) Anthedõ vrbs ẽ Bœotiæ maritima, ab Anthedõe Dii & Alces Abãris filio denoiata, vel qđ oĩum sit, ἀνθηρότατη, idest floridissima. Est & alia eodẽ noie iuxta Gãzã itidẽ maritima, vñ Anthedonius. Est etiã port' Anthedonius. ¶ Euboica) qa Euboea Bœotiæ adiacet. ¶ Morari) remorari, retinere. ¶ In summũ) in sũmitatẽ & cacumẽ. ¶ In vnũ apicẽ) in vnũ cacumẽ. ¶ Cõiectus) coact'. ¶ Cõuexus) inclinatus. Locũ autẽ describit præcipitio accõmodatũ. ¶ Ad æquora) in mare versus. ¶ Tortilis piscis) q se facile torquet. ¶ Vltima inguina) vltimã inguinũ partẽ. Ad id aũt alludit poeta qđ Strabo ait, Glaucũ in balenã fuisse trãsfiguratũ. ¶ Sẽsit) aiaduertit Glaucus eã mirari, & addubitare vtrũ De' an monstrũ esset. ¶ Et innitẽs moli) adhęrẽs rupi & saxo. ¶ Non ego ꝓdigium) mõstrũ. ¶ Sed Deus aquæ) sed Deus marinus. ¶ Maius ius) maiorẽ potentiã. ¶ Sed scilicet altis Deditus æquoribus, sed piscãdi in mari studiosus. Significat enim Glaucus se fuisse piscatorẽ. ¶ Tantũ) solũ. ¶ Nã modo ducebã) iterdũ inqt Glaucus retibus, interdũ hamis pisces capiebã. ¶ Ducebã) trahebã. ¶ Linũ) hami lineam. ¶ Sunt viridi prato) topographia & loci descriptio. ¶ Morsu læsere) depauere. ¶ Genialia serta) genio ac voluptati cõuenietes coronas. ¶ In illo cespite) in illo herboso littore. Cespes enim dicitur terra cum ꝓpria herba auulsa. ¶ Recẽserẽ) dinumerarem. ¶ Captiuos) captos. ¶ Lina madẽtia) retia madefacta per metonymiã. ¶ Insuper) desuper, supne. ¶ Egerat) impulerat. ¶ Res similis fictæ) videbit subaudiendũ. ¶ Sed qd mihi fingeŕ ꝓdest) ac si diceret, Nullã habeo causam cur fingere debeã. ¶ Gramine) herba. ¶ Mea præda) capti pisces, iamq; mortui. ¶ Niti) salire, saliẽtes enim niti solẽt vt lõgiores edãt salt'. ¶ Motare) frequẽter mouere. ¶ Dũq; moror miror q; simul) agnominatio lepida.

*a.l. Crateidis.
*a.l.his
Glaucus.
Anthedon

T

CHAS

RAPH. CHAS vires) tantam vim vt mortuos pisces viuos efficere posset. Trepidare) salire, moueri. Pectus rapi) animū teneri. Alterius naturæ) æquoris ac piscis. Restare) resistere amori & cupiditati alterius naturæ. Socio honore) nam me quoque in suum numerum admiserunt. Feram) habeam. Demant) auferant. Lustror) purgor. Nefas) impietatem, humanamq́; infirmitatem. Supponere) subiicere. De diuersis partibus de diuersis regionibus. Quæ postquam redeunt) postquam inquit fluuii æquora'que à me recesserunt, alium me esse percepi, quàm pauloante fueram. Recepi) percepi. Nec eundem mente) nam mentem quoque mutaueram. Acta memoranda) facta memoria digna. Viridem ferrugine) cæruleam & subnigram. Ferrugo nanque est (vt Seruius exponit) purpura nigrior. Vnde Virgilius: Cum caput obscura nitidum ferrugine texit. Verro) traho. Cruraque pinnigero) crura sua ait Glaucus in piscis quidem caudam fuisse transformata. Curuata) cum inflexione quadam mutata. Pinnigero pisce) in piscem pinnas habentem. Non tangeris) non moueris. Furit) in furorem stimulatur. Irritatus) indignatus, ira inflāmatus. Prodigiosa atria) ædes monstrorum plenas. Homines nanque multi in feras varias mutati, illic detinebantur. Titanidos Circes) Titani, hoc est Solis filiæ.

Num Deus hoc aliquis, num succus fecerit herbæ.
Quæ tamē has inquam uires habet herba? manuq́;
Pabula decerpsi, decerptaq́; dente momordi.
Vix bene combiberant ignotos guttura succos,
Cum subito trepidare intus præcordia sensi,
Alteriusq́; rapi naturæ pectus amore.
Nec potuit restare diu, repetendaq́; nunquam
Terra uale dixi, corpusq́; sub æquora mersi.
Dii maris exceptum socio dignantur honore
Vtque mihi, quæcunq; feram mortalia demant,
Oceanumq́; Tethynq́; rogant. ego lustror ab illis,
Et pugnante nefas nouies mihi carmine dicto
Pectora fluminibus iubeor supponere centum.
Nec mora, diuersis lapsi de partibus amnes
Tota'q; uertuntur supra caput æquora nostrum.
Quæ postquam *redeunt, alium me corpore toto,
Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi.
Hactenus acta tibi possum memoranda referre,
Hactenus & memini, nec mens mea cætera sensit.
Hanc ego tum primum uiridem ferrugine barbā,
Cæsariem'q; meam, quam lōga per æquora uerro,
Ingentes'q; humeros, & cœrula brachia uidi,
Crura'q; pinnigero curuata nouissima pisce,
Quid tamē hæc species? qd Diis placuisse marinis?
Quid iuuat esse Deum? si tu non tangeris istis?
Talia dicentem, dicturum plura, reliquit
Scylla Deum furit, ille, irritatus'q; repulsa
Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

Aiax ante sua oratione persuaserat Vlysli non habendam esse fidem, quod facundia facile falleret auditores. Id hisce verbis diluit Vlysses, docet'que iniquum fore, si facundia, qua toties Græcis profuerat, sibi nunc officiat. Quare auditores, qui ante instituerant non habendam esse fidem orationi, dociles facit & aptos siue promptos, ad audiēdam ac cognoscendam causam.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

NEe mihi quòd pater est fraterni sāguinis insōs) Quomodo pater, si non Telamon pater Aiacis sed Peleus patruus Phocum fratrem interfecit? Ouidius in vndecimo huius operis. Felix & nato felix & coniuge Peleus, & cui, si demas iugulati crimina Phoci, omnia contigerant. & in secundo Fastorum ipsum quoque Pelea Phoci Cæde per Aemonias lauit Acastus aquas. Dicendum poetam nostrum hoc loco eorum opinioni *a.l.redeunt. suffragari, qui scribunt Telamonem cum Peleo Phocum fratrē occidisse. Quod Statianus interpres in septimo Thebaidos commentasio tangit. Vel (quod magis placet) Theodoro astipulari. Qui (vt Plutarchus scribit in Paralellis) primo Metamorphoseon tradit Telamonem solum de industria Phocum, cum quo simultatem gerebat, venatum duxisse, & comparente apro ipsum venabulo confodisse, cum illud in aprum dirigere simulasset. Diodorus ab his dissentiens omnibus libro quinto ait. Hunc iacto imprudenter disco interfectum fuisse à Peleo. adeo varia & inconstantia à diuersis persæpe traduntur. Iphitiden) Lego hippasiden, idest Socum Hippasi filium ab Vlysse interfectum, vt narrat Homerus in Iliados vndecimo libro, & nos in prima collectaneorum hecatosty diximus capite, vigesimosexto, vbi etiam docuimus non versu ab hoc tertio. Cum Pheridamante Thoona) sed cum Chersidamante eiusdem Homeri authoritate in eodem libro esse legendum. Et veterum terras infames cæde virorum Transierat, tandem portu voto'que potitus Vela dat, vt referat tirynthia tela sagittas) intermedius in his versus perquam multis codicibus desideratur, ideo'que non visus est occultandus. Quantus vero viuere esse solebat.) Nouem cubitorum altitudinis fuisse Achillem Licophron in Alexandra testatur. Sed finita tamen) Emendati codices habent. Nec finita tamē, vt sit correctio Rhetoricus color, & Hemistichium hoc ad illud superius referatur, Finita est publica clades, non autem ad illud inferius. Soli mihi pergama restant. nam eo causa redditur, cur publica clades sibi Hecubæ non finita. Tot generis natisq; potens) Quinquaginta filios & duodecim filias Priamum habuisse (ex diuersis tamen intelligere licet mulieribus) Homerus in Iliados sexto testatur. Quod voluit dicere, quia multi natas in numero quinquaginta filiorū comprehenderunt. Locus extat & ex re Nomen habet) Iulius Pollux libri quinti capite quinto, hunc locum κυνὸς σῆμα cynos sema, idest canis sepulchrū appellatum fuisse à quodam generoso cane ibi sepulto inquit, vt alterum locum in agro Calydonio à cane Atalantæ (cui nomen Aura fuit) ibi

GILBERTI LONGOLII ANNOTATIO.

In librum XIII. Ouid. Metamorphō.

COnsedere duces, & uulgi stante corona,
Surgit ad hos clypei dominus septēplicis Aiax.

Pagarum & signa sunt qualis sit futura Aiacis oratio, nempe inconsulta, iræ & indignationis plenissima. Pulchre autem hicà poeta τὸ πρέπον obseruatum est, nam cum alioqui Aiax bellicosissimus prædicetur, nusquam illi eloquentiæ aliqua virtus tribuitur, quare illius oratio simplex, nec etiam artificiosa, sed fere tota ethica hoc est moralis, exprimens scilicet ingenium dicentis in procemio statim exclamat iratorū consuetudine, nec recte omnia sua gesta prædicat, quibus se digniorem Vlysse demōstrare gestit, sed superbe admodum vbique se iactat, quod à Rhetoribus tamen prohibitum minime fieri debet. statum habet coniecturalem duplicem. Quæritur enim vter horum sit præstantior, deinde vtri sint tradenda Achillis arma.

Sustulit ad proceres, expectato'q; resoluit

Expectato'q; resoluit.) Ad attentionem faciēdam vel hoc præcipue pertinet, cum dicturi paululum expectāt, cum grauitate quadam, & vultus seueritate.

Ora sono, neq; abest facundis gratia dictis.

Oratio Vlysis antipale generis iudicialis vt præcedens statum habet eundem cum superiore, hoc magis artificiosa & quia & maximos mouet affectus, & sua sine vlla arrogantia prædicat, ꝯfutat plane & aperte vt deinceps ostēdemus.

Ne'ue mihi noceat, quòd uobis semper Achiui,

tumulata. Sed inualuisse opinionem Hecubam in canem mutatam eidem in Hellesponto loco nomẽ indidisse. Est & Libyæ locus Cynossema vt Stephanus scribit. ⁋Iuppiter annuerat) Non ab re latini poetæ Annuere non verbis rẽ promittere deos & præcipue Iouem scripserunt. Quoniam capitis nutus (vt Home. in Iliad. i. confingit) peculiare est ac maximum Iouis & deorum signum promittẽdi, quod nunq̃ reuocari, nunq̃ falli, nunq̃ irritum fieri potest. ⁋Bisq; duas natas) has Oenotropus, idest vini mutatrices Stephanus cognominatas testatur, cuius etiam patrem Ananium, idest renouatum vocat, quoniam (vt puto) cum pro mortuo fuerit à matre in Apollinis ara derelictus, ab eo fuerit educatus, ac veluti reuocatus ad vitam. ⁋Euboea duabus & tondem natis Andros fraterna petita est) Priscianus in corruptum incidit codicem, qui libro septimo deabus hoc loco legit. Sed non improbo quòd potita legit non petita, quamuis nec petita sit explodenda. ⁋Cæsarumq; boum fibris de more crematis). Atqui ad Apollinis Delii arã non sacrificabatur animatum, vt Censorinus de natali die & Macrobius. iii. Saturnalium referunt: Lege primã collectaneorũ hecatostin. capite. lxxiiii. ⁋Vocalemq; sua terrã Dodonida quercu.) Quoniam secundũ multorum opinionẽ Dodonæ quercus vocalis erat, & ipsamet effabatur oracula. vide quæ in prima collectaneorũ hecatosty scripsimus cap. xxxv. ⁋Resecuta Cratæide natam) Cratæis hoc modo scribenda est, nam græce κραταιΐς. Sed sciendum (vt Apollonii tradit interpres) nonnullos Hecaten, alios Lamiam, alios Cratæin Scyllæ fuisse matrem memoriæ tradidisse, quẽadmodum quosdã Phorcynis, quosdam Phorbantis filiam eandem Scyllam factitasse. Quam Homerus describit. xii. Odysseæ. ⁋Acis erat Fauno nymphaq; Simethide cretus). Quicunque hoc nomen per t, & y, scribunt, errant tota via, quoniam ἄκις à Theocrito & Græcis cæteris scribitur, atque Acis Siciliæ fluuius, in quem hic fingitur commutatus, propter currendi celeritatẽ, id nomen adeptus est. nam ἄκις telum significat.

HENRICI GLAR. ANNOTAT. IN LIB. XIII. OVID. METAMOR.

Surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax.

VT Aiax clypei dominus dicatur, non equidẽ intelligo, & enarratori id explicãdum erat. Cæterum ipse septẽplicis enarrat, septem boum coriis tecti. Cum hic certus numerus pro incerto ponatur. Quippe priore libro nõ ita lõge ab initio ubi Cygnus in Achillẽ mittit telum, ita ait poeta Quod & æs & proxima rũpit Terga nouena boum, decimo tamen orbe moratum est. Quare nõ est necessaria huiusmodi expositio de clypeo septemplici, & de domino, optarim, dignum aliquid lectu traditum.

Sed demit honorem Aemulus Aiaci.

⁋Sicut neq; hoc oppido difficile explicat. Puto aũt per contemptũ dici, vt alia, Vlyssem videlicet hominem nihili, Aiaci dedecori esse qui cum contendat.

Expositum Lẽnos nostro cum crimine haberet.

⁋Lemnos (idem ait) insula est vna ex Cycladibus. Id ita verum est, vt quod priore libro non ita longe ab fine ait, Messenem vrbem propè Arcadiã esse, & Eliden Arcadiæ iuxta Olympiam. Verum hæc librariorũ vitio accidisse reor. Nã Raphael hic Geographica non ignorauit.

Sed neq; materno quod sum generosior ortu.

⁋Sed & hoc quoque explicandum erat cõmentatori, vt puto. Certe quantum memini apud authores dubium est de legitima Telamonis vxore. Nã Hesione ex qua natus est Teucer, Telamonis concubina fuisse dicitur.

Nec Telamoniades etiam nunc hiscere.

⁋Vide num posuerit nunc pro tunc, vt sæpe fit. Cæterum de Aiacis in principes rebellione eo in libro haud scio meminerit Homerus, sed de prioribus annis hoc κατὰ σιωπῶν intelligi potest opinor.

Cæranon Iphitidẽq; Alastoraq; Chromiumq;.

⁋Prima hæc duo carmina sunt ex Iliad. v. quarum alterum Vergil. lib. ix. Aenei. ad finem habet. Tertiũ est ex Iliad. xi. vbi tamen Chersidamante non Pheridamante legitur. Quare ex his locis hic nomina restituenda sunt.

Qua patuit ferro letalem condidit ensem.

⁋Raphael exponit, quatenus patuit & cessit ferro, qđ ego planè fateor me non intelligere, sed puto de armato Aiace hoc dictum, qui quæsierit locum depositis ab ea parte armis qua munitissimi esse solebant, vt ferrum conderet.

Pugnantem pro se proauitaq; regna tuentem.

⁋Illud se, & Hectorem & Astyanacta referre potest. Proauita autem generaliter dixit pro maiorum regno, & tuentem proprie à tuor, vnde & tutor.

Immergitq; manus, fœdataq; sanguine sonti.

⁋Raphael sontis legisse videtur, nam exponit, Sanguine sontis, idest, sanguine nocentis ac scelerati Polymestoris. Sed sonti etiam legi potest.

Sacra & sacra altera patrem.

⁋Ita sanè legit Raphael, & priora sacra, Vestæ ignem intelligere videtur. Alii sacer masculinum legunt, & neutrũ plurale subiungunt, Sacer Aeneas, & sacra altera, nempe patrem humeris. Ego lectori diiudicandum relinquo.

Ecce facit mediis natas ab Echione Thebis.

⁋Facit cum pondere, quasi qui adhuc faciat. Quidam etiam ab Orione legunt, pro ab Echione, sed magis placet Raphaelis lectio.

Et iam Dulychios portus Ithacaq; Samumq;

⁋Quidam Samemq; legẽdum putant, sed Strab. lib. x. satis indicat Samum & pro Insula Cephallenia, quæ Tetrapolis est, accipi, & pro vrbe. Hoc aũt loco ingenue agit Raphael, qui has fabulas, alteram de iudice in saxum conuerso, alterã de Molossi filio se ignorare fatetur. Ego eas obscuras censeo, itaque à Poeta obiter attactas, vt ita dicam.

Quã dum pectendos præbet Galathea capillos

⁋Mollis nymphæ vitam expressit) præbet autem iis intelligo qui ei famulabantur.

Puniceus de mole cruor manabat.

⁋Hoc in loco manifeste puniceum intelligit rubrum colorem nempe sanguinis. Subiungit enim sequente versu, Temporis exiguum rubor euanescere cœpit. Aristo. in Meteoris vbi de Iride, infimum eius colorem Alurgon vocat, supremum phœniceum cum tamen passim interpretes Alurgon puniceum vertant.

Cum moles tacta dehiscit.

⁋Omnes tacta legunt, at ego iacta malim, intelligo enim saxum à Polyphemo iactum. Sequente autem versu pro properata, quidam legunt procera.

ALLEGORIAE IN XIII. LIBRVM OVID. METAMORPHO.

COnsedere duces & vulgi stante corona, Surgit ad hos clypei dominus septẽplicis Aiax. ⁋In hoc. xiii. Ouid. primo tractat litẽ ortam inter Vlyssem & Aiacem propter arma Achillis & qualiter Vlysses dicta arma obtinuit. Sed ad historias veniamus. ⁋De Vlysse dicitur cum Græci contra Troianos præliarentur, inter Græcos erat Vlysses sapiẽtissimus fortis & audax patiensq; laboris, qui videns exercitum ociosum ludum scacorum inuenit, vt sic milites occupati à seditionibus arcerentur. Ad quod quidem bellum inuitus fuerat ductus Vlysses. Nam vt hoc deuitaret, idest cum contra Troianos ire nollet, insanum & furibundum se esse simulauit, & in argumentum stultitiæ, terram sterilem arauit, & sal ibidem seminauit. Palemedes autem vt sciret veritatem vtrum esset insanus an non, ante aratrum & ante boues filium Vlysis poni fecit. A quo dum pater aratrum diuerteret cognitum est quòd insanus non erat. Et cum hoc Palamedes prodidisset, ductus est Vlysses cum aliis ad bellum Troianum per violentiam.

⁋Allega si vis q̃ natura in periculo nunq̃ mẽtiri põt, & q̃q̃

in alia

in alia causa dissimuletur in necessitate tamen nunquam potest se celare, quin proprium sanguinem habeat defensare. Esaiæ. xlix Nunquid obliuisci potest mulier infantē suum?

De Palamade.

¶ Palamedes semper fuit inuisus Vlyssi, eo quòd ipsum deprehenderat quando furorē fingebat, ideo volens se vindicare aurum multum sub lecto eius abscondit, & tandem quasdam falsas literas scripsit ipsi ex parte Priami, Palamedi mandando quòd vel Græcos proderet vel aurum quod erat sub lecto suo restitueret. Et dictas literas cuidam interfecto Troiano supposuit, quæ inuentæ ad principes deferuntur. Interim Palamedes tanquam proditor accusatur. Qui cum ab Vlysse consilium peteret, consuluit ei quòd fortiter negaret & etiam morti se obligaret, si illud aurum sub lecto suo vnquā repertum esset. Quo facto aurum quæritur sub lecto Palamedis, & inuenitur, & statim à proceribus Palamedes condemnatur, & sic per Vlyssem proditorem morti traditur. ¶ Istud potest allegari contra malitias proditorum qui per multas vias solent mortem & damna hominum procurare, & non dubitant propriam animam perdere. ¶ Potest etiam dici quod fatuum est, quòd homo illi cui nocuit se cōmittat, vel ab eo consilium petat, sicut in fabula serpentis dicitur, quē cum rusticus percussisset, & ille locutus per misericordiā petisset, rusticus ab eo petiit si bonum erat ei seminare; qui respondit quòd sic, Verūtamen inquit cui male feceris nō credas. Seminauit igitur rusticus & prospere successit ei, propter quod serpentem secum duxit & lacte eum pauit. Alio autem anno & alio rusticus idem à serpente petebat, & in omnibus quæ cōsulebat serpens, lucrum & prosperitatem inueniebat. Accidit igitur quòd serpens quasi domesticus factus occasione inuenta filium rustici occidit, & tunc rustico dixit, quòd in nullo ipsi quē læserat credere debuit, quia dato quòd inimicus videatur reconciliari quandoque, tamen si locum inuenerit, ad vindictam prorūpit. Ideo bonum est prouerbium quo dicitur. A muliere repudiata & ab inimico reconciliato, libera nos domine, quia Ecclesiasti. xii. Non credas inimico tuo in æternum. Sicut enim æramētum æruginat nequitia illius, & si humiliatus vadat curuus abūce animū tuū, & custodi te ab illo. Nō statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne conuersus stet in loco tuo, ne forte conuersus in locum tuum inquirat cathedram tuam in nouissimo cognoscas verba mea & in sermonibus meis stimuleris. Quis enim medebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropriant bestiis? & qui cōmittatur cum viro iniquo, & obuolutus est in peccatis eius. Vna hora tecum permanebit, si autem declinaueris non supportabit. In labiis suis indulcat inimicus, & in corde suo insidiatur vt subuehat te in foueam. In oculis tuis lachrymatur inimicus, & si inuenerit tempus non satiabitur sanguine.

De Polymestore.

¶ Polymestor erat quidam rex propè Troiam, cui Priamus rex Troianus, bellis Græcorum lacessitus, Polydorum puerum filium suum cum magno auri pondere educandum commisit, qui Priamo cum filiis suis cōsumpto, & vrbe succensa, ductus cupidine auri puerum occidit, & in mare proiecit. Cuius corpus in conspectu reginæ Hecubæ matris pueri, quæ à Græcis captiua ducebatur, per mare fluctuando apparuit. Quæ statim comperto filio, & cognita Polymestoris perfidia, ad eū vadit se ipsi velle loqui asserit, & auri magnam quantitatem ipsi tradere ad reseruandum filio fingit. Qui omnia se pro filio seruaturū fideliter repromisit. Sed Hecuba cum aliis matronis concaptiuis dolore filii prodito eie occisi, Polymestorē cum vnguibus aggreditur, ita quòd in vindictam filii ab ipsa & matronis vnguibus iugulatur. Tandem vero Hecuba dolore nimio tam filiæ suæ Polixenæ, quam Græci sacrificauerant animæ & sepulchro Achillis, quàm filii sui Polydori sic nequiter interfecti, in canem mutata est. Quæ cum Græcis latrando vitiaretur, ab ipsis fuit lapidata. Quod nihil aliud fuit, nisi quòd præ dolore fuit in rabiem versa. ¶ Allega contra perfidos, quia vbi vidēt alicui ipsis commisso, & in eis confidenti aliquod infortunium accidisse, solent ipsi fidem frangere, & ipsum in mortem quandoque tradere ne aurum, quod pro eo acceperant oporteat reddere. Eccle. xxxi. Lignum offensionis est aurū. Proditor enim qui cupiditate auri, alios morti tradit, suum finaliter reportat præmium, & nunquam de taliter acquisitis reportat gaudium sed matronæ Troianæ, idest boni viri eos vituperant & impugnant.

Alleg. fab. Mēnonis.

¶ Iste Memnon potest significare Christum qui fuit filius Auroræ, idest beatæ Mariæ virginis, quia iste in bello Troiano, idest in prælio Crucis fuit occisus & in igne passionis combustus. Sed mirabiliter inde aues euolauerunt, idest viri spirituales geniti fuerūt, & potissimum fideles milites & robusti qui ad sepulchrum eius debent ad præliandum accedere, & pro ipso se morti exponere. Quod etiā de martyribus potest dici qui ex Christi corpore mortuo nasci dicūtur, pro eo quòd inde exēplariter ad mortis prælium animantur.

Alleg. filiarū Anii regis.

¶ Dic quòd tales filiæ significare possunt ecclesiasticos doctores, qui debent esse filiæ vel fœminæ propter mollitiam benignitatis & debent esse filiæ regis Christi per imitationem suæ sanctitatis. Psal. Direxerunt te filiæ regum. Dato igitur quòd istæ filiæ, idest isti doctores ecclesiæ talis virtutis existant quòd quicquid tangunt, idest authoritates & exēpla scripturarum & rerum quæ accipiunt in cibos doctrinæ per expositiones conuertant, ita quòd panem & vinum & oleum, idest doctrinam solidiorem, dulciorem, & clementioremq; inde faciant. Sæpe tamen fit quòd istos diabolus nititur capere per peccatū & eos ducere ad bellum Troianū, idest ad mundi negocia & tumulum, vt scilicet virtutē suam conuertant in sapientiæ humanæ vsum, sed isti nullo modo solent consentire, nec panem filiorum canibus erogare, immo debent fieri columbæ, idest gemebundi, benigni, humiles & deuotæ. Esa. lx. Qui sunt isti qui vt nubes volant & quasi columbæ ad fenestras suas? sicut enim nubes pluunt alios per doctrinā irrigando, & volāt ad fenestras suas proprios euentus & non mundi negocia frequētando. ¶ Vel dic quòd tales filiæ significant quosdam auaros in quibus vel deus vel fortuna videtur concedere quòd omnia quæ tangunt in segetes mutantur, & omnia quæ faciunt lucrum in lucrum vertantur, sicut ad literam patet de multis, quia quicquid agunt ad vtilitatem venit. Iob. xxi. Semen eorum permanet cum eis. Sed nihilo minus sæpe fit quòd isti ita auari sunt, quòd inde exercitum bellantium nunquam per eleemosynas nutriunt, sed potius in colūbas, idest luxuriosos & carnales se cōuertunt. Iob. xii. Abundāt tabernacula prædonū.

Alleg. fab. Polyphemi, Galatheę & Acidis.

¶ Dic quòd ita faciunt inuidi. Si enim contingat quòd aliquis cuius amorem cupiunt acquirere, alterum prædiligat, sæpe nituntur opprimere, vtrique detrahere & vtrunq; diffamare. ¶ Vel dic quòd per Galatheam potes intelligere albam deam, & dicitur à gala quod est lac, & theos quod est deus vel dea, quasi dea lactea, idest alba, per Acim intellige castitatem, per Polyphemum intellige plurimum corruptū, vel fœmineum Et dicitur à Poly quod est pluralitas, & phemos quod est fœmina, quasi plurimus fœmineus, quia tunc dicitur Polyphemus Acim, idest corruptio castitatem interficere, quando corruptio prædominatur castitati.

Alleg. fab. Glauci.

¶ Dic quòd iste piscator malum prędicatorem designat qui bene prædicat sed male viuit, quia sæpe fit quòd prædicationem pisces mortui, idest peccatores. Acab primo, Facies hominis quasi pisces maris, herbam doctrinæ eius tangunt, & sic ipsi per gratiā viui fiunt, & in mare, idest in laborū amaritudinem se immergunt. Ipse autē Glaucus vidēs alios virtute doctrinæ suæ viuificatos quandoq; & ipse herbā virtute cuius viuificati sunt, scilicet doctrinam propriam per executionem tangit, inquantum quod prædicat operatur. Et sic iste efficitur piscis maris, inquantum in virum sanctum contritum & amarum per dei gratiam trāsformatur. primo Regū x. Mutaberis in virum alterū, qui pro prima parte est homo propter rationē & discretionē. In parte altera piscis pee deuotionem, & coloris glauci per conuersationē. ¶ Vel dic, talis herba est pœnitentia seu charitas quæ conuersione mirabili de mortui facit viuos, & de hominibus facit deos, & de peccatoribus facit iustos. i. Ioan. iii. Translati sumus de morte ad vitam quoniam diligimus fratres.

P. OVIDII NASONIS.

METAMORPHOSEOS.

LIBER XIIII.



ARG. FABVLAE SEQ.


Laucus Anthedonius supradictus Scyllam circa Siciliam conspicatus cum adamasset, & quia nollet sequi appetentem, venit ad Circem, obsecrans remedia, vt amanti succurreret, quem illa non leui cupiditate capta nequiens a proposito retardare amore indicit dicens quae esset, quae sibi praeferretur. Instructa enim Hecates carminibus venit in locũ in quo Scylla ablui consueuisset, venenis imbuit, quibus illa tenuspube canibus est effetata, vt amantibus odio ac timori esset. Quod ob factum illa postea in Vlyssem amatum ab ea exercuit saeuitiam, quod * Glaucus factum hoc a Circe dolenter tulit.


Am'q; Giganteis iniectá faucibus Aetná,
Arua'q; Cyclopũ, quid rastra, qd usus aratri
Nescia, nec quicquá iũctis debentia bobus.
Liquerat Euboic*tumidarũ cultor aquarũ,
Liquerat & Záclé, aduersa'q; moenia Rhegi,
Nauifragum'q; fretũ, gemino qđ littore pressũ (gi,
Ausoniae, Siculae'q; tenet confinia terrae.
Inde manu magna Tyrrhena per aequora uectus
Herbiferos adiit colles, atque atria Glaucus
Sole satae Circes uariarum plena ferarum.
Quà'm simul aspexit dicta, accepta'q; salute.
Diua Dei miserere, precor. nam sola leuare
Tu potes hunc dixit (uidear modo dignus) amoré.
Quanta sit herbarum Titani potentia nulli,
Quà'm mihi cognitius qui sum mutatus ab illis,
Ne'ue mei non nota tibi sit causa furoris,
Littore in Italico Messenia moenia contra
Scylla mihi uisa est, pudor est promissa, preces'q;,
Blanditias'q; meas, contempta'q; uerba referre.
At tu siue aliquod regnum est in carmine, carmen
Ore moue sacro, siue expugnatior * herba est,
Vtere tentatis operosae uiribus herbae,
Nec medeare mihi, sanes'q; haec uulnera, mando,
Fine'q; nil opus est. partem ferat illa caloris
At Circe (neq; enim flammis habet aptius ulla.
Talibus ingenium, seu causa est huius in ipsa,

RAPH.


Amq; gigãteis. Glaucus cum à Scylla fuisset spretus, se ad Circem Solis filiam herbis, carminibusq; potentissimã cõtulit, eamq; rogauit vt sibi opem ferret, efficeretq; carminibus vt à Scylla redamaretur. Sed Circe illius statim amore capta ipsum in suos amplexus pellicere tentauit, à quo spreta cum fuisset, omnium indignationem in Scyllam conuertit, ac sinum quẽdam in quem descendere Scylla ipsa consueuerat, venenis infecit, quibus pubetenus in varia monstra conuersa, cum sibimet ipsi displiceret, in fretum Siculum desiluit, vbi cũ alios, tum in Circes odium Vlysis socios submersit, ac forsitan etiam Aeneae struxisset insidias, nisi iam in saxum fuisset conuersa, quod etiamnum à nautis vitatur.

Scylla in monstrum

*a.l. at ¶ Giganteis faucibus) capitibus gigantum qui oppressi Aetna dicuntur. ¶ Quid rastra) sint verbum quod saepe elegãter praetermittitur subaudiatur. ¶ Nescia) arua nanque illa nunquam fuerãt arata. ¶ Euboicus cultor) Glaucus Anthedonius. ¶ Tumidarum aquarum) periphrasis est maris. ¶ Liquerat & Zanclen) Zancle, vt in superiore diximus libro, eadem esse cum Messena videtur.

Rhegium. ¶ Aduersaq; moenia Rhegi) Rhegium è regione Messenae situm esse significat. Rhegium autem est vrbs in finibus Calabriae vbi Sicilia ab Italia distracta fuisse memoratur. Vnde & Rhegiũ ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι dictum est, hoc est ab abrumpendo, quod eo in loco Sicilia ab Italia fuerit abrupta, vt Plinius tradit. ¶ Naufragumq; fretum) in quo multa fiunt naufragia. Nam à nauibus frangendis naufragum componitur quod nomen cum sit hoc loco quatuor syllabarum, corrupte ferè tribus effertur.

*a.l. expugnantior. ¶ Pressum) angustatum. ¶ Gemino littore) duobus littoribus Italico, & siculo. ¶ Ausoniae Siculaeq; tenet confinia) freto nanque Sicilia ab Italia disterminatur. ¶ Inde) à freto. Nam mare inferum quod & Tyrrhenum vocatur, vsq; ad fretum protẽditur. ¶ Herbiferos colles) Circaeum significat, in quo monte Circe dicitur habitasse, quae homines carminibus, succis'q; herbarum in feras conuertebat. ¶ Simul) postquam. ¶ Modo) dummodo. ¶ Leuare) leuem facere. ¶ Titani) ò Circe filia Titanis & Solis. ¶ Cognitius) notius. ¶ Qui sum mutatus) causam exponit, cur nulli sit notius quanta sit herbarum potentia quàm sibi, quia inquit ab illis sum conuersus ex homine in Deum marinum. ¶ Mei furoris) amoris tam vehementis. ¶ Messenia moenia contra) è regione Messenae vrbis, quam & Zanclen appellatam fuisse diximus, est autem anastrophe, praepositio nanq; quae praeponi debet postposita est. ¶ Pudor est referre) me pudet tibi narrare. blanditiis nanque vsus erat Glaucus Deo non conuenientibus. ¶ Aliquod regnum) aliqua potentia. ¶ Expugnatior) potentior ad expugnandum & vincendum.

Circaeum

ADDI. {Sed quid si legas expugnantior? id enim magis actiue dicetur.} ¶ Operosae) efficacis. ¶ Fine'que nil) quia nihil opus est fine, hoc est, nolo vt amori meo finis imponatur. ¶ Partem ferat illa caloris) hoc est, illa quoq; mei amore capiatur. Vellet enim Glaucus efficeret Circe, vt à Scylla redamaretur. ¶ Ingenium aptius) naturam aptiorem. ¶ Talibus flammis) talibus amoribus. ¶ In ipsa) in ipsius voluntate ad amores, libidinem'que prona.

CINDICIO

KAPH.

¶ INDICIO paterno) indicio Solis, qui illius cum Marte concubitum Vulcano indicauit, quare Venus indignata, omnem Solis progeniem turpissimis amoribus inquinauit. ¶ Volentem) me subaudiamus. ¶ Parili'q; cupidine) pari amore. ¶ Dignus eras) vltro poteras rogari. Sponte inquit ob pulchritudinem tuam poteras ac debebas à Scylla rogari. ¶ Adsit'q; tuæ fiduciæ formæ) hoc est tuæ pulchritudini confide. ¶ Voueo) votis exopto. Hic autem ostendit Glaucum singulari quadam pulchritudine fuisse ornatum. ¶ Spernentem) Scyllã. ¶ Sequenti Redde vices) me vicissim sequere ac redama. ¶ Vno'q; duas vlciscere facto) & me quæ tibi ea quæ rogasti concedere nolo, & Scyllam quæ te est aspernata. ¶ Prius in æquore) ante rerum natura commutabitur, quàm ego ab amanda Scylla desistã. ¶ Frondes) arbores. pars enim pro toto per synecdochen frequenter vsurpatur. ¶ Algæ) herbæ sunt maris peculiares algæ. ¶ Sospite Scylla) incolumi & viua. ¶ Quatinus) quoniam. Quatenus vero in quantum significat. ¶ Lædere nõ poterat) Deus enim erat. ¶ Amans) causa cur nolet quia amans. ¶ Repulsam Veneris: propter coitus repulsam. ¶ Infamia pabula) infames herbas propter nocumenta. ¶ Hecateia carmina) incantationes ab Hecate matre acceptas. ¶ Cœrula velamina) cœruleas vestes & nigras. ¶ Processit) excessit. ¶ Feruentes'q; æstibus vndas) periphrasis est freti, quod à feruẽdo est dictum. Significat autem Scyllam * pedibus fretum fuisse ingressam. ¶ Ponit vestigia) ingreditur. ¶ Summa'q; decurrit) hoc est, per summitatem maris currit siccis pedibus, quod nisi esset dea, maxime mirandum foret. ¶ Paruus erat gurges) gurgitem describit in quo se lauare solebat Scylla Glauci amica. ¶ Medio cum plurimus orbe Sole erat) periphrasis est meridiei. ¶ Medio orbe) medio cœlo. ¶ Præuitiat) ante inficit præcorrumpit. ¶ Portentificis venenis) portenta ac monstra facientibus. ¶ Inquinat) inficit. ¶ Pressos latices) succos expressos ex herbis noxiis. ¶ Magico ore) hypallage

Scyllæ inguina in canes.

*a.l. Circẽ

Scylla in scopulum.

Seu Venus indicio facit hoc offensa paterno)
Talia uerba refert. melius sequerere uolentem.
Optantemq; eadem, parili'q; cupidine captam.
Dignus eras ultro, * poteras certeq; rogari,
Et si spem dederis (mihi crede) rogaberis ultro.
Ne dubites. adsit'q; tuæ fiducia formæ.
En ego cum Dea sim, nitidi cum filia Solis,
Carmine cũ tãtum, quantũ quoq; gramine possim,
Vt tua sim uoueo. spernentem sperne, sequenti
Redde uices, uno'q; duas ulciscere facto.
Talia tentanti, prius inquit in æquore frondes
Glaucus, & in summis nascentur montibus algæ,
Sospite quàm Scylla nostri mutentur amores.
Indignata Dea est, & lædere quatinus ipsum
Non poterat, nec uellet amans, irascitur illi,
Quæ sibi prælata est, Veneris'q; offensa repulsa,
Protinus horrendis infamia pabula succis
Conterit, & tritis Hecateia carmina miscet,
Cœrula'q; induitur uelamina, per'q; ferarum
Agmen adulantum media processit ab aula,
Oppositum'q; petens contra Zanclæa saxa
Rhegion ingreditur, feruentes'q; æstibus undas.
In quibus, ut solida ponit uestigia terra,
Summa'q; decurrit pedibus super æquora siccis,
Paruus erat gurges curuos sinuatus in arcus,
Grata quies Scyllæ, quo se referebat ab æstu
Et matris, & cœli, medio cum plurimus orbe
Sol erat, & minimas à uertice fecerat umbras.
Hunc Dea præuitiat, portentificis'q; uenenis
Inquinat. hic pressos latices radice nocenti
Spargit, & obscurum uerborum ambage nouorum
Ter nouies carmen magico demurmurat ore
Scylla uenit media'q; tenus descenderat aluo,
Cum sua fœdari latrantibus inguina monstris
Aspicit, ac primo non credens corporis illas
Esse sui partes, refugit'q;, abigit'q;, timet'q;
Ora proterua canum sed quos fugit, attrahit unà,
Et corpus quærens femorum, crurum'q;, pedum'q;,
Cerbereos rictus pro partibus inuenit illis.
Stat'q; canum rabies, subiecta'q; terga ferarum
Inguinibus truncis, utero'q; extante coercet.

ARG. FABVLAE SEQ.

Docet eandem Scyllam transformatam esse in saxum, ne Aeneæ nauigantis in Italiam nocere possit.

Fleuit amans Glaucus, nimium'q; hostiliter usæ
Viribus herbarum fugit connubia Circes.
Scylla loco mansit, cum'q; est data copia primum
In Circes odium sociis spoliauit Vlyssem.
Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas.
Ni prius in scopulum, qui nunc quoq; saxeus extat,
Transformata foret scopulum quoq; nauita uitat.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cercopes propter fraudem, scelusque, quia boni * semper insidiatores fuerunt exosus est Iuppiter, qui vt qualem animum habuissent, talem & speciem post obitum mendicarent, in simias conuersi sunt. Itaque Inarimen, Prochytenque insulas proximas, quas hi incoluerant, nomine suo * Pithecusas vocauit.

Hunc ubi Troianæ remis, auidam'q; Charybdim
Euicere rates, cum iam propè littus adessent
Ausonium, Libycas uento referuntur ad oras.
Excipit Aenean illic animo'q;, domo'q;

est. Magicum enim carmen accipimus. ¶ Demurmurat) deorsum murmurat. ¶ Fœdari) deturbari. ¶ Abigit) depellit manibus. ¶ Ora proterua) proba, rapida. ¶ Corpus fe.) carnem ac pulpam summarum coxarum. Femora enim summitates coxarum dicuntur, ac pro inguinibus ponuntur, vnde femoralia declinantur, quibus pudenda teguntur. ¶ Cerbereos rictus) ora canum Cerbero similium. ¶ Stat) horret. ¶ Inguinibus truncis) mutilatis, nam inguina in canes fuerant conuersa. ¶ Vtero ex) eminente ventre. ¶ Coercet) continet, comprimit. ¶ Fleuit amans Glaucus) quia amans fleuit Scyllæ fatum. ¶ Scylla loco mansit) in eodem gurgite remansit. ¶ In Circes odium) sciebat enim Vlyssem à Circe amari. Multos autem è sociis in freto Siculo amisit Vlysses, vt in Odyssea narrat Homerus.

{Τόφρα δέ μοι σκύλλη γλαφυρῆς ἐκ νηὸς ἑταίρους
Ἓξ ἕλεθ', οἳ χερσίν τε βίηφί τε φέρτατοι ἦσαν.
Odyss. xii.} ADDI.

¶ Mox) paulopost. ¶ Teucras cari.) naues Aeneæ Troiani. ¶ Fuerat mersura) submersisset, nisi quo tempore illac transiuit Aeneas, in scopulum iam mutata fuisset.
¶ Ni prius in scopulum) & alii geographi, & Plinius in primis scribunt: Scyllam saxum esse ingens freto imminens, quod in parte superiore humanam habet effigiem in inferiore vero plures habet cauernas, quibus vndæ refractæ latratus canum & luporum vlulatus referre videntur. ¶ Hunc vbi Troianę) errores Aeneę describit poeta, vt cum ad Pithecusam eum deduxerit insulam, commodius Cercopum in Simias Metamorphosin describere possit. ¶ Auidam Charybdim) quæ deuorat naues atque euomit.

* Poti⁹ ex bonis exẽplaribus.

*a.l. bonis

*a.l. illos.

Non bene dissidium Phrygii latura mariti
Sidonis, inq; pyra sacri sub imagine facta
Incubuit ferro, deceptaque decipit omnes.
Rursus arenosæ fugiens noua mœnia terræ.
Ad sedes Erycis, fidumque relatus Acesten,
Sacrificat tumulumque sui genitoris honorat.
Quasque rates Iris Iunonia pene cremarat,
Soluit, & Hippotadæ regnum, terrasque calenti
Sulfure fumantes, Acheloidumque * relinquit
Sirenum scopulos, orbataque præside pinus
Inarimen, Prochitenque legit, sterilique locatas
Colle Pithecusas habitantum nomine dictas.
Quippe Deum genitor fraudē, & periuria quondā
Cercopum exosus, gentisque admissa dolosæ
In deforme uiros animal mutauit, ut iidem
Dissimiles homini possent, similesque uideri.
Membraque contraxit, naresq; a fronte remissas
Contudit, & rugis perarauit anilibus ora,
Totaq; uelatos flauenti corpora uillo
Misit in has sedes, nec non prius abstulit usum
Verborum, & natæ dira in periuria linguæ.
Posse queri tantum rauco stridore reliquit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Apollo Iouis & Latonæ filius Glauci filiam cum diligeret, pro concubitu optandi veniam tribuit, at illa in longum victura tempus spatians in littore hausto pugno arenæ petiit tot annorū spatium quot partes eius dinumerare posset. Igitur præstata fide, ad tempora senectute dilapso corpore relicta est vox, quæ Sibyllam indicaret. Deus vero fertur voluisse morari eam in eo munere, sed illa neglexit Dei voluntatem.

Has ubi præteriit, & Parthenopeia dextra
Mœnia deseruit, læua de parte canori
Aeolidæ tumulum, & loca fœta palustribus uluis
Littora Cumarum, uiuacisq; antra Sibyllæ

RAPH. ¶NON bene la.) nā seipsam interfecit, vt ex carmine Virgiliano ēt pueris est notū. ¶Sidonis) Dido Sidonia decepta ab Aenea, q eā reliqt, quę sibi illū vt maritū copularat. ¶Are nosæ terræ) Carthaginis, vnde Hiarbas apud Virg. Cui lit-
Eryx. tus arādū Dedimus. ¶Ad fines Erycis) mōs est Siciliæ Eryx ab Eryce Amyci Bebriciorū regis & Veneris filio denotatus. qui viribus corporis præstās tādē cū Hercule cestibus pugnās occubuit, vnde Venus Erycina fuit appellata. ¶Iris Iuno.) à Iunone missa. notū est autē ex qnto Virg. ¶Hip-
Hippotades. potadę re.) Aeolias insulas. Nā Aeolus Ionis fuit filius ex Acesta Hippotæ Troiani
ADDI. filia. {De ratione nols Hippotadæ, supra vide annotationes.} ¶Sirenū Acheloi-
Sirenes. dū) Acheloi filiarū. Sirenes enim Acheloi filiæ ex Calliopę musa fuisse dicunt, quę iuxta fretū Siculū habitantes suauiter adeo canebant, vt illac nauigātes sopirent, somnoq; oppressos, mergerent.
Sirenes tres. Tres autē fuisse dicūtur, Parthenope, Leucosia, Ligia.
ADDI. {De Sirenibus, in Scholiis Homeri Odyssea M. in hūc modum legitur κατὰ μὲν τοὺς πολλοὺς Ἀχελώου καὶ Τερψιχόρης τῆς Μουσῶν Σειρῆνες, κατ' ἐνίους δὲ Ἀχελώου καὶ Τερψιχόρης, μιᾶς τῶν μουσῶν ἐλόμεναι δὲ παρθενίαν, ἐμισήθησαν ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ἔχουσαι πτερὰ ἀπέπτησαν εἰς τὸ Τυρρηνικὸν κλῖμα, καὶ νῆσον κατέσχον ἀνθεμοῦσσαν ὀνομαζομένην. Ὀνόματα δὲ αὐτῶν Ἀγλαοφήμη, Θελξιέπεια, Πεισινόη καὶ Λιγεία. Quæ nomina vt à superioribus quæ à Regio ponuntur, variant, ita rursum sunt qui aliter eadē tradant, vt in Cōmētariis Apollonij, vbi hæc ponuntur Θελξινόη, Μολπὴ καὶ Ἀγλαόφωνος. Pausanias autē in Bœoticis addit easdem etiā cum Musis aliquando certasse canendo, victisq; pennas ablatas, ex quibus Musæ sibi coronas fecerint, sed hæc passim obuia. Illud vero hoc loco videndum, vtrū pro Acheloidum, legēdum sit Acheloiadum ab Acheloicis deducto patronymico. Neq; enim aliter versus constat, & annotarunt idem alii quoque.} ¶Orbataq; præside pinus) nauis Palinuro gubernatore priuata, vt plene Virgilius narrat.
Inarime. ¶Inarimen Prochytenq; legit) transit. Inarime autem insula est in sinu Campano in qua est mons flāmas eructans. Pro-
Prochyte. chyte vero insula est sic dicta, quod terræmotu ab Aenaria sit profusa. nam προχέω significat profundo. ¶Pithecusas ha-
Pithecusa. bitantum noie dictas) Pithecusa insula est in sinu Campano vrbem in monte habens Pithecusas, à multitudine simiarum
Cercopes in simias. dicta. Nam πίθηκος simia dicitur. Iuppiter enim Cercopum perfidiam odio habens eos in simias conuertit, hancq; insulā illis assignauit habitandā. Plinius vero audacter ab Ouid. dissentiens scribit Pithecusam nō à simiarum multitudine, vt aliqui existimauere, sed à figulinis doliariorū denominatam esse: Pithos nanque dolium à Græcis appellatur. ¶Cecropidum exosus) cum maxima Atheniēsium, qui & Cecropidæ dicuntur ignominia sic legitur, cum præsertim nusquam lectum sit Athenienses Ioui odio fuisse, quare loco Cecropidum audacter cōtenderim Cercopum penultima producta esse legendum. Nam (vt scribit Suidas) Candulus & Atlas fratres fraudulentissimi fuerunt, qui propter scelestos mores Cercopes nominati sunt: hoc est, deceptores, quod aduenas omnes ac Iouem quoque decipere conati sunt. quare indignatus Iuppiter in simias, quas Græci πιθήκους vocant, transformauit. Cercopas autem homines fuisse dolosos ac perfidos indicio est hoc Græcorum prouerbium, ἀγορὰ κερκώπων, idest, forum Cercopum. Quod quidem prouerbium in malignos & fraudulentos vsurpatur. Inde etiam κερκωπίζειν Græci dicunt pro eo quod est decipere & fraudare. Videtur autem ad id alludere, quod Cercopitheci simiæ caudatæ dicuntur, quamuis ἀπὸ τῆς κέρκου, hoc est à cauda cognominentur. Cercopa sane (vt ait Sex. Pom.) Græci appellant lucrari vndique cupientem, quasi κερδώπα, quem nos quoque lucrionem vocamus. Hora- * a.l. Acheloiadū syllabæ ratione ita exigente.
quoque in Cercopas carmine inuectus est, vt narrat Plutarchus. ¶Posse queri) facultatem querendi, ac lamentandi. Verbum enim pro nomine positum est. * a.l. Home.
¶Has vbi præterit) aduentum Aeneæ ad Sibyllam describit poeta, vt Sibyllam ip- Sibylla in vocem.
sam in vocem tandem conuersam fuisse exponat. Nam Sibylla dum esset virgo ab Apolline amata, cum ab eo vt quicquid vellet peteret hortante impetrasset, vt tot annos viueret, quot in manu arenas tenebat, oblita est adiicere voto, ne vnquam se nesceret. Quare cum Phœbo morem gerere noluerit, ad tantum decrepitatis peruenit, vt à corpore derelicta tota in vocem fuerit commutata. ¶Parthenopeia mœnia) Neapoli, quæ & Parthe- Parthenope.
nope ab vna Sirenum illic sepulta fuit apellata. ¶Canori Aeolidæ) Miseni Aeoli filii, Quo non præstantior alter Aere ciere viros, Martemque accendere cantu, vt canit Virgilius, vnde etiam promonto- Misenus.
rium Misenum fuit appellatum. ¶Littora Cumarū) Cumę vrbs Campaniæ antiquissima Italicarum vrbium, atq; Siculorum, à Chalcidensibus quidē cōdita (vt Strabo inquit) sed à Cumæis denominata. Nā Coloniæ ductores Hippocles Cumæus, & Megasthenes Chalcidēsis inter se pepigerunt, vt Chalcidensium quidē colonia esset, à Cumęis vero nomē acciperet. Alii ἀπὸ τῶν κυμάτων, hoc est, ab vndis Cumas scribunt fuisse denominatas. Sed prior nominis huius ratio mihi verior esse videtur. Viuacis Sibyllæ) quæ septingentos iā annos vixisset, vt ipsa paulopost narrat. Adamatæ nanq; ab se Apollo conditionem tulit, vt quicquid vellet optaret: sese enim nihil negaturum. Illa hausta manu arena petit vt tot annos viueret, nec adiecit ne senesceret. Quare adeo consenuit, vt vox ei sola superesset. Sibylla vero ex sententia Mar- Sibylla.
ci Varronis omnis fœmina vates nuncupatur, vel ab vnius Delphidis nomine, uel à cōsiliis Deorum enunciandis, σιοὺς enim Deos, & consilium βουλὰν appellabant Aeolico genere sermonis. Itaque Sibyllam dictā esse quasi σιοβούλαν scri- Sibyllæ decem.
bit Varro, easq; decem numero fuisse, quas quidem omnes enumerauit sub authoribus, qui de singulis scriptitarunt. Prima autem fuit Persica. Secunda Libyca. Tertia Delphica. Quarta Cimeria. Quinta Erythræa. Sexta Samia. Septima Cumana nomine Amalthea, quæ ab aliis Herophile, vel Demo-

Intrat, & ut manes adeat per Auerna paternos
Orat. at illa diu uultum tellure moratum
Erexit, tandem'que Deo furibunda recepto.
Magna petis dixit, uir factis maxime, cuius
Dextera per ferrum est, pietas spectata per ignes.
Pone tamen Troiane metum potiere petitis,
Elysias'q; domos & regna nouissima mundi
Me duce cognosces, simulachra'q; chara parentis.
Inuia uirtuti nulla est uia. dixit. & auro
Fulgentem ramum sylua Iunonis Auernæ
Monstrauit, iussit'q; suo diuellere trunco.
Paruit Aeneas, & formidabilis Orci
Vidit opes, atauos'q; suos, umbram'q; senilem
Magnanimi Anchisæ. didicit quoq; iura locorum,
Quæ'q; nouis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lassos auerso tramite passus
Cum duce Cumæa fallit sermone laborem.
Dum'q; iter horrendū per opaca crepuscula carpit.
Seu Dea tu præsens, seu Diis gratissima dixit,
Numinis instar eris semper mihi, me'q; fatebor
Muneris esse tui, quæ me loca mortis adire,
Quæ loca me uisæ uoluisti euadere mortis.
Pro quibus aerias meritis euectus ad auras,
Templa tibi statuam, tribuam tibi thuris honores.
Respicit hunc uates & suspiratibus haustis,
Nec Dea sum dixit, nec sacri thuris honore
Humanum dignare caput, neu nescius erres,
Lux æterna mihi, caritura'q; fine dabatur,
Si mea uirginitas Phœbo patuisset amanti.
Dum, tamē hanc sperat, dū præcorrumpere donis
Me cupit. elige ait uirgo Cumæa, quid optes,
Optatis potiere tuis. ego pulueris hausti
Ostendens cumulum, quot haberet corpora puluis,
Tot mihi natales contingere uana rogaui.
Excidit, ut peterem iuuenes quoq; protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat, æternam'q; iuuentam,
Si Venerem paterer. contempto munere Phœbi
Innuba permaneo, sed iam felicior ætas
Terga dedit, tremuloq; gradu uenit ægra senectus,
Quæ patienda diu. nam iam mihi secula septem
Acta uides. superest numeros ut pulueris æquem,
Tercentum messes, tercentum musta uidere.
Tempus erit, cum de tanto me corpore paruam
Longa dies faciat, consumpta'q; membra senecta,
Ad minimum redigētur onus, nec amata uidebor,
Nec placuisse Deo. Phœbus quoq; forsitan ipse
Vel non agnoscet, uel dilexisse negabit.
Vsque adeo mutata ferar, nulli'q; uidenda,
Voce tamen noscar. uocem mihi fata relinquent.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aeneas iter in Italiam tendēs ad Lestrygonas venit, vbi Macareus Neritius comes Vlysses apparuit, congressusq; eos est comitatus. Itaque cum exposuisset Achæmenides apud Cyclopem quæ essent passi socii, similiter & ille quæ a Circe cū Comite Eurylocho, qui potione accepta in varias figuras commutati sunt, quodq; nouissime Vlysses remedio Mercurii eo venit, & socios recuperauit, ex eoq; Circen sensisse se ea in matrimonium, monuitq; Aeneam ne litoribus Circes accederet.

Talia conuexum per iter memorante Sibylla,
Sedibus Euboicam stygiis emersit in urbem
Troius Aeneas, sacrisq; ex more litatis,

uei Demophile nominatur. Octaua Hellespōtica. Nona Phrygia. Decia Tiburs noie Albunea. Cæteræ Cumana ad quam peruenisse Aeneā Ouid. narrat, nouem libros
Sibyllini libri.
attulisse ad regem Tarquinium Priscum narratur, ac pro eis trecentos Philippeos postulasse. Regemq; aspernatum pretii magnitudinē mulieris insaniam derisisse. Illā in conspectu regis tres combussisse, ac pro reliquis idem pretium postulasse. Tarquinium multomagis mulierem insanire putasse, quæ demū tribus aliis exustis cum in eo dē pretio perseueraret, moto rege anus pertinacia residuos trecentis aureis emisse.
ADDI. { Autor Gel. li. I. ca. ix. De Sibyllis aūt earūq; numero, & noibus. Lact. lib. i. cap. vii. & Pausanias in Phocicis q Cumæam hanc Sibyllam, non Herophilē sed Demo vocatā addit, idq; authore Hyperocho quodā Cumano ciue.
RAPH. ❡ MANES paternos) animam Anchisæ patris. ❡ Furibunda) furēti similis. ❡ Deo recepto) Apolline accepto. ❡ Dextera) fortitudo. ❡ Per ferrum) per ensem, quo multos hostium interfecit Aeneas. ❡ Pietas spectata per ignes) nam ex incēdio Troiano & Deos penates, & patrem Anchisem humeris exportauit Aeneas. ❡ Elysias'q; domos) Elysiū a Poetis fingitur locus esse apud inferos, vbi animæ eorū qui bene uixerūt, quiescere in summa felicitate dicuntur.
ADDI. { Vocant autem ἠλύσιον proprie Athenienses vt inquit Polemon, τὸ κατακεχωρὶν χωρίον siue ut Hesychius & alii quidam τὸ ἱερὸν, καὶ θεῖον, τέμενος ἀφωρισμένον, ἀκέρατον, ὃ καὶ πεδίον ἄφωνον λέγουσιν οἱ ἄλλοις, ἀπὸ τοῦ μὴ λύσιν ἔχειν, quoniam ibi animę a corporibus non soluātur vt idem Hesychius ait. Quamuis Seruius cōtra, qui κατὰ τῆς λύσεως Elysium dictum putat, quoniam piorum animæ illic post corpus atq; animæ solutionē ac discretionem habitent. Atq; hoc alii circa Aegyptū statuere, alii circa finem Oceani, vnde & Beatorū insulæ de eodem intellexerunt. Virg. autem apud inferos posuit, separatum atq; distinctū ab
Aeneas ad inferos. eo loco, ubi noxii puniuntur. } Regna nouissima) inferos. ❡ Simulachraq; cha. pa.) hoc ex eorum opinione dictum est, qui aiūt hominem ex tribus cōstare, anima, corpore, & simulachro. Animamq; cœlum petere. corpus reddi terræ, simulachrū ad īferos descēdere. ❡ Inuia virtuti nulla est via) nam subaudiatur. Est enim sententia causam continens cur sit ad inferos descēsurus Aeneas. ❡ Iunonis Auernæ) Proserpinæ. Nemus enim iuxta Auernum & Plutoni & Proserpinæ fuit dicatum. ❡ Formidabilis Orci) formidādi Plutonis. ❡ Inde ferens lassos) ab inferis reuertēs. ❡ Lassos passus) hypallage est. ipse enim lassus intelligitur. ❡ Fallit sermone laborem) hoc est, loquendo efficit, vt labor non sentiatur. ❡ Numinis instar) ad similitudinem Deæ pro Dea. ❡ Muneris esse tui) me vitam abs te dono accepisse. ❡ Tribuam tibi thuris honores) hoc est, tibi tāquam Deæ sacrificabo. ❡ Et suspirati. haustis) suspiriis tractis. ❡ Humanū) mortale. ❡ Dignare) dignum puta. ❡ Lux æterna) vita perpetua. ❡ Patuisset) exposita & aperta fuisset. ❡ Optatis potiere tuis) voti tui compos fies. ❡ Pulueris hausti) eruti. Tot na.) tot annos. ❡ Vana) stulta. ❡ Excidit) è memoria fugit, oblita sum. ❡ Hos tū ille mihi da.) dedisset. ❡ Si venerē pate.) si passa fuissem illū coire mecū. ❡ Innuba) virgo, sine nuptiis. ❡ Felicior ætas) iuuenilis ætas. ❡ Terga de.) fugit. ❡ Aegra sen.) ab effectu, quod ægros homines reddat. ❡ Quæ patienda diu) quæ mihi per longum tempus est toleranda. ❡ Secula se.) septingentos annos. nam seculum centum annorum spatiū cōplectitur. ❡ Superest ui.) poetica locutio, superest vt uideā. ❡ Tercentū m. & m.) tercentū annos intelligimus. ❡ Talia connexū) pulchra phantasia ad describendū sociorū Vlyssis in uarias feras Metamor. descendit poeta, ac eorūdem in humanā figurā restitutionem. Macareum. n. Neritium atq; Achæmenidem Vlyssis comites fingit ea quæ sibi euenerunt commemorare. De Odyssea autē Homeri hæc sumuntur. ❡ Conuexum per iter) arduum. ❡ Memorāte) narrante. ❡ Euboicam in urbā) Cumas dicit, quę a Chalcidensibus Euboicæ populo conditæ fuerunt.

Littora adit nondum nutricis habentia nomen.
Hic quoque substiterat post tædia longa laborum
Neritius Macareus comes experientis Vlyssei.
Desertum quondam mediis in rupibus Aetnæ
Noscit Achæmeniden, improuiso'q; repertum
Viuere miratur. quis te casus'ue, Deus'ue
Seruat Achæmenide? cur inquit barbara Graium
Prora uehit? petitur uestra quæ terra carina?
Talia quærenti iam non hirsutus amictu,
Iam suus & spinis conserto tegmine nullis
Fatur Achæmenides. iterum Polyphemon, & illos
Aspiciam fluidos humano sanguine rictus,
Hæc mihi ni potior domus, Ithaci'q; carina.
Si minus Aenean ueneror genitore nec unquam
Esse satis potero (præstem licet omnia) gratus.
Quod loquor, & spiro, cœlum'q; & lumina solis
Aspicio (possim ne ingratus & memor esse?)
Ille dedit, quod non anima hæc. Cyclopis in ora
Venit, & ut lumen iam nunc uitale relinquam,
Vt tumulo, aut certe non illa condat in aluo.
Quid mihi tūc animi, nisi *nō timor abstulit omnē
Sensum, animumq; fuit? cū uos petere alta relictus
Aequora conspexi. uolui inclamare, sed hosti
Prodere me timui uestræ quoque clamor Vlyssis
Pene rati nocuit, uidi cum monte reuulsum
Immanem scopulum medi is permisit in undas.
Vidi iterum ueluti tormenti uiribus acta
Vasta giganteo iaculantem saxa lacerto,
Et ne deprimeret fluctus'ue lapis'ue carinam
Pertimui, iam me non esse oblitus in illa.
Vt uero fuga uos ab acerba morte reduxit,
Ille quidem totam gemebūdus obambulat Aetnā,
Prætentat'q; manu syluas, & luminis orbus
Rupibus incursat fœdata'q; brachia tabo
In mare protendens gentem execratur Achiuam.
Atq; ait. ô siquis referat mihi casus Vlyssem,
Aut aliquem ex sociis, in quem mea sæuiat ira
Viscera cuius edam, cuius uiuentia dextra
Membra mea laniem, cuius mihi sanguis inundet,
Guttur, & elisi trepident sub dentibus artus,
Qua'm nullū, aut leue sit dānū mihi lucis adēptæ?
Hæc, & plura ferox. me luridus occupat horror
Spectantem uultus etiam nunc cæde madentes,
Crudeles'q; manus, & inanem luminis orbem,
Membraq; & humano concretam sanguine barbā.

CAP.II.
Caieta.
Macareus.
Neritus
nisi quod fortasse
Achæmenides.

NVTRICIS nomen) Caietæ. Nam Caieta nutrix Aeneæ fuit, quæ moriens vrbi & portui nomen dedit, vt carmine Virgiliano notū. Tu quoq; littoribus nostris Aeneia nutrix Aeternam moriens famam Caieta dedisti. ⁋ Neritius Macareus) hic forte ad Circes potentiam explorandam ab Vlysse missus, cū potionem ab ipsa Circe acceptam gustasset, vnà cum omnibus sociis, præter vnum Eurylochum, qui nihil bibere voluit, i porcum fuit conuersus, sed precibus Vlysis Circe eos tandē pristinæ restituit figuræ, vt Homer. in decimo Odyss. libro narrat, vnde hæc omnia quæ a Macareo referuntur, ab Ouid. sumpta esse videntur. Quæ vero narrat Achæmenides, in nono ipsius Odyss. leguntur. ⁋ Hic quoque subst) illic quoque remanserat. ⁋ Neritius) Ithacensis. Neritus enim Ithace mons est ⁋ Experientis Vlyssei) experti multa & passi Vlyssis. ⁋ Desertum quondam) olim derelictum. ⁋ Noscit Achæmenidem) Achæmenides timore Polyphemi Cyclopis in Sicilia ab Vlysse relictus ab Aenea illac nauigante fuit exceptus, vt ex carmine Virgil. etiam pueris est notum. ⁋ Seruat) seruauit. Putabat enim Macareus illum periisse. ⁋ Cur barbara Graium) miratur Macareus Achæmenidem Græcum, Vlyssisq; comitē cū Troianis Græcorum hostibus nauigare. ⁋ Petitur vestra quæ terra carina? hoc est, quo nauigatis? ⁋ Iam nō hirsutus amictu) iam non asperis indutus vestibus, quales in Aetna latitans gerebat. Alludere autem poeta videtur ad ea, quæ de Achęmenide Virgilius scribit. Cum subito è syluis macie confecta suprema Ignoti noui forma viri miserādaq; cultu Procedit, supplexq; manus ad littora tendit. Respicimus: dira illuuies, immissaq; barba Consertum tegime spinis, ac cætera Graius. Et quōdam patriis ad Troiā missus in armis. ⁋ Iam suus) iam sui iuris. ⁋ Iterum Polyphemon) illi interrogationi respondet. ⁋ Cur barbara Graium Prora vehit?) Se autem gratū erga Aeneā ostendit Achæmenides. ⁋ Illos rictus fluidos) illa fluentia ora. ⁋ Aspiciam) optandi est modus. ⁋ Ni potior domus est) nisi melior & charior hæc domus est mihi, quam sit & mea & Vlyssis nauis. ⁋ Quod loquor & spiro) quod viuo. Fatetur autem Achæmenides se vitam ab Aenea cepisse, illiq; se oīa debere. Est autē ordo: Ille dedit quod loquor & spiro. ⁋ Possim ne ingratus) parenthesis quā significat Achæmenides se nunquam in Aeneam ingratum esse posse. (Vt lumē iam nunc vitale relinquam) hoc est, vt contingat me statim mori. ⁋ Vt tumulo condar) sepeliar. Illud autem verbum de dit huc quoq; est referendum. ⁋ Aut certe) correctio est dicti prioris. posset enim in mari perire ⁋ In illa aluo) Cyclopis notissima. ⁋ Quid animi fuit?) quis animus esse debuit? (Nisi timor abstulit omnē sensum, animūq;) Ita in plerisque legitur, sed quia repugnat versus, alii addunt, non, vt sit: Nisi nō timor abstulit omnē Sensum, animumq;. Atqui dubitari potest, vtrum magis legēdum sit, nisi quod. nā hoc sententiæ magis respondet. vult enim indicare omnem sensum atq; animum ademptum sibi fuisse timore ac metu. ⁋ Vestræ quoque clamor Vlyssis. Pene rati noc.) Alludit ad id, quod apud Homerum fingitur Odyss. ix. vbi Vlysses naui aufugiēs Polyphemum clamando, & indicando quinam ipse esset (nam se Neminem antea dixerat) in se irritat, quare iactu ingentis saxi pene & ipse & tota nauis ab eodē Polyphemo obtrita. Versus Homeri sunt.

ὣς ἐφάμην, ὁ δ' ἔπειτα χολώσατο κηρόθι μᾶλλον,
ἧκε δ' ἀπορρήξας κορυφὴν ὄρεος μεγάλοιο,
Κὰδ δ' ἔβαλε προπάροιθε νεὸς κυανοπρῴροιο,
Τυτθὸν ἐδεύησεν δ' οἰήιον ἄκρον ἱκέσθαι, &c.

⁋ Permisit) coniecit. ⁋ Veluti tormenti viribus acta). tormentū instrumentum est bellicum a torquendis, & cum impetu mittendis lapidibus dictū. ⁋ Acta) impulsa. ⁋ Giganteo lacerto) maximo brachio, quantus gigantem deceret. Per quod vasta Polyphemi magnitudo significatur. ⁋ Deprimeret) demergeret. ⁋ Fluctus'ue) saxorum iactu excitatus. ⁋ Iam me non esse oblitus in illa) perinde inquit timui, ac si in illa naue ego quoque fuissem. ⁋ Reduxit) liberauit. ⁋ Et luminis orbus) oculo priuatus. ⁋ Incursat rupibus) incidit in saxa, sic vt pedes lædat. ⁋ Tabo) sanie corporum deuoratorum. ⁋ Execratur) detestatur. ⁋ O siquis referat) ordo est. O qua'm nullum sit, aut leue damnum lucis ademptæ, siquis casus referat mihi Vlyssem. ⁋ Referat) reuehat. ⁋ Sæuiat) sæuitiam, ac crudelitatem exerceat. ⁋ Laniem) lacerem. ⁋ Inundet) vndæ more impleat. ⁋ Elisi artus) contusa membra. ⁋ Trepident) palpitent. ⁋ Lucis ademptæ) effossi oculi. ⁋ Hæc & plura ferox) locutus est, iactauit, simile'ue verbum est subaudiendum. ⁋ Luridus horror) ab effectu, quod luridos & nigros faciat. ⁋ Cæde) sanguine. ⁋ Et inanem luminis orbem) circulum oculo vacuum. Membra'que,) vasta subaudiamus. ⁋ Concretam) coniunctam.

ADD.

RAPH. ¶ MINIMVM tamen ipsa doloris) afferebat, erat'ue sub audiatur. Se autẽ ex morte, q̃ sibi instare uidebat, minimum doloris cepisse Achæmenides ait, quod videbat Polyphemum oculo priuatũ suæ crudelitatis pœnas dedisse. {Aut

ADDI. potius, qa timore sensus atq; aius illius ita ipediti erãt, vt morte minimũ moueretur, dũ cætera q̃ viderat, quanquã metuebat. sibi ipse ob oculos ponebat, quin & mortem optare potius, quàm cætera illa sustineret. Quod autem mox sequtur. Visceraq; & carnes, cumq; albis ossa medullis, apud Homerum his verbis dicitur.

ἤσθιε δ᾽ ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, οὐδ᾽ ἀπέλειπεν
ἔγκατά τε, σάρκας τε, καὶ ὀστέα μυελόεντα}

¶ Rebar) opinabar, putabã. ¶ Hærebat) affixa erat. ¶ Affligi) allidi. {Quo vidi bina meorũ, ter quater affligi, &c. plerique post ter distinguũt, vt sit sensus, quo tpe vidi qter affligi terrę ter bina hoc est, sex corpa meorũ. Qm̃ is numerus eorũ qui a Cyclope laniati fuerũt, ab Hom. tradit. Sed tñ & altero pacto recte legi uidetur posse, vt ter quater cõiũcti accipiãtur, p multipliciter seu multis vicibus, vt apud Virgil. Terq; quaterq; beati, vt sit sensus. qñ vidi singulis videlicet vicibus bina meorũ corpa, terræ multiplr, ac sæpius illisa ab illo deuorari. Sed hæc leuiora. } ¶ Semianimes) semimortuos. ¶ Auidã condebat in aluũ) deuorabar. ¶ Sine sanguine) pallidus. ¶ Mãdentẽq; uidẽs) quia uidebã. Est.n. participiũ cãm significans, cur mœstus ac sine sanguine staret Achæmenides. ¶ Frusta) carniũ partes.

ADDI. {Intelligit aũt id, qđ Home. fingit, vino ab Vlysse dato Cyclopi, eodẽq. ide inebriato, postea in somnũ & vomitũ effusum illũ, atq; ita iacentẽ ab Vlysse & sociis excæcatum. } ¶ Glomerata) cõiũcta. ¶ Talia fata) talem mortem. ¶ Cupidusq; moriri) moriẽdi. Est.n. Græca figura. Moriri aũt secundũ quartã declinauit coniugationem, cũ frequentius secundũ tertiã dicatur. ¶ Glande famem pellẽs) glandibus & herba uescens. ¶ Exspes) extra omnẽ spem cõstitutus. ¶ Et moui) cõmoui, psuasiq; vt me acciperet. ¶ Graium) Græcũ, ac si diceret sibi hostem. ¶ Et turbæ) & comitum. ¶ Quæ tecũ est credita ponto) quæ se tecũ mari cõmisit. ¶ Aeolon ille refert) Aeolus Iouis ex Acesta filia Hippotæ Troiani filius regnasse dicitur apud insulas Aeolias ab ipso appellatas, qui ex consurgentibus nebulis

Aeolus rex uentorum. Venti in vtre Vlyssi traditi.

Mors erat ante oculos: minimum tñ ipsa doloris,
Et iam pensurum, iam nunc mea uiscera rebar
In sua mersurum, mentiq; hærebat imago
Temporis illius, quo uidi bina meorum
Ter, quater affligi sociorum corpora terræ.
Dum, super ipse iacens hirsuti more leonis
Visceraq;, & carnes, cumq; albis ossa medullis,
Semianimesq; artus auidam condebat in aluum,
Me tremor inuasit. stabam sine sanguine mœstus,
Mandentemq; uidens, eiectantemq; cruentas
Ore dapes, & frusta mero glomerata uomentem.
Talia fingebam misero mihi fata parari.
Perq; dies multos, latitans omnemq; tremiscens
Ad strepitum, mortemq; timẽs, cupidusq; moriri.
Glande famem pellens, & mista frondibus herba,
Solus, inops, exspes, leto, pœnaq; relictus,
*Hanc procul aspexi longo post tempore nauem,
Oraui'q; fugam gestu, ad littusq; cucurri,
Et moui, Graiumq; ratis Troiana recepit.
Tu quoq; pande tuos comitum gratissime casus,
Et ducis, & turbæ, quæ tecum est credita ponto.
Aeolon ille refert Thusco regnare profundo,
Aeolon Hippotaden cohibentem carcere uentos,
Quos bouis inclusos tergo (memorabile munus)
Dulichium sumpsisse ducem, flatuq; secundo
Lucibus isse nouem, & terram aspexisse petitam.
Proxima post nonam cum sese Aurora moueret,
Inuidia socios, prædaq; cupidine *uictos
Esse ratos aurum, dempsisse ligamina uentis.
Cũ quibus isse retro, p quas modo uenerat undas,
Aeoliq; ratem portus repetisse Tyranni.
Inde Lami ueterem Læstrigonis inquit in urbem
Venimus. Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum numero comitante duorũ,
Vixq; fuga quæsita salus, comitiq;, mihiq;,
Tertius ẽ nobis Læstrigonis impia tinxit
Ora cruore suo. fugientibus instat, & agmen
Concitat Antiphates. coeunt, & saxa, trabesq;
Coniiciunt, merguntq; uiros, merguntq; carinas*
Vna tamen, quæ nos, ipsumq; uehebat Vlyssem
Effugit, amissa sociorum parte dolentes,
Multaque conquesti terris allabimur illis,
Quas procul hinc cernis procul hinc (mihi crede) ui
Insula uisa mihi tuq; o iustissime Troum (denda
Nate Dea (neque enim finito Marte uocandus
Hostis es Aenea) moneo fuge littora Circes.
Nos quoque Circæo religata in littore pinu
Antiphatæ memores immansuetiq; Cyclopis
Ire negabamus, & tecta ignota subire.
Sorte sumus lecti, sors me, fidumq; Politen,
Eurylochumque simul, nimiiq; *Elpenora uini,

ita uẽtos prædicebat futuros, vt eos in sua potestate habuisse sit creditus. Ad hunc (vt Homerus scribit Odyssex decimo) cum Vlysses peruenisset, quo commodius in patriã nauigaret, uentos in utre ligatos ab ipso accepit. Sed socii aurum esse putantes vtrem soluerunt, vnde erumpentes venti maximam excitarunt tempestatem, qua ad Aeolum redire coacti fuerunt. ¶ Thusco profundo) in Thusco mari ¶ Hippotaden) Hippotæ nepotem.

ADDI. { Immo filium vt ex Apollonio & aliis constat, sed de hoc supra libro vndecimo annotauimus.}

¶ Cohibẽtem) coercentem, continentem. ¶ Bouis tergo) in utre ex tergore & pelle bouis confecto. ¶ Terram petitam) Ithacam expetitam. ¶ Proxima post nonam aurora) decima dies. ¶ Dempsisse ligamina uẽtis) dissoluisse vẽtos. ¶ Dulichiũ ducem Vlyssem

A.l. haud

¶ Inde Lami veterẽ) Lamus antiquissimus Lęstrygonum rex fuit, qui populi fuerunt feritate famosi in vltimo Italiæ angulo habitantes. Ad eos cũ venisset Vlysses, Antiphates regnabat, a quo nõ nullis & nauibus & sociis fuit spoliatus. Læstrigones autem primi post Cyclopes Siciliam habitasse feruntur.

Lamus. Læstrigones.

ADDI. {Eam videlicet partem, quã postea Leontini tenuere, vt in Comment. Odyssex. legitur. } ¶ Ad hunc) ad illum. ¶ Tinxit) madefecit. ¶ Læstrygonis) Antiphatæ. ¶ Concitat) conuocat. ¶ Agmen) Læstrygonum multitudinem. ¶ Coeunt) conueniunt, concurrunt. ¶ Terris allabimur illis) ad illas terras nauigauimus. Circæũ autem manu ostendit quod quidem promontorium est Latii, à Circe dictum, in quo vrbs erat nomine Circæi. ¶ Procul uidenda) neque.n. tutum est accedere propius. ¶ Immansueti) crudelis. ¶ Illud vero epitheton parum feritati Cyclopis conuenire videtur. {Sic & apud Gellium libro secundo, cap. sexto reprehenditur Virgilius, quod dixisset Illaudati Busiridem, quasi id epitheton tenuius ac leuius foret, quàm pro Busiridis crudelitate. Sed vt illud ibidem à Gellio defenditur, ita hoc loco Ouidium quoq. recte, & aliorum exemplo, immansuetum, Cyclopem dixisse pro valde ac prorsus crudeli, extimandum est. } ¶ Ire negabamus) nolebamus ire.

a.l. captos

Circæum

Circæi. Vndecim numero naues perisse Homerus in.x. Odyssex est author.

a.l. Alphenora.

RAPH. ¶CIRCEA ad mœnia) Circæorum vrbis est periphrasis, Circæum autem est etiã planicies in Colchis, vt Timens ait a Circe denominata. {Quod autem hic dixit Ouidius, Bis'que nouem socios Circæa ad mœn. misit. Id apud Homerum hoc modo legitur.

ADDI. *a.l.nosq; adludẽtes.

Ἔνθ' ἔσαν ... μεγαλήτορος [illegible]
ἑνδέκατος [illegible]
[illegible], &c.

Nec numerus fallit, præter quã in vno. Homerus enim viginti duos cũ Eurylocho ad Circem abiisse. Ouidius autem decem & octo, cum Macareo, Polite, Eurylocho, & Elpenore, qui simul numerati & ipsi viginti duo sunt vno videlicet pauciores, quàm quot Homerus habet. } ¶Simul) postquã. ¶Tecti)dom⁹. per synecdochen. ¶Mille lupi) multi. finitus enim numerus pro infinito est positus. ¶Leæq;) & leænæ. ¶Sed nulla) ferarum subaudiatur. Idcirco autem nulla earum timenda videbatur, quia nondum humanitatẽ deposuerunt, eoq; hominibus adulabatur ¶Comitant)archaismos, comitatur enim nunc dicimus. ¶Marmore tecta) marmoreis tegmentis incrustata. ¶Aurato amictu) aurato pallio. ¶Gramina) herbas. ¶Secernunt) discernunt. Variasq; coloribus herbas) variorum colorum herbas. ¶Opus exigit) perficit, complet. ¶Quis vsus) quæ vtilitas. ¶Quo in folio) in qua herba, synecdochicos, a parte nanque totum intelligimus. ¶Pensas) ponderatas. Neque enim pharmaca nisi ponderẽtur recte componi possunt. ¶Diffudit vultus) exhilarauit. ¶Et reddidit omnia votis) hoc est, omnia pro votis respondit. ¶Hordea tosti grani) hypallage est. grani enim hordei tosti intelligimus. ¶Cum lacte coagula passo)periphrasis est casei. ¶Sacra dextra) execrabili. ¶Arenti ore) sicco, per qđ intelligimus ipsos fuisse bibendi auidos. ¶Horrescere)horridus fieri. ¶Nec iam posse queri) & cœpi non posse queri & lamentari. Iam enim in porcum fuerat conuersus. ¶Occalescere) in callum commutari. ¶Pando rostro) recuruo. ¶Col-

Bis'q; nouem socios Circæa ad mœnia misit,
Quæ simul attigimus, stetimus'q; in limine tecti,
Mille lupi, mist'q; lupis, ursi'q; leæ'q;,
Occursu fecere metum, sed nulla timenda,
Nulla'q; erat nostro factura in corpore uulnus.
Quin etiam blandas mouere per aera caudas,
*Nostraq; adulantes comitant uestigia, donec
Excipiunt famulæ, per'q; atria marmore tecta
Ad dominam ducunt. pulchro sedet illa recessu
Solenni solio, pallam'q; induta nitentem
Insuper aurato circumuelatur amictu.
Nereides, nymphæ'q; simul, quæ uellera motis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt.
Gramina disponunt, sparsos'q; sine ordine flores
Secernunt calathis, uariasq; coloribus herbas.
Ipsa quod hæ faciunt, opus exigit ipsa quis usus,
Quo'ue sit in folio, quæ sit concordia mistis
Nouit, & aduertens pensas examinat herbas.
Hæc ubi nos uidit, dicta, accepta'q; salute,
Diffudit uultus, & reddidit omnia uotis.
Nec mora misceri tosti iubet hordea grani,
Mella'que, uim'que meri, & cũ lacte coagula passo,
Quiq; sub hac lateant furtim dulcedine, succos
Adiicit. accipimus sacra data pocula dextra.
Quæ simul arenti sitientes hausimus ore,
Et tetigit summos uirga Dea dira capillos,
Et pudet, & referam, setis horrescere cœpi,
Nec iam posse queri pro uerbis edere raucum
Murmur, & in terram toto procumbere uultu.
Os'q; meum sensi pando occallescere rostro,
Colla tumere toris, & qua modo pocula parte
Sumpta mihi fuerant, illa uestigia feci.
Cum'q; eadẽ passis (tantum medicamina possunt)
Claudor in antra, Suis solum caruisse figura
Vidimus Eurylocum. solus data pocula fugit.
Quæ nisi uitasset, pecoris pars una maneret
Nunc quoque setigeri, nec tantæ cladis ab illo
Certior ad Circen ultor uenisset Vlysses.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly uocant Superi, nigra radice tenetur.
Tutus eo, monitis'que simul cœlestibus intrat
Ille domum Circes, & ad insidiosa uocatus
Pocula, conantem uirga mulcere capillos,
Reppulit, & stricto pauidam deterruit ense.
Inde fides, dextræ'que datæ, thalamo'que receptus
Coniugii dotem sociorum corpora poscit.
Spargimur ignotæ succis melioribus herbæ,
Percutimur'q; caput conuersæ uerbere uirgæ,
Verba'q; dicuntur dictis contraria uerbis.
Quo magis illa canit, magis hoc tellure leuati
Erigimur, setæ'q; cadunt, bifidos'q; relinquit
Rima pedes. redeunt humeri. & subiecta lacertis
Brachia sunt. flentem, flentes complectimur illum,
Hæremus'q; ducis collo. nec uerba locuti
Vlla priora sumus, q̃ nos testantia gratos,
Annua nos illic tenuit mora, multa'q; præsens
Tempore tam longo uidi, multa auribus hausi.

ARG. FABVLAE SEQ.

Picus ex progenie Saturni, rex Tyrrheniæ, quæ postea Italia dicta est, cum in agro Laurenti venaretur, visus a Circe propter eximiam pulchritu-

¶Colla tumere toris) extantibus carnibus tumida fieri. ¶Illa vestigia feci) brachia in crura anteriora fuisse commutata ait. ¶Cumq; eadem passis) cum sociis meis qui eadem erant passi in stabulo claudor. Tantum medicamina possunt) parenthesis est acclamationem continens in Circes medicamenta. Maneret) esset. ¶Ab illo certior)factus subaudiatur. ¶Pacifer Cyllenius)Mercurius, qui ad pacem mittitur quẽadmodum Iris ad discordiã. {Vel etiã propter caducæũ, qui Mercurio attribuitur, qui pacis signum, & præconũ qui pacis & induciarum causa mittuntur, gestamen est. } ¶Moly vocant superi) quod subaudiatur, quod superi uocant Moly. De hac vero herba ex sententia Home. sic Plinius scribit: libro. xxv. capit. iiii. Laudatissima herbarum est Homero, quam vocari à Diis putat Moly. Inuentionẽ eius Mercurio assignat, cõtraq; summa beneficia demonstrat, Nasci eam hodie circa Phenæũ & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica radice rotũda, nigraq; magnitudine cepæ, folio scyllæ, effodi aũt difficulter. Græci authores florem ei⁹ luteũ pinxere, cũ Hom. cãdidum scripserit. Inueni e peritis herbarum medicis, qui & i Italia nasci eã diceret, afferriq; mihi è Campania aliquot dieb⁹ effossã iter difficultates saxeas, radicis. xxx. pedes lõgæ, ac ne siqdẽ solidæ sed abruptæ. {Atq; hoc quidem Plin. Homeri autẽ versus sunt ex Odysseæ. x.

ὣς ἄρα φωνήσας πόρε φάρμακον ἀργεϊφόντης
ἐκ γαίης ἐρύσας, καί μοι φύσιν αὐτοῦ ἔδειξε
ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος
Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί, χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
Ἀνδράσι γε θνητοῖσι, θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.}

¶Thalamo) i thalamũ. ¶Cõiugii dotẽ) coitus præmiũ. ¶Sociorum corpa) vt restituat sociorum corpora pristinæ figuræ. ¶Percutimur caput)poetica est synecdoche. Nã i p̃sa caput nobis pcutitur diceremus. ¶Magis hoc)tanto magis. ¶Illũ flentem) Vlyssem subaudiamus. ¶Quam nos testãtia gratos)ante oĩa gratias Vlyssi egisse ait.

Socii Vlyssis in porcos.

ADDI.

Moly herba.

Socii Vlyssis in pristinã figurã.

ADDI.

dinem est adamatus. Sed cum amore coniugis suæ deuinctus appetitum deæ reticeret, ab eadem ob contemptum eius in auem picum mutatus est. Socii quoque Pici cum eum requirerent, ne viribus in noxiam sæuirent, contactu venenis in varias figuras abeunt. Vxor quoque Pici Canens, desiderio viri iuxta fluuium Tyberim casum amissi deflens, extabuit, ita tamen, vt locus memoriam nominis præberet posteris, Canens nominatus est.

Hoc quoque cum multis, quod clã mihi retulit una
Quatuor è famulis ad talia sacra paratis.
Cum duce nanque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niueo factum de marmore signum
Ostendens iuuenile, gerens in uertice picum
Aede sacra positum multis'que insigne coronis,
Quis foret, & quare sacra coleretur in æde
Cur hæc ferret auem, quærenti, & scire uolenti
Accipe ait Macareu, dominæ'que potentia quæ sit,
Hinc quoque disce meæ. tu dictis adiice mentem.
Picus in Ausoniis proles Saturnia terris
Rex fuit utilium bello studiosus equorum.
Forma uiro, quam cernis erat. licet ipse decorem
Aspicias, ficta'que probes ab imagine ueram.
Par animus formæ. nec adhuc spectasse tot annos
Quinquennem poteras Graia quater edere pugna.
Ille suos Dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in uultus. illum fontana petebant
Numina Naiades, quas Albula, quas'que Numici,
Quas Anienis aquæ, cursu'que breuissimus Almo,
Nar ue tulit præceps, & opacæ Farfarus undæ,
Quæ'que colũt Scythicæ stagnum nemorale Dianæ,
Finitimos'que lacus. spretis tamen omnibus unam
Ille colit nympham. quam quondam in colle Palati
Dicitur ancipiti peperisse Venilia Iano.
Hæc ubi nubilibus primum maturuit annis,
Præposito cunctis Laurenti tradita Pico est.
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
Vnde Canens dicta est, syluas, & saxa mouere
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, uolucres'que uagas retinere solebat.
Quæ dum fœminea modulatur carmina uoce,
Exierat tecto Laurenteis Picus in agros
Indigenas fixurus apros, tergum'que premebat
Acris equi, læua'que hastilia bina ferebat,
Phœniceam fuluo chlamydem comprensus ab auro
Venerat in syluas & filia Solis easdem,
Vt'que nouas legeret fœcundis collibus herbas,
Nomine dicta suo Circæa reliquerat arua.
Quæ simul ac iuuenem uirgultis abdita uidit,
Obstupuit. cecidere manu quas legerat, herbas,
Flamma'que per totas uisa est errare medullas.
Vt primum ualido mentem collegit ab æstu,
Quid cuperet fassura fuit. ne posset adire
Cursus equi fecit, circunfusus'que satelles.
Non tamen effugies, uento rapiare licebit,
Si modo me noui, si non euanuit omnis
Herbarum uirtus, nec me mea carmina fallunt.
Dixit & effigiem nullo cum corpore falsi
Finxit apri, præter'que oculos transcurrere regis
Iussit & in densum trabibus nemus ire uideri,
Plurima qua sylua est, & equo loca peruia non sunt,
Haud mora continuo prædæ petit inscius umbras
Picus, equi'que celer spumantia terga reliquit,
Spem'que sequens uanam, sylua pedes errat in alta,

RAPH. ¶HOC quoque cũ multis) Pici iuuenis in auem sui nominis portentosam Metamorphosin narrat Achęmenidi Macareus. Nã Picus Saturni filius rex fuit Latii, qui cũ iã Canẽtẽ ex Venilia Iani filiam duxisset vxorem, a Circe forte in venatione visus, statimq; amatus, cum ei morem gerere nollet, in auẽ sui nominis fuit mutatus. ¶Paratis) instructis. ¶Ad talia sacra) magica. ¶Cum duce meo) cum Vlysse. ¶Illa) famula. ¶Signum) statuam. ¶Insigne ornatum. ¶Accipe) audi. ¶Adiice) adhibe. ¶Proles Saturnia) filius Saturni. ¶Forma uiro) tali erat pulchritudine quali & statua ipsius. ¶Licet ipse decorẽ) tantum fuisse decoris in viuente Pico, quantum est in ipsius imagine ait. ¶Nec adhuc spectasse tot annos) significat Picum tunc cũ mutatus fuit nondum ad viginti annos peruenisse. est autẽ ordo: Nec poteras edere ipsum quater quinquennem spectasse tot annos Graia pugna: hoc est, in palæstra, quã

Graia pugna. idcirco Graiam pugna vocat, quod à Græcis fuit instituta. Innuit autem eũ visum fuisse iuniorem quàm erat. Quòd vero quidam Graiã palæstram pro bello Troiano putant accipiendam mihi non probatur. ¶Quas

Albula. Albula) Tybris qui a colore aquæ prius Albula dicebatur. ¶Quasq; Numici) Nu-

Numicus. micus fluuius est Laurentis agri in quem Aeneam cecidisse ferunt. ¶Quas Anie-

Anio. nis aquæ.) Anio fluuius est Latii haud longe ab vrbe in

Almo. Tyberim defluẽs. ¶Almo) fluuius haud longe ab vrbe Roma distans, qui in Tyberim non longe à fonte ingreditur. Vnde etiam à poeta breuissima cursu esse dicitur. In Almone autem singulis quibusq; annis sexto Calẽ. Aprilis (vt refert Macro.) Cybeles simulachrũ

Nar. lauari cõsuetum erat. ¶Nar ve tulit præceps) Nar fluuius est Vmbriæ in Tybe-

Farfarus. rim labens. ¶Et opacæ Far-

Scythica. farus vnde) Farfarus fluuius

Diana est Sabinorum. ¶Scythicæ Dianæ) quã ab Horeste vnà cũ Iphigenia ex Taurica regione Aricia vsq; allata fuit.

ADDI. (Vel etiam cui Scythico, seu Taurico ritu, hoc est, humano sanguine aliquando sacrificatum fuit, donec Romani crudelitatem istam auersati sacrificandi morem hunc aboleuerũt. vt & Seruius annotat in secundum Aeneid. Ad quod alludens Virgi. in septimo dixit.

Pinguis vbi & placabilis ara
Dianæ.

Quasi iam mitioris & sanguine humano nõ amplius gaudentis.) ¶Stagnum nemorale) inter nemora positum. Nam (vt Strabo scribit) Artemisio, id est, Dianæ & luco & templo lacus adiacet, instar pelagi fluctuans, qui vndique syluis circundatur.

¶Venilia) vxor fuit Iani antiquissimi Italiæ Regis. Venilia.

¶Ancipiti Iano) bicipiti atque bifronti. ¶Rara quidem facie) præstans facie. Omne enim rarum præclarum est. ¶Vnde Canens dicta est) nam Canens nomine proprio vocabatur propter excellentem canẽdi peritiam. ADDI. ¶Morari) remorari, sistere. ¶Ore suo cantu suo. ¶Exierat tecto) domo egressus erat. ¶In agros Laurenteis) in agros Laurentũ. Laurentes

Laurentes enim populi fuerunt Latii, a Laurento vrbe. ¶Fixurus) confecturus, percussurus. ¶Acris equi) ferocis. ¶Phœniceam) purpuream. ¶Ab auro) ab aureo cingulo comprehensam, & cinctam chlamydem habẽs. ¶Et filia Solis) etiam Circe Solis filia. ¶Circæa arua) Circæum montem a Circe denominatum, in quo Circæi oppidum fuit, vt paulo ante diximus. ¶Abdita) abscõdita. ¶Obstupit) emphasis pulchra. Hinc enim facile colligitur, quãta foret Pici pulchritudo, qua statim Circe ita capta est, vt obstupuerit. ¶Valido ab æstu) ã veheměti amore. ¶Circumfususq; satelles) circumpositi ministri, est enim synecdoche. ¶Licebit) pro licet: quãuis. ¶Si modo me noui) meam potẽtiam. ¶Euanuit) vana facta est. ¶Præter iuxta. ¶Trabibus) arboribus ex qbus trabes fiunt. ¶Inscius) prædam non cognoscens esse falsam. ¶Vmbras prædę) imaginem apri simulati & ficti. ¶Spem vanam) vmbram corpore carentem. ¶Errat) vagatur.

Concipit illa preces. & uerba precantia dixit,
Ignotosq; Deos ignoto carmine adorat.
Quo solet & niueæ uultum confundere Lunæ,
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tunc quoque cantato densatur carmine cœlum,
Et nebulas exhalat humus, cæcisq; uagantur
Liminibus comites, & abest custodia regis.
Nacta locum, tempus'q; per o' tua lumina (dixit)
Quæ mea cœperũt, perq; hãc pulcherrime formã,
Quæ facit, ut supplex tibi sim Dea, consule nostris
Ignibus & socerum, qui præuidet omnia, Solem
Accipe, nec durus Titanida despice Circen.
Dixerat ille ferox ipsam'q;, preces'q; reliquit,
Et quæcunq; es (ait) non sum tuus, altera captum
Me tenet, & teneat per longum comprecor æuum,
Nec Venere externa socialia fœdera lædam,
Dum mihi lanigenam seruabunt fata Canentem.
Sæpe retentatis precibus Titania frustra,
Non impune feres, neq; (ait) reddere Canenti.
Læsa'q; quid faciat, quid amans, quid fœmina, disces
Rebus ait. sed amans, & læsa, & fœmina, Circe est.
Tum bis ad occasum, bis se conuertit ad ortum,
Ter iuuenem baculo tetigit. tria carmina dixit.
Ille fugit. sed se solito uelocius ipse
Currere miratus, pennas in corpore uidit,
Se'q; nouam subito *latis accedere syluis
Indignatus auem, duro fera robora rostro
Figit, & iratus longis dat uulnera ramis
Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem;
Fibula quod fuerat, uestemq; momorderat aurum
Pluma fit, & fuluo ceruix præcingitur auro,
Nec quicquam antiquum Pico, nisi nomina restat.
Interea comites clamato sæpe per agros
Nequicquam Pico, nulla'q; in parte reperto,
Inueniunt Circen. nam iam tenuauerat auras,
Passa'q; erat nebulas uentis, ac Sole resolui,
Criminibusq; premunt ueris, regemq; reposcunt.
Vim'q; ferunt, sæuis'q; parant incessere telis.
Illa nocens spargit uirus, succos'q; ueneni,
Et noctem, noctis'q; Deos, *Erebo'q;, Chaoq;
Conuocat, & longis Hecaten ululatibus orat.
Exiluere loco (dictu mirabile) syluæ,
Ingemuitq; solum, uicina'q; palluit arbor.
Sparsa'q; sanguineis *rubuerunt pabula guttis
Et lapides uisi mugitus edere raucos
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ uolitare uidentur.
Attonitum monstris uulgus pauet. illa *pauentum
Ora uenerata tetigit mirantia uirga,
Cuius ab attactu uariarum monstra ferarum
In iuuenes ueniunt. nulli sua mansit imago.
*Presserat occiduus Tarthesia littora Phœbus,
Et frustra coniux oculis, animo'q; Canentis
Expectatus erat. famuli, populus'q; per omnes
Discurrunt syluas, atq; obuia lumina portant.
Nec satis est nymphæ flere, & lacerare capillos,
Et dare plangorem. facit hæc tamen omnia, seq;
Proripit. ac latos errat uæsana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis

RAPH. ¶ CONCIPIT illa preces) uota quibus a Diis id quod cupiebat, impetraret. ¶ Ignoto carmine) obscuris & non intellectis verbis. ¶ Confundere) obscurare. ¶ Patrio capiti) Soli. ¶ Densatur cœlũ) in nubem cogitur aer, vt inquit Virg. ¶ Cæcis) ignotis. ¶ Et abest custodia regis) comites regis absunt. (Tibi) qui es mortalis. ¶ Consule) succurre, mede re. ¶ Durus) crudelis. ¶ Et quæcunq; es ait.) cum quodam contemptu hæc ait Picus, ac si diceret: etiam si esses filia Iouis nedum Solis. ¶ Lanigenam) lano genitã. ¶ Retentatis) iteratis. ¶ Non impune feres) non abibis sine pœna. ¶ Neque reddere Canenti) neque redibis ad Canentem. ¶ Disces rebus ait) re ipsa inquit cognosces.
¶ Circe est) hæc cum maxima indignatione dicuntur, perinde ac si diceret, Circe læsa est, quæ omnium incantamentorum & veneficiorũ est peritissima. ¶ Solito uelocius) citius quàm solebat. Iã .n. in auẽ fuerat conuersus. ¶ Accedere) adiungi. ¶ Duro fera robora rost.) hypallage est, dura nanq; robora fero percuti rostro intelligimus. ¶ Figit) percutit. ¶ Fibula qđ fuerat) fibula aurea. ¶ Momorderat) depilauerat. Nam fibulæ uestes mordere uidentur, cum eas pilis priuent. Significat autẽ Pici aureum baltheũ in torquem fuluum, quo collũ, Pici auis cingitur, fuisse conuersum. ¶ Nec quicq̃ antiquũ Pico, nisi nomina, restat) Picus Martiꝰ idcirco hæc auis cognominatur, quod Marti sit consecratus. a Pico aũt Picenum deducitur Italię regio, quæ vulgo nunc Marchia Anconitana uocatur, qđ Sabini cũ Asculũ conderent in eorũ uexillo Picus cõsedit. ¶ Interea comites) Pici comites cum iam Circe afferre pararẽt, in varias feras cõuersi fuere. ¶ Tenuauerat) tenues ac subtiles reddiderat, est aũt parenthesis, qua narratio uerisimilis efficitur. ¶ Criminibus veris) vera criminatione. ¶ Vimq; ferunt) violentiam Circe afferre volunt. ¶ Incessere) inuadere. ¶ Noctis Deos) Hecatẽ, Plutonem, & reliquos inferos Deos. Nã nox apud inferos semper esse putatur. ¶ Ereboq;, Chaoq;) hoc est, ab Erebo vsq; & Chao incipiẽs Circe, siue ab inferis Deos noctis inuocat. Est.n. Erebꝰ obscurissimus inferni locus, vnde ortã esse noctẽ Varro scribit. Chaus autem quod Chaos in primo appellauit poeta, fuit quædã rerũ omniũ cõfusio, ex qua Dii quoque nati esse feruntur. Ad illud autem Ouid. alludere videtur, qđ Pronapides poëta Græcus scriptum reliquit Chaũ Demogorgonis primi Deoꝝ omnium vxorem fuisse, ex qua Erebum, Terrãq; suscepit, vnde Nox miseria, Egestas, Fames, Tartarus, Clotho, Lachesis, Atropos, Pluton, multaq; alia nata esse finguntur. {Cæteꝝ neq; illud prætereundũ hoc loco, quosdam legere Ereboq; Chaoq;, vt sint accusatiui, non ablatiui, referanturq; velut species, ad præcedens genus, noctis Deos. Neq; repugnat declinatio. nam veteres Latini, ea noia quæ græcè primo cõtractorũ ordine flectuntur, vt sunt Chaos Melos &c. secundo Latinoꝝ declinarũt, Sic Plautus Captiuis, dixit, Horæũ, Scombrũ, & Trigona, & Cetum, & mollem caseum. Et Virgil. iiii. Georgic.
Atq; Chao densos diuum numerabat amores.}
¶ Edere) emittere. ¶ Tenues animæ) sine corpore. ¶ Vulgꝰ) comites Pici. ¶ Mirãtia) stupentia. ¶ Monstra) monstrosæ figuræ. ¶ In iuuenes veniunt) nã illi in varias feras fuerunt conuersi. ¶ Presserat occiduus) Canẽs vxor Pici cum virum nusquam inueniret, ita se lachrymis tradidit, vt paulatim iuxta Tyberim in auras fuerit resoluta. Locus autem ille Canẽs à Canentis nymphæ nomine fuit appellatus. ¶ Tharthesia littora) occidentalia. nam Tharthesus vrbs est vlterioris Hispaniæ.

Marginal notes: *a.l. Latiis — *a.l. Ereboq; Chaonq; — Picus Martius. — Picenum. — *a.l. maduerunt. — *a.l. clietũ — *a.l. sparserat. — Erebus. — Chaus. — Caneus in loci nomẽ. ADD. — Picus in auem. — Tharthesus.

LVMINA

LVMINA)funalia, faces. Seq; proripit) è domo. Et dare plagorem) et edere eiulatū. Vesana) insana, ac fuēs, Inopē) expertem, carētē. Carmina exequialia) exequiis conuenientia. Cygnus autem moriens uicinus suauissime canere memoratur. (Tabuit paulatim absumpta est. Euanuit) resoluta est. Rite) merito, & recte ob memoriā illi⁹ nymphae, quę mariti desiderio illic uitam cum morte cōmutarat. Per lōgum annum) quo apud Circen fuimus. Resides) desides, pigri, factus autem subaudiatur. Inire) intrare. Dare uela) nauigare. Saeui pōti) furētis, in tempestatem cōcitati maris. Aeneia nutrix) Caieta Aeneae nutrix, quae mortua ac sepulta & portui, & urbi nomen dedit. Breue carmen) epitaphiū dicit. Alūnus) Aeneas à me alitus atque educatus. Argolico igne) quo à Graecis Iliū fuit incensum. Funis religatus) quo naues religatae tenentur. Huiusmodi autem funis ora vocatur à Quintil. Tametsi quidam iora putēt esse legendum, nō oram. Infamatae Deae) infamia labo rantis Circes. Prorūpit) cū impetu ingreditur. Faunigenaeq; d.) Latini Fauni filii. haec autem idcirco narrat poeta, vt sociorum Diomedis in aues cygni similes Metamorphosin cum superiore aptius connectat. Cum gen. fer.) Rutulorum, vt ex carmine quoque Virgiliano est notum. Concurrit Latio Tyrrhenia tota) Thuscię populi contra Latinos bellum pro Troianis suscipiūt. Externo rob.) externis militibus. Neq; Aen. Euandri ad moe. frust.) nam Euāder in Troianorū auxiliū & Pallantem filium misit, & vt a Thuscis imploraret auxiliū, hortatus est, vt Virg. quoq; canit. At Venul. frust.) Venulus à Turno ad Diomedē, qui in Apulia vrbē aedificauerat, missus orator, nihil auxilii ab eo impetrauit, qđ diceret cum alia quaedam, tū Troianos nimium Diis esse gratos & charos. Profugi Diome.) procul à patria ob vxoris turpitudinem fugati. Nā Diomedes à bello Troiano in patriā reuersus, Aegialem vxorē comperit Cyllaboro Stheneli filio adhae

Pici socii in feras.

Caieta

Faunigena

Diomedes

Lumina uiderunt inopem, summiq́; cibiq́;
Per iuga, per ualles, qua fors ducebat, euntem.
Vltimus aspexit fessam luctuq́; uiaq́;
Tybris, & in gelida ponentem corpora ripa.
Illic cum lachrymis ipsos modulata dolores
Verba sono tenui moerens fundebat, ut olim
Carmina iam moriens canit exequialia cygnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit, inq; leues paulatim euanuit auras.
Fama tamen signata loco est: quem rite canentem
Nomine de nymphae ueteres dixere coloni.

ARG. FABVLAE SEQ.

Nec minus refert Macareus insolentiam sociorum erga Venerem. Cum Aeneas aduersus Rutulos pro Latino dimicaret, ab Euandro auxilium petiisset. Et quēadmodum Turnus Venulo legato a Diomede item auxilium postulasset, qui sub Dauno Iapygiae rege dotalia arua possideret, quod id se facturum negasset, eo quod pro Aenea aduersus Venerem stetisset, vulneratamq; a se inimicam haberet. Et vt comites eius contemptu Deae cupientes proficisci in bellum in mari volucrum figura decepti sub. fuerunt. Eorū nomina haec sunt, Agmon, Lycus, Idas, Rhetenor, Nycteus, quae volucres albi coloris vt cygni essent.

Talia multa mihi longum narrata per annum,
Visaq́; sunt resides, & desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare uela iubemur,
Ancipitesq́; uias, & iter Titania uastum
Dixerat, & saeui restare pericula ponti.
Pertimui (fateor) nactusq́; hoc littus adhaesi.
Finierat Macareus, urnaq́; Aeneia nutrix
Condita marmoreo tumulo breue carmē habebat.
Hic me Caietam notae pietatis alumnus
Ereptam Argolico, quod debuit igne, cremauit.
Soluitur herboso religatus ab aggere funis,
Et procul insidias, infamataeq́; relinquunt
Tecta Deae. lucosq́; petunt, ubi nubilus umbra
In mare * cum fulua prorumpit Tybris arena,
Faunigenaeq́; domo potitur, nataq́; Latini;
Non sine Marte tamen. bellum cum gente feroci
Suscipitur, pactaq́; furit pro coniuge Turnus.
Concurrit Latio Tyrrhenia tota, diuq́;
Ardua sollicitis uictoria quaeritur armis.
Auget uterq; suas externo robore uires.
Et multi Rutulos, multi Troiana tuentur
Castra, neq; Aeneas Euandri ad moenia frustra,
At Venulus frustra profugi Diomedis ad urbem
Venerat. ille quidem sub Iapyge maxima Dauno
Moenia condiderat, dotalisq́; arua tenebat.
Sed Venulus Turni postquam mandata peregit
Auxilium petiit, uires Aetolius heros
Excusat, nec se aut soceri committere pugnae
Velle sui populos, aut quos è gente suorum
Armet, habere ullos. ne'ue haec commenta putetis,
(Admonitu quanquam luctus renouentur amari)
Perpetiar memorare tamē, postquā alta cremata est
Ilion * & Danaas pauerunt Pergama flammas,
Naricius'q; heros à uirgine, uirgine rapta,
Quam meruit poenam solus, digessit in omnes,
Spargimur, & uentis inimica per aequora rapti
Fulmina, noctem, imbres, iram, coeliq́;, marisq́;,
Perpetimur Danai, cumulumq́; Capharea cladis.
Ne'ue morer, referens tristes ex ordine casus,
Graecia tum potuit Priamo quoq; flenda uideri.
Me tamen armiferae seruatum cura Mineruae

fisse, à qua cum receptus nō foret aufugiens peruenit in Apuliam. vbi a Dauno cum parte regni filia accepta vrbem noīe Argyrippā aedificauit. Sub Iapy. Dauno) Daunus rex fuit Apuliae, à quo Daunia fuit appellata, Daunus.
Iapyx aūt a Iapygia declinatur, quae eadē est cum Apulia, ab Iapyge Dedali filio cognominata. Sane Iapyx vrbis quoque nomen est, quae nunc Barii dicitur. Est etiā Iapyx ventus Apuliae peculiaris. Aetolius her.) Diomedes Tydei Aetoliae regis filius. Excusat) i excusationem adducit. Commen. ficta. Perpetiar) sustinebo, Memorare) narrare. Ilios) vrbs Troia quae & Iliō dicitur. Naritiusq; he.) Aiax Oilei filius; qui fuit Naricius. Narix enim quae & Naricium & Narice dicitur, vrbs fuit Locridis, unde Naricius declinatur. Aiax autē Oilei filius Cassandrā Priami natam in templo Palladis stuprasset, non in se solum, sed in omnes Graecos iram numinis concitauit uā in patriam nauigantes & ipse fulmine percussus orta maxima tempestate, & alii per maria fuere disiecti. A virgine) Pallade, quae perpetuam seruauit virginitatem. Virgine ra.) Cassandra stuprata. Dri ges.) distribuit, dimisit. Spargimur) dissipamur, dispergimur. Cumulumq; Caph. cla. Caphareus promontorium est Euboeae in Hellespontum spectans, ad cuius radices ira Mineruae ac fraude Nauplii Palamedis patris Graecorum classis maximum fecit naufragiū. (Nauplius enim cum caede Palamedis filii insidiis ac fraude Vlysses interfecti, vlcisci vellet, ea nocte, qua Graeci à Troia redeuntes, circa Caphareū, tempestate periclitabantur, conscēso scopulo, & face accensa, ad cuius lucem Graeci, tanquā in portum nauigarent, naues illorum in saxa & radices montis impingere, atque ita perire fecit.) Priamo quoque flē. ui.) nimia est calamitas, quae hostibus quoque flenda videtur.

Iapix. Iapygia.

Ilios.

Narix.

Aiax Oilei

* a.l. conuulsa.

Caphare⁹.

ADDE.

* Ilios in quibusdā leg' tur.

Fluctibus eripuit patriis: sed rursus ab agris
Pellor; & antiquo memores de uulnere pœnas
Exigit alma Venus; tantosq; per alta labores
Aequora sustinui, tantos terrestribus armis.
Vt mihi fœlices sint illi sæpe uocati,
Quos cōmunis hyems, importunusq; Caphareus
Mersit aquis, uellemq; horum pars una fuisse.
Vltima iam passi comites, belloq;, fretoq;
Deficiunt, finemq; rogant erroris. at Agmon
Feruidus ingenio, tum uero, & cladibus asper;
Quid superest, quod iam patientia nostra recuset
Ferre uiri? dixit, quid habet Cytherea? quid ultra
Velle puta, faciat? nam dum peiora timentur,
Est locus in uoto: sors autē ubi pessima rerum est,
Sub pedibus timor est, securaque summa malorū.
Audiat ipsa, licet, & quod facit, oderit omnes
Sub Diomede uiros; odium tamen illius omnes
Spernimus, & magno stat magna potentia nobis.
Talibus iratam Venerem Pleuronius Agmon
Instimulat uerbis, *ueteremq; resuscitat iram.
Dicta placent paucis, numeri maioris amici
Agmona corripimus. cui respondere uolenti,
Vox pariter, uocisque uia est tenuata, comæque
In plumas abeunt, plumis quoque colla teguntur,
Pectoraque, & tergum, maiores brachia pennas
Accipiunt, cubitique leues *sinuantur in alas.
Magna pedis digitos pars occupat, oraque cornu
Indurata rigent, finemque in acumine ponunt.
Hunc Lycus, hunc *Idas, & cū Rhetenore Nycteus,
Hunc miratur Abas, & dum mirantur, eandem
Accipiunt faciem, numerusque ex agmine maior
Subuolat, & remos plausis circumuolat alis.
Si uolucrum quæ sit dubiarum forma requiris,
Vt non cygnorum, sic albis proxima cygnus.*

ARG. FABVLAE SEQ.

Lauiniæ regionis locum arboribus obumbratum Pan Mercurii filius tenuit, quem postea nymphæ occuluerunt, has pastor Apulus cum procacibus maledictis terruisset, ne amplius locum eam in propatulo haberet, nimirum earum in arborem oleastrum extabuit, & ita factus est.

Vix equidem has sedes, & Iapygis arida Dauni
Arua gener teneo minima cum parte meorum.
Hactenus Oenides. Venulus Calydonia regna,
Puteolosq; sinus, Messapiaq; arua reliquit,
In quibus antra uidet, quæ multa nubila sylua,
Et leuibus guttis manantia semicaper Pan
Nunc tenet. at quōdā tenuerūt tempore nymphæ.
Apulus has illa pastor regione fugatas
Terruit, & primo subita formidine mouit.
Mox ubi mens rediit, & contempsere sequentem,
Ad numerum motis pedibus duxere choreas.
Improbat has pastor, saltuque imitatus agresti
Addidit obscœnis conuitia rustica dictis.
Nec prius obticuit, quā guttura condidit arbor.
Arbor enim est, succoque licet cognoscere mores.
Quippe notam linguæ baccis oleaster amaris
Exhibet. asperitas uerborum cessit in illas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Turnus aduersus Aeneam pro Lauinia sponsa dimicans, cum immittere ignem classibus conaretur, mater Deorum, quia ex Ida monte Phrygiæ sacrato essent fabricatæ, impetratis precibus ab Ioue in nympharum speciem illas conuertit, utque Dearum marinarum numen augere possent, effecit.

Hinc ubi legati rediere negata ferentes

ANTIQVO de uulnere) nam in bello Troiano Diomedes cum Aenea congressus, cum sibi eū auxilio Veneris eripi uideret in ipsam Deam sagittas coniecit; quare Dea irata à Diomede vxoris animū sic abalienauit, vt illū ab excidio Troiano reuersum in ædes accipere noluerit. ¶ Memores pœnas) quas in memoria habebat. ¶ Importunus Caphareus) sine portu, perniciosus. ¶ Deficiunt) me derelinquere volunt. ¶ At Agmon Fer.) Agmō cum Venerem cōtemneret, in auem cygno similem vnà cum quibusdā è socijs fuit commutatus. ¶ Feruid. inge.) feroci ingenio præditus. ¶ Et asper) etiā indignatus. ¶ Recuset fer.) nolit pati. ¶ Est locus in voto) votis & precibus locus relinquitur, tunc enim homines ad preces confugiunt, cum peiora timent. ¶ Sors autem vbi pessima rerū est) vbi pessimus est rerum status. ¶ Sub ped. ti. est) nihil timetur. ¶ Secura) sine timore. ¶ Sub Diomed.) existentes subaudiamus. ¶ Spernimus) contēnimus. ¶ Magna po.) Veneris. ¶ Stat ma.) constat. Nā parta ppter ipsā amisimus. ¶ Pleuronius Agmō) Pleuron vrbs est Aetoliæ, vnde Pleuronius deriuatur. ¶ Resuscitat) iterum excitat. ¶ Numeri maioris amici) plures amici. ¶ Tenuata) tenuis & exigua facta. ¶ Magna pedis digitos pars occupat) hypallage est. Magnam enim pedis partem à digitis fuisse occupatam intelligimus. ¶ Cornu) rostro. ¶ Finemque in acumine ponunt) acutum habent rostrum. ¶ Ex agmine) multitudine comitum. Huiusmodi autem aues Diomedeæ à nomine ducis fuerunt appellatæ. ¶ Plausis alis) cum quodam strepitu motis. ¶ Dubiarum volucrum) auium de quibus dubitatur, an Cygni sint, an aliæ à Cygnis. ¶ Proxima) simillima. nam Diomedeæ sunt similes oloribus. ¶ Hactenus Oenides) Diomedes Oenei nepos. ¶ Venulus Calydonia regna) Diomedis Calydonii. Nam Calydō vrbs est Aetoliæ. ¶ Puteolosq; sinus) Puteoli vrbs est Apuliæ à multitudine puteorum dicta. legitur etiam, Peucetios. ¶ Messapia aru.) Apuliæ à Messapo duce cognominata. legitur etiam, Mesapia. ¶ In quibus antra vides) pastoris cuiusdam Apuli in oleastrum metamorphosin poeta exponit. ¶ Nubila) obscura. est enim hoc loco appositum. ¶ Manantia) stillantia. ¶ Semicaper Pan) Pan Deus est pastorum, qui à parte posteriori capro similis pingebatur. ¶ Mouit) commouit ad fugiēdum. ¶ Ad numerum) ad rhythmū & gestus rationem. ¶ Duxere choreas) tripudiarunt. ¶ Improbat) vituperat. ¶ Condidit) abscondit. ¶ Succo) ex succo, qui est amarus & asper. ¶ Notam) signum. ¶ Oleaster) oliua est syluestris. ¶ Cessit) transiuit.

CRVTVLI)

Marginal notes: Agmon. | *a. l. stimulis q. | Agmon in auem mutatur. | *a. l. curuātur. | *a. l. Iolis. | Pleuron. | *De hisce auibus cōsule Pliniū lib. x. capite. xliiii. | *a. l. Dauniæ. | Socii Diomedis in aues. | Calydon. | Puteoli. | Pastor in oleastrum. | Pan.

¶ RVTVLI) populi fuerũt, q̃bus imperauit Turnus. Hęc aute narrantur, vt commodius nauium Aeneæ transmutationẽ in nymphas inserere posset poeta. Nam cum Turnus Rutulorum rex ignem immisisset in classem Troianorum, mater Deum eas naues, quia in Ida monte sibi dicato fabricatę fuerant, comburi non est passa. Verũ in nymphas eas marinas cõmutauit. ¶ In pinea tecta) periphrasis est nauium, quæ ex pineis tabulis cõficiũtur. ¶ Mulciber,) Vulcan⁹, ignis. ¶ Inflati buxi) tibiæ quæ ex buxo conficitur. ¶ Domitis leonibus) currus enim Cybeles, vt in superioribus scripsimus, à leonibus trahitur. ¶ Irrita) vana. ¶ Sacrilega dextra hypallage est. Ipse.n. sacrilegus intelligitur. ¶ Astræi turbant) Astræi uenti Auroræ & Astræi gigantis filii. Sic.n. & Hesiodus in Theogonia.

RAPH.

Astræi ADDI.

Ἀστραίῳ δ᾽ Ἠὼς ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους

Ἀργέστην, Ζέφυρόν, Βορέην τ᾽ αἰψηροκέλευθον,

Καὶ Νότον, ἐν φιλότητι θεὰ θεῷ εὐνηθεῖσα.

Naues Aeneæ in nymphas

¶ Stuppea retinacula.) periphrasis est orarum, idest funium, quibus naues ad terram religantur. ¶ Robore mollito,) duricie moli facta. ¶ In corpora ver.) in carnes. ¶ Carina sub.) lignũ suppositum. Nam carina proprie lignum est illud quo fundum nauis in duas distingui partes videtur. ¶ Lina funes ex lino confecti. ¶ Cœrulus color) niger. ¶ Durisq; in montibus ortæ. Molle fre.) antitheton elegans, quo maxime sensus adornatur. Durũ nanque opponitur molli. ¶ Nec eas sua tangit origo) hoc est nihil mouentur rupiditate suæ originis videndę. Nihil curãt redire in mõtes, vbi sunt ortæ. ¶ Naricię ratis) sic quidem legitur, vt intelligatur nauis Aiacis Oilei, qui fuit Naricius. Mihi vero magis Neritiæ videtur legendum, vt de Vlyssis naufragio sentire poetam intelligamus. Neritus enim mons est Ithacæ, patriæ Vlyssis, vnde Neritius declinatur. ¶ Puppes Al.) Alcinous Vlyssem, quem naufragũ hospitio susceperat, instructa naue in Ithacam vehendum curauit, sed nauis ipsa in scopulum, qui est post Phalacrium Corcyræ promontorium, similī specie transfigurata fuisse à Neptuno in. xiii. Odyss. ab Home. narratur. ¶ Animata clas.) transmutata classe in nymphas animam habẽtes.

Nauis ĩ scopulum.

Ardea in auem.

Arma Aetola sibi. Rutuli sine uiribus illis
Bella infausta gerunt, multum'q; ab utraq; cruoris
Parte datur. fert ecce auidas in Pinea Turnus
Tecta faces, ignes'q; timent, quibus unda pepercit.
Iam'q; picem, & ceras, alimenta'q; cætera flammæ
Mulciber urebat, perq; altum ad carbasa malum
Ibat, & incuruæ fumabant transtra carinæ.
Cum memor h s pinus Idæo uertice cæsas
Sancta Deum g nitrix tinnitibus æthera pulsi
Aeris, & inflati compleuit murmure buxi.
Per'q; leues domitis inuecta leonibus auras
Irrita sacrilega iactas incendia dextra
Turne ait, eripiam, nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes, & membra meorum.
Intonuit dicente Dea, tonitru'q; secuti
Cum saliente graues ceciderunt grandine nimbi,
Aeraq;, & tumidum subitis concursibus æquor
Astræi turbant, & eunt in prælia fratres.
E quibus Alma parens unius uiribus usa
Stuppea perrupit Phrygiæ retinacula puppis,
Fert'q; rates pronas, medio'q; sub æquore mergit.
Robore mollito, lignoq; in corpora uerso,
In capitum facies puppes mutantur aduncæ,
In digitos abeunt, & crura natantia remi,
Quodq; sinus fuerat, latus est, mediis'q; carina
Subdita nauigiis, spinæ mutantur in usum.
Lina comæ molles, antennæ brachia fiunt,
Cœrulus ut fuerat, color est, quasq; ante timebant,
Illas uirgineis exercent lusibus undas
Naiades æquoreæ, duris'q; in montibus ortæ,
Molle fretum celebrant, nec eas sua tangit origo,
Non tamen oblitæ quã m multa pericula sæpe
Pertulerint pelago iactatis sæpe carinis
Supposuere manus, nisi si qua uehebat Achiuos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Naues Aeneæ docet in speciem nympharum versas Deorum voluntate ex recordatione suorum, Neritiam nauẽ vidisse lætas pereuntẽ naufragio. Item Alcinoi nauem Pelasgos portantem saxo durescere.

Cladis adhuc Phrygiæ memores odere Pelasgos,
Neritiæ'q; ratis uiderunt fragmina lætis
Vultibus, & lætis uidere rigescere puppes
Vultibus Alcinoi, saxum'q; nigrescere ligno.

ARG. FABVLAE SEQ.

Turno ab Aenea interempto Ardea vrbs regnum Turni incendio ad cinerem redacta, ex qua volucris emersa est, quæ patriæ eius nomine vocatur a posteris Ardea.

Spes erat in nymphas animata classe marinas
Posse metu monstri Rutulum desistere bello.
Perstat, haberq; Deos pars utraq; quiq; Deorum est
Instar, habent animos nec iam dotalia regna,
Nec sceptrum soceri, nec te Lauinia uirgo,
Sed uicisse petunt, deponendi'que pudore
Bella gerunt, tandem'que Venus uictricia nati
Arma uidet, Turnus'que cadit cadit Ardea, Turno
Sospite dicta potens, quam postquã barbarus ensis
Abstulit, & tepida patuerunt tecta fauilla,
Congerie è media tum primum cognita præpes,

Ardea.

¶ Quod deorum est instar) ad similitudinẽ. Nam animi vt Dii sunt immortales. Hæc autẽ a poeta narrantur, vt aptius Ardeæ vrbis in auẽ Metamorph. subiũgat. nã Ardea patria fuit Turni, quã Victores Troiani cũ incẽderẽt, forte auis ex incendio nũquã antea uisa euolauit, quæ à nomine vrbis Ardea fuit appellata. {Fabulã hãc & Maphæus tractat in libro quẽ Virgilianis superaddit, sed ille ultro ac spõte sua incensam Ardeam sentire videtur.

ADD. C.

Ita enim habet versus.

Nanque ex diuersa caderent dum parte Latini.

Et calido Turnus fœdaret sanguine terram,

Vrbem ingens flamma, & muros inuaserat altos.

Fumabatq; tutis miseri patris Ardea tectis &c.

Fuerunt autem qui incendium hoc ad Annibalis tempora referrent, eo adducti videlicet, quòd poeta dixit, Quam post quam Barbarus ensis Abstulit. Quasi Barbarus ensis non satis commode aut recte de Troiano diceretur. Deinde etiam Sereni cuiusdam authoritate nitẽtes, cuius verba in hunc modum citant. Illud nanque Ouidii metamorphoseos fabulosum est, incensam ab Annibale Ardeam, & in hanc auẽ conuersam. Quasi non potuerit pro Aenea, Annibalis nomen perperam irrepere, aut à librariis falso substitui. Neque enim hic Ouidius, quæ tempore belli Punici, sed quæ temporibus Aeneæ accidissent, describere voluit. Quod siquid difficultatis adeo habeat hic locus, malim pro Quã, Quẽ legere, vt de Turno intelligeretur, eo scilicet ense Barbaro, hoc est, Troiano interempto, deinde & Ardea incendio consumpta, ex fauillis accinere huius Ardeam auem prognatam. Sed hoc puto durius. Itaque veterem interpretationem reteneamus.} ¶ Soceri) Latini regis. ¶ Vicisse) victoriam. verbum pro nomine positum est. Sic Persius scire tuum nihil est. ¶ Deponendi'que pudore) bella subaudiamus. vtrunque enim pudebat deponere bellum. ¶ Turnusq; cadit,) ab Aenea interfectus. ¶ Barbarus ensis) Troianus. ¶ Abstulit) sustulit, deleuit. ¶ Patuerunt) dissoluta fuerunt. ¶ Congerie è media) è medio rogo. ¶ Præpes,) auis. nam præpetes aues maiores dicuntur, quæ volatu suo dant augurium.

Monte iacet positus, *tribuitq; uocabula monti.
Iamq; Palatinæ summam Procã gentis habebat.
Rege sub hoc Pomona fuit, qua nulla Latinas
Inter Hamadryadas coluit solertius hortos,
Nec fuit arborei studiosior altera fœtus,
Vnde tenet nomen. non syluas illa, nec amnes,
Rus amat, & ramos felicia poma ferentes.
Nec iaculo grauis est, sed adunca dextera falce,
Qua modo luxuriem premit, & spatiantia passim
Brachia compescit, fissa modo cortice, lignum
Inserit, & succos alieno præstat alumno
Nec sentire sitim patitur, bibulæq; recuruas
Radicis fibras labentibus irrigat undis. (est.
Hic amor, hoc studiũ. Veneris quoq; nulla cupido
Vim tamen agrestum metuens pomaria claudit
Intus, & accessus prohibet, refugitq; uiriles.
Quid non & Satyri saltatibus apta iuuentus
Fecere? & pinu præcincti cornua Panes?
*Silenusq; suis semper iuuenilior annis?
Quiq; Deus fures, uel falce, uel inguine terret?
Vt potirentur ea? sed enim superabat amando
Hos quoque Vertumnus neque erat felicior illis.
O quoties habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, uerique fuit messoris imago.
Tempora sæpe gerens, fœno religata recenti,
Desectum poterat gramen uersare uideri.
Sæpe manu stimulos rigida portabat, ut illum
Iurasses fessos modo disiunxisse iuuencos.
Falce data, frondator erat, uitisq; Putator.
Induerat scalas, lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator arundine sumpta.
Denique per multas aditum sibi sæpe figuras
Repperit, ut caperet spectatæ gaudia formæ.
Ille etiam picta redimitus tempora mitra
Innitens baculo, positis per tempora canis
Assimulauit anum, cultosque intrauit in hortos,
Pomaque mirata est, tantoque peritior (inquit)
Omnibus es nymphis, quas continet Albula ripis
Salue uirginei flos intemerate pudoris,
Paucaq; laudatæ dedit oscula, qualia nunquam
Vera dedisset anus, glebaque incurua resedit
Suspiciens pandos autumni pondere ramos.
Vlmus erat contra speciosa nitentibus uuis,
Quam socia postquam pariter cũ uite probauit,
At si staret (ait) cœlebs sine palmite truncus,
Nil præter frondes, quare peteretur, haberet.
Hæc quoq; quæ iuncta est uitis, requiescit in ulmo,
Si non iuncta foret, terra acclinata iaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris huius,
Concubitusq; fugis, nec te coniungere curas.

RAPH. POSITVS) sepultus. Tribuitq; vocabula monti.) Auentinus enim vnus ex collibus Romæ vrbis ab Auentino rege illic sepulto fuit cognominatus quãquam Varro alias quoque huius nominis origines tradat. Summa gentis.) præstantissimæ.

ADDI. {Fallitur hoc loco Regius, qui summæ gentis, pro summam gentis, legit, Palatinumque pro Proca, inter reges accipit, Ita enim hic versus in ipsius editione habetur. Iamque Palatinus summæ loca gentis habebat. Cum verior lectio sit, Iamque Palatinæ summam Proca gẽtis habebat. Vt summa gentis accipiatur, pro, imperio, & summa parte gentis Palatinæ, hoc est, quæ circa Palatium & ea loca, vbi postea Roma condita fuit, tum habitabat. Neque enim alibi legitur, Albanorum regum aliquem Palatinum dictum, aut eundem Auentino successisse. Sed Dionysius & ipse etiam Ouidius infra in Fastis post Auentinum, Procam numerant patrem Amulii & Numitoris.}

Tribuit, hoc loco præsens tẽpus est nõ præteritũ.

Pomona hamadryades.

*a.l. Syluanusq;

Pomona) Dea fuit pomorum, vnde etiam fuit Pomona vocata. Latinas Iter Ha. nym.) Hamadryades nanq; dicuntur nymphæ, quæ vnà cum arboribus exoriũtur & occidunt. Vnde etiam nomẽ sumpserunt. ἅμα nanque simul, δρῦς δρυός dicitur quercus. Solertius) diligentius. Vnde te. no.) Pomona. n. à pomis nomen est consecuta. Poma vero dicuntur omnes fructus quicunque ex arboribus nati esui sint apti, siue molli, siue duriore cortice tecti, quamuis Macr. atq; Ser. Poma a nucibus distinguentes scribant nuces generaliter vocari, quæ duriore cortice tegantur. Poma vero quæ molliore. Sed pomum generale nomẽ est omnium fructuum, quicunque ex arboribus nascũtur, cum ex aliorũ scriptorum, tũ ex Ouidii verbis aperte colligi potest. Non syl. il.) Pomona inquit, non amat syluas vt venetur, non amnes vt piscari eat. Felicia poma) dulcia, non amara, & aspera. Nec iaculo grauis est) nec dextra Pomonæ inquit iaculum gestat, sed falcem, qua luxuriantes ramos recidat. Luxuriem) luxuriantes ramos ai. Premit) recidit. Brachia) ramos. Compescit) cohibet. Lignum) surculum alterius arboris. Alie. alumno) surculo ex alia arbore in aliam translato. Fibras) tenuiores, subtilioresque radices. Vim agrestum) violentiam rusticorum. Pomaria) pomaria loca arboribus frugiferis consita dicuntur, atque pomorum repositoria. Satyri) Dii sunt syluestres magnopere saltu gaudentes. Panes) Dii sunt pastorum cornuti. Silenusque suis) Silenus Bacchi fuit nutricius voluptati maxime deditus. Satyri autem senes (vt scribit Pausanias) Sileni vocantur. Quique Deus) periphrasis est Priapi. Hos quoque Vertumnus) Vertumnus Deus est bene vertendarum rerum, hoc est vẽdendarum atq; emendarũ, à vertendo dictus, quod se in varias verteret formas, vt ipse de se apud Propertium narrat, Opportuna mea est cunctis natura figuris. In quæcunque voles verte, decorus ero. Inde Vertumnalia dicta sunt, quæ mense Octobri in honorem Vertumni celebrabantur, vt auctor est Varro. Vertumnus autem Romæ in uico Thurario sacellum habuit, vt Pedianus, Porphyrioq; scribunt. Neq; erat felicior illis) nam eũ quoque Pomona aspernabatur. Duri messoris) asperi, ac laborum patientis. Messor autem est qui frumenta metit ac secat. Desectum gramen) periphrasis est fœni, per quod significat Vertumnum fœnisecæ figuram aliquãdo suscepisse. Varias autem Vertũni Metamorphoseis poeta describit. Sæpe manu stimulos) sæpenumero inquit in bubulcum Vertumnus cõmutabatur, vt Pomona potiri posset. Frondator erat) frondator dicitur frondium putator. Induerat scalas) sumpserat, si autem coniunctio subaudiatur. Lecturum) collecturum. (Redimitus tempora) circundata habens tempora. Tantoq; peritior inquit) quanto cultiores habes hortos subintelligamus. Intemerate) inuiolate. Qualia nunquam) facete hæc à poeta inferuntur. lasciuiora que aũ fuisse Vertumni oscula, quàm quæ à vera vetula vnquam dari potuissent. Pandos) curuos. Autumni pondere) hoc est pomis. Contra) e regione. Probauit) commendauit, approbauit. At si staret ait cœlebs) his similitudinib⁹ vult persuadere Pomonæ Vertumnus, vt nubat, cũ præsertim a multis petatur. Cœlebs) sine cõiuge. Vites. n. sic vlmos amplectũtur, vt uxores viros. Cœlibes. n. dĩr qsi coniuge uiuunt, quasi cœlestẽ uitã agẽtes. Sine palmite) sine uite. Nã palmites uitiũ rami dĩr uuas ferentes. Peteretur) expeteretur. Non tangeris) non moueris.

Vertumnus in uarias figuras.

Satyris Panes Silenus.

Vertumnꝰ deus.

Vertũnus

Cœlibes

Atque utinam uelles. Helene non pluribus esset
Sollicitata procis, nec quæ Lapitheia mouit
Prælia, nec coniux timidi, aut audacis Vlyssei.
Nunc quoque cum fugias, auersersis'q́ petentes
Mille uiri cupiunt, & Semideiq́, Deiq́,
Etiquæcunque tenent Albanos numina montes.
Sed tu si sapies, si te bene iungere: anum'q́
Hanc audire uoles, quæ te plus omnibus illis,
Plusquam credis amo, uulgares reijce tædas.
Vertumnum'q́ tori socium tibi delige, pro quo
Me quoq; pignus habe. neq; enim sibi notior ille ẽ.
Qua'm mihi, nec toto passim uagus errat in orbe.
Hæc loca magna colit. nec uti pars magna procorũ,
Qua'm modo uidit, amat. tu primus, & ultimus illi
Ardor eris, soliq́ suos tibi deuouet annos.
Adde quo'd est iuuenis, quo'd naturale decoris
Munus habet, formas'q́ apte fingetur in omnes.
Et quod erit iussus (iubeas licet omnia) fiet.
Quid? quo'd amatis idẽ? qđ? quæ tibi poma coluñt
Primus habet? lætaq́; tenet tua munera dextra.
Sed neque iam fœtus desyderat arbore demptos,
Nec quas hortus alit cum succis mitibus herbas,
Nec quicquam nisi te. miserere ardentis, & ipsum,
Quod petit ore meo præsentem crede precari.
Vltores'q́ Deos, & pectora dura perosam
Idaliam, memorem'q́ time Rhamnusidis iram.
Quoq; magis caueas, (etenim mihi multa uetustas
Scire dedit) referam tota notissima Cypro
Facta, quibus flecti facile, & mitescere possis.

ARG. FABVLAE SEQ.

In insula Cypro Anaxarete fuit ex progenie Teucri Salaminii, quæ forma cæteras gentes & eiusdem ciuitatis supergressa est. Sed vt pulchritudo eminens fuit, ita propter aspernationem uirorum abominanda omnibus. Quam cum Iphis eiusdem ciuitatis amore diligeret, neque aditum ad eam haberet dolens quod in tam grauem sortem incidisset, ne diutius doleret, ad extremum noctu clam ante fores puellæ suspendio se liberauit. Cui cum funus pro dignitate fortunæ per publicum maxima frequentia duceretur, & illa patentissime ex superiori parte domus prospiceret, ob nimiam crudelitatem, animiq́ duritiam in uestigio suo a Venere saxo durata est, ita vt apud Salaminios species eius prospiciens Veneris nome acceperit. Dehinc Vertumnus rediens in suam speciem Pomona potitus est.

Viderat a ueteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten humili de stirpe creatus.
Viderat, & totis perceperat ossibus ignes,
Luctatus'q́ diu, postquam ratione furorem
Vincere non potuit, supplex ad limina uenit.
Et modo nutrici miserum confessus amorem,
Ne sibi dura foret, per spes orauit alumnæ,
Et modo de multis alicui blanditus amicis,
Sollicita petiit perpensum uoce fauorem.
Sæpe ferenda dedit blandis sua uerba tabellis.
Interdum madidas lachrymarum rore coronas
Postibus intendit, posuit'q́ in limine duro
Molle latus, tristis'q́ feræ conuitia fecit.
Sæuior illa freto surgente, cadentibus Austris,
Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc uiuum radice tenetur,
Spernit, & irridet, factisq́ immitibus addit
Verba superba ferox, & spe quoque fraudat amãtẽ.
Non tulit impatiens longi tormenta doloris
Iphis. & ante fores hæc uerba nouissima dixit.
Vincis Anaxarete, neque erunt tibi tædia tandem.

RAPH. ¶ HELENAE nõ pluribus esset) Helenæ pulchritudo notior est quàm vt hoc loco sit commemoranda. ¶ Sollicitata) uexata. ¶ Nec quæ Lapithela mouit) Hippodamiam dicit, cuius pulchritudine bellum fuit eacitatum inter Lapithas & Cẽtauros, vt in. xii. copiose narrat. Lapithæ aũt populi fuerunt Thessaliæ a Lapitho Periphãtis filio cognominati. ¶ Nec coniux timidi aut audacis Vlyssei) timidi ĩ pugna, audacis ĩ struẽdis insidiis. Penelope vero Vlysis vxor formosissima fuisse scribitur, & a quamplurimis procis amata. ¶ Auerseris) aspernerls. ¶ Hanc anũ) seipsum ostendit cum quadam senili grauitate Vertumnus. ¶ Vulgares tædas) nuptias p synecdochen. A parte nanq; totum intelligimus. Quinque faces nãque ea tæda arbore cõfectæ nouæ nuptæ præferebanť. ¶ Procorũ amatorũ quibus nihil est ĩ cõstantius. Proci autem à prouocando, hoc est à petendo dicti, qui mulieres ĩ matrimoniũ petunt. vnde & pcaces a nimium petendo meretrices dicũtur. ¶ Deuouet) dedicat, destinat. Sanè deuouere hoc loco in bonam accipitur partẽ, alibi in malam. Virgilius. Præcipue infelix pesti deuota futuræ. ¶ Decoris pulchritudinis. ¶ Fingetur) formabitur, trãsfigurabitur. ¶ Primus habet) primitiæ enim frugũ Vertumno dicabantur: vt ipse apud Propertium commemorans causas cur Vertumnus dicatur ait. Seu quia vertẽtis fructum percipimus anni, Vertumni rursus credidit esse sacrum. Primũ mihi variat liuentibus vua racemis, Et coma lactẽti spicea fruge tumet. Hic dulces cerasos, hic autũnalia pruna Cernis, & æstiuo mora rubere die. Insitor hic soluit pomosa uota corona. Cum prius inuito stipite mala tulit. ¶ Cum succis mitibus) dulcibus, suauibus. ¶ Miserere ardentis) ardẽter amantis. ¶ Idaliam) Venerem ab Idalio Cypri nemore dictam. ¶ Rhãnusidis irã) Rhamnusis quæ & Rhãnusia dicitur, pro Nemesi ponitur. quæ Dea vlciscitur superbos, à Rhãnũte Atticę vico, vbi maxime colebatur, deuominata. Cuius quidẽ in Capitolio sacellũ est, quãuis noie careat Romano, vt Plin. scri. (lib. xi. cap. xlv. & rursum li. xxviii. capi. ii. de simulachro autem eiusdem deæ ab Agoracrito Rhamnunti consecrato, idem Plinius lib. xxxvi. cap. v.) ¶ Vetustas) senectus, Senes nãque iccirco prudentiores videntur, quia multarũ rerum peritiã habent. ¶ Multa scire dedit) multarum rerũ peritiam habent. ¶ Multa scire dedit) multarũ rerum peritiã mihi tribuit. Est enim verbum pro noie positum, quale est illud Persii Scire tuũ nihil est. ¶ Viderat à ueteris.) Iphis Cyprius Anaxeretes puellæ amore captus, cũ nullis precibus ea posset potiri, vitam finire decreuit. Ad ianuam igitur amatæ cũ se suspendisset, maximo mœrore matrẽ affecit. Cum vero funus efferetur, Anaxarete ad fenestram accedens, vt inde eaequias spreti iuuenis spectaree, in saxũ fuit cõmutata. ¶ Veteris Teucri) de Teucro Telamonis filio ĩtelligimus, qui propter mortẽ Aiacis à patre domo pulsus Salaminã in Cypro condidit. ¶ Miserum amorẽ) eã. n. a qua nõ amabatur amabat. (Sollicita uoce) plusquã diligenti oratione. ¶ Perpẽsum fauorem) impensum & magnum, ac diligenter aiaduersum. Ea autẽ oĩa describit Ouidius, quib⁹ amatores vtuntur, vt puellis amatis potiri possint. ¶ Intendie) alligauit. ¶ Posuitq; in limine duro Molle latus) antitheton est. Durũ nanque opponitur molli. Iphin autem sæpenumero in limine ianuę Anaxeretes iacuisse ait. ¶ Cõuicia fecit) maledixit. ¶ Seræ) quæ ianuã clausam tenebat. ¶ Sæuior illa freto surgente) quod in tempestatem excitatur. ¶ Cadentibus Austris) flare desinẽtibus. Tunc enim sæuissimi sunt. ¶ Norici populi sunt Alpini ferro abundantes. ¶ Quod adhuc viuũ radice tenetur) hoc est qđ nõdum e terra est effossum. Saxa enim nondum a sua radice auulsa, & viua dicuntur & duriora sunt. ¶ Spernit & irridet) Anaxaretedis Iphi humilitatem contemnens illius querelas irridet. ¶ Factis immitibus) asperis, crudelibus: Illum nãque a ianua fortasse depulit. ¶ Et spe quoq; fraudat amantem) quod crudele admodũ videtur. ¶ Fraudat) priuat.

Proci

*a.l. virgines.

Rhamnusia.

ADDI.

Iphis Anaxarete

Norici

CET

Vlla ferenda mei lætos molire triumphos,
Et Pæana uoca, nitida'q; incingere lauro.
Vincis enim, morior'q; libens. age ferrea gaude.
Certe aliquid laudare mei cogeris, erit'q;
Quo tibi sim gratus, meritum'q; fatebre nostrum.
Non tamen ante tui curam excessisse memento,
Qua'm uitã, gemina'q; simul mihi luce carẽdũ est.
Nec tibi fama mei uentura est nuncia leti,
Ipse ego ne dubites, adero, præsensq; uidebor
Corpore ut exanimi crudelia lumina pascas.
Si tamen o Superi mortalia facta uidetis,
Este mei memores. nihil ultra lingua precari
Sustinet, & longo facite ut narremur in æuo,
Et quæ dempsistis uitæ, date tempora famæ.
Dixit & ad postes ornatos sæpe coronis
Humentes oculos, & pallida brachia tollens,
Cum foribus laquei religaret uincula summis,
Hæc tibi serta placent crudelis, & impia dixit,
Inseruit'q; caput, sed tum quoque uersus ad illã est,
Atq; onus infelix elisa fauce pependit.
Icta pedum motu trepidantum, & multa timentũ
Visa dedisse sonum est, adapertaq; ianua factum
Prodidit, exclamant famuli, frustraq; leuatum
(Nam pater occiderat) referunt ad limina matris.
Accipit illa sinu, complexa'q; frigida nati
Membra sui, postquam miserarum uerba parẽtum
Edidit, & matrum miserarum facta peregit,
Funera ducebat mediam lachrymosa per urbem,
Lurida'q; arsuro portabat membra feretro.
Forte uiæ uicina domus, qua flebilis ibat
Pompa, fuit duræ'q; sonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes, quam iam Deus ultor agebat,
Mota tamen, uideamus (ait) miserabile funus,
Et patulis iniit tectum sublime fenestris
Vix'q; bene impositum lecto prospexerat Iphin.
Diriguere oculi, calidus'q; in corpore sanguis
Inducto pallore fugit conata'q; retro
Ferre pedes, hæsit conata auertere uultus,
Hoc quoque non potuit, paulatim'q; occupat artus,
Quod fuit in duro iampridem pectore saxum.
Ne'ue ea ficta putes, dominæ sub imagine signum
Seruat adhuc Salamis, Veneris quoq; noĩe tẽplum
Prospicientis habet quorum memor o' mea, lentos
Pone (precor) fastus, & amanti iungere nymphæ,
Sic tibi nec uernum nascentia frigus adurat
Poma, nec excutiant rapidi florentia uenti,
Hæc ubi nequicquam formas Deus aptus in omnes
Edidit, in iuuenem rediit, & anilia demit
Instrumenta sibi, talis'q; apparuit illi,
Qualis ubi oppositas nitidissima Solis imago
Euicit nubes, nulla'q; obstante reluxit.
Vim'q; parat, sed ui non est opus, in'q; figura
*Capta Dei nympha est, & mutua uulnera sensit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Post Amulii ac Numitoris Albanorum regum interitum Romulus vrbis a se conditæ cœpit imperium. Qui cum aduersus Titum Tatium pro raptu uirginum dimicaret, hostis appropinquauit patriæ, quod vt Venus præsensit, portis obseratis vna patefacta est Tarpeia virgine prodẽte patriã. Venus prolis incolumitate a nymphis, quæ proximæ fonti erant, geminum petit auxilium. Data ergo venia secundum portam quam Sabini irrupturi erant, recluso fonte, scaturientes aquæ quæ antea latuerant hic mo sparsæ pressius hostem auerterũt, victoriaq; potitus Romulus & rebus

RAPH. ¶ ET pæana uoca) hoc est vocibus lætitiæ vtere, qualibus uoti compotes gaudia sua exprimere solent, vt alibi Ouidius. Dicite io Pæan, Io Pæan dicite Pæan. Pæan vero hymnus quoq; est in Apollinem, qui a triumphantibus canebatur. (Pæan) ¶ Incingere) coronare inquit viridi lauro, id quod triumphantes solẽt. ¶ Ferrea) dura atq; crudelis. ¶ Certe ali. mei co. lau.) qđ mihi ipse mortem consciui, vt tibi rem gratam facerem. ¶ Curam tui) amorem, quo te prosequor. ¶ Excessisse) a me subaudit. ¶ Gemina lu.) & uita mea, & te quæ mihi altera lux es. ¶ Crudelia lumi.) crudeles oculos. ¶ Humentes) lachrymãtes. ¶ Hæc ti. ser. pla.) huiusmodi inquit coronæ tibi sunt gratæ vt laqueo collum inserã. Hæc autem cum maxima Anaxaretes inuidia dicuntur. ¶ Inseruitq; ca.) laqueo subintelligatur. ¶ Elisa fau.) cõpressa ceruice. ¶ Icta) percussa. ¶ Famuli) Anaxaretes. ¶ Frustraq; le.) alleuatum. Iã enim mortuus erat. ¶ Nã pa.) Iphidis subaudiatur. est autem parenthesis. ¶ Funera du.) ducendas ac celebrandas exequias curabat. ¶ Lurida) nigra, qualia sunt mortuorum mẽbra. ¶ Portabat) portanda curabat. ¶ Arsuro fe.) capulo cõburendo. Feretrum. n. vnà cũ cadauere comburebatur. ¶ Quã iam De. vl. age.) quã iã Nemesis superbiæ vltrix persequebatur. ¶ Tectum) cubiculum. ¶ Iniit) intrauit. ¶ Vixq; be. ip. le.) ordo est, Vixq; bene Anaxarete prospexerat Iphin lecto & feretro impositũ, cũ illius oculi diriguere. ¶ Diriguere oculi) cum subaudiendũ, vt intelligatur, cum oculi rigidi sunt facti. ¶ Hæsit) affixa est. ¶ Saxum) saxi duricies quæ paulo ante in pectore illius erat. (Salamis) ¶ Salamis) quæ & Salamin dicitur insula est cum vrbe eiusdem nominis, & vrbs in Cypro à Teucro Telamonis filio ædificata. & de hac hoc loco accipiẽdum. (Venus prospiciens) ¶ Veneris pro.) Venus prospiciens dicta videtur, quòd virginũ superbiam amatores contemnentium prospiceret, atq; puniret. (a.l. Grata) Nymphe autẽ cũ sit vocandi casus sine diphthõgo scribatur. (ADDI.) {Immo prospicientis cognomen accepit a spẽ & forma prospiciẽtis de fenestra Anaxereles, quæ eã dem spẽ à Venere in saxum conuersa fuit. Quanq̃ alibi apud autores, eos qui restãt, neque fabulæ huius, neque cognomenti istius mentio vlla fit. Sed hoc temporum iniuriæ acceptum ferendum, qua lõge plures cum huius, tum aliarum rerum autores amisimus quam retinemus.} ¶ Lentos fa.) diuturnam superbiam. ¶ Sic ti.) optãtis est aduerbium hoc loco illud sic. ¶ In iu.) in iuuenilẽ figuram. ¶ Qualis vbi op.) quàm pulcher esset Vertũnus anili habitu deposito apta similitudine ostẽdit poeta. ¶ Inq; figu. Cap Dei nym. est) sic quidẽ legitur, sed nanq; loco illius inq; vt reponatur sensus exposcit. Exponit enim poeta cur vi opus non fuerit. Nam Pomona forma Vertũni capta facile ei morẽ gessit. Hãc vero emendationẽ nostram inepti quidam Scalforniæ reprehendunt vt versum perturbantẽ, sic enim aiunt, Syllaba breuis natura produceretur, quasi vero hoc & ipsi non uiderimus, ac non illud secuti sumus, quod non solũ à grammaticis, sed a Fabio quoque Quintiliano præcipitur. s. literam sæpenumero in metro excludi. Quo quidem modo nulla uis carmini affertur. Sed de hoc quoque alibi plura. (ADDI.) {Quos hic Scalfornias, vt ipse uocat, Regius sugillet, nescio. Illud certe uerum apparet, quod uulgo dici solet, Suum cuiq; pulchrum. Nam quod ad elisionẽ consonantis s, attinet, ut quidem constat, a ueteribus eam usurpari solitã fuisse, ita rursum i toto hoc poeta exemplum eius alibi non extat, nec apud Virgil. qui tamẽ Ennianæ uetustatis amator fuit præter unũ illud. inter se coisse uiro & decernere ferro, quod tamen & ipsum in finem commatis siue tomes incidit. ut ea ratione defendi queat. Proinde uicũque debacchetur Regius in aduersarios suos, neminem puto, elisionis istius suæ astipulatorẽ inuenier, siue, Inq;, siue, atque, siue quomodocũque tandem legendum concedamus.} ¶ Et mutua uulnera sensit) nam & ipsa Vertũni amore cœpit ardere.

RAPH. ❡PROXIMVS Ausonias) ad historiam regū Albanorū intermissa narratione mutationū Vertūni redit poeta. Nā Pa latini* Amulius & Numitor filii fuerunt, qui cū ea conditione a patre regnū Albanorū accepissent, vt alternis annis regnarent, Amulius semel occupatū imperiū fratri reddere nūquā animum inducere potuit, sed Romulus & Remus ex filia Numitoris à Marte compressa nati, et Amuliū interfecerūt, & regnū auo restituerūt. Ipsi vero vrbē Romā ædificarūt, vbi cū Romul⁹ oia cōposuisset iāq; senior eēt effectus, Martis precib⁹ i Deorū numerū fuit trāslatus. ❡In iusti Am.) fratrē.n. cōtra ius & fas regno fraudauit. {Occiso ēt filio illi⁹ Lauso vt.iiii. Fastorū idē Ouid. meminit.} ❡Festis Pa.) Palilia festa erāt quæ in honorē Palis pastorū Deæ celebrabant, qb⁹ Roma à Romulo & Remo cōdita fuisse dicit̄ q dies à Priscis Romanis maxime celebrabātur. {Vt latius idē poeta docet.iiii. Fastorū. Meminit aūt Plutarchus i uita Romuli, & Propertius in fabula Tarpeiæ his verbis.

*.l. Proce vt supra annotaui mus.

ADDI. *a.l.edidit

Palilla.

ADDI.

Vrbi festus erat, dixere Pallia patres,
Hic primus cœpit manib⁹ esse dies. &c.

❡Tatius, patresq; Sabini Bella gerunt) propter raptū Sabinarū. Nota est aūt historia. ❡Arcisq; via Tarpeia reclusa) ordo est & sensus, Et Tarpeia virgo exuit atq; deposuit aiam pœna dignā armis & scutis i eā cōgestis post reclusam & aptā arcis viā. Notior est aūt hæc historia q̄ vt hoc loco sit pluribus repetēda. Tarpeius aūt mōs ē, q postea Capitolinus fuit dictus. In bello aūt Sabino Tarpeia Tarpeii, q arci præsidebat, filia, Sabinorū ornamētis, q̄ in sinistris gestabāt capta, hostibus ꝓdidit arcē, q cū pacti essent se daturos id qđ in sinistris gestabant in eā scuta cōiecerunt, quo & fidē datā seruarent, & ꝓditricē vlciscerentur. {Vide Liuiū li.i. ab vrb. con. Plutarch. in vita Rom. Dionysiū lib.ii. qui varias veterum Historicorū de cōsilio, & facto Tarpeiæ recēset. To tam autem hanc rē ēt Propertius descripsit. lib.iiii.}

ADDI.

vrbis compositis iura reddens populo, sicut petierat mater, raptus in cœlū est, ita vt Quirinus nouo nomine uocaretur.

Proximus Ausonias iniusti miles Amuli
Rexit opes. Numitor'q; senex amissa nepotum
Munere regna capit, festisq; Palilibus urbis
Mœnia conduntur. Tatius, patresq; Sabini
Bella gerunt, arcis'q; uia Tarpeia reclusa
Dignam animam pœna congestis* exuit armis.
Inde sati Curibus tacitorum more luporum
Ore premunt uoces, & corpora uicta sopore
Inuadunt. portas'q; petunt, quas obice firmo
Clauserat Iliades. unam tamen ipsa reclusit,
Nec strepitum uerso Saturnia cardine, fecit.
Sola Venus portæ cecidisse repagula sensit,
Et clausura fuit nisi quod rescindere nunquam
Dijs licet acta Deum, Iano loca iuncta tenebant
Naiades Ausoniæ gelido rorantia fonte.
Has rogat auxilium, nec nymphæ iusta petentem
Sustinuere Deam, uenasq;, & flumina fontis
Elicuere sui, nondum tamen inuia Iani
Ora patentis erant, nec iter præcluserat unda.
Lurida supponunt fœcundo sulfura fonti,
Incendunt'q; cauas fumante bitumine uenas.
Viribus his, alijsq; uapor penetrauit ad ima
Fontis, & Alpino modo quæ certare rigori
Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant aspergine postes,
Portaq; nequicquam rigidis promissa Sabinis,
Fonte fuit præstructa nouo, dum Martius arma
Indueret miles quæ postquam Romulus ultro
Obtulit, & strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus strata estq; suis, generi'q; cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis.
Pace tamen sisti bellum, nec in ultima ferro
Decertare placet, Tatium'q; accedere regno.
Occiderat Tatius, populis'q; æquata duobus
Romule iura dabas. posita cum Casside Mauors
Talibus affatur, Diuumq;, hominum'q; parentem.
Tempus adest genitor (quoniā fundamine magno
Res Romana ualet, & præside pendet ab uno)
Præmia iam promissa mihi, digno'q; nepoti
Soluere & ablatum terris imponere cœlo.
Tu mihi concilio quondam præsente Deorum.

ardente. Bitumen vero genus est picis facillime ignes contrahentis. {Eandem hanc fabulam describit idem poeta primo Fastorum. Nisi quod illic non nymphis, sed Iano calefactionem aquarum istam tribuit his versibus. ADDI.
Et iam contingerant (Inquit Ianus) portam, Saturnia cuius
Dempserat oppositas inuidiosa seras,
Cum tanto veritus committere numine pugnam.
Ipse meæ moui callidus artis opem.
Oraq;, qua pollēs ope sum, fontana reclusi,
Sumq; repentinas eiaculatus aquas.
Ante tamen madidis subieci sulfura venis.
Clauderet ut Tatio feruidus humor, iter.

Quod autem hic de Venere meminit poeta, & qđ eius cōsilio Sabini retēti fuerunt, ei fictioni causam dedisse uidetur, quod eodem loco Romæ, vbi pugna hæc commissa fuit, postea Veneris Cluacinæ simulachrū dicatum fuit, quæ cognomentum hoc a Cluēdo, hoc est, pugnādo accepit, vt Plin. li. xv. ca. xxix. testatur. Et aquarum occasionē, a lacu, qui ibidem fuit, in quem Curtius equo præcipitatus, a se Curtium appellari fecit, traxisse poetam verisimile est. Cuius & Liuius, & Plutar. & cæteri meminere.} ❡Certare Alpino rigori) contēdere cum Alpium frigore, qđ est vehementissimum. Est autem constructio Græca, certo nanq; tecum non tibi Latine dicimus. ❡Rigidis Sabinis) seueris. ❡Præstructa) obstructa, obturata. ❡Martius miles Romanus. A Marte nanque per Romulum originem ducunt Romani. ❡Strata est) coopta fuit. ❡Generiq; cruorem) Romani enim Sabinorum filias vxores acceperūt. ❡Pace tamē sisti bellū) interuentu Sabinarū bellum illud fuisse sublatum notius est, q̄ vt sit exponēdum. ❡Tatiūq; accedere reg.) nam inter reliquas pacis conditiones hoc etiā placuit, vt Tatius vnà cū Romulo æqua potestate, paribusq; honoribus regnaret.

❡Sati Curibus) Sabini. Nā Cures Sabinorum vrbs est. ❡Ore pre. vo.) silent. ❡Et corpora uicta sopo.) Romanos somno oppressos. ❡Iliades Romulus Iliæ filius. ❡Iano loca iuncta tene.) templo Iani. Describit autē poeta mutationē aquarum frigidarū in calidas. Nam in ipso prælio cum fugerēt Romani precibus Romuli aquæ calidę scaturire cœperunt, quibus Sabini prohibiti sunt vlterius Romanos persequi. Poeta vero precibus Veneris id factum fuisse ait. ❡Iani patētis) aperti Nam Iani templum apertum significabat vrbem bello implicitam esse. clausum vero pace gaudere. ❡Lurida sul.) qđ luridum colorē & pallidum efficiunt. ❡Fumante bitumine)

Cures

Iani tēplū

❡Occiderat Tatius) de morte Tatii, qui annis quinque cum Romulo imperauit, & Titus Liuius, & Dionysius Halycarnaseus copiose scribunt, Lauinii fuit interfectus a proximis legatorum, qui ad res repetendas missi nō solum sua a Tatio non impetrarant, sed à Sabinis quibusdam inuito Romulo contra ius & fas perēpti fuerant. ❡Aequata) æqualia facta. ❡Tempus adest soluere) figura est græca. Nam soluendi in soluta oratione diceretur. (Fundamine magno) firmo fundamento. ❡Res Romana) imperium Romanum. ❡Et præside pendet ab vno) & vnius præsidis & regis nutu regitur atque gubernatur. ❡Dignoq; nepoti) Romulo. ❡Imponere cœlo) in numerum Deorum referre.

❡NAM

(Nā memoro.memoriq; animo pia uerba notaui)
Vnus erit,quem tu tolles in sydera coeli
Dixisti.rata sit uerborum summa tuorum.
Annuit omnipotens,& nubibus aera caecis
Occuluit,tonitru'q;,& fulgure terruit orbem.
Quae sibi promissae sensit data signa rapinae,
Innixus'q; hastae,pressos temone cruento
Impauidus conscendit equos Gradiuus.& ictu
Verberis increpuit,pronusq; per aera lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati,
Reddentemq; suo non regia iura Quiriti
Abstulit Iliaden corpus mortale per auras
Dilapsum tenues,ut lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere coelo.
Pulchra subit facies,& puluinaribus altis
Dignior est quā m* sit trabeati forma Quirini.

ARG. FABVLAE SEQ.

Hersilia coniux Romuli,cum fleret amissum coniugem post datam ei a Iunone immortalitatem Ora Quirini nuncupata est,quorum templa a populo Romano in colle Quirinali constructa sunt.

Flebat ut amissum coniux,cum regia Iuno
Irin ad Hersiliam descendere limite curuo
Imperat,& uacuae sua sic mandata referre.
O & de Latio,o & de gente Sabina
Praecipuum matrona decus,dignissima tanti
Ante fuisse uiri coniux,nunc esse Quirini.
Siste tuos fletus,& si tibi cura uidendi
Coniugis est,duce me lucum pete,colle Quirino
Qui uiret.& templum Romani regis obumbrat.
Paret,& in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam iussis compellat uocibus Iris.
Illa uerecundo uix tollens lumina uultu,
O Dea(nāq; mihi, nec quae sis dicere promptū est,
Et liquet esse Deam)duc o,duc inquit,& offer
Coniugis ora mihi quem si modo posse uidere
Fata semel dederint,coelum accepisse uidebor.
Nec mora.Romuleos cum uirgine Thaumantaea
Ingreditur colles ibi sydus ab aethere lapsum
Decidit in terras,a cuius lumine flagrans
Hersiliae crinis cum sydere cessit in auras.
Hanc manibus notis Romanae conditor urbis
Excipit,& priscum pariter cum corpore nomen.
Mutat,Orāq; uocat, quae nūc Dea iūcta Quirino ē

RAPH. ¶NAM: memoro in memoria habeo. Alias memorare significat narrare est autē parenthesis ordo n'āque est, Tu mihi quondam & olim dixisti concilio Deorū praesente, vnus erit Romulus, quem tu ò Mors tolles & extolles in sydera coeli. ¶Et nubibus aera caecis)hoc ex historia sumptum est. Nā Romulus,vt narrat. T. Liuius, cū ad exercitum recensendum concionem in cāpo ad Caprae paludē haberet, subito coorta tempestas cum magno fragore tonitribusq; tā denso regē operuit nimbo, vt cōspectū eius concioni abstulerit, nec deinde in terris Romulus fuit visus. creditus est aūt a patribus pp morē aspe ritatem fuisse discerptus, sed plebi persuaserunt ipsum in sydera fuisse trāslatū. ¶Promissae rapinae)rapiendi Romuli e terris in coelū. ¶Sēsit) cognouit. ¶Verberis)flagelli quo equi verberātur. ¶Nemorosi Pala.)nemorib' obsiti. Palatiū autē vnus est ex collibus Romanis,imperato rū sede clarissimus, qd nunc uulgus palatiū maius vocat. ¶Nō re.iu.)regi nō cōuenientia. Dedisibus.n. priuatorū iudicabat.{Aut, nō regia,.p,ciuilia,& aequalia, cuiusmodi nō a regib'.qui oīa suo arbitrio moderant,sed in repub. & ciuitatibus aeqli iure, & iisdē legib' cstitutis dāt.}¶Suo Qui.)suis Romanis.¶Intabescere)liquescere,atq; cōsumi.¶Et pul.alt.)sedibus atq; altaribus.excelsis.Puluinaria nāq; lecti dāt,q in Deorū tēplis sternebātur. ¶Trabeati) trabea induti. Nā Romulus dum viueret trabea veste utebatur. Trabeatū aūt gña sunt tria,vt scri.Sueto. in libro de gñe vestiū. Vnū quod Diis sacratur, qd' totū est purpureū. Alterū est regū qd' quidē est purpureū,sed albo infectū. Tertiū est augurale de purpura & corola* mixtum. {Alii legunt. Et puluinarib' altis Dignior est qualis trabeati for.Quir. Vt sit sēsus, talē tunc apparuisse, qualis postea imago aut effigies ei' cit trabea, siue trabea induti, pingi,ac fingi cōsueuit.}¶Limite cu.(arcū dicit p quem Iris decurrere dicitur. Hersiliç autem Romuli vxoris Metamorphō.exponit poeta.nam & ipsa in Deā noīe Orā fuit cōuersa. ¶Nūc esse Quiri. qui in Deorū numerum translatus est.¶Siste tu.fle.hoc est tuis fletibus finem impone.¶Pete lucū)vade ad lucū.¶Colle Quirino)qui a Quirino, Quirinalis fuit cognominatus. ¶Romani regis)Romuli qui post mortem Quirinus fuit appellatus.¶Per ar.pi.)per arcus variis coloribus distinctos.¶Et liquet)constat.¶Offer)ostende.Ora)faciē,figurā.¶Coelum ac.vi.)felix mihi esse videbor.¶Cū vir. Thauman.cum Iride Thaumātis filia.¶Romuleos col.)Quirinalē collē. ¶Cessit)recessit.¶In auras)in aerē.¶Notis amicis.¶Romanae cō di.vr.)Romul'.¶Et pri.pari.) nā corpus ex mortali effectū est īmortale,& pro Hersilia Orā fuit cognominata.¶Quae nūc Dea iun.Quiri.est)nā Ora in tēplo Romuli colebatur.

Palatium

*.a.l. qualis.

ADDI.

Romulus in deum.

*a.l.cocco

ADDI.

Hersilia in Deum.

COEL. Rhod. ¶PORRO in noctibus Atticis, Horam reperias pro dea Quirino cuncta, quā Hersiliā Ouidius intelligat Metamorphoseon quartodecimo,cum ita canit.

Hanc manibus notis Romanae conditor vrbis
Excipit & priscū pariter cum
corpore nomen
Mutat, Horāq; vocat, quae
nūc dea iūcta Quirino est.

In veterū monumētis obseruatū & illud, vasa dici horoscopa,quibus commōstrātur horae,quae & heliotropia vocitata interim cōperiuntur, si solis & vmbrarū rōne cōstet. Porro notationem genitalis horae, horoscopō quoq; vocant qd' quinto Ciuitatis diuinae Aurelius August. scribit, vñ illud pdit Persianū.

Geminos horoscope varo
Producis genio.

Et verbū horoscopare, quo vtatur Manilius, & signa horoscopātia apud Firmicū.Solis vero vmbilicus (quē & stilum hemisphaerii dicunt mōstrātis horas)est, quem gnomonē itē appellamus, & sciatheran,cuius vmbra inter noscuntur horae, vnde & ipsa vmbrarū ratio gnomonice dicta, ab Anaximene Milesio inuenta. Qui item primus sciathericum excogitatū ostēdit Lacedaemone:vel, vt alii Anximander.

IACO Constātii. Fanensis. NI Prius in scopulū, qui nūc quoq; saxeus extat. Trāsformata foret) Scyllaeū dicit, quod ita appellatū ait Procopius in tertio de bello. Gottorum quod magna latronū multitudo (quos Graeci συλλακους vocāt (vsq; ad sua tpa eum finū incoluerit Nō quod Scylla mulier mōstrosa ac belluina forma ibi habitauerit. Fraudē & periuria quōdā Cercopū exosus) Cercopes in Lydia populos fuisse Zenobius tradit immāsueti ingenii atque fallacis, q cū i Herculē apud Omphalen existentē multa dixissent cōuitia ab ipso domiti & supplicio affecti fuerunt. Iidem cum Iouē postea voluissent decipere ab ipso mutati fuerunt in saxum. vnde illa nata sunt prouerbia quae narrat interpres ἀγορὰ κερκώπων, idest forum Cercopum. & κερκωπίζειν id est cercopizare in prauos & pessimorum homines morū. Quae non retulissem nisi impressores corrupissent. ¶Mors erat ante oculos minimum tamen ipsa doloris) Ordo est. Ipsa mors minimum tamen, id est minima pars doloris erat ante oculos. Sensus autem talis. mors (si dolorem consideres, quem mortis imagine mens mea sustinebat) minima erat doloris portio,ac pene nihil,quia mori desiderabam. sed tam durum mortis genus formidabam. ¶Hoc autem declarat inferius cum ait. Mortemq; timens cupidusque mori.¶Nimiūq; Elpenora vini)Ex homeri sententia dictū,

qui vndecimo Odyſſeæ tradit Elpenorẽ immoderato vino ebrium in domo Circes e ſcalis decidiſſe ac fracta colli iũctura obiiſſe. Ouid. tertio triſtium. At miſer Elpenor tecto delapſus ab alto. & in Ibin Neue gradus adeas Elpenore cautius altos. Vimq́; feras uini quo tulit ille modo. ¶ Et reddidit omnia votis) in quibuſdam exẽplaribus lego omina, quod non diſplicet, vt ſit ſenſus. bene vouẽtibus bona vouiſſe Circen, quemadmodum mos eſt vt fiat. vt cũ bonã diẽ vouenti bona dies & annus reſpondetur. ¶ Signũ oſtẽdens iuuenile) In meo codice legitur Iuuenale, quod non minus probo. Nam Iuuenalis ab antiquioribus potius q̃ Iuuenilis dicebatur. Vñ Iuuenalia & Iuuenales ludi Tacito, Suetonio, Capitolino, & aliis. Nunc Iuuenalis & Iuuenilis dicitur vt author eſt Priſcianus i quarto. ¶ Quaſq́; Nunuci.) Numicus & Numicius. hic fluuius dicitur, quãuis aliqui cõtra ſentiant. Silius in. viii. Haud procul hinc paruo deſcendens fonte Numicus Labitur. Sed dãda venia iis, qui Numicũ dici poſſe inficiãtur, qm̃ hic Silii verſus cũ multis aliis in omnibus ferè codicibus deſiderabatur. qui a nobis ſunt reſtituti, vt in primæ collectaneorum Hecatoſtys capi. xcii. apparet. Puteoloſq́; ſinus. Puteolos a puteorũ olore. i. malo odore dictos exiſtimat Stepha. atq́; eſſe compoſitum nomẽ. Feſtus non, ſed vel a puteo verbo. i. fœteo deriuatos, pp olidum aquæ putorẽ: vel a puteis arbitrañ, quorũ ibi eſſet multitudo: vt olidas illas aquas exciperent. Sed aduertas velim Feſti codicẽ eſſe corruptũ. ¶ Fert ecce auidas in pinea Turnus Tecta faces.) Melius texta. Idẽ primo Faſt. Pinea nõ ſano ter pede texta ferit. & alibi. Pinea texta ſonant. ¶ Et lætis uidere rigeſcere puppes uultibus Alcinoi: ſaxũq́; increſcere ligno) Lego puppẽ Homeri teſtimonio & Procopii quorũ hic in. iiii. de bello Gottorũ ſic inquit. Nauẽ ex alba petra: quæ in Phæacide regione apud mare uiſitur, aliqui eã eſſe autumãt: qua Vlyſſes Ithacã fuit aduect⁹. bñ externorũ militũ ducẽ geſsit. Sed literis inſculptis declatur a mercatore quodã Ioui Caſio oblatã: quẽ incolæ venerantur, Et ciuitas vbi hæc ſpectatur noſtris ẽt tẽporibus Caſiopolis appellatur. Clarus ſubit ecce Latino.) Clarus nomen propriũ eſt hoc loco nõ adiectiuũ. Significatq́; eũ regẽ qui Alba dictus fuit. Nã poetis mutare interdũ noia conuenit authore Seruio. Clarũ autẽ appellauit quẽ cæteri Albã, ob id quòd oia alba eadẽ clara ſunt. Et ne Clarũ ſignificare Albam quid dubites: vide quo modo in. iiii. Faſt. hoc idem poeta ipſe eſt æmulatus. Subit Alba Latinũ. ¶ Epit⁹ ex illo) .i. poſt illũ Clarũ intellige: non aũt poſt Latinũ, vt nonnulli exponunt, quia cõtra te ſtarent oẽs hiſtorici cũ eodẽ poeta: qui ibidẽ ait, Proximus eſt titulis Epitus Alba tuis. ¶ Feroxq́; Acrota). Quemadmodũ Albã mutato noie Clarum appellauit, ita Agrippã nũc Acrotam uocat. quod nomen ſine plauſu poteſt interpretari: Eſtq́; conuenientiſsimũ cognomen Agrippæ. nã qui interioribus pedibus naſcuntur (cum nõ ſine ſummo id periculo fiat) omni plauſu penitus vacãt. ¶ Silenusq́; ſuis ſemper iuuenilior annis.) in quibuſdã codicibus legitur, Syluanus. Sed magis placet Silenus. Idem in Faſtis. Nequitia eſt quæ te non ſinit eſſe Senem.

¶ Sæuior illa freto ſurgente cadentibus Auſtris.) In nõnullis exemplaribus lego Hœdis. quod non diſplicet. qm̃ Hœdorum non ſolũ ortus, ſed & occaſus efficit tẽpeſtates: vt Seruius ſcribit. Sed alterã quoq́; lectionẽ tueri his Gellii verbis poſſumus: quæ ſunt noctiũ Atticarum lib. ii. cap. vlt. Fluctus qui flante Aquilone maximi ac creberrimi excitantur: ſimulac ventus poſuit ſternuntur, ac conflacceſcũt: & mox fluctus eſſe deſinunt. At nõ idem ſit flante Auſtro vel Aphrico: quibus iam nihil ſpirantibus vnde tamen fractæ diutius tumẽt. & a uento quidã iãdudum trãquille ſunt. ſed mare eſt etiam atque etiam vndabundum. ¶ Et corpora uicta ſopore inuadunt, portaſq́; petunt: quas obice firmo Clauſerat Iliades. Priſc. in. ii. ſic legit. vt corpora victa ſapore inuadãt: portaſq́; premant: quas obice fulctas Clauſerat Iliades. Quæ lectio magis quadrare uidetur, qui ſequitur. vnã tñ ipſa recluſit. Nã antea aperiri portas neceſſum eſt, q̃ introeat quiſquã. ¶ Vnã tamen ipſa recluſit.) Portã intelligit ad radices collis Viminalis, quam Ianualem Varro & Macrobius vocant: ac Palatinam antea nuncupatam Fabius Pictor videtur innuere.

HENRI. GLAREANI ANNOTATIONES IN LIB. XIIII. OVI. METAMOR.

Inde manu magna Tyrrhena per æquora uectus.

ILlud manu magna ambiguitatem habet, & exponẽdum a Commẽtatore erat. Vtrum pro magna potẽtia, an pro magno famulatu accipi debeat, ſed deſpiciat hoc lector, res eſt parui momenti.

Dignus eras, ultro poteras certéque rogari.

Senſus eſt, dignus eras, & certe poteras vltro rogari. Quidam diſtinguunt poſt vltro, quod mihi non probatur. Eſt autem coniunctio q́; dure in tertium trãslata locũ. Porrò decimonono inde carmine, Rhegion egreditur, de Circe intelligẽdum eſt, non de Scylla, quod in Raphaelis Commentario librariorum culpa deprauatum puto.

Sulphure fumantes Acheloidúmque relinquit.

Aut Diaſtole eſt in Acheloidum, aut ad i adiectum eſt e, quod apud Græcos frequẽtiſsimum eſt. Nã ſupra lib. v. corripitur. Vobis Acheloides vnde Pluma pedesq́; auium. In tertio autem poſtea carmine inatimen uno verbo dictum, quod Græcis eſt, & apud Homerum Iliados. ii. εἰν ἀρίμοις, multi admonuerunt ante nos, primum apud Virgiliũ innouatum, poſtea ſecutos Ouidium, Lucanum, Statium, ac cæteros, quare nunc omittimus.

Læua de parte canori Aeolidæ tumulum.

Hoc vix intelligitur, nam omnia hæc ad dextrã Aeneas habuit, cum ab Sicilia in Latium nauigat, ſed aut in ſiniſtra parte intelligemus Miſenũ dũ Neapolim tẽdebat Aeneas, tantum enim prominet Miſenum promontorium, aut aliam quãdam inſulam Ouidiũ intelligere voluiſſe credemus, quã ad ſiniſtram reliquerit Aeneas, in qua Miſenum ſepultũ voluerit. At nihil aſſeueramus.

didicit quoque iura locorum.

Alluſiſſe eum credo ad loca apud inferos quos circulos vocant. vi. Aeneid. lib. Cæterum illud iura explicãdum erat Latius Commentatori.

Hæc mihi ni potior domus eſt.

Obſcurũ hoc uidetur, ſed intellectu leuatur. Nã imprecatur ſibi in Polyphemi antrum reditum, ſi non dixerit verũ, nẽpe Aeneæ domũ ipſi potiorem q̃ ſit vel ꝓpria, vel Vlyſſis nauis, ut recte expoſuit Raph. Ergo potior. ſ. quàm mea.

Veſtræ quoq; clamor Vlyſſi. Penè rati nocuit.

Ex Odyſ. i hoc ſumptũ eſt, vbi Vlyſſes, iuitis ſociis Polyphemo ſclamat, tũ iact⁹ ſcopuli naui eius ꝓpè male ceſsiſſet.

Quo uidi bina meorum Ter quater affligi.

Poſt ter diſtinguendum videtur, vt ſit ſenſus, vidi ter bina corpora meorum. Sex enim deuorauit, binos identidem arripiens Polyphemus, quanquam dura eſt compoſitio, quẽ admodum & ſequente itẽ carmine, Dum ſuper ipſe iacens. Denique hoc quoq́; annotatione non indignũ, quòd viſcus omnes exponũt carnẽ, cũ Poeta hoc in loco cõnectat, Viſceraq́; & carnes. Sed quantũ mihi uidetur illud Hom̃. Odyſ. i. exprimere voluit: ἔγκατά τε σάρκας τε καὶ ὀστέα μυελόεντα.

Orauítque fugam geſtu.

Quo pacto orauit fugam, qui cum eis diſcedere cupiebat? Sed intelligendum, Oraui, vt me acciperent, ac inde fugerẽt, quod & factum eſt.

Biſque nouem ſocios Circæa ad mœnia miſit.

Homerus Odyſſ. x. ait. xxii. cum Eurylocho miſſos, ſed vel non admodum curauit Ouidius eum numerum. vel alios ſecutus eſt authores. At res eſt nullius momenti.

Redeunt humeri & ſubiecta lacertis brachia

Vel ex hoc loco ſatis claret poſt humeros ſtatim eſſe lacertos. deinde brachia proxime ad manus. Cuius contrariũ noſtra ætate tradidere quidam Grammatici, & in his nominatim Calepinus.

Quinquénem poteras Graia quater edere pugna.

Dura est hæc compositio, præter huius Poetæ morem. Raphael tamen recte exposuisse videtur. Nec poteras edere quater quinquénem spectasse tot annos Graia pugna. Lector tamen de eo sensu cogitet, ego enim adhuc hæreo.

Ingemuitq́ꝫ solum, uicinaq́ꝫ palluit arbor,

Explicandum etiam hoc loco Cōmentatori opinor erat, cur post maiora Poeta minora subiungeret, deinde quæ illa vicina fuerit arbor. Quæ in hoc mihi notantur, vt ingenia excitem, nam ego planè hæsito.

maiores brachia pennas Accip. cubitiq́ꝫ leu. ten. in al.

Hic locus videtur contrarius esse huic de quo paulo ante admonuimus, brachium esse manui proximius quam lacertum, sanè cubitum hic pro lacerto accipitur, opinor. Sed licentia Poetica hæc confusa videntur. Nam libro primo de Daphne videtur ordine recto, quāquā retrogrado, dixisse, laudat digitosq́; manusq́;, brachiaq́;, & nudos media plus parte lacertos. Quāquam eo in loco Raphael mulierum Romanarum habitum à Poeta describi putat. Ad Id ego non existimo, quin virginis venatricis mores expressos existimarim potius.

Intonuit dicente Dea.

Intonuit impersonaliter accipitur, pro tonitru factum est. Grammatici vocant verba exemptæ actionis. Operæpretium autem est uidere in hac naulum metamorphosi mirabile Poetæ ingenium. qui tam multas inuenerit similitudines, vbi nulla propè modum videbatur.

Inde sub Ascanii ditione binominis Alba.

Etsi Ascanii filius maior Iulus dictus est, tamē ipse quoq; Ascanius Iulus nominabatur, vt clare patet apud Maronē, binominis autem melius ad genitiuum Ascanii quàm Alba nominatiuum referetur. Mirum autem duos Albanorum reges hoc in loco omissos à Poeta, Aeneam Syluium, ac Albam, quartum ac sextum. Albam tamen in quarto, Fast. non omittit, in soluta oratione non poterat id mirum videri, sed in carmine, nisi quod in Fastis duo carmina omissa, hic aliquot, omnino suspicor: & Commentator hæc, quasi nihil adsit difficultatis, leuiter transilit. Nos in Dionysium ac Liuium annotationibus editis hæc multis disseruimus, quare hic obiter ea attigimus.

Nec coniux timidi aut audacis Vlyssei.

Mire hæc connexa videntur, timidi in pugna, audacis instruendis insidiis exponit Raphael. Sed hoc modo per ac melius cōnecterētur. Vide vtrum sit correctio prioris dicti, quasi diceret, si timidus nō est appellādus, appelleꝰ audax.

Ista pedum motu trepidantum & multa timētum.

Post motu distinguendum, vt sit sensus, Ianua ista motu pedum videlicet Iphios suspensi ac morientis, visa est dedisse sonum trepidantum, ac multa timentum.

Veneris quoq; nomine templū Prospicientis habet

Strabo lib. xiiii. ait: Post Carpasiam Cypri vrbem esse mōtem ac promontorium, montis summum Olympū dici, vbi Veneris Atreæ templum sit, quod nec adire, nec videre mulieribus concessum. Ptolemæus videtur Aphrodisium vocare. Raphael ait Venerem Prospicientem dictam, quòd virginum superbiam amatores contemnentium prospiceret ac prouideret, quod mihi non probatur.

Nondum tamen inuia Iani
Ora patentis erant.

Mirum quem authorē secutus sit hic Ouidius, nihil enim apud alios de hoc inuenio, Commentator, vt solet, tāquam res bene nota sit, leuiter transit ac tacet.

ALLEGORIAE IN XIIII. LIBRVM OVID. METAMORPHO.

Alleg. fab. Scyllę Glauci, & Circes

IAmq; Giganteis iniectam faucibus Aetnam Aruaq; Cyclopum &c. ℭIsta possunt applicari contra inuidos detractores qui per Circem possunt intelligi, quia quando ab aliqua audiuit quòd Scyllam, ideſt aliquam personam diligat statim solent inuidere & se ingerere & offerre dicentes cum Circe, melius sequere volentem Optātemq́; eadem parilīq; cupidine captam. Vt tua sint voueo, spernentem sperne, sequenti Redde vices. Si vero ipsis in amore alii præferātur, solent indignari, & contra illos quos sibi præferri audiunt inuidia stimulari, & ideo solent in fontē virtutum veneficia detractionis & diffamationis proiicere, per quæ sæpe fit, quòd ipsos faciunt formam humanam, ideſt statum & prosperitatem perdere & in monstrum marinum, ideſt in viles personas mutare, ipsosq́; faciunt caninis capitibus, ideſt impugnatoribus crudelibus circundari, & eorum latratibus & vitiis, & terroribus deterreri. Ideo bene dicit Seneca, quòd si nullos inimicos facit iniuria, multos tamen facit inuidia.

¶ Vel dic de malis consiliariis à quibus cum consilium petitur, in quo de promotione vel vtilitate alicuius agitur semper in se totum retorquere nituntur & promotionem alterius disconsulunt, vt bono eius omisso ad illud bonum de quo hic agitur admittantur. ¶ Vel dic quòd ista Scylla quæ habet formam humanam, & capita canum in circuitu, poteſt significare aliquos superiores, qui quāuis de se sint humani, & benigni, habent tamen circa se multos canes, ideſt multas personas insatiabiles & mordaces, quas Circe, ideſt diabolus eis incorporat & ꝑcurat vt Glauco deo maris, ideſt ipsi deo patri abominabiles eos reddat, vt ipsis mediantibus innocentes offendat, ita quilibet talis superior possit dicere illud Psal. Circundederunt me canes multi. Ouid.

Fleuit amans Glaucus, nimiumq́; hostiliter vsæ,
Viribus herbarum, fugit connubia Circes.

ℭIstud applica contra exules qui quando propter furta sua & maleficia de patria sua eiiciuntur, plerunq; cōtingit quòd periculū aliis efficiunꝰ, & ad absorbēdū naues trāseūtes, ideſt viatores se cōuertunt. Hiere. 51. Absorbuit me quasi draco. — Alleg. fab. Charybdis.

ℭIstud poteſt allegari contra quosdam qui longam vitam desiderant, & tamen de præcauenda virtutum consumptione per crementa non aduertunt. Vnde fit quòd quanto plus in mundo solent viuere, tanto quantitas suarum virtutum decrescere solet, & per vitia retroire. Non debet igitur vita longa appeti, nisi etiam possit virtualis quantitas conseruari & meritorum consumptio euitari. — Alleg. fab. Sibyllę Cumanæ.

ℭPer istum magnum Rusticum videntur intelligi mundi, principes, & magnates qui montes portare dicuntur, pro eo quòd magna & ardua negocia habere comprobantur. Barbam etiam & capillos ad modum syluarum habere dicūtur, pro eo quod exterioribus possessionibus & dæmoniis dicuntur impleri. Sed isti qui debent habere duos oculos, ideſt duplicem discretionem spiritualem, scilicet qua videant deum, & cœlestia, & carnalem qua mūdum & terrestria videāt, ipsi vnico videntur oculo esse contenti, & sola mundi discretione dotati. Non enim habent oculum quo Deus videtur, sed habent oculum quo videtur mundus. Sed Vlysses, ideſt diabolus istum solum, ideſt discretionem mūdanam ipsis solet auferre, quia quasi hodie inueniuntur totaliter cæci. Matthæi decimoquinto, Cæci sunt & duces cæcorum. — Alleg. fab. Polyphemi.

ℭNota quòd Aeolus fuit Rex nouem syluarum, ex quarū nebulis & Vulcaniæ insulæ fumo futuro prædicens motiones ventorum, ab imperitis visus est ventos in sua poteſtate tenere. ¶ Sunt igitur insulæ post fretum Siciliæ quæ ab ipso Aeolo rege Aeoliæ appellantur, licet propria habeāt vocabula. Physica autem ratione Aeolus in antro residere dicitur, quia naturale est quòd loca concaua plena sint ventis. Regnum ei Iuno fingitur dedisse, quia motus Iunonis, ideſt aeris ventis creatur quibus Aeolus præest. ¶ Dic igitur moraliter quòd rex ventorum est diabolus, qui est rex super omnes filios superbiæ. Iob. xli. Iste enim est qui ventum vanitatis & superbiæ suis sequacibus & maxime nobilibus bella Troiana quærentibus administrat, & portum mundanæ gloriæ mediante tali vento procurat. Sed illi qui in vtribus aurum quærunt, ideſt nobiles qui aurum aggregare contendūt de portu mundanæ gloriæ retrocedunt, & quantum per vanitatem armorum nauigauerant, tātum per auaritiam si eam quæsierint à statu mundanæ gloriæ se diuertunt. ¶ Vel dic — Alleg. fab. Aeoli & Vtrium.

quòd rex iste est ille rex qui ambulat super pennas ventorũ: qui nobis dedit ventum spiritussancti in vtribus cordis nostri vt spiritus bonus deduc nos ad terram rectam. Sed si cõtingat quòd auaritia vtrem cordis perforet, & quòd aurum inuestiget, statim ventus, idest spiritussancti flatus à cordibus euanescit, & à portu animæ retrocedit, quia qui aurum inuenire nititur à profectu sui itineris impeditur. Prouerb. xvi. Posside sapientiam quia auro melior, & acquire prudentiã, quia præciosior est argẽto. Misit igitur illuc Vlysses aliquot de suis sociis, vt victualia acciperent, & iter peterent. Quos vt vidit Circe, cũ gaudio visa est eos recipere, pocula offert & ad mensam sedere facit. Vbi autem potum eius aliquantulum attigerunt, incœperunt eorum corpora setis horrescere, porcorum formam induere, & sic in porcos fuerunt penitus transmutati, & in tecto reginæ Circes cum porcis aliis sunt reclusi. Vlysses vero videns socios nõ redire ad terram applicat. & statim pro petendis sociis domum reginæ intrat. Vbi cum potus offerretur bibere noluit, & sic mutationis periculũ euasit. Cum igitur ipse esset sapiens, & astutus, & eloquio facũdus, tantũ scivit cũ Circe ꝓferre quòd ipsum in virũ accepit, & socios eius in formã humanã reduxit. Et tandẽ cum p annum ibidẽ mãsisset ad patriã cum sociis suis remeauit, ipsam prægnantẽ & Thelogono grauidam reliquit, qui tandem ipsum Vlyssem patrem suum ignoranter occidit.

Alleg. fab. Circes.

¶ Circe potest significare mundi prosperitatẽ quæ filia Solis dicitur, quia oĩs prosperitas à Sole, idest à deo dispensatiue nascitur. In maris etiã insula dicit̃ regnare, qa ista in mare huius mundi solet tantũmodo locũ habere. Ista igitur est quæ hominũ facies, figuras, & cõditiones mutat, ipsosq; de hominibus in porcos, idest rationalibus in voluptuosos trãsformat. Vnde etiã sæpe fit quòd dum socii Vlyssis, idest fratres Christi viri, scilicet ecclesiastici & religiosi ad domũ Circes, idest ad mundi prosperitatẽ veniunt, & de potu delitiarum bibũt in porcos, idest voluptuosos transformantur, & figurã humanã, idest visum humanæ cõditionis p vitia perdunt. Verũtamen Vlysses, idest vir iustus & prudens, quãdo à potu delitiaꝝ carnalium nimiæ dilectionis præcauet, & isti põt coniungi, & tamẽ morũ mutationẽ & perditionẽ nõ timet. Sapiens, enim bene põt cum Circe, idest cum mundi ꝓsperitate absq. dãno suo se coniungere, dũ tamẽ à potu venefico, idest à carnis delitiis studeat abstinere. Mutatos etiã in porcos, idest alios p mundi prospera deprauatos ad formam reducat, quando ipsos verbis & exemplis ad visum rationis transformat. Et sic propter Circẽ, formã propriã non perdit. quoniã nõ obstãtibus prosperis ad portã paradisi venire nouit. Sed mali quia nesciunt prosperitate bene vti in bestias mutantur. boni vero & prudentes, quia bene & prudenter sciunt vti, nullis vitiis corrumpũtur, qualis erat Apostolus qui dicebat ad Philipp. iiii. Scio & humiliari scio, & abundare vbiq; in omnibus institutus sua & satiari & esurire. abũdare & penuriã pati. quod Exponens Greg. super Ezech. dicit quòd ille nouit abundare & penuriã pati quẽ nec in prosperitate superbia eleuat, nec in necessitate cupiditas inflammat ¶ Vel dic quòd Circe est Diabolus cuius potus est mũdi prosperitas, vel delitiarũ ebrietas, vel malarũ cõcupiscentiarum voluptas, quæ qui biberint fiunt porci. Qui vero nõ tetigerint sunt sani. De isto calice dicitur figuratiue. Hiere. xxv. Sume calicẽ vini furoris huius de manu mea & ꝓpinabis de illo cunctis gentibus ad quas ego mittã te, & bibent, & turbabunt̃ & insanient. Et Hiere. v. Calix aureus Babylonis in manu dñi inebrians oẽm terrã eius, biberunt gentes & inde cõmote sunt. At si diceret, quòd illi qui calice ꝓsperitatis potant̃ faciliter à statu rationis mouẽtur. Et iste calix aureus etiã calix furoris dicit̃, qa quãuis sursũ resplẽdeat hoies tamen sitibundos & ratione carẽtes facere cõprobatur.

¶ Vlysses ex responsis deoꝝ habuit (sicut alibi legit̃) quòd ipsum quidã filius suus debebat interficere. Quo territus loca abdita petiit, & cõicationem deoꝝ quantum potuit euitauit. Thelogonus aũt filius Circes de quo nõ præcauebat, qa ipsum valde paruulum vel in matris adhuc vtero dimiserat, iam factus adultus patrẽ de mãdato matris quęrẽs. ad Vlyssis ianuã venit, Cui Vlysses telum quod portabat in manu contra filium proiecit & aliquãtulum læsit. Iuuenis autẽ idẽ telum in Vlyssem retorquẽs, patrẽ ignarus occidit. Qui triduo superuiuens & quis erat à iuuene quærẽs, ipsum esse filium suum & Circes cognouit. Et sic iuxta deoꝝ responsa ignotus pater ab ignoto filio occubuit. ¶ Applica illud ad occultã Dei prouidẽtiã quã nullus effugere potest, qa quantũcunq; latuerit, & p modum & per viã quã nõ sperat, necesse est illud qđ à Deo ordinatũ fuerat euenire. Prouerb. xxi. Non est sapiẽtia, nõ est prudentia, nõ est cõsilium ꝯtra dñm. ¶ Penelope filia Icari & vxor Vlyssis, casta procos ipsam rogantes decipiebat, quia se cum eis nubere, cũ telã quã texebat complere potuisset, promittebat. Ipsa tamẽ quicquid de die texebat de nocte retexebat, & quicquid de die faciebat, in noctis tenebris destruebat. ¶ Allega cõtra hypocritas qui telã virtutum faciunt in publico, destruunt in occulto, & quicquid in hominũ apparentia bene operando faciunt, absentia ipsoꝝ turpia faciẽdo destruunt. Igitur Deus qui ipsoꝝ cõnubium appetit per charitatẽ ab eis deluditur, qa cum tela perfectionis nunquam ad perfectum veniat, ideo seipsis Deus non cõiungat. Quod etiam de quibusdam discolis, qui etiã aliquando bona faciunt postea ad mala opera prorumpunt, potest dici. Esa. xxxviii. Præcisa est velut à texente vita mea.

Alleg. fab. Pici.

¶ Dic quod Circe dea venefica significat diabolum vel peccatum luxuriæ, qa scilicet quãdo videt Picum regẽ, idest aliquem religiosum val virum iustum virtutibus ornatum & honesta cõuersatione decorũ, venationiq; bonoꝝ operũ intentum, solet eum p tẽtationes ad sui copulã inuitare, & ad consensum alicuius vitii inuitare. Qui si forte tales tẽtationes contẽnat, & hoc eo quod filiã bene canentẽ, idest beatã Virginẽ vel religionẽ diligat, solet Circe diabolus vel luxuria aliquã formã, idest aliquã mulierẽ ipsi opponere, & eius vmbram, idest pulchritudinẽ ante oculos eius mentis p malã cõplacentiã imprimere, quæ pro certo aper dicitur, qa in iaculũ, idest in peccatũ luxuriæ solet volutare, & in luto fœtoris volutari, quam vmbrã dum per malum amorem insequitur, in Picum cũ lingua prolixa, idest hominẽ vagum & verbosum mutatur, qui scilicet formicas, idest fatuas mulieres, lingua & verbis attrahit, & pluuias delitiarũ appetit & exposcit. Et auis, idest læuis & insolens efficitur, & humana forma, idest ratione & discretione priuatur. Igitur timendã sunt veneficia Circes, idest diaboli vel luxuriæ quæ sic possunt humanam formam & conuersationẽ tollere & iustũ in peccatorem mutare. ¶ Vel dic quòd Picus est adulator vel hystrio cui Circe, idest diabolus formam humanã, idest formam & iustitiam adimit, & linguam, idest multiloquium ipsi concedit, cũ qua formicas, idest fatuos auditores, ad sui amorem attrahit, qui consumit & depauperat. Talis etiã pluuiã prosperitatis pronosticat & prædicit.

Alleg. fab. socioꝝ Pici.

¶ Dicamus allegorice exponendo in bono, quòd Circe filia Solis significat humanã naturam in Christo, quæ scilicet est istius Solis filii dei filia, ab ipso scilicet genita & assumpta. Psal. Audi filia & vide &c. Per illos aũt qui ipsum occidere tẽtauerunt intelligo Iudæos qui iniquas manus in Christi humanitatẽ iniecerunt, ita quòd ipsam ad deum patrẽ recurrere coegerunt quando dixit. Matth. xxvi. Pater si possibile est trãseat à me calix iste. Quid igitur tunc per potẽtiã huius Circes accidit? In illa persecutione & morte terra cœpit timere & gemere. arbor scilicet Crucis pallere, herba subiacens cœpit sanguine Christi apparere, cruẽta lapides scissi sunt, & sic dederunt mugitus, & animæ sanctoꝝ de sepulchris inferni surgere cœperũt. Serpentes vero, idest dæmones cõfracti postea cœperunt inter hoies discernere. Prædicti Iudæi his visis in feras pessimas sunt mutati, & formã humanã, idest statim prudentiã & prosperitatẽ quã tũc habuerant pdiderunt, & vagabundi & miseri p sæcula pmãserunt, vt de populo Iudaico dicat̃ illud Daniel. iiii. Cor eius ab humano cõmutetur, & cor feræ detur ei. Vñ de his ait Ouid.

Ingemuitq; solum, vicinaq; palluit arbor,
Sparsaq; sanguineis maduerunt pabula guttis.
Et lapides visi mugitus edere raucos.
Et latrare canes, & humus serpentibus atris
Squallere, & tenues animæ volitare videntur.

Attonitum

Attonitum monstris vulgus pauet. Et infra.
Variarum monstra ferarum.
In iuuenes veniunt, nulli sua mansit imago.

Alleg. fab. Diomedis

¶ Dic quòd in religione vel in ecclesia sunt bella Græcorū & Troianorum, quia sicut Eccle.xxxiii.dicitur. Contra malū bonum est, & contra vitam mors, sic & contra virum iustū peccator. Per Diomedem intellige viros castos. per Aeneā filium Veneris intellige iuuenes insolētes & luxuriosos. Est igitur verum quòd quando viri iusti contra Venerem & filium, luxuriam & amicos suos volunt pugnare, iuuenes reprehendere, & eorum lasciuiam detestari, sæpe fit quòd Venus, idest lasciuia ipsos subtrahit. Fit autem sæpissime quòd tales qui ita acriter non cōsiderata sua fragilitate in aliis Venerem impugnant, sibiipsis adeo permittuntur quòd eorum vxor, idest caro fornicatrix & luxuriosa efficitur & vitiū qd in aliis indiscrete punierant in seipsis experiuntur, ita quòd apostatæ & vagabūdi fiunt & præ ɔfusione in patria manere verecundātur. Socii tamē eorꝫ aues fiunt, quādo alii causam istorꝫ videntes per cōtēplationē volitant, & ad deum ne simi liter pereant se cōuertunt. Nō igitur sunt filii Veneris vltra modum exasperandi, sed fragilitas naturæ attendenda. Carnis enim concupiscentia nunquā per violentiā vincitur, sed solum dei gratia, & bonis monitis & orationibus superas. Sap. viii. Aliter nō possum esse cōtinens nisi deus det.

Alleg. fab. Idomenei.

¶ Simile huius habemus de septe Iudic ii ☞ Tales sunt mul ti qui filiā suā, idest animam, diis, idest dæmonibus immolāt quando ab aliquo tēporali periculo liberātur. Auarus enim animam suā diabolo sacrificat per vitium cupiditatis vt ipsū liberaret à naufragio paupertatis. Et sic de cæteris vitiis. ☞ Vel allega quòd extrema gaudii luctus occupat. Prouer. xiiii. Nisi enim ista præ nimio amore & gaudio patri occurrisset mor tua non fuisset. Melius fecit rusticus de quo legitur in gestis Alexandri, qui cum responsum deorꝫ quadam die de quadā ciuitate habuisset, quòd cui primo obuiaret, ipsum occidere deberet, accidit quòd rusticum ducentē Asinam habuit, quē statim occidere voluit. Cui rusticus dixit se primum obuium non fuisse sed Asinum. Quod gratum habens Alexander occidit Asinum. homo igitur qui alios præcedere appetit. quandoqꝫ ex nimia acceleratione punitur, vt periculorꝫ impetus caueatur. Quod etiā in moribus est verum, quia illi qui ambiunt alios in honoribus præcedere, solēt maioribus periculis subiacere, propter quod dicitur Geū. xxxiii. Præce dat dñs ante seruū suū & ego sequar paulatim vestigia eius. ☞ Helena restituta Menelao viro suo post destructionē Troiæ. sicut alibi legitur, debuit immolari ad expiādū crimē vxoris Herculis quæ cum filiis concubuerat, sed ipsam Iuppiter in specie Aquilæ rapuit, & in cœlo in stellam pessimā transmutauit quæ adhuc periculum nauigantibus minatur, sicut viuēs fuit causa periculi Græcis, & Troianis præliantibus. De ista stella facit mētionē Solinus vbi agit de sanguine mēstruoso. Et de hac liberatione Helenæ iam habitū est supra lib. vii. ☞ Istud si vis, applica quòd Iuppiter, idest diabolus, Helenam, idest aliquem peccatorem ab immolatione, idest à periculo mortis eripit, & ipsum in cœlo, idest in aliquo officio alto ponit, & sic stellam periculosam, idest pessimum hæreticum vel prælatum principem ipsum facit, ita quòd nauigantibus, idest subditis sub ipso transeuntibus causa pe riculi existit, inquantum multipliciter subuertit eos. Apoca. septimo, Nomen stellæ dicitur absynthium.

¶ In digitos abeunt & crura natantia remi,

Alleg. fab. nauiū Aeneæ.

Lina comæ moles, antennæ brachia fiunt.
Cœrulus vt fuerat color est, quasque ante timebant,
Illas virgineas exercent lusibus vndas.

¶ Dic si vis quòd naues istæ significant peccatores quos in mundi huius pelago per vitia naufragātes, Turnus, idest diabolus finaliter igne concupiscentiæ in præsenti, & igne gehennæ futuro nititur concremare. Sed quandoque fit quòd per dei misericordiam fiunt nymphæ, idest bonæ & virtuosæ p gratiā viuificatæ, quæ quia in primo statu peccati multa dānationis pericula passæ fuerant, aliis naufragantibus & per peccata pereuntibus mouentur ad cōpassionem, quia ille qui est expertus in se vitiorum pericula debet, dum ea recordatur aliorum miseriis compati & eorum naufragia libe rare. Ad Heb. ii. In eo ideo passus est ipse & tentatus potēs est & eis qui tentantur auxiliari. Ideo dicitur Eccle. xxxi. Intellige quæ sunt proximi tui ex teipso. Verūtamen Græcos, idest dæmones non debent iuuare, nec deflere damnatos. Hierem. decimosexto, Non vadas ad plangendum, neque consoleris eos. Vnde Ouidius:

Non tamen oblitæ quam multa pericula sæpe
Pertulerint pelago, iactatis sæpe carinis.
Supposuere manus, nisi si qua vehebat Achiuos.
Cladis adhuc Phrygiæ memores odere Pelasgos.

Alleg. fab. Ardeæ vrbis.

¶ Sic cum aliqua congregatio comburitur vel punitur sæpe fit quòd inde nascitur Ardea auis, idest aliqui viri iusti, quia malorum incineratio, idest punitio, est bonorum productio, quia visa pœna malorum timor concipitur per quem boni efficiuntur. ☞ Vel dic quòd de cineribus ciuitatis combustæ, idest de materia humanæ damnationis vna auis, idest vna sola sancta persona sine peccato nascitur, quādo solus Christus fine virili semine & sine crimine generatur. Et sic vna ciuitas in vnam auem fuit conuersa quando tota humana natura fuit per auem Christum reparata.

Alleg. fab. Vertūni.

¶ Istud potest applicari contra maliciam vetularum, quia nihil periculosius iuuenculis est quàm talium consortium sectari, & colloquium auscultare. Nullo enim modo possunt proci melius ad copulam attingere quàm per vetulas verba sua venefica transmittendo. Sæpe enim visum est quòd virgines quæ aurum, argentum, & quæuis prætiosa cōtempserant, tandem cum consilio vetularum vertebantur. Vetulæ enim lingua est de qua dicitur Eccle. xxviii. Lingua tertia mulieres fortes eiecit, & priuauit illas laboribus suis.

☞ Vel dic quòd talis Vertūnus significat prædicatorem, qui vt virginem, idest animam christianam possit conuertere, debet se in formas varias quantum ad modum loquendi mu tare. Vnde debet se nunc militem ostendere, loquendo seue re fortibus, nunc agricolam loquendo simpliciter rudioribus, nunc bubulcum loquendo pungitiue stultioribus, nunc piscatorem loquendo mescatiue vacabilioribus, nunc vetulam se conformando assimilatione fragilioribus. Sic enim potest prædicator animas acquirere, & eas ad charitatis con nubium inducere, cum se scit diuersorum conditionibus con formare cum Apostolo primo, Corinthiorū nono. Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos.

☞ Vel dic de diabolo, qui sic diuersas formas induere & sub diuersis tentationibus & dissimulationibus se mutare, vt homines decipiat. Angelus enim Sathanæ transfigurat se in angelum lucis, secundo ad Corinth os vndecimo.

Alleg. fab. Iphidis.

¶ Dic allegorice quòd ista virgo est anima, iste iuuenis est Christus qui amore ipsius in Crucis patibulo est suspensus. Ista igitur hoc videns debet saxum præ dolore & compassione fieri, & per mentis constantiam in imaginem saxeam transformari. ☞ In isto libro fit mentio de deificatione Aeneæ & Romuli. Aeneas enim submersit se, & quia non fuit inuentus in aquis creditur fuisse deificatus, & in cœlo stellificatus, Romulum inimici sui discerpserunt, & ideo secus populum cum inueniri non potuit, eum deificatum esse creditum est. ☞ Applica si vis quòd illi in mundo diu & magni ho die reputantur, qui delitiis submerguntur, & qui vinis occiduntur. ☞ Quando vnus deorum fecerat aliquid, quamuis alteri displiceret nunquam illud reuocare licebat. immo in æternum sic stare necessario permittebat, ipsum tamen factum in melius quandoque immutabat. Vnde Ouidius:

Rescindere nunquam dominis licet acta Deum
Item cū de Tyrrhesia loqueretur in testio lib. ait idē Ouid.
Neque enim irrita cuiquam.
Facta dei fecisse deo pro lumine adempto.
Scire futura dedit pœnamq; leuauit honore.

¶ Sic hodie nō est honestū vt qđ vnus prælatus fecit aut or dinauit, successor destruat, sed in melius quertat, & inouet.

RAPH. RAPHAELIS REGII IN QVINTVMDECIMVM METAmorphoseos Ouidii Librum Enarrationes.



Numa Pōpilius. Varritur interea. Quo cōmodius & librum libro, & Metamorphosin Metamorphosi coniungat poeta, eorū sequitur opinionē, qui sentiunt Numam Pōpilium in magnam Græciā iuisse, vt Pythagoricis dogmatis instrueretur. Quā quidē opinionē Liuius cō pluribus refellit argumentis, sed hoc potissimum qđ Pythagoras tēpore Numæ nō fuit. ¶ Tantæ molis) tanti imperii per translationē. ¶ Tanto regi) quantus fuit Romulus. ¶ Clari Numā) nobilē, sua iustitia, atque integritate notū. Numa enim Pōpilius Curibus in Sabinis ortus, vir inclyta iustitia & religiōe, cōsultissimusq; vt in illa q̃sq; ætate esse poterat, oīs diuini atque humani iuris, visus est senatui populoq; Romano dignus q̃ Romulo in regno succederet. ¶ Ritus) mores. ¶ Requirit) inquirit, scrutaf. ¶ Huius amor cur.) cupiditas pdiscēdæ rerū Naturæ. ¶ Curibusq;) Cures (vt Strab. narrat) opulentissima fuit Sabinorū vrbs, ex qua euocati sunt T. Tatius, & Numa Pōpilius reges, vnde Romani Quirites fuere cognominati. Sic enim ab iis appellātur, qui cōciones ad populū habent. ¶ Penetraret, cum difficultate iret. Per varios nāq; populos illum transire oporteret. ¶ Herculei hosp.) Crotonis. Nam Croton redeuntem ex Hispania Herculem cū Geryonis armētis hospitio suscepit, à quo etiā didicit futurū tēpus, quo illic ciuitas insignis nomine illius conderetur, quod & verum fuit. Nam Micylus quidam Alemonis filius in sōnis ab Hercule est admonit*, vt patria relicta (Argolicus nāque erat) se conferre ad Aesaris fluuii ostia, ibiq; vrbē ædificaret. Is cum sarcinulas colligere cœpisset, reus est fact*, quòd contra leges cōmigrare vellet. Mors enim illi proposita erat, qui patriam deserere tentasset. Cum vero ferēda sentētia foret, & aut suffragiis nigris condēnandus, aut albis absoluendus, sibi timens, Herculem, qui paruerat, rogauit, vt sibi auxilio esset. Statimq; calculi omnes ex nigris facti sunt albi. Quare absolutus Micylus in loco sibi ab Hercule monstrato vrbem ædificauit, quam de nomine Crotonis ibi sepulti, Crotonē appellauit.

* a.l. Myscelus. — Croton. — * a.l. Croto. — * a.l. Crotonem.

ADDI. (Myscelus scribendum puto pro eo, quod vulgo, sed falsò, Micylus legitur. Tracta autē est fabula ex historia, cuius Strab. libro. vi. et. viii. Suidas iu voce Myscelus. Et Comēt. Aristoph. in Nubib. meminerunt. Est autē talis, Cum Arhiui monitu oraculi coloniā deducturi essent, Myscelus quidam qui de loco Apollinē consuleret, missus est. Is respōsum accepit, vt ibi conderet vrbem, vbi imbre ἐξ αἰθρίας, hoc est, cœlo sereno ie rigatus fuisset. Quod quidē ille tametsi impossibile factu existimaret, classe tamē comparata in Italiam nauigauit. Cæterum cum diu variis periculis & laboribus vexaretur, neque rōdendæ vrbis locum inueniret, accidit, vt ex mœrore forte quodā in gremio pellicis recūberet, atque illa vt erat pro viro solicita, lachrymas in caput recumbentis deliquaret. His igitur excitatus ille, & oraculi admonitus (erat enim pellici αἰθρία nomē) cœpit eodem loco vrbem condere, eamq; Crotonem appellauit. Strabo autē etiam illud addit. quòd cum Myscelus, ex oraculo Crotonē condere missus, Sybaritarum terram cōspicatus esset, eamq; multo fertiliorem ac meliorem iudicasset, denuo oraculum interrogarit, num Crotone omissa Sybarim ædificaret, atque ibi tum respōsum illi datum in hunc modum:

Μύσκελλε βραχύνωτε, παρὲξ θεὸν
ἄλλο ματεύων
Κλάσματα θηρεύεις, δῶρον δ' ὅτι
δῷ τις, ἐπαίνει.

Quos versus Erasmus explicat iu prouerbio Donum quodcunq; dat aliquis, proba. Iā apud Suidā hoc quoq; fabulæ adiicitur. Quo tēpore Myscelus ad oraculū consulendum abiit, eodem tēpore illuc & Archiam venisse à quo Syracusæ conditæ. Iisq; responsum pariter datum, hoc modo:

Χώρης καὶ πόλιος οἰκήτορες ἀμφοτέρων
ἐν ἔχοντες
Ἤλθετ' ἐρησόμενοι Φοῖβον, νίσσει
γαίης ἥντινα
Ἀλλ' ἄγε δὴ φράζεσθ' ἀγαθὸν καὶ
θεῶν καὶ δοῦναι.
Πλοῦτον ἔχειν κτεάνων, ἕτερον
τούτου ὑγίειαν.

Atque ita Archiā Diuitias, Myscelum Salubritatem elegisse, indeq; factum vt Syracusæ diuitiis, Croto, salubritate cœli memorabilis esset, quod & prouerbia testantur, Syracusarum decima, & Crotone salubrioe. Cæterum neque illud hoc loco prætereundū, Quæcunque Suidas, Strabo & alii de Myscelo tradunt, eā à Pausania

P. OVIDII NASONIS, METAMORPHOSEOS. LIBER XV.



ARG. FABVLAE SEQ.



Micylus * Alemonis filius procreatus Argis cum quieti se dedisset, Hercules visus est, qui cum moneret, vt patriam relinqueret, & secundum Aesarem amnem consideret. Qui cum facere extimesceret, quia lex vetaret deserere patriam, & in aliam ciuitatem transire. Rursus admonitus est. Metuens itaque penates suos destituit, ideoque in iudicium publicum est deuocatus, & cum partem pro se & populi partem aduersus se haberet, iudicaturis calculi albi ac nigri dati sunt, vt atri damnarent, candidi absoluerent. Micylus ita pertimens periculum capitis, Herculem inuocauit, vt laboranti sibi quia eius iussis obtemperasset, ferret auxilium, cuius preces non incassum abierunt. Nam cum calculi more patriæ in vrna effusi deducti essent, omnes apparuerunt in colorem album conuersi. Quamobrem ille metu liberatus per Ionium pelagus nauigans cum in Italiam venisset, & Aesarem amnem attigisset, sicut præceptum erat vrbem constituit, eisque à proximo tumulo cui Taras * Neptuni filius subiectus erat, Tarentum * nominauit.



Qværitur interea, quis tantæ pondera molis
Sustineat, tātoq; queat succedere regi.
Destinat imperio clarum prænuncia veri
Fama Numā. non ille satis cognosse Sabinæ
Gentis habet ritus. animo maiora capaci
Concipit. & quæ sit rerum Natura requirit.
Huius amor curæ, patria, Curibusq; relictis
Fecit, ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Grata quis Italicis author posuisset in oris

sania in Phocicis Phalanto, ei à quo Tarentum conditum, vrbs est Calabriæ, quæ & Taras à Græcis appellatur, à Ta
attribui. Quod eo hic adieci, quod & Lactantius in argu ta Neptuni filio ædificata. à Parthenis vero Lacedæmonio
mento, siue ea librariorū culpa est, pro Crotone, Tarentum posuit. Fuit hic autē hic Myscelus patria Achiuus, ex oppido vetusto, quod Rypas aliquādo dixerūt author Strabo libro octauo.}

RAPH. ¶NON inscius æui vete.) priscarum historiarum peritus. ¶Ioue natus) Hercules. ¶Bobus Hiberis) Hispanis, Geryone interfecto abactis. Hispania. Hiberia nanque est Hispania ab Hibero fluuio cognominata. ¶Littora Laci.) Lacinium promontorium est Italiæ inter Adriaticum mare & Ionium à Lacinio latrone quem Hercules interfecit dictum, in eo templum fuit Iunonis Laciniæ. vnde Virgil. Attollit se diua Lacinia contra. ¶Longum laborem) longi itineris defatigationem. ¶Acceptissimus) gratissim⁹. ¶Hanc supec incumbens) anastrophe est. Illa nanque præpositio super, quæ præponi deberet, postponitur. ¶Pressū grauitate sop.) hoc est graui somno oppressum. ¶Clauiger) Hercules. ¶Aesaris diu.) remoti, longe moti. Est enim fluuius Calabriæ iuxta Crotonem labens. {Vt & Strab. meminit libro sexto.} ¶I, pete) ad petendum & quærendum vade. ¶Recentia visa) noua insomnia. ¶Pugnat) dissidet. ¶Densissima) obscurissima. ¶Caput syde.) syderibus ornatum. ¶Visus adesse) hæc particula cum est subaudienda. ¶Idem Deus) Hercules. ¶Patrium penetrale) paternum domicilium. ¶Agitur reus) accusatur. Peragere autem reum, dānare est. ¶Spretarum legum) contemptarū. ¶Sine teste) ipse nanque confessus est se commigrare decreuisse. {Causam autē priorem videtur dixisse respectu τῆς δευτερολογίας quam vocant.} ¶Fecere cæl.) aperuere, acquisiuere. ¶Nam tu mihi criminis author) nam tu mihi persuasisti vt commigrarem. ¶Lata est sententia tristis) ab effectu. Condemnatus nanque fuerat Micylus. Proprie autem sententia à iudicibus ferri dicitur, quāuis in exemplaribus ferè, Data corrupte legatur. ¶Candida sententia) ad calculos alludit. ¶Lacedæmonium Tarentum) à Lacedæmoniis conditum. Nam Tarentum

ADDI. Calculi nigri in candidos.

ADDI.

Tarentum.

Mœnia quærenti, sic è senioribus unus
Rettulit indigenis, ueteris non inscius æui.
Diues ab Oceano bobus Ioue natus Hiberis
Littora felici tenuisse Lacinia cursu
Fertur, & armento teneras errante per herbas
Ipse domum magni, nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse, & requie longum releuasse laborem.
Atque ita discedens æuo dixisse, nepotum
Hic locus urbis erit, promissaq; uera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myscelus, illius Dis acceptissimus æui.
Hunc super incumbens pressum grauitate soporis
Clauiger alloquitur, lapidosas Aesaris undas
I, pete diuersi, patrias age desere sedes.
Et nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Postea discedunt pariter, somnusq; Deusq;.
Surgit Alemonides, tacitaq; recentia mente
Visa refert, pugnatq; diu sententia secum.
Numen abire iubet, prohibent discedere leges,
Pœnaq; mors posita est patriam mutare uolenti.
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissima sydereum nox.
Visus adesse idem Deus est, eademq; monere,
Et nisi paruerit, plura & grauiora minari.
Pertimuit, patriumq; simul transferre parabat
In sedes penetrale nouas. fit murmur in urbe,
Spretarumq; agitur legum reus, utq; peracta est
Causa prior, crimenq; patet sine teste probatum,
Squallidus ad superos tendens reus ora, manusq;,
O cuius cœlum bis sex fecere labores,
Fer precor (inquit) opē. nā tu mihi criminis author.
Mos erat antiquis, niueis, atrisq; lapillis,
His damnare reos, illis absoluere culpa.
Tunc quoq; sic lata est sententia tristis, & omnis
Calculus immitem demittitur ater in urnam,
Quæ simul effudit numerandos uersa lapillos,
Omnibus è nigro color est mutatus in album.
Candidaq; Herculeo sententia numine facta
Soluit Alemoniden. grates agit ille parenti
Amphitryoniadæ, uentisq; fauentibus æquor
Nauigat Ionium, Lacedæmoniumq; Tarentum
Præterit, & Sybarim, Salentinumq; Neæthum,
Thurinosq; sinus, Temesenq;, & Iapygis arua,
Vixq; pererratis quæ spectant littora terris,
Inuenit Aesarei fatalia fluminis ora,
Nec procul hinc tumulū, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus, iussaq; ibi mœnia terra
Condidit, & nomen tumulati traxit in urbem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Pythagoras Samius tyrannidem fugiens cum patriam reliquisset Italiam venit, & quæ didicerat de rerum natura, mundique ad modum sæculi aurei, docet ad vsus terræ necessarios cuncta præbente sæculo, nefas esse animalibus vesci, quod essent consanguineæ animæ mortalium in proximo tempore, & quod corporibus corpora transfunderentur. Postea paulatim concessum est, vt maleficæ feræ dolis interceptæ occiderentur, & mansuetarum fetus sues, quod fruges satas eruerent. Item capri quod vitē maturam percipere assueuissent, ne fructus cresceret.

Talia conflabat certa primordia fama

cum duce Phalanto amplificata, vt & Iustinus & Plutarchus copiose scribūt. ¶Et Sybarim) Sybaris vrbs est, & fluuius Calabriæ. Vrbs autem postea Thurion fuit cognominata, quæ à Crotoniatis fuit capta. ¶Salentinum'que Neræthum) Neræthum quidē legitur sed corrupte, vt ex Strabone (libro sexto) collegimus, qui ait Neæthum Salentinorum esse fluuium, à nauium Aeneæ conflagratione dictū. Quare hic quoque Neæthum legamus. Salentini autem populi sunt à Salentina vrbe dicti. ¶Thurinos'que sinus) Thurii vrbs est Calabriæ, quæ & Thuria & Thurion dicta est à Thuria fonte. Hæc prius Sybaris, nouissime. Copiæ fuerunt appellatæ, vnde Thurinus declinatur. ¶Temesen'que) Temese vrbs est Calabriæ. {Hæc eadem & Tempsa aliquando dicta fuit, ab Ausonibus condita, mox ab Aetolis, qui cum Thoante ad eam Italiæ partem appulsi fuerunt, occupata, atque inde iterum à Brutiis. Hinc & Temesæus Genius, de quo prouerbio dicitur. Eadem'que intelligitur fuisse, de qua apud Homerum Odyss. prima. Mentes ait:

Πλέων ἐπὶ οἴνοπα πόντον ἐπ' ἀλλοθρόους ἀνθρώπους
Ἐς Τεμέσην μετὰ χαλκόν, ἄγω δ' αἴθωνα σίδηρον.

Author Strabo. Quanquam rursum sunt, qui locum hunc corruptum suspicentur, & pro Temesen, nescio quid aliud legi debere putent. Sed ego, quoniam mox sequitur, & Iapygis arua, & Strabo quoque in descriptione Iapygiæ Temeses meminit, nō video quid difficultatis aut vitii locus hic habeat. Nisi quod suū cuiq; iudicium relinquo.} ¶Et Iapygis arua) Iapygia vrbs est Calabriæ ab Iapyge heroe dicta. ¶Fatalia ora) hostia fatis & iussu Herculis quæsita. ¶Tumulum) sepulchrum. ¶Iussa terra) ab Hercule. ¶Et nomen tumulati traxit in vrbem) nam Croton à Crotone heroe fuit dicta, vnde Crotoniatæ declinantur. Est & alia vrbs eodem nomine, Thusciæ olim Metropolis. ¶Primordia) principia.

Neæthus.

* a.l. Micylus.

Salentini.

Thurii.

ADDI.

Croton Crotoniatæ.

Id'q; satis fuerant, nostrum'q; petentia letum
Corpora missa neci salua pietate fatemur.
Sed qua'm danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longius inde nefas abiit, & prima putatur
Hostia Sus meruisse mori, quia semina pando
Eruerit rostro, spem'q; interceperit anni.
Vite caper morsa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur ultoris, nocuit sua culpa duobus.
Quid meruistis oues placidum pecus? in'q; tuendos
Natum homines, pleno quæ fertis in ubere nectar?
Mollia quæ nobis uestras uelamina lanas
Præbetis, uita'q; magis, quam morte iuuatis?
Quid meruere boues? animal sine fraude, dolo'q;,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immemor est demum, nec frugum munere dignus,
Qui potuit curui dempto modo pondere aratri
Ruricolam mactare suum, qui trita labore
Illa, quibus toties durum renouauerat aruum,
Tot dederat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quo'd tale nefas committitur, ipsos
Inscripsere Deos sceleri, numen'q; supernum
Cæde laboriferi credunt gaudere iuuenci.
Victima labe carens, & præstantissima forma
(Nam placuisse nocet) uittis præsignis, & auro,
Sistitur ante aras, audit'q; ignara precantem,
Imponi'q; suæ uidet inter cornua fronti
Quas coluit fruges percussa'q; sanguine cultros
Inficit in liquida præuisos forsitan unda.
Protinus ereptas uiuenti corpore fibras
Inspiciunt, mentes'q; Deum scrutantur in illis,
Vnde fames homini uetitorum tanta ciborum est?
Audetis uesci genus o' mortale? quod oro
Ne facite, & monitis animos aduertite nostris.
Cum'q; boum dabitis cæsorum membra palato,
Mandere uos uestros scite, & sentite colonos.
Et quoniam Deus ora mouet, sequar ora mouentē
Rite Deum, Delphos'q; meos, ipsum'q; recludam
Aethera, & augustæ reserabo oracula mentis
Magna, nec ingeniis inuestigata priorum,
Quæ'que diu latuere, canam. iuuat ire per alta
Astra, iuuat terris, & inerti sede relicta
Nube uehi, ualidi'q; humeris insistere Atlantis,
Palantes'q; homines passim, ac rationis egentes
Despectare procul, trepidos'q; obitum'q; timentes
Sic exhortari, *seriem'q; euoluere fati. * a.l. sortemq;

ARG. FABVLAE SEQ.

Pythagoram eundem inducit referentem cuncta rerum temporibus immutari, siquidem ipse annus uertatur in quatuor species, veris, æstatis, autumni, & hyemis, & quæ nascuntur, quoniam initio prodita, teneras minutasque species habeant, deinde accipiant vires crescendo robustæ ætatis nouissime senescentis, se quoque memoria tenere bello Troiano Euphorbum Panthoidem fuisse, & posteaquam a Menelao sit occisus in bello, animam eius in se esse transfusam, clypeumque eius, quo visus esset in bello dum in ætates ductus sit, se in templo Iunonis Argiuæ cognouisse.

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid styga? qd tenebras, & nomina uana timetis,

KAP. I. Id'q; satis fuerat) vt feras interficeremus. Nostrum'que petentia letum) feras quidem nobis perniciosas interficiendas esse ait, sed earum carnibus non esse vescēdum. Inde) à cæde ferarum deuentum est ad cædem cicurum, ac mansuetorum animalium, & quod peius est, hominum quoque. Pando) recuruo. Eruerit) subruerit, subuerterit. Sus autem Cereri immolari solebat, vt caper Baccho. Spē anni) segetem, & frumentum. Morsa) corrosa. Nocuit sua culpa duobus) concedit Pythagoras suem quidem & caprum merito fuisse iugulatos. Verum oues & boues nihil prorsus vnquam mali commisisse, ac potius humano generi maximopere prodesse, eo'que non esse interficiendos. Duobus) sui, & capro. Nectar) lac suauissimum. Ex arte autem commoda, quæ ex ouibus habentur, amplificat Pythagoras, quo facilius ab illis occidendis homines deterreantur. Tolerare) ad tolerandum. Immemor) ingratus. Demū) affectui seruit hoc loco demum, quemadmodum & tandem aliquando. Ruricolam) bouem, quo rura & arua coluntur. Qui trita labore) interpretatio est. idem enim dicit per diuersa verba. Est autem ordo: Qui percussit securi illa colla, quibus toties durum aruum trahendo aratrum renouauerant. Tunc autē renouatur aruum cum aratro proscinditur. Lumen supernum) Iouem, siquidem Ioui sacrificant iuuencum. Victima labe carens) vitio ac morbo. In cæde vero & immolatione boum describenda commoratur Pythagoras, quo facilius ab illis interficiendis homines dehortetur. Ad id autē alludit poeta, quod pauloante dixi, Pythagoram non victimas, sed placentas in Deorum sacrificiis obtulisse. Cruentas námque hostias Diis offerri vetabat, solam'que aram, quæ sine sanguine esset adorandam censebat. Nam placuisse nocet nisi enim placeret, non immolaretur, est autem parenthesis. Et auro) auratis cornibus. Quas coluit fruges) mola nanque salsa (Mola salsa) quæ ex farre & sale constabat, imponebatur victimarū fronti. (ADDI.) {Cultros inficit in liquida præ forsitā vnda) hoc est, quarum imaginem, aut etiam quos ipsas in aquas, quę sacrificiis adhiberi solet, iuxtaq; poni vbi hostiæ iugulātur, ante fortassis vidit.}

Inspiciunt) inde haruspices sunt dicti, ab harugis, hoc est victimis inspiciendis. Scrutantur) inquirunt. Vetitorum ciborum) prohibitarum carnium. Vesci) carnibus vesci homines proprie dicuntur, quod Græci κρεωφαγεῖν dicunt. Vestros colonos) nam boues vt coloni arua colunt. Et quoniam Deus ora mouet) Apollo me hortatur vt loquar. Delphos meos) Apollinis Delphici, quem vnum colo, oracula. Augustæ men.) diuinæ. Maximam autem excitat attentionem, cum pollicetur se de diuinis, quæ nulli alii vnquā inuestigata fuerūt, disputaturum. Ire per alta astra) inuestigare cœlestia. Inerti se.) immobili terra. Pallantes) errantes. Despectare) deorsum à cœlo spectare. Sortem fa.) naturam atque conditionem fati. Sed tamen exemplaria sunt in quibus seriē legi animaduerti, sicq; videtur esse legendum. nā fatum (vt Stoici diffiniunt) est connexa rerum series, per quam mundus administratur. O ge. at) immortales animas esse Pythagoras ait, variaq; subire corpora ostendit. Hanc vero μετεμψύχωσιν, hoc est, animæ de corpore in corpus cōmigrationē, ab Aegyptiis sumptam esse innuit Herodotus in Euterpe scribens, Aegyptios primos extitisse, qui dicerent animam hominis esse immortalem, quòd mortuo corpore subinde in aliud atq; aliud corpus, vt quodq; gigneretur immigraret, atq; vbi per omnia se circuntulisset terrestria marina, volucria, rursus in aliquod genitum hominis corpus introire, atque hunc ab ea introitū fieri intra annorum tria milia. Hanc orationem sumit à Gręcis, qui vsurpauerunt tanquam suam, alii prius, alii posterius, quorum ego nomina sciens non duco scribenda. Humeris va. Atlan.) qui cœlū sustinere fingitur. Pollicetur autem Pythagoras se noua de animorum immortalitate esse cōmemoraturū.

COELIVS RHOD.

ESSE autem inferos, constanter asserit Christiana veritas, ex veteribus omnino pauci. Plinius quidem, vt in plerisque, hęresi deprauata, sustulisse eos videtur: Si vlli, inquit, essent inferi, eos iam refodissent auaritiæ manus. Marcus quoq; Tullius cum alibi, tum in oratione pro Cluentio, falsa esse quæ de inferis traduntur, indubitanter astruxit, sed in Consolatione ad Martiam Seneca,

Illa, inquit, quæ nobis inferos faciunt terribiles, fabula est. Lucretius libro De natura tertio, non alibi esse inferos statuit, quàm in hac vita, sic enim ait:

Atqui animarum etiam quæcunque Acheronte profundo
Prodita sunt esse, in vita sunt omnia nobis.

Sed & apud Ouidium Pythagoras:

Quid Styga, quid tenebras,
& nomina vana timetis?

Materiam uatum, falsi'que pericula mundi?
Corpora siue rogus flamma, seu tabe uetustas
Abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.
MORTE carēt animæ, semper'que priore relicta
Sede nouis domibus uiuunt, habitant'que receptæ.
Ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoides Euphorbus erā, cui pectore quondam
Hæsit in aduerso grauis hasta minoris Atridæ.
Cognoui clypeum, lææ gestamina nostræ,
Nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.
Omnia mutantur nihil interit, errat, & illinc
Huc uenit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus,
Spiritus, e'que feris humana in corpora transit,
In'que feras noster, nec tempore deperit ullo.
Vt'que nouis facilis signatur cera figuris,
Nec manet, ut fuerat, nec formam seruat eandem,
Sed tamen ipsa eadem est, animā sic semper eandē
Esse, sed in uarias doceo migrare figuras.
Ergo ne pietas sit uicta cupidine uentris,
Parcite (uaticinor) cognatas cæde nefanda
Exturbare animas ne sanguine, sanguis alatur.
Et quoniam magno feror æquore, plena'que uentis
Vela dedi, nihil est toto, quod perstet in orbe,
Cuncta fluunt, omnis'que uagans formatur imago
Ipsa quoque assiduo* labuntur tempora motu,
Non secus, ac flumen, neque enim cōsistere flumen,
Nec leuis hora potest, sed ut unda impellitur unda
Vrgetur'que eadem ueniens, urget'que priorem,
Tempora sic fugiunt pariter, pariter'que sequuntur
Et noua sunt semper, nā quod fuit ante relictū est,
Fit'que quod haud fuerat, momēta'que cuncta nouant,
Cernis & emensas in lucem tendere noctes,
Et iubar hoc nitidum nigræ succedere nocti,
Nec color est idem cœli, cum lassa quiete
Cuncta iacent media, cum'que albo Lucifer exit
Clarus equo, rursus'que alius, cum præuia lucis
Tradendum Phœbo Pallantias inficit orbem,
Ipse Dei clypeus, terra cum tollitur ima,
Mane rubet, terra'que rubet, cum conditur ima.
Candidus in summo est, melior Natura, quod illic
Aetheris est, terræq; procul contagia fugit.
Nec par, aut eadem nocturnæ forma Dianæ,
Esse potest usquam, semper'que hodierna sequente
Si crescit, minor est, maior, si contrahit orbem.
Quid? non in species secedere quatuor annum
Aspicis ætatis peragentem imitamina nostræ?

RAPH. ¶ MATERIAM vatum) poetarum, qui multa de inferis scribunt, quos nullos Pythagoras sentit cum animæ de corporibus in corpora transeant. ¶ Falsi mundi) ficti. ¶ Tabe) morbo, corruptione. ¶ Non vlla) nulla. ¶ Morte carent animæ) ratio est & causa cur homines nulla mala patiantur. ¶ Nouis domibus) nouis corporibus, hæc autem est Pythagoræ μετεμψύχωσις. ¶ Ipse ego Pāthoides Euphorbus erā) exemplo sui ostendit Pythagoras animas de corporibus in corpora transire. Nam tēpore belli troiani ait se fuisse Euphorbum Panthi filium à Menelao interfectum, cuius etiam clypeum cognouit in templo Iunonis Argiuæ locatum. Pythagorici autem asserunt animam esse immortalem, id'que exemplo Aethalidæ probant, quem aiunt tempore belli Troiani reuixisse fuisse'que Euphorbum Panthi filium. deinde Pyrrhum Cretensem, postea Eleum quendam, cuius nomen ignoratur, tandem Pythagoram ipsum. Pythagoras vero vbi monstrat animas de corporibus in corpora transire ait se primum fuisse Aethalidem Mercurii filium, deinde Euphorbū Troianum, postea Mercurii filiū ex Samia meretrice, tum Pythagoras. Memoriam autē semper retinuisse Mercurii dono, cuius Aethalides filius fuit. ¶ Hæsit) fixa est. nam Euphorbus à Menelao hasta fuit transfixus. ¶ Abanteis Argis) Argos clarissima vrbs est Peloponnesi, in qua Abas regnauit, vnde Abantei Argi dicuntur. Tametsi ab aliis legatur agris Abanteis, exponaturq; Euboieis. Abantes enim populi Euboeæ fuerunt. ADDI. {De Euphorbo, & quomodo idē Patroclum vulnerarit, ipse autem à Menelao occisus fuerit, Homerus Iliad. xvi. & deinceps tradit. De clypeo autem, quem hic Ouidius Argis in templo Iunonis suspensum, & à Pythagora agnitum dicit, Laertius in vita Pythagoræ hoc modo: ἐπεὶ δὲ Εὔφορβος ἀποθάνοι, μεταβῆναι (inquit) τὴν ψυχὴν αὐτοῦ εἰς Ἑρμότιμον, ὃς καὶ αὐτὸς πίστιν δοῦναι θέλων, ἐπανῆλθεν εἰς Βραγχίδας καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν, ἐπέδειξεν ἣν Μενέλαος ἀνέθηκεν ἀσπίδα, ἔφη γὰρ αὐτὸν, ὅτ' ἀπέπλει ἐκ Τροίας, ἀναθεῖναι τῷ Ἀπόλλωνι τὴν ἀσπίδα, ἤδη σεσηπυῖαν, μόνον δὲ διαμένειν τὸ ἐλεφάντινον πρόσωπον. Sed hæc eo ab Ouidianis differunt, quod clypeum quem ille Argis Iunoni, hic apud Branchidas in Asia Didymæo Apollini suspensum dicit.} ¶ Nihil interit) ex sententia omnium philosophorum hæc dicuntur, qui sentiunt quidem omnia posse resolui in quatuor elementa, vel in materiam primam, vt sentit Aristote. Sed minime in nihilum redigi. Vnde Persius:

De nihilo in nihilum nil posse reuerti.

¶ Vt'que nouis facilis) hac similitudine colligit Pythagoras substātiam varias quidem suscipere formas, nunquam tamen interire. ¶ Facilis cera) mollis. ¶ Sed tamen ipsa eadem est) quo ad substantiam, siquidem substantia quamuis varias suscipiat qualitates & formas, tamen nunquam ipsa mutatur. ¶ Ergo ne pietas sit victa) ne igitur pietas inquit violetur, nolite animas è corporibus cū perturbatione quadam expellere ea interficiendo. ¶ Parcite exturbare) nolite expellere. ¶ Cognatas animas) cognatorum vestrorū animas. ¶ Et quoniam magno feror æquore) in profundissima versor quæstione. Cuncta autem esse in continuo fluxu ait. ¶ Quod perstet) quod permanet à mutationeq; sit alienū. ¶ Vagans) fluxa, mutabilis. ¶ Ipsa quoq; assiduo) exemplo temporis colligit Pythagoras omnia esse in continuo fluxu. ¶ Et iubar hoc nitidum) hunc solis splēdorem. ¶ Media quiete) media nocte. Alium autem cœli esse colorē in media nocte colligit, alium in crepusculo, quando Lucifer lucere desinit. Primus vero Pythagoras (vt scribit Diogenes) eandem stellam Luciferum, Hesperumq; appellauit. ¶ Inficit) tingit colore rubicundo. ¶ Pallantias) Aurora Pallantis gigantis filia. ¶ Ipse Dei clypeus) ipse solis orbis. Solem autem eundem nō manere colligit. ¶ In summo) in cœli summitate. ¶ Nocturnæ Dianæ) Lunæ, quæ semper aut crescit, aut decrescit, nec vnquā in eodē permanet statu. ¶ Si cōtrahit orbē) si circulum efficit & rotunda est. ADDI. {Alii, si minuit orbem, & decrescit.} ¶ In species quatuor) partes, ver, æstatem, autūnum, hyemem, quæ quidem sibi inuicē cedunt. ¶ Aetatis nostræ) annum ætatis hominis referre scribit. nam vt quatuor sunt anni partes, ita ex Pythagoræ sententia, quatuor sunt hominis ætates. Pueritia quæ viginti annos implet. Adulescentia viginti. Iuuenta viginti. Senectus viginti. Pueritia autem veri similis videtur. Adulescentia æstati. Iuuenta autumno. Senectus hyemi.

ea.l. voluuntur.

Pallantias

Quatuor hominum ætates.

¶ NAM

Nam tener,& lactens,puerióq; ſimillimus æuo,
Vere nouo eſt.tunc herba *uirés, & roboris expers
Turget,& inſolida eſt,& ſpe delectat agreſtes.
Omnia cum florent,florum'q; coloribus almus
Ludit ager,neq; adhuc uirtus in frondibus ulla eſt.
Tranſit in æſtatem poſt uer,robuſtior annus,
Fit'q; ualens iuuenis.neq; enim robuſtior ætas
Vlla,nec uberior,nec quæ magis ardeat ulla eſt.
Excipit autumnus poſito feruore iuuentæ
Maturus,mitis'q; inter iuuenem'q; ſenem'q;,
Temperie medius,ſparſus quoq; tempora canis
Inde ſenilis hyems tremulo uenit horrida *paſſu,
Aut ſpoliata ſuos,aut quos habet,alba capillos.
Noſtra quoq; ipſorum ſemper,requie'q; ſine ulla
Corpora uertuntur,nec quod fuimus'ue,ſumus'ue,
Cras erimus,fuit illa dies,qua ſemina tantum,
Spes'q; hominũ,primo matris'q; habitauimus aluo,
Artifices Natura manus admouit,& angi
Corpora uiſceribus diſtentæ condita matris
Noluit é'q; domo uacuas emiſit in auras.
Editus in lucem iacuit ſine uiribus infans
Mox quadrupes,ritu'q; tulit ſua membra ferarum
Paulatim'q; tremens,& nondum poplite firmo
Conſtitit,adiutisq; aliquo conamine neruis.
Inde ualens,uelox'q; fuit,ſpatium'q; iuuentæ
Tranſit,& emeritis medii quoq; temporis annis,
Labitur occiduæ per iter decliue ſenectæ.
Subruit hæc æui,demolitur'q; prioris
Robora,flet'q; Milon ſenior,cum ſpectat inanes
Illos qui fuerant ſolidarum *morte ferarum
Herculeis ſimiles,fluidos pendere lacertos.
Flet quoq;,ut in ſpeculum rugas conſpexit aniles
Tyndaris,& ſecum cur ſit bis rapta,requirit.
TEMPVS edax rerũ,tu'q; inuidioſa uetuſtas,
Omnia deſtruitis,uitiata'q; dentibus æui
Paulatim lenta conſumitis omnia morte.
Hæc quoq; nõ perſtãt, quæ nos elemẽta uocamus,
Quas'q; uices peragant,animos adhibere docebo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ipſa quoque initia quatuor,ex quibus generantur omnia, transfigurari motibus ſuis,reſolutam enim tellurem in aquas abire, attenuatam efficere ignem,rurſus per eundem ordinem reuerti,ſpiſſatum enim ignẽ in aera verti,hunc in aquam,hanc in terram abire. Cæteraque rerum perinde variari quæ tempus aut natura vim acceptas ab initio facies cogit amittere. eadem fluminibus etiam fontibus ac terrenis locis accidere.

Quatuor æternus genitalia corpora mundus
Continet,ex illis duo ſunt oneroſa,ſuó'q;
Pondere in inferius Tellus,atq; Vnda feruntur,
Et totidem grauitate carent,nulló'q; premente
Alta petunt.Aer,atq; Aere purior ignis.
Quæ q̃q̃ ſpatio diſtant,tamen omnia fiunt

RAPH. ¶ NAM tener)ver pueritiæ,æſtatem iuuentæ,autumnum primæ ſenectuti,hyemem decrepitati ſimilem eſſe ait. ¶ Roboris expers)firmitate carens. ¶ Turget)tumeſcit ſuccorum copia. ¶ Inſolida)infirma. ¶ Et ſpe delectat agreſtes)agricolas,ſperant enim ſe fruges omnis generis collecturos. ¶ Almus ager)ab alendo almus dicitur ager,quòd homines ſuis fructibus alat. ¶ Ludit)ludere videtur & luxuriare. ¶ Neque adhuc virtus in frondibus vlla eſt (tenellæ nanque tẽpore veris ſunt frondes,vt puerorũ corpora ſine vllo robore & firmitate. ¶ Trãſit in æſtatem)veri ſuccedit æſtas. ¶ Robuſtior annus)pars anni robuſtior. ¶ Fitq; valens iuuenis)valẽti, fortiq; ac robuſto iuueni fit ſimilis. ¶ Nec vberior)fœcũdior. ¶ Ardeat) ferueat variis cupiditatibus. ¶ Excipit autumnus) æſtatẽ ſubſequitur autũnus,qui viridi,primæq; ſenectuti ſimilis videtur. ¶ Sparſus quoq; tẽpora canis)tẽpora canis capillis ſparſa habens. nam tẽpora prima caneſcere incipiunt. ¶ Senilis hyems)ſenectus hyemi ſimilis. ¶ Alba capil.) canos habẽs capillos. Eſt enĩ ſynecdoche poetica etiã pueris nota. ¶ Noſtra quoq; ipſorum)noſtra etiã corpora in continuo eſſe fluxu colligit Pythagoras. ¶ Vertunt)mutantur. ¶ Fuit illa dies)illud fuit tempus,quo ſemina tantum quæ ſpermata à Græcis dicuntur,fuimus. Semẽ vero maris & fœminæ ait Pythagoras ad generationẽ hominis puenire,à quo quidẽ Ariſtoteles diſſentit,ſolusq; maris ſperma eſſe, idq; in vtero mulieris foueri ait. ¶ Speſq; hominum primo)primũ inquit ſpes hominum fuimus. Ex ſpermate nanq; in vterũ mulieris proiecto hoies naturi ſperãtur. ¶ Aluo)vtero. Aluus nanq; eſt p quam defluunt ſordes. ¶ Vterus autẽ in quo mulieres ↄcipiunt, qui & loci à doctis ſcriptoribus appellantur,ab imperito autẽ vulgo matrix vocatur, cũ matrix ſit fœmina fœtus gratia cõparata. Columella de gallinis loquens, nã & octies anno pullos educat, ſi eſt bona matrix. ¶ Admouit) adhibuit. primum nãque Embrya efficit, quos Embryones imperiti medici vocant. ¶ Et angi)ſuffocari. ¶ Diſtentæ matris)grauidæ,ventréq; diſtentum,ac repletum habẽtis. ¶ E domo)ex vtero. ¶ Mox quadrupes)manibus nanq; ac pedibus infantes repunt more brutorum. ¶ Aliquo conamine)aliqua re,qua tuti poſſint. ¶ Emeritis)exhauſtis,præteritis. ¶ Labitur decliue)aſſidue tanquam fluuius per loca decliuia currit. {Imo per iter decliue, hoc eſt, deuexum & deorſum vergens, perinde vt Sol cum ad occaſum tendit, proinde & ſenectam occiduam dixit,quod ea vltima ſit ætatum hominis,perinde vt occidens, vltima meta curſus ſolaris.} ¶ Occiduæ ſenectæ)ad ſenectam, quæ facile occidit ac moritur. ¶ Subruit)euertit. ¶ Demolitur)deſtruit. ¶ Fletq; Milon) Athleta fuit Crotoniata tantis viribus, vt vno ictu nudæ dextræ taurum interfeciſſe tradatur, humerisq; per ſtadium ſine fatigatione portaſſe. ¶ Solidarum morte ferarum)robuſtarum. Alludit autem ad id quod dixi Milonem Crotoniatam tantum corporis viribus valuiſſe, vt taurum vno dextræ ictu interimeret. ¶ Fere autem in exẽplaribus more pro morte corrupte legitur. {De Milone Crotoniata meminere Valerius libro nono, capite duodecimo. Athenæus lib. decimo, & Pauſan. in Eliacis poſterioribus. Traditur autẽ non ſolum bouem humeris geſtaſſe, ſed & totum ſolus deuoraſſe, vnde & epigramma in ipſum tale factum:

Τοῖος ἔην Μίλων, ὅτ' ἀπὸ χθονὸς ἤρατο βρῖθος,
Τετραετῆ δάμαλιν ἐν Διὸς εἰλαπίναις
Ὤμοις δὲ κτῆνος τὸ πελώριον ὡς νέον ἄρνα
Ἤνεγκεν δι' ὅλης κοῦφα πανηγύριος,
Καὶ θάμβος μὲν, ἀτὰρ τοῦδε πλέον ἤνυσε θαῦμα,
Πρόσθεν πισαίου ξεῖνε θυηπολίου
Ὃν γὰρ ἐπόμπευσεν βοῦν ἄζυγον, ἐς κρέα τόνδε
Κόψας, πάντα κατ' οὖν μοῦνος ἐδαίσατο.}

¶ Fluidos)flaccidos, viribus ac toris vacuos. ¶ Tyndaris) Helena,quæ bis ob pulchritudinem rapta fuit. Primum à Theſeo, deinde a Paride. Bene igitur Helena turpis ac deformis ſenectute effecta miratur cur bis fuerit rapta. ¶ Tempus edax rerum)apoſtrophe ad tẽpus graui philoſopho maxime conueniens. ¶ Dentibus æui) multitudine annorum. Siquidem anni dentes æui dicũtur,quibus omnia rodi videntur. Alludit autem ad dentes rotarum quibus horæ menſurantur in horologiis. ¶ Lenta mor.) lente ac tarde venienti. ¶ Hæc quoque non per.) elementa quoque in continuo fluxu eſſe oſtendit. Sunt autem quatuor,quorũ duo, tellus & aqua ſunt grauia. Duo,aer & ignis leuia. ¶ Genitalia corpora)quatuor elementa ex quibus omnia generantur. ¶ Nulloq; premente)pondere ſubauditur. ¶ Fiunt)generantur. ¶ Ex ipſis)quatuor elementis. ¶ Et in ipſa cadunt) in ipſa reſoluuntur.nam elementa dicuntur ex quibus omnia conſtant,& in quæ vltima reſoluuntur.

Sperma in hominem.

Aluus

ADDI.

Milon

Aetates quatuor

*a.l.recẽs.

ADDI.

*a.l.viſu

*a.l.more

Quatuor elementa

Ex ipsis, & in ipsa cadunt, resolutaq; tellus
In liquidas rarescit aquas, tenuatus in auras,
Aeraq; humor *abit, dempto quoq; pōdere, rursus
In superos aer tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idemq; retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aera transit,
Hic *in aquas, tellus glomerata cogitur unda,
Nec species sua cuiq; manet rerumq; nouatrix
Ex aliis, alias reddit Natura figuras,
Nec perit in *tanto quicq̃ (mihi credite mundo,
Sed uariat, faciemq; nouat, nasciq; uocatur
Incipere esse aliud, quàm quod fuit ante. moriq;
Desinere illud idem, cum sint huc forsitan illa,
Hæc translata illuc, summa tamen omnia constant.
NIL equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim, sic ad ferrum uenistis ab auro
Secula, sic toties uersa est fortuna locorum.
Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum. uidi factas ex æquore terras.
Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ,
Et uetus inuenta est in montibus anchora summis.
Quodq; fuit campus, uallem decursus aquarum
Fecit, & eluuie mons est deductus in æquor.
Eq; paludosa siccis humus aret arenis.
Quæq; sitim tulerant, stagnata paludibus hument.
Hic fontes Natura nouos emisit. at illic.
Clausit, & antiquis tam multa tremoribus urbis
Flumina prosiliunt, aut excæcata *residunt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Amnem Lyciæ consumptum ostendit aliis apparuisse, aliis non.

Sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu
Existit procul hinc, alioq; renascitur *ore.

ARG. FABVLAE SEQ.

Erasinus diu refluens postea Argis est redditus voluntate Iunonis.

Sic modo *cum bibitur, tecto modo gurgite lapsus
Redditur Argolicis inges Erasinus in agris.

ARG. FABVLAE SEQ.

Caycus flumen Mysiæ aliis nunc ripis, aliis ab initio fuisse fertur.

Et Mysum, capitisq; sui, ripæq; prioris,
Pœnituisse ferunt, alia nunc ire Caycum.

ARG. FABVLAE SEQ.

Amasenum flumen Siciliæ intumescere, refluere, interdum siccari.

Nec non Sicanias uoluens Amasenus arenas
Nunc fluit, interdum suppressis fontibus, aret.

ARG. FABVLAE SEQ.

Nigrum flumen iucundissimam aquam sitientibus præstitisse. Posteaquam Centauri ab Herculis sagittis confecti cruorem in eo abluerint, aspero aduenientes fugasse odore.

Ante bibebatur, nunc quas contingere nolis,
Fundit Anigrus aquas, postquā (nisi uatibus omnis
Eripienda fides) illic lauere Bimembres
Vulnera, Clauigeri, quæ fecerat Herculis arcus.

RAPH. ¶ REsolutaq; tel.) elemētorū alterū in aliud trāsire, pbat. Nā & terra in aquā, & aqua in aerē, & aer in ignem, & cōtra ignis in aerē, aer in aquā, aqua in terrā ꝗuertunf.

ADDI. {Tenuaf in auras, aeraq; humor abit, ita pleriq; codices habēt. neq; reclamat Regius. Mihi vero sic legēdū videf, tenuatus in auras, Aeraq; humor abit, vt intelligamus, terrā rarefactam in aquā, aquā in aerē, & inde aerē in ignē trāsire. Id enim & sequētia & pbāt, cū ait, ignis enim dēsum spissatus in aera trāsit, Hic, idest aer (Ita enim legendum, nō vulgo habef, hinc) in aquas, tellus glomerata cogif vnda. neque enim simplr infimū, aut sūmū elemētū, in cætera oīa vertitur, sed quodq; in pximū suū, vt docēt Physici. Nā qđ qdā p abit, hēt substituūt, id æque ineptū ac vanū est.} ¶ Tenuissimus) purissimus. ¶ Superos ignes) ętherē, q oium elemētoꝝ suprem⁹ est. ¶ Retexif) resoluif. ¶ Tellus glo. co. vnda) hoc ē, aqua trāsit i terrā. ¶ Glomerata vn.) ex aqua cōdēsata. ¶ Nec pe. in tan.) quę nāq; perire vnr, in quatuor elemēta, vel vt Arist. sētit) in primā materiā resoluunf. ¶ Mihi credi.) hoc sibi credi postulat Pythagoras, qa vulgo paꝝ verisimile videf. ¶ Nasciq; vo.) qd nasci, qdq; mori sit, elegāter describit. Nasci enī aliqd dicif, cū aliud q̃ qđ fuit ante incipit eē. Mori vero cū id desinit esse, qđ ante fuit ¶ Cū sint huc forsitā il.) ¶ Corruptionē vnius, alteri⁹ gñationē eē ait, eaq; quę perire videf, i alia ꝗuerti. ¶ Huc) in hoc corpus. ¶ Illuc) i illud corpus. ¶ Sūma tñ oia ꝯstāt) in sūma inqt oia eadē pmanēt. nā vel in quatuor elemēta secūdū Pythagorā, vel in primā materiā ex Aristotelis s̄nia oia resoluūf. ¶ Sub ima. ea.) sub eadē figura. ¶ Sic ad fer.) ad ferreā ætatem. ¶ Ab au.) ab ætate aurea. Est autē apostrophe ad secula. ¶ Versa est) mutata est. Hinc āt colligit id quod toties ait Arist. Corruptionē vni⁹, alteri⁹ esse gñationē. ¶ Vidi e. qd fue) id multis exēplis colligi pōt. nā vbi nūc ē fretū Siculū, ibi fuit terra & qdē solidissima. Vt eni Pli. narrat, Sicilia Italiæ olim fuit auulsa. Cyprus Syriæ, Eubœa Bœonæ, Eubœæ Abantis & Macris, tametsi in Plini. libro. ii. capite lxxxviii. et. lxxxix. ferè legaf corrupte Atlātem, & Macriā, Belbicū Bithyniæ, Leucosia Sirenū pmōtorio. ¶ Vidi fa. ex æquore ter.) nā præterquā qđ nouæ insulę in mari nascunf tota Aegyptus olim mare fuisse narraf, Hybanda præterea quondam insula Ioniæ ducētis nūc à mari abest stadus. ¶ Et pro. à pela.) etiā in mōtibus & quidē altissimis cōchæ marinæ reperiunf, ex quo colligif illic mare aliquādo fuisse. ¶ Et eluuie) diluuio. ¶ Paludosa) terra subaudiaf. Ex paludibus autē etiā nunc fertilissimi agri fiunt, id qđ de Pontinus paludibus etiam Horatius in Arte poetica scribit:

Debemur morti nos, nostraq; siue receptus
Terra, Neptunus classes Aquilonibus arcet,
Regis opus, sterilisq; diu palus aptaq; remis
Vicinas vrbes alit, & graue sētit aratrū.

¶ Quęq; si. tu.) quæ sicca fuerāt loca à paludib⁹ sunt occupata. ¶ Stagnata) stagna facta. ¶ Humūt) humescunt humida facta sunt. ¶ Hic fon. no.) fōtes noui sæpenumero oriūf, maximęq; vbi syluæ succidunf, vt Plin. lib. ii. cap. 80. scribit, interdū ēt arescunt. ¶ Tremorib⁹ or.) terræmotibus. Nā (vt refert Plinius) varie quatif terra, & mira edunf opa, alibi pstratis mœnib⁹, alibi hiatu pfundo haustis, alibi egestis molibus, alibi emissis amnibus, nōnūquā etiā ignib⁹, calidiusue fōtib⁹, alibi auerso fluminū cursu. ¶ Excæcata) occultata.

ADDI. {Alii aūt exiccata legūt, quā lectionē & ipse approbo, durū eni nimis ē, excęcatū, p occultatū aut abscōditū dici, cū alterū actiuæ potestatis sit, alterum passiuæ.} ¶ Sic vbi ter. Ly. est) variis pbat exēplis mlta flumina modo oriri, modo occultari. Lycus aūt fluui⁹ est Asiæ à Cadmo mōte fluēs, q vt Herod. scribit) iuxta Colossas Phrygię opdidū terrę hiatū subiēs occulif, deinde qnque ferè post stadia emergēs illabitur & ipse i Męādrū. Hæc aūt & Pli. scribit. Subeunt inqt terras, rursusq; reddunf Lyc⁹ in Asia, Erasin⁹ in Argolica, Tigris in Mesopotamia. Sed duo itē alii sūt fluuii hoc nomine alter ex Arcadia i litt⁹ Burrę labif. alter apud Eretrios existit. ¶ Sic modo cum bibif) Erasinus fluui⁹ est Arcadiæ, q (vt scribit Herodotus) à Stymphalide palude orif, at nūc qdē in Argolico agro exit, cū antea exitū nō haberet. ¶ Et Mysū) Caycus fluui⁹ est Mysiæ, q alueū pristinū mutauit. ¶ Nec nō Sica) Amasenus fluui⁹ est Siciłę, q æstate ferè exiccaf. ¶ Ante bibe.) Anigrus, q & Aniger dicif, fluui⁹ est Græciæ, q è dulci factus est amarus, postq̃ in eo se lauerunt Centauri ab Hercule vulnerati, q̄uis alii tradāt Melampodē vt Prœtidas ab insania purgaret, illis ad expiationē aquis vsum fuisse, ppter qđ ex dulcibus amaras fuisse effectas, {vide Eliaca Pausaniæ priora.}

ADDI. Pisces etiā gignit pessimi saporis. Hic autē fluuius ante Minyæus appellabatur, cuius aquæ irrigatio maculas Albas & impetigines sanat, qua ex causa Alpheū quoq; quod Alphos, idest maculas curet, nomen sortitum esse literis proditum est.

*a. l. habet

*a. l. hinc vulgo.

*a. l. toto

*a. l. exiccata.

*a. l. orbe.

Cōbibitur ex vetusto codice.

Corruptio vni⁹ est generatio alterius.

Lycus

ARG. FABVLAE SEQ.

Hypanim Scythiæ amnem marini factum liquoris cum fuerit in initio dulcissimus ab formnarum Scythiæ regionis eiusdem.

Quid? non & Scythicis Hypanis de mōtibus ortus
Qui fuerat dulcis, salibus uitiatus amaris?

ARG. FABVLAE SEQ.

Antissa & Pharos item Tyros in Phœnice insulæ fuerunt.

Fluctibus ambitæ fuerant, Antissa, Pharosq;,
Et Phœnissa Tyros, quarum nunc insula nulla est.

ARG. FABVLAE SEQ.

Leucades insulæ tres in salo fuerunt, nunc a fluctibus relictæ, Item Zancle coniuncta Italiæ, nunc freto discriminatur. Propterea id cōtingit, quod Latonæ sedes ibi est negata.

Leucada continuam ueteres habuere coloni,
Nunc freta circumeunt Zancle quoq; iuncta fuisse
Dicitur Italiæ, donec confinia pontus
Abstulit, & media tellurem reppulit unda.

ARG. FABVLAE SEQ.

Helice & Bura Achaiæ vrbes ponto voratæ sunt.

Si quæris Helicen, & Buran Achæidas urbes,
Inuenies sub aquis, & adhuc ostendere nautæ
Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tumulum secundum Troezenam vrbem in aream redactum eruptione spiritus, quæ terræ increuerat.

Est prope Pittheiam tumulus Trozena sine ullis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area nunc tumulus. nam (res horrenda relatu)
Vis fera uentorum, cæcis inclusa cauernis
Expirare aliqua cupiens, luctataq; frustra
Liberiore frui coelo, cum carcere rima
Nulla foret toto, nec peruia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum, ceu spiritus oris
Tendere uesicam solet, aut direpta bicornis
Terga capri. tumor ille loci permansit, & alti
Collis habet speciem, longoq; induruit æuo.

ARG. FABVLAE SEQ.

Lacus in Africa Hammonis Solis ortu frigescit, obiectuque Solis calescit, postmodum in glaciem vertitur.

Plurima cum subeant audita, aut cognita nobis,
Pauca super referā. quid? non & lympha figuras
Datq; capitq; nouas? medio tua corniger Hammon
Vnda die gelida est, ortuq;, obituq; calescit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Athamante lignum tenuata Luna admotum fonti accenditur.

Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum Luna recrescit in orbes.

RAPH. Hypanis

QVID non & Scythicis) Hypanis fluuius est Scythiæ ex magna palude profluens, circum quam (vt scribit Herodotus lib. quarto) pascuntur equi syluestres candidi. Is quinque ferè dierū nauigatione angustus & dulcis fluit. Sed mox quatuor à mari dierum nauigatione sanè quàm amarus, propter amarum qui in eum influit fontem. Est autē hic fons in finibus Scytharum Aratorū & Halyzonum eodem nomine quo locus vnde emanat, Scythica lingua Exampeus, idest sacræ viæ. ¶ Fluctibus ambi.) ex insulis continētem fieri, ac ex cōtinente insulas exēplis colligit Pythagoras. Nam Antissa cum antea per se insula esset cum vrbe eiusdem nominis, nunc Lesbo (vt Plinius scribit lib. secundo, cap. lxxxix.) est adiuncta.

Pharos

¶ Pharos) Pharos quoque insula olim fuit. Aegypto adiacens nunc autem continens est facta, quæ turrim habebat multis tabulatis excelsam, & albo lapide mirifice structam eodem nomine, quo insula, quam quidem Sostratius Gnydius regū amicus pro nauigantium salute (vt refert Strabo lib. xvii.) extruxit.

ADDI. Tyros.

{Meminit & Plin. lib. ii. cap. lxxxv. } ¶ Tyros) Tyros vero vrbs est Phœniciæ, quæ Alexandri magni temporibus insula fuit. Nam aggere ab ipso cōtinenti fuit coniuncta, dum illam obsideret,

ADDI. Lib. iiii. c. I.

{vt Curtius lib. iiii. & cæteri.} ¶ Leucada conti.) Leucas vrbs est, quæ olim Epiro fuit coniuncta. Leucadē autē vocauerunt (vt Strabo opinatur) à Leucate sumpto vocabulo. Est autē albicanti colore petra in pelagus proiecta, atq; Cephaleniæ & Leucadi adiacens, in qua est Apollinis Leucatæ Fanum. Vrbem autem posuit pro insula Oui. Nam (si referenti Plinio credimus) Leucadia peninsula est iuxta sinum Ambracium quondā Neritis appellata, accolarū opere abscissa à continenti, ac reddita ventorum flatui congeriem arenæ accumulantium.

Leucas

Oppidum autem in ea Leucas quondam Neritum dictum. ¶ Zancle quoque). Zancle vrbs est Siciliæ, quæ nunc Messena dicitur, olim Italiæ adiuncta. Eam (vt Strab. libro sexto, refert) condidere Messenii, qui Peloponnesum habitant, à quibus & nomen accepit, nam prius à curuitate locorum Zancle fuit vocata. nam curua Zanclia vocabant Naxii, qui illam prius ædificarunt. ¶ Si quæris Helicen) Helice vrbs fuit Achaiæ, in qua Callisto nata fuisse dicitur, vnde sæpenumero pro maiori ponitur vrsa.

ADDI.

{Helice Achaiæ vrbs fuit, ab Helice Selinuntis filia. Ionis coniuge nominata, authores Stephanus, Pausanias & Strabo. Callisto autem, cuius hic Regius meminit, non in Achaia, sed Arcadia nata fuit, neque ab vrbe Helice cognomen vllum accepit, sed quod vrsa maior, Helice à poetis dicitur, minor autem Cynosura, diuersam rationem habet. Nam Aratus, & qui eum sequūtur, quorum & Higynus meminit, Helicen & Cynosuram, nymphas Idæas, Iouis nutrices fuisse tradunt, quas Iuppiter officii ac ministerii sui causa inter sydera retulerit. Quanquam siquis ad etymologiam vocum respiciat, Helicen ἀπὸ τοῦ ἑλίσσειν, hoc est, vertendo, eo quòd tota supra terram vertatur, dictum inueniat. Cynosuram autem à specie & positu stellarum, quod canis caudam referat.}

Hypanis fluuius.

Bura

¶ Et Buran) Bura item vrbs fuit Achaiæ, cuius vt Helices in sinu Corinthio, vt scribit Plinius, etiamnum vestigia apparent.

Antissa

Est autem in monte sita à Bura Ionis filia & Helices dicta, vt Pausanias in Achaicis scribit, quæ terræ motu & ipsa quoque cū Helice deleta est, adeo concussa fuit, vt ne Deorum quidem statuæ integræ fuerint relictæ. Soli autem Burensium qui tunc abfuerunt, Buran postea habitarunt. ¶ Est propè Pittheiā) Pitthei Aethræ patris patriam. Nam Trœzen vrbs est Peloponnesi à Trœzene Pelopis filio dicta, quæ & Aphrodisias, & Saronia & Posidonias & Apollonias & Anthanis fuit appellata. Planiciem autem in montes conuerti, & contra montes in planiciē trāsire colligit Pythagoras. Eam autem huiusmodi mutationis causam assignat, quā & Aristoteles in Meteoris affert. Ventos enim subterraneos neque exitum habentes in causa esse ait, vt plana interdum montes efficiantur. ¶ Res horrenda) admirāda. Est autem acclamatio. ¶ Vis fera) violentia terribilis. ¶ Cæcis) occultis. ¶ Aliqua) via. ¶ Luctata) conata. ¶ Flatibus) flaminibus. ¶ Aut direpta bicornis Terga capri) periphrasis est virium.

Mira aquarū natura

¶ Plurima cum subeant) in mentem veniant. ¶ Super) insuper. ¶ Medio tua corniger Hammon) Iuppiter sub figura arietis in Libya hac de causa colitur, quòd cum Liber pater per Libyæ deserta exercitum ducens siti laboraret, patrem rogauit, vt sibi auxilio esset, cui repente aries occurrit, quem secutus limpidissimum fontem inuenit. In tantæ autem rei memoriam & templum magnificentissimum extruxit, & instituit, vt Iuppiter sub figura arietis coleretur. Fons vero ille (vt scribit Plinius) interdiu frigidus, noctibus feruet.

Athamania

¶ Admotis Athamantis aquis) in Dodone scribit Plinius libro secundo, capite. 103. Iouis fons cum sit gelidus, & immersas faces extinguat, si extinctæ admouentur, accendit. idem meridie semper deficit, qua de causa Anapauomenon vocant. Mox increscens ad medium noctis exuberat, ab eo rursus sensim deficit. Quamuis autem Athamātis legatur, Athamanis tamē ab Ouidio forsitan scri-

ptum fuit. Nam Athamania, quæ & Athamanis dicitur, Thessaliæ regio est, in qua fons ille esse perhibetur. Hinc etiam Athamanes populi dicuntur. Est autem hypallage, Admotum aquis lignum intelligitur. {Solinus cap. xii. fontem, de quo hic dicitur, Epiri dicit, Sacrum cognomẽto, Plinius libro secũdo. cap. 103. Dodoneum, Ioui sacrum. Est autem Dodone pars Epiri. **ADDI.**

Quod igitur regius fontem dit Athamanis, legẽdũ esse, vt sit fœmininum gentile ab Athamania, quam Plinius Aetolorum populum, Stephanus Illyrici partem, alii Thessaliæ faciunt: Id ita accipio, si vocabulum vicini loci, pro proprio sumatur deinde Athamanis non de terra, sed de aqua siue vnda, quod nomen proximo versu præcedit, intelligat. Quanquam etiã Strabo libro. vii. Athamanes inter Epiroticos referens his verbis, ὑπερῷοι δ' εἰσὶ καὶ Ἀμφίλοχοι, καὶ οἱ ὑπερκείμενοι καὶ συνάπτοντες τοῖς Ἰλλυρικοῖς ὄρεσι τραχεῖαν οἰκοῦντες χώραν, Μολοττοί τε καὶ Ἀθαμᾶνες καὶ Αἴθικες καὶ Τυμφαῖοι καὶ Ὀρέσται. &c. **Crathis & Sybaris fluuii.** **Salmacis fons.**

RAPH. RECRESCit) decrescit. Flumen habent Cicones) huius fluminis nomen non memini me legisse, nisi Hebrum intelligamus. Plinius vero sic scribit. In Ciconum flumine & in Piceno lacu Velino lignum deiectum lapideo cortice obducitur. Cicones autẽ Thraciæ populos esse sæpius iam scripsimus. **Cicones.**

COELIVS RHOD. Cæterum, in hac calentiũ aquarum ratione nonne illud eximium est, ac inuestigã dum anxie, quod ipse etiam penè puer apud Aponum adnotaui, dum Patauii capesserem ingenii cultum, ab illis subinde lapides gigni? Hoc extra omnem admirationem mihi fuit, scaturiunt ibi feruẽtissimę aquę in supercilio nõ multũ arrecto, in subiecto molendinum est, quod versat balinei aqua per conuallem decurrens, Volaticam, vt nunc passim dicitur, in quam impetu deuoluitur aqua per arctum. vidimus totam, veluti quodã artificio, lapidea circũtectam crusta, & quum oculis nõ satis crederem, duritiem materiæ experturus cultelli satis validi mucronem insigniter retusum animaduerti. Id vtpote adolescẽti, qui nihil admodum interioris scientiæ attentassem, miraculum est visum. Mox repetita vrbe, quum rem scholasticis quibusdam exposuissem in foro, risu exceptus sum ab omnibus ferè, tanquam inusitata nescio quæ, & absurda ac scurrilia promerẽ. Sed haud ita multo interstitio facto, illuc profecti mecum in rem præsentem verissima senserũt, quæ prius inscite ludibrio habuerant. Verum ea omnia post quum Plinii, tum aliorum doctrina confirmata reperi. Nam & Seneca (vt de Strabone taceam libro tertiodecimo) Naturalium tertio ad hunc modum scribit: Interest vtrum loca sulfure an nitro an bitumine plena transeant. Hac ratione corruptę cũ vitæ periculo bibunt: vnde & apud Ouid. legimus: Flumen habent Cicones quod potum saxea reddit Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Flumẽ quoque apud Ciconas est, ex quo qui bibit in lapides cõuertitur.

Flumen habent Cicones, quod potũ saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.

ARG. FABVLAE SEQ.

Crathis amnis confinis Sybari capillos aurei coloris efficit.

Crathis, & hinc Sybaris uestris conterminus oris,
Electro similes faciunt, auroq; capillos.

ARG. FABVLAE SEQ.

Salmacis fons in Caria contactu sui liquoris cogit in mollitiem corporis obscœni verti, quod beneficio Mercurii & Veneris dicitur esse factum.

Quodq; magis mirũ, sunt qui non corpora tãtum,
Verum animos etiam ualeant mutare liquores.
Cui non audita est obscœnæ Salmacis unda?

ARG. FABVLAE SEQ.

Lacus est in Aethiopia, qui hausto liquore ad sitim sedandam, aut in insaniam, aut in soporem vertit,

Aethiopesq; lacus, quos siquis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum grauitate soporem,

ARG. FABVLAE SEQ.

Clitorius fons in Arcadia vinum in odium adducit. Quod Melampus Amythaonis filius Prœtidas cum ab insania liberasset, nouissime remedia in eum proiecisse fertur.

Clitorio quicunque sitim de fonte leuauit,
Vina fugit, gaudetq; meris abstemius undis.
Seu uis est in aqua calido contraria uino,
Siue quod indigenæ memorant, Amythaone natus
Prœtidas attonitas postquam per carmẽ, & herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas,
Misit aquas, odiumq; meri permansit in undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Lincestius amnis Thraciæ hanc vim obtinet potestate mutata, vt aquam eius bibentes ebrii fiant.

Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicunq; parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quã m si mera uina bibisset.

Crathis & hinc Sybaris) Crathis & Sybaris fluuii sunt Calabriæ, qui capillos flauos efficiunt. Est etiam Crathis Achaiæ fluuius iuxta Aegas labens, à miscendis aquis cognominatus, quod à duobus fluminibus incrementa suscipiat, à quo & Italicus (vt Strabo & Pausanias aiunt) fuit appellatus. {Crathidis quidem meminit Pausanias in Achaicis & Arcadicis. De vtroq; autem Strabo lib. sexto, his verbis: ἑξῆς δ' ἐστὶ διακοσίους σταδίους Ἀχαιῶν κτίσμα ἡ Σύβαρις δυοῖν ποταμῶν μεταξύ, Κράθιδος καὶ Συβάριδος. Et paulopost, ὁ μὲν οὖν Σύβαρις τοὺς πίνοντας ἵππους ἀπ' αὐτοῦ, πτυρτικοὺς ποιεῖ, διὸ καὶ τὰς ἀγέλας ἀπείργουσιν ἀπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ Κρᾶθις τοὺς ἀνθρώπους ξανθοτριχεῖν καὶ λευκοτριχεῖν ποιεῖ λουομένους, καὶ ἄλλα πολλὰ πάθη ἰᾶται.} **Crathis** **ADDI.**

Cui non audita est) Salmacis fons est Cariæ, in quem qui ingrediuntur, effœminati egrediuntur. Cuius rei causam in superioribus diximus libris. Mirum grauitate soporem) periphrasis est Lethargi. {Solinus capite trigesimosecũdo etiam lacum in Aethiopia dicit esse. quo perfusa corpora velut oleo nitescant.} **ADDI.** Clitorio quicunque sitim) Clitorius fons est Arcadiæ, qui potus odium vini inducit. {Pausanias fluuium vocat Clitorem, iuxta oppidum Clitorium, à Clitore Azanis filio nominatum. De natura autem aquæ etiam Vibius Sequester meminit, & Vitruuius libro octauo, qui & epigramma, circa fontem illum lapidi iam olim inscriptum tale refert: **Clitorius.** **ADDI.**

Ἀγρότα σὺν ποίμναις τὸ μεσημβρινὸν ἤν σε βαρύνῃ
Δίψος ἀν' ἐσχατιὰς Κλείτορος ἐρχόμενον
Τῆς μὲν ἀπὸ κρήνης ἄρυσαι πόμα, καὶ παρὰ Νύμφαις
Ὑδριάσι στῆσον πᾶν τὸ σὸν αἰπόλιον.
Ἀλλὰ σὺ μήτ' ἐπὶ λουτρὰ βάλῃς χροΐ, μή σε καὶ αὔρη
Πημήνῃ τερπνῆς ἐντὸς ἐόντα μέθης
Φεῦγε δ' ἐμὴν πηγὴν μισάμπελον, ἔνθα Μελάμπους
Λουσάμενος λύσσης Προιτίδας ἀργαλέης,
Πάντα καθαρμὸν ἔκρυψεν ἀπόκρυφον, εὖτ' ἂν ἀπ' Ἄργους
Οὔρεα τρηχείης ἤλυθεν Ἀρκαδίης.}

Calido vi.) ex sententia physicorum calidum est natura vinum. Indigenæ) accolæ ibi geniti. Amythaone na.) Melampus medicus, qui Prœti Argiuorum regis filias quatuor putantes se vaccas esse eo furore liberauit, quem ipsis Iuno, vt scribit Pherecydes, vt alii Venus, immiserat, quòd illæ se pulchriores esse iactarent. Prœtidas) Prœti Argiuorum regis filias, quarum nomina sunt hæc, Mera, Euryale, Lysippe, & Iphianassa, quam quidem Melampus parte regni accepta, posteaquam illas curauit, vxorem accepit. Huic fluit) Lyncestius fluuius est, cuius aquã quisquis potauerit, non minus ebrius efficitur, quàm si immoderate vinum bibisset. Hoc etiam Plinius quidem his verbis affirmat. Lyncestis aqua quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno. **Melãpus.** **Lyncest.** **Lib. ii. ca. 103.**

CEST

ARG. FABVLAE SEQ.

In Arcadia secundum Pheneon vrbem aquæ feruntur, quæ potæ nocte nocent, Luce autem innocuæ cognoscuntur.

Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores,
Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto,
Nocte nocent potæ, sine noxa luce bibuntur.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ortygia insula & Symplegades cautes in ponto concutientes, flatibus solitæ moueri, nunc fixæ fundamentis tenentur loco.

Sic alias, aliasq́ lacus, & flumina uires
Concipiunt, tempus'q́ fuit, quo nauit in undis,
Nunc sedet Ortygie. timuit concursibus Argo
Vndarum sparsas Symplegadas elisarum,
Quæ nunc immotæ perstant, uentis'q́ resistunt.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aetna mons Siciliæ in ignem verti cœpit, cum initio riguerit.

Nec quæ sulfureis ardet fornacibus Aetna
Ignea semper erit, neq́ enim fuit ignea semper.
Nam siue est animal tellus, & uiuit, habet'q́
Spiramenta locis flammam exhalantia multis,
Spirandi mutare uias quoties'q́ mouetur,
Has finire potest illas aperire cauernas.
Siue leues imis uenti cohibentur in antris,
Saxa'q́ cum saxis, & habentem semina flammæ
Materiam iactant, ea concipit ictibus ignem,
Antra relinquentur sedatis frigida uentis,
Siue bitumineæ rapiunt incendia uires,
Lutea'ue exiguis arde cunt sulfura *fumis.
Nempe ubi terra cibos, aliméta'q́ pinguia flāmæ,
Non dabit absumptis per longum uiribus æuum
Naturæ'q́ suum nutrimen deerit edaci,
Non feret illa famem, deserta'q́ deseret ignes.

ARG. FABVLAE SEQ.

In Pallene, quæ sub Aquilone iacet, Thraciæ, homines dicuntur in volucres verti, nouies cum in Tritoniacam paludem merti sunt.

Esse uiros fama est in Hyperborea Pallene,
Qui soleant leuibus uelari corpora plumis,
Cum Tritoniacam nouies subiere paludem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Scythides in Scythia fœminæ veneno sparsæ corpora immutant.

Haud equidem credo, sparsæ quoq́ mēbra ueneno
Exercere artes Scytides memorantur easdem.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex vitulis apes nascuntur, quas Aristeus fertur inuenisse.

Siqua fides rebus tamen est addenda probatis
Non'ne uides quæcunque mora fluido'q́ calore
Corpora tabuerint, in parua animalia uerti?
I quoque, delectos mactatos obrue tauros,
(Cognita res usu) de putri uiscere passim
Florilegæ nascuntur apes, quæ more parentum
Rura colunt operi'q́ fauent, in spem'q́ laborant.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex equo crabrones nasci potuisse primum proditur.

Pressus humo bellator equus crabronis origo est.

RAPH. ¶Est lacus Arcadiæ) de Stymphalio lacu qui esse fertur iuxta Pheneum campum, vel de restagnatione Ladonis aquæ aliorum'ue fluuiorum, quæ in Pheneo campo fieri consuesse scribitur, quamuis nihil de aquarum qualitate dicat. Plinius vero, nisi mendum inest, sentire videtur Pheneas paludes in Arcadia esse, ex quibus Ladō pfluat. Arcadia autem regio est Achaiæ mediterranea maxime à mari remota, quæ prio Drymodis, mox Pelasgis fuit appellata.

ADDI. (A quam de qua hic Ouid. intelligere videt, Pausanias Strygem vocari ait ab Arcadibus, cuius verba hæc sunt: περὶ δὲ ἔστιν αὐτόθι (de Cynæthaensibus loquens) ὕδατος ψυχροῦ καὶ πηγὴ αὐτῆς πλατάνου πηγὴ ὅσ δ' ἂν τοῦτο κυνὸς κατάσχετος λύσσῃ, ἤτοι ἕλκος, ἢ καὶ ἄλλος κινδύνου εὕρηται, τοῦ ὕδωρ οἱ πίνοντι ἴαμα, καὶ ἄλλως τῶν τοῦδ' ἕνεκα ὀνομάζουσι τὴν πηγὴν καὶ οὐ τὸ φαίνεσθαι ἀεργάσι τὸ μὲν πρὸς ψυχρὸν ὕδωρ, ὄσυγα ὀνομάζουσιν, ἐπ' ἀνθρώπου συμφορᾷ ἀνευρημένον ἢ οἱ πηγὴ ἐν κυνωδυνῶν ἀγαθὸν ὥστε ἀντιέρρου τῷ ἐκεῖ πόματι. Ex quibus verbis satis patet de qua aqua Ouidius intellexerit. Nisi quòd Pausanias de discrimine lucis ac noctis nihil meminit. Locus autē Plinii, quem hic Regius citat, est lib. iiii. ca. vi. his verbis: Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è mōte eiusdem nominis in Alphæū defluentes. &c. neq; quicquā difficultatis aut mendæ habet, quantum ego quidē videre possum.) ¶ Sine noxa) sine nocumento. ¶ Tempusq; fuit quo nauit in vndis) Ortygia insula, quæ & Delos vocatur, vt superius diximus, fluitare solebat. ¶ Timuit ɔcursibus Argo) Symplegades insulę sūt, quæ & Cyaneæ dicunt, contra Bosphorum Thracium, quæ à poetis olim cōcurrisse finguntur, quoniā (vt inquit Pli. libro. iiii. cap. xiii.) paruo discretæ interuallo ex aduerso intrātibus geminæ esse videntur, paululumq; deflexa acie coeuntium speciē prębebant. ¶ Vndarum elisarum) expressarum duorū scopulorum concursu. ¶ Nec quæ sulfureis ardet) causas assignat poeta cur Aetna Siciliæ mōs notissimus ardeat. Hinc autem etiam colligit omnia esse in continuo fluxu, quod nec semper arsit, nec semper arsura est Aetna. Tres autem affert illius incendii causas, Nam aut naturalis est ille ignis, aut à ventis inclusis excitatur, aut ex sulfure bitumine oritur. ¶ Ictibus) iactatibus. ¶ Frigida) sine igni. ¶ Bitumineæ vires) Bitumen genus est picis celerrime ignē rapientis. ¶ Esse viros fama est) Pallene & vrbs est Thraciæ à Pallene Sitonis filia dicta, & Cheronesus, quæ & Phlegra antiquitus vocabatur, vbi giganteum bellum confectum fuisse dicit. ¶ Qui so. leui.) qui soleant in aues conuerti. ¶ Cum Tritoniacā pa.) Tritoniaca palus in Libya esse scribitur, sed poeta de ea quę sit in septentrione videtur sentire, de qua me nihil memini alibi legisse. Simile de Arcadibus Plinius scribit, quos in lupos verti, cursusq; sibi restitui tam constans fama fuit, vt in maledictis versipelles habeantur.

ADDI. (Cæterum quod ad Ouidii fabulam attinet, videntur eodem pertinere & Plinii verba, quibus ille de Hyperboreis. Mox Riphæi (inquit) montes, & assiduo niuis casu, pinnarum similitudine Pterophoros appellata regio. pars mundi damnata à natura rerum, & densa mersa caligine, neque in alio, quàm rigoris opere, gelidis'que aquilonis conceptaculis. Pone eos montes, vltra'que Aquilonem, gens felix (si credimus) quos Hyperboreas appellauere, annoso degit æuo, fabulosis celebrata miraculis, &c. Nam quod regio ipsa πτεροφόρος appellata, occasionem fabulæ dedisse videtur: deinde & illud accedit, quod dicitur gens fabulosis celebrata miraculis. Quanquam neq; de Pallene Hyperborea, neque de Tritoniaca palude alibi quicquam, quod ego sciam extet.) ¶ Scythides) Scythicæ mulieres, quæ se in aues, vt nostratium, quædam in feles mutare dicuntur. ¶ Sparsæ) perunctæ. ¶ Easdem artes) vt se in aues conuertant. ¶ Rebus probatis) de quibus periculum est factum. ¶ Tabuerint) corrupta fuerint. ¶ Fluido calo.) ab effectu quod fluida & mollia corpora reddat. ¶ Obrue) terra tege. ¶ Delectos tauros) vitulos. nam ex vitulis (vt in Georgicis scribit Virgilius) apes nascūtur. ¶ Vsu) experientia. ¶ De putri viscere) de corrupta carne. ¶ Rura colunt) nam in agris è floribus rorem legentes versantur. ¶ In spem) futuri & mellis & noui examinis. ¶ Pressus humo bellator equus) per quem bella geruntur. Notum est autem crabrones ex equis putrefactis nasci.

Ortygia

Pallene

Arcadiæ lacus

Tritoniaca palus.

*a. l. flammis.

Ex vitulis apes

Ex equis crabrones

RAPH.

LITTOREO cancro) in littore moranti. Hoc autē vsu cognitum est, scorpium nasci ex cancro terra obruto. Cauda'q; minabitur vnca) nā scorpius cauda ictus inferre memoratur. Q uæ'q; solēt canis) Bōbices dicit, quæ sericum generant. Nā (vt Pli. in. xi. Na. hi. scri.) Bōbices in Assyria ꝓuenientes nidos è luto fingunt salis specie applicatos lapidi tāta duricie, vt spiculis pforari vix possint. In his & ceras largius q̃ apes faciunt, deinde maiores vermiculos, hi

Ex cancro Scorpius

Erucæ fiunt. Fit deinde quæ vocatur Bōbilis, ex ea Nicedalus, ex hoc sex mēsib' Bōbices telas araneoꝝ more texunt ad vestē, luxumq; fœminaꝝ, quæ bōbicina dicif.

Tineæ in papiliones

AUDI.

{Recte quidē de bōbicibus, & eatū generatione Regius, ex Aristotele ac Plinio videlicet, sed quod hic Ouid. Tineas agrestes, Bōbices vocarit, id puto, non recte sensit. Neq; enim Bōbices qsquam tineas recte vocauerit, cū eas tineas vocēt authores ꝓprie quæ arrodunt atq; cōsumāt aliquid. Vt Tineas vestium, Tineas alui, & id gen'. Deinde papiliones nō ex bōbicibus sed ex frondium ac foliorum tineis nascuntur. Id quod vulgo notum est.

Limus in ranas

Caro in visum

Apes sine pedibus

Totus autē hic locus explicatur apud Pliniū lib. xii. ca. xxxii. vbi ille in hunc modū, Multa autē, inquit, insecta & aliter nascuntur, atq; in primis ex rore. Insidet hic raphani folio primo vere, & spissatus sole in magnitudinē milii cogif. Inde oritur vermiculus paruus, & triduo mox eruca, quæ adiectis diębus crescit immobilis duro cortice ad tactum mouetur aranei. Hæc eruca, quam Chrysalidem appellāt, rupto deinde cortice volat papilio. Deinde quod feralē Ouidius vocat Papilionē eò referēdum quod Plinius li. xxviii. ca. x. ait. Papilio quoq; lucernarū luminibus aduolās, inter mala medicamenta numeratur. Huic cōtrarium est iecur caprinū, sicut fel veneficiis ex mustella rustica factis. &c.}

Aues ex medio oui

Anguis ex hois spina

Phœnix ex seipso.

Res obseruata) animaduersa, notata. Tineç agre.) vermiculi agrestes. Ferali papi.) pestifero ac venenoso. Truncas pedibus) mutilatas & carētes pedibus. Nec Catulos partu) Plinius libro octauo, cap. xxxvi. hoc idē scribit de vrsis. Pariunt inqt tricesimo die, ac plurimū quinos, hi sūt cādida, iformisq; caro paulo murib' maior, sine oculis, sine pilo, vngues tātū ꝓminēt, hanc lābendo paulatim figurāt. Fingit) figurat. Nōne vides) apes sine pedib' nascunf, vñ ēt nomen traxere. Primū enī vermiculi absq; pedib', alisq; oriunf. Iunonis voluc.) pauonē. Armigerū Io.) aqlā. Cytheridas colūb.) Veneri dicatas.

ADDI.

{Legēdū videf, Cythereidas columbas, facto patronymico à Cythereius, a, um, versus gratia.}

COEL RHOD.

Q VO tamen versu legi cōmodius Cytheriacæ potest, sed syllabæ mensus nōnihil refragatur. Meminit & Academicorum secundo M. Tullius. Neq; vero hoc loco expectādum, vt de remo inflexo, aut de collo columbæ respondeā. Nō enim is sum, q quicquid videtur, tale dicā esse, quale videaf. Et rursum: Nā & in remo sentio nō esse id quod videtur. Et in columba plures videri colores, nec esse plus vno. Q uod ad syllabam attinet, variatum in ea cōperias, vti Metamorphoseon quintodecimo:

Armigerumq; Iouis, Cythereidasq; columbas:)

Mediis è partibus oui) ex vitello oui. Sunt qui cum clauso) de hoc Pli. lib. x. ca. lxvi. sic scribit. Anguem ex medulla hois spinę gigni accepimus à multis. Hæc tamen ex aliis) mirandā Phœnicis auis generationem describit poeta, de quo & Pli. lib. x. cap. ii. ferè eadē. Aquilæ autē magnitudine esse narratur, auri fulgore circa collum, cætera purpureus, cœruleam roseis caudā pennis distinguentibus, cristis faciē caputq; plumeo apice honestāte. Peculiaris est Arabię felicis. Manili' senator authoe est neminē extitisse qui Phœnicē viderit. Sacrum in Arabia Soli eē, viuere annis sexcentis sexaginta. Senescentē casia, thurisq; surculis construere nidum, replere odoribus & sup emori. Ex ossibus deinde ac medullis nasci primo ceu vermiculum, inde fieri pullum, principioq; iusta funeri priori reddere, & totum deferre nidum ꝓpè Panchaiā in Solis vrbē & in ara ibi deponere. Primordia) originē. Assyrii Phœnica vocāt) à colore purpureo Phœnix videf appellatus. Q uo simulac casias) Phœnicis nidum aperte oīa describit poeta. Casia autē & nardus frutices suauissimi odoris in Arabia nascentes. Oneri'q; ferēdo est) sufficit nido auferendo. Sic autē dictum est, vt dicimus aliquem nō esse soluendo. Leuat) alleuat, ac leues reddit. Hyperionis æde) templo Solis.

ADDI.

{quod in vrbe solis est. cuius meminit Plin. lib. v. cap. lx.}

ARG. FABVLAE SEQ.

Cancrum demptis brachiis terræ subiicias Scorpius nascetur.

Concaua littoreo si demas brachia cancro,
Cætera supponas terræ, de parte sepulta
Scorpius exibit, cauda'q; minabitur unca.

ARG. FABVLAE SEQ.

Tineæ agrestes, quæ folia filis intexunt in papiliones vertuntur.

Quæ'q; solent canis frondes intexere filis,
Agrestes tineæ, res obseruata colonis,
Ferali mutant cum papilione figuram.

ARG. FABVLAE SEQ.

Ranæ nascuntur ex limo sine pedibus, mox natando pedes increscunt.

Semina limus habet uirides generantia ranas,
Et generat truncas pedibus, mox apta natando
Crura dat, ut'que eadem sint longis saltibus apta,
Posterior superat partes mensura priores.

ARG. FABVLAE SEQ.

Vrsæ carnem pariunt eamque lambendo in figuram sui conuertunt.

Nec Catulus partu quem reddidit ursa recenti,
Sed male uiua caro est lambendo mater in artus
Fingit, * in formam quantam capit ipsa reducit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Apes initio truncæ vt vermes nascuntur, postea corporis partes, ac alas accipere produntur.

Non'ne uides, quos cera tegit sex angula fœtus
Melliferarum apium sine membris corpora nasci,
Et seros'q; pedes, seras'q; assumere pennas?

ARG. FABVLAE SEQ.

Pauonès qui in tutela Iunonis habentur, item aquilæ Iouis, columbæque Veneris, & cæteræ volucres ex media parte oui, qui vitellus vocatur, videntur nasci.

Iunonis uolucrem, quæ cauda sydera portat,
Armigerum'q; Iouis Cythereidas'q; columbas,
Et genus omne auium mediis è partibus oui,
Ni sciret fieri, quis nasci posse putaret?

ARG. FABVLAE SEQ.

Ex medulla humana in sepulchris angues proseminantur.

Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulchro,
Mutari credant humanas angue medullas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Phœnix in Assyriæ finibus nido ex odoribus facto, cum e senectute pressa, supra recumbit, ex cuius sanie alia renascitur & viribus roborata, nidum in vrbem effert Solis, ibique in templo eius monimentum patris reponit. Fertur enim quinque ætatis secula replere.

Hæc tamen ex aliis generis primordia ducunt.
Vna est, quæ reparet, se'q; ipsa reseminet ales.
Assyrii Phœnica uocant. nec fruge, nec herbis
Sed thuris lachrymis, & succo uiuit amomi.
Hæc ubi quinq; suæ compleuit secula uitæ,
Ilicis in ramis, tremulæ'q; cacumine palmæ,
Vnguibus, & duro nidum sibi construit ore,
Quo simulac casias, & nardi lenis aristas,
Quassa'q; cum fulua substrauit cinnama myrrha,
Se super imponit, finit'q; in odoribus æuum.
Inde ferunt totidem qui uiuere debeat annos,
Corpore de patrio paruum Phœnica renasci.
Cum dedit huic ætas uires, oneri'q; ferendo est,
Ponderibus nidi ramos leuat arboris altæ,
Fert'q; pius, cunas'q; suas, patrium'q; sepulchrum,
Per'q; leues auras Hyperionis urbe potitus,
Ante fores sacras Hyperionis æde reponit.

ARG. FABVLAE SEQ.

Hyæna fera ex fœmina in marem vertitur.

Si tamen est aliquid miræ nouitatis in istis.
Alternare uices, & quæ modo fœmina tergo
Passa marem est, nunc esse marẽ, miremur Hyænã.

ARG. FABVLAE SEQ.

Chameleon ventis & aura nutritus quoscunque contingit colores eosdem efficit.

Id quoq;, quod uentis animal nutritur, & aura,
Protinus assimilat, tetigit quoscunq; colores.

ARG. FABVLAE SEQ.

Lynces Liberi tutela, vrinam vertunt in lapidem.

Victa racemifero lyncas dedit India Baccho,
E' quibus (ut memorant) quicquid uesica remisit,
Vertitur in lapides, & congelat aere tacto.

ARG. FABVLAE SEQ.

Coralium lapis sub aqua mollis est, extra durescit.

Sic & coralium, quo primum contigit auras
Tempore, durescit, mollis fuit herba sub undis.

ARG. FABVLAE SEQ.

Significat gentes variari in species Deorum voluntate.

Desinet ante dies, & in alto Phœbus anhelos
Aequore tinget equos, q̃ consequar omnia dictis,
In species translata nouas, sic omnia uerti
Cernimus, atq; alias assumere robora gentes,
Concidere has, sic magna fuit, censuq;, uirisq;,
Perq; decem potuit tantum dare sanguinis annos,
Nunc humilis ueteres tantummodo Troia ruinas,
Et pro diuitiis tumulos ostendit auorum.
Clara fuit Sparte, magnæ uiguere Mycenæ,
Nec non & Cecropis, nec non Amphionis arces,
Vile solum Sparte est, altæ cecidere Mycenæ,
Oedipodioniæ quid sunt nisi nomina Thebæ?
Quid Pandioniæ restant, nisi nomen, Athenæ?

ARG. FABVLAE SEQ.

Numa Pompilius propter scientiam rerum, a populo Romano in regnũ est receptus, cuius præcepta cum antedictis hæc fuit. Quæcunque nascuntur crescendo & senescendo transmutari in dissimiles species, & post obitum sic consumi, vt aut in terram abeant quæ corpora sint, aut in aera, quæ spiritu contineri videantur. Porro Helenus Priami filius refert Aeneæ vrbis conditæ positionem.

Nunc quoq; Dardaniã fama est consurgere Romã,
Apenninigenæ quæ proxima Tybridis undis,
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Hæc igitur formam crescendo mutat, & olim
Immensi caput orbis erit. sic dicere uates,
Faticinasq; ferunt sortes, quantumq; recordor,
Dixerat Aeneæ, cum res Troiana labaret,
Priamides Helenus flenti, dubioq; salutis,
Nate Dea, si nota satis præsagia nostræ
Mentis habes, non tota cadet te sospite Troia.
Flamma tibi, ferrumq; dabunt iter, ibis, & una
Pergama rapta feres, donec Troiæq;, tibiq;
Externum patrio contingat amicius aruum.
Vrbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est, nec erit, nec uisa prioribus annis,
Hanc alii proceres per secula longa potentem,
Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
Efficiet, quo cum tellus erit usa, fruentur
Aethereæ sedes, cœlumq; erit exitus illi.
Hæc Helenum cecinisse penatigero Aeneæ
Mente memor refero, cognataq; mœnia lætor

Ouid. Metamorpho.

RAPH.

(Si TAmen est aliquid) hyæna fera est de qua multa à Plinio libro octauo, capite trigesimo, mira traduntur. Sed maxime ei vtráque inesse naturam, & alternis annis marẽ, fœminamq; fieri, & vt scribit Plin. ipse, parere sine mare vulgo credit, Arist. negat. Collũ & iuba cõtinuitate spinę porrigitur, flectiq; nisi circũactu totius corporis nequit. (Alternare) alternis annis mutare. (Id quoq; quod uẽtis) Chameleontẽ dicit, q (vt Pli. lib. viii. ca. xxxiii. tradit) solus aliorũ nec cibo, nec potu alitur, nec alio quam aeris alimẽto. circa caprificos fœtus innoxius alioqui, & coloris natura mirabilior. Mutat nanq; eum subinde & oculis & cauda & toto corpore, redditq; semper quẽcunq; proxime attingit præter rubrum cãdidumq;, defuncto pallor est. (Victa racemiferos) Lyncurium gẽma est quæ ex vrina lyncum dicitur generari, vnde etiã nomen fuit impositum. Lyncurium enim dicit quod sit vrina lyncis, οὖρον nanq; vrinã significat. (Quicquid vesica remisit) ois vrina lyncum (Sic & coralium) in aquis molle est coraliũ, extra vero aquas durescit, vt superius quoq; poeta narrauit. (Quam consequar omnia dictis) quã verbis omnia explicare possim. (Sic omnia verti Cernimus) omnia esse in cõtinuo fluxu ex vrbiũ quoque ac populorũ excidiis ac felicitatibus Pythagoras colligit. (Clara fuit Sparte) Sparta Laconica dicit regio à Spartis Cadmi sociis cognominata, sed plerunq; pro vrbe ponitur. {Atq; hęc quidem Stephani traditio est. Pausanias autẽ in Laconicis à Sparta Eurotæ filia, Lacedæmonis vxore, Spartã appellatã dicit, eoq; nomine vrbem significari. Sic & Mycenas, de qbus proximo loco sequit, quas alii à Mycenæo dictas volunt; idẽ à Perseo cõditas, & à capulo gladii, q μύκης Græcis dicitur, q eodẽ loco illi ceciderit appellatas tradit. Quãquã rursum alii sunt, vt idẽ author est, q non à capulo gladii, sed à fungis (nam hos quoq; μύκητες Grę cis significant) dictas velint, quod eodẽ loco Perseus siti affectus, fungum auellerit è terra, eiusq; liquore siue succo sitim leuarit. Vide Argolicas Pausaniæ, Fuit autẽ & filia Inachi quædã Mycene, vxor Arestoris de qua Homerũ intellexisse volunt Odysseæ M. vbi ait:

Τυρώ τ' Ἀλκμήνη τε, ἐϋστέφανός τε Μυκήνη.

Ab hac igitur quoque vrbi nomen factum, sunt qui velint. Author idem Pausanias eodẽ libro. (Mycenæ) vrbs est Peloponnesi notissima à Mycenæo Spartonis filio Phoronei fratris dicta. Mycenarum autẽ muri sicut Tyrynthii à Cyclopibus ferunt fabricati, eoq; ui capi nõ poterant, vt Paus. ait. (Oedipodionię Thebæ) vbi Oedipus regnauit, vt Pandionię Athenæ vbi Pandiõ. (Necnon & Cecropis) Athenæ quarum author fuit Cecrops. (Amphionis arces) Thebæ ab Amphione amplificatæ. (Nunc quoq; Dardaniam) exemplo vrbis Romæ, quæ tum maxime crescebat, omnia esse in cõtinuo motu Pythagoras ostendit. (Dardaniam) Romam à Troianis ædificatam. (Apenninigenę Tybridis) in Apennino mõte orientis. Tybrim autẽ propter vrbem Romam labi notius est quàm vt sit exponendum. (Vates) Sibyllas. (Sortes faticinas) fata canentes atque prædicentes. (Res Troiana) imperium Troianum. (Labaret) vacillaret, periclitaretur. (Priamides Helenus) Priami filius. Fuit autem vates optimus, vt ex carmine quoque Virgiliano constat. (Debere vrbem) vt bi ædificandæ ita volentibus fatis obnoxios esse. Pulchra autem phãtasia refert in Helenum poeta quæ iam ipse viderat. (Per sæcula longa) per septingẽtos annos. (De sanguine natus Iuli) Augustus Cæsar. Nam in Cæsaris Augusti gratiam hæc referuntur. {qui genus maternum ad Ascanium, qui & Iulus, Aeneæ filium referebat, vt Suetonius author est.} (Penatigero Aeneæ) penates gerenti. Penates autem (vt refert Macrobius ex Varronis sententia) Dardanus ex Samothracia in Phrygiam, Aeneas ex Phrygia in Italiam detulit. Dii vero penates dicũtur (vt volunt qui diligentius veritatem inquirunt) per quos penitus spiramus, per quos habemus corpus, per quos rationem animi. Eos autem esse Iouem, Iunonem, Mineruam.

Aues ex medio oui

Lyncuriũ.

Anguis ex hominis spina.

Spatta.

ADDI.

Hyænã modo marem modo fœminam esse.

Mycenæ.

Omnium regũ vicissitudinẽ esse

Troia.

Sparta.

Mycenæ.

ADDI.

Holem ex aia & corpore cõstare.

Crescere,& utiliter Phrygibus uicisse Pelasgos.
Ne tamen oblitis ad metam tendere,longe
Expatiemur equis,cœlum,& quodcūq; sub illo est,
Immutat formas,tellusq;,& quicquid in illa est.
Nos quoq; pars mundi(quoniā nō corpora solum,
Verū etiam uolucres animæ sumus,inq; ferinas
Possumus ire domos,pecudumq; in pectora condi)
Corpora,quæ possunt animas habuisse parentum,
Aut fratrum,aut aliquo iunctorum fœdere nobis
Aut hominum,certe tuta esse,& honesta sinamus,
Ne'ue Thyesteis cumulemus uiscera mensis,
Quam male consuescit,quā'm se parat ille cruori
Impius humano,uituli qui guttura cultro
Rumpit,& immotas præbet mugitibus aures?
Aut qui uagitus similes puerilibus hœdum
Edentem iugulare potest?aut alite uesci,
Cui dedit ipse cibos?quantū est quod desit in istis
Aut plenum facinus?qua transitus inde paratur?
Bos aret,aut mortem senioribus imputet annis.
Horriferum contra Borean ouis arma ministret.
Vbera dent saturæ manibus pressanda capellæ.
Retia cum pedicis,laqueosq;,artesq; dolosas
Tollite,nec uolucres uiscata fallite uirga,
Nec formidatis ceruos includite pennis,
Nec celate cibis uncos fallacibus hamos,
Perdite siqua nocent:uerū hæc quoq; pdite tantum
Ora uacent epulis,alimentaq; congrua carpant.

ARG. FABVLAE SEQ.

Aegeria post mortē mariti Numæ in uallem Aricinam se contulit lugēs.

Talibus atque aliis instructo pectore dictis
In patriam remeasse ferunt,ultroq; petitum
Accepisse Numam populi Latialis habenas.
Coniuge qui felix nympha,ducibusq; Camœnis
Sacrificos docuit ritus,gentemq; feroci
Assuetam bello pacis traduxit ad artes.
Qui postquam senior regnumq;,æuumq; peregit
Extinctum Latiæq; nurus,populusq;,patresq;
Defleuere Numam.nam coniux urbe relicta

RAPH. ¶VTILITER Phrygibus) cum vtilitate Phrygū & Troianoꝝ. ¶Pelasgos vicisse) Græcos Troiā expugnasse. ¶Nec tā obl.) ꝯcludit oia in cōtinuo esse fluxu, & à carnibus oīno esse abstinendū Pythagoras, cū animæ nostræ in varia corpora trāseant. ¶Ad metā) ad finē & cōclusionē Metaphora ab equis currētibus sumpta. ¶Expatiemur equis) euagemur copia verboꝝ. ¶Animæ volu c.) leues atq; veloces. Animo nanq; nihil est velocius. ¶In ferinas do.) in corpora feraꝝ. ¶Pecudūq; in pectora condi) ordo & sensus, Nos quoq; pars mundi sinamus & pmutamus tuta esse & honesta ea corpora, quæ possunt animas habuisse parētū, aut fratrum, aut iunctoꝝ nobis aliquo fœdere & affinitate, aut certe hominū, quoniā nō corpora solū, verum etiā volucres & veloces animę sumus, hoc est quoniā nō solū ex corpore, sed etiā aia constamus, & in feras & pecudes ire possumus. His aūt oībus colligit Pythagoras nullo modo carnib⁹ esse vescendū. ¶Ne'ue Thyesteis) nota ē fabula. Atrei fabula. Nā Atreus & Thyestes Pelopis & Hippodamiæ filii, opera Mercurii ægre ferētis Mirtilū filiū à Pelope ipso fuisse interfectū, in tātam deuenere discordiā, vt alteri vterq; insidias strueret, cū ea ꝯditiōe regnū à patre accepissent, vt alternis regnarēt annis. Nā Thyestes quo facili⁹ arietē velleris aurei, in quo regni fata ꝯsistebāt (vt Seneca in Thyeste Tragœdia narrat) sibi vsurpare posset, Aeropē Atrei vxorē cōpressit, ex eaq; filios suscepit. Q d cū Atreus resciuisset bello illū Mycenis in exiliū eiecit. Quo quidē nō cōtentus simulata gratia fratrē ad se reuocauit, tresq; eius filios decoctos sic apposuit comedēdos, vt sanguinē quoq; poculis immiscuisse ferat. Hoc vero nefandissimū scelus ne Sol videret, alio radios auertisse memorat. ¶Mēsis) cibis ꝯtinēs enim ꝓ ꝯtēto per metonymiā frequētissime poni ꝯsueuit. ¶Cumulem⁹) vsq; ad cumulū repleamus. ¶Viscera) intestina. ¶Quàm male cōs.) eū q possit pati vt interficiat vitulū, aut hœdū, aut auē, facile assuescere ait, nerādis hoib⁹. Est aūt exclamatio qua Pythagoras ab interficiēdis alalibus māsuetis hoies deterrere conaf. ¶Cruori hu.) sāguini humano effundēdo. ¶Immotas aur.) nulla misericordia motas. ¶Edētē hœd.) emittētē vagit⁹ puerorū. ¶Aut ali. ves.) aut auē comedere. ¶Quātū est) ac si diceret minimū. ¶Ad ple. fac.) ad plenū homicidium. ¶Qua trā.) ad qd, ac si diceret ad hoium cędē. ¶Inde) ex imolatiōe brutoꝝ aiallū. ¶Bos aret) cū magna authoritate hęc à Pythagora dicunf. Impat enī vt bos sic arare pmittaf, vt nulla alia vi q̄ senectute moriaf. ¶Horrife. cōt. bo.) ouis inqt lanas nobis suggerat ꝯtra frigora. Arma nāq; qbus Boreæ frigidissimo vero resistif sunt vestes ex ouiū lanis ꝯfectę. ¶Horriferū Bo.) horrorē & frigus ferentē. ¶Verba pressanda) exprimēda. ¶Cū pedicis) pedicæ sunt vincula pedum, vt manicæ manuum. ¶Tollite) remouete, auferte, abiicite. ¶Viscata) visco infecta. ¶Nec formidat. pēnis) sic quidē legif, sed formidatis forsitā est legēdum, vt ceruoꝝ sit epithetō, q natura vel Homeri testimonio timidissimi sunt. ¶Pennis) sagittis. à parte nāq; totū p synecdochen frequēter significaf, pennæ enim sagittis adglutinanf. {Et recte legif formidatis, vt ad pennas referaf, & falsus est Regius q pēnas hoc loco ꝓ, sagittis accipit. Nō eni sagittas intelligit poeta, sed reuera pēnas qbus plerunq; puniceis, interdū ēt odoratis solebāt venatores perterrefacere ceruos, eaq; loca, intra quę cerui vec sarētur, circundare. Hinc Virgil. quoque de ceruis loquēs tertio Georgico dixit: ADDI.

Hos non immissis canibus,
non cassibus ullis,
Puniceæ'ue agitāt pauidos
formidine pēnę. Et Luc.
Sic dum pauidos formidine ceruos
Claudat odoratæ metuentes aera pennæ.
Itē Auson. ad Theonem:
An cum fratre vagas dometa per auia ceruos
Circundas maculis, & multæ indagine pennæ.

Atq; eadē hæc Cœli⁹ quoq; annotauit li. xvi. ca. xi.} ¶Celate) occultate. ¶Perdite) interficite. ¶Siqua nocēt) noxia aialia perdēda quidē esse Pythagoras ait, sed ita ne eorū carnibus vescamur. ¶Ora vacent epulis) careāt eiusmodi epulis. ¶Cōgrua) homini cōuenientia. ¶Dictis) Pythagoræ præceptis. ¶Instructo pec.) instituto animo. Eorū aūt opinionē sequif Ouid. (vt diximus) qui sentiūt Numā à Pythagora fuisse institutū. {De qua opinione etiā Halicarnassæus meminit libro. ii. antiquitatū Romanarum.} ADDI. ¶Remeasse) redisse. ¶Vltroq; pet.) quæsitū, spōteq; à Romanis inuitatū, vt copiose Liuius narrat. ¶Latialis) Latini atq; Romani. nam Roma Latii est caput. ¶Coniuge qui fel. nymph.) Aegeria nympha Numæ Pōpilii fuit vxor, quę post viri interitū vrbe relicta in syluas abiit, ac tādē miseratione Deoꝝ in fontē fingif ꝯuersa. Aegeria Numæ vxor. Cū illa vero nympha cōgressus nocturnos sibi esse Numa simulauit, eiusq; monitu se quæ acceptissima Diis essent, sacra ꝯstituere populo Romano ꝑsuasit, vt copiose T. Liuius describit. {Et Diony. lib. ii. antiq. Rom.} ¶Ducibusq; Camœnis) authoribus musis. ADDI. Nā oia quæcunq; Numa statuebat ad Aegeriæ nymphæ Camœnarūq; authoritatē referebat, qbus etiā lucū, que mediū (vt Liuius narrat) ex opaco specu fons perenni rigabat aqua ꝯsecrauit, qd Deaꝝ sibi ꝯsilia cum ꝯiuge sua Aegeria essent. ¶Sacrificos ritus) sacrificioꝝ leges. Nam sua cuiq; Deo sacra, sacerdotesq; instituit, vt elegāter Liui. scribit. ¶Ad artes pacis) ad Deoꝝ religionem, & iura, & leges & mores colēdos. Numa enim vrbem Romam vi & armis à Romulo cōditam, iure, legibus, ac moribus de integro cōdidit. ¶Qui postquā senior) Numa cū tres & quadraginta segnasset annos periit. ¶Peregit) perfecit, ac finiuit.

CVALLIS

Vallis Aricinæ densis latet abdita syluis,
Sacra'que Oresteæ gemitu,quæstu'q; Dianæ
Impedit,ah quoties nymphæ nemoris'q;,lacusq;
Ne faceret,monuere,& consolantia uerba
Dixerunt, quoties flenti Theseius heros
Siste modum dixit,nec enim fortuna querenda
Sola tua est.similes aliorum respice casus.
Mitius ista feres.utinamq; exempla dolentem
Non mea te possent releuare,sed & mea possunt

ARG. FABVLAE SEQ.

Hippolytus cum propter nouercalæ odium pulsus esset patria. & Trœzena proficisceretur, ex improuiso mari elatus taurus sicut parens optauerat, grauissimum ei obiecit timorē: itaq; exasperatis equis ipse distractus interiit, Quem Aesculapius Dianæ voluntate, cuius initio comes fuerat, reduxit ad superos, Hinc eiusdem de inferis reuocatus in nemus Aricinum, mortalitatem exuit. Conuerso itaque nomine Deus Virbius est nominatus.

Fando aliquē Hippolytum,uestras si contigit aures
Credulitate patris,sceleratæ & fraude nouercæ
Occubuisse neci mirabere,uixq; probabo.
Sed tamen ille ego sum. me Pasipheia quondam
Tentatum frustra patrium temerare cubile,
Quod uoluit,finxit uoluisse,& crimine uerso
Indicii,ne metu magis offensa ne repulsæ
Arguit,immeritum'q; pater proiecit ab urbe *
Hostiliq; caput prece detestatur euntis.
Pittheiam profugo curru Trœzena petebam,
Iam'q; Corinthiaci carpebam littora ponti,
Cum mare surrexit, cumulusq; immanis aquarum
In montis speciem curuari,& crescere uisus,
Et dare mugitus,summo'q; cacumine findi,
Corniger hinc taurus ruptis expellitur undis,
Pectoribus'que tenus molles erectus in auras,
Naribus,& patulo partem maris euomit ore.
Corda pauent comitū. mihi mens interrita mansit
Exiliis contenta suis,cum colla feroces
Ad freta conuertunt,erectis'q; auribus horrent
Quadrupedes,monstri'q; motu turbantur, & altis
Præcipitant currum scopulis.ego ducere uana
Frena manu,spumis albentibus oblita luctor,
Et retro lentas tendo resupinus habenas.
Nec uires tamen has rabies superasset equorum,
Ni rota,perpetuum,quæ circumuertitur axem,
Stipitis occursu facta,ac disiecta fuisset.
Excutior curru,lorisq; tenentibus artus
Viscera uiua trahi,neruos'q; in stirpe teneri,

RAPH. Aricia.

¶ VALLIS Aricinæ) Aricia vrbs est Latii aut longe ab vrbe Roma distans, vnde Aricinus declinatur. ¶ Oresteæ Dianæ) quam Orestes vnà cum Iphigenia sorore de Taurica regione in Italiam transtulit, ac iuxta Ariciam collocauit. Nam

Orestes.

Orestes post interfectam matrem in furorem cōuersus à Pylade socio ad Dianam Tauricā liberandus deductus est, cui cum hospites mactarentur, à sorore Iphigenia quę Deę sacerdos erat, cognitus secuatur, ac Thoante rege interfecto Dianæ simulachrū aufugientes abstulerūt, iuxtaq; Ariciam collocarūt. Tametsi Pausan Spartam allatū fuisse simulachrum illud contendit.

ADDI.

{ Ritumq;, quo ante humano sanguine sacrificabat deæ, postea à Lycurgo sublatum, & pro eo institutum, vt adolescētes verberibus in eadem ara cædecentur, vnde postea βωμονικὰ appellat, q sufferendis pluribus verberū ictibus vicisset. De qua re & Seruius annotauit in. vii. Aeneid. Sed hic Dianæ simulachrum principio in Italiam, inde rursum in Laconiā deportatum dicit. Athenienses autem etiam Braurone, qd' Atticæ oppidum est, translatū tradidere. Sed de hac re copiose Pausan. in Laconicis. } ¶ Ne faceret) ne flere pergeret. ¶ Theseius heros)

Hippoly.

Hippolytus qui equorum furore laceratus precibus Dianæ vitæ fuit restitutus, ac tēplo Dianæ Aricinæ præfectus Virbius fuit appellatus, sed & ipse fata sua ad consolationem Aegeriæ narrat. ¶ Siste mo.) statue, impone finem luctui. ¶ Releuare) leuem reddere, à fletu liberare. ¶ Fando) inter loquendū. ¶ Aliquem Hippo.) quendā in soluta oratiōe diceremus. ¶ Credu. pat.) Thesei, qui nimiū facile credidit Phædræ vxori priuignum accusanti. ¶ Vixq; probabo) difficulter persuadebo. ¶ Me Pasipheia

Phædra.

quond.) Phædra Pasiphaës filia, Thesei vxor Hippolyti priuigni amore capta ab illo fuit repulsa. quare indignata se suspendit libellum manu tenens, quo Hippolytū accusabat, quod se de coitu interpellasset. Pater credulus & filium insontem in exilium expulit, & illi mortem est imprecatus, quam à patre Neptuno facile impetrauit, qui pollicitus esset se tria ipsi præstiturū, quæcunque postulasset. Cū igitur fugeret Hippolytus, ecce phocæ mari egressæ ita perterruerunt equos quadrigarum, quibus vehebatur, vt nullo pacto potuerint inhiberi, quin per præcipitia Hippolytum immittentes prorsus dilaniarent. Qui tamen statim Dianæ precibus ope Aesculapii vitæ fuit

Pasiphaë

restitutus, Virbiusq; appellatus. ¶ Pasiphaeia) cum quadam vituperatione dixit, ac si Phædræ obiceret Pasiphaës libidinem, quæ amore tauri capta cum illo coire sustinuit. ¶ Me frustra tētatum) à Phædra de stupro frustra interpellatum.

¶ Temerare) violare. est autem ordo. Pasiphaes filia quōdā finxit me frustra tentatum voluisse temerare patrium cubile, quod ipsa voluit. ¶ Et crimine verso) in me subaudiatur. ¶ Indicii ne metu) altera duarum causarum se accusatum à Phædra Hippolytus ait, vel quòd timebat ne ipsa accusaretur, vel quòd repulsa fuit, & spreta. ¶ Arguit) accusauit, in vetustis autem exemplaribus animaduerti sic etiam scriptum esse: Damnauit, meritum'q; nihil pater eiicit vrbe. Sed vtroque modo idem est sensus. ¶ Proiecit) eiecit, expulit. ¶ Hostili prece) imprecatione hosti conueniente, nō patri. Theseus enim Neptunum patrem precatus est, vt Hippolytus filius discerperetur. ¶ Euntis in exilium. ¶ Pittheiam Trœzena) in qua Pittheus Pelopis filius ac Aethræ matris Thesei pater regnauit. Trœzen autem vrbs est Peloponnesi à Trœzene Pelopis filio, cui Pittheus in regno successit cognominata. Vt enim Stephanus scribit, &. Aphrodisias & Saronia & Possidonias & Apollonias & Anthanis antea fuit dicta. ¶ Cum mare surrexit) tumefactum est. ¶ In montis speciem) per emphasim ostendit quantus esset vitulus ille marinus, qui instar montis mare extolleret. ¶ Et dare mugitus) mugire. nondum enim vitulus ille marinus ex aquis extulerat caput. Phocæ autem vt tauri mugitus edunt: vnde & vituli nomen acceperunt. ¶ Corniger hinc taurus) deinde inquit Phoca, vt taurus cornua habens, ex ruptis vndis egressa est. ¶ Expellitur) erumpit, cum impetu egreditur. ¶ Exiliis contenta suis) exilii sui mœrore confecta. ¶ Feroces quadrupedes) feroces equibus Hippolyti currus trahebatur. ¶ Colla) capita. ¶ Ad freta conuertunt) ad mare propter strepitum phocæ egredientis. ¶ Horrent) timent. ¶ Monstri metu) vituli illius marini timore. Phocæ nanque adeo sunt aspectu turpes, vt inter monstra marina numerentur. ¶ Præcipitant) in præceps iaciunt. ¶ Altis sco) per alta saxa. ¶ Ego ducere vana) ego, inquit, frustra conor retrahere fræna spumis infecta. ¶ Ducere) reducere, retrahere. ¶ Vana manu) infirma. Neque enim equos potuit continere. Luctor) enitor, conor. legitur & lustro. ¶ Tendo) contendo. ¶ Retro) ducere subaudiamus, vt retrahere intelligamus. ¶ Lentas habenas.) flexibilia lora. Has vires) meas vices. ¶ Rabies) ferocitas. ¶ Perpetuum axem) continuum. Axis autem est lignum illud, circa quod rotæ currus vertuntur. ¶ Excutior cur) è curru eiectus cado. ¶ Artus) pedes, {aut manus etiam, nam manibus habenas moderantur aurigantes.

Hic versus aliàs sic legitur: Dānauit, meritūq; nihil pater eiicit vrbe.

Pittheus. Trœzen.

RAPH.

REPRENSA) retenta à radicibus, stirpibusq; arborum. Dare)edere. Grauem sonum) magnum efficere strepitum. Exhalare)mittere, me subaudiamus. Videres) videre posses. Num potes aut audes) maiorem suam fuisse calamitatem quàm quæ Aegeriæ contigit Hippolytus ait. Cóponere)comparare. Vidi quoque luce carentia regna)hoc est, ad inferos quoque descédi. Et lacerum foui (& corpus inquit laniatum in ardétissima Phlegetontis aqua laui. Est enim Phlegethon vnus ex inferorum fluuiis qui ardens interpretari potest. Apollineæ prolis Aesculapii Apollinis filii. Fortibus herbis) potentibus. Vtque ope Pæonia) auxilio medico. Pęon enim Deorum medicus peritissimus fuisse perhibetur, a quo Pęonia herba, & inuenta fuit, & appellata. Dite indignante) Plutone ægre ferente me vitæ restitui. Ne præsens augerem muneris huius inuidiam) hoc est, ne si in Græcia viuerem, Atheniensium in me inuidiam concitarem, à Diana fui occultat⁹. Cynthia) Diana cuius miles erat Hippolytus. Impune)fine vlla mea pœna. Addit ætatem, me natu maiorem effectu, quàm essem cum ab equis fui dilaceratus. Ora cognoscéda) faciem qua cognosci posset. Innuit autem Hippolytus se in nouam figuram fuisse transmutatum, ne a quoquam cognosci posset. Habendam) habitandam. Hic posui) in Latio iuxta Ariciam. Nomenq; simul) uidetur sentire poeta Hippolytum fuisse nominatum, quod ab equis fuit solutus & laniatus. Nam ἵππος equus, λύω soluo interpretat. Nunc idem Virbius esto) Virbius dictus est Hippolytus, quod vir bis fuisse videtur, & antequam ab equis fuit laceratus, & postquam vitæ fuit restitutus. Hoc nemus inde colo)ex eo tempore inquit, quo ab inferis sum reuocatus in hoc Aricino nemore habito. Numine sub dominæ) Dianæ, quæ iuxta Ariciam templú habebat. (Dianæ autem Virbius additur, perinde vt Veneri Adonis Mineruæ Erichthonius, Matri Deum Attys &c.

Hippolyt⁹ ab inferis.

Phlegeton

Pæon.

*a.l. fatigauit.

Aegeria in fontem.

Hippolyt⁹

Virbius.

*a.l.medijs.

*a.l.nunc

ADO I.

Quam cum Tyrrhenus arator)hæc historia est non fabula. Nam, vt in secundo de Diuinatione libro Cicero scribit, Tages quidam dicitur in agro Tarquiniensi cum terra araretur & sulcus altius esset impressus extitisse repente, & eú affatum esse qui arabat. Is autem vt in libris est Hetruscorum puerili specie dicitur visus, sed senili fuisse prudentia. Eius aspectu cum obstupuisset bubulcus clamorem qué maiorem cum admiratione edidisset, concursum esse factum, totam que breui tempore in eum locum Hetruriam conuenisse. Tum illum plura locutum multis audiétibus, qui omnia eius verba exceperint, litterisq; mandauerint. Omnem autem orationem fuisse eam, qua haruspicinæ disciplina continetur. Fatalem glebam) in qua fata, & futurorum præscientia continebantur. Terræ formam) glebæ figuram. Ora recentia) ora nuper ex terræ gleba figurata. Venturis fatis) hoc est, disciplinæ & artis eorum, quæ fato ventura erant cognoscendorum. Nam Tages primus omnium haruspicinæ disciplinam Thuscis tradidit. Indigenæ, Thusci. Dixere)appellauere. Qui primus Hetruscam) nam Tages primus omnium haruspicinam, artem que diuinandi ac prædicendi futura Thuscos docuit. Neque Plinius à Cicerone in hoc, Ouidio'que, dissentit vt quidam ait imperitus. Sed Delphon haruspicinæ fuisse inuentorem ait. aliud vero esse dorere, aliud inuenire nemo nisi communi sensu careat, vnquam dubitauit. Vtque Palatinis)hoc quoque de historia sumptum esse videtur. Nam Romulum scribit Plutarchus in Palatino colle sui experiundi gratia carneam lanceam fuisse iaculatum, illam'que in terra defixam, annitentibus multis conuelli núquam potuisse. sed emissis ramis in eximiæ altitudinis cornum increuisse, locum vero eum iis qui post Romulú fuerút parietibus circunductis, vt sanctissimú téplú in magna religione fuisse adeo, vt sicut ꝓpius accedenti visa fuisset arbor minus frondescere, sed veluti subductis nutrimétis languescere, id statim occurrentibus clamore significaret. Cum aút C. Cæsar gradus extrueret, fabris ꝓpinqua arbori loca temere fodientibus, violatæ radices fuerút, arborq; aruit, & interiit. Virbiú autem ita stupuisse ait poeta resolutione Egeriæ in fonté, vt stupuit Romulus cú hastá suá frondescere vidit. Mouit mihi risum simul & stomachú fatuus quidá in hac historia referéda, qui Romulú láceá fuisse iaculatú ait ingenii experiédi gratia, perinde ac si vires ingenii & nó corpis iaculátes experiremur,

Tages puer.

Glebam puerum.

Tages.

Hasta in arborem.

Membra rapi partim, partim reprensa relinqui,
Ossa grauem dare fracta sonú, fessam'que uideres
Exhalare animam, nulla'sq; in corpore partes,
Noscere quas posses, unum'que erat omnia uulnus.
Num potes, aut audes cladi componere nostræ
Nympha tuam? uidi quoque luce carentia regna,
Et lacerum foui Phlegetontide corpus in unda.
Nec, nisi Apollineæ ualido medicamine prolis
Reddita uita foret quam postquá fortibus herbis
Atque ope Pæonia Dite indignante recepi,
Tum mihi ne præsens augerem muneris huius
Inuidiam, densas obiecit Cynthia nubes.
Vtq; forem tutus, possem'q; impune uideri,
Addidit ætatem, nec cognoscenda reliquit
Ora mihi, Creten'q; diu dubitauit habendam
Traderet, an Delon, Delo, Creta'que relictis
Hic posuit, nomen'q; simul quod possit equorum
Admonuisse iubet deponere, qui'que fuisti
Hippolytus dixit, nunc idem Virbius esto.
Hoc nemus inde colo, de Dísq; minoribus unus
Nomine sub dominæ lateo, atq; assentior illi.

ARG. FABVLAE SEQ.

Egeria nympha Numæ Pompilii coniux proditur, quæ post viri interitum cum se in nemus Aricinum cótulisset, ibique quæstu assiduo defleret casum viri fatigata * Dianam eius regionis incolam assiduo fletu, nouissime igitur lachrymæ eius ab eadem Dea transmutatæ sunt in fontem, qui ex eius nomine nuncupatur Aegeria.

Non tamen Aegeriæ luctus aliena leuare
Damna ualent, montisq; iacens radicibus imis
Liquitur in lachrymas, donec pietate dolentis
Mota soror Phœbi gelidum de corpore fontem
Fecit, & æternas artus tenuauit in undas.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cum in Tyrrhenia: quæ etiam Thuscia dicta est, quidam arator iustum opus in diei redderet, presso vomere glebam opinione sua ponderosiorem excitauit, cuius dum miratione premeretur animaduertit eam in figuram pueri esse transmutatam, qui Hetruscorum lingua Tages uocatus nomine, futurorum scientiam inuenit.

At nymphas tetigit noua res, & Amazone natus
Haud aliter stupuit, quá'm cum Tyrrhenus arator
Fatalem glebam * motis aspexit in aruis,
Sponte sua primum, nullo'q; agitante moueri.
Sumere * mox hominis, terræ'q; amittere formam,
Ora'que uenturis aperire recentia fatis
Indigenæ dixere Tagen, qui primus Hetruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.

Non tamen Aegeriæ) Numæ Pompilii vxor cum ob mariti mortem flere non desineret, Dianæ miseratione in fontem sui nominis fuit conuersa. Leuare)leues reddere. Liquitur)resoluitur. Soror Phœ.)Diana. Tenuauit) in tenues aquas transmutauit. At nymphas tetigit noua res) hæc ad concinnam eorum quæ sequuntur connexionem à poeta narrantur. Gleba nanque agricolæ aranti in puerum vaticinandi peritum visa est transformari. Et Amazone na. Hippolytus Hippolytæ Amazonum reginæ filius.

CHAERENTEM

ARG. FABVLAE SEQ.

Romulus Martis & Iliæ filius cum venaretur ex monte Auentino perse quens aprum fugientem iaculum iecit, quod cum protinus in colle Palatino hæserit loco eius montis scala facta cuius ima pars specu adeo depressa terræ est & comprehensa radicibus effectum est nouissime vt in arborem cornus in incremento conuersa sit.

Vt'q; Palatinis hærentem collibus olim,
Cum subito uidit frondescere Romulus hastam,
Quæ radice noua, non ferro stabat adacto.
Et iam non telum, sed lenti uiminis arbor
Non expectatas dabat admirentibus umbras.

ARG. FABVLAE SEQ.

Cippus Genitius ab hoste victor reuertens priusquam triumphans portã intrauit, animaduertit cornua sibi in temporibus enata, qui prodigio exterritus haruspices cum consuluisset, responsum est eum si in vrbem intraret, regnaturum, quod ille aduertens patribus conuocatis indicauit, ac cũ persisteret nunquam se tyrannum futurum: decretum est ei vniuersorum consilio tantum agri quantum uno die arator posset circundare, portaq; qua intraturus fuisset, insignis gratia, vt æneis cardinibus aptaretur, in qua ad memoriam posterorum cornutum caput eius exculperetur.

Aut sua fluminea cum uidit Cippus in unda
Cornua, uidit enim, falsa'mq; in imagine credens
Esse fidem, digitis ad frontem sæpe relatis
Quæ uidit, tetigit, nec iam sua lumina damnans
Restitit ut uictor domito ueniebat ab hoste,
Ad'cœlum'q; oculos, & eodem cornua tollens,
Quicquid ait Superi monstro portenditur isto,
Seu lætum est patriæ, lætum populo'q; Quirini,
Siue minax, mihi sit. uiridi'q; ex cespite factas
Placat odoratis herbosas ignibus aras.
Vina'q; dat pateris, mactatarum'q; bidentum
Quid sibi significent trepidantia consulit exta
Quæ simul aspexit Tyrrhenæ gentis haruspex,
Magna quidem rerum molimina uidit in illis.
Non manifesta tamen, cum uero sustulit acre
A' pecudis fibris, ad Cippi cornua lumen.
Rex aic o salue. tibi enim tibi Cippe, tuis'q;
Hic locus, & Latiæ parebunt cornibus arces.
Tu modo rumpe moram, portas'q; intrare patẽtes
Appropera. sic fata iubent, nanq; urbe receptus
Rex eris, & sceptro tutus potiere perenni.
Retulit ille pedem, toruam'q; a mœnibus urbis
Auertens faciem, procul o' procul omnia dixit
Talia Dii pellant, multo'q; ego iustius æuum
Exul agam, quam me uideant Capitolia regem.
Dixit, & extemplo, populum'que, grauem'q; senatũ.
Conuocat. ante tamen * capitis noua cornua frõde
Velat, & aggeribus factis a milite forti
Insistit, prisco'q; Deos e' more precatus.
Est ait hic unus, quem uos nisi pellitis urbe,
Rex erit. is qui sit, signo, non nomine dicam.
Cornua fronte gerit, quem nobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia iura daturum
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas;
Sed nos obstitimus, quamuis coniunctior illo
Nemo mihi est. uos urbe uirũ prohibere Quirites
Vel si dignus erit grauibus uincite cathenis,
Aut finite metum fatalis morte tyranni,
Qualia succinctis, ubi crux insibilat Eurus,
Murmura pinetis fiunt aut qualia fluctus
Aequorei faciunt, siquis procul audiat illos.
Tale sonat populus, sed per confusa trementis
Verba tamen uulgi uox eminet una'. quis ille est?

RAPH. ¶ HAERENTEM collibus Pala.) fixam in mõte Palatino. ¶ Stabat) erecta erat. ¶ Non ferro adacto) non cuspide terræ infixa. Nõ hastæ cuspis in radicem fuerat conuersa. ¶ Lenti vimi.) flexibilis virgæ. Cornus. n. arbor ramos admodũ flexibiles habet. ¶ Dabat) faciebat. ¶ Nõ expectatas umbras) insperatas. ¶ Admirantibus) hastam in arborem fuisse versam.

Hasta in arborem cõuersam. ¶ Aut sua flumi.) hoc quoque de historia sumptũ est. Nam ut Valer. narrat, M. Genutio Cippo prætori paludato porta egredienti noui, & ineũdati generis prodigiũ incidit, nãque in capite eius subito veluti cornua emerserunt, responsumq; est eũ regẽ futurum, si in vrbẽ reuertisset. Quod ne accideret, voluntarium ac perpetuum sibimet indixit exiliũ, cuius testãdæ rei gratia capitis effigies ærea porta qua excesserat inclula est. Lib. v. capite. vi. ¶ Corruptet autem, at, ferè in exemplaribus est scriptum, cum loco illius hæc particula aut, sit reponenda, & illud verbũ stupuit, hic quoq; est subaudiẽdum. Itaq; fabulam fabulæ poeta eleganter connectit, quãquam multis nugis ab illo insulso qui Metamorphosin dilacerauit, hic quoq; interpositis plerisque in exemplaribus se iungatur, quod vt facilius fieret illam copulam, at, loco aut, ex cõmodo suo reposuisse videtur, adeo i deprauandis libris quorundam temeritas debacchatur, cum etiam non qui videtur esse legendum. Cippus autem nõ solum nomen est viri, sed appellatio quoq; lapidem qui sepulchro imponitur significans, & columnã, in qua epitaphia scribuntur. ¶ Domito ab hoste) hostib⁹ superatis. ¶ Portẽditur) præsignificat, Præmonstratur. Vnde portenta, mostraq; dicũtur, quæ futurum aliquid prænũciãt. ¶ Patriæ) lætum sit subaudiatur. ¶ Siue minax triste ¶ Placat aras) deos mitigat p metonymiam. Dii nanque placari dicuntur per sacrificia in aris facta. ¶ Odoratis ignibus) thuribus incensis. ¶ Vinaq; dat pateris) i pateras vina fundit. ¶ Mactatarum bidẽtum) immolatarum ouiũ. ¶ Quid sibi significent) cornua in fronte nata subaudiatur. ¶ Trepidantia) palpitantia. ¶ Tyrrhenæ gentis haruspex (ex Hetruria nãq; haruspices euocabãtur. ¶ Magna molimina) magnas rerũ cõmutationes. ¶ A pecudis fibris) ab extis pecudũ. Fibræ nanq; sunt tenuiores venæ, quibus exta velut lineis quibusdam distinguũtur. ¶ Acre lumen) acute videntes oculos. ¶ Tibi enim tibi anadiplosis cum quadam exultatione ab haruspice læta prædicente fata. ¶ Hic locus) Romam indicat digito. ¶ Et Latiæ arces) Romanum imperium. ¶ Tu modo rumpe morã) tu solũ modo tolle moras, festinaq; vt portas patentes ingrediaris. ¶ Vrbe) in vrbem. ¶ Perenni scep.) perpetuo regno. ¶ Toruam faciẽ) cornibus terribilem, atq; deturbatam. ¶ Talia omina) talia portenta. ¶ Conuocat extra vrbem. ¶ Et aggeribus insistit) stat i aggere alto, vt ab omnibus audiatur. ¶ Prisco mo.) antiqua consuetudine. Qua etiam prisci oratores deos inuocare in principio orationis solebãt. ¶ Dicam) indicabo. ¶ Cornua forte gerit) non forte, vt ferè in exẽplaribus est deprauatum, sed fronte legendum esse notius est, quàm vt sit admonendũ. ¶ Famularia iura) leges seruiles, quibus vt seruos omnes vos oporteat obedire. ¶ Irrũpere) cum impetu intrare. ¶ Quamuis coniunctior illo) figurate se illũ esse innuit Cippus quẽ haruspex futurũ esse regem dixerat. ¶ Prohibete) arcete. ¶ Vel si di. erit) pulchra figura illum indignũ esse ostendit qui aut uinciatur, aut necetur. ¶ Qualia suc.) duabus per quam accõmodatis similitudinib. exprimit poeta quale murmur populi fuerit, posteaquam Cippus finẽ orationi imposuit. ¶ Succinctus pi.) altis & proceris. Succincta dicũtur alti⁹ cincta, vnde succincti milites dicuntur, quod breuioribus vestib. vtentes altius cincti videantur. Pineta vero dicuntur succincta quod iuxta cacumen ramos emittant. Id quod Oui. alibi aperte signíficat cum inquit, & succincta comas, hirsutaq; vertice pinus. ¶ Per) inter. ¶ Trementis vul. populi trepidãtis. ¶ Eminet) elatior est clarior.

* a. l. placali cornua lauro.

ADDI.

RAPH. ❡SED Apolline nato) Aesculapio Apollinis filio. ❡Bonis auibus) bonis auspiciis. ❡Accersite) aduocate. Prudens senatus accepere) figurate dictum tale, quale est illud Virgilianum: Pars in frusta secant. ❡Explorant) diligenter inquirunt. ❡Iuuenis Phœbeius) Aesculapius Apollinis filius. ❡Petant uentis) adnauigent. ❡Epidauria littora) Epidaurus, quæ & Epitaurus appellatur (vt Strabo ait) vrbs est Saronico sinui adiacens, quæ & Milissia & Hemera olim fuit dicta templo Aesculapii maxime insignis. ❡Præseus) propicius. ❡Funera gentis Ausoniæ) pestilētiam qua Romani & Italæ gentes moriebantur. ❡Certant addicere sortes) student suis dictis Apollinis responsa consentire, & sibi Aesculapium adiudicare contendunt. Nam addicere vnū est ex tribus uerbis prætoris, quæ sunt: do, dico, addico, quod significat & ad tēpus vendere, & adiudicare, vnde addicti dicuntur. Interdum addicere significat ratū facere, vnde aues dicūtur addicere, quando ratum faciūt auspicium. Liuius: Fabio auspicanti aues semel atque iterum non addixere. Qua in significatione hic quoque accipi potest, vt intelligātur legati dicere sortes & Apollinis responsa confirmare, & ratum facere, id quod petūt. ❡Dissidet & variat sentētia) senatorum inquit Epidauriorum sententiæ discordes & variæ erant. Alii nanque tradendum Romanis, alii negādū Aesculapium sentiebāt. ❡Suam opem) suum auxiliū, hoc est, Aesculapium ad quē in aduersis confugiebant. ❡Dum dubitant) dum de re dubia consultant. ❡Vmbra telluris) diffinitio est noctis. Nox.n. nihil est aliud quàm terræ vmbra. ❡Deus opifer) Aesculapius opem & auxilium morbo laborantibus ferens. Sed qualis in æde esse solet in hominis, non draconis facie. Nam in templo sub effigie humana colebatur Aesculapius, quamuis in anguem conuersus Romā fuerit aduectus. ❡Baculū agreste) inusitate baculum cum neutro epitheto copulauit poeta, cum sit generis masculini. ❡Longæ barbæ) Aesculapius nanq; barbatus pingebatur, Apollo vero sine barba, Gestum autem exprimit poeta quo sæpenumero vtūtur, qui sibi barbam mulcēt. ❡Et vsque nota) & eo vsque animaduerte. ❡Ad templa operosa) multis operibus ornata, multoq; labore extructa. ❡Petiti Dei) Aesculapii à Romanis postulati. ❡Qua sede) qua vrbe, Epidauri an Romæ. ❡Aureus in serpente Deus) Aesculapius q sub aureo simulachro colebatur in serpentem conuersus. Serpentes autem idcirco Aesculapio sunt sacri, quia acutissimi visus a Physicis esse dicūtur. Vnde & ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι, hoc est, a videndo fuere dracones cognominati. Hac etiam de causa eos incubātes thesauris custodiæ gratia antiqui finxerunt. ❡Prænuncia sibila) ipsum aduentare significātia. ❡Mouit) emisit. ❡Signū) simulachrū Dei & statuā. (En Deus est Deus est) conduplicatio aliquid repentinum annuncianti maxime conueniens. ❡Animis linguisq; fauete) casta, puraq; cogitate ac dicite. ❡Sis ò pulcherrime) preces sacerdotis ad Aesculapiū. ❡Aeneadæ) Romani, qui & ipsi bona ominabātur. ❡Rata pignora) certa signa, quibus innuebat ea futura quæ petierāt. ❡Tū gradibus nitidis) situs effingitur veterū templorū in quæ eminentioribus in locis ædificata per gradus ascendebatur. ❡Iniectis floribus) parsis. ❡Restitit hic) apud forū constitit Aesculapius in serpentem conuersus. ❡Agmenq; suum) Epidauriorum multitudinē dicit. Turbæq; sequentis officiū) hoc de more principum virorum sumptum est, qui comites benignis verbis dimittere solent. ❡In Ausonia rate) in naue Romana. ❡Torta retinacula) periphrasis est funiū, quibus naues ad terram ligātur.

Qui minuat luctus, opus est, sed Apolline nato.
Ite bonis auibus, prolem'q; accersite nostram.
Iussa Dei prudens postquam accepere senatus,
Quam colat, *explorat iuuenis Phœbeius urbem,
Qui'que petant uentis Epidauria littora mittunt.
Quæ simul incurua missi tetigere carina,
Concilium, Graios'q; patres adiere darent'q;
Orauere Deum, qui præsens funera gentis
Finiat Ausoniæ, *certant addicere sortes.
Dissidet, & uariat sententia, pars'q; negandum
Non putat auxilium, multi retinere, suam'que
Non emittere opem, nec numina tradere suadent.
Dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem,
Vmbra'q; telluris tenebras induxerat orbi.
Cum Deus insomniis opifer consistere uisus
Ante tuum Romane torum sed qualis in æde
Esse solet, baculum'q; tenens agreste sinistra
Cæsariem longe dextra deducere barbæ
Et placido tales emittere pectore uoces.
Pone metū, ueniam, simulachraq; nostra relinquā
Hunc modo serpentem, baculū qui nexibus ambit.
Perspice, & usque nota, uisum ut cognoscere posit,
Vertar in hunc, sed maior ero, tantus'que uidebor
Inquantum uerti cœlestia corpora debent.
Exemplo cum uoce Deus, cum uoce, Deo'que
Somnus abit, somni'q; fugam lux alma secuta est.
Postera sydereos aurora fugauerat ignes,
Incerti quid agant proceres ad templa petiti
Conueniunt operosa Dei, quaque ipse morari
Sede uelit, signis cœlestibus indicet orant
Vix bene desierant, cum cristis aureus altis
In serpente Deus prænuncia sibilia mouit,
Aduentuq; suo, signum'que, arasque, fores'que
Marmoreum'q; solum, fastigia'q; aurea mouit,
Pectoribus'q; tenus media sublimis in æde
Constitit, atque oculos circuntulit igne micantes.
Territa turba pauet, cognouit numina castus
Euinctus uitta crines albente sacerdos.
En Deus est Deus est, animis, linguis'q; fauete,
Quisquis adest dixit, sis o pulcherrime uisus
Vtiliter, populos'q; iuues tua sacra colentes.
Quisquis adest, uisum uenerantur numē, & omnes
Verba sacerdotis referunt geminata, pium'q;
Aeneadæ præstant & uoce, & mente fauorem.
Annuit his, motisq; Deus rata pignora cristis,
Et repetita dedit uibrata sibila lingua.
Tum gradibus nitidis elabitur, oraq; retro
Flectit, & antiquas abiturus respicit aras.
Assuetas'que domos, habitataq; templa salutat.
Inde per iniectis ad opertam floribus ingens
Serpit humum, flectitq; sinus, mediaq; per urbem
Tendit, & incuruo munitos aggere portus.
Restitit hic agmen'q; suum, turbæ'que sequentis
Officium, placido, uisus dimittere uultu,
Corpus in Ausonia posuit rate, numinis illa
Sensit onus, pressaq; Dei grauitate carina.
Aeneadæ gaudent, cæso'que in littore tauro
Torta coronatæ soluunt retinacula nauis.
Impulerat leuis aura ratem, Deus eminet alte,

Legerem potius explorant, vt idem sit numerus, nam superius dixit accepe rant.

Aesculapi⁹ in serpentē *a.l. adiicere, sed uersu repugnāte, ego autem legerē certas addicere.

Impositaq́ premens puppim ceruice recuruam
Cœruleas despectat aquas, modicisq́ per æquor
Ionium Zephyris sextæ Pallantidos ortu
Italiam tenuit, præterq́ue Lacinia templa
Nobilitata Dea, Scyllæaq́ue littora fertur.
Linquit Iapygiam, leuibusq́ue * Amphysia * remis
Saxa fugit dextra prærupta Celennia parte,
Romechiumq́ legit, Caulonaq́ue, Nariciamq́ue,
Euincitq́ue fretum, Siculiq́; angusta Pelori,
Hippotadæq́; domos regis, Temesesq́; metalla,
*Leucosiamq́ petit, tepidiq́ue rosaria Pæsti,
Inde legit Capreas promontoriumq́ue Mineruæ,
Et Surrhentinos generoso palmite colles
Herculeamq́ue urbem, Stabiasq́ue, & in otia natã
Parthenopen, & ab hac Cumeæ templa Sibyllæ.

RAPH.

MODICIS Zephyris) temperatis ventis. Sextę Pallantidos ortu (sextæ Auroræ, per quod significatur sexto die ab Epidauro in Italiam peruenisse. Præterq́, Lacinia tẽpla) iuxta templa Iunonis Laciniæ.

Lacinium,

Lacinium autẽ promontorium est in fine Italiæ Iunonis tẽplo nobile, a Lacinio latrone illic ab Hercule interfecto cognoiatũ.

Scyllæum.

Scyllæaq́; littora) Scyllæi saxi. Nã Scyllæũ saxum est sublime, quod humilem à tergo terram alluentibus vndis habet in Cherronesi faciem, eodem autẽ nomine etiam oppidum habet, (vt Strabo libro sexto.

Iapygia.

Linquit Iapygiam) Calabriam ab Iapige Dędali filio dictam, quanquã promontoriũ mihi significari videtur quod Actã Iapygiã vocant, quod (vt scribit Pli.) longissime in maria excurrit Italia.

* a.l. Amphrysia.

val. leuco-

Rome-

Leuibusq́; Amphissia remis saxa fugit) Amphissia saxa ab Amphissa vrbe Locrorũ dicta esse mihi uidenť. Nã Locri illas Italiæ oras tenuisse etiam à Virg. nõ solũ geographis scribuntur. Hic & Naricii posuerunt mœnia Locri.

Amphissa.

Leuis alias

ADDI.

Quidam vero Amphrysia legunt. {Amphissæ vrbis meminit & Stepha. & Strabo lib. ix. sed eam Locris Ozolis attribuunt. quod si igitur Regio credamus, Amphissia legẽdum esse, speciem pro genere positã dicamus necesse est, dictaq́; Amphissia saxa, pro Locrensia. iisdẽq́; Zephyriũ, promõtorium Locrorum, vt etiam à Strabone nominatur, intelligendum. Nam qui Amphrysia legunt, ad Philoctetem & Thessalos vt puto, respiciũt, à quibus Petilia cõdita, Virgilio quoque teste. Est enim Amphrysus fluuius Thessaliæ, iuxta quẽ Apollo Admeti armenta aliquando pauisse dicitur. Sunt autem etiam quibus, hic versus, Linquit Iapygiam &c. cum sequẽtibus duobus, νόθος videtur, quod equidem miror. Nam si prorsus pro adulterino ac supposito habẽdum. quicquid obscurum & nobis, qui ne decimam quidem eorum authorum partem, quos Ouidius in his libris secutus est. vel vidimus, vel etiam nomine tenus accepimus, ignotum est, quantum versuum non modo huius poetæ, sed etiam aliorũ, hoc nomine notandum erit? Sed de hac re alio fortassis loco agemus.} Prærupta Celennia) alia, saxa subaudiantur.

Celenniũ

Videtur autem Celennium esse promõtorium Brutiorũ, de quo tamen alibi me nihil legisse memini. Forsitan autem non Celennia, sed Ceneia legẽdum sit.

Cenis.

Nã Cenis (vt Pli. scrib.) promontorium est Italiæ è regione Pelori. sunt quidã qui legũt Ceraunia.

ADDI.

{Quanquã de Celennis saxis nihil hactenus legerim, non tamen hanc lectionẽ temere immutandã censeo, quod vt supra monui, multa nola à veteribus vsurpata fuere, quorum ratio & exẽpla nos latẽt. Et in Ceneia deriuatio repugnat, cum apud Strabonem κῆνυς per y psilon, scribatur. Cuius obliqui eandem vocalẽ retinent. nisi vero quis Cenynia legendum putet. De quo quidẽ nihil habeo, quod affirmem.}

Romechium.

Romechiũq; legit) transit. De Romechio, siue Promechio, siue Romeno (vt à quibusdã legitur) nullam apud geographorum quenquam inueni mentionẽ. Quare corrupte mihi legi videtur.

Rhegium,

Fortassis autẽ Rheginũ loco illius est reponendum, saxũq; subaudiendũ. Est.n. Rhegium vrbs in littore Calabrię è regione Messanæ. Sed nihil ausim affirmare cum nullum viderim exemplar, in quo Rheginũ legatur, & nihil temere est asserendum, ne istorum similes, qui omnia, quæ non intelligunt, ex commodo suo audacter immutant, similes esse deprehendamur. Attamen ne opinioni noui cuiusdã expositoris, ad effutiẽdas ineptias parua mercede à malignis impostoribus pducti accedere videamur, hoc quoque notemus. quod Plemmyrium citra omnem legit dubitationẽ, temerarius, imo vero furiosus, perinde atq; si aut Plẽmyrium in priscis manuue scriptis exemplaribus legeretur, aut in eo tractu esset, cuius insignia loco Oui. attigit. Plẽmyriũ quidem est in Sicilia castellũ Syracusanorũ, vt Stephanus tradit, sed non in ea parte quæ ad Italiã vergit. Quare & sibi & Ouidii studiosis rectius fatuus iste cõsuluisset si Romechium unoque vt pauloante Amphissia, Celẽniaq; saxa dissimulasset, ac tanquã notum prętermisisset. Cæterũ illud Aristotelis oraculũ in dies verũ esse cõprobatur, Eos qui parũ consyderẽt, facile quicqd in buccam venit enunciare.

Sunt autẽ etiã qui Rumẽtum, pro Romechiũ, legendũ putẽt, eoq; nomine Rhegium intelligẽdũ propterea quod Rumentum veteribus abruptionem, vt Festus ait, significabat, Rhegium autem ἀπὸ τοῦ ῥήγνυμι, hoc est, rũpẽdo, dictum. Sed neq; de hac lectione, quod affirmem habeo.} Caulonaq;) Caulon Calabriæ mõs ẽ & vrbs, quę & Caulonia dicit, prius Ausonia à vicina cõualle appellata. Nariciãq;) Naricia vrbs est Calabriæ à Narice Locridis vrbe, quæ & Naricium dicitur (vt scribit Stephanus denominata. Eadẽ autem cũ Locris hæc esse videtur, qui à Locris Nariciis in extremo Calabriæ angulo fuerunt ædificati. Euincitq; fretum) cum difficultate transit per Siculum fretum, quod quidem est maxime vorticosum. Hippotadæq; domos regis) Strongylẽ insulã, aliasq; Aeolias significat, in quibus regnauit Aeolus Iouis filius ex Acesta Hippotæ Troiani filia. Vnde etiam Hippotades cognominatur.

Temese

Temesesq; metalla) Temese vrbs est Brutiorum, quæ Tempsa à Latinis fuit appellata. Aerifodinæ autem quæ apud Temesam fuerant tempore suo Strabo defecisse narrat. Temesa itẽ Cypri est vrbs.

Leucosia

Leucosiamq; petit) Leucosia est insula contra Pæstanum sinum à Sirene ibi sepulta denominata.

Pæstum

Tepidi Pæsti.) semper uernantis Sin Virgilius, Biferiq; rosaria Pæsti. Pæstum autem est oppidum in agro Campano à Græcis Possidonia dictum.

Capriæ

Inde legit Capreas) sic quidem legitur, sed Capriæ per i vocalem in penultima legendum esse argumento sunt codices Græci in quibus sic est scriptũ Est autem insula, quæ & Capriene vocatur (vt ait Stephanus) Campaniæ adiacens Tiberii principis arce nobilis.

ADDI.

{Capreæ, per e, in penultima recte scribitur, eodem modo enim & apud Plinium, Melam, Suetonium & Tacitum, scriptum legitur. Neque vetat, quod Græci, vt Strabo, & Stephanus, καπρίας per i, dicunt. Neque enim in omnibus, Latini Græcorum scripturam imitantur. Alioqui & Bretii pro Brutii, Brentesium, pro Brundusium, & similia scribenda erant.} Legit) transit.

Promõtorium Mineruæ

Athenũ

Surrhentũ

Heraclea

Stabiæ

Promontoriumq; Mineruæ) sic vocatur promontorium quod est iuxta Surrhentũ. in quo olim Sirenes habitasse feruntur. In illius autem extremo est Atheneum, hoc est Mineruæ sacellum, quod Vlysses ædificasse narratur. Et Surrhentinos colles) Surrhentum vrbs est Cãpaniæ vino maxime nobilis. Herculeamq; vrbem) hæc tũ Heraclea, tum Heracleopolis, tum Herculanum vocatur. Stabiasq;) Stabiæ oppidum fuit Campaniæ, quod (vt Pli. scribit) bello sociali à Sylla deletum in villas abiit.

COELIVS RHODIGINVS.

LAC apud Tabias cẽsetur lacteæ tantũ nõ primæ. Sũt vero Tabiæ, inquit Therapeutices quinto Galenus, in mari locus in meditullio ferè Neapolis & Surrenti, latus ad Surrentum vergens collis est præaltus in Tyrrhenũ erumpens pelagus, in occasum modice acclinatur. Huic attiguus est in sinu intimo collis alter haud paruus, quem veteres Romani Vesuuiũ, vel vt Græcię scribitur Βεσούβιον nuncuparunt, recentiores Lesbium dixere, omnibus celebrem, ob eũ qui indidem eructat

eructat ignis: qui aeris ficcitati conferre creditur plurimũ vn
de lacti Tabiano maxima conciliatur bonitas, quam adiuuat
loci altitudo,& pabuli præstantia. Locum vero hunc à Pli-
nio & Cæriho significatũ contenderim, vbi scribitur modo,
Stabii erat. Sed & apud Ouidiũ Metamorphoseos vltimo,
Herculeamq. vrbem Stabias,& in otia natam Parthenopen.

Hinc calidi fontes lentisciferum'que tenetur
Linternum,multam'que trahens sub gurgite arenã
Vulturnus niueis'que frequens Sinuessa colubris.
Minturnæ'que graues,& quam tumulauit alumnus,
Antiphatæ'que domus,Trachasq; obsessa palude,
Et tellus Circæa,& spissi littoris * Antium.
Huc ubi uelifetam nautæ aduertere carinam
(Asper enim iam põtus erat) Deus explicat orbes,
Perque sinus crebros,& magna uolumina labens,
Templa parentis init flauum tangentia littus
Aequore placato patrias Epidaurius aras

¶Et in otia natam Partheno-
pen)Neapolim à Partheno-
pe vna Sirenarum ibi sepul-
ta,cognominatã. Neapolim
vero in otia natam poeta ait
Parthenope. propter locorum amœnita-
tem,quo se Romani otiatu-
*a.l. Ancõ ri cõferebant.¶Et ab hac Cu
Cumæ. meæ templa Sibyllę)& post
hanc Neapolim transit Cu-
mas Campanię vrbem maxi
me à Sibylla nobilitatã. De
cuius cõditoribus satis supq;
in supioribus diximus libris.
RAPH. ¶HINC calidi fontes) Ba-
ias innuit fontib⁹ calidis ma-
xime celebres.¶Lentiscíferũq; tenetur Linternũ)Lentiscum
arborem ferens Linternum,quod quidem est oppidũ Cam-
paniæ exilio maioris Scipionis & sepulchro maxime nobi-
le.¶Vulturnus)fluuius est Campaniæ, Vulturnũ urbem ab
illo dictã præter labens.¶Niueisq; frequẽs Sinuessa colub.)
Sinuessa Sinuessa Campaniæ vrbs est,quam quidam Synopẽ vocita-
tem dixere,vt Plinius scribit.¶Minturnæq; graues) morbo-
sæ,grauis ac noxii aeris. Minturnæ autem Latii oppidú est
Minturnæ paludibus cinctum,ac Liri amne diuisum.¶Et quam tumula
uit alumnus)periphrasis est Caietæ, quam à Caieta Aeneæ
nutrice denominatã esse nostri quidem sentiũt poetæ. Qui-
Caieta dam vero quod in littore curuo sit posita sic appellatã à La
conibus putant. Curua nanq; omnia caietas Lacones voca-
bãt.¶Alumnus)Aeneas à Caieta altus & educatus.¶Tumu
lauit)sepeliuit.Antiphatæq; domus)Phormiarum est peri-
Hormiæ phrasis,quas prius Hormias à stationis (quæ ὅρμοι dicitur)
bonitate cognominatas fuisse Strabo memoriæ prodidit.
Antiphaten vero Læstrigonum regem fuisse, Phormiasq;
tenuisse in superioribus quoque diximus libris.¶Trachasq;
obsessa palude) Terracina mihi significari uidetur,quæ an-
Terracina. tea Trachina,hoc est aspera fuit appellata. Illi nanq,(vt Stra
bo refert)magna palus obiecta est,quam duo fluuii efficiũt,
è quibus maiorem Aufidum vocant. Terracina vero lingua
Volscorum Anxur fuit appellata. ¶Et tellus Circæa)Cir-
Circæum. cæum mons est Latii mari ac paludibus cinctus, vt insula vi-
deatur,à Circe quæ illum tenuit cognominatus. Nam Circe
Solis filia cum Sarmatarum regem cui nupserat, veneno su-
stulisset,regnũq; adepta nimium crudeliter se gereret, à po-
pulis regno pulsa in Italiam venit,& in promontorio quod
ab ipsa Circæum postea fuit appellatum consedit. In quo &
Circæi. vrbs Circæi nomine & illius sacellũ cum Mineruæ ara olim
fuisse memorantur.¶Et spissi littoris Ancon)sic quidem in
omnibus quæ mihi videre cõtigit exemplaribus legitur, sed
corrupte vt mihi videtur. Neq; enim aut geographiæ ratio,
aut historia istiusmodi lectioni astipulatur. Ancon si quidem
Ancon. vrbs est Piceni non Latii.neque in eo tractu præter cuius vr
bes Aesculapium vectum fuisse poeta scribit. Mari nanque
Adriatico adiacet Ancon. Aesculapius vero per Tyrrhenũ
vectus Romã fuisse narratur. Valerius præterea Maximus
libro primo,cap.sexto(vt alios omittã historicos) nõ apud
Anconem, sed apud Antium è naui Aesculapium egressum
fuisse testatur his verbis. Tum legati perinde atque exopta-
tæ rei compotes expleta gratiarum actione,cultuq; anguis à
peritis accepto læti inde soluerunt ac prosperam emensi na-
uigationem postquam Antium appulerunt,anguis qui vbiq;
in nauigio remanserat prolapsus in vestibulo ædis Aescula-
pii,myrto frequentibus ramis diffusæ supereminentem ex-
celsæ altitudinis palmam circundedit, perq; tres dies positis
quibus vesci solebat,non sine magno metu legatorum,ne in
triremem reuerti nollet,Antiensis templi hospitio vsus, Vr

bi se nostræ aduehendum restituit, atque in ripam Tyberis
egressis legatis in insulam vbi templum ei dicatum est, trana
uit,aduentuq; suo tempestatem, cui remedio quæsitus erat
dispulit. Quo igitur modo legendum dicemus? An ita An
tium est legẽdum,vt illud Virgilianum,Et dulcis musti Vul
cano decoquit humorẽ. Versus est enim hypercatalecticus.
Est autẽ Antium Latii vrbs
haud longe ab Lauinio di- Antium.
stans,vnde Antiates dicitur.

EGNATIVS IN LI-
bro racemationum.
Cap. XVIII.

NON minoris (puto) ADDI.
laudis felicitatis certe,&
euentus paris erit is Ouidia-
nus tandem expositus An-
con: pro quo non veriti sunt
quidam, vel antrum suppo-
nere: vel antium addere. Vel
(si diis placet) pro Ancone
maritimo interpretari oppido, vt siquid ferre æquiore pos-
sis stomacho facilius id eorum feras qui Antrum vel Antiũ,
quamuis spurium partum, supposuerint. Tametsi ampliandi
omnes,qui cum verba non percipiant, statim immutandum
curent. Cæterum cur nos Ancon legamus, quid'ue sit An-
con vt explicemus,hæ rationes à nobis potissimũ sunt. pri-
mum igitur omnium, mouent me codices omnes, tam ma-
nuscripti, quàm æreis typis ducti, deinde vero quòd ver-
bum sit optimum:& à multis authoribus tum Græcis, tum
Latinis vsurpatum:postremo quòd quid sit Ancon, quod il
li ignorare se fassi sunt:nos non nescimus. Ancon igitur à
Græcis, à Latinis cubitus diuitur:sed & loca ipsa, quæ ita in
mare excurrant,vt cubiti vicem præ se ferre videantur, An-
cones à Græcis & Latinis quasi cubiti dicti:sed ne diutius in
re confessa immorer,respõdeant hi mihi an sciant vnde An
con illa Dorica, celebri munita portu ciuitas dicta: nempe
(puto)dicent quòd vice cubiti in subiectum excurrat mare.
Hoc & Eustathius tertia (ni fallor)Rhapsodia(neque enim
mihi nunc libri copia) vbi omnes hominis partes ad inani-
mata transferri docet, comprobat. Quin & Geographi te-
stimonium quis non admittat? Hac in Italiæ parte fuisse pro
dentis cubitos deos,id est Ancones. Cuius hæc sunt verba
Geographiæ primo. Cæterum cubitus (id est ancon Græ-
ce)longus quidem & angustus: ac deductis à Capreatum lo
cis sese extendens. Altero ex montis latere Syrenum sacel-
lum habens,ex altero autem ad Possidoniatem sinum par-
uæ tres adiacent insulæ desertæ & petrosæ, quas Strenussas
vocant.ex quibus verbis, tametsi non sit iste Ouidianus an-
con, quod locorum ratio non patitur, tamen id satis mihi
fuerit ostendisse: pluribus terrarum locis huiuscemodi repe
riri ancones, quas sæpe poëtæ raro Geographi nisi nobilio
res nominent, Sed quo piaculo Flacci nostri carmen omise-
rim, qui Anconis in Euxino mari cuiusdam meminerit in
quarto hoc versiculo: Quid meniorem quas iris aquas,
quas torqueat Ancon? Quo in loco nequeo mihi satis
temperare, qui inscitiam cuiusdam non castigem, qui re-
ponendum Acon admonuit: cui si quicquam aut sensus
inesset communis, aut mediocriter Græca, quæ tamen
plenis hausisse se labris iactat impudenter, delibasset, nun-
quam ad tantum inscitiæ foret prouectus, aut Apollonii sal
teni non percepisset carmen. Apollonius quoque Rho-
dius secundo huius Anconis meminit: cuius quoque car-
men adposuissem, ni vererer ne impressores, qui non sa-
tis aut Græca callent, aut Græcas litteras non habent,neces-
sitate ita imperante, cuncta deprauarent: quo factum est, vt
quo rarius licuit, Græca insererem: quæ vero inserui, lati-
na potius facerem.
¶SPISSI lit.)densi ac duri.¶Asper enim iam pon.erat)
parenthesis est causam continens cur legati in portum An-
tiatem intrarint. Mare enim iam in tempestatẽ fuerat erectũ.

Pontifici letum,& coniurata arma moueri)
Palluit,& cunctis,ut cuiq; erat obuia Diuis,
Aspice dicebat,quanta mihi mole parentur
Insidiæ,quantaq; caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Iulo,
Sola'ne semper ero iustis exercita curis?
Quæ modo Tydidæ Calydonia uulneret hasta,
Nunc male defensæ confundant mœnia Troiæ.
Quæ uideam natum longis erroribus actum
Iactariq; freto sedesq; intrare silentum,
Bellaq; cum Turno gerere.aut si uera fatemur,
Cum Iunone magis.quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum
Non sinit.in me acui sceleratos cernitis enses,
Quos prohibete precor,facinusq; repellite.ne'ue
Cæde sacerdotis flammas extinguite Vestæ.
Talia nequicquam toto Venus anxia cœlo
Verba iacit,superosq; mouet,qui rumpere quanquã
Ferrea non possunt ueterum decreta sororum,
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes,
Terribilesq; tubas auditaq; cornua cœlo
Præmonuisse nefas,solis quoq; tristis imago
Lurida sollicitis præbebat lumina terris.
Sæpe faces uisæ medijs ardere sub astris,
Sæpe inter nimbos guttæ cecidere cruentæ,
Cœrulus & uultum ferrugine lucifer atra
Sparsus erat.sparsi lunares sanguine currus.
Tristia mille locis Stygius dedit omina bubo.
Mille locis lachrymauit ebur,cantusq; feruntur
Auditi sanctis & uerba minantia lucis.
Victima nulla litat,magnosq; instare tumultus
Fibra monet,cæsumq; caput reperitur in extis.
Inq; foro circumq; deos & templa deorum
Nocturnos ululasse canes,umbrasq; silentum
Errauisse ferunt,motamq; tremoribus urbem.
Non tamen insidias uenturaq; uincere fata
Præmonitus potuere deum,strictiq; feruntur
In templum gladij,nec enim locus ullus in urbe
Ad facinus,diramq; placet nisi curia cædem.
Cum uero Cytherea manu percussit utrunq;
Pectus,& æthereа molitur condere nube,
Qua prius infesto Paris arreptus Atridæ.
Et Diomedæos Aeneas fecerat enses.
Talibus hanc genitor,sola insuperabile fatum,
Nata mouere paras?in tres licet ipsa sororum
Tecta trium,cernes illic molimine uasto

RAPH. ¶ PONTIFICI) Cæsari qui Pontifex erat. Hæc autẽ de historia sũpta fuere. Nã (vt narrat Tranquil.) cũ Cæsar dominatione abuteret, regnumq; affectaret, in ipsũ à sexaginta & amplius fuit cõspiratũ, C. Cassio. M. q; & D. Brutis principibus coniurationis. ¶ Quãta mole) quãto studio. ¶ Caput) vita Cæsaris. ¶ De Dar. Iulo) Aeneæ filio, à quo gẽs Iulia originẽ duxit, vt Virg. quoq; testat. Iulius à magno demissum nomẽ Iulo. Iulius aũt Cæsar de gẽte Iulia solus restabat. Sanè Iulus ἀπὸ τοῦ ἰούλου, hoc est à prima lanuginis & barbæ emissione fuit appellatus. Est etiam Iulus animal multipes parietib⁹ adhærẽs simile Scolopendræ. Est ẽt hymnus in Cererẽ, vt Didymus scribit. Vt vero Theoph. ait asinũq; signat Iulus. ¶ Exercita) sollicita, anxia. ¶ Tydidæ) Diomedis, q Venerẽ Aeneæ fauẽtẽ, ipsumq; nube operiẽtẽ sagitta vulnerauit. ¶ Nũc ma. de.) q̃ subaudiam⁹. ¶ Cõfundãt) perturbẽt. ¶ Sedes si.) inferorũ. Nã Aeneas duce Sibylla ad inferos descẽdit, vt carmine Virgiliano etiã pueris est notũ. ¶ In me acui) in Iuliũ Cæsarẽ è sanguine meo procreatũ. ¶ Cæde sa.) põtificis Cæsaris. ¶ Flãmas extin. Ve.) religionẽ oẽm atq; pietatẽ ne destruatis. Ad id vero alludit poeta, qd perpetuus ignis in Vestæ templo seruabatur. ¶ Neqcquã) frustra. Neq; eni prohibere potuit, quo Iuli⁹ Cæsar cõiuratis trucidaret. ¶ Superosq; mouet) Deos ad misericordiã cõmouet. ¶ Qui rũquan. fer.) Qui quãuis inqt duras fatorũ leges mutare nõ possint, multis tñ signis declararũt hoibus se valde Cæsaris cæde mœrere. ¶ Ferrea dec.) Duras & immutabiles leges. ¶ Veterũ sor.) Parcarũ & fatorũ. ¶ Signa tñ luct.) Cæsaris cædẽ euidẽtibus prodigiis, quæ etiã enumerantur, denunciatã fuisse mortalibus apte poeta scribit. ¶ Luctus fut.) mœroris toti terrarum orbi futuri propter Iulii Cæsaris cædẽ. ¶ Arma ferunt inter nig.) Prodigia enũerat poeta, quæ ante cædẽ Iulii Cæsaris apparuisse Tranquillus quoq; & Plu. scribũt. ¶ Arma crep.) strepitũ emittẽtia. ¶ Præmonuisse) prænũciasse. ¶ Nefas) nefandã ac impiã Cæsaris põtificis maximi cædem. ¶ Lurida lu.) pallida. ¶ Sollicitis ter.) anxiis mortalib⁹, ne qd magnæ calamitatis sibi impẽderet timẽtibus. ¶ Sæpe fac. visæ) sæpe inqt faces ardẽtes in cœlo ante cædem Iulii Cæsaris visæ fuerunt. ¶ Sæpe inter nimb.) Sæpe inqt sanguinẽ pluit. ¶ Cær. lucif.) obscurus cũ alioqui nitidissimus soleat esse. ¶ Sparsus vult.) Respersum & tectum os habẽs. ¶ Atra ferrugi.) Nigro colore. ¶ Sparsi lun. san. cur.) Luna ipsa sanguineis guttis respersa videbat.

¶ Stigius bu.) Funestus. Est enim auis pessimi ominis. Ea verso apparuisse portẽta ait poeta quæcunq, maximorũ malorũ prænũcia solẽt esse. ¶ Mille locis) Multis in locis. Finitus est nũerus pro infinito positus. ¶ Ebur) eburneæ deorũ statuæ. ¶ Sãctis lu.) ex præposito & veniẽtia subaudiunt. Sancti vero luci dicunt q dus cõsecrati cædi iure nõ possunt. ¶ Victima nullit.) Nulla inqt hostia deos signat esse placatos. Id vero Cæsari euenisse quo die fuit trucidatus scribit Tranquillus. Nã pluribus hostiis cæsis cũ litare nõ posset, introiit curiam spreta religione. ¶ Magnos tu.) magnã rerũ mutationẽ. ¶ Instare iminere, impendere. ¶ Fibra mo.) exta significãt. ¶ Cæsumq; ca.) Recisum. nã exta sine capite significãt mortẽ alicui iminere. ¶ Nocturnos can. vl.) Nocte canes vlulatibus luporũ similes voces emisisse id qd pessimum est omen. ¶ Vmbrasq; sil.) mortuorum aias. ¶ Motamq; tre. vr.) terræmotu vrbẽ Romã fuisse cõcussam ait. ¶ Præmonitus deũ) prædictiones, prodigia & portẽta deorũ. Legẽ enim fatorũ ne dii qdẽ perrũpere possunt. Fata vero magis præuideri q̃ vitari pñt. ¶ Strictiq; fer. in tẽ. gla.) In curiam Põpeii, in qua senatus habebat. Diu ãt cõsultarunt cõiurati vtrũ illum in cãpo per comitia tribus ad suffragia vocãtẽ, patribus diuisis è ponte deiicerent atq; exceptum trucidarẽt, an in sacra via, vel in aditu theatri adorirent. Postea quã vero senatus idibus Martiis in curia Põpeii fuit edictus, facile tẽpus & locum prætulerunt. ¶ Tũ ve. Cyth.) Mulieris imminẽti periculo territæ gestum exprimit poeta. solẽt eni mulieres in magnis doloribus, vtrisq; manibus pectus percutere. ¶ Molit cõd.) præparat vt abscõdat. ¶ Qua pr. infe.) Paris, vt narrat Ho. Iliad. iii. cũ Menelao cõgressus, ope, & auxilio Veneris, quæ nube ipsũ operuit, manus illi⁹ fugit. ¶ Et Dio.) Aeneas cũ Diomede cõgressus facile interfectus fuisset, vt ẽ apud Hom. Ilia. vi. nisi à Venere fuisset liberat⁹. ¶ Tali. hãc ge.) Alloquitur. ¶ Sola isup. fat. na. mo.) Cũ iterrogatiõe illusiõis plena hæc à Ioue Veneri dicũt. ¶ Mouere) mutare. ¶ In tres licet ip.) tu ipsa inqt itrare potes parcarũ & fatorũ ædes. ¶ Triũ so.) Triũ parcarũ quas Erebi & Noctis filias Hesiod. fingit propter causarũ obscuritatẽ. Põd Lycophrõ, qa sũt inexorabiles, ea rõne, qua Cyclopes aliiq; imani crudelitate Neptuni filii vocant. Vñ & parcæ, qd nemini parcãt, per cõtrariũ dictæ. Martia. Capella parcas deorũ scribas eẽ ait, quæ Iouis cœlestisq; senat⁹ decreta pscribãt. Vitæ aũt mortisq, oium præsides fingũt eẽ ac vitã nẽdo producere.

RAPH. Vnde & lanificæ sorores dñr Clotho, Lachesis & Atropos Nā Clotho fusum torquet ἀπὸ τοῦ κλώθειν, qđ ē torquere di-
Tres parcę cta. Lachesis filat, ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν, quod cuiusq; vitā sortiat. Atropos qđ immutari nō potest, quin filū trūcet fuit appellata. Nam ipsa vitæ humanæ finem imponat, necesse est. ¶ RERVM tab.) Tabulæ ære in qbus imutabilia fatoꝝ decreta sunt incisa. ad id aīt alludere videt Ouid. qđ diximus Parcas Deoꝝ scribas eē, q̄ Iouis & cœli decreta, q̄ mutari nō pñt in tabulis habeāt descripta. Hæc vero ēt fata vocantur. ¶ Vasto moli.) Vastæ magnitudinis. ¶ Cōcus. cœ.) concussionē, est autē tonitru periphrasis. ¶ Adamā. perē.) perpetuo, incorruptibili. ¶ Inclusa) sculpta: incisa. ¶ Fata tui gñis) Ea oia q̄ tuo gñi necessario sunt euentura. ¶ Et referā) pulchra phantasia ad laudes Augusti Cæs. referendas īgreditur poeta. ¶ Hic sua cōple.) sextū & quinquagesimū ætatis annū agēs Cæsar in senatu fuit iterfectus. ¶ Natusq; suus) Octauius quem ex dodrante hæredem Cæsar reliquit & ī familiā, nomēq; adoptauit. ¶ Impositū onus) ipe rii administrationē. ¶ Cæsi paren. nos in bel. su. nos sibi in bellis fauētes, nā bella ciuilia quinq; gessit Augustus, Mutinēse, Philippēse, Perusinū, Siculum, Actiacū, quoꝝ quatuor prioꝝ initium & eām à cæde Cæsaris sumpsit nihil conuenientius ducens, quàm necē auūculi vidicare, illusq; acta tueri. ¶ Illius auspicis) Illius ductu. Nā cū D. Brutus Mutinæ à M. Anton. obsidetur, iussus ē à Senatu Octauius cōparato exercitu ꝓpræ tore præesse, & Hircio ac Pāsa consulibus D. Bruto opē ferre. ¶ Petent pacem) Quærent pacem & liberationem. ¶ Pharsalia etiā sentiet illū) Pharsalus vrbs est Thessaliæ à Pharsalo Acrisii filio dicta. Vnde Pharsalia declinaf ac pro Thessalia ponitur, in qua bis Romani exercitus conflixere ducibus primum Pōpeio, & Cæsare. Deinde Octauio & Anto. cōtra Brutū & Cassium Est ēt Pāphiliæ vrbs Pharsalus. ¶ Emathii Phil.) Macedonici. Nam Philippi vrbs est: Macedoniæ, quæ prius Crenides vocabatur, à Philippo rege cognominata. Nam Crenitis à Thracibus oppressis cum opē tulisset Philippus, vrbē eoꝝ de suo noie Philippos appellauit, bellū autē Philippēse inita cum M. Ant. & Lepido societate aduersus Brutū & Cassiū Octauius gessit. ¶ Et magn. sicu. no.) Sextus Pōpeius magni Pōpeii filius cū diu piraticā exercuisset magna classe præparata Siciliā occupauit, ac sæpius prælio nauali cum Augusto cōgressus victor euasit, tandem vero magna edita pugna ab Augusto superatus Mitylenas aufugit. Vbi à Titio quodā fuit interfectus. {Author, Apianus lib. v. belloꝝ ciuil.} ¶ Romaniq; du. con. Aegyp.) Cleopatræ est piphrasis, quā cū M. Ant. duxisset vxorem, Italiā inuadere tētauit, sed Augustus illis occurrēs apud Actium promontorium nauali prælio deuicit. Alexandria

*a.l. madefient.

*a.l. mitissimus.

*al. Virgine.

Pharsalus

*a.l. vna.

ADDI.

Ex ære & solido rerum tabularia ferro.
Quæ neque concussum cœli neque fulminis iram
Nec metuunt ullas tuta atque æterna ruinas.
Inuenies illic inclusa adamante perenni
Fata tui generis. Legi ipse animo'q; notaui,
Et referam, ne sis etiamnum ignara futuri,
Hic sua compleuit, pro quo Cytherea laboras
Tempora persectis quos terræ debuit annis.
Vt deus accedat cœlo templis'q; colatur,
Tu facies, natus'q; suus, qui nominis hæres
Impositum feret unus onus, cæsi'q; parentis
Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem
Victa petent Mutinæ, Pharsalia sentiet illum,
Aemathii'q; iterum madescent* cæde Philippi,
Et magnum siculis nomen superabitur undis,
Romani'que ducis coniux Aegyptia tædæ
Non bene fisa cadet, frustra'que erit illa minata
Seruitura suo Capitolia nostra Canopo.
Quid tibi barbariam, gentes ab utroq; iacentes
Oceano numerem? quodcunque habitabile tellus
Sustinet, huius erit, pontus quoque seruiet illi.
Pace data terris animum ad ciuilia uertet
Iura suum, legesq; feret* iustissimus author,
Exemplo'que suo mores reget, in'q; futuri
Temporis ætatem uenturorum'q; nepotum
Prospiciens, prolem sancta de coniuge* natam
Ferre simul nomen'q; suum, curasq; iubebit.
Nec nisi cum senior similes æquauerit annos,
Aethereas sedes cognataq; sidera tanget.
Hanc animam interea cæso de corpore raptam
Fac iubar, ut semper capitolia nostra, forum'q;
Diuus ab excelsa prospectet Iulius æde.
Vix ea fatus erat media cum sede senatus
Constitit alma Venus nulli cernenda, suisq;
Cæsaris eripuit membris, nec in aera solui
Passa recentem animam cœlestibus intulit astris.
Dum'q; tulit lumen capere atque ignescere sensit,
Emisit'q; sinu, *simul euolat altius illa,

deinde potitus, quò Ant. cum Cleopatra confugerat, cū Anto. ipsum ad mortē adegisset, Cleopatrā cum maxime cuperet ad triumphum seruare non potuit, aspidis nāque morsu ante interiit. ¶ Tædæ non be. fi.) non bene cōfisa nuptiis M. Ant. nam & regnum & vitā amisit. ¶ Nostra ca.) Nobis dicata. Vnde & capitolinus Iuppiter fuit appellatus. ¶ Suo ca.) sibi placenti ac grato. est autē Canopus vrbs Aegypti à Canopo nauis Vlyssis gubernatore cognoiata. ¶ Ab vtroq; oceano) orientali, & occidētali. prædicit autem Veneri Iuppiter Augustum Cæsarē totius orbis terrarū imperio potituꝝ. ¶ Pace dat. ter. ani.) vt Trāquil. narrat Augustus pleraq; pessimi exēpli conrexit, quæ in pniciē publicam, aut ex cōsuetudine licētiaq; belloꝝ ciuiliū durauerāt, aut per pacē ēt extiterāt. Leges præterea retractauit & qsdā ex itegro sanxit, vt sumptuariā, de adulteriis & de pudicitia & de maritādis ordinib⁹. ¶ Pro. sanc. de cō. na.) Tiberium dicit. q ex Liuia nat⁹ ab Augu. adoptatus ex dimidia sextanteq; & noie hæres fuit relictus. {In qbusdā editionibus legif. Prolē sācta de Virgine natā. Qđ si ita ab Oui. scriptū est, eodē referēdū erit, quo & Virgilianū illud ī Bucolicis. Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna. &c. Vt accipiamus hoc ita dictū esse in gratiā Liuiæ quā August⁹ ita amauit, vt ēt prægnātem à marito priore Nerone abduxerit, Vt Sueto. & cæteri tradunt. Trāslata aūt talia ex carminibus Sibyllæ videnf, q̄ cū p ea tpa Xp̄m ex virgine natū iri cecinisset, poētæ nō intelligentes rē, quæcunq; de Christo & eius tpibus dicta essent, ad Augustū & ipsius felicitatē retulere.} ¶ Curasq;) imperii administratione. ¶ Nec nisi cum se.) vi. & lxx. ætatis anno Aug. vitam in osculis Liuiæ expirauit. In numeꝝ etiā deoꝝ illū fuisse receptū poēta ait. ¶ Similes an.) Epithetō est annoꝝ ꝓpriū. Nihil. n. est sibi similius annis. q semper in se reuertunf. ¶ Cogn. si.) Ad Romuli & Cæs. stellas ascēdet. ¶ Hāc an. ite.) hortatur Venerē, Iuppiter, vt Iulii Cæs. aiam in stellā cōmutet, qđ quidē idcirco fingitur, q a ludis quos illi primo cōsecratos hæres Aug. edebat, stella crinita p septē ptinuos dies fulsit, exoriēs circa. xi. horā. creditū'q; ē ēe aiam Cæs. i cœlū recepti. Et hac de cā simulachro eius ī vertice additur Cometes, qui vt scri. Plin. in vno totius orbis loco colitur Romæ admodū faustus Diuo Augu. qui his verbis suū gaudiū prodidit. His ipsis ludoꝝ meoꝝ diebus sidus crinitū per septē dies in regione cœli sub septētrionibus est cōspectum. Id oriebatur circa vndecimā horā diei, clarumq; & oībus terris conspicuū fuit. Eo significari vulgus credidit Cæsaris animā inter deorum immortalium numina receptā, quo nomine id insigne simulachro capitis eius, quod mox in foro cōsecrauimus adiectum est. ¶ Iubar) stellam. ¶ Ab excelsa æde) ab alto cœlo. ¶ Numen cap.) Diuinitatem contrahere.

ADDI.

Aetas Augusti.

¶ FLAMMIGERVM

Flammiferumq; trahens spatioso limite crinem
Stella micat, natiq; uidens benefacta fatetur
Esse suis maiora, & uinci gaudet ab illo.
Hic sua præferri quanquam uetat acta parentis,
Libera fama tamen nullisq; obnoxia iussis
Inuitum præfert, unaque in parte repugnat.
Sic magnis cedit titulis Agamemnonis Atreus,
Aegea sic Theseus, sic Pelea uincit Achilles.
Denique ut exemplis ipsos æquantibus utar,
Sic & Saturnus minor est Ioue. Iuppiter arces
Temperat æthereas, & mundi regna triformis.
Terra sub Augusto est. pater est & rector uterq;.
Dii precor Aeneæ comites quibus ensis & ignis
Cesserunt, diiq; indigetes genitorq; Quirinæ
Vrbis, & inuicti genitor Gradiue Quirini,
Vestaq; cæsateos inter sacrata penates,
Et cum cæsarea tu Phœbe domestice Vesta,
Quiq; tenes altus * tarpeias Iuppiter arces,
Quosque alios uati fas appellare piumq; est.
Tarda sit illa dies, & nostro serior æuo,
Qua caput augustum, quem temperat orbe relicto,
Accedat cœlo, faueatque precantibus absens.
Iamque opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere uetustas.
Cum uolet illa dies, quæ nil nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat æui.
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferat, nomenque erit indelebile nostrum.
Quaque patet domitis Romana potentia terris
Ore legar populi, perq; omnia secula fama,
Siquid habent ueri uatum præsagia, uiuam.

RAPH.

¶ FLAMMMIFERVM crinem) cometæ exprimit definitionem. cometes enim stella est crinita. ¶ Micat) splendet. ¶ Hic sua præferri) quáuis inquit Augustus vetet sua gesta referri meritis Iulii Cæsaris sui parentis fama tamen illū anteponit inuitū, atq; in hoc vno populi iudicio Augusti sententiæ repugnat. ¶ Vna in parte) In hac vna re. In reliquis. n. moré Imperatori Augusto gerit. ¶ Sic magnis cedit titulis) Iulium Cæsarem gaudere se rerum gestarum magnitudine à filio Augusto superari accommodatissimis probat exemplis poeta. Notius est autem quàm vt hoc loco exponi debeat Agamemnonem cuius ductu Troia fuit euersa, multo quàm Atreus pater maiora gessisse, necnō Theseum atq; Achillem parentes suos Aegeum & Peleum virtute & rebus gestis longe superasse. ¶ Denique vt exemplo) tria quæ adduxit exempla Oui. virorū quidem præstantissimorum fuere, sed Iulio & Augu. Cæsaribus qui in numerum deorum relati fuere, ac commodata minus esse videtur, eoq; deorum exemplis illud idē poeta demonstrat. ¶ Exēplis ipsos æquantibus) Aequalibus ipsis Iulio & Aug. Cæsaribus. ¶ Temperat) Moderatur & regit. Hoc autē eō spectat, vt ostendat poeta se merito Augustum Ioui comparasse. ¶ Arces æthereas) Cœlum. ¶ Mundi triformis) Ex cœlo æthere & aëre constantis, horum enim regnum Ioui attribuit poeta, Terrā autē sub Augusti imperio esse ait. ¶ Pater est & rector vterq;) Iuppiter & Augustus. Iuppiter quidem superiorū mundi partium, Augustus vero interiorum terræ marisq;. Sic Vigilius in Augusti gloriam.

Alma Cæsaris in sidus.

*a. l. latius

Nocte pluit tota redeunt spectacula mane.
Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.

¶ Dii prec. Aen. cō.) Deos penates Vestaq;, & Romulum & Martem, Apollinem, & Iouem, aliosq; precatur poeta, vt diu Augustus in terris maneat. sero autem in cœlum recipiatur. Sic & Horatius in primo carminū lib. Serus in cœlū redeas diuq; Lætus Intersis populo Quirini. ¶ Dii comites Aen.) Periphrasis est penatum deorum, quorum ope Aeneas ex hostium ensibus & Troiæ incendio fuit liberatus. ¶ Diiq; indigetes) Qui ex hominibus Dii sunt effecti indigetes à Latinis fuerunt vocati videtur autem poeta inuocare Aeneam quem paulo ante in deum indigetem mutatum fuisse scripsit. ¶ Genitorq; Quirinæ Vrbis) Romulū qui & Quirinus fuit appellatus. Vrbis Romæ fuisse conditorem, ne admonendum est quidem, cum sit vulgatissimum. ¶ Et inuicti genitor gradiue Quirini) Ex Marte qui & gradiuus dicitur. Romulū natum esse pauloante scripsit poeta. ¶ Vestaq; Cæsareos) Templum deæ Vestæ in palatio erat vbi habitabant Imperatores. ¶ Phœbe domestice) Vt scribit Tranquillus Apollinis templum in ea Parte Palatinæ domus excitauit Augustus, quam fulmine ictam desiderari à Deo haruspices pronunciarunt, addita porticu cum bibliotheca Græca & Latina. ¶ Quiq; tenes altus Tarp. Iupp. arces) Altus quidem legitur in omnibus quæ mihi videre cōtingit exemplaribus. Sed latius magis sensui poetæq; eruditioni cōuenire videtur. Nam Latialis Iuppiter in capitolio colebatur. ¶ Quosq; alios vati) Omnes deos in homines beneficos complectitur hoc versu poeta. ¶ Qua caput Augustum) hoc est qua Augustus in sedes deorū cœlestes, orbe terrarum quem gubernat relicto transferatur. ¶ Absens) in cœlū receptus. Tūc enim præsens supplicibus fauebat Optat autem poeta, vt diutissime viuat Augustus præsensq; Romanis oppituletur. ¶ Iamq; opus exegi) Moris est ferè poetarum, vt in suorum operum fine aliquid de se dicant, sic Virgil. iui. Georg. concludit:

Vestæ templum

Hæc super aruorum cultu pecorumq; canebam.
Et super arboribus Cęsar cum magnus ad altum Fulminat Euphratem.

Indigetes dii

Hanc cōsuetudinem Ouid. in fine operis imitatus, nōnulla in cōmendationem operis sui ait. Sic Horatius. Exegi monumentum ære perennius, Regaliq; situ pyramidū altius. Quod non imber edax. nō Aquilo impotens Possit diruere, aut innumerabilis Annorum series & fuga temporum. Verissimus autem fuit vates Ouidius. cum enim hactenus tot bellorum incendiis, quibus priora secula arserunt, absumptū non fuerit, vero simillimum est tam facili præsertim describendi libros arte excogitata sempee esse duraturum, ac elegantissimo cuiq; ingenio maximæ voluptati futurum. Quanti vero hoc opus faceret poeta hinc facile apparet, quod nulla ui ipsum vnquam interiturum sibi persuasit. ¶ Exegi) Perfeci. ¶ Iouis ira) aspera tempestas, fulmen. ¶ Edax uetustas) Omnia rodēs & corrumpens. ¶ Abolere) Delere, ad nihilum redigere. ¶ Cū volet illa dies) De morte se nihil curare ait quando suum & opus & nomen immortale sit futurum. ¶ Parte tamen meliore mei) Ingenio, quo nihil melius cōtingere homini potest. Nam vt Cicero in Bruto scribit, hominis decus est ingenium. Ingenii vero ipsius eloquentia. ¶ Perennis) immortalis ac per omnes annos duraturus. ¶ Indelebile) incorruptibile, immortale. ¶ Quaq; patet domitis) per totum orbem terrarum suum opus lectum iri colligit, cum illo tēpore totus orbis Augusto pareret, ac vbique latina lingua in vsu esset. ¶ Vatum præsagia) Poetarum diuinationes.

P. OVIDII NASONIS METAMORPHOSEOS,

ET IN EVNDEM RAPHALIS REGII

Enarrationum finis.

TRANSMVTATIONVM HOS LIbros quindecim Ouidius absoluens inemendatos, iratus(ut idem testatur)studio carminibus'que suis cum Tomos relegaretur, sua manu combussit, cum alijs quibusdam placituris. Sed quia exscripti fuerant ante plurimis exemplis, propterea sic ipse primo de Tristibus ait:

Grata tua est pietas, sed carmina maior imago
 Sunt mea, quæ mando qualiacunque legas,
Carmina mutatas hominum dicentia formas,
 Infelix domini, quod fuga rupit opus.
Hoc ego discedens, sicut bona multa meorum,
 Ipse mea posui mœstus in igne manu.
Vtq; cremasse suum fertur sub stipite natum
 Thestias, & melior matre fuisse soror,
Sic ego non meritos mecum peritura libellos
 Imposui rapidis viscera nostra rogis.
Vel quod eram Musas vt crimina nostra perosus,
 Vel quod adhuc crescens, & rude carmen erat.
Quæ quoniam non sunt penitus sublata sed extant,
 Pluribus exemplis scripta fuisse reor,
Nunc precor vt viuant, & non ignaua legentem
 Ocia delectent, admoneantq; mei.
Non tamen illa legi poterunt patienter ab vllo,
 Nesciat his summam si quis abesse manum.
Ablatum medijs opus est incudibus illud,
 Defuit & scriptis vltima lima meis.
Et ueniam pro laude peto, laudatus abunde,
 Non fastiditus si tibi lector ero.
Hos quoque sex versus, in prima fronte libelli,
 Si præponendos esse putabis, habe.
Orba parente suo quicunque volumina cernis,
 His saltem vestra detur in vrbe locus.
Quoq; magis faueas, non sunt hæc ædita ab ipso,
 Sed quasi de domini funere rapta sui.
Quicquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
 Emendaturus, si licuisset, eram.

Item in III.

Sunt quoque mutatæ ter quinque volumina formæ,
 Carmina de domini funere rapta sui.
Illud opus potuit, si non prius ipse perissem,
 Certius à summa nomen habere manu.
Nunc incorrectum populi peruenit in ora,
 In populi quicquam si tamen ore mei est.

IACOBI CONSTANTII FANENSIS.

FLETQ; Milo senior, apposite Milonis Crotoniatæ exemptum adducere Pythagoram facit: quia moraretur Crotonæ. De hoc & quibusdam aliis quibus nomen Milo, vel Molo alibi copiose dicemus. ¶ Aetaq; humor abit. magis placet adit, vt nonnulli codices habent, quia eadem sententia dicta est superius. Nã tenuatur in auras humor, & humor abit in aera, idem est penitus. ¶ Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores. Pheneus nunc primam & secundã corripit vt hoc loco nunc producit. Sed trisyllabum semper est, dicitur enim φενεός, φενεὸς, φενεὸς φενεός. de quo in secundã huius operis etiam aliquid diximus. ¶ Cythereidas'q; columbas. Lego Cythereiadas. quia primam syllabam semper breuem inuenio. licet non ignorem v esse bitemporeum. ¶ Necnõ & Cecropis. In manuscripto codice sic lego. Necnon Cecropos, vt sit Græcus genitiuus à nominatiuo Cecropeus. Nam vt Epops & Epopeus dicitur: ita Cecrops & Cecropeus. ¶ Vrbem etiam cerno Phrygios debere nepotes. Ordo est Cerno vrbem debere Phrygios nepotes. i. debitam esse Phrygiis posteris. ¶ Verum etiam volucres animæ funus. animas volucres, id est volantes interpretor: hoc est de corporibus in corpora transeuntes. ¶ Nec formidatis ceruos includite pennis.) Qui formidantes legunt, poetæ non intelligunt sensum. Tangit enim venantium ceruos morem: qui rubras funibus pennas suspendunt, quacunque retia nõ locantur: vt earum formidine cerui ad illa se recta proripiãt. Eum morem tangit Virgilius. iii. Georg. de ceruis loquens his versibus.

 Hos non immissis canibus non cassibus vllis
 Puniceæ ue agitant pauidos formidine pennæ.

Legimus tamen & alias feras his artibus capi. Seneca in Hippolyto.

 Picta rubenti linea penna Vano claudat terrore feras.
 Et in secundo de Ira.
 Cum maximos ferarum greges linea pennis.
 Distincta contineat, & ob insidias agat. Ac paulopost.
 Vmbra ab infantibus, à feris rubens penna metuitur.

¶ Vnde Coronidę &c. Diximus in Sanitionibus in Ibin Coroneum Asteriæ à Phœbo dilectę patrem fuisse; indeq; Coronidę penultima producta. i. Coroneidem patronymicum deduci. Neque id diximus, quòd nesciremus Priscianum patronymicum hoc à matre deflectere: quæ Coronis fuerit appellata (vt Seruius in sextum Aen. & Ister authore Higyno voluerunt) ac Phlegyam patrem habuerit. Sed quòd formationem hanc generalem sequi patronymicorum regulam agnosceremus. Fabulas autem variari notius est, quàm vt debeat demonstrari.

HENRI. GLAREANI ANNOTATIONES IN LIB. XV. OVI. METAMOR.

Micylus illius diis acceptissimus æui.

HVNC Myscelum vocant Græci authores, & nominatim Strabo libro sexto & octauo dictus sic ob crurum exilitatẽ, quæ habebat, murinis similia, vt ait D. Eras. in Adagio Donum quodcunq; dat aliquis, probato. Gemmatur II metri gratia, Micylus quid sit ego nescio.

Vtq; peracta est Causa prior, crimen'que paret.

Causam priorem intelligo accusationis, & crimen migrationis, alioqui cur prior dicatur, haud equidem scio. Commentatori autem hoc explicandum erat.

Thurinos'que sinus, Temesen'que & Iapygis arua.,

Cum hic Myscelis nauigatio ex Grecia Crotonem versus describatur necesse est non hanc esse Temesen, quæ ad inferum est mare Brutiorũ vrbs, postea Tempsa dicta, authoribus Plinio, Strabone, atque Ptolemæo. immo hoc nostro etiam Poeta, hoc adeo libro postea de Aesculapio, Hippotadeq; domos regis, Temesesq; metalla. Ego suspicor aliud positum fuisse à Poeta nomen, sed nihil asseuero.

Inficit in liquida præuisos forsitan unda.

Præuisos intelligo in ictu ipso, aut cum iacerent in vnda, quasi boues sciuerint ad suam paratos necem. Commentator talia negligit, ac alia exponit, longe tamen minoris momenti minus remorantia lectorem.

Nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.

In Argis regnauit Abas, vnde Argiui Abantei dicuntur, hæc Raph. verisimiliter. Nam Acrisius Abantiades dicitur libro quarto. Et Perseus in fabula Andromadæ alter filius, alter nepos Abantis. Nam quod quidam ab Abas referunt, oppidum in Phocide, cuius multi eximiũ meminere authores, non video vt quadret. Cum omnes id Apollinis oraculo clarum dicant, hic autem Iunonis in Argis autem nemo quam legam.

Si crescit minor est maior si contrahit orbem,

Si contrahit orbem, Raphael exponit si circulũ efficit & rotunda

rotunda est, quod displicet. Sed exponendum est, Si contrahit orbem, idest, si decrescit.

Labitur occiduæ pariter decliue senectæ.

Idẽ exponit labit decliue.i.assidue, tãq̃ fluuius p loca decliuia currit. Hęc ille. Decliue putauit aduerbiũ, sed vñ tũ regeret gtũs occiduę senectę? ergo vel ipsũ decliue occiduę senectæ labit, vel hõ p decliue occiduę senectę labit, exponẽdũ.

Admotis Athamantis aquis accendere lignum.

Athamantis legendum censet Raphael. Quod si est, vicinam regionem Poeta accepit pro regione, hoc est, Athamãnim pro Thesprotide, in qua Dodone.

Est lacus Arcadiæ Pheneum dix.pri.

Pli.lib.iiii. Amnes in Arcadia (inqt) Ladõ è Paludib⁹ Phene⁹ & Erimãth⁹ è mõte eiusdẽ nois i Alpheũ defluẽs. Hęc verba vt culpauerit aut tractauerit Raphael, hercle nõ itelligo.

Ponderibus nidi ramos leuat arboris altæ.

Leuat, alleuat, ac leueis reddit, idest, exponit idem quod placet hoc sensu, Cum rami antea nido grauarentur, recens natus Phœnix asportando nidum, alleuat.

Mente memor refero, cognataq; mœnia lætor.

An cognata, quia olim Euphorbũ se fuisse gloriabat, an quia ipse etiam Asiaticus, quod non admodum arridet.

Fando aliquẽ Hippolytũ uestras si cõtigit aureis.

Eleganter de fama loquens, vestras inquit pluraliter. Deinde addens miraculum, singulariter, mirabere, inquit, tãquã nontia ad omneis, miraculum vero maxime ad Aegeriam.

Cum colla feroces Ad freta conuertunt.

Colla.i.capita, q̃q̃ si capita ꝯuertũt, ẽt colla ꝯuertũt, ad quę capita ꝯsistũt. Est aũt secũdũ naturã descriptus equoꝝ horror.

Excutior curru, lorisq; tenentibus artus.

Eodẽ modo etiã hoc loco videt artus pro pedibus vsurpasse, quãquã & ad aliud quoduis membrum sensus esse potest, potissimum autem si de pedibus intelligamus.

Et dempta capiti populo prohibente corona.

Mirũ quõ aut qd ꝓhibuerint. Coronã enĩ de frõde itelligo, qua cornua tegebant, q̃ vt demeret, cur ꝓhiberet qsquã? Et ppl's ei nõ iposuerat. qn postea coronant eũ versu sexto, festa corona, q̃ cur ita dicat, adhuc quæro. Hæc & hmõi q̃ remorant lectorẽ. Cõmẽtatori explicãda erant, sed alia agũt.

Vnde Coroniden circumflua Tybridis alti.

Nõ est dubium Coronidẽ patronymicũ esse à Coroneus, siue ille pater fuerit eius, quã Apollo vitiauit, siue eius, quã Neptunus. Nam in hoc grãmatici variant. Aesculapius enim filius eius fuit quã Larissæã vocat lib.ii. Cuius quis fuerit pater, ignoro, sed existimo ẽt Coronea, vt alterius, quã in Phocaica tellure genitã dicit eodẽ libro ex Coroneo, nisi qs nominum vicinitate confusa à Poeta putet adiectiua.

Quod petis hinc propiore loco Romane petisses.

Hic certe locus mihi inexplicabilis videtur. Nã è Roma nauigatio per Corinthiacum sinum Delphos lõge breuior est, q̃ ad Epidaurum Peloponnesi vrbem ad latus orientis. Nec enim alia est Epidaurus Aesculapio sacra.

Certant addicere sortes.

Raphael exponit, suis dictis Apollinis respõsa ꝯsentire, & sibi Aesculapiũ adiudicare ꝯtendunt. Quidã adiicere legunt, non minus congruente sensu, si carmen pateretur. Si locus corruptus nõ est, certe obscure dictũ merito videri põt.

Ionium Zephyris sextæ Pallantidos ortu.

Zephyrũ ꝓ quouis vẽto posuit, vt suus Poetis mos est. Nã ab Epidauro in Italiã nauigãtibus Zephyrus ꝯtrarius erat.

Linquit Iapygiam, leuibusq; Amphisia remis.

Ab hoc carmine describitur littus eius Cherronesi, quæ est à Scyllaceo sinu ad Hippomate, de quo lib.vi. Strabo copiose. Sed nomina trium carminũ quædã sunt, quæ nusquã alibi temere reperias, vt Romechium, quædã quæ corrupta videri queãt, vt Celẽnia & Amphisia, quædã quæ lõge alio tractu, vt Caulon & Naritia. Mihi carmina vidẽtur adulterina tria prima, aliorum autẽ ratio bene constat.

Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.

Significat signa hæc ante cædem facta, quæ sint futuræ cædis ex qua luctus.

Illius auspiciis obsessæ mœnia pacem.

Paucis verbis magnam historiam attingit, aut perstringit verius. Tertio porrò deinde carmine madefient legendum, non madescent propter carmen.

Nec nisi cum senior similes æquauerit annos.

Hęc multis annis ante Augusti obitũ scripta vident, & ante Ouidii exiliũ. Augusti eni anni qb⁹ vixit supant Iulii vitæ annos, viginti. At cũ hęc scriberet Ouidi⁹, August⁹ nõdũ tot habuit annos, quot C. Cæsar Iulius cũ in Senatu occideret.

Cum uolet illa dies, quæ nil nisi corporis huius.

Volet ambiguum à prima'ne coniugatiõe, an à tertia: Sed videtur à tertia potius, vt sit ꝯcedẽtis, Veniat mors qñcunq; volet, & finiat mihi spatium æui incerti, hoc est, huius miseræ vitæ. Parte tñ meliore mei sup alta perennis Astra ferar. Quæ tametsi de ingenii fama intelligi possunt, videtur tñ Platonicoꝝ dogma secutus aĩæ imortalitatẽ asseruisse. Cuius veræ opinionis duces ante se habuit, eiusdẽ tñ ferè ætatis, viros duos eximios Ci. ac Ma. vt pudeat quosdã inueniri Christianos q in re, fide nostra, certa, dubitationẽ mouere audeãt, quę apud plurimos Ethnicos, qb⁹ Christus nullã fecerat fidẽ, indubitata fuit. Sed hæc tractare nõ est hui⁹ loci.

ALLEGORIAE IN XV. LIB. OVI. META.

QVæritur interea quis tantæ pondera molis Sustineat tantoq; queat succedere regi.

Alleg. Dictoꝝ Pythagoræ.

¶ Ex istis omnibus optime probatur quòd omnia subsunt vanitati & quòd nihil est stabile in hoc mundo, quia naturaliter omnia videmus continue variari. Ideo de Deo qui solus est immutabilis dicitur in Psal. Mutabis eos & mutabuntur, tu autẽ idem ipse es. Et Boetius in tertio, de ꝯsolatione Stabilisq; manens das cuncta moueri. Vnde Ouidius:

Desinet ante dies & in alto Phœbus anhelos.
Aequore tinget equos q̃ consequar omnia verbis
In species translata nouas, sic omnia verti
Cernimus. Item cœlum & quodcunque sub illo est.

Alleg. fab. Hippolyti

¶ Talis est Christus, qa.s. eq eius.i. Iudæi quos antiqtus habena supnæ disciplinę regebat, mõstris mirabilioꝝ suoꝝ territi, & maxime de nouitate vituli de mari erũpẽtis.i. Lazari de inferis resurgẽtis, ipsum adhærẽtẽ arbori.i. cruci, lacerauerunt, & mortuum ad inferos trãsmiserunt. Diana tamẽ.i. diuinitas ipsum resuscitauit, & sic Virbius ꝓ eo quòd bis vires & vitã habuit dictus fuit. ¶ Vel dic cõtra apostatas q virbii possunt dici pro eo quòd bis sunt mortui & bis viui, inquãtum sunt multotties p inconstãtiam, recidiui iudę.i. arbores autumnales infructuosæ bis mortuæ. ¶ Vel dic de pœnitẽte q à curru gratiæ cadit quando equus eius caro vel affectus per mala desideria ipsum trahit. Diana tamen.i. beata virgo ipsum viuificat, & sic merito virbium ipsum vocat.

Alleg. fab. Tagis.

¶ Sic dico quòd Christus è terra.i. virgine gloriosa sine virili semine factus fuit & in hoiem miraculose trãsformatus. Eccl.lxvii. De⁹ creauit de terra hoiem. de quo.s. Rusticus.i. gẽtilis populus est miratus. Iste est igitur q hoies docuit diuinare & de futuris bonis & malis sic cogitare. Dict⁹ est Tages qui tegit fideles. Eccle.xxxiiii. Protector potentiæ firmamentum virtutis tegimen ardoris. ¶ Vel dic quòd illi qui per se de terra creantur, idest de statu infimo eriguntur & p solam dei occultam uirtutẽ ad statum debitum ꝓuehuntur, sunt hodie illi q de futuris p cõsideratiõnẽ amplius cõiectãrãt, & p spirituale augurium mihi potius mediãtur. Psal. Cogitaui dies antiquos. Exẽplo Ioseph q sine ꝯsilio humano, sed solum Dei ꝓuidẽtia fuerat dñs Aegypti. Geñ.xliiii. An ignoratis quòd non sit similis mei in augurandi scientia, qa illi qui à deo solum & nõ ab hoĩe promouentur, sunt meliores augures, idest de futuris & occultis de iudiciis iudicãtes.

Alleg. fab. hastæ Romuli.

¶ Non expectatas dabat admirantibus umbras. ¶ Talis lãcea est crux Christi quã.s. Romulus ipse Christus in terra ecclię p fidẽ plãtauit, ita quòd flores gratiæ, & fructus gloriæ nobis ꝓtulit & vmbra eius.i. spes & fiducia fideles dulciter te-

creauit. Psal. Lignũ qd est plãtatum secus decursus aquarũ quod fructum suũ dabit in tpe suo. ¶ Vel dic quòd ista hasta est beata virgo quæ .s. sicca in corpe per florẽ virginitatis portat fructũ .i. filiũ dei pcreat sub vmbra fiduciæ suæ peccatores confortat Figurata in virga Aarõ q̃ sicca floruit & fructũ fecit. Nume. xvii. & Ezec. xvii. Frõdere feci lignum aridum.

Alleg. fab. Cippi. ¶ Sic vere videtur iter nos accidere, qa ex hoc statim, quòd aliqs aliqd famosæ fecerit cornua suæ supbiæ velat & celat & cõsilio augurũ .i. adulatorũ, ad regnũ .i. ad alta mũdi officia tẽtat ascẽdere, & se dignũ reputare. Dato eni quòd cornua supbiæ suæ primo p humilitatẽ fictã velare dicatur, ipse tñ ad nihil aliud ambit nisi, vt Rex .i. rector vel prælatus efficiatur. Abacuch. iii. Cornua in manibus eius. De qua fictiõe humilitatis patet in isto Cippo cui cum regnum pmitteretur.

Rettulit ille pedem toruamq; amœnibus vrbis,
Auertens faciem procul ah procul omnia dixit
Talia dii pellant, multoq; ego iustius æuum
Exul agam q̃ me videant capitolia regem.

¶ Et breuiter verũ est quòd illi q victoriã de mũdo carne vel diabolo habuerĩt, vel q de hostib' triũpharũt fiũt finalr cornuti .i. arrogãtes & ad appetẽdũ regnũ valde pmpti, figuratũ Moyse, q qñ de mõte descẽdit p eo quòd in cõsortio dei fuerat, facies eius cornuta apparuit. Exo xxxiiii. qa sæpe fit q hõ cornutus .i. elatus efficitur, qñ se fuisse cũ dño cõlatur, & qñ se sanctũ vel amicũ dñi cõsatur. iii. Reg. xxii. Fecit Sedechias sibi cornua ferrea. ¶ Vel dic quòd cornua significãt fortitudinẽ & virtutẽ & ad hostes mẽtis & corpis impugnãdũ. Illi igitur q talibus cornib' muniti, digni sunt ad regnũ .i. ad prælaturã ecclesiæ, & ad culmẽ æternæ gliæ sublimari. ps. Oĩa cornua peccatorũ cõfringã, & exultabunt cornua iusti.

Alleg. pestilẽtię Romanæ. ¶ Dic allegoricè quòd Apollo est Deus q Romæ .i. mũdo cõpatiẽs p eo quòd peccati pestilẽtia vastabatur filiũ suũ Christũ pcessit holbus, q in serpentẽ .i. in corporalẽ hominẽ trãsformatus ad Romã huius mũdi venit se q; colendũ exhibuit, in tẽplo ecclesiæ qd sibi dedicatũ est, se psonalr præsentauit. Et sic p huius virtutẽ & ecclesiastica sacramẽta peccati infirmitas curatur, spũalis sanitas restauratur. Figuratus in virga Moysi quæ piecta in terrã vertebatur in serpentẽ quem Moyses timuit accipe Exod. iiii. Caudã tñ eius p pcepto dñi iussus est apprehẽdere, qa virtus filius dei dũ de cœlo in terrã piicitur fit serpens .i. corporalis hõ quẽ tũ Moyses .i. iudaicus populus nõ recipit p fidẽ in cauda tñ .i. in fine ipsũ apprehẽdet & credet qñ ois israel saluẽtũt. Ad Ro. xi. ¶ Vel dic quòd Aesculapius q fuit summus medicus & Solis filius, est plaus q est medicus animarũ & Solis .i. Christi specialis filius & successor. Iste igitur debet hẽre barbã virilitatis & cõstãtiæ baculũ seueritatis & iustitiæ, sed circa istũ baculũ debet inuolui serpẽs sagacitatis & pudẽtiæ. Barbã tamẽ suã .i. virilitatẽ & cõstãtiã & ferocitatẽ quã debet habere, tenetur sæpe tãgere .i. in mẽte habere iuxta illud Sene. Cũ maritũ te cogitaueris, & virum cogita. Et in pueribis philosophorũ narratur de Diogene quòd cũ peteret aliqs cur tã magnam barbã hẽret. rñdit, vt sæpius eã tãgẽdo virũ me esse meminero. Altera vero baculũ teneat, vt .s. iustitiã & prudentiã nũq̃ spernat. Exod. xii. Tenẽtes baculos in manibus, qa prælatus debet semp cogitare se esse virũ .i. se hẽre officiũ viri. ¶ Vel dic quòd Aesculapius filius Solis q antiqtus pingebatur cũ barba, Sol vero siue Apollo pater eius pingebatur imberbis .i. sine barba, significat pręlatos cupidos & auaros q sup barba .i. sup diuitiis solicitũ esse noscũtur. Et ideo isti vnã manũ ad barbã semp noscũtur habere. Altero vero baculũ cũ serpẽte .i. rigorẽ iustitiæ cũ cautelis malinæ ad alios spoliãdos tenẽt. Sed qd? Pro certo sicut ponit Valerius. Cũ Dionysius tyrãnus semel p quãdã ciuitatẽ trãsiret, & Aesculapii imaginẽ cũ magna barba aurea dspictã videret, prædictã barbam rapuit & recepit asserẽs quòd indecẽs erat filiũ esse barbatũ ex quo pater eius Apollo fuerat sine barba. ¶ Christus non habuit hmõi barbam .i. diuinas, qa semp fuit paup & inops. Matth. viii. Vulpes foueas hñt, & volucres cœli nidos, fili' aũt hois nõ hẽt vbi caput suũ reclinet. Isti igitur tyrãni dato quòd malã intẽtionẽ habeãt, quæ illos nullo modo excusat, illud tamẽ est verũ quod indecens est imberbem patrẽ, barbatos filios habere .i. sub Christo paupere discipulos esse diuites, qa sicut dicitur Eccle. x. est rector ciuitatis, & tales inhabitantes in ea. ¶ Post hæc tractat Ouid. de occisione Iulii & deificatiõe eiusdẽ, & in laudib' Augu. terminat librũ hũc vltimum Metamor. Vnde pro eodẽ Augu. sic orat in fine.

Tarda sit illa dies & nostro serior æuo.
Qua caput Augustum quem temperat orbe relicto.
Accedat cœlo faueat q; precantibus absens.

Duæ vero sequẽtes historiæ seu fabulæ nõ habẽtur I textu.

Alleg. fab. Thetidis. ¶ Ista exponẽdo literaliter sc̃dũ Fulgẽtiũ p Ioue intelligitur ignis, p Thetidẽ aqua, p Peleũ uero intelligitur terra. Peles enim lutũ interpretatur. Dic ergo quòd Iuppiter .i. ignis cũ Thetide nõ vult coire, quia .s. cõmistio ignis & aquæ non possunt inuicẽ cõuenire, quin ex tali cõcubitu ignis pdat inquã tũ aqua igni cõiũcta ipsũ suffocat & extinguit. Thetis, igitur .i. aqua siue humor cũ Peleo .i. cũ terra seu luto cõtrahit, & Achilles cõnatur inquãtũ de terra & humore Ioue .i. igne iuuãte hõ cõplete creatur. Oẽs uero dii ad nuptias ueniunt inquãtum oẽs planetæ & stellæ in cõnatione hois influunt & cõueniunt. Sola uero discordia dicitur abesse, inquantum cõcordia elemẽtorũ in cõnatione hois est necessaria. ¶ Vel si uis expone ista moraliter & dic quòd Iuppiter significat uirum iustum qui reuera cum Thetide .i. aquatum seu delitiarũ dea .s. cũ uoluptate nõ debet cõtrahere, nec pasii cum ea nubere, quia reuera talẽ filiũ .i. tale tẽtationis uitiũ & talẽ cõcupiscentiæ fasciculũ posset gignere, quòd eum faceret de regno animæ & de uirtutis altitudine uacillare. A qua enim extinguit ignẽ .i. mũdi uoluptas & psperitas iustũ & uirtuosũ supat & subuertit. Dimittat igitur Iuppiter .i. uir iustus istã uxorẽ mũdi psperitatem Peleo siue luto .i. holbus uoluptuosis carnei s & lutosis, & tradatur uiris iustis & uirtuosis. Ignis enim & aqua simul conuenire nequeunt, & iustus & uoluptas simul habitare non possunt. Hier. xvi. Non accipies uxorẽ & non erunt tibi filii & filiæ in loco isto. Et Gen. xxvii. Si acceperit Iacob uxorem de stirpe huius terræ, nolo uiuere.

Alleg fab. Admeti. ¶ Istud allega de affectu bonarum mulierum quæ uiros suos pfectẽ diligunt, ita quòd amore ipsorũ, se morti exponerent. Istę igitur dignę sunt ut ab inferis, idest à purgatorio, Hercu. idest Christus eas extrahat, & quòd pptr fidẽ cõiugalẽ quæ habent ad gloriã secum ducat. Quod est hodie cõtra multas quæ non solũ pro uiris mori nolunt, immo mortem eorũ appetunt. Multæ enim sunt quæ dicunt se uelle

Exẽplum. mori pro uiis, & in ueritate, nollent pro eis aliquid sustinere. ¶ Sicut narratur de quadam iuuencula quæ se dicebat magis uelle mori quàm uirum. Quod probare uolens uir, dixit quòd mors intra triduum erat uentura, Cũq; ipsa pro uiro se mori uelle diceret sic factum est quòd uir caponem vnum uiuum deplumauit & abscondit, ipse uir in latibulo se posuit, & quòd morti quę erat uẽtura nullatenus ubi latebat ostẽderet, uxori præcepit. ubi ergo capo nudus & deplumatus exiit, uxor ipsum esse mortẽ credidit, & timẽs cœpit clamare dicẽs. Nõ sum ille quẽ petis, locũ q; ubi uir iacebat ostẽdit. Quod uir uidẽs de latibulo egreditur, uxoris q; falsa pmissa increpat, caponem q; occidẽs comedit, dicẽs uxori, quòd de illa morte nõ comederet quã p ipso incurrere nõ uolebat. Multa alia sunt exẽpla. ¶ Vel dic q quãdoq; iuuẽcula mulier p uiro moriebatur, sicut hic dicitur de Alcesta, & sicut narrat Plinius in natu. histo lib. vii. de patre Gracchorũ, q cum dixissent augures q necesse erat q ipse uel uxor eius interficeretur nt alter supuiueret p eo quòd in domo sua duos serpẽtes prendiderat, voluit q ipse non vxor sua occideretur, qa uxor erat iuuenis, ipse vero senex. ¶ Vel dic qd Admetus rex Græciæ est deus cuius uxor est quælibet sancta virgo quæ vere magis voluit mori p martyrium corporaliter, q qd vir eius moreretur in cordibus hominũ spũali. Magis enim voluerunt sanctæ virgines p fide mortẽ subire q̃ fides catholica in aliquo deperiret. Hercules igitur istas de iferno, scilicet Christus eripuit & secũ ad paradisum duxit, quia p ipso mortẽ subire nullatenus dubitauerunt dicentes illud Psal. Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis, &c.

Expliciunt totius Allegoriæ huius libri.

SERIES CHARTARVM.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y.

Omnes sunt quaterniones præter Y Duernionem & * Ternionem.

VENETIIS APVD HAEREDES PETRI RAVANI
ET SOCIOS. M D XLVIII.
MENSE OCTOBRI.



